BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XV
D
18
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CONCORDIA REGVLARVM,

AVCTORE

S. BENEDICTO,

ANIANÆ ABBATE.

NVNC PRIMVM EDITA

ex Bibliothecâ Floriacensis monasterij, notisque & obseruationibus illustrata.

Auctore FR. HVGONE MENARDO, monacho Benedictino Congregationis S. BENEDICTI, aliàs CLVNIACENSIS & sancti MAVRI.

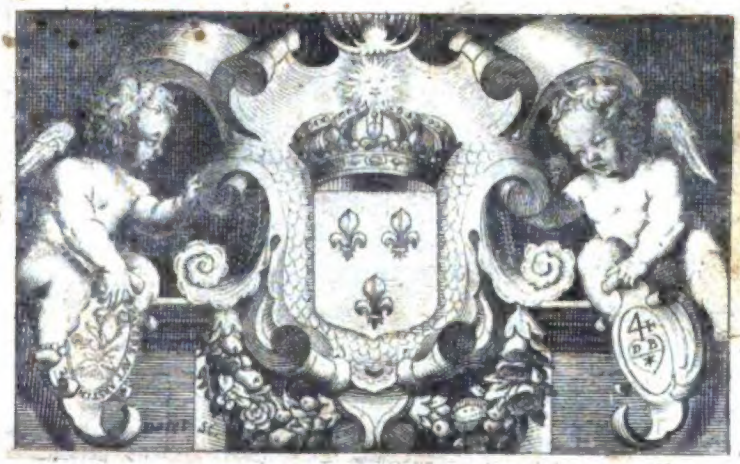

PARISIIS,

Ex Officina HIERONYMI DROVART,

Apud DIONYSIVM BECHET, viâ Iacobæâ, sub Scuto Solari.

M. DC. XXXVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

B. R. NEAPOLIS

BIBLIOT. NAZION. NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTISSIMO PATRI

BENEDICTO

MONACHORVM OCCIDENTIS

PATRIARCHÆ.

QVOD summo diuini numinis beneficio à te accepimus (PATER SANCTISSIME) id tibi qua par est deuotione, & grati animi testificatione referimus offerimusque: hoc videlicet opus planè diuinum singulari Dei prouidentiâ ad hunc vsque diem seruatum nobisque transmissum. Nam quis dubitet planè diuinitus accidisse, vt hic sapientiæ cœlestis thesaurus tot seculis in agro tuo Floriacensi, quem sacro-sancto corporis tui pignore locupletasti, hucúsque defossus hoc potissimùm tempore appareret, immo tu nobis ipse traderes, quo primùm nascente sub sanctissimi tui nominis auspiciis congregatione tuâ Benedictinâ instaurationis florentissimi tui ordinis iacta fundamenta visuntur?

Digitized by Google

maximè cùm id ipsius auctoris votis omnino respondeat. Ipse enim tibi cognominis, gratia benedictus & nomine (vt de te quondam sanctissimus Pontifex Gregorius Magnus prædicauit) tuus alumnus, ordinis tui primus instaurator hoc suum opus in manus nostras venire gestit; quo tempore sua consilia, suaque vota post tot seculorum decursus, Deo fauente, renascentia conspicit: quippe qui in id potissimùm curas & labores suos contulit, vt sopitam pietatem, & monasticæ vitæ vigorem consenescentem excitaret, atque ex institutis sanctæ tuæ regulæ repararet, cui quàm simillimas cæteras omnes sanctorum Patrum regulas in hoc opere esse demonstrans, illi tantò impensius monachos adhærere debere ostendit, quòd vna cæteras omnes perfectè cumulatéque contineat. Quæ cum ita sint (PATER SANCTISSIME) ego, cui à Superioribus huius libri recognoscendi, & à tenebris vindicandi demandata prouincia est, illum tibi sane merito auctoris, & argumenti naturâ gratissimum omnium Benedictinorum nomine offerre non dubitaui: quem si non obtulissem, ius omne, natura, superi denique reclamassent: & ipse ingrati filij notam non effugissem, qui sanctissimo æque ac optimo parenti munus tot nominibus atque titulis debitum subtraxissem. Nec me retrahit à proposito tenuitas nostratum lucubrationum, quas libro quasi teruncium Crœsi thesauris adieci animo iuuandi nonnihil lectoris, & salebras amouendi ad quas potuisset restitare, quod suam ex sese habeat com-

Digitized by Google

mendationem opus, ex tot Patrum ſententiis ab alumno tuo ſanctiſſimo, tuique ordinis aſſertore ac vindice multis vigiliis concinnatum. Quin potius (PATER SANCTISSIME) indignus licet tanti parentis filius exulto, & nouâ ſpe erigor, dum ego proſpicio hoc opus cum non mediocri acceſſione gloriæ ſupremi numinis, tuique nominis celebratione, inſigni etiam legentium & tui maximè ordinis alumnorum vberiore fructu, ac totius ordinis monaſtici commendatione ſub tuo patrocinio omnibus piis non mediocriter profuturum. Id quod profectò de miſericordia Dei nobis longè facilius pollicebimur, ſi vt tuo nomini librum hunc conſecrare auſi ſumus, ita tuo patrocinio tum opus hoc, tum naſcentem Benedictinam tuam congregationem, eiuſque alumnos adeóque meipſum omnium minimum complecti, ac protegere velis, nobiſque paterno affectu cœleſtem opem impetrare, cuius adminiculo latentes in ſanctâ tuâ regulâ theſauros inueſtigare, eóſque in noſtros vſus conuertere valeamus. Hoc igitur accenſi deſiderio te cum hoc munuſculo adire præſumimus: te patronum, te ducem, te patrem ſuſpicimus, teque precamur, vt quo ſpiritu hanc regulam dictaſti, eodem Deo aſpirante, viuamus; vt re & nomine Benedictini & tui bene meriti filij cœleſtium tuarum benedictionum hæredes, eas tecum æternùm poſſidere mereamur.

Vltimus alumnorum tuorum

Fr. HVGO MENARDVS.

Digitized by Google

LECTORI BENEVOLO.

PRÆFATIO.

ADEST tandem, Lector beneuole, liber CONCORDIÆ REGVLARVM *à multis viris piis & doctis iampridem desideratus, à me quidem, Deo aspirante, & adiuuante, editus, & illustratus; sed non tam meo arbitrio, quàm alterius imperio. Non enim audebã tantam materiem aggredi, quàm meis semper viribus imparem esse iudicaui ob rerum obscuriorum & varietatem & difficultatem. Accedebat antiqua difficultas in Regulam S. Benedicti, quæ in hoc opere continetur, enarratio: quæ quàm difficilis sit, ipsi norunt, qui libros ἀξιοπίστως legere solent. Ab ipsâ adolescentiâ in eam aliquid moliri cupiebam, sed me semper rei difficultas in hoc campo decurrere deterruit; dum hunc librum editurus minus rationi consentaneum esse duxi, si cæteros huius*

Digitized by Google

AD LECTOREM.

Concordiæ auctores explanans Regulam S. Benedicti tacitus prætermitterem. Ego enim in omnibus meis lucubrationibus hoc Sapientis effatum μηδὲν ὑπὲρ δύναμιν, nihil supra vires, semper ob oculos mihi ponendum esse putaui ; simúlque illud Horatij præceptum,

Sumite materiem vestris, qui scribitis, æquam Viribus ---------

Lib. de arte.

Quod si à quibusdam tractatoribus obseruaretur, melius profectò cum Musis ageretur: cum nonnulli in vno argumento desipiant, qui fortassis in alio saperent. Quamobrem si quibusdam visum fuerit me hoc opus supra vires aggressum esse, quod iussus id egerim, saltem temeritatis notam effugiam, nec propterea Theoninos dentes multùm verebor.

Huius libri auctor est Benedictus Abbas, vt habetur in præfationis epigraphe. Sed quis sit hic Benedictus, videndum est. Tritemius libro de scriptoribus Ecclesiasticis existimat huius libri auctorem esse S. Benedictum Biscopium Anglum. Sed sine auctore hæc scripsit, nec vllus ante eum id asseruit, nec Beda, qui in historiâ Anglorum, & homil. vltimâ de Sanctis huius Benedicti Biscopij vitam, & laudes scripsit, nec Guillelmus Malmesburiensis, Florentius Vvigorniensis, Matthæus Vvestmonasterienſis, nec vllus antiquus Anglorum historicus. Præter hunc Benedictum Anglum fuerunt alij Benedicti, sed nulli horum hic liber attribui potest, nisi S. Benedicto Abbati Anianæ in diœcesi quondam Magalonensi, nunc Montispesulani, deinde Abbati S. Cornelij ad Indam riuulum prope Aquisgranum, vt clarum est ex illius vitâ scriptâ à S. Ardone, quam huic libro præfiximus : in quâ pag. 29. hæc habentur: Alium collectis regularum sententiis compositit librum, cui nomen CONCORDIA REGVLARVM

dedit, ita duntaxat, vt Beati Benedicti præcederet ſententia, ei verò rationabiliter conuenientes iungerentur deinceps. *Quæ verba conueniunt eis, quæ mox citabuntur ex præfatione eiuſdem Concordiæ. In cod. Flariacenſi MS. hic titulus repertus eſt.* Liber patroni noſtri Beati Benedicti Abbatis Floriacenſis monaſterij. *Sed huius tituli ſcriptor errauit, quòd exiſtimauerit magnum Benedictum monachorum Patriarcham, qui eſt patronus monaſterij Floriacenſis, eſſe huius Concordiæ auctorem. Si autem fuerit aliquis Benedictus Abbas monaſterij Floriacenſis, non adeo certum eſt, nam in catalogo Abbatum huius monaſterij nullus hoc nomine Abbas reperitur. In Gloſſis tamen veteribus ab Henrico Stephano editis eſt quoddam Gloſſarium, quod præfert titulum S. Benedicti Abbatis Floriacenſis. Si quis autem fuerit S. Benedictus Abbas Floriacenſis, probabile eſt hunc non eſſe alium à S. Benedicto Abbate Anianæ, & poſtea S. Cornely ad Indam riuulum. Nam hic S. Benedictus fuit multorum monaſteriorum Abbas & S. Maximini, vt notum eſt ex eius vita. Hoc autem monaſterium S. Maximini ſitum eſt in diœceſi Aurelianenſi, nec ita remotum à monaſterio Floriacenſi. Sed quia S. Ardo non ſcripſit hunc S. Benedictum Anianæ Abbatem fuiſſe etiam Abbatem monaſterij Floriacenſis, omnino non definimus.*

Hic liber inſcribitur CONCORDIA REGVLARVM. *Hanc rationem reddit auctor in ſua præfatione.* Quapropter ſeu propter eos, qui eas (*regulas*) habentes ignorant quibus in locis ſit eorum concordia, placuit omnes ex omnibus in vnum coartari ſententias, quæ cum Patris Benedicti concordare noſcuntur Regulâ, quatenus vnus ex multis exiſteret codex, itaut beati Benedicti præcederent, quibus ſequentes cæteræ ne-

cti

Digitized by Google

VITA S. BENEDICTI ABBATIS ANIANÆ

HVIVS CONCORDIAE AVCTORIS EX VETERI COD. M S. Monasterij ANIANÆ.

DOMINIS *merito Venerabilibus Patribus, fratr. buſque in Inda Monaſterio Domino Ieſu ſamulantibus, Ardo ſeruorum Chriſti famulus ſalutem dicit: Iampridem dilectiſsimi Fratres, veſtræ ad me delatæ fuerunt literæ, amore piæ recordationis Patris noſtri* BENEDICTI *Abbatis ſtipatæ, exitumque ac migrationem eius ad Chriſtum breuiter, ſed amabiliter continentes. In quibus exiguitatem meam commonere eſtis dignati, vt latiùs initium conuerſationis eius audire cupientibus ſcriberem, ſed hactenùs virium mearum cernens pondus excedere, diſtuli. Si quidem ſagaci induſtriâ ſcribentibus præcedentium vitam meritis venerabilem, virtutibus celebrem, curandum eſt, ne aut negligentia torpentes omittant vtilia, aut inducti gratiâ addant ſuperuacua: ſed diligentiſſimè exquiſitâ nec non euidentium relatione teſtium roborata currente calamo ſcribant, non ruſticitatis vi-*

tium redolentes peritorum aggrauent aures, sed vrbanitatis Sale [facientis] condita proferant verba, politisque sermonibus, vt ita dixerim, derogantium demulceant aures. Meæ verò ipse imperitiæ expers, vestris quandoque pariturus præceptis longo silui tempore; & vt ab eruditioribus explicaretur sustinui; iniquum nempe decernens, si tanti patroni vitam imperitis attingerem verbis, peritioribúsque debitum auferrem laborem, qui queunt copia verborum affluentes, pompaticè quçque volunt, enucleare, & inter Syrtes nihil pauentes regere Cymbam, solæcismorumque vitare fœtorem, facundiáque eloquentiæ possunt ex abundanti eis copia fandi derogantium comprimere nugas. Pauebam, ne hi dum vitiosè composita corrigere vellent, à malè contextis exacerbati adiudicarent negligenda. Præsertim cum nouerim vos sacræ aulæ Palatij adsistere foribus, nec turbulenti riuuli sitire potum, quin potius ab indeficienti vena purissimi fontis sedulò sapientiæ haurire fluenta. Hęc me ratio annali continuit spatio, interea cœperunt me mordacissimis verbis ab inerti studio expergescere fratres, quos ipse pro conamine genuerat Christo, & vt eis illum gestis vitæ religiosæ resuscitarem, compellere; à quo absentes esse solo constat consortio corporis, non plenitudine charitatis.

Sic tandem aggredior explicare opus; dedit ausum, ac consilium veniale etiam locus qui ab eo primitus constat esse constructus, fratrésque qui eius nouerant conuersationis initia, nam quod aliis contigit vix non audiri, ab his potuit vix non videri. Igitur pro captu rebus ex parte collectis impensas operi accuratius explicaturis paramus & quasi quoddam seminarium latius promulgaturis nimium artamus. Hoc humili prece poscentes, vt si quis hoc despexerit opus, linquat, aut corrigat, sin alios

legere, sciréque volentibus finat, séque ad præcedentium Patrum vitam legendam conuertat. Et si hanc ab eorum tramite iuxta vires non aberrasse repererit gratuletur. Sin autem, non temerè iudicando refutet. Sed lachrymabiliter in tremendo die æquissimum iudicem pacatissimum reddat, vestris quia parui iussis, ô sanctissimi Fratres: precor, vt me orando adiuuetis ad Dominum quatenus orantibus vobis, & meorum mihi detur venia delictorum, & posteris proficiat in augmentum. Rursúsque obnixè postulo, vt hanc peruigili studio relegatis, & quæque vitiosè contexta fore probaueritis elimando corrigite: si qua verò vtilia, in arcano pectoris vestri excolenda seruate, si quidem imperio vestro silentij vi subtracta affectum præbuimus non effectum, loqui nostrum vobis imputabitis qui non tacere nos imperasse recolitis. Et quoniam ei vnicæ dilectionis affectu migranti de seculo Helisacar hæsit Abbas, sicut ipsius auro prætiosior nobis directa restatur Epistola, post vestram examinationem illi singulariter censeo præsentari. Esto occulendam esse decreuerit. Veniam de meo posco errore: sin verò vtilem, qui libenter paruerint intenti imitari satagant vitam absentis. Per antiquam fore consuetudinem hactenus Regibus vsitatam quæque geruntur, accidunt ve annalibus tradi posteris cognoscenda, nemo, vt reor, ambigit doctus, & quoniam mens diuersis rebus partita obliuione cæcatur, diuinitùs credimus esse consultum, vt quæ obliuione prolixâ, percurrente tempore poterant aboleri, literis mandarentur seruanda, quarum lectione iucundantur, hilarescunt, totósque se ad gratiam inflectunt hi, qui talia concupiscunt legere, nec ab his temerarius iudicatur auctor Scripturæ, etiam si contingat minus politis perstrepere verbis, ad quam auidè cognoscendam desudant. Concedant igitur no-

bis & præcedentium legere vitam, & posteris mandare, quæ ipsi nostris temporibus vidimus, vel audiuimus ad augmentum animarum profutura, nec condemnemur de imperitis sermonibus, & rusticitatis vitium redolentibus, quoniam ratum duximus normam salutiferam licet rudibus depromere verbis, & in abiectis virgulis pulcherrimum pandere fauum suo quisque sumat arbitrio quæ animo comperit placitura. Igitur vir Venerabilis nomine & merito Benedictus Abbas ex Getarum genere partibus Gotiæ oriundus fuit, Nobilibus natalibus ortus, sed eum superna pietas potiori virtutum claritate nobilitauit. Pater si quidem eius comitatum Magdalonensem quoadusquè vixit, tenuit: & Francorum Genti fidelissimus totis viribus extitit, fortis & ingeniosus, hostibus enim valde erat infestus, hic nempè magna prostrauit strage vnascones, qui vastandi gratia fines regni Francorum fuerant ingressi, è quibus nullus euasit, nisi quem pernix fuga saluauit. Hic puerilem gerentem annos præfatum filium suum in aula glorioſi Pipini Regis reginæ tradidit inter scholares nutriendum, qui mentis indolem gerens suprà ætatem diligebatur à commilitonibus: erat quippè velox, & ad omnia vtilis. Post hæc verò pincernæ sortitur officium Militauit autem temporibus præfati regis, post cuius excessum, cum regni gubernacula Carolus glorioſissimus rex potiretur ei adhæsit seruiturus, interea illustrante diuina gratia superno cœpit flagrare amore, & vt seculum linqueret, totis æstuare nisibus, perituramque fastidire honorem, ad quem cum labore attingere se posse cernebat, sed adeptum citò amittere. Per triennium autem hoc corde tegens, soli Deo secretum tenuit, corpore non mente se seculi actibus inserens: Tentabat igitur infra hoc spatium, si continentiæ culmen arripere posset,

ſubtrahere corpori ſomnum, reprimere linguam, abſtinere à cibo, parciùs ſumere vinum, & veluti peritus Athlæta ad futurum ſe componere bellum. Præmeditabat ſiquidem in ſeculari adhuc habitu ſiſtens quæ poſtea deuotus implenit, ſed quanquam ſe à ſecu.i actibus exuere vellet, hæſitabat tamen, quibus hoc modis faciendum eſſet, vtrum peregrini aſſumeret habitum, an fortè ſe alicui comiungeret, & homi.um oues, aut armenta gratis paſceret, an etiam in ciuitate ſutoris exerceret artem, & quæ habere poſſet pauperibus erogar.t. Sub tali quippe certamine fluctuante animo ad amorem ſe vitæ regularis conuerit Eo itaque anno quo Italia glorioſi Caroli Regis ditioni ſubiecta eſt, cùm frater eius incautè fluuium quemdam tranſi etare vellet, à tumentibus raperetur vndis, hic equo ſedens periculum conſpiciens fratris, ſeſe inter vndas præcipitem dedit, vt pereuntem à periculo redderet extorrem, atque natante equo fratris attigit manum, quem cùm tenuit, tentus eſt, vixque qui eripere morientem voluit, mortis euaſit periculum, tunc ſe voto Deo conſtrinxit ſeculo dein eps non militaturum, patriam petit, ſed hoc patri non patefecit. Quidam autem erat Religioſus Vvidmarus nomine corporea luce carens, ſed cordis luce reſplendens, cui velle ſuum oſtendit, iſque ſecretum tenuit, & conſilium ſalubre præbuit, Præparatis itaque omnibus iter quaſi Aquis iturus arripuit, ſed vbi ſancti Sequani ingreſſus eſt domum, redire ſuos ad patriam iubet, sèque in eodem Cœnobio Chriſto Deo ſeruire velle indicauit. Poſtulat ingrediendi licentiam, qua ad ptâ mox capitis comam depoſuit, & veri Monachi habitum ſumpſit. Factus verò Monachus incredibili inedia per biennium & ſex menſium ſpatium corpus ſuum affligere cœpit, ſic quippe carni ſuę, ac ſi

cruentæ bestiæ erat infestus, cibum permodicum sumens, pane videlicet, & aqua corpus sustentans, mortem potius quàm famem arcens, vinum siquidem seu pestiferum virus deuitans; somnum si quando deuictus animus sumere vellet, vili se strato paululùm quieturus collocans, aliquando nuda humo prostratus nimium defessus quieuit. Ipsa sua se plus requie lassaturus; sæpe etiam peruigil in oratione pernoctans nudis plantis in pauimento glaciali rigore perfusus persistens in diuinis nempe meditationibus ita totum se contulit, vt quamplures continuaret dies sacris Psalmodijs deditus, silentij legem non interrumpens. Quiescentibus cunctis hic eorum calceamenta aquis mundans tergebat, eáque locis congruis lota restituebat. Heu pro dolor quidam veluti illudentes insano prorsus procul posito caligas iactabant, quorum vesanam insipidinem hic altiori consilio benè tranquillus ferebat. In vestitu namque suo tanta se vilitate deiecit, vt vix persuaderi nescientibus verisimile fortè posit: Erat itaque ei vilis & peruetusta tunica, quam non nisi post plures exactos mutabat dies, quapropter copia pediculorum in squalenti surgebat cute, à quibus ieiunijs attenuata depascebantur membra. Cucullæ illi nimiâ erant vetustate consumptæ, & si quando veterascentia rumperentur fila, ex dissimili colore foramen patens pannum repertum sarciebat, quę res eum satis reddebat deformem, quam ob rem à compluribus deridebatur, impellebatur, conspuebatúrque, sed cœlo animus fixus viliora appetens, cùm in festis diebus, cultioribus se reliqui componerent vestibus, hic sine reuerentia coram obtutibus omnium vtebatur. * Balneorum vsus per idem tempus suo corpori nunquam indulsit, munditias autem Monasterij quoties opportunitas expetijt, exercuit. Compunctionis gratia ope diuina

concedente tanta ei largita est, vt quoties vellet, fleret. Quotidie lachrymis, quotidie gemitu ob gehennę metum alebatur, illud Dauidicum amabiliter canens, cinerem sicut panem manducabam, & poculum meum cum fletu miscebam. Pallebant ora ieiuniis, & macie exhausta carne, pellis ossibus inhærebat, ac in modum palearię boum rugata pendebat. Hoc modo tenerum quasi indomitum animal non tam mansuefaciens, quam vt ita dicam, mortificans corpus, cùm cogeretur ab Abbate parciùs erga semetipsum exercere rigorem, assensum minimè præbuit; Regulam quoque beati Benedicti tyronibus seu infirmis positam fore contestans, ad beati Basilij dicta, necnon ad sancti Pachomij regulam scandere nitens, quamuis exiguè possibilia gereret, iugiter impossibiliora rimabat. His se pœnitentiæ lamentis probans qui inimitabilis erat, vel nullis, vel paucis coopitulante gratia diuina, vt multorũ fieret documentũ salutis, in amorem præfati viri Benedicti regulę accenditur, & veluti de singulari certamine nouus Athleta ad Campum publicè pugnaturus accessit, interea cœpit aliorum corrigere mores, negligentes arguere, exhortari Tyrones: vt proficerent admonere probos: vt corrigerentur increpare improbos. Iniungitur ei post hæc custodiendum Cellarium, quemadmodum regula præfati patris commendauit, & iuxta præceptum illius totis viribus se componere ac licita petentibus sine mora studebat largiri; malè petentibus denegare, impossibilia exquirentibus blandè excusare; Et quoniam pro libita voluntate eis pocula non præbebat, æquis obtutibus à compluribus non intuebatur. Hospitum, infantum, pauperumque omni sagacitate curam gerebat, Abbas quoque eum summo colebat affectu, eo quod esset in omnibus vtilis, & suæ vitę cautus, & de aliorum salute

sollicitus & circa ministerium frequens, in loquendo rarus, ad obediendum promptissimus, in monendo affabilis. Contulerat siquidem illi diuina pietas inter alias quamplures virtutes etiã intelligentiæ donum, eloquentiæ spiritalis copiam. Decurso quinquennij & octo mensium in salutiferis rebus spatio Abbas prefati Monasterij migrauit è seculo. Tunc omnes vno animo parique consensu Benedictum sibi preferri optant; at ille suis illorúmque non conuenire moribus cernens, ad patrium concitus solum contulit pedem ibique in patris suamque possessionem super riuulum cui nomen est Aniana, nec non propè fluuium Araurim, cum præfato viro Vvidmaro paucisve alijs iuxta beati Saturnini per modicam Ecclesiam cellam exiguam ad habitandum construxit, quo in loco nonnullos annos magna cum penuria vixit, noctibus diebúsque cum gemitu & lachrymis clementiam implorans diuinam, vt velle suum effectum proueheret efficacissimum. Erant autem per idem tempus in prouincia illa quidam summæ sanctitatis strenui viri, Atilio scilicet, & Nibridius, necnon & Anianus religiosè degentes, sed regularem ignorantes custodiam: à quibus compertus non modicè diligebatur. Si quidem dum eum aliqua aduersa impulsio paululum superare tentaret, mox strato asello ad Atilionem, qui ei vicinior erat, properè festinabat. Primò siquidem tempore ardenti animo perplures seculo relicto cum eo religiosè viuere tentabant, sed fracti animo, nouum formidantes genus vitæ, dum inauditam cogerentur arripere abstinentiæ viam vt panem in pondere, vinumque in mensura perciperent, mox, vt sus ad cœnum, canisque ad vomitum in calle salutis positum retrahebant pedem, quorum instabilem vir Dei intuens fidem turbatus ad proprium voluit redire Cœbium,

cti possent: quamobrem CONCORDIA REGVLARVM hic liber sortitus est nomen. *Ita prorsus docet S Ardo paulò ante citatus & Trittemius libro citato. Hic liber appellari etiam posset cathena regularum, vt sunt cathenæ Patrum à Niceta & aliis quibusdam Græcis auctoribus compositæ in Psalterium, in Iob, in Canticum Canticorum, in Euangelia, & c. in quibus accumulantur diuersorum Patrum sententiæ ad horum librorum elucidationem spectantes, licet interdum diuersæ sint, quemadmodum etiam aliquando contingit in hac Concordiâ regularum.*

Codex MS. quem modò edimus, sumptus est ex bibliotheca monasterij S. Benedicti Floriacensis; ad cuius elucidationem, & castigationem fuerunt nobis auxiliares copiæ alter codex MS. Concordiæ Regularum, ex bibliotheca monasterij S. Trinitatis de Vindocino, quem nobis commodatò dedit Reuerendus admodum Abbas eiusdem monasterij Michaël Subletus: Regula Magistri MS. ex Bibliothecâ Corbeiensi, Regula S. Fructuosi Archiepiscopi Bracarensis MS. ex bibliothecâ monasterij Crassensis. Regulæ S. Augustini & Patrum MSS. ex Bibliothecâ Corbeiensi. Regula S. Columbani & eius Pœnitentialis MSS ex Bibliothecâ Floriacensi. Item duæ eiusdem Regulæ editæ, altera editionis Parisiensis, altera Insulæ Goldasti studio & curâ edita. Regula Paphnutij, Serapionis, Macarij, & aliorum MS. ex Bibliothecâ Floriacensi & Corbeiensi. Accesserunt duæ regulæ Patrum cum Regula Pauli & Stephani MSS. ex Bibliotheca Floriacensi, necnon regulæ S. Cæsarij, & S. Isidori excusæ. Nec parum opis attulerunt mihi decreta Burchardi, Iuonis Carnotensis, & Gratiani, necnon libellus centum quatuordecim sententiarum de rectoribus Ecclesiæ, in quibus quædam sententiæ & capitula Regularum huius Concordiæ

citantur. Adfuerunt etiam mihi ſeptem Regulę S. Benedicti MSS. vna, cui adiuncti erant commentarij Ruthardi monachi Eremi S. Marię apud Heluetios: duę ex bibliotheca monaſterij S. Germani à pratis. Item duę ex Bibliotheca monaſterij S. Victoris Pariſiis ſiti, vna ex monaſterio S. Ebrulphi diœceſis Lexouienſis, poſtrema & recentior S. Faronis prope Meldas. His accedit Regula S. Benedicti à S. Dunſtano Archiepiſcopo Cantuarienſi emendata, duæ vetuſtiſſimę editionis Pariſienſis altera ex officina Colinæi typographi, altera edita ſtudio & opera Guidonis Iuuenalis Abbatis S. Sulpitij Bituricenſis cum eius interpretatione Gallica, & vna Colonienſis anno 1575. edita vnà cum commentariis Smaragdi, & Ioannis à Turrecremata. Aliquid etiam auxilij nobis contulit Alamanica interpretatio vocabulorum Regulę S. Benedicti à Kerone diſcipulo S. Othmari Abbatis elaborata.

Librum notis & obſeruationibus illuſtrauimus in quibus locos obſcuriores explicamus, corruptos caſtigamus: & diuerſis lectionibus quę inutiles videbantur, reiectis, vtiles ſolas notauimus. Hęc eſt tota noſtri inſtituti ratio. Faxit Deus, vt hęc omnia in ſui nominis gloriam cedant, & in tuam, Lector benevole, vtilitatem.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOS ſubſignati Doctores Theologi Pariſienſes, librum cui titulus: *Concordia Regularum, Auctore Sancto Benedicto, Abbate Anianæ, nunc primùm edita ex Bibliotheca monaſterij Floriacenſis, notis & obſervationibus illuſtrata, Auctore Fr.* HVGONE MENARD, *monacho Benedictino*, &c. diligenter perlectum deprehendimus mâturo iudicio, ſummáque eruditione concinnatum, nihilque ſanæ fidei, aut bonis moribus aduerſum continentem: iiſque nominibus vtiliter excudendum cenſuimus. Lutetię Pariſiorum, anno Domini milleſimo ſexcenteſimo trigeſimo ſexto, die duodecima Decembris.

DE Y.

F. LVDOVICVS GRVDÆVS, Benedictinus de Cultura Cenomanorum.

Fr. NICOLAVS LE MAISTRE, Billeta. Par. Prior S. Medardi de Liziaco.

I. DE LAVNOY.

Digitized by Google

LICENTIA R. P. SVPERIORIS Generalis.

FRATER GREGORIVS TARRISSE, humilis Superior Generalis Congregationis S. Ben. aliàs Cluniacenſis & S. Mauri, Ordinis eiuſdem S. Bened. librum cui titulus : *Concordia Regularum à S. Ben. Abbate Anianæ compoſitum notiſque & obſeruationibus illuſtratum à* FR. HVGONE MENARD, *Pariſino Prædictæ noſtræ Congregationis monacho illuſtratum*, à nonnullis dictæ noſtræ Congregationis Theologis examinatum atque à Doctoribus vt ſupra approbatum typis mandari permittimus. Datum Pariſiis in monaſterio Sancti Germani à pratis. Die vigeſima menſis Aprilis, anni milleſimi ſexcenteſimi trigeſimi ſeptimi.

FR. GREGORIVS TARRISSE.

Digitized by Google

EX EPISTOLA PAVLAE ET EVSTOCHII AD MARCELLAM.

CERTE flos quidam & pretioſiſſimus lapis inter Eccleſiaſtica ornamenta monachorum & virginum chorus eſt.

EX CONCILIO AVGVSTODVNENSI ſub S. Leodegario Epiſcopo. Can. 13.

DE Abbatibus verò vel monachis ita obſeruare conuenit, vt quicquid canonicus ordo vel Regula S. Benedicti edocet, & implere & cuſtodire in omnibus debeant. Si enim hæc omnia fuerint apud Abbates vel monaſteria conſeruata, & numerus monachorum Deo propitio augebitur, & mundus omnis per eorum orationes aſsiduas malis carebit contagiis.

EX ADMONITIONE LVDOVICI Pij Imperatoris ad Ægilem Abbatem.

REgulam vir Dei Benedictus luculento ſermone conſcripſit: hæc eſt anguſta porta & arcta via, quę ſequentes ſe ducit ad Deum.

Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGII.

CAVTVM eſt authoritate Regis Chriſtianiſſimi, ne quis in regno Franciæ librum, qui inſcribitur *Concordia Regularum auctore S. BENEDICTO, Abbate Anianæ nunc primùm edita ex Bibliothecâ Floriacenſi, notisque & obſervationibus illuſtrata operâ & ſtudio* FR. HVGONIS MENARDI, *monachi Benedictini*, abſque permiſſu DIONYSII BEGHET, Bibliopolæ Pariſienſis, intra quinquennium imprimat aut diuendat, publicationis exemplarium, &c. Si quis ſecus fecerit, multâ indictâ, prout amplius in ipſo diplomate continetur, dato Pariſiis die 14. Septembris, Anno Domini 1637.

Signatum, RENOVARD.

Digitized by

nobium, qua de causa ad consulendum præfatum adiit virum, cui cum velle suum narrasset, increpauit eum ille dicens, sibi esse ostensum cælitus, lucernam illum datum hominibus, quapropter cœptum constanter oportere implere bonum, fraude hoc antiqui fieri hostis qui semper inuidens, bonis infestus est actibus; cui assensus prabendus est nunquam; sicque eius Consilio adminiculatus intrepidè aggressus est, quod ardenti perficere optabat animo; non super alienum fundamentum ædificans, sed nouo opere construere domos cœpit, ignotámque salutis pandere curabat viam. Igitur Venerabilis vir Benedictus cum paucis sibi aggregatis fratribus, qui eius comperta opinione ad eum confluxerant, vt iam memoratus locus cœpit florere in religione pia, & cœleste iter volens pandere gratis, properat laborare manibus, & ne aliis prædicans ipse reprobus inueniretur, quę facienda monebat, per se implere curabat, non enim perterritus inopia cœptum deseruit opus, sed vt ait Apostolus, in fame & siti, in frigore & nuditate positus, hortabatur inconcusso subiectos persistere corde, docens arctam & angustam viam esse, quæ ducit ad vitam, & non esse condignas passiones huius temporis ad futuram gloriam, quę reuelanda est sanctis. Quo documento roborati maioribus se atteri optabant laboribus nulla eis tunc erat possessio, non vineæ, non pecora, non equi, vnus tantùm erat asellus, cuius solamine cum alicubi pergendum esset, vicissim fratrum arcebatur defectus: vinum tantùm diebus Dominicis solemnibúsque percipiebant, pellebatur aliquoties eorum esuries lacte delato ab aliquibus mulieribus, quoniam ariditate tabuerant corpora eorum solo viuentes pane & aqua. Quapropter vt impigrum depellerent frigus, lectariis vtebantur; Cum in vigiliis diuinis assi-

Digitized by Google

ſterent, erant quippe pauperes rebus, prædiuites meritis, & quò eorum atterebantur inopia corpora, eò magis ſaginabantur virtutibus animæ, æſtuabant ſiquidem amore cœleſti, ſolæque lachrymæ illis in anguſtia ferebant ſolamen. Quorum inuictam fraternam vnitatem hoſtis cernens antiquus hac eam ſcindere arte molitur. Vnum eis erat circa molinum, in quo quæ habere poterant molebant cibaria, inſtigatus autem maligni cogitationibus quadam eis nocte hoſpes aduenit, quem iuxta poſſe refectum in ſtrato aſelli collocant, at ille male vigil quieſcentibus illis ſurrexit, & ſecum in quo jacuerat perferens, ſitulámque de qua hauſerat aquam, ſed & ferramenta molini non oblitus abceſſit, pro bonis mala rependens. In craſtinum verò damnum compertum Magiſtro diſcipuli narrant, quos beneuole ferre illatas contumelias docuit, damnáque lucra putare, illumque potius dolendum aſſeuerans, qui dum niſus eſt acquirere lucrum, perdidit fidem. Cœpit interea paulatim turba diſcipulorum creſcere, & fama piæ Religionis ſenſim per circa habitantium ora volitare, ſeſeque extendens ad longè poſita decurrere loca. Et quoniam vallis, in qua primum inſederat, peranguſta erat; paululum extra confinia eius Monaſterium nouo opere conſtruere cœpit, laborantibúſque fratribus, ipſe aliquando etiam eorum ad veſcendum decoquere victum, librumque etiam pariter circa coquinam occupatus ſcribere ſatagebat. Ligna verò ſæpè propter penuriam loum humeris propriis cum diſcipulis deferebat: Domus enim in eo erat loco, quo fundare moliebantur Monaſterium, quam auctam in honorem ſanctæ Dei genitricis conſecrarunt Mariæ. Concurrentibus vndique & illius ſe certatim ſubijcere magiſterio poſtulantibus, & fabrica Monaſterij citò perficitur, & in re-

Digitized by Google

bus locus ditatus augmentatur dantibus ſingulis quæ habere poterant. Non enim ornatis parietibus, teguliſque rubentibus, vel pictis laquearibus, ſed ſtramine vilique materia cooperire, vel facere domos decreuerat. Licet enim multiplex numerus fratrum augeretur, ille ſemper viliora, & humiliora appetebat, quapropter ſi quis de poſſeſſionibus ſuis aliquid conferre monaſterio vellet, ſuſcipiebat: ſi vero ſeruos ancilláſque copulari niteretur, refugiebat, nec paſſus eſt quemquam per idem tempus per cartam monaſterio tradi, ſed vt fierent liberi, imperabat. Vaſa autem ad Chriſti conficiendum corpus nolebat ſibi eſſe argentea, ſiquidem primum ei fuerunt lignea, deinceps vitrea, ſic tandem conſcendit ad ſtannea planetam verò refutabat habere ſericeam, & ſi aliquis illi dediſſet, mox aliis ad vtendum præſtabat. Preterea ſurrexerunt in regione eadem vel circumquaque nonnulli viri religioſi ædificantes monaſteria aggregantes Monachos, ſeſeque ad exemplum beati viri exercitantes ex eius magiſterio imbuti, vitam priſtinam priſcóſque amputantes errores, quibus ipſe vt poterat, ſubſidium opémque ferebat, non ſpiritualium ſolummodo rerum, verum & corporalium, quos ſæpè viſitans hortabatur, cœptum non deſerere opus, nec egeſtate perculſos, terroribuſque deiectos retrò reſpicere eminùs: ſicque documento ſalubri fulta numeroſa adſunt cœnobia, & maxima Monachorum extat multitudo. Orta autem fame grauiſſima per idem tempus cœpit multitudo pauperum, viduarum, & pupillorum ad eum confluere, ac portas monaſterij, viaſque ſtipare: quos ille intuens inedia tabidos, imò ipſa iam penè morte glutitos angebatur, quoniam vnde tantam paſceret multitudinem, ignorabat: ſed quia nihil deeſt timentibus Deum, quouſque fruges attingerent nouas, quæ

fr tr.bus ſufficere poſſent ſeorſim iuſſit reponi, cætera per conſtitu.os fratres per ſingulos dies præcepit largiri: carnes etiam armentorum ouiúmque dabantur per ſingulos dies, lac etiam veruecum præbebat auxilium. Siquidem fecerant ſibi tuguria congruis locis, in quibus vſque ad nouas habitarunt fruges. Deficiente cibario, rurſus ea, quæ in fratrum reponi iuſſerat vſus, menſurare præcepit, (quod factum eſt ter) in fratrum verò animis tantus inerat affectus miſericordiæ, vt libenter etiam impenderent, ſi fas eſſet, cuncta. Nam quę ſibi ſubtrahere poterat quiſque, clam deferebat inedia conſumptis, ſicque vix erepti à famis fuere periculo. Aliquoties enim in ore panem habens mortuus reperiebatur. Nec illud ſilendum puto, quia cum penè prouinciam illam eodem tempore peruerſum Feliciani dogma inuaſerit, hic ab omni peſtifero perfidiæ errore illæſus ope diuina intus euaſit, multóſque, non ſolùm inferiorum, verumetiam præſules Eccleſiæ ſuo eripuit ſtudio, & aduerſus nefandum dogma veris diſputationum iaculis armatus ſæpè congreſſus eſt. Erat enim eo tempore, & numeroſa iam turba fratrum, & in feruore perpetuæ vitæ ſuccenſa. Certabant ſiquidem quis eorum eſſet humilior, quiſve in obedientia promptior: in abſtinentia ardentior; in vigiliis anterior; in loquendo poſterior in veſtitu vilior, in charitate feruentior, quibuſdam etiam reuelationes fiebant. Quidam namque erat frater qui iuxta humanam honeſtatem minus erat compoſitus, quem negligenter incedentem dum pater perſpiceret, in animo eandem ruſticitatem indicare cepit. Hic autem in extaſi ductus gregem columbarum aggregatum cernens, quędam mirę candoris fulgentes, quædam verò erant mira varietate diſtinctę, quędam autem ſolo capite terrum colorem geſtabant.

Digitized by Google

Qui cum ſciſcitaſſet, quid hoc eſſet, dicta ſunt nomina ſingulorum, quorum aut negligentia fecerat nigros, aut ſtudium ſplendore nitentes. Is rediens ad ſe patri quæ viderat retulit, eúmque, ne ſe deſpiceret, admonuit. At ille ſingulorum acta diſcutiens, mentes fratrum, de quibus à fratre didicerat, turbatas reperiens, & benignum malagma caſtigationis impoſitum ad congruam formam inſtituit. Sed antiquus hoſtis ægrè ferens vnitatem & augmentum boni gregis, niſus eſt quorumdam concutere corda, vt bonum inſtitutorem à proprio ouili redderet extorrem. Plures quidem ſua arte à monaſterio pepulit, pluréſque turbauit, ſed paratam tribulationibus non valuit concutere mentem, confractas rurſum recuperat perituras vires. Sibi ſubiectos inſtigat, inferre damna imperat, equos bouéſque furtim patentérque auferri iubet, ſed qui Deum cunctis præpoſuerat rebus, ſine dolore amittit, quæ ſine amore poſsidebat. Certè pro nulla amiſſa re vnquam eum quiſquam vidit commotum, perditam nunquam repetiit, furatam nunquam quæſiuit, furanti (ſi captus eſt) beneficium præſtitit, latentem, ne caperetur, dimiſit. Quidam enim cum equos Monaſterij furtim auferret à vicinis non ſine vulnere captus, & patri eſt præſentatus: cui ille impenſas præbuit, medicum inſtituit, ſanatum incolumem direxit. Contigit autem vice alia, cum venerabilis pater iter conficeret, alio ſecum comitante fratre, quemdam equum à monaſterio ſublatum ſedentem obuiare, frater verò curioſis luminibus intuens, eum qui furatus fuerat eſſe cognouit, mox voce prorupit, monaſterij eſſe equum: At ille ſilere eum iubet Sæpè ſimilare equus equum ſolet, ait. Seorſum autem increpauit fratrem dicens, & ego agnoui, ſed melius ſilendum cenſeo, quam verecundiam inferamus. Et quoniam

omnipotens Deus qui cuncta creauit, mira etiam congruis temporibus per ſeruos agit ſuos, quæ per hunc geſſerit pauca relatione perſtringam: Ignis quodam tempore domum iuxta beatæ Mariæ Virginis baſilicam, ſitam inuaſit, ſed cum vorax flamma ſtipulam lamberet ſiccam, concurrerunt dolentes fratres, domum quam non ſine magno labore conſtruxerant, à rapidis flammis videntes conſumi; ſummóque ſtudio ſatagunt, ne ignis vicinam ſuccenderet Eccleſiam. Illò enim omnis impetus ignis ferebatur, ad quod ſpectaculum etiam Benedictus pater acceſſit, cui protinus fratres, vt orationibus eos adiuuaret, imperant, at ille feſtinus obtemperans iuſſis fratrum ſeſe cum lachrimis ante Beatæ Virginis & Dei genitricis Mariæ altare proſtrauit, illo autem orante mox diuina opitulante miſericordia in contrarium impetus ignis conuertit. Locuſtarum etiam tanta eodem tempore adfuit multitudo, vt ſua denſitate radios abſconderent ſolis, quæ conglobato impetu in vineam, quæ monaſterio vicina eſt vaſtaturæ reſident, ex qua quam maximè pocula fratres percipere ſoliti erant, vir verò venerabilis, beatæ Dei genitricis adijt baſilicam, & flebili voce perfuſus lachrymis diuinum implorat auxilium, ſed poſt paululùm malè quieſcentes abſcedunt locuſtæ. Rurſus vice alia montem vicinum ignis inuaſit, & arentem ſtipulam, frondéſque, ac ſolis ardore pervſtam cepit lambere terram, ſuóque impetu ruinam vineæ, ac monaſterio minitans ibat: ad quem extinguendum omnis turba fratrum cucurrit, cum quibus & venerabilis Benedictus Pater adyt, ſed ignis cœptum mox deſeruit iter dextra læuáque extinguendus properans, non enim niſi oratione eius credendum puto tantùm incendium ſuperatum fore. Cuidam etiam fratri cuſtodia boum erat injuncta,

is cum à monasterio ad suum vellet ire officium, patri benedictionem petiit, cui protinus ille signum crucis dedit, dicens Dominus te custodiat. At cum frater in diuersorium veniisset duobus latronibus occurrit, à quibus, dum incautè accessisset, tentus est per habenam equi, quem sedebat, se verò diutiùs afficientes nihil loquentes dimiserunt eum, at ille citò discessit, & postquam patri retulit, ait, benedictio te Dei seruauit illesum. Nec silentio illud pretereundum est, quod ipse adnexit, frater enim quidam præpositus est constitutus, sed in superbiam lapsus, ab ordine præpositurę deponitur, ad tantam demum malitiam ruit, vt à monasterio clam educeret equum. Quem tentum iunctis pedibus subter equum ad monasterium deduci iubet vociferantem & iurantem, nunquam se illò abiturum; ob cuius insipitudinem virgis eum leuigare iussit, sicque deinceps iustè pièque viuens in cœnobio quieuit, ac si ipse in eo hostis malignus cæsus fuisset. Hactenus de vita tanti patris, qualiter diuina illustrante clementia seculum reliquerit, qualiterque in Gottis partibus transmigrauerit, ac de nouo opere monasterium construxerit, dicta sufficiant, nunc opitulante Christo, ex præcepto Caroli quibus modis aliud in eodem loco Cœnobium ædificauerit, euidenti ratione pandamus. Anno igitur DCC. LXXII. *Caroli verò Magni Regis* XIIII. *adiuuantibus eum Ducibus, & Comitibus aliam rursus in honorem Domini & Saluatoris nostri Ecclesiam prægrandem construere cœpit, sed & claustra nouo opere alia cum columnis marmoreis quamplurimis quæ sitæ sunt in porticibus, non iam stramine domos, sed tegulis cooperuit. Tanta autem sanctitate idem locus est præditus, vt quisquis fideliter petiturus aduenerit, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit, sta-*

tim quod popoſcerit, impetrare licebit, quia ergo mira religioſitate præfulget, ratum duximus, ſi de diſpoſitione eiuſdem loci aliquid poſt futuris pandamus. Siquidem venerabili Pater Benedictus pia conſideratione prœuentus non in alicuius ſanctorum prœtitulatione, ſed in Deificę Trinitatis (vti iam diximus) nomine præfatam Eccleſiam conſecrare diſpoſuit, quod vt dico luce clarius agnoſcatur, in altari, quod potiſſimum præcæteris videtur, tres aras cenſuit ſubponi, vt in tribus aris individua Trinitas & in vno altari eſſentialiter firma demonſtretur Deïtas. Altare verò illud forinſecus eſt ſolidum, ab intus autem cauum; illud videlicet præfigurans quod Moyſes condidit in hęremo, retrorſum habens oſtiolum, quo priuatis diebus incluſę tenentur ćapſæ cum diuerſis reliquiis patrum. Hęc de altari dicta ſufficiant. Ad inſtrumentum domus quo ordine, vel numeroſitate compoſitum ſuccinctè pergimus: Cuncta ſiquidem vtenſilia, quę in eadem domo habentur, in ſeptennario numero conſecrata noſcuntur; ſeptem ſcilicet candelabra fabrili arte mirabiliter producta, de quorum ſtipite procedunt haſtilia, ſpherulæque, ac lilia calami ac ſciphi in nucis modum ad inſtar videlicet illius facta, quod Beſeleel miro compoſuit ſtudio. Ante altare etiam ſeptem dependent lampades mirę atque pulcherrimæ inæſtimabili fuſæ labore, quæ à peritis, qui eas viſere exoptant, Salomoniacè dicuntur conflatæ. Aliæ tantumdem in choro dependent lampades argenteæ, in modum coronæ, quæ in ſe inſertis circulis cyathos recipiunt, per girum, morſque eſt præcipuis in feſtiuitatibus oleo repletos accendi, quibus accenſis veluti in die, ita in nocte tota refulget Eccleſia. Tria denique altaria in eadem ſunt dicata Eccleſia, vel Baſilica, vnum videlicet in honorem ſancti Michaëlis, Archan-

Digitized by Google

Archangeli, aliud in veneratioñem beatorum Apostolorum Petri & Pauli, tertium in honorem almi protomartyris Stephani. In Ecclesia vero B. Dei Genitricis Mariæ, quæ primitus est fundata, sancti Martini, necnon & beati Benedicti haberi videntur altaria. Illa verò quæ in Cœmeterio fundata consistit in honorem sancti Ioannis Baptistæ consecrata dignoscitur, quo inter natos mulierum maiorem neminem surrexisse diuina attestarunt oracula. Considerare libet quanta humilitate, ac reuerentia isdem metuendus sit locus, qui tot principibus videtur esse munitus: siquidem Dominus Christus Princeps est omnium Principum, Rex Regum, & Dominus dominantium, Beata verò eiusdem Dei genitrix Maria cunctarum Virginum creditur esse Regina: Michaël cunctis præfertur Angelorum: Petrus & Paulus capita sunt Apostolorum: Stephanus protomartyr principatum tenet in Choro testium: Martinus verò gemma refulget præsulum: Benedictus cunctorum est Pater Monachorum. In septem item altarijs, in septem candelabris, & in septem lampadibus septiformis gratia spiritus sancti intelligitur. Cognoscat quisquis ille est, qui hanc cupit legere, vel audire vitam cunctorum hoc caput esse Cœnobiorum, non solùm quæ Gottiæ in partibus constructa esse videntur; verumetiam illorum, quæ alijs in regionibus ea tempestate, & deinceps post huius exempla ædificata, atque de thesauris illius ditata, sicut in antea narratiua est schedula. Dedit autem cor suum, ad inuestigandam beati Benedicti Regulam, eamque vt intelligere posset satagens circumiuit Monasteria, peritos quosque interrogans quæ ignorabat, & omnium sanctorum quascumque inuenire potuit Regulas congregauit. Normamque vtilem, & Mo-

naſteriorum ſalubres conſuetudines didicit, ſuiſque eas tradidit Monachis obſeruandas. Inſtituit Cantores, docuit Lectores, habuit Grammaticos, & ſcientia ſcripturarum peritos, de quibus etiam quidam poſt fuerunt Epiſcopi, aggregauit, librorum multitudinem congregauit, pretioſa veſtimenta Eccleſiaſtica, Calices argenteos prægrandes, offertoria argentea, & quidquid operi Dei neceſſarium eſſe conſpexit, ſummo cum ſtudio acquiſiuit. Notus itaque factus eſt omnibus, & fama ſanctitatis eius regias imperialeſque penetrauit aures. Adijt deinde ad Glorioſiſsimum Imperatorem Carolum ob vtilitatem Monaſterij, illique Cœnobium pia conſideratione præſentans ne incommoda à parentibus ſuis paterentur poſt eius diſceſſum ſuperſtites, per Chartam tradidit poſſidendum: à quo mox immunitatem percepit.

Guillelmus quoque Comes, qui in aula Imperatoris præcunctis erat clarior, tanto dilectionis affectu beato Benedicto deinceps adheſit, vt ſeculi dignitatibus deſpectis hunc ducem viæ ſalutaris eligeret, qua pertingere poſſet ad Chriſtum: acceptáque tandem conuertendi licentia magnis cum muneribus auri, argentique, ac pretioſarum veſtium ſpeciebus ſubſequitur venerabilem virum: Nec moram in deponendo comam fieri paſſus eſt, quin potius die Natalis Apoſtolorum Petri & Pauli auro textis depoſitis veſtibus Chriſticolarum induit habitum, ſeſeque Cœlicolarum adſciſci numero congaudet. Vallis verò à beati viri Benedicti Monaſterio ferme quatuor diſtat millibus cui nomen eſt Gellonis, in qua conſtruere præfatus Comes in dignitate adhuc ſeculi poſitus cellam iuſſerat, illic ſe vitæ ſuæ tempore Chriſto tradidit ſeruiturum. & quoniam nobilibus natalibus ortus nobiliorem ſe fieri Chriſti

amplectendo pauperiem ſtuduit, & ſummum quem iam animo perceperat, pro Chriſto abiecit honorem, ratum puto ſi de pijs conuerſationis eius actibus vel neſcientibus pandam. Etenim in cellam prefatam venerabilis Pater Benedictus ſuos iam poſuerat Monachos, quorum exemplo imbutus, infra paucos dies, eos à quibus edoctus eſt, virtutibus antecellit. Adiuuantibus quoque eum filiis, quos ſuis Comitatibus præfecerat, Comitibúſque vicinis ad perfectum fabricam Monaſterij, quam cœperat, citò deduxit. Qui locus ita ſecretus eſt, vt ſolitudinem non deſideret habitator. cingitur denique nubiferis vndique montibus, neque cuiquam illic acceſſus eſt, niſi quem vltroneus orandi cauſa deduxerit animus.

Tanta verò amœnitate eſt perfuſus, vt ſi Deo ſeruire decreuerit, alia non deſideret loca, ſiquidem adſunt vineæ, quas præfatus vir plantare præcepit, hortorum quoque copia variis ſtipata diuerſorum generibus arborum: poſſeſſiones acquiſiuit plurimas. Petenti ſiquidem eo ſereniſſimus Rex Ludouicus ſpatioſo hoc dilatauit termino de fiſcis ſuis ad laborandum concedens loca, veſtes ſacras perplurimas dedit, Calices argenteos & offertoria præparauit, libros ſecum perplures attulit, Altaria auro, argentóque veſtiuit; in hanc nempè ingreſſus cellam totum ſe dedicauit Chriſto, nihil mundanæ pompæ relinquens veſtigij: Tantæ autem deinceps humilitatis fuit, vt rarus aut nullus ex monachis ita flecti poſſet, dum obuiare contingeret, vt ab eo humilitate non vinceretur. Vidimus ſæpè eum credentem aſinum ſuum flaſconem vini in ſtratorio deferre, eumque ſuper inſedentem calicem in terga humeris vehentem noſtri Monaſterij fratribus tempore meſſis ad refocillandam ſitim eorum occurrere. In vigilijs quoque ita

peruigil erat, vt vinceret cunctos, in piſtrino, niſi occupatio aliqua præpediret, aut ægritudo tardaret, propriis operabatur manibus: Coquinam vice ſua complebat, in habitu ſummę humilitatis aſſumpſerat formam; ieiunij amator extitit, orationibus inſtans, compunctioni continuus; vixque Corpus Chriſti poterat percipere, priuſquam lachrimarum eius in terram decurrerent guttæ; lecticuli quoque duritiem auidè expetebat, ſed propter eius infirmitatem Benedictus Pater culcitram, eo nolente licet, ſubſterni fecit. Aiunt nonnulli, ſe quia ſæpè pro Chriſti amore flagellis cędi, nullo alio præter eum qui aderat conſcio iuſſit, mediis ferè noctibus glacialibus prorſus rigoribus vno perrarò tectus tegmine ſæpè in oratorio, quod in honorem ſancti Michaëlis conſtruxerat, ſoli Deo notus vacans orationibus ſtabat. His aliiſque virtutum fructibus intra exiguos ſtipatus annos, imminere ſibi diem mortis cognoſcens cunctis Monaſteriis in regno Domini Caroli penè ſitis per ſcripturam notum fieri iuſſit, ſe ab hoc in ſeculo migraſſe, ſicque deinceps copiam virtutum reportans Chriſto vocante migrauit.

Enimuerò hęc ſcire cupientibus dixiſſe ſufficiant, ad cœptum rurſus redeamus opus. Piiſſimus quoque Ludouicus Rex, quò ab inſanis magis magiſque deridebatur Benedictus venerabilis Abbas eò ſibi eum in dilectionis ſociabat multocius amore, ſciens malorum eſſe conſuetudinem profectibus obeſſe iuſtorum: Regina quoque pio affectu colebat eum, & quia iuſtum nouerat, libenter auſcultabat: & quoniam turba diſcipulorum eius ſuccreuerat, & locus in quo ipſe degebat, infœcundus, humuſque ſterilis penè & ardore ſolis ſuper vſtus eſt, dedit illi Monaſterium, quod eſt in Aruerniæ territorio ſitum, quod

Digitized by Google

ſanctus Meneleus Regio de ſemine ortus fundauit, in quo & iacet in corpore, vbi duodecim direxit Monachos conſtituens eis Abbatem ſummæ Reuerentiæ virum nomine Andoarum qui à primæuo tempore conuerſionis ſuæ ei adheſerat, virum probatum & multis laboribus attritum, quibus laborantibus pióque ſtudio decertantibus fermè ſeptuaginta, vel eo amplius illis Monaſticam vitam pro poſſe ſeruantes adhæſerunt. Ad quod Monaſterium dum quadam vice egregius Abbas viſendi gratia fratres adiret, ex alia parte eius aduentum dum quidam Abbas cum fratribus ſuis expeteret, contigit eum ipſius Monaſterij cellam, vbi Eccleſia in honorem Dei & Saluatoris noſtri ſita eſt aduenire, ſi quidem ibi primum habitare fratres cœperant, & quia anguſtus erat locus, ad iam præfatum Monaſterium ſereniſſimus Rex eos tranſtulerat: fratres autem qui ad prouidendam Cellam remanſerant videntes Abbatem vna cum ſuis ganiſi ſunt: Et quia erat eis ingens paupertas triſtabantur, ſed quoniam vbi, charitas eſt etiam exigua ſufficiunt, iubet qui præerat fratribus iuueni vinum afferre, cui mox ille, nihil inquit eſt in vaſculo vini: Duo ſiquidem illis vaſcula euntes per modica reliquerant fratres, in quibus modicum erat vini, ex quo vel Miſſas canerent, vel Dominicis diebus ſingulas potiones perciperent: audito autem Magiſter Cellæ illius non eſſe vinum in vaſculo, doluit, & confidens ait: perge, & affer nobis, quia pro amore Patris noſtri bibent, hi qui in Deum ſperant, & non deficiet vinum: Perrexit frater & abſtracto vaſe egreditur vinum, iam quidem prius voluerat accipere, ſed nequaquam iuuento receſſerat, nuntiat quod acciderat, glorificant Deum, qui aderant, & meritis Domini Benedicti fieri profitentur: Biberunt ergo

pro velle, & secum benedictionis causa tulerunt: Domnus quoque Benedictus cum suis aduenientes iuxta quod opus fuit accepit, secumque ex eo in via tulit, sicque post hæc cessauit vas fundere vinum: Ipsis nempe fratribus hæc qui viderunt, referentibus comperi, qui vsque nunc testes horum existunt. Alia rursus vice in eodem Monasterio venit: post longum verò prædicationis sermonem, piumque confabulationis colloquium discessurus pacis osculum fratribus præbet, quidam autem osculaturus accessit, quo perspecto vir Dei protinus substitit, pacisque osculum paululùm negauit; post increpationem verò congruam nobis mirantibus fratrem deosculatus est; Post hunc quoque inter alios alter adfuit frater, cui similiter fecit; Tum demum vltimum vale dicens fratribus abijt, illo autem abeunte in crastino compertum est, quoniam fratres illi fugam arripere dispposuerant; Intelleximus tunc quoniam ob hanc causam eos reuelante sibi sancto Spiritu venerabilis Abbas osculari tardabat, quorum peruersam voluntatem etsi non patenter ostendit, turbatas tamen conscientias salubriter increpauit. Aliud demum illi Monasterium glorioſissimus Rex dedit, vbi vt reor viginti Monachos misit, Abbatémque illis constituit: Situm vero est Monasterium illud in territorio Pictauensi, & dedicatum in honorem sancti Sauini, in quo positi fratres, dum in piis studiis vigilant desudantque turba Monachorum non parua eis adiungitur. Rursus ei aliud contulit Monasterium, quod in territorio Bituricensi situm est, illicque quadraginta fermè posuit Monachos, constituítque Abbatem: & quoniam locus ille nouo opere erat fundandus, adiutorium præstitit, libros vestesque sacras dedit: At illi in sanctæ Religionis habitu florentes, sanctæque conuersationis normam pan-

Digitized by Google

dentes, vnitatem quoque ſpiritus ſeruantes in vinculo pacis, per maximum intra Chriſti ouile gregem Monachorum agregarunt. Vlfarius etiam quidam nomine nullum habens conſanguineum, vir illuſter & nobilis per Chartam ei ad ædificandum Monaſterium, locum tradidit in Albienſi conſinio, vbi etiam Monachos ordinato illis Abbate, ferè duodecim miſit: & his etiam quoniam nouo opere fabricam Monaſterij cœptam perficere ſatagebant; libros plurimos contulit. Veſtes ſacras præbuit, Calicem argenteum, ac Offertoria, Crucemque & omnia, quæ illis neceſſaria fore preſſexit, adminiſtrauit. Ipſi verò tam in ædificiis rerum corporearum, quàm etiam in ædificatione animarum, ſanctęque Regulæ inſtitutis decertantes magnam Chriſto Deo famulantium Congregationem Religioſorum Fratrum acquiſierunt. Poſt obitum quoque ſereniſſimi Imperatoris Caroli cum filius eius Ludouicus Rex Aquitanorum Imperij curam ſuſcepiſſet, Franciæ eum partibus ire iuſſit, eique in Alſat Maurum Monaſterium deſignauit, vbi plures ſuæ vitæ ſequaces ex Anianæ Monaſterio collocauit. Et quoniam magnum à Palatio diſtat ſpatium locus præfatus, nec congruo occurrere tempore cum vocaretur, poterat, & quia Imperatori multis pro cauſis erat nec ſſarius, placuit Imperatori, vt non longè à Palatio prouideret locum aptum ſibi, in quo cum paucis quieſcere poſſet, ſicque præfecto Abbate Fratribus Mauro degentibus ipſe cum nonnullis Imperatoris voluntati obtemperaturus acceßit; Vallis autem erat vicina quę à palatio, vt reor, ſex non amplius millibus diſtat, quę viri Dei placuit oculis: ibique Imperator iuſſit conſtruere miro opere Monaſterium quod vocatur Inda, mutuato de riuulo eiuſdem vallis nomine. In dedicatione verò Eccleſiæ aafuit Imperator

Digitized by Google

eámque de ſuis copioſiſſimè ditauit fiſcis immunitatémq; iuſſit, atque per Scripturam, vt triginta ibidem Deo fratres Chriſto famulantes perſiſterent Monachi, ſtatuit, qua de re vt numerus impleretur venerabilis Abbas de notis Monaſterii lectos iubet venire Fratres, quos ſuo inſtrueret exemplo, eſſéntque aliis documentum ſalutis, quoúſque inſtinctu diuinæ gratiæ ſæculari pompa relicta æterno regi militare deſiderantes ex eadem prouincia in eorum ſubrogarentur ordinem. Cœpit autem poſt hæc vir Dei palatinas terere fores, olimque dimiſſum ob multorum vtilitatem ferre tumultum, Omnes ſiquidem qui aliorum paſſi incommoda imperialia petebant ſuffragia, cum ad eum accederent, alacriter ſuſceptos oſculabatur, eorúmque querimonias in ſchedulis impreſſas tempore oportuno offerebat Imperatori: Ex quibus aſſuetus aliquoties ſereniſſimus Imperator Mapulam Manicáſque eius palpans reperiebat, repertáſque legebat, atque vt vtilius nouerat decernebat, propter obliuionem quippe talibus in locis eas ferre ſolitus erat: libenter etiam huiuſcemodi querimonias audiebat Imperator, & ob id quam maximè ſedulò illum in palatio fore iubebat. Etenim qui eum ex regni moderamine, ex diſpoſitione prouinciarum, & ex ſuis conſulerent vtilitatibus, erant perplures, nullus prorſus aſſectorum miſeriis ita compatiebatur, nulliſque Monachorum inopiam ita Regi, vt ipſe pandebat: Erat quippe miſerorum aduocatus, ſed Monachorum Pater, pauperum Conſolator, ſed Monachorum eruditor, diuitibus pabulum vitæ præbebat, ſed Monachorum mentibus Regulæ diſciplinam inculcabat; Omnium licet vtilitatibus conſuleret, Monachorum tamen neceſſitatibus ſedulò intendebat. Præfecit eum quoque Imperator cunctis in regno ſuo Cœnobiis, vt ſicut Aquitaniam, Gotiámque normæ ſalutis inſtru-

Digitized by Google

instruxerat, ita etiam Francos salutifero imbueret exemplo. Multa denique Monasteria erant quæ quondam regulariter fuerant instituta, sed paulatim tepescente rigore, regularis penè deperierat ordo. Vt autem, sicut vna omnium erat professio, fieret quoque omnium Monasteriorum salubris vna consuetudo, iubente Imperatore aggregatis Cœnobiorum patribus vnà cum quampluribus Monachis perplures resedit dies. Omnibus ergo simul positis Regulam ab integro discutiens, cunctis obscura dilucidans dubia patefecit; priscos errores abstulit, vtiles consuetudines affectásque confirmauit, Iudicia igitur Regulæ, cunctáque dubia ad proficuum deducta effectum, quas minus Regula pandit consuetudines assentientibus cunctis protulit, de quibus etiam Capitulare Institutum Imperatori confirmandum præbuit, vt omnibus in regno suo positis Monasteriis obseruare præciperet, ad quem librum scire cupientem dirigimus; cui protinus Imperator assensum præbuit, inspectoréque per singula posuit Monasteria, qui vtrum ea quæ visa fuerant, sic obseruarentur, inspicerent, quique etiam formam salubrem ignorantibus traderent. Perfectum itaque propagatúmque est opus diuinæ opitulante misericordia, & vna cunctis generaliter posita obseruatur regula cunctáque Monasteria ita ad formam vnitatis redacta sunt, ac si ab vno magistro, & in vno imbuerentur loco. Vniformis mensura in potu, in cibo in vigiliis, in modulationibus cunctis obseruanda est tradita. Et quoniam alia per Monasteria, vt obseruaretur, instituit, Regula, suos in Inda degentes ita omni intentione instruxit, vt ex diuersis regionibus aduentantes Monachi non (vt ita dixerim) perstrepentibus vt imbuerentur, indigerent verbis, quia in singulorum moribus, in incessu, ha-

bitúque formam diſciplinámque regularem pictam cernerent. Propter plurimorum quoque indiſcretum feruorem & quorundam ineptum teporem, minúſque capacem ſenſum optimum conſtituit terminum, ordinemque obſeruandum cunctis tradidit; Illos retrahens ne ſuperflua peterent, his imperans, vt torporem excuterent, alios nihilominus admonens, vt ſaltem iuſſa implere expeterent. Denique multa Regula implere iubet, ſed permulta ſunt quæ vſus exp'ere quotidianus expetit, ipſa tamen reticet, ex quibus omnibus habitus Monachi veluti gemmis ornatur, & ſine quibus diſſolutus ac fluxus incompoſitúſque eſſe probatur. Nonnulla autem præcipit, quæ aut propter concordiam vnitatis, aut certè propter obſeruantiam honeſtatis, ſeu propter conſiderationem fragilitatis commutantur, Quapropter piæ recordationis venerabilis Abbas quæque obſeruanda comperit, abſque vlla cunctatione, vèl excuſationis fuco implere decreuit: Ea verò quæ certis pro cauſis aut dimittenda cognouit, aut commutanda inſpexit, nihilominus prout rectius, & ſecundum poſſe, locique poſitionem decere cognouit, ſuis obſeruanda diſcipulis tradidit: ſi qua nempè minus lucidè pagina Regulæ pandit, aut omnino ſilet, rationabiliter aptéque inſtituit atque ſupplcuit de quibus ope diuina adiutus pauca relatu perſtringam. Primitus ſiquidem quam ſignum horis nocturnis pulſetur, in fratrum dormitorio ſquillam tangere iuſſit, vt prius Monachorum Congregatio orationibus fulti propria reſiderent per loca, tunc demùm Eccleſiæ oſtiis patefactis hoſpitibus pateret ingreſſus. Surgentes verò concitè iuxta quod regula præcipit, fratres aquis ſe ſanctificatis perfundant, & cuncta altaria humiliter & cum reuerentia percurrant, ſic demum ad propria loca accedant, ſintque

parati, vt cum tertium pulsauerit signum, absque mora surgentes attonitis auribus sacerdotem expectent; qui officium incipiendi sortitus est, nec cuiquam liceat, per hoc spatium per angulos Ecclesiæ sistere, eorum scilicet quibus ingredi iussum est, sed in choro sedentes institutos secretè concinant psalmos. Psalmos autem cantare iussit quinque pro omnibus fidelibus in toto terrarum orbe viuis: Quinque etiam pro omnibus fidelibus defunctis, pro eis quoque qui nuper defuncti sunt, qui ad notitiam singulariter nostram [causa] peruenit, vt iugiter canerentur instituit nihilominus quinque: Decursis vero Psalmis quinque pronus orationi incumbat, eos pro quibus cecinit, Deo commendans, & tunc demum pro aliis rogaturus initium sumat. Nec pigritandum est pio certis desixisque Psalmodiis æterno regi demerso in terram corpore supplicare, cum potentibus ad singula verba non reuereatur quis inflectere caput; maximéque quia hoc modo gratia prouocetur diuina, & compunctionis suscitetur feruor. Tempore siquidem æstatis post expletum Matutinorum officium, mox egredi ab Ecclesia propter somnolentiam iussit, sesque calceantes lotis faciebus denuò ad Ecclesiam concite redeant, & iuxta præfatum ordinem altaria cum reuerentia circumeant, sanctisque se aquis perfundant: & sic deinceps ad loca sibi constituta accedant, diurnum expleturi recitare, honestè officium, quæ officia iuxta Romanum ..... sintque parati vt pulsato signo horæ primæ, mox ad chorum occurrant, signum autem ita prolixè tangere iussit, vt omnes illo sonante occurrant, illo cessante sacerdos incipiat horam. Expleta prima in vnum aggregati soluant capitulum, quo expleto cum silentio, aut Psalmos decantando exeant ad opus sibi iniunctum: in Monasterio quoque remanentes non fabulis

Forsitan interserendum; vsque debitum.

occupentur otiosis, sed bini & bini, aut certè singuli in coquina, in pistrino in Cellario, Psalmos canant. Post Completorium verò instituit, vt non pro libita quis voluntate aut egrediatur, aut moretur in Oratorio, sed hyemis tempore decem prius canant Psalmos, æstate verò quinque, sicque pulsato signo omnes pariter iuxta præfatum modum altaria cuncta circumeant, & sic ad lecta sua singuli pausaturi accedant, in his tribus per diem vicibus circumire cuncta præcepit altaria, & ad primum ex eis Orationem Dominicam dicant, & symbolum, cæteris Orationem Dominicam, vel sua confiteantur delicta. Diurnis autem Orationum horis ad suum quisque accedat oraturus locum, si autem peculiariter sibi vult orare, quibuscumque vacat horis, licenter peragat. Has igitur tres ideò constituit orationis vices, vt hi qui torpore pigrescunt, & orare fastidiunt saltem compulsi agant, quæ libenter nolunt, & constitutas non præsumant relinquere horas, hi verò qui nimio succenduntur amore, ne cætera indiscretè petant, retrahantur. Sic enim accidere solet, vt nimiis vigiliis atterantur vnius noctis indiscretione, horis autem quibus diuinis Psalmodiis esse intentum oportet, præoccupati somno non valeant diuinum exsoluere pensum. In habitu quoque dissimiles fecerat multorum consuetudo, siquidem nonnullis vsque ad talos cucullæ pendebant. Quamobrem vir Dei vniformem cunctis tenendum Monachis instituit modum, vt non amplius à duobus cubitis excederet mensura, vel vsque ad genua pertingere possent. Concessit etiam necessitatis causa, propter quam Regula iubet duas scilicet stamineas, & fœmoralia, pelliceas quoque, & tegumenta eorum, Cappas duas, & quæcumque necessaria prosfexit, vt omnem amputaret occasionis amba-

gem tribuit & concessit. Ostendit quoque per scripturam Imperatori rationem de his quę iubet Regula, sed certis ex causis intacta remanent, & de his quæ illa prorsus reticuit, sed vtiliter supplentur. Omne quippe desiderium suum in obseruationem Regulæ conuerterat, suúmque hoc permaximè erat studium, vt nihil intellectui eius excederet, quam ob causam quos peritos esse compererat, attentè sciscitabatur circa longéque positos, eos etiam qui istis in partibus ad Montem Cassinum accederant, veluti qui non audita solummodo, sed visa perciperent, ob quam dilectionem intelligentiæ cum quislibet ei aliquid noui panderet, mox humiliter suscipiens summa reuerentia aiebat, necdum posse occultos sensus Regulæ nosse, & cum cunctis non dicam tyronibus, sed ipsis sapientibus ipse eam elucidauerit, nouta & inaudita se non tantùm à peritis, verum etiam à simplicioribus recepisse fatebatur. Fecit denique librum ex regulis diuersorum patrum collectum, ita vt prior beati Benedicti Regula cunctis esset, quem omni tempore ad Collectam matutinam legere iussit. Ex quo rursus vt ostenderet contentiosis nulla friuola cassáque à beato Benedicto edita fore, sed suam ex aliorum fultam esse Regulam. Alium collectis Regularum sententiis composuit librum, cui nomen Concordia Regularum dedit. Ita dumtaxat vt beati Benedicti præcederet sententia, ei verò rationabiliter conuenientes iungerentur deinceps. Alium nihilominus ex sanctorum Doctorum homilijs quæ in exhortationem Monachorum sunt prælatæ connexit librum eúmque omni tempore in Vespertinis collectis legere iussit. Cernens quoque nonnullos totis nisibus anhelare in acquirenda Monachorum Cœnobia, eáque non tantùm vt precibus obtineant: verumetiam decertare muneribus,

ſuíſque vſibus ſtipendia Monachorum expendi, ac per hoc diruta nonnulla, alia verò fugatis Monachis à ſecularibus obtineri Clericis, adiit hac de cauſa piiſſimum Imperatorem, precibúſque pulſat, vt ab huiuſcemodi contentionibus Clericos, Monachos verò ab hoc redderet periculo extorres, aſſenſum præbet glorioſiſſimus Imperator, & Monaſteria in regno ſuo cuncta prænotata, in quibus ex his Regulares Abbates eſſe queant, decernit, ac per ſcripturam, vt inconcuſſa omni maneant tempore, firmare præcepit, ſuóque annulo ſignauit, ſicque multorum cupiditatem, Monachorum nihilominus pauorem exterſit. Erant etiam quædam ex eis Monaſteria multa, in quibus deeſſent Monachi, quæ conſiderans ſuggerente præfato viro piiſſimus Rex iuxta poſſe ſeruire præcepit, ita vt nihil Deo famulantibus deeſſet, ac per hoc alacrem pro eo eiuſque prole, totiuſque regni ſtatu piiſſimum precarentur Dominum. His verò monaſteriis quæ ſub Canonicorum relicta ſunt poteſtate, conſtituit eis ſegregatim vnde viuere regulariter poſſent, cætera Abbati conceſſit. Quæ autem cum ad generale placitum iubente Imperatore pergeret, nutu Dei acciderint, non ſilendum puto, ibat nempe ægra valetudine, nimiſque caloribus feſſus iuſsis obtemperaturus Regiis, ſed charitatis armis ſtipatus multorum explere vtilitatem paratus, ſed is qui piis ſemper inuidet actibus inimicus, vt piorum detrimentum ferret ſaluti, nunc à tramite cœpto tali arte retardare molitur, equos ſiquidem quibus inuehendus erat, per vaſta ſyluarum deturbauit cuſtodibus ferè ignotos, ſed vir Dei nullo dolore de amiſsis equis perculſus alacer regias propè peruenerat fores. Expletis ſiquidem Monaſteriorum Monachorumque de quibus illi ingens & iugis piíque erat ſollicitudo, vtilitatibus numerus

equorum minutus à Rege fulcitur, sed & post vnius mensis spatium amissi reducuntur equi, sicque diuinitus actum est, vt quia de amissis non doluit, duplicatum susciperet lucrum. Cœpit post hæc diuersis variisque atteri ægritudinibus, & multos per annos continuis vigiliis, assiduis lachrymis, aerrimisque ieiuniis, atque laboribus meditationibusque attritum corpusculum nouo certamini præparare, vt qui subactis vitiis virtutum obtinuerat arcem, nobiliter infirmitatibus patientiæ armis accinctus decertans, geminatam à Rege suo superatis hostibus victricem perciperet palmam. Quo enim validius pulsabatur ægritudine, eo intentius magis magisque aut orationibus aut lectionibus persistebat. Nullus otiosum reperit, nullus omnino in opere Dei pigrum, nullus vanis friuolisque fabulis occupatum inuenit: aut enim ipse per se lectioni instabat, aut legentem studiosè audiebat. quis vnquam solùm nil flentem reperit? quis ad eum subitò ingrediens siccas eius reperit genas? & non prorsus aut humi prostratum, aut Cœlo erectis manibus stantem, aut ne sacri voluminis nimiis humectarentur fletibus paginæ, pugnis recipientem lachrymas inuenit. Carnis deficiebant vires, sed animi Adamante durior persistebat intentio, rigor semel cœptus penè ipse perdurans. Carnium quadrupedum esus non suscepit à die conuersionis suæ: Balneis rum etiam in vltimo suo tempore langoribus attritus vix vnquam induisit. Vestimentum post quadraginta vel eò amplius dies mutare solitus est: legere siquidem coram se sanctore Patrum vitam, obtusque iubebat, qua lectione recupatus animus fortior perdurabat, O bone Iesu, quibus suspiriis fletibusque perfusus æstuabat animus cupiens dissolui, & esse cum Christo, non tamen si necessarius fratribus foret, labo-

rem ferre recuſans. Inualeſcente autem ægritudine Imperatorem familiariter alloquutus in Monaſterio deducitur fratribuſque valefaciens tota nocte orationibus Pſalmodiiſque pernoctans, ipſius diei regulare officium peregit: At cum alterius diei regulare explere, officium & curſum perſoluere vellet, ventum eſt ad clauſulam. Iuſtus es Domine, quem verſiculum decantans ait, deficio, & adiecit fac cum ſeruo tuo Domine ſecundum miſericordiam tuam, ſicque inter verba orationis virtutibus decoratum emiſit ſpiritum. Adſunt autem eius omnibus diuitiis dulciores Epiſtolæ, quas pridie quam migraret à ſeculo fratribus Anianæ poſitis proprio dictauit ore, in quibus teſtatur faciem ſuam amplius non viſuros. Aiunt etiam quidam quoniam hora qua migrauit ad Chriſtum, Epiſcopo Stabulo Magalonenſi obitus eius reuelatus eſt: à ſomno ſiquidem ſurgens mox ſuis quod acciderat retulit. Obitum autem eius & curſim attigimus, quoniam fratres, qui eo tempore præſentes adfuerunt latius explicati ſunt, quod ſequens demonſtrat pagnia.

Benedictus igitur Abbas in prouincia Gotię exortus ſub Pipino Rege Francorum, & poſt eius deceſſum ſub Carolo filio eius ab infantiæ tempore vſque in adoleſcentiam militauit. Poſt hæc autem relicto palatio in Monaſterio ſancti Sequani in Prouincia Burgundiotum habitum veri Monachi ſuſcepit. Ibique duobus ac ſemi annis conſiſtens Deo iugiter militauit; ſed quia ibi regularem vſum minimè reperit, in Gotiæ partibus migrauit, ibique ſuper fluuium Anianum manu propria Cellam primitus, poſtmodum verò cum ipſis fratribus qui ob amorem Chriſti ſub eius regimine venerant, Monaſterium ex nouo opere conſtruxit, in quo non longo poſt tempore trecentos

ſub

Digitized by Google

ſub ſuo regimine Monachos habuit. Defunctóque Carolo Imperatore Ludouicus filius eius Imperium ſuſcipiens Benedictum venerabilem virum vna cum ſuis quibuſdam diſcipulis in Franciam venire fecit, ac primitus in pago Alſacenſe Monaſterium ei Maurum dedit: poſtmodum verò pro eius amore iuxta Aquis Palatium ſuper fluuium Indam ex nouo opere ei Monaſterium ædificauit. Hic eſt Benedictus per quem Dominus Chriſtus in omni regno Francorum Regulam ſancti Benedicti reſtaurauit: hic habuit ſub regimine ſuo Monaſteria duodecim: id eſt Anianam, Gellonem, Caſam nouam, Inſulam Barbaram, Menatem, ſanctum Sauinum, ſanctum Maximinum Maſſiacum, Cromatiacum, Cellam nouam in Toloſano, Monaſterium Maurum in Alſatz, Indam ex iuſſu Imperatoris ob illius ac diſcipulorum eius vſum ædificatũ, & de fiſcis regalibus ditatum. In his omnibus ex doctrina ſua Monachos & Rectores miſit. Curam autem maximam habuit de omni ordine Eccleſiaſtico, videlicet Monachorum, Canonicorum, atque Laïcorum, maximè autem Monachorum. Imperator autem omne eius conſilium libenter audiuit, & fecit: vnde & à quibuſdam Monachus vocitatur, videlicet quod Monachos pro eius amore ſemper ſuos proprios appellauit. Et poſt eius deceſſum hactenus Abbatem ſe Monaſterij illius palàm eſſe profitetur. Sanctus igitur vir vſque ad obitum ſuum in Palatio Regis pro augmento fidelium, non pro terrenis rebus perſeuerauit: quia iuxta erat Monaſterium in quo degebat. Ante quartum verò exitus ſui diem adhuc ſanus omnia Imperatori, quæ ei ſolitus erat dicere, replicauit. Et in ipſa die febre correptus ad manſionem ſuam vſque peruenit. Altera verò die audientes hoc omnes Magnates Imperatoris ad eum

visitandum venerunt. Tanta autem ibi fuit multitudo Episcoporum, Abbatum, ac Monachorum, vt nobis qui eum ibi custodiebamus, vix ad eum accedere facultas esset. Helisacar autem Abbas primus ad eum venit, & cum eo vsque ad obitum perseuerauit. Quinta siquidem feria ægrotauit, in sexta autem feria nocte misit Imperator Tanculfum Camerarium iubens, vt eum in ipsa nocte ad Monasterium ferremus, quem leuantes ante gallorum cantum vnà cum Helisacar, & sanctis ac nostris hominibus prima hora diei ad Monasterium deduximus, cumque esset tertia diei hora, omnes à se exire præcepit, & vsque ad sextam horam solus permansit. Post hæc ingressus supra dictus Abbas cum præposito nostro percunctati sunt, quomodo ageret, quibus ipse respondit, nunquam se tam bene fuisse, adiunxitque; vsque modo inter choros sanctorum coram Domino adstiti. In crastina autem fratribus ad se vocatis eis monita salutis dedit, & tunc professus est, quia quadraginta anni essent, ex quo Monachus fuerat, in quibus annis nullo die antea panem comedit, donec Coram Deo lachrymas funderet. In ipsa die breuem admonitionem Imperatori misit, & alia per diuersa Monasteria direxit. Isdem verò venerabilis vir omne officium suum de quinque annis & duobus mensibus ante obitum suum, sicut in eius tabulis post eius decessum reperimus, & ipse viuens quibusdam dixit, cantatum per semetipsum reliquit. Obiit autem Septuagenarius, tertio Idus Februarij, Anno ab Incarnatione Domini Octingentesimo vigesimo primo, indictione decima quarta, concurrente 1. Epacta decima quarta: Anno nono Imperij Ludouici piissimi Imperatoris. Post tertium verò diem sepulchrum eius aperuimus, & eum in vas lapideum, quod Im-

Digitized by Google

perator parauerat, mutauimus: discooperientes autem faciem eius, vidimus in fronte, & circa oculos, ac labia eius tantum ruborem, quantum nec viuus habuerat. His ita exceptis, & ita se habentibus Nos famuli ex Monasterio Inda videlicet Deidonus Levigildus, Bertadus, & Desiderius tibi Ardoni Magistro nostro salutem in Domino optamus, petimúsque Charitati tuæ, vt secundam tuam sapientiam de vita Patris nostri Benedicti libellum componas, & eum nobis dirigas. Salutant vos omnes fratres nostri, & vos salutate omnes fratres nostros. Amen.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES IN VITAM SANCTI BENEDICTI ABBATIS ANIANENSIS huius concordiæ Auctoris.

DOMINIS MERITO VENERABILIBVS.] Hæc Epistola est instar præfationis, qua respondet S. Ardo Epistolæ Monachorum Indam Monasterij, simúlque se excusat, cur tardius S. Benedicti vitam scripserit.

ARDO.] Hic Ardo, qui & Smaragdus dicitur, fuit Monachus Monasterij Anianæ, discipulus huius Benedicti. Sanctus habetur in eo Monasterio. Vide obseruationes in nostrum Martyrologium. Hic Ardo Smaragdus auctor est illorum commentariorum in Regulam S. Benedicti, quos attribuit Tritemius Smaragdo Abbati S. Michaëlis. Sunt enim hi Commentarij veluti epitome huius Concordiæ Regularum: ac proinde eos à quodam huius Benedicti discipulo scriptos fuisse probabile est, qui non potest esse alius, quàm hic Ardo Smaragdus. Adde quod in his Commentariis in Caput primum Regulæ habetur eiusmodi lemma: *Incipit Regula eiusdem sancti Patris cum expositione Smaragdi Monachi.* Hic enim Smaragdus numquam fuit Abbas, sed tantùm Monachus: Vnde in titulo secundæ vitæ. *Sequitur vita Beati Patris nostri Benedicti Abbatis fundatoris Monasterij S. Saluatoris Anianæ scripta per beatum patrem Ardonem Smaragdum eiusdem Monasterij Monachum Presbyterum.* Et in lectionibus, quibus vtuntur Monachi Anianenses in eius festo dicitur Monachus Presbyter, non Abbas: ex quibus satis probabiliter concluditur eiusmodi commentarios huic S. Ardoni Smaragdo esse asscribendos, non Smaragdo Abbati S. Michaëlis. Sed non miror ex nominis æquiuocatione natum esse errorem; cùm magis mirandum sit eiusmodi commentarios in nouissi-

mâ anni M. DC. XXVI. editione Colonienſi attribui Rabano, maxime cum id factum ſit ſine vllâ auctoritate & teſtimonio. quod etiam refutatur ex Aimoino ſermone de ſancto Benedicto, qui citans verſus quos ſuis commentariis præmiſit Smaragdus ſic ait: *Smaragdus quoque expoſitionem in ipſius Regulam commentatus hos præmiſit verſiculos:*

Quiſquis ad æternum mauult conſcendere regnum, &c.

Quamuis autem hanc huius Benedicti vitam in noſtris obſeruationibus ad Martyrologium Benedictinum publici Iuris fecerimus: eam tamen, hîc ampliorem damus ex veteribus membranis monaſterij Anianenſis: vt plenius, qualis & quantus iſte Benedictus fuerit, cognoſcatur.

SALE FACIENTIS.] Participium, *facientis*, redundat.

REFVTET.] I. reculet, de quo vocabulo infra ad Concordiam dicetur.

EX GETARVM GENERE PARTIBVS GOTHIÆ.] Nempe ex illis Getis ſeu Gothis, qui in Galliam Ataulfo rege migrarunt, & primam Narbonenſem occuparunt, quæ Septimania dicitur. ab illis verò Gothia, Gallicè *Languedoc*. Cum igitur Athalaricus Gothorum Rex, qui Vveſegothi dicuntur, Ærâ CCCCXLIX. hoc eſt, anno Domini CCCCXI. iuxta S. Iſidorum in Chron. Gothorum, Romam cepiſſet, Italiámque vaſtaſſet, eo mortuo Ataulfus eius conſanguineus rerum ſummâ potitus eſt, & Italiâ ſpoliatâ in Galliam migrauit, habitauítque in primâ Narbonenſi concedente Honorio Imperatore, & Narbone Placidiam Theodoſij Imperatoris filiam duxit, & perſuadente Conſtantio duce in Hiſpaniam traiecit; vbi in Vandalos decertans tertio anno poſt Gallias Hiſpamáſque ſubactas, ilio terebrato Vernulphi gladio interit. Vt notant Iordanes libro de rebus Geticis & Olympiodorus: cui ſucceſſit Singericus Sari frater, non tam iure, quàm potentiâ & Gothorum fauore. liberos Ataulfi ex priore coniuge peremit, Placidiam in Ataulfi contumeliam pedibus cum multis captiuis ante currum ſuum ambulare coëgit ab vrbe ad duodecimum lapidem vſque; ſed à Gothis, cum tantùm ſeptem dies regnaſſet, interfectus eſt, ſcribit idem Olympiodorus. Vallia ſucceſſit, qui Placidiam reddidit Honorio, quæ nupſit Conſtantio. Cum multis prælijs Vandalos fudiſſet, Toloſam redit, ibíque poſt longum tempus aduerſâ valetudine ſuperueniente, rebus humanis exceſſit. A Gothis promotus eſt Theodericus, qui in prælio contra Attilam in campis Catalaunicis occubuit, ſibi ſuccedente Torismond filio, qui occiſus eſt Toloſæ. Hunc excepit Theodoricus frater, cuius ſpeciem & mores eleganter admodum deſcribit Sidonius lib. 1. Epiſt. 2. Succeſſit Euricus frater, ad quē legatus miſſus eſt S. Epiphanius Epiſcopus Ticinenſis, vt videre eſt apud Ennodium in eius vitâ. Reliquam prouinciam vſque ad Alpes ſubegit, & Arelate mortuus eſt. Ei ſucceſſit Alaricus filius, qui in agro Pictauenſi cum Francis pugnans à Clodouæo Rege occiſus eſt, & in eo Toloſæ regnum finem accepit: & quicquid Gothici regni vltra Ligerim in Aqui-

taniâ fuit, in ditionem Francorum venit, prima Narbonenſi Gothis, qui poſt Alaricum in Hiſpaniâ regnauerunt, remanente; quæ exinde Gothiæ nomen accepit; quam illi vſque ad Saracenos tenuerunt, quibus à Carolo Martello expulſis, facta eſt iuris Francorum. Plura vide in Prolegomenis doctiſſimi viri mihique amiciſſimi Dom. Raphaëlis de Beauchamps, in ſynopſim hiſtoriæ Francomerouingicæ.

MAGDALONENSEM.] Ita etiam alibi legitur, ſed frequentius, *Magalonenſem.* Magalona Inſula eſt & vrbs maris Gallici in primâ Narbonenſi, de quâ Theodulphus:

Hinc Magalona habitat lauam, Sextatio dextram
Hic ſcabris podiis cingitur, illa mari.

In eâ olim fuit ſedes Epiſcopalis, vt videre eſt in multis antiquis conciliis, quæ poſtea tranſlata eſt in Montem Peſſulanum ſub Franciſco primo, Galliarum Rege, auctoritate Pauli tertij.

INTER SCHOLARES.] Scholares ſunt Aulici; quia olim aula Regis Schola dicebatur. Epiſt. Epiſcoporum prouinciarum Remenſis, & Rothomagenſis ad Ludouicum Regem: *& ideo domus Regis Schola dicitur, id eſt, diſciplina*; Vnde Corippus lib. 3.

Acciti proceres omnes, ſcholáque palati eſt.
Iuſſa ſuis aſtare locis ------

Sunt etiam Scholares in iure ciuili milites palatini.

EO ITAQVE ANNO.] Videlicet DCCLXXIV. cum Carolus Magnus captâ Papiâ Longobardos ſubegit, vt habetur Annalibus incerti auctoris ex Bibliothecâ Pithœi.

S. SEQVANI DOMVM.] Intellige Monaſterium S. Sequani ſitum in ducatu Burgundiæ, non procul à fonte Sequanæ fluuij, in territorio Lingonum dictum olim Segeſtrenſe. S. Sequanus vulgò S. *Seine*, fuit diſcipulus S. Ioannis Reomaenſis; & mentio fit illius in eiuſdem Ioannis vitâ, & apud Gregor. Turon. de gloriâ Confeſſorum cap. 88. vitam eius vide in obſeruationibus ad noſtrum Martyrologium.

REVERENTIA.] Id eſt, pudore.

VTEBATVR.] Deſunt hæc verba, *vilioribus veſtibus*, aut ſimilia.

PALEARIA.] ſunt pelles ex gutture boum dependentes, vt vulgò docent Grammatici.

EXCVSARE.] Id eſt, recuſare; de quo vocabulo infra ad Concordiam.

AVRARIS] lege, *Aurarim*. Auaris fluuius eſt primæ Narbonenſis. Antonino in itinerario *Aurara*, Ptolemæo Ἀύραος, Straboni Παῦρις, Melæ lib. 2. *Aurarim*: ex Gebennicis emulus iuxta Agatham in mare influit. Gallicè, *la Riuiere d'Erant.*

S. SATVRNINI.] Intelligit S. Saturninum primum Toloſatum Præſulem, de quo S. Gregorius Turonenſis lib. 1. Hiſt. cap. 28. & Sidonius Apollinaris lib. 3. Epiſt. VI.

Digitized by Google

E quibus primum mihi pſallat Hymnus,
Qui Toloſatem tenuit cathedram,
De gradu ſummo Capitoliorum
Præcipitatum.
Quem negatorem Iouis & Minerua, ()
Et crucis Chriſti bona confitentem
Vinxit ad tauri latus inugati.
Plebs furibunda.
Vt per abrupium boue concitato
Spargeret curſus lacerum cadauer (.·.)
Cautibus tinctis calida ſoluti
Pulte cerebri.
Poſt Saturninum volo, plectra cantem,
Quos Patronorum reliquos probaui, &c.

Ioſephus Scaliger lib. 1. Auſonianarum lectionum cap. 12. Toloſatem cathedram explicat cathedram Rhetorices, quæ haud dubiè de Pontificali intelligenda eſt. Venit enim S. Saturninus Toloſam docturus fidem Chriſtianam, non Rhetoricen: nec, vt vult Scaliger, vixit circa tempora Auſonij & Exuperiorum, ſed ſub Decio & Grato Conſulibus, vt ſcribit Greg. Turon.

LECTARIIS.] I. Culcitris.

SECVM.] lege, *Sagum*. De quo vocabulo infra ad Concordiam.

PRIMVM EI FVERVNT LIGNEÆ, DEINCEPS VITREA.] De hac re conſule Stephanum Durantum lib. 1. de ritibus Eccleſiæ cap. 7.

PLANETAM.] De hoc vocabulo infra dicetur ad Concordiam.

PERVERSVM FELICIANI INVASERIT.] lege, *Peruerſum Felicianum inuaſerit dogma*: intelligit Felicianam hæreſim, cuius auctor fuit Felix Vrgellitanus Epiſcopus in Hiſpaniâ, qui illis temporibus ſuſtinuit Chriſtum ſecundùm id, quod homo eſt, eſſe tantùm Filium Dei adoptiuum, prius de hac quæſtione ab Elipando Archiepiſcopo Toletano interrogatus, vt teſtatur Aimoinus lib. 4. de Geſtis Francorum cap. 83. Quæ quidem hæreſis damnata fuit in Concilio Ratiſbonenſi, vt docet Aimoinus ibidem, anno DCCXCII, vt ferunt Annales incerti auctoris ex bibliothecâ Pithœanâ. DCCXCII. *Hæreſis Feliciana, ipſo auctore eam abnegante, apud Ratisburg primium damnata eſt: qui etiã per Engelbertũ Abbatem in præſentiâ Adriani Apoſtolici adductus denuò eam confeſsione facta damnauit.* Damnata eſt etiam in Concilio Francofordienſi, vt docet Aimoinus cap. ſequenti, & citati Annales. DCCXCIIII. *Synodus habita in Francofurt, in qua hæreſis Feliciana coũ Epiſcopis Germaniarum & Galliarũ Italorumq; præſente Magno Principe Carlo, & Miſsis Adriani Apoſtolici Theophylacto & Stephano Epiſcopis tertiò damnata eſt.* Eadẽ referũtur

in vitâ Caroli Magni ex bibliotheca Pithœi. Condemnatio habetur can. 1. eiuſdem Concilij. Hanc autem hæreſim profligauit omnimodis hic S. Benedictus, eo nomine in Hiſpaniam profectus cum Leirado Epiſcopo Lugdunenſi, Nibridio Narbonenſi, & aliis, vt conſtat ex Epiſtola Alcuini ad eoſdem Patres.

ANNO IGITVR DCCLXXII. CAROLI VERO MAGNI REGIS XIV.] rectè: nam Carolus Magnus Regnum Francorum iniit anno Septingenteſimo ſexageſimo octauo, quo Pipinus pater obiit, vt habetur in citatâ vitâ Caroli Magni, & apud Hermannum Contractum in Chron. multóſque alios, quibus ſi addideris annos quatuordecim, efficies annum ſeptingenteſimum ſeptuageſimum ſecundum, quo hoc Monaſterium ædificari cœptum eſt. Vnde obrepſit error in notis arithmeticis Annalium incerti auctoris, cum ponitur initium regni Caroli Magni anno ſeptingenteſimo ſexageſimo quinto.

CLAVSTRA.] Nota vſum Clauſtrorum in Monaſteriis, de quibus infra ad Concordiam.

OFFERTORIA ARGENTEA.] Offertorium eſt pannus oblongus, quo inuoluitur calix, cum à Diacono offertur Sacerdoti. Antiquus ordo Romanus: *Leuat Calicem Archidiaconus de manu Subdiaconi, & ponit eum ſuper altare iuxta oblationes Pontificis à dextris inuolutis anſis cum offertorio ſuo; quod etiam ponit in dextro cornu altaris.* Quare hæc vox, *argentea*, redundat, nec habetur in aliis duobus locis infra. Et hìc notandum olim calices habuiſſe anſas; id etiam patet ex Conrado Epiſcopo in Chron. Moguntino: *Habebat etiam idem calix duas anſas, quæ poterant manus implere leuantis.*

GVILLELMVS QVOQVE COMES.] Hic Guillelmus fuit Aquitaniæ Dux, fundator & monachus Monaſterij Vallis Gellonis. S. Guillelmi vita exiit à Dom. Carolo Stengelio monacho Benedictino, quam edidit vnà cùm vitâ S. Guillelmi Abbatis Hirſaugienſis. Habetur etiam MS. in Sanctorali Bernardi Guidonis Ordinis Prædicatorum, Epiſcopi Loteuenſis. De eo vide obſeruationes noſtras ad Martyrologium Benedictinum.

MONASTERIVM QVOD IN ARVERNIS TERRITORIO SITVM.] De quo infra. Aruernis nomen indeclinabile pro Aruernæ, videmus enim apud eiuſmodi auctores plurima nomina vrbium hoc modo indeclinabiliter poni. GELLONIS.] de Valle Gellonis infra.

S. MENELEVS] in eius vitâ MS. apparet S. Meneleum vixiſſe tempore Brunichildis Reginæ: ſed in Legendario Menatenſi dicitur habuiſſe atauum Heraclium Imperatorem. Sed de his aliàs.

SITVM VERO MONASTERIVM IN TERRITORIO PICTAVENSI.] Noſtrem circiter leucis ab Auguſtorito Pictonum. Meminit notitia Monaſteriorum, quæ Regi militiam, dona vel ſolas preces debent apud Simon. Iam tom. 2. Conciliorum Galliæ. Glaber lib. 3. hiſt. cap. 5. *Quoniam poſt beati Maioli obitum ſuccedenti tempore hoſtium infeſtatio-*

feſtationibus expulſi monachi à Monaſterio cognomento Glannafolio, quod ipſe conſtruxerat, ſicut in eius geſtis habetur, in Andegauenſi territorio, venientéſque ad Monaſterium S. Sauini Confeſſoris Pictauenſis, tulerunt ſecum totam, quam valuere, ſupellectilem, ibique per aliquod ſpatium temporis eis, quæ didicerant, operam dedere. Idem habetur in vitâ MS. S. Hugonis monachi S. Martini Auguſtodunenſis, vnde iſta videtur ſumpſiſſe Glaber.

S. SAVINI.] S. Sauinus, vel Sabinus frater fuit S. Cypriani martyris, non illius quidem, qui antiſtes fuit Carthaginenſis, ſed alterius, qui cum eodem Sauino fratre in territorio Pictauenſi martyrij palmam adeptus eſt, vt refert Bochetus in 2. parte Annalium Aquitaniæ. Quare in citatâ vitâ MS. S. Hugonis S. Sauinus Martyr appellatur. *Quod cernentes monachi eiuſdem cœnobij arripuerunt fugæ præſidium cum omnibus, quæ ſecum poterant, vſque dum deuenirent in Pictauenſe territorium ad ſancti videlicet Martyris Sauini monaſterium*, etſi à Glabio loco citato, & Vſuardo 11. Iulij Confeſſor dicatur. Fuit enim Martyr vt etiã ex Martyrologio Romano, & ex eius fratríſque Cypriani paſſione conſtat, quæ habetur in antiquis Breuiariis Lemouicæ Eccleſiæ: in quibus dicitur eos anno 458 in agro Pictauenſi Martyrium ſubiiſſe. Sed Philippus Ferrarius in libro de Sanctis Italiæ ex monumentis Eccleſiæ Brixianæ & veteri Martyrologio ſcribit eos Brixiæ paſſos eſſe.

VVLFARIVS.] in alterâ vitâ huius S. Benedicti: *Vulfarius etiam Guillelmi conſanguineus vir nobilis & præclarus.*

REX AQVITANORVM.] Quo regno infans à Patre donatus eſt, vt teſtatur Aimoinus, lib. 5. de Geſtis Francorum cap. 2.

IN ALSAT.] Id eſt in Alſatiâ. Regio ferax & amœna, ab occidente Lotharingiæ, ab Oriente Rheno contermina vulgò, *Alſace.*

MAVRVM MONASTERIVM.] Diſtat quatuor milliaribus ab Argentorato, ita appellatum à Mauro Abbate illius inſtauratore ope Theodorici Francorum Regis anno Domini 724. prius dictum Cella Leobardi à S. Leobardo S. P. N. Benedicti diſcipulo, qui ſub Childeberto Rege è Caſſinenſi cœnobio illuc migrauit. Videndi Gaſpar Bruſchius in monaſteriis Germaniæ & Iodocus Coccius in Dagoberto cap. 6.

MONASTERIVM, QVOD VOCATVR INDANVM.] Illius mentio fit in diuiſione regni inter Carolum Caluum & Ludouicum anno DCCCLXX. ex bibliothecâ Pithœi. Deſtructum fuit à Normanis anno DCCCLXXXI. vt habetur in Annalibus incerti auctoris toties citatis. *At illi* (Normani) *inſtaurato exercitu & ampliſicato numero equitum plurima loca in regione Regis noſtri vaſtauerunt, hoc eſt, Cameracum, Traiectum & pagum Hasbanicum, totámque Ripuariam: præcipua etiam in eis monaſteria Prumiam, Indam, Stabulaus, Malmundarium & Aquenſe palatium.* Sed poſtea iterum ædificatum eſt. Nam S. Annonis Archiepiſcopi Colonienſis operâ illud Bremenſis antiſtes ab Imperatore ob-

Digitized by Google

tinuit, vt videre eſt in libello de triumpho S. Remacli cap. 3. qui extat lib. 2. de Pontificibus Leodienſibus. *Ipſe (Anno) compari ſuo volens rependere viciſſitudinis gratiam de beneficiis regalibus, qua nouerat illum ſibi competere, fecit illum obtinere dono regio Malmundarium & Indam.* Hoc Monaſterium hodie dicitur S. Cornelij.

PALATINAS TENERE FORES.] Vt olim ij faciebant, quos nunc vocamus Magiſtros libellorum ſupplicum.

MAPPVLA] id eſt, ſudarium, de quo vocabulo ad Concordiam.

AGGREGATIS COENOBIORVM PATRIBVS.] Hic Abbatum & Monachorum conuentus pro reformatione monaſteriorum Ordinis S. Benedicti factus eſt anno Domini DCCCXVII, Imperij Ludouici Pij IIII. vt videre eſt in lemmate additionis primæ Capitularis eiuſdem Ludouici. In Chron. Caſſin. Leonis Oſtienſis lib. 1. cap 18. de hoc conuentu hæc habentur: *Vltimo huius Abbatis (Theodemari) anno Ludouicus Imperator, qui cognominatus eſt almus vel ſanctus, huius Caroli filius quarto imperij anno Aquiſgrani in palatio cum plurimis totius Franciæ Abbatibus religioſiſque Monachis concilium faciens vtiliſsima Ordinis noſtri obſeruationi LXII. generalia capitula conſtituit; quæ omnia apud nos perinde ferè ac Regula S. Benedicti obſeruantur.* Hîc autem capitula commemorantur duo & ſexaginta duntaxat, cùm in citato Capitulari octoginta reperiantur: Sed exiſtimo quædam in plura alia fuiſſe diuiſa. De hac Synodo intelligendus eſt Lambertus Schaphnaburgenſis ad eumdem annum. *Ludouicus Imperator Aquisgrani habuit Synodum, ibique ordinauit vitam monachorum.*

SQVILLAM.] ita olim vocabant monachi minimam campanam. Lantfrancus cap. 1. Conſtit. *Cum appropinquauerit tempus Tertiæ, pulſetur à Secretario modicè ſignum minimum, quam Skillam vocant.*

PSALMOS AVTEM, &c.] Nota morem canendi quindecim pſalmos ante Nocturnos ab hoc Benedicto inuectum fuiſſe.

CAVSA PERVENIT.] Tè *cauſa*, redundat. Intelligit autem eos defunctos quorum nomina mittuntur, vt pro eis oretur. Fuit enim antiquus mos mittendi nomina defunctorum Monachorum, Sanctimonialium, Clericorum atque etiam laicorum ad diuerſa monaſteria & Eccleſias, vt pro eis oraretur, qui etiam nunc in multis Monaſteriis viget. Epiſtola Aldhuni, Cneuburg Chriſti famulæ & Coënburgæ Abbatiſſæ, quæ eſt 52. inter Epiſtolas S. Bonifacij, Archiepiſcopi Moguntini: *Nomina quoque noſtrarum defunctarum ſororum ego Cneuburg memorialiter te habere, ô Vvietberte Presbyter fidelis, deprecor, & omnibus circumquaque amicis tranſmittere: quarum prima Quoëngith ſoror mea germana, & Edlu, quæ erat, cum adhuc viueret mater Etanadulfi quondã tui Abbatis propinqua, quarumutique ambarum fuit vno die depoſitio, id eſt, Idibus Septembris.* Epiſtola S. Lulli Antiſtis, quæ eſt 62. inter Epiſtolas S. Bonifacij: *Miſimus vobis nomina domini Romani Epiſcopi pro quo vnuſquiſque veſtrum XXX Miſſas cantet, & illos Pſalmos, & iciunium iuxta conſtitutionem*

Digitized by

noſtram. Similiter pro duobus Laïcis Megenfrith, & Hrabano decem Miſſas vnuſquiſque veſtrum cantet. Et multæ aliæ ibidem. In hiſtoriis de fratribus conſcriptis monaſterij S. Galli: *Vt quandocunque de vno iſtorum monaſterio ad aliud 4. Monaſterium nomina defunctorum peruenerint fratrum.*

PELLICIAS.] Pelliciæ ſunt melotæ, quibus olim induebantur monachi ab Abbate, vt videre eſt in antiquo ordine Romano: *Et adiiciens dicat: Accipe hoc ſalutare indumentum, quod venerabilis Pater Benedictus illæſum cuſtodiuit; vt per eius imitationem ipſius cœtui aggregatus ante tribunal Chriſti valeas peruenire. Et indutus ipſam melotem toto corpore proſtratus ante altare dicat hunc verſum: Suſcipe me, Domine*, &c. Pelliciæ monachis conceduntur in add. 1. Capitul. Ludouici Pij tit. 22. *Pellicias vſque ad talos duas.* Quarum vſus adhuc vigetin quibuſdam monaſteriis.

CAPPAS DVAS.] Idem ſtatuitur in citato titulo capitularis.

FECIT LIBRVM DE REGVLIS DIVERSORVM PATRVM.] An iſte liber adhuc extet, non mihi compertum eſt. In teſtamento S. Gennadij Epiſcopi Aſturicenſis inter libros, qui ab eo dantur monaſterio S. Petri de montibus, recenſetur *liber Regularum virorum illuſtrium.* Qui an idem ſit, cum eo, qui à noſtro Benedicto collectus eſt, non adeò conſtat.

ALIVM COLLECTIS REGVLARVM SENTENTIIS COMPOSVIT LIBRVM.] Hic liber eſt noſtra Concordia Regularum Patrum, quem Trittemius malè attribuit S. Benedicto Biſcopio.

ALIVM NIHILOMINVS EX SANCTORVM DOCTORVM HOMILIIS.] Hic liber extat MS. in fine huius Concordiæ in codice Floriacenſi, non tamen integer: quia in fine deſunt quædam folia. Ex vnoquoque auctore citantur multæ paginæ, excepto vno aut altero. Incipit à libro S. Ambroſiij in Exameron. Citantur etiam S. Hieronymus, S. Auguſtinus, S. Ephræm, S. Cæſarius Arelatenſis, S. Proſper Aquitanicus, S. Nilus monachus, Caſſianus, vita S. Antonij, vita S. Fulgentij Epiſcopi Ruſpenſis, S. Gregorius Magnus, Euagrius Epiſcopus in Prouerbiis, S. Ioan. Chryſoſtomus, Beda, & S. Iſidorus in ſententiis. In his auctoribus tractatur de virtutibus & vitiis, quæ monachos maxime ſpectant.

AD COLLECTAM MATVTINAM.] cum fratres mane in capitulum conueniunt, vt ſtatuitur in primâ additione Capitularis Ludouici Imperatoris titulo 69. *Vt ad Capitulum primitùs Martyrologium legatur; & dicatur verſus, deinde regula, aut homilia qualibet legatur; deinde*, TV AVTEM DOMINE, *dicatur.*

A SECVLARIBVS OBTINERI CLERICIS.] Circa tempora Caroli Martelli cœperunt Clerici & laici obtinere dignitates Abbatiales: ita vt Canonici, vt de laicis taceam, monachis præficerentur: ita multos annos Canonici fuerunt Abbates monaſterij S. Galli, vt videre eſt in vitâ

Digitized by Google

S. Notkeri Balbuli apud Henricum Canisium tomo sexto antiquæ lectionis Sigulfus Canonicus fuit Abbas Ferrariensis multos annos, qui tandem Abbatiæ cessit senio confectus, vt monachum indueret; id testatur Lupus Ferrariensis Epist. 29. *Certe Ferrariensis monasterij, cui indignus deseruio, quondam nobis Abbas & Presbyter Sigulphus, qui vsque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exuit, & nostram, hoc est, monachicam religionem assumpsit*, &c. Helizachar, Abbas Centulensis, nostri Benedicti amicus fuit Canonicus, non monachus, vt clarum est ex Epistolâ eiusdem Benedicti ad Georgium Abbatem Aniani: *Helizachar quoque, qui præ omnibus super terram omni tempore nobis extitit amicus fidelissimus Canonicorum.* Tandem postea factum est, vt eiusmodi Abbates appellarentur commendatarij, quod Abbatias tenerent in commendam, vt vulgò loquuntur. De commendis vide Canonistas in cap. *Nemo*: de electione & electi potestate, & Tamburinium tom. 1. de iure Abbatum disp. 4.

AD GENERALE PLACITVM.] id est, ad conuentum generalem litibus dirimendis: quæ quidem placita generalia tunc quatuor duntaxat in anno erant, vt habetur lib. 4. Capitul. Regum tit. 57.

STABVLO.] Hic Episcopus in Catalogis Episcoporum Magalonensium Stabelus appellatur. In alterâ vita S. Benedicti *Stabilis*. In catalogo Episcoporum Magalonensium à doctissimo viro Guillelmo du Catel lib. 5. Commentariorum de rebus Septimaniæ septimus collocatur. Sedit temporibus Caroli Magni & Ludouici Pij.

NOTÆ ET OBSERVATIONES in Epistolam Patrum Indani Monasterij ad Monachos Anianenses.

BENEDICTVS.] Hæc Epistola ad calcem alterius vitæ sic inscribitur. *Epistola Patrum Indæ Monasterij de obitu beati Patris Benedicti.* In illâ igitur primò breuiter huius Benedicti vita percurritur; deinde felix illius ad Christum transitus fusiùs enarratur.

GELLONEM.] Id est Monasterium S. Guillelmi de desertis in valle Gellonis situm, de quo infrà.

INSVLAM BARBARAM.] De hoc Monasterio infrà. Vide obseruationes ad nostrum Martyrologium.

MENATEM.] Intelligit Monasterium S. Menelei, cuius suprà in hac vita mentio est, quod appellatur Menate in Aruernis. Illius meminit vita Ludouici Pij ex Bibliotheca Pithœana. Aimoinus lib. 5. de Gestis Francorum cap. 8. & notitia monasteriorum, quæ debent regi militiam, dona vel solas preces. Et acta MSS. S. Maximini Abbatis Miciacensis.

Digitized by

MASSIACVM.] In duobus exemplaribus legitur, *Marciacum*. In citatâ vitâ Ludouici Pij mentio fit Monaſterij quod dicitur *Maſciacum*. Hoc Monaſterium ſitum eſt in diœceſi Bituricenſi. vulgò dicitur, *Maſsy*. Mentio fit in teſtamento Bernonis Abbatis : *At verò frater Oddo Cluniacum, Maſciacum, atque Dolenſe Monaſterium*. Eſtque illud Monaſterium quod ſanctus hic Benedictus reformauit in territorio Bituricenſi, vt habetur in vtraque vita.

CROMATIACVM.] lege *Cormeriacum*, monaſterium eſt territorij Turonenſis ab Iterio Abbate S. Martini Turonenſis, conditum anno XXIII. regni Caroli magni, vt habetur in charta fundationis eiuſdem monaſterij.

HERIZACHAR.] Fuit Abbas monaſterij Centulenſis, quod vulgò dicitur S. Richarij, in agro Pontiuo. In catalogo Abbatum nouus habetur : vir illo tempore valde celebris, qui tamen fuit Canonicus, non monachus, vt ex epiſtolâ citatâ noſtri Benedicti clarum eſt. Interfuit Concilio Atiniacenſi, in quo Ludouicus Pius publicam egit pœnitentiam, vt videre eſt apud Agobardum in libro de Diſpenſatione rei Eccleſiaſticæ. In conuentu Neomagi iuſtitias fecit cum Lamberto Comite, vt ſcribit Aimoinus lib. 5. De Geſtis Francorum cap. 12.

CAMERARIVM.] Cameratius palatij erat, qui curam habebat honeſtatis palatij & ornamenti regalis, & donorum annuorum militum, vt docet Hincmarus epiſt. ad quoſdam Epiſc. Franciæ cap. 22.

QVIA QVADRAGINTA ANNI.] lege, vt in duobus exemplaribus, *quia quadraginta octo anni* : & ſic ab anno ſeptingenteſimo ſeptuageſimo quarto, quo noſter Benedictus monachatum iniit, vſque ad annum octingenteſimum viceſimum primum, quo obiit, numerabuntur octo, & quadraginta anni monachatus eius.

ISDEM VERO VENERABILIS VIR.] Hæc verba vſque ad illa, *obiit autem*, non extant in duobus exemplaribus.

CANTVM.] lege, notatum.

ANNO NONO IMPERII LVDOVICI.] Ita in aliis duobus exemplaribus, qui tamen annus non concurrit cum anno octingenteſimo vigeſimo primo, Sed cum ſequenti.

INDICTIONE DECIMA QVARTA CONCVRRENTE PRIMÒ EPACTA.] Hæc non extant in duobus exemplaribus ; indictio; & annus optimè quadrant computo Henrici Antiſſiodorenſis.

Digitized by Google

EPISTOLÆ B. BENEDICTI ABBATIS ANIANÆ.

Summæ in Christo beatitudinis ac felicitatis Georgio Monasterij Anianæ Abbati ac cunctis filiis, ac fratribus bene ac vigilanter sub norma Patris degentibus Benedicti, vltimus omnium Abbatum Benedictus optat iam in extremis positus salutem.

SVPER *omnibus, quæ meum exurunt animum, hoc est quod de vestro sollicitor vitæ regularis ordine: Nequaquam enim ignoro vos nobiliter desudare, ac nostri fidelissimè fore memores, neque vllo indigos exhortationis verbo. Verumtamen in vltimis constitutus ignoro, vtrum iam vos videre queam. Nostis qualiter totis, quantùm valui, nisibus, quandiu potui, vitæ exhortationis exempla monstraui sollicitus vestrum. Nunc ergo Filium Dei precor, & per ipsum testor, vt vnanimes in charitatis nexu illos, quos vel mecum adduxi, vel alicubi propter aliquod exemplum, aut pro re aliquâ misi, non habeatis quasi extraneos. Sed quicumque ad vos ex illis iterum redire voluerint, & regulariter vobiscum versari, piè benignèque velut fratres recipite, vt decet: Deo enim gratias, non deerit vobis corporale subsidium. Omnibus autem generaliter, maximè verò illis, quos nobis in amicitiâ iunctos nostis, diligentissimum semper appendite affectum; & vt potestis, aliis pauperibus quæ superfunt, necessaria ministrate. Abbati quoque*

Digitized by Google

Modario S. Tiberij auxilium, in quibus indiguerit, ferte. Et de iis, & aliis veluti in vitâ nostrâ, magis autem post mortem agite meam: Sicut ergo monasteria dudum vitiata iam aliquid emendationis à nobis accepisse videntur, largiente Domino: ita maximè nunc cauete ne (quod absit, te posco, misericors Deus) sinistram viam vllo tempore tendant. Monasterio vero Indæ tanquam fratribus estote iuncti vnicè. Helizachar quoque, qui præ omnibus supra terram omni tempore nobis extitit amicus fidelissimus Canonicorum, & fratres ipsius in meo habetote semper loco, & ad eum semper sit refugium vestrum. Sed vobis ita nunc suggero, quia ignoro vtrum in præsenti vos videam seculo. Iam septimo Idus Februarij acerbissimo, donante misericordiâ, tactus verbere nihil aliud, quàm vltimum expecto diem vocationis: Iussit hæc domnus Benedictus adhuc viuens quarto Idus Februarij scribere, & obiit. 3. Idus eiusdem mensis.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

GEORGIO.] Hic Georgius fuit secundus Abbas Anianæ successor S. Benedicti.

ANIANÆ.] Aniana seu Anianum (nam vtrumque dicitur) Gallicè, *L'Abbaye d'Aniane*, à riuo Aniano nomen habet, qui ab oriente inter angustias montium primò fluit, quibus dilatatis, planitiè factâ, statim Abbatiam Anianam rigat, nec procul egeritur in Aurarim. Illius mentio fit in vitâ Ludouici Pij ex bibliothecâ Pithœanâ, & apud Aimoinum lib. 5. de Gestis Francorum cap. 8. *In Septimania monasterium Aniana.* In veteri editione malè legitur, *Auiana.* Meminit etiam notitia monasteriorum, quæ debent Regi militiam, dona, vel solas preces, vbi dicitur. *Monasterium Anianum.* Distat à Valle Gellonis seu monasterio S. Guillelmi quatuor fere milliaribus trans Aurarim fluuium, in valle spatiosâ per tres leucas exporrectâ, amœnissimâ & fertilissimâ, quæ pratis, oliuis & amygdalis abundat. In ea sunt multi pagi, & aliqua monasteria, inter quæ monasterium S. Tiberij, de quo mox dicetur. Suprà hanc vallem est Vallis Gellonis, in qua S. Guillelmus discipulus S. Benedicti Anianensis suum ædificauit monasterium, in territorio Lodeuensi. Altis est vn-

Digitized by Google

dique septa montibus. Vnicus ad eam patet aditus, nempe orientem versus ad ripam Auraris. Exigua sane vallis, quæ tantùm pateat, quantùm monasterium, & viculus vnicâ plateâ contentus ad plagam orientalem situs. Vallem interluit riuulus amœnus, qui in Aurarim influit. Hoc monasterium dicitur, *S. Guillelmus de desertis*, vernaculâ eorum linguâ, *sainct Guillem dél desert.*

SVPER OMNIBVS, &c.] Hac epistolâ hortatur Georgium Abbatem eiusque monachos ad perseuerantiam in vitâ religiosâ, & ad mutuam charitatem cum his etiam, qui ex Abbatiâ Anianæ per varia monasteria dispersi erant: commendatque ei monachos Indæ, Modarium & Helizachar Abbates.

ABBATI MODARIO S. TIBERII.] Monasterium S. Tiberij Ordinis S. Benedicti situm est in Cellerone oppido territorij Agathensis, in primâ Narbonensi, vbi S. Tiberius Martyr cum SS. Modesto, & Florentiâ passus est. de quibus Vsuardus in Martyrologio: *In territorio Agathensi, sanctorum Martyrum Tiberij, Modesti, & Florentiæ; qui tempore Diocletiani variis tormentis cruciati martyrium compleuerunt.* Vvaldenbertus in Martyrologio metrico.

Quartis, Modestus, Florentia, Tiberiusque
Trino martyrio, trino pro nomine fulgent.

Ado in Martyrologio *Quarto Idus Nouembris in territorio Agathensi, Cesserone, natale sanctorum Tiberij, Modesti & Florentiæ.* Oppidum Gallicè dicitur *sainct Vbery*, atque etiam, *sainct Tibery.*

DEVS ET ALIIS.] videtur deesse *τὸ curam.*

IAM SEPTIMO.] *L. nam septimo.*

MISERICORDIA.] videtur deesse, *τὸ Dei.*

EIVSDEM

Eiusdem altera Epistola

VENERABILI IN CHRISTO PATRI NIBRIDIO, ARCHIEPISCOPO

Benedictus vltimus omnium Abbatum Abbas sempiternæ felicitatis salutem opto.

EIA, vir Dei, parcat modò charitas, ac dilectio, seu beneuolentia, quà semper modò, inquantum potes, siue per temetipsum, seu familiares & amicos, [necnon] per omnia monasteria, quocumque potueris transmittere, vt orationes, tam in Psalmis, quàm in Missis pro me ad Dominum fundere non cessent: quia modò valde mihi necessarium est. Scito, Pater dilecte, quia iam in extremis pugno, ad finem curro, iam anima à corpore separatur, & in hac luce oculis corporeis te minimè videre spero. Ille, qui potest facere de immundo mundum, de peccatore iustum de impio iustum, faciat nos pariter regno perfrui sempiterno, ibique cum omnibus sanctis cantare Canticum nouum. Supplico, charissime Pater, *vt sicut mercedem habuisti semper de fratribus, qui degunt in Monasterio Aniano, ita semper, dum anima à corpore egredietur, melius ac melius habeatis in vestrâ sanctâ dilectione. Omnes illis in partibus amicos, familiares, & propinquos commendo. In monasterio quoque nostro totis nisibus, sic credo, facietis arguendo, obsecrando, increpando, vt libera voce cum Psalmista aliquando dicere valeatis: Iustitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi. Iam*

omnia in charitate & discretione agite: vosque Trinitas sancta custodiat, & præmia largiatur æterna. Amen.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NIBRIDIO ARCHIEPISCOPO.] Narbonensi. Fuit eo tempore illis temporibus Nibridius Archiepiscopus Narbonensis. Forte idem est cum Nibridio Eremita, de quo supra agitur in vitâ S. Benedicti Anianensis. Illius mentio fit in Concil. Arelatensi sexto sub Carolo Magno *Igitur cum hæc attentius agerentur, venerabiles Viri gloriosissimi Archiepiscopi Domini nostri Joannes Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopus, necnon & Nibridius Narbonensis Ecclesiæ Archiepiscopus, sedentes una in medio consistentes.* In Hispaniam profectus est ad omnem hæresim in Felicianum, ut videre est in epistolâ Alcuini ad illum, & alios; ubi male legitur, *Nefridio.*

ETA, VIR DEI, &c.] Hac epistolâ S. Benedictus obitum sibi imminentem commendat, suosque amicos & monachos Anianenses.

NECNON.] Redundat.

MERCEDEM.] id est, curam.

IN MONASTERIO QUOQUE NOSTRO.] Aniano.

EX VITA BEATI ALBINI ABBATIS.

VIR quoque Domini Benedictus ei præ omnibus monachis familiaritate junctus ad eum gratia consilia salutis suæ & suorum accipiendi, sæpius Gothiæ de partibus properabat. Quadam verò vice voluit venire, nemo ut hoc cognosceret Turonis, quousque ad ostium adsisteret domus Albini. Cumque adhuc haud propè esset, vocans Albinus unum suorum ait: festina occurrere Benedicto Abbati in tali loco; & dic ei, velociter ad me perveniat. Fecit missus patris Albini, ut sibi præceptum fuerat, perveniitque post triduum, ubi ei dixerat. Stupens autem suum deprehensum conatum, cum velocitate pervenit Turonis ad eum. Cumque se alterutrum tripudiantes deoscularentur, insit Bene-

dictus Pater reuerendus suppliciter: Domine Pater, quis meum vobis prædixit aduentum? Respondit ei: nullus homo verbis mihi innotuit. Cui idem; Quis tunc, Domine: forsitan litteris cuiusdam audistis? At ille; verè, inquit, nullis. Ad quem vir idem rursum: si neque ab homine vllo dicente, neque litteris cuiusquam prescistis, precor, mi Pater, quonam modo illud noueritis, edicite. Cui Albinus: noli amplius hoc me interrogare. Cum verò venerabilis vir Benedictus iam reuerti vellet, petiit eum, vt quemadmodum speciali oratione pro se orabat, ei panderet. At ipse ait: hoc namque Christum rogo: Domine, da mihi intelligere peccata mea, & veram confessionem facere, & dignam pœnitentiam agere, & da mihi remissionem peccatorũ meorum. Cui vir Deo dignus Benedictus ait: adiamus, mi Pater, huic orationi vnum sermonem, & post remissionem faua me. At Albinus gaudens dixit: fiat, reuerendissime fili, fiat. Iterum autem vir idem flagitabat, vt sibi diceret, quando crucem videns se contra eam inclinabat, quæ verba labris silenter depromeret. Ille vero hoc, inquit, tuam crucem adoramus, Domine, tuam gloriosam recolimus passionem miserere nostri, qui passus es pro nobis. Post hæc deducens eum aliquantulum remisit gaudentem Albinus ad sua suosque.

EX DIPLOMATE LVDOVICI Pij Imperatoris tom. 2. Concil. Galliæ.

NDE *ad monastice institutionis formam corrigendam duos Religiosos & venerabilis vitæ Abbates Benedictum & Arnulphum constituimus, qui per nostram à Deo gubernandum & conseruandum imperium sedulè hanc negotio studiosè insisterent.*

EX VITA LVDOVICI PII
ex Pithœana Bibl. & ex Aimoino lib. 5. de Gestis Francorum, cap. 10.

TIdémque constituit idem Deo amabilis Imperator Benedictum Abbatem, & cum eo monachos strenuæ per omnia vitæ, qui per omnia monachorum euntes redeunteſque monasteria, vniformem cunctis traderent monasteriis, tàm viris, quàm sanctimonialibus fœminis viuendi secundùm Regulam S. Benedicti incommutabilem morem.

DE HVIVS CONCORDIÆ REGVLIS, EARVMQVE AVCTORIBVS.

AD faciliorem huius Concordiæ intelligentiam operepretium est in ipso limine aliquid de regulis à nostro auctore prolatis, earúmque scriptoribus prælibare; prius hic subiecto earundem Catalogo.

Regulæ.

S. P. BENEDICTI. 1.
S. PACHOMII. 2.
S. ORSIESII. 3.
ORIENTALIS. 4.
S. MACARII. 5.
ITEM MACARII. 6.
PATRVM. 7.
ITEM PATRVM. 8.
ITEM PATRVM. 9.
S. BASILII. 10.
S. HIERONYMI. 11.
S. AVGVSTINI. 12.
CASSIANI. 13.

Regulæ.

STEPHANI ET PAVLI. 14.
TARNATENSIS. 15.
S. CÆSARII. 16.
S. AVRELIANI EPISC. 17.
S. FERREOLI EPISC. 18.
S. ISIDORI EPISCOPI. 19.
S. FRVCTVOSI EPISC. 20.
ALTERIVS FRVCTVOSI. 21.
S. COLVMBANI. 22.
DONATI. 23.
MAGISTRI. 24.
CVIVSDAM PATRIS. 25.
ITEM CVIVSDAM PATRIS. 26.

QVod spectat ad Regulam S. Benedicti, eiúsque auctorem, non est quod Immoremur, cùm multi de iis multa scripserint.

Regula S. Pachomij non est ea, quæ ab Angelo dictata apud Palladium in Historiâ Lausiacâ extat, sed est ea etiam ab Angelo reuelata, quam de Ægyptiacâ linguâ in Græcam versam Latinam fecit S. Hieronymus. Quę quidem non est solius Pachomij, sed etiam discipulorum eius

Orsiesij & Theodori, Angelo quidem reuelante. A tribus enim illis Patribus conscripta est, vt notum est ex præfatione S. Hieronymi ad eandem regulam, & principio eiusdem regulę apud Gazæum. Nec obstat, quòd appelletur vulgò regula Pachomij : nam præcipui Patris ac magistri nomen retinere potuit. Pachomij meminit idem Hieronymus in Epitaphio Marcellæ ad Principiam. *Vitam B. Anthonij adhuc tunc viuentis, monasteriorumque in Thebaide Pachumij & Virginum ac viduarum eiusdem didicit disciplinam.* De eo & eius regulâ agit Sozomenus lib. 3. cap. 13. Gennadius in catalogo, & Palladius in Lausiacâ cap. de Tabennesiotis. Eius vita ampla satis habetur in vitis Patrum. Floruit sub Constantino Magno. De eo agit Menologium Græcorum 15. Maij. Eius regula extat excusa centum suprà viginti octo articulos complectens. Quæ tamen non est integra: nam in hoc Concordiæ libro citantur multi articuli, qui in eâ non extant, aliúsque articulorum ordo in Concordiâ videtur, quàm in editâ regulâ.

Regula Orsiesij habetur excusa tom. 4. Bibliothecæ Patrum, vbi liber inscribitur, Regulæ de institutis monasticis. Fuit S. Pachomij discipulus, vt multis locis eiusdem regulæ videre est, in quibus S. Pachomium patrem suum appellat. De eo agit Gennadius in catalogo, vbi eum vocat collegam Pachumij & Theodori. Græci auctores mentionem faciunt, Socrates lib. 4. c. 14. Sozomenus cap. citato, Palladius in Lausiacâ cap. 8. a quibus appellatur, Ἀρσένιος, apud Socratem legitur, Ἀρσένιος, malè. Nam Socrates agit de illis Patribus, qui tempore S. Antonij floruerunt sub Constantino magno & Constantio, cum Arsenius sub Arcadio & Honorio vixerit. Constanter tamen appellatur à Latinis Orsiesius, siue, Orsiesis, tùm in eius opere edito, tùm apud S. Hieronymum, tùm apud Gennadium suprà citatos, atque etiam in MS. cod. nostræ Concordiæ. Quare non assentior cuidam viro docto, qui apud S. Hieronymum legendum putat *Arsenij*, non *Orsiesij*. In vitâ S. Pachomij, quæ est in vitis Patrum veteris editionis malè appellatur, *Orsenius*.

Regula Orientalis affinis est regulæ S. Pachomij: ita vt sæpe eadem verba proferat, vt notauimus in nostris obseruationibus: quis sit illius auctor, ignoratur.

Regula Macarij duplex est, vna, quæ non solius Macarij est, sed Serapionis, Macarij Paphnutij, alterius Macarij Abbatis & aliorum. Duas vidi MSS. alteram Bibliothecæ Floriacensis, quæ hunc titulum profert. *Incipit regula Monasteriorum vel Deum timentium discipulorum, id est, Serapionis, Macharii, Pacnuti, & alterius Macharii.* In fine verò Regulæ hæc verba habentur: *Explicit regula Patrum abbatum triginta octo.* Alteram Bibliothecæ Corbeiensis, cui hic titulus præfigitur: *Incipit regula sanctorum Patrum Serapionis Macharii Iaunuthi & alij Macharii.* Ita legitur in MSS. sed vtrobique legendum, *Macarij, Paphnutij.* Hi autem codices sunt dissimiles quoad verba duntaxat. nam sæpissime codex Corbeiensis non modò mutat, sed etiam auget verba, & quodammodo paraphrastice se gerit: at Floriacensis non item, sed conuenit cum iis, quæ in hoc Concordiæ codice citantur. Corbeiensis quatuor duntaxat capita complectitur, eáque maiora: at Floriacensis octo, sed angustiora. Auctores verò huius regulæ pranominati, videntur esse duo celebres illi Macarij, quorum alter Ægyptius, alter Alexandrinus dicitur: de quibus agunt ferè omnes auctores suprà citati. Serapion, qui prope Arsenoitem circiter decem millibus Monachis præfuit in Ægypto, de quo Sozomenus lib. 6. cap. 28. Paphnutius Abbas monasterij in Thebaide, & anachoreta vltimæ solitudinis in regionibus Heracleos: de quo in vitis Patrum. De eo etiam agunt Cassianus Coll. 3 Palladius in Lausiacâ cap. 125 illius & duorum Macariorum meminit Sidonius carm. 16. ad Faustum Reiensem.

Nunc duo Macarij, nunc & Paphnutius heros.

Ratio est, quia eodē tempore in Egypto vt ex (prefatis auctoribus notum est) vixerunt, & simul de cōponendâ regulâ conuenire potuerunt. Hæc autem regula in Concordia aliquando sub nomine regulæ Patrum citatur, vt suis locis obseruauimus, sed & sub nomine Macarij, nunquam Serapio-

doctoris epistolâ centesimâ nonâ ad Sanctimoniales: quamquidem vt accommodaret suo proposito huius Concordiæ auctor Benedictus, nomina fœminina in masculina mutâuit, vt fecit in regulis S. Cæsarij, cuiusdam Patris & S. Aureliani Episcopi, quæ à suis auctoribus ad sanctimonialium vsum scriptæ sunt, vt infrà docebitur. Hæc autem regula olim diuisa est in quadraginta capita. Nam in cap. 71. Concordiæ profertur caput quadragesimum regulæ S. Augustini, quod est vltimum in eadem regula excusa, quæ in editione Colonien si anni Domini MDLXXV. diuiditur in quinque & quadraginta capita, etsi in recentioribus editionibus vulgò diuidatur in pauciora. Sed & in bibliotheca Corbeiensi extat MS. vetustissimis characteribus exarata sine vlla capitum diuisione, etiam ad vsum virorum mutato genere accommodata.

Regula Cassiani, quæ hîc citatur, maximè sumpta est ex libro. 4. qui inscribitur de institutis renunciantium. Quædam sumuntur etiam ex lib. 2. de nocturnis orationibus, atque etiam ex lib 1. de vestitu monachorum, nec non ex lib. 3. de diurnis orationibus contractiùs quidem, quàm apud Cassianum, descripta, exceptis duobus capitibus; quibus regulæ nomen non præfigitur: ita vt hæc regula compacta sit ex præfatis Cassiani libris. Quæ quidem verum regulæ nomen sortiri potest, non enim in eâ narrantur monachorum Ægypti mores & instituta, sed quid faciendum sit, precipitur. Regulæ Cassiani meminit . Gregorius Turonensis lib. 10. hist. cap. 18. *Cœnobiúmque fundauit, in quo non modò Cassiani, verumetiam Basilij, & reliquorum Abbatum, qui monasterialem vitam instituerunt, celebrantur regulæ.* An verò regula hîc citata scripta sit à Cassiano, non adeò certum est, cum Photius, Gennadius & alij, qui de operibus Cassiani scripserunt, nullam eiusmodi regulæ mentionem faciant: nisi id forte ex loco Gregorij Turonensis citato coniicere liceat. Quis suspicari poterit eiusmodi regulam ab Eucherio Lugdunensi fuisse compositam, qui teste Gennadio in catalogo, *Cassiani quædam opuscula lato tensa eloquio angusto reuoluens verbi tramite in vno coëgit volumine*. Præterea notandum est in hac

Concordia Cassianum sæpè appellari sanctum: quam appellationem reliqui, prout inueni in codice MS. neque eam in locis, in quibus non erat, adieci. Nec mirum videri debet hunc appellari sanctum: fuit enim sanctus ille vir & admiratione dignus, vt satis ex eius scriptis constat, quæ etsi quibusdam in locis Pelagianâ tulgine aspergi quodammodo videantur, maxime collatione. 13. in quâ disputat quosdam sine gratia Dei præueniente solis arbitrij liberi viribus, nonnullos non sine eâ ad Deum conuerti, & eo nomine à Prospero Aquitanico impugnatus sit, & à Gelasio Papa inter scriptores Apocryphos relatus, nunquam tamen, quoad vixit, ab Ecclesię communione separatus est, errore eius multis post annis in concilio Arausicano secundo, quod anno Christi DXXIX. habitum est, tantùm condemnato, nempè can. 8. Qui sanè errorem emendasset, si illum ab Ecclesiâ reprobari vidisset. Vnde Prosper in suæ disputationis epilogo dixit: *Quorum tamen, dum adhuc non sunt à fraterna societate diuisi, toleranda est magis intentio, quàm desperanda correctio.* Accedit quod in Ecclesiâ Massilienſi hic Cassianus tanquam Sanctus quotannis solemni officio colatur 23. Iulij. Vt videre est in Proprio Sanctorum diœcesis Massiliẽsis, vbi eius officium est duplex minus per annum. Colitur etiam in parochiâ de Tabernis diœcesis Reiensis; vt videre est in proprio Sanctorum eiusdem diœcesis. Annotaturque eius solemnitas in veteri Martyrologio MS. cœnobij S. Sabini in valle Lauitaniâ diœcesis Tarbensis nuper edito à doctissimo viro Andrea du Saussay, Pastore Ecclesiæ SS. Lupi & Ægidij Lutetiæ Parisiorum, ad calcem eruditissimi sui Martyrologij Gallicani. Eius caput Vrbanus V. Pontifex Maximus S. Victoris cœnobij Massilienſis quondam Abbas thecis argenteis iussit includi & venerari, inquit idem Proprium Sanctorum Ecclesiæ Massilienſis. Collocatum est ad sinistrum latus altaris, caput S. Victoris ad dextrũ in cryptâ eiusdem monasterij. Corpus verò eiusdẽ Cassiani conditũ est in eadem crypta, in tumulo marmoreo. Sed plura vide in præfationibus Henrici Cuichij Episcopi, & Alardi Gazæi ad Cassiani opera, & in vindiciis pro sancti-

Digitized by Google

citate Ioannis Cassiani eius operibus Duaci præfixis.

Regula Pauli & Stephani ferè vbique in hoc Concordiæ codice horum duorum Patrum nomina præfert, ratò alterius tantùm. Qui sint isti Patres, & quando vixerint, non mihi compertum est. Hæc regula extat in cod. MS. bibliothecæ Floriacensis vnum & quadraginta capitula complectens, vt ex serie capitulorum regulæ præfixâ manifestum est, sub hoc quidem titulo. *Incipiunt capitula, pro quibus sunt ammonendi fratres, Pauli & Stephani.* Et initio regulæ hęc habentur, *Incipiunt tituli pro quibus sunt fratres ammoniti, Pauli & Stephani.*

Regula Tarnatensis, vel, vt in quibusdam codicibus legitur, Regula Tarnatensis monasterij, à quo & quo tempore condita sit, nondum mihi exploratum est. Quidam putant regulam esse celeberrimi illius monasterij Agaunensis, quod in Heluetiis de nomine S. Mauritij & sociorum conditum est: eò quòd. Tarnadæ locus, cuius meminit Antoninus Augustus in itinerario, idem sit cum Agauno horum Sanctorum passione celebrato: quod quidem probabile est; sed de eo amplius est inquirendum; hæc autem Regula Tarnatensis quædam sumit à regulâ S. Augustini, vt in notis est à nobis obseruatum.

Regula S. Cæsarij est magni illius Cæsarij Episcopi Arelatensis, cuius scripta habemus & vitam duobus libris compositam auctore Cypriano. Floruit sub Symmacho Papa & Theodorico Italiæ rege. Huius regulæ meminit Fortunatus lib. 5. carm. 1. ad S. Martinum Galliciæ Episcopum.

Atque ascita sibi seruetur in vrbe Genesi
Regula Cæsarij præsulis alma pij,
Qui fuit antistes Arelas de sorte Lirini.

Lib. 8. carm. 1.

Regula Cæsarij linea nota tibi est.

Et carm. 4. eiusdem libri:

Concipiere fidem Christi Radegundis amore
Cæsarij lambit, regula quicquid habet.

Mentio fit apud S. Gregorium Turonensem lib. 9. hist. cap. 41. in Epist. Episcoporum ad sanctam Radegundem. *Ta-*

Digitized by Google

men ſpecialiter definiuimus ſi qua, ſicut dictum eſt, de locis Sacerdotaliter noſtræ gubernationi commiſſis in Pictauienſi ciuitate veſtro monaſterio meruerit ſociari ſecundùm beatæ memoriæ Domni Cæſarij Arelatenſis Epiſcopi conſtituta, nulli ſit, vlterius diſcedendi licentia. & cap. ſequ. *Arelatem vrbem expetunt, de qua Regulâ S. Cæſarij atque Cæſariæ beatæ ſuſceptâ, regis ſe tuitione munierunt.* & cap. ſequ. in Epiſt. S. Radegundis: *Inſuper congregationi per me Deo præſtante collecta regulam ſub qua ſancta Cæſaria degit, quam ſollicitudo beati Cæſarij Antiſtitis Arelatenſis ex inſtitutione ſanctorum Patrum conuenienter collegit adſciui.* Hanc regulam, vt clarum eſt ex locis citatis, S. Cæſarius ſorori ſuæ ſanctæ Cæſariæ ſcripſit, eiúſque ſanctimonialibus. Id etiam videtur in eâdem regulâ, quæ extat excuſa: ſed auctor huius Concordiæ mutato ſexu eam aptauit ſuo propoſito. Scripſit etiam S. Cæſarius eiuſdem regulæ recapitulationem, in quâ addit nouas conſtitutiones; ſed nihil de illâ citat auctor noſter.

Regula S. Aureliani Epiſcopi eſt illius Aureliani Epiſcopi Arelatenſis ſucceſſoris Auxanij, cuius deceſſor fuit S. Cæſarius, vt habetur in Epiſtolâ Vigilij Papæ ad Epiſcopos Galliæ *Vnde, quia dudum Auxanio quondam Arelatenſis ciuitatis Antiſtiti vicum noſtrarum ſollicitudinem dederamus, ſed curſum vitæ præſentis implendo de hac luce migrauit: in cuius loco Aurelianus frater noſter noſcitur ſucceſſiſſe.* Duas ei ſcripſit Epiſtolas Vigilius Papa, alteram, quâ ei ſuas vices in Galliâ delegat; alteram, quâ eum certum facit nihil à ſe contra fidem quatuor Conciliorum generalium & decreta Romanorum Pontificum in cauſa trium capitulorum factum. Subſcripſit Aurelianenſi Concilio quinto, anno Domini 549. ſub Childeberto rege. Apud Smaragdum ſcribitur, vbique, *Aurellus*: ſed mendum eſt manifeſtum. Nam in epiſtolis & concilio citatis, & apud Trittemium de proprietate monachorum cap. 5. ſemper ſcribitur, Aurelianus, atque etiam in codice MS. Concordiæ noſtræ, vno aut altero loco exceptis. Ratio autem, cur hunc Aurelianum huius regulæ faciamus auctorem, hæc eſt, quia regula, quæ in hac Concordia citatur ſub nomine Aureliani Epiſcopi maiori ex parte

Digitized by Google

ſumpta eſt ex regula S. Cæſarij Arelatenſis Epiſcopi, etiam iiſdem verbis ſæpè tranſcriptis, quemadmodum ſuis locis à nobis obſeruatum eſt. Scripſit autem duas Regulas S. Aurelianus, alteram Sanctimonialibus, vt videre eſt apud Trittemium lib. de proprietate monachorum cap. 5. *Aurelianus Epiſcopus in regulâ ad moniales capitulo tertio ſic dicit: nihil occultè accipiatis; ſed ſi quis propinquus aut amicus aliquid in veſtimento aut in auro, vel aliud, quodcumque dederit aut tranſmiſerit, in poteſtate ſit Abbatiſſæ*, &c. quæ verba ita citantur in hac Concordia mutato fœminino genere perſonarum in maſculinum pro more auctoris noſtri. cap. 60. *Nihil occultè accipiatis: ſed ſi quis propinquus aut amicus aliquid in veſtimento aut auro, vel aliud quodcumque dederit aut tranſmiſerit in poteſtate ſit abbatis*, &c. Alteram monachis, vt planum eſt ex cap. 69 Concordiæ, vbi hæc habentur ex Regula S. Aureliani Epiſcopi: *Nullus honorem Presbytery aut diaconatus accipiat præter Abbatem, Si voluerit ordinari presbyterum & vnum Diaconum & ſubdiaconum quos ipſe voluerit ordinandi habeat poteſtatem ſi verò Deo propitio ita profeceritis, vt aliquis ex vobis ad Epiſcopatum petatur, ipſe ſolus egrediatur.* Quæ quidem verba nullatenùs monialibus conuenire poſſunt.

Regula S. Ferreoli à Trittemio capite laudato citatur ſub nomine S. Ferreoli Epiſcopi & Martyris. Sed duos lego Martyres Ferreolos non tamen Epiſcopos, alterum, qui Veſuntione; alterum, qui Viennæ paſſus eſt; alios duos Ferreolos hiſtoriæ commemorant, Epiſcopos quidem, ſed non martyres: alterum Lemouicenſem, de quo S. Greg. Turon. lib. 5. cap. 28 qui ſubſcripſit Concilio Matiſconenſi, 2. ſub Guntranno rege, alterum Vceticenſem ſeu Vcecienſem in primâ Narbonenſi nepotem & ſucceſſorem S. Firmini Vcecienſis Epiſcopi, vt habetur in eiuſdē Firmini vitâ MS. nullum verò Epiſcopū & Martyrem. Huius regulæ auctor ſe in præfatione Epiſcopum nominat: & multis locis huius Concordiæ ita appellatur. Ex his igitur duobus Ferreolis Epiſcopis probabilius eſt Vcecienſem huius regulę eſſe auctorē. Stylus enim huius regulæ aliarum ſtylis præſtat, S. verò Ferreolus Vcecienſis fuit vir literatus, qui epiſtolas inſtar Sidonij compoſuit; teſte

Digitized by Google

Gregorio Turonensi lib. 6. hist. cap. 8. Præterea hic Ferreolus dedicat suam regulam Lucretio Episcopo; qui sanè nullus videtur alius esse, quàm Lucretius Episcopus Deensis, vt suo loco dicetur. Cùm enim Vcecia sit in primâ Narbonensi non procul à Rhodano, nec adeo remota à Deâ ciuitate sitâ in prouinciâ Viennensi; ciuitas verò Lemouicum remotissima, quippe quæ iaceat in primâ Aquitaniâ, Ferreolum Vcecicnsem familiarem fuisse Lucretio Episcopo Deensi, quàm Ferreolum Lemouicensem credibilius est. Hi autem tres Episcopi eodem tempore floruerunt.

Regula S. Isidori Episcopi est magni illius Isidori Hispalensis Episcopi, quæ extat inter eius opera Coloniæ edita CIↃ. DC. XVII. Hanc recensèt inter S. Isidori scripta S. Braulio Episcopus Cæsaraugustanus: *Monasticæ regulæ librum vnum quem pro patriæ vsu & inualidorum animis decentissime temperauit.* Non multùm differt à S. B. regulâ.

Regula S. Fructuosi duplex hîc citatur: altera Magni illius Fructuosi Pontificis Bracarensis, quę cõplectitur quinq; & viginti capita, vt est in codice MS. Abbatiæ Crassensis, cuius primùm caput ita incipit: *Post dilectionem proximi.* Id satis notum est ex cap. 18. eiusdem regulæ, in quo statuitur vna quadragesima ieiunanda ante festum sanctorum Iusti & Pastoris: quam sanè instituit S. Fructuosus, quia suum monasterium dedicatum erat sub patrocinio horum sanctorum Martyrum quod ideo Compluticum appellatum est, quia dicti Martyres Compluti passi sunt, vt habetur in Fructuosi vita, quæ ex membranis exiit a Prudentio Sanduuoldo Episcopo Pampilonensi. Floruit anno 656. Altera regula est cuiusdam alterius Fructuosi, qui in hac Concordiâ à superiori distinguitur, etsi interdum hi duo Fructuosi exscriptoris incuriâ confundantur. Quis autem sit alter hic Fructuosus, non mihi planè compertum est. In Chron. S. Maximi Cæsaraugustani Episcopi ad annum 569. fit mentio cuiusdam Fructuosi Abbatis Constantinæ in agro Bracarensi. *S. Fructuosus Benedictinus Abbas floret Constantinæ in agro Bracarensi S. Romani, de quo suprà, discipulus.* Quis sit autem hic Romanus, declarat idem Chron. ad annum 568. *S. Romanus Abbas*

Digitized by Google

S. Lupicini frater, natione Gallus veniens ad Hiſpanias aliqua monaſteria condidit, moritúrque in agro Aurichenſi in Luſitania, oppidóque Pannoniis eius corpus in pretio habetur & honoratur.

Quod ſpectat ad huno Fructuoſum iuxta hoc Chronicon, videtur eſſe aliusà S. Fructuoſo Bracarenſi Epiſcopo. Primò, quia tantùm Abbas dicitur 2. quia S. Fructuoſus Bracarenſis Epiſcopus numquam fuit Abbas Conſtantinæ, ſed Complutici in diœceſi Aſturicenſi, vt habent eius acta: qui & altero multò iunior fuit, creatus Epiſcopus Bracarenſis anno 656. Sed, ne quid diſſimulem, hoc Chronicon, vt inter legendum animaduerti, multa continet abſurda, & S. Maximo prorſus indigna. Eſt enim multis erroribus maculatum à quodam nebulone, qui paſſim huic Chronico multa inepta adiecit pro ſuâ libidine, vt ſunt illa, quę hîc de S. Romano citata ſunt. Nunquam enim hic S. Romanus frater S. Lupicini, in Hiſpaniam venit, neque ibi mortuus eſt; ſed in Galliâ, & in eadem regione ſepultus eſt à fratre Lupicino in monticulo ſupra monaſterium Condatiſcenſe, in locis Iurenſibus ſub Chilperico Burgundionum rege, vt videre eſt apud S. Gregorium Turonenſem in vitis Patrum cap. 2. ſub finem. Fuit tertius Fructuoſus Epiſcopus Segouienſis. Hęc tamen Regula, vt mihi videtur, potiùs tribuenda eſt S. Fructuoſo Abbati Conſtantinæ. ferè ſequitur Regulam S. Benedicti.

Regula S. Columbani eſt magni illius Columbani primò Luxouienſis Abbatis in Burgundiâ, deinde Bobienſis in Italiâ. Sub nomine huius Regulæ multa hîc citantur ex Pœnitentiali S. Columbani, quod extat MS. in Bibliothecâ Floriacenſi, & citatur à Tritemio capite ſuprà laudato libri de proprietate monachorum. Vitam S. Columbani luculentè ſcripſit Ionas; cuius etiam meminit in vitis S. Euſtaſij Abbatis Luxouienſis, ſanctorum Attulæ, & Bertulphi Abbatum Bobienſium. Mentio fit etiam in vitis S. Galli, & S. Magnoaldi. De eo etiam agũt Fredegarius cap. 36. Chron. Aimoinus lib. 3. de geſtis Franc. cap. 95. & appendix ad S. Gregorium Turonenſem.

Regula Donati appellatur regula à Donato collecta:

quia ex multis Patrum regulis conflata est : maximè ex Regulis Sanctorum Cæsarij, Benedicti & Columbani, vt suis locis notaui. Inter plures Donatos sanctitate insignes vnus celebris est monachorum Pater; qui ex Africa traiiciens venit in Hispaniam, vbi Siruitanum monasterium ædificauit, dicitúrque prior monasticam obseruantiam & regulam in Hispaniam intulisse, vt scribit S Hidelphonsus lib. de viris Illustribus cap. 4. De eo agit Ioannes Biclarienſis in Chron. ad annum 572. & S Maximus Cęsaraugustanus in Chron. ad annum 575. *S. Donatus, qui regulam Eremitarum S. Augustini locupletiorem mitiorémque primus in Hispaniam inuexit, & in agro Setabitano monasterium Siruitanorum construxit : & verborum meritis & miraculis abunde nobilitatus migrat ad Dominum, colunturque calendis Nouembris.* Sed nonnulla hîc videntur additiția. Nullam enim S. Augustinus composuit Regulam Eremitarum : nec, si composuisset, eam mitiorem feciſſet S. Donatus. Quinimò olim S. Donati discipuli in Hispania grauiter impugnabantur, eò quòd austeriori vitæ animum adiungerent; quod non contigisset, si S. Donatus. Regulam mitiorem in Hispaniam inuexisset. Id satis patet ex Eutropij Valentini Episcopi epistola ad Petrum Episcopum, quam, cùm esset Abbas Siruitanus, scripsit de districtione monachorum, in quâ austeriorem monachorum vitam aduersus impugnatores defendit. Quod frustra feciſſet, si eius prædecessor S. Donatus regulam Heremitarum mitiorem feciſſet. Huius epistolæ mentionem facit S. Isidorus lib de viris illustribus cap. 45. extátque MS. in bibliotheca Floriacensi Præterea tanti fuit olim nominis apud omnes nationes B. Augustinus, vt, si eius regulam, etsi non mitiorem aduexisset in Hispaniam S. Donatus, ne quidem vllus aduersus eum eiusque discipulos hiscere ausus fuisset. Tandem S. Donatus non fuit Heremitarum, sed monachorum cœnobitarum pater, ipse enim cum septuaginta monachis in Hispaniam traiecit, quibus monasterium Siruitanum subsidio & ope Mineæ illustris fœminæ ædificauit, vt docet S. Hildephonsus capite citato. Hæc fusius prosequutus sum, vt ostenderem, quam futilibus ineptiis à nescio

Vide Bibliam Complutensem.

quo

Digitized by Google

quo hoc S. Maximi Chronicon conspersum fuerit. Fuit alius Donatus S. Columbani in baptismo filius, Archiepiscopus Vesontionensis. Libenter hanc regulam Donato Afro tribuerem, nisi multis annis ei S. Columbanus superstes fuisset, vix, dum vixit, Hispanis notus. Quare si eiusmodi regulam S. Donato Vesontionensi Archiepiscopo addixerim, non multùm abs re erit, cùm ille monachus fuerit, & monasterium sub Regula sanctorum Benedicti & Columbani ædificauerit, vt habetur in fragmento vitæ illius apud Chiffletium lib. 2 de Archiepiscopis Vesontionensibus.

Regula Magistri ita appellatur in hac Concordia, quia in ea discipulus interrogat, & Magister respondet. Extat in veteri codice MS. bibliothecæ Corbeiensis sine auctoris nomine quinque & nonaginta capita complectens, inter quæ omnia fere capita regulæ S. Benedicti recensentur. Hic pater non rarò vsurpat S. Benedicti sententias integras & ipsamet verba, interdum ab eo dissentit, & quæ à S. Benedicto generaliter statuta sunt, specialius ab eo sæpè ordinantur. Codex autem citatus videtur esse scriptus circa annum Domini septingentesimum primum. Nam ad calcem illius extat catalogus Romanorum Pontificum scriptus eâdem manu litteris quadratis, desinitque in Ioanne sexto, qui sedit anno septingentesimo primo. Hæc regulâ magnâ cùm simplicitate, feruore, & regularis obseruantiæ curâ procedit. Auctor illius iuxta Trittemium lib. & cap. citatis est Vigilius Abbas & Diaconus : *Vigilius quoque Diaconus & Abbas in 33. Capitulo suæ regulæ sic loquitur : si quid peculiare apud aliquem inuentum fuerit, grandi cum ab bas & diuturnâ excommunicatione condemnet, vt illius exemplo deterriti omnes, nullus hoc audeat imitari.* Quæ quidem verba extant in regulâ Magistri cap. 82. vbi agitur de peculiaritate monachorum : itavt citatio Trittemij sit in notis arithmeticis mendosa. Gennadius in catalogo scribit de quodam Vigilio Diacono, qui etiam monachorum regulam composuit. *Vigilius Diaconus composuit ex traditione patrum monachorum regulam, quæ in cœnobio ad profectum fratrum in conuentu legitur, breuiato & aperto sermone totius monasticæ perfectionis in se tenentem disciplinam.*

ciuitate Asturicensis (vt ipse scripsit in suâ vitâ, quam refert Prudentius Sanduuoldus prima parte fundationis monasteriorum. n. 3.) appetiit monachatum in monasterio S. Fructuosi Complutico ; sed quibusdam de causis, quas non profert, à proposito deterritus, secessit in montem Vergidam, in solitudinem iuxta Castrum S. Petri. Variè exagitatus sæpè mutare sedes coactus est. Tandem per multas tempestates viginti annis variè tentatus & vexatus conquieuit in oratorio S. Petri ædificato olim à S. Fructuoso in solitudine Vergidi. Sed quia litteratus erat, Isidorus Episcopus Asturicensis eum inde abstractum Toletum secum ducere voluit inuitum ; quod tamen morte interueniente Episcopi minimè perfectum est. Varia opuscula composuit. Floruit circa annum Domini 675. Quod autem dicta S. Valerij a nostro auctore citata sint huius Valerij, ex illius verbis clarum est. *Et cùm in ista vltimæ extremitatis occiduæ partis consistens rara videlicet & exigua pullularent sacræ religionis crepundia.* Quæ verba homini Hispano eóque Asturicensi planè conueniunt.

CONCORDIA REGVLARVM PATRVM.

PRÆFATIO.

BENEDICTVS VLTIMVS Abbatum Abbatibus, & Monachis omnibus in Deo Christo salutem.

DVM communi vtilitati consulens attentiùs quærerem, quomodo vtiliùs possem cunctis prodesse, cœpi sanctorum vitas regulásque legere Patrum. Quas dum sagaci intentione percurrerem, & eadem pene, quæ à Sancto Benedicto prolata sunt, verba in quibusdam locis, in quibusdam verò sensum eumdem cognoscerem, occurrit animo ea, quę à tepidis segnibúsque monachis dici asso-

let. Quid cæteræ huic conferunt regulæ? Quid ad me, quas non promisi, pertinet legere? & hæc quidem dicunt ignorantes beatum Benedictum suam a cæteris assumpsisse regulam, & veluti ex manipulis vnum strenuè contraxisse manipulum. Quapropter seu propter eos, qui eas habentes ignorant, quibus in locis sit eorum concordia, placuit omnes ex omnibus in vnum coartari sententias, quæ cùm Patris Benedicti concordare noscuntur regulâ, quatenus vnus ex multis collectus existeret codex. Ita dumtaxat, vt beati Benedicti præcederent, quibus sequentes cæteræ necti possent. Quamobrem CONCORDIAM REGVLARVM hic liber sortitus est nomen. Noverint tamen omnes, qui hunc lecturi sunt librum, quoniam non vanæ laudis instinctu, nec arrogantiæ fastu, quasi meum post in toto orbe diffusam doctrinam in arenti riuulo cupiens ostendere nomen; sed dilectionis affectu, animæ meæ omniumq; legere cupientium salutisaugmento à me esse exortum. Quà de re testè inuoco non mei solummodo, sed omnium cordium cognitorem: quoniam ipse nouit me non tumoris, sed charitatis causâ hoc opus egisse. Quem totis viribus sedulò deprecor, vt, qui se daturum pro calice aquæ frigidæ mercedem promisit, meorum saltem pro hoc exiguo opere remissionem tribuat omnium peccatorum. Vos verò omnes, qui hunc audituri, lecturíque estis librum, supplex exoro, vt dùm ex vobis spiritalia sumpseritis mella, pro meis reatibus Domino non dedigneminì fundere precem: quatenus, dum vobis pro-

propriis laboribus merces largietur æterna, mecum vel mihi vestro suffragio detur remissio peccatorum. Sumite ergo gratanter à nobis vtilem vobis contractum libellum. Siquidem inuictam robustis condidimus turrem, eamque preclaris munuimus armis; inualidis verò multigenis ex floribus nectare assumpto lucidum depinximus fauum.

EXILICIT PRÆFATIO.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DVM COMMVNI.] Hac Epistolâ Auctor huius Concordiæ S. Benedicti Anianensis alloquitur omnes monachos tam occidentalis Ecclesiæ, quàm orientis præsules. Primo, occurrit eorum dam remissorum monachorum obiectioni, qui dicturi essent, nihil ad se hanc libri materiam tenere, qui tantùm in S. Benedicti regulam, non in alias incidissent. 2. Summa profitetur, totiusque operis rationem aperit. 3. Causam reddit, propter quam se ad hoc opus accinxerit; atque se charitatis impulsu, non vanæ gloriæ motu opus aggressum. 4. Mercedis nomine lectoris *posse* orationes.

QVAS NON PROMISI.] Cum hic auctor nesciat omnes monachos saltem Ecclesiæ Occidentalis sequatur; quidamque reprehensores opponant se solam S. Benedicti regulam vouisse, aliasque in hoc opere commentatum: ideo ait se *plurimum* ex solam S. Benedicti Regulæ interpretationem huius Concordiæ Auctoris, hoc est, Caroli Magni & Ludouici pii a monachis Ecclesiæ Occidentalis obseruatam esse: aliaque Epistolæ dedicatio auctoritatesque eò minùs necessariæ essent.

SVAM A CÆTERIS REGVLAM ASSVMPSISSE.] Nempe abbatis, quarum eum vixerunt, vt à S. Pachomio, Basilio, Cassiano, &c. Nam hæc citantur regulæ quorumdam Patrum, qui ætate sunt S. Benedicto posteriores; vt sunt S. Isidorus, Fructuosus vterque, S. Columbanus, & nonnulli alij, vt ex supra dictis clarum est.

ITEM PRÆFATIO.

ORBITER vt mundi tenebras depelleret omnes,
Sidus ab Eoo iussit consurgere; cuius
Luce peropacæ fugiunt ex orbe tenebræ,
Multigenæque simul micuere per æthera stellæ.
Quas lustrare suo iussit ex lumine noctes
Ne frustra pateant oculi sine lumine nostri.
Fulsit & extemplò pandens sua cornua Luna,
Nec mora lucifugæ fugiunt per concaua terræ,
Expauere quidem rutilantia sidera cœli.
Cœcus erat mundus, Paradisi gaudia postquam
Perdiderat gestans tetras in corde tenebras,
Nec oculis lucem poterat intendere clausis
Luce quidem vacuus, male sanus, dæmone plenus
Has tamen vt tenebras superus discinderet omnes,
Fulgidus in carne patuit sol verus eoi
Ecclesiæ splendere iubar iubet, alta polorum
Vt petat, edocuit, typicè quæ Luna vocatur.
Surgit & exinde nimium sat turba beata
Cœtus Apostolicus reboans per compita mundi
Verba Tonantis. Et exurgit post denique fulgens
Astrigerus ordo roseo vestitus amictu:
Sanguine quippe suo rutilans, quem fundere Christi
Fecit Amor sacrus. Patuit post, millia mille
Exuperans numerum niueo qui micat amictu
Ordo beatus uter gradiens quod tendit ad astra,

Ybici-

Ibicibus ſimilis temnens morientia cuncta,
Et deſerta petens, recubans in montibus altis,
Aut profunda nimis retinens confinia vallis
Mortificare ſemet cupiens; vt ſcandere cœlum
Poſſet, & Angelicis iunctus per ſecula Chriſtum
Conlaudare choris dulci modulamine cantans.
Hic opere verbiſque ſuis documenta ſalutis
Demonſtrauit ouans cunctis, qui regna polorum
Scandere quantocyus ſatagunt. Nam multa libellis
Conſcripſere quidam, potius quos ordo beatus
Eximios tenuit, docuit quos maximè Chriſtus
Qui pandunt iter aſtrigerum, qui gaudia vitæ.
Vocibus excelſis reboant, vt terrea linquant
Mortales homines: valeant vt viuere ſemper.
Vir Benedictus & Iſidorus, Baſilius extant
Eximij, quorum renitent ſat dicta per orbem.
Ex quorum documentis hos decerpere flores
Multigenos placuit, vnóque ſcribere libro,
Florigerum veluti monachis depingere ſertum,
In quo valdè roſæ rutilant, & lilia candent,
Ac violæ fulgent, redolent vernantia quęque
Iam quicquid docuere Patres concorditer, atque
Verius vt fatear, eadem ſimul vnus & ipſa
Verba, licet ſenſus diſpar non ſcinditur vnus
Vna tenet patria, trames quâ duxit & vnus
Dicimus ergo libri nomen CONCORDIA *ritè.*
Sumite, cœlicoli Patres, hæc munia Patrum.
Sumite hæc monachi monita, quæ REGVLA SANCTA
Vos monet aſſidue; pauido ne corde fugaces
Auia ſectetis barathri, quod tendit ad ima.

Hæc eſt vera via; porgit hęc pocula vitę
Pabula dulciflua melle, quæ dulcius extant,
Hæc tribuit codex, tribuit ſine fine beatè
Viuere cùm Chriſto, dignáſque promere grates.
Te Trinitas, rogito, nobis iter eſto ſalutis,
Vt te dante tuo valeamus viuere regno.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ARBITER VT MVNDI.] Altera præfatio eſt verſibus conſcriptà, in quibus non ſemper ſeruatur quantitas ſyllabarum. In hac autem præfatione ſcribit, quod quemadmodum Deus creauit ſolem & lunam ad depellendas tenebras: ſic cùm homo peccatis obſcuratus fuiſſet, miſit alterum ſolem nempè Chriſtum, qui Eccleſiam illuminauit; in quâ primò fulſere Apoſtoli, tum Martyres, tandem Monachi & Anachoretæ, qui non modò virtutis ſplendore, ſed etiam ſcriptorum ſuorum luce nobis viam ad cœlum munierunt. Ex quorum ſcriptorum floribus dicit ſe ſertum compoſuiſſe, & regularum Concordiam appellaſſe, quò horum ſanctorum Patrum vnam fidem vnámque mentem fuiſſe oſtenderet. Tandem ſubiungit epilogum, quo Abbates & monachos ad huius libri lecturam hortatur; quem ſequitur oratio.

LVCIFVGÆ.] S. tenebræ.

ECCLESIÆ.] Hæc ita diſtinguenda ſunt.

Eccleſiæ ſplendere iubar iubet; alta polorum
Vt petat, edocuit, typicè quæ Luna vocatur.

Et, *Lunæ*, vocabulum ad τὸ *Eccleſiæ*, eſt referendum, hoc modo, *Eccleſiæ*, quæ typicè luna vocatur, Iubet ſplendere iubar: edocuit, vt petat alta polorum. Eſt hyperbaton.

POST DENIQVE FVLGENS. &c.] Martyres intelligit.

SACRVS.] pro, *Sacer*. Gloſſæ veteres: ἱερὸς τόπος, *Sacrus, Sacer*, locus videlicet. PATVIT POST MILLIA MILLE EXPERANS NVMERVM. &c.] intelligit monachos & anachoretas.

IBICIBVS.] in Concordiâ MS. codicis Vindocinenſis legitur, *Obicibus*. Malè. Ibices ſunt capreæ mirandæ admodum pernicitatis. De quibus Plinius lib. 8. cap. 53. *Sunt caprea, ſunt Rupicaprea, ſunt Ibices pernicitatis mirandæ, quanquam onerata capite vaſtis cornibus, gladiorúmque vaginis. In hæc ſe librant, vt tormento aliquo rotati in petras potiſſimum è monte aliquo in alium tranſilire quærentes atque recuſſu pernicius, quò libuerit, exultant.* Comparantur monachi Ibicibus iuxta illud Cant. cap. 2. *Similis dilectus meus caprea hinnulóque cervorum.* Sunt etiam

Digitized by Google

Ibices aues ſtreperæ & clamoſæ. Ἴβιξ εἶδος ὄρνεως κεκραγικόν. I. Ibix ſpecies auis ſtreperæ, vnde verbum Ἰβυκάομαι. quod per metaphoram ſignificat buccinare, docet etymologicon vetus.

EADEM SIMVL VNVS ET IPSA, &c.] Id eſt, eadem verba, vnus ſenſus non diuiſus, etſi diſpar, nempe pro varietate ſententiarum.

REGVLA SANCTA.] Id eſt, Regula S. Benedicti. Ita appellatur, à Paulo Diacono, aliiſque auctoribus, vt aliàs docuimus.

INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI CONCORDIÆ REGVLARVM.

I. DE *Concordiâ Regularum.*
II. DE *Præfatio.*
III. De generibus & vitâ monachorum.
IV. De ordinando Abbate, atque proprij Epiſcopi cognitione, ac de incongruâ indigni electione, atque conſtituti Abbatis vitæ & doctrinæ moderatione.
V. Qualis debeat eſſe Abbas.
VI. De adhibendis ad conſilium fratribus.
VII. Quæ ſunt inſtrumenta bonorum operum.
VIII. De obedientiâ diſcipulorum.
IX. De taciturnitate.
X. De humilitate.
XI. De primo gradu.
XII. De ſecundo gradu.
XIII. De tertio gradu.
XIV. De quarto gradu.
XV. De quinto gradu.
XVI. De ſexto gradu.
XVII. De ſeptimo gradu.
XVIII. De octauo gradu.

Digitized by Google

XIX. *De nono gradu.*
XX. *De decimo gradu.*
XXI. *De vndecimo gradu.*
XXII. *De duodecimo gradu.*
XXIII. *De officiis diuinis in noctibus.*
XXIV. *Qualiter diuina opera per diem agantur.*
XXV. *De disciplina psallendi.*
XXVI. *De reuerentiâ orationis.*
XXVII. *De Præposito.*
XXVIII. *De Decanis Monasterij, quales esse debeant.*
XXIX. *Quomodo dormiant monachi.*
XXX. *De excommunicatione culparum.*
XXXI. *Qualis debeat esse modus excommunicationis.*
XXXII. *De grauioribus culpis.*
XXXIII. *De his qui excommunicantur, quomodo satisfaciant, & à quibus se caueant.*
XXXIV. *De his, qui sine iussione iunguntur excommunicatis.*
XXXV. *Qualiter debeat Abbas sollicitus esse circa excommunicatos.*
XXXVI. *De his, qui in aliquibus leuibus causis delinquunt.*
XXXVII. *De his, qui sæpius correpti non emendauerint.*
XXXVIII. *Si debeant iterum recipi fratres exeuntes de monasterio.*
XXXIX. *Pueri minori ætate qualiter corripiantur.*
XL. *De Cellarario monasterij, qualis sit.*
XLI. *De ferramentis, vel rebus monasterij.*
XLII. *Si debeat monachus proprium habere.*
XLIII. *Si omnes æqualiter debent necessaria accipere.*
XLIV. *De Septimanarijs coquinæ.*
XLV. *De infirmis fratribus.*

Digitized by Google

XLVI. *De ſenibus & infantibus.*

XLVII. *De hebdomadario lectore & ſilentio ad menſam abſque lectore & Priore.*

XLVIII. *De menſurâ ciborum.*

XLIX. *De menſurâ potus.*

L. *Quibus horis oportet reficere.*

LI. *Quod poſt Completorios nemo loquatur, ſed poſt cœnam ad lectionem audiendam ab omnibus occurratur.*

LII. *De his, qui ad opus Dei, vel ad menſam tardè occurrunt: vel ante, aut poſt ſtatutam horam quodcumque ſumendum præſumunt: aut oblatum à Priore accipere nolunt.*

LIII. *De his, qui faliuntur in oratorio.*

LIV. *De ſignificandâ horâ operis Dei, ac de pſalmis & antiphonis imponendis: aut pſallere, vel legere iubente Abbate.*

LV. *De opere manuum cotidiano, & horis lectioni & quieti fratrum conceſſis.*

LVI. *De Quadrageſimæ obſeruatione: ac de augendis peculiaribus votis cum voluntate Abbatis.*

LVII. *De fratribus, qui longe ab oratorio laborant, aut in via ſunt.*

LVIII. *De fratribus, qui non longè ab oratorio proficiſcuntur.*

LIX. *De Oratorio monaſterij.*

LX. *De hoſpitibus ſuſcipiendis: & coquina Abbatis & coquinariis.*

LXI. *Vt non debeat monachus litteras vel eulogias ſuſcipere.*

LXII. *De veſtiario & calciario fratrum, de ſtrumentis præbendis: & lectis ſcrutandis; omnibus neceſſariis*

Digitized

ab Abbate monachis dandis.

LXIII. De *mensâ Abbatis.*

LXIV. De *artificibus monasterij.*

LXV. De *disciplinâ suscipiendorum fratrum Nouiciorum.*

LXVI. De *filiis nobilium, vel pauperum, qui offeruntur in monasterio.*

LXVII. De *Sacerdotibus, qui voluerint in monasterio habitare; & de Clericis.*

LXVIII. De *monachis peregrinis, qualiter suscipiantur.*

LXIX. De *Sacerdotibus monasterij.*

LXX. De *ordine congregationis appellationibúsque alternis; ac de puerulis ab omnibus sub disciplinâ custodiendis.*

LXXI. De *ostiariis monasterij, & artibus diuersis infra monasterium exercendis; atque hac regulâ sæpè legendâ.*

LXXII. De *fratribus in viam directis; & vindicta referentium intus deforis, ac præsumentium quicquam sine iussione Abbatis.*

LXXIII. *Si fratri impossibilia iniungantur.*

LXXIV. *Vt in monasterio non præsumat alter alterum defendere.*

LXXV. *Vt non presumat passim quisquam alium cædere.*

LXXVI. *Vt obedientes sibi sint inuicem fratres.*

LXXVII. De *zelo bono, quem debent monachi habere.*

INCIPIT TEXTVS LIBRI

DE CONCORDIA REGVLARVM.

EX REGVLA

S. BENEDICTI.

QVOD NON OMNIS obseruatio Iustitiæ in hac sit regulâ constituta.

CAPVT I. §. I.

REGVLAM autem hanc descripsimus, vt hanc obseruantes in monasteriis aliquatenus, vel honestatem morum, aut initium conuersationis nos demonstremus habere. Cæterum ad perfectionem conuersationis qui festinant, sunt doctrinę sanctorum Patrum, quarum obseruatio perducat hominem ad celsitudinem perfectionis. Quæ enim pagina, aut quis sermo diuinæ auctoritatis veteris, ac noui testamenti non est rectissima norma vitæ humanæ? Aut quis liber sanctorum catholicorum Patrum hoc

Digitized by Google

non resonat, vt recto cursu perueniamus ad Creatorem nostrum? Nec non & Conlationes Patrum: sed & regula S. Patris nostri Basilij quid amplius sunt, nisi benè viuentium & obedientium monachorum instrumenta virtutum? Nobis autem desidiosis & malè viuentibus, aut negligentibus, rubor confusionis est. Quisque ergo ad patriam cœlestem festinas, hanc minimam inchoationis regulam descriptam adiuuante Christo perfice: & tunc demum ad maiora, quæ suprà commemorauimus, doctrinæ virtutúmque culmina, Deo protegente, peruenies. Facientibus hæc regna patebunt superna.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

REGVLAM AVTEM.] quispiam fortasse quæret, cur huius Concordiæ auctor vltimum Regulæ S. Benedicti caput huic suæ Concordiæ præfixerit; & id quod est Regulæ epilogus, operis sui voluerit esse præludium. Verum, cum auctor noster regulam S. Benedicti cum aliorum Patrum institutis conferre in hoc opere instituerit; non abs re fuit hoc vltimum regulæ caput huic libro præponere; in quo etiam S. B. Regulam suã cum aliorum Patrum institutionibus monachicis contulit; eâ nimirum ratione, vt eam illis postponeret; etsi illorum vestigiis, quantùm maximè potuerit, institerit, quemadmodum hîc auctor noster demonstrare contendit, qui & hoc præsens caput in lemmatum recensione Concordiam regularum appellat. Dici etiam potest: quia suos ad illas institutiones remittit S. B.

ALIQVATENVS VEL HONESTATEM MORVM.] Hæc per extenuationem humilitatis gratiâ dicta sunt. Nam longè excellentiorem perfectionem S. B. regula complectitur.

QVI FESTINANT.] Subaudi, *iis*. Hoc modo: *iis, qui festinant*. Est hellenismus.

QVÆ ENIM PAGINA, &c.] hæc non dicta sunt per eleuationem, seu extenuationem, sed res ita est, vt verba sonant. Nemo est enim adeò ab omni iudicio auersus, qui S. B. regulam diuinis illis oraculis æquiparare velit.

AVT QVIS LIBER SANCTORVM CATHOLICORVM, &c. hîc textus profertur ab Iuone Carnotensi. 4. parte decreti cap. 88. Quod attinet ad sensum illius, si spectes aliquorum sanctorum Patrum libros, certum est regulam S. B. cum quorumdam Patrum scriptis posse comparari, Imò illis præponi: & hæc verba quodammodo humilitatis gratiâ esse dicta.

NEC

Digitized by Google

NECNON ET CONLATIONES, &c.] Si collationes, institutæ & vitæ sanctorum Patrum in vniuersum spectentur, dubium non est, quin eis regula S. Benedicti cedere debeat. Certè multa videmus apud Palladium, Cassianum, Seuerum Sulpicium, Ioannem Moschum, S. Pachomium & alios antiquos vitæ ascēticæ Patres altioris perfectionis, quàm ea, quæ à S. P. Benedicto præscribuntur: vt sunt assiduus labor, oratio continua, cotidiana ieiunia, parcissimus cibus, silentium ferè perpetuum, inclusio, vigiliæ longiores, breuis somnus, chameuniæ, vestis cilicina, vini carentia, crudorum & siccorum esus, & similia, quæ præcellentioris sunt perfectionis iis, quæ in hac regula statuuntur. D. enim Benedictus cum videret paucos ad sublimem illam priscorum Patrum perfectionem posse pertingere, sancti Spiritus Impulsu regulam discretione præcipuam, vt loquitur S. Gregorius, condidit, eámque veterum Patrum austeritate temperatâ hominum imbecillitati accommodauit. Nihilominus tamen si ad particularia regulæ veniamus, multa sanè in eâ reperire est, quæ veterum Patrum institutis haudquaquam inferiora sunt; vt duodecim humilitatis gradus, perfecta obedientia, etiam in his, quæ impossibilia sunt, instrumenta bonorum operum, & multa alia, quæ eam peruoluendo obseruare licet.

INSTRVMENTA VIRTVTVM.] Ita in MSS. S. Germ. & S. Faronis & apud Iuonem. At vulgò cum Smaragdo & S. Dunstano legitur; *Exempla & instrumenta virtutum.*

NOBIS AVTEM DESIDIOSIS.] est extenuatio humilitatis causâ.

HANC MINIMAM INCHOATIONIS REGVLAM.] est etiam extenuatio. Dicitur autem regula S. B. inchoatio; quia si ad amussim obseruetur, facilis erit ad sublimem priscorum Patrum perfectionem aditus, qui patuit summis illis monachicæ vitæ coryphæis, Mauro, Placido, Bonifacio Archiepiscopo Moguntino, Anselmo Cantuariensi, Oddone Cluniacensi: & innumeris aliis, seu martyribus, seu confessoribus, qui ab ipsâ S. B. regulâ auspicati, eámque studiosè obseruantes virtutum sublimitate & excellentiâ antiquis illis Patribus haud quaquam inferiores fuere. Quod quidem impensius notandum est: nec sine causâ à S. Benedicto scriptum.

FACIENTIBVS HÆC, &c.] Hæc clausula non extat in cod. M. S. S. Far. neque in editionibus Colonienſi, Parisiensi vetustissimâ, & Colmæi, neque apud Smaragdum, S. Dunstanum, & Turrecrematam. Nihilominus extat in concordiâ MS. Monasterij Sanctæ Trinitatis de Vindocino, atque in aliis MSS. N. codicibus, & in vulgatis editionibus.

SVPERNA.] In paruo codice MS. S. Victoris legitur, *aeterna.*

ITEM EX EADEM REGVLA. §. 2.

Cap. 3 TErtium verò monachorum teterrimum genus eſt Sarabaitarum, qui nullâ regula approbati, experientiâ magiſtri, ſicut aurum fornacis, & cætera.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TERTIVM VERO MONACHORVM TETERRIMVM GENVS EST.] In codice MS. Honacenſi cætera huius capituli deſunt, & ſequentia capitula & maxima pars prologi regulæ S. B. vſque ad hæc verba, *Euangelij pergamus*, quæ ſupplem ex Concordiâ MS. cod. Vindocinenſis. Hic autem locus & ſequentes ſumpti ex regulâ S. Benedicti proferuntur ab auctore noſtro, vt repudiatis imperfectorum monachorum moribus vitam noſtram ad antiquorum Patrum inſtituta componamus.

Item ex eadem regulâ. §. 3.

Cap. 7. OCtauus humilitatis gradus eſt, ſi nihil agat monachus, niſi quod communis monaſterij regula, vel maiorum cohortantur exempla.

Item in eâdem regula. §. 4.

Cap. 21. DVM quando legamus ſanctos Patres noſtros vno die hoc ſtrenuè impleuiſſe, quod nos tepidi vtinam ſeptimanâ integrâ perfoluamus.

Digitized by Google

Item ex eâdem regulâ. §. 5.

LIcet legamus vinum monachorum omnino non eſſe; ſed quia noſtris temporibus id monachis perſuaderi non poteſt, ſaltem vel hoc conſentiamus, vt non vſque ad ſatietatem bibamus. Cap. 40

Item ex eâdem regulâ. §. 6.

SI autem aut neceſſitas loci, aut paupertas exegerit, vt ad fruges colligendas per ſe occupentur, non contriſtentur: quia verè tunc monachi ſunt, ſi labore manuum ſuarum viuam, ſicut & Patres noſtri, & Apoſtoli. Cap. 48

Item ex eâdem regulâ. §. 7.

LIcet omni tempore vita monachi quadrageſimæ debeat obſeruationem habere, tamen quia paucorum eſt iſta virtus. Cap. 49

Ex Regula Iſidori. §. 8.

PLura ſunt præcepta vel inſtituta maiorum, quæ à ſanctis Patribus ſparſim prolata reperiuntur, quæque etiam nonnulli altius vel obſcurius poſteritati compoſita tradiderunt. Ad quorum exemplum nos hæc pauca vobis eligere auſi ſumus; vt ſermone plebeio vel ruſtico quàm facillimè intelligatis, quo ordine profeſſionis veſtræ morem retineatis. Præterea quiſquis veſtrum illam vniuerſam vete-

rum disciplinam contendit appetere, pergat, inquantum placet, & arduum illum limitem atque angustum lecigato cursu incedat. Qui verò tanta iussa priorum explere nequierit, in huius limitis diciplinam gressum ponat, neque vltra declinandum studeat: ne, dum delicatius appetit inferiora, tàm vitam, quàm nomen monachi perdat. Quapropter sicut illa præcepta priorum perfectum reddunt, ac summum, ita facient ista vel vltimum: illa custodiant perfecti: ista sequantur post peccatum conuersi. Hæc igitur, ô serui Dei, milites Christi, contemptores mundi ita à vobis volumus custodiri, vt maiora præcepta Patrum per omnia conseruetis. Suscipite igitur inter illa & hanc commonitionem nostram humili corde custodientes, quæ dicimus; libenter sumentes, quæ dispensamus; quatenus & vobis de effectu sit gloria, nobis pro ipsâ admonitione proueniat postulata venia.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PLVRA SVNT PRECEPTA.] Hæc habentur in præfatione regulæ excusæ S. Isidori, Hispalensis Episcopi, quæ extat inter eius opera.

VT SERMONE PLEBEIO, &c.] Lege vt in excusâ regula: *Vsi sermone plebeio & rustico, vt quàm facillime.*

MOREM RETINEATIS.] in excusâ; *Votum retineatis.*

ARDVVM ILLVM LIMITEM.] Limes est via, callis. Plautus in Pœnulo.

Si malè dicetis vestrâ gradiar limite.

Silius Italicus lib. 15.

At si me comitare, puer, non limite duro
Iam tibi decurret concessi temporis ætas.

LEVIGATO CVRSV.] I facili, plano, non scabroso.

IN HVIVS LIMITIS DISCIPLINAM GRESSVM PONAT.] In regula excusâ: *In huius limite disciplinæ gressus constituat.* Hoc loco innuit S. Isidorus regulam ad captum imperfectorum & infirmorum à se compositam fuisse; quod confirmatur auctoritate S. Braulionis Episcopi Cæsaraugustani, cùm agit de scriptis S. Isidori: *Monastica regula librum vnum, quem pro patria vsu & imbecillorum animi dulcissimè temperauit.*

Digitized by Google

DELICATIVS.] In regulâ excusâ: *Declinatus.* Lege, *declinatus.*

PERFECTVM REDDVNT.] In regula excusa *Perfectum monachum reddunt.*

HÆC IGITVR, OSERVI DEI.] Hæc vsque ad finem capitis in regulâ excusâ desiderantur.

Ex Regulâ Stephani & Pauli. §. 9.

REgulæ quoque Patrum ideò à nobis assiduè leguntur; vt eorum sanctis exhortationibus interiorem accõmodantes auditum, & disciplinæ concipiamus amorem dulcissimum, & Domino per omnia adiuuante, vitæ ipsorum exempla sequamur. Propter quod festinandum, vt à nostris mentibus tepor excludatur inolitus. Nam & hæc, quæ vobis per singula præsenti loquimur scripturâ, non in suggillatione sanctorum ac beatissimorum Patrum regulæ ausu temerario ad vos proferenda præsumpsimus; sed ea tantùm specialiter ex eorum constitutionibus vobis litteris ingerenda curauimus. Plenitudo autem sanctæ conuersationis, & spiritalis vitæ perfecta doctrina in eorum sanctorum Patrum regulis nobis cotidie recitatur; quorum & probata vita diuino munere & docendi est attributa auctoritas.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

REGVLÆ QVOQVE PATRVM.] Hoc caput vltimum est in Regula Pauli & Stephani, vt constat ex seric lemmatum eiusdem Regulæ in Cod. Flor. in quâ vltimum ita habetur: *Quod & Patrum regulæ legantur assiduè.* Hoc tamen caput in eodem codice, quia vltimum folium auulsum est, non extat. AD VOS.] Lege, *apud vos.*

QVORVM.] Lege, *quibus.*

Digitized by Google

Ex libro Orſieſij. §. 10.

HÆc cuncta replicaui, vt Sanctorum vitam conſiderantes non circumferamur omni vento doctrinæ: ſed laboremus, & eorum conuerſationem noſtræ vitæ propoſitum habeamus; vt ſimus populus peculiaris Dei. Nec contriſtemus Spiritum ſanctum, in quo ſignati ſumus in die redemptionis: nec illum extinguamus in nobis, & prophetias contemnamus: ne forſitan volenti Spiritui ſancto habitare in nobis non demus locum. Nullum alium timeamus præter Deum, qui vltor & iudex eſt operum ſingulorum, & cum ſancto ſanctus, & cum viro innocente innocens. *Ego amantes me diligo: & qui me quærunt, inuenient gaudium.* Et alibi loquitur: *Si ambulaueritis contra me peruerſi, & ego ambulabo contra vos peruerſus.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HÆc Cvncta Replicavi.] Hæc videre eſt in libro Orſieſij edito circa finem.

Ego Amantes Me Diligo.] Prouerb. 8. in verſione vulgatâ: *Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilauerint ad me, inuenient me.* Fere iuxta textum Hebraicum. At S. Orſieſius locum citat iuxta Interpretes ſeptuaginta: ἐγὼ τοὺς ἐμὲ φιλοῦντας ἀγαπῶ· οἱ δὲ ἐμὲ ζητοῦντες εὑρήσουσι χάριν. Id eſt, ego diligentes me diligo, & me quærentes inuenient gratiam. Sed aut Orſieſius, aut eius interpres qui vertit, *gaudium*, legiſſe videtur χαρὰν, I. gaudium, pro, χάριν. I. gratiam. Si Ambvlaveritis Contra Me Perversi, &c.] Locus habetur Leuit. 26. *Sin autem nec per hæc audieritis me, ſed ambulaueritis contra me, & ego incedam aduerſus vos in furore contrario.* In textu Græco: ἀλλὰ πορεύησθε πρός με πλαγίως, πορεύσομαι κἀγὼ μεθ' ὑμῶν θυμῷ πλαγίῳ. I. & ambulaueritis contra me obliqui, & ego ambulabo vobiſcum furore obliquo. Apud Arnobium in pſal. 17. fere iuxta Orſieſij interpretem: *Si verò ambulaueritis peruerſi, & ego vobiſcum peruerſus ero.* Hæc autem verba & verſiculus Pſalmi citatus nihil aliud ſonant, quàm quod Deus bonis bonus eſt, I. clemens; & malus malus. I. ſeuerus, vt fusè enarrat Arnobius.

Digitized by Google

PRÆFATIO.

CAP. II. §. I.

AVSCVLTA, ô fili, præcepta magistri, & inclina aurem cordis tui, & ammonitionem pij Patris libenter excipe, & efficaciter comple: vt ad eum per obedientiæ laborem redeas, à quo per inobedientiæ desidiam recesseras. S. BENEDICTVS.

Ad te ergo nunc meus sermo dirigitur, quisquis abrenuntians propriis voluntatibus Domino Christo vero regi militaturus obedientiæ fortissima, atque præclara arma assumis. In primis, vt quicquid agendum inchoas bonum, ab eo perfici instantissimâ oratione deposcas: vt qui nos in filiorum numero dignatus est computare, non debeat aliquando de malis actibus nostris contristari. Ita enim ei omni tempore de bonis suis in nobis parendum est: vt non solum iratus pater suos non aliquando filios exhæredet, sed nec vt metuendus Dominus irritatus malis nostris vt nequissimos seruos perpetuam tradat ad pœnam, qui eum sequi noluerunt ad gloriam. Exurgamus ergo tandem aliquando excitante nos scripturâ, ac dicente: *Hora est jam nos de somno surgere.* Et apertis oculis nostris ad deificum lumen attonitis auribus audiamus diuina cotidie clamans quid nos vox ammoneat. *Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Et item: *qui habet aures audiendi audiat, quid Spiritus dicat Ecclesiis.* Et quod dicit: *Venite, filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Currite, dum lucem vitæ habetis, ne tenebræ mortis vos compre-*

Rom. 13. Psa. 94. Apoc. 2.

Psa. 33. Ioan. 12.

hendant. Et quærens Dominus in multitudine populi, cui
Psal. 33. hæc clamat, operarium suum iterum dicit: *Quis est homo, qui vult vitam, & cupit videre dies bonos?* Quod si tu audiens respondeas: ego. Dicit tibi Deus: si vis habere veram & perpetuam vitam, prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum; diuerte à malo & fac bonum, inquire pacem, & sequere eam. Et cùm hæc feceritis, oculi mei super vos, & aures meæ ad preces vestras: & antequam
Isa. 65. me inuocetis, dicam vobis, ecce ego adsum. Quid dulcius nobis hac voce Domini inuitantis nos, fratres carissimi. Ecce pietate suâ demonstrat nobis Dominus viam vitæ. Succinctis ergo fide vel obseruantiâ bonorum actuum lumbis nostris per ducatum Euangelij pergamus itinera eius; vt mereamur eum, qui nos vocauit in regnum suum, videre. In cuius regni tabernaculo si volumus habitare, nisi illuc bonis actibus curratur, minimè peruenitur. Sed interroge-
Ps. 14. mus Dominum cum Propheta dicentes ei: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo?* Post hanc interrogationem, fratres, audiamus Dominum respondentem & ostendentem nobis viam ipsius tabernaculi, dicentem: *Qui ingreditur sine maculâ, & operatur iustitiam. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui non egit dolum in linguâ suâ. Qui non fecit proximo suo malum, qui opprobrium non accepit aduersus proximum suum.* Qui malignum diabolum aliqua suadentem sibi cum ipsâ suasione suâ à conspectibus cordis sui deduxit ad nihilum, & paruulos cogitatus eius tenuit & allisit ad Christum. Qui timentes Dominum de bonâ obseruantia suâ non sereddunt elatos; sed ipsa in se bona non à se posse, sed à Domino fieri existimantes operantem in se Dominum magnificant, illud cum Prophetâ dicentes: *Non*
Ps. 113. *nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Sicut nec Paulus Apostolus de prædicatione suâ sibi aliquid imputa-
1. Cor. 15 uit dicens. *Gratiâ Dei sum, id quod sum.* Et iterum, *qui Glo-*
1. Cor. 1. *riatur, in Domino glorietur.* Vnde Dominus in Euangelio ait:
Matt. 7. *Qui audit verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro sapienti, qui ædificauit domum suam suprà petram. Venerunt flumina, flauerunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit, quia fundata est suprà petram.* Hæc complens Dominus expectat nos

cotidie

cotidie his suis sanctis monitis, factis respondere debere. Ideo nobis propter emendationem malorum huius vitæ dies ad inducias relaxantur, dicente Apostolo: *An nescis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit?* Nam pius Dominus dicit: *Nolo mortem peccatoris, sed magis conuertatur, & viuat.* Cùm ergo interrogassemus Dominum, fratres, de habitatore tabernaculi eius, audiuimus habitandi præceptum; sed, si compleamus habitatoris officium, erimus hæredes regni cœlorum. Et quod minus habet in nobis natura possibile, rogemus Dominum, vt gratiæ suæ iubeat nobis adiutorium ministrare. Et si fugientes gehennæ pœnas ad vitam volumus peruenire perpetuam, dum adhuc vacat, & in hoc corpore sumus, & hæc omnia per hanc lucis vitam vacat implere, currendum & agendum est modò, quod in perpetuum nobis expediat. Constituenda est ergo nobis Dominici schola seruitij: in quâ institutione nihil asperum nos constituturos speramus. Sed etsi quid paululũ strictius dictante æquitatis ratione propter emendationem vitiorum vel conuersationem caritatis processerit, non illico pauore perterritus refugias viam salutis, quæ non est nisi angusto initio incipienda: processu verò conuersationis & fidei, dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei: vt ab ipsius magisterio numquam discedentes in eius doctrinâ vsque ad mortem in monasterio perseuerantes passionibus Christi, vsque ad mortem participemur: vt regni eius mereamur esse consortes. Rom. 2. Ezech. 18.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AVSCVLTA.] Ita vulgò habetur. Codex Vindocinensis habet, *Obsculta*. Quam lectionem defendit Smaragdus, sicut dicitur, obaudi, obtempera, obtecunda. Et certe in Præfatione Regulæ Magistri scribitur: *qui me obsultas dicentem.*

O FILI.] particula, O, non habetur in R. MS. Cod. S. Ebrulphi, & Vict. p.

MAGISTRI.] Nempe Spiritus sancti, non. Benedicti. Ita explicat Trittemius. Rectè quidem; nam alienum esset ab humilitate S. P.

Benedicti ſe magiſtrum & pium patrem appellare: maximè cum nulla ſit ei hîc ſe laudandi neceſſitas. Imò eius humilitati maximè conſentaneum, vt ea, quæ in hac regulâ inſtituit, non ſibi, ſed Spiritui ſancto attribuat. Eadem eſt explicatio Petri Damiani opuſculo 13. de perfectione monachorum cap. 6. *Quod in ipſo libri principio manifeſte colligitur, ſi ad quem ſua verba Spiritus ſanctus dirigit ſubtiliter attendatur. Spiritum ſanctum dico. Neque enim ea ſurrexit tanæque cultor humilitatis proruus, vt in verba prorumperet, magiſterij Cathedram, & præcipuè pij patris privilegium uſurparet, dicens: auſcultа, ô Fili, præcepta Magiſtri*, &c. Smaragdus per magiſtrum & pium patrem intelligit Chriſtum, quod perinde eſt. Ruthardus MS. Ita omnia indifferenter habenda eſſe arbitratur.

ET AMMONITIONEM] Hic mentio fit ammonitionis & præceptorum. Nam eorum, quæ in hac regulâ continentur, quædam ſunt ammonitionis, ſeu conſilij, vt vocant, vt demiſſo capite vbique eſſe, &c. quædam præcepti, vt votorum obſeruatio, officij diuini recitatio, &c. quâ de re conſule S. Thomam. Quod l. 1. art. 20. & 1. 2 qu. 186. art. 9. & Ioannem à Turreoremata tract. 5. & 6. in Prologum Regulæ.

AD EVM.] Spiritum ſanctum. Turreoremata legit, *ad Deum*. Hîc autem proponitur ſcopus Regulæ S. B. nempe, vt homo per Adæ inobedientiam lapſus, & à Deo auerſus ad eum redeat per obedientiam: vt poſſit priſtinam illam primæ innocentiæ gratiam, quam genus humanum per Adæ præuaricationẽ in Paradiſo voluptatis amiſit, recuperare.

PER OBEDIENTIÆ LABOREM.] Obedientiæ labor dicitur, quia propriæ voluntati nuncium remittere perdifficile eſt. Qui ſe vitæ aſceticæ addicit per obedientiam ad Deum redire dicitur: quia obedientia eſt in religione caput.

PER INOBEDIENTIÆ DESIDIAM.] Eſt elegans antitheſis. Si labor obedientiæ eſt, ita & inobedientiæ deſidia. Deſes & piger eſt inobediens, qui nihil, quod carni aduerſetur, agit; ſed ſemper ſuis cupiditatibus obſequelam facit.

VT QVICQVID AGENDVM INCHOAS BONVM, &c.] Per gratiam Dei videlicet. Nam ne vel minimum bonum quis ſine Dei gratiâ inchoare poteſt. Quantum autem Dei gratiæ tribuat S. B. ſatis hoc capite manifeſtat, cum ait, *Sed ipſa in ſe bona non à ſe poſſe, ſed à Domino fieri exiſtimantes operantem in ſe Dominum magnificant.* Cùm igitur inchoatio boni bonum ſit, & S. B. palam dicat bona noſtra eſſe à Deo, qui ea in nobis operatur, facile conficitur S. Benedictum credidiſſe ipſam boni inchoationem à Deo manare.

AB EO PERFICI INSTANTISSIMA ORATIONE DEPOSCAS.] Inſtantiſſimâ. I. Feruenti & aſſiduâ; quâ quidem oratione indigemus ad Dei dona obtinenda: quæ, vt magna ſunt, non ſine aſſiduâ oratione impetranda: ne facile impetrata vileſcant, vt præclarè monet Fauſtus Reienſis ſerm. ad monachos; *Petite*, inquit, *& accipietis: quæ-*

Digitized by Google

rite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. 1. vt peramus orando, quæramus laborando, pulsemus desiderando, pulsemus proficiendo, pulsemus perseuerando: & in spem cælestium promissorum tanto incitemur studio, tanto inardescamus affectu; vt cum præmiorum dignitate desideriorum magnitudo concordet. Non vult Deus nos per bona sua nimiâ inueniendi facilitate vilescere. Pretiosa & concupiscibilis merces cupidum amatorem & audacem negotiatorem requirit. Ergo illa tantorum munerum repromissor non vult in opere suo tepidum, despicit fastidiosum, recusat coactum, respuit indeuotum. Leuium enim, & parum gratum quærere gratiam diuinæ muneris maxima est iniuria remuneratoris.

DE BONIS SVIS IN NOBIS.] Id est, per bona sua, quæ sunt in nobis. Ita autem loquitur S. Pater B. quia bona, per quæ Deo parendum & seruiendum est, ab ipso Deo manant: ita vt ne quidem ipsi Deo sine Deo seruire possimus.

IRATVS PATER.] aliàs, *vt iratus pater.* rectè: quia sequitur, *vt Dominus.*

TRADAT AD PŒNAM.] Est antitheton. In Serm. 251. D. Augustini de tempore (si modo illius sit) eadem verba habentur. *Non vt nequissimos seruos perpetuam tradat ad pœnam.*

ATTONITIS AVRIBVS.] Smaragdus & Turrecremata illud, *attonitis*, exponunt, *intentis.* Sed quid amplius sonare videtur Seruius in illud 3. Æn.

Talibus attonitus visis & voce Deorum.

Attonitus, stupefactus. Proprie is attonitus dicitur, cui casus vicini fulminis & sonitus tonitruum dant stuporem. Ergo & hoc loco: *attonitis*, est, stupefactis, per metaphoram quemadmodum enim is, qui excusso somno ad repentinam lucem stupet attonitus: sic is, qui rerum sæcularium sopori immersus repentè euigilat, ad diuinum lumen obstupescit. Et ita hoc vocabulum vsurpauit S. Paulinus Epist. 12. ad Seuerum.

Attonitis oculis nona lux aperitur ----

ET CVPIT VIDERE DIES BONOS.] Ita in Psalterio Romano, quod vbique sequitur S. B.

ET SEQVERE EAM.] Ita in Psalterio Romano.

ET ANTEQVAM ME INVOCETIS, &c.] Isaiæ 65. *Eritque antequam clament, ego exaudiam.* Sed adaptat suo textui hunc locum S. Benedictus.

NISI ILLVC BONIS ACTIBVS.] Vt hæc sententia superiori annectatur, hæc subaudienda: *Sciendum est quod.* Hoc modo: *In cuius regno si volumus habitare, sciendum est, quod nisi illuc bonis actibus curratur, minimè peruenitur.*

CVRRATVR.] Vulgò, *currendo.*

ADVERSVS PROXIMVM SVVM.] Ita apud Smaragdum, vt in Psalterio Romano, iuxta textum Hebraicum רֵעֵ֑הוּ עַל, *aal kreeav.* In versione communi, *aduersus proximos suos.*

QVI AVDIT VERBA MEA, &c.] Hic locus non videtur adrem. Nam quæstio est de inani gloriâ fugienda. Sed notandum est hoc Matthæi capite agi de hypocritis, & sedulonibus, qui omnia ad ostentationem, & vanam gloriam referre solent, & cùm quod agunt bonum, sibi arrogant, nec Deo referunt acceptum; sicque non ædificant supra petram, qui est Christus; sed super arenam arrogantiæ & inanis gloriolæ: ac proinde cùm eiusmodi bonorum operum Christus reprehenderet, vt erosis imaterias laudaret, subiunxit, *qui audit verba mea, & facit ea, similabo eum*, &c. Sic S. Pagius de iis qui verè Deum timent, bonaque sua nolunt gratiam reiungunt, nec inanis gloriolæ fumos venantur, aliis Scripturæ locis hunc Matthæi locum bene subiecit: qui ij, qui omnia sua Deo referunt accepta, ædificant supra petram: ij vero, qui secus faciunt, & plebeculæ rumores sectantur, super arenam ædificant.

HÆC COMPLENS.] Id est, hæc absoluens & concludens: de hoc vocabulo infrà.

AN NESCIS, QVIA PATIENTIA DEI, &c.] In versione communi vulgatâ ad Rom. 2. *Ignoras, quia benignitas Dei.* Iuxta textum Græcum, τὸ χρηστὸν, i. bonitas, benignitas.

PRÆCEPTVM.] doctrinam virtutum, quę præcipitur eis, qui in Dei tabernaculo habitaturi sunt.

ERGO PRÆPARANDA SVNT CORDA ET CORPORA NOSTRA.] Corda, vt promptâ voluntate, & parato animo; corpora, vt opere obedientiam impleamus.

MINVS.] Id est, *non*, sæpè apud Tullium. Et natura nihil habet possibile sine Dei gratiâ.

IVBEAT NOBIS ADIVTORIVM MINISTRARE.] Ita in aliis MSS. N. cum Smaragdo, S. Dunstano, cum editionibus Parisiensi vetustâ, & Colonensi. Et vt sensus clarus sit, sciendum Tè, *iubeat*, hîc sumi pro *velit*, vt alibi loquitur S.B. *Si tamen iusserit Abbas*, I. vcht. In MS. S Par. in editione Colnani, & vulgatis legitur, *ministrari.*

LVCIS VITAM.] Ita in vtroque MS. Ced. S Germ. S. Ebrul Par. Vind. Vict. ma. Ita apud Smaragdum & Turrecrematam. At in MS. P. Vict apud S. Dunstanum cum vetustâ editione Parisiensi, geminâ Colonensi, & Colnani habetur, *lucis viam.* Quæ quidem lectio optima & priori præferenda. Quia cum lux hoc loco vitam significet, ineptum esset dicere, *lucis vitam*, i. vitæ vitam. Legendum est ergo, *viam.* Et sanè hæc præsens vita via est ad vitam futuram. De quâ via præclarè sanè S. Columbanus Epist. 1. *Via es mortalium non vita, à peccato incipiens vsque ad mortem.* Et paulò post. *Quid ergo es humana vita? non vita, verùm es enim via: sed non plena: aliis longa, aliis brevis: aliis lubrica,*

alijs angusta: aliis læta, alijs tristis: omnibus similiter festinans, & irrevocabilis. Via, inquam, via es, sed non omnibus manifesta es. Multi enim te vident, & pauci te viam esse intelligunt. Sic enim subtilis es, & sic scientiæ, vt pauorum sit te scire viam: interroganda ergo es, & non credenda vita, nec vindicanda: transeunda, non habitanda mundana vita. Nullus enim in via habitat, sed ambulat; vt qui ambulant in viâ, ambulent in patriâ. Hæc ille. In vulgatis editionibus legitur, *lucis esurum.* Sed hæc lectio nullius optimi codicis auctoritate fulcitur, & videtur esse cuiusdam correctoris.

CONSTITVENDA EST ERGO.] Conclusio prologi seu præfationis.

PARTICIPEMVR. Ita in vtroque Cod. MS. Germanenſi editione Colonienſi, apud Smaragdum S. S. Dunſtanum. Vulgò: *participemus.*

PRÆFATIO EX REGVLA Magistri. §. II.

O HOMO, primò tibi qui legis, deinde & tibi, qui me obscultas dicentem, dimitte alia modò, quæ cogitas, & per os meum Deum te conuenientem cognosce. Ad quem Dominum Deum ex voluntate nostrâ per bona acta vel beneplacita iustitiæ ire debemus: ne per negligentiam peccatorũ inuiti rapiamur accelisti per mortem. Ergo auditor, qui me audis dicentem, percipe quæ tibi non per os meum, sed per hanc scripturã loquitur Deus, quite, dum adhuc viuis, conuenit de hoc, quod ei post mortem redditurus es rationem. Quia quod adhuc viuimus, ad inducias viuimus; cùm nos pietas Dei expectet cotidie emendari, & meliores vult esse nos hodie, quàm fuimus heri. Ergo, tu, qui me auscultas, ita intende, vt dicta mea, & auditus tuus per considerationem mentis ambulando in triuium cordis tui perueniant. In quo triuio vnam ignorantiæ peccatorum, post dicta mea veniens, post te relinque, & duas obseruantiæ præceptorum ante ingredere vias. Et, dum quærimus ad Deum ire, stemus in triuio cordis nostri, & consideremus ipsas duas, quas ante nos scientiæ conspicimus. In quibus duabus viis, per quam ad Deum possumus peruenire, consideremus. Si similitudi-

tenemus, timemus, quia lata est; ne ipsa sit, quæ ducit magis ad interitum. Si dextram corripimus, bene imus: quia angusta est, & ipsa est, quæ diligentes seruos ad proprium ducit Dominum. Ergo vacuus vester auditus sequatur eloquium meum: & intellige, tu homo, cuius admonemus intuitum, quia te per hanc scripturam ammonet Deus, vt modò, dum adhuc viuis, & tibi emendare vacat, curras, quantùm potes, ne jam cùm accersitus per mortem fueris, nullam Deo in die iudicij, vel in pœnâ æternâ excusationem afferas, quòd nullus te de emendatione, quoad vixisti, conuenerit: & cum vlterius tibi jam succurrere non potueris, in æternum te incipiat sine remedio pœnitere. Ergo amodo, qui audis, obserua, antequam de hac exeas seculi luce. Quia si hinc exieris, non huc reuerteris, nisi in resurrectione: & de resurrectione, si hîc modò bene egeris, ad æternam cum Sanctis gloriam deputaberis. Si autem hanc scripturam, quam tibi lecturus sum, factis non adimpleueris, in æternum ignem gehennæ cum diabolo, cuius voluntatem magis secutus es, deputaberis. Audi ergo, & age quod est bonum & iustum, per quod Deus inuenitur propitius. Hæc regula, quæ tibi ostendit, factis adimple. Quæ regula ad perficiendum rectum regulæ nomen accepit: sicut dicit
2.Co. 10 Apostolus in epistolâ suâ. *Secundum mensuram regulæ, quam mensus est nobis Deus mensuram pertingendi vsque ad vos.* Nam regula veritatis habet initium & iustitiæ finem: sicut dicit
Psal. 2. Propheta: *Reges eos in virgâ.* Hoc est, in timoris vigore: sicut item dicit Apostolus: *Quid vultis in virgâ veniam ad vos,*
1.Cor.4. *an in charitate?* Item dicit Propheta: *Virga recta est virga regni*
Psa.44. *tui: in qua dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem.* Et iterum di-
Psal.88. cit Dominus, *Visitabo in virga iniquitates eorum.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OBSCVLTAS.] Itam MS. Regula eiusdem Magistri codicis Corbeiensis.

DE HOC QVOD.] Lege, vt in R. MS. cod. Corb. *De hoc de quo.*

VNAM IGNORANTIÆ.] Subaudi viam.

IN QVO TRIVIO VNAM, &c.] Hæc dicit Magister ea ratione, qua olim Prodicus Philosophus apud Xenophontem finxit malitiam & virtutem Herculi in trivio occurrisse, hinc malitiam enormia voluptatum genera promisisse, illinc virtutem initio quidem labores & sudores, postea vero gloriam immortalem; at Herculem labores & sudores amplexatum eos voluptatibus præstitisse. Sic peregregiam fecit orationem apud Silium Italicum lib. 15. de bello Punico Scipionem sub vmbrâ requiescenti & animo multa versanti ab æthere delapsæ lævâ dextrâque adstant voluptas & virtus, vtraque eum in suam pertrahere sententiam pro virili enitens. Sic enim ait Poëta. *Lib. 2. de dictis & factis Socratis.*

Hos lauri residens iuuenis viridante sub vmbrâ
Ædibus extremis volutabat pectore curas;
Cum subito assistunt lævi dextrâque per auras
Adlapsæ (haud paulum mortali maior imago)
Hinc virtus, illinc virtutis inimica voluptas,
Altera Achæmenium spirabat vertice odorem
Ambrosias diffusa comas, & veste refulgens
Ostrum quâ fuluo Tyrium diffuderat auro.
Fronte decor quæsitus acu: latèque crebra
Ancipitis motu lacrebant lumina flammas.
Alterius dispar habitus, frons hirta, nec vnquam.
Composità mutata coma: sans vultus, & ore,
Incessuque viri propior: latique pudoris
Celsa humeros niueæ fulgebat stamine palla, &c.

Hæc quidem ex doctrinâ Pythagoræ, qui hoc trivium effinxerat ad similitudinem litteræ, Y. quæ diuersam virtutis & voluptatis viam ostendit de quâ Persius Sat. 3.

Et tibi quæ Samios diduxit littera ramos
Surgentem dextro monstrauit limite callem.

Ausonius Idillio. 16.

Pythagoræ Samium ramis patet ambiguis, Y.

Hæc omnia deuotâ S. Germani Episcop. Autissiodorensis.
Cæteraque virtutum varietate adornata opera exuit.
Et præsente etiam Summo pontifice Leandro.

ERGO VACVVS.] In R. Ms. *Ergo vacuus.* I. qui vacat. Optimè iuncturam huic loquitur Magister Historiæ vetus. *Vacuus locus.* I. opportunus, tempestivus.

VIRGA RECTA EST.] Item Psalmista Romanus.

IN QVA DILEXISTI, &c.] Ita in R. Ms. col. Corb. S. in Concordiâ Ms. Vindocinensi cum Psalterio Romano.

PRÆFATIO FERRIOLI.

§. 3.

DOMINO sancto, & cæterorum comparatione sanctissimo, & socio Apostolorum, Christique discipulo Lucricio Papæ Ferriolus. Episcopus. Hortatu quorundam operante Deo, & vna deuotione accensus; in quâ seruorum Dei habitaculum ipsa sibi diuinitas collocaret, ipsi terra obtuli aliam terram conferens. Quod deputo sanctæ congregationi, hoc mei donare saluti credo, vt in vnum more Apum Religiosorum turbâ collectâ, dum pro meis plene peccatis orationum suarum flores offerunt, quâm dulcia mihi intercessione mella conficiant. Et quoniam necesse fuit nouo huic populo velut iugum nouæ legis imponi, non quo eorum colla deprimerem, sed vt mentium ceruices potius inclinatem; Regulam, quæ ab eis pro lege seruetur, licentiâ à vobis tam petitâ, quâm acceptâ, conscripsimus. In quâ si quid seueritate durum, si quid remissione molliſſimum iudicio scientiæ adiudicaueritis, censuram manus vestræ pagina melius inde lecturis placitura, suscipiat. Vt hoc mihi magis gloriæ detur, quod digna inuenta est regula, quam per vos correxistis, fugiendo à facie verecundiæ. Si verò, vt credo, indicium amoris operam veram inflixerit dignæ correctione litteræ, quicquid demũ inepti lectio incastigata protulerit erroris, liberum à culpa erit; cum libel-

libellum veſtræ me conſtat ſubdidiſſe cenſuræ. Mihi tamen orandum eſt, vt in primis Deo, deinde vobis illud placeat, quod ſcripſimus: & illis, quibus hæc ſeruanda mandamus; vt in nomine Ieſu Chriſti obedientes in omnibus, diuinis præceptis æterna ab eis præmia, & gloria ſine fine bonæ tantum vitæ empta pretio vindicetur, præſtante Domino, & Deo noſtro Ieſu Chriſto in ſecula ſeculorum, Amen.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DOMINO.] Hæc præfatio nihil aliud eſt, quàm epiſtola dedicatoria; in quâ commemorat S. Ferreolus monaſterium à ſe ædificatum hortatu quorumdam & regulam monachis conſcriptam, quam Lucretij cenſuræ permittit.

LVCRETIO.] Quis ſit hic Lucretius Epiſcopus, non adeò exploratum eſt. Puto tamen hunc eſſe Lucretium Dienſem ſeu Deenſem quondam Epiſcopum Viennenſis prouinciæ, qui ſubſcripſit Conciliis Aurelianenſi. 4. an. DXLI. Pariſienſi. 2. Lugdunenſi. 2. per Vincentium presbyterum, & Pariſienſi 4. anno DLXXIII. ita vt ſediſſe videatur pluſquam quatuor & triginta annos. Ei mittit regulam corrigendam S. Ferreolus tanquam amico, vel quia monaſterium in eius Diœceſi ſitum erat.

PAPÆ.] I. Epiſcopo, vt ex Sidonio, & multis aliis patet, honoris causâ: nam Papa eſt nomen honoris: nec Papa eſt ſimpliciter pater, ſed πρὸς πατέρα σεμνότερον. Inquit Suidas. I. venerationis vox ad patrem. Dicitur & πάππας Pater & Iuppiter apud Bithynos. Hac voce vtitur Iuuenalis Sat. 6. ſignificatque nutricium, pædagogum.

Mordeat ante aliquis, quicquid porrexerit illa,
Quæ peperit; timidus præguſtet pocula Papas,

Gloſſæ Iſidori: *Papas, pædagogus, qui ſequitur ſtudentes.* Dicitur & ἄππας pro πάππας, per metathesim apud Suidam, HORTATV QVORVMDAM, &c.] Ita emendaui ex alio codice.

QVOD DIGNA INVENTA EST, &c.] Ita reſtitui, quæ erant tranſpoſita.

DIGNA.] Id eſt, bona, congrua: Virg. 2. Æn. *Aut quæ digna ſatis fortuna reniſit.*

SI VERO, VT CREDO, INDICIVM, &c.] Ita emendaui ex alio codice.

QVICQVID DEMVM INEPTVM, &c.] Ita emendaui hunc locum corruptissimum.

EX REGVLA S. BENEDICTI.

De generibus Monachorum.

CAP. III. §. I.

MONACHORVM quatuor esse genera manifestum est. Primum Cœnobitarum, hoc est, monasteriale militans sub regulâ vel Abbate. Deinde secundum genus est Anachoretarum, id est, Eremitarum, horum, qui non conuersionis feruore nouicio, sed monasterij probatione diuturnâ, qui didicerunt contra diabolum multorum solatio iam docti pugnare, & bene instructi fraternâ ex acie ad singularem pugnam Eremi securi iam sine consolatione alterius sola manu vel brachio contra vitia carnis vel cogitationum Deo auxiliante sufficiunt pugnare. Tertium verò monachorum teterrimum genus est Sarabaitarum, qui nullâ regulâ approbati, experientiâ magistrâ sicut aurum fornacis, sed in plumbi naturâ molliti adhuc operibus seruantes sæculo fidem mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Qui bini aut terni, aut certe singuli sine pastore non Dominicis, sed suis inclusi ouilibus pro lege eis est desideriorum voluptas: cùm quicquid putauerint, vel elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod noluerint, hoc putant non licere. Quartum genus est monachorum, quod nominatur Gyrouagum, qui tota vitâ suâ per diuersas prouincias ternis aut quaternis diebus per diuersorum cellas hospitantur semper vagi, numquam sta-

biles & propriis voluptatibus & gulæ illecebris feruientes; & per omnia deteriores Sarabaitis. De quorum omnium horum miserâ conuersatione melius est silere, quàm loqui. His ergo omissis ad Cœnobitarum fortissimum genus dispönendum, Domino adiuuante, veniamus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHORVM.] Quoniam, vt in vnâquâque arte sunt quidam cauponatores, qui eam adulterant, &, vt aiunt, aquam miscent vino: sic in vitâ ascetică quidam pseudomonachi reperiuntur, qui fucatâ quâdam virtutis specie quosuis simplices & parum cautos decipere solent.

Iuuenalis Sat. 14.

Fallit enim vitium specie virtutis & vmbrâ,
Quod sit triste habitu vultuque & veste severum.

Ideò magnus ille vitæ monachicæ magister ac legislator S. P. Benedictus prudenter ab ipso limine veros monachos à spuriis & adulterinis discernit, vt huius vitæ studiosus sciat, quos sequi & amplecti, quos fugere & expuere debeat. Quod spectat ad nomen monachi ita glossæ veteres interpretantur: μοναχὸς, *Solitarius*, *singularis*, *monachus*. Consentit Rutilius in itinerario agens de monachis Capraria inful'a, etsi male feriatus ille paganus eos irrideat.

Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt:
Quòd soli nullo viuere teste volunt.

Et Cassianus Coll. 18. cap. 5. *à Singularis & solitariæ vitæ distinctione nominatos esse* dicit. Aliter auctor etymologici veteris, περὶ τὸ μόνος ἄχει ἴχειν. I. quod solus doleat, hoc est, solus fleat peccata sua. S. Dionysius Areopagita lib. de. Hier. Eccl. cap. 6. deducit à nomine μονὰς, I. vnitas: quòd ex purâ Dei seruitute, abdicatâ rerum temporalium diuersitate, debeat πρὸς τὸ ἓν ἑνοποιεῖσθαι, καὶ σὺν ἀλλήλοις περὶ μόνάδα συνάγεσθαι. I. cum eo quod vnum est, vnum fieri, & ad sacram vnitatem aggregari. Ergo monachus ille est, qui, quantum in se est, per Dei gratiam ad veræ monadis, quæ Deus est, similitudinem accedit, ac proinde recte à monade nomen sortitur. Præclare autem Deus monas appellatur, quæ iuxta Mercurium Trismegistum cap. 4. omnium est principium, radix & origo. Quod & multis disputat Nicomachus Gerasenus in opere de Arithmeticis Theologicis: qui è contra ait Dyadem, hoc est, binarium esse

ignorantiam atque imprudentiam, falsum, permixtionem, dissidium & mortem. Nam recedit ab vnitate & diuisionem parit, quam quidem monachus cane peius & angue odisse debet: quia in monasterio omnia communia sunt: omnibus etiam monachis est cor vnum & anima vna: si modo veri monachi sunt, & diuinâ caritate coniuncti; imò cum Deo mente coniuncti, qui vera caritas est, & vnitas, ad quam tendit monachus; qui ideo à Dyade discedit, quæ est simultas, dissidium, atque etiam permixtio, vt ait Nicomachus, quæ etiam monacho ad Dei vnitatem & simplicitatem tendenti fugienda est. Quod quidem satis nos Christus docuit, cum Martham, quæ turbatur circa plurima, benignè increpans, dixit vnum esse necessarium, quod quidem Deus est, vera illa Monas & vnitas, quam quidem cum Maria tanquam meliorem partem, omnibus, quæ mentem perturbant à se amandatis, omni animi contentione appetere & eligere debet monachus. Sunt & aliæ sanctæ huius professionis sectatorum denominationes: nam & dicuntur θεραπευταὶ, à Philone Iudæo in libello Therapeutarum & S. Dionysio capite citato, i. ministri, qui singulari quadam ratione Deo seruire desiderant. Sic & olim auctore Iulio Polluce lib. 1. onomastici cap. 1. Gentilium mystæ οἱ θεῶν θεραπευταὶ appellati sunt. Dicuntur & Philosophi à S. Ioanne Chrysostomo in libello de differentiâ regis & monachi, à D. Gregorio Nazianzeno or. 9. & 21. & à multis aliis sanctis Patribus Græcis: quia monachi diuinæ sapientiæ studiosi sunt & amatores. Quamobrem S. Dionysius Areopagita capite citato monachorum vitam τὴν τῶν ἀσκητῶν φιλοσοφίαν, id est, perfectissimam Philosophiam appellat. Dicuntur etiam ἀσκηταὶ, id est, exercitatores apud S. Basilium, Maximum, Palladium & alios: quia contentiori studio & animo, quàm cæteri homines ferè omni virtutum genere exercere debent. Hoc nomen sumptum est à ludis gymnicis. Nam olim athletæ, ἀσκηταὶ appellabantur, vt docet Iulius Pollux lib. 3. Onomastici cap. 3. Veri quidem Athletæ monachi sunt, qui cotidie aduersus cacodæmonis insultus acriter pugnant. Vide & vita monachalis dicitur ἄσκησις. Id est, exercitatio. In Concilio Gangrensi, & à Palladio in proœmio & passim alibi, ἄσκησις ἐκτενὴς. i. eximia exercitatio. Atque etiam ἀσκηταὶ dicuntur monachi cap. 3. prati spiritalis, à voce ἄσκησις. i. monasterium, de quâ paulo post. Appellantur & Nomi. A Latinis Religiosi per excellentiam. S. Ferreolus in præfatione regulæ: *Vt in vnum morem apum religiosorum turbas colligata* &c. S. Hildephonsus lib. de viris illustribus cap. 3. *Aliam verò epistolam ad Turibium religiosum.* Hunc autem Turibium monachum fuisse constat ex Chronico S. Maximi Cæsaraugustani episcopi. Salvianus lib. 4. de prouidentiâ. *Atque videlicet laici tantummodo, non quidam etiam Clericorum saculares, non multi etiam Religiosissimo sub specie religionis arctius sæcularibus mancipati; qui scilicet post veterum flagitiorum probrosa crimina, titulo sanctitatis sibimet inscripto, non conuersatione alij, sed professione, nomen tantùm demutauere, non vitam; & faminam diuinis cultus*

Can 12. 13. 17. 18.

habitum magis, quam actum, existimantes vestem tantummodo exuere, non mentem. Idem lib. 3. ad Ecclesiam Catholicam de filiis qui Deo offeruntur in monasterio à parentibus: *Sed præcaram videlicet, qui hæc faciunt, rationem consilij sui reddunt dicentes: quid opus est, vt filius iam Religiosis æqua cum fratribus suis hæreditatis portio relinquatur?* Et paulo post. *Dicitis: quid opus est Religiosis æquam accipere cum fratribus patrimonij portionem.* Concilium Tarraconense. 1. can. 1. *Si verò Religiosus vel monachus, in cellâ monasterij inclusus pœnitentiæ lamentis incumbat.* Vbi particula, *vel*, expositiue sumitur. Nec locus intelligi potest de Clericis, nam paulo ante in eodem canone de illis actum est. Magister cap. 83. Regulæ suæ: *per multorum Religiosorum testimonia conuenti ab Abbate.*

Hinc Religio pro vitâ monachicâ. Salui anus lib. 3. ad Ecclesiam Cathol. *Id agitis, vt sæculi eos cultores faciatis, quibus sæculares filios antefertis. Quid est enim aliud, quam Religionem interdicere? S. Ferreolus* cap. 5. Regulæ. *Si quis veniens ad Religionem expetens monasterium &c.* S. Fructuosus pontifex Bracarensis cap. 24. Regulæ: *Et multos ex his cognouimus ob necessitatis imbecillitatem pollicere pactum, non Religionis obtentu.* Fructuosus alter cap. 14. Regulæ: *Quod non ob Religionis veneris occasionem.* Seruus Dei cap. 3. regulæ. *Intus verò tantummodo qui sacram Deo vouerint Religionem* &c. Tandem monachi etiam Conuersi appellati sunt. Salui anus lib. 4. ad Ecclesiam Cathol. *Et licet de Conuersorum venerabili choro esse videaris, licet religionem vestibus simules* &c. Id etiam manifestum est ex Isidoro in libello, quem scripsit de Conuersis, Id est, monachis. quod nomen posteà iam satis longo vsu deuolutum est ad illos fratres seu monachos, qui laici etiam appellantur. Mulier verò huius vitæ cultrix dicitur ἀσκήτρια, ascetria, μοναστρία, monastria. Cod. lege 43. de Episcopis & Clericis &c. Authenticâ Iustiniani. 124. & apud Manuelem Moschopulum Scheda. 3. dicitur & monacha, Sanctimonialis, nonna, & barbarè, moniales.

COENOBITARVM, HOC EST MONASTERIALE.] Vide Cassianum Coll. 18. cap. 4. & S. Hieronymum in epist. ad Eustochium de custodiâ Virginitatis.

SVB REGVLA VEL ABBATE.] MS. Vict. P. *Sub regulâ vel sub abbate.* Hæc autem coniunctim sumenda sunt; ita vt particula, *vel*, ponatur pro copulatiuâ. Sic etiam loquitur S. Eulogius lib. 2. memorialis Sanctorum cap. 4. *Qui dudum sub regulâ vel abbate se dediderint.* Et ita passim loquitur S. B. & auctores in hac Concordiâ citati. Nec Cœnobitæ Regulæ vel Abbati seorsim, sed Regulæ & Abbati simul subiiciuntur.

FAVORE NOVICIO.] Nouitius hoc loco adiectiuè sumitur, vt apud Plautum in Mostellaria.

Nouitium mihi quæstum institui non malum.

QVI DIDICERINT.] τὸ, *qui*, redundat, quia antea habetur. Anachoretæ seu Eremitæ prius in cœnobio exerceri debent, quàm in solitudinem transeant, vbi nullus est vitæ spiritalis præceptor. Ita etiam docet Cassianus capite citato. *Secundus Anachoretarum, qui prius in cœnobijs institutus, támque actuali conuersatione perfectus solitudinis elegere secreta.* S. Hieronymus in epist. ad Rusticum: *Sed de ludo monasteriorum huiusmodi voluerunt egredi milites, quos Eremi dura rudimenta non terrent, qui specimen conuersationis suæ multo tempore dederint, qui omnium fuerint minimi, vt primi omnium fierent.* S. Isidorus lib. 6. Origin. cap. 13. *Sunt, qui post cœnobialem vitam deserta petunt, & soli habitant per desertum.* Idem videre est apud Cassiodorum lib. de diuinis lectionibus cap. 29.

MONASTERII.] Monasterij vocabulum antiquissimum, quod ab ipso nascentis Ecclesiæ primordio in vsu fuit. Nam antiqui illi Esseni & Therapeutæ Alexandrini, quos Sancti Patres Christianos fuisse arbitrantur, sua habuerunt monasteria, vt patet ex Philone Iudæo in libro de eorum vitâ, & in libello de vita Theoreticâ Ἐγὼ δὲ τὸν διεγνωκότα ὅση εἰκὼν ἱερὸν, ὁ καλοῦσι σεμνεῖον καὶ μοναστήριον &c. i. Singulis Therapeutis seu cultoribus est domus sacra, quod Semnium & monasterium appellatur in quo solitarij venerandæ vitæ mysteria peragunt: vbi ha voces pro cellulis sacris sumuntur. Vbi & nota σεμνεῖον Idem esse quod monasterium, vt etiam videre est apud Suidam & Moschopulum schedia. 3. Σεμνεῖον, τὸ μοναστήριον. Habet & alias appellationes, dicitur μονὴ In Concil. Constantinop. can. 2. & apud S. Antiochum in lemmate epistolæ ad Eustathium. Monachium Codicis l. *Generali.* De Sacrosanctis Ecclesijs, &c. ἀσκητήριον, Nouellâ Iustiniani. 105. & apud Palladium passim. Exercitatorium & Latinè etiam vsurpatur, Alceterium apud S. Hieronymum epist. ad Vvilliffindum Episcopum Pampilonensem. Dicitur & εὐκτήριον ad D. Gregorium Nazianzenum Orat. 21. quod ibi maximè cura salutis geratur. Appellatur & λαύρα apud Ioannem Moschum cap. 3. & 4 multique alios & S. Antiochum in epist. ad Eustathium non semel. Illeque propriè angustum & parvum monasterium, vt notat Suidas. Λαύρα ἡ στενὴ κατοικία τῶν μοναχῶν. i. angusta monachorum domus. Indifferenter tamen sumitur pro quouis monasterio, vt notum est Moscho, & Antiocho, suprà citatis. Dicitur & cella, vt infrà probabitur: atque etiam Cœnobium à communi monachorum vitâ. Hanc tamen differentiam inter Cœnobium & monasterium Cass. coll. 18 cap. 10. refert. Monasterium est diuersorij nomen, nihil amplius quàm locum, id est, monachorum habitaculum significans: Cœnobium verò ipsius professionis, qualitatem, disciplinámque designat. 2. Monasterium potest esse vnius monachi habitatio 1. cella, cœnobium tantùm plurimorum. Antiquum sanè vocabulum cœnobium est, notúmque olim Pythagoræ & eius sectatoribus apud Agellium lib. 1. cap. 9. *Sed id quoque non prætereundum est, quod om-*

nes simul, qui à Pythagora in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisque familiæ pecuniæque habebant, in medium dabant: & coibatur societas inseparabilis. Tanquam illud fuerit antiquum consortium, quod in re atque verbo Romano appellabatur κοινόβιον, Id est, contubernium. Sed locus corruptus. Nam quid τὸ, *in re*, sibi vult, non video quemadmodum nec illud, quod *κοινόβιον* appelletur verbo Romano, cùm Græcum sit. Itaque hunc locum ita castigandum puto: *Quod Græcè atque verbo Romano appellabatur κοινόβιον, Et contubernium.* Græcè quidem *κοινόβιον* & Latinè contubernium. Huius autem communis inter Pythagoricos vitæ meminit Diogenes Laërtius lib. 8. in vitâ Pythagoræ: ἐξ οὗ τῶν οἱ μαθηταὶ κατέθεντο τὰς ἰδίας εἰς τὸ κοινόν. Idest, ipsius discipuli facultates in vnum deponebant, communéque faciebant.

TETERRIMVM.] Ita apud Papiam mox citandum. In cod. ms. MS. S. Germ. & apud Cassianum coll. 18. c. 7. legitur, *Deterrimum.*

SARABAITARVM.] In Apologiâ Henrici. 4. Imperatoris, vbi hic locus citatur, legitur; *Sarabaïtarum, i. Sibi viuentium.* Lectio quidem vix alibi reperitur, optima tamen interpretatio. Nam Sarabaïtæ sibi viuunt semetipsos à cœnobiorum congregationibus sequestrantes; & ideò Ægyptiæ linguæ proprietate Sarabaïtæ nuncupati sunt, inquit Cass. cap. citato. Vnde in glossis anonymis: *Sarabaïtæ linguâ Ægyptiacâ dicuntur remitæ, qui refutant Abbatem habere.* Vbi, *refutant*, est, recusant. recte, quia, qui renuunt Abbatem habere, sibi viuunt & suo arbitrio. De Sarabaïtis hunc S. B. locum profert Papias, sed mutilum, & ex regulâ corrigendum. In serm. 21. ad fratres in eremo dicitur, eiusmodi homines esse hypocritas porcorum vel boum pellibus succinctos, in Ægypto, in foraminibus petrarum habitantes; qui cincti fumbus palmarum spinas ad calcanea portantes ad cingulum ligatas nudis pedibus & cruentatis ad festum Stenopegiæ Hierosolymam veniunt, & eiusmodi fictæ pietatis nundinatione pecunias corradunt, vt ad suà reuersi se vino & cibis ingurgitent. quæ quidem auctor huius sermonis se à S. Hieronymo per epistolam accepisse asserit. Sed hæc esse fictitia nemo est, qui non videat: maximè cum hic sermo & alij huic similes ad fratres in eremo non sint S. Augustini; nec Cassianus aliique scriptores, & S. Hieronymus quid simile de Sarabaïtis scripserint, cum etiam tunc non staret templum Iudæorum, nec sancta sanctorum, in quæ tamen eiusmodi auctor scribit solitos fuisse ingredi Sarabaïtas in festo Scenopegiæ.

Vide Bellarmin. de Script. Eccles.

EXPERIENTIA.] Lege, *Et experientia*, vt in R. MS. Magistri.

MAGISTRA.] Ita communiter, & in regulâ MS. Magistri. At in MSS. cod. Ebrulphi S. Germ. ma. S. Vict. P. cum Smaragdo & editione Colonienſi habetur, *Experientia Magistri.* Quæ quidem lectio non est contemnenda. Nam Sarabaïtæ arguuntur à S. Benedicto quod sint sine pastore

MEN-

MENTIRI DEO PER TONSVRAM NOSCVNTVR.] Per tonsuram Deo mentiuntur Sarabaitæ: quia non resecant superfluos appetitus, cuius refectionis signum est tonsura. Et quia etiam tonsura se monachos fingunt, cum seculi moribus viuant.

QVI BINI AVT TERNI.] D. Hieronymus Epistolâ citatâ agens de Romoboth pseudomonachis. *Hi bini aut terni, nec multo plures simul habitant.*

SINE PASTORE.] Cassianus Coll. 18. cap. 7. de Sarabaitis: *Cœnobiorum nullatenus expetunt disciplinam, nec seniorum subiiciuntur arbitrio: aut eorum traditionibus instituti discunt vincere voluntates, nec vllam sanæ discretionis regulam.* Sanctus Hieronymus epist. suprà citatâ: *Non patiuntur se alicui esse subiectos.*

GYROVAGVM.] Huiusmodi monachis plenus est mundus, qui & dicuntur Circumcellionesde quo vocabulo infrà. Hi sunt pseudo-eremitæ, palliata mendicabula, qui vrbes & pagos obambulant, vt ventrem & marsupium impleant; quales erant olim illi Ἐπαίται καλογηροῦντες καὶ γαλλοκορῶντες. I. nigrâ veste induti erant. Quos sexta synodus Can. 42. in monasteria; aut in solitudinem amandari iubet.

QVI TOTA VITA SVA.] Codices Victorini, *qui per totam vitam suam.*

DE QVORVM OMNIVM.] Cod. S. Ebrulphi: *de horum omnium.*

FORTISSIMVM GENVS.] Cœnobitarum genus dicitur fortissimum: quia cœnobitæ multorum solatio adiuti facilius diabolum vincere possunt.

Ex regulâ Magistri de generibus monachorum.

§ 2.

MOnachorum quatuor esse genera manifestum est. Primum Cœnobitarum, hoc est, monasteriale, militans sub Regulâ vel Abbate. Deinde secundum genus est Anachoretarum. 1. Eremitarum, qui non conuersationis feruore nouitio, sed monasterij probatione diuturnâ, [qui] didicerunt contra diabolum multorum solatio iam docti pugnare, & benè instructi fraternâ ex acie ad singularem pugnam eremi, securi iam sine consolatione alterius, solâ manu vel brachio contra vitia carnis vel cogitationum cum Deo & spiritu repugnare sufficiunt. Tertium verò monachorum deterrimum genus est Sarabaitarum, quod melius adhuc laicum dixis-

sem, si me propositi sancti non impediret censura. Qui nullâ regulâ adprobati, & experientiâ magistrâ, sicut aurum fornacis, sed in plumbi natura molliti adhuc factis seruantes seculo fidem mentiri Deo per tonsuram noscuntur. Qui bini aut terni aut certe singuli sine pastore non Dominicis sed suis inclusi ouilibus pro lege eis est desideriorum voluptas: cùm quicquid putauerint vel elegerint, hoc dicunt sanctum, & quod noluerint, hoc putant non licere. Et dum in proprio arbitrio quærunt habere cellas, & refcellas, ignorant, quia perdunt suas animellas. Simul & ij, qui nuper conuersi immoderato feruore Eremum putant esse quietem: & non putantes insidiari & nocere diabolum, singularem cum eo pugnam indocti & securi inuadunt, sine dubio inducti lupi faucibus occursuri. Quartum verò genus est monachorum nec nominandum: quod melius tacere, quam de talibus dicere. Quod genus dicitur gyrouagum: qui totam vitam suam per diuersas prouincias ternis aut quaternis diebus per diuersorum cellas & monasteria hospitantes; cùm pro hospitum aduentu à diuersis volunt cotidie nouiter suscipit, & pro gaudio superuenientium exquisita sibi pulmentaria adparari, & animantia pullorum sibi curant cotidie à diuersis hospitibus pro aduentu cultello occidi, grauare festa diuersos non credunt, commutando cotidie hospites pro aduentu nouitatis sub importunâ charitate diuersos conantur sibi præparare diuersa; & velut ab inuito à diuersis hospitibus exigentes præceptum Apostoli, in quo dicit. *Hospitalitatem sectantes*: per occasionem præcepti inquietos sibi pedes post viam fomentari expostulant, per occasionem itineris intestina sua lationi cœnâ vel prandio inquinata infinitis poculis magis, quàm pedes desiderant. Et post exinanitam à famelico hospite mensam & miculas ipsas panis post viam detersas sitim suam sine verecundiâ hospiti ingerentes, si calix his casu defuerit, rogatur hospes, in ipsâ patellâ vt misceat. Et postquam ex vtraque parte nimietate cibi & potus percalcati vsque ad vomitum fuerint, totum laboriosæ viæ imputant, quod gula luxauit. Et antequam nouus lectus lassatum à potionibus

magis, vel ab esceis, quàm à via hospitē susciperit, laborem suæ viæ pro magno hospiti enarrantes, dum mercedem repausationis largioribus pulmentariis & infinitis poculis hospitem sibi cogunt largire, rationem erroris sui per peregrinationem & captiuitatem celando excusant. Et mox de vicinis monachis, aut monasterij positione interrogant: vbi cum inde leuauerint, ponant vel applicent, velut lassi & quasi quibus iam vniuersus clausus sit mundus, & ex toto eos nec loca, nec syluæ, nec lata ipsa Ægypti eremus capiat, nec vniuersa monasteria ad seruitium Dei eos suscipiant; & eos vt diximus, totus mundus non capiat: inde se dicunt iustè errare, & ex toto locum repausationis & refrigerium animæ & integram se obseruationem disciplinæ nusquam posse inuenire: quasi dicant se ita multùm sapientes, vt totum ipsis solis displiceat, quicquid Deo & hominibus placet. Ideoque magis eligant ambulare, & nouiter per diuersos hospites mutatos, & varias refectiones; vt per occasionem fictientis viæ repropinata pocula sumant. Hoc ergo agunt, vt gulæ suæ magis cotidie peregrinari videantur, quàm animæ. Et cum eis post biduum ad vnum hospitem adparatus ipse in pulmentariis iam minuendo subducitur, & manè, aliâ die, facto, cùm non ad refectionem coquendam, sed ad laborem cellulæ tuæ viderint hospitem occupari, mox quæri sibi alium hospitem placet. Tunc vale festinant, quasi ab aliquo impellātur, quasi eos iam expectent aliorū hospitū prandia præparata; & non longe ab ipso monasterio si cellam inuenerint monachi repausantes dicunt se à finibus aduenire Italiæ, & nouiter aliquid de peregrinatione aut de captiuitate, & ipsi hospiti quasi humili & inclinato capite mentientes cum proprietate longi itineris cogunt pii hospitis totam paupertatem in cacabis & in mensa exinaniri: sine dubio & ipse hospes nudus, & à glutonibus exinanitus post biduum relinquendus. Et cum post triduum & ipse & cella eius & mores & eius disciplina: & cùm subducta eis post biduum ab eo minus exhibuerit mensa, mox & ipse reconsignare bisacias cogitur, quam diuersorum hospitum iam panes tosti impleuerant: cùm in diuersorum hospitaliis immensis recentes sumunt, illos seruantes cogunt

mucidare. Ergo postquam eis bisaciæ consignantur, mox & de pastura miser asinus reuocatur, cui post recentes viæ labores misera pastura placuerat, si domino eius hospitalis non displicuisset in biduo: & nouiter restratus, & diuersis tunicis & cucullis refarcinatus, quas aut importunitas à diuersis exegerat, aut inuenta occasio fraudis diuersos hospites nudauerat, & vt alios petant, fingunt se pannos aduestiri; & vale & ipsi hospiti dicentes, adhuc non venerunt, & iam vadunt, cum ad alia iam hospitalia in animo inuitantur. Cæditur, pungitur, vstulatur, lordicat miser asellus, & non vadit, vapulant aures eius, postquam clunes defecerint. Ideo perocciditur & manibus lassus impingitur: quia festinatur & fatagitur, vt ad alterius monasterij prandiũ occurratur. Et cùm peruenerint ad alterius monasterii aut monachi regias, ita hilari clamosa voce deforis, *Benedicite*, clamant: & quasi iam illum calicem in manum acceperint, quem mox ingressi monasterium pro siti sunt petituri: & intrantes regias adhuc non nuntiati & susceptí excarricant; & quasi pro aliquo debito aut ex alicuius delegatione ibi aduenient. Ante intus bisaciæ porriguntur, quàm hospes suscipitur, & non prius ad oratorium festinatur, nisi pro labore desiderandi vini per occasionem viaticæ sitis, vt tu pro caritate hospiti vinum porrigas, ab illis sic mane aqua exposcitur. Hi enim tales cum ipsi ieiunia ambulando ignorant, & ad quoscumque superuenerint ieiunantes, aut superuentu hospitali cogunt eos ieiunia frangere, aut non erubescunt sua voce hoc eis dicere, magis eos propter auaritiam ieiunare, vt non velint hospitem recreare post viam. Et posti vagam suæ consuetudinis gulam cógunt perfcuerantium ieiunia violari: Et nesciunt, quia, vt eis non liceat ieiunare aut abstinere, aut aliquo [nesciant] aliquando loco stare, non eos aliqua ambulare compellit necessitas, sed gulæ cogit voluntas; cum securi & superuenientes alieni laboris quærunt panes comedere, & diuersorum lectis peregrinis straminibus sudores suos amant abstergere. In quibus straminibus cum indigesti per crapulam cibi & potus cupiunt satisfacere somno, vel cum quando occupationem gulosæ ambulationis psalmos aliquando neglexerint meditari, ipsorum ore respondent se lassis post viam

ossibus non posse de lecto surgere, cum visi fuerint sani in mensâ serotinâ manducare Mox Matutinorum expleto opere Dei surgunt velut gementes & lassi. Sic primo mane calefacti mero, petito panis fragmento ficti ægroti succos desiderantes monasteria ipsa aut cellas falsè exeunt lordicando defictâ infirmitate, absconsè securi, quod sanitatis gressus sint, ab ipso limine reformantes. Nam sibi nolunt sub imperio monasterij Abbatem de omnibus necessariis cogitare, vel ipsi alicubi suo viuentes arbitrio factâ cellulâ persistendo [vel ipsi] sibi necessaria vitæ debuerant cogitare. Et, si nostra illis displicet vita, vel suam nobis offendant formam. Vnde nunquam persistentes acti sunt cot die ambulando mendicare, sudare, & gemere, quàm vno loco stando laborare, & viuere, cotidie nouiter diuersorum cellas, vt humiles intrant hospites solo capite inclinati Deinde superbi & velut ingrati post biduum migraturi, & veluti quibus diuersorum vita & actus & omnium monasteriorum disciplina non placeat, eligunt magis ambulare, quam sistere. Qui per diuersa semper vagando ignorant apud quem tædia sua suscipiant: &, quod est vitimum, nesciunt, vbi suam constituant sepulturam. Vnde ergo magnum existimantes primum genus Cœnobitarum, cuius militia vel probatio voluntas est Dei, ad ipsorum regulam reuertamur.

Fratres clamat nobis cotidie Dominus dicens: *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Conuersio ergo nostra ad Deum, fratres, non aliud est nisi à malis reuersio, dicente scripturâ: *Diuerte à malo, & fac bonum.* A quibus autem dum auertimur, Dominum intuemur: & ille nos statim illuminans suo vultu, donans nobis adiutorium suum, mox gratiam suã petentibus tribuit, quærentibus ostendit, pulsantibus patefacit. Hæc tria Domini dona concessa ipsis conueniunt, qui Dei voluerint, non suam facere voluntatem. Quia aliud nobis Dominus in spiritu imperat, aliud caro cogit in anima: & quis a quo victus fuerit, ipsius seruus est. Ecclesiæ suæ namque Dominus secundùm Trinitatis nomen tres gradus doctrinæ constituit, primum Prophetarum, Apostolorum secundum, Doctorum tertium; sub quorum imperio vel doctrinâ Christi regerentur Ecclesiæ, vel scholæ, vt pastorum

Zach. 1

Psal. 33.

vice sanctis oui libus diuinas oues & eludant & doceant, dicente Domino per Isaiam Prophetam: *Dabo vobis Pastores secundum cor meum, & pascent vos pascentes cum disciplina.* Ipso Domino dicente: *Simon Ioannis pasce oues meas. Docentes seruare ea, quæ mandaui vobis: & ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi.* Ideóque omnes, quibus adhuc insipientia mater est, expedit sub vnius esse potestate Maioris: vt Doctoris arbitrio ambulantes iter voluntatis propriæ discant nescire. Per doctorem enim nobis imperat Dominus. Quia sicut dixit superius, cum ipsis doctoribus est semper omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi; sine dubio non aliud, nisi nos ædificaturus per eos, dicente ipso Domino discipulis suis doctoribus nostris: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.* Ergo si quæ à doctoribus audiuimus, & facimus: non iam quæ volumus, exercemus: vt in die iudicij nihil habeat in nobis, quod secum diabolus vindicet in gehennam: quando in nobis egit Dominus, quod iudicaret ad gloriam.

Ioan. 15. Mat. 28. Luc. 10

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHORVM.] Initium huius capitis sumptum est ex regulâ S. Basilique ad illa verba: *& dum in proprio arbitrio*: vt pleraque alia eiusdem operis.

CVM DEO ET SPIRITV.] in R. S. B. *Deo auxiliante.*

REPVGNARE.] Ita in R. MS. Magistri Col. Coib. In R. S. B. *pugnare.*

FACTIS.] In R. S. B. *operibus.*

ARCELLAS.] Arcella est arca. Glossæ veteres: *Arca & arcella, ἀσαὶ, κιβώτια*, vtitur Cæsarius Arelaten. cap. 36. Regulæ: *& claues de arcellis*: dicitur & arcellula. Gregorius Turonensis lib. 10. hist. c. 16. *Si quis earum arcellulas fortè aperiretur.*

RESCELLAS.] In R. MS. Magistri, *recellas.* Rescellæ sunt panni & vestes exules. Pelagius lib. 10. de Vitis Patrum nu. 76. *Pro his vtor has viles rescellas.* dicuntur & reculæ. Apuleius lib. 4. Milesiæ fabulæ: *Quid, oro, pauperinas pannosasque reculas miserrimæ anus domus vicinis diuitibus.* Dicuntur & reiculæ, & recellulæ, sumuntúrque etiam pro ornamentis & supellectile. Legis Burgundionum tit. 14. §. 6. *Nisi forsitan quid ex matris bonis, i. in recellulis & ornamentis*, &c. lib. 7. Capit.

Caroli & Ludouici tit. 192. *quicquidam Ecclesiæ perunt à regibus.* Sunt etiam res quælibet exiguæ, aut parui momenti.

PRO ADVENTV NOVITATIS.] I. pro aduentu nouo, phrasis Hebraica.

SE NARRANTES.] Lege, *enarrantes*, pronomine expuncto, vt in cod. Vind.

LARGIRE.] Ita in R. MS. pro, *largiri*. Sic vetere. aliquando locuti sunt.

S. Columbanus in Monasticis.

Non perdit pœna quicquid largire videtur

Idem infrà dixit, vlcifecere, pro vlciſci.

Iniuriasque suas in fratrem ulcisceret nefs.

LEVAVERINT.] Sup. *se.*

PONANT.] Id est, quiescant, cessent, ambulare videlicet. Nonius cap. 4. *ponere, desinere.* Virgilius lib. 8.

Cum venti posuere ------

IN CACABIS.] Cacabus est olla. Varro lib. 4. de linguâ Latinâ: *Vas ubi cibum coquebant, ab eo cacabum appellarunt.* S. Isidorus lib. 20. Orig. cap. 8. *Cacabus & cucuma a feruore feruoris cognominantur; sed verum Latini à Græcis, an Græci à Latinis hæc vocabula sumpserint, incertum est.* Tamen dubium non est, quin cacabus à Græco deducatur. Nam κακκάβη, apud Athenæum lib. 4. ex Aristophane & Antiphane est χύτρα, i. olla; apud Auctorem veteris etymologici dicitur: Κακκάβη σκεῦός τι πρὸς ἕψησιν ἐπιτήδειον. I. vas aptum ad coquendum. Vide Pollucem lib. 10. cap. 24.

A GLVTTONIBVS.] Glutto est gulosus, vorax, Gall. *Glouton*: Glossæ veteres Latino Græcæ: *Glutto* λάρος. Glossæ Græco-Latinæ: λάρος, *lingua*: i. guttur, gulosus. S. Isidorus lib. 10. Orig. *Glutto* a gula. i. gulosus. Glossæ Isidori: *Gula*, γλυττὸς, γλυττονία, & vitioso nomine glutum, id est, guttur. Eædem Glossæ: *guttur, gutum.*

BISACIAS.] Bisacia, seu pœna, bisaccia, etiam tic. hinc inde ex humero pendens mendicantium vsui apta. Papias. *Bisatia, farcina, manticæ.* Gallicè, *Besace.*

RESTRATVS.] Id est, veteribus lacinis abiectis, nouis & melioribus instructus.

LORDICAT.] Infra eodem capite: *lordicando*, lordicare est dorso incurnato incedere. Græce λορδεύειν. i. incuruatum ἄγειν, curuatus, ligno immixus, corpore pendens, notat Suidas. Vide Gallicè, *lourdaux*, qui non recte incedit, facile impingit, ineptus ad omnia. Et, *lourd* est grane ponderosum, quia dorsum incurnat gestantis. Lordicat ergo Gyrouagus, cum incurnato dorso incedens se valde fessum esse simulat.

REGIAS.] Regia est iunta, de quo vocabulo infra.

BENEDICITE CLAMANT.] Mos fuit monachorum, vt ad ianuam hospes ab hospite benedictionem peteret. Vita S. Onuphrii cap. 8.

Appropiaui volens sciscitari, si forte quispiam intus maneret, secundum consuetudinem monachorum clamare cœpi, benedictionem humillime petij.

EXCARRICANT.] Sup. *se.* Excarricare est exonerare, onus deponere Magister cap. 91. regulæ. *Excarricato de se onere facultatum.* à verbo Carrico. i. onero. Glossæ Arabico-latinæ dictæ. *Carrico, onero.* Rufinus lib. 3. de Vitis Patrum n. 73. *Stetit ergo, & ipse tanquam peregrinus carricauit animal.* lib. 5. legis Vvisigothorum tit. 5. l. 2. *Sin autem nimium cædendo vel fasces carricando, aut quocunque onere, vel percussione mortuum fuerit.*

ALIQVO NESCIANT.] Ita in regulâ MS. sed Tl, *nesciant.* redundat.

CVM QVIDAM OCCVPATIONEM.] Lege, *cum quidam per occupationem.*

ABSCONSE SECVRI QVOD SANITATIS GRESSVS SINT, &c.] Lege *absconsi securè quod sani sint, gressus ab ipso limine reformantes.* absconse. i. apud se.

NAM SIBI NOLVNT.] L. *nam, cum sibi nolunt.* Ita in R. MS. & tunc sensus clarus est.

VEL IPSI SIBI.] Hæc verba, *ipsi sibi*, redundant; quamuis in R. MS. reperiantur.

ACTI SVNT.] Ita in R. MS. habetur. i. coacti sunt. Nonius Marcellus cap. 4. *Actum coactum, territum, Virgilius lib. 6.*

Prodigiis acti cœlestibus ossa piabunt.

PER ISAIAM PROPHETAM DABO VOBIS.] Ita in R. MS. hic locus non extat apud Isaiam; sed repetitur Hieremiæ 3. de quo infrà.

QVANDO.] I. siquidem. Seruius in 6. Æneid. *Quando, si quidem. Nam coniunctio est, non a tempore.*

IVDICARET.] Cod. Vind. *vindicaret.* satis rectè.

Ex regulâ S. Basilij Episcopi. §. 3.

QVIA ostendit nobis sermo tuus periculosum esse cum his, qui mandata Dei contemnunt vitam ducere; nunc discere cupimus, si oporteat eum, qui ab huiuscemodi consortiis discesserit, remotum esse, & solum: an verò cum fratribus eiusdem propositi & eiusdem animi vitam sociare.

In multis vtile esse video vitam communem ducere cum his, qui eiusdem voluntatis sunt, atque propositi. Primò quòd etiam ad vsus corporales, victúsque ministerium vnus-

quisque

quisque nostrum solus sibi non sufficit: & ideò pro his, quæ ad ministerium vitæ nostræ necessaria sunt, inuicem operâ nostrâ egemus. Sicut enim hominis pes in alio quidem suis viribus vtitur, in alio vero indiget alienis, & hinc adiumento cæterorum membrorum nec subsistere suis viribus potest: ita etiam vita solitaria mihi pati videtur, cùm neque, quod ei inest vtile, esse; neque quod deest, aliquid possit acquiri. Præterhoc autem nec ratio quidem caritatis vnumquemq; permittit, quod suum est, quærere, dicente Apostolo: *caritas non quærit, quæ sua sunt.* Deinde sed nec culpas quidem suas vnusquisque ac vitia dignoscit; cum, qui arguat, nemo sit: & facile huiusmodi homini accidere potest illud, quod scriptum est: *Væ soli, quia si ceciderit, nemo est alius, qui erigat eum.* Sed & mandata a pluribus quidem facilius adimplentur: ab vno verò, dum vnum videtur impleri, aliud impeditur. Vt puta quomodo solus quis visitabit infirmũ, aut quomodo suscipiet peregrinum? Si verò omnes corpus sumus Christi, singuli autem alterutrum membra per conuenientiam, velut in vnius corporis compagem in Spiritu sancto aptari & coniungi debemus ad inuicem. Quod si vnusquisque nostrum solitariam eligat viram scilicet non ab aliquâ causa vel ratione, quæ Deo sit placita, vel quod ad communem cæterorum pertineat dispensationem: sed propriæ voluntati & passioni satisfaciens: quomodo possumus diuersi & diuisi adimplere, & integram adsignare membrorum ad se inuicem consonantiam? Iste enim talis neque cum gaudentibus gaudet, neque cum flentibus dolet: quoniam quidem separatus ac diuisus à cæteris neque cognoscere quidem necessitates poterit proximorum. Tum deinde nec sufficere potest vnus ad suscipienda omnia dona Spiritus sancti: quia secundùm vnius cuiusque mensuram fidei, & donorum spiritalium distributio celebratur: vt id quod per partes vnicuique distributum est, rursum tantum membra ad ædificationem vnius corporis coëat & conspiret: *Alii enim datur sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii fides, alii prophetia, alii gratia sanitatum, &c.* Quæ singula vtique non tam potest vnusquisque, quàm pro aliis suscipit ab Spiritu sancto. Et ideo necesse est vnusquisque gratiam, quam susceperit a Spiritu Dei, in communi prodesse

1. Cor. 13.

Eccl. 4

1. Cor. 12.

P

Accidit ergo, vt is qui remotus viuit, & separatus vnã quam cumque susceperit gratiam, & hanc ipsam inutilem faciat, dum nihil per eam operatur; sed effodit eam in semetipso: quod cuius, & quanti sit periculi, nostis omnes, qui legitis Euangelium. Si autem cæteris communicat gratiam, & eã ipsa perfruitur propriè, quam ipse suscepit, & multiplicatur in eo, dum communicatur & cæteris: & ipse nihilominus perfruitur gratiã reliquorum. Habet autem & alia quàm plurima bona communis vita ista Sanctorum, quæ non est nunc possibile omnia dinumerare. Interim, vt diximus, ad conseruanda sancti Spiritus dona commodior est multò, quàm si degamus in solitudine. Sed aduersus insidias inimici, quæ extrinsecus inferuntur, multò cautior est & vtilior societas plurimorum; vt facilius suscitetur è somno, si quis forte obdormierit somnum illorum, qui ducit ad mortem. Sed & delinquenti delictum suum facilius apparebit; cùm à pluribus velarguitur, vel notatur, secundum quod & Apostolus ait: 2.Cor.2. *Sufficit ei, qui & eiusmodi est, obiurgatio hæc, quæ fit a pluribus.* Sed in oratione non paruum emolumentum a pluribus nascitur eum consensu & vnitate orantibus: vt ex multorum personis per gratiam, quæ in nobis est, Deo gratiæ referantur. Sed & interdum periculo proxima est vita solitaria. Primò quidem illi periculo subiacet, quod certe grauissimũ est, in quo ipse sibi placet, & neminẽ habens, qui possit opus ipsius probare, videbitur sibi ad summam perfectionem venisse. Tũ deinde sine vllo exercitio degẽs, neq; quid sibi vitij abundet, neque quid virtutis desit, agnoscit. Neque discretionẽ habere poterit in operum qualitate, pro eo quod operandi materia omnis excluſa sit. In quo enim humilitatem suam probabit, neminem habens, cui se humilẽ debeat exhibere? Ad patientiam verò quomodo seipsum exercebit, nullum habens, qui videatur eius voluntatibus obuiare? Si quis autem dicat sufficere sibi scripturæ doctrinã & Apostolica præcepta ad emendationem morum vitamque formandam: simile mihi aliquid videtur iis, qui semper fabrile artificium discunt, numquam tamen fabri faciunt opus: vel iis, qui inſtructorum artem semper docentur, nunquam tamen ædificandæ domus operam dabunt. Esse enim & Dominus non existimauit sufficientiam

cere sibi solam verbi doctrinam, sed & opere ipso voluit nobis tradere humilitatis exempla, cum præcinctus linteo lauit pedes discipulorum suorum. Tu ergo cuius pedes lauabis? quem curabis efficiis? cuius inferior aut vltimus eris, cum totus vitas? Sed & illud quod dicitur bonum & iucundum habitare fratres in vnum: quod vnguento pontificali de capite in barbam descendenti Spiritus sanctus comparauit, quomodo in solitaria habitatione complebitur? Studium namque est quoddam & Apostolica præcepta ad emendationem morum vitamque formandam, in quo per virtutis exercitium proficitur, in quo meditatio diuinorum mandatorum effulget amplius & clarescit. Hæc communis inter se vnanimorum fratrum habitatio habet in se illam similitudinem & exemplum, quod in actibus Apostolorum refert de Sanctis Scriptura diuina dicens: *Quia omnes credentes erant in vnum, & habebant omnia communia.* *Psal. 132.* *Act. 4.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVIA OSTENDIT.] Hæc habentur apud S. Basilium Interrog. 7. Regularium fusius disputatarum & apud Rufinum interpretem cap. 4. cuius interpretatione vtitur auctor noster in hoc libro. Hoc autem S. Basilij caput profertur, quia S. P. B. Cœnobitarum genus fortissimum appellat. Plura autem quædam hinc hæc S. in Rufino edito desiderantur, quæ habentur in textu Græco.

INVITUM.] In Rufino edito additur, *hominis*.

HOMINIS PES.] *Hominis*, non reperitur apud Rufinum, nec in textu Græco.

NEC SUFFICERE SUIS IURIBUS POTEST.] In textu Græco additur: ὡς ἐπιπαν, id est, ad plurimum tempus, quod quemadmodum hinc, sic apud Rufinum desideratur.

SED SI INTERDUM PERICULO PROXIMA EST, &c.] Quæ hic dicuntur de vitæ solitariæ professoribus tantum de his, qui eliotis, vt aiunt, manibus & in nulla cœnobij palæstra antea exercitati ad hanc vitam accedunt, intelligenda sunt.

VIDEBITUR SIBI AD SUMMAM PENE IAM PERFECTIONEM VENISSE.] Quod vnicum est vlteriorispro gressus in virtute impedimentum. Quod præclarè notat Seneca lib. de tranquillitate animi. *Pauci mortales peruenisse ad sapientiam perhibentur, nisi putassent se peruenisse, nisi*

quædam in se ausi simulassent, quæ tam aperte oculis eorum displicerent. Verè est enim quod nos magis alienis iudices adulatione perire, qui in nostra.

Dicta sancti Hieronymi. §. 4.

MONACHVS vitæ in monasterio sub vnius disciplinâ Patris, consortióque multorum: vt ab alio discat humilitatem, ab alio patientiam, vnus cum silentium, alter doceat mansuetudinem. Non faciat, quod vult; comedat, quod iubetur, habeat, quantum acceperit, operis sui pensum persoluat; subiiciatur, cui non vult; lassus ad stratum veniat, ambulansque dormitet, nec demùm expleto somno, surgere compellatur, passus iniuriam taceat; Præpositum monasterij timeat vt dominum, diligat vt patrem: credat sibi hoc esse salutare, quicquid ille præceperit; nec de maioris sententia iudicet, cuius officij est obedire & implere, quæ iussa sunt, dicente Moyse: *Audi Israël, & tace.* Quidam profitentur se renuntiare seculum vestimentis & vocis professione; qui nihil de priſtina conuersatione mutantes res familiares magis augent, quàm minuant. Eadem ministeria seruorum, idem apparatus conuiuij, & inter turbas & examina ministrorum nomina sibi vindicant solitatij. Plerique monachi artibus & negotiationibus priſtinis carere non possunt. Plerique non victum & vestitum, quod Apostolus præcipit; sed maiora, quam seculi homines, emolumenta sectantes sub religionis titulo exercent iniusta commercia, & plenis sæculis moriuntur diuites, qui quasi pauperes vixerant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHVS.] Hæc sumpta sunt ex epistolâ ad Rusticum de seruandâ viduitate. Citantur ab auctore nostro in vitæ commendationem, & ob pietatem monachos, de quibus agit S. P.

AB VNO DISCAT HVMILITATEM.] De hac re [illegible]

[ATIBVS ET NEGOTIATIONIBVS PRISTINIS.] Monachis, qui omnes suas cogitationes & studia ad Deum convertere debent, turpe est rursus negotiorum secularium maxandis intricari. Quod docet S. Dionysius Areopagita Eccl. Hier. cap. 6. cùm ait multa, quæ sæcularibus permittuntur, monachis prohiberi, quæ sunt, vt explicat Georgius Pachymeres in paraphrasi, γάμος, καὶ ἐπιτηδεύματα κτημάτων, καὶ ἀγορὰ τε, καὶ πᾶσα ἁπλῶς ἐμπορία. i. nuptiæ, in bello & negotiatione versari, & alias res, ob quas laicus non condemnatur. Quod sanè prohibuit Concil. Chalcedonense can. 4.

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi.

Cap. 1. §. 5.

SOLENT enim nonnulli ob metum gehennæ in suis sibi domibus monasteria componere, & cum vxoribus, filiis, & seruis atque vicinis cum sacramenti conditione in vnum se copulare, & in suis sibi, vt diximus, villis ex nomine Martyrum Ecclesias consecrare, & eas falso nomine monasteria nuncupare. Nos tamen hæc non dicimus monasteria, sed animarum perditionem, & Ecclesiæ subuersionem. Inde surrexit hæresis & schisma, & grandis per monasteria controuersia: & inde dicta hæresis, eò quòd vnusquisque, suo quod placuerit arbitrio, eligat; & quod elegerit, sanctum sibi hoc putet. Hostales vbi reperieris, non monachos, sed hypocritas, & hæreticos esse credatis. Et hoc optamus, & hoc omnino sanctitatem vestram quælumus cum talibus nullam conuersationem iubemus habeatis: neque imitemini eos. Et quia suo arbitrio viuunt, nulli seniorum volunt esse subiecti. Et nihil de propriâ substantiâ pauperibus erogant, sed adhuc aliena, quasi pauperes, rapere festinant: vt cum vxoribus & filiis plus, quàm in sæculo erant, lucra conquirant. Et hæc faciendo de perditione animarum non curant: vt non animarum, sed corporum plusquam sæculares homines emolumenta habeant. & pro suis pignoribus mortuorum doleant. & de die in diem non retro acta peccata plangant: sed cum scandalis semper studio acquisitionis inhiant, & non de pœnâ futurâ cogitant. sed vnde vt

res & filios parant, acrius animantur. Et cum ipsis vicinis, cum quibus prius se iuramentis ligauerant, pro hoc repentè facti cum grandi iurgio & discrimine se ab inuicem separant: & res suas, quas ante per charitatem expendendas communiter miscuerant, non iam simpliciter, sed cum exprobratione vnus alteri raptat. Quod si alicui ex illis imbecillitas apparuerit, propinquos, quos in seculo reliquerunt, cum gladiis & fustibus & minis adiutores adducunt. Et qualiter hæc disrumpant, in primâ dudum conuersatione excogitant. Et vulgares, & ignari cùm sint, talem Abbatem sibi præcisè desiderant, vt vbi se voluerint conuertere, quasi cum benedictione suas voluntates faciant; & quicquid eis placuerit dicere, dicant. Et alios more instigationis diiudicant, & seruos Christi dente canino dilaniant. Et hoc agunt, vt semper cum secularibus, & huius mundi principibus cõmune consortium habeant, & amatores mundi cum mundo diligant, qualiter immundi cum mundo pereant. Tali [se] sæpè exemplo taliter alios viuere inuitant. De talibus Dominus in Euangelio ait: *Matth. 7.* *Cauete à falsis fratribus, qui veniunt ad vos in vestibus ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos: quia non potest arbor mala fructus bonos facere.* In fructu operationem dixit, in foliis verbum. Et vt eos in opere cognoscatis, verba illorum pensare potestis: quia cupiditatis face succensi non possunt Christi pauperibus adæquari. Christi verò pauperes hanc habent consuetudinem: nihil in hoc mundo cupiunt habere, vt possint Deum & proximum perfectè diligere. Et qualiter supra dictos lupos possint euadere per Dominum cognouerunt dicentem: *Matt. 10* *Ecce mitto vos sicut oues in medio luporum, nolite saculum, neque peram.* Proinde Christi seruus, qui cupit verus esse discipulus, nudam crucem ascendat nudus: vt mortuus sit sæculo, Christo viuat crucifixo. Et postquam deposuerit corporis sarcinam, & hostem viderit trucidatum, tunc se putet deuicisse mundum, & cum sanctis Martyribus æquiparasse triumphum:

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SOLENT ENIM.] Hæc non extant in R. MS. ſancti Fructuoſi Bracarenſis Epiſcopi MS. cod. Craſſenſis; Sed ſunt alterius Fructuoſi, non Epiſcopi, ſed Abbatis. Huiuſmodi autem vitæ monaſticæ cauponatores haud diſſimiles ſunt iis de quibus agit Synodus Conſtantinopolitana prima & ſecunda. Qui ſuis poſſeſſionibus monaſterij nomen imponebant, ſe eas Deo conſecrare profitentes, ſacratarum rerum domum vilipendebant, eáſque pro libidine tractabant, tandémque vendebant. Quam rei monaſticæ cauponationem in poſterum fieri prohibet dicta Synodus.

PLVS, QVAM IN SÆCVLO ERANT.] Lege, *ſius, quam cum in ſeculo erant.* Ita in cod. Vindocinenſi.

VVLGARES.] Gloſſæ veteres. *Vulgaris*, κοινὸς; λεώδης, χοσμικός. i. communis, plebeius, gregarius.

QVASI CVM BENEDICTIONE.] Quia olim monachi nihil ſine Abbatis benedictione agebant, de quâ ſe infra.

SERVOS DEI DENTE CANINO.] Fructuoſus Abbas cap. 2. *Cum Epiſcopis ſecularibus & principibus terræ vel populorum communem regulam ſervant, & Antichriſti diſcipuli contra Eccleſiam latrant.*

TALI SE SÆPE.] *ni, ſe,* redundat.

NVDAM CRVCEM, &c.] D. Hieronymus Epiſt. ad Pauli-num: *& nudam crucem, nudus ſequens expeditior & lenior ſcandis ſca-lam Jacob.*

Dicta S. Iſidori de generibus Monachorum.

§. 6.

VNDE autem ad monachos ſtudium defert paupertatis, vel quis huius conuerſationis extiterit auctor, cuius iſti habitum imitantur; Quantùm enim, inquam, adtinet ad auctoritatem veterum, huius propoſiti principes Helias, & diſcipulus eius Heliſæus fuerunt, ſiue filij Prophetarum, qui habitabant in ſolitudine, vrbibúſque relictis faciebant ſibi caſulas prope fluenta Iordanis. Huius etiam propoſiti in Euangelio Baptiſta

Ioannis nullo exstitit, qui eremi solitudinem incoluit loca-
[illegible] Hinc egressus Antonius. Iam deinde progrediens con-
uersationis huius nobilissimus princeps Paulus, inde Anto-
nius, Hilarion, Macarius, cæteriq; Patres, quorum exem-
plis per vniuersum mundum adoleuit sancta institutio mo-
nachorum. Sex autem sunt genera monachorum, tria opti-
ma & præcipua, reliqua verò deterrima, atque omnimodis
notanda. Primus est Cœnobitarum, i. in commune viuen-
tium ad instar Sanctorum illorum, qui temporibus Aposto-
lorum in Hierosolymis vendita ac distributa omnia sua da-
bant indigentibus, qui habitabant in sanctâ communione vi-
tæ non dicentes aliquid proprium: fœderat. illis omnia com-
munia, & anima & cor vnum. Horum institutione mo-
nasteria sumpserunt principium. Secundum genus est Ere-
mitarum, qui procul ab hominibus recedentes deserta loca
& vastas solitudines sequi atque habitare perhibentur, ad imi-
tationem Heliæ & Ioannis Baptistæ, qui eremi se-
cessus penetrarunt. Hi quippe incredibili conuersationis
desiderio mundo contempto sola solitudine delectantur,
herbis tantum aridentibus, aut pane solo vel aquâ contenti,
quod his per certa interualla temporum defertur. Sicque
feruentissimi penitus ab omni hominum cõspectu remoti diui-
no tantùm colloquio perfruuntur, cui puris mentibus inhæ-
serunt, et propter cuius amorem non solùm mundum, sed
etiam hominum consortia reliquerunt. Tertium genus est
Anachoretarum, quibus iam cœnobiali conuersatione perfecti
includunt semetipsos in cellulis procul ab hominum conspe-
ctu remoti, nulli ad se præbentes ingressum, sed ob id con-
tem- latione Dei sic mentes. Quartum genus est, qui sibi Ana-
choretarum imaginem blandiuntur. Ipsi, vt ait Cassianus, in
primordij tui feruore quodam breui cœnobij perfectionem
videntur expetere: sed continuò tepefacti, cum priscos
mores & vitia relecare contemnunt, nec iugum humilitatis
ac patientiæ diutius sustinere contenti sunt, inhiantque seniо-
rum imperio dedignantes separatas expetunt cellas & solita-
riè sedere desiderant: vt à nemine lacessiri, manuetiq; & hu-
miles æstimentur. Quæ institutio, imò tepor eos, quos ter-
mel infecerit, ad perfectionem nunquam permittit accedere.

Hoc

Hoc enim modo non solùm non abscindentur, verùm etiam interius conualescunt, dum à nemine prouocati, vt quoddam lethale & intestinum virus, quod quantùm amplius celatum fuerit, tantùm profundius serpens insanabilem morbum generat ægrotanti. Pro reuerentiâ enim cellæ nullus iam vitia solitarij audet arguere, quæ ille ignorari maluit potius, quàm curari. Quintum genus est Circellionum, qui sub habitu monachorum vsquequaque vagantur, venalem circumferentes hypocrisim, circumeuntes prouincias; nusquam missi, nusquam fixi, nusquam stantes, nusquam sedentes. Alij, quæ non viderunt, confingunt, opiniones suas habentes pro Deo. Alij membra Martyrum (si tamen Martyrum) venditant. Alij fimbrias & phylacteria sua magnificant, gloriam captantes ab hominibus. Alij criniti incedunt, ne vilior habeatur tonsa sanctitas, quàm comata: vt videlicet qui eos viderit, antiquos illos, quos legimus, cogitet Samuelem, Heliam, & cæteros. Alij honores, quos non acceperunt, habere se protestantur. Alij parentes & consanguineos in illâ, regione se audisse, videre, & ad eos pergere mentiuntur. Et omnes petunt, omnes exigunt aut sumptum lucrosæ egestatis, aut simulatæ pretium sanctitatis. Cùm interea vbicumque in factis suis malis ac verbis deprehensi fuerint, vel quomodo innotuerint, sub generali nomine monachorum propositum blasphematur. Sextum genus est monachorum ipsum deterrimum, atque neglectum, quod per Ananiam & Sapphiram in exordio Ecclesiæ pullulauit, & Apostoli Petri seueritate succisum est, quique ab eo quod semetipsos à cœnobiali disciplinâ sequestrant suâsque liberi appetunt voluntates Ægyptiorum linguâ Sarabaïtæ, siue Renuitæ nuncupati sunt. Construunt sibi cellulas eâsque falso nomine monasteria nuncupant. Liberíque ab imperio seniorum, arbitrio suo viuunt, certatim in operibus laborantes, non vt indigentibus di tribuant, sed vt acquirant pecunias, quas recondant. Et sicut ait de ipsis Hieronymus, quali ars sit sancta, non vita, quicquid vendiderint, carioris est pretij. Reverâ, vt idem dicit, solent certare ieiuniis, & rem secreti, victoriæ faciunt. Apud hos affectata sunt omnia fluxæ manicæ, caligæ sollicantes, ve-

stis grossior, crebra suspiria, visitatio Virginum, detractio Clericorum: & quando dies festus venerit, satiantur ad vomitum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VNDE AVTEM.] Hoc caput habetur apud sanctum Isidorum lib. 2. de officiis Ecclesiasticis cap. 15.

DEFERT.] Apud S. Isidorum legitur: *defluverit*: recte.

IN SANCTA COMMVNIONE VITÆ.] Apud S. Isidorum: *in sanctâ communi vitâ.*

QVI EIS PER INTERVALLA, &c.] Erenatis olim victus suppeditabatur à cœnobiis, è quibus discesserant. Seuerus Sulpitius dialogo 1. *transgressus ad eremum Abbatis illius ordinatione panis & quibet cibus alius administratur.*

TERTIVM GENVS EST ANACHORETARVM.] Hic distinguit inter Eremitas & Anachoretas. Sed Anachoretæ sunt in triplici differentia. Primò pro Eremitis sumuntur, vt videre est in Regulâ S. P. capit. 1. Secundò pro his monachis, qui post cœnobiticam palæstram includebantur in cellis: iique duplices. Nam quidam infra septa monasterij in cellis includebantur, vt patet ex Iustiniani Nouellâ. 5 *Nisi quidam illorum in contemplatione & perfectione degentes vitam remotam habeant in hospitio, quos vocare Anachoretas, id est, discedentes & Hesychastas, i. quiescentes consueuerunt*, &c. Vbi hospitium sumitur pro cellâ. Ibi enim agitur de iis, qui in monasteriis includuntur. Id etiam planum est ex can. 41. Sextæ Synodi, quæ ait eiusmodi inclusos ἀναχωρητικὴν ἄσκησιν διαγειν. i. Anachoreticam exercere vitam. Quidam verò extra septa monasterij inclusi erant, de quibus hoc capite agit S. Isidorus. Tertiò dicuntur Anachoretæ ij, qui sine tecto per solitudinem errantes nullo certo loco consistebant, de quibus Seuerus Sulpitius dialogo primo. *Habitant* (inquit) *illi plerique in eremo sine vllis tabernaculis, quos anachoretas vocant. Viuunt herbarum radicibus, nullo vnquam certo loco consistunt, ne ab hominibus frequententur.* Id innuit Cassianus Coll. 18. cap. 6. cum ait: *Ad imitationem quoque Eliæ & Elizæi, atque illorum, de quibus Apostolus, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis*, &c.

QVARTVM GENVS, &c.] Hæc sumuntur ex Cassiano Coll. 18. cap. 8. cuius etiam verba proferuntur. Agitur de quibusdam, qui sibi Anachoretarum nomine blandientes in primordiis conuersionis tepefacti, nec vltra valentes ferre seniorum iugum se in cellis includunt, ad id etiam humanæ laudis applausu compulsi. Quorum stultitiæ vt remedium adhibeatur, Concilij Toletani 7. cap. 5. cautum est, ne quis prius includatur,

quàm multos annos in militiâ cœnobiticâ exercitatus fuerit; adhibito etiam Episcopi & Abbatis consensu, vt habetur in Concilio Francofordiensi can. 15. & sextæ synodi can. 41. statuitur, vt, qui huiusmodi vitam appetunt, quadriennio probentur: nempe, vt prius ingrediantur monasterium, & per triennium eiusmodi vitam secludam exerceant Abbati monasterij subditi; quo exacto, ab Episcopo interrogentur, qui eorum voluntatem, an firma sit, exploret; quâ perspecta e cellâ exeant, & anno integro maneant in monasterio, vt eorum propositum plenius tentetur: quibus ita perfectis, si modo certa sit eorum voluntas, includebantur.

QVINTVM GENVS EST CIRCELLIONVM.] Hæc ferè excerpta sunt ex D. Augustino lib. de opere monachi cap. 28. Quid sint Circelliones, exponunt Glossæ Isidori: *Circelliones falsi Anachoretæ.* Eædem Glossæ: *Circellio Monachus per cellas vagans: Augustinus.* De quibus ipse S. Augustinus in Psalmum. 132. *Quid sibi vult nomen Circellionum? Sed non, inquunt, vocamur Circelliones. Forte corrupto sono nominis eos appellamus. Nam circumcelliones dicti sunt, qui circum cellas vagantur.* De quâ voce Papias: *Circumcellitæ dicuntur, qui sub habitu monachorum ubique vagantur.* Idem. *Circumcelliones genus monachorum vagantium, dicti, quòd circum cellas vagentur.* Sunt & alij Circumcelliones hæretici qui, vt martyres haberentur, seipsos perire nebant, atque etiam obuios passim Christianos: de quibus S. Augustinus in Ps. 82. epist. 48. 61. & multis alijs locis: & Philastrius lib. de hæresibus: meminit Collatio tertia Carthaginensis.

ALII MEMBRA MARTYRVM, &c.] execrabilis illa hypocritarum nundinatio; cuius beneficio æruscatores illi multam stipem cogebant. Hanc attribuit Circellionibus S. Augustinus lib. de opere monachi cap. 28. Simulem lienationem exercebat fallus quidam Eremita Desiderius nomine, qui Parisijs olim cum cruce sacra loca obambulans in sacculo gestabat radices diuersarum herbarum, dentes talparum, ossa murium, vngues & adipes vrsinos, quibus tanquam sacris reliquijs à plebe occurrente venerationem exhiberi volebat, vt refert S. Gregorius Turonensis lib. 9. hist. Rodulphus Glaber lib. 4. hist. c. 3. narrat de simili temporis sui balatrone circumforaneo qui ossibus mortuorum, quæ è sepulchris eruebat, eis varia Prophetarum, Martyrum & Confessorum nomina imponens superstitiosos homines passim decipiebat, emunctis eorum marsupijs. Hinc nata est quorumdam superstitio, vt falsis reliquias falsósque Sanctos colerent. Qualis fuit olim mulier quædam Carthagine Lucilla nomine, quæ obscuri & nondum vindicati cuiusdam Martyris obsequio ita addicta erat, vt antequam sanctam Eucharistiam sumeret, illius caput veneraretur: Eóque nomine à Cæciliano Archidiacono correpta, ob idque furore incensa à communione Ecclesiæ discessit, suâque auctoritate atque opibus Donatistarum partes multùm adiuuit: vt refert Optatus Milevitanus lib. 1. contra Parmenianum. Nota est illa historia

S. Martini apud Seuerum Sulpitium in eius vitâ cap. 8. qui latronis cuiusdam aram, qui ab indoctâ & imperitâ multitudine pro Martyre colebatur, summouit. S. Gregorius Papa lib. 3. epist. 30. improbat quosdam Graecos, qui Romæ ossa mortuorum effodientes ea pro reliquiis sanctis in suam patriam asportabant. Fuit etiam olim Romanæ plebeculæ superstitio, vt Dalmaticam, quæ corpus Papæ mortuum, dum efferretur, inuoluebat, scinderet, & partes pro reliquiis seruaret, quod idem Gregorius lib. 4. epist 44. fieri prohibuit. Guillelmus Neubrigensis lib. 5. hist. cap. 20. & 21. narrat de quodam Guillelmio Iundouiensi, qui à stolidâ plebeculâ Martyr habitus est. Ille enim diuitum nummis inhians, seditiosis concionibus multitudinem commouebat, seque pauperum saluatorem nominabat: iamque multa ferramenta ad infringendas locupletum ædes circulator ille parauerat, dum captus de sententiâ regij senatus equis prius distractus de patibulari trabe penderet nullus est. Post cuius mortem quidam sacerdos catenam, quâ triennio ille & sesquiannio in carcere vinctus fuerat, cuidam ex febre laboranti supposuit, cúmque inde sanatum impudenti mendacio palam diuulgauit. Statim, vt est cœca & præceps vulgi deuotio, patibulum, in quo pependerat impostor ille, à loco remissum nocte sublatum est, solúmque ipsum, vbi defixum fuerat, à fatuis vndique concurrentibus, vt reliquias sibi auferrent, abrasum est. Nonnæ quædam Rumesciensis in Angliâ cœnobij quendam recens defunctum pro Sancto colere cœperant; quod cum resciuisset S. Anselmus Cantuariensis antistes per epistolam eas ciuimodi superstitione prohibuit. Contigit etiam tempore Alexandri tertij, vt quidam vino maduus ac temulentus, cum petulantius baccharetur ecclesiæ, pro Martyre coleretur. Olim stultum vulgus quibusdam insomnus & nocturnis visionibus delusum ficta martyrum monumenta venerabatur. Quod prohibitum fuit in Concilio. 5. Chartaginensi can. 5. sic etiam à quibusdam stolidioribus martyribus hæreticis honor exhibitus est. Quod postea vetitum fuit in Concilio Laodiceno can. 34.

Lib. 3. ep. 152.

De Reliq. & Vener. sanct.

VENDITANT.] Vendere reliquias Martyrum prohibetur. c. 1. 3. de Sacrosanctis Ecclesiis, &c. *Nemo Martyres distrahat, nemo mercetur.* & cap. *Cum ex eo.* de Reliquiis, & veneratione Sanctorum.

ALII FIMBRIAS.] More Pharisæorum & Scribarum. Fimbriæ enim sunt quædam texturæ, quæ assuebantur à Pharisæis & Scribis quatuor angulis amiculi, eo tempore, quo se ab vxoribus abstinebant, ad castimoniæ ostentationem, vt nemo tangeret sanctificatos, vt scribit S. Epiphanius lib. 1. de hæres. tom. 1. cap. 15.

ET PHYLACTERIA.] Phylacteria sunt quædam notæ ex purpurâ, quas Scribæ & Pharisæi palliis suis ostentationis causâ apponebant, vt refert S. Epiphanius cap. citato. Vbi, etsi tantùm de scribis loquatur, tamen capite sequenti aut Pharisæos scribarum indumentis vti solitos. Sunt & tabulæ paruæ, seu chartæ, in quibus decalogus scriptus erat, quas Scribæ & Pharisæi memorialis causâ in fronte gestabant. D. Hieronymus in

cap. 23. Matth. *Phylacteria illa decalogi Phylacteria vocitant.* Rabbini תפילין, *Tephilin.* Sunt etiam quædam amuleta seu conservatoria, quæ magi ad morbos curandos seu auertuncandos, aut ad aliquem casum declinandum mulierculis dabant collo appendenda, aut brachiis alliganda, vt docet S. Epiphanius cap. 15. libri citati. Gloſſæ veteres: *φυλακτήριον, ſeruatorium, amuletum, præuia.* Gloſſæ Iſidori, *Phylacteria. Carmina.* i. incantamenta, iuxta illud Virgilij in Pharmaceutriâ:

Carmina vel cœlo poſſunt deducere lunam.

Demonum inuentum in ſeductionem Ethnicorum meminit Beda lib. 4. hiſt. Angl. cap. 27. *Aliqui etiam tempore mortalitatis neglectis fidei Sacramentis, quibus erant imbuti, ad ethnica idololatriæ medicamina concurrebant, quaſi miſſam a Deo conditore plagam per incantationes vel phylacteria vel alia cuiuſlibet damonicæ artis arcana cohibere valerent.* Et ſexta Synodus can. 41. Hinc capiendus Tertullianus in Scorpiaco: *Neſcio quid magia ceremigat.* Varia autem fuere hæc phylacteria, ſeu ligaturæ, vt nerui, oſſa, radices in corio inclusæ, vt notat Tatianus Aſſyrius oratione contra Gentiles, pag. 172. editionis Pariſienſis. Alij vrſos circumducebant per vrbes & oppida, & in eorum capite totóque corpore tincturas appendebant, dabantque paſſim ex pilis eorum cum tincturis tanquam phylacteria ad morbos & faſcinos oculorum amolliendos, vt docet Theodorus Balſamo in canonem quartum ſextæ ſynodi. Additque præfectum quemdam fuiſſe ſynodicè condemnatum, quod deprehenſus eſſet habere ὑδατίδιον. i. indumentum infantis recens nati à muliere acceptum ad os occludendum iis, qui in eum dicere conarentur. Hoc autem ὑδατίδιον, nihil eſt aliud, quam pellicula quædam capitis inſtar pileoli, cum quâ quidam naſcuntur, quam olim aduocati in linu geſtantes ad eloquentiam conferre credebant. Vt refert Lampridius in Antonino Diadumeno: *ſolent deinde pueri pileo nati aliis ingigni, quod obſtetrices rapiunt, & aduocatis credunt vendunt, ſi quidem cauſidici hoc inuari dicantur.* Litteræ ſolutoriæ ſunt etiam phylacteria, quas, qui apud ſe gerebant, ſe nullo pacto vinci poſſe credebant. Vt videre eſt apud Bedam lib. 4. hiſt. Angl. cap. 22. *Quarum celebratione factum eſt, quod dixi, vt nunquam poſſit vincire. Interea Comes, qui eum tenebat, mirari & interrogare cœpit, quare ligari non poſſet: an verò litteras ſolutorias, ac quibus fabulæ ferunt, apud ſe haberet.* Huc etiam ſpectat effigies Alexandri Magni, quam qui apud ſe geſtabant, vel in annulis, vel in deſtrocheriis, & in omni ornamentorum genere, ſe in omni actu tutiores credebant, vt ſcribit Trebellius Pollio in Quieto. In peraceto. Tandem apud Chriſtianos Phylacteria ſunt facta: eiquæ, vt ſanctæ Crucis, Martyrum, &c. in auro vel argento, ſeu cryſtallo, aut quauis alia materiâ celatæ. S. Gregorius Papa lib. 12. epiſt. 6. *Excellentiſſimo autem filio noſtro Aduloualdo regi tranſmittere phylacteria curauimus, i. crucem cum ligno crucis Domini & lectionem Euangelij theccâ perfectâ inclusam.* Heigmardus Floriacenſis monachus in vitâ Roberti regis. *Vnde nutrimum ſuum à quibus in-*

ranentum recipiens, volens instituere quemadmodum sepsum, fecerat unum phylacterium hexacrystallinum in gyro auro puro ornatum absque aliquibus Sanctis pignorum inclusione, super quod iurabant primates hac pro fraude nescij. Acta S. Guillelmi Gellonensis: *Miserat illis ab Hierosolymis rex Zachariam magni propositi magnique testimonij sacerdotem, scilicet duos monachos Hierosolymitanos magna religione, nec parua auctoritate illud Dominicæ Crucis venerabile cunctis mortalibus phylacterium adorandum gemmarum splendoribus & auro purissimo, quantum potuit ars humana, decentissime ornatum.*

SIVE RENVITÆ.] ϖ, *sue*, sumitur ex positis. Nam ϖ, *Renuitæ*, Latinum est, non Ægyptiacum. Et ita Latini Sarabaitarum nomen expositerunt. Smaragdus in cap. 1. Regulæ S. Benedicti: *Sarabaïtæ autem interpretantur Renuitæ: eo quod maiorum exempla, vel virtutem sequi renuant.* S. Odo Abbas Cluniacensis Collatione 3. *Nos miseri non sumus monachi, vt falsò nominamur; sed Sarabaïtæ, i. Renuitæ, quia iustum regularis disciplinæ renuimus.* Glossæ anonymæ. *Sarabaïtæ linguâ Ægyptiacâ: in Latinâ dicuntur Renuitæ, qui refutant Abbatem habere.* Vnde Glossæ MSS. in Regulam S. Benedicti, quæ Parisiis extant in Bibliothecâ S. Victoris: *Sarabaïtarum, qui refutant, vel renuunt.*

Dicta S. Valerij de genere Monachorum.

§. 7.

HInc subsistit septimum genus monachorum nuper adiectum peius prioribus. Dum olim secundum superiorem seriem de primo exordio ædificationis ecclesiæ tantus inardesceret candor desiderij regni cœlorum atque timor domini corda perterreret populorum; vt non solùm per cœnobialium crebras atq; iuges cõgregationes innumerus & infinitus exercitus multiplicaretur monachorum, verùm etiam diuersa heremi deserta copiosius contegerentur perfectorum mergastulis anachoretarum & cum in ista vltimæ extremitatis occiduæ partis confiniâ rara videlicet & exigua pullularent sacræ religionis crepundia, à paucis electis & perfectis viris in desertis locis rara ope Domini constructa sunt monasteria: ex quibus multas animas redemptor expiatas fece peccaminum suscepit in regna cœlestia. Et quia discedentes

te & ad finem extremante mundi tempore refrigescit caritas, adcrescit sæuissima iniquitas, & inexplebilis voráxque exardescit mundana cupiditas, atque infestior inuidens inualescit dæmonum atrocitas, in [quibus] sacratissimis locis paucissimi tandem reperiuntur electi viri, qui de toto corde conuertantur ad Dominum. Et ne ipsa monasteria desolata desertáque remaneant, tolluntur ex familiis sibi pertinentibus subulci, de diuersisque gregibus dorseni atque de possessoribus paruuli qui pro officio supplendo inuiti tondentur, & nutriuntur per monasteria, atque falso nomine monachi nuncupantur. Qui dum nec pridem foris in actiuâ vitâ mundanis studiis, siue seruitiis vel operibus excocti eruditique patescunt; nec posteà in monasteriis citra electionem Domini non vltronee, sed inuiti sanctæ religioni sociati concipiunt in corde timoris Domini compunctionem aut desiderio regni cœlestis; non obedientiæ humilitate, aut sinceræ caritatis dilectione fundantur, sed crescunt typo superbiæ turgidi, fastu elationis, inflati cupiditati philargyriæque fomiti insatiabiliter mersi, voracitati gastrimargiæ & temulentiæ inexplebiliter dediti atque atrocissimæ inuidiæ flammâ succensi, vt si viderint aliquos toto corde conuertentes & Domino fideliter seruientes bonaque opera & Deo placita exercentes: cum de ipsis monasteriis originales serui existant iuris sui ea debita & sibi pertinentia defendere contendentes, insurgant superbientes inuidiæ atrâ obscuritate cœcati & aduersus opus assumunt iustum sæuissimæ crudelitatis odium, atque diuersis publicis & clandestinis insidiis impedire nitentes. Considerate, obsecro, quantum hos punitura sunt mala sua, quos etiam bona puniunt aliena. Et quis ei poterit subuenire, qui se sibi exhibet inuidendo carnificem? Aut vnde sibi parabit salutem, qui de salute bonorum contrahit malè vtendo perniciem? Cùm autem in arcem superbiæ atrociter sublimantur, interitum primæ perditionis incurrunt. Scriptum est enim: *Quoniam quem diruit superbia infecerit spiritus, similem eum effecit diabolo: & quem similem fecerit vitio, simili eum fine finc cruciandum tradet exitio.* Insuper hypocrisi falsæ religionis ita captantur, vt in conspectantium obtutibus secularium protendant falsum

sacræ religionis habitum: vt etiam ac si desperantes de bono merito vel vacuum adipiscantur sanctitatis vocabulum. Atque in supra dict›rum auditum multiplicant diuersas crebrásque series officiorum, & in sublimi arte attollunt canentes melodia vocum, atque crebris genuflexionibus protrahentes copiam orationum, & cotidianis diurni atque nocturnis temporibus torporem desidiosum, otiumque implicant somnolentum, vt scribitur, *Habentes religionis signum, non religionis meritum*: Hippocentauro similes, nec equi, nec hominis facta dicerio, vti superius dictum est, aduersus fidelissimos Dei seruos dolosa & iniqua machinantur odia, atque impiissimæ atrocitatis persecutionem incutiunt: & quos nouerint esse latrones homicidas, maleficos, adulteros, atque cætera diabolicæ infanda crudelitatis opera exercentes, eos summi amoris affectione, ex totoque corde caritatis connexione amplectuntur. Hinc proculdubiò aperta ratio manifestat, quia, despecto Deo, diabolo obediunt, & serui fideles existunt, cuius satellites amant, amplectuntur & diligunt: & Domino, cuius fidissimos seruos persequuntur, & odiunt, inimici, refugæ, odibiles, & exteri
Mat. 25. fiunt: qui dixit: *quod fecistis vni ex his minimis meis, mihi fecistis.* Iterum scriptum est: *ille Dominum odit & contemnit qui non solùm non timet Deum; sed gratis odit timentes Deum.* Rectores verò eorum, & si se existiment se grauiter ante Deum esse culpabiles, sed quia erga gregem sibi creditum neglegentes, & mala non prohibentes existunt, non solùm propter propria delicta, sed pro subditorum flagitiis dupliciter
Psa. 18. condemnabuntur. Hinc Dauid, deprecans orat. *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.* Quicumque ex senioribus causam delinquentis adornat, maiorem ei insolentiæ fomitem generat: itavt coreius magis magisque indurari faciat: & contumaciam delinquentis differendo non discutit, nec humiliari eum finit, nec dissimulanter quæ permittit de satisfactione & venia cogitare, sed idem denuo iterare, quoniam scriptura nempe testatur. *Quod omne peccatũ quod remissus indisciplinatúsque admisit frater, ad negligentem protinus reuertatur seniorem; & propter se & pro illo duplam redditurus est rationem.* Rectè namque censetur: vt cum quo participat

errorem

errorem, æternam retributionis cum eo sortiatur vltionem, quia,

Ipse iubere nolus, ipse perhibetur amare,
Qui prohibere valet, nec prohibere volet.

Horum & similium prætaricatricem clandestinæ simulationis perfectum nihil cum publica mundanæ delinquentiæ facinorum contagione debet fidelitas iuxta sibi creditum supernæ veritatis diuini imperij vicem & gloriosum terrenæ potestatis principium fœcunditas nutritionis & zizaniorum ac tribulorum de agro cordium delinquentium pessimam suffocationem differendo emendationis succisione radicitus extirpare atque vomere iustitiæ & rastro veritatis excolere: vt noualem fructum fidei & sanctitatis Creatori suo valeat proferre. Hæc exigua verba de execranda hypocrisis nequitia dixisse sufficiat. Nam de grauioribus flagitiis delictorum differere non est meum. Illius semper sententiæ recordabor: *Posui ori meo custodiam, dum consistit peccator adversum me.* Ps. 38. *Vt non loquatur os meum opera hominum.* Ps. 16. Ille iustus iudex, qui est meatum testis & occultorum cognitor, ipse est, & erit bonis bonorum in sempiternâ gloriâ retributor, & malorum secundum merita singulorum veracissimus vltor.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HINC SVBSISTIT.] Non hîc citatur integrum caput S. Valerij, sed vltima pars eiusdem capitis de genere monachorum, in qua septimum genus addit, eorum, qui ex famulitio & seruitio Monasterij, in illi condebeneur ab Abbatibus, paucis tunc ad congregationem accedentibus; eorúmque mores pessimos describit, inuehitúrque in eorum præpositos:

CANDOR DESIDERII.] Id est ardor desiderij.

ERGASTVLIS.] Metaphoricè vocat cellas Anachoretarum ergastula, vbi illi laboriosam vitam agunt, quemadmodum fossores in ergastulis.

VLTIMÆ EXTREMITATIS OCCIDVÆ PARTIS.] Id est, Hispaniæ; ex quâ oriundus est hic S. Valerius, vt suprà dictum est.

SVBVLCI.] Glossæ veteres: *Subulcus συβοσκὸς, χοιροβοσκὸς.* i. qui

porcos pascit.

DORSENI.] Glossæ Isidori: *Dorsennus persona parasitorum.* Et sanè Dorsennus quidam parasitus introducitur apud Plautum. Hoc tamen loco Dorsem videntur esse pueri opiliones, seu pastores.

PHILARGYRIÆ.] Philargyria, inquit Cassianus lib. 8. cap. 1. est pecuniarum amor: de quâ toto illo capite sapienter disputat. Dicitur & φιλοχρηματία, quod idem sonat. Appellatur à S. Antiocho homil. 8. νόσημα δεινὸν καὶ ἐπ. θανατ. i. morbus gravis & lethalis.

INSATIABILITER MERSI.] Avaritia insatiabilis est. S. Isidorus Pelusiota lib. 5. ep. 55. ὁ τῆς φιλαργυρίας ὄφις ἑπτάκρανον τὴν κεφαλὴν ἔχει τῶν πλεόνων ἐρρίζους γένεσιν). παίπτει γὰρ ἀχορτάσιος ἀπάντων ἐπιθυμίαις, ὅσοι δὲ τῶν πολυκεφάλων ἐκείνων στόματι τὴν τροφὴν χαρίζεται τῷ ἀπλήστῳ παραπέμπουσι, &c. i. cupid. quod adnectitur est materia & fomes cupiditatis multo plura possidendi, undique enim rapiens numquam expletur. Tanquam enim horum capitum hydra, quæ per mille ora cibum in alium mox plurimum demittens, tanto plus cum appetit, quasi nihil antea accepcrit. Et præclarè sanè Antiochus monachus Homil. citatâ ὥσπερ ὑδρίαν ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ [illegible] πάλιν πεινῶσα, ὅτως ἐπιθυμία φιλαργύρου ἐν πλούτῳ χρήματων. i. Quemadmodum urna ob multitudinem fluminum quos recipit, non impletur, hic avari cupiditas nullis divitiis satiatur.

GASTRIMARGIÆ.] Gastrimargia juxta Cassianum lib. 5. cap. 3. est gulæ concupiscentia, & juxta S. Isidorum Pelusiotam lib. 1. ep. 254. τῆς γαστρὸς μανίαν. i. ventris rabies & insania. Cui sanctissimus S. Dorotheus doctrinâ 15. qui dedecit, παρὰ τὸ μαραίνειν, ὁ ἐστι πορνεύειν, τὴν γαστέρα. i. ab eo quod venter inficiat. Et γαστριμαργος apud Suidam ἀσελγὴς. i. insatiabilis, dicitur etiam ἐδωδιμαῖος, πολυφάγος. i. voracitas, edacitas immoderata apud Athenæum libro 10. & λαιμαργία apud eundem ibidem, & λαίμαργος, ciborum gurges, seu vorator. Glossæ vetercs λαίμαργος, *gluttio*, Moschopulus scribit à 3. λαιμάργος πολυόφος μετὰ σωφρόνων ἐπιθυμίας. i. multiorus cum vehementi cupiditate. Distinguit tamen S. Dorotheus doctrinâ citatâ inter læmargiam & gastrimargiam. Nam læmargia est infima gutturis voluptas, παρὰ τὸ μαραίνειν τὸν λαιμόν. i. ab eo quod guttur inficiat, estque immoderatus saporis affectus, cum quis opiparas epulas, & cupedias immoderatè appetit: ejusmodi fuerunt Philoxenus Leucadius Eurydis filius & Melantius decoctores, qui ut diutius cibos saperent, hic suis oblongi colli, ille gruis collum optavit, atque inter Philoxenus Dithyramborum poëta Cytherius, qui ob eandem causam collum tricubitale appetit; ut docet Athenæus lib. 1. Gastrimargia verò non tam ciborum saporem, & lautitias, quàm abundantiam & inglaurem exquirit. Læmargia igitur plus saporis delectationem, quàm ventris ingurgitatione trahitur: licet tandem gutturis titillatione victa, ut usu venire solet, in gastrimargiam degeneret, quemadmodum docet S. Dorotheus doctr. citatâ. exempla gastrimargiæ vide apud Athenæum lib. 9. & Ælianum lib. 1. de varia hist. cap. 26. & 10.

ET ADVERSVS OPVS ASSVMANT IVSTVM.] Hæc ſunt tranſpoſita & ita legenda : *Et aduerſus opus iuſtum aſſumant ſæuiſſimæ crudelitatis odium.*

QVOS ETIAM BONA PVNIVNT ALIENA.] Nam ex alieno bono contabeſcit inuidus. S. Gregorius lib. 5 Moral. cap. 24. *Liuor alieni boni ſuum punit auctorem: nam vnde bonus proficit, inde inuidus contabeſcit.* Ouidius 2. Metam. in deſcriptione inuidiæ.

Sed videt ingratos intabeſcitque videndo
Succeſſus hominum, carpitque & carpitur vnà.

S. Cyprianus tractatu de zelo & liuore : *qualis verò eſt animæ tinea, &c. illuſtrium proſperitate torqueri, aliorum gloriam facere ſuam pœnam* S. Proſper lib. 3. de vitâ contemplatiua cap. 5. *Inuidus alienum bonum ſuum facit inuidendo ſupplicium.* Vnde Apollinaris lib. 1. epiſt. 4. *de cuius culmine datur amicis lætitia, Inuidis pœna.*

QVÆ SIBI EXHIBET INVIDENDO CARNIFICEM.] S. Gregorius ſupra : *liuor alieni boni ſuum punit auctorem.* Præclarè admodum quidam Poëta apud S. Iſidorum in fine libri de differentiis :

Iuſtius inuidiâ nihil eſt, quæ protinus ipſum
Auctorem rodit, excruciatque animum.

Ouidius libro citato.

---- carpitque & carpitur vnà;
Suppliciúmque ſuum eſt ----

Et S. Cyprianus tractatu citato ait inuidos pectori admouere carnifices.

ATQVE CREBRIS GENVFLEXIONIBVS.] De genuflexionibus monachorum infra dicetur.

REFVGÆ.] Refuga ſubſtantiuum hoc loco eſt deſertor, apoſtata. Gloſſæ veteres ἀποστάτης, ἀποστατης, *refuga.* Tertullianus de habitu muliebri cap. 5. *De ignominiis in honores metalli refuga mutatur.* Poëmate. 1. contra Marcionem.

Terribilis refuga attribuit fera munera mortis.

Et ſecundo :

Poſtquam fracta fides refugis ſpirantibus hoſtis, &c.

Et infra :

Affixit ligno refugarum immane tropæum.

Refuga, qui aliquid refugit. Flodoardus lib. 1. hiſt. cap. 24. *Humanæ laudis & mundanæ retributionis refuga.* Aliàs adiectiuum eſt, vt, *refuga cæſaries*, apud Sidonium lib. 1 epiſt. 2. 1. in occipitium reflexa.

CAVSAM DELINQVENTIS ADORNAT.] Cauſa hoc loco eſt defenſio, excuſatio. Terentius in Heeyrâ act. 4. ſc. 4 *Fiſi ubi cauſa eſt de hac re.* Vbi Donatus : *Cauſam more ſuo pro defenſione poſuit.* Et in Phormione.

Digitized by Google

Iustam illam causam, facilem, concibilem, optimam.

Donatus: *causam pro defensione posuit.* Causam ergo adornare est defensionem parare, instruere, quaidam rationes ad delictum excusandum vel extenuandum proferre.

NEC DISSIMVLANTER QVÆ PERMITTIT.] Lege, *nec dissimulando*, & *æ*, *qua*, expunge, quia redundat. Vt hæc ita connectantur: *Nec humiliari eum sinit: nec dissimulando, pe. mittit de satisfactione & veniâ* (sup. eum) *cogitare.*

DE ORDINANDO ABBATE.

CAP. IV. §. I.

N Abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, vt hic constituatur, quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei, siue etiam pars, quamuis parua, congregationis saniore consilio elegerit. Vitæ autem merito & sapientiæ doctrina eligatur, qui ordinandus est, etiamsi vltimus fuerit in ordine congregationis. Quod si etiam omnis congregatio vitiis suis (quod quidem absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa in notitia Episcopi, ad cuius diœcesim pertinet locus ipse, vel ad Abbates aut Christianos vicinos clarueriut, prohibeant prauorũ præualere consensum, sed domui Dei dignum cõstituant dispensatorẽ: scientes pro hoc se recepturos mercedem bonam, si illud caste & zelo Dei faciant; sicut è diuerso peccatum, si negligant. Ordinatus autem Abbas cogitet semper, quale onus susceperit, & cui redditurus sit rationem villicationis suæ; sciatque sibi oportere prodesse magis, quàm præesse. Oportet ergo eum esse doctum lege diuinâ, vt sciat, & sit, vnde proferat noua & vetera: castum, sobrium misericordem: & semper superexaltet misericordiam iudicio; vt idem ipse cõsequatur. Oderit vitia, diligat fratres. In ipsâ autẽ correptione prudenter agat, & ne quid nimis, ne, dum nimis eradere cupit æruginem, frangatur vas. Suamque fragilitatem semper suspectus sit, meminerit quod calamum quassatum non sit conterendum. In quibus non dicimus, vt permittat nutriri vitia; sed prudenter

denter & cum caritate ea amputet, vt viderit cuique expedire, vt diximus. Et studeat plus amari, quàm timeri. Non sit turbulentus, & anxius: non sit nimius, & obstinatus: non sit Zelotypus, & nimis suspiciosus: quia nunquam requiescit. In ipsis imperiis suis prouidus, & consideratus: & siue secundùm Deum, siue secundum seculum sit opera, quam iniungit, discernat & temperet: considerans discretionem sancti Iacob dicentis: *Si greges mei plus in ambulando fuero* Gen. 33. *laborare, morientur cuncti vnâ die.* Hæc ergo & alia testimonia discretionis matris virtutum sumens sic temperet omnia: vt sit & fortes quod cupiant, & infirmi non refugiant: & præcipue, vt præsentem regulam in omnibus conseruet. Et dum bene ministrauerit, audiat à Domino, quod seruus bonus, qui erogauit triticum conseruis suis in tempore suo. Mat. 24. *Amen dico vobis* (ait) *Super omnia bona sua constituet eum.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE ORDINANDO ABBATE.] In omnibus regulis siue editis, siue MSS. quas vidérim, hoc caput est sexagesimum quartum ordine.

QVAM SIBI OMNIS CONCORS ELEGERIT.] Fuit antiqua Ecclesiæ consuetudo, vt monachi sibi suum Abbatem eligant. Id præscribunt antiquorum Patrum regulæ, & Ecclesiasticæ ciuilésque sanctiones. Vide titulum sextum de electione & electi potestate, Concilium Lateranense sub Gregorio magno, vbi etiam præcipitur, vt abbas de ipsa congregatione eligatur, si in eadem idoneus quispiam repertus fuerit. Cod. l. 46. *De sacrosanctis ecclesiis.* Iustiniani Nouellam. 5. cap. 10. lib. 1. Capitularis Caroli & Ludouici Imperatorum titulo 8. Et praxis videtur in epistolâ monachorum Laubiensium ad Rotharidum Cameracensem & Notkerum Leodiensem Episcopos apud Baldricum lib. 1. Chron. Camerac. cap. 105. *Incuius electione noueritis non deesse nostram vnanimitatem secundùm nostræ Regulæ institutionem: quæ præcipit, vel omnino concordem in hoc fieri congregationem, vel famosiori consilio etiam, quamuis minimam partem.*

SIVE ETIAM PARS, QVAMVIS PARVA, CONGREGATIONIS, &c.] Parua i. minor, hellenismus, positiuus pro comparatiuo. Et sane in Epistolâ Hincmari ad Rotrudem electam monasterij S. Crucis, seu S. Radegundis Pictauis apud Flodoardum lib. 3. hist.

Eccl. Rem. cap. 27. legitur, ni, *Minor. Pro quâ rex præceperat Frotario Archiepiscopo, & Erardo atque Angenoldo ad præfatum monasterium pergere, & electionem regularem ibi facere, & si cuncta concors congregatio, vel pars, quamvis minor, tamen melior Rotrudem elegerit, constitueretur in ordine Abbatissæ.* Idem autem Hincmarus in epist. ad Richildem Reginam apud Flodoardum eodem capite mentionem facit hujus capitis de ordinando Abbate: *Monens ut legat capitula regulæ Beati Benedicti de ordinatione Abbatis vel Abbatissæ, & inveniet quam graviter pro hac ordinatione in Spiritum Sanctum, quæ ipsa regula est promulgata, peccavit.* Monachi Lauberdenses in epistolâ citatâ dixerunt, *Monuma; vel pro monumentum rem in majorem minimam partem.* Sed non citaverunt ex codice. Hinc S. Benedictus locum respicit illum de electione ca. Ecclesia. *Vita est unusquisque Abbatis ejusdem, in quem omnes, vel major vel junior pars congregationis, subandi, primum pensa.* Ipse illatum S. P. B. ut prædictorum Canonibus sine ulla ad hoc rationem provideat.

VEL AD ABBATES.] Ita ante Smaragdum. In cod. MSS Ebroic. & Vict. p. deest præpositio, *Ad.* In MS. Victorina. *Vel Abbatibus aut Abbatissis quamvis.*

CASTE.] A fine corruptelâ & munerum pulsatione. Cicero Orat. pro lege Manilia: *Et manus habet in privatorum periculis castas, etiam severas.* Nonius Marcellus cap. 4. *Castum a castigatione dictum antiqui dicebant. Unde Andabatis. Nec manus usco tenuit tunicam virgatis.*

UT CHRISTIANOS VICINOS.] Non tamquam jus habentes prænoscendi: sed quia hinc Episcopi & Abbatum, tum fautores, aut adversores, ut non electio rata habeatur. Quamvis enim hæc omnia ita fiant, ut decet, fiunt tamen secundum personarum qualitatem aut conditionem.

[illegible] QUI VERE DOITURUS EST RATIONEM VILLICATIONIS SUÆ.] In canone Theodori Archiepiscopi Cantuariensis ad hunc locum sic illustrandum [illegible] *quatis esse debeat, ut non semper agnoscere, quatis esse debeat ratio villicationis sue.*

LEGE DIVINA.] I. sacrâ scripturâ & rerum humanarum scientiâ, ut infra dicetur.

UT SCIAT ET SITUNDE.] Ita utroque cod. MS. S. Germ. & apud Ruthardum MS. recte, nam phrasis *si unde*, est familiaris S. Benedict. Vulgò, *Ut sciat & sic unde*, &c.

SUPEREXALTET MISERICORDIA IUDICIO.] Ita Smaragdus. At S. Dunstanus, editio Colomensis, vetus Parisiensis cum vulgatis: *Superexaltat autem misericordiam judicio.* In Canone Theodori Anglorum Episcopi, ut antiquo ordine Romano: *Superexaltet misericordia judicium.* Sed lege cum Turrecremata: *Superexaltet misericordia judicium.* Item S. Jacobus cap. 2. Unde hæc verba sumuntur, scribit: *Superexaltat autem misericordia judicium.* Ut in textu Græco.

bonari, &c.] Aequanimis hoc est, gravia quæque cordia adversus injuriam: Virtus, de qua ait, & patientia nostra in Deum est, id est, mirecordia nostra erga Deum. Judicium hoc loco pro vindicta, ultione, & sæpè in malam accipitur. Hæc virtus digna est omnibus, quia quod Deo, cujus misericordiæ proximi sumus, debemus. Digna præcipuè videtur in Abbate. Cassiodorus lib. 2. Variarum ep. 9. *Regula nos præcipit, & ad venerabilia tamen dum tractare cum ea, quæ spiritus sancti dulcedine condita, cui omnes virtutes hominum debent esse subjectæ.* Hanc maximè laudavit S. Otto Abbas Cluniacensis, qui etiam se eo nomine ab gentilibus despectabat, quod sibi quidam suos fecit lenia operis sententia, quibus opes erat fama, verberis. S. Petrus Damianus eos vita. Quia nō non detestandi in Tartara mittendos dixit, cui Christus misericordiam publicanis ed. Quod unus S. Ambrosius in obit Theodosii: *Beatus es, imperator bone, qui hanc habuisti, quæ cum aliis, & in aliorum remedio vulnera sua curat.*

ODERIT VITIA, DILIGAT FRATRES] Hæc hominis omni peculiari one vacui virtus & perfectio est. Idem præclarè monet S. Augustinus serm. 137. *Quando autem in ira, dilige hominem, odi vitium. Nolo propter hominem diligere vitium: nec propter vitium odisse hominem. Homo proximus est tuus: vitium inimicum proximi tui. Tu noli amicum, odisse, quod nocet amico.* Prosper Aquitanicus Epist. 2.

Dum vitium in nullo figmentum despicatur,
Sola malis fundus addita non placeant.

Item Epigram. 25.

Legem ignorantes odit cum lenis amator,
Non homines odit, sed reprobat quod agunt.

Et Epigram. 65.

Recta volens animus, sapiens & amator honesti
Quosdam odio dignos judicat esse suo.
Nec tamen hos toto debent odere, quia vas
Naturam excepto dinidere à vitiis,
Ex generi indulgens proprio, ut peccata recidi
Optet, & ut damnet crimina, non homines.

S. Gregorius Papa lib. 9. Epist. 8. *In quâ videlicet correctione hunc te ed sum noveris; ut personas diligas, vitia persequaris.* S. Eurosius Valentinus Episcopus in Epist. MS. de disciplina monachorum: *Sed Dominus in Evangelio sic dicit omnibus qui trahuntur ad vitia, non erroris vitio. Et hoc taliter intelligatur, adverte. Ille enim hoc ipso tenetur obnoxius, qui non vitio, quod in homine malum, sed vitium ipse homine, quem utique Deus bonum condidit, irasci voluerit, & prava ac bonis.* Irasci igerebat, ergo iste loco. S. Fulgentius Ruspensis Episcopus, qui, ut in ejus actis habetur, *Odiens vitia, & diligens homines tam in severus apparebat, quam in disciplina spiritalis severitas exigebat.*

NE QVID NIMIS.] Hæc eſt diſcretionis & prudentiæ regula. Huius ſententiæ meminit Terentius in Andriâ.

----- nam id arbitror
Apprime in vitâ eſſe vtile, vt ne quid nimis.

Auſonius in ludo ſeptem Sapientum.

----- dixiſſe ex iſto loco
Afer poëta videtur, vt ne quid nimis.

Per Afrum Poëtam intelligit Terentium. Meminit & S. Iſidorus Peluſiota lib. 5. Epiſt. 75. ἷς ὡ τῶν ἑπτὰ θεμιλεμένων σοφῶν παρηνει, μηδὲν ἄγαν. i. vnus è ſeptem Sapientibus hortabatur, ne quid nimis. Et Epiſt. 528. Σοφὼ δὲ ἀνδρες εἰπάτην· ὁ μὲν μηδὲν ἄγαν· ὁ δὲ κάτερον ἄριστον. i. duo viri ſapientes dixerunt: alter, ne quid nimis; alter, modus optimus. Idem repetit Epiſt 413. S. Leander de Inſtitutione Virginum cap. 15. *Vnde vera eſt illa ſententia Philoſophorum, ne quid nimis.* Hanc ſententiam tribuit Soloni Diogenes Laërtius lib. 1 in eius vitâ. Hæc autem regulæ verba vſque ad illa, *vt diximus. Et ſtudeat plus amari*, &c. Citantur in Conc. Daziac. 2.

NE DVM NIMIS ERADERE, &c.] Idem aliâ ſimilitudine præclarè docet S. Gregorius epiſt citatâ: *Sic enim vulnus debes abſcindere, vt non poſſis vlcerare, quod ſanum eſt: ne, ſi, pluſquam res exigit, ferrum impreſſeris, noceas, cui prodeſſe feſtinas.*

SVAMQVE FRAGILITATEM SEMPER SVSPECTVS SIT.] Vt poſſit alienæ fragilitati compati. Vnde præclarè admodum S. Ambroſius de obitu Theodoſij: *Agnoſcit ſe hominem eſſe, qui nouit ignoſcere.*

CALAMVM QVASSATVM NON CONTERENDVM.] Iſaiæ 42. & citatur à Matthæo cap. 12. dictum de Chriſto, quem antiſtites monaſteriorum debent imitari. Calamus quaſſatus, vt notat S. Baſilius interr. 291. Regul. breu. is eſt, qui nondum omni faſtu vacuus non adeo ſincerè mandatum exequitur: qui non ideo conterendus eſt, & ſeuerius increpandus; ſed benignè ferendus, vt ſanari poſſit. Quid ſit arundo, ſeu calamus, bellè exponit Euſebius Gallicanus homilia in hæc verba: *Arundini quoque, id eſt, carici, quæ à vento mouetur, peccatrix & infidelis anima comparatur: vt pote lenis, mobilis, inquieta, infirma, fragilis, infœcunda velut inutilium numeroſitate foliorum, plena ſuperfluis, vacua neceſſariis, inanis gratiis, nodoſa peccatis: ad omnia blandientia obnoxia, & facile cuiuslibet iniuriæ commotione caſſanda, inconſtans radicibus, à foris nitida vanitatibus, intus cana virtutibus. Quam nulla extrinſecus vtilitas veſtit, nulla intrinſecus fidei medulla corroborat. Quam ſicut carices, quæ fluuios amant, ita mundi huius præterfluentis, & celeri decurſu peritura delectant.* Poſtea concludit inuicem alterius commodis laborandum, & inuicem labores atque onera eſſe portanda. Vnde S. Hieronymus hunc locum Matthæi explicans ſapienter dicit. *Qui peccatori non porrigit manum, nec portat onus fratris ſui, iſte calamum quaſſatum confringit.*

ET STVDEAT PLVS AMARI, QVAM TIMERI.] Hic locus habetur in supra citatâ Epistolâ monachorum Laubiensium. Eamdem sententiam profert regula Tarnatensis cap. 23. *Plus amari appetat, quam timeri.* Præclarè Corippus lib. 4.

----- *corrector iniqui*
Censuram grauitate gerens, mulsóque rigore
Terribilis, mitique magis pietate tremendus.

NON SIT TVRBVLENTVS, &c.] Hæc S. B. verba ita præclarè modificantur & explicantur in libello supplici monachorum Fuldensium ad Carolum Magnum, *fieréque non turbulentus vultu, non anxius animo, non nimius in iudicio, non obstinatus in consilio.*

ANXIVS.] Vt contingere solet pusillanimis, meticulosis & scrupulosis, qui ad quamlibet, vel leuem, difficultatem, trepidare solent: atque etiam ardelionibus, qui omnia facere volunt, quos profecto necesse est nimiâ anxietate sæpius lancinarij cum sæpe negotiorum mole obruantur.

NIMIVS.] Hoc loco est molestus, importunus. Magister in regulâ MS. cap. 9. *Ne aut nimius ei appareat, aut improbus.* Nam, improbus, vt infra dicetur, est importunus. Propriè, nimius, est modum in rebus agendis excedens. Vnde aduerbium, *nimie.* i. immoderatè, apud Iulium Capitolinum in Gordianis: *Moribus ita moderatus, vt nihil possis dicere, quod ille aut cupidè, aut immodestè, aut nimiè fecerit.*

NON ZELOTYPVS.] Metaphora ducta est à maritis, qui de vxoribus aliquid sinistri semper suspicantur: quales sunt ij, qui scrupulosius monachorum suorum actiones rimantur, & obseruant.

SIVE SECVNDVM DEVM, &c.] Lege, vt apud S. Dunstanum, Smaragdum, & in vulgatis: *Siue secundùm Deum, siue secundùm seculum sint. Opera, quæ iniungit discernat, & temperet.* Ita vt verbum substantiuum, *sint*, referatur ad τὰ, *imperia.* Vnde Smaragdus; *Imperia secundùm seculum sunt, quæ ad corpus spectant, vt sunt arare, metere: secundùm Deum, quæ ad animam, vt orare, ieiunare.*

VT SIT ET FORTES QVOD CVPIANT, &c.] In Cod. MS. Ebrul. *Et fortes sit quod cupiant.* Sed vocabula sunt transposita. In Vict. & S. Germ. Legitur, *sint*: malè. In vulgatis, apud Smaragdum & S. Dustanum, habetur, *sint*, &, *qui*, pro, *quod.* Non ita rectè. Sed locus corruptus est apud Smaragdum. Nam in Commentario ait: *Sic enim cum discretione, quæ est mater virtutum, monachorum opus est temperandum, vt sit, id est, tale opus, & fortes quod cupiant, subauditur, agere, vel implere.* Rectè admodum. In hanc lectionem conspirat Arnoldus Abbas Lubecensis lib. 4. Chron. Slauorum c. 11. agens de Regulâ S. B. *Ibi enim est quod fortes cupiant & infirmi non refugiant.* Idem sensus habetur in canone Theodori supra citato: *Vt fortes habeant, quod cupiant* (sup. agere) *& infirmi non refugiant.* His consentit editio Colinæi, quæ est veluti quædam huius loci paraphrasis: *Vt sit, quod fortes agere*

cupiant, & infirmi, quod non refugiant.

CONSERVET.] Ita vulgò habetur. Et ad Abbatem hoc verbum refertur: & ita explicat Smaragdus. Sed in vtroque MS. cod. S. Germ & Vict. ma. legitur: *Conseruent.* quæ lectio satis mihi arridet: quia sequentia melius cohærent antecedentibus, hoc modo: *Sic temperet omnia, vt sit & fortes quod cupiant*, &c. *& præcipue, vt præsentem regulam in omnibus conseruent.*

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. Cap. XX. §. 2.

ABBAS vel præpositus è propriis semper cœnobij monachis eligatur: vir Sanctus, discretus, grauis, castus, carus, humilis, mansuetus & doctus. Qui diuinis experimentatus [est] documentis omnibus perfectis rebus bene fuerit eruditus. Qui in abstinentiâ præcellat, in doctrinâ refulgeat, exquisitas epulas mensæ lautioris consuetudinémque contemnat, vini nimij perceptionem respuat, cunctis in cõmune fratribus, vt pater proprius piissimúsque prouideat. Quem nec ira subita immoderatè deiiciat, nec mœror ac pusillanimitas frangat, nec libido corrumpat. Qui & in patientiâ discretionem & cùm irâ exhibeat lenitatem. Quique sic egentibus aut pauperibus pareat, vt ministrum se, non prælatum tantùm Christi visceribus recognoscat. Cuiusque tanta debet sermonis & vitæ consonantia esse, vt id, quod docet verbis, confirmet operibus sedulis. Et bis acuto præcedens gladio quicquid alios informat verbo, iugi ipse gerat studio: vt nec sermonem operatio destruat, nec è contra operationem bonam sermo inconueniens frangat: sed sint sibi cuncta ita in patre conuenientia, sicut chordarum concordia in lyra vel cytharâ. Quæ tunc dulcifluum ex se sonum repercussæ reddunt, cum artificis pulsante manu temperato æquitatis ordine, & non confusæ inæqualitatis præcipitatione feriuntur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABBAS.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis Cod. Craslensis eodem capite 20. & referuntur in libello qui inscribitur: Centum & quatuordecim sententiæ Patrum de officio rectorum Ecclesiæ, Coloniæ edito, anno Domini 1531.

EX PROPRIIS CŒNOBII MONACHIS.] Abbas eligendus est ex ipsâ congregatione cœnobij. Ita statuit S. Gregorius Magnus in Concilio Lateranensi: *Defuncto vero abbate cuiusquam congregationis, non extraneus* (eligatur) *nisi de propriâ congregatione, quem sibi propriâ voluntate concors fratrum societas elegerit.* Et lib. 1. Capitularis Caroli, & Ludouici Impp. tit. 86.

EXQVISITAS EPVLAS MENSÆ LAVTIORIS CONSVETVDINEMQVE CONTEMNAT.] In præfato libello Centum & 14. sententiarum legitur: *Exquisitas epulas in mensâ lautiores consuetudine contemnat.* Malè. Consuetudo hoc loco est victus, quâ de re infrà.

PATRE.] *L. pace.*

Ex Regula alterius Fructuosi.
Cap. III. §. 3.

PRimum præuidendus est Abbas vitæ sanctæ institutione duratus, non conuersatione nouellus; sed qui per diuturnum tempus in monasterio sub Abbate desudans inter multos est comprobatus; & non habet hæreditatem in seculo, sed in toto Israël absque sorte in terrâ repromissionis est Leuita verus. Intantum, vt omnem causandi vsum radicitus à suo corde depellat: & si fas fuerit, per nullam occasionem in iudicio cum hominibus contendat. Sed, si quis eum incitauerit, & tunicam tulerit, qualiter contendat, ad vocem continuò Dominicam & pallium relinquat. Si certè aliquis insecutor monasterij accesserit, & aliquid auferre conatus fuerit, & per vim tollere voluerit, vni de laïcis causam iniungat, & ipsi fidelissimo Christiano, quem

bona vita commendat, & fama mala non reprobat. Qui res monaſterij abſque peccato iudicet, & quærat. Et, ſi vſus iurandi eſt, hoc faciat ſine iuramento & pœnâ: & non tantùm pro rerum lucris, ſed vt perſecutorem humilem & manſuetum ad veniam poſtulandam reducat. Quod ſi perſecutor in ſuâ perſeuerauerit contumaciâ, & plus lucra dilexerit, quàm animam, ſtatim cauſator cum eo contendere dimittatur. Abbas verò abſque vllo vſu cauſandi, & eraſo rancore ſtomachi ſimpliciter in monaſterio cum ſuis monachis viuat, & nullam cum ſecularibus cauſandi licentiam habeat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON CONVERSIONE NOVELLVS.] Quia is, qui vix monaſterij leges didicit, nondúmque omnia vitia mortificationis falce reſecuit atque etiam artis ſpiritalis ignarus, vix poterit alios regere. Quod ſane maximè cauendum eſt; ne etiam in ſuperbiam elatus in iudicium i. damnationem incidat diaboli: quia exiſtimabit monaſterium indiguiſſe ſuâ ſapientiâ, & auxilio, & ſe citò ad eam perfectionem, quæ in prælato requiritur, gradum feciſſe.

ET NON HABET HÆREDITATEM IN SECVLO.] Hæc metaphoricè dicuntur. Id eſt, non appetit huius ſeculi bona.

CAVSANDI VSVM.] Cauſari eſt litigare, cauſam agere, contendere iudicio. Papias: *Cauſſari, cauſſas agere, vel reprehendere, calumniari, inculpare.* S. Hieronymus in caput primum Abacuc *Cauſatur aduerſus Deum propheta.* 1. diſputat. lib. 2. legis Longobardorum tit. 52. l. 1. *Si quis cauſam alterius agere aut cauſari præſumpſerit.* lib. 2. Capitul. Caroli & Lud. Impp. tit. 34. *Si inuentus fuerit aliquis, qui non habeat inſtitiam cauſandi aut reclamandi.*

FAS FVERIT.] Id eſt, ſi fieri poſſit.

QVALITER CONTENDAT.] Id eſt, itavt inde ad contendendum irritetur.

IVDICET.] Lege, *vindicet.*

SINE IVRAMENTO ET PŒNA.] Lege, *Sine iuramenti pœnâ.* Pœnâ eſt difficultas. Ionas in vitâ S. Burgundoforæ: *Cúmque mater monaſterij ſæpe anxia quæreret, quæ pœna foret occaſio, vt nullatenus veritatem valerent exprimere.*

CAVSATOR.] Id eſt, litigator, qui iudicio contendit. Legis Salicæ tit. 6. *Cum cauſa diſcuſſa fuerit inter duos cauſatores.* lib. 3. Capitul.

Digitized by Google

Car. & Lud. Impp. tit. 10. *Et non Solis accusatori liceat testes eligere absente suo causatore.* In Glossis Isidori: *Causarius, litis amator.* eædem Glossæ: *Causarius, reus.*

ABBAS VERO ABSQVE VSV VLLO CAVSANDI.] Laudanda sane constitutio. Neque etiam placuit S. Gregorio magno, vt Abbas per se litiget, vt videre est libro 2 regesti cap 42. ad Ioannem Abbatem *Noa frequenter foras egrediaris: in causis istis procuratorem institue: & tu ad lectionem atque orationem vaca.* Notent abbates & rectores monasteriorum. Turpe est sane videre Abbatem per fora volitantem, qui in litigiorum mæandris miſere consenescat.

Ex Regula Magistri. Cap. 93. §. 4.

VIdete fratres, ne quis hanc ordinationem animo malo suscipiat, & Christum contemnat, cuius vicem in monasterio vobis iste acturus est. Post hæc statim oratione ab omnibus facta, accersitus statim præsul Ecclesiæ ipsius territorij vel testimonio eius clericatus officij mutato, Episcopi manu nomine eius in Abbatis honorem in diptico post nomen Prioris eius, iã missa altaris in oratorio à Clerico recitetur, ipso oblationem fratrum recitante. Si tamen Abbas adhuc defunctus non fuerit, & adhuc deletus à viuis non fuerit, tunc post nomen maioris. Nam postquam defuncti nomen inter quiescentes migrauerit, noui nomen in capite scribatur. Mox ergo celebrantes in oratorio missas, cũ explicuerint, præsente, vt diximus, Pontifice, vel cuncto ordine clericatus officij, data ei a Priore pace, vel subsequente congregatione, tradat ei in mãnum hanc regulam, simul, & petitas claues a Cellerario de inticis monasterij & breuem rerum vniuersarum ferramentorúmque & codicum, vel vniuersarum mobilium, & conlata singulorum testamenta omnia ante Pontificem adsignentur. Nam dicat ei cui dat regulam hanc, præsente Pontifice vel vniuerso clero eius: *Accipe*, frater, *Legem Dei hanc regulam, in quâ obseruantibus æternam prouideas vitam, negligentibus sempiternum proponas iudicium. Hîc anima vincit, aut perit: hîc vita aut amittitur, aut tenetur.* Hîc pendet istarum, quas conspicis, animarum à te Dei exactio. De hoc breue gregis istius in iudicio Domini

Digitized by Google

poſt me tu facturus es rationem. Memento, frater, memento, quia plus cui creditur, plus ab eo exigitur: & eſto iam ſollicitus, & noli eſſe ſecurus de lupi voraeibus faucibus diabolicas inſidias gregi tuo futuras; ſed & vulneribus animarum vel ruinis, culparum, quibus artibus vel monitionibus ad ſalutem animas valeas inſtaurare. Eſto iam, quantùm potes, vigilans & ſollicitus; quia vſque hodie fuiſti ſecurus. Hæc cum compleuerit, regulam iſtam tenenti in manu iterato dicat Abbas: ingredere in oratorium Domini, & ſta in loco meo cum congregatione iam tuâ. Alliget ſummus ſacerdos orationibus ſuis in geſtis cœlorum quod ſuſcepiſti in terris. Et poſt hæc dicta tradat ei palliũ ſuũ: quo accepto, qui acceperit oſculetur manum dantis. Et cùm acceperit, mox ingreſſus cum ſacerdote nouus Abbas cum congregatione iam ſuâ in oratorium & ſtans in loco Prioris, poſtquam ſacerdos pro eo orationem fuderit, ſtatim vadat nouus Abbas ad altare: & ponat ſuper eum regulam, & dum eam ponit, quam accepit, dicat retro omnis congregatio vnà cum ipſo hunc verſum: *Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis.* Cum gloriâ, & cantilenâ. Quæ cum prædixerit, mox clarâ voce proſternens ſe in orationem pauimento expetat pro ſe orare ſacerdotem: [quid] & retro ſtans congregatio ſimiliter pauimento adhæreat; & ſurgentes poſt completam orationem, oſculetur genua ſacerdotis, & erigatur ei ad pacem. Deinde omni officio eius pacem contradat, deinde præpoſitis vel omni congregationi: & ſic exeat diſciplinæ, tradens claues manu ſuâ Cellerario. Mox vadens & orationem cum omnibus complens ſine ſacerdote iam ipſe petitâ benedictione in cathedra ſedeat prædeceſſoris. primò Præpoſiti, deinde omnes eius genua oſculentur. Mox ſurgens vadat ad iacentem priorem, & oſculetur genua eius, porrigatur ad pacem ei. Poſt acceptam pacem quondam Prior dicat omnibus: fratres, & pro me orate: vt orationes animarum veſtrarum tranſactus vnà cum meâ poſſim in die iudicij ante Dominum diſcuſſorem integras exponere & fideliter conſignare: & quomodo vos conſtabiliuit Dominus in terris, & meos bene exitus ſuſcipere dignetur in cœlis. Vnde ſi poſt hoc forte melioratus ipſe Ab-

Digitized by Google

bas defunctus non fuerit, omnem licentiam vel poteſtatem, ordinationémque vel honorem priſtinum diſciplinæ ipſe recipiat: & meritò, cui Deus ad hoc ipſum reddidit vitam. Nihilque ſibi nouiter ordinatus ex illâ horâ vſque in diem veræ mortis de honore conſtituto vindicet. Et cum ei certus aduenerit dies mortis, qui iam ſub præſentiâ ſacerdotis pridem extitit ordinatus, ſine dubio ipſe ſuccedat. Ita tamen ſi caſus ſuperbiæ vel elationis eius non depoſuerit merita. Ergo cum nihil illo viuo ſibi vſurpauerit de honore, [ſed] hoc tota mentis intentione adſumat, & diligenti obſeruatione cuſtodiat: vt nõ iam de honore deſignato reddatur elatus, ſed in melius magis acta ſua de præceptis Dei in regulâ conſtitutis cotidie de ſe coram Deo & fratribus, vel omnibus hominibus præbeat. Et plus ſe ex tunc in verbis & factis ipſo habitu humiliet, quam anteà pro ipſius humilitatis gratiâ fuerat incuruatus: vt omnes æſtiment eum humiliorem & viliorem omnibus [magis] poſt deſignationem honoris effectum, quam ante: vt quaſi profectus merito in ſe Dominii impleat ſententiam dicentis: *Qui vult in-*
Mat 20 *ter vos eſſe fortior, ſit veſter vltimus: & qui ſe humiliauerit, meritò exaltetur.* Tamen propter honorem, quem ſacerdos orationibus conſtituerat: & manu ſuâ poſt Abbatis prioris, cum infirmaretur, in diptico monaſterij nomen ſcripſerat: & ſuo honorabilius prior & verus Abbas indicio elegerat: & quod ante non licebat per regulam pro oratione ſacerdotali & ipſius Abbatis electione, & magis propter additam & augmentatam in eo humilitatem ſecundarius iam iudicetur. Quod nomen non ſuo iudicio ipſe præſumpſit, ſed perfectæ obſeruantiæ merita in eo elegerunt. Nam regula ideo vetat conſtitui ſecundarios propter elationem & ſuperbiam. Nam iſtum per actum bonæ obſeruantiæ, vel nimiam humilitatem & Deus elegit & Abbas conceſſit, & ſacerdos ordinauit: ſed conſtitui adhuc vita prioris reddita non permiſit. Vnde ex illâ die quaſi iam ſpiritalis Cæſar deſignatus ſecus Abbatem ſedeat: alium chorum pſallentium contra Abbatem teneat in oratorio, poſt illum calicem ad menſam accipiat, poſt ipſum in omnibus habeatur: & vbicúmque Abbas ambulauerit, ipſe locum pro ſe ſuſcipiendi

Digitized by Google

piendi vel vitia fratrum emendandi vel excommunicandi licentiam habeat adtributam. Quod si excommunicatus satisfacere ei consuetè noluerit reseruatâ culpâ eius Abbati, ipse verò vsque ad aduentum in reatu excõmunicationis permaneat. Omnia ista ex delegatione ambulantis exerceat,& in omnibus absentis agat vices Abbatis. Sed hoc ipsũ non suo iudicio sibi defendẽs, sed iussu prioris & veri Abbatis: cum ei per præceptum permittitur, tunc licentiam habeat aliquid ordinare aut in hoc honore credat se posse consistere. Nam omni horâ omnibus indicans se esse æqualẽ, & magis, si vult esse perfectus, & digne vult,ad quid deputatus est, peruenire, humiliando se vniuersis fratribus suis, magis se omnibus inferiorẽ adiudicet,& viliorem se vniuersis vltimo cordis credat affectu.Quia tales nouit Dominus exaltare, dicente scripturâ: *Qui se humiliat, exaltabitur.* Nam hoc cauere semper ipse frater debet, ne aliquando de prouiso honore cordis elationem adsumat, & in aliquam prorumpens superbiam in aliquà parte aut humilitatis aut præcepti diuini corruens regulam, sicut prius, obseruabat, minus aliquid modò adimpleat, iam designato honore securus. Et mox sciat pro certo, quia cum Abbas frequenter in aliquas culpas, quem elegerat, non in maius proficientem, sed per neglegentiam magis deterioratum eum aspexerit, & monitus ab Abbate non emendauerit se; & nomen eius deleat, quamuis sacerdos rogatus ab Abbate, de diptico: & ipse in suum rediens numerum iudicetur neglegentibus coæqualis: excommunicationi consuetæ subiaceat, qui culpas non vitat: quia per neglegentiam perdidit, quod interuenerat: & recipiat, quod admiserat. Et postquàm fuerit inferiori redditus merito, à latere iam disiungatur Abbatis. Et ex illà iam die ab Abbate alius frater de omnibus iam oculo & animo quæratur superior neglegenti: Qui & ipse electus absconsè cotidie, tempore mortis suæ manu suâ eum apertius indicet iustè & merito omnibus præponendum in ordinatione primatus. Et reprobi isti, qui per neglegentiam de summo honoris culmine cadunt, audiant Apostolum dicentem: *Bene currebatis, quis vos impedinit? Sathanas*, qui electos deponit Et antequam deletus reprobus fiat, & in neglegentiam con- *Luc. 4.* *Gal 5.* *1. Thess. 2.*

Digitized by Google

uertatur, audiat quid eum cotidie conueniat ſcriptura dicens:
Apoc. 3. *Tene quod habes, ne alter accipiat coronam tuam.* Et qui audierit, & non obſeruauerit, ſibi imputet, cum ceciderit. Quia à Domino ſuperbi & neglegentes & indigni ideo deponuntur, vt dignè obſeruantes præceptum Dei, vt humiles, exaltentur: quia apud iudicem iuſtum Dominum non eſt perſonarum acceptio. Nec vult aliquid præſtare indignis, cum ſolos iuſtos bonos & ſanctos nouit diligere, & ipſis ſolis de præſentis vitæ honore, & de perpetuæ coronæ retributione ſit debitor.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VIDETE.] Hæc habentur in R. MS. Cod. Corb. eodem cap. 93. cuius hoc eſt initium: *Ideóque iudicio Dei*, &c. Vt autem hæc intelligantur notandum eſt ex cap. 92. & 94. eiuſdem regulæ, quod hic Magiſter non vult Abbatem eligi à fratribus, propter ambitus rixas & iurgia; ſed ſtatuit, vt Abbas cum, quem magis idoneum iudicauerit, deſignet oculo, & cum ſe videt lethali morbo corripi conuocatis fratribus, eum quem antea apud ſe deſignauerat, eis patefaciat, & accerſito loci illius Epiſcopo, nominatus frater ab eo ordinetur.

PRÆSVL.] Adhibetur Epiſcopus territorij, in quo ſitum eſt monaſteriũ, qui Abbatem electum benedicat atque ordinet, iuxta antiquũ morem, quo Abbates ab Epiſcopis benedicuntur, & ordinãtur, vt videre eſt in antiquo ordine Romano, & ſtatuitur Codicis lege 46. de Epiſcopis & Clericis, &c. Nouella Iuſtiniani. 123. cap. 34. & lib. 4. Baſilicorum. Idem videre eſt apud S. Gregorium Magnum lib. 9. Epiſt. 42. & Can. 14. Synodi. 7. *Lectori autem manuum impoſitionem licet in proprio monaſterio etiam ſoli vnicuique Abbati facere*, εἰ αὐτῷ τῷ ἡγουμένῳ ἐπιτέθη χειροθεσία παρ' Ἐπισκόπου. i. *Si ipſi Abbati ab Epiſcopo manus eſt impoſita.* Abbatiſſæ etiam ab Epiſcopis ordinantur, vt videre eſt in antiquo ordine Romano, apud S. Gregorium lib. 6. Epiſt. 12. *Quam tamen (Abbatiſſam) ſi digna hoc monaſterio iudicata fuerit, eiuſdem loci Epiſcopus ordinet.* Et lib. 8. Epiſt. 43. Id etiam conſtat ex epiſtolâ S. Radegundis apud S. Gregorium Turonenſem lib. 9. hiſt. cap. 42. *Quam (Abbatiſſam Agnetem) beatiſsimi Germani præſentibus ſuis fratribus benedictio conſecrauit.* Intelligit S. Germanum Epiſcopum Pariſienſem. De Abbatum dignitate vide Chaſſanæum. 4. par. Catalogi gloriæ mundi, Conſideratione 31. & ſequ.

CLERICATVS OFFICII.] Clericatus officium nihil aliud eſt;

Digitized by Google

quàm Clerici, qui præsto sunt Episcopo, eique operam suam in re Ecclesiastica administrandâ commodant: vt in iure ciuili officium dicitur certus hominum numerus, qui Iudici ius dicenti assistunt. Cod. l. 6. de Sententiis & interlocutionibus, &c. *Cum sententiam præsidis irritam esse dicis, quod non publicè, sed in secreto loco officio eius non præsente sententiam suam dixit.* Edicti Theodorici regis cap. 4. 10. & 55. apud Optatum Mileuitanum lib. 6. aduersus Parmenianum: *Per iudicia sæcularia & leges publicas diuinæ legis instrumenta executione officiorum à plurimis eripienda esse dixistis.* In Collatione Carthaginiensi n. CCI. *Cuius loco Felix Episcopus subscripserit, officium apertè demonstret*, Officium etiam milites sunt aulici. Corippus lib. 3. de laudibus Iustini minoris.

Omnis sacrorum vis affuit officiorum,

Et infra,

Officia stratos iussu monitúque iubentis
Erexere viros -----

Et lib. 4.

Dona Kalendarum, quorum est ea cura, parabant
Officia, & turmis implent felicibus aulam.

EPISCOPI MANV EIVS IN ABBATIS HONOREM.] Locus corruptus, qui ita restitui potest: *Episcopi manu nomen eius Abbatis, qui in honorem ordinatur, post nomen prioris eius scribatur.*

IN DIPTICO.] Glossæ Isidori: *Diptycha tabellæ, quas ferimus.* Δίπτυχον, seu, διπλοῦν δίπτυχον, adiectiuè est tabella duas plicas habens dicta ab Athenienſibus γραμματεῖον δίπλουν. i. liber habens duas valuas. Nam illi valuas, seu θύρας appellant: quas alij plicas. Dicitur, & τρίπτυχον. i. tabella habens tres plicas: & πολύπτυχον. Id est, tabella habens plures plicas, vt scribit Iulius Pollux lib. 4. Onomastici cap. 2. Quod etiam Latinè vsurpatum est, apud Cassiodorum lib. 5. Var. Epist. 4. *Vt omnibus à te sollicitè atque æquabili indagatione compertis polyptycis iubeantur ascribi.* Et Marculphum formulâ 3. *Et in polyptyco publico censitus non est.* Dicuntur & diptycha sacra, libri, in quibus scribebantur nomina defunctorum Pontificum orthodoxorum, quorum in sacrâ Liturgiâ fiebat commemoratio: qua de re agit S. Maximus Cæsaraugustanus Episcopus in Chron. ærâ 650. mentionem facit Georgius Episcopus Alexandrinus in vita S. Ioannis Chrysostomi, Concilium Constantinopolitanum sub Agapeto & Menna actione. 5. & multi alij. Seorsum etiam in illis scribebantur nomina Pontificum viuentium orthodoxorum, vt notum est ex Concilio Chalcedonensi actione. XI. Horum diptychorum mentio fit in Liturgiâ S. Ioan. Chrysostomi: ὁ διάκονος θυμιᾷ κύκλῳ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, καὶ τὰ δίπτυχα. i. Diaconus per circuitum incensat sanctam mensam & diptycha. Vbi interpres non ità rectè vertit, corporale. Consulè Onomasticon doctissimi viri Heriberti Rosweidi Societatis Iesu. *Photius nu. 96.*

MISSA ALTARIS.] Appellat missam altaris, vt distinguat à

Missâ, quæ dicitur concluſio ſeu collecta.

A CLERICO.] Id eſt, Preſbytero. Nomen generale pro ſpeciali.

NAM POSTQVAM DEFVNCTI NOMEN, &c.] I. cum nomen Abbatis defuncti in eam partem ſeu paginam diptychi, in quâ nomina defunctorum Abbatum ſcribuntur, relatum fuerit. i. cum Abbas mortuus fuerit.

INTICIS.] Inticæ, i. Enthecæ, vt dipticum pro, diptychum, Eptaticum, pro, heptateuchum. Entheca à Græco, ἐνθήκη, repoſitorium, cella, in qua ſubſtantia domus ſeu monaſterij reconditur. Caſſianus li. 4. de Inſtitutis renuntiantium cap. 14. *Cumque totam enthecam cœnobij ſuam credat eſſe ſubſtantiam.* S. Auguſtinus ſerm. 1. de vitâ Clericorum: *Enthecam nobis habere non licet.* Nouella Iuſtiniani 128. *Cum omnibus, qui in eâ inuenientur, agricolis & peculiis eorum, & enthecis, & fructibus.*

BREVEM.] De hac voce infra dicetur.

TESTAMENTA.] Teſtamenta ſunt inſtrumenta, ſeu chartæ donationum & acquiſitionum. Lex Ripuariorum tit. 59. §. 1. *Si quis aliquid alteri vendiderit, & emptor teſtamentum venditionis accipere voluerit,* &c. Marculphus formulâ 101. *Sub libertatis teſtamento ſolenniter.* Et hoc ſenſu multa teſtamenta abbatum intelligenda ſunt, quorum fit mentio in hiſtoriis & multis Sanctorum vitis.

DE HOC BREVE GREGIS.] Ita loquitur: quia ibi erat breue ſeu matricula, in quâ monachorum nomina ſcripta erant.

DIABOLICAS INSIDIAS.] In R. MS. *Vel diabolicas inſidias,* ſed lege: *Vel diabolicis inſidiis gregi tuo futuris.*

SED ET VVLNERIBVS.] Lege: *ſed & de vulneribus.*

SVMMVS SACERDOS.] Id eſt, Epiſcopus. Vide obſeruationes noſtras ad Martyrologium Benedictinum.

OSCVLETVR, QVI ACCEPIT, MANVM DANTIS.] Veteres olim manus oſculabantur in ſignum honoris & venerationis: S. Hieronymus in vitâ S. Hilarionis: *Et benedicentes Deum Sancti deoſculati ſunt manus.* Idem in vitâ S. Pauli Eremitæ: *Oſculatis eius oculis manibuſque.* Et Epiſt. ad Aſellam: *Oſculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant.*

ET DVM EAM IMPONIT, QVAM ACCEPIT.] Hæc ſunt tranſpoſita, & ſic legenda: *Et ponat ſuper illud regulam, quam accepit; & dum eam imponit, dicat.*

QVOD ET RETRO.] Ita in R. MS. nihilominus τὸ, *quod*, videtur redundare.

SVRGENTES.] Ita in R. MS. nominatiuus abſolutus pro ablatiuo. Quod ſæpè occurrit in hoc auctore, à quo non adeo exactam latinitatem quærimus.

OSCVLETVR GENVA SACERDOTIS.] In ſignum reuerentiæ & ſubmiſſionis olim ſubditi ſuperiorum genua oſculabantur, quod

etiam paulo post videtur. *Iam ipse (Abbas) petitâ benedictione in cathedrâ sedeat prædecessoris; & venientes primò præpositi, deinde omnes eius genua osculentur.* Apud S. Gregorium Turonensem in vitis Patrum cap. 8. *At ego cum trepidatione consurgens osculatus sum sancta eius genua.*

ERGO CVM NIHIL, &c.] Longi & perplexi huius circuitus sensus est. Si electus nihil altero adhuc viuente sibi arrogauerit, sed se humiliorem exhibuerit, propter honorem ab Episcopo sibi traditum, deinceps habeatur secundarius, id est, secundus post Abbatem in potestate.

EXEAT DISCIPLINÆ.] Ita in R. MS. Sed vocabulum, *disciplina*, videtur redundare.

FORTIOR.] Id est, maior, superior. Id postulat textus Euangelicus Matth. 20. Marc. 10. Luc. 22. Et certè aliquando fortior significat nè maior. lib. 5. Capitularis Caroli & Ludouici Imperatorum tit. 136. *Comites fortiores libram de argento aut valentem donent in eleemosynâ.* Et paulo post: *Fortiores Comites uncias tres, minores denarios triginta.* lib. 3. legis Longobardorum tit. 11. l. 1. *Sine etiam nonnulli fortiores vassi Comitum.* Regula S. B cap. 14. *Et quia minus veniunt tres psalmi, ideo dividendi sunt, qui in numero suprascripto fortiores inueniuntur.* I. maiores. Sed hic locus spectat ad quantitatem.

VLTIMVS.] Apud Matthæum & Marcum legitur, *minister.*

NAM REGVLA VETAT ORDINARI SECVNDARIOS.] Secundarius hîc appellatur is, qui declaratus ab Abbate moribundo ei successurus est. Quod cap. 92. Regulæ Magister prohibet sanè Abbate fieri.

QVASI IAM SPIRITALIS CÆSAR DESIGNATVS.] Is qui in socium ab Imperatore asciscebatur ei successurus Cæsar appellabatur, vt vulgò notum ex historicis, qui de gestis Imperatorum scripserunt: sic iste secundarius ita ordinatus mortuo Abbati successurus est veluti Cæsar spiritalis.

IN ALIQVAS CVLPAS.] Supp. *incidentem*, vel quid simile.

QVAMVIS SACERDOS ROGATVS AB ABBATE.] Ita in cod. Vind. in R. MS. legitur: *Quiuis Sacerdos, &c.* Itaut sensus sit delendum esse nomen istius secundarij à quouis Sacerdote, quem Abbas rogauerit. Sed non video rationem, cur ipse Abbas non possit delere nomen secundarij. Quod si delendum sit à Sacerdote, sanè non à quouis, sed ab illo, qui scripserat. Itaque legendum puto: *Quamuis Sacerdos rogatus ab Abbate scripserit.* Vt sensus sit nomen secundarij superbi delendum esse de dipty cho, etsi prius à Sacerdote scriptum fuerit.

NE ALTER.] Apocalypsis 3. vbi legitur in editione vulgatâ: *vt nemo.*

Digitized by Google

Ex Regulâ S. Isidori. Cap. 3. §. 5.

ABBAS interea eligendus est institutione sanctæ vitæ duratus atque inspectus: patientiæ, & humilitatis expertus. Quique etiam & per exercitium vitam laboriosam tolerauit: ac transcendens ætatem adolescentiæ iuuentutem seu senectutem tetigerit. Cui & maiores non dedignentur parere, obedientes ei tam pro ætate, quàm etiam pro morum probitate. Iste se imitandum in cunctis operum exemplis exhibebit. Neque imperare illi cuiquam licebit, quod ipse non fecerit. Singulos autem hortamentis mutuis excitabit, alloquens cunctos, exhortans, vel ædificans in eis si quid eorum vitæ pro vniuscuiusque gradu prodesse perspexerit. Circa omnes seruans iustitiam, contra nullum liuore odijnardescens, omnes ex corde amplectens, nullum conuersum despiciens, paratus etiam quorumdam infirmitati-
1. Thess. 2. bus compatiendi misericordiam Apostolum sequens: *Facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat pullos suos.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABBAS.] Hæc reperiuntur in regulâ S. Isidori excusâ cap. 2.
IVVENTVTEM SEV SENECTVTEM TETIGERIT.] Ita in Concordiâ Vindocinensi. In regulâ excusâ legitur *iuuentute sua senectutem tetigerit.* Sed hæc manant à correctore, qui locum non intelligens, dum corrigere voluit, corrupit. Hæc enim verba nullum sensum efficiunt: Itaque constanter retinenda lectio nostrorum codicum MSS. Nec ineptum est aliquem instituì Abbatem in iuuentute, si iuuentus propriè sumatur: quæ iuxta eumdem Isidorum lib. 11 Orig cap. 2 ab anno vigesimo octauo, quo desinit adolescentia, producitur vsque ad annum quinquagesimum. *Tertia*, inquit, *adolescentia ad gignendum adulta, quæ porrigitur vsque ad vigesimum octauum annum. Quarta iuuentus firmissima omnium ætatum finiens in quinquagesimo anno.* Vel iuxta Censorinum libello de Natali die cap. 14. à trigesimo anno vsque ad quadrage-

Digitized by Goog

simum quintum. *Secundò*, inquit, *ad tricesimum annum adolescentes ab adolescendo sic nominatos: in tertio gradu, qui erant vsque quinque & quadraginta annos iuuenes appellatos, eo quòd rempublicam in re militari possent iuuare.* Et certè intra hoc annorum spatium poterit quispiam muneri Abbatiali idoneus inueniri, modò neophytus non sit: sed, vt ait S. Isidorus, in institutione sanctæ vitæ duratus.

IN INSTITVTIONE SANCTÆ VITÆ DVRATVS.] Ita S. Fructuosus supra: *Vitæ sanctæ institutione duratus.* i. Qui multos annos oõstanter in sanctâ obseruantiâ perseuerauerit: Quod etiam habetur Codicis lege 46. de Episc. & Clericis &c. Vbi agitur de electione Abbatis: *Sed quẽ vtique & vitæ optima & mores honesti cõmendant.* ἐγὼ περὶ τὴν ἄσκησιν συντονία. *i. Circa exercitationẽ, seu vitam monachicam constantia, & commune reliquorum monachorũ complementũ, aut maxima pars idoneum ad hoc putauerit.*

TAM PRO ÆTATE.] Rectè: quia adolescentior senioribus esset despectui. In regulâ excusâ legitur: *Non tam pro ætate.* Malè.

NEQVE ENIM ALIQVID IMPERARE, &c.] Rectè & appositè: quia quod numquam quis sustulit pondus, quàm graue illud sit, ignorat. Pharisæorum est imponere onera grauia, & nolle ea minimo digito tollere: aliud est ferre pondus & æstus religionis, & molam versare monasticam; aliud suæ voluntati obsequelam facere suisque affectibus lenocinari. Idem planè docet S. Cæsarius Arelatensis in Epist. ad Oratoriam: *Prius cautâ consideratione perpensa, vt quod ore promis, factis impleas, vt quod aliis prædicas, operibus præbeas: scilicet vt in tuis humeris atque cernicibus prius sentias, vtrum grauibus aut lenibus oneribus colla sororum onustes.* Quod seruabat S. Erminoldus Abbas Prufeningensis & martyr. vt habetur in eius vitâ lib. 1. cap. 3. *Hic itaque fidelis seruus & prudens subiectis tamen non tam præesse studuit quam prodesse, nihil subditis faciendum iniungens, quod ipse exempli causa non primitus perpulisset.*

COMPATIENDI MISERICORDIAM.] In regulâ excusâ legitur: *compati misericordiâ.* Rectè. Legi etiam potest: *compati; misericordiam Apostoli sequens.*

FOVEAT PVLLOS SVOS.] Ita in regulâ excusâ aliter tamen in vulgatâ versione: *Foueat filios suos*: vt in textu Græco: θάλπῃ τὰ ἑαυτῆ τέκνα. Quod idem sonat. Itaque apud S. Isidorum legendum puto: *Foueat parvulos suos.*

Ex Regulâ S. Basilij. Cap. 12. §. 6.

SI licet alicui dicere ex proprio sensu, quod sibi videtur INTER bonum absque testimonio scripturarum, Domino no-

Ioan 16. stro Iesu Christo dicente de Spiritu sancto: *Non enim loquetur à se, sed quæcunque audierit, hæc loquetur.* De seipso
Ioan. 5. autem: *Non potest filius à se facere quicquam.* Et iterum, *Ego*
Ioan. 12. *à me ipso non sum locutus: sed qui me misit Pater, ipse mihi dedit mandatum. Quid dicam, aut quid loquar & scio, quia mandatum eius vita æterna est. Sicut dixit mihi Pater, ita loquor.* Quis
RESP. potest in tantum temeritatis progredi, vt audeat a se quicquam vel loqui, vel cogitare? Imò verò sciendum est, quia omnes duce itineris indigemus Spiritu sancto, vt ipse nos in viam dirigat veritatis & in cogitatione & in verbis & in actibus. Cæcus est enim, & in tenebris degit omnis, qui est absq; sole iustitiæ qui est Dominus noster Iesus-Christus; cuius mandatis velut radiis quibusdam inluminamur. *mandatum* enim, inquit, *Domini lucidum inluminans oculos.* Quia ergo in omnibus negotiis, quæ inter nos versantur, vel verbis, quædam quidem per mandatum Dei in diuinis scripturis distinguntur, quædam verò reticentur; de his quidem, quæ scripta sunt, nulla prorsus licentia permittitur cuiquam vel admittere quod prohibitum est; vel omittere quod præceptum est: cum ipse Dominus ita præceperit dicens: *& custodi verbum hoc, quod ego tibi mando hodie: non adicies ad illud, neque auferes ab eo.* Sed & terribilis inest expectatio iudicij, & ignis zelus, qui consumpturus est aduersarios, & eos, qui ausi sunt tale aliquid operari. De his verò, quæ scripta reticuit, regulam nobis posuit Apostolus dicens: *Omnia licent, sed non omnia expediunt. Nemo quod suum est quærat, sed quod alterius.* Itaque omnimode non quæ nobis licita sunt, sed quæ ædificant proximos, agere debemus: non nobis placere, sed proximis ad ædificationem. Scriptum est enim: *Subiecti inuicem in timore Christi.* Sed rursus Dominus ait: *Qui vult in vobis maior esse, fiat omnium nouissimus & omnium seruus.* Quod vtique qui implere vult, sine dubio proprias amputat voluptates secundùm imitationem ipsius Domini dicentis: *Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me, Patris.* Et iterum præcepit dicens: *Si quis te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo.*

NOTÆ

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI LICET, &c.] Hæc habentur apud S. Basilium interrogatione primâ Regularum breuium, & apud Rufinum interpretem cap. 14.

SCRIPTVRARVM.] In textu Græco additur, θεοπνεύστων, à Deo inspiratarum: Quod vocabulum hic desideratur, quemadmodum apud Rufinum.

ITAQVE OMNIMODE, &c.] Ita apud Rufinum. Aliter in textu Græco: ὥστε πανὶ λόγῳ ἐπάναγκες ἦ τῷ Θεῷ ὑποπίπτειν διὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. i. Quocirca omni ratione necesse est Deo subiici propter mandatum eius.

QVALIS DEBET ESSE ABBAS.

CAP. V. §. I.

S. BENEDICTVS.

ABBAS, qui præesse dignus est monasterio, semper meminere debet quod dicitur: & nomen Maioris factis implere. Christi enim vices agere in monasterio creditur; quando ipsius vocatur prænomine, dicente Apostolo: *Accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Idcóque Abbas nihil contra præceptum Domini, quod absit, debet aut constituere, vel iubere: sed iussio eius, vel doctrina fermentum diuinæ iustitiæ in discipulorum mentibus conspergatur. Memor semper Abbas, quia doctrinæ suæ & discipulorum obedientiæ vtarumque rerum in tremendo iudicio Dei facienda erit discussio. Sciatque Abbas culpæ pastoris incumbere, quicquid in ouibus paterfamilias vtilitatis minus potuerit inuenire. Tantùm iterum erit liber, vt si inquieto vel inobedienti gregi pastoris fuerit omnis diligentia adtributa, & morbidis earum actibus vniuersa fuerit cura exhibita, pastor earum in iudicio Domini absolutus dicat cum Propheta Domino: *Iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi*: Ipsi autem contemnentes spreuerunt me. Et tunc demum inobedientibus curæ suæ ouibus poena sit eis prævalens ipsa mors: Ergo cum aliquis suscipit nomen Abbatis, duplici debet doctrina suis præesse discipulis; id est, omnia bona & sancta factis amplius

Tom. 8.

Psa. 39.

quàm verbis ostendat. Vt capacibus discipulis mandata Domini verbis proponat; duris verò & simplicioribus, factis suis diuina præcepta demonstret. Omnia verò, quæ discipulis docuerit esse contraria, in suis factis indicet non agenda: ne aliis prædicans ipse reprobus inueniatur: ne quando illi dicat Deus peccanti: *Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum: tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te.* Et qui in fratris tui oculo festucam videbas, in tuo trabem non vidisti. Non ab eo persona in monasterio discernatur; non vnus plus alio ametur, nisi quem in bonis actibus, aut obediētiâ inuenerit meliorem. Non præponatur ingenuus ex seruitio conuertenti, nisi alia rationabilis causa existat. Quod si ita ratione dictante Abbati visum fuerit, & de cuiuslibet ordine id faciat: sin alias, propria teneant loca. Quia siue seruus, siue liber; omnes in Christo vnum sumus, & sub vno Domino æqualem seruitutis militiam baiulamus: quia non est apud Deum personarum acceptio: sed solummodo in hac parte apud ipsum discernimur, si meliores [ab] aliis in operibus bonis & humiles inueniamur. Ergo æqualis sit ab eo omnibus caritas, vna præbeatur in omnibus secundùm merita disciplina. In doctrinâ namque suâ Abbas Apostolicam debet illam semper formam seruare, in quâ dicit: *Argue, obsecra, increpa;* id est, miscens temporibus tempora, terroribus blandimenta, dirum magistri, pium patris ostendat affectum. Indisciplinatos, & inquietos debet durius arguere: obedientes autem & mites, & patientes, vt in melius proficiant obsecrare: negligentes & contemnentes, vt increpet & corripiat, ammonemus. Neque dissimulet peccata delinquentium, sed mox, vt cœperint oriri, radicitus ea, vt præualet, amputet, memor periculi Heli sacerdotis de Silo. Et honestiores quidem, atque intelligibiliores animos primâ vel secundâ ammonitione verbis corripiat: improbos autem & duros, ac superbos, vel inobedientes verberum vel corporis castigatione in ipso initio peccati coërceat: sciens scriptum: *Stultus verbis non corrigitur.* Et iterū: *Percute filium tuū virgâ, & liberabis animam eius à morte.* Meminere debet semper Abbas quod est, meminere quod dicitur; & scire, quia cui plus commit-

1. Cor. 9. Psal. 49. Matt. 7.

1 Cor. 12. Rom. 2.

1. Tim. 4.

3. Reg. 1.

Prou. 18. Prou. 23.

titur, plus ab eo exigitur. Sciátque quam difficilem & arduam rem susceperit, regere animas, & multorum seruire moribus: & alium quidem blandimentis, alium verò increpationibus, alium suasionibus. Et secundùm vniuscuiusque qualitatem vel intelligentiam se omnibus conformet, vt non solum detrimenta gregis sibi commissi non patiatur, verùm in augmentatione boni gregis gaudeat. Ante omnia ne, dissimulans aut parui pendens salutem animarum sibi commissarum, plus gerat sollicitudinem de rebus transitoriis & terrenis, atque caducis, sed semper cogitet, quia animas suscepit regendas, de quibus rationem redditurus est. Et, ne cauſetur de minore substantiâ, meminerit scriptum: *Primùm quærite regnum Matt. 6. Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.* Et iterum: *Nihil deest timentibus eum.* Sciatque, quia, qui suscepit animas regendas, præparet se ad rationem reddendam: & quantùm sub curâ suâ fratrum se habere scierit numerũ, agnoscat pro certo, quia in die iudicij ipsarum omnium animarum est redditurus Domino rationem, sine dubio additâ & suæ animæ: & ita timens semper futuram discussionem pastoris de creditis ouibus, cum de alienis ratiociniis cauet, redditur de suis sollicitus: & cum de monitionibus suis emendationem aliis subministrat, ipse efficitur à vitiis emendatus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABBAS, &c.] Huius capitis & præcedentis hæc mentio fit in Concilio Trosleiano cap. 3. *In ipso ingressu sanctæ regulæ legitur de eligendo Abbate, & qualis esse debeat.* Ex quo patet caput de ordinando Abbate olim primum fuisse Regulæ S. B. Caput.

NIHIL EXTRA PRÆCEPTVM DOMINI, &c.] In Canone S. Theodori Anglorũ Apostoli. de ordinatione Abbatissæ: *Quatenus tuâ gratiâ præuenta nihil contra tuũ præceptũ faciat, doceat, cõstituat, vel iubeat.*

FERMENTVM IVSTITIÆ DIVINÆ.] Non fermentum Pharisæorum, quod inflet ad vanitatem, sed fermentum Christi, quod pusillos discipulorum animos extollat, & excitet ad grandia operanda, atque ferenda propter Deum.

DOCTRINÆ.] Si apta fuerit ad lucrandas animas earumque seruorem augendum & conseruandum. Non sufficit enim pastori multa & præclara docere, sed bene & appositè ad animarum salutem.

VTILITATIS MINVS INVENERIT.] Nota. Non tantum de

gregis detrimento, sed etiam de minori illius protectu Abbas rationem redditurus est, eoque nomine plectendus, non secus ac opilio; cum iustè paterfamilias inscitiæ non tantùm, si videat oues suas interisse, vel saltem morbidas, sed etiam, si macras & exiles.

TANTVM ITERVM LIBER ERIT, VT SI, &c.] Ita apud Ruchardum, ita in cod. MSS Vind. S. Faronis, S. Germani vtroque, & in editione Colonensi. At in R. MS. Magistri, apud Trithemium & Smaragdum, *Tantumdem iterum erit liber, vt si*, in Vict. p. *Tandem*. In vulgatis deest particula, *vt*: & ante *ni*, *pastor*. Pingitur paretum: itaut nullus ex totâ hac periodo sensus elici possit: In editione Colmari ita legitur: *Tantummodo apud Deum liber erit, si (postquam inquieto & inobedienti gregi pastoralis omnis diligentia fuerit attributa, & morbidis earum nihilo minus sanandis exhibita) Pastor ipse in iudicio Domini absolutus dicat*, &c. Clarus est sensus & planabilis. Itaque legendum puto hoc modo: *Tantum iterum liber erit, si (vi inquieto, vel inobedienti gregi pastoris fuerit omnis diligentia attributa, & morbidis earum similiter universa cura exhibita) Pastor earum in iudicio Domini absolutus dicat*, &c. Et particula, *vt*, hoc loco, est, *cum*, vel, *postquam*, vt sæpè apud classicos auctores.

ITERVM.] Nempe in iudicio; cum antea in vitâ liber fuerit eundo negligentis pastoris supplicium temporaneum.

POENA SIT EIS.] Hîc phrasis Hebraica, per quam redundat sæpè pronomen, *is*, vt: *cuius participatio eius in idipsum*.

IN SVIS FACTIS.] In Canone Theodori Archiepiscopi Cantuariensis legitur, *in operibus suis*. In Epistolâ monachorum Laubiensium ad Episcopos Rotherdum Cameracensem & Notkerum Leodiensem, *in suis actibus*. *Baldric. lib. 1 Chron. ca. 101*

ET QVI IN FRATRIS TVI OCVLO.] Horatius Sat. 3. li. 1. serm.

Stultus & improbus hic amor est, dignusque notari,
Cur tua perpetuas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila aut serpens Epidaurius?

SERMONES MEOS POST TE.] Ita in Psalterio Romano.

EX SERVITIO CONVERTENTI.] Huc referri potest id quod scribit S. Leander cap. 12. de institutione Virginum: *Quas tibi facit, vel fecerit ancillas conditio pares, iam non pro nexu seruitutis exulceres, sed pro paritate professionis honores. Quæ tecum Christo virginitatis stipendia militat, pari tecum libertate exultet. Nec sic vos provocamus ad humilitatem, vt illas superbiâ erigamus: quas dum tu accipis vt sorores, gratius illæ tibi sint famulæ, præbeantque obsequium, non seruitute addictæ, sed liberâ caritate. Quoniam quidem non est personarum acceptio apud Deum, sed in distribuendo fides. Vbi pariter consulitur domina & ancilla, ibi non eligitur domina, & reprobatur ancilla.* Nec omittam præclarè illud dictum à S. Ambrosio Epist. 55. *Apud Dominum enim seruitus &*

libertate aquâ luce perfruuntur, cum nulla sit maior dignitas, quàm seruire Deo. Quod non sint contemnendi serui, plura vide apud Macrobium lib. 1. Saturnal. cap. 11. Et apud Agellium lib. 2. cap. 18.

IN OMNIBVS SECVNDVM MERITA DISCIPLINA.] Disciplina hoc loco est correctio, quæ adhibenda est prout quisque meruerit.

IN DOCTRINA, &c.] Hic locus citatur in Concilio Troslejano cap. 3. tom. 3. Conc. Galliæ.

ARGVE, OBSECRA, &c.] est merismus seu distributio elegans figura, cum omnia simul accumulantur, vt postea debito ordine distribuantur; quod rectè præstat S. B. cum subiungit: *Indisciplinatos & inquietos debet durius arguere, obedientes autem & mites & patientes, vt in melius proficiant obsecrare: contemnentes autem & negligentes vt increpet & corripiat, ammonemus.* Vbi etiam notandum est quàm appositè hic S. Pauli locus à S. Benedicto expositus sit.

MISCENS TEMPORIBVS TEMPORA.] Tempora. i. occasiones. Miscet temporibus tempora monasterij rector, cum, prudenter arreptâ occasione, modò arguit, modò obsecrat, modò increpat, modò terret, modò blanditur. Omnia ergo cum temporis occasione facienda.

PIVM PATRIS, &c.] Declarat amplius quomodo est miscenda severitas lenitati. Cuius doctrinam tanquam sub eius regulâ enutritus S. Gregorius magnificè illustrat. 2. par. curæ pastoralis cap. 6. *Curandum quippe est, vt rector subditis & matrem pietatis, & patrem exhibeat disciplinæ.* Et paulo post exponens illud Psalmistæ: *Virga tua & baculus tuus. Virgâ enim percutimur, & baculo sustentamur: si est ergo districtio virgæ, quæ feriat, sit & consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit vigor, sed non exasperans: sit pietas, sed non amplius quàm expediat parcens: vt, dum se in arce regiminis sublimis clementiáque permiscent, is qui præest corda subditorum & terrendo demulceat, & tam territoris reuerentiam demulcendo conditingat.* S. Caesarius Epist. ad Oratoriam, *per virgæ disciplinam corrigas, per baculi pietatem disciplinatam sustentes.* His adde illud Senecæ lib. 1. de clem. cap. 14. *Officium bonorum parentum, qui obiurgare liberos nonnunquam blandè, nonnunquam minaciter solent, aliquando etiam manu uerberare.* Ita se gerebat S. Maximus Episcopus Reiensis, qui, vt in eius actis habetur, *Metuendus seueritate, benignitate venerandus, auctoritatem humilitatis mansuetudine superabat.*

ID EST INDISCIPLINATOS, &c.] Præclarè S. Gregor. lib. 9. Epist. 8. *Bonitate dulcem, prauis sentiant correctorem.*

AMMONEMVS.] Pro, *admonemus.* Ita passim scribitur in hoc concordiæ codice MS. vt in Victorino vtroque & S. Cæsario. Ita scripserunt veteres, vt docet Papyrianus apud Cassiodorum lib. de Orthographiâ: *Ad, præpositio interdum retinet, d, litteram vt adfert, adfuit: interdum variat, vt, ammonet, amminiculum.* Et Beda lib. de Or-

thographiâ. *Ad, euphoniæ causâ in sequentem mutabitur, ut, assicio, assuo allido, ammoneo, annuo.* Itaque vbique hanc scripturam retinemus.

NEQVE DISSIMVLET PECCATA.] Demissi est animi atque anguſti pectoris dissimulare peccata delinquentium, nec illa corrigere: qualis fuit Claudius Imperator; qui socordi lenitate vniuersum imperium labefactauit: qui etsi bonus esset, tamen, vt de eo canit Ausonius.

Non faciendo nocens, sed patiendo fuit.

In Cæsaribus Tetrast. 3.

Sic stolidus Abbas, qui sibi barbam velli, vt aiunt, à subditis patitur, licet probus, nocet tamen est, non faciendo peccata, sed patiendo.

MEMINERE.] Pro, *Meminisse*, ita apud Keronem discipulum S. Othmari in expositione Alamanica vocabulorum regulæ S. B. apud Smaragdum, & S. Dunstanum & in MS. S. Faronis.

STVLTVS VERBIS NON CORRIGITVR.] Prou. 8. *Stultus non recipit verba prudentiæ.* Sed S. B. videtur potius protulisse sensum, quàm verba.

PERCVTE FILIVM TVVM VIRGA, &c.] Prou. 23. hoc etiam loco protulit potius D. B. sensum, quàm verba. Nam ita habetur: *Noli subtrahere a puero disciplinam. Si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percutiens eum, & animam eius ab inferno liberabis.*

SCIATQVE QVAM DIFFICILEM.] Præclare sanè. Nam vt sæpe inter alia S. Gregorius lib. 1. curæ pastoralis cap. 1. *Ars est artium regimen animarum.* Quarum tanta est varietas, vt plus differant inter se hominum ingenia, propensiones, studia & affectus, quàm hominum facies & vultus. Ideo

PRIVS QVIDEM PRAEDICENTIS &c.] Sub audi vel tam *regere.*

PRIVS QVAM SOLLICITVDINEM, &c.] Ita in MS. cod. Vind. S. Emm. & S. Germ. min. Ita apud Smaragdum. In vulgatis: *Non plus geras*, &c. Sed hanc negationem sæpe fuisse additam, ex antiqua scripturæ sit, *Ne dissimulans*: Nimia autem rerum temporalium in prælato cura quantum malum pariat, sic docet S. Gregorius magnus pastoralis curæ cap. 7. *Sicque fit, vt dum magis se mundanis turbulentiis gaudent (Rectores) interna sua alios docere dedignantur, gubernent. Vnde subditorum quoque procul dubio vita torpescit: quia, cum præsules spiritualiter sibi apposite, in exemplo eius, qui præcauisse, quasi in obliquo itineris offendit. Languente enim capite inualescente membra necesse est: & in exploratione hostium frustra exercitus sequitur, si ab ipso ductore itineris erratur. Nulla subditorum mentes exhortatio sublevat, eorumque culpas increpatio nulla castigat.* Sed quomodo circa hæc se gerere debeat prælatus, optimè docet Epistola monachorum Laubiensium ad Episcopos Rotharium Camerac. & Notkerum Leodiensem, cuius locum subiiciam, quia mirificè S. B. doctrinam illustrat. *Nouissimum prouocatis Abbatem, cui hoc sit, quod dicatur, id est, vt & corporibus paterno*

affectu necessariam curam impendat, & animarum salutem pastoris vigilantiâ non negligat: sicque interiorum curam in exteriorum occupatione non minuens, & exteriorum prouidentiam in interiorum sollicitudine non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut solum interiorum occupatus, quæ foris debet, proximis non impendat. Quod facile præstabit, si hoc S. Gregorij consilium cap. citato sequatur: *Secularia quæque negotia aliquando ex compassione toleranda sunt, numquam verò ex amore requirenda: ne, cum mentem diligentis aggrauant, hanc suo ei illam pondere ad ima de cœlestibus immergant.* Rectè, quia id, quod ex amore suscipitur, ægrè relinquitur. Hic autem ex amore secularia amplectitur, qui seu per agros seu per plateas ciuitatum volitare delectatur.

ET NE CAVSETVR DE MINORI FORTE SVBSTANTIA] Cautam hoc loco est excusationem & defensionem afferre. Vlpianus. ff. l. 2 §. *si non propter. Si quis cautionibus*, &c. *Neque iterum permittendum est ei, si quid sit, quod ex imputetur causari tempestatem, vel vim fluminis.* Tertullianus lib. de fugâ in persecutione: *Ne, vt nunc fatis, de carnis quidem infirmitate causeris, de spiritus autem firmitate dissimules.* Rufinus lib. 2 de vitis Patrum: *Et cum causaretur non inuenire nauigium.* Hinc causatio, prætextus, defensio, excusatio. Tertullianus lib. de coronâ militis: *Caterum subuertit omnem substantiam sacramenti causatio huiusmodi.* Idem lib. de exhortatione ad castitatem. *Scio quibus causationibus coloremus insatiabilem carnis cupiditatem.* Hæc autem verba: *Et, ne causetur de minori forte substantiâ*, incipiunt periodum, & iungenda cum sequentibus: *Meminerit scriptum*, &c.

NIHIL DEEST TIMENTIBVS EVM.] Ita in Psalterio Romano.

SCIATQVE, QVIA, QVI SVSCEPIT ANIMAS REGENDAS, PRÆPARET SE.] Ita in R. MS. Magistri, in MS. cod. Vind. in vetustâ editione Parisiensi, vbi tamen habetur, susceperit, in cod. MSS. S. Faronis, vtroque S. Germ. recte. In Parisiensi recentiore editione: *Sciatque, quia susceptit animas regendas, & præparet se.* Ferenda vtique lectio. Apud S. Dunstanum & Smaragdum: *Sciatque quis susceptit animas regendas, præparet se.* Videtur deesse particula, *Quia.* Lege ergo, vt in nostra concordia, *Sciatque, quia quis susceptit animas regendas, præparet se.* Estque Ecthipsis, qua interdum vtitur S. B. vt suprà, & alibi infrà, & subaudi, *Necesse est.* Quasi dicat, *Necesse est, vt præparet se.*

ET QVANTVM SVB CVRA SVA, &c.] In Canon. Theodori Anglorum Episcopi, de ordinatione Abbatissæ. *Et quantas sub curâ sua animas habuerit, ipsas sine dubio ante sedem maiestatis sua sit ratura.*

RATIOCINIIS.] Ratiocinium est ratio, quæ redditur. Cod. L. *Actuarij.* De Erogatione militaris annonæ. *Cuius ratiocinia pertractant.* Et lib. 8. Codicis extat titulus 13. de ratiociniis operum publicorum.

Ex

Ex Regulâ S. Macarij. Cap. 5. §. 2.

DE'BETIS, qui præestis, Patres, tales vos exhibere, vt ait Apostolus: *Estote forma credentibus.* Hoc est, pro qualitate quæ mysticæ pietatis & veritatis fiunt, animas ad cœlestia de terrenis erigere, dicente Apostolo: *Argue, increpa, obsecra cum omni patientiâ & doctrinâ.* Et alio loco inquit: *Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in Spiritu mansuetudinis*: Decernendum est ab illo, qui præest, qualiter circa singulos debeat pietatis officium monstrare, æquitatem tenere [debet] non immemor Domini dicentis: *In quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis.*

1. Thess. 1.
1. Tim. 4
1. Cor 4.
Math. 7

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DEBETIS.] Hoc caput extat in cod. MS. Floriacensis cœnobij, in Regulâ, quæ appellatur, Serapionis, Macarij, Paphnutij, alterius Macarij, &c. & edita est Romæ cum operibus Cassiani.

VT APOSTOLVS AIT ESTOTE.] Locus citatur non prout est in Apostolo, sed textui auctoris accommodatur.

PRO QVALITATE QVÆ MYSTICÆ, &c.] Pronomen *quæ*, transpositum, & subaudiendum demonstratiuum, *eorum* & ita locus construendus, vt sensus elici possit. *Pro qualitate mystica pietatis & veritatis eorum, quæ fiunt*, &c. TENERE DEBET.] π, *debet*, redundat.

Ex regula Patrum Cap. 11. §. 3.

ABBATI verò nulli liceat sibi quicquam propriè vindicare: cum omnia, Deo propitio, in illius maneant potestate. Si quis verò, quod in regulâ iunioribus prohibetur, sibi aliquid ex successione parentum, seu quolibet

modo, vel donato retinere præsumpserit, & non omnia in commune posuerit, à fratribus arguatur: si in vitio perstiterit, ad notitiam Episcopi deferatur: quod si ab Episcopo correptus, nec sic emendauerit, deponatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABBATI VERO NVLLI LICEAT. &c. Hoc capitulum reperitur in tertiâ regulâ cod. Flor. suprà citati, cuius initium est: *Cum in nomine Domini vnà cum fratribus.*

SIBI QVICQVAM PROPRIE VINDICARE.] Hîc notandum est Abbates & prælatos monasteriorum non esse Dominos bonorum, quæ sunt in monasteriis, sed administratores duntaxat, vt habetur cap. *Fraternit.* De donat. &c. ac proinde debere illa tantùm in eos vsus distribuere, ad quos ordinata sunt, & destinata, vt rectè docet Nauarrus in cap. *Nullam.* 18 qu. 3. n. 6. Quod si ea in vsus profanos ac inutiles, ac contra regulam atque institita suæ religionis profundant, peccant mortaliter, & sunt proprietarij, vt docet Rodericus tom. 3. de Regul. qu. 29. art. 10.

SI QVIS.] Abbas videlicet.

IVNIORIBVS.] Id est, inferioribus, subditis.

EX SVCCESSIONE PARENTVM.] Quòd olim poterant monachi parentum hæreditatem adire, infrà dicetur.

Item eiusdem. Cap. II. §. 4.

ILLVD quoque statuimus, vt Abbates omni tempore cum fratribus reficiant: quia eo tempore, quo fratres aut pro neglegentiâ arguere, aut spiritali debent sermone imbuere, absque certâ necessitate se remouere non debent.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLVD QVOQVE,] Hæc inuenire est in eâdē regulâ MS. cod. Flor.

AVT PRO NEGLEGENTIA ARGVENDI SVNT.] Si minimum

Digitized by Google

tardius ad mensam accedant, aut ibi quidpiam, quod minus deceat monachum, faciant.

AVT SPIRITALI DEBENT SERMONE IMBVERE.] Cum nimirum Prior de lectiuâ aliquid dicit, quod sit ad ædificationem, vt infrà habetur in regula S. B.

Ex libro Horsiesij ad Monachos. §. 5.

QVAPROPTER, ô Duces & Præpositi monasteriorum, ac domorum, quibus crediti sunt homines, & apud quos inueniuntur K, siue, I, siue, E, siue, A. (vt in commune dicam) quibus crediti sunt homines singuli cum turmis suis expectantes Saluatoris aduentum; vt in conspectu illius ornatum armis exercitum præparetis; ne refrigeretis eos in carnalibus, & spiritalia non buatis alimenta: aut rursum doceatis spiritalia, & in carnalibus affligatis, in escis videlicet & vestitu: sed & spiritales & carnales cibos pariter tribuite; & nullam detis eis occasionem neglegentiæ. Aut quæ est ista iustitia, vt fratres affligamus labore, & ipsi vacemus otio? aut imponamus eis iugum, quod ipsi ferre non possumus. Legimus enim in Euangelio: *in quâ mensurâ mensi fueritis, remetietur vobis.* Vnde & laborem & refrigerium cum ipsis habeamus communia: nec discipulos seruos putemus, & illorum tribulatio sit nostra lætitia: ne Euangelicus nos cum Pharisæis sermo corripiat: *Væ vobis legis peritis, qui ligatis onera importabilia, & imponitis ea super humeros hominum, & ipsi ne digito quidem audetis adtingere.* Sicut aliqui adtendentes semetipsos, vt viuentes iuxta mandatum Dei sibi loquantur, & dicant, quid mihi est cum aliis? Ego verò vt seruiam Deo & eius mandata implere possim, non ad me pertinet quid alij faciant? Hos Ezechiel corripit dicens *O pastores Israel, nunquid pascunt semetipsos pastores? nonne oues pascunt? ecce lac comedebatis, & lanis operiebamini. Quod pingue est immolastis & quod infirmum non confortastis, & quod confractum est, non ligastis, quod errabat, non reduxistis, quod perierat, non requisistis, quod*

Matth. 7.

Luc. 11.

Ezech. 34.

forte erat, fecisti labore deficere, & dispersisti oues meas. Propterea ipse Dominus ad iudicium veniet cum senioribus & principibus suis, complebitur illud in nobis. Exactores vestri depradantur vos, & qui repetunt, errare vos faciunt. Qui magis audire debe-
Eccl.10. mus: *Beata terra, cuius rex filius ingenui, & principes tui in tempore comedunt in fortitudine, & non confundentur.* Ideo, ô homo, vsque ad vnam animam, quæ tibi credita est, monere non cessies, & docere, quæ sancta sunt, & teipsum bonorum operum præbere exemplum: & cauere quam maximè, ne alterum oderis; sed cunctis exhibeas æqualitatem: ne
NOTA. forte, quem tu diligis, Deus oderit; & quem tu odisti, Deus diligat. Nulli erranti pro amicitia consentias, & alterum premas, & alterum subleues, & pereat labor tuus: non sedeas in locis humilioribus, in quibus Pater noster præcipit penitus non sedendum. Caueant Præpositi domorum, ne forsitan quilibet vnus è fratribus iniuriam Præposito fecerit & iratus ille discernat & dicat quid: causæ habeo ad hominem contemptorem? faciat quod vult, ad me non pertinet. O homo, quid hæc loqueris? intellige, quo furore supereris, & quod odium occupauerit cor tuum, vt magis tuo vitio, quàm tuo peccato frater pereat: cui debes ignoscere, & eum suscipere pœnitentem: vt possis illud Euangelij dicere: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Si ergo vis, vt Deus tua peccata dimittat, & tu dimitte fratri tuo, quicquid illud est, quod in te peccauit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVAPROPTER O DVCES.] Hæc habentur in editis Orsiesij. APVD QVOS INVENIVNTVR. K, *Sive*, I, &c.] in libro Orsiesij edito hæc corrupta sunt. In codice Vindocinensi ita leguntur: *Et apud quos inveniuntur Caritas sive iustitia, sive æquitas, sive amor.* Sed hæc lectio manat à quodam correctore, qui diuinare voluit, quid sibi vellent huiusmodi litteræ quarum sensus pendet ex vitâ S. Pachomij, cuius S. Orsiesius fuit discipulus, apud Palladium cap. de Tabennesiotis. Sozomenum lib. 3. hist. Eccl. cap. 13. & Nicephorum Callistum

Digitized by Google

lib. 9 hist. Eccl. cap. 14. qui dicunt monachos sancti Pachomij olim in quatuor & viginti classes seu domos fuisse diuisos, & singulis earum nomen vnius ex quatuor & viginti litteris Græcis fuisse impositum nempè alpha, beta, &c. conuenienter moribus monachorum, qui per eiusmodi classes essent diuisi; itavt simpliciorum classi nomen imponeretur, ι, morosiorum classi, ϛ, vel, ζ. &c. Fuit hæc olim consuetudo, vt quibusdam hominibus nomen alicuius ex quatuor & viginti litteris imponeretur ob diuersa eorum studia & mores, atque etiam corporis deformitates. Nam Valerius Crassus Tribunus militum sub Tiberio Βῆτα est appellatus, eò quòd herbà, quam Latini betam vocant, liberter vesceretur. Orpyllis Cyzicenum scortum Γάμμα appellabatur. Aurenor, qui Cretensium historiam scripsit, Δέλτα cognominatus est, quòd bonus esset, nam Cretenses bonum δέλτον dicunt. Apollonius, temporibus regis Philopatoris astronomiâ clarus Ε'ψιλον appellatus est à figurâ, E, quam Luna in suo cursu describit, in quo ille multum studij contulerat. Satyrus Aristarchi familiaris Ζῆτα est nuncupatus ab inuestigandi rerum causas studio: nam ζητῶ, est inuestigo. Æsopus ab Idmone hero Θῆτα est appellatus: nam θῆτες Græcis serui dicuntur. Pythagoras, qui numeros omnes descripsit à tertiâ litterâ Γάμμα est appellatus. Cypseli Corinthiorum tyranni mater, quod pedibus valga esset & claudâ, Λαμψδα à Pythio Apolline appellata est. Hæc habet Ptolemæus Hephastion lib. 5. nouæ hist. in Bibliothecâ Photij n. CXC. Idem de matre Cypseli referunt Helladius in Chrestomathiâ apud Photium. n. CCLXXIX. & Herodotus lib 5. apud quos tamen malè legitur λάμδα, pro, λάμβδα. Ptolemæus Hephæstion & Helladius nescio quid de Moyse nugantur, cum aiunt illum appellatum fuisse Λεπρὰ, à nomine λέπρος, id est, vitiligo, quòd corpus vitiligine distinctum haberet. Fabula nata videtur ex eo quòd Moyses manum à Deo in sinum mittere iussus eam inde leprâ maculatam retulerit. Eratosthenes Βῆτα dictus est, quod summis proximus in omni disciplinarum genere secundas teneret, vt scribit Hesychius Illustris libello de Philosophis: Nec Christus Dominus huiusmodi à litteris appellationem repudiauit. Nam Apocalyps. 1. se ipse nominat Α'λφα & Ω'μέγα. Est enim ipse prima rerum creatarum causa, & finis vltimus ad quem ipsæ referuntur. Sed de his satis. Cum igitur S. Orsiesius scribit. *Apud quos inueniuntur, K, Sine, I* &c. id est, vos præpositi domorum seu classium monasterij, in quibus sunt discipuli seu monachi, quorum ingenia, & mores sub huiusmodi elementorum figuris designantur, &c.

NE REFRIGERETIS EOS, &c.] Sensus istorum est. Ne ita suppeditetis temporalia discipulis vestris, vt spiritualia subtrahatis: nec ita spiritalia subministretis, vt temporalia subducatis: sed vtraque pro necessitate conferte.

O PASTORES ISRAEL.] In versione communi: *Va pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos. Nonne greges à pastoribus pascun-*

tur? Sed idem est sensus.

QVOD ERRABAT.] Ita in textu Græco: τὸ πλανώμενον. In versione vulgatâ: *Quod abiectum est.*

ET QVOD FORTE ERAT FECISTIS LABORE DEFICERE.] iuxta textum Græcum: ἢ τὸ ἰσχυὸν καπιγράσθαι μόχθῳ. I. & forte afflixistis labore. In versione vulgatâ: *Sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentiâ.*

FILIVS INGENVI.] Vt in textu Græco: ὑὸς ἐλευθέρου. In versione vulgata: *Nobilis.*

SEDEAS IN LOCIS HVMILIORIBVS.] Respicit ad articulum 128. Regulæ S. Pachomij: *Præpositus non inebrietur: nec sedeat in humilioribus locis iuxta vasa monasterij.* Intelligit cellarium, à quo præpositos arcet.

PATER NOSTER.] Intelligit S. Pachomium, cuius discipulus fuit S. Orsiesius.

Item ipsius. §. 6.

EX quibus omnibus discimus, quod oporteat nos stare ante tribunal Christi, & de singulis non solùm operibus, sed & cogitationibus iudicari: & post rationem vitæ nostræ etiam pro aliis, qui nobis crediti sunt, reddituros esse similiter rationem. Et hoc non solùm de præpositis domorum audiendum est, sed & de principibus monasteriorum, & de singulis fratribus, qui reputantur in plebem, quod omnes inuicem debent onera sua portare, vt adimpleant legem Christi.

Gal. 6.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE PRÆPOSITIS DOMORVM.] Præpositi domorum sunt ij qui præsunt ædibus, seu classibus, in quas diuisum erat monasterium S. Pachomij, vt suprà dictum est.

DE PRINCIPIBVS MONASTERIORVM.] Principes monasteriorum sunt Abbates, ita appellantur in regulâ S. Pachomij, cui addictus erat S Orsiesius, art. 8. *Vel monasterij principe disputante.* Dicuntur & Patres monasteriorum in eâdem regulâ, art. 18. *Nuntiabit Patri monasterij.* Art. 33. *Nisi pater monastery præceperit.*

Digitized by Google

Item eiusdem. §. 7.

VOs ergo monasteriorum principes, estote solliciti & adhibete omnem curam pro fratribus cum iustitiâ & timore Dei: ne abutamini potestate in superbiâ: sed exemplum præbete vos cunctis, & subdito gregi: sicut & Dominus noster in omnibus se exemplum præbuit. Qui posuit quasi oues familias, vt misereamini gregi vobis credito, & memineritis Apostolicæ sententiæ, in quâ ait. *Nihil subtraxi, vt non adnuntiarem vobis voluntatem Dei.* Et iterum: *Non cessaui deprecando vnumquemque vestrum, & docendo vos publicè.* Videte, quanta viscera misericordiæ fuerint in homine Dei, qui non solùm sollicitus est pro omnibus Ecclesiis, sed languet cum languentibus, & omnium sustinet passiones. Caueamus, ne per nostram neglegentiam aliquis scandalizetur, & corruat; & obliuiscamur verborum Domini Saluatoris, qui in Euangelio loquitur: *Pater, quos dedisti mihi, non perdidi ex eis aliquem.* Nullam animam contemnamus: ne quisquam per nostram duritiam pereat. Si enim aliquis propter nos mortuus fuerit, anima nostra pro illius animâ tenebitur in reatu. Quod quidem & Paternoster indesinenter nobis solebat inculcare, & monebat: ne impleretur in nobis illud eloquium: *Singuli opprimunt proximum suum.* Et iterum; *Si inuicem mordetis & deuoratis; videte, ne inuicem consumamini.* Ex quo apparet, quòd, qui alterius seruat animam custos animæ suæ sit. Sed & vos, qui secundi estis monasteriis, primos vos exhibete virtutibus ne quis vitio vestro pereat: ne incurratis in illud opprobrium, in quo incurrit ille, qui comedit & bibit cum ebriis, & non dedit in tempore suo conseruis cibaria.

Act. 20.

Ioan. 17.

Gal. 5.

Matt. 24.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXEMPLVM VOS PRÆBETE.] Nihil est tam efficax ad subditorum salutem promouendam, quàm prælatorum exemplum. τὰ ὑπόμνηματα μᾶλλον ἐπιτρέπει. i. exempla sunt (dictis) efficaciora: inquit S. Dorotheus doct. 17. quod bene monebat Chæremon apud Cassianum Coll. 11. cap. 4. *Nunquam erit efficax instruentis auctoritas, nisi eam effectu operis sui cordis assensu audientis.* Et Cassiodorus lib. 1. variarum Epist. 4. *Facilis recti persuasor est innocuus index, sub cuius predicabili conuersatione pudet mores probabiles non habere.* Et lib. 6. epist. 2. *Prima æquitas est à se præsules inchoare.* Prælatus docens & non faciens est cymbalum tinniens, & crotalus crepitans. His accedat, quòd præsul non audet in alijs corrigere id, in quo se nouit delinquere. *Suos actus nullus damnat in altero*, Ait Cassiodorus epist. citata.

NIHIL SVBTRAXI.] In versione vulgata, vt in textu Græco: *Nihil subtraxerim vobis vtilium.*

VOLVNTATEM.] In textu Græco: βουλὴν. i. consilium, vt est in versione vulgatâ.

DEPRECANDO.] In textu Græco μετὰ δακρύων νουθετῶν. i. cum lacrymis monens, vt in versione communi.

NE QVIS PER NOSTRAM DVRITIAM PEREAT] Quàm perniciosa sit nimia rectorum sæuitia ex subiecto patebit exemplo. Quondam prope Salizburgum in monasterio S. Erentrudis quædam erat Abbatissa nomine Vvitradis sæuera nimis in sanctimoniales. Huic erat frater sanctissimus nomine Mazalinus Abbas monasterij S. Petri non procul ab eâdem vrbe. Accidit igitur, vt quędam sanctimonialis monasterij sanctæ Erentrudis concepto fœtu aluum duceret. Imminente partu misera illa hinc ignominiam, hinc verberum atrocitatem metuens in sacellum S. Viti se contulit, orauitque, vt tantis miseris leuaretur. Post orationem obdormiuit, sed expergefacta nihil consolationis retulit. Desperata fœtum diabolo in æternam damnationem transcripsit. Tum vir Dei Mazalinus in cella orans vidit dæmones lætos admodum coram se transeuntes: quid rerum esset, eos interrogauit. Illi grande negotium esse respondérunt: præcepit vir Dei, vt eo peracto ad se quamprimùm redirent. Euntes illi puerum natum repererunt, & subito raptum ad S. Mazalinum tulerunt, ei rem gestam narrantes. Eos per Deum sanctus Abbas adiurauit, vt puerum sibi traderent: qui parere coacti, infante in cellam viri Dei proiecto, abierunt. Surgens S. Mazalinus cum puero ante auroram ad sororem Abbatissam venit, puerum dedit; & re gestâ ex ordine narrata eam ob sæuitiam seuerius adhibuit, puerúmque

Lib de Miraculis S. Erentrudis apud Henr. Can. li. antiq.

Digitized by Google

ramque Baptizari iussit.

PATER NOSTER.] Sanctus Pachomius.

QVI SECVNDI ESTIS MONASTERIIS] Id est, præpositi monasteriorum, secundi post Abbates. Quia in hoc libro Orientis mentio fit superiorum duorum generis, notandum est plura monasteria à S. Pachomio, cuius fuit Orientis discipulus, ædificata fuisse, quæ in multas classes seu domos distincta erant, & domus in cellas: itaque in singulis monasteriis erant superiores, primò princeps monasterij, qui & Abbas post eum præpositus, qui appellatur secundus monasterij: deinde erant singularum domorum, seu classium præpositi, & post eos secundi singularum domorum, vt videre est in eodem Orientis libro. Secundus in monasterio, idest præpositus appellatur à Zacharia Papa in dialogis Γερόντων, id, Patrum. 1. Secundus.

Item eiusdem. §. 7.

ET vos, Patres, nolite prouocare ad iracundiam filios vestros; sed enutrite eos in disciplina, & admonitione: & scitote, quòd, cui plus datum est, plus quæritur ab eo; & cui plus creditum est, amplius exigitur. Nec tantùm ea consideretis, quæ vobis prosint; sed & illa, quæ proximis; & impleatur in vobis scriptura dicens: *Quia vos sequimini vnusquisque vtilitatem domus suæ.* *Epb. 6. Coloss. 3.* *Act. 1.*

Item eiusdem. §. 8.

SÆPIVS dicam, & eadem repetam. Cauete, ne alios diligatis, & alios oderitis: ne hunc sustentetis, & illum neglegatis; & cassus inueniatur labor vester, & omnis sudor pereat: & quando exieritis de corpore, & de mundi huius turbine liberati portum vos putaueritis quietis intrare, tunc inueniatis iniustitiæ naufragia: & in quâ mensurâ mensi estis remetiatur vobis ab eo, qui personas in iudicio non accipit. Si quid mortale aut aliquid turpitudinis ob neglegentiam præpositorum in domibus commissum fuerit,

post illorum propria supplicia, præpositus quoque reus tenebitur & criminis. Quod semper nobis sanctæ memoriæ Pater noster solebat ingerere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CAVITE NE ALIOS DILIGATIS, &c.] Idem S. Ortiesius supra: *Ne alterum ames, & alterum oderis; sed cunctis exhibeas æqualem.*

POST ILLORUM.] Qui peccaverint videlicet.

PATER NOSTER.] S. Pachomius.

Item eiusdem. §. 9.

VOs igitur, qui estis principes monasteriorum, si quos aliquâ re videritis indigere, & esse in angustia constitutos, nolite eos neglegere, scientes, quòd redditurí estis
Act. 20. rationem pro omni grege, super quem vos Spiritus sanctus constituit inspicere & pascere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit proprio sanguine. Propterea nos, qui fortiores sumus,
Rom. 15. debemus infirmitates inualidorum portare, & non nobismetipsis placere, sed proximo in bonum ad ædificationem. Nam Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum
Ps. 68. est, *Opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRINCIPES MONASTERIORUM.] Id est, Abbates, ut suprà notatum est.

PASCERE.] Ita in textu Græco: ποιμαίνειν. In versione communi: *Regere.*

PROPRIO SANGUINE.] Ut in textu Græco: ἰδίῳ αἵματι. In versione communi: *Sanguine suo.*

PORTARE.] Ut in textu Græco: βαστάζειν. In versione communi, *Sustinere.*

IN BONVM.] In excuso Orsiesij libro: *In bono*; Malè. In textu Græco ἐπὶ τὸ βέλτιον, vt in versione communi.

Ex Epistolâ S. Cæsarij. §. 10.

CVM verò annuntiandum verbum Dei te fratribus affectaueris, seu pro vtilitate animarum, tenoréque regulæ constituendo necessitas incubuerit altercandi, prius cautâ consideratione perpensa, vt, quod ore promis, factis impleas, vt, quod aliis prædicas, operibus præbeas. scilicet vtrum tuis humeris atque cervicibus prius sentias, vtrum gravibus aut levibus oneribus colla fratrum onustes, verbi gratiâ, si ieiunium super cotidianum, vel abstinentiam extra consuetudinem, nec non, vt assolet, plus solito in synaxi psalmos placuerit decantare. Primus in Ecclesia inueniaris, & postremus exeas: primus suscipias laborem, posterior soluas: & in cotidiano corporis alimento, atque communi cibo parsis his, cum quibus pari in mensâ vteris consensu: iisdem denique, & tu, quibus fratres, ferculorum saporibus delectare. & æqualia vobis cibaria potionesque communes exhibeant discoferi, vel pincernæ. Primatumque tuū, quem prior ad mensam tenes, primus ad virtutē parsimoniæ vindices: vt abstinētiā, quam lingua prædicat proximæ fauces vel vicinus sentiat stomachus. Ne forte subdi audientes tacitis cogitationibus dicant: ô quam pulchrè nobis abstinentiā prædicat plenus venter: & contentos nos iubet esse vilissimis cibis, ac poculis, accuratis cibis poculisque refertum guttur & eructans. Illa enim de abstinentiâ prædicatio acceptabilis est, quam lurida ieiuniis ora decantant. Et in his omnibus hoc noueris conuenire, vt angusti callis itinera, per quæ socios animones gradi, prior ipse gradiaris. Omnia quæ agenda sunt ante factis impleas, vt postmodum ductilis tuba ex percussione perducta rectius crumpas in voce propter illud Dominicum. *Quicunque*, inquit, *scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt*, Et reliqua. Inter cætera cum magnâ tibi cautelâ custodiendum est, vt Matth.

omnes in monasterio, quorum gubernacula tuis æqualiter impositisti ceruicibus, diligas: ne vnũ plus minusue ames: sed cuncta quæ sunt, in quo possibilitas extat, æquo moderamine disponas, parique moderatione dispenses, ac parem eis caritatem impertias: & non quibuslibet per priuatum amorem, sed cunctis secundùm merita singulorum, quæ iunt necessaria, largiaris. Non qui tibi vultu intuituque placuerit, non quem tibi ad oculum cognoueris, vel a cuius blandiori fueris obsequio delinitus, sed quem amor Christi, & religiosior commendauerit vita, præponas.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

Tom. 2. Concil. Galliæ Iacob. ex mendo.

CVM VERO.] Hoc fragmentum est epistolæ S. Cæsarii Episcopi Arelatensis ad Oratorium Virginum, quod etiam habetur in Concilij Aquisgranensis lib. 2. de institutione sanctimonialium cap. 7. hoc tutius, quamuis multa hic habeantur, quæ non extant in citato Concilij libro. Auctor autem noster pro more ceteroquin in singulis mutauit.

ALTERCANDI.] Altercari hoc loco non est ἀντιλογεῖν i. contendere, sed differere, ratiocinari. Glossæ veteres: *Altercatur*, διαλέγεται. i. differit, ratiocinatur.

EXTRA CONSVETVDINEM.] Iam cod. Vind. sed videtur deesse verbum, *Præcipere*, aut quid simile vt sensus ita procedat. *Primus sensus utrum gravibus aut levibus oneribus, vestis gratiâ, si secundum super consuetudinem, vel si vinum amplius extra, aut super præcipere? nec non, addidit, plus solito in synaxi Psalmos placuit decantare. Primus in Ecclesiâ inueniatur.*

CONSENSV.] Lege: *Consensu.* Vt in capite Concilij citato.

QVAM PVLCHRE NOBIS ABSTINENTIAM PRÆDICAT.] Recte: nam, vt ait Iuuenalis sat. 1.

——— probitas laudatur, & alget.

Facile est futuro ventre sobrietatem laudare. *Plenus venter facile castimonias disputat*, inquit S. Hieronymus epist. ad Paulum.

ET CONTENTIOS NON IVBET ESSE.] His satis quadrat locus Iuuenalis sat. 5.

Aspice, quàm longo distendat pectore lancem,
Quæ fertur domino, squilla: & quibus vndique sepia
Asparagis: quã despicias comitata caudã,

Dum [illegible] *excelsis manibus jubilat ministri.*
Sed tibi domidio constrictus gramnarus ero
Ponitur exigua feralis cœna patella.
Ipse Venafrano piscem perfundit: at is, qui
Pauca adeptus miseræ tibi caulis, olebit
Lucernam. Lixd cum vegetis datur alveolis, quod
Cunctis hic fasum prora fabaveat acuta.

GRADI.] In citato Concilio legitur: *Gradiendum.*

SED CVNCTA, QVÆ SVNT.] Deesse videntur hæc verba, *In monasterio.* Vel certe hæc verba: *Quæ sunt*, redundant.

NON QVEM TIBI AD OCVLVM.] Item in Concilio citato. Sed in MS. N. cod. obliteratum apparet verbum, *Servire.* Quod fane restituendum.

PRÆPONAS.] Add hoc verbum ex præfato Concilio

Ex Regulâ S. Isidori. Cap. II. §. II.

ABBAS citra langoris necessitatem cibos in conspectu pariter cum fratribus sumat: neque cultius, quam ea, quæ in commune constituunt, præparari sibi quippiam expetat. Sicque fiat, vt, dum præsens est, omnia diligenter administrentur. & dum communia sunt, salubriter, & cum caritate tractantur. Æqualia quippe erunt mensarum omnium fercula: similimisque alimentis cuncti reficiendi sunt fratres.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABBAS.] Hæc habentur in regulâ S. Isidori excusâ cap. 9. quod autem debeat Abbas cum fratribus reficere, fusius infrà disputabitur.

SIMILLIMISQVE ALIMENTIS, &c.] Quidam tamen Patres aliter censuerunt delicatè in monasterio enutritis aliquid indulgendum: de quo infrà

Ex Regulâ S. Fructuosi Episcopi. Cap. XX. §. 12.

In Cod. MS. Corbeiens. cod. ca.

ABBAS, vel Præpositus diuinis semper officiis & vigiliis interfint: & prius ipsi agant, quod alios docent.

Ex Regulâ Ferrioli. Cap. XXXVII. §. 13.

VT Abbatem cunctis, quibus præest, monachis strenuitas quidem, sed mansuetudo & potius vitâ commendet. Itavt illum sanctum magis timeant, quàm seuerum: & plus [in] metuant, quòd meritis est primus, quam quòd honore primarius. Habeat enim in correptione modum, & in familiaritate temperamentum: eritque in cunctis ita moribus dispensatus, vt & blandimento vocet & terrore castiget, faciens se ab omnibus, eò quod vitia oderit, plus amari. Tota enim eius conuersatio erit quasi positum fundamentum, vt in eo superædificetur quisquis imitatione illius optat bonis Deo meritis proximare. Nullus ab ipso erit potestate, sed ratione dammandus: nec tamen ita illi quisquam familiaris, vt cæteris plus præsumat: neque ita offensus, vt ad veniam expleta contritione non redeat. Conuenit namque illi omnes timere, qui timetur ab omnibus, totoque studio atque industriâ prouidere, ne aliquis ex his quos regendos propriâ curâ suscepit, aduerso quolibet casu discedat de numero. Et ideo pluribus medicamentis necesse est illum subuenire monachorum languoribus, & ægritudinibus mentium remedium curæ spiritalis inferre. Hoc est, si superbum viderit, fugi exhortatione humilitatis porrigat potionem: si iracundum, patientiæ illi afferat vnguentum: si mendacium sectantem, veritatis ministret antidotum, bra-

si in hoc ipso Apostoli monitis excitatus, qui dicit: *Attende tibi, & doctrinæ insta in illis. Hoc enim faciens & teipsum salum facies, & eos, qui te audiunt.* 1.Tim 4
Et iterum ad Timotheum: *Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide, & dilectione in Christo Iesu.* 2.Tim 1
Et iterum: *Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple.* 2.Tim.4
Similiter & beatus Petrus scribens: *Seniores, qui in vobis sunt, obsecro consenior, & testis Christi passionum, & eius, quæ in futuri revelari gloriæ socius, pascite, qui in vobis est, gregem Dei.* 1.Pet.5
Et addidit: *Nequæ quasi dominantes in clero, sed forma estote gregi, vt, cum apparuerit princeps pastorum, percipiatis illam floridam & immarcessibilem gloriæ coronam.* ibid
Hieremias quoque sanctissimus in persona Domini ait: *Dabo vobis pastores secundum cor meum, & pascent vos scientia & doctrina.* Cap. 3.
Et iterum: *Hæc dicit Adonai Dominus ad pastores Israel: numquid pascebant pastores?* Ezec.34.
Et adiungit: *Ob hoc, pastores, audite verbum Domini. Hæc dicit Adonai Dominus: Ecce ego ipse ad pastores, & requiram oues meas de manibus eorum.* ibid
Dominus verò idem in Euangelio Petrum Apostolorum Principem, si se amaret, interrogans, adiungit: *Pasce oues meas.* Ioan. 21
Manifestum est ergo, frater, quisquis præesse videris monachis, magnum tibi per honorem onus impositum, itavt, cum dignitate iis primus, de fide omnium pondere rarcinatus. Præter quod rectitineris curre semitam quæ ad cœlum perducit & ne offende gregi infensum callem, & sanctitatis eius quoque principibus antecede. Atque ita illinde, vt non erret, quicunque te ducem gradibus imitationis insequitur: vt videatis Apostolicæ, nostra sententiæ cõpletæ, quæ habet: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate.* 1.Tim 4
Et iterum: *Sollicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo operarium inconfusibilem, recte tractantem verbum veritatis.* 2.Tim 2
Hunc itaque tibi, Abbas, titulum, vt prætermissum te sermone regulæ non doleas, sicque vnumquemque ex congregatione cognoscas, quasi peculiarius admonemus: monentes, seu coram Deo obtestantes, vt hæc omnia ferventi studio, etiam cætera prouter exemplum, quæ reliquis sunt dicta, custodies.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT ABBATEM.] Videtur deesse verbum, *Oportet*, vel quid simile.

HABEAT IN CORREPTIONE MODVM.] Nam correptio famulæ debet, non vulnerare. Vide suprà.

NVLLVS AB IPSO ERIT POTESTATE, SED RATIONE DAMNANDVS.] Ex his manifestum est non oportere Abbatem vti libitu, & absoluta potestate, sed omni ratione metuit, vt monet S. B. cap. 74. *Qui Abbas non conturbet gregem sibi commissum, nec quasi lubet à vero judicio posse dicat aliquid.* Et S. Ofiesias: *Ne abbas meus superbiat in superbiâ.* Et Ezechielis cap. 34. malis pastoribus exprobratur: *Sed cum austeritate imperabatis, & cum potentiâ.* Et præclarè tanè Theodoricus rex apud Cassiodorum lib. 1. Var. ep. 12. *Et quanquam potestatem habeat, Deo tamen subjaceat: nec quod velimus, voluntatem tamen nostram divinâ ratione metimur; vt ita magis æstimemus eligere, quæ Deus dignum est approbare.* Ita legebat S. Fulgentius Episcopus Ruspensis, qui (vt in ejus actis habetur) *Nullis cum verbo dominationis secularis, quamvis paralitis, imperabat.* Sit ergo Abbas, vt de Nerua Imperatore scribit Ausonius,

princeps nomine, mente parens.

Paternâ mansuetudine imperet, non regio furore.

GLORIÆ SOCIVS.] In versione communi: *Gloriæ communicator.* In textu Græco κοινωνὸς. I. gloriæ particeps: itavt, *Communicator*, familiari intercedente, vt aliquando verbum, *Communico.* Itaque, *socius*, hoc loco nihil aliud est, quàm, particeps.

SED FORMA ESTOTE GREGIS.] In editione vulgatâ, vt in textu Græco: *Sed forma facti gregis.*

VT PERCIPIATIS.] In editione vulgatâ: *Et percipietis*, vt in textu Græco.

ILLAM FLORIDAM ET.] Hæc verba non sunt in epistola Petri. Itaque puto hos textus citatos fuisse ex memoriâ, non ex codice.

OB HOC.] In communi versione, *Propterea.*

ADONAI.] Vt in textu Hebraico.

NVMQVID SEMETIPSOS PASCVNT PASTORES?] Iam Septuaginta: μὴ βοσκοῦσιν οἱ ποιμένες;

OVES MEAS.] Vt in textu Græco τὰ πρόβατά μου.

DE MANIBVS EORVM.] Ita in textu Græco: ἐκ χειρὸς αὐτῶν.

PETRVM SI TE AMET INTERROGANS, &c.] non prius constituitur pastor vniuersalis Ecclesiæ Petrus, quàm se Dominum amare ter

re ter profiteatur: quia Christus, cui Oulis sui cura magna est, illius regimen ei commisit, qui Deum præ cæteris Apostolis amaret, vt recte docet S. Eulogius Episcopus Alexandrinus lib. 3. contra Nouatianos. ἐμαρτύρησε πολλῷ μᾶλλον τὸν Πέτρον ἀγαπᾶν ὁ κύριος τῶν προβάτων, τῇ φωνῇ τοῦ τὰ ἀρνία τρέφειν καὶ τὰ πρόβατα, διδόντι παράκλησιν αἰχμαλώτοις καὶ διὰ τῆς ἀγάπης αἰτίαν τοῦ σώζεσθαι, διὰ πολλῶν μᾶλλον τὰ λογικὰ τρέφειν ἐπιτάττων ἢ ἀλόγους διδάσκειν. *Photius in Bibl. n. ccl xxx.*

I. præponens gregi eum, qui maximo amore in Dominum inflammatus erat, amorem, quem in oues habebat, exhibuit, & propter eamdem causam tertio interrogat, multam circa rationales oues curam ostendens.

EVM QVIQVE.] Lege: *Funque.*

TITVLVM.] Titulus hoc loco sumitur pro capite aut capitulo alicuius libri.

HÆC OMNIA.] quæ in hoc titulo, seu capite scripta sunt.

CÆTERA.] In regulâ constituta.

Ex Regulâ S. Aureliani Episcopi. Cap. XXXIII. §. 14.

SANCTVS Abbas extra congregationem non maneat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SANCTVS ABBAS.] Hæc breui quidem sententiâ, sed vtili præscribit Abbati, vt maneat in monasterio: & ægre illo excedat vt possit monitum omnibus exercitus vnà cum fratribus interesse, eos suâ præsentiâ vigere, & exemplo illuminare, eorumque culpas obseruare, & prudenter corrigere. Quod si stricte obseruetur, nescio quid salubrius ad salutem animarum, & ad disciplinæ regularis conseruationem præstantius inueniri possit. Nihil æquè domum auget ac ditat, vt domini præsentia, quemadmodum docet Aristoteles in Oeconomico: *Persica sunt*, inquit, *Instituta, vt paterfamilias ipse omnia statuat, omnia inuisat: id quod & Dion de tyranno Dionysio dicebat. Nullus enim sic aliena curat, vt sua. Debet igitur emitti vt omnia, quæ potest, ipse curet. Huc pertinet, quod Persæ quidam & Libys argute simul & facetè dixit. Rogauit ille, qui à pistum pinguémque faceret equum: oculus Domini, inquit. Libys autem cum ex eo quæreretur, quod sterceris genus?*

optimum putaret, Domini vestigia, respondit. Quod si hæc de domo & familiâ dicuntur, multò magis de monasterio dicenda sunt: cum familiæ administratio humanas tantùm diuitias, monasterij regimen cœlestes spectet. Superior est sui monasterij sol, quo absente omnia tenebrescunt.

Item ex eâdem regulâ. Cap. 42. §. 15.

SANCTO Abbati non liceat aliquid de facultatibus monasterij donare aut vendere, nec aliquid contra regulæ instituta agere. Quod si facere tentauerit secundũ consilium & sine consensu fratrum, & nostro permisso, non ei adquiescatis, & hoc fieri nullâ ratione permittite. Quia causam se ante Deum nouerit esse acturum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SECVNDVM CONSILIVM.] Lege: *Sine consilio.*

EX NOSTRO PERMISSO.] Lege & *nostro permissu. S.* Aurelianus Episcopus prohibet Abbati aliquid vendere sine suâ licentiâ. Nam Abbates nihil vendere aut alienare possunt de bonis monasterij inuitis Episcopi, vt cautum est Concilij Agathensis Can. 56. Idem habetur in Concilio Aurelianensi. 3. can. 23.

Item ipse Capitulo. XLVIII. §. 16.

SANCTVS Abbas, nisi inæqualitate faciente, extra congregationem non reficiat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SANCTVS ABBAS.] Hæc sunt emendicata ex regula S. Cæsarij Arelatensis Episcopi cap. 39. *Abbatissa nisi inæqualitate aliquâ aut infirmitate aut occupatione extra congregationem penitus non reficiatur.*

INÆQVALITATE.] Inæqualitas morbum significat, vt in actis S. Eugendi: *Cum enim vltra sexagenariam ætatem ex ferè mensibus prædictus pater inæqualitate corporeâ laboraret.* In Concilio Carthaginensi 4. Can. 49. *Clericus, qui absque corporis inæqualitate vigiliis deest, stipendijs priuatus excommunicetur.* Et in loco citato S. Cæsarij *Abbatissa nisi inæqualitate aliqua aut infirmitate.* &c. Sic Græcè ἀνωμαλία, i. inæqualitas, pro morbo sumitur. Synodus Laodicena Can. 40. παρεκτὸς εἰ μὴ δι' ἀνωμαλίαν ἀσθενείας. I. præterquam si propter ægritudinem non veniat.

Ex Regulâ Fructuosi, ex Cap. IX.

§. 17.

ABBATES per monasteria tota mentis intentione cum fletu & cordis contritione, tultâ laboris aut itineris occasione, cum omni monachorum congregatione horas canonicas celebrare debent. Et vbi eis properandi fuerit necessitas, & horarum cognouerint metas, continuò humi prostrati indulgentias à Domino supplices petant, & suis horis peculiaribus secunda, tertiâ, quartâ, quintâ, sextâ, septimâ, octauâ, nonâ, decimâ, vndecimâ orare non pigeant; qualiter septem & octo Salomonis congruant dicto: *da partem septem, necnon & octo:* vt per septiformis gratiæ spiritum, & octo beatitudines, ac resurrectionis diem liberis gradibus per scalam Iacob Christo sibi desuper innitēte quindecim gradibus cœli conscendere valeant regionem. *Eccl. cap. 11.*

Secundò, vt per capita mensium Abbates de vno confinio vno se copulentur loco, & mensuales litanias strenuè celebrent: & pro animabus sibi subditis auxilium Domini implorent: quia de ipsis in trémendo iudicio cum grandi discussione sperent se Deo rationem reddere.

Tertiò qualiter cotidie viuere debeant, ibi disponant; & tanquam à latronibus comprehensi ad cellas reuertantur supplacitati.

Quartò retro acta sanctorum Patrum per scripturas scisscitantes reuoluant: vt ab ipsis, quid facere debeant, agnoscant. Et intus ac foris, ante, ac retro plenam mentem oculis habeant: ne, quod absit, in aliquam hæresim deuoluantur, ac pereant. Pro hoc ergo semper in communi concilio fratrum æquâ lance tanquam in pensò persistant, vt præterita recordando & futura præuidendo, & præsentia recordando hæresum non patiantur stimulos.

Quintò, vt cum fratribus aduenientibus, hospitibus & peregrinis in vnâ mensâ communiter viuant: quia de ipsis
Matt. 25 Dominus ait: *Hospes eram, & collegistis me.*

Sextò talem sibi consuetudinem debent facere, vt omnem cupiditatem, & auaritiam à se radicitus arceant. Si hoc malum non esset, idolorum seruitutem eam Apostolus non
Gal. 5. dixisset. Et per hoc vitus monachi mentem cognoscimus sauciari. Et à nullo vitio penitus vnquam potest liber esse, qui talis consuetudinis vinculo fuerit obligatus, & in Dei & proximi dilectione numquam erit firmatus. Quia hoc, quod in seculo concupiscimus, sine dubio proximis inuidemus. Vnde & Patres sancti Spiritu sancto repleti, vt possent Deum & proximum perfectè diligere, studuerunt in hoc mundo nihil habere. Et, quia sine aliquo esse non possumus, ipsum debemus habere, quod nos non pigeat, cum necesse fuerit, egenti proximo reddere, & à caritate Dei & dilectione proximi nunquam animum relaxare. Cuius vi-
Cap. 8. delicet fortitudo caritatis verâ sanctæ Ecclesiæ voce laudatur, cum per Canticorum Canticum dicitur. *Valida est vt mors dilectio.* Virtuti enim mortis, dilectio comparatur: quia sine dubio mentem, quam semel cœperit, à dilectione mundi funditus occidit. Tales ergo debent esse Abbates, vt possint Deum & proximum diligere: oculos lassos à concupiscentiâ huius seculi malâ habentes, quales in Paradiso habuit Adam ante transgressum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABBATES.] Hoc caput est alterius Fructuosi, non enim extat in R. MS cod. Crail. In eo sane præclara documenta continentur, & Abbatibus maximè necessaria.

TVLTA.] I. sublatâ, à tollo, cuius præteritum antiquum, *tetuli*. Plautus in Amphitruone, act. 2. *Osculum tetuli tibi*. Et alibi passim: quia antiqui dicebant, *tulo*, vt notat Priscianus lib. 10. *A tulo, quoque, quod veteribus in vsu fuit, tetuli, dicebant*. Supinum tamen se numquam legisse dicit.

PROPERANDI IVERIT NECESSITAS.] id est, propere cum aliquo videlicet extra monasterium.

ID EST, SECVNDA, TERTIA, &c.] Hic tantùm ponuntur decem horæ canonicæ; cùm tamen ex sequentibus intelligere detur ab hoc Fructuoso statui quindecim: itavt hîc videantur omitti Prima, Duodecima, Initium noctis, seu completorium, nocturnæ vigiliæ, & matutinæ laudes. Sed exprimit tantum horas, quæ in via recitabantur: quia monachi ante Primam non egrediebantur.

DA PARTEM SEPTEM.] *Partem*, In singulari, vt in textu Hebraico פתן. *chelec*. I. partem. Et in Græco: *δος μερίδα πὶς ἑπτὰ*. I. da partem septem. In versione vulgatâ; *Da partes septem*.

AD RESVRRECTIONIS DIEM.] Lege, *Ad resurrectionis diem*. Nam, cum hîc sint tantum quindecim horæ Canonicæ, quæ referant septem dona Spiritus sancti & octo beatitudines; non potest illo numero comprehendi dies resurrectionis. Sed sensus est, quod per illos veluti quindecim gradus in die resurrectionis ad cœlum ascendimus.

SE COPVLENTVR.] Est depenens, Plautus in Aululana: *copulantur dextræ*.

PER SAIONES.] *Saio* est lictor, carnifex, exactor. Glossæ Arabico-Latinæ dicit: *Saio, panator, tortor*. Eædem glossæ: *Panator, saio*. S. Isidorus lib. 10. Orig. *Sagit* (Lege, *Saio*.) *ab exigendo*. Sed puto esse vocabulum Gothicum; cuius sæpe mentio in legibus Visigothorum vt lib. 1. tit. 1. l. 17. *Vultus in territorio vel pago sibi commisso, vel ubi, vbi indicandi potestatem nullam habet, quemquam præsumat vel per incisionem, aut saionem distringere*. Et multis aliis locis. In Concilio Emeritensi can. 3. *Diœcesim sibi debitam gradiatur Metropolitano cum suis saionibus per suum saionem non recipiat*. Crebra etiam mentio fit apud Cassiodorum, & maximè lib. 12. epist. 3. vbi eius officium describitur.

SVPPLACITATI.] I. citati, in iudicium vocati: nam placitum est conventus, in quo lites disceptantur, de quo infrà. Est autem hîc me-

raphorum: quòd nempe ipsi Abbates congregati peractis comitiis infrà mensem debeant ad cellas, i. monasteria sua redire, ac si à sessionibus seu lectionibus citati essent.

SCRIPTVRAS.] Scripturæ hoc loco non sumuntur pro vtroque testamento.

ÆQVA LANCE TANQVAM IN PENSO PERSISTANT.] Hæc nihil aliud sonant, quàm quòd Abbates accipere personas minimè debent: sed esse tanquam lances in penso, seu libratione, quæ, si iustæ sunt, in alteram partem nec tantillum declinant. Idem dicit de lege Leo Imperator Nouellâ. 21.

ET PRÆSENTIA RECORDANDO.] Hæc videntur redundare.

CVPIDITIAM.] i. cupiditatem.

Ex Regula cuiusdam. §. 19.

SI quis ex senioribus, siue is, qui Abbas nuncupatur, voluptuosus existat, & ebriosus & diues, qui huic seculo conformatur, hoc est, in curribus & in equis de loco ad locum discurrat, hic non solùm principatu fratrum indignus est, verùm etiam homicida animarum iudicandus est: & alius ministerio eius præesse constituatur. Sin verò non potuerint monachi, ab illo exeant, & ille excommunicetur. Sin verò pœniteat, subdat se sub manibus senioris & seruituti subiciat, donec probauerit is, qui præest. Monachos in curribus & in equis discurrere præter infirmos debiles & & claudos non permittimus. Si autem hoc fecerint, alieni sint ab vnitate fratrum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN CVRRIBVS ET IN EQVIS.] De hac semper quæstio in Abbatibus reformandis vide bullas Gregorij noni, & Nicolai quarti. Hac in re singularis modestia fuit B. Ioannis Marre monachi S. Marie de Sinoriâ, O. S. B. Vicarij generalis Abbatis Clunacensis, & eiusdem Episcopi Condomensis. Is cum esset Episcopus sex tantùm alebat

equos: duobus equitabat, reliquis quatuor ad comprehenda ligna & lapides pro instaurandis suæ diœcesis ecclesiis, nouisq; ædificandis vtebatur. Hic beatus vir obiit anno. 1521. miraculis in vita & post mortem clarus.

HOMICIDA ANIMARVM.] Quia malo exemplo animas necat iuxta S. Augustinum lib. de pastoribus c. 4. *Tamen* (pastor) *qui in conspectu populi male viuit, quamuis in illo est, alium, a quo attenditur, occidit.*

ET ALIVS MONASTERIO EIVS PRÆESSE CONSTITVATVR.] Abbas in hunc modum luxum profusus: ac proinde cæteris vitiis contaminatus abdicandus est, scilicet ab Episcopo, & vicinis abbatibus: vt habetur 18. qu. 2. cap. *Si quis.* Ex Concilio Tolosano. Antiqua Regula Patrum cap. 21. Abbatem peculiaritati, hoc est, proprietati studentem sæpem præcipit ab Episcopo.

SI VERO NOLVERINT MONACHI.] Videntur deesse hæc verba: *Eum deponere.* Vel. quid simile.

AB ILLO EXIANT.] Nempe ad aliud monasterium.

EXCOMMVNICETVR.] Ab Episcopo.

ALIENI SINT AB VNITATE FRATRVM.] Id est, excommunicentur.

Ex Regula orientalium. §. 20.

OPORTET Abbatem inreprehensibilem esse, patientem [ieiunium,] pium, humilem: vt doctoris, & patris locum impleat: seipsum in formam præbens bonorum operum: ad cuius ordinationem omnes fratres respiciant, nihil sine consilio & auctoritate ipsius facientes. Qui sustinens necessitatem monasterij de omnibus, quæ in monasterio sunt liberè iudicabit, nullius personam accipiens, nec vlli gratiam præstans: sed vnumquemque secundum merita cotidianæ conuersationis in veritate iudicans admoneat, hortetur, castiget, condemnet: vel suscipiat, si ita vtile videtur. Venientes ad monasterium vel eiciat, si ita necessitas fuerit, male habitantes.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OPORTET ABBATEM.] Imitatur D. Paulum Epist. 1. ad Timotheum cap. 3. IEIVNIVM.] Puto hanc vocem redundare.

FORMAM.] 1. Ex Epist. ad Titum cap. 2. In vulg. editione habetur; *exemplum*. In textu Græco: τύπον. 1. formam: prout in hac interpretatione regulæ orientalis habetur.

VEL SVSCIPIAT, &c.] Hæc sunt ita ponenda cum hac interpunctione: *Vel suscipiat, si ita videatur Deo, venientes ad monasterium; vel eiciat, si ita necessarius fuerit, malè habentes.* Id est, vel suscipiat ad monachatum eos, qui volunt converti, vel eiciat malos & incorrigibiles monachos.

Ex Regula S. Basilij. Cap. XV. §. 21.

INT. Interr. 98. vol. 2. libre Reg. fus. c. 10 1 Cor. 4

QVID sentire de se debet is, qui præest, in quibus præcipit, vel imperat? RESP. Apud Deum quidem sicut minister Christi & dispensator ministeriorum Dei; timens ne præter voluntatem Dei, vel præter quod in sanctis scripturis euidenter præcipitur, vel dicat aliquid, vel imperet: & inueniatur tanquam falsus testis Dei, & sacrilegus: vel introducens aliquid alienum à doctrinâ Domini: vel certe subtrahens & præteriens aliquid eorum, quæ Deo placita sunt. Ad fratres autem esse debet tanquam si nutrix foueat paruulos suos. Paratus autem secundum quod vnicuique expedit, communicare cum eis non solùm Euangelium Dei, sed etiam animam suam, memor præcepti Domini ac Dei nostri dicentis, *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* *Maiorem hac caritatem nemo habet, quàm vt ponat quis animam suam pro amicis suis.* Ioan. 13. Ioan. 15.

Item eiusdem. Cap. XIII. §. 22.

INT.

QVALI affectu vel quali sensu oportet increpare eum, qui increpat? RESP. Ad Deum quidem tali mente esse debet, qualem indicat beatus Dauid dicens: *Vidi non credentes pactum, & tabescebam: quoniam eloquia tua non custodierunt.* Ad eos autem, quos increpat, hunc debet affectum seruare, Psal. 118.

seruare, quem pater & medicus erga ægrotantem filium seruat, & tunc maximè, cum qualitas curæ tristior videtur & grauior.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVALI AFFECTV.] Extat apud S. Basilium interrog. 99. regu. breu. & apud Rufinum cap. 23.

VIDI NON SERVANTES PACTVM.] Ita in psalterio Romano. Apud Rufinum. *Vidi præuaricantes*, vt in editione vulgatâ.

ERGA ÆGROTANTEM FILIVM SERVAT.] Ita apud Rufinum. In textu Græco additur μετὰ συμπαθείας καὶ ἐυτλαγχνίας. I. cum compassione & misericordiâ.

CVRÆ] Cura hoc loco est curatio. Nam *Curatio propriè medicorum: cura reliquorum*, ait Donatus in Terentij Andriam.

Item eiusdem. Cap. XXIV. §. 23.

QVALI affectu quis debet suscipere correptionem? INT. RESP. sicut æger filius patris & medici de vitâ suâ solliciti: qui etiamsi offeratur aliquid asperum ad curandum filium, scit [itaque] filius, quòd nec pater in aliquo negligere potest de salute filij, nec medicus falli.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVALI AFFECTV.] Reperitur apud S. Basilium interr. 158. Regulâ br. & apud Rufinum cap. 23. sed potius reddit sensum, quàm verba. maximè sub finem capituli.

OFFERATVR.] Apud Rufinum legitur: *Offerat.* Rectius.

ITAQVE.] Videtur redundare hæc particula.

Ex regulâ cuiusdam Cap. I. §. 24.

ABBAS, monasterij non tam genere, quàm sapientiâ nobilis esse debet: vt qui sermonem ad erudiendas ani-

mas iustâ eruditione lucubrat, propriis actibus non contradicat. Plus etenim subiugati prælatorum actuum formam imitantur, quam doctrinæ illatæ artes accommodant. Debet enim sacris eloquiis opera nectere sacra, vt qui eius imitatur doctrinam ex voce, imitetur cultum ex opere. Ne, si in aliquo voci opus contradixerit, fructus vocis non obtineat effectum. Sic ergo sit & voce ornatus, & opere: vt & opus voci, & vox consentiat operi. Sit continentiæ & castitatis florecomptus, & omnium ore laudabilis, omnium desideriis imitabilis exemplo. Sit caritatis benevolentiâ ornatus, & omnium fidelium lætificet corda; erga peregrinorũ & hospitum sollicitudinem præstus, erga infirmantium curam sollicitus, erga inopum & ægrotorum iuuamen opulentus. Sic delinquentium ignauiam corrigat, vt ad cultum religionis lasciuas & fessas mentes reducat. Sic misericorditer bonitatis dona distribuat, quatenus ex nimiâ bonitate, facinorum fomenta non nutriat. Sit ergo bonus bonis per meritum, sit malis malus per flagellum. Quod medi-
Ps. 118. ante scientiâ agendum est, iuxta psalmistæ orationem dicentis: *Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me, & mine.* In vtroque enim Abbati cauendum est, ne aut nimiâ bonitate in subiectorum cordibus vitia nutriat, aut nimiâ disciplinæ austeritate, quæ leni increpatione sananda fuerant, rigidâ correptione diripiantur. Incautis etenim sic blandâ persuasione subueniat, vt eorum sanici antidoti quodammodo medendo curam infundat; sanis verò moribus ea hortando præbeat; vt quæ agere cœperunt, meliorando usque ad finem perducant. Nihil etenim prodest cœpisse, si in bono opere, quod cœperant, non studeant perseuerare. Habeat ergo totanimos pater, quot in suo regimine filios: vt iuxta omniũ mores, omnium nouerit vitia coërcere. Tuta sit in omnes prudentia, vt nec pietas disciplinæ, nec disciplina pietati locum tollat. Agat omnium curam: vt de omnium profectu mercedis recipiat lucrum: vt ex corruptione præsentis vitæ quandoque ereptus, tantum laboris recipiat præmium, quantis ad vincendum inimicum præsidiis præbuit supplementum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SVBIVGATI.] Id est, monachi subditi.

PRÆSTVS.] Suet. lit. t. præsto sit, & præsens. Glossarium vetus: *Præsto habeat, id est, præsentes.* Lex Salica tit. 47. §. 2. *Et reges suos, qui ad placita fuerint, secum præstos habeat.*

FESSAS.] Id est, segnes, desides.

SCIENTIA.] Id est, discretione.

BONITATEM, &c.] Notanda sane explicatio huius versiculi. Nam per bonitatem intelligit clementiam & lenitatem; per disciplinam, severitatem; & per scientiam, discretionem. Itaut Dauid à Deo petat, vt populum suum regat cum lenitate, & severitate, adhibità tamen discretione. Nam discretionis sal est tum severitas, tum clementia condienda sunt; ne, dum rector clemens videri appetit, remittat omnino habenas regulari observantiæ; & dum vitia coërcere cupit, fortius adducendo frænum monachos potius irritet, quàm emendet. Quod reprehendit in Vrbico Abbate S. Gregorius Papa lib. 9. epist. 42. *Vnde vehementer ingemisco: quia aliter esse monasterium vestrum, quàm putabam, inuenio. Quod ex nullâ aliâ re euenire valuit, nisi quia tua dilectio in regimine suo mordinata est, nec cum grauitate aliquid valet disponere: sed modo studet peccantibus leniter blandiri, modo inordinatè extra modum nimiè irasci.* Sed hoc est stultorum ingenium, vt nullum valeant animi sui affectibus modum statuere; sed statim in vitium oppositum cadant, si velint ab aliquo declinare, iuxta illud Horatij. *Lib. 2. serm. sat. 2.*

Dum vitant stulti vitia in contraria currunt.

DOMINE.] Κύριε, *Domine*, translatum est ex superiore versu.

Ex regulâ S. Isidori. Cap. XIX. §. 25.

ABBATI vel monacho monasterij seruum non licebit facere liberum. Qui enim nihil proprium habet, libertatem rei alienæ dare non debet. Nam sicut & seculi leges sanxerunt: *Non potest alienari possessio, nisi à proprio domino.* Omne quod in monasterium in nummo ingreditur, sub testimonio seniorum accipiendum. Eadem pecunia in tribus partibus diuidenda est: quarum erit vna pro infirmis & senibus, & pro aliquo coëmendo in diebus sanctis cultius ad victum

fraternum: alia pro egenis: tertiâ pro vestimentis fratrum & puerorum: vel quibusue ad necessitatem monasterij coëmendis. Quas tres partes Custos sacrarij suscipiat, ac præcipiente Abbate sub testimonio Præpositi vel seniorum de singulis partibus pro suis necessariis cautis expendat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABBATI.] Hæc habentur in Regulâ S. Isidori excusâ eodem capite 19. quæ nullâ puto aliâ ratione huc relata, nisi quia in his aliqua fit Abbatis mentio.

Cod. Theod. lib. 4. tit. 7.

LIBERVM FACERE.] Duplex fuit olim libertas seu manumissio vna Regia, altera Ecclesiastica. Regia fiebat domini consensu coram rege excussione nummi. Ecclesiastica instituta à Constantino magno fiebat in Ecclesia ante cornu altaris coram Presbyteris, Comitibus, Baronibus, nobilibus & omni populo tam à laicis, quàm Ecclesiasticis siue illi serui sacris initiandi essent, siue non. Marculphus formulâ XCI. *Seruum iuris mei nomine ill. ingenuum esse præcipio, & in sacre sanctâ Ecclesiâ sancti N. sub præsentia sacerdotum ibidem consistentium ante cornua altaris ab omni vinculo seruitutis absoluo* & form. XCVII. *quia fratrum testimonio, inter quos nutritus es, dignus ad sacerdotalem honorem suscipiendum prædicaris, censeo te atque statuo ante sacri altaris cornu in conspectu sacerdotum & Cleri & populi adstantis, à præsenti die, ex* deinceps *ab omni iugo seruitutis humanæ absolutum fore, ciuémque Romanum appellari.* Idem videte est in charta Engiltrudæ & in petitione S. Ennodij. Porro manumittere seruum Abbati prohibetur in Conc. Agath. can. 56. & Epaon. can. 8.

CVSTOS SACRARII.] Is est, quem sacristam modo appellamus. De quo infrà. Quid sit sacrarium explicant glossæ veteres: *Sacrarium, ἱερῶν, θυσιαστήριον.* I. herôum, seu herois alicuius templum, altare. Eædem glossæ: *Sacrarium, ἱερεῖον.* I. locus, in quo sacra reconduntur. Item. *Sacrarium, ναΐσκειον.* I. paruulum templum. Pro altari sumitur D. ad legem Iuliam l. vlt. Hoc. S. Isidori capite sumitur pro loco, in quo sacra recunduntur, vt apud Vlpianum D. lege 4. *De diuisione rerum & qualitate. Sacer locus est locus consecratus: sacrarium est locus, in quo sacra reponuntur: quod etiam in ædificio priuato esse potest.* Græcis σκευοφυλάκιον apud Theodorum Balsamonem in Nomocanonem Photij tit. 2. cap. 2. textu. 3. quia in eo sacra vasa reponuntur. Dicitur & διακονικὸν in Conc. Laodiceno can. 21. Latinis secretarium in Conc. Agathensi can. 66. *Quoniam non oportet insacratos ministros incentiam habere in secretario (quod Græci diaconicon vocant) & ob-*

di, & contingere vasa dominica. Huius vocis mentio fit à S. Gregorio lib. 4. Regesti cap. 54. Vnde vox Gallica *Secretain*, vel, vt alij pronunciant, *Segretain*. I. sacrista, cultos sacrarij. Appellatur & receptorium. Sidonius lib. 5. epist. 1. *Et nuncium ejus præcedi Episcopum de receptorio.* Ad faciendum sacrum videlicet, vt ibi describitur. Atque etiam salutatorium in Concil. Matisconensi. 1. can. 2 *Nec intra salutatorium aut oratorium ingredi permittantur præcipue laïci.* Ita appellatur, quod Episcopus ante Missarum celebrationem ibi sederet, & salutationes fidelium exciperet, qui secum orationibus commendabant: aut ei aliquid negotij communicabant. Quod videre est apud S. Gregorium lib. 4. ep. 98. *quo* (inquit) *Non aliter ut memineris, nisi in propria ea civitate, dimisso inde filio Ecclesiæ, procedens ad salutatorio ad sacrarium sacrum solemnia celebrabis*, &c. Et ep. 52. eiusdem libri. *Secretarium verò secundum morem præ cæteris susceptis ac dimissis Ecclesiæ filiis, in nostra fraternitate patiatur deesse, atque ad necessaria seculorum ire præcaveat.* Quod etiam faciebant presbyteri, aliquando in alio salutatorio seu secretario. Sulpicius Severus lib. 2. dial. cap. 1. *Cum quidem in alio secretario presbyteri sederent, vel salutationibus operantes, vel audiendis negotiis occupati.* Fuit etiam sanctimonialibus suum salutatorium Gallicè, *le parloir*. S. Cæsarius in Recapitulatione regulæ cap. 8. *Quæcumque ad conversionem pertinent, in foli tatorio et frequentius regula relegatur.* In sacrario seu salutatorio sacerdos sacris vestibus missas celebraturus induebatur; quibus completis illuc exuebatur: vt videre est ex locis Sidonij & Gregorij supra citatis.

DE ADHIBENDIS AD CONsilium fratribus.

CAP. VI. § I.

1. Ibi adhibendi sunt.

QVOTIES aliqua præcipua agenda sunt in monasterio, conuocet Abbas omnem congregationem: & dicat ipse, vnde agitur: & audiens consilium fratrum tractet apud se & quod vtilius iudicauerit, faciat. Ideo autem omnes ad consilium vocari diximus, quia sæpè iuniori Dominus reuelat, quod melius est. Sic autem dent fratres consilium cum omni humilitatis subiectione: & non præsumant procaciter defendere, quid eis visum fuerit. Et magis in Abbatis pendeat arbitrio, vt quod salubrius iudicauerit, ei cuncti obediant. Sed sicut discipulos conuenit obedire magistro, ita & ipsum prouidè, & iustè condecet cuncta disponere. In omnibus igitur omnes magistram sequantur regulam, neque ab eâ temerè declinetur à quoquam. Nullus in monasterio propriu sequatur cordis voluntatem. Neque præsumat quisquam cum Abbate suo proteruè *intus*, & foris monasterium contendere. Quod si præsumpserit, regulari disciplinæ subiaceat. Ipse tamen Abbas cum timore Dei & obseruatione regulæ omnia faciat sciens se proculdubio de omnibus iudiciis suis æquissimo iudici Deo rationem redditurum. Si qua verò minora agenda sunt in monasterio, seniorum tantùm vtatur consilio: sicut scriptum est: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebit.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VNDE AGITVR.] Ἀφ' οὗ, de quo agitur. Hæc phrasis familiaris est S. P. Benedicto, vt supra cap. 2. *Vt sit unde promat nova & vetera.* Id est, vt sit ad, seu aliunde, vnde ejus promat nova & vetera.

AVDIENS CONSILIVM FRATRVM TRACTETAVD SE.] Sanum quidem præceptum, modo sit Abbas, qualem cum S. Benedictus fuerit, depinxit. Quod vt perficiat, solum Dei honorem spectet consilium petens: nec iuste potest, quàm illi opinioni adhæreat, cùm certum præsciat, dum auditis fratrum sententiis, quænam præstare videatur, adhæserit. Quod recte monet S. Dorotheus doct. 7. cum ait: *Quod literam & præceptum in mente, vel in fide habeat.* Nam si antequam consilium audiverit, aliquam animo præjudicatam habet opinionem, nullo unquam fructum capiet, quo alios fallat, ab eo deducat potenti.

QVIA SÆPE IVNIORI DOMINVS REVELAT QVOD MELIVS EST.] Huius rei habetur exemplum apud S. Cyprianum epist. 10. *Per visum ac vocem ejusdem, per ea quæ jubentur apud nos Spiritu sancto præsente manifesta, quæ in cœtu cuncti oculis & auditu, & intuentur ea, quæ nos Dominus monere & admonere dignatur.* Quod sanè mirandum est, cum tunc temporis tot insignes essent prælati in Africâ, inter quos eminebat S. Cyprianus, quibus tamen postpositis, sanctus Spiritus pueris revelabat, quæ agenda & futura essent: vt discant pastores humilitatem, cujus beneficio ad dona Spiritûs sancti, qui maximè prælatis allabitur, suscipienda fiant aptiores.

DE CVNCTIS.] Ita legunt codices Victorini. Ita habetur apud Smaragdum & Turrecrematam. Recte. Apud S. Dunstanum, *de singulis.* In vulgatis editionibus, *Singulis*, non ita rectè.

DE CLIENSTVR.] Ita in omnibus cod. MSS. ita apud Keronem discipulum S. Othmari Abbatis in expositione Alamannicâ vocabulorum regulæ S. Benedicti, S. Dunstanum, Smaragdum, Trittemium. Ita etiam habetur apud Flodoardum lib. 2. hist. Eccl. Rem. cap. 25. ubi quæ de epist. Hincmari ad Fulerammum præpositum cœnobii Corbeiensis: *qualiter in hac electione eis sit agendum secundum doctrinam beati Benedicti, ut in omnibus magistri sequamur regulam, nec temere ab ea declinemus à quoquam.* Et in Additione 1. Capitularis Ludovici Imp. 12. vit. *In omnibus igitur omnes magistram sequantur regulam, neque ab ea temere declinentur à quoquam.* Quare, illud, *declinetur*, quod vulgò habetur, explodendum est.

OMNIA FAC CVM CONSILIO.] In versione communi: *Sine*

consilio nihil facias, vt in textu Hebraico, & Græco. Notanda sententia, cui simile est illud Menandri effatum in Gnomicis.

Βουλὴ δὲ παντὸς πρήγματος προλάμβανε.

Id est, Ante omne negotium consilium cape. Cui sane parebat B. Ægid. Abbas Fuldensis, de quo hæc refert Candidus monachus in eius vitâ. *Audiebat libenter fratrum consilium. Scribat enim scriptum, omnia faciam consilio. Atque ideo non se sublimiorem, nec prudentiorem cæteris æstimabat. Neque etiam inani tumore iactabat se consolatione alterius non indigere. Attamen si quandoque minus prudens in aliquibus errabat, hoc magis aliorum minus prudentium introductione, quàm propriâ inuentione concepit.* O virum admirabilem, qui plus ex alieno iudicio sapiebat, quàm suo. In multis libenter alus cedimus; sed, vt ait Poëta.

Qui velit ingenio cedere, nullus erit.

Ex Regulâ S. Pachomij, Cap. VIII. §. 2.

SI inuentus fuerit vnus è fratribus aliquid per contentionem agens, vel contradicens maioris impetio, increpabitur iuxta mensuram peccati sui.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI INVENTVS FVERIT, &c.] Habetur in regulâ S. Pachomij excusâ: art. 118. citatur à nostro auctore ob illa S. B verba *Neque præsumat quisquam cum Abbate suo* &c. Fugienda est autem contentio non solùm cum superiore suo, sed cum quacumque aliâ personâ. Et si quid difficile occurrerit, non per contentionem, sed per ea, quæ lex spiritalis mandat, nempe per patientiam, precationem & spem dissoluendum erit, vt præclarè monet S. Macar. Eremita capitulo. 10. legis spiritalis. De Contentione fugienda vide homiliam 56. S. Antiochi Iuonem. 13, part. decreti & Burchardum lib. 10.

Item

Item ipsius. §. 3.

IGITVR qui animo vno esse concupiscunt, & viuere mente communi dispoſuerunt, consiliis maiorum inſeruiant: quid ex consiliis processerit Patrum, id faciant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IGITVR.] Hoc caput non habetur in regulâ S. Pachomij excusâ: quemadmodum & quædam alia, quæ hîc ex eâdem regulâ citantur. Vnde signum est eam S. Pachomij regulam, quam excusam habemus, non esse integram.

MENTE COMMVNI.] Id est corde vnanimi.

Ex Regula S. Basilij. Cap. LXVII. §. 4.

SI quis non contentus cotidie sibi aliquid iniungi de his, quæ pro mandato Dei incidunt, sed artificium vult di- INT.
scere, quali vitio ægrotat? aut si oportet ei adquiesci? RESP. Iste talis, & præsumptor est, & sibi placens & infidelis, qui non timet sententiam Domini dicentis: *Estote parati, quia, quâ horâ non putatis, filius hominis veniet.* Si enim Matth. 24.
cotidie expectat quis Dominum, sollicitus est & trepidus, quomodo præsentem diem non transeat otiosus, & nihil amplius quærit. Si autem imperatur ei artificium discere, obedientiâ suâ habeat lucrum, & in hoc placeat Deo & non in eo, quod sibi placet, assumat iudicium.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS NON CONTENTVS.] Reperire est apud S. Basilium Reg. 117. Regul. breu. & apud Rufinum cap. 42. citatur autem ab auctore nostro ob illa S. B. *Nullus in monasterio proprij sequatur cor-*

dis voluntatem. COTIDIE.] Ita ſcribitur in hac Concordia, excepto vño aut altero loco. Et rectè, iuxta Papyrianum de Orthographia: *Cotidie per c, & o, dicitur, vt ſcribitur, non per q,: quia non á quoto die, ſed à continenti die dictum eſt.*

ET IN HOC PLACEAT DEO.] Hæc non ſunt apud Ruſinum.

ET IN EO QVOD SIBI PLACET, ASSVMAT IVDICIVM.] in textu Græco: καὶ ἐν τῇ ὑπερθέσει τὸ κρίμα. I. & non in procraſtinatione iudicium. Sed Ruſinus legiſſe videtur ἐν τῇ ἀυταρεσκείᾳ, &c. I. in ſibi complacentia. Quod ſane propius accedit ad mentem S. Baſilij. Nam hoc loco S. Baſilius vult monachum, ſi ei iniungatur aliquam artem ediſcere, facere lucrum ex obedientia, non verò ex ſibi complacentiâ, nempe ex propriâ voluntate artem eligendo, Dei iudicium ſeu condemnationem incurrere.

Item eiuſdem. Cap. LXVIII. §. 5.

INT. SI quis induſtrius ſit & promptus ad implenda mandata; agat autem, non quod ei iniungitur, ſed quod ipſe vult,
Rom. 15. quam mercedem habebit? RESP. Merces illius illa ipſa eſt, quod ſibi placet. Cum autem Apoſtolus dicat: *Vnuſquiſque veſtrum proximo ſuo placeat in bono ad ædificationem.* Et vt amplius
Ibid. inclinaret, & conſtringeret audientes addit dicens: *Quia ipſe Chriſtus non ſibi placuit.* Scire debet vnuſquiſque periculum ſuum eſſe in eo, quod vult ſibi placere; ſimul enim & inobediens inuenitur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS INDVSTRIVS.] Habetur apud S. Baſilium interr. 118. Reg. br. & apud Ruſinum cap. citato. affertur autem ab auctore noſtro propter rationem vltimâ interrogatione dictam.

INVENITVR.] Ita apud Ruſinum. In textu Græco: ἐλέγχεται, I. conuincitur.

Item eiusdem. Cap. LXXXI. §. 6.

SI omnino volenti litteras discere, vel lectioni vacare indulgendum est? RESP. Apostolo dicente: *Vt non quæ vultis, ea faciatis.* In omni negotio suâ voluntate permittere vnumquemque agere pernicioſum est: sed oportet illud suscipere quod ab his qui præsunt, iniungitur: etiamsi contra voluntatem sit eius, cui iniungitur secundùm Domini exemplum dicentis: *Pater, non mea voluntas, sed tua fiat.*

INT. Gal. 5.

Luc. 22.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OMNINO VOLENTI.] Inuenire est apud S. Basilium interr. 96. Reg. breu. & apud Rufinum cap. 46. profertur autem ab auctore nostro propter rationem suprà dictam. Pro, *Si omnino*, apud Rufinum legitur; *Si hoc alicui.* In textu Græco; εἰ παντὶ. I. *Si omni.* Atque hîc ita legendum puto, non; *Si omnino.*

SECVNDVM EXEMPLVM DOMINI DICENTIS: PATER, &c.] Ita apud Rufinum: quæ in textu Græco non reperiuntur: sed ista: τὸ Πάγκαλόν ἀπόκειται τέτε ἀμώζει. τὸ Κυρίε εἴπατε. γίνεσθε ἕτοιμοι· ἐν ᾗ ἄρα ἀδοκᾶτε, ὁ υἱὸς τῦ ἀνθρώπε ἔρχε. Id est, huic autem incredulitatis crimen conuenit, dicente Domino: *Sed estote parati, quâ hora non putatis, filius hominis venit.* Sed cum hæc verba ad rem non faciant, puto textum S. Basilij Græcum fuisse corruptum, cum illa conueniant interrogationi. 117.

Ex Regulâ S. Aureliani. Cap. XXIII. §. 7.

ARTIFICIVM verò discendum, aut quamlibet operam faciendam non pro suo libito eligant sed in arbitrio Abbatis erit, quod vtile prospexerit imperandum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ARTIFICIVM.] Hoc capitulum hîc citatur ob eamdem cauſam, quam de ſuperioribus S. Baſilij capitulis diximus. Quod tamen videtur ſumptum ex Regulâ S. Cæſarij cap. 6. *Nemo ſibi aliquid operis, vel artificij pro ſuo libito eligat faciendum: ſed in arbitrio ſenioris erit, quod vtile proſpexerit imperandum.* Idem ſtatuit Tetradius cap. 7. Regulæ: *operam, non quam vnuſquiſque voluerit, ſed quæ eis ordinata fuerit, faciant.* Quæ quidem ſapienter inſtituta ſunt, vt monachus diſcat ſuam frangere voluntatem, quod in vitâ monachicâ præcipuum eſt.

Ex Regula Orientali. §. 8.

SI inuentus fuerit vnus è fratribus aliquid per contentionem agens, vel contradicens maioris imperio, increpabitur iuxta menſuram peccati ſui.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI INVENTVS FVERIT.] Hæc ſunt prorſus eadem verba ſupra hoc capite citata ex regulâ S. Pachomij. Et certe multa hic citantur ex regulâ orientali, quæ ſumpta ſunt ex regulâ S. Pachomij.

Ex Regulâ Patrum. Cap. 1. §. 9.

ANTE omnia habentes caritatem, humilitatem, patientiam, manſuetudinem, vel cætera, quæ docet Apoſtolus: itavt nemo quicquam ſuum vindicet; ſed ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, habeant omnia communia. Ille verò, qui præpoſitus eſt, Dei iudicium & ordinationem ſacerdotis in omnibus timere, diligere, & obaudire ſecundùm veritatem debet. Quia ſi quis illum putat [ſe] ſper-

col. 3

cap. 4.

Digitized by Google

nere, Deum spernit, sicut scriptum est: *Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit: & qui me spernit, spernit eum, qui me misit.* Luc. 10. Itavt sine ipsius voluntate nullus frater quicquam agat, neque accipiat ab aliquo aliquid, neque det, nec vsquam prorsus recedat sine verbo.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ANTE OMNIA] Hæc habentur in secundâ regulâ Patrum cod. Flor cuius initium est: *Cum resideremus in vnum in nomine Domini.* Extant etiam in veteri cod. MS. cœnobij Corbeiensis in Gallâ, vbi eadem regula habetur.

ILLE VERO QVI PRÆPOSITVS.] Id est, qui secundus est à sacerdote; quem alii Patres faciunt veluti Abbatem, cui debeat subiacere præpositus. PVTAT SE.] τὸ, se, redundat.

SINE VERBO.] Id est, sine iussu, licentiâ seu permissione vt in Euangelio: *In verbo tuo laxabo rete.* In eâdem significatione Patres Græci nomen, λόγος. I. verbum vsurparunt; vt videre est apud Palladium cap. de Tabennesiotis: ἐξουσίαν μὴ ποιεῖσθαι τῶν παρθένων λόγῳ ἑαυτῶν. I. egressa iuniores virginum sui ipsius verbo. Id est, sine permissu.

Ex Regulâ Pauli & Stephani. Cap. II. & III.

SENIORES iunioribus affectum paternum impendant. Et cum imperandi necessarium fuerit, non tumenti animositate, & clamosis vocibus, sed fiducialiter tranquillâ simplicitate & auctoritate bonæ vitæ, ad peragendam communem vtilitatem, quæ fuerint opportuna, iniungant. Iuniores senioribus sincerâ subiectione obediant, nec tumenti ceruice in quocumque respondeant; aut fastidienti animo, & negligenti aure imperantibus obedire detrectent: sed vnanimiter & concorditer, tam in spiritali opere, quam in terreno omnes fideli intentione occurrant.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SENIORES.] Hæc habentur in R. MS. Pauli & Stephani cod. Floriac. cuius duo hîc iunguntur capita primum & secundum.

IMPERANDI.] Lege, *Imperare.*

NON TVMENTI ANIMOSITATE.] Notanda doctrina: nam aliud est imperium Abbatum, aliud regum. Nam *reges gentium dominantur eorum*, &c. Vide suprà.

IVNIORES.] Hîc incipit secundum caput regulæ Pauli & Stephani in dicto cod. Flor. 1.

Ex Regulâ cuiusdam Patris. §. II.

NVLLO alio vitio diabolus monachum perdit, ac trahit ad mortem, quàm cum eum neglectis seniorum consiliis suo iudicio defensionique conspexerit confidere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLO ALIO VITIO.] Hoc capitulum extat Collat. 2. Cassiani cap. 11. idem docet S. Dorotheus doct. 1. *ego profecto*, inquit, *casum vllum alium monachis contigisse nescio, præter hunc, nempe quia iudicio & sensui cordis sui facilè credunt, atque obtemperant. Aiunt nonnulli: propter hoc cadit monachus, alij propter illud: ego verò, vt modò dixi, casum alium euenisse cuipiam nescio; nisi quia proprio iudicio & cordi suo credit. Itaque, cum videris quempiam cecidisse, scito nullam aliam potiorem esse causam, quàm quòd cordi suo credidit, & seipsum instruere voluit.* Hæc ille. Qui seipsum erudit monachus, diaboli discipulus est. Casus nonnullorum monachorum, qui plus æquo suo iudicio tribuerunt, vide apud Palladium in hist. Lausiacâ capitibus de Valente, Herone, & Ptolemæo: & apud Cassianum Coll. 2. cap. 5.

DEFENSIONIQVE.] Lege, *Definitionique*, vt apud Cassianum.

CONSPEXERIT.] Lege, *persuaserit*, vt apud Cassianum.

Digitized by Google

Ex Regulâ S. Columbani. Cap. IX. §. 12.

MAXIMA pars regulæ monachorum mortificatio est: quibus nimirum per scripturam præcipitur: *Sine consilio nihil facies.* Ergo, si nihil sine consilio faciendum, totum per consilium est interrogandum. Vnde etiam per Moysem præcipitur. *Interroga patrem tuum & annunciabit tibi; majores tuos, & dicent tibi.* Sed, licet duris dura videatur hæc disciplina; vt scilicet homo de ore pendeat alterius, certis tamen Deum timentibus dulcis & secura inuenietur, si ex integro & non ex parte conseruetur. Quia nihil dulcius est conscientiæ securitate, nihil securius est animæ impunitate; quam nullus sibi ipsi per se potest tradere: quia propriè aliquorum est examinis.

Eccl. 32.

Deut. 32.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MAXIMA.] Habetur in cod. MS. Flor. & in editione Parisiensi eodem capite. Sed in editione Insulæ apud Goldastum, vbi capita regulæ S. Columbani in plura alia diuiduntur, capite 14. Proprij autem iudicij & arbitrij abdicatio summa mortificatio est, quæ præcipuè monachos decet: ac proinde maxima pars regulæ monachorum mortificatio est.

Parte. 2. Paran. veterū.

DVBIVS.] Ita in Reg. MS. cod. Flor. & apud Goldastum. In editione Parisiensi: *incertus.* Malè.

ANIMÆ IMPVNITATE.] Impunitas animæ est, cum nullis maleficiorum stimulis pungitur, maxime quia illi qui prælati iudicio innititur, errata non imputantur; nisi ea euidenter legi Dei aduersentur.

ALIQVORVM.] Ita in R. MS. Cod. Flor. In editione Insulæ apud Goldastum; *aliorum.* Rectius.

ptized by Google

QVÆ SVNT INSTRVMENTA bonorum operum.

CAP. VII. §. I.

S. BENED.

IMPRIMIS Dominum Deum diligere ex toto corde, totâ animâ, totâ virtute. Deinde proximum tanquam ſeipſum. Deinde non occidere. Non adulterari. Non facere furtum. Non concupiſcere. Non falſum teſtimonium dicere. Honorare omnes homines. Et quod ſibi quis fieri non vult, alij ne faciat. Abnegare ſemetipſum ſibi, vt ſequatur Chriſtum. Corpus caſtigare, Delitias non amplecti. Ieiunium amare. Pauperes recreare. Nudum veſtire. Infirmum viſitare. Mortuum ſepelire. In tribulatione ſubuenire. Dolentem conſolari. A ſeculi actibus ſe facere alienum. Nihil amori Chriſti præponere. Iram non perficere. Iracundiæ tempus non reſeruare. Dolum in corde non tenere. Falſam pacem non dare. Caritatem non derelinquere. Non iurare, ne forte periuret. Veritatem ex corde, & ore proferre. Malum pro malo non reddere. Iniuriam non facere: ſed & factam patienter ſufferre. Inimicos diligere. Maledicentes ſe non re maledicere, ſed magis benedicere. Perſecutionem propter iuſtitiam ſuſtinere. Non eſſe ſuperbum. Non vinolentum. Non multum edacem. Non ſomnolentum. Non pigrum. Non murmuriioſum. Non detractorem. Spem ſuam Deo committere. Bonum aliquid in ſe cum viderit, Deo applicet,

cet, non ſibi. Malum verò à ſe factum ſciat; & ſibi reputet. Diem iudicij timere. Gehennam expaueſcere. Vitam æternam omni concupiſcentiâ ſpiritali deſiderare. Mortem cotidie ante oculos ſuſpectam habere. Actus vitæ ſuæ omni horâ cuſtodire. In omni loco Deum ſe reſpicere pro certo ſcire. Cogitationes malas cordi ſuo aduenientes mox ad Chriſtum allidere, & ſeniori ſpiritali patefacere. Os ſuum à malo, vel prauo eloquio cuſtodire. Multùm loqui non amare. Verba vana, aut riſui apta non loqui. Riſum multum aut excuſſum non amare. Lectiones ſanctas libenter audire. Orationi frequenter incumbere. Mala ſua præterita cum lacrimis vel gemitu cotidie in oratione Deo confiteri: de ipſis malis de cætero emendare. Deſideria carnis non perficere. Propriam voluntatem odire. Præceptis Abbatis in omnibus obedire; etiãſi ipſe aliter, quod abſit, agat: memores illius Dominici præcepti: *Quæ dicunt facite: quæ autem faciunt, facere nolite.* *Matth. 23.*

Non velle dici ſanctum, antequam ſit: ſed prius eſſe quod verius dicatur. Præcepta Dei factis cotidie adimplere. Caſtitatem amare, Nullum odire. Zelum non habere. Inuidiam non exercere. Contentionem non amare. Elationem fugere. Seniores venerari. Iuniores diligere. In Chriſti amore pro inimicis orare. Cum diſcordantibus ante ſolis occaſum in pacem redire. Et de Dei miſericordia numquam deſperare. Ecce hæc ſunt inſtrumenta artis ſpiritalis; quæ cum fuerint à nobis die noctuque inceſſabiliter adimpleta, & in die iudicij reconſignata, illa merces nobis à Domino recompenſabitur, quam ipſe promiſit, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, quæ præparauit Deus his, qui diligunt eum. Officina verò, vbi hæc omnia diligenter operemur, clauſtra ſunt monaſterij & ſtabilitas in congregatione.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVÆ SVNT INSTRVMENTA BONORVM OPERVM.] Hæc inſtrumenta ſumpta ſunt ex 1. epiſt. S. Clementis Papæ ad Iacobum fratrem Domini (ſi modò illius ſit, aut ſaltem ad

Digitized by Google

hunc Iacobum missa) sub finem; in qua hæc instrumenta reperiuntur; paucis tamen exceptis, & ordine mutato in multis. Hæc S. Clemens se à S. Petro hausisse profitetur. Horum initium ita habetur. *Quotidiana enim illius* (Petri) *prædicatio inter cætera diurna mandata hæc erat. Quam in eius exemplum etiam tibi, frater carissime, significare curaui. Bonorum*, inquit, *operum, inter cætera, semina ac negotia sunt, quantum unusquisque sapit & potest*, &c. Quædam etiam referuntur in antiquo ordine Romano ex Canone Theodori Anglorum episcopi, in ordinatione Abbatissæ.

Hæc eadē instrumēta, sed à S. B. emēdicata, eius tamen nomine suppressō, refert Theodulphus Episc. Aurelianēsis in suo Capitulari c. 21. *Libuit nobis*, inquit, *huic nostro Capitulari inserere sententiam cuiusdam Patris de instrumentis bonorum operum, in quâ magna breuitate quid agi, quidve vitari debeat, continetur. In primis Dominum tuum diligere ex toto corde*, &c. Referuntur etiam à Magistro cap 3. Regulæ suæ etiam à S. Benedicto sumpta, quibusdam tamen aliis instrumentis insertis. Quæ quidem a nostro auctore citata non sunt; ne ferè eadem res repeteretur. Horum initium, ita se habet *Quæ hæc est ars sancta? Primo credere & confiteri, & timere Deum Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, vnum Deum in trinitate, & trinum in vnitate*, &c. Sed in ipso huius capitis limine non minima occurrit difficultas: cur ipsamet bona opera, quæ hîc recensentur, instrumenta bonorum operum, seu, vt loquitur S. Petrus, semina appellentur: cum nihil sit sui ipsius instrumentum, aut semen. Verùm dicendum est hîc per eiusmodi bona opera intelligi perfectionis acquirendæ certam methodum, seu vt loquitur S. P. B. in fine huius capitis, artem spiritalem, ad quam illa omnia, quæ hîc commemorantur, viā muniunt: ac proinde recte illius instrumenta ac semina appellantur. Huic sententiæ suffragatur Magister, qui in titulo capitis citati hæc bona non appellat instrumenta bonorum operum, sed artem sanctam; cum ait: *Quæ est ars sancta, quam docere debet Abbas discipulos in monasterio?*

In primis.] In vulgatis, & in MS. cod. S. Faronis, apud Smaragdum, & S. Dunstanum hæc verba præponuntur: *Primum instrumentum.* In MS. cod. S. Ebrulphi post τὸ, *in primis*, additur, *oportet.*

Tota anima.] Apud Ruthardum MS. legitur, *tota mente.* In epist. S. Clementis, *totis intimis cordis visceribus*, tantùm. In canone Theodori: *Ex totis viribus suis diligere.*

Deinde non occidere.] Mirabitur quispiam, cur monachis, quorum professio est perfectionis studium, tam dira crimina prohibeantur. Sed quamuis rara hæc sint in monasteriis, non tamen abs re est illa prohibuisse: vt suæ recordentur fragilitatis monachi; nec se ob statum religiosum iam perfectionem attigisse existiment seque vltra peccati metas peruenisse, nec posse amplius cadere: cogitentque An-

gelos in barathrum è cœlo ob ſuperbiam eſſe detruſos, Adam in paradiſo peccaſſe, Iudam vnum è collegio Apoſtolorum Dominum vendidiſſe & omni ſpe ſalutis abiectâ ſibi laqueo fauces obſtrinxiſſe. Quamobrem cum timore & tremore ſalutem ſuam in monaſterio operentur: humilitati acquirendæ in primis haud ſegniter incumbant, ad eamque in omnibus vitæ aſceticæ procellis ac tempeſtatibus tanquam ad columnam Rhegiam velocius adnatent: curentque diligenter cotidie animæ ſordes eluere; ne ſuâ negligentiâ & ſocordiâ in eum animi ſtuporem veniant, vt tandem (quod Deus auertat) grauia illa ſcelera perpetrent: quæ ſanè olim à profligatis quibuſdam monachis admiſſa fuiſſe liquidò conſtat. Nam (vt de cæteris taceam criminibus) SS. Abbates Ermenoldus, Bercharius, Abbo, Gerardus à parricidis monachis culeo & ſimâ dignis impiè trucidati ſunt. Recordabatur, qui ſcripſit hæc, S. P. Benedictus, ſibi à ſceleratis monachis vinum veneno mixtum fuiſſe propinatum. Illud igitur ſacræ ſcripturæ ad memoriam reuocent: *In terrâ ſanctorum impie geſſit, & non videbit gloriam Dei.* Et illud: *dilectus in domo meâ malè operatus eſt.* Non locus, ſed boni mores ſanctum faciunt.

HONORARE OMNES HOMINES.] Hoc inſtrumentum non extat in Regulâ MS. Magiſtri, ſed loco illius iſtud: *Honorare patrem & matrem.*

ALIO NE FACIAT.] *Alio*, pro, *alij*, vt in Regula Magiſtri. Sed de hoc infrà. In Capitulari Theodulphi legitur: *alteri ne faciat.* Apud S. Dunſtanum, ſeu in Regulâ S. B. à S. Dunſtano correctâ: *Et quod ſibi non vult, alij ne faciat.* Sed puto à chalcographo omiſſum fuiſſe verbum, *fieri.* Hoc autem legis naturalis effatum eſt, quod olim Alexandro Seuero Imperatori maximè placuit, vt ex his Lampridij verbis in eius vitâ manifeſtum eſt: *Si quis de viâ ad alicuius poſſeſſionem deflexiſſet, pro qualitate loci aut fuſtibus ſubiiciebatur in conſpectu eius, aut virgis, aut condemnationi. Aut, ſi hæc omnia tranſiret dignitas hominis, grauiſſimis contumeliis; cum diceret: vis hoc in tuo agro fieri, quod alteri facis? Clamabatque ſæpius, quod à quibuſdam ſiue Iudæis, ſiue Chriſtianis audierat & tenebat, idque per præconem, cum aliquem emendaret, dici iubebat: quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. Quam ſententiam vſque adeo dilexit, vt in palatio & in publicis operibus præſcribi iuberet.*

ABNEGARE SEMETIPSVM SIBI.] Luc. 9 vbi non eſt pronomen, *ſibi*, in vulgata editione, quemadmodum nec in Regula Magiſtri. Eſt tamen in Epiſt. S. Clementis, in Capitulari Theodulphi & in Cod. N. MSS. atque etiam in editis quos viderim: ita etiam legit S. Ambroſius in epiſt. ad Conſtantium. Illud, *ſibi*, idem eſt quod, apud ſe, in ſuâ conſcientiâ, non coram hominibus. Et hæc phraſis eſt S. Benedicto familiaris. vt cap. 7. Regulæ. *Dicens ſibi cum propheta.* Et cap. 52. *Vt frater qui forte ſibi peculiariter vult orare.* Et paulo poſt *Sed ſi alter vult ſibi forte ſecretius orare.* Qui loci, quid ſit illud, *ſibi*, ſatis

Digitized by

explicant. Abnegare igitur ſemetipſum ſibi eſt renunciare ſuis affectibus & deſideriis vitioſis in ſua conſcientia & coram Deo, non coram hominibus; conuerſionis ſuæ ſuorúmque operum ſe ac ſolum Deum arbitrum ſeu teſtem quærere, non homines.

VT SEQVATVR CHRISTVM.] In epiſtola S. Clementis: *Vt Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum ſequatur.* S. Benedictus contraxit.

CORPVS CASTIGARE.] In epiſtola S. Clementis: *Corpus cuſtodire.* Sed puto locum S. Clementis eſſe corruptum, & legendum *Caſtigare.* In Regula Magiſtri adduntur hæc verba. *Pro anima.* Hoc modo: *Corpus pro animâ caſtigare.*

DELICIAS NON AMPLECTI.] In epiſtola S. Clementis: *Vanas & caducas non amplecti delicias.* In Regula Magiſtri: *delicias fugire,* pro, *fugere.* In Theodori canone: *delicias non appetere.*

IEIVNIVM AMARE.] In dictâ epiſtolâ: *ieiunium & vigilias ſanctas amare.* Dicit vigilias ſanctas, vt diſtinguat eas à profanis vigiliis Paganorum, atque etiam hæreticorum.

INFIRMVM VISITARE.] In epiſt. S. Clementis additur *Sitientes potare.*

MORTVVM SEPELIRE.] In epiſt. S. Clementis: *mortuos ſepelire*, in plurali videlicet quemadmodum in duobus præcedentibus & ſubſequentibus, additurque: *Et diligenter eorum exequias peragere, pro eiſque orare, & eleemoſynas dare.*

INTRIBVLATIONE SVBVENIRE.] In Canone Theodori: *Tribulatis ſubuenire.*

DOLENTEM CONSOLARI.] In Regulâ Magiſtri hoc inſtrumentum hæc duo ſubſequuntur: *mutuum dare. Indigenti donare.* Quæ in nullo alio codice reperire potui.

A SÆCVLI ACTIBVS SE FACERE ALIENVM.] In epiſt. S Clementis: *Et à malis actibus ſe alienum facere.* Sed S. Benedictus rectè mutauit hoc vocabulum, quia loquitur monachis, at S. Clemens omnibus Chriſtianis. Non enim monachis ſufficit ſe à malis actibus alienos facere, ſed etiam à ſæculi actibus, etiamſi aliqui boni ſint, aut ſaltem indifferentes, vt ſunt mercaturam exercere, negotiari, militare, cauſas agere & ſimilia quæ haud decent monachos, vt docet S. Dionyſius Areopagites, vt ſunt etiam alia ſeculi opera vana & futilia, vt iocari, choreis & luſibus indulgere, lautius epulari, pretiosâ veſte delectari, & ſimilia, à quibus monachi penitus abhorrere debent.

IRAM NON PERFICERE.] Rectè: nam ad iram perfectam quidam gradus ſunt, vt notat S. Dorotheus doctr. 8. Primus eſt πεϱιχὴ. I. perturbatio, quæ eſt motus ſeu conflictatio cogitationum, quæ cor excitant illudque animoſum & audax reddunt. Secundus θυμὸς. I. furor, ſanguinis feruor circa cor accenſus, vt ait S. Baſilius, vocaturque ὀξυχολία. I. acuta bilis; quam potes extinguere, antequam fiat ὀϱγὴ. I. ira perfecta, & tertius iræ gradus: cum veluti multis lignis aggeſtis ma-

Digitized by Google

gnum incendium excitatur, & complures prunæ inardeſcunt. Et hac ratione eſt iram perficere; quod vetat S. P. B. hoc loco. Quartus gradus eſt μνησικακία, quam ad verbum iniuriæ recordationem dixeris. At S. Baſilius in Regulis breuibus interrogatione 55. rem aliter exponit. Nam iuxta illum ὀργὴ eſt tantùm in affectu, θυμὸς in motu, in quo à S. Dorotheo diſcrepat: ſed quæſtio de nomine eſt. Apud ſanctum Baſilium ſequitur παροξυσμὸς vehementior furoris motus, & πικρία confirmatio perturbationis acrior; quam Caſſianus lib. 8 de ſpiritu iræ appellat amaritudinem triſtitiæ. Saluberrimum autem iracundiæ ſedandæ remedium eſt refectio voluptatum, vt monebat ſenior quidam monachus, ille enim hæc dicere ſolebat. Ob hanc cauſam illecebras amputo, vt materiam præcidam iracundiæ; etenim hanc noui pro voluptatibus perpetuò decertare, tranquillum mentis meæ ſtatum, intelligentiæ vim auferre, vt refert Socrates lib. 4. hiſt. Eccl. cap. 18. Caritate etiam exardeſcentes animæ partes ſanari dicebat Serapion Thmuitenſis, vt refert idem Socrates loco citato.

PACEM FALSAM NON DARE.] In R. MS. Magiſtri: *De conſcientia pacem falſam non dare.* Vbi ſequuntur hæc tria inſtrumenta; *Fratri fidem ſeruare, non amare detrahere. Promiſſum complere, & non decipere*: Quorum duo alibi non reperies. Nam illud: *non amare detrahere*, paulo poſt exprimitur à S. Benedicto ſub illis verbis: *non detractorem.*

NON IVRARE; NE FORTE PERIVRET.] Regula Magiſtri: *non amare iurare.* S. Ambroſius in exhortatione ad Virginitatem: *non iurandum facile, quia plerúmque multi caſus accidunt, vt non poſſimus implere quod iurauerimus. Qui autem non iurat vtique non peierat: qui autem iurat, aliquando neceſſe eſt, incidat in periurium: quia omnis homo mendax. Noli ergo iurare, ne incipias peierare.*

NE FORTE PERIVRET.] In epiſt. S. Clementis: *ne forte periurium (quod abſit) fiat.*

VERITATEM EX CORDE ET ORE PROFERRE.] Ita apud Ruthardum & alibi etiam vulgò habetur. In epiſt. S. Clementis deeſt præpoſitio, *ex*, cuius loco in Capitulari Thodulphi eſt particula copulatiua, &c.

INIMICOS DILIGERE.] In Reg. Magiſtri: *inimicos pluſquam amicos diligere.*

MALEDICENTES SE NON REMALEDICERE.] In Regul. Mag. *Maledicentes ſe non ſolum non remaledicere.*

REMALEDICERE.] Ita vulgò habetur, quemadmodum & in Regulâ Magiſtri: ſed apud S. Clementem, Ruthardum, & Theodulphum, *maledicere.*

NON MVRMVRIOSVM.] Optima lectio. Ita apud Keronem. Ita etiam habetur in Regul. MS. Magiſtri, apud Trittemium, in vtroque cod. MS. S. Germani & in editione Colonienſi: à nomine mur-

murium, id eſt, murmur. Quod vocabulum noh ſemel in hac Concordiâ occurrit: à quo, murmurioſus: quod reperitur in Gloſſis, quę vulgò inſcribuntur nomine S. Benedicti Abbatis Floriacenſis, *Murmurioſus*, *γόγγυσος*. Lege, *γογγυστὴς*. I. murmurator. Quemadmodum in eiſdem Gloſſis habetur, *Memorioſus*, *μνήμων*. I. memor. Quare illud, *murmuroſum*, quod vulgò habetur, excutiendum eſt. Apud S. Clementem legitur; *non murmuratorem.*

NON DETRACTOREM.] In Epiſt. S. Clementis: *Nec detractorem: quia qui detrahit non ſe* (lege, *non ſolum ſe*) *ſed alios etiam occidit.* In Regulâ Magiſtri hoc inſtrumentum non extat, hoc quidem loco; ſed ſuperius habetur, *Non amare detrahere.* Quòd perinde eſt.

SPEM SVAM DEO COMMITTERE.] In epiſt. S. Clementis: *Et totam ſpem Deo ſemper committere.*

BONVM ALIQVID IN SE CVM VIDERIT, &c. Præclarè S. Auguſtinus ſerm. 7. de verbis Domini ſecundùm Matthæum. *Quid in iuſte credis? te ſine Deo non poſſe ſeruare iuſtitiam ipſius? ergo totum reputa quod iuſtus es pietati*: (Dei videlicet) *Quod autem peccatores, tua iniquitati adtribue. Eſto accuſator tuus, & ille erit indultor tuus. Omne enim crimen, facinus, vel peccatum noſtræ eſt negligentiæ, & omnis virtus & ſanctitas Dei eſt indulgentiæ.*

BONVM ALIQVID.] Ita vulgò habetur. Apud Turrecrematam, *Bonum aliquod.* In epiſt. S. Clementis, *boni aliquid*, & eſt vera & germana lectio.

APPLICET.] In epiſt. S. Clementis legitur, *Applicare.* I. Attribuere. In regulâ MS. Magiſtri hoc inſtrumentum ita habetur. *Bonum aliquid in ſe cum viderit, à Deo factum magis, quàm à ſe exiſtimet.*

MALVM VERO A SE SEMPER FACTVM SCIAT, ET SIBI REPVTET.] Ita vulgò ſcriptum habetur. In epiſt. S. Clementis, *Et malum à ſe factum cognoſcat, & ſibi imputet.* In regulâ Magiſtri, *Malum à ſe factum iudicet, & ſibi & diabolo imputare.* l. *imputet.* Cui hæc inſtrumenta ſubſequuntur: *Deſideria ſua à Deo perfici adoptare. Subſtantiam ſuam non in ſolo labore manuum ſuarum, ſed plus à Deo ſperare.* Vbi adoptare, eſt vehementer optare; vt ab, amare, adamare.

DIEM IVDICII TIMERE.] Elegantem Iudicij deſcriptionem vide apud Tertullianum lib. de ſpectaculis, in fine: & Euſebium Gallicanum homil. 4. ad monachos.

VITAM ÆTERNAM OMNI CONCVPISCENTIA SPIRITALI DESIDERARE] Ita vulgò habetur. In Regulâ Magiſtri: *Vitam æternam & Hieruſalem ſanctam deſiderare.* In epiſt. S. Clementis vocabulum. *ſpirituali*, deſideratur, forte à quodam correctore expunctum. Omni ergo ſpiritali concupiſcentia vitam æternam deſiderare eſt puro Dei amore, & ad maiorem Dei gloriam non ob priuatam vtilitatem æternam felicitatem expetere. Et hic appetitus perfectus eſt, qui

Digitized by Google

monachum maximè decet. Sed vt ardentius à nobis appetatur, illius excellentia hîc ſubiicienda, primò ex S. Proſpero lib. 1. de vita contemplatiua cap. 2. *Ergo futura vita creditur beatè ſempiterna, & ſempiternè beata. Vbi eſt certa ſecuritas & ſecura tranquillitas, & tranquilla iucunditas: fœlix æternitas, æterna felicitas: vbi eſt amor perfectus, & nullus timor: dies æternus, alacer motus, & vnus omnium ſpiritus de contemplatione Dei ſui, & de ſuâ cum illo permanſione ſecurus: vbi ipſa ciuitas, quæ eſt Angelorum ſanctorum & hominum congregatio beata, meritis fulgentibus micat, & æterna ſalus exuberat, veritas regnat: vbi nec fallit quiſque, nec fallitur: vnde nullus eiicitur beatus, quò nullus miſer admittitur.* Deinde ex S. Columbano epiſtola 2. *Beata familia, quæ in altis habitat, vbi ſenex non gemit, neque infans vagit: vbi laudes Domini nullâ vox retinet: vbi non eſuritur, vbi nunquam ſititur, vbi cibo ſuperno plebs cœleſtis paſcitur: vbi nemo moritur, quia nemo naſcitur: vbi aula regia cœleſtis paſcitur, in qua malè reſonans nulla vox audita eſt: vbi vita viridis, veraque futura eſt, quam nec mortis, nec mœroris, metus conſumpturus eſt. Læti letho tranſacto lætum regem videbunt, cum regnante regnabunt, cum gaudente gaudebunt. Tunc dolor, tunc tædium, tunc labor delebitur. Tunc Rex regum, rex mundi à mundis videbitur.* Sed variè à variis Patribus hæc beata vita deſcripta, maxime à Caſſiodoro lib. de anima cap. 19. cuius locum non refero, quia prolixior eſt; quem vide, quia neſcio quid iucundius animæ ſpiritali legi poteſt.

MORTEM COTIDIE ANTE OCVLOS SVSPECTAM HABERE.] Hoc inſtrumentum non extat apud S. Clementem. Mors ante oculos ſuſpecta habenda eſt: quia cum certa ſit, incerta tamen & perfida eſt: cum abſens putatur, præſens eſt: cum remota, propinqua: incogitanti repentina aduenit: præmatura venit: ſubſidet in inſidiis, incautos aggreditur, non præmeditata irrumpit, inuitos trahit. Suſpecta ergo habenda eſt, ne nos imparatos cõrripiat: quia mors peccatorum peſſima, quæ ad perpetuum ducit ſupplicium, & vt ait S. Proſper Aquitanicus Epigr. 5.

Ille igitur finis malus eſt, quem pœna ſequetur,
Et qui perpetui porta doloris erit.

At contra Sanctorum mors pretioſa in conſpectu Domini, quæ perpetuum ducit ad gaudium. Et, ſi liceat mihi in Proſperi verſibus ludere, dicam:

Ille igitur finis bonus eſt, quem palma ſequetur,
Et qui perpetuæ porta ſalutis erit.

IN OMNI LOCO DEVM SE RESPICERE PRO CERTO SCIRE.] In epiſt. S. Clementis: *In omni loco Deum reſpicere, firmiter ſcire.* Sed incunâ typographi intercidit pronomen, *ſe*, quod habetur in capitulari Theodulphi, & in omnibus noſtris cod. tam editis, quàm MSS. habetur etiam in Regula Magiſtri, hoc modo. *In quouis loco à Deo ſe reſpi-ci pro certo ſcire.* Ex quibus omnibus hîc S. Clemẽtis locus caſtigandus eſt.

ET SENIORI SPIRITALI FATEFACERE.] Hæc inſtrumenti pars abeſt à Regula Magiſtri. In epiſtola S. Clementis habetur hoc modo. *Et ſacerdotibus Domini manifeſtare.* Sed S. B. quædam mutauit, vt ſententiam diſciplinæ clauſtrali accommodaret.

OS SVVM A MALO, VEL PRAVO ELOQVIO CVSTODIRE.] In epiſtolâ S. Clementis: *Os ſuum à multo vel prauo eloquio cuſtodire.*

MVLTVM LOQVI NON AMARE.] *Multiloquium inſtura eſt monacho*, inquit S. Ephræm paræneſi 46. in epiſt S. Clementis additur: *Sed cuſtodire labia ſua, ne dolum aut malum loquantur.*

VERBA VANA, AVT RISVI APTA NON LOQVI.] In epiſt. S. Clementis: *Verba vana, aut mendacia non loqui: quia os, quod mentitur, occidit animam.*

RISVM MVLTVM, AVT EXCVSSVM NON AMARE.] Hoc inſtrumentum non extat in epiſt. S. Clementis. Mentio fit in vitâ S. Odonis Abbatis Cluniacenſis lib. 2. *Locutio verè ſua præ nimio gaudio ridere nos cogebat. Sed ille habenas moderationis manu tenens, mox capitulum Regulæ nobis apponebat dicens: riſum multum, aut excuſſum non amare.*

LECTIONES SANCTAS LIBENTER AVDIRE.] In epiſt. S. Clementis: *Verba diuina libenter audire.*

ORATIONI FREQVENTER INCVMBERE.] In epiſt. S. Clementis: *Prædicationi & orationi ac lectioni frequenter incumbere: & eleemoſinas veras facere.* Rectè autem monachis frequentius oratioñ incumbere præcipitur: nam, vt præclarè monet S. Aſterius Amaſeæ Epiſcopus in homiliâ in illud Euangelij: *Duo homines aſcenderunt in templum:* ἐυχὴ τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐσὶ θεία, ὁμιλία πρὸς Θεὸν, λήθη τῶν γηίνων, ὁδὸς πρὸς ἔρανὸν. I. oratio vitæ noſtræ auxilium, conuerſatio cum Deo, obliuio terrenorum, via ad cœlum. Vnde rectè docet S. Anaſtaſius Sinaïta in ſermone de ſacrâ ſynaxi: ἡ γὰρ προσδρεία ἐχεται τῆς προσευχῆς, ἡ δὲ θείων γραφῶν μάπης ὑπάρχει παιδῶν τῶν ἀρετῶν. διὰ μὲν γὰρ τῆς προσευχῆς πᾶν αἴτημα ἢ δώρημα παρὰ Θεῦ κομιζόμεθα. I. aſſiduitas in oratione & in ſacræ ſcripturæ lectione mater eſt virtutum omnium: per orationem enim omnem petitionem & donum à Deo reportamus. Monachus mundo mortuus cœlo per orationem viuit excellentiſſimâ ſane vitâ, qua per orationem cum Deo coniunctus eſt, qui in eo viuit, non iam ipſe: itavt cum Apoſtolo dicat: *viuo ego, iam non ego, ſed viuit in me Chriſtus.*

MALA SVA PRÆTERITA, &c.] Hoc inſtrumentum non eſt in epiſtolâ S. Clementis. Illud verò eiſdem verbis habet S. Eligius Epiſcopus Nouiomenſis homil 9.

VOLVNTATEM PROPRIAM ODIRE.] Odire, pro, odiſſe: ſed de hac re inferius. In epiſtolâ S. Clementis legitur. *Sed propriam frangere voluntatem.* Illos veros eſſe monachos dicebat qui mortificatis voluntatibus ſuis parati eſſent nihil velle, nihil nolle, ſed Abbatis tantummodo cõſilia vel præcepta ſeruare. Præclarè S. Fulgentius Ruſpenſis. Epiſc.

PRÆ-

PRÆCEPTIS ABBATIS IN OMNIBVS OBEDIRE.] In Capitulari Theodulphi: *Præceptis sacerdotis & præceptoris*, &c. In Epist. S. Clementis; *Eorum præceptis in omnibus obedire*, &c. intelligit Episcopos, de quibus paulo ante loquitur. Sed S. B. mutauit vocabulum S. Clementis, & Theodulphus S. Benedicti. Ille, vt suis monachis; hic, vt subditis suis sententiam aptaret.

MEMORES ILLIVS DOMINICI PRÆCEPTI.] In capitulari Theodulphi: *Memores illud Dominicum præceptum.* Recte latis: *vt* cap. 11. de Cellerario in MS. Concordiæ: *Memor semper illud Apostolicum*: potest enim nomen, *memor*, regere accusatiuum æque ac genitiuum iuxta syntaxim sui verbi.

SED PRIVS ESSE, QVOD VERIVS DICATVR.] Ita in Regulâ Magistri, in Capitulari Theodulphi, apud Ruthardum, Trittemium, S. Dunstanum, in cod. MSS. S. Faronis, Vict. p. & in vtroque S. Germani: quæ quidem lectio optima est: vt prædicatio illa sanctitatis non sit causa finalis, quæ nos moueat ad sanctimoniam acquirendam sed tantùm consequentia ad illam. Nam fama & nomen ex sanctimoniâ oriuntur. Vnde Ruthardus ait: *Sed si forte sine voluntate sua factus dictum, verius dicatur.* Vulgò, vt in epist. S. Clementis legitur, *vt verius dicatur.* Quam lectionem, qui admittere volet, dicat, necesse est, particulam, *vt*, hoc loco non significare causam finalem (ineptum enim esset, si quis famæ sibi comparandæ gratiâ sanctus esse vellet) sed tantùm consequentiam euentus, quemadmodum sæpè in Euangelio occurrit, vt Ioan. 19. *vt scriptura impleretur dicens: partiti sunt vestimenta mea sibi, & super vestem meam miserunt sortem.* Non enim hæc vestimentorum Christi partitio, & sors in eius vestem contigere, quia hoc à Dauide prædictum est, & vt eius prophetia vera esset, tanquam illa esset causa finalis: ob quam hæc facta sunt: quinimo ideò prædicta sunt, quia contingere debebant.

CASTITATEM; &c.] In epistola S. Clementis legitur: *caritatem* malè.

NVLLVM ODIRE.] Odire, pro, odisse, vt paulò ante: *voluntatem propriam odire.* S. Valerianus orat. de bono disciplinæ: *odio colloquium mulieris.* In epist. S. Clementis legitur: *Nullum odio habere: quia qui odit fratrem suum, homicida est.* In Canone Theodori legitur: *neminem odisse.*

ZELVM NON HABERE.] Recte hoc instrumentum distinguitur à sequenti: nempe, *inuidiam non exercere.* Nam ita habetur in cod. Vindocinensi, in Epistola S. Clementis, & in Regulâ Magistri. Vulgò tamen, vt in Capitulari Theodulphi, ex his duobus vnum conflatur: *Zelum & inuidiam non habere.* Et in Canone Theodori; vbi sic legitur: *Zelum iniustum & inuidiam non habere.* Ruthardus addit *inimicitias non exercere.* Quod certe vix alibi repereris. Zelus autem hoc lo-

copio Zelo malo imitatur, de quo infrà.

IN CHRISTI AMORE, &c.] In epist. S. Clementis legitur *in Christi nomine.* Vt in can. Theodori. Hoc instrumentum non extat in Regula Magistri.

ODARE.] In Can. Theodori. *Exorare.*

CVM DISCORDANTE.] Ita apud Keronem. In epist. S. Clementis, legitur: *Cum discordantibus*, &c. vt vulgò. In Regula Magistri habetur: *Ante solis occasum cum inimicis redire in gratiam.* Vbi & hoc instrumentum additur: *Omnibus bonis ex toto corde obedire.*

ET DE DEI MISERICORDIA NVNQVAM DISPERARE.] In Regula Magistri: *& de Deo nunquam desperare.*

Ex Regulâ S. Macharij. §. 2.

MILITES ergo Christi sic taliter suos debent componere gressus, caritatem in se perfectissimam continentes Deum ex totâ animâ diligere, & ex totâ mente, & ex toto corde, & ex totâ virtute suâ, inuicem inter se perfectissimam sectantes obedientiam. Pacifici, mites, moderati, non superbi, non iniurioſi, non susurrones, non irrisores, non verbosi, non præsumptuosi, non sibi placentes, sed Deo, cui militant, Christo. Non blasphemiam sectantes, nec dicere quicquam præter quod bonum est. Ad obsequium non pigri, ad orationem parati; in humilitate perfecti, in obœdientiâ præcincti, in vigiliis instantes, in ieiunio hilares. Nullus se [ab] alio iustiorem arbitretur; sed vnusquisque omnibus se inferiorem contemnat. Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Præceptum senioris est, vt salutem suscipias, non murmurando vllam operam facias; non responsionem contra præceptum vlurpes, non te extollas, aut magnifices vtilem operam aliquam feciſſe. Non acquirendo aliquid intri congaudeas, aut in damno constristeris. Non te familiaritas aliqua secularis trahat, sed tota dilectio tua in cellulâ demoretur. Cellam vt paradisum habeas. Fratres tuos spiritales vt æternos confidas habere parentes. Præpositum monasterij timeas vt

Digitized by Google

dominum, diligas vt parentem. Similiter quoque & omnes oportet diligere fratres, cum quibus etiam te confidas videre gloriam Christi. Non oderis laboriosam operam, otium quoque ne sectaueris, in vigiliis confectus, in opere iusto affectus, ambulans quasi dormitans, lassus ad stratum tuum venias: cum Christo requiescere credas. Cursumque monasterij super omnia diligas. Qui verò sæpius orare voluerit, vberiorem inueniet misericordiam Christi.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MILITES CHRISTI, &c.] Hæc non extant in regulâ Serapionis, Macarij & aliorum edd. Flor. Quædam, maximè circa finem, habentur in epist. S. Hieronymi ad Rusticum de formâ viuendi.

PRÆPARATI.] Id est, prompti.

SED VNVSQVISQVE, &c. Lege, *Sed vnusquisque se tanquam omnibus superiorem contemnat.*

CELLAM VT PARADISVM HABEAS.] Consule S. Hieronymum, S. Dorotheum, S. Antiochum, Seuerum Sulpitium, Cassianum, Palladium, Ioannem Moschum, & cæteros, qui de vitâ ascetica, eiusque cultoribus scripserunt, & videbis, quantùm sit è re monasticâ custodia cellæ.

VIDERE.] Pro, *Visurum.* Vt sæpe occurrit.

CVRSVM MONASTERII.] Cursus est pensum diuini officij, quod cotidiè excurritur, & persoluitur à monachis. De quo infrà.

Ex Regulâ S. Basilij. Cap. XLI. §. 3.

QVID est maledicus, id est λοίδορος: RESP. omnis sermo, INT. qui ob hoc profertur, vt infamet aliquem, derogetur, vel male commendet, maledicus est, etiamsi non videatur esse iniuriosus. Et hoc manifestum est ex sententiâ Euangelij, cum dicit de Iudæis: *Quia maledixerunt eum dicentes: tu* Ioan. 9. *sis ex discipulis eius.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVID EST MALEDICVS, &c.] Habetur apud S. Basilium interr. 24. R. breu. & apud Rufinum cap 33. vbi ita etiam legitur. At in textu Græco τί ἐστι λοιδορία; Id est, quid est maledictum? quibus verbis responsio conuenit: *Omnis Sermo*, &c. Hæc autem S. Basilij capita citantur ob hæc S. B. verba: *non detractorem*

MALEDICVS EST.] Lege, maledictum est, vt in Græco λοιδορία.

Item eiusdem. Cap. XLII. §. 4.

IN T. QVID est detractio vel derogatio? RESP. duas opiniones esse causas, in quibus licet alicui dicere & retractare aliena mala: si quando consilium habere necesse est cum cæteris, qui in hoc ipsum videntur adsumi, quomodo corrigatur is, qui peccauit, vel malè aliquid egit. Et rursum si quando necesse est præuenire aliquem & commonere, ne forte incurrat in consortium alicuius mali, dum eum putat esse bonum: quia Apostolus dicit: *Nolite communicari cum huiusmodi.* Item in Salomone: *Noli manere cum homine iracundo, ne forte discas & sumas laqueum animæ tuæ.* Quod & ipsum Apostolum fecisse inuenimus per hoc, quod scribit ad Timotheum dicens, *Alexander æramus multa mala mihi ostendit, quem tu quoque deuita: valde enim restitit nostris sermonibus.* Præter huiusmodi autem necessitates quicunque dicit aliquid aduersus aliquem, vt vel deroget ei, vel obtrectet, istud est detrahere, etiamsi vera esse videantur, quæ dicit.

2. Thess. 3. Prou. 22. 2. Tim. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVID EST DETRACTIO.] Extat apud S. Basilium interr. sequ. & apud Ruf. eod. cap.

SI QVANDO INIS CONSILIVM, &c.] Videndum est tamen si is, quicum inis consilium de alieno peccato emendando, sit vir prudens, vt eiusmodi peccatum alteri non sit patefacturus. Et ita hic Basilij locus est explicandus. De detractione plura vide apud Toletum lib. 5. cap. 63. & sequ. Angelum, & alios.

ITEM IN SALOMONE.] In textu Græco nulla mentio fit Salomonis: sed tantùm producitur finis huius sententiæ mutatâ secundâ personâ in tertiam: μὴ ποτε λάβῃ βρόχος τὴν ἑαυτῆ ψυχήν. i. ne quando quis capiat laqueos animæ suæ. Locum textui suo accommodat.

Item eiusdem. Cap. XLIII. §. 5.

QVI detrahit fratri, aut audit detrahentem, & patitur, quid dignus est? RESP. Excommunicari debet. *Detrahentem*, inquit, *occulte aduersus proximum suum, hunc persequebar.* Et alibi dictum est: *Noli libenter audire detrahentem, ne forte eradiceris.* INT. Ps. 100. Prou. 20

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI DETRAHIT FRATRI.] Inuenire est apud S. Basilium inter. 26. regulas breuium, & apud Rufinum cap. 34.

NOLI LIBENTER AVDIRE DETRAHENTEM.] Ita apud Rufinum. Et ad verbum redditur textus sacræ scripturæ, prout à S. Basilio profertur; qui est huiusmodi: μὴ ἑκὼν ἀκούσῃς καταλαλοῦντος, &c. I. ne libenter audias detractorem. Alteri tamen Prou. ca. 20. textu 13. Vbi hic locus extat, legitur in versione Septuag interpretum, μὴ ἀγάπα καταλαλεῖν ἵνα μὴ ἐξολεθρευθῇς. I. *Noli diligere detrahere: ne eradiceris.* In textu Hebraico שנה אל-תחב, *al thebeb Schâna.* I. noli diligere somnum, vt in versione communi. Sed si mutatis punctis legas שנה *Schonè* Efficies, τὸν, *Detractorem.* Quemadmodum ca 24. Prou. *Et cum detractoribus ne miscearis,* Vbi in textu Hebraeo legitur שונים. *Schonim.* I. detractores. C

Item eiusdem. Cap. XLIV. §. 6.

QVOD si deco, qui præest, detraxerit, quomodo cum obseruabimus? RESP. Et in hoc manifestum est iudi- INT. Inst. 27. R. B. Ruf. cod.

Digitized by Google

cium iracundiæ Dei, quæ facta est super Mariam, dum detraxit de Moyse: & peccatum eius, nec ipso quidem Moyse
r Num. 12 orante, inultum Deus esse permisit.

Item eiusdem. Cap. LXI. §. 7.

INT. QVOMODO intelligitur superbus, vel quomodo curatur? RESP. Intelligitur quidem ex eo, quod ea semper, quæ eminentiora sunt, quærit. Curatur autem, si erecdat sententiæ eius, quæ dixit: *Deus superbis resistit.* Illud sa-
Inst. 35. reg. br. Ruf. c. 42. ne sciendum est, quod quomodo quis timeat damnationem superbiæ, impossibile est curare hoc vitium, nisi abstrahat se; & secedat ab omnibus occasionibus elationis. Sicut
Inst. 4. impossibile extingui linguam alicuius, vel gentis loquelam, vel artificium aliquod, nisi quis omni genere se penitus abstrahat non solum ab agendo, vel loquendo, [vel movendo,] sed etiam audiendo eos, qui loquuntur, vel videndo eos, qui agunt id quod obliuisci cupit. Et hoc observandum est de omnibus vitiis.

Item eiusdem. Cap. XC. §. 8.

INT. QVOMODO oportet ieiunare, cum necessarium ieiunium iniungitur, si aliquando quod religio deposcit explendum tanquam ex necessitate, an voluntarie? RESP.
Matth. 5. Domino dicente *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* Omne quod ad religionem pertinet, nisi ex proposito & religione fiat, periculum generat. Debet ergo ieunio sociari deuotio. Quia autem necessarium sit ieunium in talibus quibusque causis, & maximè cum desideramus aliquid impetrare de Domino, etiam sanctus Apostolus docet, qui inter cæ-
2 Cor. 11 teras suas virtutes addidit etiam hoc dicens: *Quia in ieiuniis frequenter.*

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO IEIVNARE.] Reperitur apud S. Basilium interr. 150. regul. breu. & apud Rufinum cap. 50. Hoc caput citatur ob hæc verba: *Ieiunium amare.*

ET MAXIME CVM DESIDERAMVS, &c.] Ita apud Rufinum; sed non extant in textu Græco.

HOC ETIAM DICENS.] Ita apud Rufinum. In textu Græco additur: ὡς εἰς διδασκαλίαν ἡμετέραν. ad nostram institutionem.

FREQVENTER.] Hoc vocabulum non inuenitur apud Rufinum.

Item eiusdem. Cap. CXXXVIII. §. 9.

QVOMODO possumus timere iudicia Dei. RESP. naturaliter expectatio omnis mali timorem incutit. Ita namque etiam bestias timemus; & principes; scientes imminere ab eis aliquid, quod ad vitæ exitium pertinet. Si ergo credamus, quia veræ sunt comminationes futuri iudicij & recordemur terribile illud futuri examinis tribunal, timebimus iudicia Dei. *INTERR. Interr. 209. R. B. Ruf. cap. 72.*

Ex Regula S. Isidori. Cap. IIII. §. 10.

MONACHIS autem summopere studendum est, vt Apostolicam vitam tenentes, sicut in vnum constituti esse nosceuntur; ita cor vnum habeant in Deo nihil sibi proprium vindicantes, [nihilque in] quantulumcumque amorem rei priuatæ gerentes; sed iuxta exemplum Apostolicum omnia communia habentes in præceptis Christi permanen-

Digitized by Google

do proficiant, patri honorem debitum reuerentes, erga seniores obedientiam, erga æquales incitamentum virtutum, erga minores exempli boni ministerium conseruabunt. Nemo cæteris se iudicet meliorem, sed inferiorem omnibus deputans tantà humilitate claresçat, quantò plus cæteris culmine virtutum coruscat. Abstineat etiã a furore, & detractione, parcat monachus linguæ Indecenter quoque vel notabiliter non incedat. Philargyriæ contagium vt lethiferam pestem abhorreat, à turpibus verbis vel otiosis linguam auertat, atque indesinenter cor mundum labiáque exhibeat. Affectus quoque animi turpes ab intentione cogitationis abstergat: seque per compunctionem cordis in studio sancto meditationis exerceat. Torporem somni atque pigritiæ fugiat, vigiliisque & orationibus sine intermissione intendat. Gulæ concupiscentiam deprimat, atque abstinentiæ virtutibus semetipsum pro studio domandarum libidinum affligat, domans ieiuniis carnem, quantùm valetudo corporis finit. Liuore quoque inuidiæ de fraternis protectibus nequaquam tabescat; sed quietus atque pacificus per amorem fraternæ dilectionis de cunctorum gaudeat meritis. Iracundiæ perturbationem a se reiiciens, & patienter omnia sustinens nullâ tristitiâ, nullo temporali mœrore affectus, sed contra omnia aduersa interiori gaudio fretus ipsam postremò vanę gloriæ laudem procul à se abiiciat: vt dum his institutis radiat, meritò nomen suæ professionis retineat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHIS AVTEM, &c.] Hæc habentur in regulâ excusâ S. Isidori, cap. 3.

NIHILQVE IN QVANTVLVMCVMQVE] dele nè, *Nihilque, in*, quod redundat, & lege, vt in regulâ excusâ, *nec quantulumcumque*.

PATRI HONOREM DEBITVM REVERENTES] lege; *Patrem honore debito reuerentes*. In regulâ excusâ legitur; *Patri honorem debitum referentes*.

INDECENTER QVOQVE, &c.] Monachus incedere debet iuxta id quod præcipit S. Fructuosus Archiepiscopus Bracarensis cap. 8. regulæ

regulæ suæ : *definitum est*, vt, &c. *In gressu nullos strepitus, neque saltus amplos tensis passibus facerent : nec alibi dum pergunt, aspicerent, nisi ante vestigia sua.* NOTABILITER,] id est, superbè & fastuosè.

Ex Regula S. Isidori, Cap. XXIV. §. II.

TRANSEVNTIBVS de hac luce fratribus, antequam sepeliantur, pro dimittendis eorum peccatis sacrificium offeratur. Corpora fratrum vno sepelienda sunt loco: vt quos viuentes caritatis tenuit vnitas, morientes vnus locus amplectatur: Pro spiritibus defunctorum alterâ die post Pentecosten sacrificium Deo offeratur : vt beatæ vitæ participes facti purgatiores corpora suain die resurrectionis recipiant. Hæc igitur, ô serui Dei, milites Christi, contemptores mundi ita vobis custodienda volumus, vt Maiorum præcepta [patrum] per omnia conseruetis. Suscipite igitur inter illa & hanc admonitionem nostram, humili corde custodientes quæ dicimus, libenter sumentes quæ dispensamus : quatenus vobis de effectu operis sit gloria, & nobis pro ipsâ admonitione postulata proueniat venia. Deus autem omnipotens custodiat vos in omnibus bonis : & quomodo cœpit, sic confirmet gratiam suam in vobis, Amen.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TRANSEVNTIBVS DE HAC LVCE FRATRIBVS, &c.] Hæc habentur in regulâ excusâ S. Isidori eodem cap. quæ hîc citantur ob illa S. B. verba : *mortuum sepelire.*

SACRIFICIVM OFFERATVR.] Antiquus fuit Ecclesiæ mos pro defunctis sacrificium offerre, de quo agit sanctus Augustinus lib. de Curâ pro mortuis habendâ cap. 1. & in epistolâ de octo quæstionibus ad dulcitium, qu. 2. mentio fit apud Cassianum coll. 2. cap. 5. *Ab iis, quibus eius compatiebantur exitio, vix a presbytero Abbate Paphnutio potuit obtineri, vt non inter biothanatos reputatus etiam memoriâ & oblatione Patrum indicaretur indignus.* Et in Concilio Bracarensi 1. cap. 24. Aurelianensi. 2. can. 14. Vasensi. 1. can. 2. Vasensi. 2. can. 3. & aliis auctoribus infra citandis. S. Isidorus tantùm vnius diei, quo in exequiis de-

Digitized by Google

functorum salutaris offertur hostia, meminit; quæ tamen offerebatur etiam quibusdam aliis diebus ab ipsius defuncti obitu. Alcuinus lib. de diuinis officiis cap. 5. Amalarius Fortunatus lib. 4. de Ecclesiasticis offic. cap. 42. mentionem faciunt tertij, septimi & trigesimi dierum, quos adhuc obseruat S. Rom. Ecclesia. Sed olim mos iste varius fuit. Nam tempore S. Ambrosij alij tertium diem & trigesimum obseruabant, alij septimum & quadragesimum, vt videre est in eius oratione de Theodosij obitu: *Eius ergo Principis conclamauimus obitum, & nunc quadragesimum celebramus assistente sacris altaribus Honorio Principe: quia sicut sanctus Ioseph patri suo Iacob quadraginta diebus humationis officia detulit: ita & hic Theodosio patri suo iusta persoluit. Et quia alij tertium diem & trigesimum; alij septimum & quadragesimum obseruare consueuerunt, quid doceat lectio, consideremus*: ita in vetustis editionibus: nam in quibusdam recentioribus corruptè legitur: *alij tertium diem, alij trigesimum, alij septimum, alij quadragesimum obseruare consueuerunt.* Dierum tertij & quadragesimi obseruationem commemorat Palladius in Lausiacâ capite de Eulogio: ᾗ συνέβη τὸν μὲν μακαρίτην Εὐλόγιον τὴν τεσσαρακοστὴν ἐπιτελεῖσθαι, τὸν δὲ λελωβημένον τὸ σῶμα τὴν τρίτην παρὰ τῆς ἀληθούσης. I. & accidit, vt celebraretur a fraternitate beati Eulogij quadragesimus dies, mutilati verò corpore dies tertius. Ecce vt veteres illi monachi Ægyptij dies tertium & quadragesimum celebrabant. An alium addiderint, & si id non pateat ex Palladio, est tamen simile vero eos addidisse nonum. Nam olim in orientali Ecclesia agebantur tres hi dies pro mortuis tertius, nonus, & quadragesimus. Constitutiones Apostolicæ: Ἐπιτελείσθω τρίτη τῶν κοιμωμένων. &c. I. tertius defunctorũ dies fiat cum psalmis, lectionibus & precibus propter eum, qui tertio die à mortuis resurrexit: dies nonus in memoriam eorum, qui superstites sunt, & eorum, qui defuncti sunt: dies quadragesimus iuxta antiquam formam. Vbi malè vertitur: *exequiæ verò defunctorum fiant tertio die.* Iustinianus Nouellâ 133. cap. 3. *Sed neque aliquam excogitent occasionem aut viri ad monasteria muliebria ingrediendi, aut mulieres viris deputatæ, occasione horum, quæ circa funus aguntur (quas vtique memorias vocant) & tertiam & nonam conuenientes diem, & dum quadraginta compleantur.* Idem docet Eustratius presbyter magnæ Ecclesiæ tractatu 3. de defunctorum animis: ipse enim scribit tertiam, nonam, & quadragesimam dies agi cum precibus & eleemosynis in memoriam defunctorum: tertiam, ob Christi resurrectionem, quæ tertiâ die contigit; nonam, quia post octo dies suæ resurrectionis suis discipulis denuo apparuit, quadragesimam, quia quadragesima post resurrectionem die ad cœlum ascendit. Nec his aduersatur sanctus Augustinus, cum ita ait sub finem quæstionum super genesim: *Et fecit luctum patri suo septem dies. Nescio verum inueniatur alicui Sanctorum celebratum esse luctum nouem dies, quod apud Latinos Nouemdial appellant. Vnde mihi videntur ab hac consuetudine prohibendi, si qui Christianorum*

Photius in Bibl. n. clxxi.

istum in mortuis suis numerum obseruant, qui magis est in gentilium consuetudine. Nã aliud est loqui de nono die, aliud de nouem diebus. Nouem dies non celebrabant Christiani, sed nonum diem duntaxat. Nouemdialis memmerunt Glossæ veteres. *Nouemdiál, ἔνατα ὁμοίως ἀχρίδια*, quos dies etiam Athenienses ἔνατα appellabant, vt docet Iulius Pollux lib. 3. onomast. cap. 19.

ALTERA DIE POST PENTECOSTEN, &c.] Mos olim fuit in monasteriis multis, vt annuersariæ preces & missæ statodie pro defunctis fratribus agerentur. Id instituit B. Ægil Abbas Fuldensis in suo monasterio, die S. Ignatij Martyris ad hanc memoriam deputato, vt scribit Candidus monachus Fuldensis in eius vitâ. S. Hugo Abbas Cluniacensis idem statuit fieri quotannis feria. 5. post octauas Pentecostes in omnibus monasterijs sibi subditis, vt videre est in chartâ quâdam de quibusdam illius decretis. *Bibl. Clun. in S. Hugone.*

PATRVM] Lege, *potius*, vt in regulâ excusâ.

Ex Regula S. Pachomij. Cap. CXXVII. §. 12.

SI frater dormierit, omnis eum fraternitas prosequatur. Nemo remaneat absque maioris imperio, nec psallat, nisi ei iussum fuerit: nec post alterum psalmum iungat alterum sine præpositi voluntate.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI FRATER DORMIERIT, &c.] Hoc caput videre est in regulâ S. Pachomij excusâ art. 71.

OMNIS EVM FRATERNITAS PROSEQVATVR.] Ideſt, omnes fratres eius funus prosequantur.

NEMO REMANEAT.] Ex art. sequ. S. Pachomij in quo ita habetur: *Nemo exeat foras, nemo loquatur, nemo remaneat excepto Maioris imperio.*

NEC PSALLAT.] Ex art. 73. eiusdem regulæ: sed paulo aliter: *Nemo ante psallat, nisi essusum fuerit, nec completo psalmo alterum sine Præpositi iussione audeat iungere.*

Digitized by Google

Ex Regula S. Ferrioli. Cap. XXIII. §. 13.

VT iurandi consuetudo ad integrum, si fieri potest, de monachorum interlocutione tollatur: vt, etsi secundum humanam fragilitatem minus forsitan possunt mendacij cauere peccatum, possint saltem damnandum vitare periurium. Quos rogo simul atque commoneo, vt studeant in vsum habere verba sacra, ne vnquam necessaria sint sacramenta. Quàm enim huius vitij debeant omnes vitare flagi-
Lac. 5. tium; beato Apostolo monente didicimus. *Nolite iurare neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem verbum vestrum, est est; non non; vt non sub iu-*
Eccl. 23. *dicio decidatis.* Et illud similiter diuinæ scripturæ: *vir multum iurans replebitur iniquitate, & non discedet de domo illius plaga.* His namque magnis, atque euidentissimis documentis etiam lectio Euangelij, quæ maxima est plenitudo, similiter adte-
Matt. 5. statur: dicente Domino ad discipulos: *Audistis, quia dictum est antiquis, non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino; neque per cælum, quia thronus Dei est; neque per terram, quia scabellum pedum eius est; neque per Hierosolymam, quia ciuitas est magni regis; neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester, est est; non non.* Sufficiat ergo nos propria inferenda monita exemplis docuisse vitanda.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT IVRANDI CONSVETVDO, &c.] Perfectionis Christianæ studiosis, vt sunt monachi, ab omni iureiurando cauendum est. Quod præclarè docet S. Leander lib. de inst. Virgin. cap. 19. *Numquam iurare, sed semper verum dicere pari obserua studio. Nam sicut carnalibus pro terrore fraudis iurare permissum est; sic prohibita sunt spiritualibus, etiam dum bene conscij sunt sacramenta. Sit, inquit, sermo vester, est est, non non. Quod autẽ plus est, à malo est. Cane itaque iurare in bono, quia*

de malo est. Propterea dicitur esse à malo ; eò quòd iurandi necessitas ex infideli sit conscientiâ. Eius enim hominis iurandi extorquetur necessitas, cuius fides manet in dubio. Cum autem monachorum fides neutiquam vacillare debeat, non opus est eis iuramento, quo dictorum suorum veritas confirmetur. Bona conscientia non indiget iuramento: tantus est in eâ veritatis amor, vt quicquid dicit, iuratum putet. Rectè olim Solon teste Laërtio lib. 1. dicebat : κρείττονα ἔχειν πίστιν ἢ ὅρκον. I. probitatem iuramento fideliorem censè. Quamobrem lib. 2. Legis Longobardorum tit. 47. prohibetur Episcopis, Presbyteris, Clericis, monachis & sanctimonialibus iurare etiam in iudicium citatis, dilatatâ lege Marciani Imperatoris, quæ tantùm complectitur Clericos Constantinopolitanos, vt habetur Cod. l. 25. *De Episcopis & Clericis, &c.* quare in citata lege Longobardorum male legitur, *Marco, pro, Marciano, & Marci, pro, Marciani.* Iuramentum etiam prohibetur monachis primâ Add. Capit. Lud Imp. titul. 43. *S. Hier. epist. ad Celantiam.*

EXEMPLIS.] Ideſt, auctoritatibus.

Ex Regula Aureliani. Cap. IX. §. 14.

NON IVRETIS, quia Dominus dixit : *nolite iurare.* Et alia scriptura : *Vir multum iurans implebitur iniquitate, nec discedet de domo eius plaga.* *Matt. 5. Eccl. 23.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON IVRETIS.] Idem statuitur in regulâ Teridij, seu Tetradij cap. 4. *Non iurent : quia Dominus dixit : nolite iurare : sed sit sermo vester, est est, non non.*

NOLITE IVRARE.] profert sensum, non verba.

Item eiusdem. Cap. X. §. 15.

NON maledicatis, quia scriptum est : *Maledici regnum Dei non possidebunt.* *1. Cor. 6.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON MALEDICATIS.] Eadem habet Tetradius cap. 6. Regularum: *Non maledicant, quia ſcriptum eſt: neque maledici regnum Dei poſſidebunt.* Idem etiam ſtatuit Cæſarius cap. 2. Regulæ: *iuramentum & maledictum velut venenum diaboli fugere & vitare contendat.*

Item eiuſdem. Cap. XI. §. 16.

Sap. 1. Psal. 5. MENTIRI omnino non liceat: *quia os, quod mentitur, occidit animam.* Et illud: *perdes eos, qui loquuntur mendacium.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MENTIRI, &c] Circa mendacium hæc ſtatuit Tetradius in reg. monach. cap. 5 *Mentiri qui inuentus fuerit legitimam disciplinam accipiat: quia; os quod mentitur occidit animam. &: perdes eos, qui loquuntur mendacium.*

EOS QVI LOQVVNTVR.] Iuxta textum Hebraïcum. In verſione communi, *omnes,*

Item eiuſdem. Cap. XII. §. 17.

IRACVNDIAM nullus vſque ad aliam diem protrahere præſumat. Quod ſi, vt habet humana fragilitas, ſermo durior inter fratres ortus fuerit, inuicem ſibi veniam petere, & debita relaxare debebunt propter Domini mandatum, vbi dicit: *Si recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſus te, relinque munus tuum ante altare, & vade prius, reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Et: *ſi non dimiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* item: *Si ſepties in die peccauerit in te, & conuerſus dixerit: pœnitet me, dimitte illi.* Et: *non dico tibi vſque ſepties, ſed vſque ſeptuagies ſepties.* Et alia ſcriptura: *ira enim viri iuſtitiam*

Matt. 5. Mat. 6. Luc. 17. Mat. 18 Iac. 1.

Dei non operatur. Et Apostolus: *Sol non occidat super iracundiam* Eph. 4.
vestram. Quod si, quod Deus auertat, diabolo instigante, ita fuerit quis furore repletus, vt ista mandata pertinaci corde contemnat, & vnus de illis, qui discordantes sunt, præuenerit alium veniam ei petens; si ille, cui petit, non dimiserit, legitimam disciplinam accipiat; vt ad caritatem se corrigat. Quod si ambo despexerint, pariter a communione, vel cibo suspendantur, donec inuicem sibi reconcilientur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI NON DIMISERITIS, &c.] Hæc citantur ex memoriâ, non ex codice.

SI SEPTIES IN DIE, &c.] Hæc citantur ex memoriâ.

LEGITIMAM DISCIPLINAM ACCIPIAT.] Disciplina est verberum supplicium. lib. 2. Legis Longobardorum tit. 13. l. 3. *Ancilla verò pro ipsa illicitâ præsumptione accipiat talem disciplinam a domino in præsentiâ serui, vt alia ancilla hoc facere non præsumat.* Legis Boiorum tit. 9. cap. 4. §. 3. apud Marculphum formulâ 175. In Regulâ S. Cæsarij cap. 24. *Iussum est, vt legitimam disciplinam accipiant.* & paulo post: *disciplinam tamen ipsam in præsentia congregationis accipiant.* & in regulâ Tetradij supra cap. 5.

VEL A CIBO SVSPENDANTVR.] Particula, *vel*, sumitur copulatiuè. Suspendi à cibo est ieiunio multari: quia monachi excommunicati cum cæteris fratribus non reficiebant, sed aliquot horis tardius, nec eiusdem cibis, vt patet ex multis huius concordiæ locis.

Incipiunt gesta à beato Augustino, quando sibi successorem elegit. §. 18.

GLORIOSISSIMO Theodosio duodecies & Valentiniano Augusto iterum Consule, cum Augustinus Episcopus vnà cum Regiliano & Martiniano Coëpiscopis suis consedisset in Ecclesiâ pacis Iponiensium regionum, præsentibus Saturnino, Leporio, Barnaba, Fortunatiano, Rustico, Lazaro, & Eraclio presbyteris, astanti Clero, & frequenti populo Augustinus Episcopus dixit. Quod hesterno

die promisi caritati vestræ propter quod vos volui frequentius conuenire, & video frequentius conueniſſe, morâ omni postpositâ hoc agendum est. Si enim aliud velim loqui, in illud suspensi sumus. Audistis, omnes in hac vitâ mortales sumus, & dies vitæ nostræ vltimus omni homini est semper incertus. Verumtamen in infantiâ speratur pueritia, in pueritiâ speratur adolescentia, in adolescentiâ speratur iuuentus, in iuuentute speratur grauitas, in grauitate speratur senectus. Vtrum contingat, incertum est. Senectus autem aliam ætatem quam speret, non habet. Incertum est enim ipsa senectus quamdiu sit homini: illud tamen certum est nullam remanere ætatem, quæ possit succedere senectuti. Quia voluit Deus, ad istam ciuitatem cum vigore ætatis aduenì: sed tamen iuuenis fui, & senui. Scio per obitum Episcoporum per contentiosos, ambitiosos aut seditiosos solere Ecclesias perturbari; &, quod sæpe sum expertus & doluì, debeo, quantùm ad me attinet, ne contingat, huïc prospicere ciuitati. Sicut nouit caritas vestra, in Mileuitanâ Ecclesiâ modò fui. Petierunt enim me fratres, & maximè serui Dei, qui ibi sunt, vt venirem. Quia post obitum beatæ memoriæ fratris Coëpiscopi mei Seueri, nonnulla ibi perturbatio timebatur. Veni, & quomodo voluit, Deus adiuuit nos per suam misericordiam. Acceperunt Episcopum, quem viuus designauerat Episcopus eorum. Hoc enim eis cum innotuisset, voluntatem præcedentis Episcopi sui libenter amplexi sunt. Minus tamen aliquid factum erat. Vnde nonnulli contristabantur, quia frater Seuerus credidit posse sufficere, vt successorem suum apud Clericos designaret: ad populum inde non est locutus. Et erat inde aliquorum nonnulla tristitia. Quid plura? Deo placuit, fugata est tristitia, gaudium successit: ordinatus est Episcopus, quem præcedens Episcopus designauerat. Ergo, ne aliquid de me quæratur voluntatis meæ, quam credo Dei esse, in omnium vestrum notitiam profero. Presbyterum Eraclium mihi successorem volo. A populo acclamatum est *Deo laudes, Christo laudes.* Dictum est vicies tercies. *Exaudi, Christe, Augustino vitam.* Dictum est sexies vicies. *Te patrem, te Episcopum.* Dictum est octies.

Digitized by Google

est osties. Cumque reticeretur, Augustinus Episcopus dixit, non est opus me de laudibus eius aliquid dicere; fauco sapientiæ, parco verecundiæ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

GLORIOSISSIMO THEODOSIO, &c.] Hæc non extant in Concordiâ Floriacensi, sed suppleuit ex Vindocinensi: quò tamen spectent non video: nisi dicamus esse transposita. & spectare ad caput de ordinando Abbate: aut certè referri ad instrumentũ. *Contentionem no amare.* Hæc autem acta habentur inter epistolas S. Augustini post centesimam nonam. Hic Theodosius iunior est, qui fuit Arcadij filius & XII. Consul cum Valentiniano tertio iterum Consule, vt notum est ex Chron. Cassiodori.

VALENTINIANO.] Is est Valentianus tertius, Theodosij consobrinus, Constantij, quem Honorius in consortem imperij assumpserat, & Placidiæ amitæ Theodosij filius, qui cum triginta annos imperasset, à Trasila Ætij milite confossus interit. De quo vide Idacium in Chron. Cassiodorum, Olympiodorum, Paulum Vvanefridum & alios.

IN ECCLESIA PACIS.] Ita appellabatur Ecclesia Hipponis ciuitatis, vt notum est ex Concilio Africano anno Christi. 395. vbi ita legitur: *Hippone, in secretario basilicæ Pacis.*

REGIONVM.] Lege, Regiorum. Nam hæc vrbs dicitur Hippo regius, vt notum est ex Mela. lib. 1. & alijs.

LEPORIO.] Is est Leporius presbyter, de quo S. Augustinus serm. 2. de vitâ & moribus Clericorum: *Presbyterum Leporium, quamuis seculi natalibus, & apud suos honestissimo loco natum, tamen iam Deo seruientem, cunctis, quæ habebat, relictis, inopem suscepi.* Alius est à Leporio monacho & presbytero Gallo, qui in Pelagij hæresim lapsus in Africam traiecit; vbi ab Aurelio Carthaginiensi, S. Augustino & aliis Africæ Episcopis susceptus & sanatus edito emendationis libello ab eisdem in Gallias remissus est. De quo Gennadius in catalogo cap. 59. & Facundus Hermianensis lib. 1. de tribus Capitulis.

BARNABA.] Is est Barnabas, de quo S. Augustinus serm. citato: *Dixi aliquid suum non habere presbyteros cohabitatores meos: inter quos est & presbyter Barnabas,* &c.

LAZARO.] Is est Lazarus Diaconus, cuius meminit S. Augustinus eodem serm. qui posteà presbyter ordinatus est.

ERACLIO.] Is est, qui hîc designatur, Episcopus Hipponensis, de quo S. Augustinus serm. citato: vbi, quemadmodum & in his gestis excusis, malè appellatur Eradius. Nam huiusmodi nomen vix in vsu

Digitized by Google

fuit antiquis, Heraclius vitatissimum. Error manauit ex communitate literarum. c, &, l, ex quâ exurgit littera, d. Apponenda est tamen aspiratio, quæ sæpe in codicibus MSS. desideratur.

SVSPENSI SVMVS AVDISTIS.] In editis: *Suspensi minus audistis*. Rectus.

SEVERI.] De quo serm. cit. *Subdiaconus est cum sancto fratre meo & Coepiscopo Severo in Ecclesia Milevitanâ.*

DOMINVS ADIVVIT NOS.] In editis: *Dominus adiuuit nos pro misericordiâ suâ, vt cum pace Episcopum acciperent.*

PRÆCEDENTIS.] In excusis additur, *& decedentis.*

PROFERO.] In editis, *perfero.*

Ex doctrina. S. Orsiesij. §. 19.

Eph. 4. Luc. 7.

Luc. 11. Col. 3.

NON iracamur inuicem. Etiamsi ira nos vicerit, non peccamus irati solis occubitum pœnitentia præuenientes. Meminerimus esse præceptum quoties peccanti in nos ignoscere debemus, & munus nostrum relinquere ante altare, quod nequaquam suscipitur, nisi fuerit reconciliatione placabile: vt possimus dicere; *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Et Apostolus dicit: *si quis habet aduersus aliquem querimoniam, sicut & Christus donauit nobis, sic facite.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON IRASCAMVR.] Hæc habentur in editis circa finem. Proferuntur ab auctore nostro ob illa S. B. *Cum discordante ante solis occasum*, &c.

NON PECCAMVS IRATI.] Nempe contra præceptum Apostoli, si pœnitentiâ ducti solis occubitum præuenimus. Hic locus cautè legendus est: nam irâ potest esse peccatum; etiamsi quis ante solis occasum reconcilietur.

QVERIMONIAM.] In vulgatâ versione, *Querelam.*

CHRISTVS.] Vt in textu Græco. In versione vulgatâ; *Dominus.*

DONAVIT NOBIS.] Ita in cod. Vind. iuxta textum Græcum ἐχαρίσατο ἡμῖν, quod idem sonat. At in editione vulgatâ, *donauit vobis* [illegible] & 4. ad Eph. in eâdem versione: *Condonauit vo-*

bis. Vbi in textu Græco: ἐχαρίσατο ἡμῖν. i. condonauit nobis.

SIC FACITE] Ita in cod. Vind. & in editis Otheſij. At in verſione vulgatâ: *ſic & vos.* Quemadmodum in textu Græco: οὕτω καὶ ὑμεῖς. Quod idem ſonat.

Ex regula Magiſtri. Cap. IV. §. 20. Interrogatio diſcipuli.

QVÆ ſunt ferramenta ſpiritalia, cum quibus operari poſſumus artem diuinam? RESP. Dei per Magiſtrum. Quæ fides, ſpes, caritas, gaudium, manſuetudo, humilitas, obedientia, taciturnitas, præ omnibus caſtitas corporum, conſcientia ſimplex, abſtinentia, ſimplicitas, benignitas, bonitas miſericordia: præ omnibus pietas, temperantia, vigilantia, ſobrietas, iuſtitia, æquitas, veritas, dilectio, menſura, modus, & perſeuerantia vſque in finem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVÆ FERRAMENTA.] Ferramentum eſt inſtrumentum propriè ferreum: Gloſſæ veteres: *Ferramenta*, ὁπλικὰ σιδηρᾶ. i. inſtrumenta ferrea.

Item eiuſdem. Cap. 5. interrogatio diſcipuli. §. 21.

QVÆ eſt materies vel cauſa malorum, quæ in fornace timoris Dei excoqui debet, vel quæ eſt ærugo vel ſorditatio vitiorum, quam de nobis debet lima iuſtitiæ mundare. R. *Dexter* M. Cauenda in nobis vitia hæc ſunt. Primo ſuperbia, deinde inobedientia, multiloquium, falſitas, auaritia, cupiditas, Zelus, inuidia, iniquitas, odium, inimicitia, ira, contentio, fornicatio, ebrietas, voracitas, murmurium, impietas, iniuſtitia pigritia, furtum, detractio, ſcurrilitas, leuitas, immunditia, vaniloquium, riſus multus, vel excuſſus, ſubſannatio, concupiſcentia, dolus, ambitio

Digitized by Google

vacatio, Hæc omnia non sunt à Deo sed opera sunt diaboli: quæ in die iudicij à Deo meritum suum perpetui ignis gehennam merentur.

Item eiusdem. Cap. VI. interrogatio discipuli. §. 22.

QVOD est officium diuinæ artis, vel operatio spiritalium ferramentorum? R. *Dei per* M. Officina verò monasterium est, in quâ ferramenta cordis in corporis clusurâ opus diuinæ artis diligenti custodiâ perseuerando operari potest.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD EST OFFICINVM.] Lege. *quæ est officina.* Ita in R. MS. cod. Coib. id etiam postulat responsio Magistri: *officina verò.* Et hic S. B. locus. *Officina, vbi hæc omnia diligenter operentur,* &c.

DE OBEDIENTIA.

CAP. VIII. §. I.

PRIMVS humilitatis gradus est obedientia sine morâ. Hæc convenit his, qui nihil sibi a Christo carius aliquid existimant propter sanctum servitium, quod professi sunt, seu propter metum gehennæ, vel gloriam vitæ æternæ mox, vt aliquid imperatum à Majore fuerit, ac si diuinitus imperetur, moram pati nesciunt in faciendo: de quibus Dominus dicit: *Obauditu auris obedivit mihi.* Et item dicit doctoribus: *Qui vos audit, me audit.* Ergo hi tales relinquentes statim, quæ sua sunt, & voluntatem propriam deserentes, mox exoccupatis mentibus, & quod agebant imperfectum relinquentes, vicino obedientiæ pede iubentis vocem factis sequuntur: & veluti vno momento prædicta magistri iussio, & perfecta discipuli opera in velocitate timoris Dei ambæ res communiter citius explicantur, quibus ad vitam æternam gradiendi amor incumbit. Ideo angustam viam arripiunt. Vnde Dominus dicit: *Angusta via est, quæ ducit ad vitam.* Vt non suo arbitrio viuentes, vel desideriis suis & voluptatibus obedientes, sed ambulantes alieno iudicio & imperio, in cœnobiis Abbatem sibi præesse desiderant. Sine dubio hi tales illam Domini imitantur sententiam, quâ dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius, qui misit me.* Sed hæc ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus, si quod

S. BENEDICTVS.

Psa 17.
Mat. 10.

Mat. 7.

Ioan. 5.

Digitized by Google

iubetur, non trepidè, non tardè, non tepidè, aut cum murmurio, vel cum responso nolentis efficiatur. Quia obedientia, quæ maioribus præbetur, Deo exhibetur. Ipse enim dixit: *qui vos audit, me audit.* Et cum bono animo à discipulis præberi oportet. Quia: *Hilarem datorem diligit Deus.* Nam cum malo animo si obediat discipulus, & non solùm ore, sed etiam in corde si murmurauerit, etiâsi imperatiussionem tamen acceptum iam non erit Deo qui cor [eius] respicit murmurantis. Et pro tali facto nullam consequitur gratiam. Imò pœnam murmurantium incurrit, si non cum satisfactione emendauerit.

Matth. 10. 2 Cor. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMVS HVMILITATIS GRADVS.] Obedientia hîc statuitur primus humilitatis gradus, quæ tamen cap. 7. in tertio gradu collocatur, timor verò in primo. Verùm obedientia non est primus humilitatis gradus ordine, sed vtilitate potior, quam ita commendat Sinaita, lib. cap. 13. Diadematis monachorum: *Obedientia salus est omnium fidelium, obedientia genitrix est omnium virtutum, obedientia regni cælorum inuentrix est, cælum aperiens, hominem terrâ eleuans, obedientia cohabitatrix est Angelorum, obedientia Sanctorum omnium cibus est: ex hac enim ablactati sunt & per hanc ad perfectionem venerunt.* Alii sanitrix.

Ipsa est primus humilitatis gradus quæ, vt ait S. Antiochus homil. 39. humilitatem parit, proximè quidem, nam timor remotè. Ipsa etiam obedientia, vt idem testatur, caritatem gignit, quæ est præcipuus humilitatis effectus.

A CHRISTO CARIVS.] Ita in cod. Vind. & S. Germ. ita apud Magistrum cap. 7. tum hîc, tum in cod. MS. Corb. vulgò tamen deest præpositio, A.

ALIQVID.] Est pleonasmus: nam satis erat dixisse, τὸ, *Nihil.*

EXISTIMANT.] Ita vulgò habetur. Lege: *existimantes*, vt in editione Colinæi, & in regulâ Magistri hîc citatâ. In cod. Corb. legitur, *extimantes*, quod perinde est. Et ita participium coharet particulæ, *Nec*, & sensus clarus est.

PROPTER SERVITIVM SANCTVM.] Id est, propter vitam religiosam. Tria hîc ponit S. B. quæ nos ad obedientiam moueant, seruitium sanctum, gehennam ignis & gloriam vitæ æternæ, nullâ alteriùs Dei facta mentione. Sed ea in seruitio sancto continetur. Nullum est enim seruitium sanctum, nulla religiosa vita, quæ non puram Dei gloriam, aliquam omnium suarum actionum Cynosuram spectet.

AC SI DIVINITVS IMPERETVR.] Rectori monasterij

tanquam Deo parendum est, nam, vt ait Corippus lib. 2. de laudibus Iustini n. non.

---- Deus est in corde Regentum.

Ita erat olim summa militum obedientia, vt Imperatori tanquam Deo obedirent ac famularentur, vt notat Vegetius lib. 2. de re militari cap 5. *Nam Imperatori, cum Augusti nomen accepit, tanquam præsenti ac corporali Deo fidelis est præstanda deuotio, & impendendus pernicij simulatus. Deo enim vel primatus vel militans seruit, cum fidelis seruus inuenitur, qui Deo regnat auctore.*

OBAVDITV AVRIS.] Ita in psalterio Romano.

ERGO HI TALES, &c.] Est hyperbaton. Nam postrema hæc huius periodi verba: *quibus ad vitam æternam gradiendi amor incumbit*, referenda sunt ad superiora, *ergo hi tales*, hoc modo: *Ergo hi tales, quibus ad vitam æternam gr. dicendi amor incumbit, relinquentes statim quæ sua, &c.* Vel dicendum est hîc esse duos Hellenismos, primum, cum antecedens pronomen demonstrativum subintrat; quod non raro occurrit in R. S. B. secundum, cùm datus regitur verbo passiuo loco ablatiui cum præpositione *a*, vel *ab*. Si igitur ita construas, sensus erit clarus: *A quibus res communiter cuius explicantur, i. expediuntur ab eis, quibus ad vitam æternam gradiendi amor incumbit.*

EXOCCVPATIS.] Vno verbo, i. euacuatis, ait Ruthardus MS. in hoc caput regulæ.

MENTIBVS.] L. *manibus*, vt vulgò habetur.

PRÆDICTA.] Id est, ante dicta, imperata: nam dicere est imperare; *Dic, vt sedeant hi duo filij mei.* Matth. 20. In regulâ MS. Magistri, cod. Corb. legitur, *Prædicata*, id est annunciata, manifestata.

AMBAGIBVS.] Est pleonasmus. Sic suprà cap. 2. *Quia doctrinæ suæ, vel disciplinam obedientiæ virtutumque verum*, &c. maioris explicationis gratiâ.

COMMVNITER.] Id est, simul. Caius Gracchus pro lege Papyriâ apud Solipatum Charisium lib. 2. *Qui & vobis & reip. & sibi communiter prospicit.*

EXPLICANTVR.] Explicare est exercere, docet Nonius cap. 4. est etiam expedire, absoluere apud Tullium.

VT SVO ARBITRIO.] *Vt*, hoc loco pro, *sicut*, hoc modo: *Ideo angustam viam arripuit, sicut desiderant abbatem sibi præesse.*

IMITANTVR.] Id est, sequuntur.

CVM MVRMVRIO.] Recta lectio, quæ etiam habetur in codicibus MSS. Vict. p. Vind. & Ebrul. In regulâ Magistri cum hîc, tum in cod. Corb. atque etiam apud Keronem Ortepullum S. Othmari in expositione Alamannicâ vocabulorum regulæ S. Benedicti, Smaragdum & Trittemium: quo vocabulo sæpe vtuntur Patres in hac Concordiâ citati. Vide adiectiuum *murmuriosus*, de quo suprà.

Ex regulâ Patrum. Cap. IV. §. 2.

VOLVMVS ergo vnum præesse seniorem super omnes fratres, nec ab eius consilio vel imperio quicquam siniſtrum declinare; sed sicut imperio Domini omni lætitiâ obedire, dicente Apostolo ad Hebræos: *Obedite Præpositis vestris quia ipsi vigilant pro vobis.* Et Dominus dixit: *nolo sacrificiũ, sed obedientiam.* Considerandum est quoq; ab his, qui se tali opere vnanimes esse cupient. Quia per obedientiam Abraham placuit Deo, & Dei amicus appellatus est. Per obedientiã ipsi Apostoli meruerunt testes Domino in tribubu. & populis esse. Ipse quoq; Dominus Deus noster de supernis ad inferiora descendens ait: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius, qui me misit.* His ergo tantis virtutibus firmata obedientia magnopere, magno studio teneatur.

Cap. 13

Ioan. 6

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OBEDITE, &c.] Ad Hebr. 13. sensum potius protulit, quàm verba.

NOLO SACRIFICIVM.] Matth. 9: *dicite quid est, misericordiam volo, non sacrificium.* Ex Osee sexto capite. Sed neque hæc verba in totâ scripturâ reperire est, provt ab hoc Patre citantur. Videtur respicere ad hunc locum. 1. Reg. ca. 15. *Melior est obedientia, quàm victima*: sed ne quidem ipsa verba protulit, sed sensum.

Ex regulâ S. Columbani. Cap. I. §. 3.

PRIMO omnium docemur Deum diligere ex toto corde, & totâ mente, & ex totis viribus, & proximum tanquam nosmetipsos. Deinde ad primum verbum senioris omnes ad obediendum audientes surgere oportet. Quia obedientia Deo exhibetur, dicente Domino nostro Iesu Christo: *Qui vos audit, me audit.* Si quis igitur verbum audiens non statim surrexerit, inobediens iudicandus est, qui autem contradixerit, contumaciæ crimen incurrit. Et ideo

Mat. 10

non

non ſolùm inobedientiæ reus eſt, ſed etiam contradictionis aditum multis aperiens, multorum deſtructor æſtimandus eſt. Si quis verò murmurauerit, & ipſe tanquam non ex voto obediens, inobediẽs putãdus eſt. Idcirco opus eius abiiciatur, donec illius bona voluntas cognoſcatur. Obedientia autem vſque ad quem finem definitur? vſque ad mortem certè prę-cepta eſt. Quia Chriſtus vſque ad mortem obediuit Patri pro nobis: cum ipſe nobis per Apoſtolum inſinuat dicens: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu: qui cum in formâ Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: ſed ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, & ſpecie inuentus vt homo. Humiliauit ſemetipſum factus obediens Patri vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Phil. 2. Nihil itaque recuſandum eſt obedrentibus veris Chriſti diſcipulis, quamuis durum & arduum ſit; Sed cum feruore, cumlætitiâ arripiendum eſt. Quia ſi talis non fuerit obedientia, non erit acceptabilis Deo qui ait: *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Luc. 14. Et ideo dicit de digno diſcipulo: *Vt vbi ego ſum, ibi ſit miniſter meus.* Ioan. 12.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMÒ OMNIVM, &c.] Ex S. Benedicto cap. 4. In editione Inſulæ legitur, *primùm*

DEINDE AD PRIMVM.] In Regulâ MS. cod. Flor. & in editione Inſulæ apud Goldaſtum legitur: *Deinde opera.* quæ verba hac interpunctione à ſequentibus diſiunguntur. *Deinde opera. Ad primum verbum ſenioris*, &c. Quæ quidem innuunt poſt dilectionem Dei & proximi ſequi bona opera, nempe obedientiam, & alia, quæ in hac regulâ explicantur.

VERBVM.] Id eſt, mandatum, iuxta illud: *In verbo tuo laxabo rete.*

ET SPECIE..] Ita apud Goldaſtum. in verſione communi, *Et habitu.*

OBEDIENS PATRI.] Ita in RMS. cod. Flor. in Concor. Vindocinenſi, & apud Goldaſtum, non eſt tamen τὸ *Patri*, apud Apoſtolum. Sed addidit S. Columbanus explicationis gratiâ.

CVM FERVORE, CVM LÆTITIA.] Sumpſit ex S. Benedicto. Hilaris & læta debet eſſe obedientia, quam ideo ita definit S. Antiochus homil. 39. ὑπακοὴ ἔστιν ἀδιάκριτος πειθὼ ἵνα τὸ προσταχθὲν ἄλυπος ἐκτελῇ. I. obedientia eſt perſuaſio ſine diſcuſſione, vt quis quod iuſſum eſt, ſine triſtitiâ perficiat. iuxta illud Eccleſiaſtici: *In omni dato hilarem* cap. 35.

Digitized by Google

fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas. Et paulo poſt. *Noli offerre munera prava, non enim ſuſcipiet illa.* Munus prauum eſt obedientia inuita, & cum murmuratione.

QVI NON ACCIPIT.] Ita in R. MS. cod. Flor. & in editione inſulæ apud Goldaſtum. In verſione communi, *qui non baiulat.* In textu Græco, βαςάζει. Quod idem ſonat.

IBI SIT ET MINISTER MEVS.] Ioan. 12. vbi in verſione communi, *illic & miniſter meus erit*, citauit locum ex memoria, non ex codice.

Ex eadem Regula. Cap. IX. §. 5.

HOc namque defendit à timore iudicij, quod iam examinauit iudicis cenſura, cui alieni pondoris imponitur moles, & totum portat, quod ſuſcipit. *Maius enim*, vt ſcriptum eſt, *periculum iudicantis, quàm eius, qui iudicatur.* Quicumque itaque ſemper interrogauerit, ſi ſeruauerit, numquam errabit. Quia ſi alterius errauerit reſponſio, fides credentis & labor obedientis non errabunt: neque mercede interrogantis carebunt. Nam ſi per ſe aliquid diſcuſſerit, qui debuit interrogare, in hoc ipſo arguitur peccaſſe, quòd iudicare præſumpſerit, qui debuit interrogare ſeniorem. Etſi rectum fuerit, prauum deputabitur; dum per hoc à recto declinauit. Quia nihil audet per ſe iudicare, cuius officium eſt tantum obedire. Cum hæc igitur ita ſint, cauenda vbique eſt ſuperba monachis libertas, ac vera humilitas diſcenda ſine murmuratione & hæſitatione obedientibus, quò iuxta Domini verbum iugum Chriſti ſuaue, & onus eius leue ſentiant. Alioquin donec Chriſti humilitatem diſcant, ſuauitatem iugi eius & oneris illius leuitatem non ſentient.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HOc NAMQVE DEFENDIT, &c.] Habetur in cod. Flor. & in editione Pariſienſi eodem cap. & apud Goldaſtum cap. 14. quia ibi regula S. Columbani in plura capita diuiditur, quàm in aliis libris editis, ſeu MSS.

MAIVS ENIM, VT SCRIPTVM EST.] Hoc teſtimonium habetur in ſententiis Sixti, ſententia 174.

Digitized by Google

QVICVMQVE INTERROGAVERIT.] nempe ſeniorem.

SI SERVAVERIT.] Senioris ſeu Abbatis reſponſa videlicet. Notanda S. Columbani doctrina, quæ obedientibus tantam ſecuritatem ſuppeditat.

NAM SI PER SE ALIQVID DISCVSSERIT.] Debet eſſe ſimplex & fidelis obedientia ſine vllâ diſcuſſione & curioſitate. Eſt enim πιθὼ ἀδιάκριτος. I. perſuaſio ſine diſcretione & diſcuſſione, inquit S. Antiochus ho. 39. Hac vnâ ratione primos generis humani parẽtes diabolus circumuenit, dum eis auctor fuit, vt Dei mandatum quadam curioſitate diſcuterent: dicebat enim ille veterator: *cur præcepit vobis Deus*, &c. *Gen. 3.* Videant igitur illi mandatorum diſcuſſores qualem parentem & auctorem habeant.

ET SI RECTVM FVERIT.] Nempe id quod ſuo arbitrio egit.

QVO IVXTA VERBVM DOMINI, &c.] Id etiam docet Euſebius Gallicanus homil. 1. ad monachos, vel iuxta alios. 3. *Sciendum eſt quòd quantò humiliores & obedientiores fuerimus, tantò ſuper nos leuius & dulcius iugum Domini ſentiemus.* Hanc ſuauitatem & leuitatem iugi & oneris Chriſti expertus eſt S. Dorotheus perfectæ huius obedientiæ beneficio incredibili lætitiâ in animo perfuſus: non tamen ſine ſcrupulo, cum ſcriptum ſit, quòd per multas tribulationes oporteat nos introire in regnum cœlorum: ac proinde conſuluit per epiſtolam Abbatem Ioannem diſcipulum Barſanuphii, qui reſpondit eum, qui ſe totum dedidit obedientiæ, hac animi indolentiâ & tranquillitate frui, ideoque nihil eſſe quod vereatur, vt ipſe Dorotheus refert doctr. 1.

Ex Regula S. Ferrioli. Cap. I. §. 6.

PRIMVM vt monachus, quem propriè manet multas in ſe virtutes ædificare, obedientiæ in ſe collocet fundamentum: vt compleat illa, quæ beatus Apoſtolus nos ammonet, cum præcipit dicens: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis: ipſi enim pernigilant quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Vt cum gaudio hoc faciant non gementes. Hoc enim non expedit vobis.* *Hebr. 13.*

Ex Regula cuiuſdam patris. §. 7.

SI quis ad vocem compulſoris, ſiue inuitantis ad aliud quodcumque, non ſtatim ſurrexerit, hic inobediens reus eſt. Petat veniam à Deo, & iterarenon præſumat. Quoniam

Digitized by Google

oportet vnumquemque ad propriam vocem inuitantis adsurgere, velut carbo ignis ardentis descendisset| super eum. Si autem obedientia hæc non fuerit, quam diximus, mortua est, & non acceptabilis apud Deum. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est. Cum gaudio semper operandum est, & nihil cum tristitiâ faciendum, & semper dicendum: *Gaudete in Domino iusti, & semper decet conlaudatio.* Et iterum Apostolus dicit: *Gaudete in Domino semper, & iterum dico gaudete.* Si autem triste aliquid oblatum fuerit à nobis in Dei donis, non erit acceptabile apud Deum.

Rom. 14.

Ps. 32. Ph. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

COMPVLSORIS.] Compulsor ille est, qui horam operis Dei significat, de quo infra.

INOBEDIENS] L. inobedientiæ, vt in cod. Vind.

VELVT CARBO.] Lege, *Velut si carbo*, vt in cod. Vindocinensi.

GAVDETE IN DOMINO IVSTI.] Vt in psalterio Romano, sed verbis transpositis. Cætera citantur ex memoriâ.

Ex Regula Magistri interr. Disc. de Obedientia discipuli, qualis debet esse R. D. per M. Cap. VII. §. 8.

PRIMVS humilitatis gradus est obedientia sine morâ. Sed hæc forma paucis conuenit & perfectis, his, qui nihil à Christo carius aliquid æstimantes propter seruitium sanctum, quod professi sunt, vel propter metum gehennæ, vel diuitias vitæ æternæ mox aliquid imperatum à maiore viderint, moram pati nesciunt in sequendo. De quibus Dominus dicit: *Ob auditu oris obaudiuit mihi.* Item dicit doctoribus: *Qui vos audit, me audit.* Ergo hi tales relinquentes statim quæ sua sunt, & voluntatem propriam deserentes, mox ex occupatis manibus, & quod agebant imperfectum relinquentes vicino obedientiæ pede iubentis vocem factis sequuntur: & veluti vno momento prædicta magistri iussio, perfecta discipuli opera in velocitate timoris Dei ambæ res

Ps. 17. Mat. 10.

Digitized by Google

communiter citius explicantur. Sed hæc paucorum, perfectorumque forma infirmorum & pigrorum animos in desperatione suâ satis non reddat adtonitos; sed moneat imitandos. Nam considerantes in nobis diuersa esse vasa fleuilia, cum multum in diuersis pigritiæ contulit tarda natura (nam quorumdam auditus noscuntur surdo stupore cuiscere, quorumdam etiam animos fusione subita in syluosis cogitationibus cernimus aberrare) ideo remissius districtionem obedientiæ in doctoribus relaxamus, vt conbinatâ præceptione discipulis, & iussionem suam magistrum non pigeat repetere secundum testimonium Domini, qui vocans, *Abraham, Abraham.* Quæ ergo repetitio manifestat nobis Dominum ostendisse non posse sufficere vnam vocem auditui. Nam in ipsis interrogationibus repetita magistri vox repræbetur. Discipulis secunda ideo interrogatio non respondentibus iustè indulgetur, vt prima adhuc discipuli taciturnitas non reatui, sed reseruatæ magistro reuerentiæ [custodia] deputetur. In quâ reuerentiâ vtilis discipulus tardè creditur frangere taciturnitatem, quam continet: vt non ad interrogationem tuam mox præceps lingua suis te responsis occupet prius. In præceptionibus verò ideo magistri iussio repetitur: vt quamuis tardi aut neglegentes sint auditores, cum secundò eis dicta primitus repetuntur, [vsque adeo dignum est] iam obedientibus factis mora rumpatur. Si verò tertiò (quod absit, vt contingat) reatui deputetur. Nam & illud de duabus viis congruè hîc & conuenienter taxandum est, idest, latam, quæ ducit ad mortem: in quibus viis diuersorum hominum obedientiæ gradiuntur, idest, per latam viam secularium, & sarabaïtarum & gyrouagorum monachorum, qui aut singuli, bini, aut terni æqualiter viuentes, & voluntariè ambulantes, & pro alterno imperio quicquid cuique placuerit, sibi vicibus inuicem imperantes, quæ noluerint, peculiariter in se defendentes, cum in proprio vnusquisque consilio non vult se vinci, scandala sibi tales numquam faciunt esse absentia; Mox post studiosam litem malè congregati ac se inuicem separantes, & sicut grex sine pastore oberrans per diuersa dispersus sine dubio lupi faucibus occursurus: prouidentes sibi non Deo, sed proprio arbitrio nouas iteratò cel-

Gen. 22.

Digitized by Google

las, & de se solo sibi soli Abbatis nomina imponentes monasteria videas esse pluriora, quàm monachos In hoc enim via lata à talibus creditur ambulari, cum in nomine monachi communi more viuentes [cum] à laïcis solo tonsuræ habitu separati obedientias suas magis desideriis subministrant, quàm Deo. Et suo iudicio putant sibi licere quæ mala sunt: & quicquid noluerint, hoc putant non licere. Et acceptum ducentes, vt cogitationibus suis corpori eorum magis prouideatur, quàm animæ, ideſt. victus, vestimentum, & calciarium magis sibi melius ipsi posse cogitare, quam alium. Nam de futuris ratiociniis animæ neglegendo ita se reddunt securos, vt sine maiorum probationibus sub proprio arbitrio militantes credant se omnem legem, & iustitiam Dei perfectè in cellulâ operari. Nam si fortè superuenientium quorumdam maiorum [cum] emendationum quædam eis monita ministrantur, & inutilis eis docetur talis solitaria dispositio habitandi, mox eis displicet cum ipsâ doctoris personâ consilium; & ultim non inconsentiendo ei vel insequẽdo eum emendationẽm promittunt: sed respondent se debere viuere simpliciter, nescientes illud, quod dixit Propheta: *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in voluntatibus*
Ps. 13. *suis*: Et illud testimonium Salomonis dicitur: *Sunt viæ, quæ*
Prou. 4. *videntur hominibus rectæ, quarum finis usque ad profundum inferni demergit.* Ideo enim via lata à talibus ambulatur: quia quocumque eos desideriorum duxerit pes mox adsensu sequuntur: & quicquid concupierint concupiscentiæ eorum, illico & nouos sibi licentiæ calles, vel liberi, sine magistro; arbitrij facientes viam vitæ suæ illicitis voluptatum diuersitatibus delectant, & quacumque etiam delectationes voluerint progredi licentes, & patulos sibi præbent gressus, illud semper scire nolentes, quia homini creato: *Mors iuxta introitum delectationis posita sit.* Et quod eis dictum est: *Post con-*
Eccl. 18. *cupiscentias tuas non eas, & à voluntatibus tuis auertere*, surdo
ibid. auditu pertranseunt. E contrario quibus ad vitam æternam ambulandi amor incumbit, ideo angustam viam arripiunt, vt non suo arbitrio viuentes, vel desideriis suis, & voluntatibus obedientes, sed ambulantes alieno iudicio & imperio nonsolũ in supra dictis desideriis suis & voluntatibus coar-

Digitized by Google

tantur, & facere nolunt, cum possint, arbitrium; sed etiam alieno se imperio subdunt, & in cœnobiis degentes Abbatem sibi præesse desiderant. Et sine dubio hi tales illam Domini imitantur sententiam, quæ dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius; qui me misit.* Et proprium non facientes arbitrium, abnegantes propter Christum semetipsos sequuntur Deum, quocumque Abbatis præceptio duxerit. Et non de solùm temporalibus necessariis, idest, victu, vestitu, calciario non coguntur sibi sub Abbatis sollicitudine cogitare: sed & de futuris suæ ratiociniis animæ solam in omnibus præceptori obedientiam ministrando de cæteris vtilitatibus suis, tam corporis, quàm animæ redduntur securi. Quia siue bene, siue male pastori incumbit, quod in ouibus exercetur: & illum tangit in discussionis iudicio rationem reddere, qui imperat, non qui imperata perficit siue bona, siue mala. Ideo enim via angusta à talibus creditur ambulari, quia propria in eis desideria minimè adimplentur: & non quod volunt, perficiunt, alieni iudicij iugum trahentes, quò ire delectationibus suis voluerint, repelluntur; & à magistro eis, quid agere, aut facere voluerint, denegatur. Amaricatur cotidie voluntati eorum in monasterio pro Domino, & ad probationem quæque iuncta fuerint, sustinent velut in martyrio patienter, sine dubio illud Domino cum Propheta dicturi: *Propter te morte afficimur totâ die, æstimati sumus vt oues occisionis.* Et item dicturi postea in iudicio Domino: *Probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum; induxisti nos in laqueum posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra.* Cum ergo dicent: *Imposuisti homines super capita nostra*, noscuntur habere super se debere Maiorem constitutum vice Dei. Et subsequentes testimonium conuenienter item Domino dicent in illo iam seculo: *Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium.* Hoc est, transiuimus per amaricationes voluptatum nostrarum, & seruitio obedientiæ peruenimus ad tuæ refrigerium pietatis. Sed hæc ipsa obedientia tunc acceptabilis erit Deo, & dulcis hominibus, si quod iubetur, non trepidè, non tepidè, non tardè, vel cum murmuratione nolentis efficiatur. Quia obedientia, quæ maioribus præbetur, Deo datur. Sicut di-

Ioan. 6.

Ps. 43. Ps. 65.

Digitized by Google

cit Dominus Doctoribus : *Qui vos audit, me audit.* Et alibi
Mat 10.
dicit : *Obauditu oris, obaudiuit mihi.* Ergo ipſa obedientia cum
Pſ. 17.
bono animo à diſcipulis præbeatur : *Quia hilarem datorem di-*
ligit Deus. Nam ſi cum malo animo diſcipulus obediat, non
2.Cor.9.
ſolùm nobis ore, ſed & Deo corde improperat, quod malo animo facit. Et quamuis impleat, quod fuerat imperatum, tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor eius reſpicit murmurantis. Et quamuis faciat, quod iubetur, tamen, cum malo illud faciat animo, nullam de ipſo facto mercedem Dominus imputabit, cum ſcrutans mox Deus corda eius triſte facientis votum in eo inuenerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMVS HVMILITATIS GRADVS, &c.] Habetur in RMS. Mag. cod. Corb. multa hîc à S. Benedicto ſunt emendicata.

IMITANDOS.] Sup. eſſe perfectos.

FLEVILIA.] Vocabulum barbarum. i. debilia Gallicè *Foibles.*

EVISCERE.] Lege : *Euireſcere.* i. languere, vires remittere. Nonius Marcellus cap. 2. *Euireſcat. Varro in Prometheo lib.* 15. *atque exanguibus dolore euireſcat colos.* vbi, colos, pro, color.

SYLVOSIS.] Ideſt, redundantibus.

CVSTODIA.] redundat.

TAXANDVM.] Ideſt, definiendum. Gloſſæ veteres : *Taxamus,* δείζομεν. i. definimus. Feſtus : *Taxat verbum ponitur pro his, quæ finiuntur,* &c.

LATAM QVÆ DVCIT AD MORTEM.] Lege, vt in Cod. Corb. *Latam, quæ ducit ad interitum, & anguſtam, quæ ducit ad vitam.*

DE SE SOLO.] Lege, *de ſe ſolis,* ideſt, de ſuâ priuata poteſtate ſibi, cum ſoli ſint, Abbatis nomen imponentes.

VT COGITATIONIBVS SVIS.] Lege, *cogitationibus ſuis, vt.*

CVM EMENDATIONVM.] τὸ *Cum,* redundat.

IN VOLVNTATIBVS SVIS.] Ita in pſalterio Romano.

AMARICATVR VOLVNTATI EORVM.] Ideſt, mortificatur voluntas eorum.

VELVT IN MARTYRIO.] Obedientia eſt quoddam martyrij genus. Ita eam appellat S. Columbanus capite citato. Vnde S. Antiochus hom. 39. τὸ γὰρ ἐκκόψαι τὸ ἴδιον θέλημα αἱματεκχυσία ἐστὶ, καὶ ὡς θυσίαν λογίζεται ἀνθρώπῳ. i. voluntatem propriam reſecare, eſt veluti ſanguinis ſui effuſio, & homini reputatur ad victimam.

AMARICATION.

Digitized by Google

AMARICATIONES.] Id est, mortificationes.

Ex regula S. Basilij. Cap. LXXI. §. 9.

SI autem obediens quis murmuret? RESP. Apostolo dicente: *Omnia facite sine murmuratione, & hæsitationibus*. Alienus sit à fratrum vnitate, qui murmurat, & opus eius abiiciatur. Manifestum est, iste qualis est: quia infidelitate ægrotat, & certam futuræ spei fiduciam non gerit. *INT. Phil. 2.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI AVTEM OBEDIENS QVIS MVRMVRET.] Habetur apud S. Basilium interr. 3. reg. breu. & apud Rufinum cap. 41. & citatur ab Ioane Carnotensi par. 13. decreti cap. 55.

OPVS EIVS ABIICIATVR.] Vetus fuit monachorum consuetudo, vt inobedientium & murmurantium fratrum opus abiceretur. S. Columbanus cap. 1. regulæ. *Si quis verò murmurauerit, & ipse tanquã ex voto obediens, inobediens putandus est, & eius opus abiiciatur.*

Ex regulâ S. Fructuosi. Cap. V. §. 10.

QVICQVID fecerint monachi, absque murmuratione faciant: (ne quod absit) murmurando eâ sententiâ pereant, quâ perierunt hi, qui in deserto murmurauerunt. Illi perierunt manna manducando, & isti in monasterio murmuratores scripturas recitando. Illi manna manducando mortui sunt, & isti scripturas legendo, & audiendo spiritali fame cotidie moriuntur. Illi murmurando terram promissionis non intrauerunt, & isti murmurando paradisi repromissionis terram non ingrediuntur. Grande malum de Ægypto exire, mare transuadasse, tympanum cum Moyse & Mariâ Pharaone submerso tenuisse, manna manducasse, & terram repromisionis non intrasse. Malum peius de Ægypto istius seculi exire, mare baptismi cum pœnitentiæ amaritudine cotidie pergere tympanum, id est, carnem cum Christo crucifigere, & manna, quod est cœlestis gratia, manducare & cœlestis regionis terram non intrare. *Ex altero fructuoso. Num. 11. 14. 16. &c. L. Tympanum pulsare.*

DE TACITVRNITATE.

CAP. IX. §. I.

S. D. Psal. 38.

TACIAMVS quod ait Propheta: *Dixi cuſtodiam vias meas; vt non delinquam in linguâ meâ. Poſui ori meo cuſtodiam, & obmutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Hic oſtendit Propheta, ſi a bonis eloquiis propter taciturnitatem debet taceri, quanto magis à malis verbis propter pœnam peccati debet ceſſari. Ergo, quamuis de bonis & ſanctis & ædificationum eloquiis, perfectis diſcipulis propter taciturnitatis grauitatem rara loquendi concedatur licentia. Quia ſcriptum eſt: *In multiloquio non effugies peccatum.* Et alibi: *Mors & vita in manibus linguæ.* Nam loqui & docere magiſtrum condecet; tacere, & audire diſcipulum conuenit. Et ideo ſi qua requirenda ſunt à priore, cum omni humilitate, & ſubiectione reuerentiæ requirantur. Scurrilitates verò, vel verba otioſa, & riſum mouentia æternâ clauſurâ in omnibus locis damnamus: & ad talia eloquia diſcipulum aperire os non permittimus.

Prou. 10 Prou. 18

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DIXI CVSTODIAM VIAS MEAS.] Huius pſalmi verſiculum proponit P. B. pro ſilentij lege. B. Pambo in litteris hoſpes, & peregrinus ad quemdam accеſſit, vt pſalmum diſceret: & cum primum verſum pſalmi 38. audiuiſſet: *Dixi cuſtodiam vias meas*, &c.

secundum audire noluit: sed decedens dixit: vnus hic sat est: si modo eum reipsâ & opere discere potuero. Cúmque ille, qui versum docuerat, illi vitio verteret, quod sex continuos menses se non adisset: respondit se versum psalmi nondum re ipsâ didicisse. Longo verò post tempore cuidam ex notis quærenti, an versum didicisset, respondit se vndeviginti annis integris vix didicisse illum opere complere, docet Socrates l. 4. hist. Eccl. c. 18.

ERGO QVAMVIS DE BONIS, &c.] Auctor libri de conflictu virtutum & vitiorum cap. 22. *Tenendus est ergo modus in loquendo, & ab ipsis nonnunquam vtilibus verbis parcendum, sicut beatus Psalmista legitur fecisse. Dixi enim, humiliatus sum & silui à bonis.*

ÆDIFICATIONVM ELOQVIIS.] Ita omnes codices N. MSS. cum Kerore in expositione Alamannicâ vocabulorum R. S. P. B. Ruthardo, Magistro suo & in eius R. MS. cap. 8. cod. Corb. Donato cap. 49. S. Dunstano, & Trittemio. Vulgò, & apud Smaragdum scribitur: *ad ædificationem eloquii.*

ET SVBIECTIONE REVERENTIÆ] à cod. MS. S. Germ. ma. τὸ *reuerentiæ*, abest. In MS. S. Faronis habetur: *Cum omni humilitate, & reuerentiâ.*

A PRIORE.] Id est, ab Abbate, de quâ voce infrà.

SCVRRILITATES.] Scurrilitatis vitium S. Nicetius Treuirorum Archiepiscopus fugiendum esse monachis dicebat; quia illius contagione os hominis polluitur, refert S. Greg. Tur. c. 7. de glor. Confess. Quanta sint mala in animâ iocis & scurrilitati obnoxia, præclarè docet S. Ioan. Chrysostomus serm. 17. in epist. ad Eph. in Morali: μεγάλα γινεται ἐν ψυχῇ ἐκτεταμένου εἶναι, μεγάλη διέξοδος καὶ ἀφυία. κέχηνεν ἡ ἀφυία, σκιρτᾷ ἡ εἰκοδομή, ὁ φόβος ἐξέστηκε, εὐκόλως ἁπίστη. 1. magna mala in scurrili animâ habitant, magna diffusio, seu relaxatio, & solitudo. In eâ dissoluta est harmonia, ædificatio diruta, ab ea timor exulauit, pietas abscessit. In anima iocis dedità diffusio seu relaxatio magna est. Nam anima à Deo per iocâ auersa in amorem rerum creatarum penitus diffunditur, omnisque honestatis disciplina in eâ prorsus relaxatur. In eâ maxima solitudo est, atque vastitas gratiæ Dei, & bonorum spiritalium; sitque habitatio draconum. 1. dæmoniorum. Quia eiusmodi anima, quæ nisi nugas meditatur, clausa est Christo, & tota patet diabolo. In eâ dissoluta harmonia. Nam scurrilis homo nec cum Deo, nec secum, nec cum proximo pacem habet. Non cum Deo, quem contemnit; non secum, quem negligit; non cum proximo, quem toties suis dicteriis carpit, & lancinat. Ædificatio diruta est nempe virtutum, si quas antea habuerat; cum ioculator nihil quod ædificationem spectet, meditetur, & loquatur nugis, & vanis totus immersus. Ab eiusmodi animâ timor omnis exulauit, Dei & hominum videlicet, quæ in vanis gaudijs & iocis tota versatur, nulla habita rebus diuinis & humanis reuerentiâ. Ab eâ tandem pietas abscessit, quæ bonis spiritalibus spoliata nihil, nisi pro-

fana cogitat. Γλῶσσαν, ἵνα σου ὑγιῆ ἔτι ἔχῃς καμωδίας· ἀλλ' ἵνα εὐχαριστῇς Θεῷ, subiungit idem Chrysostomus. 1. linguam habes nō vt irrideas alterū, sed vt Deo gratias agas. Quod maximè spectare debent monachi, quorum nullus est Deum assiduè laudare, eique gratias agere: ne ex eodem ore pollutum & sanctum exeat; ne ex ore scurrilitatibus & iocis polluto laus diuina procedat, imò polluatur. Siquidem, vt ex S. Nicetio suprà relatum est, verborum scurrilium contagione os hominis polluitur, & quicquid à polluto manat, pollui necesse est.

VEL VERBA OTIOSA.] Particula, *vel*, copulatiuè hic sumitur. Verba otiosa vitanda sunt, non solùm quia sunt sine fructu, sine quo nihil debet quis loqui, vel agere, sed etiam quia, vt ait S. Ioannes Chrysostomus sermone citato, ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀργοῦ εἰς ἄτοπα καταπίπτομεν. 1. verbo otioso ad inepta, & absurda deuolumur.

ET RISVM MOVENTIA.] Quia ad fletum, non ad risum vocati sunt monachi; quorum est tam sua, quàm aliena peccata plorare, Christi lacrimas & gemitus, vulnera, passionem & mortem assiduè animo versare. Vnde eiusmodi ridentibus, ioculatoribus exprobrat S. Ioannes Chrysostomus sermone citato. *Christus crucifixus est, & tu rides? ille colaphis cæsus est, & tanta passus est propter tuam periculum, & tempestatem, quæ te inuasit, tu verò præ gaudio gestis? Et quemadmodum eum magis irritas?* Quapropter S. Ambrosius lib. 1. de officiis: cap. 23. ioca etiam suauia & honesta proscribit, cum ait: *Nam licet interdum honesta ioca, ac suauia sint, tamen ab Ecclesiasticâ abhorrent regulâ: quæ tamen quæ in scripturis sanctis non reperimus, ea quemadmodum assumere possumus?* Christus mundo ideò, vt nobis gaudium & risum relinquit, suis electis fletum & fletum.

Ex regulâ S. Basilij. Cap. XL. §. 2.

QVÆNT. VSQVE ad quæ verba otiosus sermo iudicabitur? RESP. Generaliter omnis sermo, qui non proficit ad aliquam gratiam fidei Christi, otiosus est. Et tantum est periculum huiusmodi sermonis, vt etiamsi bonum esse videatur, quod dicitur, & ad ædificationem tamen fidei non pertinet, non in sermonis bonitate ille, qui locutus est, periculum effugiet: sed in eo quod non proficit ad ædificationem, sermo prolatus, contristat Spiritum sanctum Dei. Hoc manifestè demonstrat Apostolus dicens: *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.* Et super hæc adiecit: *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.*

Eph. 4.

Ibidem.

Quod vtique grauius malum esse poterit?

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VSQVE AD QVÆ VERBA.] Extat apud S. Basilium interr. 23. regul. brev. & apud Rufinum cap. 32.

AD ALIQVAM GRATIAM FIDEI.] In textu Græco πρὸς τὸν ἀναγκαῖον ἐν Κυρίῳ χρείαν. i. ad propositum in Domino vsum.

AD ÆDIFICATIONEM FIDEI.] Ita in versione vulgatâ, cui correspondet textus Græcus apud Basilium: πρὸς οἰκοδομὴν τῆς πίστεως. Apud Apostolum tamen in textu Græco non est, πίστεως, χρείας. i. vtilis: & ita videtur scripsisse Basilius, nam, vt suprà monuimus, antea scripserat πρὸς τὸν ἀναγκαῖον ἐν Κυρίῳ χρείαν. Itaque in textu Apostoli citato à Basilio reponendum, χρείας.

Item eiusdem. Cap. CXXXVI. INT.

§. 3.

SI bonum est penitus tacere? RESP. Silentium & taciturnitas tunc bonum est, cum vel ad personas, vel ad tempus aptatur, sicut à sanctâ scripturâ edocemur, quæ dicit, aliquando quidem: *Quia qui intelligit, in illo tempore tacebit, quia tempus malum est.* Aliquando autem: *posui ori meo custodiam, dum consisteret peccator aduersum me: commutus & humiliatus sum, & silui à bonis.* Et alibi: *quod si alij sedenti reuelatum fuerit, prior taceat.* Sed alio tempore his, qui incontinentem linguam habent, dicitur: *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei.* Necessaria verò est taciturnitas vsque quo vitia, si qua sunt, linguæ, vel sermonum temeritas resecetur; & discat opportunè, & in tempore vtiliter loqui, & sicut scriptum est. *Sermo eorum sale conditus sit, vt det gratiam audientibus.*

Amos 5. Psal. 38

1 Cor. 14.

Coloss. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI BONVM EST.] Reperitur apud S. Basilium interr. 208. & apud Rufinum cap. 71. vbi additur, τὸ, *Pater.*

ALIQVANDO QVIDEM.] Ita apud Rufinum, sed malè. Nam

in textu Græco illud, τὸ μὲν οὖν, ita reddendum est. *Quod ad tempus quidem attinet.* Nam ibi duo proponuntur tempus, & persona: prius de tempore loquitur, mox de personâ dicturus.

ALIQVANDO AVTEM.] Mitè. In textu Græco, ἔτι πάλιν. i. et rursus.

ET ALIBI.] Ita apud Rufinum, sed mitè. In textu Græco habetur: τὸ δὲ πρὸς τὸ πρόσωπον, i. quod verò ad personam attinet. Nam primò egit de tempore, quo loquendum est; nunc verò de personâ tacente.

PRIOR TACEAT.] Apud Rufinum & S. Basilium hæc sequuntur. *Et alibi, mulieres vestræ in Ecclesiâ taceant.*

SERMO EORVM.] 4. ad Colos. vbi legitur: *Sermo vester semper in gratiâ sale sit conditus.* Hic tamen locus non extat in textu Græco S. Basilij, sed tantùm hæc verba: *Vt det gratiam audientibus.* Ad Eph. 4. Sed Rufinus ex duobus locis vnum fecit: aut certè S. Basilius, apud quem tempore Rufini fortàn prior locus habebatur, verbis Apostoli ex memoriâ, non ex codice citatis.

Ex regulâ S. Pachomij. Cap. CXXII. §. 4.

QVANDO domi sedebunt, non eis liceat loqui aliquid seculare; sed si quid de scripturis Præpositus docuerit, vicissim inter se ruminent, & referant quæ quis audierit, vel quæ memoriter teneant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO DOMI SEDEBVNT.] Extat in regulâ excusâ S. Pachomij art. 69.

DOMI SEDEBVNT.] In regulâ excusâ *residunt.* Dixit, *domi.* Quia monasteria S. Pachomij diuidebantur in plures domos, seu claustra, quibus singuli præerant præpositi.

Ex regulâ Pauli & Stephani. Cap. XXVII. §. 5.

CAVENDA est omnibus nobis ioci & risus immoderata luxoria, per quam plerúmque inter fratres ama-

riſſima naſcuntur ſcandala. Nec debet ex hac re occaſio diſcordiæ prouenire; per quam, etſi non naſceretur litigium, cauendus tamen nobis erat ad ædificationem ſermo non pertinens. Scientes, quia & de otioſo ſermone ratio Domino eſt reddenda. Nam ritum ſupra modum quis neſciat indiſciplinationis & leuitatis eſſe ianuam, per quam pernitioſos cibos miſeræ animæ diabolus ſubtiliter ſubminiſtrat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CAVENDA EST, &c.] Hæc vidcre eſt in regulâ MS. Pauli & Stephani cod. Flor. vbi legitur, *cauendum eſt*.

LVXORIA.] Ita in R. MS. Pauli & Stephani cod. Flor. In Gloſſis Cyrilli, ἁβρότης, *luxuria*. Sic in Gloſſis Philoxeni: *tonica*, χιτών. *Tabula*, πίναξ. Ita paſſim, o, pro, v, in hoc codice. Concordia & alius veteribus cod. MSS. in vna veterem orthographiâ habetur, de quâ Curtius Valerianus in ſuâ orthographiâ: *Non minùm veteres, v, litterâ pro, o, vſos: nam & ſeruum, a, pro, v, vſi ſunt. Publicum enim, quod nos publicum: & quod nos culpam, illi colpam dixerunt*: Luxuria autem hoc loco eſt exceſſus, ſeu exuberans alicuius rei copia, atque intempeſtiua. Nonius Marcellus cap. 4. *Luxuria intempeſtiua abundantia. Virgil. G* lib 1.

Luxuriem ſegetum tenerâ depaſſit in herbâ.

Tullius de oratore libro 1. *& quasis luxuries ſilua deputanda. Virgil. lib.* 2.

Aut ſi luxuriâ foliorum exuberat umbra.

Hic igitur ritus immoderata luxuria, eſt ritus exceſſus immoderatus.

SCANDALA.] I. πταῖσμα, impingia, de quo vocabulo infrà.

Ex regula S. Columbani Cap. II. §. 6.

SILENTII regula diligenter cuſtodienda decernitur: quia ſcriptum eſt: *Cultus autem iuſtitiæ ſilentium, & pax.* Iſa. 32.
Et ideo, ne reatus de verboſitate conquiratur, exceptis vtilitatibus & neceſſariis, opus eſt, vt taceatur: Quia iuxta ſcripturam: *in multiloquio peccatum non deerit.* Et idcirco Prou. 10.

Saluator ait: *Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Iustè damnabuntur, qui iusta dicere noluerunt, cum potuerunt: sed mala, iniusta, impia, inania, iniuriosa, incerta, falsa, contentiosa, contumeliosa, turpia, fabulosa, blasphema, aspera, ac fluxuosa loqui garrulâ verbositate maluerunt. Tacendum igitur est, & cum cautelâ & ratione loquendum est monachis: ne aut detractiones, aut tumidæ contradictiones in loquacitatem vitiosam prorumpant.

Prou. 10. Mat. 12.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SILENTII REGVLA.] Habetur in Regul. MS. S. Columbani cod. Flor. & in editione Parisiensi hoc secundo, capite. Sed in editione 1. mitulæ apud Goldastum extat. 4. capite.

1. Paris. veter.

AC FLVXVOSA.] Ita in cod MS. Vind. sed in cod. Flor. MS. & in editione Parisiensi legitur: *ac flexuosa.* Rectè, meo quidem iudicio. Flexuosa verba sunt tricis inuoluta, ambigua, ac duplicia, eorum nempe, qui dolos consuere solent. Apud Goldastum vno verbo legitur: *infixuosa.* Quod ipse ait esse monstrum verbi; quod quidem verum est, sed non est S. Columbani. Nec dubium est, quin S. Galli codex sit hoc in loco mendosus.

IN LOQVACITATEM VITIOSAM.] In Regulâ à Donato collecta additur: *ac superfluam.* Codex dom. Iodoci Metzleri. Proprioris monasterij S. Galli habet: *Ne aut in detractiones ici, aut in tumidas contradictiones prorumpatur.* Quæ lectio non est contemnenda.

Ex Regulâ cuiusdam. §. 7.

SILENTIVM in omnibus sectandum est: & tacendi disciplina per omnia facienda est: maxime autem iuxta missam, & mensam. Sed omnibus nihil loquendum est, nisi quod necessitas poposcerit. Si quis contra hanc disciplinam cum clamore & acerbiore sermone respondebit, notetur, vsque quo corrigatur. Si autem hoc vitio curari non poterit, eiiciatur ab vnitate fratrum.

NOTÆ

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SILENTIVM IN OMNIBVS SECTANDVM EST.] De Vtilitate silentij & excellentiâ hæc aurea S. Antiochi verba notanda sunt hom. 103. καλὴ ἡ ἡσυχίας σιωπὴ, ἐδεν ἔχουσα ἑαυτῇ σύμμικτον· ἐπιδὴ καὶ τὸ ἀγαθὸν πνεῦμα ἐκτρέχει τὴν πολυλογίαν, ὡς πάσης κακίας καὶ φαυλότητος ἀπηχὲς ὄν. Id est, speciosum igitur silentium opportunum, nihil prorsus existens, quàm mater sapientissimarum cogitationum. Benignus enim ille spiritus vix aliud tam aversatur & fugit, vt multiloquium; cum is se ab omni perturbatione & ludificatoriâ imaginatione submoueat.

MISSAM.] Missa hoc loco est cursus operis Dei, seu officij diuini. Ita etiam capit Cassianus lib. 3 de diurn. orat. cap. 3. *Missæ Canonicæ celebratæ vsque ad lucem post hæc vigilias extendunt.*

NOTETVR.] I. reprehendatur, corripiatur, vituperetur. Notare enim hæc significat. Horatius lib. 1. epist. ad Sæuam.

---------- Si scires regibus vti,
Fastidire colas, quí me notat----------

& lib. 1. serm. sat. 3.

Stultus & improbus hic amor est, dignusque notari.

Atque ita nota est vituperatio. Glossæ Philoxeni, *nota*, λόγος, μῶμος. I. vituperatio, macula.

EFFICIATVR AB VNITATE FRATRVM.] Id est, excommunicetur.

Ex Regulâ Magistri. ex Cap. VIII. §. 8.

HÆc à fratribus cautius debent custodiri, idest, cogitatio, eloquium & aspectus [cogitatio] Vt mox captiuauerit mentem mala cogitatio, signatâ statim à fratribus suâ fronte, vel ipsum pectus, mox ad præcepta Christi suam conuertant memoriam: & dicat sibi frater cum Propheta: *Memor fui Dei, & consolatus sum.* & item dicat: *à te eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.* Si verò eloquio iracundo aut prauo aut vano neglegentia os armauerit, mox clauso ore, & signato crucis sigillo in corde sibi loquatur dicens cum Propheta, *Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ, posui ori meo custodiam, obmutui & humiliatus sum nimis, & siluì à bonis.* Hic ostendit Propheta, si à bonis

Ps 62. Ps 17. Ps 38.

eloquiis propter taciturnitatem debet interdum taceri, quanto magis à malis verbis propter peccati pœnam debet cessari. Ergo, quamuis de bonis & sanctis, & ædificationum eloquiis, perfectis discipulis propter taciturnitatis grauitatem rara loquendi concedatur licentia. Tamen ab aliis verbis non interrogati fratres tamdiu in taciturnitate silescant, quâdiu taciti frena oris eorum Abbatis interrogatione laxentur. Ideoque taciturnitas debet magnopere à fratribus custodiri: *Qui a in multiloquio non effugietur peccatum.* Et ideo: *Mors & vita in manibus linguæ.* Nam loqui & docere magistrum condecet, & audire discipulo conuenit.

Prou. 10. Prou. 18.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HÆC A FRATRIBVS.] Hæc sunt in R. MS. Magistri cod. Corb. eodem cap. sub finem. quædam sumuntur ex regulâ S. Benedicti.

CONSOLATVS SVM.] Ita in cod. Vind. in vulgatâ editione, & in psalterio Romano: *delectatus sum.*

SI VERO ELOQVIO IRACVNDO, &c.] In R. MS. *Si verò eloquium iracundum aut prauum negligentia ori armauerit.*

POSVI ORI MEO CVSTODIAM.] Omittit ista: *Cum consisteret peccator aduersum me.* Quemadmodum S. Benedictus supra; quæ tamen habentur in versione communi, psalterio Romano, textu Græco & Hebraico.

HVMILIATVS SVM NIMIS.] Ita in R. MS. Sed τ', *Nimis*, est addititium: cum non habeatur in versione communi, psalterio Romano, textu Græco & Hebraico, neque apud S. Benedictum; vnde hæc sumpta sunt.

Item vnde caput IX. quo ordine tacentes fratres aliquas interrogationes faciant Abbati. RS. Dei per Magistrum. §. 9.

CVM de malis tamque bonis eloquiis fræno taciturnitatis constringuntur discipuli, & licentiæ eorum aditus præsentis magistri custodiâ obseruantur; cum necessariæ vtilitati eorum aliquæ interrogationes aduenerint, adhuc clau-

so ore & signato tacitæ grauitatis sigillo stantes ante maiorem inclinato humilitatis capite clautum in silentio os claue benedictionis aperiant. Quod si semel dictæ benedictioni ad postulandum eloquium adhuc non respondeat magistri permissio, iterata humiliatione capitis, & benedictione solâ iterum repetita, denuo ab Abbate repetatur licentia. Quod si nec sic ab eo responsum fuerit, curuato item in humilitate discipulo, iam ipse frater se tunc demum remoueat: ne aut nimius ei appareat, aut improbus: & suo operi deditus adhuc personam gerat tacentis: vt in ipsâ humilitate taciturnitatis æstimet semetipsum ideo indignum iudicatum ad loquendum Abbatis iudicio: aut forte ad probationem inueniendæ humilitatis putet sibi discipulus taciturnitatis ideo fuisse non apertam clauturam. Ideo enim ipsam solam benedictionem denuo diximus repetere: vt, cum sola est, & sine alio eloquio, tamen reseruata diu taciturnitas conseruetur: cum denuo repetitur, & post ipsam mox a nolente discceditur, adhuc seruari probata humilitas sentiatur. Nam ideo repetitio discipuli reoffertur magistro, vt non solùm propter spiritalem probationem ad inueniendam humilitatem discipuli diu possit tacere magister: sed ne & corporaliter per cogitatum animo occupatus vultus eius aliis occupationibus obstupescens vocem precantis discipuli surdis auribus prætermittat. Et ne ipsum magistrum per nimiam & importunam humilitatem in iræ cogat vitium declinare: & importuna humilitas in impedimento scandali deputetur, ideo diximus post secundam suggestam benedictionem nolenti maiori tertiam non repetere debere; sed mox discipulum exinde debere discedere; & cum ipsâ taciturnitate opus laboris, quod faciebat, debere perficere. Hæc interrogatio benedictionis, quæ vix sola de taciturnitate laxatur cum inclinatione humiliati capitis à discipulis præbeatur. Idest, in omni loco per omnem horam, hoc est, in monasterio in agro, in viâ, in horto, vel in quouis loco, vt nunquam desit menti nostræ memoria Dei, propter quem aguntur hæc omnia: vt cum forte aliquis ignarus talem fratrem interrogauerit dicens: Quare tacitus & tristis es, & inclinato vultu ambulas? respondeat illi: quia fugio peccatum & timeo

Deum : & , vt custodiam me ab omni , quod odit Deus, ideo sum mihi sollicitus semper. Ad mensam verò sedentes, si interrogationes suas Abbati voluerint intimare , ante benedictionem dictam cultelli aut cochlearij aut panis percussurâ indicium sit magistro discipuli postulantis eloquium. Hæc omnia animæ pro Deo necessaria ideo substantiam taciturnitatis constituimus clusurâ seruari, vt ab obliuione quis non decipiatur tam facile, & præceps sit semper in linguâ. Nam cum per clusuram oris taciturnitas continetur, diu tractetur, vel purgetur in corde, quod possit mundum , & sine peccato de ore proferri , dicente Apostolo : *Omne verbum vanum* Eph. 4. *de ore vestro non procedat , sed , si quid est ad ædificationem.* Et item dicit scriptura ; *Sapiens paucis innotescit verbis.* Et maximè timere ideo, & omni horâ nos à multiloquio custodire debemus. Quia non potest fieri , vt inter multa verba , aliquanta non exeant cum peccato secundùm scripturam di- Prou. 10. centem : *In multiloquio non effugietur peccatum.* Vnde & Propheta tradens nobis formam ostendit se de his esse sollicitum, & tam à malis , quàm à bonis eloquiis debere tacere Ps. 38. dicens : *Dixi custodiam vias meas , vt non peccem in linguâ meâ. Posui ori meo custodiam, obmutui , & tacui , etiam à bonis.* Hoc [est] ostenditur profectò discipulo tam de malis , quàm de bonis eloquiis debere tacere. Quia, etsi loquenda sunt bona eloquia, non discipulis , sed magistro debetur doctrina. Nam Prou. & sicut dicit scriptura : *Vita , & mors in manibus linguæ.* Dili- 14. genter ergo & iustè debet ipsa amplius refrenari. Hæc enim tanta taciturnitatis districtæ custodia perfectis , & puderis corde & mundis à peccato , timentibus perpetua gehennæ incendia , & quærentibus vitæ æternæ diuitias immortales meritò præcipitur obseruanda. Ideoque præsente Abbate non loquantur, nisi interrogati discipuli , absente verò Abbate, si de verbo Dei , sibi tamen lentè & humiliter , non clamosâ voce loquantur. Quia omnis lenta locutio ab humilitate descendit. Si verò de inanibus ac secularibus , vel quibuslibet verbis , quæ ad Deum non pertinent , inchoauerint discipuli loqui , mox à præpositis suis eis imperetur silentium. Psalmos verò vel scripturas extra illas tres horas, in quibus cotidie sine labore contingit legi, & sic laborantes

fratres recensere sibi & animo permittuntur. Hanc verò tantam taciturnitatis clusuram superius præsente Abbate de perfectis apud Deum taxauimus, de his quibus nunquam de Deo oblitio subripit, & vitia oris quærunt diligenter cauere: & extoto mundi velut Angeli & a bonis & malis eloquiis quærunt tacere pro Domino. Sed quia diuersitas concessæ gratiæ secundùm mensuram fidei maxime neglegentibus poterit minorari, tepidis & imperfectis, & minus in se sollicitis hoc relaxamus, vt de secularibus inquirendis, dum tamen sine peccato, aliquid quæ ad ædificationem spiritalem non pertinent, nisi petitâ benedictione fuerit magis concessa permissio, licentia loquendi non sumatur. De aliquo verò spiritali interrogando sermone post benedictionem petitam mox loqui debere discipulum. Scurrilitates verò, vel verba otiosa, & risum inuentia æternâ clausurâ damnamus & ad talia eloquia discipulum non aperire os permittimus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM DE MALIS, &c.] Habentur in R. MS. cap. 9. nihilque aliud sunt, quam explicatio & praxis superioris capitis S. B.

CLAVE BENEDICTIONIS.] Ideſt, dicendo: *Benedic.* quod sim facturus, petebant monachi licentiam loquendi postulantes.

DICTÆ BENEDICTIONI.] Ideſt, cum dixerint: *Benedic.*

BENEDICTIONE SOLA REPETITA.] I. solo repetito: *Benedic.*

NIMIVS.] Ideſt, importunus, vigens, vt supra.

IMPROBVS.] Ideſt, impudens, de quo dictum.

TALEM.] Ideſt, aliquem.

COCLEARII.] Cochearium, cochlear, & cochleare est vasculum forbendis cochleis & ouis forbuibus aptum. S. Isidorus lib. 20. Orig. c. 4. *Cochlear ab esu prius dictum. Hinc illud veterum dictum.*

Sum cochleis habilis, sed non minus utilis ouis.
Numquid scis, quare ego cochleare vocer. Martialis lib. 14. Epig. 121.

De eo Iulius Pollux lib. 6. cap. 12. τὸ δὲ κοχλιάριον κοχλίδιον ἂν μεταλάβοις. I. Cochlearium vasculum ad aliquid forbendum aptum appellare poteris. Agunt & Glossæ veteres: Κοχλιάριον, *Cochlearium, ligula.* Ligula autem seu lingula est vasculum concauum usculis forbendis aptum. Cuius meminit Sospiter Charisius: *Lingula cum non à lingendo dicta est, in argento: in calceis verò lingula à ligando. Sed vsus lingulam sine, n, frequentat.* Quitamen locus corruptus est, & expuncta particula, *non*, lege

lingula cuncta lingendo dilinat, Nam ibi explicat nomen æquinoctium, *lingula*; quod à lingendo dictum, est vasculum argenteum solendis inſculis aptum: à ligando verò, est corrigia calcei: Alias *Legula*, gloſſæ veteres: μύστρον, *Legulam.* dicitur & μυστρίς. I. cauum vt docet auctor veteris etymologici, cuius tamen hæc verba corrupta sunt χ. μύστρον, τὸ κοίλωμα τὸ ἄκρον ἐσθίειν, μυστίλλας δὲ ἔλεγον. Sed legendum τὸ κοίλωμα τῆς ἀκίδος ἐσθίειν μυστίζεσθαι ἔλεγον. I. de concauo pane edere sorbere dicebant. Verbum dicitur à, μυστίς, quæ est buccella caua, de quâ inſculum sorberi, docent Iulius Pollux cap. citato & Suidas. Lingula est etiam gladius usus in similitudinem linguæ, cuius meminit Naeuius in Tragediâ Heſionâ.

Si ne mihi gerere morem videar linguâ, verum lingulâ.

Vt refert Agellius lib. 10. cap. 25. I. si non possum verbis efficere, vt mihi obtemperetur, id efficiam gladio.

SVBSTANTIAM.] Locus corruptus in R. MS. *Sub tantam.* Lege *Sub tantâ.*

OMNE VERBVM VANVM.] ad Eph. 4. in versione communi: *Omnis sermo malus.* In Græco textu: σαπρὸς I. fœdus. Gloſſæ Cyrilli: σαπρὸς, *Nugatorius, nugax, fœdus.* Non malè redditum, *Vanum*: nam vanum est nugatorium.

SED SI QVID AD ÆDIFICATIONEM.] In versione communi: *Sed si quis bonus.* Ita etiam in textu Græco: ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς. quod idem sonat.

ALIQVANTA.] Id est, aliqua. Ita loquitur Magister cap. 8. *Et in aliquantis prolixis hominibus.* & S. Valerianus sermone de bono disciplinæ: *dicunt aliquanti disciplinam satis duris legibus constitutam.*

VT NON PECCEM.] Accedit ad versionem S. Hieronymi.

OBMVTVI ET TACVI A BONIS.] Citat locum ex memoriâ.

DOCRINÆ.] Hoc loco doctrina est docendi actio, non facultas.

PVDORIS.] L. *Puri scorde*, vt in R. MS. & cod. Vind.

ABSENTE VERÒ ABBATE.] Id est, extra præsentiam Abbatis.

SVBRIPIT.] Gloſſæ Philoxeni: *Subripit*, ὑφαιρεῖται. I. subtrahitur.

CONTINGIT.] Ita correxi, cum antea legeretur: *tangit.*

ALIQVID QVÆ.] Hæc sunt transpoſita: & ita legenda: *Vt de sæcularibus inquirendis, duntaxat sine peccato; quæ ad ædificationem spiritalem non pertinent, aliquid*, &c. Hoc loco indulget Magister imperfectis monachis, vt de sæcularibus rebus loquantur, quæ tamen fiat sine peccato, & petitâ loquendi licentiâ.

NON APERIRE OS PERMITTIMVS.] Lege, vt in R. S. B. *Aperire os non permittimus.*

A Donato Collecta. Cap. XLIX. §. 10.

SILENTII regula custodienda decernitur: quia scriptum est: *Cultus autem iustitiæ silentium & pax.* Et ideo, ne reatus de verbositate conquiratur, exceptis vtilibus ac necessariis opus est, vt taceatur: quia iuxta scripturam: *In multiloquio non deerit peccatum.* & alibi ait: *Posui ori meo custodiam: obmutui & humiliatus sum, & silui à bonis.* Hic ostendit Prophe- ta. Si à bonis eloquiis interdum propter taciturnitatem debet taceri, quanto magis à malis verbis propter pœnam debet cessari; tacendum igitur, & cum cautela loquendum: ne aut detractiones aut tumidæ contradictiones in loquacitatem vitiosam ac superfluam prorumpant. Ergo, quamuis de bonis & ædificationum eloquiis, perfectis Christi discipulis propter taciturnitatis grauitatem rara loquendi concedatur licentia. Quia, vt superius diximus. *In multiloquio non effugies peccatum.* & alibi: *Mors & vita in manibus linguæ.* Quod si altiori voce præsumpserit, duabus silentij superpositionibus pœniteat: aut L percussionibus pœniteat. Et, si iterare præsumpserit, C. Scurrilitates verò & verba otiosa, & risum mouentia æternâ clausurâ in omnibus locis damnamus & ad tale eloquium famulo Christi aperire os non permittimus.

Is. 30.

Prou. 10.

Ps. 38.

Prouer. 10.

Prouer. 14.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SILENTII REGVLA.] Initium huius capitis sumptum est ex regula S. Columbani cap. 2.

HIC OSTENDIT PROPHETA. &c.] Hæc habentur in Regula S. Benedicti.

TACERE IGITVR, &c.] Hæc sunt emendicata à regulâ S. Columbani, vbi sic legitur: *Tacendum igitur de vanis & talibus.*

AC SVPERFLVAM.] Hæc verba non extant in regulâ S. Columbani, saltem in nostris codicibus.

ERGO QVAMVIS DE BONIS, &c.] Excepta sunt ex regula S. Benedicti.

EX REGVLA S. BENEDICTI.

DE HVMILITATE.

CAP. X. §. I.

LAMAT nobis diuina ſcriptura, fratres, *Omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Cum hæc ergo dicit, oſtendit nobis omnem exaltationem genus eſſe ſuperbiæ. Quod ſe cauere Propheta indicat dicens: *Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei: neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me.* Sed quid? *Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui animam meam, ſicut ablactatum ſuper matrem ſuam, ita retribues in animam meam.* Vnde, fratres, ſi ſummæ humilitatis volumus culmen adtingere, & ad exaltationem illam cœleſtem, ad quam per præſentis vitæ humilitatem aſcenditur, volumus velociter peruenire, actibus noſtris aſcendentibus ſcala illa erigenda eſt, quæ in ſomnio Iacob apparuit, per quam & deſcendentes Angeli monſtrabantur. Non aliud ſine dubio aſcenſus ille & deſcenſus à nobis intelligitur, niſi exaltatione deſcendere, & humilitate aſcendere. Scala verò ipſa erecta noſtra eſt vita in ſeculo, quæ, humiliato corde, à Domino erigitur ad cœlum. Latera eius ſcalæ dicimus noſtrum eſſe corpus & animam: in qua latera diuerſos gradus humilitatis, vel diſciplinæ

Luc. 14.

Pſ. 130.

Gen. 28.

Digitized by Google

euocatio diuinæ aſcendendos inſeruit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CLAMAT NOBIS, &c.] Hoc eſt ad humilitatis gradus prælu-dium. De humilitate multi multa ſcripſerunt. Multæ de eâ extant S. Ephræm Syri paræneſes. De eâ ſcribit S. Ambroſius in epiſtolâ ad Demedriadem. S. Dorotheus doctr. 2. S. Antiochus monachus. Homil. 70. & multi alij.

SED QVID.] Hæc vocabula non ſunt apud Smaragdum & S. Dunſtanum: extant tamen in regulâ MS. Magiſtri, in quâ hi gradus humilitatis retexuntur. In vulgò editis habentur ſub interrogatione, & rectè. Non ſunt quidem pſalmiſtæ verba, ſed à S. Benedicto adiecta, atque ad horum verſiculorum lucem non parum conferunt.

SICVT ABLACTATVM.] Hanc lectionẽ retinent vterque cod. MS. S. Germ. R. MS. Magiſtri cod. Corb. Kero in expoſitione Alamanicâ vocabulorũ regulæ S. B. Smaragdus, Trittemius, & S. Dunſtanus, qui addit ſubſtantiuum, *eſt*. Sed minus neceſſarium, quia facile ſubintelligitur. Secutus eſt S. B. hoc loco verſionem Græcam, quæ ita habet: *ὡς ἀπογαλακτισμένον*. I. ſicut ablactatum. Quod ſubſtantiuatur in neutro genere. Vulgò iuxta verſionem vulgatam ſcribitur: *Sicut ablactatus eſt.*

SVPER MATREM SVAM.] Ita in R. MS. Magiſtri & apud Smaragdum iuxta textum Græcum: *ἐπὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ*. In vulgò editis iuxta verſionem communem legitur: *Super matre ſuâ.*

ITA RETRIBVES IN ANIMAM MEAM.] Ita R. MS. Magiſtri, codices MSS. N. Ruthardus MS. Smaragdus S. Dunſtanus, & Trittemius iuxta pſalterium Romanum, & Septuaginta interpretes, *ὡς ἀνταπόδοσις ἐπὶ τῇ ψυχῇ μου*. Quod idem ſonat. Hanc etiam lectionem retinent vulgò editi codices. In verſione communi legitur: *Ita retributio in animâ meâ.* Senſus autem pſalmiſtæ eſt: ſicut ablactatus infans lactis dulcedine priuatur: ſic homo ſuperbus à diuinæ gratiæ iucunditate, & conſolatione remouetur.

IN SOMNIO.] Ita in regulâ MS. Magiſtri & cod. MSS. S. Germ. p. & Vict. ma. rectè. vulgò habetur: *In ſomno.*

HVMILITATE ASCENDERE.] His quadrat illud S. Cypriani lib. de Zelo & liuore: *Humilitate ad ſumma creſcimus.*

IN QVA LATERA.] Ita in R. MS. Magiſtri, & apud Keronem In aliis cod. N. MSS. & apud Smaragdum & Trittemium legitur: *In quæ latera.* Quod eſt plauſibilius. In vulgatis & apud S. Dunſtanum: *in quibus*, tantùm.

EVOCATIO.] Ita in Regulâ MS. Magiſtri. In cod. MSS. Vindocinenſi & vtroque S. Germani. Ita apud Smaragdum S. Dunſtanum & Trittemium. Vbi euocatio, idem eſt quod vocatio, vt in vulgatis le-

Digitized by Google

gitur. Vt euocare idem est quod vocare. Plautus in Amphitruone actu. 3.

Tu gubernatorem à naui huc euoca verbis meis.

Ex Regulâ S. Basilij. Cap. LX.
INT. §. 2.

QVID est humilitas, & quomodo eam implere possumus. Humilitas quidem est hæc, vt omnes homines æstimemus superiores nobis secundùm definitionem Apostoli. Implere autem id possumus, si memores fuerimus Domini dicentis: *Discite à me, quia mansuetus sum & humilis corde.* Quod [se] in multis sæpe ostendit, & docuit: & credere ei debemus promittenti. Quia *qui se humiliauerit, exaltabitur.* Deinde vt indesinenter, & absque vllâ cessatione in omnibus actibus & in omni negotio humiliores cæteris inueniri studeamus, & in hoc exercitium nostrum ponamus. Non enim sic poterimus à nobis pristinæ arrogantiæ abolere memoriam, & effectum humilitatis assumere, sicut etiam in artificiis fieri solet, idémque modus erit etiam in cæteris virtutibus obtinendis, quæ ex mandato Domini nostri Iesu Christi veniunt.

Phil. 2.

Mat. 11.

Luc. 14.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVID EST HVMILITAS.] Extat apud S. Basilium interr. 98. reg. breu. & apud Rufinum cap. 41.

VT OMNES EXISTIMEMVS SVPERIORES, &c.] Hæc diuina Apostoli doctrina vinculum est Christianæ & monasticæ caritatis, cum omnibus sibi inuicem cedentibus omnis iurgiorum leges resecatur. Id præclarè docet S. Ambrosius epist. 84. *Prima ergo humilitatis ratio in communis vitæ versatur officiis, quibus & diuina clementia conciliatur, & societas humana connectitur. Multùm enim ad roborandam dilectionem valet, cum secundùm doctrinam Apostolicam inuicem se honore præueniunt, & alter alterum superiorem existimantes amant seruire subiecti, & nesciunt tumere prælati.*

MANSVETVS.] Apud Rufinum: *mitis.*

QVOD SE.] τὸν, *se*, redundat: nec est apud Rufinum, nec in textu Græco.

Digitized by Google

Ex Regulâ Sancti Columbani. Cap. IX. §. 3.

HVMILITAS cordis requies animæ eſt intus à laboribus fatigatæ, vnicum illius de tot malis refrigerium: & quantùm ad hanc conſiderationem tuta de tantis foris vagis ac vanis adtrahitur, tantùm intus requieſcit, ac refrigeratur. Itavt etiam amara illi ſint dulcia: ac dura & ardua ante habita plana ac facilia. Mortificatio quoque ſuperbis ac duris intolerabilis illi eſt conſolatio; cui hoc ſolùm placet, quod humile & manſuetum eſt. Sciendum autem eſt quod neque hanc martyrij felicitatem, neque aliud quid vtile ſuperueniens poterit perfecte complere quis, niſi qui in hoc ſtudium ſingulare poſuerit, vt non inueniatur imparatus. Si enim iuxta hoc ſtudium ſuas aliquas ſectari aut nutrire voluerit intentiones, continuò interpoſitorum occupatione detentus, turbatus totus ſequi, quà iuſſio ducit, gratus ſemper non poterit: neque, vt competit, complere poterit, qui turbulentus eſt, & ingratus. Mortificationis igitur triplex eſt ratio, non animo diſcordare, non linguâ libita loqui, non ire quoquam abſolute, ſuum eſt ſemper ſeni dicere, quamuis contraria iubenti: *Non ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis.* Iuxta exemplum Domini Saluatoris, qui ait: *Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me, Patris.*

Mat. 26

Tom. 6.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HVMILITAS CORDIS.] Habetur in R. MS. cod. Flor. & in editione Pariſienſi cap. 9. apud Goldaſtum cap. 14. Notanda autem S. Columbani doctrina de veiâ animi tranquillitate, quam humilis quiſque poſſidet. Iuxta illud Chriſti: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde: & inuenietis requiem animabus veſtris.* Idem docet S. Dorotheus doctr. 2. *Quod ſi moleſti quippiam viro humili & demiſſo contigerit, confeſtim ad ſe reuertitur, ſe contrahit, ſecum habitat vir humi-*

Mat. 11.

Digitized by Google

lis corde, se diiudicat, & quamuis pœnâ ac supplicio dignum se censet, nec vult quemquam accusare, nec causam reiicere in alium patitur. Proinde non immeritò absque perturbatione degit, & molestia: imò incredibilem animo suo sentit quietem.

TVTA.] Ita in R. MS. cod. Flor. apud Goldastum legitur: *tota*: quod non probo. Sed existimo hoc vocabulum esse transpositum, & suo sic loco restituendum. *Et quantùm ad hanc considerationem de tantis foris vagis & vanis adtrahitur, tantùm intus tuta requiescit ac refrigeratur.* Vt sensus sit; & quantùm anima à vanis cogitationibus ad considerationem veræ humilitatis adtrahitur .i. trahitur, tantùm intus tuta requiescit, &c.

TANTIS.] Id est, tot. de quo vocabulo infrà.

FORIS VAGIS.] In editione Insulæ additur: *acuminibus.* Sed necesse non est. Foris vagum est vana & futilis cogitatio.

VT NON INVENIATVR IMPARATVS.] Id est, destitutus armis humilitatis & obedientiæ non inueniatur, cum nempe alea mortificationis est subeunda.

SI ENIM IVXTA HOC STVDIVM SVAS ALIQVAS.] Ita apud Goldastum. In R. MS. cod. Flor. non est *hoc*, *hoc*. Recte, & pro, *suas aliquas*, lege: *suum aliquis*, vt hæc verba referantur ad sequentia, non ad antecedentia hoc modo. Si enim iuxta studium suum aliquis sequitur suas intentiones, id est, voluntates, non poterit sequi, quo iussio ducit.

QVO IVSSIO DVCIT.] In R. MS. cod. & in editione Insulæ apud Goldastum legitur: *quod iussio dicit.*

GRATVS.] Id est, spontaneus, libens. Glossæ veteres: *gratè, ἑκόντος.* I. libenter.

INGRATVS.] Id est, inuitus. Plautus in Mercatore dixit: *tuis ingratiis.* I. te inuito.

NON ANIMO DISCORDARE.] cum suis fratribus videlicet.

SVVM EST SEMPER SENI DICERE.] Ita in MS. cod. Flor. & in editione Insulæ. Sed puto locum esse corruptum, sicque restituendum: *Sed suo semper seni dicere, quamuis contraria iubenti*, &c. Et clarus est sensus.

PATRIS.] Hæc vox non est in hoc loco S. Ioannis.

Digitized by Google

DE PRIMO GRADV.

CAP. XI. §. I.

S. B.

PRIMVS itaque humilitatis gradus eſt, ſi timorem Dei ſibi ante oculos ſemper ponens obliuionem omnino fugiat, & ſemper ſit memor eorum, quæ præcepit Deus: vt qualiter & contemnentes Deum gehenna de peccatis incedat: & vitam æternam, quæ timentibus Deum præparata eſt, animo ſuo ſemper euoluat: & cuſtodiens ſe omni horâ à peccatis & vitiis, id eſt, cogitationum & linguæ, manuum, pedum vel voluntatis propriæ: ſed & deſideria carnis. Æſtimet ſe homo de cœlis ſemper à Deo reſpici omni hora, & facta ſua omni loco ab aſpectu diuinitatis videri, & ab Angelis omni hora renunciari. Demonſtrat nobis hoc Propheta, cum in cogi-
Pſal. 7. tationibus ita Deum præſentem oſtendit dicens: *Scrutans*
Pſal 93. *corda & renes Deus.* Et item: *Dominus nouit cogitationes hominum.*
Pſ. 138. Et item dicit: *Intellexiſti cogitationes meas à longè.* Et:
Pſ. 75. *Quia cogitatio hominis confitebitur tibi.* Nam vt ſolicitus ſit circa cogitationes peruerſas, dicat ſemper vtilis frater in cor-
Pſ. 17. de ſuo: *Tunc ero immaculatus coram eo, ſi obſeruauero me ab iniquitate meâ.* Voluntatem verò propriam ita facere prohibe-
Eccl. 18. mur, cum dicat ſcriptura nobis: *A voluntatibus tuis auerte-*
Mat. 6. *re.* Et item rogemus in oratione: vt fiat voluntas illius in nobis. Docemur ergo meritò noſtram non facere voluntatem, cum cauemus illud quod dicit ſcriptura: *Sunt*

Digitized by Google

vie, quæ videntur ab hominibus rectæ, quarum finis vsque ad profundum inferni demergit. Et cum item cauemus illud, quod de neglegentibus dictum est: *Corrupti sunt & abominabiles facti sunt in voluntatibus suis.* In desideriis verò carnis ita nobis credamus Deum semper esse præsentem, cum dicit Prophetа: *Ante te est omne desiderium meum.* Cauendum ergo ideo malum desiderium, quia mors secus introïtum delectationis posita est. Vnde scriptura præcipit dicens: *post concupiscentias tuas non eas.* Ergo, si oculi Domini speculantur bonos & malos, & Dominus de cœlo semper respicit filios hominum, vt videat, si est intelligens aut requirens Deum: Et, si ab Angelis nobis deputatis cotidie diu nòctúque Domino factori nostro opera nostra nunciantur, cauendum est [ergo] omni horâ, fratres, sicut dicit in psalmo Prophetа, ne nos declinantes in malum & inutiles factos aliquâ horâ aspiciat Deus, & parcendo nobis in hoc tempore, quia pius est, & expectat nos conuerti in melius, ne dicat nobis in futuro: hæc feciſti, & tacui.

Prov. 14. 16.
Ps. 13.
Ps. 37.
Eccl. 18.
Ps. 33.
Ps. 52.
Ps. 49.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMVS HVMILITATIS GRADVS.] Hoc caput in plura capita diuisit auctor noster quemadmodum eius imitator Smaragdus. Titulos, quamuis hîc desiderentur, apponere singulis capitulis seu gradibus visum fuit, quemadmodum habentur suprà in titulorum elencho, & apud Smaragdum. Porrò D. Thomas. 2. 2. qu. 161. art. 6. & qu. 164. art. 4. ad 4 demonstrat hos gradus duodecim ritè à S. B. fuisse assignatos, sed tractat rem inuerso ordine, & quem S. B. duodecimum appellat, ille primum; & sic deinceps. Sed nescio quo exemplari vsus sit sanctus doctor. Regula Magistri, qui vixit ante annum septingentesimum ordinem S. Benedicti sequitur in his recensendis eius etiam verba vsurpans. Quemadmodum auctor noster, Smaragdus, S. Antoninus tit. 15. cap. 13. §. 8. Trittemius, & Turrememata, quem de ordine & serie horum graduum consule. Cassianus lib. 4. de institutis renunciantium cap. 39. etsi tantùm decem statuat humilitatis gradus, ordinem eundem seruat excepto vno aut altero gradu. Albuinus monachus MS. cap. de Remissione monachi agit etiam de gradibus humilitatis. Sed decem tantùm statuit, nec ordinem S. B. sequitur, etsi ex illo hauserit eius gradus contrahendo hoc modo: *Si humilitas regnat in monacho, cum his decem gradibus comprobatur, & vere dignoscitur. Hæc.*

Cap. 36.

Digitized by Google

sunt fundamenta virtutum, sine quibus nemo videbit Deum. Primus si in se habeat mortificatas omnes voluntates terrenas. Secundus, si actus & cogitationes suas non celauerit Abbati suo. Tertius, vt nihil disponat cum propriâ voluntate, sed omnia committat iudicio eius senioris. Quartus, si in omnibus præceptis seruauerit mansuetudinem obedientiæ, & constantiam patientiæ. Quintus, vt nulli inferat iniuriam; sed quæ sibi illata fuerint patienter portet. Sextus, si nihil faciat præter exempla suæ regulæ. Septimus, si se iudicauerit indignum, & velut operarium malum ad omnia quæ illi in operatina fuerint. Octauus, si semetipsum pronunciet viliorem cunctis. Nonus, si linguam suam constingat, & non sit clamosus in voce. Decimus, si non est facilis & promptus in risu. Hæc ille. Qui videtur referre hæc ex memoriâ, non ex codice. Porrò in his duodecim gradibus humilitatis septem priores pertinent ad interiorem hominem, reliqui ad exteriorem.

L. Imperata.

OBLIVIONEM OMNINO FVGIAT.] Nempe iudicij, mandatorum Dei, æterni supplicij & felicitatis æternæ. Peccator enim Dei, & sui, & omnium, quæ ad salutem spectant obliuiscitur: & cum venerit in profundum, contemnit. Nihil sane tam à Dei & salutis recordatione, quàm peccandi consuetudo & delectatio nos auertit. Quod rectè monet Eusebius Gallicanus homil. 5. ad monachos. *Habet enim hoc infelix consuetudo peccandi, vt quantùm amplius quisque peccauerit, tantò minus peccata sua intelligat, & tantò plus cum peccare delectet: vt eueniat illud, quod Propheta peccatoribus clamat: non est Deus in conspectu eius; auferuntur iudicia tua à facie ipsius. Etenim quando subrepit peccati delectatio, statim futuri iudicij diem abscondit oblinio.* Ruthardus legit, *Obliuionem præceptorum omnino fugiat.*

VT QVALITER.] Ita R. MS. Smaragdus & editio Coloniensis. At vulgatæ editiones cum S. Dunstano habent *Et qualiter.* Si legas, *vt*, referendum est cum sequentibus ad illa verba, *animo reuoluat.* Si legas, *Et*, ad illa verba, *sit memor.* Apud Trittemium habetur tantùm, *qualiter.* Non ita rectè.

ET CONTEMNENTES.] Particulam, *Et*, agnoscit regula Magistri MS. quæ tamen vulgò non habetur.

GEHENNA DE PECCATIS INCEDAT.] Lege, vt in regula Magistri MS. *Gehenna de peccatis incendat.* Vbi præpositio, *De*, est, pro, *ob, propter.* Ita loquitur suprà in prologo S. B. *Qui timentes Dominum de bonâ obseruantiâ suâ non se reddunt elatos.* Vbi, *de*, est, *pro, ob, propter.* Vulgò legitur: *In gehennam pro peccatis incidunt.* Sed hæc sunt in officinâ cuiusdam correctoris cusa.

EVOLVAT.] Ita Magister. Vulgò. *Reuoluat.* Quod est plausibilius.

ID EST.] Id est, hoc loco est nempe, videlicet.

SED ET DESIDERIA CARNIS.] Est eclipsis, quæ etiam habetur in regulâ MS. Magistri, quam etiam agnoscit Smaragdus ad hæc verba,

Digitized by Google

verba, cum ait: *Subauditur: non delectetur implere.* Quam sanè iisdem verbis suppleuit S. Dunstanus, apud quem legitur, *Sed & desideria carnis non delectetur implere.* Rectè nam in secundo gradu dicitur: *Desideria carnis non delectetur implere.* Itaque illud, *amputare festinet*, quod vulgò habetur, amputandum est.

PEDVM.] Id est, gressus Immodesti, præcipitantis, leuis & lasciui.

ET AB ANGELIS OMNI HORA RENVNCIARI.] In vulgatis legitur *Deo omni horæ*, &c. Sed hæc vox, *Deo*, non est in R. MS. Magistri, neque apud Smaragdum S. Dunstanum & Trittemium: nec videtur necessaria, cum ex suprà dictis satis intelligi possit.

NOVIT COGITATIONES HOMINVM.] Vulgò additur: *Quoniam vanæ sunt.*

A LONGE.] Vt in Psalterio Romano iuxta Septuaginta interpretationem: *ἀπὸ μακρόθεν.* Quod idem sonat.

VTILIS FRATER.] Ita in R. MS. Magistri in cod. MS. Vind. & vtroque S. Germ. & in editione Colonienſi. Ita etiam apud Smaragdum S. Dunstanum. & Trittemium, qui ita explicat: *Vtilis frater est, qui omnibus prodesse & nulli desiderat obesse, qui nihil sapit, nisi quod Deo placere cognoscit, qui totam spem suam ponit in Domino; sine cuius auxilio se nihil posse facere certissime credit.* In vulgatis legitur: *Humilis frater.* Sed hoc manat à quodam correctore, aut exscriptore.

CORAM EO.] Ita in omnibus condicibus, quos viderim, siue excusis, siue MSS. cum in psalmo legatur, *Cum eò* etiam in omnibus versionibus quas viderim, iuxta Septuaginta & textum Hebraicum. Sed S. B. vocabulum accommodauit suo proposito.

ET A VOLVNTATIBVS TVIS.] In textu Græco: *καὶ ἀπὸ τῶν ἡδονῶν σου.* I. & ab appetitibus tuis. In versione cõmuni: *& à voluntate tua.*

SVNT VIÆ, &c.] Hæc sententia extat in duobus locis prouerbiorum cap. 14. *Est via, quæ videtur homini iusta, nouissima autem eius deducunt ad mortem.* & cap. 16. *est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortem.* Ita in versione communi iuxta textum Hebraicum sed apud Septuaginta, quos sequitur S. B. paulo aliter. c. 16. *εἰσὶν ὁδοὶ δοκοῦσι ὀρθαὶ εἶναι ἀνθρώπῳ, τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῶν ἕλκουσιν εἰς πυθμένα ᾅδου.* I. sunt viæ, quæ videntur homini rectæ, nouissima autem earum respiciunt in profundum inferni, & cap. 14. *ἔστι ὁδὸς ἃ δοκεῖ ὀρθὴ εἶναι παρὰ ἀνθρώποις, τὰ δὲ τελευταῖα αὐτῆς ἔχει εἰς πυθμένα ᾅδου.* I. est via, quæ recta videtur esse apud homines, nouissima verò eius tendunt in profundum inferni. Interpretatio S. Benedicti conflata est ex vtroque loco.

AB ANGELIS NOBIS DEPVTATIS.] Hunc locum profert Rupertus in cap. 9 commentatorum in Apocalypsim *Denique ab Angelis nobis deputatis cotidie die noctuque Domino factori nostro opera nostra nunciantur. Si ergo magnum sit opus quod agimus, dum annunciatur, ipsa annunciatio quasi cantus tubæ est, quasi magnus clamor.* Haymo Halberstatensis in cap. 4. Epistola ad Philippenses cur opera nostra Deo

Digitized by Google

ab Angelis renunciantur, hanc profert rationem: *Vt officium & ministerium suum impleant, quia nuncij sunt.* Aliam affert Origenes, siue quis alius lib. 1. Commentariorum in Iob. *Offerunt nihilominus sancti Angeli Dei, non quasi nescias is, qui omnia nouit, antequam fiant, sed vt testes efficiantur sanctitatis atque pietatis iustorum: iterum tanquam deflentes impietates atque iniustitias iniustorum, atque etiam ipsius diaboli: hæc namque demonstrans atque significans Dominus dicit de illis bonis seruis, hoc est, Angelis, venientes autem nunciauerunt Domino suo omnia, quæ facta fuerant.* Nunciant opera nostra mala, vt à Deo accipiant, quomodo & quando castiganda ad emendationem: & ideo renuncia.io illa Angelorum timenda, & congruâ emendatione eorum correptio præuenienda.

COTIDIE DIE NOCTVQVE.] Ita in R. MS. Magistri, in cod. MSS. S. Ebrul. & Vind. apud Turrecrematam & Rupertum loco citato.

NE DICAT NOBIS] Ita in vtroque cod. S. Germ. ita apud Smaragdum, S. Dunstanum, Trittemium, & Turrecrematam: sed in R. MS Magistri, in cod. MS. S. Faronis, in editione Parisiensi vetustâ & recentiore, necnon Colinæi & Coloniensi particula, *Ne*, desideratur. recte: quid enim attinet illam repetere?

Ex Regula Cassiani. Cap. XLII. §. 2.

PRINCIPIVM ergo nostræ salutis, eiusdemque custodia, sicut dixi, timor Domini est. Per hunc enim initium conuersationis, & vitiorum purgatio, & virtutum custodia his qui imbuuntur ad viam perfectionis, adquiritur. Qui, cum penetrauit hominum mentem, contemptum ei rerum omnium parat: obliuionem parentum, mundique ipsius gignit horrorem, Contemptu autem & priuatione omnium facultatum humilitas adquiritur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRINCIPIVM.] Hæc sumpta sunt ex libro 4. Cassiani de institutis renunciantium cap. 39.

OBLIVIONEM PARENTVM.] Vix bene conuersus est, qui parentum non obliuiscitur. Nec bene cum patre cœlesti coniungitur, qui terreno patri non omnino renunciauit. Nam: *Longe à parentibus salus*, inquit S. Bernardus. Ea fuit disciplina olim in monasterio Magistri, quem Trittemius Vigilium Abbatem & Diaconum appellat, vt monachus numquam in ædes paternas pedem inferret.

CONTEMPTV AVTEM, &c.] Nam qui terrena sapit, humilis esse non potest, sed qui cœlestia.

Digitized by Google

DE SECVNDO GRADV.

CAP. XII. §. I.

SECVNDVS humilitatis gradus est, si propriam quis non amans voluntatem desideria sua non delectetur implere; sed vocem illam Domini factis imitetur dicentis. *Non veni facere voluntatem meam, sed eius, qui me misit.* Item dicit scriptura: *Voluptas habet pœnam, & necessitas parit coronam.* Ioan. 6.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PROPRIAM QVIS, &c.] B. Isaias Abbas sermon. 26. *Humilitas est obedientia & propriæ voluntatis obnegatio.*

SED EIVS, QVI ME MISIT.] In versione communi repetitur, τὸ, *Voluntatem.* & in textu Græco, θέλημα. 1. voluntatem Ioan. 6.

VOLVPTAS.] Ita apud S. Dunstanum, Smaragdum, Ruthardum, & Trittemium, & in R. MS. Magistri: ita vt hic locus ad desideria carnis referatur. In vulgatis legitur: *Voluntas.*

VOLVPTAS HABET POENAM, &c.] Hic locus non habetur in sacrâ scripturâ. Quare hæc verba: *Item scriptura dicit*, non sunt de sacrâ scripturâ intelligenda, sed de alicuius sapientis scripto: vt sumunt S. Fructuosus cap. X. Regulæ. *Quarto retroacta sanctorum Patrum per scripturas sciscitantes resoluant: vt & ipsi quid facere debeant, agnoscant.* Non dubium est, quin per scripturas, sanctorum patrum Anachoretarum & monachorum vitas intelligat. Magister cap. 31. regulæ suæ. *Monstrante nobis de sancto Heleno scripturâ, cum dicit.* S. Valerius supra capite de genere monachorum: *Quoniam scriptura testatur, quod omne peccatum, quod remissus indisciplinatusque admiserit frater, adne-*

legentem protinus reuertatur seniorem. Quæ quidem non extant in sacrâ scripturâ: Ita etiam aliquando vsurpantur ista verba, *scriptum est*, vt infrà gradu 11. *Sicut scriptum est, sapiens verbis innotescit paucis.* Hæc enim sententia non est in sacrâ scripturâ: sed in sententiis Sixti.

NECESSITAS.] Angustiæ, inquit Ruthardus, vel necessitas obediendi, & relinquendi proprias voluptates, & desideria, vt pareamus Dei mandatis: felix quidem necessitas, quæ ad meliora compellit.

Ex Regulâ Cassiani. Cap. XLIII. §. 2.

HVMILITAS verò his indiciis comprobatur. Primò si mortificatas in se habeat omnes voluntates. Secundò si non solùm suorum actuum, verùm etiam cogitationum nihil celauerit suo seniori. Tertiò si nihil suæ discretioni, sed iudicio eius vniuersa committat, ac monita eius sitiens ac libenter auscultet. Quartò si in omnibus seruet obedientiæ consuetudinem, patientiæ que constantiam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HVMILITAS VERÒ.] Hæc habentur apud Cassianum loco citato.

INDICIIS.] Quos gradus S. Benedictus, Cassianus indicia appellat, & S. Thomas locis citatis signa, quatenus his tanquam notis exterioribus mentis proditur humilitas.

DE TERTIO GRADV.

CAP. XIII. §. 1.

TERTIVS humilitatis gradus est, vt quis pro Dei amore omni obedientiâ se subdat maiori, imitans Dominum, de quo dicit Apostolus: *Factus obediens vsque ad mortem,* Phil. 2.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNI OBEDIENTIA.] Id est, faciat monachus quæcunque ei senior præceperit, siue illa regulæ legibus conscripta sint, siue non. Et hæc mens S. P. Benedicti, cum nullum alium nobis proponit imitandum, quam Christum qui in omnibus Patri obediens fuit etiam vsque ad mortem, iuxta antiquorum Patrum vsum, qui omnimodam obedientiam, non limitatam à suis discipulis requirebant, vt videre est apud Cassianum, S. Basilium, & alios.

Ex Regulâ S. Basilij. Cap. XLV. INT. §. 2.

VSQVE ad quem modum seruire oportet eum, qui placendi Deo implere regulam cupit. RESP. Apostolus ostendit proponens nobis obedientiam Domini. *Qui factus est, inquit, obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.* Phil. 2. Et prædixit: *Hoc sentite in vobis quod & in Christo Iesu.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VSQVE AD QVEM MODVM.] Habetur apud S. Basilium inter. 116. reg. breu. & apud Rufinum cap. 4. vbi ita legitur: *Vsque ad quem modum oportet progredi eum.*

Digitized by Google

SERVIRE.] In textu Græco est, ὑπακούειν. Id est, obedire, rectius ad sensum.

PRÆDIXIT.] Id est, antea dixit, iuxta textum Græcum.

Item eiusdem. Cap. LXXX. §. 3.

INT. CVM quali affectu obedire oportet ei, qui nos ad opus mandati cohortatur. RESP. eo affectu, quo esuriens paruulus nutrici obtemperat ad vbera inuitanti: vel quo affectu omnis homo suscipit ab aliquo ea, quæ ad vitam pertinent, imo & si quid amplius: pro eo quòd multò est pretiosior futura vita, quam præsens: sicut & Dominus dixit: *Quia mandata mea vita æterna sunt.* Sicut ergo vita
Ioan. 12. præsens constat in cibo panis: ita æterna vita in opere mandati, sicut ipse Dominus iterum dicit: *Meus cibus est, vt fa-*
Ioan. 4. *ciam voluntatem eius, qui misit me, Patris.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM, QVALI AFFECTV.] Extat apud Basilium interrogat. 166. R. br. & apud Rufinum cap. 46.

SICVT DICIT DOMINVS, QVIA MANDATA MEA.] In textu Græco S. Basilij: ἡ γὰρ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, φησὶν ὁ Κύριος, ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. I. mandatum enim Dei, inquit Dominus, vita æterna est. In Euangelio: ἡ γὰρ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. I. mandatum eius vita æterna est. Vbi, *Eius*, I. Patris. nam eò loci Christus de Patre suo agit.

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. ex Cap. VIII. §. 4.

OBEDIENTIA præceptum est regulæ, vt impossibilibus quoque rebus opere atque affectu ostentetur, & teneatur vsque ad mortem videlicet; sicut & Christus fa-
Phil. 2. ctus est obediens vsque ad mortem.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OBEDIENTIA, &c.] Hæc habentur in regulâ S. Fructuosi Archiepiscopi Bracarensis cod. Crass. eodem capite 8. Sed hæc priora verba sunt transposita, & ita restituenda: *Præceptum regulæ est, vt obedientia in impossibilibus*, &c.

IMPOSSIBILIBVS.] Ita in R. MS. omissa est enim præpositio, *In*, ob sequentis syllabæ similitudinem: quod non semel occurrit in hoc cod. MS. Concordiæ. Sed lege, *In impossibilibus*, vt in cod. MS. Vind. hæc erat stricta priscorum Patrum obedientia, vt fusius infrà dicetur.

Item eiusdem. Cap. V. §. 5.

INTANTVM debent monachi præceptis obedire maiorũ, sicut Christus Patri obediens fuit vsque ad mortem. Quod si aliter fecerint, sciant se viam, quam quærebant, perdidisse. Nemo vadit ad Christum, nisi per Christum. Proinde monachi talem sibi debent facere consuetudinem, per quam à tramite recto nullatenus possint deuiare. Primùm discant voluntates proprias superare, & nihil suo arbitrio, vel minimum aliquid agere, nihil loqui nisi ad interrogata, & cogitationes de die in diem nascentes ieiunio & oratione expellere, & suo Abbati nunquam celare, & quicquid fecerint, absque murmuratione faciant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INTANTVM.] Hæc non sunt in regulâ MS. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis; sed videntur esse alterius Fructuosi, vt & sequens capitulum.

NEMO VADIT AD CHRISTVM, NISI PER CHRISTVM.] Non itur ad Christum, nisi per Christum: quia Christus est via, veritas, & vita. Via per quam in veritate ambulatur, & via, quæ ducit ad vitam. Id est, Christum: & ita nemo vadit ad Christum, nisi per Christum.

Item eiusdem ex eodem capitulo. §. 6.

TIMENDVM est ergo, carissimi fratres, cogitandum & prouidendum, qualem viam arripere debeant, qui per Christum ad Christum ire desiderant, & liquidò audiãt, quod obseruare debeant. Obedientes sint Abbati vsque ad mortem, intantum, vt nullam faciant propriam voluntatem, sed patris. Nihil tam carum Deo habetur, si voluntas propria frangatur. Hinc Petrus ait: *Nos qui dimisimus omnia, &*
Matth. *secuti sumus te, quid nobis erit?* non solùm dixit: *Dimisimus omnia quid nobis erit?* Sed addidit: *secuti sumus te.* Multi omnia dimittunt, sed Dominum non sequuntur, quare? quia non Patris, sed suam voluntatem faciunt. Qui vult ergo artam & angustam viam inuenire & eam sine offendiculo pergere, & pergendo non perdere, & non perdendo ad Christum peruenire, prius discat voluntates proprias superare, & nihil, quod propria voluntas corporis quæsierit, facere, & in Patris obedientiâ vsque ad finem vitæ perseuerare. Hæc propria via arta, & angusta, quæ ducit ad vitam.

DE

DE QVARTO GRADV.

CAP. XIV. §. I.

QVARTVS humilitatis gradus eſt, ſi quis in ipſa obedientiâ duris & contrariis rebus vel etiam quibuſlibet inrogatis iniuriis tacitâ conſcientiâ patientiam amplectatur, & ſuſtinens non laſſeſcat, vel diſcedat, dicente ſcripturâ: *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* Item: *Confortetur cor tuum & ſuſtine Dominum.* Et oſtendens fidelem pro Domino vniuerſa, etiam contraria, ſuſtinere debere, dicit ex perſonâ ſufferentium: *Propter te morte afficimur totâ die, æſtimati ſumus vt oues occiſionis.* Et ſecuri de ſpe retributionis diuinæ ſubſequantur gaudentes, & dicentes: *Sed in omnibus ſuperamus propter eum, qui dilexit nos.* Et item alio loco ſcriptura: *Probaſti nos Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum, induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro.* Et, vt oſtendat ſub Priore debere nos eſſe, ſubſequitur dicens: *Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.* Sed & præceptum Domini in aduerſis, & in iniuriis per patientiam adimplentes, qui percuſſi in maxillâ præbent & aliam, auferenti tonicam dimittunt & pallium, angarianti milliario vadunt & duo, & cum Paulo Apoſtolo falſos fratres ſuſtinent, & maledicentes ſe benedicunt.

S. BENEDICTVS.

Mat. 10. & 24.
Pſ. 26.
Pſ. 43.
Rom. 8.
Pſ. 65.
Ibidem.
Matt. 5
Luc. 6
2. Cor. 11.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVARTVS HVMILITATIS GRADVS EST, SI IN IPSA OBEDIENTIA, &c.] Hæc patientiæ virtus compendioſa eſt ad

Digitized by Google

perfectionem via, vt docet Basilius in ammonitionibus: *Fili, patientiam arripe; quia maxima virtus est animæ, vt velociter ad sublimitatem perfectionis ascendas:* ac proinde maximè amplectenda monacho; quia: *Patientia grandis medela est animæ: impatientia autem pernicies cordis. Per patientiam autem expectatur spes futurorum, & quod non videtur, quasi quod videatur, amplectitur.* inquit S. Basilius ibidem. Hæc fuit quondam humilitas S. Guillelmi ducis Aquitaniæ & fundatoris monasterij Gellonensis, qui cum monachus esset: *Corripiebatur, non irascebatur: inerti non casus, & iniuriis lassus neque resistebat, neque comminabatur, gaudebat plane in subiectione*, &c. Vt in actis eius habetur. Nota est humilitas & patientia B. Carlomanni Austrasiæ principis, & monachi Casinatis, de quâ vide Reginonem in Chronico.

TACITA CONSCIENTIA, &c.] Id est, quieto & pacato animo, sine murmuratione. His quadrat illud S. Ioan. Chrysostomi sermon. 1. in 1. epist. ad Cor. κἂν γὰρ ὑβρίσῃς, κἂν λοιδόρησας, κἂν ὁτιοῦν εἴπῃς, σιγήσω, κἂν πτύσῃς εἶπεν. 1. etsi enim contumeliâ afficias (humilem) etsi vituperes, & quiduis ei dicas silebit, & æquanimiter feret.

NON LASSESCAT.] Id est, animum non despondeat, metaphorice. Proprie autem lassescere est lassum, fessum, & debilitatum esse. Faustus Reiensis homil. 8. ad monachos: *Lassescant licet membra vigiliis.*

MORTE AFFICIMVR.] Ita in psalterio Romano. Hæc & sequentia ex psalterio per accommodationem citantur.

VT OVES] Ita in psalterio Romano.

SVBSEQVANTVR.] Subsequi est subiungere, & actiue sumitur: vt paulo post: *Subsequitur*, dicens. & cap. XI. R. S. B. *Et subsequatur Abbas hymnum: te decet laus.* sæpe ita vsurpat Magister in regulâ MS.

SVB PRIORE.] R. MS. Magistri: *Sub maiore.* Prior hoc loco est Abbas, de quâ voce infra.

ADIMPLENTES.] Nempe patientes monachi: est eclypsis.

Ex Regula S. Macarij. Cap. LXXXIII. §. 2.

PASSVS iniuriam taceas; iniuriam facere non nosse, factam posse tolerare. Nec te inania seducant consilia: sed magis te semper in Christo confirma. Non tibi æstimes vllos proximiores, quam, qui tecum sunt in cellâ, fratres.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PASSVS INIVRIAM.] Hæc non extant in regulâ Macarij & aliorum Abbatum codicis Floriacensis: Priora quidem verba ha-

Digitized by Google

bentur in epistol. Sancti Hieronymi ad Rusticum de formâ viuendi.

INIVRIAM FACERE NON NOSSE, &c.] Lege : *Iniuriam facere non nosce : factam nosce tolerare.*

IN CELLA.] Id est, in monasterio, de quo vocabulo infrà.

Ex Regula S. Basilij. Cap. LXXX. §. 3.

QVOMODO quis promptus fiat etiam ad pericula propter mandatum Domini ? Primò quidem vt consideret, quia & ipse Dominus obediuit Patri vsque ad mortem pro nobis. Et certus sit, quia mandatum Domini vita æterna est, sicut scriptum est. Tunc deinde etiam, vt credat Domino dicenti : *Quia quicumque voluerit animam suam salu-* Mar. 8. *uam facere, perdet eam ; qui autem perdiderit animam suam propter me, & propter Euangelium, saluam faciet eam.* Ph. 2. Ioan. 12.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO.] Reperire est apud S. Basilium interr. 199. Reg. breu. & apud Rufinum cap. 46.

PROMPTVS FIAT AD PERICVLA.] Hæc est perfecta vitæ religiosæ obedientia, quæ nullis valet succumbere periculis. Cuius exemplum narrat S. Dorotheus doctr. 1. quidam monachus ex partibus Ascalonis Abbatis sui iussu ad Seridum Abbatem venit, sub vesperam ad cellam redire iussus. Interim obortâ vehementissimâ tempestate, imbre & grandine præcipitanter è cœlo ruentibus fluuius adeo intumuit, vt torrentis instar extra vadum excurrens in campos restagnaret effusus. Tandem sol occubuit, & monachus in monasterium redire voluit. Eum precibus conatus est prohibere Seridus Abbas ; sed illis postpositis, vi obedientiæ compulsus vestibus in fasciculum ligatis, & capiti impositis, renes maphorio circumcinctus se fluuio tempestatique, seu potius diuinæ prouidentiæ credidit, & immensum illud aquarum exundantium pelagus natatu auxiliante Christo traiecit. Hæc est vis perfectæ obedientiæ, hæc virtus, hæc miracula.

Ex Regulâ S. Fructuosi Episc. ex Cap. VIII. §. 4.

SIMILI quoque studio & patientiæ virtus est obseruanda : vt nunquam nec odio violetur, nec iniuriâ, nec

Digitized by Google

contumeliis amittatur : ſed in ſuſtentatione & tolerantiâ roboretur. Nuditas denique & parſimonia ciborum & lectulorum duritia amplectatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SIMILI QVOQVE.] Habetur in regulâ MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Bracar. codicis Craſſenſis eodem capite.

NVDITAS.] I. paupertas, quæ à priſcis illis Patribus appellatur ἀπλωσύνη. I. carentia & nuditas omnium rerum apud Caſſianum Coll. 18. cap. 17.

Ex Regula Caſſiani. Cap. XLII.

Libr. 4. de inſtit. cap. 39. SI non ſolum iniuriam inferat monachus nulli: Nec ab alio quidem ſibimet inrogatam doleat, atque triſtetur.

Digitized by Google

DE QVINTO GRADV.

CAP. XV.

QVINTVS humilitatis gradus eſt; ſi omnes cogitationes malas cordi ſuo adueniẽtes, vel mala à ſe abſconsè commiſſa per humilem cõfeſſionem Abbati non celauerit ſuo, hortãs nos de hac re ſcriptura dicens: *Reuela Domino viam tuam, & ſpera in eo,* & item dicit: *Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in ſeculum miſericordia eius.* & item Propheta: *Delictum meum ognitum tibi feci, & iniuſtitias meas non operui. Dixi pronunciabo aduerſum me iniuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* S. B. Pſal. 36. Pſ. 105. Pſ. 31.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CONFESSIONEM.] In R. MS. Magiſtri: *Lingua confeſſionem.*

HORTANS.] Ita in R. MS. Magiſtri eſt nominatiuus abſolutus, vulgò: *Hortatur nos ſcriptura de hac re, dicens.*

INIVSTITIAS MEAS NON OPERVI.] Ità in regulâ MS. Magiſtri, quemadmodum in pſalterio Romano.

PECCATI MEI.] In regulâ MS. Magiſtri, & in aliis codicibus N MS. atque etiam excuſis habetur: *Cordis mei.* Rectius quidem: quia ita legitur in pſalterio Romano, quod ſequitur S. Benedictus. Hoc autem caput intelligitur de reuelatione malarum cogitationum patri ſpirituali directionis causâ: nam in confeſſione ſacramentali non ſolum occulta mala, ſed aperta reuelanda ſunt.

Ex Regulâ Sancti Basilij Episcopi. Cap. XXI. §. 2.

INT. QVI vult confiteri peccata sua, si omnibus debet confiteri, aut quibuslibet, aut certis quibusque. RESP. Clementia Dei erga eos, qui deliquerunt, manifesta est, Ezech. 18. secundùm quod scriptum est. *Qui non vult mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat.* Quia ergo & conuersionis modus aptus esse, & conuertentis [est] à peccato fructus dignus ostendi debet per pœnitentiam secundùm quod scriptum Luc. 3. est: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*; ne fortè secundùm illam comminationem eueniant his qui non pœnitent, quod scriMatt. 3. ptum est. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur*: necessarium videtur his, quibus dispensatio mysteriorum Dei commissa est, cõfitenda esse peccata. Sic enim & hi, qui antiquitus pœnitebant, inueniuntur apud Sanctos confessi esse peccata sua. Scriptum est enim Matt. 3. in Euangelio, quia Ioanni Baptistæ confitebantur peccata Act. 19. sua, & in actibus Apostolorum, Apostolis, à quibus baptizabantur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VVLT CONFITERI, &c.] Reperitur apud S. Basil. int. 288. R. breu. Non extat apud Rufinum, saltem in nostro exemplari.

INVENIVNTVR APVD SANCTOS CONFESSI ESSE, &c.] Quibus nempe dispensatio mysteriorũ Dei commissa erat. Nam his solis confitendum esse hoc loco docet S. Basilius.

Item eiusdem. Cap. CXCIX. §. 3.

Interr. 150. Ruf. ca. 93. SI oportet, cum soror aliqua confitetur quodcumque delictum suum, etiam matrem monasterij adesse? RESP. Honestius mihi videtur esse, & religiosius, vt per seniorem

Digitized by Google

matrem præſbyter, ſi quid & illud ſibi videtur, ſtatuat, & modum vel tempus pœnitentiæ imponat ad emendationem eius, quæ corrigi deſiderat à peccato.

quæ tñ menuon aſſequñtur textũ Grãt.

Item eiuſdem. Cap. CC. §. 4.

SI oportet geſta turpia vel obſcœna confitentem inuere-cundius pronunciare, aut certe quibuſque aut quibuſlibet. RESP. Confeſſio peccatorum hanc habet rationem, quam habet vulnus aliquod corporis, vel paſſio, quæ medicinæ demonſtranda eſt. Sicut ergo non omnibus quis vitia vel vulnera corporis ſui reuelat, nec quibuſlibet, ſed his tantummodo, qui ſummæ peritiæ teſtimonium habent, & curæ & medelæ diſciplinam: ita & confeſſio peccatorum fieri apud eos tantummodo debet, qui curare hæc præualent, & emendare: ſicut ſcriptum eſt: *Vos, qui fortiores eſtis, infirmitates infirmorum portate.* Hoc eſt auferte, & exportate per curationem.

Interr. 229. R breu. Ruſin. cap. 93.

Rom. 15.

Ex Regulâ S. Iſidori Epiſcopi. Cap. XV. §. 5.

QVI nocturnâ inluſione polluitur, publicare hoc Patri monaſterii non moretur; culpæque ſuæ meritis hoc tribuat, & occulte pœnitentiam agat: ſciens, quia niſi præceſſiſſet in eo fluxus animi turpia cogitantis, non ſequeretur in eo fluxus ſordidæ & immundæ pollutionis. Quem enim præuenerit cogitatio inlicita, tentatio illum citò fœdat immunda. Qui nocturno deluſus phantaſmate fuerit, tempore officij in ſacrario ſtabit, nec audebit eâdem die ad Eccleſiam introïre, antequam ſit lotus aquis & lacrymis. In lege quippe qui ſomnio nocturno polluebatur egredi iubebatur à caſtris, nec regredi priuſquam ad veſperam lauaretur. Et, ſi illi in carnali populo ita, quid ſpiritualis Chriſti ſeruus facere debet? qui magis contaminationem ſuam debet reſpicere, & longe ab altari poſitus mente & corpore pertremiſcere, atque in figurâ aquæ pœnitentiæ lacrymas adhibere: vt non ſolis aquis, ſed etiam fletibus ſtudeat ablui quicquid

Deut. 23.

Digitized by Google

forte per occultam culpam immunda contaminatio polluit. Qui fornicationis tentamentis æstuat, oret indesinenter, atque abstineat: nec erubescat confiteri libidinis æstum, quo vritur, quia vitium detectum citò curatur; latens verò quantò amplius occultatum fuerit, tantò magis profundius serpit: quod re verâ qui publicare negligit, curare minime cupit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI NOCTVRNA, &c.] Hæc videre est in regulâ excusâ S. Isidori, cap. 13.

QVIA NISI PRÆCESSERIT, &c.] In R excusâ paulo aliter: *Quia nisi præcesserit in eo luxus animi turpia cogitantis, non sequerentur sordidæ atque immundæ pollutiones.*

QVI NOCTVRNO DELVSVS PHANTASMATE FVERIT, &c.] Hæc sunt diuriuscula, etsi olim à quibusdam sanctis vsitata. Cum B. Herluca per somnum huiusmodi infirmitatem, etsi leuiter, passa fuisset, nec propterea ab ingressu templi abstinuisset, apparens S. Vvicpertus Augustanus quondam antistes ei iniunxit tres dominicæ orationis recitationes pro foribus templi, totidemque genuflexiones. S. Alto cuidam sanctimoniali nocturnâ pollutione contaminatæ per visionem apparens prohibuit, ne eadem die in templum ingrederetur: quod cum contempsisset, post mortem ignis purgatorij cruciatu culpam expiauit, vt refert Paulus Bernriedensis in vitâ B Herlucæ. Sed hæc minimè in exemplum trahenda. Nam olim sancti Patres nec Ecclesiæ introitu, nec sacræ Eucharistiæ perceptione prohibuerunt eos, qui citra culpam eiusmodi illusiones patiuntur, vt constat ex epist. Dionysij Alexandrini can. 5. qui ait vnumquemque in his debere suam consulere conscientiam: *εἰ δὲ ἐν ἀκουσίῳ τινὶ νυκτερινῇ ῥύσει γενόμενοι, καὶ αὐτοὶ τῇ ἰδίᾳ συνειδότι κατακολουθήσωσιν. Qui autẽ in non voluntario nocturno fluxu fuerint, & ipsi propriã conscientiam sequantur, & seipsos, an de eo discernant, an non, considerent quemadmodum in cibis. qui discernit, inquit, si comederit, condemnatus est. In his quoque bona sit conscientia, & liberè loquatur secundum propriam cogitationem, qui ad Deum accedit.* Idem docet Theodorus Balsamo hunc canonem exponens. Id etiam patet ex Collatione 22. Cassiani, cap 6. & ex epist. S. Gregorij Papæ apud Bedam lib. 1. hist. Angl. cap. 27. Vide D. Thomam 3. par qu. 18. art. 7. & alios. Eiusmodi illusionibus medentur oratio, ieiunia, & similia spiritualia remedia; quibus etiam accedant medica. Nam semen lactucæ sativæ epot. m, *assiduas libidinum imaginationes, in somno compescit, & Veneri refraga-*

tur,

tur, inquit Dioscorides lib. 2. cap. 129. Idem præstat semen lactucæ syluestris. Succus etiam lactucæ syluestris ad eadem valet, sed viribus infirmior, ait idem auctor cap. sequ.

ANTEQVAM LOTVS AQVIS ET LACRIMIS.] Hunc morem tangit S. Gregorius Papa epist. citatâ: *Sed lauandus est aquâ, vt culpas cogitationis lacrimis abluat.* Idque iuxta ritum Hebræorum.

Ex Regulâ S. Fructuosi Episcopi. Cap. XIII. §. 6.

OMNES actus siue occasionum necessitudines semper necesse est, vt monachus Patri *reserat*, & ex illius cognoscat discretione vel iudicio quid attendat. Cogitationes, reuelationes, inlusiones & negligentias proprias seniori nullus obcelet, verecundiâ vel iniuriâ faciente, vel contumaciâ perurgente. Sed semper huiuscemodi vitia cum lacrimis atque compunctione cordis atque humilitate verissimè Abbati, Præposito siue prælatis senioribus reuelanda sunt: & consolatione, oratione, castigatione, siue etiam exercitatione idonei operis castiganda.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNES ACTVS.] Hæc reperire est in R. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis cod. MS. Crass. cap. 13.

RESERAT.] Hoc vocabulum addidi ex Cod. MS. Vind. quod etiam in cod. Crass. MS. deerat.

EXERCITATIONI IDONEI OPERIS.] Opus manuale rem parum confert ad tentationes abigendas. Vnde Regula Macarij & aliorum Abbatum ait: *quod si infirmus est anima huiusmodi frater, oportet eum frequentius operari.*

Ex Regula Cassiani. Cap. XXIX. §. 7.

ILLVD ante omnia à seniore suo debet iunior doceri, vt nullam iam penitus cogitationem, quamuis turpiter nas-

centem, celet seniori suo verecundiâ faciente quæ confusio periculosa est animæ. Sed mox, vt *exortæ* fuerint cogitationes, suo eas publicet seniori; ne suo aliquid iudicio, vel discretione committat: sed illud credat malum esse vt bonum, quod senioris iudicio fuerit definitum. Non enim poterit diabolus circumuenire vel deiicere iuuenem monachum, nisi eum, quem viderit aut per superbiam, aut per verecundiam suas cogitationes seniori celare. Nam euidenter diabolicam cogitationem Patres esse dixerunt; quam iunior seniori confunditur aperire.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLVD ANTE OMNIA.] Hæc sumpta sunt ex Cassiano lib. 4. de institutis cap. 9. Idem docet Cassianus eiusdem libri cap. 37. & Coll. 2. cap. 10.

EXORTÆ] Hoc vocabulum adieci ex libro Cassiani edito.

CONFVNDITVR.] Id est, erubescit, sæpè in sacrâ scriptura.

Ex Regula Magistri. Cap. XV. §. 8.

FRATRES, tunc rami arboris mundi sunt, si lignum eius à radice purgetur. Nec enim dignum est mundatis foris regis, intus inquinari de sordibus. Sed decenter efficitur, si de intus foras iecta sordes iam tum demum & fores iuste mundentur. Non enim secura possent esse sessa, vbi intus est hostis. Sinus & porta clausurâ se. capta est, vbi muri non repellunt, sed inclusum retinent inimicum. Nam & vulnus ebullire nouit repletum putredine, nisi exprimatur & de eo fuerit sanies eiecta extrinsecus, & de ipsa operatione purgetur, altius potest suum euadere malitiam. Hoc ergo & nos de nostrâ animâ sentiamus. Hoc est, prius debemus de corde proiicere quod in corpore nolumus barulare, dicentes nobismetipsis, quid taces anima, & non erumpis in voce, & mentis tuæ exponis ardorem, & eiecto de intus ipso feruore malitiæ, præstes fatigatæ refrigerium passioni? Ergo cum alicui fratri cogi-

gatum malum in corde aduenerit, & senserit se exinde fluctuari, statim suis hoc præpositis fateatur, & mox oratione factâ nuncient hoc ipsum Abbati. Nam ipsi præpositi hoc ipsum vltro semper debent à susceptis suis exquirere: ne forte aut simplicitate quorumdam, aut certè ipsâ verecundiâ malorum faciente, res prauas ac turpes fratrem pudeat confiteri. Sed cum vltro ausus magis à magistro acceperint, iam fiducialiter sine verecundiâ indicent cogitata peccati. Quod & ipsi præpositi, & si ipsi hoc senserint, referant & de se Abbati. Nam & ipse Maior, cum de se hoc senserit, petat in oratorio à congregatione vniuersâ pro se debere orari. Ergo cum de aliquo fratre nunciatum fuerit à præpositis Abbati, conuocet mox vniuersam congregationem, & dicat omnibus Abbas: venite fratres, subueniamus per dilectionem inuicem nobis apud Dominum, dicente Apostolo: *Fratres, & si præoccupatus fuerit quis in aliquo delicto, vos, qui spiritales estis, corripite eiusmodi in spiritu mansuetudinis, consolamini pusillanimes, considerans teipsum, ne & tu tenteris.* Et: *tu qui stas, vide, ne cadas.* Ergo vnianimes pro hoc fratre nostro oremus ad Dominum; vt dignetur in eo cum signaculo crucis suæ vel iussione pœnitentiæ suæ diaboli tentationes compescere. Cum ergo pro eo ab omnibus diutissimè oratum fuerit, surgens Abbas cum omnibus, & complens, mox exientes singuli opus, quod faciebant, reprehendant: & retento apud se illo solo fratre qui malo cogitationis laborat, proferat codices & aduersus necessitatem vulneris eius similis diuina medicina legatur. Nam & per dies quibus ipse frater interrogatus ab Abbate, si forte responderit non transisse, illis horis, quibus contingit legi siue per hiemem siue per æstatem, pœnitentia codicum ad ipsam cogitationis necessitatem legantur in ipsâ decadâ, de quâ est frater: verbi gratiâ, si suaserit fornicationem, legatur illi ex diuersis codicibus, vbi castitatem diligit Deus. Si mentionem suadet frequenter, legatur ex diuersis, vbi præcipit veritatem. Si desiderium aliquod, legatur illi, vbi hoc temporale præcipit Deus contemni, & æterna quærì & regnum cœlorum. Vnde oportet Abbatem multum esse de lege structum: vt aut testimoniis omnia doceat, aut per-

Gal. 6.

1. Cor. 10.

tinentia ad locum legenda consiguet. Nonne ergo cum tali fuerit ægrotus refertus succo discipulus, non solùm pristinas recipit vires, sed & nouas aduersus inimicum adquirit; & aduersarius perdet quod ipse putauerat possidere? Vnde alio die mane interrogetur ab Abbate ipse discipulus, si cogitatio inimica cessauit, aut non. Quod si respondeat non cessasse, superponatur ieiunium ab omnibus. Quod iterum si alio die reinterrogatus responderit non transisse reficientibus omnibus mensis subtrahatur vinum. Nam si certiâ, quod absit, iam dictione iudicemur modica fidei, ne videamur tardè credere Dei posse nobis auxilium subuenire. Præterea cum sciamus cum esse nimis misericordem, vel pium & ad præstandum paratum: quia non obliuiscetur misereri Deus, nec continebit in irâ misericordias suas. Ergo, quod supra diximus, si tertio die interrogatus responderit non transisse, item oleum mensis subtrahatur cum vino: vt multorum labore vel abstinentiæ cruciatione nullus pereat, sed omnes euadant: vt in afflictione omnium diuinæ misericordiæ remedium spectus
Gal. 6. vt Apostolicum compleatur præceptum dicens: *Inuicem onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Nam & frater mittendus in viâ à præpositis suis debet moneri, vt omni horâ in quouis loco sit sollicitus aduersus diabolum, qui in viâ secum nos vult trahere in gehennam: cum non patitur bene agendo in cœlis ascendere hominem, vnde per superbiam causam iactatus est. Idcóque debet seruus Christi in quouis loco & etiam sine præsentiâ Maioris cautus consistere, & diligenter se tam à malis factis, quàm à prauis cogitationibus obseruare. Et hoc debet frater moneri, vt, cum cogitatio aliqua ei aduersa aduenerit, mox fixis interrâ cum cervice genibus, vel signo crucis in fronte depicto, precibus debet ad Dominum conuolare; vt dignetur suos milites à diabolo defendere. Quia vitia nisi reprimantur, cum parua sunt; cum magna fiunt, non stringuntur. Et cum cogitata mala factis implentur, de perfecto peccato perfecta mors adquiritur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES.] Repetitè est in Regula MS. Magistri eod. Corb. eodem capite.

REGIAS.] Regiæ sunt fores, aulæ, portæ. De quo vocabulo infrà.

FOSSATUM.] Fossatum est fossa ambiens maros vrbis, aut agri aut domus, aut arcis propugnacula. Gallicè, *fossé*. Glossæ Cyrilli: *πάτος, βόθρος, φρέαρ, τάφρος, χάραξ*. Vegetius lib. 4. de re militari cap. 16. *Cuneatis fossarum etiam opportunis lapidibus, lignis aut cespitibus non solum complent.* Significat etiam exercitum. Mosche opulus πεζικὸν στρατόπεδον, *agmen*. I. fossatum, exercitus. & Suidas mox citandus. Sumitur etiam pro castris. Suidas: *στρατὸς ὁ ἐκ πολλῶν, ὁ στρατόπεδον*. I. fossatum, exercitus, castra. Rufus in legibus militaribus. *Si fugato agmine integro fuga parte vel maiori totius acciderit, & milites in fugam acti, nec ad defensores cucurrerint, nec ad ipsum signum se receperint*, &c.

DE IPSAS OPERATIONES.] In cod. Vind. legitur: *de ipsâ operatione*. Male. Lege, vt in R. MS. Magistri. *De ipsâ suppuratione*. Suppuratio est pus, seu sanie excretio. Suppurare est pus seu saniem excernere.

ET SI SENSERIT EXINDE EVCTVARI.] Nota eas solas cogitationes malas, quæ nos primùm ac vigent ad consensum peccati esse Abbati retegendas, non verò eas quæ simul ac natæ sunt, abeunt.

A SVSCEPTIS SVIS.] Suscepti sunt monachi apud Cassianum passim.

AVSVS MAGIS.] Id est, maiorem audaciam.

QVIS.] In textu Græco, ἄνθρωπος. I. homo. Vtin versione communi.

CORRIPITE.] In versione communi: *Increpate*.

NIMIA SVNT PINIS.] In versione communi, *Limitanis*.

CONSOLAMINI PVSILLANIMES.] Hæc vocabula addita sunt Magistro.

TV QVI STAS, &c.] 1. Cor. 10. in versione communi: *Qui se existimat stare, videat ne cadat*. Vt in textu Græco.

PENITENTIAL.] L. *Poenitentiæ* vt R. MS.

SVRGENS ABBAS.] Est nominativus absolutus loco ablativi sancti simulans ipsi Magistro.

ET COMPLENS.] Id est, collectam seu orationem dicens, vt explicatur, seu concludens. Ita habetur in epist. S. Epiphanij ad Ioan. Hierosolym. *Quare lo autem complemus orationem secundum humilitatem meritorum*. Lib. 3. dial. S. Gregorij cap. 17. *Cumque deus orationem complet.* Ann. S. Hier. tom. 1. epist. 61.

re orationem. *Quadragesimum subdiaconum jerunis Deus jubet.* Ruperti lib. 1. de divinis officiis cap. 19. *collecta quæ dicuntur ad complendum, orationes jejunii in exalo capitis nostri Jesu Christi signant.* Abbas autem hic complet orationem: quia olim hoc erat munus ejus, qui cæteris præeminebat. Walfridus Strabus lib. de rebus Ecclesiasticis cap. 22. *Solebant enim non solum inter officia missæ, verum etiam in aliis orationibus, conventibus & collocutionibus, qui cæteris aderant orationi, vel brevi oratione opus concludere, quod & in sanctorum Patrum exemplis cognoscimus, dum alii alios honorificentiæ causâ orationes colligere postulabant.* Quod satis patet ex citato textu S. Gregorij, ubi monachus Quadragesimum subdiaconum jubet concludere orationem. Formulæ collectarum diversæ erant. Quædam nostris vetustique similes, ut videre est in loco orato S. Epiphanij. *Quando autem complemus, orationem secundum ritum mysteriorum, & pro omnibus, & prout quisque dicimus: Custodi illum, qui prædicat veritatem. Vel certe sic: Tu præsta, Domine, & custodi, ut valeat prædicare verbum veritatis.* Aliæ nunc, sed erant quædam Dei glorificatio in fine officij, ut constat ex Dynamio Patricio in vita S. Maximi Reiensis Episcopi: *Cum igitur ad ipsius arcis vestibulum suspensò me gradu contuli, atque illic beatissimos Apostolos Petrum & Andream, ad complendam cum Maximo orationem alteris honoribus se prævenientes ego peccator audivi. Cumque tandem importunitate compulsus B. Maximus eos diutius differre non posset, hisce verbis complevit officium: Sit gloria Dei benedicta in æternum & in sæcula sæculorum. Reliquis respondentibus: amen.*

REPREHENDANT.] Idest, rursus capiant.

PŒNITENTIA CODICUM.] Lege: *Pertinentia codicum.* Ita in R. MS. Mag. & in Conc. MS. Vind. 1. pertinentes ro hoc.

IN IPSA DECADA.] Decada, seu decas, aut Græcè δεκὰς est decania, decuria. Glossæ Cyrilli: Δεκὰς, *decuria.*

MENTIONEM.] 1. Mendacium. Glossæ Philoxeni: *Mendacium, ψεῦδος.* 1. recordatio & mendacium. Hanc mentiosus, 1. mendax. l. Alaman. tit. 41. l. 1. *Qui ver mentiosus, nec prævaricator, nec munerum acceptor sit.* Apud Papiam: *Mentiosus, fallax, aut mendax.* Lege: *mentiosus.*

STRUCTUM.] Ita in R. MS. Magistri. 1. instructum, et, instrumentum pro, instrumentum, de quo supra.

NAM SI TERTIA, QUOD ABSIT IAM DICTUM.] Ita R. MS. Magistri. *Nam si tertiò, quod absit, iam dictum,* &c. Ita in Lond. interrogatus fuerit. In ista. *quod absit iam dictum.* Vide ad illa verba; *Lege quod supra diximus.* Sunt interclusa parenthesi.

PER SUPERBIAM CAUSAM.] Lege: *Per superbiæ Causam.* Ita in R. MS. Magistri & in cod. Vind. causa est culpa, reatus. De quo vocabulo infrà.

Ex Regulâ cuiuſdam. Cap. VI.

CONFESSIO quàm crebrâ & ſagaci curâ ſit danda multorum Patrum iuxta ſcripturarum ſeriem traditio demonſtrauit. Danda ergo confeſſio ſemper eſt: vt veteſcentem mentis ſtatum, & peccatorum tenebris, cotidianis illecebris ſuſcatum, rudem cuſtodiat, ſicut ſcriptura docuit dicens: *Omni cuſtodiâ ſerua tuum cor: quia ex ipſo vita procedit.* Prou 4. Sic quippe beatus Dauid orando dicebat: *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitias meas non operui. Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino & tu remiſiſti impietatem cordis mei.* Pſ. 31. Quantùm valet pura & non tarda confeſſio, vt ſic ſecura eam ſubſequatur impetratio. Confeſſus ſe, vt facinorum molem pelleret de ſe. Qui ingemuit confitendo, glorificauit remiſſionem recipiendo: dolendo patefecit crimen, dando redintegrauit ſpem. Non enim præceſſit ſpei fiduciam, quia meminerat ſe olim per Spiritum ſanctum à Domino inluminatus dixiſſe: *Quia apud te eſt, propitiatio, & propter legem tuam ſuſtinui te, Domine.* Pſ. 129. Et iterum: *quia apud Dominum miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemptio.* Apud quem miſericordiam perennem agnoſcit, apud eum copioſam & redemptionem. Quæramus ergo ibi miſericordiam, vbi redemptionem manere iam nouimus copioſam. Creſcat dolor poſt ruinam, vt culpæ inueniatur medicina. Confiteamur inuicem delicta, vt noſtra nobis omnipotens dimittat peccata. Sic nos ſcriptura hortatur: *Confitemini alterutrum peccata veſtra, & orate pro inuicem.* Iac 5. Quanta clemen-tis Iudicis pietas erga nos diffuſa dinoſcitur, vt quod actibus ærumneſis facinus contractum fuit, mutua prece ſolletur. Detur ergo mutuæ orationis ſolatium, vt inuicem orando capiatur præſidium. Magna etenim copia fructum habet, quando ex reuelatione delictorum ſalus adquiritur. *Reuela*, inquit Pſalmiſta, *Domino viam tuam, & ipſe te enutriet.* Si reuelando peccata nutritur anima, cotidiano ergo ſtudio per confeſſionem reuelentur; vt cotidiana medicina vulnera ſanentur. Sed quibus horis congruentibus ea-

tidiana delicta sunt abluenda, nobis inferendum est: vt quid post completorium per opacæ noctis spatia mens vel caro per fragilitatem deliquerit, post secundam per confessionem curandum est expiari. Quicquid verò diurno actu, vel visu, auditu, cogitatu tepescendo deliquit, nonæ horæ expleto cursu, vt purgetur, censendum est. Post verò quicquid ab horâ nonâ mens maculæ adtraxerit, ante completam confitendum est. Illud tamen Abbas studere debet, vt post secundam, scholam ingrediens, peractâ oratione, nullum foras egredi permittat, nisi prius detur confessio: similiter & post nonam & ante completorium faciendum est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ET PECCATORVM.] Copula, &, translata ante ἁμ, *cotidianis* ponatur.

INIVSTITIAS MEAS NON OPERVI.] Ita in psalterio Rom. 10.

IMPIETATEM CORDIS MEI.] Iuxta psalterium Romanum, & Septuaginta: καὶ σὺ ἀφῆκας ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. I. & tu remisisti impietatem cordis mei.

QVANTVM VALET.] Est Epiphonema.

CONFESSVS SE.] L. *confessus est se.* Est autem hic hemioteleuton. I. similiter desinens.

GLORIFICAVIT.] Sup. Deum.

MISERICORDIA EST.] Ita in Psalterio Romano.

REVELA DOMINO.] Locus contextus ex particulis Psalmi 54. & 56.

QVICQVID POST COMPLETORIVM, &c.] Hic notanda est trina cotidie monachorum confessio. Quæ etiam erat in vsu in monasterio S. Faræ, vt notat Ionas in eius vita: *erat enim consuetudinis monasterij regula, vt ter in die per confessionem vnaquæque cellula mentem purgaret.*

ANTE COMPLETAM.] Completa est completorium. Vnde posteà dicit: *Similiter & post nonam, vel ante completorium est faciendum.*

SCHOLAM INGREDIENS.] Schola est conclave, in quo monachi aliquid agunt, legunt, & dormiunt, Concilium Turonense 2. can. 15. *Vetuit eas monachis cellas habere communes, sed scholas habere communes eo tenore, vt ibi omnes maneant aut dormiant aut prospectu videantur.* Reg. de eiusdam Patris cap. 12. *foras verò in scholam prodeuntes, si facerint*

fuerint, bini per hebdomadas faciant. S. Cæsarius Arelatensis cap. 3. Regulæ: *de ipso tamen habitu mutando, vel lecto in schola habendo sit in potestate Prioris.* Et in Recapitulatione cap. 19. *& quia propter custodiam monasterij aliqua olita sive in veteri baptisterio, sive in schola, vel textrina aut turre intra pomarium clausi atque damnati.* Tetradius cap. 3. Regulæ *Cellam peculiarem aut armariolum nullus habeat; in una schola omnes maneant.*

Ex Regula Donati. Cap. 23. §. 10.

INTER cæteras regulæ obseruantias hoc magis tam iuniores, quàm seniores monemus fratres, vt assiduè & indesinenti studio tam de cogitatu, quàm de verbo inutili, vel opere, vel aliqua commotione animi confessio omnibus diebus, omnibusque momentis semper donetur, & Patri spiritali nihil occultetur. Quia statutum est hoc a sanctis Patribus, vt detur confessio ante mensam, siue ante introïtum lectorum, aut quandocunque fuerit facile. Quia confessio pœnitentiæ de morte liberat. Ergo nec ipsa parua, confessione sunt neglegenda cogitata: quia scriptum est: *qui parua negligit, paulatim defluit.* *Eccli.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT DETVR CONFESSIO.] Hæc sumpta sunt ex Pœnitentiali S. Columbani circa initium: *Vt detur confessio ante mensam, ante introïtum lectus, vel quandocúmque fuerit facile dare.* Vbi legendum est, *siue ante introïtum*, &c. Quemadmodum legitur apud Donatum.

QVIA CONFESSIO.] Ex pœnitentiali MS. S. Columbani, vbi sic iuxta cod. Flor. legitur: *confessio & pœnitentia*, &c.

ERGO NEC IPSA PARVA.] Ex eodem pœnitentiali consequenter: *Ergo nec ipsa parua i confessione sunt neglegenda peccata*, &c.

CONFESSIONE.] Lege, *à confessione*, vt habetur in citato pœnitentiali, & in codice Vindocinensi.

COGITATA.] In pœnitentiali citato habetur *peccata.*

QVI PARVA, &c.] Eccli. cap. 1. ita in pœnitentiali S. Columbani. In versione vulgatâ: *qui spernit modica paulatim decidet*, in futuro, vt in textu Græco, πιπτει, i. *decidet* Tamen S. Hieronymus habet, *decidit*, in præsenti. In eos qui minima peccata negligunt sic inuehitur

S. Hieronymus in epist. ad Celantiam: *Neque vero eorum te seducat error, qui ex alterutro suo eligunt, quæ potissimum Dei mandata faciant, quæque quasi vilia ac parua despiciant: nec meminunt, ne secundam diuinam sententiam minima contemnendo paulatim decidant.* Ex re etiam paruâ neglectâ aliquando magna mala oriuntur: & quod paruum erat, magnum fit. Vnde illud cuiusdam sapientis apud Dionysium Alexandrinum in epist. Can. Οὐ μικρὸν ἐστιν τὸ παρὰ μικρὸν. i. *non parum est inuita, quod parum est.*

Ex Regula cuiusdam. Cap. VII.

§. II.

ABBAS vel præpositus, vel quilibet seniorum fratrum, cui ab Abbate commissum fuerit, vt confessiones recipiat, crimina maiora vel minora nullatenus manifestet, nisi soli iusto iudici, qui omnium confitentium crimina lauat. Ille etenim, qui confessus est sua vulnera verecundè, non ad opprobrium recipiendum, sed ad salutem redintegrandam confessus est, iustum habens testem Deum, à quo & mederi expectat. Is verò senior qui recipit, cum grauitate & moderatione penes se occultando honestissime teneat: ne, dum alterius vulneri medicinam infundit, suæ mentis corrumpat nitorem. Nullus tamen monachorum confessionem recipere, vel pœnitentiam dare sine ordinatione Abbatis præsumat. Ne vitium commissum abbatem celetur, sed ei omnia per notitiam agantur. Qui verò inuentus fuerit, qui hoc propositum regulæ violare conetur, graui pœnitentiæ sententia corripiatur. Quia delicti fomitem Abbati voluit occultare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLATENVS MANIFESTET.] Idem præcipit S.B. cap. 46 regulæ.

NE VITIVM COMMISSVM.] Lege: *nec vitium commissum.* Nam hæc non intelliguntur de peccato confesso, sed de peccato manifestè coram fratribus perpetrato, qui hâc constitutione tenentur il-

Digitized by Google

lud Abbati denuntiare. Et hoc membrum est ab antecedente distinguendum.

SED EI OMNIA PER NOTITIAM AGANTVR.] In Cod. Vind. *Sed eius omnia per notitiam agantur.* Sed τοῦ, *eius*, transpositum est, itaque lege: *Sed omnia per eius notitiam agantur.*

Quid factum sit in monasterio Euoriacas. §. 12.

DENIQVE duas quasdam sorores eiusdem monasterij antiquus hostis aggressus [est] quas nouiores & imbecilliores conuersatio reddebat, tentare compulit. Primùm vt confessionem veram nequaquam ab ore promerent. Erat enim consuetudinis monasterij regulæ, vt ter in die per confessionem vnaquæque earum mentem purgaret. Quæ, diu cum ab omni congregatione obiurgarentur, & nequaquam eis correptio earum proficeret, vltione diuinâ ambæ percussæ meritas luere didicere pœnas. Cúmque mater monasterij sæpe anxia quæreret, quæ pœnæ foret occasio, & nullatenus veritatem valerent exprimere, hortatur iterato, vt inter suprema horas per confessionem facinus pandant. Cúmque obdurata corda nihil remedij capere vellent, inter flagella clamare cœperunt: sustinete paululum, sustinete, nec prorsus expectantes vrgete. Cúmque aliæ inquirerent; à quibus expectare rogarent: non aspicitis, inquiunt, turmas Æthiopum aduentantium, quæ nos rapere, & abducere festinant? Cúmque, terribile dictum! quæ aderant, mirarentur, audiunt fragorem suprà cellæ tegumenta personantem, ostiumque cellulæ vi patefactum; itavt nigrescentes vmbras cernerent, & voces crebrò clamantes eas per omnia audirent; itavt vix, quæ aderant, signo crucis armatæ ad psallendi officium valerent adsistere. Tanti doloris atque mœroris euentu Mater vrget, vt per confessionem sua patefaciant vitia, & sic sacri corporis participatione roborentur. At illæ auditâ sacri corporis mentione garrire & fremere cœperunt dentibus & frendẽtes dicere: cras, cras, sustinete: inter quas voces extremum halitum dimise-

runt. Quas cum in collegio sororum nequaquam sepeliri mater monasterij ratum duxisset, segregatim humandas, ac in extremo sepeliendas esse præcepit. Supra quarum tumulos globus igneus in modum clipei intra triennium crebro apparuit, præsertim quadragesimæ diebus vsque in aduentum sancti Paschæ, vel etiam in vigilia Natalis Domini feruentior apparebat. Simúlque voces tumultuantis turbæ personabant; inter quas duæ vlulantes erumpebant, provt in tormentis resonare solent: Væ mihi, Væ mihi, Væ mihi Cernens itaque mater monasterij; iustam sententiam à iudice super iniustas animas esse inlatam, manifestius damnatarum est adgressa comperire sententiam, accedensque ad tumulum experimento quærit, si cadauera, quamuis putredine corrupta, in sepulchro manerent. Itáque menses sex, ex quo functa corpora condita fuerant, transierant. Reperit interius sepulchrum igne exustum, nec quicquam terræ residuum supereſſe cadaueris, præter fauillam vestium. Manſitque per triennium inlatæ sententiæ seueritas; vt terror damnatarum timorem sodalium præberet remanentium.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVID FACTVM SIT IN MONASTERIO EVORICAS.] Hæc historia habetur apud Ionam, in libro, qui inscribitur vita S. Burgundofaræ. Euoriacas monasterium est in saltu Brigensi diœcesis Meldensis; in vita MS. S. Faronis dicitur, *Eboriacus*. vulgò Faræmonasterium à S. Farâ primâ Abbatissâ, Gallicè *Fairmoustier*.

MATER MONASTERII.] Quæ à Iona vocatur Burgundoforâ, sed legendum, Burgundiofara, vt in citata vitâ MS. S. Faronis vetustissimâ, quæ asseruatur in monasterio S. Faronis: quia eadem est cum S. Farâ, cuius meminit Beda lib. 3. hist. Angl. c. 8. & nos in obseruationibus ad nostrum Martyrologium fusius probauimus. Dicitur autem Burgundiofara, quia ex Burgundia originem duxit, vt testatur Fulcoius Beluacensis, Meldensis Subdiaconus in altera vitâ S. Faronis MS. ex bibliothecâ eiuidem monasterij.

Binis sideribus fulsit Burgundia tellus
Agnerico, propriâ cum coniuge Leodegunda.
Fructum condignum duo sidera quatuor edunt
Faram, te Faro, Vualbertum cum Chanoaldo.

Digitized by Google

Imò & S. Faro eius frater in priore vitâ citatâ MS. dicitur Burgundofaro, & in priuilegio monasterij S. Dionysij Burgundofar: *Burgundofar Episcopus consensi.*

TER IN DIE.] Ex peculiari constitutione huius monasterij. Nam in Regula S. Columbani, cui hoc monasterium erat obnoxium, non toties in die confessio danda præcipitur, vt ex supià dictis liquet.

PATEFACTVM.] Lege, *patefactum est*, vt in Iona edito.

IN COLLEGIO SORORVM NEQVAQVAM SEPELIRI.] Mos fuit olim in monasteriis, vt monachi, siue sanctimoniales in eodem cœmeterio sepelirentur: vt quos vita cõiunxerat, mors ipsa nõ separaret: S. Antiochus monachus in epist ad Eustachium, vbi agit de monachis lauræ S. Sabæ, qui ab Ismaëlitis fuerant trucidati *περιπύξας* (Μόδεστος) *τὰ ἅγια, καὶ καταθεὶς αὐτῶν λείψανα κατέθετο ἐν τοῖς θήκαις τῶν πατέρων.* I. & complexus (Medestus) sanctas & fortes reliquias in Patrũ monumentis deposuit. Palladius in Lausiacâ cap. de Tabennesiotis, vbi agitur de sanctimonialibus, quæ sub eorum curâ erant: *διαβίεναι πάντας εἰς τὸ πέραν, καὶ θάπτειν εἰς τὰ μνήματα ἑαυτῶν.* I. traiiciunt eam in alteram ripam, & sepeliunt in suis sepulchris S. Isidorus cap. 24. Regulæ: *Corpora fratrum vno sepelienda sunt loco, vt quos viuentes caritatis tenuit vnitas, morientes vnus locus amplectatur.* Ioan. diaconus lib. 1. vitæ S. Gregorij cap. 15. de monacho proprietario: *Cum verò mortuus fuerit, corpus illius cum fratrum corporibus non ponatur.* Idem videre est in vitâ S. Eugendi Abbatis, & in vita S. Leutfredi cap. 23. Apud S. Gregorium lib. 3. Dialog. cap. 47. Bedam lib. 4. hist. Angl. cap. 7. & apud Petrum Venerabilem lib. 2. de miraculis cap. 27.

GLOBVS IGNIS.] Non absimilis historia narratur à Baldrico lib. 1. Chron. Cameracensis cap. 46. de quodam viro excommunicato à S. Theodorico Episcopo Cameracensi, quòd possessiones & prædia Ecclesiæ depopulatus esset, nec sæpe monitus ab incursionibus cessaret: qui ipsam excommunicationem minimi ducens blasphemando terrimam mortem obierat fusis per secretam naturam visceribus. *Porrò manifesto diuinæ animaduersionis indicio, terra, quò sepulturæ locus ambiebatur, tribus per circuitum cubitis ab imo ita exarsit, vt ab occultis meatibus incendio emisso fatisceret: & cum id cernentibus mirum & formidandum esset, illud magis stupebant, quod per trienniũm in agro illo ros aut pluuia non cecidit, nec gramen apparuit. Expleto verò triennio, cum vir Dei nocte quadam per exstasim in sublime raperetur, vidit miserum miro & formidando supplicio cruciari.*

Digitized by Google

DE SEXTO GRADV.

CAP. XVI. §. 1.

S.BEN. SEXTVS humilitatis gradus est, si omni vilitate vel extremitate contentus sit monachus: & ad omnia, quæ sibi iniunguntur, velut operarium malum se iudicet, & indignum, dicens sibi cum propheta: *Ad nihilum redactus sum, & nescivi: vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.*

Ps. 92.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OMNI VILITATE.] Nempe in potu, cibo, vestimento, calceario, & quocunque opere iniuncto. Tunc beatus erit monachus, qui nihil excellens iudicat, nisi id, quod cum humilitate coniunctum est vt S. Dositheus, qui viles tantùm cibos expetebat piscium capitibus, & similibus ægrotorum reliquus contentus Porrò huius gradus mentio fit apud Ioan. Monachum lib. 2. de vitâ S. Odonis: *Videlicet cum in sexto humilitatis gradu præcipiat Beatus Benedictus vt omni vilitate vel extremitate contentus sit monachus.*

S. Dorotheus in eius vita.

INIVNGVNTVR.] Reg. MS. Magistri, *præbentur.*

Ex regula S. Basilij. Cap. XXII. §. 2.

EXERCITIA humilitatis sunt si se vilioribus officiis subdat, & ministeriis indignioribus tradat. Ita namque ar-

Digitized by Google

rogantiæ & vanæ gloriæ vitium curari poterit; vt consuetudine humilis affectus vltra iam non incidat in arrogantiæ & vanæ gloriæ delictum. Sed in singulis huiuscemodi vitiis cura similis adhibeatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXERCITIA.] Hæc habentur apud Sanctum Basilium interrog. 198. regul. breu. & apud Rufinum cap. 41. non eisdem verbis: ita vt auctor noster voluerit hoc loco sensum referre, non verba, maxime, cum hanc interrogationem seu caput contraxerit.

Ex Regulâ Sancti Cassiani.
Cap. XLII. §. 3.

OMNI vilitate contentus sit monachus, & ad omnia, quæ ei prædicentur, velut operarium malum se iudicauerit, & indignum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNI VILITATE.] Extat apud Cassianum lib. 4. de institutis renuntiantium cap. 39. vbi hic gradus, seu signum, vt ille appellat, ponitur septimo loco. Hîc autem particula, *si*, desideratur, & legendum, *si omni*, &c. Vt apud Cassianum, loco citato: alioqui sensus vacillaret.

PRÆDICENTVR.] Lege, *præcipiantur.* Ita apud Cassianum.

DE SEPTIMO GRADV.

CAP. XVII. §. 1.

S.B. SEPTIMVS humilitatis gradus eſt, ſi ſe inferiorem & viliorem non ſolùm ſuâ linguâ pronuntiet: ſed etiam intimo cordis credat affectu, humilians ſe & dicens cum Prophera: *Ego autem ſum vermis & non homo: obprobrium hominum & abiectio plebis. Exaltatus & humiliatus ſum & confuſus.* Et item: *Bonum mihi, quia humiliaſti me, vt diſcam mandata tua.*

Pſ. 21. Pſ. 87. Pſ. 118.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI SE OMNIBVS INFERIOREM.] Hunc locum tangit Haymo Halberſtattenſis lib. 1. de varietate cap. 32. *Humilitas quidem hæc eſt, vt omnes homines æſtimemus ſuperiores nobis, & omnibus nos inferiores & viliores non ſolùm humili pronuntiemus ſermone, ſed etiam intimo credamus cordis affectu.* Non diſſimilis eſt S. Baſilij doctrina interr. 198. regul. breu. vbi ſic humilitatem definit, ταπεινοφροσύνη μέν ἐστι τὸ πάντας ἡγήσθαι ὑπερέχοντας ἑαυτοῦ Id eſt, humilitas eſt omnes ſeipſo ſuperiores exiſtimare: & in admonitionibus: *Humilis autem è contra omnes terrenos reſpuens honores vltimum ſe iudicat omnium.* Nec S. Ambroſius abſcedit lib. 2. de offic. c. 27. *Hæc eſt enim humilitas, ſi nihil ſibi quis arroget, ſed inferiorem ſe eſſe exiſtimet.* Subſcribit S. Iſidorus cap. 3. Regulæ: *Nemo cæteris ſe iudicans meliorem, ſed inferiorem omnibus deputans tanto humilitate clareſcat, quantò plus cæteris culmine virtutum coruſcat.* Et lib. 3. ſententiarum cap 20. *Tunc enim ſe quiſque monachum iudicet, quando ſe minimum iudicauerit, etiam, cum maiora virtutum opera*

Digitized by Google

ra gesserit. Eamdem humilitatem de monachis Legerensibus prædicat S. Eulogius Martyr epistolâ ad Vvillesindum Pampilonensem Episcopum: *Florebat in nonnullis perfecta caritas: pleróque alto culmine excellebat humilitas, quâ se vnusquisque iuniore inferiorem reputans imitator fieri præceptorum Dei contendebat.*

NON SOLVM SVA LINGVA.] Nota quia nonnulli ad nauseam vsque se ore tenus deprimunt, & importunius imperfectiones suas commemorant sed nihilo humiliores sunt. Nam, vt præclare monet S. Teresia à Iesu, plerúmque accidit, vt ex consuetudine suas imperfectiones diuulgandi, tantùm sit in ore, non in corde humilitas quàm etiam sancta illa mater appositè satis vncinam appellat: quod eiusmodi homines verbali hac sui demissione veluti vnco famam & gloriam ad se pertrahant. Sed occasio, quales sint, citò manifestat, cum videlicet ab aliis spernuntur, ac deprimuntur; tunc enim aliter, quàm si agitentur à furis inquietantur. Adeò eiusmodi cauponatores intemperiæ vexant.. Quidam gestu & fractâ voce humilitatem simulant, quod fugiendum esse docet S. Hieronymus epist. ad Celantiam: *Humilitatem sequere, non quæ ostenditur, ac simulatur gestu corporis aut fracta voce verborum.*

VT DISCAM MANDATA TVA.] Ita in MS. Magistri iuxta textum. Hebraicum חקיך. *Chechem* I. mandata tua. In psalterio Romano & in editione vulgata habetur, τὰ, *iustificationes tuas*, secundùm Septuaginta.

Ex Regula Cassiani. Cap. XLII.

§. 2.

SEMETIPSVM cunctis inferiorem non superficie labiorum pronuntiet monachus, sed intimo cordis credat affectu.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SEMETIPSVM.] Extat apud Cassianum lib. 4. de Institutis renunciantium cap. 39. ponitur que octauo loco, atque ita incipit: *octauo si semetipsum.*

Digitized by Google

Gal. 5. *S. Auguſtini, de eo quod ſcriptum eſt: inuicem onera veſtra portate. §. 3.*

ILLVD cogitandum nullum eſſe hominem, qui non poſſit habere aliquod bonum, etiamſi lateat, in quo ſine dubio poſſit eſſe ſuperior. Quæ cogitatio ad contundendam & edomandam ſuperbiam valet. Nec arbitreris, quoniam bona tua eminent, & apparent, & ideo alterum nulla habere, quæ lateant fortaſſe maioris ponderis bona, quibus te ſuperat neſcientem. Non enim fallit nos adulatione potius quod Apoſtolus iubet, cùm dicit: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: ſed in humilitate mentis alter alterum exiſtimantes ſuperiorem ſibi.* Non hoc itáque debemus exiſtimare, vt non exiſtimemus, ſed nos exiſtimare fingamus: ſed verè exiſtimemus poſſe eſſe aliquid occultum in alio quo [vnde] nobis ſuperior ſit, etiamſi bonum noſtrum quo illo videmur ſuperiores eſſe, non ſit occultum.

Phil. 2.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLVD COGITANDVM.] Extat apud S. Auguſtinum lib. 83. quæſt. quæſtione 71.

POSSIT ESSE.] Apud S. Auguſtinum *poſſit te eſſe.*

NEC ARBITRERIS, &c.] Idem S. Auguſtinus libro de ſancta Virginitate cap. 52. *Exiſtimate aliquos in occulto ſuperiores, quibus eſtis in manifeſto meliores.*

Digitized by Google

DE OCTAVO GRADV.

CAP. XVIII.

OCTAVVS humilitatis gradus eſt, ſi nihil agat monachus, niſi quod communis monaſterij regulâ, vel maiorum cohortantur exempla. S. BEN.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI NIHIL AGAT MONACHVS.] Maxima humilitas eſt regulæ ſtatutis inhærere, & ſeniorum ſuorum veſtigia premere, neque ea ſincipitis ſui nebulis poſtponere, nec regulâ & maiorum exemplis prætermiſſis altiora quædam venari, quibus apud iuniores & imperitos fama acquiritur ab immeritis: imò apud prudentes ſæpè; niſi forte ſint limatioris & emunctioris ſagacitatis. Nam communem vitam & regulam tranſcendentia eò clariora, quò rariora; quæ ſanè maiorem admirationem pariunt quàm ea, quæ trita ſunt & vulgaria. Et ex hoc nimio ſanctimoniæ fulgore, qui fratrum hebetat aciem eorúmque perſtringit oculos, quominus eiuſmodi hominum maculæ & nævi appareant, omnium ordinum religioſorum natus eſt interitus, cum in abbates & prælatos, non ij, qui ſapientiâ præeminerent, ſed qui præfulgerent, electi ſunt. Teſtis eſt Pontius in ordine Cluniacenſi, teſtis Elias in Seraphicâ S. Franciſci religione, qui quia plus fulgoris, quàm virtutis habebant, cum in ſuorum ordinum prælatos electi ſunt, diſciplinam regularem non mediocriter labefactarunt. Neque hîc loquor de hypocritis, quorum certa eſt apud Deum damnatio; ſed de iis, qui neſcio quo ſeſamo & ſale ſuas actiones aſpergunt & condiunt, vt plus famæ vnâ aut altera virtutis actione ſibi concilient, quàm alij ſexcentis. Quamobrem iis, quos Deus vocat ad auſteriora, quàm regula præſcribat, amplectenda, duo potiſſimum præſtanda ſunt, nem-

Digitized by Google

pè, vt regulam ad amussim obseruare studeant, & ea quæ duriora & acerbiora susciptunt, cæterorum fratrum oculis quantùm fieri potest, minime subiiciant ne iis admirationis ansam præbeant, sibi verò interitum parent. Addit præterea S. B. maiorum siue seniorum vestigiis insistendum: quia seniores ex longo vitæ regularis vsu sunt in ea magis obfirmati, & vt ait D. Hieronymus, *Bos lassus fortius figit pedem.* Inest etiam in eis morum grauitas & maturitas, animi motus pacatiores, carnis ardor & cæterorum sensuum pene sopitus; nec præcox, vt in iuuenibus, sed concocta prudentia. Sunt præterea veteris disciplinæ, regularis obseruantiæ, & eorum, quæ ab antiquis patribus statuta sunt, tenaciores, quod summum est in vitâ religiosâ bonum. *Neque enim milites* (inquit Marcus Philosophus Imperator in epistolâ ad suum præfectum apud Vulcatium Gallicanum in Auidio Cassio) *Regi possunt nisi vetere disciplinâ. Scis enim versum à bono Poëta dictum:*

Moribus antiquis res Romana, virisque.

At contra iuniores quolibet obiecto bono inconsideratè trahuntur, bonum quidem amplectentes, sed an id expediat, ignari: eòque periculosius, quod illius gratiâ sæpè à communi regulâ monasterij & maiorum declinent exemplis. Nec id nos mouere debet, si plus feruoris sæpe in iunioribus lucet. Nam etsi nummus aureus recens cusus plus fulgoris habeat, quàm vetus; non tamen ideo maioris est pretij: Vinum nouum etsi vetere iucundius sit ad gustum; non tamen æque facit ad stomachum. Verùm cum S. P. B. proponat maiores & seniores imitandos, dent illi operam, vt habeant in se, quod iuniores imitentur. Ad quod vt diuino quodam celeumate inflammentur, huc producam quæ habet Faustus Reiensis, serm. ad monachos. *Maior quantò senior tanto plus debet studere edificationi & perfectioni. Nullum sibi finem faciat proficiendi, nullúmque terminum constituat acquirendi; cum sibi dici audiat: para in exitu opera. Et iterum: non verearis vsque ad mortem iustificari. Et iterum: sapientia in exitu canetur, Quantò ergo plus proficimus, tantò plus humiliemur: quia quantò plus humiliati fuerimus, tantò plus proficiemus. Nullus ille senior tam indoctus appareat, vt putet, quod eum non decet obedientia, quæ Deum decuit. Humilitas enim & obedientia in iunioribus adhuc necessitas, in senioribus verò dignitas. Ille enim bene consummauit, qui cotidie sic egit, quasi qui semper incipiat. Quamobrem augmenta meritorum, incitamenta debent esse profectuum.* Sit ergo senior obedientiæ sectator, vt iunior sit eius imitator.

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Cassiani.
Cap. XLII. §. 2.

SI nihil agat monachus, nihil præsumat, quod non vel communis regula, vel maiorum cohortantur exempla. *Lib. 4. de inst. cap. 19.*

Digitized by Google

DE NONO GRADV.

CAP. XIX. §. 1.

S. BEN. NONVS humilitatis gradus est, si linguam ad loquendum prohibeat monachus; & taciturnitatem habens vsque ad interrogationem non loquatur, monstrante scripturâ, quia, *in multiloquio non effugietur peccatum.* Et quia, *vir lingosus non dirigetur super terram.*

Prov 10. Ps. 139.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VSQVE AD INTERROGATIONEM.] Lex fuit antiqua monasteriorum, vt monachus, nisi interrogatus, & iussus non loquatur. Fructuosus Episcopus cap. 12. Regulæ: *coram seniore suo prior nullus ambulet, neque non iussus sedeat vel loquatur.* Fructuosus Abbas cap. 5. Regulæ: *Nihil loqui, nisi ad interrogata.* Magister cap. 8. Regulæ: *tamdiu in taciturnitate sileant, quamdiu tacitis fræna oris eorum Abbatis intergatione laxentur.* S. Ferreolus cap. 29. Regulæ. *Nec hoc tantùm, sed etiam taciturnitatem tibi præsentia Abbatis vel etiam alterius senioris imponat: itavt nisi interrogatus ab eo vel iussus silentium inrumpere non præsumas.* Regula quorumdam Patrum: *Illud quoque obseruandum est, præsente seniore quocunque, vel precedente in ordine psallendi non habeat facultatem loquendi.*

NON EFFVGIETVR.] Ita legunt S. Dunstanus, Smaragdus, Turrecremata, editio Colonienſis & MSS. S Ebrul & S. Far. ita apud Magistrum cap. 8. suæ regulæ in hoc MS. Concordiæ. In Corbeiensi

Digitized by Google

legitur, *effugitur.* S. Ferreolus & regulæ excuſæ paſſim legunt, *effugies*, quemadmodum, & Regula Magiſtri in cod. Corb. hoc capite de humilitate. Quæ quidem lectio præualere videtur. Nam ſuprà capite de Taciturnitate legitur, *non effugies*; idque iuxta Septuaginta; οὐκ ἐκφεύξῃ ἁμαρτίαν. I. non effugies peccatum.

SVPER TERRAM.] Ita in pſalterio Romano & apud S. Ferreolum. In verſione communi, textu Hebræo & Græco, *in terra.*

Ex Regulâ Sancti Ferrioli.
Cap. XXIX. §. 2.

VT loquendi temperantiam monachus in omni locutione teneat. propter quod dicit ſcriptura; *in multiloquio non effugies peccatum.* Et iterum in Euangelio: *noli multum loqui, ſicut Ethnici.* Habetur etiam in Pſalmo. *Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram.* Quiſquis ille frater, ſint pauci ſermones tui. Nec hoc tantùm, ſed etiam taciturnitatem tibi præſentia Abbatis, vel etiam alterius ſenioris imponat: itavt, niſi interrogatus ab eo vel iuſſus ſilentium inrumpere non præſumas, obediens ſcripturæ, quæ dicit: *Priuſquam audias, ne reſpondeas; & in medio ſeniorum noli te iniicere.* Quod etiam in conuiuio apertiſſimè pronuntiamus eſſe ſeruandum.

Prou 10. *Matt. 6.* *Pſ. 139.* *Eccl. 32.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVISQVIS ILLE FRATER.] Sup. *ſis* I. qualis ſis; perfectus, ſiue imperfectus; ſenior, ſiue Iunior.

INRVMPERE.] Id eſt, rumpere. Eodem ſenſu dixit Tertullianus, *irrumpere legem.* I. rumpere legem, lib. 4. aduerſus Marcionem: *Et cui credibile, vt mulier nullius adhuc Dei conſcia, nullius adhuc nouæ legis initiata legem irrumperet eam, cui adhuc tenebatur: quâ denique fide corrumpit?*

PRIVSQVAM AVDIAS.] Eccleſiaſtici cap. 11. vbi verſio communis ita habet: *Priuſquam audias, ne reſpondeas verbum; & in medio ſeniorum ne adiicias loqui.*

Digitized by Google

DE DECIMO GRADV.

CAP. XX. §. 1.

S. BEN. DECIMVS humilitatis gradus eſt ſi non ſit facilis ac promptus in riſu: quia ſcriptum eſt:
Eccl. 21. *ſtultus in riſu exaltat vocem ſuam.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON SIT FACILIS.] Humilitatis ſignum eſt, ſeu gradus non facile ridere: quia, *cor ſtultorum, vbi lætitia.* Superbus facile ridet quia, cum ſe iuſtum credat, vix compunctioni ſtudet. Itaque, quantùm fieri poteſt, monacho à riſu eſt temperandum. Chriſtus enim nos ad fletum vocauit, non ad riſum; cum dixit: *Beati, qui lugent.* Quamobrem præclarè dicit S. Ephrem Paræneſi 46. ad Eugenium: *riſus inſtar veneni nouitio abeſt, & monacho quoque inutilis. Nam illos, qui lugent, & nunc plorant, beatificat Dominus.* Pernicioſus ſane monacho riſus virtutis & diſciplinæ corruptela. Saluianus lib. 2. de Prouidentiâ. *Fletus compunctio eſt animæ, riſus corruptio diſciplinæ.* S. Baſilius in ammonitionibus: *Nullum habebit acceſſum cor ad compunctionem, vbi fuerit immoderatus riſus ac iocus vbi autem fuerint lacrimæ, ibi ſpiritalis ignis accenditur, qui ſecreta mentis illuminat* S. Anthiocus homil. 125 πολλὰ γάρ εἰσιν ἐξ αὐτοῦ τὰ πάθη ἄτοπα καὶ διαβολικά· πάθη γὰρ ἀφρόνων ἐστὶ γέλως. In multæ enim ex eo (riſu) gignuntur inſulſæ & diabolicæ paſſiones. Stultorum enim eſt riſus. Subſcribunt Paulus & Stephanus cap. 17. Regulæ. *Nam riſum ſuprà modum quis neſciat indiſciplinationis & leuitatis eſſe ianuam, per quam pernicioſos cibos miſera anima diabolus ſubtiliter ſubminiſtrat.* Vbi nota riſum eſſe ſtultitiæ & leuitatis ſignum ita etiam docet S. Iſaias Abbas oratione tertiâ: *Ne aperueris*

Digi

aperueris. S. Basilius in ammonitionibus: *Noli dissolutis labiis risum proferre, amentia namque est cum strepitu ridere.* Est etiam risus lasciuiæ & impudicitiæ signum, vt rectè monet S. Leander libello de institutione Virginum cap. 11. *Quale sit cor virginis plerúmque in risu monstratur. Neque enim impudenter virgo rideret, si cor castum haberet: speculum cordis facies est hominis. Non ridet lasciue, nisi qua corde lasciua est. Ex abundantiâ enim cordis, ait Dominus, os loquitur, ex abundantiâ vanissimi pectoris ridet facies virginis.* Quare, vt concludam cùm S. Hieronymo in epist. ad Demetriadem, *ridere & rideri secularibus linque; grauitas personam tuam decet.* Quæ omnia de risu multo & excusso intelliguntur.

Ex Regula S. Basilij Cap. LIV.
§. 2.

SI ex toto ridere non licet? Resp. Cùm Dominus eos, qui nunc rident, condemnet, manifestum est; quia nunquam tempus est risus fideli animæ. Et maximè, cum tam plurimi sint qui per præuaricationem legis, Deum non honorent, & in peccatis suis moriantur, pro quibus vtique constristari indesinenter conuenit, & lugere. *INT.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI EX TOTO RIDERE NON LICET.] Hunc locum videre est apud S. Basilium interrog. 31. regul. breuium & apud Rufinú c. 37.

SI EX TOTO.] Apud Rufinum additur, *corde.* Sed malè & contra sensum; & in textu Græco est tantum, καθόλου. I. ex toto, omnino.

Ex Regulâ Sancti Ferrioli Episcopi Cap. XXIV. §. 3.

CONVENIENS etiam hoc credo monachis, vt risu, etsi non assiduè, frequenter tamen abstineant. Vnde si exemplum legens fratrum quisque requiret, hoc solum ei sufficiet, quòd Dominum nostrum Iesum Christum Euan-

Digitized by Google

gelio teſte fleuiſſe legimus, riſiſſe neſcimus; triſtatum fletibus, riſibus non ſolutum. Attamen, ne quiſpiam dicat nullum nos præter hoc habere teſtimonium lectionis, Salomonem dicentem audiat. *Riſus dolore miſcebitur, & extremæ gaudij luctus occupat.* Et iterum: *melior eſt ira riſu, quia per triſtitiam vultus corrigitur animus delinquentis. Cor ſapientis vbi triſtitia eſt, cor ſtultorum, vbi lætitia.* Et iterum: *ſtultus in riſu exaltat vocem ſuam: vir autem ſapiens vix tacitè ſubridebit.* Quicumque ergo ille in congregatione conſtitutus, vt aſſolet, aut mente iuuenis, aut ætate riſibus non parcet, ioca non fugerit, quid aliud niſi publicanum commutat ex monacho; qui in ciuitatibus amplius populoſis hanc ſibi tantùm operam deputant vacare iocis, riſibus & cachinnis ſpecialiter. Tamen hoc cunctos moneo, ſeruandum mando atque conſtituo, vt quotieſcunque lectio animabus Deo deditis opportunè in Eccleſiâ, vel in refectorio, aut quolibet in loco publicè recitatur, nullus in riſu, aut moueatur, aut moueat: ſimiliter etiam eo tempore fabulas fugiendas eſſe cognoſcant. Quod ſi quis non cuſtodierit, præſenti denuntiatione commonitus triduani cum ieiunij multatio caſtiget. Quod triduum neminem volumus ſub vno adimplere ieiunio, ſed terna ieiunia veſpertinâ iubemus cotidie refectione diſtingui. Hoc etiam de reliquis ieiuniis, quibus regulæ culpabiles corriguntur, ſtatuimus obſeruari: ita tamen ſi in reo quolibet Abbas ſuperbiam duritiámque non viderit.

Iosm 11.

Prou. 14

Eccl. 7. Ibid.

Eccl. 21.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FLEVISSE LEGIMVS, &c.] Ita S. Saluianus Epiſcopus lib. 5. de prouidentiâ; *tale nobis ſcilicet Chriſtus reliquit exemplum, quem fleuiſſe legimus, riſiſſe non legimus.* Humbertus diſcipulus S. Bernardi non ridebat, teſte eodem S. Bernardo in oratione eius funebri. Ex Ethnicis Anaxagoram Clazomenium nunquam ridere viſum, nec omnino ſubridere, atque etiam Ariſtomenem valde à riſu abſtinuiſſe lib. 8. de variâ hiſt. cap. 13. refert Ælianus. Craſſum auum illius Craſſi, qui bello Parthico peremptus eſt: nunquam riſiſſe narrat Plinius lib. 7. cap. 19. atque inde ἀγέλαστον. I, riſu abſtinentem vocitatum fuiſſe. Po-

Digitized by Google

lyzelum Cyrenæum nunquam risisse, idemque nomen Agelasti adeptum fuisse refert Ptolemæus Hephæstion apud Photium in Bibliothecâ, n. CXC. Sed in eiusmodi Paganis abstinentiam à risu potius ex nimiâ bile, aut aliquo naturali defectu, quàm ex virtute natam esse credendum est.

COR SAPIENTIS.] Ecclesiastici. 7. vbi in communi versione est, *cor sapientium*, iuxta textum Hebraicum & Græcum.

SVBRIDEBIT.] Iuxta textum Græcum, *μωκήσεται*, quod idem sonat.

PVBLICANVM.] Ita in cod. Vind. Sed quid sibi velit hæc vox hoc loco, haud satis capio; sed legendum puto, *Planum*. Planus Latinè, vt Græcè, *πλάνος*, est scurra, circulator, deceptor, impostor, præstigiator. Horatius lib. 1. epist. ad Scæuam.

Nec semel irrisus triuiis attollere curat
Fracto crure planum --- ---

Iuuencus lib. 4. hist. Euang.

Nunc meminisse decet, quoniam planus ille solebat.
Vulgari semper iactans promittere plebi.

Tertullianus lib. 3. contra Marcionem. *Et adeò non quà alterius Dei, Christum auersati persecutique sunt, sed quà solummodo hominem, quem planum in signis & amulum in doctrinis existimabant* & infrà, *Sed nec effectum consilij huius inuenio; cum facilius aut suum crediderint Christum, aut planum potius aliquem, quàm alterius Dei Christum.*

AMPLIVS POPVLOSIS.] Ita in cod. Vindocinensi. Xenophon lib. 1. de Cyri institutione appellat *δυνατώτατος*. I. populosas.

REFECTORIVM.] Est cœnaculum, triclinium, in quo edunt monachi vel Canonici. Additio 1. Capitul. Ludouici Imperatoris tit. 51. *Laïcus causa manducandi aut bibendi in refectorium non ducatur.* Capitulare Caroli Regis tit. 16. *Canonici in ciuitate vel in monasteriis in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant.* Græci appellant *ἀσιτεῖον*. apud Ioan. Moschum cap. 166.

Ex Regula S. Cassiani. Cap. XLXII.

§. 4.

NON sit facilis & promptus in risu monachus: talibus enim indiciis, & his similibus humilitas vera dinoscitur. *Lib. 4. instit. cap. 39.*

Digitized by Google

DE VNDECIMO GRADV.

CAP. XXI. §. 1.

S.BEN. VNDECIMVS humilitatis gradus eſt, ſi, cum loquitur monachus, leniter, & ſine riſu; humiliter cum grauitate; vel pauca verba & rationabilia loquatur; & non ſit clamoſus in voce, ſicut ſcriptum eſt; *Sapiens verbis innoteſcit paucis.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ET NON SIT CLAMOSVS IN VOCE.] Nam ſuperbi, vt notat S. Proſper lib. 3. de vita contemplatiua cap. 8. clamoſi ſunt in loquendo.

SAPIENS VERBIS, &c.] Hic locus in totâ ſcripturâ non habetur, ſed extat in ſententiis Sixti, ſententiâ 134. Vnde illud, *Scriptum eſt*, non ſemper de ſanctâ ſcripturâ intelligitur, vt ſuprà notaui.

Ex regula S. Baſilij, Cap CXXX. §. 2.

IN T. SI licet ei, qui miniſtrat, maiore voce, vel cum clamore eloqui. RESP: Vocis menſuram definit audiendi modus. Si ergo breuior fuerit, & compreſſior vox, quam res poſcit, propè eſt, vt murmur potius, vel ſuſurratio videatur, quàm ſermo. Si verò maior ſit, quàm res requirit, cum poſſit audire ille, cui loquimur; etiamſi lenius loquamur, iam

Digitized by Google

non erit vox, ſed clamor; quod eſt notabile: niſi forte grauior ſit auditus eius, cui loquimur, & neceſſitas nos cogat ad clamandum. Propterea enim de Domino ſcriptum eſt: *Quia Ieſus clamabat dicens: ſi quis credit in me, non credit in me, ſed in eum qui me miſit.* Clamare enim dicitur pro his, quorum interior auditus ſurdus & obduratus erat. Ioan. 12.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI LICET EI, QVI MINISTRAT.] Reperitur apud S. Baſilium interr. 151. Regul. breu. & apud Rufinum cap. 69.

SI ERGO BREVIOR FVERIT, &c.] Idem docet epiſt. ad S. Gregorium Theologium: *τὸν δὲ τοιοῦτον ὁ μέσος παρεμπιπτὼν, ὡς μήτε διαφεύγειν τὴν ἀκοὴν ὑπὸ συντόνου, μήτε φορτικὸν εἶναι τῷ μεγέθει τῆς διατάσεως.* 1. *Vocis porrò intentio mediocritate temperanda eſt; vt nec exilior fallat aures, nec contentior odiosâ radat offenſione.*

NOTABILE.] Id eſt, reprehenſione & cenſurâ dignum.

Ex Regula S. Fructuoſi Epiſcopi ex Cap. VIII. §. 3.

CVM loquuntur monachi, definitum eſt, vt lenta & ſilens vox eſſet, iuramento & mendacio carens: nec fraudem ſtudens, neque multiloquium diligens, murmurationem omnino & contradictionem & rancorem neſciens, vituperare & iudicare indemnem alium pertimeſcens.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM LOQVVNTVR.] Habetur in Regula MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis Cod. Craſſenſis eodem cap. 8.

DEFINITVM EST.] Hæc verba deſunt in reg. MS. ſed ſunt ex hoc codice Concordiæ ſupplenda.

NEC FRAVDEM STVDENS.] Ita in R. MS. rectè.

IVDICARE INDEMNEM.] I. iudicare innocentem.

Digitized by Google

DE DVODECIMO GRADV.

CAP. XXII. §. 1.

S. BEN. DVODECIMVS humilitatis gradus eſt, ſi non ſolum corde monachus, ſed etiam ipſo corpore humilitatem videntibus ſe ſemper indicet; Id eſt, in opere [Dei,] in oratorio, in monaſterio, in horto, in viâ, in agro, vel vbicumque ſedens, ambulans, vel ſtans inclinato ſit ſemper capite, defixis in terram aſpectibus, reum ſe omni hora de peccatis ſuis æſtimans iam ſe tremendo iudicio repræſentari æſtimet. Dicens ſibi in corde ſemper illud, quod publicanus ille Euangelicus fixis in terram oculis dixit *Domine non ſum dignus ego peccator leuare oculos meos ad cælos.* Et item cum Propheta: *incuruatus ſum & humiliatus ſum vſquequaque.* Ergo his omnibus humilitatis gradibus aſcenſis monachus mox ad charitatem Dei perueniet illam, quæ perfecta foras mittit timorem. Per quam vniuerſa, quæ prius non ſine formidine obſeruabat abſque vllo labore & velut naturaliter, & conſuetudine incipiet cuſtodire: non iam timore gehennæ, ſed amore Chriſti & conſuetudine ipsâ bonâ & delectatione virtutum, quæ Dominus iam in operatium ſuum mundum à vitiis & peccatis Spiritu ſancto dignabitur demonſtrare.

Luc. 18. Pſ. 118.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI] R. MS. Magiſtri, *ſi etiam.*

SED ETIAM IPSO CORPORE.] Apud S. Dunſtanum hæc verba ſunt poſt τὸν, *Monachus.* Pronomen, *ipſo*, deeſt in editione Colonienſi, & in vulgatis: habetur tamen in R. MS. Magiſtri, in veteri editione Pariſienſi, & apud Smaragdum.

VIDENTIBVS.] quia debent lucere opera noſtra bona coram hominibus iuxta Chriſti doctrinam. Id etiam præclarè docet S. Valerianus ſerm. de bono diſciplinæ circa finem: *Omnis igitur vita religionis profeſſæ integritatis debet famam ſentire: ne, quem expectat corona virtutis, pudoris damno feriat. Corporis integritas vitam muniat: integritatem fides incontaminata cuſtodiat: vt manente vtriuſque partis beneficio immaculatum hominem faciat regnare cum Chriſto. Sed in hoc ſeculo conſtat conuerſationis noſtræ ratio, vt boni ſimus. Laborandum eſt igitur, vt qui bonitatem ſequitur, bonus eſſe iudicetur. Nam, quamuis homo purum corpus immaculatúmque cuſtodiat, laceratam vitam apud Deum portat, cuius actus vultum infamat. Licet ſciamus conſcientiam ſolam bonis actibus poſſe ſufficere. Sed quantò melius eſt, vt ſemper de te ſentiat bene, qui circa ianuam tuam vanis ſuſpicionibus ſemper ægrotat. Inſitum eſt quidem naturaliter vulgo, vt de bonis ſemper malè iudicet. Sed tu, qui curam bona fama colis, ſtudio tuo gratiam integræ opinionis adquire. Vita ergo noſtra ita ſit, vt ſit omnibus nota: integritas religioni, pudor ſeruiat humilitati.* Præclara ſanè doctrina. Quamobrem humilitatem non ſolùm in corde teneamus, ſed etiam in corpore geramus, vt proximus ædificetur. Actus internos Deo, externos proximo debemus: luceant opera noſtra, vt mens proximi illuminetur. Nec vana gloria timenda eſt, ſi, vt in corpore, ſic humilitas teneatur in corde.

ID EST, IN OPERE DEI.] Sic in Regula MS. Mag. & in vetuſtâ editione Pariſienſi. Vulgò tamen vocabulum, *Dei*, deſideratur: & rectè quidem: nam ſubiungit S. B. *in oratorio.* S. Dunſtanus hæc vocabula, *in opere Dei*, non agnoſcit.

INCLINATO SIT SEMPER CAPITE.] Idem præcipit S. Baſilius epiſt. ad S. Gregorium ἕπεται δὲ τῷ ταπεινῇ καταβεβλημένῳ βλέμμα-τι ὄμμα συγκὸν καὶ εἰς γῆν φερόμενον. 1. conſentaneus eſt humili & abiecto oculus triſtis, & deorſum vergens. Quod obſeruabat S. Odo Abbas Cluniacenſis: *intantum enim* (inquit Ioannes monachus lib. 2. vitæ illius) *apud eum vſus inoleuerat regulæ, vt vbicumque eſſet, ſiue ſtans, ſiue ambulans, aut ſedens, curuato capite, defixiſque in terram luminibus incederet.*

REVM DE PECCATIS SVIS.] Qui verè humilis eſt, ſibi ſemper peccata ſua ob oculos ponit. B. Eſaias Abbas dicere ſolebat hu-

Digitized by Google

militatem nec linguam habere, quâ de aliquo negligente & improbo loqueretur: neque oculos, quibus aliorum peccata perſpiceret, neque aures, quibus ea, quæ animæ ſuæ non prodeſſent, audiret: nihil denique habere negotij, niſi cum peccatis ſuis.

QVOD PVBLICANVS ILLE.] Proponitur exemplum publicani: quia ſe huic ſimilem cognoſcit humilis. Qui ſe fatetur peccatorem, longè à ſe Phariſæi faſtum amolitur: cuius ſuperba oratio ad thronum Dei non peruenit: ſed publicani humilis deprecatio. Vnde præclare Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum hunc Euangelij locum enarrans: *Phariſæus, tumidus, ſuperbus, inflatus, talis, quales & vos videmus, non humiliato corpore, non inclinatâ cervice, ſed erectâ facie, & tumenti pectore: gratias tibi* (inquit) *Deus, quia nihil peccaui. Hoc eſt dicere Deo non habeo, quod ignoſcas. Hoc inſanus furor, hoc puniendа & damnanda ſuperbiа. Deus paratus eſt ignoſcere, & reus feſtinat indulgentiam recuſare. Publicanus humilis hominem ſe eſſe cognoſcens ſic rogauit dicens: propitius eſto peccatori, ſic iuſtificari meruit. Sic ſuperbia in Phariſæo magiſtro veſtro de templo damnata deſcendit. Meliora inuenta ſunt peccata cum humilitate, quàm innocentia cum ſuperbiâ.* Cui quadrat illud Proſperi in ſententiis c. 118. *Melior eſt in malis factis humilis confeſſio, quam in bonis ſuperba gloriatio.*

DIXIT: DOMINE NON SVM DIGNVS, &c.] Miror ſanè: quia in toto Euangelio nunquam repereris hæc verba dicta à publicano, ſed tantùm iſta Luc. 18. *Deus propitius eſto mihi peccatori.* Verùm non ea quæ in Euangelio dicta ſunt à publicano protulit S. P. Benedictus, ſed ea quæ ille, vel quiſpiam ei ſimilis dixiſſe præſumi poteſt: præſertim cùm hoc de illo dicat S. Lucas: *Et publicanus à longè ſtans nolebat nec oculos ad cœlum leuare.* Ad quæ verba reſpexiſſe videtur S. Benedictus. Aut certè dicendum eſt citaſſe ex memoriâ, non ex codice.

INCVRVATVS SVM, &c.] Ita in pſalterio Romano, pſal. 118.

VELVT NATVRALITER ET CONSVETVDINE.] Ita loquitur, quia ipſa conſuetudo veluti in naturam tranſit, monet S. Iſidorus Peluſiota epiſt. 136. *Conſuetudo quid magnum & in naturam abit paulatim: alteram eſſe naturam quidam affirmant: alij etiam conſuetudine ſuperari naturam illud veteris poëtæ adhibentes effatum.*

Πέτραν κοιλαίνει ῥαγὶς ὕδατος ἐκπεσοῦσα.

Gutta cauum reddit ſaxum, dum decidit vſque.

Et verè quid ſaxo durius? quid aqua mollius? attamen ictu aſſiduo natura vincitur duritiei. Difficilis quidem res humilitas, ſed cotidiano & aſſiduo humiliationis vſu tandem acquiritur.

SED AMORE CHRISTI ET CONSVETVDINE.] R. MS. Magiſtri: *Sed amore ipſius conſuetudinis bona.*

IN OPERARIVM SVVM.] In R. MS. Magiſtri: *per operarium ſuum.*

SPIRI-

SPIRITV SANCTO.] In R. MS. Magiſtri: *ab Spiritu ſancto.* Quod mihi arridet. Et ita coniunge: *Mundum à vitiis & peccatis ab Spiritu ſancto.*

Ex regulâ Sancti Fructuoſi Epiſcopi, ex Cap. VIII. §. 2.

IN greſſu monachi ita definitum eſt, vt nullos ſtrepitus, neque ſaltus amplos tenſis paſſibus facerent, nec alibi, dum pergunt, aſpicerent, niſi ante veſtigia ſua.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN GRESSV MONACHI.] Hic textus mutilus eſt, ſed ita reſtituendus ex cod. MS. Craſſenſi: *In habitu quoque & greſſu monachi ita definitum eſt, vt nulla diuerſitas eſſet: ſed omnes cultu veſtimentorum non varie, ſed vno & ſincero manerent. In greſſu nullos*, &c. In cod. Vindocin. legitur: *in ingreſſu.* Nam ingreſſus eſt inceſſus, ingredi incedere ſæpè apud Tullium & etiam apud ſanctam ſcripturam.

NVLLOS STREPITVS ATQVE SALTVS AMPLOS, &c.] Inceſſus indecens, & geſtus incompoſitus haud decent monachum. S. Iſidorus cap. 3. regulæ ſuæ: *Indecenter quoque vel notabiliter non incedat.* Iſta enim ſunt ſuperbi, arrogantis ac audaciæ perditæ hominis, vt videre eſt apud S. Ioan. Chryſoſtomum ſerm. 20. in epiſt. ad Romanos, qui eiuſmodi hominem ſic interpellat: τί γὰρ ὑπό μοι τὸν αὐχένα ἀνατείνεις; τί δὲ βαδίζεις ἐπ' ἄκρων ὀνύχων; τί τὰς ὀφρῦς ἀνασπᾷς; τί τὸ σῶμα φυσᾷς; 1. Dic mihi, cur enim collum ſurſum attollis? cur ſummis vnguibus ambulas? cur ſupercilia contrahis? cur pectus diſtendis? Quomodo ergo incedendum ſit monacho, ita docet S. Baſilius, in epiſt. ad S. Gregorium Theologum: καὶ τὸ βάδισμα μήτε νωθρὸν, ὡς ἔκλυσιν τῆς ψυχῆς καταμηνύειν, μηδ' αὖ σφοδρὸν καὶ σπασμώδη, ὡς ἐμπαθείαις αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνειν. 1. Inceſſus eſto nec ſegnis, qui animum diſſolutum declaret: nec rurſus vehemens inſolenterque incitatus, ne conſtomatos impetus animi ſignificet.

Digitized by Google

Ex Regulâ S. Caſſiani. Cap. XLII. §. 3.

HÆc cum fuerint in veritate poſſeſſa, confeſtim te ad caritatem, quæ timorem non habet, gradu excellentiore perducit: pro quâ vniuerſa, quæ prius non ſine pœna formidinis obſeruabas, abſque vllo labore velut naturaliter incipies poſſidere: non iam contemplatione iudicij, vel timoris illius, ſed amore ipſius boni, & delectatione virtutum. Ad quod vt valeas facilius peruenire, exempla tibi ſunt inſtitutionis ac vitæ perfectæ in congregatione commoranti pauciſſima ab vno vel duobus, non â pluribus expetenda. Nam præter id quod examinata, & ad purum excocta reperitur in paucis, etiam iſtud ex hoc vtilitatis accidit, quòd ad perfectionem propoſiti huius, id eſt, cœnobialis vitæ diligentius quis vnius imbuitur ac formatur exemplo.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM HÆC FVERINT, &c.] Habentur apud Caſſianum lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 39. citanturque, ab auctore noſtro, ſaltem quoad mediam huius capituli partem ob hæc S. B. verba: *ergo his omnibus humilitatis gradibus aſcenſis*, &c.

CVM FVERINT.] Lege, *cum fuerit*. Nempè humilitas. Nam immediatè anteà dixit: *Talibus namque indiciis & his ſimilibus humilitas vera dinoſcitur.*

PERDVCIT.] Lege *perducet*, vt apud Caſſianum.

AD QVOD VT VALEAS FACILIVS PERVENIRE.] cap. ſequ. eiuſdem libri. Hæc doctrina Caſſiani intelligitur tantùm de Cœnobitis, de quibus hoc loco agit, non de Anachoretis ſeu Eremitis, qui ex palæſtrâ Cœnobiticâ in ſolitudines venientes poſſunt alios imitari ſolitarios, cum in eis eminentior quædam eluceat perfectio, iuxta doctrinam magni illius Antonij de quâ Caſſianus lib. 5. de ſpiritu gaſtrimargiæ cap. 4. *Vetus namque eſt beati Antonij admirabiliſque ſententia monachum, qui poſt cœnobiale propoſitum faſtigia nititur ſublimioris perfectionis attingere & adprehenſo diſcretionis examine, propriis iam poteſt ſtare iudicio, atque ad arcem anachoreſeos peruenire minime debere ab vno,*

Digitized by Google

quamuis ſummo, vniuerſa virtutum genera expetere, &c. Quidam alij Patres, vt infrà oſtenditur, hanc ſingulorum imitationem etiam Cœnobitis conſulunt.

Eiuſdem. Cap. XLIII. §. 4.

QVÆ omnia vt [illegible] conſequi, & ſub hac regulâ ſpiritali perpetuò perdu[illegible] tria hæc in congregatione neceſſaria cuſtodienda ſunt tibi, vt ſcilicet ſecundùm pſalmi ſententiam: *Ego autem ſicut ſurdus non audiebam, & ſicut mutus non aperiens os ſuum, factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones*: Tu quoque velut ſurdus, & mutus, & cæcus incedas: vt abſque illius contemplatione, qui tibi fuerit ad imitandum merito pefectionis electus, vniuerſa quæcumque videris minus ædificationis habentia velut cæcus non videas; ne animatus eorum, qui hæc agunt, auctoritate vel formâ ad id quod deterius eſt, & quod ante damnaueras, traducaris. Si inobedientem, ſi contumacem, ſi detrahentem audieris, vel ſecus, quàm traditum eſt, aliquid admittentem, non offendaris, nec ad imitandum cum tali ſubuertaris exemplo. Sed vt ſurdus, qui hæc penitus nec audieris, vniuerſa tranſmittas. Si tibi, vel cuiquam conuitia inrogantur iniuriæ, eſto immobilis ad reſponſionem talionis, vt mutus auſculta ſemper hunc pſalmiſtæ verſiculum in tuo corde decantans: *Dixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in linguâ meâ: poſui ori meo cuſtodiam, dum conſiſteret peccator aduerſum me: ammutui & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Verùm & quartum hoc præ omnibus excole, quod hæc, quæ ſuprà diximus, tria ornent te atque commendent. Id eſt, vt ſtultum te ſecundùm Apoſtoli [præceptum] ſententiam facias in hoc mundo, vt ſis ſapiens, nihil ſcilicet diſcernens, nihil diiudicans ex his quæ tibi fuerint imperata, ſed cum omni ſimplicitate & fide obedientiam ſemper exhibeas, illud tantummodo ſanctum, illud vtile, illud ſapiens iudicans, quicquid tibi vel lex Dei, vel [lex] ſenioris examen indixerit. Tali etenim inſtitutione fundatus ſub diſciplinâ hac durare poteris perpetuò:

Pſal. 37.

Pſal. 38.

1. Cor. 3.

Digitized by Google

& de cœnobio nullis tentationibus inimici, nullis factionibus deuolueris. Ergo patientiam tuam non debes de aliorum ſperare virtute, id eſt, vt tunc eam tantummodo poſſideas, cum à nemine fueris irritatus: quod vt poſſit non euenire, tuæ non ſubiacet poteſtati, ſed potius de humilitate tuâ vel longanimitate quæ in tuo pendet arbitrio. Et vt hæc omnia, quæ latiori ſermone digeſta ſunt, cordi tuo facilius inculcentur, & tenaci[illegible]tis ſenſibus valeant inhærere, quoddam ex iis b[illegible]arium colligam, per quod poſſis breuitate & compendio mandatorum vniuerſa memoriter complecti. Audi ergo paucis ordinem per quem aſcendere ad perfectionem ſummam ſine vllo labore ac difficultate valeas. Principium noſtræ ſalutis ac ſapientiæ ſecundùm ſcripturas timor Domini eſt. De timore Domini naſcitur compunctio ſalutaris, de conpunctione cordis procedit renuntiatio, id eſt, nuditas & comtemptus omnium facultatum, de nuditate humilitas procreatur, de humilitate generatur mortificatio voluptatum, de mortificatione voluptatum exſtirpantur atque marceſcunt vniuerſa vitia, de expulſione vitiorum virtutes fructificant, atque ſucreſcunt, de pullulatione virtutum puritas cordis adquiritur, per puritatem cordis Apoſtolicæ caritatis perfectio poſſidetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVÆ OMNIA.] Hæc reperire eſt apud Caſſianum cap. 41. eiuſdem libri.

ABSQVE ILLIVS CONTEMPLATIONE.] Id eſt, præter contemplationem. Contemplatio hoc loco eſt conſideratio, vt ſuprà: *non iam contemplatione iudicij.*

QVOD HÆC QVÆ SVPRA DIXIMVS TRIA ORNENTE ATQVE COMMENDENT.] Lege, *quòd hæc, quæ ſuprà diximus tria ornet atque commendet.*

PRÆCEPTVM.] Redundat.

SENIORIS LEX.] τὸ, *Lex*, redundat.

ERGO PATIENTIAM.] Cap. 42. eiuſdem libri.

ET VT HÆC OMNIA.] Cap. vlt. eiuſdem libri.

BREVIARIVM.] Hoc loco eſt epitome. Gloſſæ Philoxeni.

Digitized by Google

Breuiarium, ἐπλοῦς Gloſſæ Cyrilli: ἐπλοῦν. *Hoc breuiarium.*

FRVCTIFICANT.] L. *fruticant.* i. pullulant, vt vocabula ſequentia demonſtrant. Sidonius lib. 1. epiſt. 2. *Pilis infrà narium antra fruticantibus cotidiana ſuccisio.*

Ex Regulâ S. Baſilij. Cap. CXLVII.

§. 5.

ANIMA poſt multa peccata, & poſt multas ſuæ vitæ miſerias cum quali timore, & qualibus lacrimis debet recedere à peccatis, & quali ſpè & affectu accedere ad Dominum debet. RESP. Primò quidem odiſſe debet illam ſuam priorem vitam notabilem & ipſam memoriam eius perhorreſcere, atque execrari. Scriptum eſt enim: *Iniquitatem odio habui, & abominatus ſum, legem autem tuam dilexi.* Deinde vt maiorem timorem habeat magiſtro, vtatur ignis æterni metu & pœnæ perpetuæ. Sed & lacrimarum tempus agnoſcat per pœnitentiam, ſicut Dauid docuit in ſexto pſalmo purgationem peccatorum fieri poſſe vbertate lacrimarum in ſanguine Chriſti per potentiam miſericordiæ eius, & per multitudinem miſerationum Dei, *Quia ſi fuerint peccata veſtra ſicut Fœnicium, vt niuem dealbabo: ſi autem fuerint ſicut coccinum, vt lanam candidam efficiam.* Et poſt hæc receptâ virtute & facultate placendi Deo dicit: *Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi, conſcidiſti ſaccum meum & præcinxiſti me lætitiâ, vt pſallat tibi gloria mea.* Et ita accedens ad Dominum pſallat & dicat: *Exaltabo te, Domine, quoniam ſuſcepiſti me, & non delectaſti inimicos meos ſuper me.*

INT.

Pſal. 118

Iſaiæ 1.

Pſ. 29.

Ibidem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ANIMA POST MVLTA PECCATA.] habetur apud S. Baſilium interr. 10. regul. breu. deſideratur apud Rufinum.

NOTABILEM.] Id eſt, maculoſam.

DEINDE VT MAIOREM.] non redditur ſenſus textus Græci, in quo ita habetur: ἔπειτα δὲ φόβου μὲν διδάσκαλον λαμβάνειν τὸν ἀπειλὴν

Digitized by Google

κείσηνε ἀπειλεῖου ἢ κολάσεως. 1. Deinde accipere timoris magiſtram commi-nationem æterni iudicij & ſupplicij.

SICVT PHŒNICIVM.] Sequitur Septuaginta interpretes: ἐὰν ὦσι αἱ ἁμαρτίαι ὑμῶν ὡς φοινικοῦν. 1. Si fuerint peccata veſtra vt Phœnicium. Hanc verſionem agnoſcit S. Iſidorus in Geneſim cap. 25. *etſi fuerint ſicut phoenicium.* Phoenicium eſt purpura, ſeu puniceus color à Phoeniciâ regione, vbi inuentus eſt à cane Herculis. Vide Iulium Pollucem, lib. 1. Onomaſt. cap. 4.

Digitized by Google

DE OFFICIIS DIVINIS in noctibus.

CAP. XXIII. §. 1.

HIEMIS tempore, id est, à Calendis Nouembris vsque ad Pascha iuxta consideratione rationis octauâ horâ noctis surgendum est; vt modicè amplius de mediâ nocte pausetur, & iam digesti surgant. Quod verò restat post vigilias à fratribus, qui psalterij, vel lectionum aliquid indigent, meditationi inseruiatur. A Pascha autem vsque ad suprà dictas Cal. Nouembris sic temperetur hora Vigiliarum agenda, *vt* paruissimo interuallo, quo fratres ad necessaria naturæ exeant, mox matutini, qui incipiente luce agendi sunt, subsequantur. S. B E N.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HIEMIS TEMPORE.] Omnibus, quæ ad humilitatem spectant, institutis, ordo diuini officij sequitur. Et rectè admodum: quia non potest opus Dei pro rei dignitate, nisi ab humilibus celebrari, qui & illius fructum consequuntur. Nam, vt habetur Ecclesiastici cap. 35. *Oratio humiliantis se nubes penetrabit: & donec propinquet, non consolabitur: non discedet, donec altissimus aspiciat.*

Digitized by Google

OCTAVA HORA NOCTIS.] Vetus ordo Romanus: *Feriâ quintâ maioris hebdomadæ, eâdem nocte, ſurgant ad vigilias horâ noctis octauâ.* Loquitur autem S. B. de horis iuxta antiquum morem, quo nox, ſicut dies, duodecim horis conſtabat, longioribus in hieme, brevioribus in æſtate.

VT MODICE AMPLIVS DE MEDIA NOCTE PAVSETVR.] Circa tempus æquinoctij autumnalis de quo maximè hîc agitur, ſi finitâ lectiurâ collationum, cum tenebræ terram operire incipiunt, dicatur completorium iuxta antiquum morem, vt infrà videbitur, hoc eſt, circa horam ſeptimam noſtram nocturnam, & in eo celebrando ſemihoræ ſpatio circiter conſumpto, indultâque breui morâ ad quædam neceſſaria peragenda, fiet copia monachis ad lectulos ſe recipiendi vno quadrante circiter ante horam ſecundam noctis, hoc eſt, ante noſtram octauam nocturnam: & ſic ſurgendo horâ noctis octauâ, hoc eſt, nocturnâ noſtrâ ſecundâ, pauſabunt modicè amplius de media nocte, hoc eſt, ſex horas cum quadrante circiter; quia nox olim duodecim horas complectebatur. Circa ſoliſtitium brumale, quo noctes longiores ſunt maximè in regionibus borealibus omnia ſic temperanda erunt, vt ſpatium illud monachis ad pauſationem conceſſum reſpondeat, ſeu coæquetur ſex illis horis, & quadranti, quæ conceduntur circa æquinoctium. De tempore æſtiuo infrà dicetur.

QVOD VERO RESTAT POST VIGILIAS, &c.] Senſus eſt, vt interſtitium iſtud, quod intercedit à fine Vigiliarum nocturnarum vſque ad Matutinos, hi, qui pſalterij, & lectionum ignari ſunt, in earundem rerum meditatione, ſeu lectione inſumant. Cum igitur S. B. dicit; *Meditationi inſeruiatur*, ſubauditur lectionum & pſalterij. I. lectionum & pſalterij ſtudio inſeruiatur. Nempè vt diſcant rudiores rectè legere & pronunciare lectiones & pſalterium, atque etiam interpretari: imò & ipſum pſalterium memoriæ mandent, ſi poſſint. Et hæc fuit antiqua praxis Quæ videtur in vita B. Gotuini Abbatis Aquicinctenſis in Belgio: nam hic beatus vir inſtituit, vt pueri poſt vigilias nocturnas ad lucernam ediſcerent pſalmos, lectiones & ſimilia. Quæ ante illius ætatem in vſu fuit, vt videre eſt in Concordiâ S. Dunſtani cap. 2. *Secundùm verò regulam temperius ad vigilias ſurgatur, vt nocturnali perfuncti officio & pſalmis ſuprà dictis, & vigilia pro defunctis cum laudibus ſuis, & & matutinis de omnibus ſanctis expleris, fratribus pſalmodiæ deditis vel lectioni ſecundùm præceptum regulæ, ſi qui inſiguerint, inſeruientibus, internallum vſquequo luceſcat, cum magna vigilantia cuſtodiatur. A lucis crepuſculo, dum ædituus ſignum pulſauerit, ad eccleſiam vniuerſi conueniant, factaque oratione laudes pſallant matutinas.* Quæ verba hunc S. B. locum mirificè illuſtrant: qui non eſt intelligendus de oratione mentali, quamuis alibi nulla ei aſſignetur hora. Quod mirari debet nemo: quia in antiquorum Patrum regulis nullam videmus eiuſmodi orationi horam præſcribi: cum præſertim monachi omni loco & tempore diuina

In lib. qui inſcribitur apoſtolatus Angliæ Dom Clementis Reyneri. 3. p. append. ſcrip. SS.

uina meditarentur. Quod si ita esset, debuisset S. Benedictus iis, qui psalterium & lectiones discunt aliam horam ad eiusmodi orationem assignare, quod tamen minime præstitit; vt nec tempore æstatis, cum ex regulæ præscripto vigiliæ nocturnæ & matutinæ laudes dicantur paruo tantum, quod ad requisita naturæ sufficiat, interuallo interiecto. Imò hæc interpretatio aduersatur menti *S.* Benedicti, qui vult eiusmodi orationem esse breuem (nisi fortè ex affectu diuinæ gratiæ protendatur) & in conuentu omnino breuiari. Quod tamen secus esset, si monachi tanto interuallo quod supereſt à vigiliis vsque matutinos meditationi seu orationi mentali incumberent. Nec his obstat olim contraria praxis in monasteriis illis qui erant in loco, qui Sublacus dicitur, tempore S. Benedicti, in historiâ desi. is illius monachi qui expletâ psalmodiâ, horâ constitutâ non poterat in oratione cum cæteris consistere, nam oratio illa iuxta regulæ præscriptum breuis erat, in quâ ipse monachus præ nimiâ leuitate, & nimis vrgente dæmone stare non poterat. Nec dicendum est inde sequi absurdum quod S. P. B. quidsit illo interstitio ab aliis, qui non indigent psalterij & lectionum, agendum non præscripserit. Non enim omnes horas diei minutatim persecutus est, sed quasdam liberas reliquit. Non enim ordinauit quid à matutinis laudibus finitâ psalmodia agendum esset vsque ad Primam, saltem extra Quadragesimã: nec quid tempore ieiunij agendum sit breui illo spatio inter Vesperam & lectionem Collationum: nec quid agendum sit feriâ quartâ & sextâ à Pentecoste vsque ad Calendas Octobris disponit. Nec sanè isti dies ducendi sunt, vt alij in æstate: nam non est eadem refectionis hora: nec, vt in hieme: nam debet esse alia ratio spatij, quo laborandum est in hieme, alia, quo in æstate, quod sane propter longiores æstatis in die horas prolixius esset, nempe ab horâ secundâ vsque ad nonam protrahendum, & tunc fratres ob calores nimios opprimerentur. Ista reliquit S. B. Abbatis arbitrio. His ita positis explodenda est lectio Guidonis Iuuenalis Abbatis S. Sulpitij, quæ est eiusmodi. *Quod verò restat post vigilias à fratribus (nisi qui psalterij vel lectionum aliquid indigent) meditationi inseruiatur.* Quia alibi hanc particulam, *nisi*, neque etiam in MSS. cod, repereris. Et sane plausibilior esset parenthesis regulæ à S. Dunstano correctæ hoc modo: *quod verò restat post vigilias (à fratribus, qui psalterij vel lectionum aliquid indigent) meditationi inseruiatur*: Itavt præpositio, *à*, idem sit quod, præter, iuxta illud Psalmistæ *quid mihi est in cœlo & à te, quid volui super terram.* nec sit necesse particulã, *nisi*, addere. Sed hanc parenthesim vix credo esse à S. Dunstano; quia sibi non constaret. Alia habetur lectio in editione Colinæi, hoc modo: *Si quid verò noctis restat post vigilias â fratribus (qui aliis non indigent) psalmis, vel lectioni, aut meditationi inseruiatur.* Sed hanc lectionem, quia textum omnino peruertit, in Morboniam longè amoliendam censeo.

Lib. 2. dial. S. Greg. cap. 4.

VIGILIAS.] Vigiliæ sunt officij nocturni synaxis. Sic veteres Ro-

Digitized by Google

mani nocturna sacra appellabant, ita Plautus Cereris Vigilias dixit. παννυχίδας Græci vocant, quo vocabulo vtuntur etiam Christiani pro tynaxi nocturni officij, vt Palladius cap. de Tabennesiotis S. Chrysostomus & alij.

In Aulularia in prol. & act. 5

Ex Libro 2. institutionum. Cap. XIV. quare post missam nocturnam dormire non oporteat, §. 2.

QVEM laborem præter illam rationem, quâ totâ industriâ adnitentes sacrificium Deo de fructu manuum suarum offerre se credunt, duabus ex causis eum omni obseruatione custodiunt. Quod nos quoque, si perfectioni studemus, eâdem diligentiâ conuenit obseruare. Prima, ne fortè purificationem nostram nocturnis psalmis & orationibus adquisitam inuidus inimicus liuens puritati nostræ, cui maximè semper insidiatur, & indesinenter infestus est, quadam somnij inlusione contaminet. Qui post illam satisfactionem, quam pro neglegentiis seu ignorationibus obtulimus, & confessionis nostræ veniam profusis gemitibus imploratam sollicitius nos, si tempus quietis inuenerit, maculare festinat; tunc præcipuè fiduciam nostram deiicere atque eneruare contendens, cum feruentius nos ad Deum tendere orationum nostrarum puritate prouiderit. Itavt nonnumquam quos per totum noctis spatium sauciare non potuit, sub illius horæ breuissimo tempore dehonestare conetur. Secunda verò quòd, tametsi nulla talis verenda diaboli emergat inlusio, intercedens etiam purus sopor inertiam monacho ne vigilaturo parturiat, segnémque torporem inferens menti per totum diei spatium vigorem eius obtundat, illámque hebetet perspicaciam sensus, & pinguedinem cordis exhauriat, quæ nos possit per totum diem aduersus omnes insidias inimici cautiores, robustioresque seruare. Quamobrem canonicis vigiliis priuatæ ab eis subiunguntur excubiæ, ac maiore illis obseruatione succedunt: vt & illa purificatio, quæ psalmis est & orationibus acquisita

Digitized by Google

non pereat, & intenſior ſolicitudo nos per diem cuſtoditu-
ra præparetur meditatione nocturnâ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVEM LABOREM, &c.] Hæc habentur apnd Caſſianum lib. 2. de noctur. orat. cap. 13. quem auctor noſter appellat Inſtitutionum librum ſecundum: itavt quatuor hos Caſſiani libros, qui totius vitæ aſceticæ œconomiam complectuntur, nomine inſtitutionum appellet quemadmodum Caſſiodorus de diuinis lectionibus cap. 19. quos Photius ſub vnico libro comprehendit. Gennadius tamen in Catalogo librum quartum inſtitutionum à tribus præcedentibus diſtinguit. *N. 197. bibl.*

NE VIGILATVRO.] Particula, *ne*, à Caſſiano excuſo abeſt, quæ tamen videtur hic neceſſaria.

Ex libro tertio, capite, quo ſuprà quod poſt matutinas orationes ad ſomnum reuerti non oporteat. §. 3.

CVIVS ſolemnitatis *ratio*, cur ſtatuta ſit, vel inuentâ in hac prouincia nonnulli ignorantes, expletis matutinis hymnis, rurſum reuertuntur ad ſomnum, in illam cauſam nihilominus incidentes: ob quam compeſcendam à ſenioribus ſolemnitas inſtituta eſt. Illâ namque horâ eam conſummare feſtinant, quâ neglegentioribus minuſque ſollicitis rurſum dormiendi reddatur occaſio. Quod omnimodis fieri non oportet. Et ſicut in ſuperiori libello deſcribentes Ægyptiorum ſynaxim plenius expoſuimus, ne purificationem noſtrã confeſſione ſupplici, & antelucanis orationibus adquiſitam, vel emergens quædam redundantia humorum naturalium polluat, vel inluſio corrumpat inimici: vel certè intercedens etiam puri & ſimplicis ſomni refectio interrumpat ſpiritus noſtri feruorem, ac tepefacto ſomni torpore per totum diei ſpatium inertes deinceps, ignauoſque traducat. Quod Ægyptij ne incurrant, & quidem cum ſoleant certis temporibus, etiam ante gallorum *2. de noſtur. orat. c. 13.*

Digitized by Google

cantum consurgere, missa canonicâ celebratâ, vsque ad lucem post hæc vigilias extendunt; vt eos superueniens lux matutina in hoc feruore spiritus reperiat constitutos, ac per totum diei tempus feruentiores sollicitioresque custodiat, præparatos eos suscipiens ad conflictum & diurnam colluctationem diaboli, nocturnarum exercitatio vigiliarum ac spirituali meditatione firmatos.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVIVS SOLEMNITATIS, &c.] Hæc videre est apud Cass. lib. 3. de diurn. orat. cap. 5. Per hanc solemnitatem intelligitur synaxis matutina, de quâ agit Cass. cap. 4. eiusdem libri, ea nimirum, quam nos Primam vocamus, inuenta primitùs in monasterio Bethlehemitico, ætate Cassiani, vt ipse docet. Quia post matutinum illum cursum, quem nos laudes matutinas nuncupamus, quidam negligentiores monachi somno indulgebant, eo nempe vsque ad Tertiam producto: quorum veterno vt occurreretur, à senioribus hæc Matutina, quæ aliàs Prima appellatur sole illucescente celebranda instituta est. Ex quo notandum est ante Cassiani ætatem nullum fuisse Primæ nostræ vsum in Ecclesiâ, vt etiam clarum est ex Patribus infrà citandis ipso Cassiano antiquioribus, qui nullam huiusmodi Primæ mentionem faciunt. Nec huic sententiæ aduersantur hęc S. Athanasij verba tractatu de virginitate: ἀνατέλλων ὁ ἥλιος βλεπέτω τὸ βιβλίον ἐν ταῖς χερσί σου. 1. oriens sol videat librũ in manibus tuis, post quæ protinus mentionem facit Tertiæ, Sextæ & Nonæ. Nam hic locus non intelligitur de officio diuino seu horis canonicis, sed de lectione & meditatione sacrarum scripturarum maximéque psalterij, vt illud virgo ediscat: nam anteà dixerat: ἔστω ἔργον σου διαπαντὸς μελέτη τῶν θείων γραφῶν, ψαλτήριον ἔχε, καὶ τοὺς ψαλμοὺς μάθε. 1. sit hoc opus tuum semper meditatio sanctarum scripturarum, habeto psalterium, & discito psalmos: & continuò dicit: *Oriens sol videat librum in manibus tuis*, nempe, vt psalmos discas.

MISSA CANONICA.] Missa hoc loco est synaxis horarum canonicarum, de qua infrà.

Ex Regulâ S. Cassiani. Cap. X. §. 4.

Lib. 2. de nocturn. cap. 6. 13.

NEC vlterius quisquam post purificationem nocturnarum vigiliarum in requiem somni iterum resoluatur,

Digitized by Google

donec ſuperueniente die nocturnæ meditationi operatio diurna ſuccedat; nè fortè puritatem noſtram pſalmis, & orationibus adquiſitam inuidus diabolus quâdam ſomni inluſione contaminet. Quia poſt illam ſatisfactionem confeſſionis, quam Deo pro neglegentiis, ſiue ignorationibus noſtris obtulimus, inuidus nos inimicus, ſi tempus quietis inuenerit, maculare feſtinat: & tunc fiduciam noſtrã præcipuè deiicere, atque eneruare contendit, cum feruentius & purius nos orare prouiderit. Nam multoties quos per totum noctis ſpatium ſauciare non potuit, poſt completas vigilias ſub vnius horæ breuiſſimo tempore quieſcentes dehoneſtare conatur.

Ex Regula Sancti Aureliani. Epiſcopi. Cap. XXVIII. §. 5.

POST Matutinas orationes ad ſomnum reuerti non liceat, ſed completis Matutinis ſtatim dicatur Prima; deinde vſque ad Tertiam omnes lectioni vacent.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DEINDE VSQVE AD TERTIAM, &c.] Regula Tetradij à S. Cæſario Arelatenſi dictata: *Omni tempore vſque ad Tertiam legant.* *Al. Teridij.*

Ex Regula Magiſtri. Cap. XXXIII. §. 6.

IN officio nocturno vno tempore pſallantur ante pullorum cantum in hieme nocturni dicente Propheta: *Mediâ nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Et de æſtate item dicit: *nocte vigilat Spiritus meus ad te, Deus.* Hoc eſt, de parte aliquâ noctis poſt pullorum iam cantum ſignum fiat ſurgendi. Sed hoc à vigilantibus in hieme cauendum eſt, nè *Pſ.* 118. *Iſa.* 26.

Digitized by Google

ne nocturnos pulius aut aptecedat, aut deprehendat: quia largent noctes in tempore hiemis. Nam pullorum cantus declinantis est terminus noctis: quia nox diem parit, sicut in circulo solis declinare iam diem à sextâ horâ ostenditur, id est, propter noctem tantùm festinare descendere solem, quantùm cucurrit, vt medium in circulo ascenderet diem. Sed hoc in hieme agendum est, vt nocturnos iam expletos pullorum cantus sequatur, quia noctes sunt grandes, vt digesti à somno fratres vigilanti, digesto sensu opus Dei, quod dicunt, agnoscant: Et ideo interuallum ponitur, vt prolixâ nocte somni grauitas finiatur. Nam in verni vel in æstatis tempore hoc est, à Pascha vsque ad octauum Cal. Octobris, quod est aquinoctium hiemale propter rationem brenium noctium à pullorum cantu Nocturni a fratribus inchoentur: & expleto psalmorum numero mox ei Matutinos subiungant, & secundùm psalmorum suorum numerum finiant. Et ideò in breuibus ipsis noctibus post pullorum cantum Nocturnos constituimus inchoari, & cum Matutinis coniungi, vt non se recollocantes post nocturnos ingraucscant fratres, & suaui matutino somno oppressi non solùm perdant Matutinos, sed etiam Primam iam tardè dicere confundantur. Et ideò post pullos Nocturnos cum Matutinis diximus iungi, vt digesti iam à somno prolixo fratres vtrumque opus sobriè compleant, & iam reddito Matutinorum diuino debito securi fratres vsque Primam iam, qui volent, repausent vt his horis somni omnem grauitudinem deponentes bene digesti post Primam iam leues laborare incipiant monstrante nobis de S. Heleno scripturâ cum dicit *consueuit enim factis matuninis* repausare. Ergo ne ante pullorum cantum cum in breuibus noctibus coacti fuerint fratres surgere adhuc crudi ab inchoato somno; cum in ipso impetu venarum sanguis & humor per venas bullescit, & inarmoniâ grauedinis succussati somni discoquunt membra escam, quam susceperant, in ipso adhuc incocti occisi incendio, non suscitati, sed potius occisi, cum coacti fuerint fratres surgere graui adhuc capite, & indigesto rupti effugent sancti Spiritus charismata. Et cum amaricatur carni eorum (quæ quamuis milites Deo, tamen in hac vitá interim quæ-

Digitized by Google

rit quæ ſua ſunt, etſi non in omnibus aliquantis) amarum videatur eſſe pro Deo quod dulce eſt; vt non ex integro animo amet Deum frater in pſalmis, quando per ſomnum cupit ſatisfieri carni. Nam ſicut luna in circulo minorata deputati nocti minus luminis complet officium, cum tardè ſurgit orientis exortu, tarde curſu ſuo in diem ingreditur occaſura ſic & breuitas noctium temperata cum die propter fragilitatem carnis humanæ cogit diuina in pſalmis abbreuiari, & iungi cum nocte diei officia. Ergo pſalmi nocturni hiemis tempore, hoc eſt, ab æquinoctio hiemali vſque ad æquinoctium vernale, id eſt, ab octauo Cal. Octobris vſque octauo Cal. Aprilis, ſed melius vſque vbi fuerit Paſcha, quia noctes maiores ſunt dici debent antiphonæ currente ſemper pſalterio, & reſponſoria tria, vt fiant ſedecim impoſitiones in Nocturnis, quàm octauo Matutinorum impoſitiones ſimiliter viginti quatuor vicibus ſecundùm viginti quatuor ſeniorum imitationem genua noſtra in nocte Deo flectantur cum laudibus. Nam in noctibus maioribus ideo plus pſalli debent, vt ſicut nobis Deus ad repauſationem prolixum ſpatium iunxit in nocte, & nos ei per agendas gratias iungamur in laudem. Tempore verò æſtatis, hoc eſt, à Paſcha vſque octauo Cal. Octobris octo dicantur antiphonę, currente, (vt ſuprà diximus) ſemper Pſalterio, & tria reſponſoria extra lectiones & verſum, & rogos Dei: vt tam iſtæ duodecim impoſitiones Nocturnæ, quam ſimul coniunctę, octo Matutinorum impoſitiones viginti vices cogat paruæ noctis ratio Deo genua incuruare. Quia ſomnus, cum breuis eſt, dulcis videtur eſſe carni: cum corpus hominis prolixo fatigatum labore diei minori requie, breui quieſcit in nocte. Ergo æſtatis tempore, ſicut ſuprà deſignauimus, quia minores ſunt noctes, nouem dicantur antiphonæ, & tria reſponſoria; vt fiant duodecim impoſitiones ſecundùm nomina duodecim Apoſtolorum cantici inchoati & finiti; mox eis Matutini ſubiungantur propter breuitatem noctium Sed hoc ſemper tam in hieme, quàm in æſtate; tam in die, quàm in nocte ſeu in vigiliis, cum pſallitur, caueatur, ne pſalmi aliquando combinentur, quod non licet, ſed ſingulos debere definiri cum gloria: vt nec

Digitized by Googl

orationes inter ipsos agendę perdantur, nec glorias eorum laudi Dei videamur subducere, cum compendiosâ negle-
Locus corruptus. gentiâ cogimur in se psalmos inserere constituit & finem. Quod si aliqua necessitas, omnes psallentes perurgeat, non combinent', sed conternent; tamen cum Gloriis suis subsequantur: & vt citius compleant, & psalmorum numeris non minoretur. Ergo ideo aut singulos aut ternos diximus debere dici: quia sicut vnitas in Trinitate, & Trinitas in vnitate agnoscitur; ita aut singulos, aut pro necessitate ternos credamus tamen cum gloriis suis dici debere Nam combinari ex toto non licet: quia non plus, neque minus ab vnitate & trinitate quod defuerit, Christianum decet. Et tunc perfectam fidem habemus, si Trinitatem perfectam ęqualiter in vnitate, & vnitatem in Trinitate sentimus. Nam si aliqua grauis necessitas quâuis hora psallentes perurgeat, dicendorum omnium psalmorum singula capita cum vna gloria compleant; & sic exeant oratorio: vt quâuis necessitate tamen opus Dei non videatur prętermitti.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN OFFICIO NOCTVRNO, &c.] Habetur in R. MS. Magistri cod. Corb.

ANTE PVLLORVM CANTVM.] Pullorum cantus, quod vocant veteres Gallicinium, est secunda pars diei ciuilis inter tertiam & quartam noctis vigilias circa horam nonam, vt constat ex Macrobio lib. 1. Satur. cap. 3. & Censorino, libello de Natali die, qui post sextam noctis horam seu mediam noctem, à quâ diem ciuilem Romanorum incipere scribunt, has partes constituunt; primam noctis inclinationem, quam Macrobius primam diei ciuilis partem statuit, deinde Gallicinium, posteà Conticinium, cum galli cantare cessant, quartò diluculum, tandem manè. Et hoc Gallicinium est tertius galli cantus, sub quem Petrus tertiò Christum negauit, iuxta Christi vaticinium: *antequam gallus cantet, ter me negabis.*

DE NOCTE VIGILAT SPIRITVS MEVS AD TE, DEVS.] Iuxta septuaginta interpretes: ὀρθρίζει τὸ πνεῦμά μου πρός σε ὁ Θεός Quod idem sonat.

LARGENT NOCTES.] Id est, protrahuntur. In cod. Vind. legitur, *largæ sunt nocies.*

DECLINANTIS EST TERMINVS NOCTIS.] Quia Gallicinium

Digitized by Google

cinium ſuccedit primæ noctis inclinationi, vt ex Macrobio notatum eſt.

A SEXTA.] Id eſt, à meridie.

PROPTER NOCTEM.] Id eſt, ad noctem.

A FVLLORVM CANTV.] Id eſt, circa horam nonam noctis, vt digeſti ſurgant fratres ratione cœnæ. Et hic Magiſter declarat hæc verba S. Benedicti: *à Paſcha vſque ad ſuprà dictas calendas Octobris ſic temperetur hora vigiliarum agenda.* Nam ſi refecti horâ nona in hieme fratres ſurgunt tantùm horâ octauâ noctis, ſane ſerò refecti in æſtate ob eamdem digeſtionem tardius ſurgere debent ad vigilias.

OCTAVO CAL. OCTOBRIS.] Eodem die ſtatuit æquinoctium autumnale S. Iſidorus lib. de naturâ rerum cap. 8. & lib. 5. Origin. cap. 34.

DE S. HELENO.] Fuit hic S. Helenus Heliopoleos Epiſcopus tempore Commodi Imperatoris, de eo agitur in actis S. Eugeniæ, in quibus non eadem quæ profert Magiſter, fortè meliore vſus exẽplari, ſed hæc verba, quæ haud diſcrepãt: *Perfectis igitur matutinis laudibus paululum requieuit Epiſcopus.* Fuit alter Helenus profeſſione monachus, qui & Hellen dicitur, de quo Rufinus de vitis Patrum cap. 11.

ERGO NE ANTE PVLLORVM CANTVM.] Locus corruptus, ita, vt mihi videtur, reſtituendus: *Ergo non ante pullorum cantum, ne, cum in noctibus breuibus coacti fuerint ſurgere adhuc crudi ab inchoato ſomno (cum in ipſo impetu venarum ſanguis & humor per venas bulleſcit, & inarmoniâ grauedinis ſuccuſſati ſomni diſcoquunt membra eſcam, quam ſumpſerant, in ipſo adhuc incocti cibi incendio) non ſuſcitati, ſed potius occiſi graui adhuc capite & indigeſto rupti effugent S. Spiritus chariſmata.* Senſus eſt, vt non incipiantur Nocturni ante pullorum cantum, quia tunc fratres, ſurgere coacti indigeſti & crudi, bulliente adhuc in venis ſanguine, non poterunt percipere S. Spiritus chariſmata.

LVNA IN CIRCVLO MINORATA.] Cum nempè in æſtate deſcribit minorem circulum ſuper noſtrum horizontem.

DICI DEBENT ANTIPHONÆ.] Hîc deeſt aliquid; vt in R. MS. vbi lacuna eſt poſt τὸ, *antiphonæ*, quæ ſupplenda vocabulo, *tredecim*: Quia in Nocturnis hiemis ſtatuit ſexdecim impoſitiones currente pſalterio: & perfectus erit hic numerus, ſi tribus reſponſoriis addantur tredecim antiphonæ.

SEXDECIM IMPOSITIONES.] In R. MS. poſt hæc verba ſequitur: *Secundum numerum Prophetarum extra lectiones, verſum, & rogus Dei, vt tam iſte ſexdecim impoſitiones*; Quæ hîc ſupplenda ſunt ad caſtigationem huius corruptiſſimi loci: & poſtea ſequitur, *in nocturnis, quàm*, &c. Et ſenſus eſt, vt in nocturnis ſint ſexdecim impoſitiones iuxta numerum ſexdecim Prophetarum quatuor maiorum & duodecim minorum: quibus ſi addantur octo impoſitiones Matutinarum, iuxta numerum quatuor & viginti Seniorum in Apocalypſi, fient quatuor & L. rogus

viginti genuflexiones. Impoſitiones autem ſunt modulationes, pronunciationes, recitationes; Imponere modulari, canere, recitare, vt imponere pſalmum, imponere lectionem, capitulum. Caſſianus dixit præbere pſalmum: ſed de his infrà.

CVM LAVDIBVS.] Id eſt, cum alleluya, vt infrà dicetur.

OCTO DICANTVR ANTIPHONÆ.] Ita in R. MS. cod. Corb. lege tamen, *nouem*, non *Octo*. vt paulo poſt habetur: *Quia minores ſunt noctes, nouem dicantur antiphonæ.* Quod autem hæc lectio præualeat, patet ex cap. 44. eiuſdem regulæ, vbi hic locus clariùs diſtinguitur: *In æſtate verò à Paſcha vſque æquinoctium hiemale, quod eſt octauo cal. Octobris, poſt verſum apertionis & reſponſorium Abbatis dici debent antiphonæ ſex ſine alleluya, deinde tres antiphonæ cum alleluya, currente pſalterio, vt ſuprà diximus, deinde aliud reſponſorium cum alleluya, vt fiant duodecim impoſitiones.*

ET ROGOS DEI.] Rogus à rogando eſt precatio Litaniæ, Kyrie eleiſon. Idem Magiſter cap. 35. R. MS. *poſt ipſam rogus Dei* cap. 36. *poſt hoc & rogus Dei.* Cap. 37. *rogus Dei, & verſus cluſoria* cap. 40. *& verſus & rogus Dei.*

APOSTOLORVM CANTICI INCHOATI.] Poſt π̄, *Apoſtolorum*, deſunt nonulla ſic ſupplenda ex R. MS. *Qui nocturni, vt ſupra diximus, in ipſo æſtatis tempore à pullorum cantu inchoati & finiti.*

CONSTITVIT ET FINEM.] Locus mutilus, lege, vt in cod. Corb. *Quia omni pſalmo, cui initium Propheta impoſuit, conſtituit & finem.*

Ex Regulâ Sancti Iſidori. Cap. VIII.

§. 7.

IN pſallendi officio iſta diſcretio erit. Dato namque legitimis temporibus ſigno ad orationes canonicas feſtinabunt fratres cum properatione, omnes ad chorum occurrãt, nullique ante expletum officium licebit egredi, præter eum, quem neceſſitas naturæ compulerit. Recitantibus autem monachis poſt conſummationẽ ſingulorum pſalmorum proſtrati omnes humo, pariter, celeritérque ſurgentes pſalmos ſequentes incipient: eodémque modo per ſingula officia faciẽt. Quando celebrantur pſalmorum ſpiritalia ſacramenta, refugiat monachus riſus, vel fabulas; ſed hoc meditetur corde, quod pſallitur ore. Tertiâ, Sextâ, & Nonâ tres pſalmi dicendi ſunt, Reſponſorium vnum, lectiones ex vtroque

Digitized by Google

teſtamento duæ: deinc laus, hymnus atque oratio. In Veſpertinis verò officiis primò Lucernarium, deinde pſalmi tres, reſponſorium vnum, & laudes, hymnus, oratioque dicenda eſt. Poſt veſperum autem congregatis fratribus oportet vel aliquid meditari vel de quibuſdã diuinæ lectionis quæſtionibus diſputare, conferendo pie atq; ſalubriter, tantùmq; meditando diſputandóque commorari, quoaduſque tempus Completorij poſſit concurrere. Ante ſomnum autem, ſicut mos eſt, peracto Completorio, valedictis inuicem fratribus, cum omni cautelâ & ſilentio quieſcendum, vſquequo ad vigilias conſurgatur. In cotidianis verò vigiliarum officiis primùm tres pſalmi canonici recitandi ſunt, deinde tres miſſæ pſalmorum, quarta verò canticorum, quinta matutinorum officiorum. In Dominicis diebus, vel feſtiuitatibus Martyrum ſolemnitatis causâ ſingulæ ſuperaddantur miſſæ. Verùm in Vigiliis recitandi aderit vſus, in Matutinis pſallendi, canendique conſuetudo, vtroque modo ſeruorum Dei mentes diuerſitatis oblectamento exerceantur, & ad laudem Dei ſine faſtidio ardentiùs excitentur. Poſt vigilias autem vſque ad Matutinum reficiendum eſt. Poſt Matutinum autem operandum aliquid aut legendum. Lectiones autem ex veteri & nouo teſtamento tempore officij cotidianis diebus recitentur. Sabbati verò die, atque Dominico ex nouo tantùm teſtamento pronuncientur. Monachus autem corporis ſanitate conſiſtens ſi vigiliis vel cotidianis officiis defuerit, perdat communionem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN PSALLENDI OFFICIO, &c.] Hæc habentur in regulâ S. Iſidori excusâ cap. 6. vbi ſic legitur. *In pſallendis autem officiis.*

FESTINATVR.] Lege, vt in regulâ excusâ, *feſtinâ*, in quâ omittitur, *nõ*; *fratres.* Hæc lectio confirmatur ex eodem S. Iſidoro lib. 2. de officiis Eccleſiaſticis cap. 15. *conueniunt autem omnes frequenter nocte ac die dato ſigno, feſtinâ cum properatione ad orationem ſolemnium horarum.*

LECTIONES EX VTROQVE TESTAMENTO.] In Regula excuſa ita legitur & diſtinguitur: *Lectiones ex veteri nouoque teſtamento, dua deinde Laudes.*

Digitized by Google

DEINDE LAVDES.] Laudes ſunt Alleluia, vt planum eſt ex S. Iſidoro lib. 1. de Officiis Eccl. cap. 3. *Laudes, hoc eſt, alleluia canere antiquorum eſt Hebræorum.*

LAVS.] In R. exc. *Laudes*, rectius. 1. Alleluia.

LVCERNARIVM.] Nota hîc lucernarium diſtingui ab officio veſpertino. Sed de hac re infra.

LAVDES.] id eſt, alleluia.

MISSÆ TRES PSALMORVM.] Miſſæ ſunt collectæ ſeu orationes, quæ olim dicebantur ad finem pſalmorum. Ita collectam appellat Caſſianus lib. 2. de Nocturnis orationibus cap. 7. *Qui necdum bene finito pſalmo in orationem procumbere feſtinamus ad celebritatem Miſſæ quantocyus properantes.* Ita enim legendum & antiqua lectio eſt retinenda, pro qua nonnulli ſuppoſuerunt: *celeritatem miſſæ*, per miſſam finem intelligentes. Sed abſurda prorſus loquendi formula. Dicimus enim properare ad finem, nõ ad celeritatem finis. Nec eſt quod celeritatẽ interpretentur accelerationem: nam æquè abſurdum eſt dicere properare ad acceleratione finis. Sit ergo Miſſa collecta ſeu oratio, quæ profecto celebratur, cum ſolenniter à Sacerdote profertur. Sciendum eſt enim olim à monachis Ægypti vſitatum fuiſſe ad finem cuiuſque pſalmi in orationem procumbere, quâ breuiter expeditâ Sacerdos collectam diceret, quę hîc Miſſa appellatur. Hęc plana ſunt ex Caſſiano capite citato: *Has igitur prædictas orationes hoc modo incipiunt atque conſummant, vt finito pſalmo non ſtatim in incuruationem genuum corruant, quemadmodum facimus in hac regione nonnulli, qui necdum bene finito pſalmo in orationem procumbere feſtinamus ad celebritatem Miſſæ quantocyus properantes*, &c. Et paulò poſt. *Cum autem is, qui orationem collecturus eſt è terrâ ſurrexerit, omnes pariter eriguntur: Ita vt nullus, nec antequam inclinetur ille, genuflectere, nec cum è terra ſurrexerit, remorari præſumat: ne non tam ſecutus fuiſſe illius concluſionem, quàm celebraſſe credatur.* Et nota, *celebraſſe concluſionem, non celeraſſe.* Et cap. 10. *ac præcipuè cum conſummatur oratio, in quâ nec ſputum emittitur.* Sed fuit diuerſus huiuſmodi Miſſarum ſeu collectarum recitandarum vſus. Nam S. Iſidorus hoc loco ſtatuit, vt poſt pſalmos recitentur: aliter Tetradius cap 20. ſuæ Regulæ, hoc modo: *Vigilias* (l. *ad* (*Vigilias*) *à menſe Octobri vſque ad Paſcha duos nocturnos faciant, & tres Miſſas: ab vna Miſſa legat frater.* Et art. ſequ. *Omni Dominica ſex Miſſas facite: prima Miſſa ſemper reſurrectio legatur: dum reſurrectio legitur, nullus ſedeat. Perfectis miſsis, dicite Matutinos directaneo.* Per reſurrectionem intelligitur Euangelium, quod ita appellatur, quòd die Dominicâ, quæ in memoriam reſurrectionis Chriſti celebratur, legeretur in Nocturnis; vel quia certè tantùm in Vigiliis Nocturnis diei Dominicę legebatur Euangelium de Chriſti reſurrectione ob eamdem rationem. Poſt pſalmos igitur & lectiones dic

Dominica iuxta Tetradium dicitur vna missa, seu collecta, quam excipit Euangelium, sequuntur cæteræ Missæ, tandem Matutini. In diebus Dominicis & festis, numerus Missarum augebatur ob solemnitatem Ita statuit S. Isidorus hoc capite : *Dominicis verò diebus & festiuitatibus Martyrum solemnitatis causâ singulæ superadiiciendæ sunt Missæ.* Et S. Fructuosus Archiepiscopus Bracarensis. cap. 2. suę Regulę MS. *Sabbatorum vero & Dominicarum noctium curriculis seno missarum superadiecto officio senis etiam Missis Vigiliæ cum senis responsoriis celebrantur: vt resurrectionis Dominicæ solemnitas ampliori officiorum psalmodiâ magis honoretur:* Vnde Tetradius loco citato Vigilias Dominicę cum sex Missis præcipit celebrandas, qui reliquorum dierum Nocturnis tres tantùm Missas assignat.

QVARTA CANTICORVM.] dicenda ad finem Canticorum.

QVINTA MATVTINORVM.] dicenda ad finem Matutinorum.

VERVM IN VIGILIIS RECITANDI VSVS.] vult Vigilias nocturnas tantùm recitari, Matutinos verò cani. In regulâ excusâ legitur : *Verùm in vigiliis recitandis aderit vsque in matutinis psallendi canendique consuetudo.* Hęc corrupta sunt, nec sequentibus cohęrent, quæ diuersitatis oblectamentum proponunt.

VTROQVE MODO.] Lege : *vt vtroque modo.*

VSQVE AD MATVTINVM REFICIENDVM EST.] Recta lectio in regulâ excusâ legitur : *Requiescendum est* : Sed vocabulum mutatum abus, qui nesciebant, quid sit reficere. Nam reficere hoc loco est pausare, requiescere, seu manis, corpus somno reficere. 1. instaurare Cassianus lib. 3. de diurnisorat cap. 8. *Vt post excubias totius noctis duabus fermè horis reficientes corpora sua, nequaquam per totum diei spatium somni torpore marcescant.* Hinc refectio, eodem capite. *Requie breuis huius temporis pro totius noctis refectione contenti.* Et cap. 4. eiusdem libri. *Reliquas horas* (noctis) *refectioni corporum deputatas à maioribus nostris inuenimus.*

SABBATI VERO DIE, &c.] Cass. lib. 2. de nocturn. orat. cap. 2. *In die verò sabbati & Dominico* (lectiones) *recitent de nouo testamento, id est, vnam de Apostolo, vel actibus Apostolorum, & aliam de euangeliis.*

Ex Regulâ S. Aureliani. Cap. XXIX. §. 8.

AD vigilias dum lectio legitur, aut de sparto aut de canabbe aut aliud huiusmodi manibus operamini, vt non

Digitized by Google

ſomnus obrepat. Si verò Dominicus, aut feſti ſunt dies cui ſomnus venerit, aliis ſedentibus, iubeatur ſtare, vt poſſit à ſe ſomni marcorem depellere: ne in opere Dei tepidus inueniatur, aut negligens.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD VIGILIAS.] Ex S. Cæſario Arelatenſi in regula Sanctimonialium cap. 15. *In vigiliis vt nemo per otium ſomno grauetur, ea opera fiat, quæ mentem non retrahat à lectionis auditu. Siqua grauatur ſomno, aliis ſedentibus, iubeatur ſtare, vt poſſit à ſe ſomni marcorem repellere: ne in opere Dei tepida inueniatur aut negligens.* Sed hunc locum S. Cæſarij fuiſſe corruptum certum eſt; qui ex hoc S. Aureliani loco caſtigandus eſt, his verbis: *Si verò Dominicus aut feſti dies ſunt*, ſancto Cæſario reſtitutis, hoc modo: *Si verò Dominicus aut feſti dies ſunt, quæ grauatur ſomno*, &c. Nam ſtatuunt hi patres profeſtis diebus, dum lectiones leguntur laborandum eſſe, ſi ſomnus obrepat: feſtis verò ſtandum; quia illis diebus operari ſeruilia, haud licitum eſt.

DE SPARTO.] Spartum eſt funis, reſtis, Heſychio, Suidæ & aliis. παρὰ τὸ σπείρω τὸ εἱλίσσω, inquit auctor veteris etymologici. à σπείρω. I. implico, involuo, torqueo. Gloſſæ Cyrilli: σπάρτος, *reſtis*. Idem quod πλεκτὰ. I. reſtis, in vitis Patrum. Eſt etiam ſpartum herba Hiſpanica naſticorum ſtratis, calceamentis, ſportellis, funibus nauium conficiendis idonea. Naſcitur in regione Carthaginenſi, quæ eſt Hiſpania citerior. Non tota regio profert, ſed pars quædam ob id ſterilis, quia nihil aliud parit, docent Plinius lib. 19. cap. 2. & Varrò apud Agellium lib. 17. cap. 3. Illius vſus diu Græcis ignotus fuit, etſi Homerus illius mentionem faciat Iliad. 2.

------ νῆῶν χ᾽ σπάρτα λέλυνται.

I. ſparta nauium diſſoluta ſunt. Nam ſparta hoc loco ſunt geniſtæ vt vult Plinius lib. 24. cap. 9. vel ſatiua quædam, vt canabe, vel ſtupa funendis olim nauibus apta, vt vult Agellius capite citato. Hæc herba eſt animalibus noxia, vt ſcribit Plinius lib. 19. cap. 2.

Ex Regula S. Columbani. Cap. VII. §. 9.

DE ſynaxi verò, id eſt, curſu pſalmorum & orationum modo canonico quædam ſunt diſtinguenda; quia variè à diuerſis memoriæ de eo traditum eſt, ideo iuxta vitæ qualitatem ac temporum ſucceſſionem variè à me quo-

Digitized by Google

que litteris insinuetur. Non enim vniformis esse debet pro reciproca temporum alternatione. Longior enim per longas noctes, breuiorque per breues esse conuenit. Inde & apud maiores nostros ab octauo Cal. Iul. cum noctis augmentum sensim incipit crescere cum choris breuissimi modi in nocte sabbati siue Dominicæ vsque ad initium hiemis, id est, Cal. Nouemb. in quibus XXV. canunt antiphonas psalmorum eiusdem numeri, qui semper tres loco duobus succedunt psallites: itavt totius psalterij inter duas supra dictas noctes numerum cantent XII. choris cæteras temperantes totâ hieme noctes, qua finitâ ver sensim per singulas hebdomadas terni semper decedunt psalmi: vt XII. in sanctis noctibus tantùm antiphonæ remaneant. i. cotidiani hiemalis XXV. psalmi cursus. XXIIII. autem per totum ver aut æstatem, & vsque ad autumnale æquinoctium. i. VIII. Cal. Octobris, in quo similitudo synaxeos sicut in vernali æquinoctio. i. VIII. Cal. Aprilis, dum per reciprocas vices paulatim & crescit, & decrescit. Igitur iuxta vires consideranda vigilia est, maxime cum ab auctore salutis nostræ iubemur vigilare & orare omni tempore, & Paulus præcipit sine intermissione orare. Sed quia orationum canonicarum noscendus est modus in quo omnes simul orantes horis conueniunt statutis, quibus absolutis vnusquisque in cubiculo suo orare debet. Per diurnas oras terni psalmi pro operum interpositione statuti sunt à senioribus nostris, cum versiculorum augmẽto interuenientiũ pro peccatis primùm nostris, deinde pro omni populo Christiano, pro sacerdotibus & reliquis Deo consecratis sacræ plebis gradibus, postremò pro eleemosynas facientibus, posteà pro pace Regum, nouissimè pro inimicis, ne illis Deus statuat in peccatum, quòd persequũtur nos, & detrahunt nobis: quia nescium quid faciunt. Ad initium verò noctis duodecim psalmi, ad medium noctis duodecim simul psalluntur. Ad matutinum verò bis denĩ, bisque bini per tempora breuium, vt dictum est, noctium sunt dispositi, pluribus (iam dixi,) semper nocte Dominica sabbati vigiliæ deputatis, in quibus sub vno versu LXXV. singillatim cantantur. Hæc iuxta communem dicta synaxim. Cæterùm verò, vt dixi, orandi traditio, vt possibilitas ad hoc destinati sine fastidio voti præualeat, siue

Locus corruptus.

1. Thess. 5.

Digitized by Google

perfectio possibilitatis permittat, vel capacitas mentis illius cum necessitatum consideratione, vel vitæ qualitas possit admittere, quantùm vniuscuiusque feruor exegerit, si liber ac solus sit, aut eruditionis eius quantitas postulauerit, aut status otium, aut magnitudo studij, aut operum qualitas, aut ætatis diuersitas permiserit. Ita varie vnius rei perfectio æstimanda est: quia cum labore adorationis partitur. Et ideo, licet longitudo standi aut cantandi sit varia, vnius tamen perfectionis erit æqualitas orandi, in corde & mente iugis intentio. Sunt autem quidam catholici, quibus idem est canonicus duodenarius psalmorum numerus siue per breues siue per longas noctes, sed per quaternas in nocte vices hunc canonem reddunt, ad initium scilicet noctis, ad mediúmque noctis, siue pullorum quoque cantum ac matutinum. Cursus sicut in hieme paruus esse videtur, ita æstate satis laboriosus, & grauis inuenitur. Dum crebris in noctis breuitate expeditionibus non tam lassitudinem facit, quàm fatigationem. Noctibus verò reuerentissimis Dominicæ & Sabbati ad matutinum ter idem voluitur numerus, id est, ter denis & sex psalmis. Quorum pluralitas ad sanctam conuersationem hunc numerum canonicum multis dulci indixit suauitatem tanquam & reliquam disciplinám: sub quorum nimirum regulâ nullus inuenitur lassus: & cum tanta pluralitas monachorum sit: itavt mille Abbates sub vno Archimandrita esse referantur, nulla ibi à conditione cœnobij inter duos monachos rixa fuisse fertur visa: quod nisi ibi Dei esset habitatio dicentis: *Ego in eis habitabo, & inter illos ambulabo: & ipsi erunt mihi populus*, esse non posse manifestum est, meritò itaque creuerunt, & cotidie, Deo gratias, crescunt in quorum medio Deus habitat, quorum meritis mereamur saluari.

Locus corruptus.

2. Cor. 6. Leu. 26.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE SYNAXI VERO.] Hæc habentur in R. MS. S. Columbani cod. Flor. & in editione Parisiensi, quæ sumpta fertur ex monasterio Bobiensi fundato à S. Columbano, cum in Italiâ exularet. Non extant tamen in editione Insulæ, vbi Regula S. Columbani typis mandata

Digitized by Google

mandata eſt cura Melchioris Haminsfeldij Goldaſti ex bibliothecâ monaſterij S. Galli. Quod ſane miror. Hoc autem caput multis tricis inuolutum eſt ob exemplarorum deprauationem, quas tamen euoluere pro virili conabor.

ORATIONVM MODO CANONICO.] Modus hoc loco eſt numerus.

APVD SENIORES NOSTROS.] Ita in R. MS. cod. Flor. In editione Pariſienſi: *Cum ſenioribus noſtris.* Sed prior lectio præſtat. Intelligit ſeniores ampliſſimi & celeberrimi illius cœnobij Bencor in Hiberniâ ſiti. Nam illius monachus S. Columbanus fuit, vt ſcribunt Ionas in eius vitâ, & S. Bernardus in vitâ S. Malachiæ. Fuit etiam aliud monaſterium nomine Bãcor, ſeu Bancornaburg in Anglia, in regione Britonum, qui pulſi ab Anglis in penitiores inſulæ partes ſe receperant, religione & monachorum multitudine clarum, vt teſtatur Beda lib. 2. hiſt. Angl. cap. 2. Quod ideo notaui: quia nonnulli hæc duo monaſteria confundunt: cum tamen alterum ſit in Hibernia, alterum in Britanniâ maiore.

AB OCTAVO CAL. IVLII.] ita in omnibus codicibus.

CVM NOCTIS AVGMENTVM.] Ita in regulâ MS. cod. Flor. In editione Pariſienſi legitur: *Cum noctis augmento.* Recte.

SENSIM INCIPIT CRESCERE CVM CHORIS BREVISSIMI MODI.] Ita in R. cod. Flor. rectius tamen in editione Pariſienſi. *Senſim incipit creſcere curſus à duodecim choris breuiſſimi modi.* Horum autem omnium ſenſus eſt: cum noctis augmento ſenſim incipit creſcere curſus officij diuini, qui antea breuiſſimus erat. Quomodo autem ſit paulatim augendus, non dicit: quia à Calendis Nouembris aſſignat tantum numerum antiphonarum & pſalmorum recitandorum totâ hieme in noctibus Sabbati & Dominicæ.

IN NOCTE SABBATI SIVE DOMINICÆ.] Hoc loco particula, *ſiue*, non eſt diſiunctiua, ſed copulatiua. Vt infrà eodem cap. *Ad mediúmque noctis ſiue pullorum cantum.* Solemnes autem facit vigilias Sabbati, quia olim apud multos Sabbatum ſolenne erat perinde ac Dominica, vt infra dicetur.

VSQVE AD INITIVM HIEMIS.] Hiems hoc loco paulo latius ſumitur. Nam incipit tantùm in ſolſtitio brumali.

PSALMORVM EIVSDEM NVMERI.] In editione Pariſienſi additur: *nè*, *duplicis*, ſed puto legendum, *triplicis.*

QVI SEMPER TRES LOCO DVOBVS SVCCEDVNT.] Ita in R. MS. cod. in editione Pariſienſi: *Qui ſemper tertio loco ſuccedunt.* Flor.

PSALLITES.] Ita in R. cod. Flor. male. In editione Pariſienſi legitur *Pſaltis.* Recte. Poteſt etiam legi, *pſallitis*, pro, *pſaltis.* Totum ergo hunc locum ita legendum arbitror. *In quibus viginti quin-*

Digitized by Google

que canunt antiphonas psalmorum eusdem numeri triplicis, qui semper tres succedunt psaltis. Sensus est, vt canantur quinque & viginti antiphonæ cum psalmis quinque & septuaginta, qui numerus ex quinque & viginti triplicatis exurgit: & singulis psalmorum ternionibus vna interseratur antiphona: sicque quinque & viginti antiphonæ sufficient huic psalmorum numero. Quod autem hic debeat psalli numerus psalmorum in istis vigiliis, patet ex sequentibus: *ita vt* (inquit) *totum psalterium inter duas suprà dictas noctes numero canent duodecim choris.* Id est, media pars psalterij in nocte Dominicæ, altera in nocte Sabbati cantetur: & sic vnaquæque nox habebit quinque & septuaginta psalmos, vt infra declarat: *Pluribus (vt iam dixi) nocti Dominicæ & Sabbati deputatis, in quibus sub vno cursu* LXXV. *singillatim cantantur.*

CANTENT XII. CHORIS.] In monasterio S. Columbani erat laus perpetua. i. perpetuò die & nocte in oratorio Dei laudes canebantur à diuersis monachorum choris sibi succedentibus. Notandum tamen est hos duodecim choros in diuersis oratoriis officium diuinum celebrare solitos. Nam tam prolixum officium non potuisset persolui integro die à duodecim choris sibi in eodem oratorio succedentibus. Puto igitur plura olim fuisse oratoria in monasterio S. Columbani, in quibus tres vel quatuor ex his duodecim choris sibi in Dei laudibus celebrandis succederent. Fuit etiam olim hæc laus perēnis in cœnobio Agaunensi, vt planum est ex Eucherio Episcopo in vitâ S. Mauricij cap. 13. & in cathedrali Ecclesiâ Misnensi, vt clarum est ex Hieronymo Emsero in vitâ S. Bennonis eiusdem vrbis Episcopi.

CÆTERAS NOCTES.] A supra dictis noctibus Dominicæ & Sabbati.

VER.] Lege: *Per ver.* Ita in R. MS. cod. Flor. & editione Parisiensi.

PER SINGVLAS HEBDOMADAS TERNI SEMPER DECEDVNT.] Id est, ex illis psalmis quinque & septuaginta, qui hieme in noctibus sabbati & Dominicæ dicuntur, tempore veris singulis hebdomadibus tres psalmi deducantur & subtrahantur, vt remaneant sex & triginta dicendi in sanctis noctibus sabbati & Dominicæ, in ipso solstitio æstiuo primo die, quo inciderint.

IN SANCTIS NOCTIBVS.] Ita in R. MS. cod. Fl. editio Parisiensis habet: *In singulis noctibus*, minus rectè. Nam hoc loco, quid dicendum sit in noctibus Dominicæ & sabbati, quæ S. Columbano solennes sunt, ordinatur.

I. COTIDIANI HIEMALES XXV. PSALMI CVRSVS.] Primò *π*, *cursus*, transpositum esse videtur, & legendum *Cotidiani cursus.* Secundò legendum, *triginta sex.* Vt in editione Parisiensi; quam lectionem germanam esse existimo. Quia cum ab octauo Cal. Aprilis, vsque ad octauum Cal. Iulij, quibus vernum tempus circumscribitur, tredecim connumerentur hebdomadæ, si ex singulis hebdomadis, vt diximus, deducantur tres psalmi, triginta sex remanebunt. Suadet etiam numerus duodecim antiphonarum. Nam si per singulas Antiphonas

Digitized by Google

tres psalmi concinendi sunt, duodecim antiphonarum numero absoluentur. Hi autem psalmi dicuntur hiemales cotidiani cursus, quòd in eius monasterio cotidie dicerentur hiemis tempore in nocturnis officiis.

XXIIII. AVTEM, &c.] Ita reposui, vt in editione Parisiensi: cum in nostrâ Concordiâ legeretur, *aut.* Statuitur hoc loco, quot debeant dici psalmi in vigiliis nocturnis cotidie, exceptis Dominica & sabbato, tempore veris, æstatis atque autumni.

CRESCIT ET DECRESCIT.] Nempe diuini officij synaxis cum ipsis noctibus.

PER DIVRNAS HORAS.] Intelligit primam, tertiam, sextam, nonam, vesperam.

CVM VERSICVLORVM AVGMENTO.] Sunt hi versiculi, qui dicuntur ante collectam ab iis qui retinent vsum antiquorum breuiariorum ordinis: & preces vulgò appellantur, quorum consuetudo manat ex hac institutione S. Columbani; quia olim in multis monasteriis vtraque regulâ S. B. & S. C. obseruabatur. Harum precum multus est vsus apud Græcos, quæ dicuntur ἱκεσίαι. I. pacifica. Atque etiam συνάφειαι. Id est, connexio, estque duplex, altera maior, altera minor, vt planum est ex Liturgiâ Præsanctificatorum.

Vide tractatum de origine, & progressu ordinis S. Benedicti, ad calcem nostri Martyrologij.

AD INITIVM NOCTIS.] Quod respondet Completorio.

AD MEDIVM NOCTIS DVODECIM.] Hic locus intelligendus est de synaxi nocturnâ Dominicæ & Sabbati. Quibus duodecim psalmis si adiungas quatuor & viginti psalmos matutinorum, fient sex & triginta psalmi recitandi in breuibus noctibus Dominicæ & sabbati, vt suprà diximus, vnde subiungit: *Per tempora breuium, vt diximus, noctium.* Quæ verba superiorem nostram explicationem confirmant. Præterea notandum est officium nocturnum seu vigilias nocturnas constitui à S. Columbano ex medio noctis, & matutino.

SVB VNO VERSV.] Lege: *Sub vno cursu*, vt in R. MS. cod. Flor. & editione Parisiensi, quia illis sacris noctibus Dominicæ & Sabbati propter officij prolixitatem synaxes mediæ noctis, & matutinorum nullo temporis interuallo disiunguntur.

SIVE.] R. MS. cod. Flor. addit: *Sue*, hoc modo, *siue sue perfectio possibilitas.*

QVIA CVM LABORE ADORATIONIS PARTITVR.] Lege, vt in editione Parisiensi: *Quia cum labore ac loco, adorationis vices partitur.*

CANONEM.] More Græcorum dixit, qui cursum diuini officij canonem appellant, de qua voce infrà.

SIVE PVLLORVM QVOQVE CANTVM.] Particula, *siue* hoc loco sumitur copulatiuè, vt supra obseruatum est: deest tamen in editione Parisiensi: Pullorum cantus est gallicinium, quam noctis partẽ inter officij diuini synaxes recẽset Anonymus in expositione psalmi 119.

Digitized by Google

AD SANCTAM CONVERSATIONEM.] In cod. Parisiensi: *Ac sancta conuersatio.*

HVNC NVMERVM, &c.] Lege: *Hoc numero canonico*, vt in editione Parisiensi.

DVLCI.] Lege, *dulcem*, vt in Parisiensi editione.

MILLE ABBATES.] Abbates isti erant instar præpositorum seu decanorum qui plures habebant sub se monachos, quibus omnibus præerat vnus Archimandrita. Notanda sanè in eodem cœnobio monachorum quantitas, quæ saltem erat vndecim millium, cum credendum sit sub singulis Abbatibus seu decanis, qui mille erant, saltem decem fuisse monachos; quid si quadraginta sub vno præposito, vt Pachomiani, erant? Hoc monasterium non erat Bancorense in Hibernia cuius erat monachus S. Columbanus, nam de illo, tanquam de extraneo, loquitur. Nec aliquod erat ex monasteriis Ægypti. Nam vix mihi persuadere possum ætate S. Columbani, fuisse in Ægypto tam amplum monasterium. Credibile est huiusmodi monasterium etiam fuisse in Hibernia, cum de eo tanquam de sibi apprime noto loquatur Sanctus Columbanus.

A CONDITIONE.] Præpositionem, *a*, suppleui ex R. MS. cod. Flor. & editione Parisiensi.

Ex Regulâ S. Benedicti, quanti psalmi dicendi sunt in noctibus. Cap. IX. Appendix. I.

HIEMIS tempore suprà scripto in primis versu præmisso, id est, *Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me festina.* In secundo, tertiò dicendum: *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.* Cui subiungendus est tertius psalmus, & gloria. Post hunc psalmus nonagesimus quartus cum antiphonâ aut certè decantandus. Inde sequatur Ambrosianum. Deinde sex psalmi: quibus dictis, dicto versu, benedicat Abbas, & sedentibus cunctis in scamnis legantur vicissim à fratribus in codice super analogium tres lectiones, inter quas & tria responsoria cantentur. Duo responsoria sine gloria dicantur. Post tertiam verò lectionem, qui cantat, dicat gloriam. Quam dum incipit Cantor dicere, mox omnes de sedilibus suis surgant ob honorem, & reueren-

Digitized by Google

tiam ſanctæ Trinitatis. Codices autem leganturin vigiliis, dominicæ auctoritatis tam veteris teſtamenti, quàm noui. Sed & expoſitiones earum, quæ à nominatis, & orthodoxis catholicis Patribus factæ ſunt. Poſt has verò ſex lectiones cum reſponſoriis ſuis ſequantur reliqui ſex pſalmi cum Alleluya canendi. Poſt hos lectio Apoſtoli ſequatur ex corde recitanda: & verſus & ſupplicatio Litaniæ, id eſt, Kyrie eleiſon. Et ſic finiantur vigiliæ nocturnæ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANTI PSALMI.] In cod. MS. Concordiæ deſunt hîc ſeptem capita regulæ S. B. à nono vſque ad decimum ſextum, cuius titulus eſt: *Qualiter diuina officia per diem agantur.* Omiſit illa auctor noſter, quia nihil habebat ex antiquis Patribus quod poſſet cum his capitulis conferre. Magiſter quidem in ſuâ regulâ fusè & enucleatè ſatis officia diuina ordinauit, ſed in ſua ordinatione ita à S. Benedicto diſſidet, vt iurè merito auctor noſter illam prætermiſerit. Nos verò ne quid ex regulâ S. B. in hoc libro deeſſe videretur, ea quæ ab auctore noſtro prætermiſſa fuerant appendicis nomine tranſcripſimus à Smaragdo emendicata, tum quia antiquus ſcriptor eſt, tum quia textus regulæ, quem profert, maxime conuenit cum hoc MS. cod. Concordiæ. In hoc autem titulo apud S. Dunſtanum legitur: *Quanti & quot.* Sed non videtur neceſſarium addere: *Et quot.* Quia τὸ, *quanti*, idem eſt ac, *quot.* Vt ſuprà notatum eſt.

SVPRA SCRIPTO.] Ita apud Smaragdum; quæ tamen verba non extant apud S. Dunſtanum, nec in vulgatis editionibus, quemadmodum nec in aliis cod. N. MSS. Referuntur ad illa verba: *hiemis tempore.* Vt videre eſt apud Smaragdum.

DEVS IN ADIVTORIVM MEVM INTENDE.] Hunc verſiculum omnibus actionibus ſuis præmittebant monachi illi Ægyptij, vt fuſe docet Caſſianus collat. 10. cap. 10. Vvalfridus Strabo de rebus Eccl. cap. 23. ait hunc verſiculum etiam præmiſſum fuiſſe ab iiſdem monachis horis canonicis: quod non puto, quia Caſſianus cap. citato nullam facit officij diuini mentionem: & lib. 2. de nocturnis orationibus, vt lib. 3. de diurnis orat. in quibus fusè antiquorum illorum Patrum officia diuina deſcribit, nihil tale repereris. Mihi facile in animum induxerim hoc eſſe S. P. Benedicti inuentum: cum nihil huiuſmodi ante illius ætatem legatur. Porrò de officio diuino, vt à S. P. B. ordinatum eſt, vide myſticam interpretationem apud Rupertum lib. 2. in regulam S. B.

Digitized by Google

TERTIO.] Id eſt, ter: ita loquitur S. B. cap. 35. *Et hoc idem tertiò repetatur ab omnibus.* Et cap. 38. *Et dicatur hic verſus in oratorio tertiò ab omnibus.* In vulgatis legitur, *ter.*

GLORIA PATRI.] Hoc loco S. B. verſiculos, *Deus in adiutorium. Domine labia*, & pſalmum tertium ſub vnâ gloriâ concludit. Hunc autem hymnum quem vocant glorificationis, traditione Apoſtolorum ad nos manaſſe certum eſt, vt docet S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto ad Amphilochium cap. 7. διὰ ἣν καὶ σὺν τῷ Υἱῷ τὴν δοξολογίαν προσφέρομεν τῷ Πατρὶ. ἀλλ' ἐκ τούτου ἱκανὴ ἔξαρκεῖ, ὅτι τῶν πατρῴων ἐστὶ παράδοσις; i. quapropter glorificationis hymnum Patri ſimul cum filio offerimus: ſed nonne hoc nobis ſufficit, quod hæc ſit patrum traditio? Idem docet cap. 27. & 29. In quibus agit de traditionibus Apoſtolicis, eiuſdem libri. Hic hymnus multipliciter exprimebatur. 1. Δόξα Πατρὶ ἅμα τῷ καὶ τῷ Πνεύματι ἁγίῳ. I. Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto. 2. vt notum eſt ex eodem Baſilio eiuſdem lib. cap. 27 ſecundò, Δόξα Πατρὶ ἅμα Υἱῷ σὺν Πνεύματι ἁγίῳ. I. Gloria Patri & Filio cum Spiritu ſancto. Tertiò: *Gloria & honor Patri & filio & Spiritui ſancto.* Vt ſtatuitur in Conc. Toletano 4. can. 14. *In fine pſalmorum non ſicut à quibuſdam hucuſque, gloria Patri, ſed gloria & honor patri, dicatur, Dauid Prophetæ dicente; afferte Domino gloriam & honorem.* Et in 3. Conc. Toletano ſecundæ editionis, quæ eſt Garſiæ Loayſæ can. 14. in confeſſione fidei: *Quicumque non dixeris gloria & honor Patri & Filio & Spiritui ſancto, anathema ſit.* Ita olim cecinerunt Angeli, vt notum eſt ex vita S. Eugeniæ, quæ floruit Commodo imperatore: *Et Angeli tranſeuntes hymnum Deo dicebant. Hoc ſolum intelligebatur, quod nomen Ieſu Chriſti & Spiritus ſancti in ipſis laudibus reſonabat: Gloria & honor Patri & Filio & ſpiritui ſancto, & nunc & ſemper & in ſæcula ſæculorũ, Amen.* Ariani verò abutentes verbis Apoſtoli ad ſuæ hæreſis patrocinium ita efferebant hymnum glorificationis. Δόξα Πατρὶ δι' Υἱοῦ ἐν τῷ Πνεύματι ἁγίῳ. I. gloria Patri per Filium in Spiritu ſancto. Vt conſtat ex Theodoreto lib. 1. hiſt. Eccl. cap. 24. vbi luridus ille, & diſtortâ lineamentorum compage deformis ſpado, Arianorum ſatelles & adminiſter Leontius Patriarcha Antiochenus, vt diſſimularet hæreſim, cum eſſet in ſynaxi, hæc eiuſdem hymni verba: *Gloria Patri per Filium in Spiritu ſancto*, ſubmiſsè dicebat, reliqua verò: *In ſæcula ſæculorum*, clarè & diſtinctè. Id etiam planum eſt ex S. Gregorio Turonenſi lib. 6. hiſt. cap. 14 vbi Opila Arianus diſputans cum dicto Gregorio Turonẽſi ſic ait; *Quia, inquit, gloriam non rectè reſpondetis. Nos iuxta Apoſtolum dicimus: gloria Patri per Filium.* Huic hymno additur clauſula maxime à Græcis: νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. i. nunc & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Quàm videre eſt in Liturgiâ S. Ioannis Chryſoſtomi, in vita S. Eugeniæ paulo ante citata, apud Ioannem Moſchum cap. 119. prati ſpiritualis; vbi additur particula, πάντοτε id eſt, vndique πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ, &c. Et apud Vvalfridum Strabonem mox citandum. Quidam prætermiſſis primis huius clauſulæ verbis dicebant tantùm: *In ſæcula ſæculorum*, vt apparet ex Theodoreti loco ſuprà citato,

Rom. 11.

Digitized by Google

& ex Cõcilij Toletani 4. can. 12. *In fine omnium pſalmorum dicimus, Gloria & honor Patri & Filio & Spiritui ſancto in ſecula ſeculorum, amen* Quod ſpectat ad hæc verba: *Sicut erat in principio*, in Concilio Vaſenſi. Anno DXXIX. ſtatuitur canendum poſt hymnum: *Gloria Patri. Et quia non ſolum in ſede Apoſtolica* (inquit Concilium can. 3.) *ſed etiam per totum orientem, & totam Africam vel Italiam propter hæreticorum aſtutiam, quâ Dei Filium non ſemper cum Patre fuiſſe, ſed à tempore fuiſſe blaſphemant, in omnibus clauſulis poſt, Gloria Patri, &c. Sicut erat in principio dicitur, & nos in vniuerſis Eccleſiis noſtris hoc ita dicendum eſſe decernimus.* Vbi puto hæc verba: *Totum orientem*, eſſe addititia, cum nuſquã repereris, *Sicut erat in principio*, tunc apud Græcos in vſu fuiſſe. Sed & Vvalfridus Strabo capite 25. ait Græcos non dicere, *Sicut erat in principio*; ſed hoc modo, *& nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum Amen.* Canitur autem hic glorificationis hymnus in fine ſingulorum pſalmorum. Ritum manaſſe à Damaſo Papa vulgò fertur horta u. D. Hieronymi, vt patet ex eius quadam epiſtola ad ipſum Damaſum. Sed viri docti hanc epiſtolam non eſſe S. Hieronymi aſſerunt, quia in eâ dicitur ita cani in orientali Eccleſiâ: quod tamen apparet falſum ex Caſſiano qui poſt S. Hieronymum diu vixit in oriẽte, cum ait libr. 2 de noctur. orat. cap. 8. *Illud etiam quod in hac prouinciâ* (Maſſilienſi) *vidimus, vt vno cantante in clauſula pſalmi omnes aſtantes concinant cum clamore, Gloria Patri & filio & ſpiritui ſancto, nuſquam per omnem orientem audiuimus: ſed cum omnium ſilentio ab eo qui cantat, finito pſalmo orationem ſuccedere: Hac verò glorificatione Trinitatis tantummodo ſolere antiphonam terminari.* Baron. ad an. 325.

Imò Romani rarius hunc hymnum pſalmis adhibebant, vt notum eſt ex Vvalfrido mox citando, qui viuebat tempore Ludouici Pij. Sed & varia fuit huius hymni canendi ratio, vt ex his Vvalfridi verbis cap. 25. libr. de rebus Eccl. clarum eſt: *Hunc itaque hymnum nonnulli in omnibus pene pſalmis, interdum inciſionibus pſalmorum coaptant. Reſponſoriis verò pancioribus, vt illi, qui ſtatuta Patris Benedicti in horis ſequuntur canonicis. Romani verò in pſalmis rarius, in reſponſoriis crebrius vſurpant.* Hiſpani in fine omnium pſalmorum canebant, vt patet ex Concilij Toletani 4. can. 12. ſupra citato: atque etiam reſponſoriis, in lætis quidem, non in triſtioribus, vt ſtatuitur can. 15. eiuſdem concilij infra citando. Vnde in officio defunctorum omittitur, vt decernitur. 1. additione Capitularis Ludouici Imperatoris titulo 66. mox citando.

PSALMVS NONAGESIMVS QVARTVS.] In MSS. cod. S. Germ. ma. S. Far. Vict. p. additur: *Venite exultemus.* Poſt imploratum præmiſſis verſiculis & pſalmo tertio Dei auxilium hoc pſalmo ſe mutuò fratres ad laudes Deo perſoluendas excitant: ac propterea appellatur à Magiſtro cap. 44. ſuæ regulæ *reſponſorium hortationis. Oportet*, inquit, *in nocturno ab Abbate dici verſum apertionis. Reſponſorium hortationis.* Appellatur & pſalmus inuitatorius, qui olim in officio defunctorum non dicebatur, vt notum eſt ex primâ additione Capitul. Lud. Imp. titul. 66.

Digitized by Google

Pſalmus inuitatorius & gloria pro defunctis non canitur: & propter eamdem cauſam appellatur ſonus in officio Moſarabo Iſidoriano. *Sonus eſt Venite exultemus Domino, iubilemus Deo ſalutari noſtro.*

INDE SEQVITVR AMBROSIANVM.] Ita hunc locum Regulæ exponit Vvalfridus Strabo cap. 25. lib. de rebus Eccleſiaſticis. *In officiis quoque, quæ beatus Benedictus Abbas omni ſanctitate præcipuus ordinauit, hymni dicuntur per horas canonicas, quos Ambroſianos ipſe nominans, vel illos vult intelligi, quos confecit Ambroſius, vel alios ad imitationem Ambroſianorum compoſitos.* rectè. Dicti ſunt à S. Ambroſio, vt teſtatur S. Iſidorus lib. 1. de offic. Eccl. cap. 6. *Atque inde hymni ex eius* (Ambroſij) *nomine Ambroſiani vocantur, quia eius tempore primùm in Eccleſiâ Mediolanenſi celebrari cœperunt: cuius celebritatis deuotio poſt hac per totius occidentis Eccleſias obſeruatur.* Horum meminit Concilium Turonenſe ſecundum can. 24. eoſque probat, aliosque cantari dignos: *Licet hymnos Ambroſianos habeamus*, &c. quemadmodum & concilium Toletanum quartum can. 12. etſi non ſunt de ſcripturis canonicis: *Hymni humano ſtudio ad laudem Dei atque Apoſtolorum & Martyrum triumphos compoſiti eſſe noſcuntur, ſicut quos beatiſſimi doctores Hilarius & Ambroſius ediderunt*, &c. Nec his obeſt canon 30. Concilij 1. Bracarenſis: *Item placuit, vt veteris teſtamenti nihil poëticè compoſitum in Eccleſiâ pſallatur, ſicut & ſancti præcipiunt canones* Nam Concilium tantùm vetat veteris teſtamenti textum poëticè compoſitum cani in Eccleſiâ, ne per huiuſmodi poëſin ſanctæ ſcripturæ puritas & maieſtas adulteretur: non tamen reiicit hymnos ab orthodoxis Patribus elucubratos. de Ambroſianis conſule Rupertum lib. 2. in Regulam S. B. cap. 5.

BENEDICAT ABBAS.] Ita hunc locum explicat Smaragdus: *Id eſt, poſt verſum à cantante dictum dicat Abbas: precibus omnium ſanctorum ſuorum ſaluet & benedicat nos Dominus, vel aliquam aliam eiuſmodi benedictionem.* Hæc ergo benedictio eſt capitulũ illud, quod modò appellatur abſolutio. Poſtea multa addita ſunt, vt oratio Dominica, petitio benedictionis à lectore, cuius mentio fit. 1. add. Capitul. Lud. Imp. tit. 67. *Vt lector ſtando benedictionem poſtulet.* &, *tu autem Domine*, in fine lectionis: cuius mentio fit eâdem additione tit. 69. *Deinde regula, aut Homilia quædam legatur; deinde, Tu autem Domine, dicatur.*

SVPER ANALOGIVM.] Analogium eſt pulpitum, id quod ſupponitur libro. Ita Iulius Pollux lib. 1. Onomaſtici cap. 14. qui tamen ait in hac ſignificatione non reperiri apud bonos auctores: Gloſſæ MSS. in regulam S. Benedicti cod. S. Victoris Pariſienſis: *Analogium, Lectorium.* Gloſſæ Iſidori. *Lectrum, analogium, ſuper quo legitur.* Eædem Gloſſæ: *Lampium, pulpitum, analogium.* Eædem Gloſſæ: *Pulpitum, analogium, lectrum.* A nomine, *Lectrum*, fit Gallica vox, *lutrein.* i. analogium Papias analogium ſumit pro ſuggeſtu, *Analogium dicitur quod ſermo inde prædicetur*, ex S. Iſidori lib. 15. Origin. cap. 4. Vvalfridus rerum Eccl. cap. 6. *Analogium quod in eo verbum Dei legatur & annuncietur.*

Digitized by Google

rur. Eſt etiam analogium manuale. Gloſſæ Philoxeni : *Manuale ἀναλόγιον.* quid ſit Manuale, explicant Gloſſæ Iſidori : *Manuale liber ad gerendum aptus, qui enchiridion dicitur.* Mentio fit analogij in Gloſſis Arabico Latinis, ſed ſine interpretatione. ἀναλογῖον autem apud Suidam eſt ἐν ᾧ τίθενται τὰ βιβλία. i. in quo ponuntur libri : ſed eſt pluteus, repoſitorium, ſeu armarium librorum.

TRIA RESPONSORIA.] Quid ſit reſponſorium explicat S. Iſidorus lib. 1. de offic. Eccl. cap. 8. *Reſponſoria*, inquit, *ab Italis longo ante tempore ſunt reperta, & vocata hoc nomine, quod uno canente chorus conſonando reſpõdeat. Ante autem id ſolus quiſque agebat : nunc unus interdum duo, vel tres communiter, choro in plurimis reſpondente.* Idem lib. 6. Etymologiarum cap. 19. *Reſponſorios Itali tradiderunt. Quod carmen inde reſponſorios eanus vocant, quòd alio deſinente alter reſpõdeat. Inter reſponſories autem & antiphonas hoc differt, quod in reſponſoriis unus verſum dicit, in antiphonis autem verſibus alternant chori.*

POST TERTIAM VERO LECTIONEM, QVI CANTAT DICAT GLORIAM.] Nempe in tertio reſponſorio. Hunc regulæ locum reſpexit Valfridus Strabo cap. 25. ſupra citato, cum ait hunc verſum paucioribus reſponſoriis aptare eos, *Qui ſtatuta Patris Benedicti in horis ſequuntur canonicis.* Sed fuit diuerſus vſus : nam crebrius Romani hunc glorificationis hymnum canebant in reſponſoriis, vt notat idem auctor eodem capite Ab antiquis tamen non adhibebatur, vt notat Amalarius Fortunatus lib. de ordine *Antiphonarij* cap. 2. *priſcis temporibus non cantabatur gloria poſt verſum, ſed repetebatur reſponſorius.* Concilium Toletanum 4. can 15 redarguit eos, qui non adhibebant : *Gloria Patri*, reſponſoriis, & ſtatuit cum hac diſcretione eſſe canendum : *Vt in latis ſequatur gloria, in triſtioribus repetatur principium*, quod adhuc eſt in vſu.

A NOMINATIS ET ORTHODOXIS CATHOLICIS PATRIBVS.] In cod. MSS. S. Germ. ma. Ebr. Far. & Vict. ma. ſcribitur. *A nominatiſſimis & Catholicis & orthodoxis*, apud S. Dunſtanum & in vulgatis editionibus: *A nominatiſſimis doctoribus, orthodoxis & catholicis patribus.* cod. MS. Vict. p. legit *A nominatis doctoribus & orthodoxis patribus.*

CVM ALLELVIA CANENDI.] MS. cod. S. Ebrul. *Cum albis canendi.*

EX CORDE RECITANDA] Ex corde recitare eſt memoriter dicere, quod Græci vocant, ἀπομνημονεύειν. à σῆθος. i. pectus. Palladius in Lauſiaca cap. de Herone, πεζὸς βαδίζων ἀπομνημονεύει ψαλμοὺς δεκαπέντε. i. pedes ambulans ex corde recitabat quindecim pſalmos.

SVPPLICATIO LITANIÆ.] In cod. MS. Vict. ma. *Supplicatio & litania.* ſed de his infra.

Qualiter æstatis tempore agatur nocturna laus ex Regula Sancti Benedicti, cap. X.

Appendix 2.

APASCHA autem vsque ad calendas Nouembris omnis, vt supra dictum est, psalmodiæ quantitas teneatur. Excepto quod lectiones in codice propter breuitatem noctium minimè legantur: sed pro ipsis tribus lectionibus vna de veteri testamento memoriter legatur, quam breue responsorium subsequatur. Et reliqua omnia, vt dictum est, impleantur. Id est, vt numquam minus à duodecim psalmorum quantitate ad vigilias nocturnas dicatur, exceptis tertio & nonagesimo quarto psalmo.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT NVNQVAM MINVS A DVODECIM PSALMORVM QVANTITATE] Veteres illi Ægyptij monachi hunc duodenarium numerum psalmorum tam in vigiliis nocturnis, quàm in synaxi vespertinâ mordicus retinuerunt, quòd esset ipsis Angelicâ reuelatione traditus. Nam cum vnà conuenissent, vt certum quendam psalmorum numerum struerent, alij verò quinquagenos, alij sexagenos, alij plures pauciores ve, quisque pro animi sui feruore recitandos contenderent, quæstione vsque ad synaxim protractâ, Angelus eis apparuit: qui duodecim psalmis coram decantatis adhibitóque in fine Alleluia, ab vniuersorum oculis subtractus, quæstioni finem imposuit, scribit Cassianus lib. 2. de nocturnis orationibus cap. 5. & 6. Eundem psalmorum numerum cum in vigiliis nocturnis, tum in vespertinâ synaxi decantandum S. Pachomio Angelus reuelauit, vt scribit Palladius cap. de Tabennesiotis. Hacque ratione noluit S. B. ab hoc numero deflectere saltem in nocturnis vigiliis. Nam in synaxi vespertinâ noluit hunc duodenarium numerum obseruari breuitati consulens: quia diuinis officiis multa adiecit, insuper & completorium, quæ non erant in canone priscorum illorum monachorum. Synodus Turonica. 2. can. 18. ob eamdem Angeli reuelationem in vtraque celebritate nocturnâ & vespertinâ statuit, vt non minus, quam duodecim psalmi canerentur: etsi in quibusdam mensibus hunc augeat numerum in vigiliis nocturnis. *Et ad duodecimam*,

Digitized by Google

inquit, *duodecim cum alleluia, quod etiam Angelo ostendente didicerunt* (antiqui Patres) *si ad duodecimam duodecim psalmi, cur ad matutinum, non itemque duodecim explicentur?* hoc autem loco matutinum pro vigiliis nocturnis vsurpatur, vt infra explicabitur. Sic in officio monasterij sanctorum Agaunensium, hoc est, S. Mauricij & sociorum eius à sancto Auito Viennensi antistite aliisque Episcopis instituto non minus, quàm duodecim psalmi in nocturnis vigiliis recitabantur, vt testatur Aimoinus lib. 3. de gestis Franc. cap. 80. vbi de illo officio agit: *Verùm in Ianuario*, inquit, *& Februario, vt possibilitas sinebat. Hoc tamen obseruantes, ne minus à duodecim psalmorum quantitate ad nocturnas dicerent vigilias.* Causam non profert Aimoinus: sed satis clara est ex supra citatâ Synodo Turonicâ, quæ cum prorsus idem officium instituat, ac antea S. Auitus, vt ex vtriusque loci collatione patet, nullamque aliâ referat huius instituti causam, quàm reuelationem Angelicam, clarum est non aliam ob causam institutum esse à S. Auito, vt saltem duodecim psalmi in vigiliis nocturnis & synaxi vespertinâ canerentur. Apponam hîc textum synodi & explicabo: *Vt in diebus festis ad matutinum sex antiphonæ binis psalmis explicentur. Toto Augusto Manicationes fiant, quia festiuitates sunt & Missæ sanctorum: Septembri septem antiphonæ explicentur binis psalmis: Octobri, octo, ternis psalmis: Nouembri: nouem, ternis psalmis: Decembri, decem, ternis psalmis: Ianuario & Februario itidem vsque ad Pascha. Sed vt possibilitas habet, qui facit amplius pro se, & qui minus, vt potuerit. Superest, vt vel duodecim psalmi expediantur ad matutinum (quia patrum statuta præcipiunt) vt ad sextam sex psalmi dicantur cum alleluia, vt ad duodecimam duodecim, itemque cum alleluia, quod etiam Angelo ostendente didicerunt*: Hæc diuini officij institutio eadem omnino habetur apud Aimoinum capite citato. Primò ergo hæc verba huius canonis: *In diebus festis*, sunt castiganda & legendum: *In diebus æstiuis*, vt apud Aimoinum: *In diebus enim æstiuis sex antiphonæ*, &c. non enim quæstio est de diebus festis, sed de totius anni cursu, qui non integer ordinaretur, si hoc loco de festis diebus ageretur, cum nihil statueretur de tempore æstiuo ad Septembrem vsque, in quo statuuntur duodecim psalmi canendi. Ita enim intelliguntur illa verba: *Sex antiphonæ binis psalmis explicentur.* 1. sub vnâquâque istarum antiphonarum bini psalmi canantur: & sic efficies duodecim psalmos, quæ explanatio satis est manifesta ex sequentibus. Aimoini verbis: *In Septembri verò septem antiphonæ canebantur, distributis vnicuique binis psalmis*, & sic erunt quatuordecim psalmi in Septembri recitandi, & ita explicanda concilij verba: *Septembri, septem antiphonæ explicentur binis psalmis.* Octobri verò si octo, nempe antiphonæ ternis psalmis explicentur, recitandi sunt psalmi quatuor & viginti: Nouembri septem & viginti, cum nouem antiphonæ ternis psalmis explicentur, & Decembri triginta psalmi cum decem antiphonæ ternis etiam psalmis expediantur. Porrò duodenarius hic numerus mysticus est, significat enim duodecim Patriarchas, Apostolos, funda-

Digitized by Google

menta & portas cœlestis Hierusalem, duodecim fontes aquarum in Exodo, duodecim stellas, quibus mulier in Apocalypsi coronatur, & siquid simile in scripturis reperitur.

Ex regula S. Benedicti capite XI. qualiter Dominicis diebus vigiliæ agantur.

Appendix. 3.

DOMINICO die temperius surgatur ad vigilias: in quibus vigiliis teneatur mensura, id est, modulatis (vt supra dispossuimus) sex psalmis & versu, residentibus cunctis dispositè, & per ordinem in subsellijs, legantur in codice, vt supra diximus, quatuor lectiones cum responsoriis suis: vbi tantùm in quarto responsorio dicatur à cantante, gloria. Quam dum incipit, mox omnes cum reuerentiâ surgant. Post lectiones sequantur ex ordine alij sex psalmi cum antiphonis & versu. Post quos iterum legantur quatuor lectiones cum responsoriis suis, ordine, quo supra. Post quas dicantur tria Cantica de Prophetis, quæ instituerit Abbas. Quæ cantica cum alleluia psallantur. Dicto etiam versu, & benedicente Abbate, legantur aliæ quatuor lectiones de nouo testamento, ordine quo supra. Post quartũ responsorium incipiat Abbas hymnum, *Te Deum laudamus*, quo perdicto, legat Abbas lectionem de Euangelio, cum honore & tremore stantibus omnibus quâ perlectâ, respondeant omnes, amen: & subsequatur mox Abbas Hymnum, *Te decet laus*. Et datâ benedictione incipiant matutinos. Qui ordo vigiliarum omni tempore tam æstatis, quàm hiemis æqualiter die Dominico teneatur: nisi fortè, quod absit, tardiùs surgant & aliquid de lectionibus breuiandum est, aut respõsoriis: quod tamen omnino caueatur, ne proueniat. Quod si contigerit, dignè inde satisfaciat Deo in Oratorio, per cuius euenerit neglectum.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DOMINICA DIE TEMPERIVS SVRGATVR.] In cod. MS. maiori S. Germ. legitur : *Temporius* optima lectio. Gloſſæ Philoxeni : *Temporius*, ἐναίτιος. Gloſſæ Cyrilli : ἐναίτιος, *Temporius*, ita loquitur Tertullianus lib de anima. *In maſculis, temporius effingitur.* Vetus ordo Romanus in ordine Paſchæ : *Conueniat ſchola temporius.* Hinc caſtigandus eſt locus eiuſdem ordinis in ordine in nocte paraſceues: *In nocte paraſceues temporaria.* i. *media nocte, paruum ligneum ſignum ſonetur.* Legendum eſt enim, *Temporius*, alioqui nullus eſſet huius loci ſenſus. Confirmatur ex ordine in cœnâ Dominæ ſupra, vbi hæc habentur : *Feriâ quintâ maioris hebdomadæ eâdem nocte ſurgant ad vigilias horâ noctis octauâ.* i. ſecundâ noſtrâ nocturnâ. Igitur cum in nocte paraſceues præcipitur pulſare ſignum mediâ nocte, recte ſequitur illâ nocte pulſandum ſeu ſurgendum temporius, ſeu citius, aut maturius : Temperius autem S. B. ſurgendum eſſe præcipit die Dominicâ, quia propter ſolemnitatem & reuerentiam huius diei auget officium nocturnarum vigiliarum iuxta morem priſcorum illorum Ægypti monachorum, & aliorum, qui diebus Dominicis & feſtiuis, vigilias nocturnas augendas eſſe cenſuerunt, vt notum eſt ex Caſſiano lib. 3. de diurnis orat. cap. 8. ex regula Tetradij cap. 25. S. Columbani cap. 7. S. Iſidori cap. 6. S. Fructuoſi Epiſc. cap. 3. Pauli & Stephani cap. 11. *Mane dictâ Primâ nullus ſe in lecto recolloceat præter die Dominico & feſtis diebus, in quibus vigiliarum labore & præteriti diei æſtu ſolito amplius fatigati paululum poſt primam, qui ex vobis voluerint, membra ponamus in lectis.* l. ponamus

CANTICA.] Canticorum, quæ in diuinis officiis dicuntur, meminit S. Iſidorus cap. 6. regulæ & lib. 1. de officiis Eccl. cap. 4. vbi hoc diſcrimen ſtatuit inter canticum & pſalmum : *Canticum autem vox humana eſt, pſalmus verò, qui canitur ad pſalterium.*

CVM ALLELVIA.] MS. S. Ebrulphi, *Cum albis.*

QVATVOR LECTIONES DE NOVO TESTAMENTO.] Non tamen de Euangelio : quia poſt, *Te Deum*, nominatim exprimit dicendam eſſe lectionem de Euangelio, quam præcipit à fratribus ſtantibus audiri ob reuerentiam : quod de his lectionibus Noui Teſtamenti etiam ſtatuiſſet, ſi voluiſſet eas ſumi ex Euangelio.

TE DEVM LAVDAMVS.] Huius hymni mentio fit in regula Tetradij, in quâ præcipit hunc hymnum cani in laudibus matutinis. *Perfectis Miſſis, dicite matutinos directaneò. Exaltabo te Deus meus, & rex meus. Deinde, Confitemini. Inde, Cantemus Domino. Lauda anima mea Dominum. Benedictiones. Laudate Dominum de cœlis. Te Deum laudamus. Gloria in excelſis Deo; & Capitulum. Omni Dominica ſic*

Digitized by Google

dicatur. Vbi nota hymnum *Gloria in excelsis Deo*, cani in laudibus matutinis: idque iuxta antiquum morem. Sic S. Athanasius in lib. de Virginitate, vbi normam diuini offici tradit, hunc hymnum Angelicum ad diluculum recitari iubet. Διάταγμα δὲ. Εὐλογεῖτε πάντα τὰ ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, &c. Id est, diluculum. Benedicite omnia opera Domini Domino. Gloria in excelsis Deo, &c. Vt autem ad hymnum, *Te Deum laudamus*, redeamus, præcipitur tum à D. B. tum à Tetradio cantari in Dominicâ, quia proprius huius celebritatis hymnus est. Vnde apud Alcuinum, in libro de officiis per ferias hic hymnus inscribitur: *Hymnus Dominicalis*: etsi Romani olim illum canerent tantùm in natalitiis Pontificum, vt scribit Amalarius Fortunatus lib. de ordine *Antiphonarij* cap. 2 *Interrogaui* (magistrum Ecclesiæ Romanæ) *si canerent per Dominicas noctes, Te Deum laudamus. Responsum est; tantum in natalitiis Pontificum, Te Deum laudamus, canimus.* Sed hic mos postea mutatus est. Præterea notandum est nullum eximi à S. P. B. huius hymni canendi tempus: ne quidem quadragesimale. Hinc fit vt illum omni tempore cani solitum sit à monachis Benedictinis. Quod cum Episcopi in conciliis Galliæ & Italiæ congregati minime probarent, interpellassentque Abbates & monachos nonnullos, cur in Dominicis Aduentus, & Quadragesimæ: *Te Deum laudamus*, in suis Ecclesiis psallerent, & respondissent illi nullum tempus à S. B. in suâ regulâ exceptum fuisse, Episcopi aliquid de regula S. B. immutari nefas ducentes monachis hunc hymnum prædictis temporibus psallere permiserunt, vt scribit Radulphus Glaber lib. 3. hist. cap. 3.

Legat abbas lectionem de Evangelio.] Si est sacerdos aut Diaconus, alioqui non debet legere Euangelium publicè in diuino officio, vt monet Smaragdus hoc loco: *Dixit enim* (S. B.) *incipiat Abbas hymnum, Lectionemque Euangely legat. Tamen non hoc omnes debent, valentque facere Abbates. Sunt enim, qui aut impediente culpâ non debent, aut impossibilitate nocente non valent. Igitur sunt Abbates, qui nec Sacerdotis, nec Leuitæ fungantur ministerio, ideo nec sacro-sanctum legere possunt Euangelium.* Ex quo loco sequitur non fuisse olim vsu receptum, vt omnes Abbates essent sacerdotes, vel Diaconi. Id docet Rupertus lib. 2. in regulam S. B. cap. 10. *Olim non ita erat. Multi Abbates erant, qui sacros ordines non habebant; exempli gratiâ Equitius Abbas, cuius vitam, vel actus B. Papa Gregorius primo dialogorum narrat.* Quare quorumdam recentiorum opinioni suffragari non possum, qui dicunt Abbatem teneri ad sacerdotium ex regulæ S. B. instituto. His enim antiqua praxis & instituta omnino aduersantur. B. Seruandus Abbas, qui familiaris erat S. P. B. Diaconus fuit, non presbyter, Alcuinus ille magnus Diaconus fuit, non sacerdos, vt ex eius vita constat. S. Ratbertus Paschasius Abbas Corbeiensis numquam presbyter fuit, sed Diaconus, item S. Adalardus Abbas etiam Corbeiensis numquam presbyter fuit, vt ex eorum actis notum est. S. item Eugendus nunquam ad hunc ordinem promoueri voluit:

S. Greg. lib. 2 dial. cap. 35.

Sur. 2. Ian.

Digitized by Google

& cum de hoc ordine ſuſcipiendo ſollicitaretur, dixit vtilius multò eſſe Abbati propter iuniorum ambitionem liberum à ſacerdotio præeſſe fratribus. Multique alij quos enumerare longum eſſet. Petrus Blæſenſis valde probabiliter credit S. P. Benedictum numquam fuiſſe preſbyterum. Neque ipſe S. Maurus S. B. diſcipulus vnquam ſacerdos fuit, ſed diaconus tantũ, vt ex Fauſto manifeſtè liquet & certè in miſſalibus MSS. monaſterij Foſſatenſis, & in editis Eccleſiæ Pariſienſis hæc de S. Mauro collecta habetur. *Deus, qui Beatum Maurum Leuitam æternæ gloriæ conceſſi, vt ſieri participem*, &c. Nec in hac re fuit regulæ præuaricator: cum nullum ſit præceptum in regulâ S. B. manifeſtum, quo Abbates obſtringantur, vt preſbyteri fiant. Et loci regulę, qui opponuntur à Dom. Antonio d Yepez de audiendis confeſſionibus, Miſſis faciendis, & ſimilibus intelliguntur, ſi Abbas ſit Sacerdos. Nec in Comitiis generalibus Abbatum Aquiſgrani habitis coram Ludouico Pio Imperat. ad ordinis reformationem aliquid eiuſmodi præcipitur: imò tit. 62. habetur: *Vt Abbas, præpoſitus, & decanus, quamuis preſbyteri non ſint, lectoribus benedictionem tribuant.* Poſteà tamen inſtitutum eſt, vt Abbates preſbyteri ordinarentur. Vt ſtatuitur *de qualitate & ætate.* Tit. 14. cap. *vt Abbates.*

Epiſt. 23.

Sur. 1. Ian.

1. Cap. Lud. Imp.

STANTIBVS OMNIBVS.] Ob reuerentiam ſancto Euangelio debitam: qui ſanè ſtandi mos; dum Euangelium legitur, eſt ab Apoſtolis, vt clarum eſt ex liturgiâ S. Marci: Στῶμεν ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου. ſtate, audiamus S. Euangelium: huius moris meminit S. Germanus in Theoriâ myſticâ. ὁ λόγος τοῦ θεοῦ· ὀρθοὶ ἀκούσωμεν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, &c. i. verbum Dei eſt; recti audiamus ſanctum Euangelium: Anaſtaſius. 1. Papa inſtituit, vt, cum recitatur Euangelium, ſacerdotes non ſederent, ſed curui ſtarent, vt refert Anaſtaſius Bibliothecarius in eius vita.

RESPONDEANT AMEN.] Amen, hoc loco eſt affirmantis, non optantis: vt rectè notat Smaragdus: & ſignificat verè, non verò, fiat: hacque particulâ chorus ſe Euangelio credere profitetur.

DATA BENEDICTIONE.] Nunc loco iſtius benedictionis dicitur collecta. Quæ ſane tempore Gratiani dicebatur, vt videre eſt, 16. qu. 1. cap. *Hinc eſt etiam*, cum ait: *Lectionem quoque Euangelij ſimiliter Abbati ad legendum tribuit* (S. B.) *quam ſubſequenti oratione legere ſimiliter Sacerdotalis officij eſt.* Vbi haud dubiè ponit ſubſequentem orationem loco benedictionis.

DATA BENEDICTIONE.] A Sacerdote. Quare non dixit S. B. *Benedicat Abbas.* Quia forte non erit Sacerdos: quæ Benedictio cum detur toti conuentui non debet dari, niſi à ſacerdote.

INCIPIANT.] Ita vulgo Tamen in cod. MSS. S. Ebrul. & S. Far. legitur: *incipiat.* Rectè ſatis meo quidem iudicio, vt hoc verbum referatur ad Abbatem. Moris olim fuit, vt Abbas officium inciperet: id manifeſte conſtat ex R. MS. Magiſtri cap. 44. *Oportet in nocturno ab abbate dici verſum apertionis*, &c. vbi verſus apertionis eſt, *Domine labia mea*

Digitized by Google

aperies. Nam ab eo versu incipit nocturnos Magister non à versu *Deus in adiutorium meum intende.*

Qualiter matutinorum solemnitas agatur ex Regula S. Benedicti, capite XII.

Appendix. 4.

IN matutinis Dominico die in primis dicatur sexagesimus sextus psalmus sine antiphonâ. Post quem dicatur quinquagesimus cum Alleluia. Post quem dicatur centesimus decimus septimus & sexagesimus. Inde benedictiones, & laudes, lectio de scriptura vna ex corde, & responsorium, Ambrosianum, versus, canticum de Euangelio, & completum est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN MATVTINIS.] Matutini hoc loco sunt Laudes, vt vulgò loquuntur. Sed nunc matutini appellantur vigiliæ nocturnæ. Et quidem olim aliquando ita sunt appellatæ vigiliæ nocturnæ. Vt videre est in synodo. 2. Turonensi can. 18. *In diebus festis* (l. *æstivis*) *ad matutinum sex antiphonæ binis psalmis explicentur.* Et infrà: *Cur ad matutinum non itemque vel duodecim explicentur?* Quòd hi loci de nocturnis vigiliis intelligendi sint, patet: quia synodus mentionem facit supra dictæ visionis Angelicæ de numero psalmorum duodenario: at hæc reuelatio erat de nocturnis vigilijs & de synaxi vespertinâ. vt suprà probatum est. Præterea Aimoinus loco suprà citato idem officium, quod dicta synodus, describens id quod synodus matutinũ dixit, nocturnas vigilias appellauit. *Hoc tamen,* inquit, *obseruantes, ne minus à duodecim psalmorum quantitate ad vigilias dicerent nocturnas.* Quæ valde notanda sunt, ad quosdam locos ex Conciliis & Patribus explicandos.

IN PRIMIS DICATVR SEXAGESIMVS SEXTVS.] Notandum est hìc S. B. incipere matutinos à psalmo sexagesimo sexto, non à versiculo, *Deus in adiutorium meum intende.* Eâdem enim vtitur particulâ, *in primis* qua suprà cap. 9 cum iubet vigilias incipi à versiculo, *Deus in adiutorium.* Et c. 18. de horis diurnis. Accedit quòd cum cæteris hunc versiculum diserte præmittendum præcipiat, vt videre est cap. 9. 17. & 18. id numquam de laudibus matutinis præscripserit. Et ratio est, quia duo primi

Digitized by Google

primi verſiculi pſalmi ſexageſimi ſexti, qui apte ſub auroram in hac hora dicitur, quod iam die illuceſcente mens noſtra à Deo illuminanda ſit, *Deus miſereatur noſtri*, &c. *Illuminet vultum ſuum ſuper nos*, &c. Implicite continent quicquid verſiculo, *Deus in adiutorium*, exprimitur.

CENTESIMVS DECIMVS SEPTIMVS.] Id eſt, *Confitemini Domino, quoniam bonus.* Ita capiendus eſt locus regulæ Tetradij. *Dicite matutinos directaneò. Exaltabo te Deus meus, & Rex. Deinde, Confitemini.*

ET SEXAGESIMVS SECVNDVS.] Sic S. Athanaſius in tractatu de Virginitate præſcribit Virginibus, vt manè eumdem pſalmum recitent: Πρὸς ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμὸν τοῦτον λέγετε· ὁ θεός μου πρός σε ὀρθρίζω, i. mane dicite hunc pſalmum: *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.*

BENEDICTIONES.] Id eſt, canticum trium puerorum ex veteri inſtitutione: cum etiam illuceſcente die recitari illud iubeat tractatu citato S. Anathaſius διὰ φαῦμα, Εὐλογεῖτε πάντα ἔργα Κυρίου τὸν Κύριον. i. illuceſcente die. Benedicite omnia opera Domini Dominum. In Regula Tetradij cap. 21. de Matutinis, malè legitur: *Benedictionem*, pro, *benedictiones.*

ET LAVDES.] Id eſt, pſalmus centeſimus quadrageſimus octauus cum duobus ſequentibus, qui pſalmi olim etiam cantabantur à veteribus Ægypti monachis ad laudes matutinas, vt docet Caſſianus lib. 3. de nocturnis orationibus cap. 6. Hinc etiam capienda ſunt verba illa regulæ Tetradij cap. 21. *Benedictiones, Laudate Dominum de cœlis.*

LITANIA.] Suprà, *ſupplicatio Litania.* Litania eſt oratio, precatio. Gloſſæ Cyrilli: Λιτὴ ἡ λιτανία *Litatio, precatio.* Suidas: λιτανία ἡ λιτὴ, ἡ παράκλησις. i. oratio. Manuel Moſchopulus Scheda 1. λιτὴ παράκλησις, λιτανίω, λιτανία. Idem repetit Schedâ 12. Mentionem facit S. Baſilius epiſt. 63. Hæc ſupplicatio eſt Kyrie eleiſon, vt S. B. cap. 9. explicat. De hac ſupplicatione agit S. Auguſtinus epiſt. 178. & Concilium Vaſenſe ſecundum can. 3. in quo iubetur recitari ad matutinum, Miſſas & veſperam.

Ex Regula S. B. capite XIII. qualiter priuatis diebus matutini agantur.
Appendix. 5.

IIEBVS autem priuatis Matutinorum ſolemnitas ità agatur: Id eſt, vt ſexageſimus ſextus pſalmus dicatur ſine antiphonâ ſubtrahendo modicè, ſicut in Domi-

Digitized by Google

nicâ, vt omnes occurrãt ad quinquageſimũ, qui cum antiphonâ dicatur. Poſt quem alij duo pſalmi dicantur ſecundũ conſuetudinem. Id eſt, ſecundâ feriâ, quintus, & trigeſimus quintus. Tertia feriâ quadrageſimus ſecundus, & quinquageſimus ſextus. Quartâ feriâ, ſexageſimus tertiùs, & ſexageſimus quartus. Quintâ feriâ octogeſimus ſeptimus, & octogeſimus nonus. Sextâ feriâ ſeptuageſimus quintus, & nonageſimus primus. Sabbato autem centeſimus quadrageſimus ſecundus, & Canticum Deuteronomij, quod diuidatur in duas glorias. Nam cæteris diebus canticum vnumquodque ex Prophetis, ſicut pſallit Eccleſia Romana, dicatur. Poſt hæc ſequentur laudes. Deinde lectio vna Apoſtoli memoriter recitanda. Reſponſorium, Ambroſianum, verſus, Canticum de Euãgelio, Litania, & completum eſt. Planè Agenda matutina, vel veſpertina non tranſeat aliquando, niſi in vltimo per ordinem oratio Dominica omnibus audientibus dicatur à Priore propter ſcandalorum ſpinas, quæ oriri ſolent in monaſterio; vt conuenti per ipſius orationis ſponſionem, quâ dicunt: *Dimitte nobis debita noſtra; ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, purgent ſe ab huiuſmodi vitio. Cæteris verò Agendis vltima pars eius orationis dicatur; vt ab omnibus reſpondeatur. *Sed libera nos à malo.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIVATIS DIEBVS.] Priuati dies ſunt feriales, non ſolemnes. Breuiarium Mozarabum: *Dies ſiue ſit feſtiua, ſiue priuata.*

SINE ANTIPHONA.] Antiphona à Græco ἀντιφωνῖν. Id eſt, ex aduerſo reciprocè & alternatim ſeu viciſſim canere, idque dupliciter. Primò pſalmodiâ, choris alternos pſalmos, aut eorum verſiculos viciſſim modulantibus: Secundò per antiphonas, quæ olim verſiculis conſtabant, quos duo chori alternatim concinebant, vt planum eſt ex S. Iſidoro lib. 6. Origin. cap. 19 *Inter reſponſorios autem & antiphonas hoc differt, quòd in reſponſoriis vnus verſum dicit: in antiphonis autem verſibus alternant chori.* Hodie aliter: nam ad antiphonas duo iunguntur ſimul pſallendo chori. Sed non eſt propriè ἀντιφωνῖν, hoc eſt, per antiphonas canere: quia nulla eſt ibi vocum reciprocatio ſeu alternatio, etſi aduerſi canant. S. Benedictus pſalmis interſerit antiphonas: quæ tamen olim ſeorſim à pſalmis, illis præmiſſæ canebantur: vt liquet ex Caſſiano lib. 3. de diur-

Digitized by Google

nis orationibus cap. 8. *Quam cum ſtantes antiphonas tres concinuerunt inſidentes tres pſalmos vno modulante reſpondent*: Hodie incœpta antiphona (niſi ſit feſtum duplex) canitur pſalmus: qui mos antiquus ſatis: cuius meminit Amalarius Fortunatus lib. 4. de offic. Eccl. cap. 7. *Antiphona inchoatur ab vno vnius chori, & ad eius ſymphoniam pſalmus cantatur per duos choros.* De Antiphonis inſuper vide S. Iſidorum lib. 1. de offic. Eccl. cap. 7.

PLANE.] Eſt verè, certè, iuxta Smaragdum. Puto ſignificare, omnino.

AGENDA.] Eſt officium alicuius horæ, officium diuinum, curſus diuini officij, anniuerſaria celebritas, *opus Dei*: vt infrà hoc capite: *Cæteris Agendis.* S. Gregorij antiphonarius: *In Agendâ mortuorũ, antiphona, requiem æternam.* Anaſtaſius Bibliothecarius in Leone. 2. *Sed & ne Mauri Epiſcopi anniuerſitas ſeu Agenda celebraretur*, &c. Eadem verba repetit Abbo Floriacenſis in Leone 2. Lib. 6. Capitul. Car. & Lud. Impp. tit. 224. & Add. tit. 49. *Si quis preſbyter inconſulto Epiſcopo Agendam in quolibet loco noluerit celebrare*, &c. Vnde in ſynodo Carthaginenſi. 2. can. 9. ex quâ citatæ conſtitutiones ſumptæ ſunt, malè bis legitur, *Agenda*, in neutro plurali.

NISI IN VLTIMO PER ORDINEM ORATIO DOMINICA.] Idem præcipit Concilium Gerundenſe can. 10. *Item nobis ſemper placuit obſeruari, vt omnibus diebus poſt Matutinas & veſperas oratio Dominica à ſacerdote proferatur.* Vbi proferre eſt clarâ & diſtinctâ voce pronunciare.

PROPTER SCANDALORVM SPINAS.] Scandalorum ſpinæ ſunt iurgiorum difficultates. Scandala ſunt iurgia, rixæ; etiam pugnæ. Regula MS. Magiſtri cap. 83. *Si verò, quod abſit, non pacificè, ſed magis per ſcandalum exire noluerint, exuti rebus monaſterij dumtaxat ſine magnâ iniuriâ, clausâ regiâ excludantur.* S. Gregorius Turonenſis lib. 3. hiſt. cap. 6. *Multi tunc filij ſenatorum in hac obſidione dati ſunt, ſed orto iterum inter Reges ſcandalo*, &c. lib. 1. Capitularis Caroli Imperatoris tit. 89. *Si in hoſte, aut infrà regnum noſtrum litigatio aut ſcandalum inter quaſcumque perſonas videlicet maiores aut minores ortum fuerit.* Lib. 1. legis Longobardorum tit. 16. l. 3. *Si mulier in ſcandalum cucurrerit, vbi Viri litigant, ſi plagas, aut feritas factas habuerit.* Ergo ſcandalum hoc loco regulæ ſumitur pro peculiari peccato diſſenſionis aut rixæ, non pro malo exemplo. Quod ſatis patet ex ſequentibus: *Purgent ſe ab huiuſmodi vitio*: nempe rancoris, iracundiæ, diſſidij, contentionis, &c. Ita etiam explicat hunc locum regulæ Hincmarus Archiepiſcopus Remenſis epiſt. ad Rotrudem apud Flodoardum lib. 3. hiſt. Eccl. Remenſis cap. 27. *Scitis, quia regula, quàm profeſſa eſtis, propter ſcandalorum ſpinas, quæ in monaſterio oriri ſolent, orationem Dominicam in matutinis & veſpertinis officiis, ita vt omnes illam audiant, à priore orare præcipit, vt timentes conuenientiam, quâ dicimus, dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitori-*

bus noſtris, omnem rancorem de noſtro corde pellamus.

VT CONVENTI.] In cod. MSS. S. Ebrul. S. Germ. ma. S. Far. & Vict. p. legitur: *Conuerſi.* Tamen vulgata lectio potior: conuenti. i. interpellati, nempe per orationis pactum & ſponſionem. Nam conuenire eſt interpellare, Nonius Marcellus cap. 4. *Connenire, interpellare. M. Tull. in Verrem actione 2. non dubitat, quin ipſe, ſi Verrem conueniſſet.*

CÆTERIS AGENDIS.] 1. horis canonicis, vt ſupra explicatum eſt, exceptis tamen nocturnis vigiliis Dominicarum: quia cap. 11. illis finitis data benedictione iubet incipi matutinos: ſicut & Natalitiorum, aliarúmque ſolemnitatum nocturnis, quos cap. 14. inſtar nocturnorum Dominicæ celebrari iubet.

VLTIMA PARS EIVS ORATIONIS DICATVR.] Subaudi, clarâ voce: cæteris, ſubmiſsâ recitatis. In editione Colinæi ſic legitur: *Vltima pars tantùm eiuſdem orationis cunctis etiam audientibus dicatur.* Sed quædam hîc addita ſunt paraphraſticè, vt ſæpe occurrit in eiuſmodi editione. Toties autem ſactam hanc orationem recitari præcipit S. P. B. quia, vt ait Concilium Toletanum 4. can. 9. vbi cotidie hanc orationem à Sacerdotibus recitari præcipit, *cotidie, vel cogitatione, vel verbo delinquimus, cotidie hanc orationem effundere in conſpectu Dei debemus.* Additque Concilium: *quiſquis ergo ſacerdotum, vel ſubadiacentium Clericorum hanc orationem Dominicam cotidie, aut in publico, aut priuato officio praterierit, propter ſuperbiam iudicatus honoris ſui ordine priuetur.* Pelagiani, qui ſe iuſtos exiſtimabant, hanc orationem quidem recitabant, ſed petitionem: *Et dimitte nobis debita noſtra*, &c. non pro ſe, ſed pro aliis dicebant: vel ſi dicerent, tantum humilitatis causâ. Quos ideò damnat Concilium Mileuitanum ſeu potius Carthaginenſe can. 7. & 8. quâ de re plura vide apud S. Auguſtinum epiſt. 89, 92, & 94.

In natalitiis ſanctorum qualiter agantur vigiliæ, ex regula S. Benedicti. Cap. XIV.

Appendix. 6.

IN Sanctorum verò feſtiuitatibus, vel omnibus ſolemnitatibus, ſicut diximus, die Dominico agendum, ita agatur: exceptô quod pſalmi aut antiphonæ, vel lectiones ad ipſum diem pertinentes dicantur. Modus autem ſuprà ſcriptus teneatur.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VEL OMNIBVS SOLEMNITATIBVS.] Vel, hoc loco ſumitur copulatiuè, vt infra: *Vel lectiones*, per ſolemnitates, intelligit feſtos dies Natalis Domini, Paſchæ, & ſimiles.

VEL LECTIONES.] Tam illæ, quæ leguntur in nocturnis: quàm illæ, quæ in cæteris horis, vt moris eſt, exceptâ lectione breui ſeu capitulo Completorij, quam non mutat Eccleſia. Lectiones nocturnorum ſunt de actis Sanctorum, præſertim Martyrum in eorum natalitiis, vt ſtatuitur in Conc. Africano primo & Carthag. 4. can. 47. Porro quamuis nulla hîc mentio fiat reſponſoriorum & verſuum, tamen exiſtimandum eſt ea debere ſolemnitati conuenire.

MODVS.] Id eſt, numerus.

Quibus temporibus dicatur alleluia, ex Regula S. Benedicti capite XV. Appendix. 7.

A Sancto Paſcha vſque ad Pentecoſten ſine intermiſſione dicatur alleluya, tam in pſalmis, quàm in reſponſoriis. A Pentecoſte autem vſque ad caput Quadrageſimæ omnibus noctibus cum poſterioribus pſalmis tantùm ad nocturnos dicatur. Omni verò Dominicâ extra Quadrageſimam Cantica, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nonaque cum Alleluya dicantur. Veſpera verò cum antiphona. Reſponſoria verò numquam dicantur cum Alleluya, niſi à Paſcha vſque ad Pentecoſten.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

A SANCTO PASCHA VSQVE AD PENTECOSTEN.] Hoc temporis interſtitio celebre fuit per vniuerſam Eccleſiam ob Chriſti reſurrectionem cantare alleluya. S. Auguſtinus epiſt. 119. *Vt autem alleluya per hos ſolos dies quinquaginta in Eccleſiâ canteur, non vſquequaque obſeruatur. Nam aliis diebus variè cantatur alibi atque alibi, ipſis tamen diebus vbique.*

Digitized by Google

ALLELVIA.] Est vocabulum Hebraicum, quod ita interpretatur Suidas: ἀλληλούια, αἰνεῖτε τὸν Κύριον, παρ᾽ Ἑβραίοις, ὅτι τὸν ὄντα. i. Alleluia apud Hebræos significat, Laudate Dominum, siue eum, qui est. Ita etiam transtulerunt hoc vocabulum Septuaginta interpretes PS. 146. הללו יה. αἰνεῖτε τὸν Κύριον. S. Germanus in Theoriâ mysticâ Liturgiæ singulas huius vocabuli partes singulis sanctissimæ Trinitatis personis applicat, variasque illius profert interpretationes, à quibus supersedeo brevitatis causâ.

OMNI VERÒ DOMINICA.] Mos olim fuit omnibus Dominicis in Ecclesiâ canere, *alleluia*. S. Augustinus Epistolâ citatâ: *Vnde omnibus diebus Dominicis ad altare obseruatur, & alleluia canitur.*

EXTRA QVADRAGESIMAM.] Quia mos olim fuit, vt in Quadragesima non caneretur, *Alleluia*. *Quod vniuersalis Ecclesia consensio in cunctis terrarum partibus roborauit.* Inquit Concilium Toletanum 4. can. 10. Non eximit Septuagesimam S. B. quia in illâ, eius ætate adhuc cantabatur *Alleluia*: quod quidem fiebat etiam in Hispaniâ multis annis post mortem S. Benedicti. Nam S. Isidorus, qui iuxta Redemptum obiit Æra DCLXXIV. hoc anno Domini DCXXXVI. lib. 1. de offic. Eccl. cap. 3. ait cotidie *Alleluia* cani in Hispaniâ, exceptâ Quadragesimâ. Quidam scribunt S. Gregorium Magnum id primum instituisse, ne *Alleluia in Septuagesima cantaretur.* De intermissione *Alleluia* in Septuagesima agunt Alcuinus cap. 15. de offic. Eccl. & Amalarius. Postea in synodo Francicâ statutum est, vt monachi in Septuagesima *Alleluia* deponerent, vt refert Smaragdus in huius capitis expositione, atque etiam in synodo Abbatum Aquisgrani habito sub Ludouico Pio. tit. 30. *Vt Alleluia in septuagesima dimittatur.* Quod tamen statutum non vsque adeo obseruatum est: Nam tempore Radulphi Tungrensis non adeo antiqui scriptoris, qui post institutos fratres Minores vixit, vt ex eius scriptis manifestum est, monachi Benedictini adhuc canebant in Septuagesima *Alleluia*. Sic enim ille scribit lib. de obseruantia Canonum, propositione 16. *Benedictini autem & Ambrosiani seruant Alleluia vsque ad Dominicam Quadragesimæ vide in Regulâ capite* 34. sed legendum est 15. Nec mirum est, si Benedictini tardius dimiserunt Alleluia in Septuagesima, cum etiam Ecclesia Ambrosiana illud non deponeret, vt ex hoc loco constat, & quædam Ecclesiæ tempore S. Gregorij septimi, Papæ illud retinerent. Quod patet ex actis S. Herlucæ, quæ sub eodem Papa claruit, in quibus ait Paulus Bernhriendensis. *Forte contigit, vt post Septuagesimalem vesperam, in quâ plurimi dimittere solent Alleluia.* Si plurimi, ergo non omnes. Ex quibus liquet caput Quadragesimæ intelligi à S. Benedicto primam Dominicam Quadragesimæ, non Dominicam Septuagesimæ, vt vult Rupertus lib. 2. in regulam S. B. cap. 13. hoc pacto arbitratus se S. Benedictum cum Ecclesia Romana conciliare. Loco Alleluia postea institutum est, vt diceretur hic versiculus; *Laus tibi Domine*, &c. non solùm post gloriam versiculi: *Deus in adiutorium*, vt nunc, sed etiam in psalmis hym-

Plat. in eius vita

Digitized by Google

nis & canticis, vt manifeſtum eſt ex Alcuino lib. de offic. Eccl. cap. 11. *In his etiam diebus (Septuageſimæ) vt iam diximus, intermittimus Hymnum Angelicum, & Alleluia, quod eſt Hebræorum: & pro Alleluia, humiliori, id eſt, Latinâ vtimur linguâ dicentes, in pſalmis, Hymnis & Canticis, Laus tibi Domine, Rex æterne glorie.* Hæc pro tempore, quo olim dicebatur Alleluia. Sed in ipſo opere Dei variè, canebatur. Hiſpani illo vtebantur in fine pſalmorum & lectionum, vt notat S. Iſidorus lib. 1. de offi. Eccl. cap. 3. *Poſt conſummatam pſalmorum ſiue lectionum prædicationem alleluia in fine cantatur. Hoc in ſpem reſurrectionis facit Eccleſia.* Alexandrini ad ternos quoſque pſalmos illud adiungebant, vt S. Athanaſius præcipit lib. de Virginitate. Olim in Gallia perſolutis ad Sextam ſex pſalmis, & ad Veſperam duodecim, pſallebatur Alleluia, vt clarum eſt ex Conc. Tur. 2. can. 18 ex Aimoino lib. 3. de geſtis Franc. cap. 80. *Supereſt, vt vel duodecim pſalmi expediantur ad matutinum (quia patrum ſtatuta præcipiunt) vt ad ſextam ſex pſalmi dicantur cum alleluia, vt ad duodecimam duodecim, itemque cum alleluia.* Ita hîc textus eſt interpungendus, alioqui iuxta veterem interpunctionem, quæ non claudit parentheſi hæc verba, *Quia patrum ſtatuta præcipiunt*, ſenſus vacillat.

Digitized by Google

QVALITER DIVINA OPERA per diem agantur.

CAP. XXIV. §. 1.

S. BEN. *Pſ 118.* VT ait Propheta: *Septies in die laudem dixi tibi.* Qui ſeptenarius ſacratus numerus à nobis ſic implebitur, ſi matutino, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Veſperæ, Completoriique tempore noſtræ ſeruitutis officia perſoluamus. *Pſ. 118.* Quia de his horis dixit Propheta: *Septies in die laudem dixi tibi.* Nam de Nocturnis vigiliis idem ipſe Propheta ait: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Ergo his temporibus referamus laudes Creatori noſtro. i. Matutinis, Primâ, Tertiâ, Sextâ, Nonâ, Veſperâ, Completorio, & nocte ſurgamus ad confitendum ei.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT AIT PROPHETA.] Supp. opera diuina agamus per diem. Qualiter, hoc loco. i. quoties. Hoc capitulum profertur à Burchardo lib. 2. cap. 105. vbi ſic legitur: *Dicente Propheta; ſeptiesin die*, &c. Porro ſtatis quibuſdam horis cotidie laudes Deo perſoluere vetus eſt Eccleſiæ inſtitutũ: quod vellicare olim auſi ſũt Eccleſiæ Neocæſarienſis Clerici probro vertentes S. Baſilio, quod certis horis quotidie laudes Deo caneret, dicentes moris id olim non fuiſſe magno illi Gregorio Neocæſarienſi Epiſcopo. Sed eos egregie refutat S. Baſilius epiſt. 63. dicitque illos probare non poſſe id non fuiſſe vſitatum magno illi Gregorio. Hos ſecutus eſt Lampetius hæreticus ex cœno Meſſalianorum exortus, qui docebat eos

Digitized by Google

bat eos qui diuina officia ſtatis horis canebant, adhuc legi ſeruire, vt videre eſt in bibliothecâ Photij. n. 52. de ſynodo Sidetanâ. Horarum autem canonicarum numerus olim varius fuit pro diuerſitate locorum & temporum, modò maior, modò minor. lib. 8. Conſtitutionum Apoſtolicarum cap. 34. ſex horæ canonicæ recenſentur. Matutinum, Tertia, Sexta, Nona, Veſpera, & Gallicinium. Totidem recenſet D. Hieronymus in epitaphio Paulæ. *Manè, horâ Tertiâ, Sextâ, Nonâ, Veſpere, noctis medio per ordinem pſalterium cantabant.* Per τὸ, *mane*, intelligit diliculum. Nam in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodiâ Virginitatis ait: *Horam Tertiam, Sextam, Nonam, Diluculum quoque & Veſperam nemo eſt, qui neſciat.* Eumdem numerum ſtatuit epiſt. ad Lætam de inſtitutione filiæ. *Et aſſuefcat exemplo ad orationes & pſalmos nocte conſurgere: manè hymnos canere, Tertiâ, Sextâ, Nona horâ ſtare in acie quaſi bellatricem Chriſti, accenſâque lucernâ reddere ſacrificium veſpertinum.* & ep. ad Demetriadem de Virginitate ſeruandâ: *Praterpſalmorum & orationis ordinem, quod tibi horâ Tertiâ, Sextâ, Nonâ, ad veſperum, mediâ nocte, & mane ſemper eſt obſeruandum, ſtatue quot horis ſanctam ſcripturam ediſcere debeat.* Nec obſtant illa verba ſupra citatæ epiſtolæ ad Euſtochium: *Noctibus bis terque ſurgendum, resoluenda, quæ de ſcripturis memoriter retinemus*: Non enim ſpectant ad diuinum officium. Quinarium olim fuiſſe horarum numerum canonicarum docet S. Cyprianus tractatu de Oratione ſub finem, vbi ait Tertiæ, Sextæ, & Nonæ adiunctas fuiſſe Matutinam, & Veſperam. Vbi per Matutinam intelligendi ſunt Nocturni, vt ſupra obſeruatum eſt, & Hæ quidem in Africa. Sed poſtea remiſſiores fuerunt Afri in horarum celebratione: ita, vt illis pigritiam exprobrarent Donatiſtæ, vt teſtatur S. Auguſtinus epiſt. 119. *Et pleraque in Africa membra pigriora ſunt: ita vt Donatiſtæ nos reprehendant, quod ſobrie pſallimus in Eccleſiâ Cantica Prophetarum.* A monachis Palæſtinæ & Meſopotamię quinque etiam horæ liturgicæ agebantur, nēpe Vigiliæ nocturnæ, Tertia, Sexta, Nona, & Veſpera, vt refert Caſſianus lib. 3. de diurnis Orat. cap. 1. & 2. In monaſterio S. Eupraxiæ idem numerus ſeruabatur, vt ex eius actis planum eſt. *Et dum hæc omnia faceret, nec in Nocturnâ Pſalmodiâ deerat, nec in Tertiâ, nec in Sextâ, nec in Nonâ, nec in Veſperâ.* In quodam ſermone inſcripto de feriâ 4. in capite ieiunij inter ſermones S. Auguſtini de tempore quatuor duntaxat commemorantur: *Et ideo rogo vos, fratres cariſſimi, ad vigilias nocturnas ſurgite, ad Tertiam, ad Sextam, & Nonam ante omnia convenite.* Sed, aut me fallit animus, aut hæc verba, *Ad Veſperam*, omiſſa ſunt. Fuit enim olim hæc hora celebratiſſima. Monachi Ægyptij duas ſolùm habebant horas, nocturnas vigilias & Veſperam. Reliquũ tempus in cellis manibus operando tranſmittebant numquam pſalmodiam intermittentes, vt refert Caſſianus lib. citati c. 2. Poſtea tamen addidere Tertiam, Sextam, & Nonam. Tempore S. Epiphanij ſaltem in Cypro, aut quibuſdam aliis locis duæ tantùm agebantur horæ, Matutinæ & Veſpertinæ, vt ipſe in ſynopſi teſtatur. Εὐλογεῖ τῇ

ὕμνοι ἐν αὐτῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ διηνεκῶς γίνονται, καὶ σύναξαι ἐνδιδοῦσι, λυχνικοί τε ἅμα ψαλμοὶ, καὶ εὐχαί. 1. Matutini hymni in ipsâ Ecclesiâ incessanter aguntur, & orationes matutinæ : Vespertini simul psalmi & orationes. Orationes autem illæ sunt, quæ olim psalmorũ modulationi inserebantur. Nec alias horas recenset S. Epiphanius: nam synaxes, quas supra in eodem lib. commemorat, sunt sacrificia liturgica. S. Publius Zeugmatensis in suo monasterio instituit tantùm hymnos matutinos die incipiente, & vespertinos desinente, vt scribit Theoderetus cap. 5. hist. Sanctorum Patrum. S. Iulianus cognomento Sabba duas tantùm horas canonicas, in conuentu publico decantandas in suo monasterio statuit: Vigilias nocturnas & Vesperam. Post auroram verò iubebat duos monachos ire in solitudinem; & vnum quidem flexis genibus eam offerre, quæ Deo debetur, latriam, alterum verò stantem psalmos canere quindecim : deinde commutatione facta liturgiæ, alterum quidem surgentem psallere, alterum humi procumbentem adorare, vt narrat Theodoretus eiusdem lib. cap. 2. Monachi Tabennesiotæ tres horas canonicas duntaxat persoluebant: Vigilias nocturnas, Nonam, & Vesperam, idque Angelo reuelante, vt scribit Palladius in hist. Laus. cap. de Tabennesiotis. Ἔστησε δὲ διὰ πάσης τῆς ἡμέρας πεπὶ ἑαυτὸς ἑπτὰ δούλους καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα καὶ ἐν παννυχίοις δώδεκα καὶ ὀρθρινοὺς ὄντας τρεῖς. 1. instituit, vt singulis diebus, orationes duodecim facerent : & in Lucernario duodecim : in Vigiliis duodecim: & ad Nonam tres. Duodecim autem orationes per diem sunt potiùs priuatæ, quàm publicæ, cum eis nec certum tempus, nec hora assignetur. In monasterio Bethlehemetico septem horæ celebrabantur, additâ alterâ Matutinâ orientc sole agenda, primò instituta in eodem monasterio Bethlehemetico, ætate Cassiani, quæ nostræ Primæ respondet, & septenarius horarum numerus ita institutus est, vt testatur ipse lib. 3. cap. 3. 4. & 5. eiusdem libri : Eumdem horarum numerum agnoscit S. Basilius lib. de regulis fusius disputatis, interrog. 37, In quo tamen non reponit Primam, sed noctis initium addit, seu ἄπαυστον. 1. petitionem. Ita autem ab eo enumerantur. ὄρθρον. 1. matutinum, τρίτη tertia, ἕκτη Sexta, ὀγδόη Nona, εὐχαριστία gratiarum actio, αἴτησις petitio, & μεσονύκτιον media nox. Εὐχαριστίαν dicit fieri, συμπληρωθείσης ἡμέρας. 1. die completa : ac proinde quidam dixerunt hanc horam nostrum esse completorium. Sed potius est nostra Vespera, seu lucernarium; vt vocant ; quia Nonæ nullo intermedio succedit: & ipsum Lucernarium appellatur Eucharistia, vt infra patebit: & dies completa hoc loco Basilij, nihil aliud est, quàm sol occiduus, cum se in alterum horizontem conuertit ; quæ est propria Vesperæ, seu Lucernarij hora, vt infra docebitur. At petitio, quæ, vt ipse ait, nocte incipiente celebratur, nostro Completorio conuenit : nam in ea petitur à Deo nox tranquilla, & ab omni peccato libera : ideoque in ea recitabatur psalmus. 90. 1. *Qui habitat.* vt docet Basilius hoc loco. In Eucharistia gratiæ Deo agebantur, fiebatque culparum confessio; quę quidem hora est, quam cap. 29. lib. de Spiritu sancto appellat ἐπαύριον

Digitized by Google

ἐυχαριστίαν. 1. Lucernalem gratiarum actionem. Idem Basilius orat. 1. ascetică eundem numerum, aliâ tamen ratione, commemorat, nempe mediam noctem, Matutinam, Nonam, Vesperam, & Meridianam: quam, quia his horis numerus septenarius à Dauide celebratus minime perficitur, in duas partitur: ita vt vna cibum præcedat, altera subsequatur. Idem numerus à S. Athanasio præscribitur, tractatu de Virgin. nempe Tertia Sexta, Nona, Duodecima. 1. Vespera, Nocturni, Matutini, & dies illucescens. Idem etiam numerus seruabatur à Monachis tempore Cassiodori, sed diuerso modo, quem ita promit in illud Psal. 118. *Septies in die laudem dixi tibi: si ad litteram hunc numerum velimus aduertere, septem illas significat vices, quibus se monachorum deuotio consolatur.* 1. *Matutinas, Tertiam, Sextam, Nonam, Lucernariam, Completorios, Nocturnos. Hoc & S. Ambrosij hymnus in sexta hora decantatione testatur.* Ex quibus postremis verbis liquet in Ecclesia Ambrosiana eiusmodi horas obseruari solitas. S. Isidorus Hispalensis Episc. cap. 6. suæ regulæ totidem statuit, nempe Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertina officia, Completorios, officia Vigiliarum, officia matutina, seu Matutinum. auctor Anonymus expositionis Psal. 119. inter opera D. Hieronymi eumdem profert, sed non eodem modo; nempe Tertiam, Sextam, Nonam, Lucernarium, Mediam noctem, Gallicinium, & primum mane: cuius locum à nobis castigandum infra producemus. In regula S. Augustini secunda (si modo illius est) octo recensentur. Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperę, Completorium, & Vigiliæ nocturnæ: *Simili modo* (inquit) *ad Sextam & Nonam dicuntur sui psalmi cum responsoriis & antiphonis, Hocidem in Vesperis & Completorio: ad Lucernarium autem psalmus vnus.* &c. Vbi notandum est Lucernarium suo hîc ordine non collocari, sed seorsim, quia ei peculiare assignat officium, nam proprius illius locus est ante Vesperas; imò idem cum Vesperis officium est, vt infra dicetur. Vnde paulo post in eadem regula Lucernarium sumitur pro Vesperis, cum dicitur: *Et oportunò post Lucernarium omnibus sedentibus leguntur lectiones.* Nam olim monachi post Vesperas in vnum locum conuenientes legere solebant, aut disputare de diuinis scripturis, vt fusius infra dicetur. S. Fructuosus Bracarensis Archiepiscopus cap. 2. & 3. regulæ decem horas constituit, Primam, Secundam, Tertiam, Sextam, Nonam, Duodecimam, Initium noctis, synaxim ante mediam noctem, synaxim post mediam noctem & Matutinum, cui præmittit tres psalmos cum laude & benedictione. Fructuosus alter cap. 10. suæ regulæ quindecim horas suis monachis dicendas proponit. Secundam, Tertiam, Quartam, Quintam, Sextam, Octauam, Nonam, Decimam, Vndecimam. Cæteræ non recensentur, ob rationem supra; quæ sunt Duodecima. 1. Vespera, Initium noctis, seu Completorium, Vigiliæ Nocturnæ. Matutini & Prima. S. Columbanus cap. 7. suæ regulæ constituit Initium noctis, Medium noctis, Matutinum & diurnas horas quæ, vt arbitror non erant aliæ, quàm Prima, Tertia, Sexta, Nona, & Vespera: Idem sanctus vir

Digitized by Google

ibidem refert de quibuſdam monachis, qui quatuor ſynaxes nocte faciebant, quæ ſunt Initium noctis, Medium noctis, Gallicinium, & Matutinum, quibus ſi addideris quinque horas diurnas, nouem efficies. Et hæc de Horarum canonicarum diuerſitate & numero. Quod autem dicit S. Hieronymus ſupra in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia Virginitatis: *Horam Tertiam, Sextam, Nonam, Diluculum quoque & Veſperam nemo eſt, qui neſciat*, non ita capiendum eſt, quaſi id ſit vniuersè verum: nam ex ſupra dictis certum eſt omnes iſtas horas non fuiſſe olim omnibus in locis celebratas. Sed & S. Cæſarius Epiſcopus Arelatenſis inſtituit, vt Arelate in Eccleſia S. Stephani Tertiæ, Sextæ, & Nonæ officium cotidie celebraretur, vt auctor eſt Cyprianus lib. 1. de eius vita. Et S. Iniuriotus Pontifex Turonenſis, qui ſedebat, cum S. Chrotildis Regina vxor primi Clodouæi Francorum Regis obiit, ſtatuit, vt in Eccleſia Turonenſi Tertia, & Sexta recitarentur, vt teſtatur S. Gregorius Turonenſis lib. 10. hiſt. cap. vltimo.

QVI SEPTENARIVS SACRATVS NVMERVS.] π, *Sacratus*, non eſt apud Burchardum. Vulgò tamen habetur. Sacratus eſt ſeptenarius numerus: quia myſteria in ſacris paginis plurima hoc numero comprehenduntur. Vt ſeptem ſpiritus, qui aſſiſtunt ante thronum Dei: Candelabrum in ſeptem ramos exurgens, habens lampades ſeptem & ſeptena lilia; ſeptem oculi ſuper lapidem vnum: ſeptem iubilæi tubæ, ad quarum clangorem corruit murus Hiericuntis; ſeptem lampades ante thronum Dei; ſeptem ſigilla libri, quem tenet ſedens in throno; & ſi qua ſimilia in ſacris codicibus repriuntur. Sed vt ad res phyſicas deſcendam, vniuerſa hominis natura & perfectio ſeptenario conſiſtit: & cum natus eſt, per ſeptem ætates tota eius vita decurrit, vt notant Philo Iudæus lib. de mundi opificio, & Cenſorinus de Natali die cap. 14. Eumdem ſibi numerum Muſica vendicat. Lyra ſeptem tenta fidibus proportione reſpondens erraticarum choreæ memorabiles harmonias efficit princeps propemodum inter inſtrumenta muſica, inquit Philo, iuxta priſcorum Philoſophorum ſententiam. Has ſeptem fides primus Lyræ appoſuit Orpheus ob deprehenſum à ſe ſeptem orbium Planetarum concentum, ſcribit Seruius in illud. 6. Æn.

Ob loquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum.

Hic ſeptenarius numerus olim virgo & Pallas appellatus eſt: *Quia nullum ex ſe parit numerum duplicatus, qui intra denarium coarctetur, quem primum limitem conſtat eſſe numerorum*, inquit Macrobius lib. 1. in ſomnium Scipionis cap. 6. Hic numerus totus cœleſtis eſt. Sunt enim ſeptem Planetarum orbes; Pleiades ſeptem; Bootes ſeptem ſtellis conficitur. Caſtus ergo ille numerus rectè in Dei laudibus celebrandis obſeruatur, qui à caſtis nullâque immunditiæ fece conſpurcatis mentibus laudari debet. Cœleſtis ille numerus in Dei cotidiano cultu retinetur, qui ab cœleſtibus hominibus nullâque rerum terrenarũ contagione coinquinatis aſſiduè colendus eſt. Plura vide apud Agellium lib. 3. cap. 10. & Nicomachum

Digitized by Google

Geraſenum in Bibliothecâ Photij. n. 187. Porrò S. B. qui octo horas canonicas cotidie perſoluendas monachis edixit, hunc Dauidis verſiculum intelligit de die artificioſo eo tamen latè ſumpto, prout aurora, & crepuſculo circumſcribitur. At S. Baſilius orat. 1. aſcetica, Caſſianus lib. 3. de diurnis orat. cap. 3. & quidam alij Patres ſupra citati, qui ſeptem dumtaxat horas cotidie decurrendas decernunt hunc pſalmographi verſum de die ciuili, ſeu naturali, qui lucem & noctem inuoluit, exponunt.

QVIA DE HIS DIXIT PROPHETA SEPTIES, &c.] Rectè apud Burchardum non repetitur: *Septies in die laudem dixi tibi.* eſt enim hæc repetitio ſuperflua; ſatis enim ſubintelligitur.

IDEM IPSE PROPHETA AIT.] apud Burchardum non repetitur vox: *Propheta.*

CREATORI NOSTRO.] apud Burchardum additur: *Super iudicia iuſtitiæ ſuæ.*

Ex Regula Magiſtri, Cap. XXXIV. §. 2.

IN exercendo maximè diuino officio præ omnibus ſanctę debet militiæ ordo conſtitui; vel quibus vicibus tramis rectæ obſeruationis occurrat, vt ætatis mos eſt, & Patrum inſtituta ſanxerunt. 1. Matutinus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpera, & Completorium: vt compleatur Prophetica ordinatio dicens Domino: *Septies in die laudem dixi tibi.* Sed Prima ſic debet dici quomodo Duodecima, quæ dicitur Veſpera. Nam Prima ſic debet dici pungentibus iam radiis ſolis, & Veſpera adhuc declinantibus radiis eius. Quia quomodo inchoatur dies in initio in opere Dei, in tali debet expleri in fine: vt compleatur ſcriptura dicens: *A ſolis ortu vſque ad occaſum.* Non enim dixit, *poſt occaſum*, *Laudate nomen Domini.* Quia exitus matutini & veſpere delectabitur Dominus. In quibus temporibus ab Angelis noſtris diurnis in renuntiatis iuſtorum benefactis delectabitur Dominus. Sicut S. Paulus in reuelatione ſua dicit. *Filii hominum benedicite Dominum inceſſabiliter, magis autem, cum occiderit ſol.* Nam initium & finem diei ſol nobis iuſtè oſtendit, qui abſceſſu ſuo tenebras introducit. In æſtiuo verò tempore adhuc altius ſtante ſole Lucernaria inchoentur propter breues noctes: vt prolixo æſtus labore laſſis fratrum & ieiunio membris in augmento breuium noctium de lucentis adhuc diei ſpatio feſſæ repauſationis ſomnus addatur. Pſ. 118. Pſ. 112. Pſ. 64.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN EXERCENDO.] Hæc habentur in R. MS. Magiſtri cod. Corb. cod. cap. 34.

IN TALI.] Id eſt, ſic.

LAVDATE NOMEN DOMINI.] Ita in R. MS. cod. Corb. vt in veteri verſione pſalterij apud Fabrum.

VESPERE.] Ita in R. MS. & in vulgatis pſalteriis. Legendum tamen eſt, *veſperæ*, in genit. Singul. nam apud Septuaginta legitur in genit. ἑωσφόρου. & in interpretatione S. Hieronymi legitur, *vespertini*. In expoſitione Arnobij, *veſperi*. Et vt τὸ, *matutini*, eſt genit. ita etiam ſit, τὸ, *veſperæ*.

DELECTABITVR.] Apud Arnobium in hunc pſalmum: *In exitu matutini & veſperi delectabitur Deus, id eſt, in oriente & occidente in ædificationibus eccleſiarum delectaberis.* Vnde in commentario, qui S. Hieronymo attribuitur. *Matutinis veſpertiniſque Hymnis Eccleſia delectatur Deus.* In pſalterio Rom. *delectaberis.* Ita etiam in vetuſtiſſimo pſalterio MS. biblioth. mon. S. Germani à praris, quo vſum fuiſſe ferunt S. Germanum Pariſiorum Pontificem; & paſſim ita citat hunc verſiculum Magiſter.

SICVT S. PAVLVS IN REVELATIONE SVA DICIT.] Citat librum Apocryphum, qui appellatur Pauli Apocalypſis, ſeu reuelatio, refertus fabulis & ineptiis, de quo S. Auguſtinus tractatu 98. in Ioannem. *Quidam ſpiritalium ad ea pervenerunt, quæ non licet homini loqui: qua occaſione vani quidam Apocalypſim Pauli, quam ſana non recipit Eccleſia, neſcio quibus fabulis plenam, ſtultiſſimâ præſumptione finxerunt.* S. Epiphanius lib. 1. tom. 3. hæreſi 38. agit de quodam libro à Cainis confecto nefariis actionibus pleno, qui aſcenſus Pauli dicitur, quo & Gnoſtici vtebantur. Sed puto hos duos diſtinctos eſſe libros, etſi vterque tractet de Pauli raptu. Nam ille, de quo agit S. Auguſtinus, ſceleratis actionibus, ſeu narrationibus non videtur redundare. Id enim non prætermiſiſſet S. Auguſtinus dicere: quem puto eumdem eſſe, qui à Magiſtro citatur. Etſi enim vana quædam contineret, & futilia, multa tamen vtilia cõplecti poterat, vt ſunt verba à Magiſtro producta, quæ neutiquam libro à Cainis confecto conueniunt, quippe qui nefariis & ſpurcis narrationibus refertus erat.

LVCERNARIA INCHOENTVR.] Ita in R. MS. Lege tamen: *Inchoëtur.* Quia hoc vocabulum, quod alij neutrum, hic Magiſter fœmininũ facit. cap. 36. *Pſalmi Lucernaria in hieme dici debent.* cap. 41. *pſalmi Lucernaria cum antiphonis pſalli debent.* Lucernaria, ſeu Lucernarium, vt ex cap. citatis; & cap. 46. Magiſtri eſt ſynaxis veſpertina; quia in ea

lucernæ accendebantur, vt infrà dicetur. Veteres olim horâ veſpertinâ lucernas accendebant. Athenæus lib. vlt. ἐπὶ ἑσπέρᾳ καταλάμβανεν ἡμᾶς, ὁ μέν τις ἔλεγε, παῖ, λύχνους. i. vbi primùm nos Veſpera comprehendit, quidam dixit, puer, lucernam. Hoc tempus Græci vocant λυχνικῆς ἀφὰς. Suidas: λυχνῶν ἀφὰς, τὸν καιρὸν καθ' ὃν ἅπτουσι τοὺς λύχνους. i. lucernarum accenſiones, tempus, quo lucernas accendunt: & vno vocabulo, λυχναψίαν. Gloſſæ Cyrilli λυχναψία, *Lucernarum accenſio*, Latine, *Prima fax*. Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 3. *Deinde veſpera*, &c. *Ab hoc tempore prima fax dicitur, deinde concubia.* Cenſorinus tamen ſubiicit crepuſculo primam facem. Horatius lib. 2. epiſt. 2. appellat prima lumina:

—— & totidem plagis conſumimus hoſtem
Lento Samnites ad lumina prima duello.

Eſt ergo Lucernarium veſpertina ſynaxis, in quâ lucernæ in Eccleſiâ accendebantur, & veſpertini officij curſus agebatur. Illius mentio fit in Concilio Toletano 1 can. 9. *Lucernarium verò niſi in Eccleſia non legatur.* In Regulis S. Auguſtini & S. Iſidori infrà citandis, & in vitâ S. Cæſarij Arelatenſis lib. 1. *Frequenter etiam matutinis ad lucernarium propter aduenientes, homiliæ recitabantur.* Sed lege, *& ad Lucernarium.* Matutini enim & Lucernarium diſtinguuntur. Caſſiano lib. 3. de diurnis orationibus cap. 3. dicitur *Lucernalis hora.* S. Ambroſio lib. 3. de Virginibus. *Hora incenſi.* Græci Patres λυχνικὸν dicunt. Ita ſexta Synodus can. 91. Palladius cap. de Tabenneſiotis, καὶ ἐν τῷ λυχνικῷ δώδεκα. 1. & in lucernario duodecim, vbi ab interprete malè redditur, & in matutino. Ita in pœnis breuibus, quæ S. Baſilio tribuuntur art. 30. στάντα εἰς προσευχὴν ἕως τοῦ λυχνικοῦ. Id eſt, ſtet in oratione vſque ad Lucernarium. Et in Liturgia Præſanctificatorum: ὁ δὲ ἱερεὺς λέγει τὰς εὐχὰς τοῦ λυχνικοῦ. I. ſacerdos verò dicit preces Lucernarij. A S. Baſilio lib. de Spiritu ſancto cap. 29. & S. Gregorio Nyſſeno in vitâ S. Macrinæ dicitur ἐπιλύχνιος εὐχαριστία. I. lucernalis gratiarum actio, & à S. Epiphanio in Synopſi λυχνικοὶ ψαλμοί. I. lucernales p[s]almi. Quod autem lucernalis Synaxis eadem ſit cum Veſpertinâ, patet ex canone citato ſextæ Synodi: ὅλον τοῖς πιστοῖς καθιστῶμεν, ὥστε μετὰ τὸν ἐν τῷ σαββάτῳ ἑσπερινὸν τὸν προσφάτως περὶ τὸ δυσαρίστιον εἴσοδον, κατὰ κρατοῦν ἔθος, μηδένα γόνυ κλίνειν μέχρι τῆς ἑξῆς ἐν τῇ Κυριακῇ ἑσπέρας, καθ' ἣν μετὰ τὸν ἐκεῖσε λυχνικὸν εἴσοδον, &c. i. fidelibus manifeſtum facimus, quod in Sabbato poſt ingreſſum ſacerdotum veſpertinum ad altare iuxta receptam conſuetudinem, vt nemo vſque ad ſequentem Veſperam in Dominica genuflectat, in quâ poſt ingreſſum in Lucernario rurſus genua flectentes ſic orationes Domino fundimus. S. Baſilio cap. citato. ἔδοξε πῖς πατράσιν ἡμῶν μὴ σιωπῇ τὸν χάριν ἐυπρεποῦς φωτὸς δέχεσθαι. 1. viſum eſt Patribus noſtris gratiam veſpertini luminis haudquaquam ſilentio accipere. Concilio Emeritenſi c.

2. *Oportet igitur ſicut in aliis eccleſiis veſpertino tempore poſt lumen oblatum, prius dicitur veſpertinum.* S. Hieronymo epiſt. ad Lætam: *Aſſueſcat lucerna accenſa reddere ſacrificium veſpertinum.* Ex his infertur Lucernarium celebrari ſolitum horâ duodecimâ: quia Veſpertina Synaxis cadentibus radiis ſolis agebatur, vt diſertis verbis aſſerit Magiſter hoc cap. & compilator regulæ monachicæ ex Caſſiani operibus infrà: *Duodecima verò propter terminationem diei, ſicut Prima inchoatione cantatur.* Quidam recentior exiſtimat celebrari hora vndecimâ, quia Caſſianus lib. 3. de diurnis orat. cap. 3. dicit: *Ad extremum Vndecima, in qua lucernalis hora ſignificatur.* Verùm Caſſianus non vult hoc loco lucernalem horam Vndecimâ celebrari; ſed quia confert horas canonicas cum his horis, quibus paterfamilias miſit operarios in vineam ſuam, lucernalem, quæ tunc erat vltimum monachorum penſum, attribuit Vndecimæ, quæ eſt vltima operariorum hora. Imò ipſe Caſſianus eodem capite hunc vltimam curſus diuini horam appellat Veſpertinam, quam celebrari ſolitam olim horâ duodecimâ liquidò conſtat. Sed his videtur aduerſari ſecunda explicatio pſalmi 119. quæ vulgò S. Hieronymo tribuitur: *Monachi dicimur, & licet non ſimus; quales eſſe debemus, tamen dicimur. Hora Tertia oramus, hora Sexta oramus, Nona lucernarium facimus.* Sed puto locum eſſe corruptum, & legendum eſſe, *Nona oramus, Veſpera lucernarium facimus.* Nam poſteà diſtinguit Nonam à lucernario. *Videte quibus horis ſemper in obſequio Dei ſuſcitamur. Videte quid dicat hora Tertia, Sexta, Nona, Lucernarij, media nocte, Gallicinio, mane primo.* Præterea conſtat ex omnibus auctoribus citatis, & citandis Nonam diſtingui à Lucernario. Veſpere igitur in Eccleſiam conueniebant Epiſcopus, Clerici & cæteri fideles, monachi in ſua oratoria. Tunc lucernæ accendebantur, vt conſtat ex loco citato S. Baſilij; & hoc dicebatur, *lumen offerre*, vt planum eſt ex Concilio Emeritenſi can. 2. *Poſt lumen oblatum prius dicitur Veſpertinum, quàm ſonus.* Hac enim horâ lumen Deo offerebatur, vt notum eſt ex Prudentio in Cathemerino, hymno. 5.

O res digna, Deus, quam tibi roſcida
Noctis principio grex tuus offerat,
Lucem, qua tribuis nil pretioſius.

Vbi noctis principium latè ſumitur pro Veſperâ. Dum accendebatur lumen in Eccleſiâ Mozarabâ, eiuſmodi preces, quæ in eius breuiario habentur, dicebantur. *Dies ſiue ſit feſtiualis, ſiue priuata, ſemper horæ incipiunt à veſpertinis ante diem: & principium ſit per innocationem Ieſu Chriſti, oratione Dominica præcedente, ſubmiſſa voce dicendo, Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter: & alta voce: in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti lumen cum pace, hoc eſt, lumen oblatum. Reſpondetur à circunſtantibus: Deo gratias. Et preſbyter dicit: Dominus ſit ſemper vobiſcum. Reſpondetur: & cum ſpiritu tuo. Et ordo Veſperarum, ſiue ſit feſtum, ſiue non, ſequitur per hunc modum. Primò dicitur pſalmus quod eſt Veſpertinum, quo finito preſbyter dicit: Dominus vobiſcum. Reſpondetur:*

tuæ: & cum spiritu tuo. Si enim dicitur jejunus, si sit festum: eo quòd dies feriatis caret jejunio, nisi in tempore resurrectionis propter solemnitatem dicitur. hæc regula. Sonus est: venite exultemus Domino, jubilemus Deo salutari nostro. Versus, præoccupemus faciem Dei in confessione, & in psalmis jubilemus Deo. Et hæc clarè explicant, quid sit in Concilio Emeritano lumen oblatum, vesperi inum, & jejunis. Quod quidem lumen oblatum, sine precatio lucernalis dicitur etiam Lucernarium. Ita enim explicatur ea illa 3. Regulæ S. Isidori cap. 6. *In vespertinis officiis primo Lucernarium, levitæ psallant deo.* Vbi lucernarium non sumitur pro tota Synaxi Vespertinâ. Et in Regula 2. quæ vulgò S. Augustino tribuitur manifestè distinguitur Lucernarium à Vesperis cap. 1. *Hæc eadem in Vesperis & Completorio fiunt. Ad lucernarium autem, psalmus, responsorium unum, antiphonæ tres, lectiones tres.* Lucernarium igitur sumitur dupliciter: primo pro illâ precatione, in quâ lumen accenditur ante Vesperas, secundò pro ipsa Vespertinâ Synaxi, quæ à ritu luminis accendendi, antequam agatur, appellata est Lucernarium. Huic autem ritui non est absimilis ille, quo utitur Ecclesia in Sabbato Paschæ, quando, igne Benedicto, Diaconus trifidum cereum accendens clamat: *Lumen Christi*, & Chorus respondet, *Deo gratias*. Græci in Lucernario, lumine accenso, non dicebant, *Deo gratias*, sed, laudamus Patrem & Filium & S. Spiritum Dei, vt docet S. Basilius cap. supra citato: *Vetustum est patribus nostris non suscipere cum silentio gratiam vespertini luminis, sed simul, vt apparet, gratias agere, & quis auctor verborum illorum lucernariæ gratiarum actionis, non possumus dicere: Populus tamen antiquam vocem emittit; neque cuiquam unquam visi sunt impietatem admittere, qui dicunt:* Δόξα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ ἁγίῳ Πνεύματι Θεοῦ. *Laudamus Patrem & Filium & S. Spiritum Dei.* Hæc autem Lucernaria & Vespertina Synaxis olim agebatur ex institutione S. Iacobi. Congregatis ab Episcopo in Ecclesiam fidelibus, primò dicebatur ἐπιλύχνιος ψαλμὸς, i. Lucernalis psalmus. Deinde Diaconus dimittebat catechumenos, energumenos, pœnitentes, & illuminatos. His dimissis, clamabat, quotquot sumus fideles, oremus Dominum. Dicebatque primam orationem: quâ completâ sic orabat: Σῶσον καὶ ἀνάστησον ἡμᾶς, ὁ Θεὸς, &c. i. Salva & resuscita nos, Deus, &c. quâ finitâ dicebat Episcopus εὐχαριστίαν ἐπιλύχνιον i. gratiarum actionem lucernalem, hoc modo: ὁ ἀνάρχος Θεὸς καὶ ἀπαθάνατος, &c. i. Deus sine principio & immortalis, &c. Subjungebat Diaconus: Inclinate ad impositionem manuum. Tum dicebat Episcopus: Θεὸς Πατέρων, καὶ Κύριε τῶν ἐλέων, &c. i. Deus Patrum & Domine misericordiæ &c. tandem dicebat Diaconus exite in pace. Hæc habentur lib. 8. constitutionum Apostolicarum cap. 35. 36. & 37. Ignis eliciebatur ex silice, qui Christum repræsentat, vt notum est ex Prudentio, hymno citato.

Quamvis inveneris silere veritas,
Lunarique polum lampade pinxeris,
Incussu silicis lumina nos tamen

Mysteria sacra ieiuno pectore cole.
Ne nesciat humo spem sibi lumine
Te Christe solio qui pote conditam,
Qui die stabilem te polum penetram,
Nostris quietis unde lux es venit.

Hic autem hymnus falsò inscribitur, *ad incensum cerei Paschalis*. Secundum enim est *ad incensum Lucernæ*, vt est in veteribus exemplaribus, quemadmodum rectè obseruauit vir doctissimus Iacobus Simmondius Societatis Iesu. Id satis indicat tituli libri nempe Cathemerinon, quo significantur ea, quæ per diem aguntur; quod præterea tam hymnorum ordo, primus est ad galli cantum, secundus est Matutinus, tertius ante cibum, quartus post cibum, quintus ad accensam lucernam, qui proinde ita incipit.

Inuocatur iustis dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora dimides,
Mersa sole chaos ingruit horrida,
Lucem Christi tuis redde fidelibus.

Neque in eo hymno agitur de vnica cereo, sed de multis pendentibus de laqueari, vt videre est in eodem hymno.

Pendent mobilibus lumina funibus,
Quæ suffixa micant per laquearia,
Et de languidulis sola natalibus
Lucem perspicuo flamma iacit auro.

Nec obstat, quod olim in quibusdam Ecclesiis hic hymnus cantaretur in benedictione Cerei Paschalis, vt habetur in veteri ordine Romano, cum hoc tantùm fieret per accommodationem.

Inlib. 1. Carm Synnodij hyper.

Ex Regula Sancti Cassiani.
Cap. XV. §. 3.

APVD Palæstinæ & Mesopotamiæ vel totius orientis monasteria exceptis Matutinis vel Vespertinis diurnarum orationum modus trinæ confessionis exemplo statutis trinis psalmis cotidie terminatur; vt orationum assiduitas statutis Deo temporibus offeratur, & necessaria operationis officia consummatis iusto moderamine spiritalibus obsequiis nullatenus valeant impediri. Horarum autem istarum, in quibus Deo per totum spatium diei obsequia reddimus, ratio hæc est. Prima pro inchoatione diei. Tertia, quia Spiritus sanctus in eâdem horâ super Apostolos descendit.

Act. 2.

te primitus comprobatur. Sexta, pro eo quòd immaculata hostia Dominus noster Iesus Christus eâdem hora in cruce suspensus obnoxios de æternis peccatorum vinculis liberauit. Nona pro eo quòd eadem hora Dominus noster descendens ad inferos Sanctorum animas, quæ claustræ tenebris tenebantur, exinde liberauit, & secum transuexit ad cœlos. Duodecima verò propter terminationem diei, sicut Prima inchoatione. Prima verò & duodecima pro inchoatione & terminatione diei postea a Patribus sunt adiunctæ: Tertiam autem & Sextam & Nonam etiam ab Apostolis leginus fuisse celebratas. Nam Tertia hora super Apostolos in orationum officio constitutos Spiritus Sanctus descendit: *Act. 2.* Sexta verò hora leginus Petrum, dum in cœnaculo oraret, subito in excessu mentis vas illud, quod quatuor initiis quasi linteum de cœlo submissum, vidisse: de Nonâ autem leginus: *Petrus autem & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis Nonam*: Vespertinas autem, vel Matutinas orationes non solùm ab Apostolis, sed etiam in veteri testamento leginus eas in templo Domini semper fuisse oblatas. Vnde & Dauid dicit de Vespertinis: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* De Matutinis autem dicit: *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* Et: *in matutinis meditabor in te, quia factus es adiutor meus.*

Act. 10. *Act. 3.* *Ps. 140.* *Ps. 62.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

APVD PALÆSTINAM, &c.] Hæc contractius prolata, fusius tractata reperies apud eumdem Cassianum lib. 3. de diurn. orat. cap. 3.

TERTIA QVIA SPIRITVS SANCTVS, &c.] Eamdem rationem proferunt S. Cyprianus lib. de oratione Dominicâ, S. Basilius interrog. 37. regularum fusius disputatarum, Fructuosus Abbas cap. 10. regulæ in hac Concordia cap. 55. & Isidorus lib. 1. de offic. Eccl. cap. 19. aliam S. Athanasius lib. de Virginitate, quòd lignum Dominicæ crucis hora tertia defixum fuerit. Aliam constitutiones Apostolicæ lib. 8. cap. 34. ἐν ἀπέφασιν ἐν ἀυτῇ ὥρᾳ Πιλάτος ἔκλεις ὁ Κύριος. i. quod in ea hora (Tertia) Dominus sententiam iudicij à Pilato acceperit.

SEXTA QVOD IMMACVLATA PRO EO.] Cassianus Sextæ

horæ celebrationem refert ad id quòd Christus in cruce suspensus nos peccatorum vinculo liberauit. Sed hoc mysterium ad Nonam refert S. Cyprianus libro citato. *A nona peccata nostra sanguine suo abluit: & vt redimere & vluficare nos posset, tunc victoriam suam passione perfecit.* Itaque idem Cyprianus, S. Athanasius, & constitutiones Apostolicæ mysterium Sextæ referunt ad id, quòd eâ hora Christus crucifixus est; quibus adiungitur Fructuosus Abbas cum ait: *Sexta Dominum in cruce ascendisse.*

HORA NONA PRO EO QVOD EADEM HORA DOMINVS NOSTER DESCENDENS AD INFEROS, &c.] S. Athanasius lib. citato descensum Christi ad inferos horæ duodecimæ. 1. Vespertinæ applicat. Mysterium verò Nonæ idem S. Athanasius scribit ideo celebrari, quia Christus eadem hora emisit spiritum. Subscribit Fructuosus Abbas, cum ait: *Nona spiritum emisit.* S. Isidorus lib. 1. de offic. Eccl. cap. 19. quia *Christus in Nonam passionis cruciamentum pervexit.* Constitutiones Apostolicæ, quòd tùm omnia mota & tremefacta sunt Domino crucifixo: quòd horrerent audaciam impiorum Iudæorum, & passionem Domini ferre non possent. S. Cyprianus; quia passione sua nostra peccata ablut, & victoriam suam perfecit. Sed hæc nihil aliud sonant, quàm Christi expirationem. Ob eandem rationem Nonam olim Romani obseruabant, vt videre est apud Tertullianum, cum de eâdem horâ agit lib. de ieiunio aduersus Psychicos: *Itaque in eam vsque horam (nonam) celebranda prælura est, in quâ à Sextâ consecratus orbis defuncto Domino lugubre fecit officium.*

ET TERMINATIONE DIEI.] Huius horæ Duodecimæ seu Vespertinæ mysterium S. Athanasius ad Christi descensum ad inferos refert, vt suprà notatum est. Tertullianus lib. citato cum aliis coniecturis refutat Psychicorum coniecturas, dicit posse ad Christi sepulturam referri. *Hoc si magis ad religionem sapit: Christianam, dum magis Christi gloriam celebrat, possum æque sera sabbati eodem ritu ordinatum fuisse, vt ieiunemus ad serum expectantes tempus Dominicæ sepulturæ, cum Ioseph sepulturam detulit corpus & condidit.* S. Isidorus cap. 20. refert ad sacrificium legis veteris Vespertinum: atque etiam ad nouæ legis augustissimum illud sacrificium Vespertinum, quo Christus carnem & sanguinem suum dedit Apostolis in suprema illa cœnâ: *In vetere quoque testamento eo tempore Dominus & Saluator cœnantibus Apostolis mysterium sui corporis & sanguinis missio tradidit: vt tempus ipsum sacrificij vesperum ostenderet sæculi: proinde in honorem ac memoriam tantorum sacramentorum in his temporibus adesse decet Deo compatibus & personare in eius cultibus orationum nostrarum sacrificium offerentes.* S. Cyprianus scribit hanc horam Vespertinam celebrari, quòd recedente sole orandum sit, vt Christus vera lux ad nos veniat: *Recedente item sole, & die cessante necessarius rursus orandum est. Nam quia Christus sol verus & dies est verus, sole ac die sæculi recedente, quando oramus ac petimus, vt super nos lux denuo veniat.*

Christi precamur adventum, lucis æternæ gratiam præbiturum. Idem patet ex Prudentio initio hymni supra citati. Sed vt aliquid de Mediæ noctis symbolo dicamus, S. Athanasius lib. de Virginitate ait eam agendam esse, quia Christus media nocte surrexit à mortuis. S. Fructuosus Abbas: *Quia ea hora clamor factus est: ecce sponsus venit, exite obviam ei: vt, cùm horarum ad judicium venerit, non nos dormientes, sed vigilantes inveniat.* Matutinos vero, seu laudes matutinas ad Christi resurrectionem refert S. Cyprianus. *Nam & maxime orandum est, vt resurrectio Domini matutina oratione celebretur.* Eandem refert rationem pro Gallicinij symbolo Fructuosus Abbas: *Gallicinium, Christum à mortuis resurrexisse.* Nec mirum si Christi resurrectionis diuersis horis applicetur, quia, quâ horâ eò tigerit, SS. Patres ambigunt. Prima hora ob mittendos operarios in vineam celebratur, vt vult Fructuosus Abbas. Sed de his pluta vide apud Vvalfridum Strabonem lib. de rebus Eccl. cap. 25. Amalarium Fortunatum lib. 3. de offic. Eccl. c. p. 2. & Rupertum lib. 1. de diuinis offic. cap. 2.

NAM TERTIA HORA SVPER APOSTOLOS IN ORATIONVM OFFICIO CONSTITVTOS, &c.] Idem habet Tertullianus lib. contra Psychicos: *Porrò, cum in eodem commentario Lucæ & Tertia hora oratur, atque demonstretur, sub qua Spiritu sancto imbuti pro ebrijs habentur: & Sexta, qua Petrus, ascendit ad superiora: Nona, qua templum simul introgressi, cur non intelligamus salua plane indifferentia semper & vbique omni tempore orandi, tamen tres istas horas, vt insigniores in rebus humanis, quæ diem distribuunt, quæ negotia distinguunt, quæ publicè resonant; ita & solenniores fuisse in orationibus diuinis?*

VNDE ET DAVID DE VESPERTINIS, &c.] Ita Fructuosus Abbas cap. 10. Regulæ: *Vesperæ Dauid cecinisse, dicens: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.*

Ex Regula S. Fructuosi. Cap. II. §. 4.

PRIMÆ horæ obseruandæ mensura sancita est, dicente Propheta: *Manè astabo tibi, & videbo te, quia tues Deus volens iniquitatem.* Et iterum: *Ad te orabo, Domine, mane exaudies vocem meam.* Secunda quoque inter Primam & Tertiam constituta, quasi quidam limes ponitur. Vnde & à monachis necesse est, ne otiosa ducatur. Ideo constitutum est, vt trino psalmorum obsequio frequentetur, quæ & Primæ consummet officium, & subsequenter Tertiæ incipiat scandere gradum. Ita quoque in reliquis constitutum est hunc seruandum esse ordinem horis Tertiâ, Sextâ, Nonâ, Duodecimâ, videlicet atque Vesperâ, vt ante & post trinas has legitimas

horas peculiaris orationis prosequantur obsequia. Nocturnè igitur tempore primæ noctis horâ sex orationibus celebranda est: ac deinde decem psalmorum concentu cum laude & benedictionibus consummanda in Ecclesiâ est. Deinde valefacientes inuicem, & reconciliationi & satisfactioni alterutrum insistentes laxant mutuò debita: & pietate paternâ, qui segregati à cœtu fraterno ob neglegentiam suam fuerant, mereantur indulgentiam: Tunc demum pergentes ad cubilia, atque in vnum coniuncti coeuntes ad perfectionem pacis, & reorum absolutionem, cantatis tribus psalmis iuxta morem cũ laude, & benedictione, symbolum Christianæ fidei communi omnes recitent voce; vt fidem tuam purã coram Deo ostendentes, si quid dubium non est fieri, vel accidere, vt nocturno quisquam tempore vocetur à corpore, commendatam iam fidem suam & expiatam ab omni scandalo conscientiam proferant ante Deum. Post deinde adeant cubilia summo cum silentio exhibito, gressuque quieto, nec vllus se vel vltra cubiti spatium iungens alter ad alterum, vel saltim alium respicere audens pergat ad lectum suum: vbi tacitæ orationi insistens, psalmosque recensens vltimò orationem suam quinquagesimi psalmi recitatione, atque oratione consummet. Nec strepere, vel mutire ausus aut exercare cum gratia nocturni sommi capiat silentium.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMÆ HORÆ.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Bracarensis cod. Crassensis eodem capite.

ET VIDERO TE.] Illud, *te*, nullibi reperiri posse existimo. S. Hieronymus tamen, siue quis alius auctor horum commentariorum in psalmos subaudiendum esse putat; cum ait: *Et videbo, subaudiatur, te, videbo.*

DVODECIMA ATQVE VESPERA.] In R. MS. legitur: *Vsque Vesperam.* Rectius, vt arbitror. Nam Duodecima non dilungatur à Vespera.

POST TRIMAS HAS LEGITIMAS HORAS.] Nempe Tertiam, Sextam, & Nonam.

PRIMA NOCTIS HORA.] Quam quidam appellant initium noctis, quæ respondet nostro Completorio.

DEINDE VALEDICENTES.] Ita S. Isidorus cap. 6. regulæ

Vers. Fiunt autem, sicut memoravi, per singulas Completorias, valefacientes semper sancto Hymno, & missis orationibus & silentio requiescendum est.

SEGREGATI.] Id est, excommunicati: addit, *qui negligentes fuerint*, ut complectatur eos tantùm, qui ob leves culpas ab aliis separantur.

SCANDALO.] Scandalum hoc loco est offensa, ruina: videsupra.

SI QUID DUBIUM.] In R. MS. *Si quod dubium*, lege: *Sicut dubium*.

GRATIAM.] Fortè rectum est à quodam, cum antea legeretur: *Gracia*, ut adhuc in cod. MS. apparet. In cod. Crassensi legitur: *Gracitr*, quam quidem lectionem retineo: ut sit crucitus sonus vehementior exercitio: per onomatopœam: nam durum esset excreationem absolute prohibere.

Ex Regula S. Patris Benedicti cap. XVII. Quanti psalmi per easdem horas dicantur. Appendix 8.

QUAM de Nocturnis, vel Matutinis digessimus ordinem psalmodiæ: nunc de sequentibus horis videamus. Primâ hora dicuntur psalmi tres singillatim, & non sub vnâ gloriâ. Hymnus eiusdem horæ post versum: *Deus in adiutorium meum intende*, antequam psalmi incipiantur. Post expletionem verò trium psalmorum recitetur lectio vna, versus: & *Kyrie eleison*, & Missæ sint. Tertia verò, & Sexta & Nona eodem ordine celebrantur: oratio, id est, versus, hymni earumdem horarum, terni psalmi, lectio, & versus, *Kyrie eleison*, & Missæ sint. Si maior fuerit congregatio, cum antiphonis: si verò minor, in directum psallantur. Vespertina autem synaxis quatuor psalmis cum antiphonis terminetur. Post quos psalmos, Apostoli lectio recitanda est. Inde responsorium, Ambrosianum, versus, canticum de Euangelio, & oratio Dominica: & fiant Missæ. Completorium autem trium psalmorum dictione terminetur. Qui psalmi directanei sine antiphonâ dicendi sunt. Post quos hymnus eiusdem horæ, lectio vna, versus: *Kyrie eleison*, benedictio: post Missæ fiant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

KYRIE ELEISON.] MS. Vict. p. addit: *Cum precibus.*

ET MISSÆ SINT.] In commentario Smaragdi legitur; *Et Missæ sunt.* in MS. Vict. p. *Et missa est.* Sed hæc posterior lectio omnibus codicibus, quos viderim, asseritur. Locus obscurus; cuius duas profert interpretationes Smaragdus. *Quod in aliis locis dicit, & completum est, hanc clausulam, & missæ sunt, dicit; & missa sunt, repetit. Orationes enim ipsæ, quæ a nobis sunt completæ, Deo sunt Missæ, quia in illius honore sunt celebratæ. Aliter: orationes, id est, collectæ, quæ in fine cum iussa sacerdote dicuntur Missæ, id est, Deo missæ vocantur.* Quæ secunda interpretatio potior videtur: præsertim cum aliis nullam faciat explicitam collectarum mentionem S. P. B. quæ sane illius ætate erant in vsu, quamuis fortasse non sub eâdem formulâ: se nunc. Quod Missæ collectæ significent fusè satis cap. 13. ad S. Isidorum probatum est. Itaque Missæ hoc loco Collectæ sunt, seu orationes, quæ iuxta Cassianum ad finem cuiusque psalmi dicebantur a sacerdote, quarum mentionem tantùm in fine horarum facit S. P. B. breuitatis ergò: tanquam rei satis monachis vulgaris & tritæ quemadmodum postea agit de breui oratione veluti obiter & per transennam tanquam de re monachis nota, quæ maiori explicatione non indigeat. Vel certè dicendum S. P. Benedictum iuxta aliorum morem, quem supra declaratimus, reiecisse eiusmodi collectas ad finem cuiusque horæ, ita vt plures dicendæ sint, non vna, atque ob eam rationem dixisse, Missæ sint, non, Missa sit. Nec obstat quod agens de nocturnis & matutinis nullam faciat mentionem horarum missarum, sed tantùm dicat: *Et Completum est.* Nam ob id factum prolixitatem horarum in eis plures huiusmodi collectas recitari nolunt; quibus horis multa addidit præter antiquorum monachorum consuetudinem, vt patebit legenti librum I. Cassiani de nocturnis orationibus. Imò hæc obscuritas nobis fauet: quia nulla potest esse alia ratio, cur in Primâ horâ, & sequentibus ordinariis constanter dixerit, & Missæ sint, vel, Missæ fiant; in superioribus verò, & completum est. quàm nostra de huiusmodi Missis interpretatio. Etsi non inficior, in nocturnis & matut. his vnam fuisse collectam. Dicet aliquis, per Missas significari missionem donorum. Sed, si hoc esset, diceret: *Et Missa sit*, quemadmodum Dominus [illegible] *Missa est*, quemadmodum [illegible] *Missa est*, quemadmodum [illegible] *Missa est*, quemadmodum

celebrare. Secundò, quia vix superesset tempus ad opus manuum, & ad lectionem diuinam. Tertiò, quia olim Missa celebrabatur horâ tertiâ. i. nonâ nostra matutinâ. si reficiendum esset meridie, & dies à ieiunio vacaret; Sextâ, si ieiunandum esset vsque ad nonam; nonâ in Quadragesimâ, si tantùm refectio esset ad Vesperam, vt docet Valfridus Strabo cap. 23. de rebus Eccl. Micrologus lib. de Eccl. obseruationibus cap. 49. & Amalarius Fortunatus lib. 3. de officiis Eccl. cap. 32. Id videre est apud S. Epiphanium in synopsi, Cassianum lib 3. de diurnis orat. cap. 2. Sidonium lib. 5. epist. 17. Gregorium Turonensem de Vitis Patrum de S. Nicetio, Gregorium magnum homil. 37. in Euangelia, Ioannem Moschum cap. 27. prati spiritualis. In Concilio Bracarensi. 1. cap. 16. & Bracar. 2. cap. 19. numquam verò post Vesperam & Completorium, quod tamen contingeret, si his regulæ locis Missæ de sacrificio Liturgico intelligerentur.

ORATIO, IDEST, VERSVS.] Ita in omnibus cod. N. MSS. excepto Victor. p. in quo sic habetur; *Tertiæ verò, Sextæ & Nonæ eodem ordine celebretur oratio. 1. versus*, &c. apud S. Dunstanum legitur, *id est, oratio, versus.* Sed quænam sit huiusmodi oratio, & quare potius Tertiæ, Sextę, & Nonæ, quàm aliis horis præponatur, non video? itaque lectio vulgaris retinēda est: *Oratio, id est, versus.* & explicat S. B. quid sit oratio; nēpe versus: *Deus in adiutorium*, &c. quo Dei auxiliū efflagitamus.

TERNI PSALMI.] Sequitur morem priscorum Patrum, qui has tres horas ternis psalmis absoluendas putarunt Cassianus lib. 3. de diurnis orat. cap. 3. *Itaque in Palæstina, vel Mesopotamiæ monasteriis ac totius orientis suprà dictarum horarum* (Tertiæ, Sextæ, & Nonæ) *solemnitates trinis psalmis cotidie finiuntur.* Hoc etiam institutum sequitur S. Isidorus cap. 6. suæ regulæ: *In Tertia, Sexta vel Nona tres psalmi dicendi sunt.* A quibusdam olim Tertia ternis psalmis, Sexta senis, & Nona nouem decurrebantur, vt testis est Cassianus lib. 1. de noctur. orat cap. 1.

PSALLANTVR.] Vict. ma. *Canantur.*

APOSTOLI.] Abest ab aliis cod. MSS. N. & S. Dunstano.

ORATIO DOMINICA.] Vict. p. addit: *Cum precibus.*

SI VERÒ MINOR IN DIRECTVM PSALLANTVR.] Nempe Tertia, Sexta, & Nona. Ratio huius instituti est: quia minori congregationi non esset satis temporis ad opera diurna: maxime cum minoris congregationis monasteria sint etiam minoris substantiæ: ita vt necesse sit quosdam ex iis foris frugibus colligendis aut operibus putâ culinæ, & similibus occupari, paucis admodum in choro remanentibus, quibus graue esset has horas solemni cantu persoluere.

COMPLETORIVM.] Ita appellat hanc horam S. Isidorus cap. 6. suæ regulæ, sed lib. 1. de officiis Ecclesiasticis cap. 21. appellat Completas, nonnulli Patres Completam: & debet dici sub noctis initium. Vnde à S. Columbano cap. 7, suæ regulæ dicitur initium noctis, & à S. Fructuoso Bracarensi cap. 1. suæ regulæ prima noctis hora. Et videtur esse illa synaxis, quam S. Basilius *ἄπαυστον.* 1. petitionem appellat: in illâ enim, quem

Digitized by Google

Mysteria sanctae gestat quae Ecclesia
Ne nescire homo ipse sibi fatuus fingat,
Et Christi solo corpore conditam,
Qui dicit fabulam se voluit parare,
Nostris quando vide gentis venit.

Hic autem hymnus falsò infertur, *ad incensum cerei Paschalis*. Secundum enim est *ad vespertinum Lucernae*, vt est in veteribus exemplaribus, quemadmodum rectè obseruauit vir doctissimus Iacobus Sirmondus Societatis Iesu. Id satis indicat titulus libri nempe Cathemerinon, quo significantur ea, quae per diem aguntur, quod indicat etiam hymnorum ordo, primus est ad galli cantum, secundus est Matutinus, tertius ante cibum, quartus post cibum, quintus ad accensionem lucernae, qui proinde ita incipit.

Inuentor rutili dux bone luminis,
Qui certis vicibus tempora dividis,
Mersoque chaos ingruit noctium,
Lucem Christi tuis redde fidelibus.

Neque in eo hymno agitur de vnione cerei, sed de Christi fidelibus peridentibus de laqueari, vt videre est in eodem hymno.

Pendent mobilibus lumina funibus,
Quae fixa micant per laquearia,
Et de languidulis fovea naturalibus
Lucem perspicuo flamma facit cibo.

Nec obstat, quod olim in quibusdam Ecclesiis hic hymnus cantaretur in benedictione Cerei Paschalis, vt habetur in veteri ordine Romano, cum hoc tantum fieret per accommodationem.

Ex Regula Sancti Cassiani.

Cap. XV. §. 3.

APVD Palæstinæ & Mesopotamiæ vel totius orientis monasteria exceptis Matutinis vel Vespertinis diurnarum orationum modus trinæ confessionis exemplo statutis trinis psalmis cotidie terminatur; vt orationum assiduitas statutis Deo temporibus offeratur, & necessaria operationis officia consummatis iusto moderamine spiritalibus obsequiis nullatenus valeant impediri. Horarum autem ipsarum, in quibus Deo per totum spatium diei obsequia reddimus, ratio haec est. Prima pro inchoatione diei. Tertia, quia Act. 2. Spiritus sanctus in eadem horâ super Apostolos descendit.

se primitus comprobatur. Sexta, pro eo quòd immaculata hostia Dominus noster Iesus Christus eâdem horâ in cruce suspensus obnoxios de æternis peccatorum vinculis liberauit. Nona pro eo quòd eadem hora Dominus noster descendens ad inferos Sanctorum animas, quæ claustræ tenebris tenebantur, exinde liberauit, & secum transuexit ad cœlos. Duodecima verò propter terminationem diei, sicut Prima inchoatione. Prima verò & duodecima pro inchoatione & terminatione diei postea a Patribus sunt adiunctæ: Tertiam autem & Sextam & Nonam etiam ab Apostolis legimus fuisse celebratas. Nam Tertia hora super Apostolos in orationum officio constitutos Spiritus Sanctus descendit: *Act. 2.* Sexta verò hora legimus Petrum, dum in cœnaculo oraret, subito in excessu mentis vas illud, quod quatuor initiis quasi linteum de cœlo submissum, vidisse: de Nonâ autem legimus: *Petrus autem & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis Nonam*: Vespertinas autem, vel Matutinas orationes non solùm ab Apostolis, sed etiam in veteri testamento legimus eas in templo Domini semper fuisse oblatas. Vnde & Dauid dicit de Vespertinis: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* De Matutinis autem dicit: *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* Et: *in matutinis meditabor in te, quia factus es adiutor meus.* *Act. 10.* *Act. 3.* *Ps. 140.* *Ps. 62.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

APVD PALÆSTINAS, &c.] Hæc contractius prolata, fusius tractata reperies apud eumdem Cassianum lib. 3. de diurn. orat. cap. 3.

TERTIA QVIA SPIRITVS SANCTVS, &c.] Eamdem rationem profitentur S. Cyprianus lib. de oratione Dominicâ, S. Basilius interrog. 37. regularum fusius disputatarum, Fructuosus Abbas cap. 10. regulæ in hic Concordia cap. 53. & Isidorus lib. 1. de offic. Eccl. cap. 19. aliam S. Athanasius lib. de Virginitate, quòd lignum Dominicæ crucis hora tertia defixum fuerit. Aliam constitutiones Apostolicæ lib. 8. cap. 34. ἐν ἀπόφασιν ἐν ᾗ ὥραν ἔλαβε τὴν κρίσιν ὁ Κύριος. i. quod in ea hora (Tertia) Dominus sententiam iudicij à Pilato acceperit.

SEXTA QVOD IMMACVLATA PRO EO.] Cassianus Sextæ

horæ celebrationem refert ad id quòd Christus in cruce suspensus nos peccatorum vinculo liberauit. Sed hoc mysterium ad Nonam refert S. Cyprianus libro citato. *A nonam peccata nostra sanguine suo abluit: & vt redimere & viuificare nos posset, tunc victoriam suam passione perfecit.* Itaque idem Cyprianus, S. Athanasius, & constitutiones Apostolicæ mysterium Sextæ referunt ad id præcise, quòd eâ horâ Christus crucifixus est; quibus assipulatur Fructuosus Abbas cum ait: *Sexta Dominum in cruce ascendisse.*

HORA NONA PRO EO QVOD EADEM HORÂ DOMINVS NOSTER DESCENDENS AD INFEROS, &c.] S. Athanasius lib. citato descensum Christi ad inferos horæ duodecimæ. 1. Vespertinæ applicat. Mysterium verò Nonæ idem S. Athanasius scribit ideo celebrari, quia Christus eadem horâ emisit spiritum. Subscribit Fructuosus Abbas, cum ait: *Nona spiritum emisit.* S. Isidorus lib. 1. de offic. Eccl. cap. 19. quia *Christus in Nonam paruuli crucis arma portauit.* Constitutiones Apostolicæ, quòd tùm omnia mota & tremefacta sunt Domino crucifixo: quòd horrerent audaciam impiorum Iudæorum, & passionem Domini ferre non possent. S. Cyprianus; quia passione sua nostra peccata ablut, & victoriam suam perfecit. Sed hæc nihil aliud sonant, quàm Christi expirationem. Ob eamdem rationem Nonam olim Romani obsecrabant, vt videre est apud Tertullianum, cum de eâdem horâ agit lib. de ieiunio aduersus Psychicos. *Itaque in eam vsque horam (nonam) celebranda precatura est, in quâ à Sextâ contestratus orbis defuncto Domino lugubre fecit officium.*

ET TERMINATIONE DIEI.] Huius horæ Duodecimæ seu Vespertinæ mysterium S. Athanasius ad Christi descensum ad inferos refert, vt suprà notatum est. Tertullianus lib. citato cum aliis eorum figuris refutat Psychicorum coniecturas, dicit posse ad Christi sepulturam referri. *Hoc si magis ad religionem sit Christianam, dum magis Christi gloriam celebrat, possum equidem fateri ita eo tempore ordinatum fuisse, vt iciunemus ad serum expectantes tempus Dominicæ sepulturæ, cum Ioseph hospitalium detulit corpus & condidit.* S. Isidorus cap. 20. refert ad sacrificium legis veteris Vespertinum: atque etiam ad nouæ legis augustissimum illud sacrificium Vespertinum, quo Christus carnem & sanguinem suum dedit Apostolis in suprema illâ cenâ: *In nouo quoque testamento eo tempore Dominus & Saluator cœnantibus Apostolis mysterium suæ corporis & sanguinis instituit tradidit: vt tempus ipsum sacrificii vesperum ostenderet seculi: proinde in honorem ac memoriam tantorum sacramentorum in his temporibus adesse decet Deo consuetudines & personas in eius cultibus orationum nostrarum sibi sacrificium offerentes.* S. Cyprianus scribit hanc horam Vespertinam celebrari, quòd recedente sole orandum sit, vt Christus vera lux ad nos veniat: *Recedente item sole, & die cessante necessarium rursus orandum est. Nam quia Christus sol verus & dies est verus, sole ac die seculi recedente, quando oramus ac petimus, vt super nos lux denuo veniat.*

Christi precamur adventum, lucis æternæ gratiam præbiturum. Idem patet ex Prudentio initio hymni supra citati. Sed vt aliquid de Mediæ noctis synaxi dicamus, S. Athanasius lib. de Virginitate ait eam agendam esse, quia Christus media nocte surrexit à mortuis. S. Fructuosus Abbas: *Quia ea hora clamor factus est: ecce sponsus venit, exite obviam ei: vos, eâ hora cum ad judicium venerit, non nos dormientes, sed vigilantes inveniat.* Matutinos verò, seu laudes matutinas ad Christi resurrectionem refert S. Cyprianus: *Nam & mane orandum est, vt resurrectio Dominica matutina celebretur.* Tandem eâdem rationem pro Gallicinio synaxi Fructuosus Abbas: *Gallicinium, Christum à mortuis resurrexisse.* Nec mirum si Christi resurrectio ordinariis horis applicetur, quia, quâ horâ eâ tigerit, SS. Patres ambigunt. Prima hora ob missos operarios in vineam celebratur, vt vult Fructuosus Abbas. Sed de his plura vide apud Vvalfridum Strabonem lib. de rebus Eccl. cap. 25. Amalarium Fortunatum lib. 3. de offic. Eccl. cap. 2. & Rupertum lib. 1. de divinis offic. cap. 2.

NAM TERTIA HORA SUPER APOSTOLOS IN ORATIONUM OFFICIO CONSTITUTOS, &c.] Idem habet Tertullianus lib. contra Psychicos: *Porrò, cum in eodem commentario Lucæ & Tertia hora orationi eorum demonstretur, sub qua Spiritu sancto omnium pro ebriis habentur: & Sexta, qua Petrus, ascendit ad superiora: Nona, qua templum sunt introgressi, cur non intelligamus salva plane indifferentia semper & ubique omni tempore orandi, tamen tres istas horas, vt insigniores in rebus humanis, quæ diem distinguunt, quæ negotia distinguant, quæ publicè celebrant; ita & solenniores fuisse in orationibus divinis?*

UNDE ET DAVID DE VESPERTINIS, &c.] Ita Fructuosus Abbas cap. 10. Regulæ: *Vesperam David decimsexte, dicens: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.*

Ex Regula S. Fructuosi. Cap. II. §. 4.

PRIMÆ horæ observandæ mensura sancita est, dicente Propheta: *Manè astabo tibi, & videbo te, quia tues Deus nolens iniquitatem.* Et iterum: *Ad te orabo, Domine, manè exaudies vocem meam.* Secunda quoque inter Primam & Tertiam constituta, quasi quidam limes ponitur. Unde & à monachis necesse est, ne otiosa ducatur. Ideo constitutum est, vt trino psalmorum obsequio frequentetur, quæ & Primæ consummet officium, & subsequenter Tertiæ incipiat scandere gradum. Ita quoque in reliquis constitutum est hunc servandum esse ordinem horis Tertiâ, Sextâ, Nonâ, Duodecimâ, videlicet atque Vesperâ, vt ante & post trinas has legitimas *Psal. 5*

horas peculiaris orationis prosequantur obsequia. Nocturnè igitur tempore primæ noctis horæ sex orationibus celebranda est: ac deinde decem psalmorum concentu cum laude & benedictionibus consummanda in Ecclesiâ est. Deinde valefacientes inuicem, & reconciliationi & satisfactioni alterutrum insistentes laxant mutuò debita: & pietate paternâ, qui segregati à cœtu fraterno ob negligentiam suam fuerant, mereantur indulgentiam: Tunc demum pergentes ad cubilia, atque in vnum coniuncti coeuntes ad perfectionem pacis, & reorum absolutionem, cantatis tribus psalmis iuxta morem cũ laude, & benedictione, symbolum Christianæ fidei communi omnes recitent voce; vt fidem suam purâ coram Deo offendentes, si quid dubium non est fieri, vel accidere, vt nocturno quisquam tempore vocetur à corpore, commendatam iam fidem suam & expiatam ab omni scandalo conscientiam proferant ante Deum. Post deinde adeant cubilia summo cum silentio exhibito, gressuque quieto, nec vllus se vel vltra cubiti spatium iungens alter ad alterum, vel saltim alium respicere audens pergat ad lectum suum: vbi tacitæ orationi insistens, psalmosque recensens vltimò orationem suam quinquagesimi psalmi recitatione, atque oratione consummet. Nec strepere, vel mutire ausus aut exercere cum gratia nocturni sommi capiat silentium.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMÆ HORÆ,] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Praxarensis cod. Crassensi eodem capite.

ET VIDEBO TE.] Illud, *te*, nullibi reperiri posse existimo. S. Hieronymus tamen, siue quis alius auctor horum commentariorum in psalmos subaudiendum esse putat; cum ait: *Et videbo, subaudiuntur, te, videbo.*

DVODECIMA ATQVE VESPERA.] In R. MS. legitur: *Usque Vesperam.* Rectius, vt aiebat. Nam Deo seruitia non adiungitur à Vesperâ.

POST TRINAS HAS LEGITIMAS HORAS.] Nempe Tertiam, Sextam, & Nonam.

PRIMA NOCTIS HORA.] Quam quidam appellant Intimum nostrum, quæ respondet nostro Completorio.

DEINDE VALEDICIENTES.] Ita S. Isidorus cap. 6. regulæ.

Ad vt. Completorium autem, finem facit, per quod completorie, vel defunctiuncu-lis finitis, omnis vocalis & silentio reparetur locus.

SEGREGATI.] Id est, excommunicati: addit, *ut negligentiæ suam*, vt complectatur eos tantùm, qui ob leues culpas absolui separantur.

SCANDALI.] Scandalum hoc loco est offensa, ruina; vide supra.

SI QUID DUBIUM.] In R. MS. *Si quod dubium*, lege: *Sicut dubium.*

GRATIA.] Hic correctum est à quodam, cum antea legeretur: *Gracia*; vt adhuc in cod. MS. apparet. In cod. Crassensi legitur: *Cruciat*, quam quidem lectionem retineo: vt sit cruciatus sonus vehementior excreationis; vt onomatopœam: nam durum esset excreationem absolute prolubere.

Ex Regula S. Patris Benedicti cap. XVII. Quanti psalmi per easdem horas dicantur. Appendix 8.

DIctum de Nocturnis, vel Matutinis digessimus ordinem psalmodiæ: nunc de sequentibus horis videamus. Primâ horâ dicuntur psalmi tres singillatim, & non sub vnâ glorià. Hymnus eiusdem horæ post versum: *Deus in adiutorium meum intende*, antequam psalmi incipiantur. Post expletionem verò trium psalmorum recitetur lectio vna, versus: & *Kyrie eleison*, & Missæ sint. Tertia verò, & Sexta & Nona eodem ordine celebrantur: oratio, id est, versus, hymni earumdem horarum, terni psalmi, lectio, & versus, *Kyrie eleison*, & Missæ sint. Si maior fuerit congregatio, cum antiphonis; si verò minor, in directum psallantur. Vespertina autem synaxis quatuor psalmis cum antiphonis terminetur. Post quos psalmos, Apostoli lectio recitanda est. Inde responsorium, Ambrosianum, versus, canticum de Euangelio, & oratio Dominica; & fiant Missæ. Completorium autem trium psalmorum dictione terminetur. Qui psalmi directanei sine antiphonâ dicendi sunt. Post quos hymnus eiusdem horæ, lectio vna, versus *Kyrie eleison*, benedictio, & Missæ fiant.

celebrare. Secundò, quia vix superesset tempus ad opus manuum, & ad lectionem diuinam. Tertiò, quia olim Missa celebrabatur horâ tertiâ. i. nonâ nostra matutinâ. si reficiendum esset meridie, & dies à ieiunio vacaret; Sextâ, si ieiunandum esset vsque ad nonam; nonâ in Quadragesimâ, si tantùm refectio esset ad Vesperam, vt docet Valfridus Strabo cap. 23. de rebus Eccl. Micrologus lib. de Eccl. obseruationibus cap. 49. & Amalarius Fortunatus, lib. 3. de officiis Eccl. cap. 32. Id videre est apud S. Epiphanium in synopsi, Cassianum lib 3. de diurnis orat. cap. 2. Sidonium lib. 5. epist. 17. Gregorium Turonensem de Vitis Patrum de S. Nicetio, Gregorium magnum homil. 37. in Euangelia, Ioannem Moschum cap. 27. prati spiritualis. In Concilio Bracarensi. 1. cap. 16. & Bracar. 2. cap. 19. numquam verò post Vesperam & Completorium, quod tamen contingeret, si his regulæ locis Missæ de sacrificio Liturgico intelligerentur.

ORATIO, IDEST, VERSVS.] Ita in omnibus cod. N. MSS. excepto Victor. p. in quo sic habetur; *Tertia verò, Sexta & Nona eodem ordine celebretur oratio. 1. versus*, &c. apud S. Dunstanum legitur, *id est, oratio, versus.* Sed quænam sit huiusmodi oratio, & quare potius Tertiæ, Sextę, & Nonæ, quàm aliis horis præponatur, non video? itaque lectio vulgaris retinēda est: *Oratio, id est, versus.* & explicat S. B. quid sit oratio; nēpe versus: *Deus in adiutorium*, &c. quo Dei auxiliū efflagitamus.

TERNI PSALMI.] Sequitur morem priscorum Patrum, qui has tres horas ternis psalmis absoluendas putarunt Cassianus lib. 3. de diurnis orat. cap. 3. *Itaque in Palæstina, vel Mesopotamiæ monasteriis ac totius orientis suprà dictarum horarum* (Tertiæ, Sextæ, & Nonæ) *solemnitates trinis psalmis cotidie finiuntur.* Hoc etiam institutum sequitur S. Isidorus cap. 6. suæ regulæ: *In Tertia, Sexta vel Nona tres psalmi dicendi sunt.* A quibusdam olim Tertia ternis psalmis, Sexta senis, & Nona nouem decurrebantur, vt testis est Cassianus lib. 1. de noctur. orat cap. 1.

PSALLANTVR.] Vict. ma. *Canantur.*

APOSTOLI.] Abest ab aliis cod. MSS. N. & S. Dunstano.

ORATIO DOMINICA.] Vict. p. addit: *Cum precibus.*

SI VERÒ MINOR IN DIRECTVM PSALLANTVR.] Nempe Tertia, Sexta, & Nona. Ratio huius instituti est: quia minori congregationi non esset satis temporis ad opera diurna: maxime cum minoris congregationis monasteria sint etiam minoris substantiæ: ita vt necesse sit quosdam ex iis foris frugibus colligendis aut operibus putâ culinæ, & similibus occupari, paucis admodum in choro remanentibus, quibus graue esset has horas solemni cantu persoluere.

COMPLETORIVM.] Ita appellat hanc horam S. Isidorus cap. 6. suæ regulæ, sed lib. 1. de officiis Ecclesiasticis cap. 21. appellat Completas, nonnulli Patres Completam: & debet dici sub noctis initium. Vnde à S. Columbano cap. 7, suæ regulæ dicitur initium noctis, & à S. Fructuoso Bracarensi cap. 1. suæ regulæ prima noctis hora. Et videtur esse illa synaxis, quam S. Basilius ὅρισμ. 1. petitionem appellat: in illâ enim, quem

Digitized by Google

admodum in Completorio, petitur à Deo noctis quies ſecura & placida, vt notat S. Baſilius. Quæ quidem hora in oriente vix ante S. Baſilium reperitur, nec in occidente ante S. Benedictum. Imo poſt S. Baſilij ætatem in multis locis orientis non fuit, vt patet ex ſupra dictis de horarum diuerſitate.

DIRECTANEI.] Ita in cod. N. MSS. cum S. Dunſtano. vulgò legitur; *Directaneo.* Iubet S. B. Completorij pſalmos in directum recitari, vt fratres citò eant cubitum, cum hæc hora diceretur ſub initium noctis, ſeu primâ noctis horâ.

BENEDICTIO.] Cod. MS. Ebrul. *Et benedictio.* Vict. p. *Benedictiones*, de hac Completorij benedictione hoc ſtatuitur. 1. add. Capitul. Lud. Imp. tit. 48. *Vt benedictio poſt completorium à ſacerdote dicatur.*

ET POST MISSÆ FIANT.] Particula, *Poſt*, deſideratur in aliis cod. N. MSS. nec habetur apud Turrecrematam, nec in editione Colinæi, nec in veteri Pariſienſi: ſanè ſuperflua videtur, cum non ſit in aliis horis ſupra explicatis.

Ex Regula S. Benedicti. Quo ordine pſalmi dicendi ſunt. Cap. XVIII.

Appendix 8.

IN PRIMIS ſemper diurnis horis dicatur verſus: Deus in adiutorium meum intende: Domine ad adiuuandum me feſtina, &c. Inde hymnus vniuſcuiuſque horę. Deinde Primâ horâ Dominicâ dicẽdâ, quatuor capitula pſalmi centeſimi octaui decimi dicantur. Reliquis verò horis, id eſt, Tertiâ, Sextâ, vel Nonâ terna capitula ſupra ſcripti pſalmi octaui decimi dicantur. Ad Primam autem ſecundæ feriæ dicantur tres pſalmi, id eſt, primus, ſecundus, & ſextus. Et ita per ſingulos dies ad Primam vſque Dominicam dicantur per ordinem terni pſalmi vſque ad nonum decimum pſalmum: ita ſane, vt nonus pſalmus, & ſeptimus decimus partiantur in duas glorias: & ſic fiat, vt ad vigilias Dominicâ ſemper à viceſimo incipiatur. Ad Tertiam, verò Sextam, Nonamque feriæ ſecundæ, nouem capitula, quæ reſidua ſunt de centeſimo decimo octauo, ipſa terna per eaſdem horas dicantur. Expenſo ergo pſalmo centeſimo octauo decimo duobus diebus,

Digitized by Google

id eſt, Dominicâ & ſecundâ feriâ ; tertiâ feriâ iam ad Tertiam, Sextam vel Nonam pſallantur terni pſalmi à centeſimo nonodecimo vſque ad centeſimum vigeſimum ſeptimum, id eſt, pſalmi nouem. Quique pſalmi ſemper vſque ad Dominicam per eaſdem horas itidem repetantur. Hymnorum nihilominus, lectionum, vel verſuum diſpoſitione vniformi cunctis diebus ſeruata. Et ita ſcilicet, vt ſemper Dominica à centeſimo octauo decimo incipiatur. Veſpera autem cotidie quatuor pſalmorum modulatione canatur Qui pſalmi incipiantur à centeſimo nono vſque ad centeſimum quadrageſimum ſeptimum, exceptis his, qui in diuerſis horis ex eis ſequeſtrantur, id eſt, à centeſimo ſeptimo decimo ad centeſimum vigeſimum ſeptimum, & centeſimo triceſimo tertio, & centeſimo quadrageſimo ſecundo. Reliqui omnes in Veſpera dicendi ſunt. Et quia minus veniunt tres pſalmi, ideo diuidendi ſunt, qui ex numero ſupra ſcripto fortiores inueniuntur, id eſt, centeſimus triceſimus octauus, & centeſimus quadrageſimus tertius, & centeſimus quadrageſimus quartus. Centeſimus verò ſextus decimus, quia paruus eſt, centeſimo quintodecimo coniungatur. Digeſto ergo ordine pſalmorum Veſpertinorum, reliqua, id eſt, lectiones, reſponſoria, hymni, verſus, vel cantica, ſicut ſupra taxauimus, impleantur. Ad Completorium verò cotidie iidem pſalmi repetantur, quartus, nonageſimus, & centeſimus trigeſimus tertius. Diſpoſito ordine pſalmodiæ diurnæ, reliqui omnes pſalmi, qui ſuperſunt, æqualiter diuidantur in ſeptẽ noctium vigiliis, partiendo ſcilicet, qui inter eos prolixiores ſunt pſalmi, & duodecim per vnamquamque conſtituantur noctem. Hoc præcipuè commonentes, vt ſi cui fortè hæc diſtributio pſalmorum diſplicuerit, ordinet, ſi melius aliter iudicauerit: dum omnimodis id attendatur, vt omni hebdomada pſalterium ex integro numero centum quinquaginta pſalmorum pſallatur; & Dominico die ſemper à capite repetantur ad vigilias. Quia nimis iners deuotionis ſuæ ſtudium vel ſeruitium oſtendunt monachi, qui minus pſalterio cum canticis conſuetudinariis per ſeptimanæ cutriculum pſallũt: dum quando legamus ſanctos Patres noſtros vno die hoc ſtrenuè impleſſe: quod nos tepidi vtinam ſeptimana integra perſoluamus.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EC.] S. Dunſtanus cum vulgò editis habet; *Et gloria.*

DICENDA.] Vict. p. addit: *Sunt*, omittitque verbum, *dicantur*, quemadmodum vetuſta editio Pariſienſis, quæ etiam pro, *dicenda*, ponit, *dicendo.*

DICANTVR.] Hoc vocabulum deſideratur in cod. MSS. S. Germa. S. Far. & Vict. p.

CENTESIMI OCTAVI DECIMI.] Cod. p. Vict. addit: *Quæ ſequatur hymnus de fide catholica.* 1. ſymbolum S. Athanaſij. Sed hæc ſunt. addititia.

AD DOMINICAM.] Vict. ma. addit: *Diem.*

VSQVE AD NONVM DECIMVM.] Incluſiuè.

VT VIGILIAS.] Vict. p. *Vt vigilia Dominica ſemper à vigeſimo incipiantur.* Vetus editio Pariſienſis, *vt ad vigilias Dominicas.*

VSQVE AD DOMINICAM.] In Vict. ma. deeſt *τὸ Vſque.*

ITIDEM.] Hæc vox deſideratur etiam in Vict. ma.

FORTIORES.] Id eſt, maiores, prolixiores, vt ſupra obſeruatum eſt.

NONAGESIMVS.] Id eſt, *Qui habitat*, &c. eumdem pſalmum exolui iubet S. Baſilius in ſuprema illa hora, quam *ἄπνοιαν*, i. petitionem appellat, vt ſupra obſeruatum eſt.

PARTIENDO SCILICET QVI INTER EOS PROLIXIORES SVNT PSALMI.] Hanc inſtitutionem ſecuta eſt ſynodus Narbonenſis ſub Recaredo rege: *Hoc quoque definitum eſt, vt in pſallendis ordinibus gloria dicatur omnipotenti Deo. Per maiores vero pſalmos, ſi fuerint prolixiores, pauſationes fiant; & per quamcumque pauſationem gloria Trinitatis Domino decantetur.* Pauſationes autem iſtæ ſunt pſalmorum interſtitia, in quibus ceſſantes à pſalmodiâ breuiter & ſubmiſſe orabant, iuxta veterum monachorum inſtitutum, quod videre eſt apud Caſſianum lib. 2. de nocturn. orat. cap. 11. *Et idcirco ne pſalmos quidem ipſos, quos in congregatione decantant, continuata ſtudent pronunciatione concludere. Sed eos pro numero verſuum duabus vel tribus interſciſionibus cum orationum interiectione diuiſos diſtinctim particulatimque conſummant.* & hæc loco citato concilij non minimam lucem afferunt.

HOC PRÆCIPVE COMMONENTES, &c.] Sciebat S. B. variè à multis pſalterium ordinari. Et verè humilis non ita ordinem ſuum commendauit, vt noluerit alieno magis ſtare iudicio, quàm ſuo. Quem tamen ordinem numquam Pontifices mutare voluerunt, quemadmodum obſeruat Vvalfridus Strabo cap. 23. lib. de rebus Eccleſiaſticis: *Et etiam ille ordo laudabilis, quem beatus Pater Benedictus monachis conſtituit obſeruandum; Scilicet, vt qui propoſito à cæteris diſcernuntur, etiam continua*

Digitized by Google

seruitutis penso aliquid amplius persoluere studeant. Quam dispositionem ideo à pastoribus Ecclesiarum non interdici putamus: quia & vicina est auctoritati Romanæ: & quia beatus Gregorius vitam egregij Patris Benedicti describens regulam ab eo descriptam, in quâ idem ordo officiorum habetur, suâ auctoritate statutis eius fauere videtur. Sed, quia nonnulli mutationis amatores hunc ordinem immutauerant, in magno concilio Aquisgrani sub Ludouico Pio statutum est, vt omnes monachi hunc ordinem recitarent, vt docet vetus Chron. MS. Bibliothecæ regis Francorum: *Anno tertio Ludouici factum est concilium magnum Aquisgrani in mense Augusto: & præceptum est, vt monachi omnes cursum S. Benedicti cantarent ordine regulari.* Item statutum est etiam Aquisgrani in synodo Abbatum sub eodem Ludouico, vt habetur. 1. additione Capitularis Lud. Imp. tit. 3. *Vt officium, quod in regulâ Sancti Benedicti continetur, celebrent monachi.* Quare Paulus V. Pont. Max. qui nostrâ ætate Breuiarium pro omnibus sub regulâ S. P. Benedicti militantibus instituit, eamdem psalterij dispositionem illibatam seruari voluit.

ORDINET, SI MELIVS ALITER IVDICAVERIT.] Est traiectio; nam, τὸ, *aliter*, referendum est ad verbum, *ordinet*, hoc modo: *Ordinet aliter, si melius iudicauerit.*

CENTVM QVINQVAGINTA PSALMORVM.] Hunc psalmorum numerum S. P. B. deditâ operâ designat; ne quis supposititios, peregrinos, & apocryphos psalmos intericeret, iuxta canonem 59. Concilij Laodiceni, quo priuati psalmi prohibentur: Οὐ δεῖ ἰδιωτικοὺς ψαλμοὺς λέγεσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. 1. quod non oportet priuatos psalmos in Ecclesiâ dici. Nam fuerunt olim psalmi sub titulo Salomonis & quorumdam aliorum, inquit Theodorus Balsamon, quos quidem Concilium priuatos appellat, quòd non essent auctoritate Ecclesiastica recepti. Psalmos & odas Salomonis inter apocryphas scripturas recenset S. Athanasius in synopsi sacræ scripturæ, de quibus etiam agit Nicephorus Patriarcha Constantinopolitanus in Canone, & collocat inter scripturas quibus contradicitur. Sed & ipse S. Athanasius in eadem synopsi inter Dauidicos mentionem facit centesimi quinquagesimi primi psalmi, de quo infrà tractabitur. Multi etiam Hæretici psalmos composuerunt, inter quos Hierax, quemadmodum docet S. Epiphanius lib. 2. Panarij, hæresi: 67. Valentinus quoque, vt videre est apud Tertullianum lib. de carne Christi: *Sed remisso Alexandro cum suis Syllogismis, quos in argumentationibus torquet, etiam cum psalmis Valentini, quos magnâ impudentiâ quasi idonei alicuius auctoris interserit, ad vnam iam lineam congressionem dirigamus.* Et infrà. *Nobis quoque ad hanc speciem psalmi patrocinabuntur, non quidem apostata & hæretici & Platonici Valentini; sed sanctissimi & receptissimi Propheta Dauid.* Donatistæ psalmos humano ingenio elaboratos in suis ecclesiis canebant, vt docet S. Augustinus epist. 119. *Donatistæ nos reprehendunt, quod sobrie psallimus in Ecclesiâ: cum ipsi ebrietates suas ad canticum psalmorum humano ingenio cõ-*

Psalmi & odæ Salomonis ante aliquot annos editæ à Ludouico de la Cerda.

Digitized by Google

poſitorum quaſi tubas exhortationis inflamment. Cum autem S. Benedictus numerum centum & quinquaginta pſalmorum per ſingulas hebdomadas præcipit abſolui, hoc intelligendum eſt, ſi dies feſti non occurrant, in quibus pſalmi ad ipſam diem pertinentes dicuntur, vt ipſe loquitur cap. 14.

DVM QVANDO LEGAMVS.] Ita cod. ma. S. Germ. Vict. p. ſed cod. S. Ebrul. & editio Colonienſis habent, *quando legamus.* Vict. ma. *dum quanti legamus.* S. Dunſtanus Turrecremata, & editio Pariſienſis vetus, *dum legamus*, cod. MS. S. Faronis, *quia legimus.* In vulgatis ſcribitur, *cum legamus.* Clarius, & rectius.

Digitized by Google

DE DISCIPLINA PSALLENDI.

CAP. XXV. §. 1.

VBIQVE credimus diuinam esse præsentiam, & oculos Dominiin omni loco speculari bonos & malos. Maximè tamen sine aliquâ dubitatione credamus, cum ad opus diuinum assistimus. Ideo semper memores simus, quod ait Propheta: *Seruite Domino in timore.* Et iterum: *Psallite sapienter.* Et: *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Ergo considéremus, qualiter oporteat nos in conspectu diuinitatis, & Angelorum esse. Et sic stemus ad psallendum, vt mens nostra concordet voci nostræ. S. BEN. Psal. 2. Psal. 46. Psal. 137.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVALITER OPORTEAT NOS IN CONSPECTV DIVINITATIS.] Idem præclarè monet S. Cyprianus lib. de oratione Dominicâ: *Sit autem orantibus sermo & precatio cum disciplinâ quietem continens & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare: placendum est diuinis oculis & habitu corporis & modo vocis.* Sub Dei conspectu psallebant monachi Cisterciensis, de quibus sic scribit Stephanus Tornacensis epist. 6. *Diuina officia cum tantâ solemnitate & deuotione celebrant, vt in eorum concentu voces Angelorum sonare putes: psalmis & hymnis & canticis spiritualibus ad laudes Dei inuitant homines, & Angelos imitantur.* Et monachi cœnobij S. Galli tanta cum attentione & deuotione canebant, vt, cum Conradus rex Romanorum in medium chorum nuces & poma spar-

Digitized by Google

sisset, ne vnus quidem puerulus respicere dignatus sit. Vt est in actis S. Notkeri.

SIC STEMVS AD PSALLENDVM.] Ex hoc loco satis constat monachis S. Benedicti standum esse inter psallendum. Quod satis etiam colligitur ex cap. 9. regulæ: *Quibus dictis, dicto versu benedicat Abbas: & sedentibus omnibus in scamnis legantur vicissim à fratribus*, &c. Idem ferme locus habetur cap. 11. nam qui iubentur sedere, dum lectiones recitantur, stetisse, cum psallerent, necesse est: maximè cum tantùm genua flecterent in orationibus & collectis, vt infrà dicetur & cap. 6. *Concedatur ei post Abbatem stare & benedicere* & cap. 63. *sic accedant ad pacem, ad communionem, ad psalmum imponendum, in choro standum*

VT MENS NOSTRA CONCORDET VOCI NOSTRÆ.] Hunc locum citat Haymo Halberstattensis in cap. 5. ad Ephesios: *Illi verò cantant in corde, quorum mens concordat voci, iuxta illud B. Benedicti: sic stemus ad psallendum, vt mens nostra concordet voci nostræ.* Idem monet S. Basilius in ammonitionibus agens de oratione: *Et ne dissonans sit à sono vocis tuæ sensus tuus: sed in lingua verba vigil intendat.* S. Prosper Aquitanicus in sententiis cap. 6. *Vera confessio est benedicentis, cum idem sonus est & oris & cordis.* S. Isidorus cap. 6. regulæ suæ: *Quando celebrantur psalmorum sacramenta spiritualia, refugiat monachus risus & fabulas; sed hoc meditetur corde, quod psallitur orè.* Præclarè sanè S. Cæsarius Arelatensis serm. 12. *Orantes autem, Carissimi, quantum possumus, adiuuante Domino laboremus, vt nulla nobis extranea cogitatio subrepere possit: ne forte aliud habeamus in corde, & aliud proferamus ex ore: ne forte, dum lingua Dominum rogat, cogitatio in rebus vanis occupata ab orationis sensu discedat; & inde acquirat peccatum, vnde potuit habere remedium.*

Cassiodori de psalmo CI.

HVNC modum sanctæ orationis seruandum deuotissimus Christianus intellegat: vt id ipsum cogitet, quod orat; ipsum respiciat mente, cui supplicat. Omnes superfluas cogitationes excludat, aliud non admittat extraneum: ne, vt ait quidam, puriſſimis fontibus apros immittere videatur improuidus. Hinc etiam Ambrosij secundùm Apostolum horæ sextæ roseus ille hymnus redoluit, cum ait.

Orabo mente Dominum,
Orabo simul spiritu:

Ne

Digitized by Google

Ne vox Deo sola canat,
sensusque noster alibi
Ductus aberret fluctuans
Vanis præuentus casibus.
Tunc enim accepta est
Oratio canentium,
Si pura mens idem gerat,
Quod explicat vox cantici.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HVNC MODVM, &c.] Hæc reperiuntur apud Cassiodorum commentario in psalmos, psalmo citato.

PVRISSIMIS FONTIBVS APROS IMMITTERE.] Ex Virgilio. 2. Bucolico.

------ *& liquidis immissi fontibus apros.*

ORABO MENTE DOMINVM, &c.] Hi versus non extant, in operibus excusis S. Ambrosij. Canebantur hora sexta, vt notum est ex Cassiodoro hoc loco.

ACCEPTA EST.] Lege: *Deo accepta est*, vt apud Cassiodorum.

Ex Regula Basilij. Cap. CX. §. 3.

QVID est, psallite sapienter? RESP. quod est in omnibus cibis gustu vnumquemque dinoscere, cuius saporis sit, hoc est, & ex verbis sanctæ scripturæ prudentiæ sensus: *Fauces*, inquit, *escas gustabunt, sensus autem verba discernit.* Si quis autem animam suam ita intendit in singula verba psalmorum, sicut gustus intentus est ad discretionem saporis ciborum, iste complet hoc, quod dicitur: *Psallite sapienter.* *Ps. 46.* *Iob. 34.* *Ps. 46.*

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVID EST PSALLITE SAPIENTER?] Extat apud S. Basilium interr. 279 regul breu. & apud Rufinum cap. 57.

QVOD EST IN OMNIBVS CIBIS.] Præclarè Basilius in ammonitionibus: *In tempore psalmorum sapienter psalle, fili, & spiritales cantus vigilanter cane coram Domino: vt virtutem psalmorum facilius possis aduertere. Omnis enim duritia cordis eorum dulcedine emollitur. Tunc dulces fauces habebis, gaudensque cantabis; quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Nec poteris sentire dulcedinem, nisi cum summâ vigilantiâ & sapientia cantaueris. Fauces enim, inquit, escam gustabunt, sensus autem discernent. Sicut ergo ex carnalibus escis alitur caro, ita ex diuinis eloquiis interior homo nutritur & pascitur.*

FAVCES ESCAS GVSTABVNT, &c.] Citatur locus, ordine præpostero.

SENSVS.] In recentiori interpretatione S. Basilij, *Mens.* Vtrumque iuxta locum citatum à Basilio in quo est, νοῦς. i. mens, sensus. At in Bibliæ communi versione est, *auris*, iuxta Septuaginta οὖς. i. auris, & textum Hebraicum, אזן, *ozen*, quod idem sonat. Citatio ergo olim corrupta apud Basilium, cum ex, οὖς, factum est, νοῦς.

Ex Regula Sancti Basilij. Cap. XXXIV. §. 4.

INT. VNDE ergo vagatur mens nostra? & cogitationes diuersæ ascendunt in corde nostro, & quomodo possumus emendare? RESP. Vagatur quidem mens interdum etiam otio, cum non occupatur in necessariâ sollicitudine, in remissione positâ & securitate non credit præsentem Deũ scrutantem renes & corda. Si enim hoc crederet, faceret hoc, quod superius dictum est: *Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, quia à dextris est mihi, ne commouear.* Qui au-
Ps. 7. tem hoc agit, nec horum similia, neque vagabitur vnquam, neque habebit otium vanis cogitationibus indulgere, vel aliquid cogitare quod non ad ædificationem fidei pertineat, & ad aliquam animæ vtilitatem spectet, quantò magis nihil audebit, quod aduersum sit Deo, & non ei placeat cogitare.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VNDE ERGO.] Extat apud S. Basilium interr. 21. regul. breu. & apud Ruf. cap. 28.

NEC HORVM] Lege, *vel horum*, vt apud Ruf.

VEL AD ALIQVAM ANIMÆ VTILITATEM SPECTET.] In textu Græco, κἂν ἀγαθὸν ἔιναι δοκῇ. i. etsi bonum illud esse videatur.

Eiusdem Cap. CVIII. §. 5.

QVOMODO obtinebit quis, vt in oratione sensus eius non vagetur? RESP. Si certus sit se assistere ante oculos Dei. Si enim quis iudicem suum videns vel principem & loquens cum eo non sibi credit licitum esse vagari oculis, & alios aspicere, dum ibi loquitur: quantò magis qui accedit ad Dominum nusquam debet mouere oculum cordis, sed intentus esse in eum, qui scrutatur renes & corda: vt impleat illud quod scriptum est: *Lauabo inter innocentes manus meas & circumdabo altare tuum Domine.* *Psal. 25.* *Ibid. 7.* *1. Tim. 2.* *Lauantes puras manus sine irâ & disceptatione.*

INT.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO OBTINEBIT.] Habetur apud sanctum Basilium interr. 201. reg. breu. & apud Rufinum cap. 57.

QVANTO MAGIS QVI ACCEDIT AD DOMINVM.] Præclarè idē Basilius in ammonitionibus: *Hoc studeas in vitâ tuâ, vt orationem puram offeras Deo, neque in diuersa rapiatur mens tua. Memento enim te sub Dei stare conspectibus, qui occulta cordis conspicit, & abscondita mentium nouit.*

Item ipse Cap. CXIX. §. 6.

SI possibile est obtinere hominem, vt in omni tempore & loco non vagetur mens sua? vel quomodo id fieri

INT. Interr. 201 reg. br. & c. 57. Ruf.

Digitized by Google

potest? RESP. Quia possibile est, ostendit ille, qui dixit: *Oculi mei semper ad Dominum.* Et iterum: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quia à dextris est mihi, ne commouear.* Quomodo autem possibile sit prædiximus, id est, si non demus animæ nostræ otium: sed omni tempore de Deo, & de operibus, ac de beneficiis eius, & de donis cogitemus: & hæc cum confessione, & gratiarum actione semper voluamus in mente, sicut scriptum est.

Ps. 34.

Ps. 15.

Ex Regulâ sanctorum Pauli & Stephani. Cap. IX. §. 7.

In cod. MS. Vlor. eod cap. Hier 48 Ps. 75.

SOMNVS cum opus Dei dicitur, cum Dei auxilio omnino à nobis fugandus est. Timentes illud Prophetæ: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* Et illud. *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.*

Item ipsi Cap. IX. §. 8.

In eod. eod Flo. c. 10.

NVLLI liceat tempore, quo opus Dei canitur, qualibet occasione sermonem contra alium fratrem proferre: nisi seniori tantùm, cui sine dubio solent causæ cuiuscumque rei aut ordinandæ aut corrigendæ nonnumquam emergere.

Ex Regulâ Sancti Aureliani Cap. XXIII. §. 9.

AD vigilias nullus dormiat. Si verò Dominici, aut festi dies sunt, cum somnus venerit, aliis sedentibus stet, vt possit à se somni marcorem repellere: ne in opere Dei aut tepidus inueniatur aut neglegens.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD VIGILIAS.] Suprà cap. 23. citatur cap. 29. eiusdem regulæ S. Aureliani huic simile; sed quodammodo prolixius.

NVLLVS DORMIAT, &c. Idem monet S. Basilius in ammonitionibus: *Vigilanter igitur adsiste in conspectu Dei: in tempore orationum vel psalmorum non te opprimat somnus.* Circa dormientes in synaxi diuinâ monachos hæc statuit S. Columbanus in Pœnitentiali MS: *Si quis dormierit, cum oratur, si frequens, duodecim psalmos cantet; si non frequens, sex psalmos.*

Item Ipse. Cap. XXV. §. 10.

CVM psallitur, studeant sanctæ animæ vestræ non vagari animo: Verumetiam nec operari aut loqui præsumant: sed, *psallite sapienter*, sicut dixit Propheta: *Psallam & intelligam.* Et illud: *Psallam spiritu, psallam & mente.* Metuens illud: *Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter.* *Ps 46. Ps. 100. 1. Cor. 14. Hier. 48.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON VAGARI ANIMO.] In id omnes animi neruos intendere debent monachi, ne præter irreuerentiæ noxam, quam incurrunt, assiduæ seu orationis seu psalmodiæ perdant fructum iuxta illud Aggæi Prophetæ cap. 1. *ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multum, & intulistis parum: Comedistis, & non estis satiati: bibistis, & non estis inebriati: operuistis vos, & non estis calefacti: & qui merces congregauit, misit eas in sacculum pertusum.*

NEGLIGENTER.] Ita apud Septuaginta, ἀμελῶς. 1. negligenter. Et apud S. Cyprianum lib. 3. testim. ad Quirinum. In versione communi: *Fraudulenter.*

Digitized by Google

Tractatus beati Augustini de eo quod scriptum est in Euangelio: vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo.

MAGNAM nobis, fratres dilectissimi, securitatem in Euangelio Dominus donare dignatus est dicens: *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Si duobus, vel tribus interesse dignatur, quantò magis, quando totus populus in Ecclesiâ fideli deuotione colligitur, & concurrentium societate membrorum capiti suo Christo Ecclesiæ corpus vnitur. *Vbi sunt*, inquit, *duo vel tres congregati in nomine meo.* Cum ergo congregatio ad multos pertineat, videndum est, quomodo sermo diuinus de duobus vel tribus dicendum esse iudicauerit. Ego puto quod de vno possit dici, qui in domo Dei possit congregari, id est, vt ad exorandum Dominũ non solùm exterioribus interioribus sed etiam sensibus & desideriis: fide, & operibus totus intreoat. Nã si intra ecclesiam solo corpore, quisque ille, teneatur, & toto extra Ecclesiam corde versetur, & exterior à spiritu suo diuisus & separatus ingreditur: & quod est in homine pretiosius, hoc diuinis obsequiis peregrinatur: dum solùm in presenti terra retinetur, anima verò per lasciua ludibria in multiplices cursus captiua distrahitur. Et ideo quando quisque nostrum ante iudicem suum æternam causam commendaturus assistit; non aliud appareat intus, & aliud foris sit. Nihil ab homine de parte hominis obtinetur. Nam si dixit: *Vbi sunt duo vel tres congregati*: Quomodo probabitur congregatus, qui a semetipso cogitatione & vagatione dispertus est? Et quomodo erit in medio tui, si tecum tu ipse non fueris? id est, illis, qui poscit, quomodo aderit ille, qui poscitur? Quomodo suscitabitur iudex, si dormitauerit aduocatus? Opus est itaque, vt quod postulat vocis sonus, obtineat sedulitatis affectus. Reuoca intus sollicitã mẽtem, per quam omne sacrificium offerre te conuenit. De

Digitized by Google

templo Dei absentare non conuenit sacerdotem. Hæc ergo considerantes, fratres carissimi, quotiescumque psallimus, aut in oratione procumbimus: iugiter illud Apostoli consideremus, quod ait, *orationi instantes, & vigilantes in ea.* Item ite- Col. 4.
rum: *Psallam spiritu, psallam & mente.* Si enim aut dũ psallimus, 1. Cor.
aut dũ orationi insistimus, seculares cogitationes intentionem 14.
animi nostri à sensu diuinæ contẽplationis auerterint, faciunt nos captiuis sensibus sine vllo animæ fructu huc illúcque discurrere. Quam rem Christo auxiliante citò poterimus euadere, si similitudinem peccatorum nostrorum volueri-mus attentius cogitare. Si enim pro peccatis nostris, id est, quæcumque malè cogitauimus, quæcumque iniustè dixi-mus, cum ingenti rugitu & gemitu, sicut expedit, supplicamus, cogitationes superfluæ aut non veniunt, aut si se ingesserint, dùm eis non præbemus assensum, citò erubescunt, atque discedunt. Quid enim homo cogitare debet, quando cum Deo loquitur, nisi totâ intentione mentis ad illius misericordiam intentus adspiciat? Et quia difficile est, vt nobis non subripiant aliquæ cogitationes, vel moras habere in nobis non permittantur. Cogitatio enim aut de cupiditate aut de luxuriâ veniens sic est, quomodo si aliquis carbones accensos in suis manibus adprehendat, si eos statim sine morâ proiecerit nocere ei ignis ille non poterit: si verò qualemcumque moram habuerit, sine vulnere iactari non poterunt. Et quia de multis neglegentiis non solùm nos minuta peccata vel vt circumuolantes muscæ iugiter inquietant, sed etiam nos crimina capitalia ad aliquod malum perpetrandum frequenter instigant, sicut etiam supra suggessi, toto corde, & toto animo, diu noctúque contra insidias inimici, de quo scriptum est, quod ei sint

—— nomina mille,
Mille nocendi artes, —— 6. En.

pugnare fortiter studeamus. Si enim diligenter adtendimus conscientias nostras, spiritales ibi pugnas fieri, & secundùm Apostoli Pauli sententiam spectaculum Deo, & An- 1. Cor. 4.
gelis eius esse cognoscimus: & in arenâ mundi huius contra omnia peccata vel crimina, vel vt contra crudelissimas bestias

Digitized by Google

nos iugiter pugnare sentimus. Hæc enim qui diligenter adtenderit, ipse suus aspector adsistit, & quædam animæ suæ diuortia inter vtiles & contrarias voluntates anxius pugnas mutantes inspiciet: & quid eum deceat oculo interiore considerat. Diligenter, quæso, fratres, adtendite, & cognoscite, quia in nobismetipsis habemus Amphitheatrum spirituale, & illam quam silua barbara in spectaculis fingunt, cotidie patimur & in ambitu cordis nostri. Ego enim, fratres, nolo quibuscumque iniuriam facere, neminem profero nuncupatim. Videat vnusquisque in conscientiam suam quid reperiat. Nam video interdum in moribus nostris iras leonum, in affectionibus sæuitias vrsorum, in mente varietates pardorũ, in auaritiâ rapacitatẽ luporum, in concupiscentia sitim onagrorũ, in sensibus stultitiâ vulturũ, in memoriâ obliuionẽ ceruorũ, in mendaciis fallaciã vulpium, in inuidiâ venenum viperarũ, in ieiunio tarditatẽ boum, in corde insciticã vitulorum, in superbiâ ceruices taurorum, in impudentia frontem arietum, in leuitate mobilitatem capreolorum, in viscoribus callum verrium, in cogitationibus volutabra porcorum, in lingua dentes aprorum, in conscientia maculas tigriũ, in iracundia tumẽtia colla draconum, in peccatis moles elephantorum. Vnde deprecor, vt agnoscentes nos tantis periculis circumdatos adtentius pro nobis inuicem Domino supplicemus. Fiant, ô Benedicti fratres & adiutores, vel conterui in Domino, fiant manus nostræ id est, sanctæ orationes simul cum operibus bonis ad Dominum, vt introducti in tam periculoso agone, & in theatro mundi huius, in quo nemo coronatur, nisi qui legitimè certauerit, lætum Deo & Angelis spectaculum præbeamus, vt ipso auxiliante deuictis & prostratis aduersariis cum triumpho ad æternam patriam remeantes illam felicem & desiderabilem vocem audire mereamur: *Venite, Benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi.* Quam rem vt obtinere cum Dei gratia mereamur, sicut suprà iuggessimus, quando in oratione aut caput inclinamus, aut genua flectimus, totâ intentione animi, totis viribus laboremus, ne nobis cogitatio aut superflua aut iniqua subripiens mentem nostram à perfectâ & compuncta possit oratione subtrahere. Et quia quando

Matth. 28.

Digitized by Google

quando pro peccatis nostris humiliter supplicamus, ad Dominum nos loqui cognoscimus, timere debemus, ne fortè si aliud, quàm id quod petimus, cogitare poterimus, diuinæ maiestati, ante quam stare videmur, iniuriam faciamus. Certi enim esse & totâ deuotione confidere debemus, quod si quando aut illa psallimus, aut oramus, hoc, quod proferimus ex ore, teneamus in corde. Et tunc oratio nostra omnis exauditur à Domino. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu sancto, viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MAGNAM NOBIS [redacted]] Huic tractatui nomen S. Augustini præfigitur, non t[redacted] inter illius opera, nec vlla mentio fit in retractationibus, nec recensetur in catalogo Possidij. Quædam huius tractatus pars extat in breui quodam sermone Eusebij Gallicani, cuius initium est: *Multum habent salubritatis.*

CVRSVS.] Lege, discursus, vt habetur in præfato sermone Eusebij Gallicani, & quidem conuenientius ad sensum.

DE PARTE HOMINIS OBTINETVR.] Hæc nullum sensum efficiunt; sed lege, vt in sermone præfato: *De parte hominis absentet*, vt infra loquitur: *De templo Dei absentare non expedit sacerdotem.* & sensus est, vt mens, quæ est hominis pars, non absit ab homine, dum orat.

ID EST ILLIS QVI POSCIT.] Hæc corrupta sunt, nulliusque sensus. Lege, vt in sermone citato: *Si desit ille, qui poscit.*

IN ARENA, &c.] Perelegans sanè allegoria ducta ab Amphitheatro.

ET ILLAM QVAM SILVA BARBARA.] Lege: *Et illam silvam barbaram, quam*, &c. appellat syluam: quia sæpe in amphitheatro & Circo syluæ pangebantur, in quibus omnis generis ferarum venationem exhibebant, qualis illa, de qua Iulius Capitolinus in Gordianis, & alia, de qua Flauius Vopiscus in Probo, atque etiam historiam seu fabulã repræsentabant gratia, vt videre est in Amphitheatro Martial. Epigr. 21.

Quicquid in Orpheio Rodope spectasse theatro
Dicitur, exhibuit, Cæsar, arena tibi.
Repserunt scopuli, mirandaque sylua cucurrit,
Quale fuisse nemus creditur Hesperidum.
Affuit immixtum pecudum genus omne ferarum, &c.

SILVAM BARBARAM.] Ob effusionẽ humani sanguinis. Cassiodo-

Digitized by Google

dorus lib. 5. Var. epist. 42. eiusmodi Amphitheatrales ludos & pugnas appellat ludum crudelem, sanguinariam voluptatem, religionem impiam, humanam feritatem; quam quidem bellè describit S. Cyprianus epistol. 1.

NAM IDEO IN MORIBVS NOSTRIS.] Eleganter & appositè admodum prosequitur suam allegoriam diuersarum naturam ferarum cum nostris vitiis industriè satis componens. Profusus sane fuit Romanorum luxus, qui in Circi seu Amphitheatri munera omnis generis feras vndequaque exquirebant; quem eleganter admodum describit Claudianus in Panegyrico de Malli Theodori consulatu.

Conueniunt vrsi, magnâ quos mole ruentes
Torua Lycaoniis Helice miratur in astris,
Perfossique ruunt populo mirante leones,
Quales Mygdonio currum frœnasse Cybelle
Optat, & Herculei mallent fregisse lacerti.
Obuia fulminei properant ad vulnera pa[illegible]
Semine permixto geniti: cum fortè [illegible]
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter
Hi maculis patres referunt, & robore matres.
Quicquid monstriferis nutrit Getulia campis,
Alpinâ quicquid tegitur niue: Gallica si quid
Sylua tenet, iaceat: largo ditescat arena
Sanguine, consumant totos spectacula montes.

Vide Capitolinum, & Trebellium supra citatos.

IRAS LEONVM, &c.] Ita eleganter S. Chrys. ser. 6. in 2. ad Cor. πόθεν δυνήσομαι μαθεῖν ὅτι ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου; ὅταν λακτίζῃς ὡς ὄνος, ὅταν μυσακτῇς, ὡς αἱ κάμηλοι ὅταν δάκνῃς, ὡς αἱ ἄρκοι; ὅταν ἁρπάζῃς, ὡς ἐλλύκοι ὅταν κλέπτῃς, ὡς αἱ ἀλωπέκες; ὅταν δολερὸς ᾖς, ὡς οἱ ὄφεις, ὅταν ἀναισχυντῇς, ὡς κύων. 1. vnde potero discerere habere animam hominis, cum recalcitres, vt asini? iniuriæ recorderis, vt cameli; mordeas, vt vrsi; rapias, vt lupi; fureris, vt vulpes; sis dolosus, vt serpentes; impudens, vt canis.

VARIETATES PARDORVM.] Claudianus.

Hi maculis patres referunt ----

Vide Plinium libr. 7. cap. 17.

SITIM ONAGRORVM.] Psal. 103. *Expectabunt onagri in siti sua.* Onager, seu ὄνος ἄγριος, 1. Asinus syluestris apud Indos equi magnitudine, aliquando maior, toto corpore albus, capite purpureus, oculis cæruleis. Cornu illi cubitale mediâ procedit fronte, cuius ictibus in potu data tuetur à venenis. Eius inferior pars & fronti proxima ad duos palmos egregiè candida est, suprema in acumen desinens cum summo rubore punicea est, quæ media intercedit, nigra. Qui de eo cornu, vel po-

culis ex eo tornatis bibunt, nec spasmo, nec morbo sacro corripiuntur. Nec vlla veneni vis eis nocere potest, qui ante vel post haustum venenum aquam aut vinum de eiusmodi cornu seu poculis biberint. Robustissimus est, & velocissimus, vt nec equus, nec aliud animal illum assequi possit: vt refert Ctesias Indicorum libro apud Photium in bibliothecâ, n. 71.

IN SENSIBVS STVLTITIAM VVLTVRVM.] Lege: *In sensibus subtilitatem vulturum.* Nam hæc auis est acutissimi visus inter cætera animalia ex longo interuallo prospiciens escas ab ortu solis in occasum, ab occasu ad ortum, inquit Orus Apollo. De vulture & aliis animalibus hîc enumeratis vide Plinium & Ælianum de animalibus.

CONFIDERE.] Deesse videtur verbum: *Debemus.*

Ex Regula Sancti Cassiani. Cap. V. §. 12.

PRÆDICTÆ autem hoc modo incipiuntur, atque finiuntur; vt finito psalmo non continuò ad orationem inflexis genibus corruatur; sed antequam flectantur genua maiorem temporis partem stantes in supplicatione expendant: & post hæc puncto breuissime procidentes in terram velut adorantes tantùm diuinam clementiam summâ velocitate consurgant: & iterum erecti expansis manibus, sicut prius stantes orauerant, modicùm suis precibus immorentur. Ideo autem sic orare præceptum est; quia, dum diutius orantes in terrâ procumbimus, non solùm cogitationibus, verumetiã somno grauius impugnamur. Nam multi, qui nesciunt, necdum bene finito psalmo in orationem procumbere festinant, & dum de lassi corporis refectione potius, quàm de orationis vtilitate cogitant, optant incuruatione genuum diutius incuruari. Cum autem is, qui præcedit, de oratione surrexerit, omnes pariter erigantur. Similiter nec antequam ille ad orationem inclinetur, aliquis se inclinare præsumat: ne non tam Prioris conclusionem, qui precem colligit, quàm suam celebrasse videatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRÆDICTÆ AVTEM, &c.] Hæc sumpta sunt ex Cassiano libr. 2. de nocturn. oration. cap. 7. Hîc autem subaudi, orationes, ex capite citato.

Digitized by Google

ET FINITO PSALMO.] Arguit morem suæ provinciæ Massiliensis, iuxta quem monachi ad finem psalmi properantes eo nondum finito in genua procumbebant: de his genuflexionibus ad finem cuiusque psalmi infra dicetur.

EXPANSIS MANIBVS.] Mos fuit priscorum Christianorum expansis manibus orare. Tertullianus in Apologetico cap. 3. *Illuc suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus; denique sine monitore, quia de pectore oramus.* & libr. de Orat. cap. 13. *Atqui cum modestia & humilitate adorantes magis commendamus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperatè & probè elatis.* S. Fructuosus Episcopus Bracarensis cap. 3. Regulæ: *Sed omnes summa æqualitate consurgant, extersisque ad cælum palmis orando persistant.* Ioannes Moschus in prato spirituali, cap. 55. ἐξέτεινας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς Θεὸν εὐξάμενος λέγων, i. extendisse manibus in cœlum Deum precatus est dicens & cap. 104. Rationem affert S. Asterius Episcopus Amasex enarrans hæc verba Euangelij: *Duo homines ascenderunt in templum:* ἡ τὸ ὄρθιον τῆς προσευχῆς ἐκτείνωσας πρὸς βαλλόμενον τὰς χεῖρας τὸ τοῦ σωτῆρος πάθος σχῆμα ἐξεικονίζει, &c. id est, *Et rectas tendere in cælum manus formam est exhibere Christi crucis affixi. Si verò verè orat, & orans placeat Deo, non modò in figura crucem repræsentat, sed etiam affectu. Vt enim in cruce clauis affixus, sic & orans necat omnem carnis concupiscentiam, memoria expellens omnem diuitiarum, gloria & parentum affectum.* Et præclarè S. Augustinus enarratione in psal. 62. *Leua ergo manus in oratione, leuauit pro nobis Dominus noster in cruce; & extensæ sunt manus eius pro nobis. Ideo extensæ sunt manus eius in cruce, vt manus nostra extendantur in bona opera: quia crux ipsius misericordiam nobis præbuit. Ecce leuauit ille manus, & obtulit pro nobis sacrificium, deleta sunt omnia peccata nostra, leuemus & nos manus nostras ad Deum in prece, & non confundantur manus nostræ leuatæ ad Deum, si exerceantur bonis operibus. Quid enim facit qui leuat manus? Vnde præceptum est, vt leuatis manibus oremus Deum. Apostolus enim dicit: Leuantes puras manus sine ira & disceptatione; vt cum leuas manus tuas ad Deum, veniant tibi in mentem opera tua.*

QVI PRÆCEDIT.] Id est, qui præest.

SIMILITER NEC ANTEQVAM ILLE.] S. Fructuosus Episcopus cap. citato: *Prosternamur in terram eo scilicet ordine, vt nemo prius seniore aut incuruetur, aut iterum surgat; sed omnes summa æqualitate consurgant.*

INCLINETVR.] Inclinari hoc loco est prosterni, & genuflectere: nam hoc toto capite agitur de genuflexione.

Digitized by

Ex Regula S. Cæsarij. Cap. XX. §. 13.

CVM verò psalmis & hymnis oratis Deum, id versetur in corde, quod profertur in voce. Quodcumque operis feceritis, quando lectio non legitur, de diuinis scripturis aliquid ruminate. Ægrotantes verò sic tractandi sunt, vt citiùs conualescant. Sed cum vires pristinas reparauerint, redeant ad feliciorem abstinentiæ consuetudinem. Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis placere vestibus, sed moribus, quod decet propositum vestrum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM VERO PSALMIS, &c.] Hæc habentur in regulâ S. Cæsarij excusâ cap. 20. sed quidem primum membrum sumptum est ex regula S. Augustini cap. 9.

SED CVM VIRES, &c.] Ex regula S. Augustini cap. 17.

NON SIT NOTABILIS, &c.] Item ex regula Sancti Augustini cap. 18.

Dicta Cæsariæ. §. 14.

BEATVS Cæsarius non de superficie labiorum aliquid scripturæ meditatus est, psalmum ipsum, quem recitauit, si vel vnus sermo eum præteriit, vbi sensum intelligentiæ non accommodasset, non ei laboriosum fuit tot vicibus eum repetere, donec nec vnus sermo eum subterfugeret, implens illud: *Psallam spiritu, psallam & mente.* Et illud: *Psallam & intellegam.* 1. Cor. 14. Ps. 100.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DICTA CÆSARIÆ.] Duæ sunt Cæsariæ Abbatissæ monasterij, quod S. Cæsarius Arelatensis antistes ædificauit prope Arela-

Digitized by Google

te.n: prima elt S. Cæsaria soror S. Cæsarij de qua Cyprianus lib. 1. vitæ S. Cæsarij: *Euocatáque è Massilienſi cœnobio venerabilis ſorore ſua Cæſaria (quam idcirco eò miſerat, vt diſceret, quod doceret; & prius eſſet diſcipula, quàm magiſtra) in præparata domicilia cum duabus aut tribus ſodalibus eam introduxit.* Huius meminit Fortunatus lib. 8. poëmate 4. de Virginitate.

Hæc inter comites coniuncta Cæſaria fulget
Temporibus noſtris Arelatenſe decus,
Cæſarij monitis luci ſociata perenni,
Si non martyrij, virginitatis ope.

Et infra loquens de ſanctâ Radegunde:

Sit tibi dulce decus veneranda Cæſaria præſens
Præſule Cæſario non caritura tuo.
Illos corde ſequens, mandatáque corpore complens
Vt teneas flores, hæc imiteris apes.

S. Gregorius Turonenſis lib. 9. hiſt. cap. 41. *Poſt hæc cum Pontificis ſui ſepius gratiam quæreret, nec poſſet adipiſci, neceſſitate commota cum ſuâ Abbatiſſâ, quam inſtituerat, Arelatenſem vrbem expetunt, de quâ regula S. Cæſarij atque Cæſaria beata ſuſcepta regis ſe tuitione munierunt.* Et cap. 42. in Epiſtolâ S. Radegundis: *Inſuper congregationi per me collectæ regulam, ſub qua ſancta Cæſaria degit, quam ſollicitudo beati Cæſarij antiſtitis Arelatenſis ex inſtitutione ſanctorum Patrum conuenienter collegit, adſciui.* Qui etiam vltimus locus intelligendus eſt de primâ Cæſaria S. Cæſarij ſorore, ſiue legatur, *deguit*, ſiue, *degit*. Nam verbum, *dego*, habet etiam, *degit*, in præterito, teſte Priſciano lib. 10. quæ ſanè iam defuncta erat ſanctâ Radegunde ſuperſtite, vt notum eſt ex poëmate citato, vbi Fortunatus admonet ſanctam Radegundem, vt imitetur S. Cæſariam iam ad Dominum receptam. Altera eſt quæ ſucceſſit S. Cæſariæ in regimen monaſterij. Id patet ex Cypriano libro eodem, cum agit de ſanctimonialium ſepulturis præparatis à ſancto Cæſario: *Non multum igitur poſt, ipſam monaſterij matrem germanam ſuam Cæſariam ſanctã ad præmia Chriſti migrantem inter hæc, quæ præmiſerat, ad medium throni iuxta eam, quæ ſibi parauerat, condiderunt, ſepulturam, ſuccedente eidem quæ nunc ſupereſt, Cæſaria matre.* Vbi duæ Cæſariæ manifeſtè diſtinguntur prima, quæ obiit ante Cæſarium; altera quæ ei ſuperſtes fuit. Huius ſecundæ Cæſariæ meminit idem Cyprianus lib. 2. cum agit de obitu S. Cæſarij: *Alloquitur itaque primam quaſi more dulcedinis ſuæ ducentarum puellarum venerabilem Cæſariam matrem.* Eique dicat vitam S. Cæſarij, vt ex locis citatis colligere eſt, non primæ Cæſariæ, vt quidam malè arbitrantur. Secundæ huius etiam mentio fit in teſtamento S. Cæſarij: *Ancillæ noſtræ Cæſariæ Abbatiſſæ mantum maiorem quem de cannabe fecit, dari volo.* Et paulo poſt ibidem atque etiam initio. Quod verò ſpectat ad dicta Cæſariæ hîc citata, videntur ea eſſe Cæſariæ ſecundæ, non primæ. Nam loquitur Cæſaria in præterito: quod

Digitized by Google

non feciſſet, ſi adhuc in viuis fuiſſet S. Cæſarius, quando hæc ſcripſit Cæſaria: ſed in præſenti dixiſſet; *meditatur, recitat*, &c.

Eiuſdem. §. 15.

SIC VT laudabilis ignis per lectionis aſſiduitatem adquiritur & nutritur, ita iſte per cogitationes malas & ſordidas, ſeu ad Deum non pertinentes, ſicut venenum ſerpentis, & ſicut gladius occidit. Qui ſicut fieri non poteſt, vt non veniant, ita, ſi non inuitantur, tardè veniunt. Inuitatio tunc fiet, quando meditatio ſancta defuerit. Dominus dicit: *Inuenit mentem vacuam ſcopis mundatam & aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe; & fiunt nouiſſima illius peiora prioribus.* Quæ ſi venerint; ſi non teneantur, citò diſcedunt: ſi non ruminantur, non vrent: non delectentur, non maculent: citò excutiantur & puluerem ſuum non relinquant non illis conſentiatur & non vulnerant non audiantur, vt vel in linguam procedunt, & venenum ipſorum non ſerpit. *Luc. 11.* *Locus corruptus.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SED ISTE.] Subaudi, *ignis vituperabilis*, ſeu quid ſimile. Eſt hîc quoddam membrum à ſuo corpore auulſum.

INVENIT MENTEM VACVAM.] Luc. II. vbi ita habetur; *Inuenit eam ſcopis mundatam*, domum videlicet. S. Cæſaria poſuit, *mentem* explicans nomen allegoricum per proprium. Nam domus illa ſcopis mundata nihil aliud eſt, quàm mens hominis à vitiis purgata.

NOVISSIMA.] Hanc vocem, quæ deerat, reſtituimus.

NON MACVLENT.] Locus corruptiſſimus, quem ita corrigendum puto: *Non maculant, ſi non delectant; ſi citò excutiantur, puluerem ſuum non reliquunt; ſi illis non conſentiatur, non vulnerant; ſi non audiantur, vt vel in linguam procedunt, venenum ipſarum non ſerpit.* Quæ quidem de prauis cogitationibus intelligantur.

Eiuſdem. §. 16.

PVRITAS cordis omnia vitia excludit, omnes virtutes obtinet: *Lætetur cor quærentium Dominum.* Quia ibi eſt *Pſ. 104.*

Digitized by Google

Tractatus beati Augustini de eo quod scriptum est in Euangelio: vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo.

MAGNAM nobis, fratres dilectissimi, securitatem in Euangelio Dominus donare dignatus est dicens: *Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Si duobus, vel tribus interesse dignatur, quantò magis, quando totus populus in Ecclesiâ fideli deuotione colligitur, & concurrentium societate membrorum capiti suo Christo Ecclesiæ corpus vnitur. *Vbi sunt*, inquit, *duo vel tres congregati in nomine meo.* Cum ergo congregatio ad multos pertineat, videndum est, quomodo sermo diuinus de duobus vel tribus dicendum esse iudicauerit. Ego puto quod de vno possit dici, qui in domo Dei possit congregari, id est, vt ad exorandum Dominũ non solùm exterioribus interioribus sed etiam sensibus & desideriis: fide, & operibus totus intreoat. Nã si intra ecclesiam solo corpore, quisque ille, teneatur, & toto extra Ecclesiam corde versetur, & exterior à spiritu suo diuisus & separatus ingreditur: & quod est in homine pretiosius, hoc diuinis obsequiis peregrinatur: dum solùm in presenti terra retinetur, anima verò per lasciua ludibria in multiplices cursus captiua distrahitur. Et ideo quando quisque nostrum ante iudicem suum æternam causam commendaturus assistit; non aliud appareat intus, & aliud foris sit. Nihil ab homine de parte hominis obtinetur. Nam si dixit: *Vbi sunt duo vel tres congregati*: Quomodo probabitur congregatus, qui a semetipso cogitatione & vagatione dispertus est? Et quomodo erit in medio tui, si tecum tu ipse non fueris? id est, illis, qui poscit, quomodo aderit ille, qui poscitur? Quomodo suscitabitur iudex, si dormitauerit aduocatus? Opus est itaque, vt quod postulat vocis sonus, obtineat sedulitatis affectus. Reuoca intus sollicitã mẽtem, per quam omne sacrificium offerre te conuenit. De

Digitized by Google

templo Dei absentare non conuenit sacerdotem. Hæc ergo considerantes, fratres carissimi, quotiescumque psallimus, aut in oratione procumbimus: iugiter illud Apostoli consideremus, quod ait, *orationi instantes, & vigilantes in ea.* Item rum: *Psallam spiritu, psallam & mente.* Si enim aut dū psallimus aut dū orationi insistimus, seculares cogitationes intentionem animi nostri à sensu diuinæ contẽplationis auerterint, faciunt nos captiuis sensibus sine vllo animæ fructu huc illúcque discurrere. Quam rem Christo auxiliante citò poterimus euadere, si similitudinem peccatorum nostrorum volueri-mus attentius cogitare. Si enim pro peccatis nostris, id est, quæcumque malè cogitauimus, quæcumque iniustè dixi-mus, cum ingenti rugitu & gemitu, sicut expedit, supplicamus, cogitationes superfluæ aut non veniunt, aut si se ingesserint, dùm eis non præbemus assensum, citò erubescunt, atque discedunt. Quid enim homo cogitare debet, quando cum Deo loquitur, nisi totâ intentione mentis ad illius misericordiam intentus adspiciat? Et quia difficile est, vt nobis non subripiant aliquæ cogitationes, vel moras habere in nobis non permittantur. Cogitatio enim aut de cupiditate aut de luxuriâ veniens sic est, quomodo si aliquis carbones accensos in suis manibus adprehendat, si eos statim sine morâ proiecerit nocere ei ignis ille non poterit: si verò qualemcumque moram habuerit, sine vulnere iactari non poterunt. Et quia de multis neglegentiis non solùm nos minuta peccata vel vt circumuolantes muscæ iugiter inquietant, sed etiam nos crimina capitalia ad aliquod malum perpetrandum frequenter instigant, sicut etiam supra suggessi, toto corde, & toto animo, diu noctúque contra insidias inimici, de quo scriptum est, quod ei sint

Col. 4. 1. Cor. 14.

—— nomina mille,
Mille nocendi artes, ——

6. Æn.

pugnare fortiter studeamus. Si enim diligenter adtendimus conscientias nostras, spiritales ibi pugnas fieri, & secundùm Apostoli Pauli sententiam spectaculum Deo, & Angelis eius esse cognoscimus: & in arenâ mundi huius contra omnia peccata vel crimina, vel vt contra crudelissimas bestias

1. Cor. 4.

Digitized by Google

quando pro peccatis nostris humiliter supplicamus, ad Dominum nos loqui cognoscimus, timere debemus, ne fortè si aliud, quàm id quod petimus, cogitare poterimus, diuinæ maiestati, ante quam stare videmur, iniuriam faciamus. Certi enim esse & totâ deuotione confidere debemus, quod si quando aut illa psallimus, aut oramus, hoc, quod protulerimus ex ore, teneamus in corde. Et tunc oratio nostra omnis exauditur à Domino. Quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Spiritu sancto, viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MAGNAM NOBIS [illegible]] Huic tractatui nomen S. Augustini præfigitur, non t[illegible] inter illius opera, nec vlla mentio fit in retractationibus, nec recensetur in catalogo Possidij. Quædam huius tractatus pars extat in breui quodam sermone Eusebij Gallicani, cuius initium est: *Mult[illegible] habent salubritatis.*

CVRSVS.] Lege, discursus, vt habetur in præfato sermone Eusebij Gallicani, & quidem conuenientius ad sensum.

DE PARTE HOMINIS OBTINETVR.] Hæc nullum sensum efficiunt; sed lege, vt in sermone præfato: *De parte hominis absentet*, vt infra loquitur: *De templo Dei absentare non expedit sacerdotem.* & sensus est, vt mens, quæ est hominis pars, non absit ab homine, dum orat.

ID EST ILLIS QVI POSCIT.] Hæc corrupta sunt, nulliusque sensus. Lege, vt in sermone citato: *Si deest ille, qui poscit.*

IN ARENA, &c.] Perelegans sanè allegoria ducta ab Amphitheatro.

ET ILLAM QVAM SILVA BARBARA.] Lege: *Et illam silvam barbaram, quam*, &c. appellat syluam: quia sæpe in amphitheatro & Circo syluæ pangebantur, in quibus omnis generis ferarum venationem exhibebant, qualis illa, de qua Iulius Capitolinus in Gordianis, & alia, de qua Flauius Vopiscus in Probo, atque etiam historiam seu fabulã repræsentabant gratia, vt videre est in Amphitheatro Martial. Epigr. 21.

Quicquid in Orpheio Rodope spectasse theatro
Dicitur, exhibuit, Cæsar, arena tibi.
Repserunt scopuli, mirandaque sylua cucurrit,
Quale fuisse nemus creditur Hesperidum.
Affuit immixtum pecudum genus omne ferarum, &c.

SILVAM BARBARAM.] Ob effusionẽ humani sanguinis. Cassiodo-

Digitized by Google

dorus lib. 5. Var. epist. 42. eiusmodi Amphitheatrales ludos & pugnas appellat ludum crudelem, sanguinariam voluptatem, religionem impiam, humanam feritatem; quam quidem bellè describit S. Cyprianus epistol. 1.

NAM IDEO IN MORIBVS NOSTRIS.] Eleganter & appositè admodum prosequitur suam allegoriam diuersarum naturam ferarum cum nostris vitiis industriè, satis componens. Profusus sane fuit Romanorum luxus, qui in Circi seu Amphitheatri munera omnis generis feras vndequaque exquirebant; quem eleganter admodum describit Claudianus in Panegyrico de Malli Theodori consulatu.

Conueniunt vrsi, magnâ quos mole ruentes
Torua Lycaoniis Helice miratur in astris,
Perfossique ruunt populo mirante leones,
Quales Mygdonio curru frænasse Cybelle
Optat, & Herculei mallent fregisse lacerti.
Obnia fulminei properant ad vulnera pa[illegible]
Semine permixto geniti: cum fortè [illegible]
Nobiliorem vterum viridis corrupit adulter
His maculis patres referunt, & robore matres.
Quicquid monstriferis nutrit Getulia campis,
Alpinâ quicquid tegitur niue: Gallica si quid
Sylua tenet, iaceat: largo diteſcat arena
Sanguine, consumant totos spectacula montes.

Vide Capitolinum, & Trebellium supra citatos.

IRAS LEONVM, &c.] Ita eleganter S. Chrys. ser. 6. in 1. ad Cor. πόθεν δυνήσομαι μαθεῖν ὅτι ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου; ὅταν λακτίζῃς ὡς ὄνος, ὅταν μυσπακτῇς, ὡς αἱ κάμηλοι ὅταν δάκνῃς, ὡς αἱ ἄρκοι; ὅταν ἁρπάζῃς, ὡς ἀετὸς ὅταν κλέπτῃς, ὡς αἱ ἀλωπέκες; ὅταν δολερὸς ᾖς, ὡς οἱ ὄφεις, ὅταν ἀναισχυντῇς, ὡς κύων. 1. vnde potero discerete habere animam hominis, cum recalcitres, vt asini? iniuriæ recorderis, vt cameli; mordeas, vt vrsi; rapias, vt lupi; fureris, vt vulpes; sis dolosus, vt serpentes; impudens, vt canis.

VARIETATES PARDORVM.] Claudianus.

Hi maculis patres referunt -----

Vide Plinium libr. 7. cap. 17.

SITIM ONAGRORVM.] Psal. 103. *Expectabunt onagri in siti sua.* Onager, seu ὄνος ἄγριος, 1. Asinus syluestris apud Indos equi magnitudine, aliquando maior, toto corpore albus, capite purpureus, oculis cæruleis. Cornu illi cubitale mediâ procedit fronte, cuius scobs in potu data tuetur à venenis. Eius inferior pars & fronti proxima ad duos palmos egregiè candida est, suprema in acumen desinens cum sun mo rubore punicea est, quæ media intercedit, nigra. Qui de eo cornu, vel po-

Digitized by Google

culis ex eo tornatis bibunt, nec spasmo, nec morbo sacro corripiuntur. Nec vlla veneni vis eis nocere potest, qui ante vel post haustum venenum aquam aut vinum de eiusmodi cornu seu poculis biberint. Robustissimus est, & velocissimus, vt nec equus, nec aliud animal illum assequi possit: vt refert Ctesias Indicorum libro apud Photium in bibliothecâ, n. 71.

IN SENSIBVS STVLTITIAM VVLTVRVM.] Lege: *In sensibus subtilitatem vulturum.* Nam hæc auis est acutissimi visus inter cætera animalia ex longo interuallo prospiciens escas ab ortu solis in occasum, ab occasu ad ortum, inquit Orus Apollo. De vulture & aliis animalibus hîc enumeratis vide Plinium & Ælianum de animalibus.

CONFIDERE.] Deesse videtur verbum: *Debemus.*

Ex Regula Sancti Cassiani. Cap. V. §. 12.

PRÆDICTÆ autem hoc modo incipiuntur, atque finiuntur; vt finito psalmo non continuò ad orationem inflexis genibus corruatur; sed antequam flectantur genua maiorem temporis partem stantes in supplicatione expendant: & post hæc puncto breuissime procidentes in terram velut adorantes tantùm diuinam clementiam summâ velocitate consurgant: & iterum erecti expansis manibus, sicut prius stantes orauerant, modicùm suis precibus immorentur. Ideo autem sic orare præceptum est; quia, dum diutius orantes in terrâ procumbimus, non solùm cogitationibus, verumetiã somno grauius impugnamur. Nam multi, qui nesciunt, nec dum bene finito psalmo in orationem procumbere festinant, & dum de lassi corporis refectione potius, quàm de orationis vtilitate cogitant, optant incuruatione genuum diutius incuruari. Cum autem is, qui præcedit, de oratione surrexerit, omnes pariter erigantur. Similiter nec antequam ille ad orationem inclinetur, aliquis se inclinare præsumat: ne non tam Prioris conclusionem, qui precem colligit, quàm suam celebrasse videatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRÆDICTÆ AVTEM, &c.] Hæc sumpta sunt ex Cassiano libr. 2. de nocturn. oration. cap. 7. Hîc autem subaudi, orationes, ex capite citato.

Digitized by Google

ET FINITO PSALMO.] Arguit morem suæ prouinciæ Massiliensis, iuxta quem monachi ad finem psalmi properantes eo nondum finito in genua procumbebant: de his genuflexionibus ad finem cuiusque psalmi infra dicetur.

EXPANSIS MANIBVS.] Mos fuit priscorum Christianorum expansis manibus orare. Tertullianus in Apologetico cap. 3. *Illuc suspicientes Christiani manibus expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus, denique sine monitore, quia de pectore oramus.* & libr. de Orat. cap. 13. *Atqui cum modestia & humilitate adorantes magis commendamus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimius elatis, sed temperatè & probè elatis.* S. Fructuosus Episcopus Bracarensis cap. 3. Regulæ: *Sed omnes summa aqualitate consurgant, extensisque ad cælum palmis orando persistant.* Ioannes Moschus in prato spirituali, cap. 55. ἐκτείνας τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸς Θεὸν εὐξάμενος λέγων. i. extendis manibus in cœlum Deum precatus est dicens & cap. 104. Rationem affert S. Asterius Episcopus Amaseæ enarrans hæc verba Euangelij: *Duo homines ascenderunt in templum:* ἡ τὸ ὅμοιον τῆς προσευχῆς ἐκτεινομένας ἐστὶ μιμεῖσθαι τὰς χεῖρας τὸ τοῦ σωτῆρος πάθος σχῆμα ἐξεικονίζειν, &c. id est, *Et rectas tendere in cœlum manus formam est exhibere Christi cruci affixi. Si verò verè orat, & orans placeat Deo, non modò in figura crucem repræsentat, sed etiam affectu. Vt enim in cruce clauis affixus, sic & orans necat omnem carnis concupiscentiam, memoria expellens omnem diuitiarum, gloria & parentum affectum.* Et præclarè S. Augustinus enarratione in psal. 62. *Leua ergo manus in oratione, leuauit pro nobis Dominus noster in cruce; & extensa sunt manus eius pro nobis. Ideo extensa sunt manus eius in cruce, vt manus nostræ extendantur in bona opera: quia crux ipsius misericordiam nobis præbuit. Ecce leuauit ille manus, & obtulit pro nobis sacrificium, deleta sunt omnia peccata nostra, leuemus & nos manus nostras ad Deum in prece, & non confundantur manus nostræ leuatæ ad Deum, si exerceantur bonis operibus. Quid enim facit qui leuat manus? Vnde præceptum est, vt leuatis manibus oremus Deum. Apostolus enim dicit: Leuantes puras manus sine ira & disceptatione; vt cum leuas manus tuas ad Deum, veniant tibi in mentem opera tua.*

QVI PRÆCEDIT.] Id est, qui præest.

SIMILITER NEC ANTEQVAM ILLE.] S. Fructuosus Episcopus cap. citato: *Prosternamur in terram eo scilicet ordine, vt nemo prius seniore aut incuruetur, aut iterum surgat; sed omnes summa aqualitate consurgant.*

INCLINETVR.] Inclinari hoc loco est prosterni, & genuflectere: nam hoc toto capite agitur de genuflexione.

Digitized by Google

Ex Regula S. Cæsarij. Cap. XX. §. 13.

CVM verò psalmis & hymnis oratis Deum, id versetur in corde, quod profertur in voce. Quodcumque operis feceritis, quando lectio non legitur, de diuinis scripturis aliquid ruminate. Ægrotantes verò sic tractandi sunt, vt citiùs conualescant. Sed cum vires pristinas reparauerint, redeant ad feliciorem abstinentiæ consuetudinem. Non sit notabilis habitus vester, nec affectetis placere vestibus, sed moribus, quod decet propositum vestrum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM VERO PSALMIS, &c.] Hæc habentur in regulâ S. Cæsarij excusâ cap. 20. sed quidem primum membrum sumptum est ex regula S. Augustini cap. 9.

SED CVM VIRES, &c.] Ex regula S. Augustini cap. 17.

NON SIT NOTABILIS, &c.] Item ex regula Sancti Augustini cap. 18.

Dicta Cæsariæ. §. 14.

BEATVS Cæsarius non de superficie labiorum aliquid scripturæ meditatus est, psalmum ipsum, quem recitauit, si vel vnus sermo eum præteriit, vbi sensum intelligentiæ non accommodasset, non ei laboriosum fuit tot vicibus eum repetere, donec nec vnus sermo eum subterfugeret, implens illud: *Psallam spiritu, psallam & mente.* Et illud: *Psallam & intellegam.* 1. Cor. 14. Ps. 100

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DICTA CÆSARIÆ.] Duæ sunt Cæsariæ Abbatissæ monasterij, quod S. Cæsarius Arelatensis antistes ædificauit prope Arela-

Digitized by Google

tem: prima est S. Cæsaria soror S. Cæsarij de qua Cyprianus lib. 1. vitæ S. Cæsarij: *Euocatáque è Massiliensi cœnobio venerabili sorore sua Cæsaria (quam idcirco eò miserat, vt disceret, quod doceret; & prius esset discipula, quàm magistra) in præparata domicilia cum duabus aut tribus sodalibus eam introduxit.* Huius meminit Fortunatus lib. 8. poëmate 4. de Virginitate.

Has inter comites coniuncta Cæsaria fulget
Temporibus nostris Arelatense decus,
Cæsarij monitis luci sociata perenni,
Si non martyrij, virginitatis ope.

Et infra loquens de sanctâ Radegunde:

Sit tibi dulce decus veneranda Cæsaria præsens
Præsule Cæsario non caritura tuo.
Illos corde sequens, mandatáque corpore complens
Vt teneas flores, has imiteris apes.

S. Gregorius Turonensis lib. 9. hist. cap. 41. *Post hæc cum Pontificis sui sæpius gratiam quæreret, nec posset adipisci, necessitate commota cum suâ Abbatissâ, quam instituerat, Arelatensem vrbem expetunt, de quâ regula S. Cæsarij atque Cæsariæ beatæ susceptâ regis se tuitione munierunt.* Et cap. 42. in Epistolâ S. Radegundis: *Insuper congregationi per me collectæ regulam, sub qua sancta Cæsaria degit, quam sollicitudo beati Cæsarij antistitis Arelatensis ex institutione sanctorum Patrum conuenienter collegit, adscini.* Qui etiam vltimus locus intelligendus est de primâ Cæsaria S. Cæsarij sorore, siue legatur, *deguit*, siue, *degit*. Nam verbum, *dego*, habet etiam, *degit*, in præterito, teste Prisciano lib. 10. quæ sanè iam defuncta erat sanctâ Radegunde superstite, vt notum est ex poëmate citato, vbi Fortunatus admonet sanctam Radegundem, vt imitetur S. Cæsariam iam ad Dominum receptam. Altera est quæ successit S. Cæsariæ in regimen monasterij. Id patet ex Cypriano libro eodem, cum agit de sanctimonialium sepulturis præparatis à sancto Cæsario: *Non multum igitur post, ipsam monasterij matrem germanam suam Cæsariam sanctã ad præmia Christi migrantem inter has, quas præmiserat, ad medium throni iuxta eam, quã sibi parauerat, condiderunt, sepulturam, succedente eidem quæ nunc supersit, Cæsaria matre.* Vbi duæ Cæsariæ manifestè distinguntur prima, quæ obiit ante Cæsarium; altera quæ ei superstes fuit. Huius secundæ Cæsariæ meminit idem Cyprianus lib. 2. cum agit de obitu S. Cæsarij: *Alloquitur itaque primam quasi more dulcedinis suæ ducentarum puellarum venerabilem Cæsariam matrem.* Eique dicat vitam S. Cæsarij, vt ex locis citatis colligere est, non primæ Cæsariæ, vt quidam malè arbitrantur. Secundæ huius etiam mentio fit in testamento S. Cæsarij: *Ancillã nostræ Cæsariæ Abbatissæ mantum maiorem quem de cannabe fecit, dari volo.* Et paulo post ibidem atque etiam initio. Quod verò spectat ad dicta Cæsariæ hîc citata, videntur ea esse Cæsariæ secundæ, non primæ. Nam loquitur Cæsaria in præterito: quod

Digitized by Google

non feciſſet, ſi adhuc in viuis fuiſſet S. Cæſarius, quando hæc ſcripſit Cæſaria: ſed in præſenti dixiſſet; *meditatur*, *recitat*, &c.

Eiuſdem. §. 15.

SIC VT laudabilis ignis per lectionis aſſiduitatem adquiritur & nutritur, ita iſte per cogitationes malas & ſordidas, ſeu ad Deum non pertinentes, ſicut venenum ſerpentis, & ſicut gladius occidit. Qui ſicut fieri non poteſt, vt non veniant, ita, ſi non inuitantur, tardè veniunt. Inuitatio tunc fiet, quando meditatio ſancta defuerit. Dominus dicit: *Inuenit mentem vacuam ſcopis mundatam & aſſumit ſeptem ſpiritus nequiores ſe; & fiunt nouiſſima illius peiora prioribus.* Quæ ſi venerint; ſi non teneantur, citò diſcedunt: ſi non ruminantur, non vrent: non delectentur, non maculent: citò excutiantur & puluerem ſuum non relinquant non illis conſentiatur & non vulnerant non audiantur, vt vel in linguam procedunt, & venenum ipſorum non ſerpit. *Luc. 11.* *Locus corruptus.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SED ISTE.] Subaudi, *ignis vituperabilis*, ſeu quid ſimile. Eſt hîc quoddam membrum à ſuo corpore auulſum.

INVENIT MENTEM VACVAM.] Luc. II. vbi ita habetur; *Inuenit eam ſcopis mundatam*, domum videlicet. S. Cæſaria poſuit, *mentem* explicans nomen allegoricum per proprium. Nam domus illa ſcopis mundata nihil aliud eſt, quàm mens hominis à vitiis purgata.

NOVISSIMA.] Hanc vocem, quæ deerat, reſtituimus.

NON MACVLENT.] Locus corruptiſſimus, quem ita corrigendum puto: *Non maculant, ſi non delectant; ſi citò excutiantur, puluerem ſuum non reliquunt; ſi illis non conſentiatur, non vulnerant; ſi non audiantur, vt vel in linguam procedunt, venenum ipſarum non ſerpit.* Quæ quidem de prauis cogitationibus intelligantur.

Eiuſdem. §. 16.

PVRITAS cordis omnia vitia excludit, omnes virtutes obtinet: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Quia ibi eſt *Pſ. 50.*

Digitized by Google

habitaculum Spiritus sancti, vbi fuerit puritas cordis. Quam virtutem qui voluerit obtinere, nihil præter quod de Deo cogitauit, aut loquitur, euidenter scimus. Quod si vel punctum horæ meditatio Dei discesserit, statim inimicus aderit. Quod valde deuitandum est. Et scriptum est: *Abomina-*
Prou. 15 *tio est Domino cogitatio iniqua.* Ideóque, quia omnino mens humana otiosa esse non potest, talis sit meditatio, quæ non fœtorem faciat, sed sit bonus odor Christi.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NIHIL PRÆTER QVOD.] Lege, *quod nihil preter quàm de Deo cogitabit, aut loquetur*, &c.

TALIS SIT MEDITATIO, &c.] Nam bona cogitatio seu meditatio est innocentiæ fons & scaturigo; imò ipsa innocentia, vt est in responsis Cariliphidis: *Quæ sit innocentia? bona cogitatio.*

Ex Regulâ Magistri. Cap. XLVII. §. 17.

TANTA debet esse reuerentiæ granitas vel disciplina psallendi, vt amabilius à Domino, quàm à nobis dicitur, audiatur. Sicut ait scriptura: *Exitus matutini & vespere*
Ps. 64. *delectaberis.* Et item: *Benepsallite ei in iubilatione: quia rectus est*
Ps 32. *sermo Domini.* Et item: *Exultate ei cum timore.* Et item: *Psal-*
Ps 2. *lite Domino sapienter.*
Ps 46. Ergo si sapienter & cum timore iubet psalli, oportet psallentem immobili corde, inclinato corpore stare, & laudes Domino moderatè canere: quippe qui
Ps. 137. ministerium suum ante diuinitatem implet, docente hoc Propheta, cum dicit: *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Nam considerare debet, qui psallit, semper, ne alibi sen-
Is. 29. sus eius demigret. Ne, cum in aliam cogitationem sensus nostер migrauerit, de nobis dicat Deus: *Populus iste*
Ps. 61. *labiis me honorat; cor autem eorum longe est à me.* Et item de nobis dicatur: *Ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant.* Ne, cum in solâ linguâ Deum laudamus, in solâ regiâ oris nostri Deum admittamus; intus in domum cordis introductum diabolum conlocemus fortiorem.* Ab introducen-

te

Digitized by Google

te iudicatur, qui intus ingreditur, quàm qui foris expectat. Ergo ad tantum & ad tale officium cor pariter cum linguà cõueniat cum timore Domino cotidianum debitum redhibere. Et notet sibi in corde, qui psallit ad singula omnia testimonia quæ dicit. Qui singuli versus, si notentur, proficiunt animæ ad salutem: & in eis totum inuenitur, quod quæritur: quia omnia ad ædificationem loquitur psalmus, dicente Propheta; *Psallam & intellegam in viâ immaculatâ, quando venies ad me.* Quod sonat in voce, ipsum sit in mente psallentis. Psallamus ergo voce & mente communiter, dicente Apostolo: *psallam spiritu, psallam & mente.* Non solùm vocibus, sed & corde ad Dominum clamate. Cauendum namque est, cum psallitur, ne frequens tussis, aut anhelitus prolixus abundet, aut saliuarum excreatus à psallente inante iactentur: sed debere fratrem post se proiicere · quia Angeli ante psallentes docentur stare, eum dicit Propheta: *In conspectu Angelorum psallam tibi.* Cum hæc ergo omnia impedimenta psallentibus à diabolo fuerint ministrata, mox sibi, qui psallit, signet os Christi sigillo.

Ps. 100.

1. *Cor.* 14

Ps. 137.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TANTA DEBET ESSE, &c.] Habetur regulâ Magistri cod. Corb. cap. 47.

DELECTABERIS.] Ita in psalt. Rom. vide suprà.

BENE PSAILITE EI IN IVBILATIONE.] Ita in psalterio Romano, apud S. Hieronymum, *in iubilo.* Apud Septuaginta ἐν ἀλαλαγμῷ. i. in Iubilatione. Glossæ Cyrilli: ἀλαλαγμός, *Iubilatio.* Versio communis habet: *In vociferatione.*

PSALLITE DOMINO.] Ita in R. MS. cod. Corb. sed, π', *Domino*, addidit Magister. COMMVNITER.] I. simul.

INCLINATO CORPORE.] Lege: *Inclinato capite*, vt in cod. Corb. & apud Smaragdum.

REGIA.] Id est, ianua.

CONLOCEMVS FORTIOREM.] Locus mutilus, ita restituendus ex Smaragdo: *Et intus in domum cordis nostri introductum diabolum conlocemus fortiorem. Fortior enim ab introducente iudicatur*, &c. Et sensus clarus est.

CHRISTI SIGILLO.] I. signo crucis.

Digitized by Google

DE REVERENTIA ORATIONIS.

CAP. XXVI. §. 1.

1.BEN. SI, cum hominibus potentibus volumus aliqua ſuggerere, non præſumimus, niſi cum humilitate, & reuerentia; quantò magis Domino Deo vniuerſorum cum omni humilitate & puritatis deuotione ſupplicandum eſt. Et non in multiloquio, ſed in puritate cordis, & compunctione lacrimarum nos exaudiri ſciamus. Et ideo breuis debet eſſe & pura oratio; niſi forte ex affectu inſpirationis diuinæ gratiæ protendatur. In conuentu autem omnino breuietur oratio: & facto ſigno à Priore, omnes pariter ſurgant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI CVM HOMINIBVS, &c.] Hunc locum citat S. Eligius Epiſcopus Nouiomenſis homil. 9. *Nam cum quali deuotione & reuerentia ſit orandum beatiſſimus & Sanctiſſimus pater Benedictus demonſtrat dicens: ſi cum hominibus potentibus*, &c. Citat & Haymo Halberſtatenſis lib. 2. de varietate cap. 20. Aptâ ſimilitudine quâ reuerentiâ ſit orandum oſtendit S. B. Eâdem vtitur Tertullianus lib. de oratione. *Siquidem irreuerens eſt aſſidere ſub conſpectu, contráque conſpectum eius, quem cum maximè reuerearis & venereris; quantò magis ſub conſpectu Dei viui Angelo adhuc orationis adſtante: niſi exprobramus Deo, quod nos oratio-*

Digitized by Google

fatiganerit. Atqui cum modestiâ & humilitate adorantes magis commendamus Deo preces nostras; ne ipsis quidem manibus sublimius elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ipse Publicanus, qui non tantùm prece, sed & vultu humiliatus atque dejectus orabat, iustificatior procacissimo Pharisæo discessit. Et S. Cæsarius Arelatensis serm. 12. *Si enim apud aliquam personam potentem velles aliquam causam allegare necessariam, & subitò auersus ab illâ, mediâ interlocutione diruptâ, aliquibus te velles scurrilitatibus occupare, qualem putas iniuriam illi persone cum qua loquebaris, inferres? aut quomodo contra te illius iniuriam commoueres? Si ergo cum homine loquentes tota intentione animi laboramus, ne aliud cogitantes illi cum quo loquimur iniuriam facere videamur; cum Deo tamen in oratione loquentes, & ante tantam maiestatem peccatorum nostrorum miserias allegantes, non nos pudet, non erubescimus capitis sensibus huc illúcque discurrere, & infelicem mentem multis occupationibus à conspectu diuinitatis abstrahere.*

ET NON IN MVLTILOQVIO.] S. Eligius legit: *Cum non in multiloqu*● Rectè. Multiloquium in oratione fugiendum docet etiam S. Basilius in ammonitionibus: *Ne longitudinem verborum protrahas ante eum: quia non in multiloquio, sed in purissima mente placabitur Deus.* Quid autem sit orare in multiloquio, & quid differant multiloquium & dfuturna precatio, eruditè admodum docet S. Augustinus epist. 121. *Neque enim, vt nonnulli putant, hoc est orare in multiloquio, si diutius oretur. Aliud est sermo multus, aliud est diuturnus affectus. Nam & de ipso Domino scriptum est, quod pernoctauerit in orando, & quod prolixius orauerit. Vbi quid aliud pro nobis prabebat exemplum in tempore precator opportunus, cum Patre exauditor aternus?* Et paulo post: *Absit enim ab oratione nostra multa locutio: sed non desit multa precatio, si feruens perseuerat. Nam multum loqui est in orando rem necessariam superfluis augere verbis. Multùm enim precari est eum quem precamur diuturna & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur: plus fletu, quàm affatu.* Est quod dicit S. B. *Sed in puritate cordis, & compunctione lacrimarum nos exaudiri scimus.* Multiloquium ergo est in ipsâ precatione multa, eáque inutilia insulsè effutire, quemadmodum Pharisæus ille, qui inter orandum præclara sua facinora narrabat cæteros homines i vtuperans.

INSPIRATIONIS DIVINÆ GRATIÆ.] In cod. MS. S. Ebrul. ☧, *diuine*, apud Smaragdum ☧, *gratie*, desiderantur. Ex hoc loco patet orationem mentalem iniungi à S. B. extra synaxes; quæ etsi breuis esset, tamen bis aut ter resumebatur cotidie.

IN CONVENTV TAMEN OMNINO BREVIETVR ORATIO.] Locus obscurus, vt multi alij in hac regulâ, qui, vt intelligatur, duo notanda sunt. Primum est S. Benedictum in suâ regulâ veterum Patrum instituta secutum fuisse, & maximè ea, quæ à Cassiano scripta

Digitized by Google

sunt. Secundum est multa à S. B. in regulâ fuisse tractata fusius, quæ contractius à priscis illis, maximè à Cassiano scripta sunt, vt de Abbate ordinando, de eius qualitate, de Præposito, de decanis, de officio diuino, de lectore mensæ, de Hebdomadariis culinæ & similibus: quædam verò tantùm veluti perstricta, & leui quodam penicillo adumbrata, quæ ab antiquis enucleatius explicata fuerant, tanquam monachis trita ac vulgaria, vt sunt maximè orationes & genuflexiones in psalmorum interstitiis; quæ iampridem in oratoriis monachorum aut propter eorum teporem, aut propter diuinorum officiorum multiplicitatem & prolixitatem obtoluerunt. Locus ergo S. B. intelligendus est de breui illâ oratione, quæ fiebat à monachis maximè ad finem cuiusque psalmi (nam bis aut ter interdum fiebat, si prolixior esset psalmus) adhibitâ genuflexione. Sed quia eiusmodi oratio partim stando, partim genuflectendo fiebat; ideo de orationibus & genuflexionibus simul hîc agendum est. Quæ quidem satis notæ sunt ex Cassiano lib. 2. de noctur. orat. cap. 7. *Apud illos* (monachos Ægypti) *nonitem, sed antequam flectant genua, paulisper orant, & stantes supplicatio maiorem temporis partem expendunt. Itaque puncto breuissimo procidentes humi, velut adorantes tantùm diuinam clementiam summâ velocitate consurgunt Et rursus erecti expansis manibus eodem modo, quo prius stantes orauerant, suis precibus intentius immorantur.* Et Paulo post: *Cum autem is, qui orationem collecturus est, è terrâ se exerit, omnes pariter eriguntur.* Et cap. 10. agens de eadem oratione: *Ideoque præcipiunt eam* (orationem) *celeri fine concludi; ne forte immorantibus nobis in eâ redundantiâ quadam sputi seu phlegmatis interrumpat nostra orationis excessum.* Et in fine capitis: *Quamobrem vtilius censent breues quidem orationes, sed crebrimas fieri, illud quidem, vt frequentius Dominum deprecantes iugiter eidem cohærere possimus.* Ex his clarum est id quod dicit S. B. *In conuentu autem omnino breuietur oratio*, qui posteà dixit, *facto signo surgant*, nempè ad collectam, ad orationem persequendam, & reliquam psalmodiam, spectans illa Cassiani verba: *Cum autem is, qui orationem collecturus est, è terra surrexerit, omnes pariter eriguntur.* Id etiam clarum est ex S. Athanasio tractatu de Virginitate: *Ad quemlibet psalmum preces & genuum flexio cum lacrimis addatur.* S. *Isidoro* cap. 61. suæ regulæ: *Post consummationem singulorum psalmorum prostrati omnes humo pariter, celeriterque surgentes psalmos sequentes incipiant* S. Fructuoso Episcopo cap. 3. suæ regulæ: *Sane in omnibus singularum horarum orationibus nocturno & diurno tempore ad omnem psalmorum finem gloriam cantantes prostrantur in terram eo scilicet ordine, vt nemo prius seniore aut incuruetur, aut iterum surgat: sed omnes summâ æqualitate surgant, extensisque ad cœlum palmis orando persistant.* Id etiam notum est ex regula Magistri cap. 13. 14. & 34. *Sed & hoc semper tam in hieme, quam in æstate, tam in die, quàm in nocte, seu in vigiliis cum psallitur, caueatur, ne psalmi aliquando combinentur: quod non licet, sed singulos debere definiri cum gloriâ: vt nec oratio-*

Digitized by Google

nes inter ipſos agendæ perdantur, nec glorias eorum laudi Dei videamur ſubducere. Vnde cap 48. *Nam ideo diximus breuem fieri orationem, ne per occaſionem prolixæ orationis aut dormiant, aut forte diu iacentes diabolus eis ante oculos diuerſa ingerat, vel in corde aliud ſubminiſtret.* Quæ ſumpta ſunt ex Caſſiano libr. 2. de noct. orat. cap. 10. vbi cauſam reddit eiuſmodi breuiandæ orationis, cuius etiam nullam aliam habuit S. B. In eâdem regulâ Magiſtri cap. 56. agitur de iiſdem orationibus, quas à fratribus in viâ directis, ſtantibus, non genuflexis recitari præcipit, & cap. 24. 33. & 36. de iiſdem genuflexionibus agit Magiſter. Hinc capiendus articulus. 126. Regulæ S. Pachomij: *Per domos ſingulas veſperi ſex orationes pſalmoſque complebunt.* Sed & luculentum huius ritus teſtimonium habetur in Pœnitentiali MS. S. Columbani. *In communi autem omnes fratres omnibus noctibus in tempore orationum in fine omnium pſalmorum genua in oratione, ſi non infirmitas corporis obfuerit, flectere æquo animo debent, ſub ſilentio dicentes: Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me feſtina: quem verſiculum poſtquam ter in oratione decantauerint, æqualiter à flexione orationis ſurgant.* En quomodo breuietur oratio. Verbum, *Decantauerint*, impropriè ſumitur pro, dixerint, recitauerint.

FACTO SIGNO A SVPERIORE SVRGANT.] Nempe ad reliquam orationem & pſalmodiam perſequendam, vt ſupra explicatum eſt. Vt dicit Caſſianus ſupra: *Omnes pariter eriguntur.* S. Fructuoſus: *Sed omnes ſummâ æqualitate conſurgant.* S. Columbanus: *Æqualiter à flexione orationis ſurgant.* Itaque hæc ſurrectio non eſt intelligenda de exitu. Nam infra cap. 52. dixit S. P. B. *Expleto opere Dei omnes cum ſummo ſilentio exeant, & agatur reuerentia Deo.* At hoc loco nihil ſimile præcipit.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. CVIII. §. 2.

QVOMODO obtinebit quis vt in oratione ſenſus eius non vagetur? RESP. Si certus ſit ſe aſſiſtere ante oculos Dei, &c. *INT. Vide cap. Sup. citat.*

Item eiuſdem. Cap. CIX. §. 3.

SI poſſibile obtinere hominem, vt in omni tempore & loco non vagetur mens ſua, &c. *INT. Vide cap. Sup.*

Digitized by Google

Ex Regula Magiſtri. cap. XLVIII. §. 4.

SI hominibus carnalibus niſi cum humilitate non fit precatio; cum beneficia eos aliqua temporalia poſtulamus: quantò magis conuenit, vt pro peccatis noſtris, vel facinoribus omni, quâ poſſumus, Chriſtum prece rogemus: Nulla ergo debet eſſe in oratione duplicitas; non vnum in ore, alterum in corde inueniatur. Non in multiloquio protrahi orationem debere, ſicut ait ſanctum Euangelium hypocritas eos fieri tales. Non frequens tuſſis, non excreatus aſſiduus, non anhelitus abundet. Quia hæc omnia orationibus
Cap. 47. & pſalmis ad impedimentum à diabolo miniſtrantur. Nam illud quod diximus ſuperius & in orationibus caueatur, vt, qui orat, ſi voluerit expuere, aut narium ſpurcitias iactare, non inante, ſed poſt ſe retro proiiciat propter Angelos in ante ſtantes, demonſtrante Propheta, ac dicente: *In conſpectu Angelorum pſallam tibi, adorabo ad templum ſanctum tuum.* Ergo vides, quia ante Angelos oſtendimur & orare, & pſallere. Nam ideo diximus breuem fieri orationem, ne per occaſionem prolixæ orationis obdormiant, aut fortè diu iacentes diabolus eis ante oculos diuerſa ingerat, vel in corde aliud ſubminiſtret. Ergo oportet orare cum timore ſuppliciter; vt qui orat præſentis Chriſti videatur pedes tenere. Et cum tanto debemus orare timore, vt cognoſcamus, quia cum Deo loquimur. Orare ergo debemus cum omni mente, ſicut Apo-
1. Cor. 14. ſtolus ait: *Orabo ſimul & mente & ſpiritu.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI HOMINIBVS, &c.] Extat in regulâ MS. cod. Corb. cod. cap. 48.

IN ORATIONE DVPLICITAS.] Duplicitas orationis appellatur hoc loco à Magiſtro, cùm quis orans aliud in ore habet, aliud in corde, nec mens voci eius concordat. Eſt alia orationis duplicitas, de quâ S. Antiochus agit homil. 85. quam & puſillanimitatem appellat; cum quis videlicet inter orandum fluctuat, & vacillat, nec credit ſe poſtulata im-

Digitized by Google

petraturum, quia de Dei misericordiâ dubitat : idque iuxta doctrinam S. Iacobi cap 1. epist. can. vbi ait hominem hæsitantem nihil à Deo impetraturum. Et postea subiicit : *Vir duplex animo inconstans est in omnibus viis suis.* vbi Græce, δίψυχος. i. duplex animo. Ille est, qui in oratione fluctuat, nec Dei bonitati confidit ; ac proinde duplex, quia infidelis, cum per hæsitationem in vana distrahitur. Hanc ergo animi labem iuxta mentem Apostoli rectè admodum S. Antiochus appellat δίψυχίαν i. animi duplicitatem, & ὀλιγοψυχίαν. i. pusillanimitatem.

NON FREQVENS TVSSIS, NON EXCREATVS ASSIDVVS.] Idem præcipit S. Ambrosius lib. 3. de Virginibus : *Et tu, in ministerio Dei Virgo, gemitus, screatus, tusses, risus abstine.* Hæc notent ij qui crebris sputamentis & screatibus, rauco tussis sonitu, assiduâ mucoris expressione diuinum in choro officium interturbant : Quod quàm sit Deo inuisum subsequens docebit historia. Antisiodori, in monasterio S. Germani, vt refert Glaber libr. 5. hist. cap. 1. quidam monachus coram altari S. Mariæ multo cum gemitu & lacrimarum effusione frequenter orabat ; sed nimio sputamento pauimentum conspurcabat : qui cum aliquando in oratione obdormisset, quidam candidissimâ veste indutus ad ipsum altare se in eius conspectum dedit, & pannum candidissimum proferens conquerebatur se totum eius saliuis & pituitâ coinquinatum esse, addens se eius preces suscipere & in conspectum diuinæ maiestatis deferre. Hac visione correptus frater erratum emendauit. Quæ quidem visio huius Magistri confirmat institutum, quo præcipitur monachis ponè, non ante conspicere propter Angelos, non quod illi nostris possint maculari sputamentis, sed ob reuerentiam. S. Nonna mater S. Gregorij Nazianzeni deuotissima sanè matrona in Ecclesiâ orans numquam in sacrum templi expuit pauimentum, vt de eâ refert ipse Gregorius orat. 19. De huiusmodi sputatoribus hæc edixit S. Columbanus in Pœnitentiali MS. *Si quis emittit sputa, & contingit altare.* XXIV. *Psalmos ; Si parietem attingit, sex.* Supp. recitet.

BREVEM FIERI ORATIONEM, &c.] hæc sumpta sunt ex Cassiano libr. 2. de nocturnis orat. 7.

ORABO SIMVL, &c. In communi versione : *Orabo spiritu, orabo autem & mente.*

Ex Regula Patrum, de accedendo ad Deum. §. 5.

QVANTA intentione & custodiâ inquirendum sit, qualiter ad cultum religionis tam operibus, quàm oratione tendatur, hortante Propheta didicimus, qui ait : *Accedite ad Deum, & inluminamini & vultus vestri non confundentur.* Ac- Ps. 33.

Digitized by Google

cedendum ſemper eſt, vt acceſſum ſequatur inluminatio. Si non accedimus, non inluminamur. Et cum eodem dicere
Ecl. Pſ poſſumus: *Inquiſiui Dominum, & exaudiuit me.* Inquirendo etenim & omni intentione petendo exauditur, qui ſe exterius à ſæculi deſideriis atterit & interius cũ omni cordis contritione per ardorẽ cõpunctionis pollet. *Petite*, inquit, *& dabitur vo-*
Luc. 11. *bis.* Si omnis qui petit, accipit; cur carnis ignauiã præpediente & facinorũ mole obſtante non hoc cotidie petamus, quod in æternũ poſſideamus? beatæ ſcilicet vitæ præmiũ, æterni muneris perenne ſuffragium, quod ſine grandi labore adquiri nõ poteſt: cum primùm per deſiderium & doctrinam incognitæ menti inſeritur, & poſtmodm opus implendo ſacratur: quod ſine ineffabili omnipotentis Dei præſidio, vel adiu-
1 Cor. 3. torio impetrari non poteſt: quamuis alius riget, & alius plantet, Deus autem incrementum dat. Sic Salomo teſtatur di-
Prou. 16 cens: *Hominis eſt præparare cor, Domini eſt dare concilium.* Datur ergo conſilium à Domino, ſi obſtinatæ mentis aditus non denegetur. Sic per Apocalypſim dicitur: *Ecce ego ſto ad oſtium*
Cor 3. *& pulſo: Si quis aperuerit mihi, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, & ille mecum.* Ad opus ergo diuinæ ſeruitutis quando adſiſtimus, tam corpore, quàm animo parati eſſe debemus; vt eum pulſantem intra mentis ſepta recipiamus: eaque cor noſtrum Spiritus ſancti igne accenſum ſemper cogitet, quæ Creatoris miſericordiam ad noſtram cœnam venientem, noſque ad ſuam deducentem prouocent: in quâ quis cum venerit, inebriabitur ab vbertate domus eius, & torrente voluptatis eius potabitur: quia apud ipſum eſt fons vitæ; & in lumine eius lumen videbitur; qui prætendit miſericordiam ſuam ſcientibus ſe, & iuſtitiam ſuam his, qui recto ſunt corde. Ea ergo ſemper lingua proferat, quæ Conditori placeãt,
Pſ. 2. iuxta illud Pſalmographi præconium: *Seruite Domino*, inquit, *in timore, & exultate ei cum tremore.* Tunc ergo Creatori timendo ſeruitur, ſi opus bonum voci laudis iungitur, ſicut alibi
Pſ. 46. per Pſalmiſtam dicitur: *Pſallite ſapienter.* Sapienter etenim pſallit, qui voci laudanti noxiis operibus non contradicit; & qualiter oporteat diuinæ potentiæ famulari, ſollicitâ curâ, omnique ſtudio proſequitur. Sic ergo mens noſtra intenta ad pſallendum incedat, qualiter nullo præpedita ſalutaris deſiderij

Digitized by Google

desiderij obstaculo, nullo temporis fuscata vitio, sed semper intenta in cœlestibus, humilitate & puritate promptissimáque deuotione ornata ad æterna præmia peruenire contendat. Sic cordis compunctione flagret, qualiter in se Creatoris misericordiam excitet. Nec se in multiloquio quisquam, sed potius in puritate cordis & lacrimarum vbertate exaudiri credat. Non enim longæ orationis prolixitas, sed promptæ mentis intentio pietatem clementis Iudicis excitat. Orandus ergo semper est, vt largiatur delinquentibus veniam, qui languenti mundo per crucis passionem infudit medicinam salus mundi æterna Iesus Christus, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANTA INTENTIONE, &c.] Hæc videntur potius ex cuiusdam Patris concione sumpta, quam ex aliqua Patrum regulâ

ACCEDITE AD DEVM.] Vulgò, *ad eum.*

VVLTVS VESTRI.] Iuxta S. Hieronymum & psalterium Romanum.

INQVISIVI DOMINVM. Ita in psalterio.

HOMINIS EST, &c.] Prou. 16. vbi in vulgatâ versione sic habetur: *Hominis est animam præparare, & Domini gubernare linguam.* In Hebræo est לב 1. cor. Sed conspirat cum vulgata versione. In Septuaginta interpretatione hic locus non reperitur.

SAPIENTER AVTEM QVISQVE PSALLIT, &c.] Idem docet S. Prosper Aquitanicus sententia. 72. *Rectè in Dei laudem psallit, cuius opera cum voce concordant. Nam finito carmine vox tacet: vita autem in bonis actibus permanens nunquam retices eius gloriam, quem in se gaudet operari.*

Ex Regula S. Cassiani. Cap. VI. §. 6.

TANTVM autem ab omnibus, qui ad orandum conueniunt, silentium præberi debet, vt in ea hora præcipuè, quando curuatis genibus fit oratio, non sputum, aut excreatio obstrepat, non tussis insonet, non oscitatio

Digitized by Google

somnolenta dissutis & apertis trahatur maxillis, nulla suspiria, quæ alium impediant, emittantur, nulla vox absque sacerdotis, qui precem concludit, audiatur: nisi quæ per excessum mentis intolerabili feruore compunctionis imittitur. Si quis autem in tepore mentis constitutus cum clamore orat, aut aliquas excreationes, & sputamenta, vel alia, quæ diximus à præcipitatione [se] è faucibus suis emittit, peccat dupliciter: primùm, quia orationis suæ reus est, quod eam negligenter offerat Deo: secundùm, quòd alterius, qui forsitan intentius orare potuit, indisciplinato strepitu obstrepat sensum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TANTVM AVTEM, &c.] Hæc sumpta sunt ex Cassiano lib. 2. de nocturn. orat. cap. 10.

DISSVTIS MAXILLIS.] Apud Cassianum, *malis*. Sumptum ex Persio Sat. 7.

—— laxumque caput compage soluta
Oscitat hesternum, dissutis undique malis.

Dissutæ maxillæ sunt apertæ, vt ipse explicat Cassianus, ex ipsa oscitatione hiantes, diductæ & pandiculatæ.

CVM CLAMORE ORAT.] Clamosa oratio ab antiquis Patribus improbatur. Scitè admodum Tertullianus lib. de oratione: *Sones etiam vocis subiectos esse oportet. Aut quantis arteriis opus est, si pro sono audiamur. Deus autem non vocis, sed cordis auditor est, sicut conspector. Demonium oraculi Pythy, & mutum, inquit, intelligo, & non loquentem exaudio. Dei aures sonum expectant? quomodo ergo oratio Ionæ de ventre eius per tantæ bestiæ viscera, ab ipsis abyssis per tantam aquoris molem ad cœlum potuit euadere?* S. Cyprianus lib. de orat. Dominicâ: *Placendum est diuinis oculis & habitu corporis & modo vocis. Nam vt impudentis est clamoribus strepere, ita congruit verecundo modestis precibus orare.* Et paulo post: *Et quando in vnum cum fratribus conuenimus, & sacrificia diuina cum Dei sacerdote celebramus, verecundiæ & disciplinæ memores esse debemus; non passim ventilare preces nostras; nec petitionem commendandam modestè Deo, tumultuosa loquacitate iactare. Quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes hominum videt.* Et S. Cæsarius Arelatensis serm. 11. *Ante omnia igitur, fratres carissimi, quoties orationi incumbimus, cum silentio & quiete, mentis & corporis supplicare debemus. Quicunque volens*

cum altâ voce orare, omnibus iuxta ſe ſtantibus orationis fructum videntur auferre.

ꝭ FAVCIBVS.] ꝭ, ſe, redundat.

Item eiuſdem. Cap. VII. §. 7.

IDEOQVE ergo vtiliter Patres noſtri ipſam orationem celeri fine concludi iuſſerunt: ne fortè immorantibus nobis in eâ, quidam tuſſis vel phlegmatis, aliarúmque rerum interrumpat ſtrepitus: & dum adhuc feruet oratio velut ex faucibus diaboli velociter rapiatur. Qui cum nobis ſemper ſit infeſtus, tunc quàm maximè adſiſtit infeſtior, cùm nos contra ſe offerre preces Domino viderit, feſtinans mentem noſtram ab intentione orationis aut cogitationibus, aut excitatis humoribus reuocare. Propterea ergo breues quidem orationes, ſed frequẽtes fieri Patres noſtri iuſſerunt: breues ideo, vt inſidias diaboli inſiſtentis tunc præcipuè, cum oramus, in ipsâ breuitate vitare poſſimus: frequentes autem ideo, vt per ipſam frequentiam Deum precantes iugiter ei cohærere poſſimus. Propter hanc frequentiam orationis, & illud vtile eſt, vt longiores pſalmos non vſque ad finem continuatâ pronunciatione, ſed æquali numero verſus diuiſos duabus vel tribus inciſionibus cum orationis intentione finiamus. Quia non in multitudine verſuum, ſed mentis intelligentiâ delectari debemus, illud virtute ſectantes: *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* Ideóque vtilius decem verſus cum rationabili adſignatione cantare, quam totum pſalmum cum confuſione mentis effundere. Confuſio autem mentis pro hoc generatur: quia dum reſiduum pſalmorum numerum, modúmque conſideramus, non intelligentiam mentis, aut diſtinctionem ſenſuum requirimus, ſed ad finem feſtinare tepiditatis faſtidio perurgemur.

Cap. 12. eiuſdem libri.

1. Cor. 14.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IDEOQVE ERGO, &c.] Hæc apud Caſſianum extant eodem capite 10. lib. 2. &c.

Digitized by Google

BREVES QVIDEM ORATIONES.] Idem teſtatur de monachis Ægyptiis S. Auguſtinus epiſt. 121. ad Probam: *Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes: ſed eas tantum breuiſſimas, & raptim quodammodo iaculatas, ne illa vigilanter reiecta, quæ oranti plurimum neceſſaria eſt, per productiores moras euaneſcat, atque hebetetur intentio. Ac per hoc ipſi ſatis oſtendunt hanc intentionem, ſicut non eſt obtundenda, ſi perdurare non poteſt, ita ſi perdurauerit, non citò interrumpendam.* His poſtremis S. Auguſtini verbis conformis eſt S. B. doctrina, cum dixit: *Niſi fortè ex affectu inſpirationis diuinæ gratia protendatur.* Huiuſmodi orationes artis ſpiritualis doctores appellant iaculatorias, quas mens religioſa incaleſcente diuini amoris affectu in cœlum vibrat: quæ quidem crebrò verſatæ ſunt amoris diuini fomites & incentiua.

Digitized by Google

DE PRÆPOSITO MONAſterij.

CAP. XXVII. §. 1.

SÆPIVS quidem contingit, vt per ordinationem Præpoſiti ſcandala grauia in monaſteriis oriantur, dum ſint aliqui maligno ſpiritu ſuperbiæ inflati, & æſtimantes ſe ſecundos eſſe Abbates adſumentes ſibi tyrannidem ſcandala nutriunt, & diſſenſiones in congregatione faciunt, & maximè in illis locis, vbi ab eodem ſacerdote vel ab eis Abbatibus, qui Abbatem ordinant, ab ipſis etiam & Præpoſitus ordinatur. Quod quàm ſit abſurdum, facile aduertitur: quia ab ipſo initio ordinationis materia ei datur ſuperbiendi: dum ei ſuggeritur à cogitationibus ſuis exutum eum eſſe à poteſtate Abbatis ſui: quia ab ipſis es & tu ordinatus, à quibus & Abbas. Hinc ſuſcitantur inuidiæ, rixæ, detractiones, æmulationes, diſſenſiones, exordinationes: & dum contraria ſibi Abbas, Præpoſitúſque ſentiunt, & ipſorum neceſſe eſt, ſub hanc diſſenſionem animas periclitari & hi qui ſub ipſis ſunt, dum adulantur partibus, eunt in perditionem. Cuius periculi malum illos reſpicit in capite, qui talibus in ordinatione ſe fecerunt auctores. Ideo nos videmus expedire propter pacis caritatiſque cuſtodiam, in Abbatis pendere arbitrio ordinationem monaſterij ſui: Et, ſi poteſt fieri, per Decanos ordinetur, vt ante diſpoſuimus, omnis vtilitas monaſterij, prout Abbas diſpoſuerit: vt, dum pluribus committitur, vnus non S. BEN.

Digitized by Google

ſuperbiat. Quod ſi aut locus expetit, aut congregatio petierit rationabiliter cum humilitate, & Abbas iudicauerit expedire, quemcumque elegerit Abbas cum conſilio fratrum timentium Deum, ordinet ipſe ſibi Præpoſitum. Qui tamen Præpoſitus agat cum reuerentia quæ ab Abbate ſuo ei iniuncta fuerint, nihil contra Abbatis voluntatem, & ordinationem faciens. Quia quantùm prælatus eſt cæteris, ita eum oportet ſollicitius obſeruare præcepta regulæ. Qui Præpoſitus, ſi repertus fuerit vitioſus, aut elatione deceptus ſuperbire, aut contemptor ſanctæ regulæ comprobatus, ammoneatur verbis vſque quater: ſi non emendauerit, adhibeatur correptio diſciplinæ regularis: quod ſi neque ſic correxerit, tunc deiiciatur de ordine Præpoſituræ, & alius, qui dignus eſt, loco eius ſubrogetur. Quod ſi & poſteà in congregatione quietus, & obediens non fuerit, etiam de monaſterio expellatur. Cogitet verò Abbas ſe de omnibus iudiciis ſuis Deo reddere rationem; ne fortè inuidiæ, aut zeli flamma vrat animam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SAPIVS QVIDEM.] Hoc caput vulgò habetur ſexageſimum quintum. Illud ſanè S. B. poſtpoſuit capiti de Decauis: nam ait: *Et, ſi poteſt fieri per Decanos ordinetur, vt ante diſpoſuimus.*

PRÆPOSITI.] Gloſſæ Philoxeni: *Præpoſitus*, ἡγεμὼν, προεστώς. i. prælatus, qui præeſt, Moſchopulus μεὶ ἐχθῆν. Ἡγεμονικὸν ἀξίωμα, id eſt, Præpoſitus, dignitas. Satellitij regij præfectus. Theophylactus Simocatta lib. 4. c. 15. *quare eunuchum ἐις τὸν βασιλικὸν δορυφορίαν πεπιστευμένον* ἀυτῷ τὸν κομητάτον (ἐν Ἡγεμόνιον ἰδίαις Ῥωμαίοις ἀνομάζῶν.) i. *Satellitij regij principem (quem præpoſitum appellare Romani ſolent, Martyropolimmiſit.* De quo Harmenopulus lib. 1. tit. de dignitatibus. Ἡγεμόνες τὸν ἀυτὸν ἴσχυον ἐξουσίαν τοῖς μεγάλοις ὑπάρχοις Ἡγεμονεῖαι. i. Præpoſiti eamdẽ habent poteſtatem ac Præfecti Prætoriorum. Apud Palladium in epilogo hiſt. Lauſiacæ Lauſus dicitur Ἡγεμόνευσε τῆ βασιλικῆ κοιτῶνος. i. præpoſitus ſacri cubiculi. In hoc regulæ loco, & in auctoribus in hac Cõcordiâ citatis Præpoſitus non eſt princeps monaſterij, ſed alter ab Abbate: & duæ olim erant hę dignitates Abbas & Prępoſitus, vt liquet ex Concilio Turonenſi. 2. can. 17. S. Iſidoro lib. 2. de offic. Eccl. cap. 15. S. Gregorio Papa lib. 2. epiſt. 42. lib. 9. epiſt. 42. *Ideóque volumus, vt Domitius preſbyter Abbas eſſe Luciani monaſterij debeat, eique Præpoſitus*

Digitized by Google

Lucifer monachus fiat. Lib. 4. epiſt. 4. lib. 1. dial. cap. 2. & cap. 7. vbi S. Nonnoſus Præpoſitus appellatur, qui tamẽ ſubiiciebatur Abbati S. Gregorio Turonenſi de Vitis Patrum cap. 14. Ita in monaſte iis ſanctimonialium Prępoſita, & Abbatiſſa ſeu mater monaſterij diſtinguntur, vt planũ eſt ex regula S. Cęſarij Arelatenſis cap. 16 *Matri poſt Deũ omnes obediant, præpoſita deferant.* Cap. 25. 28. & 33. dicuntur etiam prępoſiti ſuperiores monaſteriorum aliquot, quæ vni Abbati ſubiiciuntur, vt clarum eſt ex eodem S. Gregorio Turonenſi de Vitis Patrum cap. 18. Quibus Prępoſitis aliquando olim Epiſcopi dignitatem Abbatialem conferebant prępoſituris in Abbatias mutatis, vt conſtat ex fine eiuſdem capitis: *Poſt cuius* (Vrſi Abbatis) *obitum præpoſiti, qui per monaſteria erant, Abbatum officium Epiſcopis largientibus ſuſcepernnt.*

ET ÆSTIMANTES.] Ita apud Smaragdum, & in editione Colonienſi. Vulgò, *qui æſtimantes.*

SCANDALA.] Iurgia, rixæ.

SACERDOTE.] Id eſt, Epiſcopo.

VEL AB EIS.] Apud S. Dunſtanum, *vel ab eiſdem.* Vbi *vel*, ſumitur copulatiuè. Non enim tantum ab Abbatibus ordinabantur Abbates ſeu Prępoſiti, ſed etiam ab Epiſcopo, & Abbatibus.

AB EIS ES. TV ORDINATVS.] Hęc ponuntur in ſecunda perſonâ, quaſi ipſæ cogitationes introducantur interloquentes. Vulgò tamen legitur: *quia ab ipſo ordinatus eſt.*

IN CAPITE.] Id eſt, pręcipuè.

QVI TALIBVS IN ORDINATIONE SE FECERVNT AVCTORES:] Ita apud Smaragdum, in MS. p. S. Germ. & in cod. Vindocinenſi, quaſi diceret; *qui talibus ſcandalis & diſſenſionibus ſe fecerunt auctores in ordinatione Præpoſiti.* i. qui fuerunt auctores huiuſmodi ſcandalorum & diſſenſionum, dum Præpoſitum ordinarunt; cum ex huiuſmodi ordinatione pendeat omne malum. S. Dunſtanus cum vulgatis editionibus legit, *qui talis inordinationis ſe fecerunt auctores.* MS. ma. S. Germ. *qui tali in ordinatione ſe fecerunt auctores.* Editio Colonienſis & vetuſta Pariſienſis legunt: *Qui talibus inordinationibus ſe fecerunt auctores.* Sed Concordiæ lectio prævalet, vbi, *talibus*, ponitur pro, *talium*, dativus pro genitivo. Ita loquitur S. Ambroſius epiſt. 22. ad Vercellenſem Eccleſiam: *Et huic allegat, Ariãos eſſe auctores ſententiæ.* Vide Sixtum Senenſem lib. 2. Bibl. ad vocem, Chirographum.

ET DVM PLVRIBVS COMMITTITVR.] Huc reſpicit Concilium Maguntinum ſub Carolo Magno can. 12. *Deinde decreuimus, ſicut ſancta regula dicit, vt monaſterium, vbi fieri poſſit, per Decanos ordinetur: quia illis præpoſitis ſæpè in elationem incidunt.*

ORDINET IPSE SIBI PRÆPOSITVM.] Sublato abuſu ſtatuit, vt ipſe Abbas ſuum ordinet Præpoſitum. Eadem praxis videtur apud S. Gregorium Papam lib. 2. ep. 42. ad Ioannem Abbatem: *Petiit dilectio tua, vt frater Bonifacius in monaſterio à te debeat ordinari Præpoſitus.*

Digitized by Google

quod ego valde miror, quia ante factum non eſt: quia ex quo illum tibi dari feci, iam ordinare debuiſti.

ZELI.] Mali videlicet.

ANIMAM.] Ita apud Smaragdum & in editione vetuſtâ Pariſienſi. Vulgò additur, *ſuam.*

Ex Regula Sancti Fructuoſi.
Cap. XI. §. 12.

IN poteſtatem habeant Præpoſiti omnem regulam monaſterij. Et tales Præpoſiti eligentur, quales & ipſi Abbates dinoſcuntur; vt Abbatum curarum onera per eos ſubleuentur. Et hoc ſibi vendicent proprium Abbates cibi aut veſtimentī, quod ab ipſis miniſtratum acceperint. Et excepto aduentu fratrum & langoris neceſſitate delicatiores cibos non audeant edere Abbates, niſi tales, quales & fratres. Omnem verò monaſterij ſubſtantiam Præpoſiti accipiant diſpenſandam. Et, ſi quiſpiam captiuorum aliquid alimenti petierit Abbatem, aut pro quacumque cauſa ipſe Præpoſitus hoc prouideat, vt Abbas nullum laborem habeat: & exceptis quæ ſupra diximus omni intentione ſollicitudinem gerat. Excommunicandi tamē cauſam, ſicut Abbas, ſic Præpoſitus habeat. Et quod per ſingulos menſes expenſum fuerit, per omnium capita menſium rationem ſuo Abbati faciat: & hoc cum tremore & ſimplicitate, & vera cordis humilitate tanquam redditurus Domino rationem. Et quod fecerit, ſemper in arbitrio pendeat Abbatis. Nihil de ſua temeritate præſumat; ne (quod abſit) in morbum vanæ gloriæ cadat. Et non prodigus, ſed diſcretus intra Chriſti familiam diſpenſator, piúſque gubernator & optimus ſemper accedat, & Euangelicum documentum ſemper obſeruans Domino dicente quiait: *Quis putas fidelis ſeruus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det illis cibum in tempore. Beatus ille ſeruus, quem, cum venerit ſic facientem: amen dico vobis ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.*

Mat. 24

IN

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN POTESTATEM HABEANT PRÆPOSITI, &c.] Hæc non extant in regulâ S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis, ſed videntur eſſe alterius Fructuoſi.

ET HOC SIBI VENDICENT PROPRIVM ABBATES CIBI, &c.] Hæc nihil aliud dicunt, quàm quod Abbates à præpoſitis accipere debeant cibum, veſtimentum & ſimilia.

DELICATIORES CIBOS NON AVDEANT EDERE.] Optima inſtitutio: nam qui cæteris præeſt, debet etiam ſobrietate præcellere, eamque verbo & exemplo prædicare: alioqui periclitatur omnis cœnobij diſciplina. Idem ſtatuit S. Iſidorus cap. 9. regulæ: *Abbas citra languoris neceſſitatem cibos in conſpectu pariter cum fratribus ſumat: nec aliud, quàm cæteri, nec cultius, quàm quæ in communi conſiſtunt, præparari ſibi quidpiam expetat.* Idem ſancitur add. 1. Capit. Lud. Imp. tit. 25. *Vt eâ, quam monachi ſui habent, menſurâ ſint Abbates contenti in manducando in bibendo, in dormiendo, in veſtiendo.* & tit. 17. *Ipſe tamen (Abbas) eâ cibi, potuſque menſurâ contentus ſit, quam reliqui accipiunt fratres.* Idem monet S. Florentinam Abbatiſſam S. Leander cap. 4. lib. de inſtit. Virginum: *Sint tibi accepta, quæ ſunt comitibus tuis communia, & aliorum non ſis intemperationis cauſa: & quibus forma eſſe debes hortamento, ac bonæ vitæ documento, ſcandali non efficiaris occaſio.*

OMNEM MONASTERII SVBSTANTIAM, &c.] Id olim vſu receptum fuit in quibuſdam monaſteriis, vt omnis ſubſtantiæ temporalis cura penes Præpoſitum eſſet. S. Iſidorus libr. 2. de offic. Eccl. cap. 15. *Præpoſitus autem cum magnâ ſollicitudine omnia diſponens præſtò facit quicquid illorum vitæ propter imbecillitatem corporis poſtulat.* & cap. 2. regulæ. *Ad præpoſitum autem pertinet ſollicitudo monachorum, actio cauſarum, cura poſſeſſionum, ſatio agrorum, plantatio & cultura vinearum, diligentia gregum, conſtructio ædificiorum, opus carpentariorum, ſive fabrorum.* Ita S. Libertinus Præpoſitus monaſterij Fundenſis exteriora negotia adminiſtrabat, vt videre eſt apud S. Gregorium libr. 1. dial. cap. 2. His intentus erat Præpoſitus, dum Abbas animarum regimini vacaret.

EXCOMMVNICATIONIS CAVSAM.] Cauſa hoc loco eſt poteſtas, facultas. Id patet ex S. Iſidoro cap. 18. regulæ, vbi idem conſtituens ait: *Excommunicandi poteſtatem habeant Pater monaſterij, ſive Præpoſitus.* Vbi quod dixit cauſam Fructuoſus, S. Iſidorus poteſtatem appellat.

Digitized by Google

Item eiuſdem. Cap. III. §. 3.

PRÆPOSITVS ſanè in medio conſiſtens dormitorio quoad vſque cuncti quieſcant, omnibus iám cubantibus circumeat ſilenter lecta ſingulorum: ne quis aut, tardè ſe iactet, aut extra regulam occultis muſſitationibus vacet. Et vt plenius perſcrutans corda ſingulorum, & merita intelligat, quem quomodo foueretur atque ſuſcipiat. Similiter & aut Decanus alius, aut quiſquam è fratribus bene probatus adſiſtat in ſeceſſu communi, quouſque quieti ſe tradant cuncti: ne aut fabulas inter ſe ventilent varias, aut ridiculis ſtudeant, aut quodlibet noxiale vitium conſuescant. Quia inſtitutum eſt regulariter nullum omnino monachum in ſeceſſu loqui debere, ſed aut pſalmos recenſere, ſi plures ſunt, aut certè aliquid meditari voce, ſi ſolus eſt. Ita ante mediam ſurgentes noctem duodenos per choros recitent pſalmos ſecundùm conſuetudinẽ. Priuſquam tamen ſurgant cæteri, à vigilucis fratribus Præpoſitus excitetur: vt cum benedictione ſuâ & ſignum moueatur, & cunctorum lectula ab eo priuſquam ſurgant, ſtrenue viſitentur. Hoc quoque in omnibus nocturnis orationibus gerat; vt ſemper prior ſurgat Præpoſitus, quàm ſurgendum reliqui moneantur, vt ipſe videat, quis quomodo iaceat; ne aliquam laſciuiam per incuriam quietionis ſuæ dormiens incurrat. Poſt pauſantes paululum medium noctis perſoluunt officium: vbi quatuor reſponſoria ſub pſalmorum diuiſione concinantur. Sic poſt mediam noctem, ſi hyemis tempus eſt, ſedentibus cunctis, vnus in medio reſidens religet librum: & ab Abbate vel à Præpoſito differente cæteris ſimplicioribus quid legitur, patefiat. Quod quidem & æſtate poſt veſperam conſeruetur, vt priuſquam compleant, liber legatur. Ita denique duodenis iterum cantatis pſalmis adeant cubilia paululúmque quieſcentes Gallicinio iam ſonante recitatis tribus pſalmis cum laude & benedictione ſua matutinum celebrent ſacrificium. Quo peracto, quia meditationi incumbendum eſt, mox ad lo-

Digitized by Google

cum conſuetæ meditationis peruenerint, ternos recitent pſalmos, & orationem ex integro finientes meditentur vſque ad ortum ſolis. Sanè in omnibus horarum ſingularum orationibus nocturno ac diurno tempore ad omnem pſalmorum finem gloria cantantes Deo proſternentur in terram: eo ſcilicet ordine, vt nemo prius ſeniore aut incuruetur, aut iterum ſurgat: ſed omnes ſumma æqualitate conſurgant: extenſiſque ad cœlum palmis orando perſiſtant, ſicut & æqualiter merguntur. Sabbatorum verò & Dominicarum noctium curriculis ſeno Miſſarum ſuperadiecto officio ſenis etiam Miſſis vigiliæ cum ſenis reſponſoriis celebrentur: vt reſurrectionis Dominicæ ſolemnitas ampliori officiorum pſalmodia magis honoretur. Quod & præcipuarum feſtiuitate Miſſarum præcedenti nocte competenter officiorum genere de qualibet ſolemnitate ſemper eſt celebrandum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRÆPOSITVS SANE, &c.] Hæc habentur in regulâ MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis cod. Craſſenſis eodem cap. 3. Sed exſcriptor huius libri, qui in lemmate poſuit πὸ: *Eiuſdem*, hos duos Fructuoſos non rarò confundit.

DORMITORIO.] Dormitorium eſt conclaue, in quo multi ſunt lecti. Beda libr. 4. hiſt. Angl. cap. 23. *Hæc tunc in dormitorio ſororum pauſans.* Add. 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 68. *Vt dormitorium iuxta oratorium conſtituatur.* Capitula Caroli Regis tit. 16. *Vt Canonici in ciuitate vel monaſteriis conſtituti in dormitorio dormiant.* Gloſſæ Philoxeni: *Dormitorium*, ἐνκοίμησις; à verbo κοιμάω. 1. dormio. Dicitur & κοιτὼν: Moſcopulus de Schedis: κοιτων κυρίως μὲν ἔνδον πολλῶν ἔχων κοῖτας πολλὰς. 1. propriè domus complectens lectos multos.

CIRCVMEAT SILENTER LECTOS.] Idem ſtatuitur in Nouellâ Iuſtiniani 133. cap. 1. *Et omnino erunt quidam dormientes inſpicientes.*

SE IACTET.] Id eſt, ſe in lecto collocet.

CORDA.] In R. MS. legitur: *Geſta*, rectius.

A VIGILVCIS.] Ita in R. MS. cod. Craſſ. In Gloſſis Cyrilli reperitur Vigilicius: ἀγρυπνος, *Vigilicius.* Sed forte legendum, *Vigilucius.* & in hoc loco Fructuoſi, *à Vigiluciis:* vt Vigilucius ſit ille, qui à Magiſtro infra dicitur *Vigigallus*, ſeu *Vigiligallus*, is qui fratres ad vigilias excitat. In cod. Vindocinenſi legitur. *Ad vigilias.*

Digitized by Google

CVM LAVDE.] Intelligit *Allelvia.*

COMPLEANT.] Id eſt, dicant Completorium S. B. cap. 42. *Omnes ergo in vnum poſiti compleant.*

EO SCILICET ORDINE, &c.] Sumptum ex Caſſiano libr. 2. de noct. orat. cap. 7. Vide ſuperiori cap. annotata.

MERGVNTVR.] Id eſt, in terram procidunt, genuflectunt.

QVOD ET PRÆCIPVARVM FESTIVITATE MISSARVM, &c.] Ita in R. MS. cod. Craſſ. & cod. Vind. *Feſtinitate.* i. celebratione. pro: *Competenter* l. *Competenti. De qualibet*, præpoſitio, *de*, redundat. Senſus eſt igitur, vt quâlibet ſolemnitate idem fiat præcedenti nocte ac Sabbato ac Dominica præcipuarum celebratione Miſſarum, adhibito competenti officio.

Ex Regula S. Ferreoli. Cap. XVII. §. 4.

SVB Abbate perſonam ſtrenuam, & diſciplinam valde amantem, quæ dignam curam præpoſiti noménque ſuſcipiat, decernimus pro ſolatio Abbatis inſtituti, vt honor illi minus ſit oneroſus, dum labore diuiſo, à duobus cotidiana ſollicitudo ſuſcipitur. Et ideo æquum erit, vt cum iuſſione Abbatis ei veneratio & obedientia exhibeatur. Nam & poſt ipſum, quem ſupra diximus Præpoſitum, qui in bonis ſit forma ſtatuimus regulare reformare formarium: vt facilius adiutoriis iſtis ſubiunctis, Abbas, cui nomen pater eſt, fructus metat de perfectione dulcium filiorum. Ambo tamen ſub poteſtate Abbatis cum reliquis atque inter reliquos ſe eſſe cognoſcant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

REGVLARE REFORMARE FORMARIVM.] Ita in cod. Vindocinenſi. Locus obſcurus, & corruptus, ita caſtigandus: *Regularem formare formarium.* Nam, vt, ex hoc textu S. Ferreoli clarum eſt, duo hîc inſtituuntur, qui poſt Abbatem regant monaſterium, nempe Præpoſitus & alter, qui appellatur formarius, quòd ſit forma in bonis, vt loquitur S. Ferreolus. Quod clarum eſt ex Regula S. Cæſarij Arelatenſis vbi formaria ſub Abbatiſſa curam ſanctimonialium gerit, cap.

Digitized by Google

38. *Si quis verò germanam ſuam vel filiam aut quamlibet parentem, aut ſibi cognitam videre voluerit, præſente Formariâ vel qualibet ſeniore ei colloqui non negetur.* & cap. 40. *Primicerius etiam, vel Formarius, admoneo & conteſtor, vt vigilantiſſimè conſideretis,* &c. Dixit autem S. Ferreolus *Formare*. i. creare, inſtituere, per alluſionem ad Formarium.

Ex Regulâ Tarnatenſi. Cap. XI. §. 5.

PROVISORES tales oportet eligi, vel ordinari, qui alios ædificare vitæ ſuæ probentur exemplo; quique eleemoſynam monaſterio deputatam, vel ea, quæ à fratribus laborantibus colliguntur, ſumma cura pro Domini timore conſeruent. Quia ſi creditam ſibi famulorum Dei neglegit ſeruare ſubſtantiam (ſicut ait quidam Patrum) lædit Deum: & diſpergens eam, rationem eſt Domino redditurus. Quæ verò ipſis fuerint pro Dei amore donata, in oblatione monaſterij adiuncta omni congregationi proficiant. Quia Apoſtolicam vitam optamus eligere, cur quaſi propria vindicemus, quæ nouimus continuò peritura?

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PROVISORES.] Prouiſores hîc potius ſunt intelligendi Cellerarij, quàm Præpoſiti, quia cap. ſequ. in eâdem regulâ Tarnatenſi agitur de Præpoſito. Itaque exiſtimo hoc capitulum eſſe tranſpoſitum & pertinere ad caput de Cellerario. QVIA SI.] Lege, *Quia qui.*

Item Cap. XXIII. §. 6.

PRÆPOSITO ſpecialiter obediatur, multò magis Abbati, qui noſtram omnium curam gerit. Quia qui illos ſpernit, ſpernit eum, qui dixit: *Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit.* Vt ergo cuncta iſta ſeruentur; &, ſi quid ſeruatum non fuerit, non neglegenter prætereatur, ſed emendandum, corrigendúmque curetur: ad Præpoſitum præcipuè pertinebit, vt ad Abbatem, cuius eſt apud Luc. 10.

Digitized by Google

nos maior auctoritas, referat quod modum, vel vires eius excedit. Ipſe verò qui vobis præeſt, non ſe æſtimet & poteſtate dominante, ſed caritate ſeruiente: felici honore coram vobis præclarus ſit, coram Deo ſubditus ſit pedibus veſtris. Circa omnes ſeipſum bonorum operum præbeat exemplum. Corripiat inquietos, conſoletur puſillanimes, ſuſcipiat infirmos, patiens ſit ad omnes, diſciplinam libens habeat, metum imponat: & quamuis vtrumque ſit neceſſarium, tamen plus amari appetat, quàm timeri, ſemper cogitans Deo ſe pro vobis redditurum rationem. Vnde vos magis obediendo non ſolùm veſtri, ſed etiam ipſius miſeremini, qui inter vos quantùm in loco ſuperiori, tantùm in periculo maiori verſatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT ERGO CVNCTA SERVENTVR.] Videtur hîc deeſſe verbum: *Statuimus*, aut quid ſimile.

REFERAT QVOD MODVM VEL VIRES EIVS EXCEDIT.] difficiliora, quæ non valet per ſe expedire præpoſitus ad Abbatem referre debet, iuxta conſilium, quod ſuggeſſit Ietro ſacerdos Madian Moyſi genero ſuo Exodi 18. Idem præcipit regula Orientalis. *Hæc obſeruabit ſenior monaſterij, qui fratribus præpoſitus eſt, referens ad Abbatem omnia, vel præcipue illa, quæ per ſe non valuerit explicare.* S. Fructuoſus Abbas cap. 12. Regulæ ſuæ: *Et quod ipſi* (Decani) *non valuerint emendare: Præpoſito non morentur accuſare: quod & ipſi Præpoſiti ſic diſtrictè & no abiliter agant, vt Abbates ſuos nullo modo præſumant inquietare exceptis quod vtrique non valuerint accelerare.*

POTESTATE DOMINANTE, &c.] Lege: *Poteſtate dominari & caritate ſeruire.* PRÆCLARVS.] Lege: *Prælatus.*

Ex Regula Orientali. §. 7.

ILLE qui ſecundùm ordinem diſciplinæ ordinatione Abbatis, & conſilio & voluntate omnium fratrum fratribus præpoſitus eſt, omnem ad ſe curam de diſciplina fratrum, & diligentiam monaſterij reuocabit, habens poteſtatem Abbate abſente faciendi omnia, quæ Abbas

Digitized by Google

præſens facit. Ille autem patientiam, manſuetudinem, humilitatem, caritatem, æquitatem ſine perſonarum acceptione: ira agens, vt nec Abbati tædium generet, nec fratres intemperantia illius laborent. Hæc obſeruabit ſenior monaſterij qui fratribus præpoſitus eſt, referens ad Abbatem omnia, vel præcipuè illa, qua per ſe non valuerit explicare. Commendatum aliquid, etiam à germano fratre nullus accipiat. Nihil in cella ſua abſque Præpoſiti iuſſione quiſpiam habeat, nec poma quidem viliſſima, & cætera huiuſcemodi. Operantes fratres nihil loquantur ſeculare; ſed aut meditentur ea quæ ſancta ſunt, aut certè ſilebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLE AVTEM PATIENTIAM, MANSVETVDINEM, &c.] Ita iſt concordiâ Vindocinenſi. Videtur tamen deeſſe verbum, *Seruabit*, aut quid ſimile.

INTEMPERANTIA.] Intemperantia hoc loco eſt exceſſus prælati, cum nullum in regendis ſubditis ſeruare modum poteſt.

COMMENDATVM, &c.] Hæc conſtitutio iiſdem verbis in regulâ S. Pachomij habetur art. 62. idem ſtatuitur à S. Orſieſio in libro de inſtitutis monachorum: *Hoc quoque maximè prouidendum eſt, ne quis in alteram domum, & in alterius cellulam commendet aliquid.* Commendatum hoc loco eſt depoſitum. Interpres Orſieſij. *Sciat quoque ille, qui ab alio ſuſceperit commendatum.* Et commendare eſt in depoſitum dare. ff. l. *Lucius Titius.* Depoſiti vel contra. *Centum nummos, quos hac die commendaſti mihi, annumerari te ſeruo meo Sthico actore.* Et eodem titulo, l. *Publia Mauia. Publia Mauia cum proficiſceretur ad maritum ſuum arcam clauſam cum veſte & inſtrumentis commendauit Gaia Seia.* Et legis Alamannorum tit. 5. §. 1. *Si quis res ſuas ad Eccleſiam commendatas habuerit.*

NIHIL IN CELLA SVA, &c.] Hoc decretum extat in regulâ S. Pachomi, art. 63. *Nihil in cella ſuâ abſque Prepoſiti iuſſione quidpiam condet, nec pomum quidem.*

OPERANTES VERO FRATRES, &c.] Hæc iiſdem verbis extant in regulâ S. Pachomij art. 35.

MEDITENTVR.] Id eſt, loquantur.

Digitized by Google

Item. §. 8.

PRÆPOSITVS non inebrietur, non ſedeat in humilioribus locis; ne rumpat vincula, quæ Deus in cœlo condidit, vt obſeruentur in terris. Ne lugeat in die feſto Domini Saluatoris: dominetur carni ſuæ iuxta menſuram Sanctorum: non inueniatur in excelſis cubilibus imitans morem gentilium: non ſit duplicis fidei: non ſequatur cordis ſui cogitationes, ſed legem Dei: non reſiſtat ſublimioribus tumenti animo poteſtatibus: ne refrænet néve hinniat iratus ſuper humiliores, neque transferat terminos regulæ: non ſit fraudulentus, neque in cogitationibus, ſuis verſet dolos: non neglegat peccatum animæ ſuæ: non vincatur carnis luxoriâ: non ambulet neglegenter: non loquatur verbum otioſum: non ponat ſcandalum ante pedes cæci, non doceat voluntatem animam ſuam: non reſoluatur riſu ſtultorum, ac ioco: non capiatur cor eius ab eis, qui inepta loquuntur & dulcia: non vincatur muneribus: non paruulorum ſermone ducatur: non deficiat in tribulatione: non timeat mortem, ſed Deum: non præuaricator ſit propter imminentem timorem: non relinquat verum lumen propter modicos cibos: non nutet ac fluctuet in operibus ſuis: non mutet ſententiam; ſed firmus ſit, ac ſolidi decreti, iuſtus conſiderans cuncta in veritate abſque appetitu gloriæ, manifeſtus Déo & hominibus, & à fraude procul. Ne ignoret conuerſationem Sanctorum, nec ad eorum ſcientiam cæcus nullinoceat per ſuperbiam, nec ſequatur concupiſcentias oculorum: veritatem numquam prætereat: oderit iniuſtitiam: ſecundùm perſonam numquam iudicet pro muneribus, nec condemnet animam innocentem per ſuperbiam. Non rideat inter pueros, nec deſerat veritatem timore ſuperatus: non deſpiciat eos qui indigent miſericordia, nec deſerat iuſtitiam propter laſſitudinem: ne perdat animam ſuam propter verecundiam, nec reſpiciat dapes lautioris menſæ, nec pulchra veſtimenta deſideret, nec

ſe

Digitized by Google

ſe neglegat; ſed diiudicet cogitationes ſuas. Non inebrietur vino ſed humilitati iunctam habeat veritatem. Quando iudicat, ſequatur præcepta Maiorum, & legem Dei, quę in toto orbe prædicata eſt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRÆPOSITVS, &c.] Hæc habentur in Regulâ S. Pachomij, art. 128. & infrà hoc capite iterum citantur à noſtro auctore ſub nomine S. Pachomij.

NON SEDEAT IN HVMILIORIBVS.] In regula S. Pachomij additur, *inter a vaſa monaſterij*. Huius inſtitutionis meminit S. Orſiſius, de inſtitutis monaſticis.

NE LVGEAT IN DIE FESTO DOMINI SALVATORIS.] Id eſt, ne ieiunet in die Dominico, quo olim die interdictum fuit ieiunare. Qua de re infrà. Sed toto hoc capitulo legendum *nec*, pro, *ne*.

NON INVENIATVR IN EXCELSIS CVBILIBVS..] Ex inſtituto S. Pachomij monachi in lectis non dormiebant, ſed in ſellâ reclinâ & ſupinâ, vt habetur art. 5. regulæ S. Pachomij: *Non dormiat quis praeter reclinam ſellam*. Et apud Palladium cap. de Tabenneſiotis καθημένους δὲ μὴ ἀναπλινόμενοι, ἀλλὰ θρόνους ὀκοδομητοὺς ὑπτιωτέρους ποιοῦντες, ἐν οἷς ἵστες ἐκεῖ τὰ ῥάκια ἑαυτῶν καθήμενοι καθεύδουσι. i. non verò dormiant decumbentes, ſed in extructis ſupinioribus ſedilibus, impoſitiſque ibi ſuis ſtragulis dormiant ſedentes.

NE REFRŒNET.] Lege, *non fremat*, quemadmodum habetur in regulâ S. Pachomij.

NEC HINNIAT.] Lege, *nec irruat*, vt in regula S. Pachomij.

IRATVS] Hoc vocabulum non extat in regulâ S. Pachomij.

REGVLÆ] Neque hoc vocabulum eſt in regulâ S. Pachomij.

NON DOCEAT VOLVNTATEM ANIMAM SVAM.] Lege, *non doceat voluptates animam ſuam*, vt in eadem regulâ.

NON PARVVLORVM SERMONE DVCATVR.] Optima inſtitutio. Nam peſſima hæc eſt in monaſterio peſtis, & vniuerſæ diſciplinæ corruptela, cum prælatus, cui fixus eſt animus clauo cupidinis procacium puerorum lenocinatur affectibus, totúſque à proterua eorum lingua ſycophantiſque pendet. Tunc enim pueri imperant, & miſer ille eorum forma incapiſtratus in quamuis partem voluerint illi, flectitur: euenitque ei & conuentui vniuerſo, quod ſerpenti olim, qui plus nimiò caudæ ſuæ deſiderio, quæ præcedere affectabat, indulgens, non à capite, vt ſolebat, ſed à cauda cæca per vepres & ſentes ductus, miſerè cruentatus interiit.

NON RELINQVAT VERVM LVMEN PROPTER MODI-

Digitized by Google

COS CIBOS.] Quia nihil tam hebetat mentis aciem, quàm ciborum ingluuies, vt omittam loqui de ſancti Spiritus lumine, quod penitus obſoniorum ingurgitatione offuſcatur. Euagrius in prouerbiis: *Inueſtigantis conuiuia extinguitur lumen; anima autem eius videbit tenebras.*

ET A FRAVDE PROCVL NE IGNORET.] In regula S. Pachomij legitur: *Elongans ſe à fraude non ignoret.*

NON RIDEAT INTER PVEROS.] Quia hæc eſt mera laſciuia nõ modò puerorum colluſoribus, ſed etiam ipſis pueris damnoſa; ac proinde diſtrictius à S. Pachomio prohibita art 90. *Si deprehenſus fuerit aliquis de fratribus libenter cum pueris ridere vel ludere, & habere amicitias ætatis infirmæ, tertiò commonebitur, vt recedat ab eorum neceſſitudine, & memor ſit honeſtatis, ac timoris Dei: ſi non ceſſauerit, corripietur, vt dignus eſt, correptione ſeueriſſimâ.*

QVANDO IVDICAT.] In regula S. Pachomij hæc referuntur ad præcedentem ſententiam.

Item eiuſdem. §. 9.

HI itaque, quibus diſciplina, vel vtilitas, vel obſequium, monaſterij creditur, officia ſibi iniuncta fideliter cuſtodiant, & impleant. Hos enim errare non decet, qui ad omnes errores emendandos præpoſiti ſunt. Qui ſi vel ſuperbia, vel neglegentia, vel deſidia aliqua ex his prętermiſerint, quæ in regula continentur, per ipſos deſtructio eſſe cœperit, per quos debet ædificatio creſcere, omnibus condemnationibus, quas regula continet, ſubiacebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HI ITAQVE, &c.] Hæc proferuntur à noſtro auctore ob ea, quæ S. Benedictus præcipit de Præpoſiti correptione, ſubmotione, & expulſione, ſi in ſuperbiam incidat, & tandem in contumacia perſiſtat.

PER IPSOS DESTRVCTIO.] Lege, *& per ipſos deſtructio*, nempe regularis obſeruantiæ.

CONDEMNATIONIBVS.] Id eſt, pœnis.

Digitized by Google

Ex Regulâ Sancti Pachomij. Cap. XVI. §. 10.

SI omnes fratres, qui in vna domo ſunt, viderint Præpoſitum nimium negligentem, aut durè increpantem fratres, menſuram monaſterij excedentem, refe-ent ad Patrem; & ab eo increpabitur. Ipſe autem Præpoſitus nihil faciet, niſi quod Pater iuſſerit, in re noua maximè. Namque ex more ſeruabit regulas monaſterij.

Præpoſitus non inebrietur: non ſedeat in humilioribus locis iuxa vaſa monaſterij: ne rumpat vincula, quæ Deus in cœlo condidit, vt obſeruentur in terris. Ne lugeat in die feſto Domini Saluatoris: dominetur carni ſuæ iuxta menſuram Sanctorum, &c. quæ ſuperius memorauimus.

Manifeſtus Deo & hominibus, & à fraude procul ne ignoret conuerſationem Sanctorum, nec ad eorum ſcientiam cæcus exiſtat. Nulli noceat per ſuperbiam, nec ſequatur concupiſcẽtias oculorum ſuorum: non eum ſuperent incentiua vitiorum: veritatem numquam prętereat: oderit iniuſtitiam: ſecundum perſonam non iudicet pro muneribus, nec condemnet animam innocentem per ſuperbiam: non deſerat veritatem timore ſuperatus: non deſideret alienam terram: non opprimat animam propter aliorum ſpolia: ne deſpiciat eos, qui indigent miſericordia: ne falſum dicat teſtimonium ſeductus lucro: ne mentiatur propter ſuperbiam: ne contendat contra veritatem ob timorem animi: ne deſerat iuſtitiam propter laſſitudinem: ne perdat animam ſuam propter verecundiam: ne reſpiciat dapes lautioris menſæ: ne pulchra veſtimenta deſideret: ne ſe negligat: vt ſemper diiudicet cogitationes ſuas: ne inebrietur vino; ſed humilitatem iunctam habeat veritati. Quando iudicat, ſequatur præcepta Maiorum, & legem Dei, quæ in toto orbe prędicata eſt. Si quicquam de his præterierit, reddet menſuram iuxta quam menſus

Digitized by Google

eſt: & recipiet ſecundùm opera ſua; quia mœchatus eſt in lingua ſua, & propter lapides, & propter fulgorem auri reliquit iudicium; & deſiderio temporalis lucri laqueis ſe induit ethnicorum. Et eueniat ei contritio Heli, & ramorum eius; maledictio Dauid, quam imprecatus eſt Dohæc; ſignum, quo denotatus eſt Caïn, ſepultura Aſini, de quâ loquitur Hieremias; perditio, qua peccatores terræ hiatu abſorbuit; & interitus Chananæorum; contritio hydriæ ad fontem; & arenarum comminutio in littoribus, quæ ſaxis fluctibus verberantur, & confractio Virgæ glorioſæ: de Iſaia, vt ſit quaſi cæcus manu palpans parietem. Hęc omnia ei euenient: quia non ſeruauit veritatem in iudicio, & iniquè egit in omnibus, quę ei credita ſunt.

1 Reg. 4 *Pſ. 51* *Gen. 4. cap 12.* *Nu 16.* *Ioſue.* *Eccl. 12.* *Hierem. 48.* *Cap. 59.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OMNES FRATRES, &c.] Hæc vſque ad illa verba, *Præpoſitus non inebrietur*, habentur in regulâ excusâ S. Pachomij art. 127: reliqua verò art. 128.

NAMQVE EX MORE SERVABIT, &c.] In noſtro codice MS. apparet veſtigium cuiuſdam vocabuli eraſi inter illa duo, *more*, & *ſeruabit*. In Concordia Vindocinenſi, & in R. S. Pachomij editâ legitur: *Nam qua ex more deſcendit, obſeruabit regulas monaſterij.* Sed nullus eſt horum verborum ſenſus. Itaque legendum arbitror: *Nam in eâ, quæ ex more deſcendit, obſeruabit regulas monaſterij*, vt ſenſus ſit: nihil faciet Præpoſitus inconſulto Patre monaſterij, maximè in re noua: in ea verò, quæ ex more deſcendit, id eſt, quæ in monaſterio fieri ſolet, obſeruabit ſtatuta & regulas monaſterij.

ET CÆTERA, QVÆ SVPRA COMMEMORAVIMVS.] Hæc verba ſunt noſtri auctoris nolentis repetere ea, quæ paulo ante retulit ex regulâ orientali.

OB TIMOREM ANIMI.] Lege, *ob tumorem animi*, vt in cod. Vind. & in R. S. Pachomij excuſa.

NE SE NEGLIGAT.] Ita in Regula orientali. In regula edita S. Pachomij: *Non ſenes negligat.*

REDDET EI MENSVRAM.] In R. ed. S. Pachomij: *Reddetur ei menſura.* Rectè.

QVIA MŒCHATVS EST IN LINGVA SVA ET PROPTER LAPIDES.] In regula S. Pachomij excuſa: *quia mœchatus eſt in digno*

Digitized by Google

& lapide. Non ita rectè, quia lectio videtur intelligi de idololatria, de qua hoc loco non agitur.

ET RAMORVM EIVS.] In eadem regulâ edita legitur: *Et filiorum eius*. Vide lib 1. Regum cap. 4.

MALEDICTIO DAVID, QVAM IMPRECATVS EST DOHÆC] Hic locus corruptus eſt in regula S. Pachomij excuſa, in qua legitur: *Maledictio Dei, quam imprecatus eſt Cain.* Sed caſtigandus eſt ex hoc Concordiæ codice. Maledictio, quam imprecatus eſt David Dohæc Idumæo, eſt pſalmus quinquageſimus primus, vt conſtat ex eius titulo. Hiſtoria nota eſt ex 1. Regum cap. 21. & 22.

SIGNVM QVO DENOTATVS EST CAIN.] Eſt perpetuus membrorum tremor, vt explicat Alcuinus interr. 88. ſuper Geneſim. Vide Theodoretum qu. 4. in Geneſim.

CONTRITIO HYDRIÆ.] Hæc & ſimilia, quæ extant cap. vltimo Eccleſiaſtæ ſunt mortis & iudicij ænigmata.

SAXIS FLVCTIBVS.] Lege, *ſalſis fluctibus*, vt habetur in regula S. Pachomij edita.

DE IAIA.] Hæc verba non ſunt in regula excuſa S. Pachomij. Auctor autem reſpicit ad Illud Iſaiæ, cap. 59. *Palpauimus, ſicut cæci parietem.*

Item eiuſdem. §. 11.

QVI iudex eſt omnium peccatorum; & peruerſitate mentis, vel negligentia reliquerit veritatem; viginti viri ſancti, & timentes Deum, ſiue decem, & vſque ad quinque, de quibus omnes dent teſtimonium, ſedebunt; & iudicabunt eum & regradabunt in vltimum, donec corrigatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI IVDEX EST, &c.] Hæc habentur in regula S. Pachomij excuſa art. 92. citantúrque à noſtro auctore propter decretum S. Bi. de abdicatione Præpoſiti.

DE QVIBVS OMNES DENT TESTIMONIVM.] Id eſt, omnes fratres teſtentur de eorum probitate, & capacitate.

REGRADABVNT.] Optima lectio. Idem quòd, *degradabunt*. Sed de hoc vocabulo infrà. In R. excuſa legitur, *degradabunt*, non ita rectè.

Digitized by Google

IN VLTIMVM.] Adde τὸ, *gradum*, vt in regula excusa.

Item eiuſdem. §. 12.

QVI viderit de Maioribus, & præpoſitis fratrem ſuum in tribulatione, & noluerit cauſam tribulationis inquirere, eúmque contempſerit, quæretur cauſa à ſuprà dictis iudicibus. Et, ſi deprehenderint neglegentia Præpoſiti vel ſuperbia coangustatum fratrem & iudicaſſe eum non ſecundùm veritatem, ſed ſecundùm perſonam, regradabitur de ſolio ſuo, donec corrigatur, & ab iniuſtitiæ ſordibus emundetur: quia non conſiderauit veritatem; ſed perſonas, & ſeruiuit prauitati animi ſui, & non Dei iudicio.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VIDERIT DE MAIORIBVS, &c.] Extat in R. excuſa S. Pachomij art. 94. vbi ita legitur: *Qui viderit de Maioribus, vel præpoſitis fratrum ſuorum tribulationem.* Non ita rectè. Nam hîc agitur de particulari fratre.

REGRADABITVR.] In R. excuſa, *degradabitur*. Malè. Sed de hóc vocabulo infrà.

EMVNDETVR.] Rectè. Nam additur, *à ſordibus*. In regulâ S. Pachomij excuſa legitur, *emendetur*. Non ita rectè.

Ex Regulâ Sancti Iſidori.
Cap. XX. §. 13.

AD Præpoſitum pertinet ſollicitudo monachorum, actio cauſarum, cura poſſeſſionum, ratio ægrorum, plantatio culturáque vinearum, diligentia gregum, conſtructio ædificiorum, opus carpentariorum, ſiuè fabrorum.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD PRÆPOSITVM, &c.] Hæc reperiuntur in regula S. Iſidori edita eodem cap. 20.

RATIO AGRORVM.] Lege, *ſatio agrorum*, vt in regulâ excuſa.

DILIGENTIA GREGVM.] In regula edita legitur, *diligentia legum*. Malè. Nam hic agitur de re ruſtica.

Ex Regulâ Sancti Auguſtini. Cap. XXXVIII. §. 14.

QVANDO neceſſitas diſciplinæ minoribus coërcendis dicere vos verba dura compellit, ſi etiam in ipſis modum vos exceſſiſſe ſentitis: non à vobis exigitur, vt eis veniã poſtuletis: ne apud eos, quos oportet eſſe ſubiectos, dum nimia ſeruatur humilitas, regendi frangatur auctoritas. Sed tamen petenda eſt venia ab omnium Domino, qui nouit etiam eos, quos plus iuſtè forte corripitis, quanta beneuolentia diligatis. Non autem carnalis, ſed ſpiritalis debet eſſe inter vos dilectio.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO NECESSITAS, &c.] Hæc habentur in regula S. Auguſtini excuſa cap. 40.

MINORIBVS.] Id eſt, inferioribus. Ita in epiſt. S. Auguſtini 109. ex quâ hæc regula conflata eſt. Recta quidem lectio, vt ex huius capitis contextu planum eſt: quamuis in regulâ excuſa legatur, τὸ, *moribus*.

VT EIS VENIAM POSTVLETIS.] In cod. Corb. & præfatâ epiſt. *Vt ab eis veniam poſtuletis*. In regula excuſa legitur: *Vt à veſtris ſubditis veniam poſtuletis*. Ita mutauit quidam regulæ corrector, cum videret non poſſe veniam poſtulari à moribus, vt ipſe legebat.

NON AVTEM CARNALIS, &c.] diuina planè inſtitutio. Quid enim eſt aliud carnalis in monaſterio dilectio, quàm dilectionis fraternæ

Digitized by Google

diſſolutio? (vt omittam cætera mala, quæ inde naſcuntur) dum per carnalem dilectionem non tota fratrum congregatio diligitur; ſed qui ſibi pulcher aut elegans, aut quo quo modo vtilis videtur, amatur. Sic dum ſibi quiſque trahit amicum, ſe, & illum à communi caritate diuellit: nec poteſt ibi eſſe cor vnum, vbi ſinguli proprium quærunt amaſium, & *rem concordiæ per diſcordias auſpicantur*, vt loquitur S. Cyprianus lib. de Idolorum vanitate.

Ex Regulâ Sancti Horſieſij.

§. 15.

VOs qui ſecundi eſtis ſingularum domorum, humilitatem ſectamini, & modeſtiam, & ſingula præcepta Maiorum vitæ communis normam putate: vt in illis conſeruandis veſtras ſeruetis animas, & ſimiles ſitis ei, qui dixit: *Anima mea in manibus meis ſemper.* Filius glorificet patrem: & lætamini in fructibus veſtris: quia abſque operibus & fructibus nullus Domini ſocietate lætabitur: vt cũ habueritis fructũ in Domino ipſo hærede, & cohærede participemini. Sed & vos, fratres, omnes, qui ſubiecti eſtis per ordinem liberæ ſeruituti, habetote accinctos lumbos, & ardentes lucernas in manibus veſtris, ſimiles ſeruorum, qui expectant Dominum ſuum, quando reuertatur à nuptiis: vt cum venerit, confeſtim aperiant ei. Beati ſerui illi, quos veniens Dominus inuenerit vigilantes.

Alias Le ſi cet.

Alias patiamini. Luc. 12.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VOS QVI SECVNDI ESTIS, &c.] Per ſecundos ſingularum domorum intelligit S. Orſieſius eos, qui poſt cuiuſque domus Præpoſitos monachorum curam gerebant. Supra cap. 5. citatum eſt caput, vbi agit S. Orſieſius de Præpoſitis ſingularum domorum monaſterij. hoc verò agit de ſecundis earumdem, ſeu vicarijs Præpoſitorum; quorum mentio fit in regulâ S. Pachomij art. 102. *Præpoſitus autem domus, & qui ſecundus ab eo eſt, hoc tantum iuris habebunt.*

SINGVLARVM DOMORVM.] Per domos intelligit varia domicilia monaſterij, in quibus plures monachi habitabant ſub ſingulis earum Præpoſitis, iuxta inſtituta S. Pachomij, cuius erat diſcipulus S. Orſieſius.

Digitized by Google

ſieſius. Id teſtatur S. Hieronymus in præfatione ad regulam S. Pachomij: *Noſtrique fratres Ægyptiorum, hoc eſt, Tabennenſium monachorum exempla ſequerentur, qui habent per ſingula monaſteria patres, & diſpenſatores, & hebdomadarios & miniſtrorum, & ſingularũ domorum præpoſitos: ita vt in vna domo quadraginta plus minuſve fratres habitent, qui obediant Præpoſito; ſintque pro numero fratrum triginta vel quadraginta domus in monaſterio; & ternæ, vel quaternæ domus in vnam tribum fœderentur: vel ad opera ſimul vadant, vel in hebdomadarum miniſterio ſibi ſuccedant per ordinem.* Eiuſmodi domos Palladius hiſt. Lauſ. c. de Tabennēſiotis appellat τάξεις. i. ordines, claſſes. Harum mentio fit in regula S. Pachomij art. 104. *Si quis abſque conſcientia duorum ierit ad alteram domum*, &c. art. 46. *Si quis transfertur de domo ad alteram domum.* art. 110. & art. 111. In his cellæ multæ erant, in quibus habitabant monachi, quarum mentio fit art. 7. eiuſdem regulæ. *Mane per ſingulas domos ſinitis orationibus non ſtatim ad cellas ſuas reuertantur.* Sed de his infrà.

Ex Regulâ cuiuſdam. §. 61.

PRÆPOSITVS monaſterij non ætate ſenili, ſed moribus conſtituendus eſt. Multos enim prolixitas annotum adtollit; ſed dedecus torpentis vitæ ad infantiæ immaturitatem repeſcendo reducit Conſtituendus eſt ergo Præpoſitus moribus grauis, ſermone ſolers, ingenio fortis, conſideratione vigil, curſu impiger, correptione pius, diſciplinâ moderatus, actu caſtus, moribus ſobrius, diſpenſatione æquus, humilitate ornatus, patiens, mitis, non turbulentus, non iracundus, non ſuperbiæ, vel arrogantiæ vitio maculatus, non prodigus, non garrulus; ſed omni actu, & religione ornatus; qui ſciat languentium moribus ſubuenire, & repentium ignauiam excitare; ſuper quem Abbas requieſcat: vt in nullo ab eius præceptis deuiet; vt in omnibus ſubditus, & in iuſſis ſenioris detentus, nihilque Abbatis voluntati ſit contrarius, aut faciat, aut ordinet faciendum, ſed omnia per eius interrogationem, iuxta illud quod ſcriptum eſt: *Interroga patrem tuum & annunciabit tibi, maiores tuos & dicent tibi.* Interrogandum ſemper eſt, vt in nullo à ſeniorum conſilio animæ ſubditæ diſcrepent, in nullo oues à paſtoris voluntate declinēt. Spreuit namque ſeniorum conſilia Roboam, iuuenum ſecutus Deut. 32

Digitized by Google

conſilia. Quæ res qualis diſpendij fuerit occaſio, Scripturæ veritas adteſtatur; qui ob miſſam dominationem vndecim tribuum vix cum vna tribu inter tot preſſurarum diſpendia abſque mortis crudelitate reliquum vitæ peregit. Debet namque eſſe omnium neceſſitatum tam corporis, quàm animæ prouidus; & vt ſubſidia præſentis neceſſitatis porrigat, & corda ſubditorum ad laudem creatoris intonandum [ex] ſedulâ admonitione excitando erigat humiles, & propter Chriſtum ſubiectos honorando in ſublime prouehat; ſeſe verò attollentes caſtigationis flagello ad gradus humilitatis retrahat. Curam in rebus monaſterij ſeu vaſis, ſeu ſupellectilibus ita habeat intentam, vt in nullo negligẽtiæ tenebris reperiatur fuſcatus: vt dum ſacri laboris omnem curam adhibet, ab omnipotente fructum laboris accipiat. Omnibus Sabbatis poſt horam orationis nonam tam ſenior, quàm iuniores Præpoſiti lectos omnium fratrum viſitent, [& faciant] propter eorum neglegentias inquirendas; aut ſi aliquid inueniatur inlicitè, & ſine commeatu retentum. Itémque poſt Completam lectos omnium cum luminaribus viſitent vt omnium expergeſcentem ſenſum, vel tepeſcentem in oratione cognoſcant. Similiter ad omnes curſus nocturnos eſt faciendum; vt ſciant, qui cum feruore, vel cum tepiditate ad curſum adſurgunt: & eos quos tarditate, vel ſegnitia culpabiles repererint (prout culpa; vel ætas fuerit) aut increpatione aut flagello corripiant.

3. Reg. c. 14. & 2. Par. cap. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MVLTOS PROLIXITAS ANNORVM ATTOLLIT.] Quòd nempe diu in monaſterio vixerint atque ideo ſe ſanctos & perfectos eſſe exiſtimant. At vitæ monachicæ perfectionem non annorum, ſed ſanctarum actionum multitudine metiri oportet. Non quamdiu, ſed quàm ſanctè in monaſterio vixeris à te exigetur in iudicio. Vnde præclare Euſebius Gallicanus, ſeu quis alius homil. 9. ad monachos. *Solemus annos noſtros, & temporum ſpatia, quibus nunc viuimus ſupputare. Non te fallat, quicumque ille es, numerus dierum, quos hîc relicto corporaliter ſeculo conſumpſiſti. Illum diem vixiſſe te computa, in quo voluntates propriæ abnegaſti, in quo malis deſideriis reſtitiſti, quem ſine vlla regula tranſgreſſione duxiſti. Illum diem te vixiſſe computa, quem non malitia, non in-*

Digitized by Google

nidia, non ſuperbia maculauit, quem non mendacij, non perinrij culpa reſperſit, qui peccato non ceſſit, qui diabolo repugnauit. Illum diem vixiſſe te computa, qui puritatis & ſanctæ meditationis habuit lucem. Illum, inquam, diem applica ad tuam vitam, cuius vſus prouenit ad animam tuam. Rectè. Nam dies illos tantùm viuimus quibus bene viuimus. Conſule S. Ioan. Chryſoſt. ſerm. 13. in epiſt. ad Rom.

NIHILQVE ABBATIS VOLVNTATI SIT CONTRARIVS, AVT FACIAT.] Lege, vt in cod. Vindocinenſi: *Nihil quod Abbatis voluntati ſit contrarium, aut faciat.*

QVI OB MISSAM.] Lege, *qui poſt amiſſam.*

ABSQVE MORTIS CRVDELITATE, &c.] Id eſt, vix inter tot calamitates potuit cruentam mortem euadere. Nam rex Ægypti Sezach Hieroſolymam cum exercitu aſcendit, & ſublatis theſauris domus Domini & regis, abſceſſit: & niſi Dei miſericordiâ ſeruatus eſſet rex Roboam, eius gladios non euaſiſſet, vt habetur 3. Regum cap. 14. & 2. Paralipom. cap. 9.

EX SEDVLA.] ἐκ, *ex*, redundat.

SINE COMMEATV.] Id eſt, ſine licentia permiſſione. Commeatus nomen eſt militare; eſtque licentia abeundi à caſtris ad aliquod tempus, ἐξάιτησις ἀπολύσεως apud Heſychium & Suidam. 1. impetratio & licentia abeundi. Feſtus. *Remeare redire: ut commeare vltro citroque ire. Vnde commeatus dari dicitur, id eſt, tempus, quo ire, redireque poſſit.* Vegetius lib. 2. de re militari cap. 19. *Tunc enim difficile commeatus dabatur, niſi cauſis iuſtiſſimis approbatis.* ff. l. *Miles* Ex quibus cauſis maiores, &c. *Miles commeatu accepto, ſi in domo ſua eſt Reipublicæ cauſa, abeſſe non videtur.* C. l. *ne cui liceat.* De commeatu. l. *quicumque.* De ſcriuiis & l. *Si quis ſine commeatu.* Eodem titulo. Et à caſtris tranſlatum eſt vocabulum ad Eccleſiam. Conc. Aurel. 5. can. 18. *Sine commeatu concilij ipſius diſcedere fortaſſe præſumpſerit.* Tandem ſumitur pro licentia & permiſſione faciendi, vel omittendi aliquid, vt in hoc cuiuſdem Patris loco; ſæpe in hac Concordiâ occurrit. Id etiam videre eſt in Cõcilio Aurelian. 4. can. 3. *Tamen ſi aliquis certâ neceſſitate aſtringatur, ab Epiſcopo poſtulet commeatum.* Apud Caſſianum lib. de inſtitutis renuntiantium cap. 10. *Si Dominus nobis orationibus veſtris dederit commeatum.* 1. Permiſerit. Et lib. 5. Capitul. Car. & Lud. Imp. tit. 18. *Mulier ſi ſine commeatu viri ſui velum in caput miſerit.*

ET FACIANT.] Hæc videntur redundare.

POST COMPLETAM.] Id eſt, poſt Completorium.

LECTOS OMNIVM, &c.] Ita S. Fruct. Brac. capite 3. R. *Præpoſitus*, &c. *Omnibus iam cubantibus circuit ſilenter lectulos ſingulorum*, &c.

AD OMNES CVRSVS NOCTVRNOS, &c.] Idem ſtatuit S. Fructuoſus Bracarenſis cap. 3. Regulæ ſuæ *Et cunctorum lecti ab eo (Præpoſito) priuſquam ſurgant, ſtrenuè viſitentur.*

EX ORATIONE.] Quia ſolebant monachi in lectulis ſuis orare.

Digitized by Google

DE DECANIS MONASTERII.

CAP. XXVIII. §. 1.

S.BEN. SI maior fuerit congregatio, eligantur de ipſis fratribus boni teſtimonij, & ſanctæ conuerſationis; & conſtituantur Decani, qui ſollicitudinem gerant ſuper Decanias ſuas in omnibus ſecundùm mandata Dei, & præcepta Abbatis ſui Qui Decani tales eligantur, quibus ſecurus Abbas partiat onera ſua. Et non eligantur per ordinem, ſed ſecundum vitæ meritum, & ſapientiæ doctrinam. Quique Decani, ſi ex eis aliqua forte quis inflatus ſuperbia repertus fuerit reprehenſibilis, correptus ſemel & iterum, atque tertiò, ſi emendare noluerit, diiciatur; & alter in loco eius, qui dignus eſt, ſubrogetur. Et de Præpoſito eadem conſtituimus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI MAIOR FVERIT CONGREGATIO.] Rectè in maiori congregatione creantur Decani: quia tot monachis vnus non poteſt ſufficere Præpoſitus.

DECANI.] *Decanus à decem, & decuria, & decurio nomen.* Inquit Priſcianus lib. de ponderibus. Gloſſæ veteres: Δεκαρχες, *Decanus.* Decanus ille eſt, qui decem præeſt militibus. Vegetius lib. 2. de re militari cap. 8. *Erant Decani decem militibus præpoſiti, qui nunc caput contu-*

bernij vocantur. S. Iſidorus libr. 3. Origin. cap. 3. *Et Decani eò quòd decem militibus præficiantur.* Aliàs *Decurio*, vt notum eſt ex Priſciano loco citato, Modeſto libello de vocabulis rei militaris, Rufo libello de legibus militaribus, & Gloſſis Benedicti, *Decurio*, Δεκάδαρχος. i. qui Decaniæ, ſeu Decuriæ præeſt. Vocabulum à caſtris ad clauſtra tranſtulerunt antiqui Patres: ita vt Decanus ſit, qui præeſt decem monachis, vt videre eſt apud S. Auguſtinum libr. 1. de moribus Eccleſiæ cap. 31. S. Iſidorum libr. 2. de offic. Eccl. cap. 15. & Caſſianum libr. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 7. & 10. Tranſlatum eſt etiam ad iudicia. Nam Decanus eſt iudex, cònſiliarius Exodi 18. libr. 2. Legis Vviſigothorum tit. 1. l. 26. *Quingenarius, centenarius, Decanus, defenſor, numerarius, & qui ex regia inſſione etiam ex conſenſu partium iudices in negotiis eliguntur.* & Legis Longobardorum libr 1. tit. 25. l. 51. Ita & Decurio. Gloſſæ veteres. *Decurio, βουλευτὴς.* i. conſiliarius. Decani etiam olim in Eccleſiâ dicti ſunt, qui corpora defunctorum fidelium ſepeliebant, vt patet ex Nouellâ Iuſtiniani 43. & 59. *Ipſas quoque pecunias, quas hactenus non habebant (ſicut & ipſi noſtram docuerunt poteſtatem) expendere circa defunctorum exequias: vt & ex his pecuniis, & ex reditibus prædiorum diſtributio fiat, & Decanis, & Aſcetriis, & Canonicis.* Vbi Canonicæ ſunt mulieres, quæ funerum curam etiam gerebant. Horum etiam mentio fit C. L. *Non plures.* de ſacroſanctis Eccleſiis, &c. *Non plures, quàm nongenti quinquaginta Decani ſacroſanctæ huius ampliſſimæ vrbis deputentur Eccleſiæ.* Et in pſeudoſynodo ad quercum: in quâ accuſatur S. Ioannes Chryſoſtomus quòd Seueriano calumniam ſtruxerit, κινήσας κατ' αὐτοῦ τοὺς Δεκανούς. i. cum ſuſcitaſſet aduerſus illum Decanos.

NON PER ORDINEM ELIGANTVR.] Nempe receptionis, aut ingreſſus in monaſterium: ne ſi habeatur ſola antiquitatis ratio, contingat malum præferri bono, & inutilem vtili præponi. Quod olim legibus ciuilibus prohibitum eſt in Abbatum electione C. I. 46. de Epiſcopis & Clericis, &c. *Sacris noſtris legibus exiſtimamus oportere, & hanc addi, quæ ex virtute, non ex temporibus religioſas Abbatias, ſeu præpoſituras tribuit: ita videlicet vt in piis monaſteriis aut aſceteriis non omni modo; mortuo Abbate, vel Abbatiſſâ, is vel ea qui vel quæ tempore antiquior, aut ſecundus, ſecundáve deinceps eligantur*, &c. Si tamen alter ab Abbate mortuo idoneus eſt, aliis præferendus erit, vt habetur eadem lege: *Ità vt ſi quidem primus poſt defunctum vtilis ſit, & monachis præeſſe dignus, ille aliis præferatur: Si verò qui poſt illum eſt, ſimiliter in ipſum feratur futuri præfecti calculus.* Quod ita tamen intelligendum eſt, ſi ille qui ordine ſequitur, omnium optimus, atque aptiſſimus eſſe iudicatur. Quod planius declarat Nouella 5. Iuſtiniani cap. 9. Et quantum fieri poteſt ordo temporis ſeruandus eſt. *Non enim exhonorandum eſt omnino tempus, ſed ex eo ordo*, inquit ipſa Authentica.

QVIQVE DECANI SI EX EIS.] Apud Smaragdum deeſt particula, *Que*. Sed his verbis, *quique Decani*, expunctis S. Dunſtanus, edi-

Digitized by Google

tio Colonienſis, vetuſta Pariſienſis, aliæque vulgares legunt: *Quod ſi ex eis*, &c. Superior tamen loquendi ratio ſatis familiaris eſt S. Benedicto, vt eius regulam voluendo obſeruare licet, & ſapit Hebraïſmum.

SVBROGETVR.] In cod. ma. S. Germ. & in vtroque Victorino legitur: *Succedat*.

Ex Regula Magiſtri. Cap. XI. §. 11.

SVPERIORIBVS huius Regulæ paginis fratres, actus iuſtitiæ nobis Dominus ordinauit; in quibus perfectis & vita acquiratur æterna, & gehennæ æſtus, & incendia fugiantur. Sed ne ille hoſtis bonorum actuum diabolus, ideo eſt humano generi inimicus, cum non patitur ibi aſcendere hominem bene agendo, vnde ipſe per ſuperbiam iectus eſt, [ne] venenoſis actibus ſuis bene viuentes inficiat, & diuerſis occaſionibus ſuis per obliuionem noſtros quippe præoccupet ſenſus, vt à Deo faciat alienos. Ideóque adiutorio Domini procuratur, & conſtituitur, vt duo electi fratres, quorum grauitas, ſapientia, moderatio, vigilantia ſeu humilitas, vel actuum perfectorum fuerit exercitatio adprobata, decem fratrum curæ præpoſiti ordinentur. Nam ſicut ſcriptum eſt doceant vos terrena quæ ſunt cœleſtia: quia ſicut in hominis domo, vt ſecurus ſit de omnibus præparandis, Dominus rei ordinat maiores familiæ, quos vice Domini minorés timeant: Id eſt vice dominum, Villicum, Salutarium, & maiorem domus, ſic in domibus diuinis: Id eſt, in Eccleſiis & monaſteriis Deus minoribus maiores præpoſuit, ignaris peritos, aſtutos ſimplicibus, & diuinæ artis diſcipulis ordinauit magiſtros: Id eſt, in Eccleſiis Epiſcopos, Preſbyteros, Diaconos, quorum vice Domini imperia audiat, & timeat plebs, & notitiam ſaluti feræ legis ab eis addiſcant. In monaſteriis verò Abbates & Præpoſiti, quos pro ſalute animæ ſuæ audiant maiores, & vice Dei propoſiti militiam timeant; quia ſiue ſacerdotibus in Eccleſiâ, ſiue Abbatibus, & Præpoſitis in monaſterio hoc dixit Deus: *Qui vos audit me audit; & qui vos ſpernit, me ſpernit.* & item dicit nobis per Iſaiam Propheram:

Luc. 10.

Digitized by Google

Dabo vobis pastores, & doctores secundùm cor meum, & pascent vos pascentes cum disciplinâ. Ergo secundum illam figuram humanæ domus, quantò magis in diuina domo pro causa Dei gradus doctrinæ, vel timoris debent seruari, vt ad purgãda vitia vel peccata fratrum, cum Præpositi fuerint ordinati, vel quantùm Abbas de animarum in se fratrum susceptarum custodiendis ratiociniis reddatur securus. Cuius ergo honoris ordinatio hæc sit. Conuocatis iisdem decem fratribus ab Abbate præsenti omni congregatione in oratorio susceptione virgæ decem illis pręponantur voce Abbatis, scripturæ testimonio dicentis: *Reges eos in virgâ*, hoc est, in timoris vigore. Item dicente Apostolo. *Quid vultis in virgâ veniam ad vos, an in caritate*: Nam & Moles diuina virga virtutis commisso sibi populo per profundum maris salutis viam ostendit: quo iudicio virgæ causam Dei ante Pharaonem egisse monstratur, vt proiecta de manibus in terrã, & mutata in bestiam; itein de bestia readsumpta sacris virga manibus redderetur. Ergo secundùm hanc constitutionem, si grandis fuerit congregatio denis fratribus binos debere præponi, huius scilicet meriti ordinari, cuius supra taxauimus. Et ideo decem non amplius ordinauimus duorum curam Præpositorum debere suscipere: vt sequestrati per laboris loca fratres singulos præpositos ad custodienda vitia præsentes habeant secum, & in paucis creditis idonéor sit diligentia custodientis. Nam in multis quod non occurritur, prætermittitur neglegenter: quia in paucis fratribus commissis alterna duorum Præpositorum extat diligentior cura: & apud Abbatem facilis fit ratio de paucis exacta. Cuius de paucitatis idoneum designat Dominus seruatorem: & eius diligentia curæ ampliat creditum dicens: *Euge serue bone & fidelis: quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.* Ergo hi Præpositi cum decem numero fratres sub sua cura suscipiunt, hanc in eis debent sollicitudinem exercere siue in die, siue in nocte, siue in quouis opere cum eis, vt sint primò præsentes, & cum eis operantes in quouis opere: & cum sedent, ambulant vel stant diligenti sua obseruantia vel curioso intuitu diaboli ab eis debent actus compescere: siue vitia vel peccata oris,

Hier. 3.

1. Cor. 4.

Exodi. 14.

Ex. 4.

Mat. 25.

Digitized by Google

cum voluerint exercere, mox in eis monitionibus emendare, & omne in eis, quod contra præceptum Domini eſt remouere, agens illud quod ſancta Eugenia, quæ ita ſuis minoribus præfuit dicente ita ibi ſcriptura ipſius, circa os omnium auribus erat ſollicita, vt nullius putaretur iniuria Matri verba prorumpere, vel de ſermone aliquo otioſo garrire; ſed monebat S. Eugenia ſuſceptos ſuos, & dicebat, quanta reuerentia debeamus Domino ſeruire, ex præceptis eius oſtenditur, ſi talẽ nobis ante oculos perſonam conſtituamus, quæ non debeat in nullo præcepto contẽni. Ideo duos Decadæ diximus vni Præpoſitos ordinari, vt ſi forte aliqui fratres ex eadam Decada ab Abbate in alio ſequeſtrato laboris opere deputentur, vni committantur Præpoſito ſequeſtratis à ſe ſuis fratribus alium relinquentes. Si verò in via vnus mittendus ſit frater cum præceptione diuerſę vitiorum cuſtodiæ à Præpoſito ſuo monitus itineri dirigatur: Sed talis mittatur de eadem Decada, de quo certus ſit Præpoſitus ſuus ſua vitia poſſe diligenter cauere, & abſentia Præpoſiti ſui Dei magis præſentiam deputare, & amplius debere timeri à fratre pro anima ſua ſollicito præſentiam Dei, qui diſcuſſor noſter erit, & iudex, quàm hominis. Qui ergo Præpoſiti ſunt, propter quod omni hora fratribus præſentes ſunt, os eorum & geſtum à peccato cuſtodiant: & diuerſa in eis vitia, vel praua compeſcant. Id eſt, ſi audierit Præpoſitus fratrem non interrogatum loqui, moneat eum dicens: quid agis, frater, quod Regula prohibet? habeto taciturnitatem vſque ad interrogationem, dic cum Propheta, Domino: *Pone, Domine, cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis.* Eſto promptus ad audiendum, tardus autem ad loquendum. Quod ſi datus fuerit fratri locus loquendi, cuſtodiat eum Præpoſitus, ne ſatis clamoſa voce loquatur, quod ſapientes non decet. Et mox moneat eum Præpoſitus dicẽs: ceſſa frater, neſcit ſic humilitas loqui: quia ſcriptum eſt: *Vir linguoſus non dirigetur ſuper terram.* Quod etiam & ſilente fuerit alio forte loquutus, cuſtodiat eum Præpoſitus, ne verbum aliquod vanum, aut riſui aptum, vel quod ad ædificationem, & ſanctitatem non pertinet, de ore ſuo emittat.

Locus corruptus.

Pſ. 140. *Iacobi.* 3 *cap.* 1.

Pſ. 139.

Quod

Digitized by Google

Quod cum audierit, moneat eum Præpoſitus ſuus dicens: quid loqueris frater, quod Regula vetat? quia ſcriptum eſt: *De verbo vano reddetis rationem*: & item Apoſtolus dicit: *Omnis ſermo malus de ore veſtro non procedat. Quod ſi quid eſt ad adificationem, vt detur gratia audientibus.* Nam ipſa ædificatio ab Abbate præbenda eſt, vt Magiſtri miniſtratæ doctrinæ tacitus auditus diſcipuli factis reſpondeat. Ergo moneat praua loquentem diſcipulum Præpoſitus dicens: claude oſtuum, frater, à malo eloquio: bonum inde aliquid debet exire, vnde profers malum, vt bonũ oris tui eloquium audientes admiremur, quàm malum tecum pariter potius audientes rideamus. Non enim vtilis eſt, de quo ridetur. Sedeat enim ſuper os tuum ſapientia cum claue iuſtitiæ, & timoris Dei, & ipſa bonis eloquiis aperiat, & malis eloquiis claudat labia tua. Nam cum verbum vanum, frater, de ore tuo exierit, quamuis per riſum, tamen noſtro perit auditu; quia exiens per os redire non poteſt: ſed ratio eius ſeruatur vſque ad præſentiam diſcuſſoris, & cum non ædificat actum, adgrauat cauſam, & vulnerat animam. Et ne de eloquiis noſtris in die iudicij dicatur: *Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum.* Nam & orienes ſapiens dicit: *Melius eſt lapidem in vanum iactare, quam verbum.* Si verò fratrem audierit mentientem, moneat veritatem, dicens: quid mentiris, frater, cum ſcias ſcriptum: *Perdes eos qui loquuntur mendacium.* Et item cum ſcias, quia: *Vniuerſæ ſunt viæ Domini miſericordia & veritas.* Si verò audierit multum fratrem iurantem, moneat eum præſens Præpoſitus dicẽs: retine, frater, linguam tuam. Quid tantùm iuras, cum ſcriptura præcipiat: *Non iurare omnino, ne per iurare naſcatur cauſa periurij; ſed ſit ſermo tuus, eſt, eſt, non, non, crede, crede:* & mox credimus tibi, quodcumque dixeris. Si verò viderit iraſcentem fratrem fratri, moneat eum præſens Præpoſitus dicens: quid agis, frater, in manſuetudine & taciturnitate, & caritate opera tua perfice, quia ſcriptum eſt: *Deſine ab ira, & derelinque furorem.* Et item: *Qui fratrem ſuum odit, homicida eſt.* Et item: *Qui fratri ſuo dixerit racha, reus erit iudicio.* Et: *Quia homo iracundus iuſtitiam Dei non operatur.* Et non licet vnicuique niſi ante ſolis occaſum cum inimi-

Mat. 12. Eph. 4. Pſ. 11. Pſ. 5. Pſ. 24. Matt. 5. Pſ. 36. 1. Ioan. 3. Matt. 5. Iac. 1.

Digitized by Google

Eph. 4. co redire in gratiam, dicente Domino per Apoſtolum: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Si autem viderit fratrem ſatis promptum in riſum, moneat præſens Præpoſitus dicens; quid agis frater? in grauitate fac, quod facis: quia conuerſionis noſtræ tempus non eſt lætitiæ ad ridendum, ſed pœnitentiæ tempus ad lugenda peccata: ſicut ſcriptum
Pſ. 94. eſt: *Procidamus ante Dominum, ploremus ante Deum, qui fecit*
Pſ. 125. *nos.* Et item: *Qui ſeminant in lacrimis, in gaudio metent.* Et
Luc. 6. item ſcriptura dicit: *Beati, qui temporaliter fletis: quia ipſi ride-*
Eccl. 21. *bitis in æternum. Nam ſtultus in riſu exaltat vocem ſuam.* Si verò viderit fratrem, alium maledicentem, moneat eum præſens Præpoſitus dicens: compeſce os tuum, frater, à maledictione. Memorare Dominum, qui dixit per Apoſto-
Rom. 12. lum: *Benedicite, & nolite maledicere.* Et ſicut non poteſt fons vno foramine aquam proferre ſimul amaram & dulcem: ſic nec os. Cum de lingua noſtra benedicimus Dominum, quomodo poſſumus per eandem linguam maledicere homines, qui ad imaginem, & ſimilitudinem Dei plaſmati ſunt? Item ſi viderit fratres fluxis corporibus, vel reſoluto ſenſu ſe aliqua leuitate extollere, moneat eos prçſens Prçpoſitus dicens: Cum grauitate ſedete, & ambulate & ſtate, fratres: quia oculi Domini reſpiciunt nos de cœlo in omni hora & quouis loco bonos, & malos, ſicut dicit Dauid: *Dominus de cœlo reſpicit ſuper filios hominum; vt videat,*
Pſ. 13. & 52. *ſi ſunt intelligentes, aut requirentes Dominum.* Timeamus ergo, fratres, ne qua nos hora declinantes in malum & inutiles factos aſpiciat: & non ſit, qui faciat bonum, non ſit vſque ad vnum. Et quia dicit Propheta: *Odiſti obſeruantem vanita-*
Pſ. 30. *tem ſuperuacuè.* Quia quicquid non eſt ex Deo, ex peccato eſt: & qui non ædificat, deſtruit. Qui Præpoſiti dum hæc cotidie, die noctúque omni hora ſollicitè in commiſſis ſibi fratribus ſcrutantur, & ipſi proficiunt, & alios cuſtodiendo, cum à malis euacuant, ſe omni hora occupant de bonis. Quia beatum os per quod redundant bona in alienum auditum intrantia. Ergo dum in fratribus diligenter cuſtodit Præpoſitus, in adſignato ſibi aliquo laboris opere ab Abbate & cæteris fratribus remiſſius exigatur: quia quod minus corporaliter in manibus, plus ſollicito ſenſu

ſpiritaliter ad correptionem pro cauſa Dei laborat: & quod minus laborat manibus, plus mẽtibus operatur. Ideo etenim opus cuiuſlibet laboris remiſſius exigi Prępoſitos diximus: ne vrgens eos conſignanda carnalis opera in ſpiritalibus cuſtodiis occupati Præpoſiti negligentia operetur, & cauſa Dei præualeſcentibus vitiis aboleſcat: quando plus carnis ſumptui curritur, quam cauſa ſpiritus laboratur. Sed fidem ſpe ſumentes Dominum Deum credamus vſibus noſtris omnia neceſſaria miniſtrare, quod minus nobis potuerint manus noſtræ perficere, confortante nos de his omnibus ſcriptura ſancti Euangelij dicentis: *Nolite cogitare quid manducetis, aut bibatis, aut quid induamini: quia hæc omnia gentes cogitant, quæ Deum non cognouerunt: Sed quærite regnum Dei, & iuſtitiam eius; & hæc omnia apponentur vobis. Scit enim pater veſter, qui in cælis eſt, quia his omnibus indigetis, conſiderate volatilia cæli, quæ neque arant, neque ſeminant, & pater veſter cæleſtis paſcit ea.* Quantò magis ſuos. Veſtiaria fratrum ſub cura ſua Præpoſiti contineant. Lectis eorum lecta Præpoſiti habeant prope propter aliquam in eis vitiorum culpam in nocte emendandam. *Locus corruptus.* Mat. 6.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SVPERIORIBVS HVIVS REGVLÆ PAGINIS, &c.] Extat in R. MS. cod. Corb. eod. cap. 11.

PERFECTIS.] Ita in R. MS. pro, *à perfectis*, eſt helleniſmus.

NE VENENOSIS.] Particula, *Ne*, redundat.

PER OBLIVIONEM.] Peccati videlicet, iudicij, & ſempiterni cruciatus. Vide ſupra.

VICEDOMINVM.] Vicedomus eſt œconomus, & procurator domus alicuius, ſeu familiæ. Gallice, *Vidame*. Eccleſiæ etiam ſuos habent vicedominos. i. œconomos, ſeu procuratores. Flodoardus libr. 2. hiſt. Eccl. Rom. cap. 13. *Contigit itaque quondam, dum ad ſanctum Cyricum oratum veniſſet in Culmiſciacum locutum cum œconomo Remenſis Eccleſiæ, qui aderat, rogatuſque ad prandium excenſauit, vt pote Miſſas acturus ad ſanctum Petrum. Interea mulier quædam anſerem attulit Vicedomino*, &c. Vbi vides eumdem eſſe œconomum ac Vicedominum. S. Gregor. Papa libr. 9. Regeſti cap. 99. *Volumus autem, vt memoratus frater noſter Paſchaſius Vicedominum ſibi ordinet, & Maiorem domus.* Paulus Apotheca-

rius monachus S. Petri in Valle apud Carnutes in lib. MS. quem Apothecam appellauit, agens de Aydoino Episcopo Carnotensi hæc habet. *Iste monachos exosos habuit. Comitatum Carnotensem fundauit: Vicedominum sub Episcopo, & Vicecomitem sub Comite ordinauit.* In vita S. Mauri cap. 1. memoratur Arderadus Vicedominus Episcopi Cenomanensis Dicitur & alicuius vrbis præpositus.

VILLICVM.] Villicus est gubernator villæ, inquit S. Isidorus lib. 8, Orig. cap. 4. Glossæ Philoxeni: *Villicus, ὁ κατ' ἀγρὸν οἰκονομῶν.* i. agri œconomus. Glossæ Cyrilli: *οἰκονόμος ἐπὶ τῆς κώμης, Villicus.* i. œconomus villæ.

SALVTARIVM.] Lege, *Saltuarium*, vt in R. MS. Saltuarius est quidam magistratus seu iudex. lib. 1. Legis Longobardorum tit. 25. l. 50. *Tunc Decanus, aut Saltarius, qui in loco ordinatus est.* In alio codice legitur, *Saltuarius.* Et paulo post: *Si verò Saltarius, aut Decanus hoc facere distulerit.* Et lib. 2. tit. 38. l. 2. *Si quis iudex, aut Sculdaïs, aut Saltarius, aut Decanus de loco, vbi arioli, vel ariolæ fuerint, neglexerit à modò intra tres menses eos inquirere.* Sculdaïs autem Longobardico idiomate est rector, seu iudex loci. Paulus Diaconus lib. 6. hist. Longobard. cap. 24. *Rector loci, quem Sculdaïs nominant.* Illi subiacebat Saltarius, vt ex eadem lege notum est: *Et, si decanus, aut Saltarius ipsos ariolos aut ariolas, vel supra scriptos sacrilegos inuenerit, & Sculdaï suo manifestauerit*, &c.

MAIOREM DOMVS.] Maior domus est quidam iudex, qui domui alicuius Principis, atque etiam Episcopi præest. S. Gregorius Papa loco suprà citato: *Volumus autem vt memoratus frater noster Paschasius, & vicedominum sibi ordinet, & Maiorem domus: quatenus possit vel hospitibus superuenientibus, vel causis, quæ eueniant, idoneus & paratus existere.* Vbi vicedominus est œconomus, qui prouideat hospitibus; & Maior domus, qui causis præsit. Lex Ripuariorum tit. 88. *Et legis consuetudine super omnia iubemus, vt Optimates, Maiores domus, Domestici, Comites, Grafiones, Cancellarij, vel quibuslibet gradibus sublimati in prouinciâ Ripuariâ iudicio residentes munera ad iudicium peruertendum non recipiant.* Gundebaldus rex in præfatione legis Burgundionum: *Sciant itaque Optimates, Comites, Consiliarij, & Maiores domus nostræ*, &c. Additio 2. legis Burgundionum tit. 13. *Consiliarij & Maiores domus qui præsentes sunt, ipsas litteras Comitis ipsius aspiciant.* Olim in Francia, vt notum est ex Aimoino & aliis, Maior domus erat, qui præerat palatio Regis, illiusque vice vniuersa regni negotia administrabat. Gallice. *Maire du palais*; quem Cedrenus *τοποτηρητὴν.* i. præfectum, seu principem domus appellat. MAIORES.] Ita in R. MS. l. *minores.*

Ad an. 7. Leonis Isauri.

DABO PASTORES.] Hic locus non est Isaiæ, sed Hieremiæ; citaturq; iuxta veterē interpretationē, quâ vtitur S. Cyprianus in citatione huius loci lib. 1. contra Iudæos n. 14. & etiam iuxta Septuaginta: *καὶ ποιμανοῦσιν ὑμᾶς ποιμαίνοντες μετ' ἐπιστήμης.* i. pascent vos pascētes scientia. In vulgatâ interpretatione iuxta Hebraïcum: *Pascent vos scientia & doctrina.*

Digitized by Google

SVSCEPTIONE VIRGÆ.] Notanda eſt præpoſitorum ordinatio per Virgam, cuius tamen ipſe Magiſter nullam in Abbatis ordinatione mentionem facit cap. 93. & 94. etſi olim eâ Abbates vterentur, quemadmodum S. Columbanus, vt videre eſt in vitis ſanctorum Galli, & Magnoaldi, vbi eiuſmodi Virga appellatur Cambuta, ἀπὸ τῦ κάμπτειν. i. curuare, quia Abbatum, vt & aliorum Eccleſiæ prælatorum Virgæ ſunt in ſummitate curuæ ad paſtorum imitationem, quorum Virgæ in faſtigio curuæ erant; cum Magiſtratuum Virgæ eſſent rectæ, vt notat auctor veteris etymologici: & in antiquo ordine Romano ex Canone S. Theodori Archiepiſcopi Cantuarienſis Abbates per Virgæ ſuſceptionem ordinantur. Eiuſmodi prælatorum Virgæ olim ligneæ, aliquando cypreſſinæ fuerunt. Vt videre eſt in epiſtolâ Abbatis Syluæ maioris ad Stephanum Epiſcopum Tornacenſem, quæ eſt CCXXXIII. inter epiſtolas ipſius Stephani: *Mittimus autem veſtræ cariſſimæ paternitati in ſignum deuotionis & pignoris perpetuæ ſeruitutis munuſculum indignum ſeruitute veſtra, ſed officio congruum baculum videlicet cypreſſinum.* Et ſequ. epiſt. ad Epiſcopum Aurelianenſem. *Munuſculum vobis mittimus, de remotis partibus nobis miſſum baculum paſtoralem cypreſſinum officio veſtro & qualitate myſterij congruum.* Sanè olim ſceptrum Iouis cypreſſinum fuit; quamobrem Pythagoræ diſcipuli ab arca funebri cypreſſina abſtinebant (etſi iuxta Thucydidem eorum, qui pro patria mortem oppetierant, corpora in arcis cypreſſinis conderentur.) vt Docet diogenes Laërtius lib. 8. ἀπέχεσθαι δὲ ἐκ σοροῦ καὶ παστοφόρου διὰ τὸ τῶν Διὸς σκῆπτρων ἐκπώματα πεποιῆσθαι. i. abſtinebant ab arca funebri cypreſſina, quod inde Iouis ſceptrum fabricatum eſſet. de Virgis prælatorum plura vide apud Rupertum lib. 4. in Regul. S. Benedicti cap. 2. 3. & 4.

IN BESTIAM.] Id eſt, in ſerpentem. Synecdoche, genus pro ſpecie.

DEBERE PRÆPONI.] Ita in Reg. MS. pro, *debent præponi.* Solet hic auctor ſæpè ita loqui; quare nihil muto.

CVIVS TAXAVIMVS.] Ita in R. MS. pro, *quod.* Eſt phraſis Græca, cum relatiuum ſubſequens conuenit in eodem caſu cum antecedente, vt Pſalm. 9. *comprehenduntur in conſiliis, quibus cogitant.* i. quæ cogitant. In textu Græco: συλλαμβάνεται ἐν διαβουλίοις, οἷς διαλογίζονται.

IDONEOR.] Ita in R. MS. pro, magis idoneus.

DE PAVCITATIS.] Ita in R. MS. ſed τῆς, *de*, redundat.

S. EVGENIA.] Hæc eſt S. Eugenia Virgo & Martyr, quæ ſexum virilem ſimulans præfuit mulier monachis, filia Philippi Alexandriæ Auguſtalis. Floruit tempore Commodi Imperatoris: eius acta habentur in vitis Patrum. De eâ agunt Martyrologium Romanum 25. Decembris, & Menologium Græcorum. 24. eiuſdem menſis.

MINORIBVS.] Id eſt, inferioribus. S. Auguſtinus epiſt. 109. *Quando*

Digitized by Google

neceſſitas diſciplinæ minoribus coërcendis dicere vos verba dura compellit.

SCRIPTVRA.] Id eſt, libro, hiſtoria. Non enim ſumitur hoc loco pro ſancta ſcriptura. Vide ſupra.

VT NVLLIVS PVTARETVR INIVRIA MATRI.] Hæc corrupta ſunt; ſed lege, vt in R. MS. *Vt nullum pateretur in iuramenti verba prorumpere.*

MAGIS DEPVTARE.] Id eſt, magis curare, magis attendere.

ID EST, SI AVDIERIT PRÆPOSITVS.] Hæc & ſequentia fuſius recenſet Magiſter, vt Præpoſiti ſeu Decani in promptu habeant ſacræ ſcripturæ locos, quibus poſſint fratres vel leuiter à ſuo munere deflectentes arguere & commonere. Optima ſane, notandáque inſtitutio. Si enim Præpoſiti ſeu Decani ita eſſent, vt præcipit hic Magiſter, fratribus in omni excercitio aſſidui, quanto ſplendore, & gloria ſe vita religioſa attolleret?

NON DIRIGETVR SVPER TERRAM.] Ita in pſalterio Romano.

DE VERBO VANO.] Ita in R. MS. Citatur locus prout occurrit memoriæ, non vt habetur in ſacro textu.

AVT DETVR GRATIA AVDIENTIBVS.] De hoc loco ſupra dictum eſt.

VT MAGISTRI, &c.] Hæc intricata, & ita euoluta clariora erunt: *Vt tacitus auditus diſcipuli reſpondeat factis miniſtratæ doctrinæ magiſtri.*

QVAM MALVM.] In R. MS. additur, *aut vanum.*

NAM ET ORIENES SAPIENS.] In R. MS. *Nam & Originis ſententiam Sapiens dicit.* In cod. Vind. legitur, *Origenes*, rectius. Sententia tamen habetur inter ſententias Sixti. 144. hoc modo: *Melius eſt lapidem fruſtra iactare, quàm verbum.*

NON LICET VNICVIQVE, &c.] Ita in R. MS. Hæc ſunt obſcura; ſed nihil aliud intelligit auctor, quàm quod redeundum eſt in gratiam ante ſolis occaſum.

IN GAVDIO METENT.] Ita in pſalterio Romano.

FLVXIS CORPORIBVS.] Fluxum corpus, quod huc & illuc mouetur præ leuitate.

ODISTI OBSERVANTEM.] Non ſequitur verſionem communem.

QVIA QVOD MINVS CORPORALITER, &c.] In R. MS. hæc contractiora ſunt, hoc modo: *Quia quod minus corporaliter in manibus, plus mentibus operatur.*

NE VRGENS EOS CONSIGNANDA', &c.] Ita in R. MS. quæ tamen corrupta ſunt, & ita legenda: *Ne vrgente eos conſignandâ carnali operâ, in ſpiritalibus cuſtodiis negligentius operentur.* Hoc autem loco Magiſter vult minus operis exigi à Præpoſitis, quia

Digitized by Google

aliorum fratrum actiones obſeruánt: ne forte æquale penſum cum aliis reddere coacti remiſſius eorum actionibus attenderent.

NOLITE COGITARE, &c.] Hæc citantur ex Mathæi 6. ſed ex memoria, non ex codice.

VESTIARIA.] Veſtiarium eſt, id omne quod veſtitui alicuius neceſſarium, vt ff. l. *cum hi.* De tranſactionibus. Gallice, *veſtiaire.*

Ex Regula Sancti Fructuoſi Epiſcopi. Cap. XII. §. 3.

DECANI qui ſuper Decanias ſunt conſtituti, tantum ſollicitudinem gerant ſuper quos delegatos habent fratres: vt nullus proprias faciat voluntates. Non loquantur, niſi ſint interrogati, ſuo arbitrio nihil faciant, niſi mandati; alibi non pergant, niſi ordinati; ſeniores timeant vt Dominos, ament vt parentes; faciant quicquid ab eis imperatum acceperint: credant ſibi ſalutare quicquid illi pręceperint, ſi hoc ſine murmuratione cum hilaritate, & taciturnitate fecerint, dicente Moyſe: *Audi Iſraël, & tace. Vnus alterius onera portate.* Et nemo neminem iudicet; nemo neminem detrahat: quia ſcriptum eſt: *Omnis detractor eradicabitur.* Vnus ab alio quod non habet, accipiat. Vnus ab alio diſcat humilitatem, vnus ab alio caritatem, vnus ab alio patientiam, vnus ab alio ſilentium, vnus ab alio manſuetudinem. Comedant ſine querela quicquid eis appoſitum fuerit, veſtiant quid acceperint. Non celent fratres Decanis ſuis quicquid per ſingulos dies cogitauerint. Decani verò ſint eis quaſi rectores, & cuſtodes tanquam pro ipſis rationem Domino reddituri. Neglegentias cunctorum ipſi pręuideant, & emendandi poteſtatẽ habeant; & quid ipſi non valuerint emendare, Præpoſito non morentur accuſare. Qui ipſi Prępoſiti ſic hoc diſtrictè & rationabiliter agant, vt Abbates ſuos nullo modo præſumant inquietare, excepto, quod vtrique non valuerint accelerare. Et in hoc vnus alteri tantam humilitatem habeat, vt numquam vllus vllum offendat: ſed vnus in altero tanquam in penſo perſiſtat. Id eſt, iunio-

Deut. 27. Gal. 6.

Digitized by Google

res in Decanis, Decani in Præpoſitis, Præpoſiti in Abbatibus, vnus alium portans, tanquam in muro lapides
Gal.6. quadrati, Apoſtolo atteſtante, ſicut ſupra, *vnus alterius onera portantes, & ſic adimplebitis legem Chriſti.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DECANI, &c.] Hæc non extant in R. MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Brac. ſed videntur eſſe alterius Fructuoſi.

SENIORES TIMEANT, &c.] S. Hieron. in epiſt. ad Ruſt. *Præpoſitum monaſterij timeat vt Dominum, diligat vt parentem.*

CREDANT SIBI SALVTARE, &c.] S. Hieron. ibidem: *Credat ſibi eſſe ſalutare, quicquid ille præceperit.*

ET NEMO NEMINEM IVDICET.] Præceptum Domini eſt: *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* Et Pauli Apoſtoli: *Nolite ante tempus iudicare.* Iudicium Dei eſt, qui cuncta nouit, qui vera lux eſt; non hominum, qui cœci ſunt, & fallaces: ac proinde de rebus ipſis ſecus ac ſunt, iudicant. Quamobrem præclare monet S. Proſper ſententiâ. 21. *De occultis cordis alieni temere iudicare peccatum eſt: & eum, cuius non videntur opera, niſi bona, iniquum eſt ex ſuſpicione reprehendere; cum eorum, quæ homini ſunt incognita, ſolus Deus iudex ſit iuſtus, qui & inſpector eſt verus.* Diuina ſanè eſt de eiuſmodi iudicio vitando S. Columbæ Virginis & Martyris cœnobij Tabennenſis propè Cordubam ſanctimonialis doctrina, quam refert S. Eulogius Martyr. lib. 3. Memorialis Sanctorum cap. 10. *Nullum vmquam peccatorem, quamuis grauioribus oppreſſum peccatis ſermone ſuo læſit, de nullius actibus iudicauit, de nullius deſperauit ſalute, nec quemquam fœdis infamatum deſpexit rumoribus. Scio, referebat, verſutias dæmonum, ſeu inſolentiam hominum, qui interdum ipſum maledictionis ſubſannatione impetunt, quem probatum dignioribus meritis habet omnipotens. Multa ſunt enim iudicio condemnata humano, quæ diuino ſunt probata & ſanctificata conſilio. Et plerumque opinationibus ſuis tranſgrediuntur homines diuinam ſententiam, dum cuius meriti apud illum quiſque permaneat, neſciunt; & tamen iam quaſi præſagi occultorum vel dignum prædicent, vel reprobum infament: cum vtique inculpabilius, ſi ad ſe reuerterentur, iudicarent: & ſi, quanto vel quali oneri vnuſquiſque ſubiaceat, vel quo ſit debito reus, intenderent, nullatenus culpabiliter de incognitis iudicarent.* Hoc iudicandi, vitium eſt ſuperborum, qui ſe aliquos eſſe exiſtimant: quo non caruit Phariſæus ille Euangelicus, cum de illo dicat S. Aſterius homil. in hanc parabolam. Μετειώπιζον δὲ φαρισαῖον ἡμάρτανεν, εἰ τὸν τελώνην ἀφῆκε τῆς παρανομίας ἐλεύθερον. i. Phariſæus leuius peccaſſet, ſi publicanum à contumeliâ liberum dimiſiſſet. Quàm autem acceptum Deo

Digitized by Google

Deo neminem iudicare, ſubſequens hiſtoria manifeſtat. Quidã monachus negligenter in monaſterio vixerat, vt narrat S. Anaſtaſius Sinaïta in ſermone de ſanctâ ſynaxi, qui graui morbo oppreſſus iam animam agere videbatur, nihilo magis de ſuis peccatis & negligentiis ſollicitus: ſed nullo mortis metu percuſſus ſummâ cum gratiarum actione ſingularique animi alacritate vitâ excedebat. Id miratus vnus ſeniorum aſſidentium eum interrogauit, quid cauſæ eſſet, vt poſt tot negligentias nullo mortis pauore afficeretur? Ille reſpondit equidem, reuerendi Patres negligenter admodum vixi, ſed nunc hac ipſa hora attulerunt mihi Angeli Dei chirographum peccatorum, quæ, ex quo nuncium mundo remiſi, perpetraueram, hiſque lectis dixerunt, an ea agnoſcerem. Reſpondi vtique me agnoſcere: attamen, ex quo monachus factus ſum, neque de quoquam homine me iudicaſſe, nec vllius iniuriæ mihi factæ recordatum eſſe, me itaque cupere, vt in me ſeruetur verbum Chriſti, qui dixit: *Nolite iudicare & non iudicabimini: & dimittite & dimittetur vobis.* Vtque hæc Angelis dixi, è veſtigio fractum eſt peccatorum meorum chirographum. Et ecce omni curâ ſolutus & incredibili gaudio perfuſus ad Deum abſcedo: hiſque dictis in pace migrauit.

OMNIS DETRACTOR, &c.] Hic locus non extat in ſcripturâ ſacra; ſed expreſſus eſt ex illo Prou. 20. *Noli diligere detrahere: ne eradiceris.* Quantùm quis detractionis vitium fugere debeat, patet ex Pro. 24. *Et abominatio hominum detractor.* Et infrà: *Et cum detractoribus ne commiſcearis: quoniam repente conſurget perditio eorum.*

VNVS AB ALIO QVOD NON HABET, ACCIPIAT.] Ita S. Hieronymus in epiſt. ad Ruſticum: *Monachus viuat in monaſterio ſub vnius diſciplinâ Patris conſortióque multorum; vt ab alio diſcat humilitatem, ab alio patientiam, vnus ſilentium, alter doceat manſuetudinem.* S. Leander lib. de inſtitutione Virginum cap. 16. *Vt in monaſterio permaneas, ſollicite admoneo, multarum enim ſocietate proficies, & virtutes aliarum videndo eris virgo virtutum.* Non ſecus ac apes, quæ variorum florum libando ſuccum gratiſſima fingunt mella. Quare S. Publius Zeugmatenſis, vt refert Theodoretus de Vitis Patrum cap. 5. monachos, quos in cellulis diſperſos regebat in vnum coëgit cœnobium, vt eſſet hac ſanctæ æmulatione inter eos veluti commercium communicatióque virtutum, vt vnus ab alio manſuetudinem acciperet, alter humilitatem, patientiam ille, hic temperantiam: haud ſecus ac mercatores in nundinis, à quibus varia mercari poſſis.

ACCELERARE.] i. celeriter curare, emendare.

IN PENSO.] Id eſt, in æqualitate.

Digitized by Google

Item eiuſdem. Cap. XIII. §. 4.

OMNES Decani à ſuis Præpoſitis commoneantur, vt cuncti fratres à minimo vſque ad maximum diebus Dominicis in monaſterio vno loco congregentur, itavt ante miſſarum ſolemnia ſollicitè ab Abbate percunctentur: ne forte aliquis aduerſus aliquem odio liuoris ſtimuletur, aut malitiæ iaculo vulneretur: ne inteſtinum virus quandoque apertè in ſuperficiem cutis prorumpat; & inter palmarum fructus myrrhæ amaritudo demonſtretur. Primùm ergo ipſi Abbates cum ſuis Præpoſitis atque Decanis ſemetipſos diſcutiant, & ad inſtar ſuos iuniores ſubditos arguant, & omne malitiæ fermentum prædictis diebus radicitus euellãt. Solẽt enim nonnulli pro ſuis vxoribus, atque filiis, aut etiam quibuſque propinquis curam habere more pietatis. Plerique verò, qui non ſunt in talibus implicati, pro alimẽto ſunt ſolliciti. Alij verò triſtitię morbo interius conſumuntur, & tanquam veſtimentum à tineâ intrinſecùs mentis ſuæ auiditate deuorãtur, & cum ipſo rancoris labore dilabuntur in deſperationem. Alij namque ſpiritu fornicationis acrius inflammantur, & ſæpè tali ſtimulo carnis incitati, interiore oculo cæcati captiui ducuntur vinculo perditionis ligati. Alij acediæ ſpiritu inflati, otio & ſomno vacare cupiunt, & curioſis fabulis ſollicitantur, & quod peius, eſt à proprio monaſterio ſe auferre diſponunt. Alij vanæ gloriæ elationis telo in diuerſis partibus confodiuntur: & alij alia defendentes, & ſuas cauſas magnificantes, dum volunt Chriſti pauperibus ſimiles eſſe, vnuſquiſque in vanis iſtis cogitationibus elabuntur, & quaſi nil à Deo acceperint, de propriis viribus extolluntur; & cum laudatores non inueniunt, ipſi ſibi in ſuis laùdibus proſiliunt. Alius de genealogia, & de gente ſua fatetur eſſe principes, alius de parentibus, alius de germanis, alius de cognatis, alius de fratribus & conſanguineis, & idoneis, alius de diuitiis, alius de ſpecie iuuentutis, alius de belli fortitudine, alius de perluſtratione terrarum,

Digitized by Google

alius de ſapientia, alius de artificio, alius de aſſertionis eloquentia, alius de taciturnitate, alius de humilitate, alius de caritate, alius de largitate munerum, alius de caſtitate, alius de virginitate, alius de paupertate, alius de abſtinentia, alius de orationum frequentia, alius de vigilantia, alius de obedientia, alius de abrenunciatione rerum, alius de legendo, alius de ſcribendo, alius de vocis modulatione. Hæc omnia, quæ ſuprà perſtrinximus, vnuſquiſque dum aliquoties talia non iuſſi immoderatè loquuntur, toties in elationem vanæ gloriæ labuntur: & ex ipſo morbo, dum quod dicunt, vindicare contendunt, in ſuperbiam præcipitantur. Propter hoc ergo iugiter iubemus in collecta fratres adeſſe, & non pluſquã. VII. dies interponere, & per omnes dies Dominicos mores priſtinos, & vitia emendare. Et quis in quo deprehenſus fuerit, contra ipſum vitiũ debet pugnare, in quod ſe cognouerit certamen habere. Et quod fortaſſe ab aliis deprehenditur, abſque verecundia debet manifeſtare, qui hoc patitur. Quod ſi minimè fecerit, non ſe putet effugere diabolum; & ſe exiſtimet victorem, ſed victum. Quod ſi manifeſtauerit, & ſe per pœnitentiam aut flagella emendauerit, continuo hoſtem in foueam præcipitabit, & impellet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNES DECANI, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuoſi Epiſc. Brac. cap. 25. cod. Craſſ. monaſterij.

ACEDIÆ SPIRITV.] ἀκηδία, inquit, Suidas, ἡ ἐφύμια, ἀχθηδὼν, λύπη. Δαβὶδ. ἐξ ἐκηδίασεν ἐπ' ἐμὲ τὸ πνεῦμά μου. i. deſidia, dolor, triſtitia. Dauid. & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus. De hoc vocabulo vide Moſchopulum in Schedis, & auctorem veteris etymologici. Hoc vitium maxime infeſtat monachos. Virus eſt, inquit Rabanus lib. 3. de agone Chriſtiano, per quod tepor mentis & ſegnities noxia oritur, quæ hominem inutilem ad omne opus bonum, & procliuem ad inertiam reddit. Hinc naſcitur ſomnolentia, pigritia operis boni, inſtabilitas loci, peruagatio de loco in locum, tepiditas laborandi, tędium cordis, murmuratio, & vaniloquium. Acedia iuxta Caſſianum eſt tædium & anxietas cordis, quę infeſtat anachoretas & vagos in ſolitudine monachos, ma-

Digitized by Google

ximè circa horam diei ſextam, hoc eſt, meridiem, in ipſo ſolis ardore vehementiſſimo, quam quidam putant ſenioresin pſal. 90. dæmonium appellari meridianum. Adſtipulatur S. Antiochus homil. 10. ὁ σφόδρα βαρύτατος (δαίμων) ὅστις περὶ ὥραν ἕκτην ἐμπίπτει τῷ μοναχῷ. i. grauiſſimus (dæmon) qui circa horam ſextam impugnat monachum: quem vide ibi, & Caſſianum libr. 10. Et rectè ſane: licet enim hunc morbum partim ab ipsâ corporis conſtitutione & humoribus, partim à fame, partim ab æſtu immodico manare certum ſit, diabolus tamen, cuius præcipuum eſt opus hominibus iuxta eorum diſpoſitionem inſultare, eiuſmodi morbum & langorem non mediocriter intendere ſolet, humores noxios ad huius veneni inſtillationem irritando. Eius remedium optimum eſt diuinorum librorum lectio, quâ feruor deuotionis paulatim excitatur. Quod olim expertus eſt B. Goſuinus Abbas Aquicinenſis, qui cum eiuſmodi tabe corroderetur, Moralium S. Gregorij lectione hunc morbum depulit, vt eius acta teſtantur. Sunt & alia remedia, vt aſſiduitas boni operis, deſiderium præmiorum æternorum, manifeſtatio tentationis, ſtabilitas loci & propoſiti ſui, exercitium cuiuſlibet artis & laboris, inſtantia orationis & vigiliarum, quæ recenſet Rabanus loco citato.

A PROPRIO MONASTERIO SE AVFERRE DISPONVNT.] Idem notat S. Antiochus homil. citatâ, eiuſmodi enim homines ſunt vagi & inſtabiles, atque etiam ex nimia bile

Bellerophonteis ſollicitudinibus

pleni, ipſi Bellerophonti haud diſſimiles. Nam poſt caſum verè acedioſus.

Ipſe ſuum cor edens campis errabat Alæis.

Apud Tullium libr. 1. de diuinatione. Hæc inſtabilitas manat ex tædio acedioſi, qui à rebus creatis conſolationem, non à Deo emendicans, nihil quod ſibi placeat, inuenire poteſt.

IDONEIS.] Idonei ſunt ſerui, ſiue liberti honorabiliores. Id patet ex libr. 3. legis Viſigothorum tit. 3. l. 9. *Si idoneus ſeruus eſt, qui commiſiſſe detegitur, & idoneum libertum rapuiſſe inuenitur; ſi voluerit Dominus è ſolido cum eo componat.* & paulo poſt: *Sin autem ruſticus, & viliſſimus ſeruus eſſe noſcitur*, &c. Vbi vides diſtinctionem inter idoneum ſeruum, & viliſſimum ſeruum, & mentionem idonei liberti, qui neceſſario à communi & vili liberto diſtinguendus eſt, iuxta mores Viſigothorum, inter quos viuebat hic S. Fructuoſus.

ASSERTIONIS.] Id eſt, orationis.

VINDICARE.] Id eſt, aſſerere, probare, confirmare.

DEPREHENSVS FVERIT.] Alterius delatione.

ET SE EXISTIMET.] Lege, *Nec ſe exiſtimet*, vt habetur in R. MS. Non eſt ille victor, ſed victus à diabolo, qui iuſtè accuſatus non fatetur, ſed procaciter ſuum defendit errorem.

Digitized by Google

Ex Regula S. Caſſiani. Cap. XXVIII.

§. 5.

DECANI autem ſollicitudo, & eruditio hæc erit erga eum, quem ſibi ab Abbate traditum ſuſceperit, vt doceat eum primitus ſuas vincere voluntates; quibus eum diligenter exercens illa ei de induſtria imperet, quæ ſenſerit animo eius eſſe contraria. Quia multis experimentis doctum eſt numquam poſſe monachum ſuas concupiſcentias refrœnare, niſi prius per obedientiam mortificare ſuas didicerit voluntates: nec poterit iram, aut triſtitiam, aut ſpiritum fornicationis extinguere, nec cum fratribus humilitatem firmam perpetuámque retinere, nec in congregatione diutius permanere, qui prius voluntates ſuas non didicerit ſuperare. *Lib. 4. inſt. cap. 8.*

Ex Regulâ Orientali. §. 6.

IN monaſterio ſeniores ſint duo, ad quos vel præſente Abbate vel abſente omnium fratrum diſciplina, & omnis cura monaſterij pertineat, dantes ſibi vices per dies, & diuidentes vnum inter ſe pondus, ac neceſſitatem monaſterij: ex quibus tempore ſuo præſens in monaſterio ſemper erit ad præſtandum Abbati ſolatiũ, vel obſequium aduenientibus fratribus, vel ad procedendũ, vbi neceſſitas cõmunis exegerit; atque diligentiam circa omnia, quæ ad cotidianã cuſtodiam & conuerſationem monaſterij pertinent adhibendam: vt quæcunque ad obſequium vſumque monaſterij facienda ſunt, ſine negligentia, & querela faciant. Alius cũ fratribus erit tempore ſuo exiturus cum ipſis ad omnia opera, & omnem neceſſitatem prouidens, ne quid contra diſciplinam faciant. Qui conſiderans omnes actus ſingulorum, ſi contra rationem facta viderit, vel per ſe emendet, vel Abbati indicet.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VNVM PONDVS.] π *Vnum*, videtur redundare.

EX QVIBVS TEMPORE SVO.] Lege : *Ex quibus vnus tempore ſuo.*

AD PROCEDENDVM.] Quia olim quibuſdam in locis præpoſiti exteriorum negotiorum munera obibant, vt ſuprà obſeruatum eſt.

ALIVS CVM FRATRIBVS, &c.] Iuxta regulam *S.* Pachomij Præpoſitus exit ad opera cum fratribus, vt videre eſt art. 35. eiuſdem regulæ. *Si ſignum datum fuerit, vt egrediantur ad opus: Præpoſitus antecedat eos.* Sic ſupra in regula Magiſtri ſtatuitur, vt ſaltem vnus ex Præpoſitis eat ad opus cum fratribus ſuæ decadis propter diſciplinam.

CVM IPSIS,] Particula: *Cum*, videtur redundare.

Digitized by Google

QVOMODO DORMIANT Monachi.

CAP. XXIX. §. 1.

S.BEN.

SINGVLI per singula lecta dormiant. Lectisternia pro modo conuersationis secundùm dispensationem Abbatis sui accipiant. Si potest fieri, omnes in vno loco dormiant. Sin autem multitudo non sinit, deni aut viceni cum senioribus suis, qui super eos solliciti sint, pausent. Candela iugiter in eadem cella ardeat vsque mane. Vestiti dormiant, & cincti cingulis, aut funibus: & cultellos suos ad latus suum non habeant, dum dormiunt: ne forte per somnum vulnerentur dormientes: & vt parati sint monachi semper, & facto signo absque mora surgentes festinent se præuenire ad opus Dei, cum omni tamen grauitate & modestia. Adolescentiores fratres iuxta se non habeant lecta, sed permixti cum senioribus. Surgentes verò ad opus Dei se moderatè cohortentur propter somnolentorum excusationes.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SINGVLI PER SINGVLA LECTA.] Ita in cod. MS. S. Faronis & in vtroque S. Germani. Ita in vetusta editione Parisiensi, & apud Turrecremata: nec malè: nam lectum aliquando dicitur in neutro genere. Glossæ veteres: *Lectum*, κλίνη.

Digitized by Google

LECTISTERNIA.] Sunt lecti. Sidonius epiſt. 15. libr. 4. *Epulum multiplex, & capaciſſima lectiſternia para.* acta S. Findani cap. 4. *Pro lectiſterniis, lapides velatos inter fratres pauſans occultè corpori ſuppoſuit.* Et in templis lectiſternia lecti ſunt, vt infrà dicetur. Itaque non aſſentior Turrecremataæ qui per lectiſternia hoc loco intelligit loca, in quibus multi lecti ſunt. Nam huic explicationi hæc verba: *Pro modo conuerſationis,* aduerſantur. Quia ſi lectiſternium hoc loco eſſet conclaue, oporteret, vt ij, qui ſunt eiuſdem conuerſationis, id eſt, vitæ, debilitatis, ætatis antiquitatis, ac neceſſitatis in eodem conclaui pauſarent, quod regulæ repugnaret, quæ iubet iuniorum lectos ſenioruin lectis eſſe permixtos, quod ne vix, ac ne vix quidem fieri poſſet, ſi ij, qui ſunt eiuſdem conuerſationis, in eadem cella decumberent. Alia eſt enim conuerſatio ſenis, alia iuuenis. Præterea in eadem linea ſecum pugnaret S. B. qui iuberet monachos in diuerſis lectiſterniis ſeu conclauibus iacere pro modo conuerſationis, & mox præciperet, vt omnes in eodem loco iaceant, ſi ſit minor congregatio, in qua tamen erunt monachi diuerſæ conuerſationis.

SI FIERI POTEST IN VNO LOCO DORMIANT.] Fuit hæc vetus monachorum diſciplina, vt omnes in eadem cella dormiant, maximè propter cuſtodiam caſtitatis & honeſtatis. Ita ſtatuitur Iuſtiniani Imperatoris Authentica 4. *Volumus enim nullum monaſterium ſub ditione noſtrâ conſtitutum ſiue plurimorum hominum eſt, ſiue paucorum monachos, qui ibi ſunt, ab alterutris diuiſos, & propriis habitationibus vti; ſed communiter quidem eos comedere ſancimus: dormire verò omnes in cõmuni, vnoquoque quidem in propria ſtraturâ iacente, in domo verò vnâ collocatos: aut ſi forte non ſufficit ad multitudinem monachorum, in duabus forſan, aut pluribus: non tamen ſeorſum apud ſemetipſos, ſed in commuui teſtes alterutris ſint honeſtatis & caſtitatis.* Idem habetur Authentica 133. Suffragatur Cõcilium Turonenſe 2. can. 14. *Nec liceat monachis cellulas habere commnes, vbi aut bini maneant, aut peculiares reponi poſſint: Sed ſchola labore communi conſtruatur, vbi omnes iaceant, aut Abbate, aut Præpoſito gubernante: vt dum vel tres viciſſim & legunt, & excubant, alij conſolentur: vt non ſolum ſit cuſtodia corporum, ſed & ſurgat pro lectione aſſiduâ profectus animarum.* Primum membrum obſcurum eſt. Ad illa verba; *Aut peculiares reponi poſſint,* in margine cum aſteriſco annotatur τὸ *Singulare.* Ex quibus hanc lectionem elicio: *Aut communes, vbi bini maneant; aut peculiares, vbi ſingulares reponi poſſint.* Et ſic ſenſus clarus eſt, cum prohibet Concilium, ne monachi bini, aut ſinguli maneant, ſed ſtatuit, vt omnes in eadem ſchola, id eſt, conclaui iaceant, tribus viciſſim aut legentibus propter conſolationem animarum, aut excubantibus propter cuſtodiam corporum. Id etiam probatur ex regula Teridij ſeu Tetradij, c. 3. *Cellam peculiarem aut armariolum, vel quamlibet clauſuram nullus habeat: in vnâ ſcholâ omnes maneant.* Quæ verba mirum in modum Concilij locum citatum illuſtrant. Confirmatur etiam S. Cæſarij auctoritate, cap. 7. regulæ: *Nulli liceat ſemotam eligere manſionem, vel armariolum, aut aliquid*

In veteri editione.

Digitized by Google

quid eiusmodi, quod peculiarius claudi possit; sed omnes dimissis lectulis in vnâ maneant cellulâ. & in Recapitulatione cap. 2. *vt nulla cellam peculiarem habeat.* Eamdem rationem secutus est S. Eugendus Abbas, vt in eius actis habetur: *Refutato Archimandritarum more omnes vniuit in medium: destructis namque mansionum aediculis vno cunctos secum Xenodochio quiescere fecit.* Idem videre est in regula S. Fructuosi Bracar. Episc. c. 5. S. Isidori, Magistri, & cuiusdam Patris monachorum, qui hîc à nostro auctore citantur.

SIN AVTEM MVLTITVDO NON SINIT, &c.] Idem statuit Iustinianus Nouellis supra citatis.

CANDELA IVGITER, &c.] Idem statuit S. Eugendus Abbas, vt in eius actis supra citatis habetur: *Et quos causâ vitæ refectionis vna claudebat aedicula, discretis quoque lectulis vna ambiret mansio: cui lumen diei, sicut in oratorio indeficiens præbebatur.* vbi l. τὸ *Dei.*

VESTITI DORMIANT, &c.]

ET VT PARATI SINT MONACHI SEMPER.] Est hyperbaton; & series orationis, sensusque erunt clara, si hæc verba referantur ad illa superiora, hoc modo: *Vestiti dormiant, & cincti cingulis, & funibus, & vt parati sint monachi semper* (subaudi, ad opus Dei) *& facto signo absque morâ surgentes festinent se inuicem præuenire ad opus Dei, cum omni tamen grauitate, & modestiâ; & cultellos ad latus non habeant, cum dormiunt*, &c. Est etiam polysyndethon. Illis autem verbis causa redditur, cur monachi debeant dormire vestiti & cincti: nempe vt dato signo sint prompti & parati ad opus Dei, & festinent se mutuò præuenire. Sed nostra interpretatio clara est ex regula Magistri cap. 11. *Ideo vestitos & cinctos dormire diximus fratres, vt cum hora operis Dei aduenerit, & oratorij index sonuerit noctu, mox parati consurgant.* Causa hyperbati est: quia hæc verba, *& cultellos ad latus*, &c. æquum erat his subiungere. *& cincti cingulis aut funibus.*

ET CINCTI CINGVLIS.] Idem statuit Esaias Abbas orat. 3. *Iturus cubitum* (monachus) *zonâ sua semper præcinctus sit.* Idem faciebat S. Fulgentius Episcopus Ruspensis & monachus, vt in eius actis scribitur c. 1. *Nec depositô saltem cingulo somnum petiuit.* *Sur. 1. Ian.*

SED MIXTI CVM SENIORIBVS.] Supp. *Lecta habeant.* In regula à S. Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi emendata legitur: *Sed mixtim senioribus.*

SE MODERATE COHORTENTVR.] Gestu quodam, aut nutu, non voce; ne horis nocturnis rumpatur silentium.

Dicta S. Augustini ex libro de ciuitate Dei. Cap. III. §. 2.

POPVLVS diu multúmque fatigatus noua Lectisternia, quod numquam antea fecerat, exhibenda arbitratus est. Lecti autem sternebantur in honorem Deorum: vnde hoc sacrum, vel potius sacrilegium nomen accepit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

POPVLVS, &c.] Hæc verba habentur libr. 3. de ciuitate Dei cap. 17. Nulla autem alia ratione à nostro auctore proferri video, quàm quia S. B. lectisterniorum mentionem facit, etsi alio sensu.

LECTISTERNIA.] Seruius in 12. Æn. *Lectisternia dicuntur, vbi homines in templo sedere consueuerunt.* S. Isidorus libr. 15. Orig. cap. 5. *Lectisternia dicuntur, vbi homines sedere consueuerunt.* Sed locus castigãdus est ex Seruio, vnde sumptus est, vt antecedentia, & legendum: *Vbi homines in templo*, &c. Vbi τὸ *Sedere*, latius sumitur. Nam in lectisterniis non sedebant, sed recumbebant. Vnde in sacris Herculis ad aram maximam non fiebat lectisternium, quia epulantes sedebant, vt clarum est ex Macrobio libr. 3. Saturn. *Non vacat, quod dixit, sedili. Nam propria obseruatio est Herculis sacris epulari sedentes. Et Cornelius Balbus* ἐξηγητικῶν *libro* 18. *Ita ait: apud aram maximam obseruatum, ne lectisternium fiat.* Sunt autem in hoc S. Augustini loco lectisternia sacra quædam Romanorum quæ stratis in templo lectis in honorem quorumdam Deorum ad sedandam pestilentiam alioſque morbos in vrbe grassantes fiebant, quorum prima origo manauit à quodam Valesio Sabino, qui in somnio admonitus per alueum Tyberis venit ad quemdam locum nomine Tarentum in campo Martio & calefactam aquam ad fumum inde erumpentem propinauit duobus filiis, & filiæ ex peste laborantibus, qui cum sanati essent, ad aram Ditis & Proserpinæ subterraneam ibi forte repertam nigras hostias mactauit, ludosque & lectisternia tribus continuis noctibus fecit, vt docent Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. & Zosimus lib. 1. hist. Vnde Ausonius in gripho de ternario numero.

Trina Tarentino celebrata trinoctia ludo.

Sacrum hoc primitus Romam inuectum est sub Tribunatu militari L. Titinij, P. Meneuij Racilij, C. Genutij, & L. Attilij an. V.C. CCCLIV. vt docet Liuius libr. 3. cum post electionem horum Tribunorum militum

Digitized by Google

subiungit: *Triſtem hiemem ſiue ex intemperie cœli raptim mutatione in contrarium factâ, ſiue aliâ quâ de causâ grauis peſtilenſque omnibus animalibus æſtas excepit: cuius inſanabili pernicie, quando nec cauſa, nec finis inueniebatur, libri Sibyllini ex Senatus conſulto aditi ſunt; Duumuiri ſacris faciundis, Lectiſternio tunc primum in vrbe Romana facto, per dies octo Apollinem, Latonamque & Dianam, Herculem, Mercurium, atque Neptunum tribus, quàm ampliſſime tum apparari poterat, ſtratis lectis placauere.* Sed Valerius Maximus cap. citato originem refert ad Publicolam, qui primo anno poſt reges exactos graſſante per vrbem peſtilentiâ ad prædictam Ditis & Proſerpinæ aram hoſtias mactauit, ludóſque, & lectiſternia per trinoctium in campo Martio celebrauit.

Ex Regula Magiſtri. Cap. XI. §. 3.

SINGVLOS præcipimus, non binos per lectos dormire. Eleuans ſe frater ſi lectum ſuum bene non cooperuerit, pœnæ nomine in ſequenti refectione merum non accipiat. Cum dormient, veſtiti dormiant, & cincti, id eſt, aut cingulis, aut retibus, aut corrigiâ, Bracili fratrem in nocte vti ideo prohibemus; ne dum ſe regirat per ſomnum oppreſſus, exiens per thecam mucro cultelli carni eius figatur. In die verò cingantur bracilibus, docente de S. Ioanne Scriptura: *Et circa lumbos erat cinctus zona pellicea.* Et ideo veſtitos ac cinctos dormire diximus fratres; vt, cum hora operis Dei aduenerit, & oratorij index inſonuerit noctu, mox parati conſurgant, dicente de hoc ſcriptura: *Et index meus in matutinis. Si dicebam narrabo ſic.* Nam ideo index nomen accepit ab eo quod ſono ſuo pſallendi indicet horam aduenisſe. Ideo de eo Prophera dicit: *Si dicebam narrabo ſic.* Hoc eſt, cum indicat aduenisſe horam pſallendi, ſic narrabo laudes Domini. Inde ergo veſtiti & cincti debent fratres dormire: quia non licet fratri membra ſua nuda contingere. Nam exinde immunditiæ libidinum in animo ingeruntur. Cum membrorum nuditas tactu contingitur, fœminarum illico cordis deſideria titillantur: vnde per ſomnum coinquinantur membra ſorditate. Et maximè ideo veſtiti & cincti debent fratres dormire, ne quærentes res ſuas in obſcuro vel cingula [ab] ingredientibus oratorium ſollicitis vel paratis fratribus; cum adhuc illi

Luc. 3.

Pſ. 72.

ibid.

Digitized by Google

lectos ſuos per neglegentiam in obſcuro ſubuertendo, & diſſipando reuoluunt, aliquot orationes perdant aut pſalmos. Lectis eorum lectos habeant præpoſiti prope propter aliquam, vt diximus, vitiorum culpam in eis emendandam: & vt reuerentius præſente Maiore dormiant. Menſæ eorum preſentes ſint, vt cum eis & moderate manducent. Huic de numero in aliquo loco ſi ſine præcepto tam Abbatis, quàm Præpoſiti frater foras exierit; ab eis ſollicitè requiratur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SINGVLOS PRÆCIPIMVS, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magiſtri cod. Corb. in fine eiuſdem vndecimi capitis.

MERVM NON ACCIPIAT.] Per merum intelligit cyathum aut calicem meri, qui initio refectionis fratribus dabatur, vt patebit ex eadem regulâ infra.

RETIBVS.] Ita apud Smaragdum, qui hunc locum profert. Sed lege: *Reſtibus*, vt habetur in R. MS. cod. Corb. i. funibus, iuxta S. Benedictum, quem ipſe Magiſter ſequitur: *Cincti cingulis aut funibus.*

BRACILI.] Id eſt, zonâ, vt ex hoc loco clarum eſt. Apud Smaragdum legitur; *Bracale*, ſed male. De bracili infra commodius.

ET CIRCA LVMBOS, &c.] Luc. 3. Sed hæc citantur ex memoriâ, non ex codice.

ET IDEO VESTITOS, &c.] Prima eſt ratio, cur veſtiti, & cincti dormiant monachi.

ORATORII INDEX.] Index hoc loco eſt, ſignum, nola, ſeu campana.

ET INDEX MEVS.] Hæc lectio habetur apud Caſſiodorum, & in his commentariis, qui vulgò S. Hieronymo tribuuntur, quæ eſt pſalterij Romani. Quamobrem in editione Fabri male legitur: *Iudex*, Sed forſan error eſt typographicus. In vulgatâ verſione, eſt: *Caſtigatio mea.* In textu Græco, ἔλεγχός μου. i. argumentatio mea, reprehenſio mea. In textu Hebraico תוכחתי *Vetocachthi.* i. correptio mea. Sed hic Magiſter ſequitur ſenſum accommodatitium. Caſſiodorus per indicem intelligit Chriſtum.

INDE ERGO, &c.] Alteram producit rationem, cur monachi veſtiti dormiant.

IMMVNDITIÆ.] Ita in R. MS. legitur. & in cod. Vind. Apud Smaragdum, *Incentiua.*

DESIDERIA TITILLANTVR.] lege, vt apud Smaragdum: *Deſiderio titillatur.*

Digitized by Google

SORDITATE.] Ita in R. MS. apud Smaragdum legitur: *Sordidè.*

ET MAXIME IDEO VESTITI, &c.] Tertia ratio est, cur vestiti dormiant monachi.

AB INGREDIENTIBVS.] particula: *Ab*, redundat.

ALIQVOT ORATIONES PERDANT AVT PSALMOS.] cum tardius veniunt ad oratorium iam inceptis vigiliis.

HVIC DE NVMERO.] In R. MS. legitur: *Huic deno numero.* legendum puto: *Hoc de deno numero*, nempe cuiusque decadis, seu decaniæ.

Ex Regula Magistri. Cap. XXIX. §. 4.

ÆSTIVO tempore, dicta Sexta, aut in ieiunio, aut post refectionem omnes requiescant; & noctibus ipsis brevibus sobrij à somno fratres diuino operi, & orationi breues consurgant. Nam in atrio, vel in triclinio lecta in ordine, in circuitu ordinentur: in quo circuitu lectum Abbas in medio habeat considerans omniũ ouium suarum gregem intra vnum ouile collectum quasi diligens ac sollicitus pastor adtendat. In quo atrio pendeat cicendelus, qui cotidie à cellerario factus ab hebdomadariis adseram incendatur, vt videant diuersi, quomodo se collocent: & postquam se omnes collocauerint, à supra dictis tutetur, si forte indigentia olei in monasterio sentiatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ÆSTIVO TEMPORE, &c.] Extat in R. MS. eiusdem Magistri cod Corb. cap. 29.

AVT IN IEIVNIO.] Locus ita intelligendus, vt die ieiunij pausent post sextam fratres ante refectionem in æstate. Idem statuitur. 1. Add. Capitul. Lud. Imp. tit. 71. *Vt quando fratres æstiuo tempore ieiunant, post Sextam dormiant*, nempe ante refectionem, quæ fit tantum horâ nonâ, hoc est, tertiâ nostrâ postmeridianâ.

POST REFECTIONEM.] Id est post prandium, diebus videlicet, quibus non ieiunatur.

BREVES CONSVRGANT.] Lege: *Leues consurgant.*

ATRIO.] Atrium hoc loco pro quâdam amplâ aulâ, seu conclaui sumitur.

Digitized by Google

TRICLINIO.] A tribus lectis, vt vulgò notum est. Donatus in Heauton. Terentij. *Lectis enim stratis antiqui cœnabant, vnde triclinium à tribus lectis.* Ita Seruius 1. Æn. Isidorus libr. 15. Orig. cap. 3. *Triclinium est cœnaculum à tribus lectis discumbentium dictum.* Hîc tamen non pro loco conuiuij. sed somni sumitur.

LECTVM ABBAS IN MEDIO HABEAT.] In quo dormiat: non enim olim Abbatibus erant palatia: sed in eodem cum fratribus dormitorio pausabant: vt faciebat S. Eugendus Abbas Iurensis, quemadmodum videre est in eius actis apud Surium. 1. Ianu. *Destructis namque mansionum ædiculis vno cunctos secum Xenodochio quiescere fecit.* Id decretum est in Concilio Francofordiensi sub Carolo Magno cap. 4. *Vt Abbas cum suis dormiat monachis secundùm regulã S. B.* Dixit Concilium secundùm regulam S. B. quia S. P. dixit: *Omnes in vno loco dormiant.* Qui dicit omnes, neminem excipit. Id etiam satis clarum est exactis S. Lamberti Martyris. Nec est quod quis opponat S. B. & Seruandũ Abbates in turri decubuisse eorum discipulis in opposito habitaculo quiescentibus. Nam tunc erant extra sua monasteria: & Seruandus quidem conuenerat S. B. vt patet ex ea historiâ; nec S. Benedictus erat in Cassino monte, vt palam est ex his verbis. *Cui tantum hoc obstupescenti miraculum vir Dei per ordinem, quæ fuerant gesta, narrauit, statimque in Cassinum castrum Religioso viro Theoprobo mandauit, vt ad Capuanam vrbem sub eâdem nocte transmitteret.* Itaque dicendum est tunc dispensatione diuinâ ob futurum miraculum, & aliâ rationabili causâ, factum esse, vt hi Abbates seorsum à discipulis decumberent.

S. Greg. 1. dial cap 25.

CICENDELVS.] Cicendelus vbique Magistro in suâ Regula, alibi cicendela, cicendele & cicindilis, est candela, lucerna, Glossæ Græco-latinæ: Καιδήλα, *Cicendela.* Glossæ Isidori: *Licini, candelæ, lucernæ, cicendelia* Glossæ Arabico-Latinæ dictæ: *Licinius quasi lucius; est enim cicindela lucerna,* meminit S. Greg. Turonensis l. 4. hist. c. 3. *In sacrarium autem sub velum transiens cicindilem extinguere voluit.* & Seruius in 1. Æn. *Alij funalia appellant, quod in Cicendula lucet.* l. *Cicendela.* A cicendela, quod est scarabeorum genus, quod volando lucet, de qua S. Isidorus libr. 12. Orig. cap. 8. *Cicendela scarabeorum genus est, eò quòd gradiens vel volans lucet.* Festus: *Cicindela genus est muscarum, quod noctu lucet, videlicet à candore, vnde etiam, candelabra putantur appellata.* Quod satis patet ex his vitæ S. Cæsarij Arelatensis verb. l. 2. *Dum cicindilẽ concinnaret, de manib⁹ super lapides lapsa est, quæ nec versa est, nec fracta, nec extincta.* Papias: *Cicendela species scarabeorum dicta, quod volans cãdet, id est, lucet, inde dicitur, cicendele, quia similiter luceat: quæ cicendelia vitreas lampadas vocamus.* Sunt ergo cicendelæ lampades illæ vitreæ quæ de laqueari pẽdent. Vnde hoc loco magister. *In quo atrio pendeat cicendelus,* & c. 95. *Vel intra eam cicindelum suspensum & factum incendant.* Munitæ erant oleo & myxo papyraceo, hoc est, iunceo. S. Gregorius Turonensis in vitis Patrum cap. 8. *Gratum est illud addi miraculis, quod accensus ad lectum eius fece-*

Digitized by Google

vit cicendilis & paulo poſt. *Lychni in eâ ingiter accenduntur. Vnus igitur ex his per quadraginta dies totidemque noctes, vt ipſe adituus aſſeruit, abſque vllius fomenti adiutorio perduranit ſplendens, in quo nec papyrus addita nec gutta olei eſt ſtillantis adiecta.* Itaque cum Cicendela appellatur candela, per candelam lampas vitrea eſt intelligenda, quod patet ex Zacharia Papa, qui in dialogis S. Gregorij eiuſmodi lampades interpretatur καυδήλας. libr. 1. cap. 5. *vnde lampades accenderet.* Zacharias ὅθεν τὰς καυδήλας ὀφείλει ἅψαι. & c. 7. *Cum idem vir Dei lampades vitreas in oratorio lauaret.* Zacharias ἐν ὅσῳ ὁ σβάσιμος ἀνὴρ καυδήλας ἐν τῷ εὐκτηρίῳ ἔπλυνεν.

TVTETVR.] Id eſt, extinguatur. cap. 19. eiuſdem regulæ: *Candelas monaſterij à Cellerario factas cotidie ipſi incendant & tutent.* Antiquus ordo Romanus cap. de officiis in cœna Domini: *Lumen autem Eccleſiæ apud Romanos ab initio cantus nocturni inchoatur extingui: hoc tamen ordine, vt ab introitu ipſius Eccleſiæ incipiat paulatim tutari.* & paulo poſt. *Initio pſalmi primi ſit cuſtos ſemper paratus in loco dextræ partis Eccleſiæ prope lampades. At vbi audierit primam antiphonam in manu ſuâ tutat lampadem vnam, in fine verò pſalmi tutat aliam ſiniſtræ partis. Sic vnâ ex parte alia ex aliâ tutentur vſque ad Euangelium: in Euangelio verò ante Benedictus non dicatur lectio. Sed tantùm verſus: & ſtatim tutatur mediana lampas.* Gallice, *tuer la chandelle.*

Ex Regula S. Iſidori. cap. XV. §. 5.

ABBATEM cum fratribus pariter in congregatione commorari oportet, vt communis conuerſatio, & teſtimonium bonæ vitæ, & reuerentiam præbeat diſciplinæ. Fratres quoque omnes, ſi poſſibile eſt, in vno conclaui commorari decet. Quod ſi difficile fuerit, certè vel decem, quibus vnus eſt præponendus Decanus, quaſi rector, & cuſtos. Nocte, dum ad dormiendũ itur, ſeu poſtquam quieſcitur, alteri nemo loquatur. In nocturnis tenebris nemo loquatur fratri, cui obuiat. Duobus in lecto iacere non liceat. Lux autem nocte dormientium locum inluſtret; vt pulſis tenebris teſtimonium pateat ſingularis quietis. Monachi ſtratus in nulla turpi cogitatione verſetur; ſed in ſola contemplatione Dei accumbens, & requiem corporis, & quietem habeat cordis, cogitationeſque prauas à ſe repellat, boniſque obiectis turpes à ſe reii-

Digitized by Google

ciat. Nam animi motus imaginibus suis agitur, & qualis vigilanti cogitatio fuerit, talis & imago per soporem occurrit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ABEATEM CVM FRATRIBVS, &c.] Hæc reperire est in regula S. Isidori excusâ cap. 13.

DVOBVS IN LECTO VNO IACERE NON LICEAT.] Propter castitatis custodiam. Idem S. Isidorus cap. 17. regulæ suæ inter grauia peccata recenset: *Si cum altero in vno lecto iaceat monachus.* Idem prohibet Magister: *Singulos præcipimus, non binos per lecta iacere* S. Fructuosus Episc. Brac. *Duo in vno lecto non iaceant.* S. Pachomius art. 53. regulæ suæ: *Nullus cum altero dormiat.* Concilium Turonense. 2. can. 15. *Vt ergo sinistræ existimationis aditus amputetur, nullus sacerdotum, ac monachorum colligere alium in suo lecto præsumat.* Quod etiam satis innuit S. P. B. cum ait: *Singuli per singula lecta dormiant.*

INLVSTRET.] In R. S. Isidori excusâ: *Illuminet.*

SINGVLARIS QVIETIS.] Quies singularis hîc est, cum singuli monachi in singulis stratis iacent.

SED IN SOLA CONTEMPLATIONE DEI ACCVMBENS.] Hoc est etiam animæ deuotæ singulare exercitium, quod præscribit virginibus sacris S. Ambrosius libr. 3. de virginibus. *Sed etiam in ipso cubili volo psalmos cum oratione Dominicâ frequenti contexas vice, vel cum euigilaueris, vel antequam corpus sopor irriget; vt te in ipso quietis exordio rerum secularium curâ liberam diuina meditantem somnus inueniat.*

Ex Regulâ S. Fructuosi. cap. XVII. §. 6.

DVo in vno lecto non iaceant, nec dormire extra cubile proprium cuiquam licentia pateat. Interuallum singulorum lectorum singulis cubitis intercedat: ne dum inuicem proximant corpora, nutriant libidinis incentiua. In tenebris nemo loquatur alteri; nec accedat iunior quilibet ad lectum alterius post Completam.

Dvo

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DVO IN VNO LECTO, &c.] Habetur in R. MS. S. Fructuosi Episc. Bracar. cod. Crass. cap. 17.

INTERVALLVM, &c.] In R. MS. *Inter aulam singulorum lectorum singuli cubiti intercedant.*

INCENTIVA.] Glossæ Isidori: *Incentiua, aculei vitiorum.*

IN TENEBRIS, &c.] Sumpsit ex S. Isidoro; *In nocturnis tenebris nemo loquatur fratri, cui obuiat.*

POST COMPLETAM.] Completa est Completorium.

Ex Regula S. Ferreoli. Cap. XXXIII.

§. 7.

VT duo quamlibet proximi, vel amici propter secretam orationem, quæ nullo teste melius ad Deum dirigitur, vt maiorem licentiam orandi credat sibi mens cõpuncta concessam, dum neminem vigiliæ suæ testem timescit, aut iudicem. Vigilandum ergo, orandum atque psallendum. Curet vnusquisque minimam noctis somno ducere portionem; vt non decipiatur ab inimico, qui est liber otioso: quia omnino non potest cubile proprium nisi vigilans vindicare. Imitandum enim videtur quod Propheta nobis sub quadam ammonitione decantat: *Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrimis meis stratum meum rigabo.* Et iterum: *In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dominum.* Et illud: *Memor fui nocte nominis tui, Domine, & custodiui legem tuam.* Hoc ergo vt deuotus vnusquisque vocatione concessa vtilius, possit implere, strati sui, vt supra diximus, erit ipse solus possessor habens secum meliori commutatione pro dormitorio fratrem Dominum vigilantem.

Locus corruptus.

Ps. 6.

Ps. 133.

Ps. 118.

Locus corruptus.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT DVO QVAMLIBET PROXIMI, &c.] Hic locus corruptus est ob quædam verba prætermissa; quæ ex Smaragdo supplenda sunt, hoc modo: *Vt duo quamlibet proximi vel amici propter secretam orationem, quæ nullo teste melius apud Deum dirigitur, vno lecto non teneãtur.* Et sensus clarus est. Nam hoc toto capite nihil aliud intendit S. Ferreolus, quam vt monachi separati in singulis lectis quiescant, vt possint liberius in ipso lecto orationi vacare. Vnde in fine capitis ait: *Hoc ergo vt deuotus vnusquisque vacatione concessâ vtilius possit implere, strati sui, vt suprà diximus, erit solus possessor.*

QVI EST LIBER OTIOSO.] Id est, qui facile otioso assidet, & vacat. Otiosis enim monachis diabolus delectatur.

VINDICARE.] Videntur deesse hæc verba: *A turpi cogitatione, & illusione*, vel similia.

IMITANDVM ENIM VIDETVR QVOD PROPHETA, &c.] Præclare S. Ambrosius lib. 3. de Virginibus: *Iam illud quis non ad nostram institutionem dictum intelligat, quod ait sanctus Propheta, lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrimis meis stratum meum rigabo. Nam sine lectum inxta literam intelligas, tantam vbertatem ostendit profundi oportere lacrimarum, vt lauetur lectus, stratum rigetur fletibus obsecrantis (fletus enim præsentium, merces est futurorum; quoniam beati qui fletis, ipsi enim ridebitis) sine pro corpore accipiamus propheticum illud, delicta corporis pœnitentia lacrimis abluamus.*

PRO DORMITORIO FRATREM.] Locus corruptus. l. *Pro dormiente fratre*, vt apud Smaragdum. Sensus est: solus in strato monachus, dum orationi vacat, pro dormiente fratre Dominum habet secum vigilantem.

Ex Regulâ cuiusdam. Cap. XIV. §. 8.

OMNES, si fieri potest, vna domus ad dormiendum capiat, præter si infirmitas, aut senilis ætas poposcerit, aut culpa damnauerit, aut nouitas probata non fuerit, vt cellâ separentur. Omnes vestiti dormiant. In domo qua dormitur, per totam noctem lucerna ardeat. Ad cursum verò cum festinatione surgentes signum Crucis Christi fronti inferant, simulque sub silentio dicant: *Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me, festina.*

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AVT SENILIS ÆTAS POPOSCERIT, &c.] Indultum olim fuit senibus, & infirmis habere cellas separatas ab aliorum consortio. S. Isidorus cap. 19. regulæ: *Nullus peculiariter separatam sibi ad habitandum cellam expetat, præter eum, qui fortasse morbo, vel ætate defessus, & hoc ex consulto patris monasterij promeruerit.* Concilium Agathēse can. 38. *Seruandum etiam de monachis, ne eis ad solitarias cellulas liceat à congregatione discedere, nisi forte probatis post emeritos labores, aut propter infirmitatis necessitatem ab Abbatibus asperior regula remittatur. Quod ita demum fiet, vt intra eadem monasterij septa manentes sub Abbatis potestate separatas habere cellas permittantur.* Per probatos post emeritos labores intelligit Concilium senes illos, qui diuturna obseruantiâ probati, vt emeriti censendi sunt. Probatis indulgentur cellæ: nam senibus infrunitis, & pueris centum annorum non adeo tutum esset eas concedere. Dabantur etiam cellæ separatæ iis, qui contemplationis studio ab aliorum fratrum consortio secedebant; quos Hesychastas, Anachoretas, atque etiam Inclusos appellabant, vt notum est ex Nouellâ 5. Iustiniani: *Nisi tamen quidam eorum in contemplatione & perfectione degentes vitam remotam habeant in hospitio, quos vocare Anachoretas, & Hesychastas.* i. *quiescentes consueuerunt, tanquam à communione ad meliora exceptos.* Idem statuitur Nouellâ 133. Hesychastarum mentio fit in pœnis breuibus S. Basilio adscriptis art. 33. Εἴ τις ἐυρεθῇ λαλῶν ἐις τὰ κέλλια ἐκτὸς τῶν ἐνοικούντων αὐτὰ, ἢ τῶν ἡσυχαζόντων, &c. i. Si quis inuentus fuerit loquens in cellis præter illos, qui eas habitant, & quiescentes, priuetur benedictione. Vbi male interpres; *Præter eos, qui ædificant illas, & qui quietem & silentium imperant.* At hi quidem infra septum cœnobij cellas habebant. Sed alij fuerunt, qui in cellis haud procul à monasterio habitabãt, siue inclusi essent, siue non. Horum est auctor S. Basilius: ἵνα μὴ τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον ᾖ, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. i. ne contemplatio communicationis expers esset, nec vita practica, seu communis contemplatione careret, ait S. Gregorius Nazianzenus orat. 20. Eum imitatus Cassiodorus non longè à monasterio suo Viuariensi secreta montis Castelli præparauit, ad quæ monachi contemplationis cupidi secederent, vt ipse testatur cap. 29. libri de diuinis lectionibus. Hinc partim sumpsere initium cellæ illæ, quas Prioratus, Obedientias seu præposituras vocant, quæ Abbatiis subditæ vnum aut paucos monachos complecti solent. Partim ex famâ Abbatum ad quos cum multi discipuli confluerent, nec eos angustiæ sui monasterij caperent, non longè à monasterio, atque etiam aliquando procul, cellas seu monasteriola ædificabant, ad quæ redundantes monachos sub suo tamen regimine victuros mittebant, vt planum est ex multis sanctorum Abbatum actis. Partim etiam ex annexione mona-

Digitized by Google

ſteriorum, quæ aut bello diruta erant, aut quorum reditus pene exhauſti, vt ditiorum monaſteriorum facultatibus inſtaurarentur, eorumque iuri cederent. Vt videre eſt libr. 8. Regeſti S. Gregorij Papæ epiſt. 39. & libr. 9. epiſt. 67. & ſequenti, in quâ Eccleſia S. Georgij accreſcit monaſterio Mariniani Abbatis: Partim ex munificentiâ Epiſcoporum, Regum, Imperatorum, Principum & Dynaſtarum, qui multas Eccleſias monaſteriis adiunxerunt. Vt notum eſt ex libro, qui inſcribitur Bibliotheca Cluniacenſis, & ex libello de Abbatibus Maioriſ-monaſterij, multiſque veteribus chartis & monumentis: Partim ex reformatione regularis obſeruantiæ, ratione cuius multæ Abbatiæ plurimas cellas & prioratus, imò & Abbatias, quæ ideo in prioratus mutatæ ſunt, ſuæ ditioni ſubiecerunt. Et Cluniacus, & Maiuſ-monaſterium propè Turonès. Partim ex ipſis monaſteriorum prædiis, quæ cum redundarent, ex iis Abbates prioratus fundarunt. Horum autem prioratuum ſiue Cellarum vſus conceſſus fuit olim Abbatibus in ſynodo Abbatum Aquiſgranenſi tit. 44. *Abbatibus liceat habere cellas, in quibus monachi ſint aut canonici: & Abbas prouideat, ne minus de monachis habitare permittat, quàm ſex.* Sed vt redeamus ad Cellas cœnobitarum, Ægyptij monachi bini in Cellâ habitabant, vt liquet ex Caſſiano libr. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 16. *Si cum illo, qui cellæ ſuæ cohabitator non eſt, confabulari quantulumcúmque præſumpſerit.* Et eiuſmodi cohabitator *ſyncellita* appellabatur apud Caſſianum Collat. 20. c. 2. id etiam fiebat in monaſteriis Syriæ & Palæſtinæ, vt videre eſt eadem collat. cap. 1. Idem inſtitutum ſecutus videtur S. Columbanus, vt notum eſt ex eius Pœnitentiali MS. vbi eadem verba profert, quæ ex libr. 4. de inſtitutis citauimus. Sed Tabenneſiotæ monachi etiam Ægyptij ex inſtituto S. Pachomij tres in cella ſimul habitabant, vt planum eſt ex Palladio cap. de Tabenneſiotis, *πίνουσι δὲ κέλλας διαφόρους ἐν αὐτῇ, καὶ τρεῖς κατὰ κέλλαν μένουσιν.* i. fac diuerſas cellas in eâdem domo, & tres per ſingulas cellas maneant. Aliquando tamen in cœnobiis Ægyptiorum ſoli in cellis habitabant, vt obſeruare licet apud eundem Caſſianum lib. 2. de orationibus nocturnis cap. 12. *Ad ſuam recurrens cellulam, quam aut ſolus, aut cum alio tantùm inhabitare permittitur.* Sed locus de ſenibus, aut debilibus intelligéndus eſt.

CVLPA DAMNAVERIT.] Nempe excommunicatione: nam, vt infrà docebitur, excommunicati in cella ſeparata habitabant.

AVT NOVITAS, &c.] Intelligit nouitios, quos etiam excludit à communi dormitorio monachorum, iuxta regulam S. Benedicti.

VT CELLA SEPARENTVR.] Eſt traiectio. Referendum ad verbum: *popoſcerit.*

SVRGENTES SIGNVM CRVCIS, &c.] Ita in memoriali qualiter in monaſterio viuendum ſit. *Nocturnis horis, cum ad opus diuinum de lectulo ſurrexerit frater, primùm ſignum ſanctæ Crucis ſibi imprimat per* 3. p. app. Apoſt. Angl. *inuocationem ſanctæ Trinitatis.* Et in Concilio Vvintonienſi ſub S. Dun-

Digitized by Google

Clem. Reyneri.

ſtano cap. 1. *Ideóque omni tempore nocturnis horis, cum ad opus diuinum ſurrexerit frater, primùm ſibi ſignum crucis imprimat.*

SUB SILENTIO DICANT, DEUS IN ADIVTORIVM, &c.] In citato memoriali, præcipitur recitatio Pſalmi. *Deus in adiutorium*, &c. præmiſſo verſiculo; *Domine labia mea aperies*, &c. *Deinde dicat verſum, Domine labia mea aperies; inde pſalmum: Deus in adiutorium meum intende, totum cum gloria.* Ita etiam in citato Concilio Vvintonienſi: *Deinde dicat verſum: Domine labia mea aperies, deinde pſalmum, Deus in adiutorium meum intende.* Quid verò huius Concordiæ auctor ante vigilias nocturnas recitandum vel faciendum ſtatuerit, vide ſupra in eius vita.

Digitized by Google

DE EXCOMMVNICATIONE culparum.

Cap. XXX. §. 1.

SI quis frater contumax, aut inobediens, aut ſuperbus, aut murmurans, vel in aliquo contrarius exiſtens ſanctæ regulæ, & præceptis ſeniorum ſuorum, contemptor repertus fuerit, hic ſecundùm Domini noſtri præceptum ammoneatur ſemel & ſecundò ſecretè à ſenioribus ſuis. Si non emendauerit, obiurgetur publicè coram omnibus. Si verò neque ſic correxerit, ſi intelligit, qualis pœna ſit excommunicationi ſubiaceat. Sin autem improbus eſt, vindictæ corporali ſubdatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS FRATER, &c.] Huius loci mentionem facit Ioannes Sareſberienſis epiſt. C. & S. Fructuoſus apud Henricum Caniſium tom. 5. antiquæ lectionis.

PRÆCEPTIS SENIORVM SVORVM, &c.] Hæc ita diſtingue, *Vel in aliquo contrarius exiſtens ſanctæ regulæ, & præceptis ſeniorum ſuorum, contemptor repertus fuerit.* Ita diſtinguunt Smaragdus, editio Colonienſis, cod. vterque MS. S. Germ. & S. Far. Et ſenſus eſt: ſi frater] vitiis ſupra enumeratis nempe contumaciâ, inobedientia, murmuratione, aut regulæ, ac præceptorum ſeniorum ſuorum violatione

Digitized by Google

contaminatus ea quæ ſalutis ſuæ ſunt, contemnere repertus fuerit, nec vitia emendare curauerit, moneatur, &c. Aliter S. Dunſtanus, & vetus editio Pariſienſis: *Vel in aliquo contrarius ſanctæ regulæ, & præceptis: ſi ſeniorum ſuorum contemptor repertus fuerit.* Turrecremata ita diſtinguit: *Vel in aliquo contrarius ſanctæ regulæ, & præceptis, ſeniorum ſuorum contemptor repertus fuerit*: Et ſic exponit: *Quintus eſt* (caſus) *aut ſi fuerit vel in aliquo contrarius exiſtens ſanctæ regulæ, & præceptis per aliquod videlicet malum opus, quod ſanctæ regulæ repugnet, & aduerſetur. Sextus eſt, ſi ſeniorum ſuorum contemptor repertus fuerit.* Prior tamen expoſitio præſtare videtur: tum quia τὰ, *præceptis*, referendum eſt ad τῶ, *ſeniorum*: Tum quia excommunicatio maximè eorum eſt, quinon ſolùm ſeniores, ſed etiam ea quæ agenda ſunt, contemnunt; ac proinde emendare nolunt. In vulgatis editionibus legitur: *Et præceptis ſeniorum ſuorum contemptor repertus fuerit.* Sed hoc tanquam ſolœce aſſidens repudiandum eſt. In editione Colinæi: *Et præceptorum ſeniorum ſuorum contemptor*, &c. Sed caſus mutatus eſt ex induſtria.

QVALIS PŒNA SIT.] Supp. excommunicatio. Eſt autem traiectio: nam iuxta communem loquendi vſum, dicendum erat: *Excommunicationi ſubiaceat, ſi intelligat, qualis pœna ſit.*

EXCOMMVNICATIONI SVBIACEAT.] Hæc eſt propria excommunicatio, quam maiorem vocant Theologi: nam ex parte excommunicati præcedit contumacia, & contemptus, & grauitas culpæ: ex parte excommunicantis trina admonitio.

SIN AVTEM IMPROBVS.] Gloſſæ veteres: *Improbus*, ἀναιδὴς. i. impudens. Et improbitas ἀναίδεια. i. impudentia. Luc. 11. διὰ γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ. i. propter impudentiam eius. Rectè in verſione communi: *Propter improbitatem eius.* Improbus ergo monachus eſt impudens, pertinax in malitiâ. S. Fructuoſus apud Caniſium ſuprà ſcribit improbum appellari à S. B. contumacem, aliquando tamen improbum dici cum, qui etſi ſæpe corripiatur, non tamen contradicit regulari diſciplinæ.

Ex præceptis & inſtitutis B. Pachomij.
Cap. IX. §. 2.

QVI mentitur, & odio quemquam habere fuerit deprehenſus, aut plus ioco, quàm honeſtum eſt, deditus, aut otioſus, aut durè reſpondens, aut habens conſuetudinem fratribus detrahendi, vel his qui foris ſunt: & omnino quicquid contra regulam ſcripturarum eſt, & *Art. 119 reg. exc.*

monaſterij diſciplinam, audiet Pater monaſterij, & vindicabit iuxta menſuram opúſque peccati.

Item eiuſdem. §. 3.

QVI facilis ad detrahendum, dicitque quod non eſt; ſi in hoc peccato eſt deprehenſus, monebunt eum ſecundò. Et, ſi audire contempſerit, ſeparabitur extra conuentum fratrum ſeptem diebus, & panem tantùm cum aqua accipiet, donec polliceatur, atque confirmet, ſe ab hoc vitio receſſurum; & ſic dimittetur ei.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI FACILIS AD DETRAHENDVM, &c.] Habetur in regula S. Pachomij art. 84. vbi legitur: *Qui eſt facilis, &c.* Idem prorſus ſtatuitur in Concil. Agathenſi apud Iuonem 13. parte Decreti cap. 64. *Si quis promptus faciliſque eſt ad detrahendum dicenſque quod verum non eſt, ſeptem dies in pane & aqua ſequeſtratus à fraterno conſortio pœniteat.* Sed cum hæc non extent in concilio Agathenſi, credibil eſt ex regula S. Pachomij ſumpta, & citationem minus rectam eſſe.

PANEM TANTVM CVM AQVA ACCIPIET.] Antiqua hæc multa ſeu pœna Clericis & monachis irrogata panis & aquæ refectio. S. Iſidorus cap. 18 regulæ: *Certe ſi plurimorum dierum illata fuerit excommunicationis ſuſpenſio, ſola panis & aquæ in veſpertinum erit adhibenda refectio.* Concilium Tarraconenſe. i. can. 1. *Si verò religioſus, vel monachus, in cellâ monaſterij incluſus pœnitentia lamentis incumbat, vbi ſingulari afflictione panis & aquæ victum ex Abbatis ordinatione percipiat.* S. Columbanus in Pœnitentiali MS. *Si quis ante horam nonam quartâ ſextâque feria manducat, niſi infirmus; duos dies in pane & aquâ viuat. Si quis dixerit mendacium neſciens, L, verbera; ſciens & audax, in pane & aquâ. Si detegatur mendacium eius, & ille contendit,* VII. *dies in pane & aquâ.* Concil. Matiſconenſe. i. can. 5. *quod ſi poſt hanc definitionem Clericus aut cum indecenti veſte, aut cum armis inuentus fuerit, à ſeniore ita coërceatur, vt triginta dierum incluſione detentus aquâ tantùm & pane modico diebus ſingulis ſuſtentetur.*

Item

Digitized by Google

Item eiusdem. §. 4.

QVI falsum cupit probare contra alterum, vt opprimat innocentem; tertio commonebitur: & postea reus erit iniquitatis, siue de prioribus, siue de inferioribus. Qui habet pessimam consuetudinem, vt fratres suos sermone sollicitet, & peruertat animas simpliciorum, tertiò commonebitur: si contempserit, separabunt eum extra monasterium, & verberabitur ante fores: dabunt-que ei ad vescendum foris panem & aquam, donec mundetur à sordibus. Qui habet consuetudinem murmurandi, & quasi graui opere se opprimi queritur, docebunt eum quinquies quod sine causa murmuret, & ostendent perspicuam veritatem. Si & post hoc inobediens fuerit, & est perfectæ ætatis, ita eum habebunt, vt vnum de ægrotantibus, & ponetur in loco infirmorum, ibique aletur otiosus, donec redeat ad veritatem. Sin autem iusta est eius querela, & à Maiore iniquè opprimitur: qui eum scandalizauerit, eidem sententiæ subiacebit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI FALSVM, &c.] Videre est in regulâ S. Pachomij excusa art. 86.

SIVE DE PRIORIBVS.] In regulâ excusa: *Sine de priori loco.*

QVI HABET PESSIMAM, &c.] Hîc incipit art. 87. eiusdem regulæ excusæ.

SVOS SERMONE.] Lege, *suo sermone*, vt in regulâ excusâ.

ANIMAS.] In regulâ excusâ, *animos.*

ET VERBERABITVR ANTE FORES.] Lege, vt in regulâ excusâ: *Et verberabunt eum ante fores triginta nouem.* Idem habetur art. 121. eiusdem regulæ. *Si autem in furto fuerit deprehensus, triginta nouem verberabunt eum.* Et in vtroque articulo subaudiendum *n̄*, *plagis.* Vt sensus sit: monachi verberabunt eum plagis triginta nouem, iuxta antiquum Iudæorum morem, qui in ipsa flagellatione non excedebant numerum nouem & triginta plagarum vt videre est 2. ad Cor. cap. 11.

Digitized by Google

vbi S. Paulus ait se quinquies quadragenas vnâ minus accepisse. Idque ita fiebat, quia Deuteronomij cap. 25. in ipsa flagellatione quadragenarum plagarum numerum excedere prohibetur. Hunc morem etiam Ecclesia seruauit, vt videre est in Concilio Matisconensi. 1. can. 8. *Quod si quicumque Clericus hoc implere dissuleris; si iunior fuerit, vno minus de quadraginta ictus accipiat*, &c. In regula S. Aureliani, cap. 41. *Pro qualibet culpa si necesse est flagelli accipere disciplinam, numquam numerus legitimus excedatur, id est, triginta & nouem.* Eamdem rationem secutus est S. Cæsarius Arelatensis, vt scribit Cyprianus in eius vitâ lib. 1. *Solebat verò sanctus vir id accurate obseruare, vt nemo ex illis qui sibi parebant, sive illi serui essent, sive ingenui, si pro culpâ suâ flagellandi essent, amplius triginta nouem ictibus ferirentur.* Difficultas oritur ex D. Columbano qui in Pœnitentiali, hunc plagarum numerum sæpè excedit: aliquando enim quinquaginta, aliquando centum, aliquando ducentis verberibus in monachos animaduerti iubet. *Qui solus cum solâ fœminâ sine certis personis familiariter loquitur, maneat sine cibo vel duobus diebus in pane & aquâ, vel ducentis plagis. Qui præsumit facere ambascias non permittente eodem, qui præest, libera & effrenatâ processione, L, plagis inhibeatur. Operis peculiaris præsumptio, centum plagis.* Sed istæ plagæ simul non dabantur, sed tantùm quinque & viginti, vt ipse S. Columbanus in eodem Pœnitentiali præcipit. *Et amplius viginti quinque percussiones simul non dentur.* Ita vt exempli gratia, is qui quinquaginta plagis excipiendus esset, viginti quinque vno die acciperet, & viginti quinque altero. Quod etiam obseruabat S. Cæsarius Arelatensis in eos, qui ob grauiora delicta plusquam nouem & triginta plagis cædendi erant, vt habetur in eius vitâ loco citato: *Si quis verò in graui culpa deprehensus esset, permittebat quidem, vt post dies paucos iterum vapularet, sed paucis.*

FORIS PANEM, &c.] Male omittitur in regulâ excusâ τὸ, *foris.* Nam fuit mos Ægyptiorum monachorum, vt rei aliquando manerent extra monasterium aliquot diebus; de quo infrà.

QVI HABET CONSVETVDINEM.] Hîc incipit articulus. 88. regulæ excusæ; vbi legitur: *Qui habet pessimam consuetudinem.*

ALETVR OTIOSVS.] Non vt lautè curetur; sed vt pudore suffundatur ob ignauiam, & pectoris angustias.

Item eiusdem: §. 5.

SI inobediens qui fuerit, aut contentiosus aut contradictor aut mendax, & est perfectæ ætatis, decies commonebitur, vt desistat à vitiis. Si audire noluerit, mo-

Digitized by Google

naſterij legibus increpabitur. Quod ſi per alterius culpam ad hæc vitia deuoluuntur, & hoc fuerit comprobatum; ille qui cauſa extitit, reus erit vltionis. Si deprehenſus fuerit aliquis è fratribus libenter cum pueris ridere & habere amicitias ætatis infirmæ, tertiò commonebitur, vt recedat ab eorum neceſſitudine, & memor ſit honeſtatis & timoris Dei: ſi non ceſſauerit, corripient eum, vt dignus eſt, correptione ſeueriſſimâ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI INOBEDIENS QVIS FVERIT, &c.] Extat art. 89. regulæ excuſæ S. Pachomij.

QVOD SI PER ALTERIVS CVLPAM.] In regulâ excusâ legitur: *Quod ſi alterius culpâ.*

DEVOLVVNTVR.] Lege, *deuoluitur*, vt in regulâ excusâ.

SI DEPREHENSVS FVERIT.] Hîc incipit articulus 90. regulæ excuſæ. De puerorum amore infrà dicetur.

CORRIPIENT EVM.] In regula excuſa: *Corripietur.*

Item eiuſdem. §. 6.

QVI contemnunt præcepta maiorum, & regulas monaſterij, quæ Dei præcepto conſtitutæ ſunt, & parui pendunt ſeniorum conſilia, corripientur iuxta ordinem conſtitutum, donec corrigantur. *art. 91. reg. exc.*

Item eiuſdem. §. 7.

PVERI ſi in domo fuerint dediti luſibus, & otio, & & correpti non potuerint emendari; debet Præpoſitus vſque ad dies triginta ipſos monere, & corripere: ſi viderit in prauitate perſiſtere, & non nunciauerit Patri, & aliquod peccatum in eis fuerit deprehenſum, ipſe pro eis culpæ ſubiacebit, iuxta quod peccatum fuerit inuentum.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PVERI SI IN DOMO, &c.] Extat in regula excusa art. 96. Et sequenti articulo hæc de pueris qui ab officio deflectunt, statuuntur: *Omnes autem pueri qui non timent confundi pro peccato, & per impudentiam iudicium Dei non cogitant, & correpti verbo non emendauerint, verberentur, quamdiu disciplinam accipiant, & timorem.*

IN DOMO.] Id est, in classe, de quâ sunt.

PRÆPOSITVS.] Domus seu classis, de qua sunt huiusmodi pueri.

PATRI.] Monasterij, id est, Abbati, qui vniuerso monasterio præest.

Item eiusdem. §. 8.

QVI conturbat fratrum animos, & facilis ad loquendum est, lites serens, & iurgia, decies commonebitur: Et, si non fuerit emendatus, corripietur ordine monasterij, donec corrigatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI CONTVRBAT, &c.] Reperire est in regula edita art. 93.

AD LOQVENDVM.] In regula excusa legitur, *ad detrahendum.*

ORDINE MONASTERII.] Id est, iuxta ordinationes & statuta monasterij.

Ex Regula Sancti Basilij.
Cap. XVI. §. 9.

INT. *Mat. 18.* PECCANTEM quomodo corripiemus, vèl emendabimus? RESP. Præceptum sicuti est à Domino dicente: *Si peccauerit in te frater tuus, vade & argue eum inter te &*

Digitized by Google

ipſum ſolum. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum: Si verò non te audierit, aſſume tecum alium vel duos; vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi etiam ipſe non audierit, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut gentilis & publicanus. Si forte increpatio hæc, quæ à pluribus fit, eueniat ei in ſalutem: & ſicut dicit Apoſtolus, *argue, increpa, conſolare in omni patientiâ.* Et rurſum: *Si quis non obaudit verbo noſtro per epiſtolam, hunc notate; & non commiſceamini cum eo ſine dubio ad menſam.* 2. Tim. 4. 2. Theſſ. 3.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PECCANTEM, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. 3. regul. breu. & apud Rufinum cap. 17. In textu Græco additur: ἢ μὴ ἐπιστρέφοντα πῶς ἔχειν χρὴ; i. vel erga eum qui non conuertitur, quomodo ſe gerere oportet?

CONSOLARE.] Apud Rufinum: *obſecra, conſolare.* In textu Græco, παρακάλεσον, quod vtrumque ſignificat, ſed vnum horum ſufficit, vt in verſione communi, vbi eſt tantùm, *obſecra.*

AD MENSAM.] In Rufino excuſo: *Ad menſæ participationem.* Sed textus Græcus Pauli aliter ſe habet: καὶ μὴ συνκοινωνεῖτε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ. i. & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur. Sed legiſſe videtur Rufinus, ἐν τραπέζῃ. i. in menſa.

Item eiuſdem. Cap. XXII. §. 10.

QVI pœnituerit pro aliquo peccato, & rurſus in hoc ipſum peccatum inciderit, quid faciet? Is, qui ſemel deliquit & iterum in peccatum incurrit, indicare de ſe videtur hoc primum, quod ab illo peccato priori non fuerit expurgatus, ex quo velut à radice quadam peſſima eadem, quæ antea, pullularunt. Sic eſt enim quaſi quis arborum ramos excidens, ſi radicem relinquit, vbi radix firma|permanet, virgulta denuo eiuſdem ſeminis germinabit, ita etiam peccatum. Quoniam non omnes qui delinquunt, ex his peccatis initium ſumant; ſed ex aliis interdum delicti occaſio naſcitur. Neceſſarium ergo ei eſt, qui vult omni modo purgare ſe à peccato primas ip-

Digitized by Google

ſius cauſas culpæ ſuccidere. Verbi gratia ſi ex contentione vel ex inuidia fuerit, non à ſe ſumit exordium, ſed radicem habet ex arrogãtia, & cupiditate humanæ gloriæ venientem. Dum enim gloriam quiſque quærit ab hominibus, aut contentionibus ſtudet, aut rectè agentibus inuidet, huic ſcilicet per quem videtur ipſe minus in laude, vel in ammiratione haberi. Si quis ergo ſemel notatus fuerit inuidiæ vel contentionis vitio, & rurſum in hoc ipſum inciderit, ſciat ſe primam illam cauſam, de qua ſuprà diximus, ex qua inuidia vel contentio naſcitur, in interioribus medullis habere reconditam. Oportet ergo eum & per contraria atque aduerſa curari, id eſt, per humilitatis exercitium.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI PŒNITVERIT, &c.] Reperitur apud S. Baſilium interr. 289. regul. breu. & apud Rufinum cap. 22.

SED RADICEM HABET EX ARROGANTIA ET CVPIDITATE, &c.] Lege, vt apud Rufinum: *Sed radicem habet arrogantiam ex cupiditate humanæ laudis venientem.* In textu Græco: ἀπὸ ῥίζης τῆς φιλοδοξίας βλαστάνει. i. ab radice appetitus gloriæ pullulat.

AVT CONTENTIONIBVS STVDET, &c.] Ita habetur apud Rufinum; ſed parum deflectit à textu Græco: ἐρίζει τῷ ἐνδοκιμοῦντι, ἢ ἐνοχλεῖ παρενδοκιμοῦντι. i. contendit aduerſus eum, qui eſt in aliqua exiſtimatione, vel inuidet ei, à quo ſe videt famâ ſuperari: Rectè quidem: nam imprudentes atque inuidi, vt ſcribit S. Iſidorus Peluſiota lib. 5. epiſt. 256. τὸ μῖσος τρέφουσιν οὐκ ἀφ' ὧν ἠδικήθησαν (ἧττον γὰρ ἂν ἦν ἴσως κακὸν) ἀλλ' ἀφ' ὧν τῆς κατ' ἀρετὴν εὐκλείας ἀπολιμπάνονται. i. alunt odium non erga eos à quibus affecti ſunt iniuria (minus enim id malum fortaſſe foret) ſed à quibus virtutis gloria ſuperantur.

Item eiuſdem. Cap. XVII. §. 11.

SI quis autem in paruis delictis affligere voluerit fratres, dicens, quia debetis pœnitere per ſingula, ne fortè & ipſe immiſericors videatur, & diſſoluere caritatem? RESP. Cum affirmarit Dominus: *Iota vnum, aut vnus apex*

Digitized by Google

non præteribit à lege vſquequò omnia fiant. Et rurſum definierit: *Quia de omni ſermone otioſo, quemcumque locuti fuerint homines, reddent pro eo rationem in die iudicij*: Nihil oportet tanquam paruum ſperni. *Qui* enim *ſpernit minima, paulatim deſluit.* Sed & quomodo quis audebit breue dicere aut paruum delictum, cum Apoſtolus dicat, manifeſtéque definiat, quia per prævaricationẽ legis Deus exhonoratur. Sed & aculeus mortis peccatum eſſe dicitur: & non dixit tale peccatum, ſed omne peccatum. Magis ergo immiſericors eſt, qui intermittit & negligit, quàm ille, qui arguit: ſicut is qui in morſu ſerpentis permittit deliteſcere venenum, quàm ille, qui educit, & adtrahit. Sed & caritatem deſtruit ille, qui ſecundùm quod ſcriptum eſt, *parcens baculo odit filium: qui autem diligit, diligenter corripit.*

Matt. 5. *Ibid. 12.* *Eccl. 19.* *Rom. 2.* *1. Cor. 13.* *Prou. 13.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AVTEM, &c.] Extat apud *S.* Baſilium inrerr. 4. regul. breu. & apud Rufinum cap. 18.

NIHIL OPORTET TANQVAM PARVVM SPERNI.] Exiguum vitium ſeu peccatum non ſpernendum, quia ſerpendo creſcit.

------ *vireſque aquirit eundo.*

Ita S. Iſidorus Peluſiota epiſt. 17. l. 5. Ἴσθι ὅτι ἔρπει τὸ ἁμαρτῆν μικρὸν πλαίσμα ἔιναι, εἰς μέγα ἔρπει πρᾶγμα. i. ſcito exiguum in ſpecie vitium ſerpendo grandius fieri. Et S. Ioan. Chryſoſtomus ſerm. 8. in 1. epiſtolam ad Corinthios. ὁ γὰρ μικρὸν ἀποσὰς, καὶ πολὺ σφαλήσεται ἀποσίσεται, &c. Id eſt, *parum enim deficiens multùm in progreſſu deficiet. Etenim ſi corpus gladio vulnus accipit, corrumpitur. Ædificium ſi parum dehiſcit, diſſoluitur. Si radix parum ſcinditur, inutilis eſt. Quare hoc parum non eſt parum: ſed propemodum totum eſt. Cum igitur parum deliquerimus, vel torpuerimus, ne ſpernamus illud parum: quoniam id quod neglectum eſt, magnum fit. Sic veſtimentum frangi incipiens, & neglectum, tandem omnino ſcinditur: & tectũ cum pauca tegula ceciderunt, neglectum integram domũ peſſumdat. Hæc igitur conſiderantes numquam parua ſpernamus, ne in magna dilabamur.* Et ſermone. 12. in epiſtolam ad Romanos: τὰ μικρὰ φεύγωμεν καὶ, τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων πέπλεκται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μεθὼν λέγειν, δυσὶν πρὸ τοῦτο; καὶ τὰ μικρὸν πάντα ἀπώλεσε, &c. i. *parua fugiamus mala, magna enim ab his gignuntur. Qui enim in ſingulis peccatis nouit dicere,* QVID TVM POSTEA? *Breui omnia perdet. hoc enim malitiam introduxit, hoc portas latroni aperuit, hoc vrbis muros deiecit,*

Digitized by Google

in ſingulis peccatis dicere, QVID TVM POSTEA? *Sicut in corporibus maximi angentur morbi, cum parua ſpernuntur.* Illud autem, QVID TVM POSTEA? Erat loquendi formula eorum, qui modicas pernebant, quam videre eſt etiam apud S. Iſidorum Peluſiotam epiſt. citata.

QVI ENIM STERNIT MINIMA, &c.] In textu Græco S. Baſilij non citatur hic locus Eccleſiaſtici, ſed alius ex cap. 13. Prouerbiorum, hoc modo, *ὁ καταφρονῶν πράγματος, φησι, καταφρονηθήσεται ὑπ' αὐτοῦ.* Id eſt, *qui contemnit rem, inquit, contemnetur ab eâ.* In verſione Septuaginta habetur, ἐξ αὐτοῦ. i. ex ea. In communi: *Qui detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurum obligat.* In quibuſdam exemplaribus legitur, *regi*, pro, *rei*, ſed malè. In textu Hebræo: ח לדבר יבזבל לו. *Baz ledauar iachauel lo.* Id eſt, qui contemnit rem, obnoxius eſt ei, nempe, vt det pœnas ob contemptum. Quidam exponunt: qui contemnit aliquid, corrumpetur propter ipſum.

Ex Regula Sancti Iſidori. Cap. XVI. §. 12.

SI quis in aliquo leui delicto titubans oberrauerit, ſemel atque iterum admonendus eſt: qui ſi poſt ſecundam ammonitionem à vitio nequaquam fuerit emendatus, congrua facti ſui animaduerſione coërceatur. Peccantem nullus occultet: criminis eſt enim conſenſio poſt ſecundam ammonitionem celare quempiam peccatorem. Si quis ſæpius peccantem viderit, prius hoc vel duobus demonſtret fratribus, quorum teſtimonio poſſit conuinci, ſi negauerit, qui deliquit; Peccatum palam commiſſum palam eſt arguendum; vt dum manifeſtè peccans emendatur, hi qui eum in malo imitati ſunt, corrigantur. Sicut enim vnius delicto ſæpè multi pereunt; ita vnius emendatione plerumque multi ſaluantur. Qui verbo in fratrem peccauerit, ſi ſaltem reminiſcens ad veniam poſcendum fuerit inclinatus, percipiat ab eo indulgentiam, cui cognoſcitur intuliſſe iniuriam. Qui autem non petit, aut non ex animo poſtulat, in conlationem deductus iuxta exceſſum iniuriæ, congruæ ſubiaceat diſciplinæ. Qui ſibimet conuitia obiiciunt, ſi iterum inuicem ſibi celeriter laxando ignoſcunt, hi iam ab alio iudicandi non

Digitized by Google

di non ſunt: quia pariter ſibi veniam dare feſtinauerunt: ſi tamen excedere in ſemetipſos frequentius non præſumant. Qui ſponte culpam confitetur, quam geſſit; veniam promereri debet, quam expetit. Oretur igitur pro eo qui confeſſus eſt. Si leuis culpa eſt, poſtulata indulgentia præbeatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS IN ALIQVO LEVI, &c.] Extat in R. S. Iſidori edita cap. 14.

SI QVIS SÆPIVS.] Hîc incipit cap. 15. eiuſdem regulæ editæ.

QVI VERBO FRATREM.] Hîc incipit cap. 16. regulæ editæ, vbi legitur: *Qui verò*, rectius.

INCLINATVS.] Id eſt, eius prouolutus genibus.

IN COLLATIONEM.] Collatio eſt conſeſſus monachorum, in quo Abbas monachos docet, & hortatur, fratrum culpæ corriguntur, & ea quæ ſunt è re monaſterij, tractantur. S. Iſidorus cap. 7. regulæ: *Ad audiendum in Collatione Patrem tribus in hebdomadâ vicibus fratres poſt celebrationem Tertiæ dato ſigno ad collectam conueniant: audiant dicentem ſeniorem inſtruentem cunctos ſalutaribus præceptis: audiant Patrem ſtudio ſummo & ſilentio, intentionem animorum ſuorum ſuſpiriis & gemitibus demonſtrantes. Ipſa quoque collatio erit vel pro corrigendis vitiis inſtruendiſque moribus, vel pro reliquis cauſis ad vtilitatem cœnobij pertinentibus.* Idem Iſidorus libr. 2. de Officiis Eccl. cap. 15. *Item conueniunt ſingulis diebus interpoſitis, dum adhuc ieiuni ſunt, in Collatione ad audiendum Patrem. Audiunt autem cum incredibili ſtudio, ſummo ſilentio, affectuque animorum ſuorum ſingulis diebus interpoſitis.* Id eſt, alternis diebus, ſeu ter in hebdomade; vt in citato loco regulæ habetur.

Ex Regula S. Fructuoſi Epiſcopi. Cap. XVII.

§. 13.

MENDACEM, furem, percuſſorem quoque & periurum, quod Dei ſeruum eſſe non decet, corripi primum à ſenioribus, verbis oportet; vt recedat à vitio. Poſt hæc ſi [nec ſic] emendare diſtulerit, tertiò coram fratribus conuenietur; vt deſiſtat tantiſper errare. Si nec ſic emendauerit, flagelletur acerrimè, & trium menſium ſpa-

Digitized by Google

tio excommunicationis vindictam ſuſcipiens ſub pœnitentiæ diſtrictione ſolus recludatur in cella de veſpere in veſperi ex hordeacei panis ſex vnciis, & aquæ menſura paruula ſuſtentandus. Ebrioſus quis ſi repertus in cœnobio fuerit, ſuperiori ſententiæ ſubiacebit ; ſiue is qui citra permiſſum Abbatis, ſiue Præpoſiti alicubi litteras deſtinauerit, vel ab alio deſtinatas acceperit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MENDACEM, &c.] Habetur in R. MS. S. Fructuoſi Epiſcopi cod. Craſſ. cap. 16. & in libello CXIV. ſententiarum de rectoribus Eccleſiæ. Ita in mendacem animaduertit S. Columbanus in Pœnitentiali MS. *Si dixerit mendacium neſciens, L. verbera; ſciens & audax, in pane & aquâ.*

SI NEC SIC EMENDARE DISTVLERIT.] Ita in R. MS. Sed particulæ; *Nec ſic*, redundant. Apud Smaragdum legitur: *Si nec ſic emendauerit.*

ET TRIVM MENSIVM.] Olim determinatum erat excommunicationis tempus, de quo infrà.

RECLVDATVR IN CELLA.] Iuxta antiquum morem, de quo infrà.

DE VESPERE, &c.] Ita S. Iſidorus cap. 18. regulæ ſuæ: *Certe ſi plurimorum dierum illata fuerit excommunicationis ſuſpenſio, ſola panis & aquæ in veſpertinum erit adhibenda refectio.*

EBRIOSVS QVIS, &c.] Hunc locum ex S. Fructuoſi verbis ſic proferunt Burchardus libr. 14. cap. 9. & Iuo Carnotenſis cap. 13. Decreti cap. 77. *Si quis Eccleſiaſticâ præditus ordinatione, aut monachus repertus fuerit ebrioſus, in pane & aquâ, tribus menſibus pœniteat.*

Ex Regula Orientali. §. 14.

CVM verò inuenta fuerit culpa, ille qui culpabilis inuenitur, corripiatur ab Abbate ſecretius. Quod ſi non ſufficit ad emendationem, corripiatur à paucis ſenioribus. Quod ſi nec ſe emendauerit, caſtigetur in conſpectu omnium. Quod ſi nec ſic emendauerit, excommunicetur; & non manducet quicquam: cui ſi nec hoc profuerit, poſtremus inter omnes ordine ponatur. Quod ſi in

Digitized by Google

prauitate perſeuerat, etiam pſallendi facultas ei auferatur. Quem ſi vel hæc confuſio non commouerit, abſtineat à conuentu fratrum : ita vt nec menſæ, nec Miſſæ interſit, neque cum eo vllus frater de iunioribus conloquatur. Abſtinebit autem tamdiu, quamdiu vel qualitas culpæ popoſcerit ſecundùm Abbatis, vel ſeniorum arbitrium, vel ſe ex corde pro culpa pœnitens humiliauerit, & veniam erroris ſui omnibus præſentibus petierit. Quod ſi in fratrem peccauerit, etiam ab eo fratre veniam petat, cui iniuriam fecit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXCOMMVNICETVR.] Excommunicatio hæc, non eſt illa maior, quæ diuinis officiis, ſacramentorum vſu, &c. aliquem excludit. Nam poſtea peruicacem & contumacem maiori excommunicatione ferit. Sed eſt quædam excommunicatio impropriè dicta, quâ aliquis ad menſæ communis participationem non admittitur.

NON MANDVCET QVICQVAM.] Nempe horâ, quâ fratres reficiunt : ſed de his infra.

PSALLENDI FACVLTAS EI AVFERATVR.] Id eſt, non imponat pſalmum, aut antiphonam in choro, vt infra videtur. Nam hîc non priuatur officio diuino : ſed poſtea duntaxat, ſi vltra perſeueret in malitiâ.

MISSÆ.] hoc loco Miſſa ſumitur tam pro ſacrificio corporis, & ſanguinis Chriſti, quam pro curſu officij diuini canonico, quibus arcetur, qui maiorem excommunicationem incurrit.

QVOD SI IN FRATREM PECCAVERIT, &c.] Ita S. Auguſtinus in epiſt. 109. & S. Cœſarius infra à noſtro auctore citatus.

Ex Regula cuiuſdam. Cap. XIX. §. 15.

SI quis verò frater inſtigante diabolo contumax, vel ſuperbus, ſeu inobediens, vel murmurans apparuerit; vel etiam in quocumque caſu lapſus ſeniorum præcepta vel ſanctæ regulæ normam violare tentauerit, hic ſecundùm præceptum Domini ſecreto à ſenioribus ſemel ab his corripiatur. Si emendare noluerit, tunc ſimul ab omni congregatione obiurgetur : & ſi ſic emendare noluerit, tunc pro- *Matt. 18.*

Digitized by Google

vt culpæ magnitudo popoſcerit, ſecundùm regulam iudicetur, id eſt, aut excommunicationi ſubiaceat, ſi eius antea intellectus viguit: aut ſi obſtinatę & duræ mentis tenacitas culpæ, & improbitas perſeueret, tunc corporali diſciplinæ ſubiacebit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS VERÒ FRATER, &c.] Hæc refert Smaragdus hoc capite, quæ ſanè ſumpta ſunt ex regula S. P. Benedicti.

SEMEL AB HIS.] Malè, vt apud Smaragdum; apud quem legitur: *Semel verbis.* Sed legendum: *Semel ac bis*, vt in codice Vindocinenſi, iuxta regulam S. B. quam hic Pater ſequitur; vbi habetur: *Ammoneatur ſemel ac ſecundò ſecretè à ſenioribus ſuis.*

SI EIVS ANTEA INTELLECTVS VIGVIT.] Ideſt, vt loquitur S. B. *Si intelligit, qualis ſit pœna*, nempe excommunicatio.

CVLPA.] Hoc vocabulum videtur redundare. Aut l. *Et culpa improbitas.*

Ex Regula Sancti Cæſarij. Cap. XXXI.

§. 16.

2. Tim. 2. Eccl. 28. LITES nullas habeatis, ſecundùm illud Apoſtoli: *Seruum Dei non oportet litigare.* Et illud: *Abſtine te à lite; & minues peccata.* Aut ſi fuerint, quàm celerius minuantur: ne ira creſcat in odium, & feſtuca conuertatur in trabem; & 1. Ioan. 3. efficiatur anima homicida. Sic enim legitis: *Qui odit fratrem ſuum homicida eſt.* Et: *Leuantes ſanctas manus ſine irâ &* 1. Tim. 2. *diſceptatione.* Quicumque conuitio, vel maledicto, vel etiam criminis obiectu læſerit fratrem ſuum, meminerit culpam ſatisfactione purgare. Quod vitium ſi iterare præſumpſerit, diſtrictione ſeueriſſima feriatur, vſquequo per ſatisfactionem recipi mereatur. Iuniores præcipuè ſenioribus deferant.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

LITES NVLLAS HABEATIS, &c.] Hæc habentur in regulâ S. Cæsarij excusâ eodem cap. 31. & fere sumpta sunt ex epist. S. Augustini 109.

ABSTINE TE A LITE, &c.] Hic textus non est in regula S. Cæsarij editâ.

CRIMINIS OBIECTV.] Ita in epist. S. Augustini citatâ, & in eius regulâ. In regulâ excusâ S. Cæsarij legitur: *Crimine obiecto.*

MEMINERIT CVLPAM SATISFACTIONE PVRGARE.] Ita in regula S. Cæsarij excusa. In epist. S. Augustini eiusque regula: *Meminerit quantocyus satisfactione curare quod fecit.*

Ex Regula S. Columbani. §. 17.

QVI peccatum pudendum alicubi exprobrat, priusquam inter semetipsum solum [arguat,] sicut Dominus dicit, corripiatur, donec exprobrato satisfaciat; & tribus diebus in pane & aqua pœniteat. *Matth.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI PECCATVM, &c.] Ex pœnitentiali MS. S. Columbani.

ALICVBI.] Lege; *Alicui*, vt in citato Pœnitentiali cod. Flor.

PRIVSQVAM.] Lege: *Prius.*

ARGVAT.] Hoc verbum videtur redundare.

Ex Regula S. Basilij. Cap. XXXII. §. 18.

SI oportet peccantibus fratribus silere, & adquiescere? RESP. quia non oportet, manifestum est ex ipsius Domini præceptis, quibus in veteri quidem testamento dicit: *Argue proximum tuum, & non adsumes ex eo peccatum.* In Euangelio autem dicit: *Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si audierit te, lucratus es fratrem tuum:* *Leu. 19.* *Matth. 18.*

Digitized by Google

Si verò non audierit, adſume adhuc tecum alium vnum, aut duos, vt in ore duorum, vel trium teſtium ſtet omne verbum. Si autem & ipſos non audierit, dic Eccleſiæ. Si verò nec Eccleſiam audierit, ſit tibi ſicut gentilis, & publicanus. Quantum ſit crimen huius peccati dinoſcitur: primùm quidem ex ſententia Domini, quæ
Ioan. 3. dicit: *Qui non credulus filio fuerit, non habebit vitam æternam; Sed ira Dei manet in eo.* Tunc deinde ex hiſtoriis, quæ in ve-
Ioſu. 7. teri teſtamento, ſiue nouo referũtur. Nam Acharille, [qui] cum furatus eſſet regulam auream, ſuper omnem populum facta eſt ira Dei. Et quidem populus peccatum, quod commiſerat, ignorabat, vſquequo manifeſtatum eſt: & pertulit cum omni domo ſua horrendum illum & famoſiſſimum interitum. Sed & Heli ſacerdos, & quidem cum non ſiluiſſet peccantibus filiis, qui erant filij peſtilentiæ, imò
1. Reg. 2. & frequenter commonens & caſtigans dixit: *Nolite, filij, non bona audio de vobis*, &c. Qui cum peccatum argueret, & Dei iudicium commoneret, tamen quoniam non vindicauit, neque digno zelo Dei aduerſus eos motus eſt, in tantum iracundiam Dei prouocauit, vt etiam vniuerſus populus cum filiis ſuis extingueretur, & arca teſtamenti ab alienigenis raperetur, & ipſe inſuper omnibus ſubuerſis miſeranda morte corrueret. Quod ſi in populum ignorantem, vel de vnius peccato, vel in patrem, qui corripuerat & commonuerat filios pro peccato, tanta Dei ira incenſa eſt, quid ſperandum eſt de his qui cognoſcunt aliorum delicta, & reticent, nec qualemcumque adhibent correptionem? Quos vtique conuenerat obſeruare illud, quod
2. Cor. 7. Apoſtolus ad Corinthios dicit: *Quare non potius luctum habuiſtis, vt tolleretur è medio veſtrum, qui hoc opus fecit*, & illud:
2. Cor. 7. *Ecce enim & hoc ipſum ſecundùm Deum contriſtari quantam operatum eſt in nobis ſollicitudinem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſideriam, ſed æmulationem, ſed vindictam?* Vnde & metuere debent, ne forte etiam nunc ſimilem veteribus interitum ſumant, hi qui ſimiliter negligunt: imo & tantò grauius, quantò ſpernere legem Chriſti pernicioſius eſt, quã legem Moyſis. Et his competit illud aptari quod dixit: *Septies vin-*
Gen. 4. *dicatum eſt de Cain, de Lamech verò ſeptuagies ſepties.*

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET, &c.] Extat apud S. Basilium inter. 47. regul. breu. & apud Rufinum cap. 63.

ARGVE PROXIMVM TVVM.] Leuit. 19. ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, &c. i. correptione corripies proximum tuum. In versione communi: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum; nec habeas super illo peccatum.*

CRIMEN.] Ita apud Rufinum. In textu Græco, κρίμα. i. iudicium, rectius.

QVIA QVI INCREDVLVS.] τὸ *Quia*, redundat: nec extat apud S. Basilium, nec apud Rufinum, nec in textu Euangelij.

HABEBIT.] Ita apud Rufinum. In textu Græco S. Ioannis est, ὄψεται. i. videbit.

VITAM ÆTERNAM.] Ita apud Rufinum; Sed in textu Græco Euangelij non est: αἰώνιον. i. æternam.

ACHAR.] Ita in textu Græco S. Basilij, ita apud S. Antiochum hom. 41. Ἄχαρ παραβάτης νόμου. i. Achar præuaricator legis, & cæteros Patres Græcos, qui sequuntur Septuaginta interpretes, apud quos habetur, Ἄχαρ. Apud Rufinum, & in vulgatâ interpretatione est, *Achan.* iuxta textum Hebraïcum Iosu. 7. עָכָן, *Achan.*

MANIFESTATVM EST.] Ita apud Rufinum. In nostra Concordia MS. *Manifestum est*; Sed lege: *Manifestatus est.* Nam in textu Græco legitur: μέχρις ἐφανερώθη ὁ προειρημένος, id est, vsque dum prædictus manifestatus est, nempe *Achar*, seu *Achan.*

Ex Regulâ S. Augustini. Cap. XXIV. §. 19.

SI post admonitionem iterum vel alio quocumque die id ipsum facere videritis, iam velut vulneratum sanandum prodat, quicumque potuerit hoc inuenire, prius tamen & alteri vel tertio hanc petulantiam oculi demonstratam, vt duorum vel trium possit ore conuinci, & competenti [se] veritate coërceri. Nec vos iudicetis esse maleuolos, quando hoc indicatis. Magis quippe innocentes non estis, si fratres vestros, quos indicando corrigere potestis, deperire permittitis. Si enim frater tuus vulnus haberet in corpore, quod vellet occultare, cum timeret sanari, nonne crudeliter abs te fileretur, & misericorditer indicaretur?

Digitized by Google

Quantò ergo magis debes manifestare, ne pernicioſius putreſcat in corde. Sed antequam aliis demonſtretur, per quos conuincendus eſt, ſi negauerit, prius Præpoſito debet oſtendi, ſi admonitus neglexerit corrigi: ne forte poſſit ſecretiùs correptus non innoteſcere cæteris. Si autem negauerit: tunc neſcienti adhibendi ſunt alij; vt iam coram omnibus poſſit non ab vno teſte argui, ſed à duobus & tribus conuinci. Conuictus verò ſecundùm Præpoſiti, vel etiam Preſbyteri, ad cuius diſpenſationem pertinet, arbitrium debet emendatoriam ſuſtinere vindictam: quam ſi ferre non curauerit, etiamſi ipſe non abſceſſerit, de veſtra ſocietate proiiciatur. Non enim & hoc fit crudeliter, ſed miſericorditer: ne contagione peſtifera plurimos perdat

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI POST ADMONITIONEM, &c.] Hæc habentur in epiſt. S. Auguſtini 109. & in eiuſdem regula, quæ ex eadem epiſtola collecta eſt cap. 23.

HANC PETVLANTIAM OCVLI DEMONSTRATAM.] Lege: *Hanc petulantiam oculi demonſtret*: ſed hæc verba: *Hanc petulantiam oculi*, ſunt in præcedenti periodo tum epiſtolæ, tum regulæ. Itaque in regula edita legitur: *Prius tamen vel alteri vel tertio demonſtrandum.* Hîc autem S. Auguſtinus petulantiam & laſciuiam oculorum maximè proſcribit, ob mala quæ ex immoderato & laſciuo aſpectu manant: Nam

------- *Oculi ſunt in amore duces.*

Pudorque, & verecundia citò effluunt, ſi libera ſit oculis quocumque vagandi facultas: quibus ideo natura cilia, & palpebras tanquam virginibus vela prouidit; vt facile pudorem ſuum ſeruent, eorumque pupillas Græci κόρας. i. virgines appellarunt, vt notat S. Iſidorus Peluſiota libr. 5. epiſt. 46. & 146. & S. Cæſarius frater S. Gregorij Nazianzeni dial. 4. cum ait: παρθενίνην οὖν χρὴ τὰς κόρας ὀφθαλμῶν ἐσωτυμίαν τῶν παρθένων τετιμηκυίας. i. oportet igitur pupillas oculorum virgines eſſe, quæ idem nominis ornamentum ſortitæ ſunt cum virginibus. Si qui ergo aliquam pulchritudinem conſpexerint, erubeſcant, vela trahant, in terram veluti matrem ſuam aſpiciant, quæ doceat eos οὐ μόνον τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ ὀφθὲν κάλλος ἐξ αὐτῆς ἔρρυη, καὶ εἰς αὐτὴν ὑποφθὰς μαρανθησόμενον. i. non noſtram modò naturam, ſed & ſpectatam illam venuſtatem ex ipſa efflu-xiſſe, & rurſus marceſcentem in illam redituram, inquit idem S. Iſidorus epiſt. 146.

MAGIS

MAGIS QVIPPE INNOCENTES NON ESTIS.] Idem ferme ſupra dixit S. Baſilius inter. 40. regul. breu.

SANARI.] Lege: *Secari*, vt epiſt. S. Auguſtini.

PERNICIOSIVS.] Ita in epiſt. S. Auguſtini, & apud Smaragdum. In regula legitur: *Deterius.*

NESCIENTI.] L. *Neganti*, vt in ep. regula, & apud Smaragd.

Ex Regula Pauli & Stephani. Cap. XXXVI.

§. 20.

SI quis alterum viderit inlicitum quicquam vel ſermone vel opere facientem, & Priori diſtulerit publicare, cognoſcat ſe eſſe nutritorem peccati, & per omnia æqualem peccanti: quia & animæ ſuæ & illieſt, quem tegit, duriſſimus inimicus. Ex hoc apud Deum, qui mala odit, & apud cunctam fraternitatem execrabilis, & infidelis habebitur: quia per abundantiam malitiæ noluit prodere, vt corrigere poſſet errantem: & odio diſciplinæ dilexit malitiam, & adſtitit omni viæ non bonæ.

Digitized by Google

QVALIS DEBET ESSE MODUS excommunicationis.

CAP. XXXI. §. 1.

S. BEN. SECVNDVM modum culpæ excommunicationis vel disciplinæ debet extendi mensura. Qui culparum modus in Abbatis pendet iudicio. Si quis tamen frater in leuioribus culpis inuenitur à mensæ participatione priuetur. Priuati autem à mensæ cõsortio ista erit ratio, vt in oratorio psalmum aut antiphonam non imponat, neque lectionẽ recitet vsque ad satisfactionem. Refectionem autem cibi post fratrum refectionem solus percipiat: vt, si verbi gratiâ, fratres sexta hora, ille frater nonam: si fratres nonã, ille frater vespera; vsque dum satisfactione congrua veniam consequatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SECVNDVM MODVM CVLPÆ, &c.] Hoc caput profertur ab Iuone Carnotensi p. 13. decreti cap. 73.

DISCIPLINÆ.] Id est, vindictæ, pœnæ, supplicij.

QVI CVLPARVM MODVS IN ABBATIS PENDET IVDICIO.] Nam in qualibet culpa, & in eius animaduersione multa sunt considerandæ: rei grauitas aut leuitas, aliæque eius circunstantiæ:

Digitized by Google

perſonæ ætas, & conditio, ſi ſenex, ſi puer, ſi adoleſcens, ſi iuuenis, ſi robuſtus, aut debilis. Nam eadem pœna ob idem peccatum inflicta iuueni, & robuſto erit facilis & tolerabilis; quæ ſeni & imbecillo difficilis erit admodum, & vix tolerabilis: & robuſtus punietur iuxta modũ culpæ, imbecillus verò vltra modum. Conſiderandum eſt etiam ſi ſeruus, ſi ingenuus, ſi vili loco, ſi honeſto, vel nobili natus, ſi leuis, ſi petulans; ſi humilis aut ſuperbus, &c.

IN LEVIORIBVS CVLPIS.] In decreto Iuonis cap. ſuprà citato additur, τὸ, *culpabilis.*

A MENSÆ PARTICIPATIONE PRIVETVR.] Eiuſmodi excluſio à menſa ob delicta videtur etiam in regulâ S. Cæſarij cap. 11. *Quæ aliquid ex his quæ iubentur implere noluerit, à communione orationis, vel à menſâ ſecundùm qualitatem culpæ ſequeſtrabitur.* Dicit, ſecundùm qualitatem culpæ; vt ſit in grauiori, à communione orationis: in leuiori, à menſa ſequeſtratio. Hæc autem priuatio à menſa communi (ita enim intelligendum eſt) in regulâ S. Benedicti nullam prorſus excommunicationem inuoluit, ne quidem minorem illam Theologorum, quâ quis excluditur participatione ſacramentorum, & quibuſdam aliis: ſed eſt tantùm quædam pœna quæ ob leues culpas infligitur.

VT IN ORATORIO PSALMVM VEL ANTIPHONAM NON IMPONAT,] Ac proinde miſſam conuentualem, vt vocant, non celebret. Poteſt tamen priuatam celebrare. Quia hæc pœna non prohibet monachum ſacramentorũ perceptione, cum nullo modo ſit excommunicatio.

SI FRATRES HORA SEXTA, &c.] Ita Magiſter in R. MS. *Si fratres ſextâ reficiant, ille ad horam nonam.*

SI FRATRES NONA, &c.] Idem ſtatuit Magiſter in R. MS. *Si inculpabiles fratres horâ nonâ reficiant, illius ſuprà dicti refectio protrahatur in veſperam.*

Ex Regula Patrum. Cap. V. §. 2.

SI quis autem murmurauerit, vel contentioſus extiterit, aut opponens in alio contrariam voluntatem præceptis, dignè coreptus tamdiu abſtineat, quamdiu vel culpæ qualitas popoſcerit, vel ſe pœnitendo humiliauerit, vel emendauerit Correptus autem non audeat, vſquam recedere.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AVTEM, &c.] Hæc habentur in prima regula Patrum MS. cod. Flor. cuius initium est: *Cum resideremus in vnum in nomine Domini nostri*, &c. Quæ etiam extat in vetusto codice MS. Bibliothecæ Corbeiensis, cuius titulus est, *incipiunt statuta patrum*. Initium verò. *Residentibus nobis in vnum in nomine Domini nostri*. Hoc etiam capitulum extat in libello CXIV. sententiarum de Rectoribus Ecclesiæ edito Coloniæ.

IN ALIO.] Ita in cod. Flor. Sed lege, *in aliquo*, vt in cod. Corbeiensi. In libello CXIV. sententiarum legitur, *in aliqua contrariâ voluntate*. Malè.

ABSTINEAT.] L. *Abstineatur*, vt in cod. Flor. & Corb. & in lib. 114. sent. i. excommunicetur. Nam abstinere, & abstinere communicatione idem est ac excommunicare, vt patet ex epist. Caldonij, quæ est 19. inter epist. S. Cypriani: *Item abstinuimus Sophronium.* & supra. *Abstinuimus communicatione Felicissimum.* Et excommunicatus dicitur *abstentus*. S. Cyprianus epist. 38. *vt abstentum se à nobis sciat*. Et epist. 55.

NON AVDEAT VSQVAM PROCEDERE.] Nempe à loco sibi assignato ab Abbate, vbi pœnitentiam agat. Sed lege, *vspiam*.

Ex præceptis & institutis Sancti Pachomij, Cap. VIII. §. 3.

SI quis tulerit rem non suam, ponetur super humeros eius 5. & aget pœnitentiam publicè in collecta, stabitque in vescendi loco.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS TVLERIT, &c.] Extat in regula sancti Pachomij exc. a. 111. IN COLLECTA.] Collecta in R. S. Pach. est synaxis officij diuini. Estque duplex: maior, cum omnes fratres simul congregati officium diuinum persoluebant in oratorio; minor, quæ in singulis classibus seu domibus à fratribus eiusdem classis seu domus in ipsis domibus fiebat. Art. 107. regulæ S. Pachomij: *Sex orationes facient vespertinas iuxtà exemplum maioris collectæ, in quâ omnes fratres pariter congregantur.* Art. 126. *per domos singulas vesperi orationes psalmósque*

Digitized by Google

complebunt iuxta ordinem maioris collecta, quæ à cunctis fratribus in commune celebratur. Sumitur etiam Collecta pro Collatione, de qua ſupra actum eſt. Eadem regula cap. 113. *Quomodo Collecta ſieri debeat, & fratres ſint congregandi ad audiendum verbum Dei iuxta præcepta Maiorum & doctrinam ſanctarum ſcripturarum.*

IN LOCO VESCENDI.] Id eſt, in refectorio, vt art. 2. eiuſdem regulæ: *Et veſcendi loco, ordine corripietur.* Sed hic locus corruptus eſt, & legendum: *Ordine monaſterij*, &c. Vt art. 104. *Monaſterij ordine increpabitur.* Et art. 93. *Corripietur ordine monaſterij, donec corrigatur.* Id eſt, iuxta ordinationes, & ſtatuta monaſterij.

Item eiuſdem. §. 4.

SI inuentus fuerit vnus è fratribus aliquid per con- *Art. 111.*
tentionem agens & contradicens Maioris imperio, increpabitur iuxta menſuram peccati ſui.

Ex libro inſtitutionum. §. 5.

SI quis igitur gillonem fictilem, quem illi baucalem nuncupant, caſu aliquo fregerit, non aliter negligentiam ſuam, quàm publica diluet pœnitentia: cunctiſque in ſynaxi fratribus congregatis tamdiu proſtratus in terram veniam poſtulabit, donec orationum conſummetur ſolemnitas, impetraturus veniam, cum iuſſus fuerit Abbatis iudicio ſolo ſurgere. Eodem modo ſatisfaciat quiſquis ad opus aliquod accerſitus, vel ad congregationem ſolitam tardius acceſſerit, aut ſi decantans pſalmum vel modicum titubauerit; ſimiliter ſi ſuperflue, ſi durius, ſi contumacius reſponderit, ſi vel leuiter murmurauerit, ſi negligẽtius obſequia iniuncta compleuerit, ſi lectionem operi vel obedientiæ præferens officia ſtatuta ſegnius fuerit executus, ſi dimiſſa ſynaxi non concitus ad cellam recurrere feſtinauerit, ſi cum aliquo vel ad modicum ſubſtiterit, ſi ad punctum temporis vſpiam receſſerit, ſi alterius manum tenuerit, ſi cum illo, qui cellæ ſuæ cohabitator non eſt, confabulari quantulumcumque præſumpſerit, ſi orauerit cum illo, qui ab oratione

Digitized by Google

ſuſpenſus, ſi parentum quempiam vel amicorum ſeculari-rium viderit, vel conlocutus eis ſine ſuo ſeniore fuerit, ſi epiſtolam cuiuſcumque ſuſcipere vel reſcribere ſine ſuo Abbate tentauerit. Hucuſque & in huiuſmodi ac ſimilibus admiſſis proceditanimaduerſio ſpiritalis. Reſidua verò apud nos indifferenter admiſſa à nobis quoque reprehenſibilius ſuſtinentur. Id eſt, aperta vitia, manifeſti contemptus contradictiones tumidæ, libera, & effrœnata proceſſio, familiaritas apud fœminas, iræ, rixæ, ſimulationes, & iurgia, operis peculiaris præſumptio, philargyriæ contagio, affectus atque poſſeſſio rerum ſuperfluarum, quæ à cæteris fratribus non habentur; extraordinaria ac furtiua cibi refectio. Hæc & his ſimilia non illa increpatione, quam diximus, ſpiritali, ſed vel plagis emendantur, vel expulſione purgantur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS GILLONEM, &c.] Hæc ſunt apud Caſſianum lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 16. ex quo multa exſcripſit S. Columbanus ſub finem ſui Pœnitentialis, & S. Iſidorus cap. 17. ſuæ regulæ.

GILLONEM.] Gillo ſeu gello eſt aquale. Gloſſæ veteres: *πόσιμον, aquale, gello.* Mentio fit in gloſſis Iſidori mox citandis, & in Cataſectis.

Auguſtum penitus torret Phaëthontius ardor,
Quem recreat feſſum gillo, facella, melo.

Hinc Gillonarij lib. 2. legis Viſigothorum tit. 4. l. 4. qui gillonum curam habent.

BAVCALEM.] Gloſſæ Iſidori: *Baucalem, Gillonem.* Eædem gloſſæ: *Gillonem, Baucalem.* Gloſſæ Benedicti: *Gillo, βαυκάλιον.* Mentio fit apud Ioannem Moſchum cap. 19. prati ſpiritalis: *δός μοι ὀλίγον ὕδωρ. κἀγὼ ἐξενέγκας τὸ βαυκάλιόν μου ἔδωκα αὐτῷ.* Id eſt, *da mihi pauxillum aquæ. Et ego afferens baucalem meum dedi ei.*

SI ALTERIVS TENVERIT MANVM.] Optima inſtitutio. Nam eiuſmodi attrectationes fomitem libidini ſubminiſtrant; quas etiam vetat S. Pachomius art. 54. ſuæ regulæ: *Manum alterius nemo teneat; ſiue ambulauerit, ſiue ſederit, aut ſteterit, uno cubito diſtet ab altero.*

FAMILIARITAS APVD FŒMINAS.] Hanc cum mulieribus familiaritatem etiam inter grauia monachorum peccata recenſet S.

Digitized by Google

Isidorus cap. 17. regulæ suæ: *Grauiori autem culpæ obnoxius est, si temulentus quisquam fuerit, si discors, si turpiloquus, si fœminarum familiaris.* Quod sanè attentius considerent nonnulli monachi, qui nescio quo prætextu familiariter cum mulieribus confabulantur. Ex quo sane se omni pudore & verecundia vacuos esse manifestant. Nam, vt ait præclarè Tertullianus lib. de velandis virginibus: *Tam sancti viri est suffundi, si virginem viderit, quàm sanctæ virginis, si à viro visa est.* Quam labem monasterijs attulerit pruriens hæc cum mulierculis colloquēdi impetigo, horrendum dictu est. Nec mirum. Nam, vt scribit S. Basilius lib. de vera virginitate: *μάλαγμα ἀδρῶς ἄῤῥεν θῆλυ.* Id est, viro mulier est voluptatis illex. Et, vt rectè monet S. Leander lib. de institutione virginum: *Dispar sexus in vnum locatus eo titillatur instinctu, quo nascitur; & naturalis monetur flamma, si incomposita attigerit. quis colliganit ignem in sinu suo, & non comburetur? ignis & stupa sibi vtraque contraria in vnum redacta flammas nutriunt: viri sexus & fœminæ diuersus si coniungitur, quo lex natura prouocat, commouetur.* Vnde poëta,

Carpit enim vires paulatim, vitique videndo
Fœmina ---------

Et sapienter admodum sanctus Antiochus homil. 17. ὅπως γὰρ τὴν τοῦ λύχνου λαμπάδα τρέφει ἔλαιον, οὕτω καὶ τὸν τῆς ἡδονῆς πύρσον ἐξάπτει ἡ γυναικὸς συντυχία. Id est, quemadmodum lucernæ fulgorem oleum nutrit, ita facem libidinis accendit mulieris conuersatio. Quod si ita est, quanto periculo obiicit animam is, qui frequens adesse mulierum affatibus non pertimescit?

SIMVLATIONES.] Lege, *simultates.* Vt apud Cassianum. Et hîc est synonymia.

ANIMADVERSIO SPIRITALIS.] Hoc loco animaduersio spiritalis est, qua monachus palam humiliatur, & pudore offunditur, quod fit publicâ pœnitentiâ, prostratione, rectoris obiurgatione & similibus.

EXPVLSIONE PVRGENTVR.] Expulsio ista erat tantùm ad certos quosdam dies, in quibus monachus cogebatur ante fores monasterij manere separatus à consortio fratrum ad sui purgationem. Quæ quidem ad purgationem non valeret, si esset omnimoda reiectio. Id etiam planum est ex regula S. Pachomij art. 87. *Qui habet pessimam consuetudinem, vt fratres suos sermone sollicitet, & peruertat animas simpliciorum; tertio commonebitur: si contempserit, & obstinato animo in duritia perseuerauerit, separabunt eum extra monasterium, & verberabitur ante fores, dabuntque ei ad vescendum foris panem & aquam, donec mundetur à sordibus.* Iuxta codicem nostræ Concordiæ, vt supra notatum est. Et art. 121. eiusdem regulæ. *Si autem in furto fuerit deprehensus triginta nouem (plagis) verberabunt eum, & foris dabunt ei edere panem & aquam tantum,* &c. Id etiam clarum est ex Pœnitentiali MS. S. Columbani: *Qui transgreditur regulam iussionis, vel disciplina generalis, maneat expulsus*

Digitized by Google

sine cibo; vt in crastinum recipiatur. Et ita capiendi sunt duo loci eiusdem Pœnitentialis: *Qui verò prapositum suum despexerit, aut regulam blasphemauerit, foras repellendus est: nisi ipse dicat: pœnitet me, quod feci.* Et paulo post: *Verbosus taciturnitate damnandus est, inquietus mansuetudine, gulosus ieiunio, somnolentus vigilia, superbus carcere, destitutor repulsione.*

Ex Regula Sancti Basilij.
Cap. LXX. §. 6.

INT. SI iniunctum fuit aliquid fratri, & contradixerit; posteà autem sponte abierit, quid est? RESP. In eo quod contradixit, quasi non obtemperans iudicandus est, & velut cæteros ad simile concitans malum. In quo sciat se illi sententiæ obnoxium, quæ dixit: *Contradictiones suscitat omnis malus: Dominus autem Angelum immisericordem immittit ei.* Cum autem certum sit, quia non homini obtemperat, sed Domino dicenti, *qui audit vos, me audit; & qui vos spernit, me spernit.* Si compunctus est recordatione mandati, prius satisfaciat: & ita (si permittitur) impleat quod iniunctum est.

Prou 17

Luc. 10.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI INIVNCTVM FVERIT, &c.] Habetur apud S. Basilium interr. 38. regul. breu. & apud Rufinum cap. 42.

ABIERIT.] Ad faciendum opus iniunctum.

CONTRADICTIONES, &c.] Prou. 17. Iuxta septuaginta. In versione communi paulo aliter: *Semper iurgia quæris malus: Angelus autem crudelis mittetur contra eum.* Iuxta textum Hebraïcum.

IMMITTIT.] Ita apud S. Basilium, ἐπιπέμπει, in præsenti: apud Septuaginta ἐπιπέμψει, in futuro.

Item eiusdem. Cap. LXXI. §. 7.

INT. Ph. 2. SI obediens quis murmuret? RESP. Apostolo dicente: *Omnia facite sine murmuratione, & hæsitationibus.* Alienus sit

Digitized by Google

sit à fratrum vnitate, qui murmurat; & opus eius abiiciatur. Manifestum est enim, ille qualis est, quia infidelitate ægrotat, certam futuræ spei fiduciam non gerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI AVTEM OBEDIENS, &c.] Extat apud S. Basilium interr. sequ. & apud Rufinum cap. eodem.

ALIENVS SIT.] Ita apud Rufinum. In textu Græco legitur, ἀπαλλοτριώτω. Sed legendum puto: ἀπαλλοτριούσθω. i. abalienetur, vel alienus sit, iuxta nostram emendationem. Nam hîc pœna decernitur in murmurantem, nempè à fratrum societate separatio.

Item eiusdem. Cap. CXCIV. §. 8.

QVALIBVS correptionibus vti oportet inter fratres ad emendationem eorum, qui delinquunt? RESP. Hoc sit in iudicio eorum, qui præsunt, vel quali modo corripi debeant: quia & ætas & eruditio multam habere facit differentiam pœnæ.

INT. Non extat apud S. Basil. nec apud Rufinũ.

Ex Regula Sancti Isidori Episcopi. Cap. XVII. §. 9.

DELICTA autem leuia sunt, aut grauia. Leuioris culpæ reus est, qui otiosus esse dilexerit; qui ad officium vel conlationem, vel ad mensam tardius venerit, qui in choro riserit, fabulisque vacauerit; qui relicto officio vel opere extra necessitatis causam foris discesserit; qui torporem, aut somnum amauerit; qui sæpius iurauerit; qui multiloquus fuerit, qui ministerium cuiuslibet operis iniunctum sibi sine benedictione susceperit, ac peracto opere benedictionem minime postulauerit; qui iniunctum opus negligenter, vel tardius expleuerit; qui casu vas aliquod fregerit; qui damnum rei paruæ intulerit; qui codice negligenter vsus fuerit; qui alicubi ad momentum secesserit; qui

Digitized by Google

litteras ab aliquo, vel quodlibet munus acceperit, vel epiſtolam ſuſcipiens occultauerit, ſine Abbatis conſenſu reſcripſerit, vel quemlibet parentum ſeu ſecularium ſine iuſſu ſenioris aut viderit, aut cum eo locutus fuerit : qui ſeniori inobediens fuerit ; qui contumaciter ſeniori reſponderit; qui erga ſeniorem linguam non repreſſerit , qui laſciuus in lingua fuerit , qui inhoneſte inceſſerit ; qui iocauerit, qui ſatis riſerit , qui cum excommunicato locutus fuerit; orauerit, comederit; qui inluſionem nocturnam Patri non patefecerit. Hæc igitur & his ſimilia triduana excommunicatione emendanda ſunt.

Grauioris autem culpæ obnoxius eſt , ſi turbulentus quiſque ſit, ſi diſcors, ſi turpiloquus, ſi fœminarum familiaris, ſi ſeminans diſcordias, ſi iracundus, ſi altæ & erectæ ceruicis, ſi mente tumidus , ſi iactanti inceſſu immoderatus, ſi detractor , ſuſurro , vel inuidus, ſi præſumptor rei peculiaris, ſi pecuniæ contagio implicatur, ſi aliquid præter regularem diſpenſationem ſuperfluum poſſideat, ſi fraudator rei acceptæ vel commiſſæ ſibi , aut minus commiſſæ, inter hæc ſi ſe de rebus ſecum adlaris extulerit , vel de eis per inobedientiam murmurauerit , ſi rei maioris damnum intulerit, ſi furatus fuerit, ſi periurauerit , ſi falſum dixerit, ſi contentiones , & rixas amauerit, ſi manifeſtum conuitium fratri intulerit, ſi perſonam innocentis falſo crimine maculauerit, ſi contumaci animo ſeniorem deſpexerit, ſi rancorem aduerſus fratrem tenuerit, ſi peccanti in ſe & poſtea ſupplicanti veniam non conceſſerit , ſi cum altero in vno lecto iacuerit , ſi extra communem menſam priuatim vel furtim quippiam ſumpſerit, ſi alicubi extra conſultum Præpoſiti vel Abbatis diſcedens medio die , vel amplius commoratus fuerit, ſi, vt otioſus ſit, falſam infirmitatem prætenderit. Hæc & ſimilia iuxta arbitrium Patris diuturna excommunicatione purganda ſunt; vt qui grauiter peccare noſcuntur , acriori ſeueritate coërceantur.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DELICTA AVTEM, &c.] Hæc reperire eſt in regulâ editâ S. Iſidori cap. 17. Sed fere ſumpta ſunt ex capite ſupra citato Caſſiani.

QVI IN CHORO RISERIT.] Hunc in choro riſum ita coërcendum cenſuit S. Pachomius art. 1. regulæ ſuæ : *Si acciderit, vt pſallendi tempore, vel orandi, aut in medio lectionis aliquis loquatur, aut rideat; ſoluet cingulum, & inclinatâ ceruice manibus ad inferiora depreſſis ſtabit ante altare, & à Principe monaſterij increpabitur. Hocidem faciet & in conuentu fratrum, cum ad veſcendum pariter conuenerint.* Aduerſus eos, quis Eccleſiâ rident, inuehitur S. Ioannes Chryſoſtomus ſerm. 15. in epiſt. ad Hebræos.

FABVLISQVE VACAVERIT.] Quàm ſit vtile in Eccleſiâ tacere, at contra quam ſit indignum omni homine Chriſtiano & ſancto vacare ibi fabulis, præclarè docet S. Ambroſius libr. 3. de Virginibus : *Maxima eſt virtus tacendi præſertim in Eccleſiâ. Nulla te diuinarum ſententia fugiet lectionum, ſi aurem admoueas, vocem premas.* & paulo poſt. *An quidquam eſt indignius, quàm oracula diuina circumſtrepi, ne audiantur, ne credantur, ne reuelentur : circumſonari ſacramenta confuſis vocibus, vt impediatur oratio pro ſalute deprompta omnium, cùm gentiles idolis ſuis reuerentiam tacendo deferant? vnde illud exemplum proditur. Alexandro ſacrificante Macedonum rege puerulum barbarum qui ei lumen accenderet, excepiſſe ignem brachio, atque aduſto corpore manſiſſe immobilem, nec dolorem prodidiſſe gemitu, nec tacito pœnam indicaſſe fletu. Tantain puero barbaro fuit diſciplina reuerentia, vt naturam vinceret. Atque ille non deos, qui nulli erant, ſed regem timebat. Quid enim timeret eos, qui, ſi idem ignis contigiſſet, arſiſſent.* & paulo poſt : *Frequens ſermo eſt cum plurimarum murmura religioſa auribus plebis obſtreperent, ſacerdotem Dei præcepiſſe, vt conticeſcerent, ac reuerentiam ſacræ deferrent orationi : tunc ſubito circumfuſos ſtrepitus quieuiſſe. Silent igitur paludes, homines non ſilebunt? Et irrationale animal per reuerentiam recognoſcit quod per naturam ignorat : hominum tantam eſſe immodeſtiam, vt plerique deferre neſciant mentium religioni, quod deferunt auriũ voluptati?* Val. Max. l. 3. cap 3.

QVI CODICE NEGLIGENTER VSVS FVERIT.] Ita in regulâ excusâ, ſed apud Smaragdum corruptè legitur : *Qui cotidie negligenter viſus fuerit.*

QVI IOCAVERIT.] Ioca & facetiæ monacho vitandæ ſunt Oportet enim eum eſſe γλυκὺν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ, οὐ διὰ τῆς ἐυτραπελίας τὸ ἡδὺ θηρώμενον. i. ſuauem in conuerſatione, nec facetoſis ſermonibus iucunditatem venari, inquit, S. Baſilius epiſt. ad S. Gregorium Theologum. Vide ſupra ad caput de Taciturnitate. VEL DE EIS.] Sibi Abbatis.

PVRGANDA SVNT.] In R. excusâ additur : *Et flagellis emendanda.*

Digitized by Google

Ex Regula S. Fructuosi Cap. XV. §. 10.

CLAMOSVM in locutione monachum, aut iracundum ridiculosum, subsanatorem siue detractorem esse non decet. Qui eiusmodi est, & sæpe castigatus, non fuerit emendatus, flagellis verberibusque curandus est, & acriter emendandus, crebraque curiositate & industria reducendus. Lasciuus, petulans & superbus sæpius suspendatur à cibo, & biduanis siue triduanis maceretur inediis, operisque adiectione conficiatur: sermone & conloquio castigetur. Si iusta perpessus sæpe, minimè fuerit correctus, plagis emendetur instantius, recluſionisq; diutinæ coarteturangustiis, breuissimè panis & aquæ esu sustentandus, donec se spondeat à vitio recessurum. Inobedientem, murmuratorem, contradictorem, siue furtiuis comestionibus atque bibitionibus vacantem supra scripta coërcebit sententia: & in omnibus omnino monachorum excessionibus congrua animaduersio adhibenda est secundùm Abbatis & seniorum iudiciũ conueniens negligentiç, ętati, siue personç. Eritque summa discretione prouidendum, ne grauia pro leuibus inferantur; aut è contrario pro maximis leuis & parua vltio erogetur. Mensura namque & pondere æquo iustitiaque pia & miseratione continua Pater vel Præpositus debet excellere: vt sic vulnus curet ægroti, quatenus salutem & non debilitatem inferat membris: quia sicut subditorum vitia per Præpositos, ita & Præpositorum negligentias per semetipsum Deus iudicabit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CLAMOSVM, &c.] Habetur in R. MS. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis cod. Crassensis, & in libello CXIV. sententiarum de rectoribus Ecclesiæ, vsque ad illa verba: *Crebraque curiositate*, &c. Clamosum autem esse monachum turpe est admodum. Nam rusticitatis est symbolum μεγάλη τῇ φωνῇ λαλεῖν, id est, altâ voce loqui, inquit, Theophrastus characterc de rusticitate. Vnde apud Plautum initio Mostellariæ clamosus sic obiurgatur.

Digitized by Google

Quid tibi malum, hic ante ædes clamitatio eſt?
An ruri cenſes te eſſe? abſcede ab ædibus.
Abi rus, abi directè. ---------

BREVISSIME.] Ita in R. MS. id eſt, parciſſimè. Vel certè legendum, *breuiſſimi.*

BIBITIONIBVS.] Id eſt, potationibus. Hoc vocabulo vtitur S. Cæſarius Archiepiſcopus Arelatenſis ſerm. 6. *Nam qui de choro pſallentium it ad comeſſationes inhoneſtas, bibitionéſque furtiuas.*

EXCESSIONIBVS.] Id eſt, exceſſibus.

QVIA SICVT SVBDITORVM VITIA, &c.] Nota. Subditi hîc à Prælatis iudicantur: ſed Prælati à Deo ſeuerius quidem, nempe in illo ſeueriſſimo, & diſtrictiſſimo iudicio iudicandi ſunt.

Ex Regula cuiuſdam, Cap. XIX.

§. II.

EXCOMMVNICATIONIS menſura qualis eſſe debeat, iuſtum ſcientibus librare iudicium culpæ modus oſtendit. Leuioribus enim culpis leuior eſt adhibenda correptio; grauioribus verò feruentior exhibenda damnatio. Proinde Abbatis ſtudio penſandum eſt, vt ſi aliquis frater in leuioribus inueniatur obnoxius culpis, vſque ad indictam ſibi horam mensâ priuetur: de grauioribus verò ſeu dierum vel menſium definitio in longius protracta correptione finiatur. Ea tamen regula, vt ſi amplius, quam ſeptem dierum ſpatium excommunicationis percurrerit; quamdiu pœnitentiæ ſub ſtatuto tempore ordo retentus fuerit, ſicut à menſa ſuo loco priuatur; ita & in Eccleſia ſegregetur: vt in loco, in quo anteà fuit, nec pſalmũ cãtet, nec vllũ ordinẽ teneat; vſq; dũ ſatisfactione humili cum cordis contritione ab Abbate vel à ſenioribus veniam mereatur. Excommunicatus verò frater qui culpis grauioribus exiſtentibus aut cellula recluditur, aut conſortio congregationis ſeparatur, à nullo penitus aut conloquia, aut viſitationis munus fruatur: niſi tantummodo cui præceptum ab Abbate fuerit. *Si quis tranſgreſſus hanc regulam fuerit, regulari pœnitentiæ ſubiacebit.*

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVLPÆ MODVS.] Id est, culpæ ratio, scilicet grauitas, aut leuitas, aliæque circunstantiæ.

FERVENTIOR.] Id est, asperior, acerbior.

AD INDICTAM SIBI HORAM.] Indicta hora est, vt si fratres sexta, ille nonâ; si fratres nonâ, ille vespere reficiat.

FINIATVR.] Id est, determinetur.

EA TAMEN REGVLA.] Supp. *Seruatâ*. Hæc autem spectant ad leues culpas, quorum pœnam diffinit, mox de grauioribus acturus. Et sensus est, quemadmodum ob leues culpas excommunicatus suo loco in mensa priuatur, ita in Ecclesiâ segregetur, & nullum psalmum cantet: si tamen eiusmodi excommunicatio excesserit septem dierum spatium.

IN LOCO IN QVO ANTEA FVERAT.] Non tamen sequitur, vt in alio loco psalmum cantet.

CANTET.] S. B, dicit, *imponat*. Ex quo patet idem esse imponere, ac cantare. Sed de hoc verbo infrà.

SICVT A MENSA.] Legendum videtur, *sicut in mensâ*.

COLLOQVIA, &c.] Archaismus. Nam olim verbum, fruor, accusatiuo iungebatur.

Ex Regulâ Sancti Aureliani, Cap. XXX. §. 12.

SVPERBIS inobedientibusque, & iracundiam protrahentibus numquam parcendum, donec corrigantur.

Ex Regulâ Sancti Ferreoli. Cap. XXII. §. 13.

VT conuitium vel maledictum ex ore monachi non procedat; neque lingua in impatientiæ excitationes
Psal. 140. soluta effrenatum quid ministret ostiis labiorum; sed cõmotus ira, (vt est humanitatis) dicat: *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis.* Adiungat &

Digitized by Google

illud: *Dixi cuſtodiam vias meas; vt non delinquam in linguâ meâ:* Habens illud Apoſtoli ante oculos ſuos: *Quia neque maledici regnum Dei poſſidebunt.* Si quis ergo his indomitus mente proruperit, triginta diebus ab omnium fratrum conloquio habeatur alienus, donec agnoſcens ſe tantummodo in congregatione ſolitudinem incurriſſe, veniam eligat poſtulare. *Pſal. 38.* *Cor. 6.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT EST HVMANITATIS.] Id eſt, vt eſt infirmitatis, & imbecillitatis humanæ. Phædrus lib. 3. Fab. *Humanitati qui ſe non accommodat, Plerumque pœnas oppetit ſuperbia.* Sic humanum, apud Terentium in Heautontim. act. 1. ſc. 1.

Homo ſum, humani à me nihil alienum puto. Vt humanum factum, humanus error. i. ex humanâ fragilitate manans.

TRIGINTA DIEBVS, &c.] Hæc fuit olim vſitata à priſcis illis Patribus excommunicationis ratio, quæ certo dierum, aut menſium, aut annorum numero diffinitur pro delictorum modo, & ratione. S. Fructuoſus Epiſcopus Bracarenſis cap. 17. regulæ: *Si nec ſic ſe emendauerit, flagelletur acerrimè, & trium menſium ſpatio excommunicationis vindictam ſuſcipiens ſub pœnitentia diſtrictione ſolus recludatur in celiâ.* S. Iſidorus cap. 17 regulæ: *Hæc igitur & his ſimilia triduana excommunicatione emendanda ſunt.* Et cap. 18. *Si excommunicatio biduana fuerit, excommunicato nihil alimenti tribuendum eſt.* Conſilium Epaonenſe can. 34. *Si quis ſeruum proprium ſine conſcientiâ iudicis occiderit, excommunicatione biennij confuſionem ſanguinis expiabit.* Concilium Eliberitinum can. 55. *Sacerdotes ſi tantùm ſacrificantium coronam portant, nec ſacrificant, nec de ſuis ſumptibus aliquid idolis præſtant, placuit poſt biennium accipere communionem.* Conſilium Agathenſe can. 62. *Si quis proprium ſeruum ſine conſcientiâ iudicis occiderit, excommunicatione, vel pœnitentiâ biennij reatum emendabit.* Et can. ſequ. *triennio a communione priuentur Eccleſiæ.* Aurelianenſe. 3. can. 4. *Quod ſi quilibet antiſtitum, vel clericorum quod ſuprà ſcriptum eſt, vitare voluerit, triennij excommunicatione multetur.* Concilium Turonenſe. 2. can. 20. *Nam ſi inuentus fuerit Preſbyter cum ſuâ Preſbyterâ, aut Diaconus cum ſuâ Diaconiſſa, aut Subdiaconus cum ſuâ Subdiaconiſſa, annum integrum excommunicatus habeatur.* Concilium Nicænum can. 11. & multis aliis. Anycranum can. 4. S. Baſilius epiſt. 3. ad Amphilochium can. 58. ὁ μοιχεύσας ἐὰν μὴ ἔτεσιν ἀκοινώνητος τοῦ τῶν ἁγιασμάτων. i. Mœchus quindecim annis à ſacramentorum communione arcebitur: & multis aliis locis.

Digitized by Google

TANTVMMODO.] Videntur deesse hæc verba, *ob id*, vel similia.

SOLITVDINEM.] solitudo hoc loco est à fratrum societate separatio.

Eiusdem ex Cap. XXIX. §. 14.

AD illos qui post correctionem impugnantes iudicia seniorum nituntur excusare peccatum, & non ad pœnitentiam recordatione delicti, sed ad duritiam indignationis nimium migrauerint; respice istam sententiam: vt quamdiu à proposita intentione reuocentur, & cum ore mentis manifesta emendatione deponant, secundùm arbitrium Abbatis arduæ omnino subiaceant disciplinæ: quia non dixerunt; peccatum meum ego cognosco; sed dixerunt, quod in Isaia Propheta de rebellibus legitur: *Nullus est, qui agat pœnitentiam super peccatum suum, dicens; quid feci?* Illi namque, se prioribus anteponunt; & aliorum loca non erubescunt elationis vitio inuadere, ac præceptis Dominicis contradicunt, quibus ita iubemur: *Quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister; & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus.* Abbatis vel etiam reliquorum increpatione confusi ad locum proprium quem reliquerant, reuocentur: quos ad maiorem gradum tardius decernimus promoueri, ne addita dignitate, radicata in eis præsumptio præualescat.

Locus corruptus.

Mat. 20

Mar. 10

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

RESPICE ISTAM SENTENTIAM.] Legendum videtur: *Respicit ista sententia.*

QVAMDIV.] Id est, donec. S. Cæsarius in Recapitulatione: *quamdiu dignam pœnitentiam agens humiliter veniam petat.*

IN ISAIA.] Ita in cod. Vind. Sed hic locus extat, non in Isaia, sed. Hieremiæ. 18. cap.

CVM ORE MENTIS.] Locus corruptus. l. *Tumorem mentis*, vt in cod. Vindocinensi.

Item

Digitized by Google

Item eiuſdem ex eodem capite. §. 15.

ILLOS igitur monachos, quos vel vnius diei finis diſcordes inuenerit, qui vſque ad veſperam lites trahunt, & ante non excludunt odium, quàm ſol cognoſcat occaſum, qui dicenti Apoſtolo per inobedientiam contradicunt, ſtatuimus tamdiu abſtinentia macerandos, quamdiu ad veram ſe concordiam vltronea ſatisfactione connuertant. Quibus poſt longum ſcandalum pacificare in occulto non liceat; ne aliquid fictum puritas caritatis admittat: ſed ſit eorum reconciliatio publica, quorum ſit diſcordia manifeſta. Fratribus ergo cunctis adſtantibus veniam inuicem poſtulent: quia vterque reus diuturna ſimultate notatur; dum vnus indulgentiam petere deſtitit, aut alter rogari deſiderans non dimiſit. Et ideo impius manſit impœnitens: hic damnandus poſterum, ille poſt culpam. Propterea offenſus iſte iram in contemptu Euangelij non retineat; ſed citò ad illud recurrat exemplum: *Dimittite; & dimittetur vobis.* Et illud Apoſtoli: *Induite vos ſicut electi Dei, & dilecti viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes inuicem, donantes vobiſmetipſis, ſi quis aduerſus aliquem habet querelam, ſicut & Dominus donauit vobis, ita & vos.* Ille verò qui iniuriam intulit, huiuſcemodi exemplo velociter terreatur: *Facit Dominus iudicium iniuriam patientibus.* Et alibi: *Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet.*

Eph. 4.

Luc. 6. Col. 3.

Pſ. 145. Gal. 6.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DICENTI APOSTOLO.] Nempe vt ſol non occidat ſuper iracundiam noſtram: qui non obtemperant ij, qui ſolis occaſum non præueniunt, vt cum fratribus in gratiam redeant.

SCANDALVM.] Scandalum eſt rixa, iurgium, diſſenſio, pugna, vt ſuprà notatum eſt. S. Gregorius Turonenſis lib. 5. hiſt. cap. 10. *Nam hi perpetrato ſcelere ad Burdegalenſem ciuitatem venientes orto ſcandalo vnus alterum interemit.* Et lib. 10. cap. 15. agens de illâ ſeditione

Digitized by Google

exortâ inter sanctimoniales cœnobij S. Radegundis. *Cum autem scandalum quod serente diabolo in monasterio Pictauensi ortum, in ampliorem cotidie iniquitatem consurgeret.*

SICVT ELECTI DEI.] Omissa est vox, *sancti*, quæ hæc verba sequitur.

EXEMPLVM.] Id est, testimonium, auctoritatem, vt etiam paulo post dixit: *huiusœmodi exemplo*, &c.

Ex præceptis & institutis Sancti Pachomij.

§. 16.

QVI iniustè iudicauerit, iniustè ab aliis condemnabitur. Si vnus è fratribus, aut duo, vel tres scandalizati ab aliquo recesserint de domo, & posteà venerint, ventilabitur inter eos, & scandalizantem, iudicium: & si reus inuentus fuerit, monasterij regulis emendabitur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI INIVSTE IVDICAVERIT, &c.] Extat in editâ S. Pachomij regulâ, art. 98.

INIVSTE AB ALIIS.] Lege, *iuste ab aliis*, vt in regula excusa.

SI VNVS E FRATRIBVS, &c.] Hæc non extant in regulâ S. Pachomij excusa.

DE DOMO.] Id est, de classe sua. Vide suprà.

SCANDALIZATI.] Id est, opprobriis & contumeliis affecti, aut verberati.

Ex Regula Sancti Columbani. §. 17.

SI quis detraxerit Abbatem suum, septem dies vnum Spaximatium: si fratrem suum, XXIV. Psalmos: si secularem, XII. Psalmos.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Hæc habentur in Pœnitentiali MS. S. Columbani cod. Flor.

PAXIMATIVM.] Supp. ei detur. Detractori vnicum paximatium datur multæ nomine: quia cotidie monachi, Ægyptij maximè, quos in multis sequitur S. Columbanus, duo cotidiè paximatia viritim accipiebant, vt clarum est ex Cassiano Coll. 2. cap. 9. *Præposuere cunctis illis refectionem solius panis, cuius modum in duobus paximatiis statuerunt.* Coll. 12. cap. 15. & lib. 4. de Institutis renunciantium cap. 14. Paximitium, seu Paxamatium, vel paxamas, atque etiam paxamades, & paxamadium (varie enim scribitur hoc nomen) est panis recoctus, bis coctus. Suidas: παξαμὰς ὁ δίπυρος ἄρτος. ἔστι δὲ λέξις Ρωμαϊκὴ. i. paxamas bis coctus panis. Est autem vox Latina: Et alibi: δίπυρος ἄρτος παρὰ Ρωμαίοις λεγόμενος παξαμὰς. i. recoctus panis à Latinis dictus paxamas. Quidam nomen deducunt à Paxamo rei culinariæ scriptore, cuius meminere Suidas, & S. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum. In Glossis Isidori dicitur. *Paxamatium, panis subcinericius.* Δίπυρος ἄρτος est denuo coctus panis. Hesychius δίπυροι ἄρτοι οἱ δευτέρου ὀπτώμενοι. i. Panes secundò cocti Athenæus. lib. 3. οἱ δίπυροι δὲ εἰσίν τινες ἄρτοι τρυφῶντες. i. recocti verò sunt quidam panes delitiosi. Sed hi non sunt monachorum: quia dulciariorum arte medicati. Idem quod buccellatum. Nam Palladius monachorum panem, quem aliàs appellat paxamatem, vt cap. de Paulo simplice, in Macario Alexandrino vocat βουκελλάτον: κλάσας τὸ βουκελλάτον ὃ εἶχεν. i. cum fregisset buccellatum, quod habebat. Et Leo in constitutionibus militaribus panem siccum militarem, qui vulgò dicitur buccellatum, appellat paxamadium, & paxamadem Constit. 10. §. 13. δικαίωμα ἔχειν ἢ παξαμαδίου. i. sumptum habere vel paxamadij. Et Constit. 12. §. 324. inter alia statuit, vt miles in die belli ferat παξαμάδιον ἐν τῷ σιλλοπυγίῳ. i. paxamatium in sellæ marsupio. Buccellati mentio fit C. l. 1. de erogatione militaris annonæ. Meminit Spartianus in Pescennio Nigro: *Buccellato iubens milites & omnes contentos esse.* Olympiodorus appellat ξηρὸν ἄρτον. i. panem siccum: scribitque inde milites Buccellarios appellatos esse, hanc que denominationem datam eis tempore Honorij Imperatoris non modo Romanis militibus, sed etiam Gothis. Sed hoc nomen maximè Galatis seu Gallogræcis militibus attributum est. Suidas; οἱ Βουκελλάριοι Ἑλληνογαλάται ὀνομάζονται, καὶ ἡ Βουκελλαρίων χώρα Γαλλογραικία. i. Buccellarij Gallogræci nominantur, & Buccellariorum regio Gallogræcia: Buccellariorum mentio fit Cod. l. vlt. ad legem Iuliam, de vi priuata, vel &c.

Digitized by Google

Item eiusdem. §. 18.

SI quis iracundiam, vel tristitiam, vel inuidiam tenet contra fratrem suum, vt tempus tenuerit: ita erit pœnitentia eius in pane & aquâ. Si verò prima die confessus fuerit, viginti quatuor psalmos.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS IRACVNDIAM.] Hoc capitulum extat in Pœnitentiali MS. S. Columbani cod. Flor.

VT TEMPVS TENVERIT.] nempe iracundiæ. i. quanto tempore frater ille iracundiam seruauerit.

VIGINTI QVATVOR PSALMOS.] Supp. recitet.

Item eiusdem. §. 19.

QVI autem rixam commiserit septem dies pœniteat. Qui verò suum præpositum despexerit, aut regulam blasphemauerit, foras repellendus est; nisi ipse dicat, pœnitet me quod dixi. Si autem non se humiliauerit quadraginta diebus pœniteat: quia superbiæ morbo detinetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI AVTEM RIXAM COMMISERIT.] Habetur in eodem Pœnitentiali MS. cod. Flor.

FORAS REPELLENDVS EST.] Expulsio illa erat tantùm ad tempus: ita vt expulsus resideret ante fores monasterij, donec reuocaretur, vt suprà explicatum est.

QVADRAGINTA DIEBVS PŒNITEAT.] Nempe in choro prostratus coram omnibus in synaxi: cum videlicet expulsus ille reuocatus fuerit ab Abbate. Quæ sane nostram opinionem de repulsione ad

Digitized by Google

aliquot certos dies confirmant: quia ſi is, qui non pœnitet, foras expellitur, cur ei quadraginta dierum pœnitentia imponitur, ſi poſteà non ſit reuocandus?

Item eiuſdem. §. 20.

SI cum illo qui cellæ ſuæ cohabitator non eſt, confabulari quantulumcumque præſumpſerit, ſuperpoſitio.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI CVM ILLO, &c.] Hic textus habetur in MS. Pœnitentiali S. Columbani cod. Flor. **einendicatus** à Caſſiano, quem in quibuſdam ſequitur S. Columbanus, lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 6.

CELLÆ SVÆ COHABITATOR NON EST.] Quia monachi S. Columbani duo habitabant in cella iuxta inſtitutum monachorum Ægyptiorum, vt ſuprà obſeruatum eſt; & eiuſdem cellæ habitator ſyncellita dicebatur apud Caſſianum Coll. 20. cap. 2.

SVPERPOSITIO.] Supp. ei iniungatur. Intelligitur ſuperpoſitio ſilentij. Nam in hoc S. Columbani Pœnitentiali paſſim reperiuntur ſuperpoſitiones ſilentij: ieiunij vix repereris. Vnde cum in hoc Pœnitentiali dicitur tantùm ſuperpoſitio, ſubaudi, *ſilentij*. Quid ſit ſuperpoſitio & ſuperponere, infrà dicetur.

Ex Regula cuiuſdam. §. 21.

SI quis ſeniori detraxerit, non ſeniori detrahit; ſed Deo, cui opus facit. Si verò hoc ſcienter facit, abſcidatur à fraternitate, ac ſollicitudine fraterni corporis. Si verò pœniteat, remittenda ſunt peccata ſua, *Detrahentem*, inquit Propheta, *ſecretò proximo ſuo, hunc perſequebar*. Si quis inuentus fuerit in aliquo ſpernere ſeniorem ſuum, non hominem ſpernit, ſed Deum, & reliqua. Si quis hoc faciat, pœniteat, & reconciliabitur ſeniori ſuo: & omnia *Pſ. 100.*

Digitized by Google

quæcumque senior præceperit, secundùm mandatum Domini explenda sunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVI OPVS FACIT.] Lege, *cuius opus facit.* Vt in cod. Vindocinensi nempe prælaturam. Sunt enim Prælati Dei vicarij. *Qui in Christi thronum successerunt, de quo ipsi sermocinantur, de quo Christus dedit eis ministerium reconciliationis*, docet S. Ioan. Chrysostomus serm. 3. in epist. ad Colossenses.

ABSCINDATVR A FRATERNITATE.] Id est, saparetur à consortio fratrum, excommunicetur.

FRATERNI CORPORIS.] Id est, fraternæ congregationis. Corpus est congregatio, communitas, collegium. Ælius Lampridius in Alexandro Seuero: *Corpora omnium constituit vinariorum, lupinariorum, caligariorum, & omnino omnium artium.*

Ex Regula Sancti Basilij. Cap. XXV. §. 22.

INT. VNDE & nocturnæ phantasiæ inhonestæ ac turpes ascendunt ad nos? RESP. Veniunt quidem hæc maximè ex diurnis animæ motibus & actibus indignis & incongruis. Si enim vacet in iudiciis Dei, expurgatur anima eius per meditationem legis diuinæ, & studium verbi Dei: ibique si indesinenter curam gerat semper requirens, & scrutans quid sit, quod placeat Deo, talia habebit etiam somnia.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VNDE NOCTVRNÆ, &c.] Extat apud S. Basilium interr. 22. regul. breu. & apud Rufinum cap. 29.

VENIVNT QVIDEM HÆC MAXIME, &c.] Huic non absimile est id quod docet S. Leander lib. de instit. Virg. cap. 3. *Quos* (iuuenes) *ad hoc diabolus obiicit, & virgineis opponit oculis, vt formas eorum, quas per diem viderit virgo, meditetur in nocte. Quod si contradicat mentis ratio, talesque imaginationes ab animo respuat, recens ca-*

Digitized by Google

men visio & corporalis inspectio memoriæ exhibet formas quas videndo didicit. Et, si paululum talis imaginatio oblectet mentem, occurret etiam per somnium, quod videris oculis: sic diaboli sagittis corpus virginis vulneratur, & infigitur cordi amor noxius; vt quod in nocte recordata est, cum amore velit adhuc videre in crastinum.

TALIA HABEBIT ETIAM SOMNIA.] Vt S. Cæsarius Archiepiscopus Arelatensis: qui cum interdiu semper Deum in corde haberet, in conuiuio, in itinere, in collocutione, in consessu, etiam in somno semper meditabatur, vt scribit Cyprianus lib. 2. de eius vita.

Ex Regula Sancti Isidori. Cap. XXV.

§. 23.

QVI nocturno delusus phantasmate fuerit, tempore officij in sacrario stabit; nec audebit eodem die in Ecclesiam introïre, *&c.* *Supra cap. 13. §. 5.*

Ex Regula Tarnatensi. Cap. XVIII. §. 24.

AD conuiuium nuptiale fratrum nullus accedat: ne per lasciuiam secularem quæ sunt sæculi, recognoscat, quod absit, ad mundi huius vitam, etsi non corpore, animo reuocetur, sicut dixit Beatissimus Cyprianus: *Adulterium dum videtur, discitur.* Qui ioculare aliquid, vel risui aptum in conuentu fratrum proferre præsumpserit, vel qui cum iunioribus verba otiosa narrare voluerit, aut habere amicitias ætatis infirmæ, increpationi, vt dignus est, subiacebit. Si quis quælibet inuenerit, inuenta non celet, & cognoscenda non occultet. Quod si reperta vnius diei spatio conuincitur retentasse, furti contagio se maculatum esse cognoscat. Si quis eum, qui districtionem monasterij non ferens, fugam meditari cognouerit, si non statim prodiderit, perditionis illius participem se esse non dubitet: & tamdiu à conuentu fratrum sequestrandus, quamdiu ille valeat reuocari. Si quis hæc non omni virtute studuerit Domino placitura seruare, & semel, ac se- *epist. 1.*

Digitized by Google

cundò, correptus non emendauerit, reprehensa iuxta ætatis formam conuenit vendicari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ADCONVIVIVM NVPTIALE.] Nuptiis interesse, monachis interdictum est Concillo Autisiodorensi can. 29. *Non licet Abbati, nec monacho ad nuptias ambulare.*

QVOD ABSIT.] Lege, *& quod absit.*

QVI IOCVLARE ALIQVID.] Hæc & sequentia videntur ascribenda regulæ orientali: ita vt illis hic titulus præfigendus sit: *Ex regula orientali.* Nam multa hic sumuntur ex regula S. Pachomij, quod sane, vt suprà notauimus, vsitatum est regulæ orientali, non Tarnatensi.

ET HABERE AMICITIAS ÆTATIS INFIRMÆ.] Ætas infirma pueri sunt. In R. S. Pach. art. 90. *Si deprehensus fuerit aliquis de fratribus libenter cum pueris ridere & ludere, & habere amicitias ætatis infirmæ,* &c.

SI QVIS EVM, &c.] Ex reg. S. Pach. art. 124. *Hæc est vltio in eum, qui fratrem de domo perdiderit, tribus diebus aget publicam pœnitentiam. Quod si eâdem horâ, qua fugerit, non nunciauerit patri, reus erit peccati.*

Ex Regula Sancti Aureliani Episcopi. Cap. XL. §. 25.

SVPERBIS verò inobedientibus, & iracundiam protrahentibus numquam parcendum, donec corrigantur.

Eiusdem. Cap. XLI. §. 26.

PRo qualibet culpa si necesse fuerit flagelli accipere disciplinam, numquam legitimus excedatur numerus, id est, triginta & nouem, & quamlibet iustè disciplina teneatur; tamen secundùm illud *bonitatem & disciplinam*

Digitized by Google

disciplinam, paternum affectum sanctus Abbas circa omnes teneat, secundùm Apostolum : *Tanquam si nutrix foueat pullos suos.* Ps. 118.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DISCIPLINAM.] Id est, correctionem. Vide superius annotata.

PVLLOS SVOS.] In communi versione, *Filios suos*, vt in textu Græco, τὰ ἑαυτῆς τέκνα. Itaque lege: *Paruulos suos*, vt infra c. 39. 1. Thess. 2.

TRIGINTA ET NOVEM.] Iuxta S. Pauli flagellationem, vt supranotatum est : cuius flagellationis ratio, ita describitur apud Bedam quæstione 2. libri quæstionum variarum, ex quadam pictura de Pauli à Iudæis flagellatione Româ in Angliam allatâ : *Quod ita intelligendum, ab antiquis ita intellectum testatur etiam pictura eiusdem libri quam reuerendissimus, ac doctissimus Cudus* (aliàs Chidonius) *orientalium Anglorum antistes veniens à Româ secum in Britanniam detulit : in quo videlicet libro omnes pene ipsius Apostoli passiones, siue labores per loca oportuna erant depicta. Vbi ita hic locus depictus, quasi denudatus iaceret Apostolus laceratus flagris, lacrimisque perfusus : Superastaret autem ei tortor quadrifidum habens flagellum in manu, sed vnam è fidibus in manu sua retentam : tres verò reliquas solùm ad feriendum habens exertas. Vbi pictoris sensus facillimè patet, quòd ideo ternis fidibus eum fecit verberare, vt inde plagarum quadragenarium numerum non compleret. Si enim quaternis fidibus percuteret, decies percutiens sexaginta* (lege, *quadraginta*) *plagas faceret; Si verò ternis tredecies feriret, inde quadraginta plagas non impleret.* Sed tantùm nouem & triginta.

Digitized by Google

DE GRAVIORIBVS CVLPIS.

CAP. XXXII. §. 1.

S.BEN. SI autem frater, qui grauioris culpæ noxa tenetur, ſuſpendatur à menſa ſimul, & ab oratorio. Nullus ei fratrum in vllo iungatur conſortio, neque in conloquio. Solus ſit ad opus ſibi iniunctum, perſiſtens in pœnitentiæ luctu: ſciens terribilem illam Apoſtoli ſententiam dicentis: traditum huiuſmodi hominem Sathanæ in *1.Cor.5.* interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini. Cibi autem refectionem ſolus percipiat, menſura vel hora, quâ præuiderit ei Abbas competere. Nec à quoquam benedicatur tranſeunte, nec cibus, qui ei datur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IS AVTEM FRATER, &c.] Hîc agitur de maiori excommunicatione, quamuis omnes illius effectus non exprimantur breuitatis causâ. Nam excludi à menſæ participatione, ab oratorio, à conſortio & colloquio hominum, vt hîc manifeſtè habetur, ſunt effectus maioris excommunicationis. Quod etiam ſuadent illa verba: *Sciens terribilem illam Apoſtoli ſententiam*, &c. ille enim propriè dicitur tradi Sathanæ, qui maiori excommunicatione plectitur.

IN POENITENTIÆ LVCTV.] Conſilium Tarraconenſe. 1. can. 1. de monacho pœnitentiam agente: *Pœnitentiæ lamentis incumbat.*

NEC A QVOQVAM BENEDICATVR TRANSEVNTE.] Nempe cum ipſe excommunicatus alicubi ſolus operatur. Alioqui in cellâ reſidere debet, vt poſtea videbitur. Benedictio autem hæc eſt, quam iunior à ſeniore tranſeunte petere debet. Vnde Magiſter cap. 13. *Petenti*

Digitized by Google

benedictionem nullus respondeat, Deus. Licet tamen assurgere salutanti, caput inclinare, aut nudare humanitatis officio, vel vitandi scandali causâ, vt docent Angelus in verbo: *Excommunicatio*, De Graffijs libr. 4. p. 1. c. 12. Millardus cap. 101. Sairus libr. 2. cap. 11.

NEC CIBVS, QVI EI DATVR.] S. Fructuosus Episc. cap. 14. R. *Et hoc ab Abbate exsufflatum & non sanctificatum.* Magister cap. 13. *Quicquid ei porrigitur, à nullo signetur.*

Ex Regula Patrum. §. 2.

SI quis verò monachus furtum fecerit, quod potius sacrilegium dici potest, id censuimus ordinandum, vt iunior virgis cæsus tanti criminis reus numquam officium Clericatus excipiat. Si verò iam Clericus in id facinus fuerit deprehensus, nominis ipsius dignitate priuetur. Cui sufficere potest pro actus sui leuitate impleta pœnitentiæ satisfactione communio.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS VERÒ MONACHVS, &c.] Hæc habentur in secunda regulâ Patrum cod. MS. Flor. cuius initium est: *Cum in nomine Domini vnâ cum fratribus nostris conuenissemus.* Quamobrem titulum, qui hîc desiderabatur suppleui in hæc verba: *Ex regulâ Patrum*: fretus etiam auctoritate Smaragdi, qui scribit: *Et alij Patres dixerunt: Si quis verò monachus*, &c. Proferuntur etiam à Burchardo libr. 11. cap. 64. & Iuone Carnotensi 13. parte decreti cap. 51. ex Concilio Agathensi can. 2. *Si quis Clericus aut monachus*, &c. Quæ tamen non extant in dicto Concilio. Quare arbitrior citationem esse vitiosam.

VT IVNIOR VIRGIS CÆSVS.] Furti reos monachos indifferenter flagellationi subiicit S. Pachomius art. 131. & sanctimoniales S. Cæsarius Arelatensis cap. 24. regulæ

IAM CLERICVS.] Apud Iuonem & Burchardum legitur: *Iam ordinatus.*

LEVITATE.] I. stultitia.

COMMVNIO.] Apud eosdem legitur: *Sola communio.*

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Ferreoli Episcopi. ex cap. XXXIX. §. 3.

FVRTI conscium, si adhuc vocare monachum possumus, quasi adulterum secundum flagellis subdi & magna conteri afflictione iubemus, dantesilli vnam cum fornicatione sententiam : quia luxuriatus est, cum furaretur. Similes enim eos non incongruè dicimus , quos in sacra lectione pariter positos inuenimus. Dicit ergo Dominus
Osee 4. Es 49. per Prophetam : *Non est scientia Dei super terram.* & paulo post : *Furtum & adulterium inundauerunt.* & iterum in psalmo : *Si videbas furem , simul currebas cum eo , & adulteris portionem*
Mat. 15. *tuam ponebas.* Legimus etiam in Euangelio Dominum dixisse : *Fornicationes , furta.* Nec moratus addidit : *Hæc sunt, quæ coinquinant hominem.* Ex his profecto intellegere possunt horum scelerum serui; quia , sicut æqualiter his dominantur vitia, æqualiter debetur & pœna.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FVRTI CONSCIVM , SI , &c.] Hæc habentur in libello C. & XIV. sententiarum de Rectoribus, vbi S. Ferreolus appellatur presbyter.

CVM FORNICATIONE.] Lege : *Cum fornicante*, vt in præfato libello.

VNAM SENTENTIAM.] Id est, idem iudicium.

SVPER TERRAM.] In vulgata versione : *Interrâ.*

SIMVL CVRREBAS.] Ita in R. Magistri cap. 13. iuxta psalterium Romanum.

ET ADVLTERIS.] Lege : *Et cum adulteris.*

DIXISSE FORNICATIONES, FVRTA.] Apud Smaragdum legitur, *dixisse : De corde enim exeunt adulteria , fornicationes , furta, & reliqua.*

Ex Regula Sancti Fructuosi Episcopi. ex cap. XVI. §. 4.

MONACHVS paruulorum aut adolescentium consectator, vel qui osculo, vel qualibet occasione turpi reprehensus fuerit inhiare, probata patenter per accusatores verissimos, siue testes causa, publice verberetur; coronam capitis, quam gestabat, amittat, decaluatusque turpiter opprobrio pateat, omniumque sputamentis oblinitus in facie, probraque æquè suscipiat, vinculisque artatus ferreis carceralì sex mensibus angustia maceretur, & triduana per hebdomades singulas refectione panis exigui hordeacei vespertino tempore subleuetur. Post deinde, expletis his mensibus, aliis sex mensibus succedentibus sub senioris spiritalis custodia segregata in corticula degẽs opere manuum & oratione continua sit contentus, vigiliis & fletibus, & humilitate subiectus, & pœnitentiæ lamentis veniam percipiat: & sub custodia & sollicitudine duorum fratrum in monasterio ambulet, nulla priuata locutione vel concilio deinceps iuuenibus coniungendus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHVS, &c.] Hæc habentur eodem cap. 16. in R. MS. S. Fructuosi Episcopi cod. Crass. In libello CXIV. sententiarum de rectoribus, vbi post *Monachus*, additur: *Vel Clericus.* & apud Henricum Canisium tom. 5. antiquæ lectionis, parte 2.

PARVVLORVM AVT ADOLESCENTIVM CONSECTATOR, &c.] Eiusmodi cum iunioribus familiaritates etiam aliorum Patrum regulæ proscribunt, S. Pachomij art. 90. *Si deprehensus fuerit aliquis de fratribus libenter cum pueris ridere, & ludere, & habere amicitias ætatis infirmæ, tertiò commonebitur, vt recedat ab eorum necessitudine, & memor sit honestatis ac timoris Dei. Si non cessauerit, corripiatur, vt dignus est, correptione seuerissimâ.* Orientalium seu Tarnatensium cap. 14. *Qui ioculare aliquid, vel risui aptum in conuentu fratrum proferre præsumpserit, vel qui cum iunioribus verba otiosa narrare voluerit, aut habere amicitias ætatis infirmæ, increpationi, vt dignus est, subiacebit.* S. Isidori cap. 17.

Digitized by Google

regulæ, vbi inter grauia peccata annumeratur: *Si* (quis) *cum paruulis iocauerit, riſerit, vel eos oſculatus fuerit.*

REPREHENSVS.] Lege: *Deprehenſus.* vt in libr. CXIV. ſententiarum, & apud Caniſium.

PROBATA.] In citato libello, & apud Caniſium: *Comprobata.*

CAVSA.] Ita apud Caniſium, & in citato libello. Cauſa eſt culpa, crimen, noxa, offenſa, de quo infra. Apud *Smaragdum* malè legitur: *Huius rei causâ.* CORONAM CAPITIS AMITTAT.] Si ſit Clericus.

DECALVATVSQVE, &c.] Id eſt ad cutem raſus. Iuniorum amatores S. Fruct. iubet cædi verberibus, & decaluari. Ignominioſum olim ſupplicij genus raſo capite verberibus, aut colaphis cædi. Cornelius Tacitus de moribus Germanorum. *Pauciſſima in tam numerosâ gente adulteria, quorum pœna præſens & maritis permiſſa. Acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit.* S. Gregorius Turonenſis libr. 5. hiſt. cap. 39. *Et grauiter verberatâ, incidi comam eius capitis iubet.* Lib. 1. legis Vviſigothorum tit. 1. l. 7. *Decaluatus tamen centum flagella accipiat.* & titul. 2. l. 7. *Centum accipiat ictus flagellorum, atque turpiter decaluatus,* &c. libr. 3. tit. 3. l. 8. & 10. lib. 7. Capitularis regum tit. 335. & lib. 1. legis Longobardorum tit. 17. l. 5. Adam libr. 4. hiſt. Bremenſis cap. 1. *Alios etiam legatos ad ſe pro pace directos publicè verberari & decaluari iuſſit.* Iuuenalis Sat. 5.

---------- *Pulſandum vertice raſo,*
Prabebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati.

Palladius in Lau. cap. de Philoromo, ὃν ξυεσθῆναι ἐκέλευσεν, ἢ ὑπὸ παίδων κολαφίσθῆναι. i. quem radi iuſſit, & validiſſimè à pueris verberari colaphis.

OMNIVMQVE SPVTAMENTIS.] Olim ignominiæ genus faciem ſputamentis conſpurcare: Gregorius Turonenſis lib. 3. hiſt. cap. 36. *Tunc cadentes eum pugnis, ſputiſque perungentes vinctis poſt tergum manibus ad columnam lapidibus obruerunt.* Cedrenus ad annum 25. Conſtantini Caballini, περιέμυσσον ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ ἐμπτύοντες, ἢ συρόμενον. i. traduxit per circum ſputis conſputum & tractum. Paulus Diaconus, ſiue quis alius libr. 18. hiſt. *Miſit omnem inimicum eius iniuriis cumulare & conſpuere illum.*

PANIS HORDEACEI.] Fuit olim panis hordeaceus pœnitentium cibus. S. Gregorius Turonenſis lib. 9. hiſt. cap. 21. *Iuſſit omnem populum in Eccleſiam conuenire, & rogationes ſummâ cum deuotione celebrari, & nihil aliud in vſu veſcendi, niſi panem hordeaceum cum aquâ mundâ aſſumi.*

IN CORTICVLA.] Corticula hîc ſumitur pro cellulâ. Notandus mos antiquus retrudendi monachos, excommunicatos, ſeu ſanctimoniales, in cellulis ſeparatis: vt videre eſt apud alterum Fructuoſum cap. 4. regulæ: *Cum excommunicatur aliquis pro culpâ, mittatur ſolitarius in*

Digitized by Google

cellam obscuram. In Concilio Tarraconensi 1. can. 1. *Si verò religiosus, vel monachus, in celiâ monasterij inclusus pœnitentiæ lamentis incumbat.* Apud S. Gregorium Turonensem libr. 9. hist. 4. *Petiit, vt se in cellulam secretam recluderet, dicens: quia multum peccaui in dominam meam Radegundem.* In regula Teridij cap. 25. *Qui pro aliquâ culpâ excommunicatus fuerit, in vna cella recludatur.* In regula cuiusdam Patris cap. 19. *Excommunicatus vero frater, qui culpis grauioribus existentibus aut cellula recluditur*, &c. Hoc autem S. Fructuosi capite duplex notanda est reclusio delinquentium, vna carceris, altera cellæ.

CONTENTVS.] Ita in R. MS. & apud Canisium. In libello CXIV. sententiarum: *Intentus.* Lege ergo: *Operi manuum, & orationi continuæ sit intentus.*

Ex Regulâ cuiusdam. Cap. VI. §. 5.

HI verò fratres, qui grauioribus culpis in pœnitentia detinentur, in Ecclesia cum cæteris, qui communicant, non stent, sed in alia Ecclesia secretè cursum cantent. Expleto cursu egredientes ante fores Ecclesiæ, in qua communicantes cursum explent, stare præcipiantur. Et egrediente congregatione supra humum prostrati rogent pro se Dominum exorari, vt grauia commissa contritione deleantur cordis, meminentes illud: *Cor contritum & humiliatum Deus non spernit.* Et: *In humilitate nostra memor fuit nostri Dominus.* In oratione positus semper pœnitens dicat: *Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.* Vt ira arguentis iudicis, & in proximo vindictam reddentis per piæ mentis affectum hac humili oratione sedetur. NOTA Ps. 50. Ps. 135. Ps. 50.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVRSVM.] Id est, opus Dei, officium diuinum; de quo vocabulo infrà.

DEVS NON SPERNIT.] Ita in psalterio Romano. & in regula Magistri cap. 4. Apud S. Cyprianum epist. 77. & 81: *Deus non despicit.* Tertiam personam seruant quidem septuaginta interpretes, sed in futuro: ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει. i. Deus non despiciet, iuxta quos Apollinarius in Metaphrasi: Ἤτοι ἀτιμάζει χλευάζων ἢ μείλιχον ἐπιστρέπει.

Digitized by Google

i. cor rex humiliatum, & lene non despiciet. In vulgata interpretatione iuxta textum Hebraicum : *Deus non despicies.*

Ex Regula Magistri. Cap. XIII. §. 6.

CVM suggestum fuerit à Præpositis Abbati meritum inobedientis, iam non dicendus est frater, sed hæreticus legis: iam non dicendus filius Dei, sed operarius dæmonis, qui dissipando sanctorum facta velut quædam scabies est procreata in grege. Conuocet eum Abbas præsentibus suis præpositis, vel coram congregatione circumstante. Et interrogati ab Abbate Præpositi eius, quid peccauerit, vel quoties monitus de ipso vitio non emendauerit, respondeant quid eum accusant. Quo audito vitio talem Abbatis contra se audiat vocem. O misera anima, quod responsum datura es Deo, quem per inobedientiam cotidie inritas, cum accesseris adorare eum? quare sub dominio Dei seruis potius mammonæ? quid mentiris Christo, alter Iudas? Ille Iudas iniquitatis portio iustitiam vendidit, tu Christianum nomen laceras malefactis? ille Iudas per pacem falsam Domino scandalum generauit, tu sub nomine sancti seruitij Deo magis rebellis existis? ille Iudas falsus Magistrum tradidit discipulus, tu sub nomine sancto magis diabolum factis sequeris Christianus? Adstare enim tibi habet in iudicio nostra monitio, vel tuus spiritus, cui cum carne, propria voluntate repugnas [Deo] ante tribunal tremendi Iudicis, dicens, Domine noluit intellegere, vt bene ageret. Iniquitatem meditatus est, adstitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit, sed magis gloriatus in ea, potens fuit in iniquitate. Cum hæc accusatus fueris in iudicio post nostram simul & tremendi Iudicis vocẽ dicentis tibi: tu es, qui odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos post te. Si videbas furem, simul currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua concinnabat dolum. Sedens aduersus fratrem tuum detrahebas, & ponebas scandalum. Tota die iniustitiam cogitauit lingua tua

Ps. 35.

Ps. 49.

Digitized by Google

tua, ſicut nouacula acuta feciſti dolum. Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem, iniquitatem magis quam loqui æquitatem. Dilexiſti omnia verba præcipitationis in lingua doloſa. Hæc feciſti, & tacui, & exiſtimaſti iniquitatem, quòd eram tibi ſimilis, arguam te & ſtatuam illam contra faciem tuam, vt deſtruat te Deus in finem; euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. Tunc etiam & omnes iuſti de ſua gloria in iudicio videbunt te, cum ab eis fueris ſequeſtratus ad ſiniſtram inter hœdos, & ſuper te ridebunt dicentes. Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorium ſuum, ſed prçualuit in vanitate ſua, & non fuit timor Dei ante oculos eius: quoniam doloſè egit in conſpectu eius. Et dixit inſipiẽs in corde ſuo, non requiret Deus; auertit faciẽ ſuã, ne videat in finem, & ignorauit, quia inimici, qui mentiuntur Domino, erit tempus eorum in pœnam æternam. Quid adhæc dicturus es Deo? quas afferre ei habes, miſer, excuſationes in peccatis? cum te primùm impugnauerint mala, & gehenna expectauerit, vt incendat. Poſt hanc increpationis vocem ante congregationem Abbatis ſtatim erigi iubeatur ab oratorio, communi menſa [&] extraneus deputetur; & cum inimicis Dei deſignatus non debet ex illa hora iam fratribus eſſe amicus. Ideoque ab hac excõmunicationis horâ ſoli poſito & ſequeſtrato ei aliqua laboris opera propter otioſitatem à Prçpoſito ſuo conſignetur: in quo labore nullo fratrum iungatur ſolatio, nullius eloquio ſoletur, tacito omnium pertranſeatur aſpectu: petenti benedictionem nullus reſpondeat, Deus: quicquid ei porrigitur, à nullo ſignetur: quicquid verò vltra opus aſſignatum peculiariter, vel vltro effecerit, diſpergatur, vel diſſipetur. Sit vbique ſolus, & ei ſola culpa ſolatium. Quod ſi fortè propter leuitatem culpæ non ei voluerit Abbas duplicare ieiunia, ſi fratres ſexta reficiunt, ille ad nonam horam de vno pulmento; & panis cibarij ſibi fragmẽtum & aqua à Præpoſito ſuo pro miſericordia porrigatur. Si inculpabiles fratres nona hora reficiunt, illius ſupradicta refectio protrahatur in veſperã, vt sẽtiat, quid ei malorum culpa intulit, quid per neglegentiam bonorũ amiſit.

Pſ. 51.

Pſ. 49.

Pſ. 10.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM SVGGESTVM, &c.] Habes in R. MS. Magistri cod Corb. eodem cap.

HÆRETICVS DICENDVS EST.] Quia pertinax in malitiæ proposito, vt hæreticus in suæ opinionis, & iudicij tenacitate.

MERITVM.] Id est, demeritum.

PROPRIA VOLVNTATE. Lege: *Per propriam voluntatem*, vt est in R. MS.

DEO.] Hæc vox redundat, nec est in R. MS.

GLORIATVS.] Lege, *gloriatus es*, vt in R. MS.

POST TE.] ita in psalterio Romano.

IN LINGVA DOLOSA.] Ita in psalterio Romano.

EXISTIMASTI INIQVITATEM.] Ita in psalterio Romano, ad verbum ex Septuaginta: ὑπέλαβες τὴν ἀνομίαν. Quod idem sonat, pro, existimasti iniquè, vt habetur in vulgata versione. Iuxta quod Apollinarius in Metaphrasi dixit,

Ὤϊδης ἀλίην' -------- I.

existimasti inique. Nam ἀλίην, poëticè pro, ἀδικίως. In Hebræo tantum habetur, *existimasti me futurum similem tui.*

STATVAM ILLAM CONTRA FACIEM TVAM.] Ita in R. MS. cod. Corbeiensis, & in psalterio Romano. Sed puto legendum, *statuam illa*, vt in commentario D. Hieronymi: *Et statuam illa contra faciem tuam: vt sic confusus damneris in morte perpetuâ, hoc est, per illa mandata, quæ non custodisti, vel tua peccata, vel aliorum, quæ post te reliquisti.* Huic lectioni fauent septuaginta interpretes: παράστησον κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἁμαρτίας σου. Id est, statuam contra faciem tuam peccata tua. Quos sequitur Apellinarius in Metaphrasi.

Ἁμπλακίας στήσω σῦν ἐνάντιον αἰὲν ἐλέγχων.

Id est, peccata tua statuam contra te semper arguens. Nec potest referri ad τὸ, *iniquitatem*, quia hoc vocabulum sumitur hîc aduerbialiter.

ERIT TEMPVS EORVM IN PŒNAM ÆTERNAM.] In Psalt. Rom. & in commentario S. Hieronymi: *Erit tempus eorum in æternum.* In versione vulgatâ: *Erit tempus eorum in sæcula.* Sed Magister secutus est potius sensum, quàm verba: quia iniqui æterno supplicio plectendi sunt. Vnde Cassiodorus hunc versiculum exponens scribit: *Addit: in æternum erit tempus eorum: scilicet punitionis; quando illis dicetur, ite in ignem æternum.*

Digitized by Google

ABBATIS.] Hæc vox tranſpoſita eſt. Et legendum: *poſt hanc increpantis Abbatis vocem ante congregationem ſtatim*, &c.

STATIM ERIGI IVBEATVR, &c.] Lege & diſtingue hoc modo: *Statim erigi iubeatur. Ab oratorio & communi mensâ extraneus iudicetur.*

Item eiuſdem Cap. XIV. §. 7.

CVM hora diuini officij excercetur, id eſt, cum expleto pſalmo ab omnibus orationi incumbitur, tunc excommunicationis reus proſtratus ante limen oratorij hæc cum lacrimis clamet: peccaui, & peccatum meum ego agnoſco: erraui, emendare polliceor; iam de cætero non peccabo. Rogate pro me, ſanctæ Congregationes, à quibus quondam per meam neglegentiam & diaboli ſuaſionem ſeparari merui. Rogate pro me, mei quondam præpoſiti. Ignoſce mihi, paſtor bone, & pie paſtor Abbas. Relinque nonaginta nouem propter vnam. Veni, recollige, & porta humeris tuis me perditam ouem, ſicut Dominus noſter indicio paſſionis ſuæ tibi monſtrauit: quia non pro iuſtis, ſed pro peccatoribus venit, & mortuus eſt: vt cum ipſo per iuſtitiam eius reſurgeremus, qui fueramus per noſtra peccata adliſi, dicente ipſo Domino: *Non veni, niſi propter oues perditas domus Iſrael.* Et: *Non eſt opus ſanis medicus, ſed his, qui malè habent.* Imitare pium magiſtrum Apoſtolorum, cuius vices per doctrinam agis in monaſterio: quia ipſe poſt Prophetas & Apoſtolos poſuit vos paſtores & diſciplinæ doctores: quia per beatum Petrum Apoſtolum demonſtrauit vobis dicens: non ſepties, ſed ſeptuagies ſepties debere peccatum fratri dimitti. Subleua ergo adliſum ſalutari tuo conſilio: ſolue interceſſione tua apud Dominum, quod in me negligentia obligauit. Quod peccaui agnoſco; quod emendem, credo quia per tuam mentionem inuenio. Poſt hanc vocem ceſſantibus à pſalmis per omnes orationes à reo iacente effuſam, cum completum fuerit ſanctum oratorij opus, & illo reo adhuc iacente ante limen exeunti Abbati omnium fratrum congregatio humilietur ei pro eo ad genua, ſi-

Mat. 15.

Mat. 9.

Mat. 18.

Digitized by Google

mul & Præpoſiti eius. Quod cum fuerit adimpletum, ſi tamen propter leuitatem culpæ eadem hora voluerit Abbas veniæ conſentire, ſtatim erigi eum à præpoſitis ſuis præcipiat, & reproperata ei culpa, cum ille reſponderit ſe de cætero emendare, ſtatim Abbas dicat omni congregationi: venite, fratres, vnianimiter cum lacrimis pro hac oue gregis veſtri, quæ peccatum ſuum agnoſcens promittit ſe de cætero emendare, orantes in oratorio reconciliemus eum ante Dominum, quem per inobedientiam irritauit. Et mox ingreſſus Abbas cum fratribus in oratorio, antequam orent tenentes ei manum dextram læuamque foris Præpoſiti introducant eum in Eccleſia, dicentes ambo hunc verſum: *Confitemini Domino, quoniam*
Pſ. 117. *bonum eſt.* Ex ſubſequatur cætera congregatio: *Quoniam in ſæculum miſericordia eius.* Vt cum Præpoſiti foris pœnitenti per hunc verſum confeſſionem ingerunt, intus de oratorio per os reſpondentium fratrum, mox pius Deus miſericordiam repromittat. Ergo cum eum in oratorium introduxerint Præpoſiti eius, proſternant eum pedibus altaris. Statim omnes vnà cum Abbate ſe orationi pro eo proſternant. Tunc ille pro culpa proſtratus cum lacrimis, his vocibus precetur ad Dominum dicens: peccaui Domino, peccaui, & iniquitatem meam ego agnoſco. rogo, peto à te, dimitte mihi, ne ſimul trahas me cum peccatis meis, neque condemnes me in inferioribus terræ, neque in æternum imputes mihi mala: quoniam tu es Deus pœnitentiæ: & in me oſtende bonitatem tuam ſecundùm magnam miſericordiam tuam: quia tu dixiſti,
Ezech. cap. 33. Domine: *Nolo mortem peccatoris, ſed conuertatur, & viuat.* quia malis noſtris ad emendationem, vitam magis largiris cotidie, monſtrante nobis ſcriptura, quæ de pietate
Pſ. 7. Rom. 2. tua ita dicit: *Nunquid iraſcitur per ſingulos dies? niſi conuertamini.* Et Apoſtolus tuus Paulus ita dicit: *An neſcis, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit?* Gladium ergo ſuum Dominus vibrauit, arcum ſuum tetendit & parauit illum: & in ipſo parauit vaſa mortis. Quæ vaſa, Domine, timemus, & ideo feſtinanter emendare promittimus: & quia dicturus es in iudicio peccatori: hæc feciſti & tacui.

Digitized by Google

Quid? ſemper tacebo? quia ſtatues iniquitatem contra faciem noſtram, vt cognoſcentes eam in reatibus noſtris, iuſtè nos ipſi eam damnemus. Tu enim Domine, mortificas, & viuificas, tu deducis ad inferos & reducis, tu leuas allisos, tu ſoluis in cœlo compeditos in terrâ, tu ad emendandum oculos cordis noſtri inluminas tua gratia, vel adiutorio tuo iuſtorum dirigis greſſus, dicente ſcriptura, *à Domino greſſus hominis dirigetur.* Et niſi cuſtodieris nos, & ædificaberis domum, in vanum laborant, qui ædificant, & cuſtodiunt eam. Quia velle adiacet nobis, perficere autem tuum eſt. Et, non eſt volentis, neque currentis, ſed miſerantis Dei. Sed tamen das fiduciam ſperandi de te dicens: *Petite, & accipietis, quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur vobis: quia qui petit, accipit; qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur.* Et quia dixiſti: *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Et: *Cum clamaueris, dicam: Ecce adſum.* Et item quaſi pius & miſericors in factura tua vocas nos ad gratiam tuam, licet indignos ſeruos tuos dicens: *Venite ad me, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Vnde non deſpicias, Domine, ſeruum tuum, ſuum agnoſcentem peccatum: ſicut de pietate tua promittit reatui noſtro Propheta dicens: *Cor contritum & humiliatum Deus non ſpernit.* Quia potens es de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. quia quod in nobis deſperatio impoſſibile putat, tua gratia poſſibile indicat. Poſt hanc vocem cum lacrimis impletam ſtatim eum manu ſua Abbas erigat, dicens ei. Vide, frater, iam de cætero, vide, ne pecces, & ſecundam agas de hac vita pœnitentiam excercere. Quæ cum ſecundò fuerit acta in hæreticorum incidet ſectam. Statim hunc verſum quondam reus imponat: *Erraui ſicut ouis, quæ perierat, recollige ſeruum tuum, Domine.* Reſpondentibus ſecum cunctis. Poſt hunc verſum vocatis eius præpoſitis, reconſignetur ab Abbate eis in manu dicens: recipite ouem veſtram, reintegrate numerum, reſtituite menſæ: mortuus enim fuerat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt. Eadem namque die humilitatis reparatæ indicio aquam manibus fratrum intrantibus ad communionem ipſe miniſtret: & cum dat, oſculetur primò Abbatis,

Prou. 20. Pſal. 126. Mat. 7. Zach. 1. Iſa 58. Mat. 11. Pſ. 50. Pſal. 118.

Digitized by Google

deinde ſingulorum fratrum manus: & petat ſingulos, cum miniſtrat ipſe, pro ſe debere orare. Qui & ipſe, mox vt ingreſſus oratorium fuerit, omnes clara voce readmoneat prò ſe debere orare: & ſic exiens cum fratribus conſuetam accedat ad menſam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM HORA, &c.] Hæc reperire eſt in R. MS. Magiſt. cod. Corb. eodem cap. 14. cuius titulus eſt quomodo excommunicatus debet pœnitere?

CVM EXPOSITO PSALMO AB OMNIBVS ORATIONI INCVMBITVR.] Quia olim ſingulis pſalmis breues orationes ſubmiſſa voce interſerebantur, de quibus ſuprà.

PRÆPOSITI EIVS.] Nempe decadis, ſeu decaniæ, cuius eſt ipſe frater excommunicatus. Supra vidimus in ſingulis decadibus ſeu decaniis ab ipſo Magiſtro conſtitui duos Præpoſitos, qui aliàs decani appellãtur. QVONIAM BONVM EST.] Ita Apollinarius in Metaphraſi:

---.--- ἐπὶ τὸ δὶ ἀγαθὸν ἐπύχθη.

NISI CONVERTAMINI.] Ita in pſalterio Romano.

A DOMINO GRESSVS HOMINIS DIRIGETVR.] Prou. 20. *à Domino diriguntur greſſus viri.* & 16. *Sed Domini eſt dirigere greſſus eius.*

ÆDIFICABERIS.] Pro, *edificaueris.* b, pro, v, vt antea notatum eſt.

AGAS.] Lege, *cogaris*, vt in R. MS.

ERRAVI SICVT OVIS, QVÆ PERIERAT. Ita in R. MS. Pſalterio Romano, & in commentario S. Hieronymi.

RECOLLIGE.] In vulgata editione, *quare.* In Pſalt. Rom. & in Comm. S. Hieronymi, *require.*

AQVAM MANIBVS FRATRVM, &c.] Mos fuit antiquus Chriſtianorum, vt ante ſumptionem Euchariſtiæ manus lauare, vt videre eſt in eadem regula Magiſtri cap. 89. *Eodem die pro humilitatis indicio aquam manibus fratrum ad communionem intrantibus ipſe miniſtret.* Et cap. 19. *Ad communionem intrantibus fratribus aquam manibus ipſi miniſtrent*, nempe Hebdomadarij. S. Anaſtaſius Sinaïta ſermone de ſacra ſynaxi, vbi agit de præparatione ad ſumptionem Euchariſtiæ: *Non enim in Dei Eccleſia & ſanctas imagines, venerandáſque cruces ſalutare ſufficit*, οὐδὲ τῷ ὕδατι ἐκπλύνειν τὰς χεῖρας πῦτο κάθαρσις. i. neque aqua manus lauare purificatio eſt. S. Dorotheus ſerm. 9. ἢ ὡς ἔθος ἐστὶν ἀὐτὰς νίπτονται τὰς χεῖρας· ἵνα ἁγιάσθῃ ἢ μετάνοια. i. &

Digitized by Google

vt vidit eum lauantem manus, vt ingrediatur & communicet. Quæ lautio aliquando in ipsâ Eccleſiâ fiebat, aliquando extra.

Ex Regula Sancti Cæſarij. Cap. XXIV. §. 8.

QVAMVIS non ſolùm cogitari, ſed omnino nec credi debeat, quod ſancti fratres duris ſe ſermonibus vel conuiciis mordeant: tamen ſi forte, vt ſe habet humana fragilitas, in tantum nefas aliqui de fratribus auſi fuerint diabolo inſtigante prorumpere, vt furtum faciant, aut in ſe inuicem conuicia mittant, iuſtum eſt, vt legitimam diſciplinam accipiant, à quibus regulæ inſtituta violantur. Neceſſe eſt enim, vt in eis impleatur illud, quod de indiſciplinatis filiis per Salomonem dixit Spiritus ſanctus: *Qui diligit filium ſuum, aſſiduat illi flagella.* Et iterum: *Tu virga eum cædis, animam eius de inferno liberabis.* Diſciplinam tamen ipſam in præſentia congregationis accipiant, ſecundùm illud Apoſtoli: *Peccantes coram omnibus corrigantur.*

Eccl. 3. Prou. 23 1. Tim. 5.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVAMVIS NON SOLVM, &c.] Habetur eodem cap. 24. in regulâ excula S. Cæſarij.

PER SALOMONEM; QVI DILIGIT FILIVM SVVM.] Hic locus non eſt Salomonis, ſed Ieſu Syrach in Eccleſiaſtico. Sed Patres interdum citantes ex memoria attribuunt Salomoni ea, quæ ſunt in Eccleſiaſtico.

IN PRÆSENTIA CONGREGATIONIS.] Aliter conſtituitur in Add. 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 24. *Vt nudi pro qualibet culpa coram fratrum aſpectibus non flagellentur.*

PECCANTES CORAM OMNIBVS CORRIGANTVR.] In vulgatâ verſione, *peccantes coram omnibus argue.* Sed locus citatur ex memoriâ, non ex codice.

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. XXXII. §. 9.

SI quis verò pro quacumque re excommunicatus fuerit, remotus ab omni congregatione, in loco, quo Abbas iusserit, cum vno de spiritalibus fratribus resideat. Si autem, vt fieri, solet stimulante Diabolo inuicem se læserint, inuicem sibi veniam petere & relaxare debebunt propter orationes, quas vtique, quantò crebriores, tantò puriores habere debent. Quod si ille, cui venia petitur, indulgere fratri suo noluerit, communione remoueatur & timeat illud, quia si non dimisit, non dimittetur ei. Qui autem numquam vult petere veniam, aut non ex animo petit, aut à quo petitur, si non dimittit, sine causa in monasterio esse videtur. Proinde vobis à verbis durioribus parcite: quæ si emissa fuerint ex ore vestro, non pigeat ex ipso ore proferre medicamenta, vnde facta sunt vulnera.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI VERO PRO QVACVMQVE RE, &c.] Hæc videre est in regulâ S. Cæsarij cap. 32.

PROPTER ORATIONES.] Quæ impuræ sunt cum fratri iniuriam non dimittimus. Et ideo sine fructu, vt docet Tertullianus libro de oratione: *Quam autem temerarium est aut diem sine oratione transigere, dum cessas fratri satisfacere, aut orationem perseuerante iracundiâ perdere.* Quæ vt fructum consequantur, Deo sine veneno iracundiæ offerendæ sunt, vt docet S. Basilius in Ammonitionibus. *In tempore orationis omnem malitiam cordis proiice abs te, & remitte, si quid habes aduersus proximum tuum. Est denique quoddam genus serpentis, (quod) cum coëpeperit ire ad bibendum aquam, antequam veniat ad fontem euomit omne venenum. Imitare & tu hunc serpentem, & remitte conseruo tuo centum denarios, vt tibi Dominus dimittat millia talenta.*

CVM VNO DE SPIRITVALIBVS FRATRIBVS.] Qui illius curam gerat. S. Fructuosus Episcopus cap. 16. *Sub senioris spiritalis curâ, segregatâ in corticulâ degens* S. Aurelianus cap. 35. *Nulli liceat loqui cum illo, qui fuerit excommunicatus, prater illum, quem sanctus Abbas custodem dederit.*

QVI

QVI AVTEM NVMQVAM VVLT PETERE VENIAM, &c.] S. Isidorus cap. 16. regulæ: *Qui autem non petit* (veniam) *aut non ex animo poscit, in collationem deductus iuxta excessum iniuriæ congruæ subiaceat disciplinæ.*

Item eiusdem. Cap. XIII. §. 10.

SI quis contra regulæ disciplinam inuentus fuerit aliquid ex his, quæ interdicta sunt, facere, quasi contumax, aut præuaricator mandatorum non leuis culpæ reus effectus suspicione praui consilij carere non poterit. Qui nullatenus cum fratribus orare permittatur: nisi prius pro culpa sua publica satisfecerit pœnitentia: aut certe, si publicare contempserit, dignam suæ præuaricationis vindictam suscipiat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Hoc caput neque in regulâ, neque in recapitulatione S. Cæsarij reperitur. Itaque puto illius titulum esse falsum, & pro illo hunc esse reponendum: *Ex regula cuiusdam Patris*, cap. 13.

PRAVI CONSILII.] Id est, prauæ voluntatis.

Ex Regula Sancti Ferreoli. Cap. XXV. §. 11.

TVRPILOQVIVM amore pudicitiæ sit monacho turpe proferre vitando verba luxoriæ quæ, vt mentem excitant, ita corpus inflammant. Ait enim Apo- Col. 3.
stolus: *Deponite malitiam blasphemiæ turpem sermonem de ore vestro.* Interrogo ergo fratres, quid ille minus facit adulterio, cuius communicat lingua peccato? quid luxoria minus exercuit, qui os castum sermonis corruptione fœdauit? Et vt hanc spurcitiam cunctis etiam cauere metus damnationis imponat, statuimus huius culpæ reum communionem Dominicam, vel osculum fratrum sex anni mensibus non habere.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MALITIAM BLASPHEMIÆ.] In verſione communi, *malitiam*, *blaſphemiam*, vt in textu Græco: κακίαν, βλασφημίαν.

DAMNATIONIS.] Damnatio hoc loco eſt pœnæ irrogatio.

IMPONAT.] Id eſt, cogat.

VEL OSCVLVM FRATRVM.] Intelligit oſculum pacis, quod datur ante ſacram communionem, de quo infra. Particula: *vel*, hoc loco ſumitur copulatiuè.

Digitized by Google

DE HIS QVI EXCOMMVNI-cantur, quomodo ſatisfaciant.

CAP. XXXIII. §. 1.

VI grauioribus culpis ab oratorio & à mensa excommunicatur, hora, qua opus Dei in oratorio percelebratur, ante fores oratorij proſtratus iaceat nihil dicens niſi tantùm poſito in terra capite ſtratus pronus omnium de oratorio pedibus exeuntium. Et hoc tamdiu faciat, vſque dum Abbas iudicauerit ſatisfactum eſſe. Qui dum iuſſus ab Abbate venerit, voluat ſe ipſius pedibus, deinde omnium veſtigiis fratrum, vt orent pro ipſo: & tunc, ſi iuſſerit Abbas, recipiatur in choro, vel ordine, quo Abbas decreuerit: ita ſanè, vt pſalmum vel lectionem vel aliud quid non præſumat in oratorio imponere; niſi iterum Abbas iubeat. Et omnibus horis, dum completur opus Dei, proiiciat ſe in terra, in loco, quo ſtat: & ſic ſatisfaciat, vſque dum ei iubeat iterum Abbas, vt quieſcat iam ab hac ſatisfactione. Qui verò pro leuibus culpis excommunicantur tantùm à menſa, ſatisfaciant. i. vſque ad iuſſionem Abbatis hoc perficiant, vſque dum benedicat, & dicat ſufficit. S. BEN.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI PRO GRAVIORIBVS CVLPIS, &c.] Hoc caput vulgò locum quadrageſimum quartum obtinet. Citatur in decreto Iuonis p. 14. cap. 73. & in Concilio Duziacenſi 2. cap. 7. *Et alios tres annos ſecundum capitulum* XLIX. (lege XLIV.) *regulæ ſororibus in oratione communicet* , &c.

PRO GRAVIORIBVS CVLPIS.] Ita in cod. MSS. S. Ebr. San. Germ. ma. apud Turrecr. & Smarag. S. Dunſtanus legit : *Pro graui culpa*, editio Colonienſis, & quædam aliæ : *Pro grauiori culpa.*

PERCELEBRATVR.] Ita in MSS. cod. S. Far. apud Smaragdum & S. Dunſtanum. Vulgò : *Celebratur.*

ANTE FORES ECCLESIÆ PROSTRATVS IACEAT.] Hic fuit antiquus mos Chriſtianorum , vt pœnitentes pro foribus Eccleſiæ in luctu pœnitentiæ iacerent , ſeu ſtarent pro diuerſo Eccleſiarum vſu. Tertullianus libr. de pudicicia . *Ad Dominum enim remiſſa, & illi exinde proſtrata, hocipſo magis operabitur veniam , quod eam à ſolo Deo exorat; quod delicto ſuo humanam pacem ſufficere non credit ; quod Eccleſia mauult erubeſcere, quàm communicare: adſiſtit enim pro foribus eius : & de nota ſua exemplo cateros admonet , & lacrimas fratrum ſibi aduocat.* S. Gregorius Neocæſarienſis epiſt. Canonicâ , canone vltimo : *Fletus ſeu luctus eſt extra portam oratorij* , ἔνθα ἑστῶτα τὸν ἁμαρτάνοντα χρὴ τοὺς εἰσιόντας δεῖσθαι πιστοὺς. i. vbi oportet ſtantem peccatorem rogáre intrantes fideles. Erãt autem quinque gradus pœnitentium vt ipſe ibi notat. Primus flentium, qui pro foribus Eccleſiæ ſtabant , ſeu proſtrati erant , vt diximus. Secundus Audientium , qui audiebant ſacras ſcripturas , ἔνδοθι πύλης ἐν νάρθηκι, inquit idem Gregorius. i. intra ianuam in Narchece : vulgo ferulam interpretantur , non ita rectè. νάρθηξ locus eſt infimus & profundus , dictus παρὰ νάρθιν εἶναι τοῦ ναοῦ , quod ſit infra templum , inquit auctor veteris etymologici. Tertius proſtratorum ſeu ſubſtratorum , ὑποπίπτοντες Gregorio Nyſſeno epiſt. Canonicâ , & dicebantur ὑποπιπτῶν ſeu ὑποπίπτων locis citatis , & citandis. i. ſubſterni. Moſchopulus in ſchedis ὑποπιπτῶν , ὑποκάτω ποιῶν , ἢ ὑποπεσόντα. i. infra aliquem cadere , vel alicui ſubiici. Locus eorum erat poſt ambonem Eccleſiæ. i. ſuggeſtum , vt ſcribunt Theodorus Balſamon & Zonàras , quos tamen ſtetiſſe volunt non proſterni. Quartus conſiſtentium. S. Baſilio epiſt. ad Amphilochum παρεστῶτες. ij ſunt, quibus expleto ſubſtrationis tempore licebat orare cum fidelibus, non tamen Euchariſtiam ſumere : nec exibant Eccleſiâ cum catechumenis. Audientes verò & ſubſtrati vnâ cum catechumenis egrediebantur, quibus non erat integrum diuinis intereſſe myſteriis , vt ſcribit S. Gregorius Neocæſarienſis canone citato. Quintus eorum , quibus poſt iiunctum conſiſtendi ſpatium Euchariſtiam ſumere concedebatur, qui non tam pœ-

Digitized by Google

nitentes, quàm reſtituti ſacramentis Eccleſiæ erant. Pœnitentes aliquãdo omnes iſtos gradus aſcendebant, vt videre eſt apud S. Baſilium epiſt. 2. ad Amphilochium can. 56. 57. & ſequ. aliquando minimè, ſed quibuſdam duntaxat aſcenſis veniam merebantur. Nam can. 11. Concilij Nicæni fidei deſertores nullâ ad id neceſſitate interueniente compulſi omiſſo primo gradu, cæteris decurſis, veniam conſequuntur. & can. 12. reſumentes cingulum, ſi in gradu audientium dignos fructus pœnitentiæ oſtenderunt, omiſsâ ſubſtratione tranſeunt ad gradum Conſiſtentium. can. 4. Catechumeni lapſi tribus annis cum Audientibus ſtare coguntur, quibus euolutis cum catechumenis orare iubentur. & can. 16. ſynodi Ancyranæ animalia bruta ineuntes prætermiſſis flentium & audientium gradibus, in Subſtratorum deinde Conſiſtentium gradu ſtatuuntur, & can. 17. cum hiemantibus orare iubentur. Qui quidem canon cum antecedente non pugnat, vt quidam putant. Quod vt clarius ſit, notandum eſt hiemantes ſeu χειμαζομένους eſſe energumenos ſeu dæmoniacos, vt rectè exponunt Dionyſius Exiguus, & Fulgentius Ferrandus in breuiario cap. 149. metaphorâ ductâ ab hieme ſeu tempeſtate, nam χειμὼν vtrumque ſignificat. Etſi hæc interpretatio diſpliceat Balſamoni, eò quòd dæmoniaci non orent. Sed hæc ratio nulla eſt, cum inſint dæmoniacis lucida interualla, in quibus orare poſſint. Putat Balſamon hos, qui ſubant cum quadrupedibus collocari à ſynodo inter Audientes; quia can. præcedente nulla fit mentio Audientium cum de huiuſmodi libidinis portentis agitur. Sed, vt ſupra diximus, non ſemper hos omnes gradus percurrebant pœnitentes. Vnde ſynodus eiuſmodi ſubatoribus proſtrationis annos multiplicat, eò quòd non fuerint in gradu Audientium. Ac proinde cum præcedens ſtatuit, vt eiuſmodi homines orent quinque annis, rectè ſequens decernit cum quibus orare debeant. Nec anxiè quærendum eſt in quo ordine ſeu gradu pœnitentium erant dæmoniaci. Nam hi de quibus agit canon 17. ſynodi Ancyranæ, non erant pœnitentes: ſed ideo ſeorſum ab aliis fidelibus in Eccleſia ſtabant, ne eos energumeni ſuis agitationibus perturbarent; in quorum ſtatione erant ineuntes bruta animalia ob flagitij ſpurcitiem, cum à Proſtratorum ordine ad Conſiſtentium gradum tranſmeabant. Itaque non aſſentior iis, qui dicunt hiemãtes fuiſſe in ordine Audientium cum Catechumenis. Nec locus ex cap. 3. Eccl. Hierar. vbi dicitur Eccleſiam permittere energumenis, Catechumenis, & pœnitentibus audire ſacras ſcripturas, illis fauet: nam aliud eſt ſacras ſcripturas audire, aliud eas audire in loco pœnitentium Audientium. Catechumeni quidem à Tertulliano libr. de pœnitentiâ dicuntur: *Audientes, & auditores*: ſed aliâ ratione, quàm Audientes pœnitentes. Si enim peccaſſent, tranſibant ad locum pœnitentium Audientium, vt patet ex ſynodo Nicænâ, quæ poſtquam Can. 11. & 12. decretum fecit de fidelibus lapſis, can. 14. hoc ſtatuit de lapſis Catechumenis: *De Catechumenis, & qui lapſi ſunt viſum eſt ſancta & magna ſynodo* ὥστε τρεῖς μόνον ἐνιαυτοὺς ἀκροωμένους *μόνον. i. Vt ſint tres annos tantùm Audientes.* poſtea ſynodus.

Digitized by Google

dispensans eos à prostratione decernit μετὰ τοῦτο ὑπέρθεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. i. vt postea orent cum Catechumenis. Quod ideo statuit, quia Catechumeni, qui non aderant tremendis mysteriis, non poterant orare cum Consistentibus, qui sacris mysteriis cum cæteris fidelibus intererant, nec discedebant post missam Catechumenorum, vt supra ex S. Gregorio Neocæsarienſi notatum est. Quare minus rectè ex hoc loco colligitur à nonnullis Catechumenorum gradum non distingui ab ordine Substratorum. Nam Substrati non dicebantur orare, sed substerni, cum ex Audiẽtibus Substrati fiebant, vt clarum est ex canonibus supra citatis. Quod spectat ad prostrationem monachorum pœnitentium, de eâ agunt Cassianus libr. 2. de nocturnis officiis cap. 16. S. Isidorus cap. 18. Regulæ S. Fructuosus Episcopus cap. 14. Magister cap. 13. & 14. & quidam pater monachorum cap. 6. Regulæ suæ.

STRATVS PRONVS.] Ita in cod. MS. S. German. ma. editione Colonienſi, & apud Smaragdum. Codices SS. Ebrul. & Far. habent tantùm: *Pronus*, vulgati: *Prostratus pronus.*

PEDIBVS EXEVNTIVM.] Vulgò additur: *Se proiiciat.* rectè quæ desunt in MSS. SS. Ebr. & Far. vt apud Smaragdum, & S. Dunstanum. Apud Iuonem legitur: *Pedibus exeuntium conculcetur.*

VOLVAT.] Ita Smaragdus, & Turrecremata. At in vulgatis cum S. Dunstano, Iuone, & editione Colonienſi: *Prouolvat.* rectius.

VT ORENT PRO IPSO.] Supp. pètens.

IN CHORO.] Apud Smaragdum additur: *Psallentium.*

VEL ORDINE.] *Vel*, sumitur copulatiue.

HOC PERFICIANT.] Ita cod. MS. S. Ebrulphi, Smaragdus, & editio Colonienſis. In vulgatis cum S. Dunstano: *Hoc semper faciant.* Apud Iuonem & Turrecrematam: *Hoc faciant.*

VSQVE DVM BENEDICAT.] Ita hunc locum exponit Smaragdus: *Quod autem dicit, benedicat, intelligitur: dimittat tibi Dominus.*

Ex Regula S. Isidori. Cap. XVIII. §. 2.

SATISFACTIO delinquentium hæc est. Fratribus in Ecclesia constitutis, peracto pœnitentiæ tempore, soluet statim cingulum extra chorum humo prostratus, quousque celebritas expleatur; cumque iussum fuerit ab Abbate, de terra consurget ingredienſque chorum oret. Post hæc data oratione pro eo ab Abbate, & respõdentibus cunctis amen, surget. Atque omnibus pro neglegentia veniam poscat, adepturus indulgentiam post huius emendatoriæ satisfactionis censuram. In minori ætate constituti non

Digitized by Google

ſunt coërcendi ſententia excommunicationis, ſed pro qualitate neglegentiæ congruis emendandi ſunt plagis: vt quos ætatis infirmitas à culpa non reuocat, flagelli diſciplina compeſcat. Excommunicatis autem ab his locis, quibus fuerint conſtituti, ante pœnitentiæ tempus expletum progredi prohibeatur. Ad excommunicâtum nulli liceat egredi citra imperium ſenioris. Cum excommunicato neque orare, neque loqui licebit. Cum excommunicato nulli penitus veſci licet: nec ipſi quidem, qui alimentum victui præbet. Cuius biduana, vel triduana fuerit inlata excommunicationis ſuſpenſio ſola panis & aquæ in veſpertinum erit adhibenda refectio. Excommunicatis præter hiemis violentiam cubile humus erit tantum, ſiue ſtoria; amictus autem tegmen raſum, aut forte cilicium. Calciamentum verò ſpartea, aut quodlibet genus ſolearum. Excommunicandi autem poteſtatem habebit Pater monaſterij, ſiue Præpoſitus. Reliqui autem exceſſus monachorum in collecta Abbati vel Præpoſito deferentur: vt is, qui deliquiſſe cognoſcitur, competenti ſeueritate coërceatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SATISFACTIO.] Hæc habetur in R. S. Iſidori editâ, eod. cap. 18.

SOLVET STATIM CINGVLVM.] Notandus mos antiquus, qui fuit, vt monachi ſupplices, cum veniam petebant aut increpabantur, cingulum ſoluerent. S. Pachomius art. 1. ſuæ regulæ: *Si acciderit, vt pſallendi tempore, vel orandi aut in medio lectionis aliquis loquatur, aut rideat, ſolues cingulũ, & inclinatâ ceruice, manibus ad inferiora depreſſis, ſtabit ante altare, & à principe monaſterij increpabitur.* & arti 18. *Omnis correptio ita fiet, vt diſcincti ſint, qui corripiuntur, & demiſſis manibus, & humiliato capite emendaturos ſe promittentes vitia, in quibus arguuntur, veniam deprecentur.* S. Fructuoſus Epiſcopus cap. 14. regulæ ſuæ: *Sed omnibus ad orationum ſtudia conuenientibus, ille proſtratus humo cingulo opertorioque ablato, poſcet veniam neglegentiæ ſuæ.* Fructuoſus alter c. 14. *Et cingulum in manibus geſtans vel fratrum pedibus cum lacrimis prouoluatur.*

EXTRA CHORVM HVMO PROSTRATVS.] In regulâ excusâ: *Humique extra chorum proſtratus iacebit agens pœnitentiam quoque.*

RVRSVS ORET.] Hæc verba deſiderantur in regulâ excusâ,

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Fructuosi Episcopi. Cap. XIV. §. 3.

CVM excommunicatur vel arguitur quisquam pro neglegentia sua, exercebit humilitatem quousque percipiat orationem: nec se audebit inter alios commiscere, vel cuiquam occultè iungere: Sed omnibus ad orationum studia conuenientibus, ille prostratus humo, cingulo, opertorioque ablato; poscet veniam neglegentiæ suæ. Hoc etiam his ab officio egredientibus exhibebit. Similiter quoque & refectionis tempore coram refectorio adstabit vultu deposito & habitu; quousque fratrum compassione solutus veniam percipiat, quam deposcit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM EXCOMMVNICATVR, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Episcopi Cod. Crass.

ORATIONEM.] .i. benedictionem, veniam.

CINGVLO.] Sumpsit ex S. Isidoro supra.

CORAM REFECTORIO.] .i. ad ianuam refectorij.

VVLTV DEPOSITO.] .i. ceruice inclinata, vt præcipit S. Pachomius art. 1. *Solvet cingulum, & inclinatâ ceruice.*

HABITV.] Supra, *Opertorio.*

Ex Regula Magistri. Cap. XIII. §. 4.

FRATER, qui leuem culpam habuerit, & post primam, secundam, & tertiam monitionem de vno quocumque non emendauerit, à mensa excommunicetur; non ab oratorio. Quæ excommunicatio tamdiu inoffensa permaneat, quamdiu à reo maiori humilitatis satisfactio, humiliato ad genua capite, se de cætero promiserit emendari. Qui verò frater grauem culpam admiserit, ipse ab vtroque excommunicetur, id est, ab oratorio &

Digitized by Google

à mensa. Et non ipse ad indulgentiam Maioris perueniat, nisi ante limen oratorij prostratus lacrimabili voce interuallo cessantium à psalmis horarum Deo & omnibus emendatione satisfecerit repromissa: si tamen propter inanitatem ponderis culpæ citius voluerit Abbas consentire; quod dictante Domino sequens pagina demonstrabit. Ille verò frater qui excommunicatus à mensa, non ab oratorio fuerit, tamdiu antiphonam, aut lectionem non imponat, quamdiu de culpa illa emendatione promissa satisfecerit, aut Abbatis præsentis, aut Præpositi sui ad genua incuruatus: Excommunicati verò fratres, si ita superbi extiterint, vt in superbia cordis perseuerantes in tertia die, hora Nona satisfacere Abbati noluerint, custoditi vsque ad necem cædantur: Et, si placuerit Abbati, de monasterio expellantur: quia talis vita necessarios non habet corporales, vel societas fratrum, quos in anima superba possidet mors. Nam meritò ergo tales debent plagis mactati expelli, qui esse cum Christo humilitatis Domino non merentur: sed sint à perpetuis promissis cum auctore suo diabolo separati, qui de cœlorum regnis propter suam superbiam proiectus est. Ergo ad superiorem excommunicationum, vel satisfactionis sensum, vt cœpimus, prosequamur. Ergo huius pœnitentiæ modum & satisfactionem Deum & Abbatem credimus acceptare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATER, QVI OB LEVEM CVLPAM, &c.] Hæc reperire est in R. MS. cod. Corb. eod. capite sub finem.

DE VNO QVOCVMQVE.] Adde, *vitio*, vt habetur in R. MS. cod. Corb. & in libello C & XIV. sententiarum de rectoribus Ecclesiæ.

QVAMDIV A REO MAIORI.] In libello citato legitur, *ab eo*. In cod. Corb. & libello citato deest τὸ, *maiori*. Locus corruptus, ita, vt arbitror, castigandus: *quamdiu à reatu humilis satisfactione humiliato ad genua capite se de cætero Maiori promiserit emendare.*

CESSANTIVM A PSALMIS MORARVM.] Ita in Cod. Corb.

Digitized by Google

Apud Smaragdum, *ceſſantium in pſalmis horarum.* Legendum tamen puto, *orationum*, non, *horarum.* Nam intelligit orationes, quæ fiebant in ſingulorum pſalmorum interuallo, vt conſtat ex capite ſequ. eiuſdem regulæ: *Cum hora diuini officij in oratorio exercetur, ideſt, cum expleto pſalmo ab omnibus orationi incumbitur, tunc excommunicationis reus proſtratus ante limen oratorij hæc cum lacrimis clamet: peccaui*, &c. Et paulo poſt. *Poſt hanc vocem ceſſantibus à pſalmis per omnes orationes à reo iacente effuſam, cum completum fuerit ſanctum oratorij opus, & reo iacente adhuc ante limen exeunti Abbati omnis congregatio humilietur.* Vbi vides hîc legi, *orationes*, non, *horas.*

INANITATEM.] i. leuitatem. Vt habetur cap. 14. *Si tamen propter leuitatem culpæ eadem hora voluerit Abbas venia conſentire.*

QVAMDIV.] Id eſt, donec.

VSQVE AD NECEM.] Ita in cod. Corb. & in libro. CXIV. ſententiarum. Quæ tamen verba non extant apud Smaragdum. Et ſanè puto eſſe addititia, aut ſaltem dicta hyperbolicè.

CÆDANTVR.] in libello citato CXIV. ſent. additur, *virgis.*

TALIS VITA.] Monaſtica videlicet.

CORPORALES.] Id eſt, animales, carnales.

PROMISSIS.] Liber citatus addit, *Dei.*

DE HIS QVI SINE IVSSIONE Abbatis iunguntur excommunicatis.

CAP. XXXIV. §. 1.

S. BEN. SI quis frater præſumpſerit ſine iuſſione Abbatis fratri excommunicato quolibet modo ſe iungere, aut loqui cum eo, vel mandatum dirigere, ſimilem ſortiatur excommunicationis vindictam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS FRATER; &c.] Hoc capitulum profertur ab Iuone par. 14. decreti cap. 34.

AVT LOQVI CVM EO.] *Quoniam depravatio bonorum allocutio eſt malorum*, inquit Haymo Halberſtattenſis in cap. 15. epiſt. 1. ad Cor.

MANDATVM DIRIGERE.] Eſt aliquid per internuncium ſignificare, quod Gallice dicimus, *luy mander quelque choſe*, iuxta verſionem Gallicam Guidonis Iuuenalis Abbatis S. Sulpitij. Mandatum eſt nuncium, ſignificatio, legatio. Phædrus lib. 1. fab. 2.

Furtim igitur dant Mercurio mandata ad Ionem,
Adflictis vt ſuccurrat .....

& lib. 4.

Mandata dant, legati mittuntur, ſtatim
Adeunt. .....

Cæſarius Arelatenſis cap. 23. regulæ: *Vt occulte à quolibet litteras, aut quelibet mandata aut munuſcula accipiat.* Gloſſæ Græco-Barbaræ:

Digitized by Google

μανπάτα (l. μανδάτα) ἀπαγγελίας, μηνύματα, nuncia. Eædem Gloſſæ: μανπατοφόρος, (l. μανδατοφόρος) πρεσβύτης. i. nuncius, legatus. Apud Suidam μανδάτωρ ἴδιος ἀξιώματος. .i. ſpecies dignitatis. Apud eundem πυθὼν πυθωνὸς, μανδάτωρ. i. interrogator emiſſarius, qui mittitur ad interrogandum & ſciſcitandum.

SIMILEM SORTIATVR EXCOMMVNICATIONIS VINDICTAM] Ita loquitur Callixtus Papa epiſt. 2. ad Epiſcopos Galliæ: *Quia quicunque in his vel aliis prohibitis ſcienter excommunicatis communicauerit, iuxta Apoſtolorum inſtitutionem & ipſe ſimili excommunicationi ſubiacebit.* Circa hunc locum S. P. Benedicti difficultas eſt non minima: quia qui excommunicatis communicant minorem tantùm incurrunt excommunicationem, exceptis quibuſdam caſibus. Itaque nonnulli per ſimilem excommunicationis vindictam intelligunt minorem excommunicationem: quæ cum in genere excommunicationis conueniat cum maiori, ei ſimilis eſt, vt aiunt, non quidem in ſpecie, ſed in genere. Sed hæc explicatio præterquàm quòd nimis extorta eſt, non valet. Nam Concilium Aurelianenſe apud Burchardum lib. 11. cap. 5. vtitur eodem vocabulo cum ferit anathemate eos qui communicauerint cum excommunicato in operibus eius malignis, quo in caſu docent Summiſtæ maiorem excommunicatiouem incurri. Ita loquitur concilium: *Et, ſi quis ei ſe ſociauerit, & communicauerit operibus eius malignis, nouerit ſe ſimili percuſſum anathemate.* Et Callixtus Papa ſupra citatus. Itaque dico locum S. B. de maiori excommunicatione intelligendum eſſe iuxta veterum morem, qui hanc excommunicationem communicantibus cum excommunicatis infligebant, vt videre eſt apud Burchardum libro citato, & Iuonem parte. 14. & in multis conciliis; maxime cum olim non eſſet minor excommunicatio. Sed quia modò multa relaxata ſunt à ſummis Pontificibus circa communicationem cum excommunicatis, exiſtimo hanc legem S. B. eſſe abrogatam, niſi forte quis communicauerit in crimine criminoſo, vt loquuntur, & in aliis caſibus exceptis à Summiſtis.

Ex Regula Sancti Iſidori Epiſcopi.
Cap. XVIII. §. 2.

AD excommunicatum nulli liceat ingredi citra imperium ſenioris. Cum excommunicato neque orare, neque loqui cuiquam licebit. Cum excommunicato nulli penitus veſci licet; nec ipſi quidem, qui alimentum victui præbet.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD EXCOMMVNICATVM, &c.] Hæc reperire eſt in Regula S. Iſidori excuſa eodem capite 18.

CVM EXCOMMVNICATO, &c.] Hic textus habetur. Cauſa. 11. qu. 3. c. 18. hoc modo: *Cum excommunicato neque orare neque loqui (niſi ea quæ ad eamdem excommunicationem pertinent) nec veſci liceat.* Apud Burchardum lib. 11. cap. 31. *Cum excommunicato neque orare, neque loqui (niſi ea quæ ad eandem excommunicationem pertinent) neque veſci cuique liceat.* Vbi lege, *cuiquam*, quemadmodum etiam in decreto Iuonis p. 14. cap. 95. vbi idem textus habetur. Sed miror, cur in his tribus auctoribus habeantur hæc verba, *niſi quæ ad eamdem excommunicationem pertinent*, cum non reperiantur in hac Concordia, neque apud Smaragdum, qui etiam hunc textum profert, neque etiam in ipſa regula S. Iſidori excuſa. Quod autem citati auctores hæc etiam verba; *nec veſci*, addiderint, hoc fit, quia voluerunt ſequentem textum, *cum excommunicato nulli penitus veſci licet*, &c. Cum antecedente contrahendo coniungere.

Ex Regula Sancti Fructuoſi Epiſcopi. Cap. XIV. §. 3.

CVM excommunicato nullus loquatur, neque qualibet eum compaſſione vel miſeratione refoueat neque ad contradictionem vel ſuperbiam confortare præſumat. Quælibet cauſa in conuentu communi fratrum eſt ventilanda, & iuſtè ac ſubtiliter perſcrutanda: ne forte doloſitate & malitia ſenioris innocens iunior opprimatur ab Abbate vel præpoſito iuxta perſonarum acceptionem: non liceat iudicare, neque aliquem fraudulenter vel iniuſte damnare, ſed, vt dictum eſt, ſpiritalium & veridicorum fratrum huiuſcemodi rebus eſt retinenda ſententia: qui ſibi Dei iudicium ponentes præ oculis non permittant peſſimè deprimere animam innocentis.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM EXCOMMVNICATO, &c.] Hæc reperiuntur in R. MS. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis cod. Crassensis eodem cap. 14. proferunturque à Burchardo lib. 11. cap. 33. & ab Iuone. 1. parte decreti cap. 97. ex dictis Fructuosi Episcopi, vsque ad illa verba: *Qualibet causa*, &c.

AD CONTRADICTIONEM.] Ita apud Burchardum & Iuonem locis citatis. In regulâ MS. legitur, *contritionem*. Malè.

QVÆLIBET CAVSA.] Hæc vsque ad finem capituli habentur in decreto Iuonis p. 6. cap. 399. Laudanda sanè institutio, ne ab Abbate vel præposito inferiores opprimantur, & à senioribus iuniores: cui non absimilis est hæc S. Pachomij sanctio articulis. 92. 94. & 112. qui vult præpositos & maiores à fratribus boni testimonij iudicari; ne forte illi potentia sua opprimant innocentes.

IN CONVENTV FRATRVM.] Apud Iuonem, *in conuentu omnium fratrum.*

AB ABBATE VEL PRÆPOSITO.] Hæc vocabula desiderantur in decreto Iuonis.

IVXTA PERSONARVM ACCEPTIONEM.] Hic locus corruptus est. Apud Iuonem legitur. *Rectori iuxta personarum acceptionem*, &c. Rectè. Itaque hic locus hoc modo est restituendus. *Ne forte dolositate & malitia senioris innocens iunior opprimatur ab Abbate vel præposito. Rectori iuxta personarum acceptionem non liceat iudicare.*

HVIVSCEMODI REBVS.] Lege, *in huiusceemodi rebus.*

EST RETINENDA SENTENTIA.] Apud Iuonem corrupte legitur: *Et alia tradenda & retinenda sententia.* In R. MS. legitur *Reddenda.* Malè.

Ex Regula Sancti Aureliani.
Cap. XXXV. §. 4.

NVLLI liceat loqui cum illo, qui fuerit excommunicatus, præter illum, quem ei sanctus Abbas custodem dederit.

Digitized by Google

Ex Regula Caſſiani. Cap. XIV.

§. 5.

SI quis autem pro qualibet culpâ fuerit ab oratione ſuſpenſus, nullus cum eo orandi habeat licentiam, antequam ſubmiſſa in terra pœnitentia coram omnibus fratribus ſupplicanti ei venia ab Abbate tribuatur. Nam qui ſe orationi vel confabulationi eius, antequam à Priore recipiatur, inconſiderata pietate ſociare præſumpſerit, ſimilis damnationis reus efficitur, tradens ſemetipſum voluntarie fuerat deputatus. Et in hoc grauius peccat, qui ſeipſi coniungit: quia ſolatium ei tribuens cor eius amplius facit indurari: & non permittit pro hoc, quod ab oratione fuerat ſegregatus, de ſatisfactione ſuâ & venia cogitare; maiorem ſuperbiæ fomitem & contumaciam delinquentis nutrit in peius.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AVTEM, &c.] Extat apud Caſſinum lib. 2. de orationibus nocturnis cap. 16.

A PRIORE.] i. ab Abbate.

TRADENS SEMETIPSVM VOLVNTARIE.] Locus corruptus, ex Cod. Vind. Caſſ. & Smaragdo ſic emendandus: *Tradens ſemetipſum voluntariè Sathanæ, cui ille ſecundùm Apoſtoli ſententiam pro ſui reatus emendatione fuerat deputatus.*

Ex Regula Tarnatenſi. Ex Cap. V. §. 6.

CVM eo, qui pro admiſſa culpa ab orationis, vel meſæ conſortio remouetur, præter eum, qui eiecti fratris amaritudinem doctrinæ & caritatis poſſit admixtione dulcare, nullus audeat conferre ſermonem.

Ex

Digitized by Google

Ex Regula Magiſtri, ex Cap. XIII. §. 7.

SI quis verò frater aut palam, aut abſconsè cum eo fuerit adlocutus, autiunctus communem ſtatim cum eo excommunicationis contrahat pœnam; & ab omnibus reus ſit, atque in alio laboris ipſe opere ſequeſtretur à Præpoſito ſuo: & ſitipſe tàm ab illo reo, quàm ab omnibus ſequeſtratus & ſolus, & moxab omnium & ipſe alienus eloquio. Nam non ad veniam Maioris & ipſe pertineat: niſi pœnitentiæ ſimilis ſatisfactio ab eis æqualiter fuerit operata: illius, propter quod extitit inobœdiens in vitio & peccato; iſtius, quòd mercedem conſolationis tribuerit malorum artifici.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS VERO, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magiſtri Cod. Corb. eodem cap. 13. Prima pars huius capituli vſque ad illa verba: *Et ab omnibus reus ſit*, à Burchardo lib. 11. cap. 32. ex S. Iſidoro; & à Gratiano cauſa. 11. qu. 3. cap. 28. ex octaua ſynodo: ſed male, nam eſt huius Magiſtri.

MAIORIS.] Maior eſt Abbas, vt ſæpe occurrit in his regulis, qui Conc. Carthaginienſi 4. can. 13. dicitur, Maior monaſterij.

Ex Regula cuiuſdam, ex Cap. XIX. §. 8.

EXCOMMVNICATVS verò frater qui culpis grauioribus exiſtentibus aut cellæ ſuæ recluditur, aut à conſortio Congregationis ſeparatur, à nullo penitus aut eloquij, aut viſitationis munus fruatur: niſi tantummodo cui præceptum ab Abbate fuerit. Si quis tranſgreſſus hanc regulam fuerit, regulari pœnitentiæ ſubiacebit.

Digitized by Google

QVALITER DEBEAT ABBAS sollicitus esse circa excommunicatos.

CAP. XXXV. §. I.

S.BEN.

OMNI sollicitudine curam gerat Abbas circa delinquentes fratres: quia non est opus sanis medicus, sed malè habentibus. *Matt. 9.* Et ideò vti debet omni modo vt sapiens medicus: immittere quasi occultos consolatores. Senpectas, id est, seniores sapientes, qui quasi secretè consolentur fratrem fluctuantem, & prouocent eum ad humilitatis satisfactionem, & consolentur eum, ne abundantiori tristitia absorbeatur. Magnopere enim debet sollicitudinem gerere Abbas, & omni sa- *1. Cor. 5* gacitate & industria curare, ne aliquam de ouibus sibi subiectis perdat. Nouerit enim se infirmarum curam suscepisse animarum, non super sanas tyrannidem: & metuat Prophetæ comminationem, per quem dicit Deus: *Quod crassum* *Ezech. 34.* *videbatis, assumebatis; & quod debile erat, proiiciebatis.* Et pastoris boni pium imitetur exemplum, qui relictis nonaginta nouem ouibus in montibus, abiit vnam ouem, quæ erranerat, quærere: cuius infirmitati intantum compassus est, vt eam sacris humeris suis dignaretur imponere, & sic reportare ad gregem. *Luc. 15.*

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ET IDEO VTI DEBET OMNI MODO.] Id eſt, vti debet omni ratione & induſtria artis ſpiritalis, vt ſapiens medicus. In vetuſta editione Pariſienſi legitur : *Commodo*, pro, *omni modo.*

IMMITTERE.] Apud Smaragdum : *Immittere debet*, verbum, *debet*, repetendo. Quod, ſi non repetitur, ſaltem ſubaudiendum eſt.

CONSOLATORES.] In MSS. S. Germ. & S. Faronis: *Conſiliatores*; ſed vulgata lectio præſtat. Nam ſequitur : *Qui quaſi ſecretè conſolentur fratrem fluctuantem.*

SENPECTAS.] Ita codices MSS. Victorini, & S. Germ. min. legunt. MS. S. Ebr. *Sepectas*. Codices. Vind. & S. Germ. ma. *Sinpectas*. Smaragdus, & editio Colonienſis *Senipectas*. Cod. S. Far. S. Dunſtanus, Turrecremata, editio Colinæi, vetuſta Pariſienſis & vulgatæ : *Senipetas*. Sed quid ſit Senipeta, non video. Smaragdus Senipectas putat eſſe verbum Græcum, cum ait : *Senipectas Græcum eſt nomen, non Latinum, quo ſecundùm ipſius beati Benedicti interpretationem ſeniores, & ſapientes fratres intelliguntur.* Quod quàm verum ſit, iudicet doctus lector. Apud Palladium capite de Serapione lego Συμπαίκτην ἀσκητὴν. Διηγοῦντο δὲ οἱ Πατέρες, ὅτι λαβών τινα συμπαίκτην ἀσκητὴν πέπρακε ἑαυτὸν ἔν τινι πόλει μίμοις Ἕλλησιν, ὄντων. id eſt, narrant verò Patres quod aſſumens quemdam ſympactem monachum vendidit ſe in quadam ciuitate mimis gentilibus. Eiuſmodi ergo Συμπαίκτης monachus videtur eſſe is, qui conſpirat cum Abbate ad ipſum excommunicatum ſapienter ludificandum, ſe eius amicitiæ, veluti per cuniculos inſinuando, vt eum ad ſanam mentem reuocet. Itaque cum Smaragdus dicit : *Senipectas* eſſe vocabulum Græcum credibile eſt eum legiſſe ſympactas, vel Sinpectas, ſecundùm minus accuratam orthographiam : quam quidem lectionem germanam eſſe exiſtimo : etſi S. P B. interpretetur hoc vocabulum *Seniores ſapientes fratres.* Nam potius habuit rationem perſonæ, quam vocis, quod ſatis patet, quia hoc nomen quouis modo legatur, non poteſt hæc tria nomina ſignificare. Dicit autem ſeniores ſapientes, quia eiuſmodi ſympactæ erant ſenes & ſapientes, non quod præcisè id ſignificet hoc vocabulum; quod propriè colluſorem ſignificat.

QVOD CRASSVM VIDEBATIS, ASSVMEBATIS.] Ezech. 34. vbi legitur : *Quod craſſum erat, occidebatis*, vt habetur in textú Hebraïco, & Græco, quibus reſpondent antiquæ verſiones. Itaque ſubaudiendum hîc puto, τὸ *Ad occidendum*, aut certe legendum : *Abſumebaris.* id eſt, deuorabatis, mactabatis ad deuorandum iuxta ſenſum Prophetæ.

ET QVOD DEBILE ERAT, PROIICIEBATIS.] In vulgatâ verſione iuxta textum Hebraïcum & Græcum : *Quod infirmum fuit, non*

Digitized by Google

consolidastis. Sed S. B. vsus est antitheto iuxta prioris membri lectionem, retinens tamen sensum Prophetæ, non verba: nam qui proiicit, non consolidat.

Ex Regula Sancti Fructuosi. Cap. XIV.

§. 2.

CVM excommunicatur aliquis pro culpa, mittatur solitarius in cellam obscuram in solo pane, & aqua: vt in vespera post cœnam fratrum medium accipiat paximatium, & non ad satietatem aquam: & hoc ab Abbate exsufflatum, & non sanctificatum. Absque vllo sedeat solatio, vel [in] conloquio fratrum, nisi quem Abbatis vel Præpositi cum eo præceperit auctoritas, vt loquatur. Indutus tegmine raso aut cilicio seminudus atque discalceatus opus monasterij exerceat excommunicatus. Si biduana, vel triduana fuerit excommunicatio eius, mittat Senior, qui eum excõmunicauit, vnum de maioribus quem probatum habet, qui eum verbis contumeliosis increpet, quod non ob religionis venerit occasionem, nec pro Christi amore, nec gehennæ pauore, sed simplicium fratrum facere disturbationem. Si hæc ille patienter tulerit, & de ore eius nulla iracundia vel murmuratio prõruperit, simplicitas mentis & humilitatis apparuerit; sic increpator absque immutatione verborum, quod in eo præuiderit, Abbati renuntiet. Abbas verò sollicitè & prudenter tractet, vtrum veram, imaginariam habeat patientiam, per quam possit se ad fratrum reconciliare charitatem. Secundò eiusdem meriti senem probatum ad exprobrandum eum mittat: & quod primitus audiuit, non facile credat. Cumque ita tertiò fecerit, & pari vitio increpatus fuerit, & in priore promissionis patientia excommunicatus perdurauerit, & hoc Abbas per tres testes probauerit, post hoc eum eiici debeat, & sic præsentatum per se increpet coram conuentu fratrum. Cum ita quartò fuerit tentatus, & in humilitate fuerit probatus, & fortis fuerit vt ferrum inuentus, postmodum Ecclesiam ingrediatur, & cingu-

Digitized by Google

lum in manibus geſtans Abbatis vel fratrum pedibus cum lacrimis prouoluatur, & cum ſingultu & gemitu & gemitu genibus humo properando à cunctis veniam accipere mereatur, & ne talia pœnitendo vltra committat, & poſt hæc oſculatus ab Abbate, in ſuo gradu accipiatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM EXCOMMVNICATVR, &c.] Hæc non extant in regulâ S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis, ſed videntur eſſe alterius fructuoſi.

EXSVFFLATVM.] Id eſt maledictum, abominatum, eò quòd debeat comedi ab excommunicato & tradito Sathanæ, & verbum exſufflare, id eſt deteſtari, abominari. Beda libr. 5. hiſt. Angl. cap. 22. *Quis, rogo, fidelium non ſtatim cum ipſa magiâ primò deteſtetur & exſufflet?* Fuit quippe mos veterum Chriſtianorum, vt id quod immundum & abominabile iudicarent, exſufflatione reiicerent, Tertullianus libr. 2. ad vxorem: *Latebis ne tu, cum lectulum tuum, cum corpuſculum tuum ſignas, cum aliquid immundum ſtatu expuis?* & lib. de Idololatriâ: *Quo ore Chriſtianus thurarius, ſi per templa tranſibit, aras expuet, & exſufflabit, quibus ille proſpexerit?* Qui quidem mos ab antiquo baptiſmi ritu manauit, quo baptizandus ter Sathanam exſufflat, vt videre eſt apud S. Dionyſium Areopagitam libr. de Hierarchiâ Eccleſiaſticâ cap. 2. parte 2. ἐμφυσᾶσθαι μὲν αὐτῷ τρὶς διακελεύεται Σατανᾶ. i. Iubetur ter exſufflare Sathanam. Hac etiam vtebantur exſufflatione ſancti viri dæmonem abigentes tentatorem. Acta S. Pachomij: *Mox ſigno crucis frontem muniens exſufflauit in eum* (dæmonem) *moxque fugatus eſt*: & infra: *& exſufflans in eum dixit: diſcede à me diabole.* Seuerus Sulpitius dialogo tertio: *Memini quodam die ad eum veniſſe Martinum, qui vbi ſecretarium eius ingreſſus eſt, vidit poſt tergum ipſius dæmonem miræ magnitudinis aſſidentem, quem eminus (vt verbo, quia ita neceſſe eſt, parum Latino loquamur) exſufflans, Auitianus ſe exſufflari exiſtimans, quid me, inquit Sancte ſic aſpicis?*

NON SANCTIFICATVM.] Id eſt, non benedictum. vide ſupra.

INDVTVS TEGMINE RASO AVT CILICIO.] S. Iſidorus in Regula cap. 18. *Tegmen raſum, aut certe cilicium.*

VTRVM VERAM IMAGINARIAM.] Lege: *Virum veram aut imaginariam*, vt in cod. Vind.

EIICI DEBEAT.] Lege: *Educi iubeat*, nempe è Cellâ.

CINGVLVM IN MANIBVS.] Vide ſupra, hoc capite annotata ad S. Iſidorum.

OSCVLATVS AB ABBATE.] In ſignum reconciliationis.

Digitized by Google

Ex libro Gregorij Nazianzeni. §. 3.

1. Cor 5. EVM, qui de Corintho peccauit peccatum, quale nec inter gentes, ad pœnitentiam Paulus ſuſcepit: & non ſolùm ſuſcepit, verùm etiam in eo caritatem confirmauit. Quandoquidem emendationem vidit', & cauſam facti expoſuit dicens: ne forte ampliori triſtitia abſorbeatur, qui eiuſmodi eſt, correptionis ſcilicet nimietate prægrauatus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EVM QVI IN CHORINTHO, &c.] Hæc habentur in oratione 39. eiuſdem ſancti Patris, quæ inſcribitur, ad ſancta lumina. Sed quoniam quę hîc citantur, paulo aliter habentur in textu Græco, quædam altiùs repetendo proferemus: Si prius notauerit lector *S.* Gregorium agere in Nouitianos, qui pœnitentiam minimè admittebant, *ἢ οὐδὲ πλεονάκτημα δίχα δὶ αἵματος; ἴστι γὰρ καὶ τῆς σῆς ἀπονοίας, οὐδὲ τὸν ἐν Κορίνθῳ παρανομήσαντα; Παῦλος δὲ καὶ ἀγάπην ἐπύρωσεν.* i. vel neque ſuſcipis ſanguine ſuo conſummatum, id eſt, martyrem, id enim eſt etiam tuæ arrogantiæ, neque eum qui ſe Corinthi ſcelere contaminauit? At Paulus circa eum caritatem confirmauit? Cætera verò hîc ſatis rite procedunt.

QVALE NEC INTER GENTES.] Hæc non ſunt apud ſanctum Gregorium, ſed ex D. Pauli textu addita.

Ex libro S. Auguſtini de paſtoribus. §. 4.

Cap. 1. *Sub fin.* CVM præpoſiti ad hoc ſint, vt his, qui ſubiecti ſunt, conſulant: nec in eo quod præſunt omnino vtilitatem ſuam adtendant, ſed eorum, quibus miniſtrant. Quiſquis tamen præpoſitus eſt, vt in eo, quod præpoſitus eſt, gaudeat, honorem ſuum quærat, & commoda ſua ſola reſpiciat, ſe paſcit, non oues. Ad hos ſermo dirigitur: audite tanquam oues Dei, & videte, quemadmodum vos ſecuros fecerit Deus, qualeſcumque ſint, qui vobis præſunt, id eſt, qualeſcumque ſumus: Vobis ſecuritatem dedit, qui paſcit Iſraël. Nam ſi Deus non deſerit oues ſuas, & ma-

Digitized by

li paſtores debitas pœnas luent, & oues promiſſa percipient.

Item eiuſdem. §. 5.

SANÆ & craſſæ oues perpaucæ ſunt, id eſt, ſolidæ in cibo veritatis, vtentes paſcuis bene de munere Dei. Sed mali illi paſtores non parcunt talibus. Parum eſt, quòd illas languentes, & infirmas & errantes, & perditas non curant, etiam iſtas fortes & pingues necant, quantùm in ipſis eſt. Et illi viuunt de miſericordia Dei, [viuunt] tamen quantùm ad malos paſtores attinet, occidunt. Quomodo, inquis, occidunt? malè viuendo, malum exemplum præbendo. Sin fruſtra dictum eſt ſeruo Dei eminenti in membris ſummi paſtoris: circa omnes teipſum bonorum operum præbe exemplum, & forma eſto fidelibus. *ad Tit. 2.* Adtendendo enim ouis etiam fortis plerumque præpoſito ſuo malè viuenti, ſi declinet oculos à regulis Domini, & intendit in hominē, incipit dicere in corde ſuo: ſi præpoſitus meus ſic viuit, ego quidſum, qui non faciam, quod ille facit? occidit ouem fortem. Iam de cæteris quid facit: qui illud, quod non ipſe fortificauerat, ſed forte aut robuſtum inuenerat, male viuendo interficit? Dico caritati veſtrę, iterum dico; etſi oues, etſi fortes ſunt in verbo Domini, & tenent illud, quod audierunt à Domino ſuo: *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* tamen qui *Matth. 23.* in conſpectu populi malè viuit, quantùm in illo eſt, eum, à quo adtenditur, occidit. Non ſibi ergo blandiatur, quia ille non eſt mortuus: & ille viuit, & ille homicida eſt. Quomodo cum laſciuus homo intendit ad mulierem ad concupiſcendum, ecce illa caſta eſt, & mœchatus eſt iſte. Domini enim vera & aperta ſententia eſt: *Quiſquis viderit mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* *Mat. 5.* Non peruenit ad eius cubiculum, & in interiori cubiculo ſuo volutatur. Sic omnis, qui malè viuit in conſpectu eorum, quibus præpoſitus eſt; quantùm in ipſo eſt, occidit & fortes. Qui imitatur, moritur: qui non imitatur, viuit.

Digitized by Google

Ezech. 34. *Et quod crassum est*, inquit, *interfeciſtis, & oues meas non paſcitis.* Iam audiſtis, quid diligant. *Quod infirmatum eſt, non confortaſtis: & quod malè habuit, non corroboraſtis: & quod tribulatum eſt* (id eſt, quod confractum eſt) *non colligaſtis: & quod errabat, non reuocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis: & quod forte fuit, confregiſtis, interfeciſtis, occidiſtis.* Infirmatur ouis, id eſt, infirmum corrigit, vt poſſit cedere tentationibus: incauto, & imparato ſuperuenerit paſtor neglegens. Quando credit talis, non illi dicit: *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem.* Eccl. 2. Qui enim hoc loquitur, confortat infirmum & ex infirmo facit firmum: vt non ille, cũ crediderit, proſpera huius ſeculi ſperet. Si enim doctus fuerit ſperare proſpera ſeculi, ipſa proſperitate corrumpitur, ſuperuenientibus aduerſitatibus ſauciatur, aut fortaſſis extinguitur. Non ergo cum ædificat ſuper petram, qui ſic ædificat, ſed ſuper arenam ponit. *Petra autem erat Chriſtus.* Chriſti paſſiones imitandæ, non à Chriſtianis deliciæ conquirendæ. 1. Cor. 10. Confortatur infirmus, cum ei dicitur: ſpera quidem tentationes huius ſeculi, ſed ab omnibus te eruet Deus: ſi ab illo non receſſerit cor tuum. Nam ad confortandum cor tuum venit ille pati, venit ille mori, venit ſputis inliniri, venit ſpinis coronari, venit obprobria viuere, venit poſtremò ligno configi. Omnia hæc ille pro te: tu nihil pro illo, ſed pro te.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SANÆ ET CRASSÆ, &c.] Hæc habentur eodem libr. de Paſtoribus cap. 4. hic citata ob illa S. B. *Nouerit enim ſe infirmarum curam ſuſcepiſſe animarum*, &c.

VIVVNT TAMEN.] *An Viuunt*, redundat, nec eſt in editis S. Auguſtini.

OCCIDIT OVEM FORTEM.] In editis S. Auguſtini ſequitur: *Si fortem, occidit ouem.*

IAM AVDISTIS.] Hîc incipit caput 35. eiuſdem libri in editis. *Quod contribulatum eſt.*

NON COLLIGASTIS.] Apud S. Cyprianum epiſt. 54. *Quod contribulatum eſt, non conſolati eſtis.*

ET QVOD

ET QVOD FORTE FVIT CONFREGISTIS.] Apud S. Auguſtinum legitur: *Confeciſtis*, non: *Confregiſtis*, id eſt, interfeciſtis, vt ipſe explicat. In epiſt. 54. S. Cypriani legitur. *Confeciſtis labore.*

INTERFECISTIS.] Lege vt, in editis: *Id eſt, interfeciſtis*

INFIRMATVR OVIS ID EST.] Hæc non extant in editis.

INFIRMVM CORRIGIT.] Locus corruptus, l. *Infirmum corgerit.* in editis S. Auguſt. *Infirmum quippe animum gerit ouis.*

VT POSSIT CEDERE TENTATIONIBVS, &c.] Hæc corrupta ſunt, & ita ex editis caſtiganda: *Quando tentationes ſibi profuturas non credit. Paſtor negligens, quando ſic credit talis infirmus, non illi dicit.* &c.

IPSA PROSPERITATE CORRVMPITVR.] Metuenda proſperitas, cum ſæpe in illa homo ſibi non metuat, quia nimio illius ſplendore, & propria cupiditate obcæcatus periculum non videt, quod in ſola aduerſitate poſitum eſſe credit. Quod ſapienter admodum nos docet S. Auguſtinus ſerm. 13. de verbis Domini ſecundum Mattheum. *Putatis tunc eſſe ventum contrarium, quando eſt huius ſeculi aduerſitas. Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando peſtilentia, quando cuique hominum, etiam ſingulo euenit priuata calamitas, tunc putatur ventus aduerſus, ibi putatur inuocandus Deus. Quando autem temporali felicitate ſeculum arridet, quaſi non eſt ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem; interroga ſed tuam cupiditatem: vide, ſi tranquillus es in te: vide ſi non te ſubuertit ventus interior. Hoc vide, magnæ virtutis eſt cum felicitate luctari; ne illiciat, ne corrumpat, ne ipſa ſubuertat felicitas. Magna, inquam, virtutis eſt cum felicitate luctari, magna felicitatis eſt à felicitate non vinci.* His quadrat illud Virgilij 10. Æn.

Neſcia mens hominum fati, ſortiſque futuræ,
Et ſeruare modum, rebus ſublata ſecundis.

Et S. Iſidori Peluſiotæ libr. 5. epiſt. 382. *Multi itaque difficilius exiſtimãt à rebus ſecundis in aduerſas incidentem celſum ſeruare animum:* ἐγὼ δὲ δυσκολώτατον ἡγοῦμαι τὸ ἀπὸ δυστυχίας εἰς εὐημερίαν ἀναδεχόμενον φυλάξαι μέτριον τὸ φρόνημα. i. *Ego verò difficillimum arbitror eum, qui ab aduerſis rebus ad ſecundas redit, moderatum cuſtodire animum.* Et præclare Salomon ait Prou. 1. *Auerſio parunlorum interficiet eos, & proſperitas ſtultorum perdet illos.* Quem locum exponens S. Gregorius Papa homil. 12. in Ezechielem ſapienter admodum dicit: *Qui enim à Deo auertitur, & proſperatur, tantò perditioni ſit proximus, quantò à zelo diſciplinæ inuenitur alienus.*

NON ERGO CVM ÆDIFICAT.] π' *Cum*, redundat, & legendum: *Non ergo ædificat ſuper petram, qui ſic ædificat.* Aut ſi placet retinere particulam: *Cum*, lege, *non ergo cum ædificat ſuper petram ædificat, qui ſic ædificat.* In quibuſdam editionibus legitur: *Eum*, pro, *Cum.*

SED SVPER ARENAM PONIT.] Verbum: *Ponit*, non eſt in editis S. Aug.

Digitized by Google

IMITANDÆ.] In editis additur *Sunt.*

OBPROBRIA VIVERE.] *Viuere*, hoc loco ponitur pro: *Bibere*, v. pro, b, Vasconum more: in editis S. Aug. legitur: *Audire.* Sed puto legendum: *Bibere.* Illud enim *Audire*, non satis significat. In Concordiâ Vindocinensi legitur: *Sustinere.*

Item eiusdem. §. 6.

QVOD *infirmatum est*, inquit, *non confortastis.* Pastoribus malis dicit, pastoribus falsis, pastoribus sua quærentibus, non quæ Iesu Christi: & commodo lanæ & lactis gaudentibus, oues omnino non curantibus, & quod male habuit non conrobotantibus, id est, infirmum, id est, non firmum. Nam [cum] dicunturinfirmi etiam ægrotantes. Sed inter infirmum & ægrotum, id est, malè habentem hoc mihi videtur interesse. Etenim ista, fratres, quæ distinguere vtcumque conamur, fortè & nos possumus maiore diligentia melius distinguere, & alius peritior, vel lumine cordis plenior. Interim ne fraudemini, quod sentio, loquor. Infirmo ne accidat tentatio, & eum frangat, timendum est. Languens autem iam cupiditate aliqua ægrotat, & cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à subeundo iugo Christi. Adtendite illos homines volentes bene viuere, & minus idoneos mala pati, sicut parati sunt bona facere. Pertinet autem ad Christiani firmitatem non solùm operari, quæ bona sunt, sed & tolerare, quæ mala sunt. Qui autem videntur feruere in operibus bonis, sed imminentes passiones tolerare nolle aut non posse, infirmi sunt. Qui verò cupiditate aliqua mala amatores mundi ab ipsis bonis operibus reuocantur, languidi & ægroti iacent: quippe qui ipso languore tanquam sine vllis viribus nihil boni possunt operari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD INFIRMATVM EST, &c.] Habetur apud S. Augustinum eiusdem libri cap. 6.

ET COMMODA.] L. *Ex commodo*, vt in editis.

Digitized by Google

ID EST, INFIRMVM, ID EST NON FIRMVM.] Primum: *Id eſt*, abeſt ab excuſis.

NAM CVM.] π' *Cum*, redundat, nec eſt in editis.

Item eiuſdem. §. 7.

NON fruſtra ergo cum iam dixiſſet ſuperius: *Quod craſſum eſt, interfeciſtis.* hic iterum in nouiſſimo poſuit. *Et quod forte fuit, confregiſtis.* Ipſa eſt enim repetita ſententia: niſi quia ex his, quæ ſupra dixit, nata eſt. *Quod errabat, non reuocaſtis: & quod perierat, non quæſiſtis.* Hoc faciendo, *Quod forte eſt, interfeciſtis.* Proinde audi quid ſequatur de iſta neglegentia malorum, imò falſorum paſtorum? *Et diſperſæ ſunt oues meæ, & factæ ſunt in comeſturam omnibus beſtiis agri.* Furantur lupi inſidiantes, rapiunt leones frementes, cum oues adhærent paſtori, nam præſens eſt paſtor: ſed malè agentibus non eſt paſtor. Et inhærent paſtoribus, [non] paſtoribus ſeipſos, non oues paſcentibus. Et letalis error conſequitur. Eunt in beſtias deprædantes ſe, & de illorum morte ſe ſatiare cupientes. Tales enim ſunt, qui gaudent de erroribus alienis; beſtiæ ſunt paſtæ montibus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON FRVSTRA ERGO, &c.] Hæc vſque ad illa verba: *Proinde audi quid ſequitur*, extant apud S. Aug. eiuſdem libr. cap. 7.

PROINDE AVDI QVID SEQVITVR.] Hæc vſque ad finem habentur initio cap. 8.

CVM OVES ADHÆRENT PASTORI.] Ita in Concordia Codicis Vindocinenſis. In excuſis legitur, *Cum oues non hærent paſtori.* Sed negatio videtur expungenda, cum ſequatur. *Nam præſens eſt paſtor: Sed malè agentibus non eſt paſtor, & inhærent paſtoribus.*

NON PASTORIBVS.] Particula negatiua expungenda eſt, nec eſt in editis.

MONTIBVS.] In cod. Vind. legitur: *Mortibus*, rectè in editis *Morſibus diſperſarum.* Sed π' *Diſperſarum*, exſcriptor omiſit, quod tamen neceſſarium eſt.

Digitized by Google

DE HIS QVI IN ALIIS quibuslibet rebus delinquunt.

CAP. XXXVI. §. 1.

S.BEN. SI quis, dum in labore quouis in coquina, in cellario, in miniſterio, in piſtrino, in horto, in arte aliqua dum laborat, vel in quocumque loco, aliquid deliquerit, aut fregerit quippiã, aut perdiderit, vel aliud quid exceſſerit vbi vbi, non veniens continuò ante Abbatem, vel congregationem ipſe vltro ſatisfecerit, & prodiderit delictum ſuum: dum per alium cognitum fuerit, maiori ſubiaceat emendationi. Si animæ verò peccati cauſa latens fuerit, tantùm Abbati, aut ſpiritualibus ſenioribus patefaciat, qui ſciant curare. Et ſua, & aliena vulnera, & non detegere publicare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Hoc caput quadrageſimum ſextum eſt in regula S. P. Benedicti. Cuius titulus ſic habetur in cod. MS. ma. S. Germ. *De his qui in leuibus rebus delinquunt.* Sed prior inſcriptio prævalet. Non enim hîc dumtaxat agitur de leuibus culpis, ſed etiam de lethalibus. Huius capitis meminit S. Fructuoſus apud Henricum Caniſium tomo quinto antiquæ lectionis, proferturque in conc. Duziacenſi 2. cap. 8.

IN CELLARIO.] Gloſſæ veteres: *Cellarium*, ταμεῖον. I. cella pe-

Digitized by Google

naria, repoſitorium S. Iſidorus lib. 15. Orig. cap. 5. *Cellarium, quod in eo colligantur miniſteria menſarum, vel quæ neceſſaria victui ſuperſunt.* Aliter Seruius. *Cellarium eſt paucorum dierum: vnde & in cellâ dicitur importatum frumentum. Penu verò longi temporis.* Hoc vocabulum Latinum quidem, ſed Græci illud vſurpatunt, vt S. Baſilius interr. 147. regularum breuium: ὁ περὶ τὸ ἔργον τῶ κελλαείε, id eſt, qui cellarij curam gerit. Auctor tractatus de pœnis monaſticis, qui extat inter opera S. Baſilij art. 42. εἴ τις ἀκαίρως ἔρχεται εἰς τὸ ὠφπήειον, ἢ εἰς τὸ κελλάειον. Id eſt, ſi quis citra tempus oportunum venit in culinam vel cellarium. Vnde κελλαειχὸν, illud omne quod in cellario reconditur, Palladio cap. 117. hiſt. Lauſiacæ. In t. Æn.

IN PISTRINO.] Hæc deſunt in cod. MS. Vict. ma.

VBI VBI.] Ita vulgò. Apud Keronem: *Vbi vel vbi.* Cod. S. Ebr. & Smaragdus legunt, *vbi & vbi.* Hæc autem vox geminata, *vbi vbi*, nihil aliud ſonat quàm, vbicumque, vbiuis gentium, quocumque in loco. Plautus in Caſinâ

Ita quocumque aduenient, vbi vbi ſint, duplici damno dominos multant.

Tertullianus lib. de fuga in perſecutione: *Vbi vbi fuero, in manu eius ſum.* Anaſtaſius Bibliothecarius in Conſtantino: *Vbi vbi nominatus contingeret Pontifex.*

NON VENIENS CONTINVO ANTE ABBATEM, &c.] Hæc vltronea ſui accuſatio plurimùm confert monacho, idque triplici potiſſimùm nomine. Primò, vt delictum ſtatim ſequatur emendatio: atque ita ſemper ab omni peccato, quantùm fieri poteſt, monachi ſit expurgata conſcientia: ſecundò, vt nulla ei deſit humilitatis exercitatio: tertio, vt omnis occaſio excuſationi, contentioni, atque mendacio præcidatur: vt qui ſe vltro prodere tenetur, forſitan accuſatus non ſe cum procacitate defendat; ſed libens culpam fateatur. *Continuò*, eſt ſtatim, confeſtim, protinus, nulla intercedente mora. Sed non puto locum intelligi de minuſculis & ſimilibus culparum quiſquiliis: hoc enim graue eſſet fratribus, & moleſtum Abbati. Porro huius rei praxis videtur in vitâ S. Guidonis Abbatis Pomposæ; vbi agitur de quodam eius diſcipulo Sergio templi cuſtode: qui cum lampades mundaret, excidit vna è manibus & fracta eſt. *Territus ille* (inquit auctor vitæ) *collegit fragmenta & ante altaris crepidinem condens ea, feſtinans abiit ad patrem Guidonem, vt multa ab eo propter damnum illatum ipſi irrogaretur. Quod cum factum eſſet, illico rediit ad altare, & lampadem ſanam atque integram inuenit.*

VEL ANTE CONGREGATIONEM.] De hac re ita ſtatuit S. Columbanus in Pœnitentiali MS. *Si non contemptu, ſed caſu aliquo amiſerit aut fregerit, non aliter negligentiam ſuam, quàm publicâ diluat pœnitentiâ, cunctis in ſynaxi fratribus congregatis, tamdiu proſtratus in terrâ veniam poſtulabit, donec orationum conſummetur ſolemnitas impetraturus eam, cum iuſſus fuerit Abbatis iudicio de ſolo ſurgere.* Antiqua huius qc-

Digitized by Google

cusationis ratio habetur in memoriali, qualiter in monasterio conuersandum sit.

SATISFECERIT.] Nempe humili & publica prostratione.

PECCATI CAVSA.] Causa hoc loco est noxa, offensa. S. Gregorius Turonensis lib. 4. hist. cap. 14. *Multa enim causa per eum in rationabiliter gerebantur.* Et lib. 7. cap. 11. *Ideoque si rex mortem fratris desideraret vlcisci, nouerit huius causæ hunc esse significrum.* S. Hieronymus in epist. ad Damasum qu. 1. de Cain: *Denique respondit Domino. Maior est causa mea, quàm vt merear absolui.* S. Cyprianus libro de lapsis: *Nec hoc ideo dico, vt fratrum causas onerem; sed vt magis fratres ad precem satisfactionis instigem.* Accedit ratio: quia non sola peccati causa Abbati retegenda est, sed ipsum peccatum. Itaque peccati causa, nihil aliud est quam culpæ noxa, vt loquitur cap. 25. S.P. B. Vel certè dici potest, τὸ, *peccati*, redundare, sed quia illud in omnibus codicibus, quos viderim, reperitur: id asserere nolim.

QVI SCIANT CVRARE ET SVA, &c.] Hunc locum tangit Helgaldus in vitâ Roberti Francorum regis: *Tali quippe mandat monachorum Pater & dux confiteri peccata, qui sciret sua, & aliena curare vulnera, non autem detegere & publicare.*

Ex Regulâ Sancti Cassiani.
Cap. XXXIX. §. 2.

SI quis autem aliquid fregerit, aut perdiderit, non aliter neglegentiam suam delebit, nisi coram omnibus fratribus tamdiu suplicauerit Deo in terra prostratus, donec oratione soluatur Abbatis. Similiter etiã qui ad orationem tardius venerit; & qui seniori suo superfluè aut durius, aut contumeliosè responderit; aut si neglegentius, aut tardius obsequia iniuncta compleuerit; si vel leuiter murmurauerit, aut lectionem operi, vel obœdientiæ prætulerit; similiter etiam qui completis vigiliis, aut quauis aliqua ratione cum aliquo vel modicum steterit; vel ad punctum temporis alicubi secesserit; si alterius tenuerit manum, si orauerit cum illo, qui est ab oratione suspensus; si aliquem parentum vel amicorum secularium aut viderit, aut conlocutus eis fuerit sine suo seniore, si epistolam cuiusque susceperit, aut rescribere sine suo Abbate tentauerit. In his omnibus, & his similibus pœni-

tenti & coram omnibus ſupplicanti venia non denegetur: contemnenti verò, & hæc omnia pro nihilo ducenti ſpiritalis vindicta omnimodis imponatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AVTEM, &c.] His ſimilia auctor quædam ſupra cap. 31. citauerat ex lib. de inſtitutis renunciantium: ſed quæ hîc citantur, ſumpta ſunt ex regulâ Caſſiani paululum immutata.

ALIQVID FREGERIT AVT PERDIDERIT.] S. Pachomius art. 70. regulæ ſuæ: *Si vas fictile fregerit, vel aliquam vtilem rem ad vſus monaſterij, aget pœnitentiam.* Et art. 75. *Si aliquis aliquid perdiderit, ante altare publicè corripietur.*

SPIRITALIS VINDICTA.] Legendum, *corporalis*, non, *ſpiritalis*: nam Caſſianus lib. 4. inſt. cap. 16. vnde hæc ſumpta ſunt, leues culpas ſpiritali animaduerſione, hoc eſt, publicâ confuſione emendari ſolitas ait, grauiores verò & contemptum corporali vindictâ.

Ex Regula cuiuſdam. Cap. XVI. §. 3.

NEGLEGENTIÆ culpa, qua per multos caſus in multis delinquitur, Abbatis iudicio penſanda eſt, id eſt, in refectorio, in quoquina, in dormitorio, vel qualibet vtilitate aut fregerit aut perdiderit, aut neglegenter dimiſerit, omnia ſecundùm ſuum modulũ ſunt penſanda, & iuxta ætatem vel teneram vel ſenilem vel virilem ſunt corrigenda. Quia ſi in minimis neglegentia vitiorum non corrigitur, mens vitiata in minoribus culpis, in maiora dilabitur delicta. Si frater qui in his caſibus fuerit dilapſus, ſtatim Abbati vel Præpoſito puram dederit confeſſionem, & compertum fuerit non ſuæ voluntatis fuiſſe, quod caſu accidit, hoc tantummodo ſufficiat: vt hoc quod deliquit, & perpetrauit, ſi poſſit fieri, non deneget, & emendet cum veniæ ſatisfactione. Si verò non ſua confeſſione, ſed alterius proditione cognitum fuerit, provt culpæ magnitudo popoſcerit, pœnitentiæ ſubiacebit: qui culpam per puram confeſſionem non manifeſtauit. Si verò de maioribus culpis, quod ad animæ

Digitized by Google

maiorem pertineat damnationem, hoc ſecretius per puram confeſſionem volens ſuo manifeſtet Abbati: ne dum teporeanimi culpam detegere verecundat, cum reatu culpæ faciem diaboli interius recondat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN DORMITORIO.] Lege, *ſi quis in dormitorio.*

SI VERO ET MAIORIBVS CVLPIS, &c.] Hæc mendoſa quidem, ſed ita reſtituenda ex Smaragdo. *Si vero ex maioribus culpis, quod ad anime maiorem pertineat damnationem, aliquam commiſerit frater, ſecretius per puram confeſſionem,* &c.

Ex Regula à Donato collecta. Cap. XXVI.

§. 4.

QVICVMQVE de fratribus, cui ſollicitudo coquinandi vel miniſtrandi commiſſa eſt quantulum quid effuderit, oratione in Eccleſia poſt completum curſum, ita vt fratres pro eo orent, emendare ſtatuitur. Similiter pœniteat, qui humiliationis in ſynaxi, id eſt, curſu oblitus fuerit. Hæc eſt humiliatio in Eccleſia poſt finem cuiuſque pſalmi. Simili modò qui perdiderit micas, oratione in Eccleſia emendari cogatur. Ita tamen hæc parua pœnitentia iudicetur, ſi paruum quid effuderit. Quod ſi ex neglegentia vel obliuione ſeu tranſgreſſione ſecuritatis tam in liquidis, quàm in aridis amplius ſolito perdiderit, longa venia in Eccleſia, dum duodecim pſalmos ad duodecimam canunt, proſtratus nullum membrum mouens pœniteat. Et qui non cuſtodierit ordinem ad ſacrificium, ſex percuſſionibus emendetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVICVMQVE DE FRATRIBVS, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex Pœnitentiali S. Columbani, ex quo & nonnullis ſanctorum Patrum

by Google

trum regulis hic Donatus ſuam collegit regulam.

ORATIONE.] Ita in Pœnitentiali citato. Et paulo poſt: *Oratione in Eccleſia emendare cogatur.*

POST FINEM CVIVSQVE PSALMI.] Cum ſubmiſſa voce oratur à fratribus iuxta ſanctionem Magiſtri ſupra à nobis explicatam, quam hic locus mirandum in modum illuſtrat.

QVI PERDIDERIT MICAS.] Circa micarum in menſa collectionem valde religioſi olim fuere monachi. Vide Ioannem monachum in vitâ S. Odonis.

IVDICETVR.] In Pœnit. *ei iudicetur.*

QVOD SI EX NEGLEGENTIA AVT OBLIVIONE, &c.] In Pœnitentiali citato corruptè legitur: *Quod ſi neglegentia aut obliuionem, ſeu tranſgreſſionem ſecuritas.* Sed legendum: *Quod ſi ex neglegentia aut obliuione, aut tranſgreſſionis ſecuritate.* Tranſgreſſionis ſecuritas eſt cum quis facile tranſgreditur, quia de impunitate ſecurus eſt.

AD DVODECIMAM.] Id eſt, ad ſynaxim veſpertinam, in quâ olim canebantur duodecim pſalmi, vt ſupra notatum eſt.

ET QVI NON CVSTODIERIT, &c.] Idem pœnitentialis. (qui) *Ordinem ſacrificij non cuſtodierit ad offerendum, ſex percuſſionibus.*

Ex Regula Tarantenſi. Cap. VIII. §. 5.

QVI cogitationum impugnationes conſolationis fuæ cauſa ſecretius confitetur, non oportet eum deſpici, nec aliis publicari, ſed quantùm in ipſo eſt, blanda exhortatione foueri. Qui aliis ſecreta meditatione pſallentibus inconuenienter fuerit locutus, arguatur. In quocumque ergo opere aut meditabuntur quæ ſancta ſunt, aut certè ſilebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI COGITATIONVM, &c.] Hæc proferuntur ob illa S. R. verba, *ſi anima verò peccati cauſa*, &c. vt & ſequens capitulum.

IN QVOCVMQVE ERGO OPERE, &c.] Ex regulâ S. Pachomij art. 35. *Operantes nihil loquantur ſeculare, ſed aut meditentur quæ ſancta ſunt, aut certe ſilebunt.* Meditari hoc loco eſt cantare.

Digitized by Google

Dicta Sancti Bedæ. §. 6.

Comm. in cap. 5. epist. D. Iacobi.

SI in peccatis sit, dimittentur ei. Multi propter peccata in anima facta infirmitate aut morte plectuntur corporis. Vnde Apostolus Corinthiis, qui corpus Domini indigne percipere erant soliti, ait: *Ideo inter vos multi infirmi, & imbecilles sunt, & dormiunt multi.* Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc presbyteris in Ecclesia confessi fuerint, ac perfecto corde ea relinquere atque emendare stategerint, dimittentur eis. Neque enim sine confessione emendationis peccata queunt dimitti: *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini.* In hac autem sẽtentia illa debet esse discretio, vt cotidiana leuiáque peccata alterutrum coæqualibus confiteamur, eorũque cotidiana credamus oratione saluari. Porro grauioris lepræ immunditiam iuxta legem sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium qualiter & quanto tempore iusserit, purificare curemus.

1. Cor. 11

Iac. 5.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SANCTI BEDÆ.] Nota Bedam non hîc appellari venerabilem, sed sanctum. Ab Alcuino in epistola ad Vvirenses monachos, & alibi appellatur Magister Beda, à Sangallensi in vita Caroli Magni, doctissimus, ab Odoranno in Chron. presbyter, à Guilelmo Malmesburiensi de gestis regum Angliæ, Florentio Vigorniensi, Henrico Huntidoniensi, & Rogerio Houedem dicitur Beda sine adiuncto. Ab Haymone Halberstatensi commentariis in cap. 3. ad Phil. beatus Beda indigetatur. Ex quibus patet Venerabilis appellationem recentiorem esse quàm existimauerit is, qui hos in Pauli Epistolas commentarios à nobis Haymoni, ab aliis Remigio Autissiodorensi attributos adscribit S. Remigio Remensi Archiepiscopo. Refutando locum citatum ex Beda, tum quòd ab omnibus prope auctoribus etiam Bedæ æqualibus ipse Beda Venerabilis appelletur (quod tamen non probat) tum quòd locus citatus ex commentario in epist. ad Phil. apud Bedam non extet, in quo tamen memoriâ lapsus videtur nam hic locus, de quo quæstio est: *Beatus Beda locutus in quodam loco de dictis Apostoli, vbi ait: vnusquisquis in suo sensu abundet,*

Digitized by Google

&c. habetur apud Bedam in libr. quæſtionum qu. 5. Itaque non eſt ibi legendum: *Beatus Benedictus*, pro, *Beatus Beda*, vt vult idem auctor, cum etiam hæc verba in regula S. Benedicti non extent. Præterea, vt fuſius probem hos commentarios non eſſe S. Remigij Remenſis Epiſcopi, in iiſdem commentariis in cap. 11. epiſt. 2. ad Cor. citatur alter locus Bedæ, vbi etiam beatus appellatur. In hoc Bedæ loco deſcribitur quædam imago à Chidonio Anglorum Epiſcopo Roma allata, in qua repræſentatur S. Pauli flagellatio. Idem locus habetur apud Bedam in eodem libr. quæſtionum, qu. 2 Præterea citat horum commentariorum auctor S Gregorium Papam, qui poſt mortem S. Remigij floruit, vt videre eſt ad c. 8. ad Rom. *Quod beatus Gregorius aliis verbis, ſed eodem ſenſu ita exponit dicens: habet, inquit homo eſſe cum lapidibus, viuere cum arboribus, ſentire cum animalibus*, &c. quæ verba habentur apud S. Gregorium Papam hom. 29. Ad cap. 2. 1. ad Timotheum: *Saluabitur mulier per filiorum generationem, id eſt, per bona opera, ſi habuerit caritatem, miſericordiam, hoſpitalitatem, cæteraque talia, quæ Beatus Gregorius intelligi vult per filios.* Quæ habentur libr. 12. Moral. In Iob. cap. 4. Citatur etiam aliis in locis. In cap. 14. epiſtol. 1. ad Corinthios citatur vita S. Cæſarij Arelatenſis: *Sic & in vita S. Cæſarij Arelatenſis Epiſcopi legitur quod Spiritus ſanctus ita ſermonem eius diſponebat, vt omnium conſcientias verbis ſuis concuteret, quaſi ſibi eas omnes auditores indicaſſent, aut pra manibus haberet ſcriptas.* quæ in eius vita ſcripta à Cypriano libr. 1. ſic habentur: *Habuit peculiare vir ſanctus, Deo id in illo agente, vt dum ſuas quibuſque admonitiones proponeret, ſingulis ipſorum vitam omnem ob oculos ſtatueret: vt qui eum audirent, non ſolum cordium ſcrutatorem, ſed etiam ſuæ quodammodo conſcientiæ teſtem confiterentur.* Quæ quidem vita numquam potuit in notitiam venire S. Remigii Epiſcopi Remenſis qui anno DXXXV. non erat amplius inter viuos, vt notum eſt ex Concilio Aruernenſi eodem anno celebrato P. C. Paulini iunioris, hoc eſt, Conſule Beliſſario iuxta Chron. Marij, cui ſubſcribit Flauius Epiſcopus Remenſis ſucceſſor Romani, qui S. Remigio ſucceſſit: cum S. Cæſarius Arelatenſis nono poſt anno obierit, nempe poſt Conſulatum Baſilij anno ſecundo, vt clarum eſt ex epiſt. Vigilij Papæ ad Auxanium S. Cæſarij ſucceſſorem datâ XV. Cal. Nouembr. iterum P. C. Baſilij V. C. in quâ gratulatur ei de ordinatione ſuâ, differtque vſum pallij quoad certiorem fecerit Imperatorẽ. Et ex his patet error eorũ, qui reiiciunt S. Rem. obitum ad annum DXLV. Præcipuum contrariæ opinionis fundamentum eſt, quia in nonnullis codicibus MSS. hæc explanatio in epiſtolas Pauli S. Remigio Epiſcopo Remenſi attribuitur, ſed id nos minimè mouet, cum error ab ignaro exſcriptore ad cæteros manare potuerit. Quidam ediderũt hoc opus ſub nomine Remigij Autiſiodorenſis auctoritate Trittemij, vt ipſi exiſtimabant, fulti. Quod tamen falſum eſt. Nam cum Trittemius libr. de ſcriptoribus Eccleſiaſticis illius opera recenſet, nullam facit explanationis ſeu commentariorum in Pauli epiſtolas mentionem. Itaque

Qui al. Chindus.

Flod. l 2. cap. 1.

Digitized by Google

verus huius explanationis auctor est Haymo Halberstatensis Episcopus, eique hoc opus attribuit Trittemius libro de scriptoribus Ecclesiasticis, cuius hoc ponit initium : *A Corintho ciuitate Metropoli Achaiæ.* Quod habetur in editione eiusdem explanationis, quæ prodiit Parisiis anno Domini CIↃDL. sub nomine eiusdem Haymonis Halberstatensis: & in codice MS. bibl. Corbeiensis huiusmodi Commentarij extant sub nomine Haymonis. Nec nos moratur quod hic Haymo, cum fuerit monachus Benedictinus, citando regulam S. Benedicti non appellet eum patrem: nam ista non ita olim scrupulosè obseruabantur, vt hodie. Similes obiectiones prætermitto, quæ nullius sunt momenti.

VT COTIDIANA LEVIAQVE PECCATA ALTERVTRVM COQVALIBVS CONFITEAMVR, &c.] Eamdem doctrinam sequitur Radulphus Ardens auctor satis antiquus, concione in litaniâ maiore: *Cui debet fieri confessio? Confessio criminalium debet fieri Sacerdoti, qui solus habet potestatem ligandi atque soluendi: sicut & lepræ iudicium solis Sacerdotibus in lege erat commissum. Confessio verò venialium alterutrum & cuilibet, etiam minori potest fieri: quoniam propter venialia non separatur homo à Deo, nisi vltra modum per incuriam excedat, sicut nec per scabiem, vel impetiginem aliquis in lege separabatur à castris. Fit autem hæc confessio, non quod possit a peccatis absoluere, sed quia propter propriam humiliationem, & peccatorum nostrorum accusationem, & fratris orationem mundamur à peccatis. Vnde & non dicimus, ego dimitto tibi peccata tua: sed dicimus orando: misereatur tui omnipotens Deus, &c. Quando debet fieri confessio hæc? omni tempore, quo nos peccasse cognoscimus. Siue enim domi, siue in agro, siue in viâ peccauero, debeo statim dicere fratri, qui mecum est: peccaui, ora pro me: qui si non aderit, debeo confiteri Deo, dicens, Domine peccaui, miserere mei.* Hæc ille iuxta vsum temporis, quo viuebat. Sed vt verum fatear, locus ille S. Iacobi: *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra*, non est intelligendus de eiusmodi confessione venialium; sed hoc loco monet S. Iacobus eos, qui se mutuò læserint, vt inuicem reconcilientur, confitentes se fratrem læsisse : & inuicem veniam postulent.

DE HIS, QVI SÆPIVS CORREPTI non emendauerint.

CAP. XXXVII. §. 1.

SI quis frater correptus frequenter pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus non emendauerit, acrior ei accedat correptio: id est, vt verberum vindicta in eum procedat. Quod si nec ita correxerit; aut fortè, quod absit, in superbia elatus etiam defendere voluerit opera sua: tunc Abbas faciat, quod sapiens medicus. Si exhibuit fomenta, si vnguenta exhortationum, si medicamina scripturarum diuinarum, si ad vltimum vstionem excommunicationis, vel plagas virgæ: etiam si viderit nihil suam prævalere industriam: adhibeat etiam, quod maius est, suam, & omnium fratrum pro eo orationem, vt Dominus, qui omnia potest, operetur salutem circa infirmum fratrem. Quod si nec isto modo sanatus fuerit, tunc iam vtatur Abbas ferro abscisionis: vt ait Apostolus: *Auferte malum ex vobis.* Et iterum; *Infidelis, si discedit, discedat.* Ne vna ouis morbida totum gregem contaminet. 1. Cor. 5. 1. Cor. 7.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS FRATER.] Huius capitis meminit S. Fructuosus apud H. Canisium t. 5. ant. lect.

Digitized by Google

CORREPTIO.] Ita apud Smaragdum. Vulgò: *Correctio.*

NEC ITA CORREXERIT.] Ita in MSS. S. Germ. ma. & S. Far. atque etiam apud S. Dunſtanum.

SI EXHIBVIT FOMENTA.] Apud Smaragdum: *Si exhibuit curationum fomenta.* Fomenta medicamenta, inquit Kero.

VTATVR ABBAS FERRO ABSCISSIONIS.] Ita placuit priſcis rei monaſticæ Patribus, vt, qui nullâ arte emendari poſſunt, è monaſterio eiiciantur: vt S. Baſilio interr. 44. regularũ breuium ἐὰν ἀναίσθητον ᾖ, ἀπεκκοπτέσθω, ὡς τὸ σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον μέλος ἀπὸ τοῦ σώματος. i. ſi verò ſine ſenſu permaneat, abcidatur vt putridum & corruptum membrum à corpore. S. Auguſtino cap. 23. regulæ ſuæ, S. Iſidoro Peluſiotæ libr. 1. epiſt. 318. Alteri Fructuoſo cap. 8. *Et, ſi ſe corripere non permiſerint, foras proiiciantur.* Letinenſibus ex Euſebio Gallicano Homil. 3. ad monachos: *Illis ipſis, qui grauius apud nos delinquunt, nullam triſtiorem, nullam acerbiorem poſſumus inuenire ſententiam, quàm vt à corpore congregationis abſciſi ſine pace diſcedant.* Sanctiſſimo P. N. Vrbano octauo, nuper de huiuſmodi incorrigibilium expulſione bullâ editâ: Id denique placuit Patribus in hac Concordia citatis, excepto vno S. Iſidoro Hiſpalenſi, qui non vult huiuſmodi monachos eiici monaſterio, ne eis ad perditionem licentia pateat. Imò & Abbas poteſt eiici monaſterio iuxta ſextam ſynodum cap. 12.

AVFERTE MALVM EX VOBIS.] In communi verſione additur *Ipſis.*

NE VNA OVIS MORBIDA, &c.] Quod vſu venire ſolet, vt teſtatur Seneca libr. de tranquillitate animi cap. 7. *Serpunt enim vitia, & in proximum quemque tranſiliunt, & contactu nocent. Itaque vt in peſtilentiâ cauendum eſt, ne corruptissiam corporibus & morbo flagrantibus aſſideamus: quia periculatrahemus; afflatuque ipſo laborabimus. Initium morbi eſt ægris ſana miſcere.* & Iuuenalis Sat. 2.

---------- Dedit hanc contagio labem
Et dabit in plures: ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Vnaque conſpectâ liuorem ducit ab vuâ.

Et præclarè S. Gregorius Papa homilia 9. in Ezechielem: *Vnum eſt pro quo debet vitari ſocietas malorum; ne, ſi forte corrigi non valent, ad imitationem ſui & alios trahant: & cum ipſi à ſua malitiâ non mutantur, eos qui ſibi coniuncti fuerint, peruertant. Vnde Paulus ait: corrumpunt bonos mores colloquia mala. Et ſicut per Salomonem dicitur: noli eſſe amicus homini iracundo, nec ambules cum viro furioſo: ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.* Et paulo poſt: *Sic enim verba proximorum audiendo cotidie ſumimus in mente, ſicut flando atque reſpirando aërem trahimus corpore: & ſicut malus aër aſſiduo flatu tractus inficit corpus; ita peruerſa locutio aſſiduè audita infirmantium inficit animum, vt tabeſcat delectatione praui operis aſſidui iniquitate ſermonis.*

Digitized by Google

Ex Regula Macarij. §. 2.

QVI ſæpius corripitur, non ſe emendauerit, nouiſſimus in ordine ſtare iubeatur. Qui ſe nec ſic quidem emendauerit, extraneus habeatur, ſicut dicit Dominus: *Sit vobis ſicut ethnicus & publicanus.* Mat. 18

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI SÆPIVS, &c.] Hoc caput non extat in R. MS. Serapionis. Paphnutij, Macarij, &c. cod. Flor.

IN ORDINE.] Id eſt, in officio diuino, in opere Dei: nam Ordo eſt officium diuinum, curſus, ſynaxis, opus Dei: Horæ canonicæ. Rufinus cap. 56. de inſtitutis monachorum. *Et non occurrat adeſſe ordini pſallentium.* S. Hieronymus in epiſt. ad Demedriadem de virginitate ſeruandâ: *Præter pſalmorum & orationis ordinem, quod tibi hora tertia*, &c. Concilium Narbonenſe can. 2. *Hoc quoque definitum eſt, vt in pſallendis ordinibus per quemque pſalmum gloria dicatur omnipotenti Deo.* S. Gregorius Turonenſis de gloriâ Confeſſorum c. 37. *Qui cum apud alios iuxta regulas monaſteriorum ordini, & lectioni inſiſteret.*

NON SE EMENDAVERIT.] Lege: *Et non ſe*, &c. vt in codic. Vind.

EXTRANEVS.] Id eſt, excommunicatus.

SIT VOBIS.] In verſione communi: *Sit tibi*, vt in textu Græco. Sed ſuo textui accommodat locum Macarius, quaſi ſuis fratribus loqueretur.

Item eiuſdem. §. 3.

EX qualibet cauſa qui peccauerit frater, ab oratione ſuſpendatur, & ieiuniis diſtringatur. Quod ſi coram omnibus proſtratus veniam poſtulauerit, dimittatur ei. Nam ſi in ſua perſeuerare voluerit nequitia, & ſuperbia, & dicat, hic ego durare non poſſum, ſed accipiam caſulam meam, vt eam vbi voluerit Dominus. Qui de fratribus hoc cum dixiſſe prius audierit, referat Præpoſito &

Digitized by Google

at excommunicatus: ita vt nullus cum eo loquatur. Cum ertio verò die ita ſciſcitatus, & in ſuperbia quam diximus, fuerit deprehenſus, quouſque ergaſtulo coartatus perſeueret, donec omnem arrogantiam ſuperbiæ deneget. Quod ſi in malo perſeuerans perdurauerit & prona voluntate pœnitentiam agere noluerit, & ſæpè ac ſæpè contumax murmurator patulè contra ſeniores vel fratres in facie perſtiterit, & cum propinquis ſe vindicare maluerit; in conlatione deductus exuatur monaſterij veſtibus, & induatur, quas olim adduxerat, ſecularibus, & cum confuſionis nota à monaſterio expellatur: vt cæteri emendentur; dum fortaſſe ſolus tali correptione ille delinquens corrigitur.

Ex Regula Sancti Baſilij Epiſcopi. Cap. XXVIII. §. 5.

ERGA eum, qui pro peccato non pœnitet, qualiter eſſe debemus? RESP. ſicut Dominus præcepit dicens: *Sit tibi ſicut gentilis & publicanus.* Sicut Apoſtolus docuit dicens: *Subtrahite vos ab omni fratre inquietè ambulante, & non ſecundùm traditionem, quam tradidimus vobis.* 1 M T. Mat. 18 2. Theſſ. 3.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ERGA EVM QVI, &c.] Hæc ſunt apud S. Baſilium interr. 9. regul. breu. & apud Rufinum cap. 24.

INQVIETE.] Apud Rufinum, *immoderatè*. In textu Græco, ἀτάκτως. i. inordinatè, vt habet verſio communis.

QVAM TRADIDIMVS.] Ita apud Rufinum: aliter in textu Græco: ἣν παρελάβομεν παρ' ἡμῶν. i. vt habet verſio communis, *quam acceperunt à nobis.*

Item eiuſdem. Cap. LXXVII. §. 6.

QVOD ſi contriſtatur ille, qui excitatur; aut etiam ſi iraſcitur, quid dignus eſt? RESP. Interim excommu- 1 M T.

Digitized by Google

nicari debet, & non manducare, ſi forte compunctus agnoſcit quantis & qualibus bonis ſemetipſum inſipienter defraudet: & ita conuerſus recipiat gratiam eius, qui
Pſ.76. dixit: *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* Quod ſi permanſerit in ſtultitia non intelligens gratiam, abſcidatur tanquam putrefactum membrum à corpore. Scriptum eſt
Mat.5. enim: *Quia expedit, vt pereat vnum membrum, & non omne corpus tuum mittatur in gehennam.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI CONTRISTATVR, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. 44. regul breu. & apud Rufinum cap. 43.

EXCITATVR.] Ad vigilias.

NON MANDVCARE.] Id eſt, vno aut altero die inediam pati, vt ſupra vidimus in his Patribus à noſtro auctore citatis.

ET NON TOTVM CORPVS TVVM.] Ad verbum ex textu Græco Euangelij: ἢ μὴ ὅλον σῶμά σου. Apud Rufinum: *Quàm totum corpus tuum*, vt in verſione communi.

Item eiuſdem. Cap. LXXIV. §. 7.

SI quis habet aliquod vitium, quod corrigere non poteſt, & frequenter notatur, & in peius proficit, ſi eum
Mat.18. expedit intermitti? RESP. & hoc alibi iam diximus, quia oportet peccantem corripere patienter ſecundùm eum, quem ſupra oſtẽdimus, modum à Domino poſitum. Quod
2.Cor. ſi non ſufficit ei ad emendationem, ſicut illi Corinthio, obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus, ſicuti gentilis de reliquo
Math.5. & publicanus haberi debet, qui eiuſmodi eſt. Quia ei parcere, quem Dominus condemnauit, velle tuum non eſt;
Matth. 18. maximè cum Dominus dicat: *Quia expedit vnicuique, vt vnum oculum, aut vnum pedem perdat, & ita intret in regnum, quàm dum parcit vni ex his membris, totum corpus mittatur in gehennam ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Sed & Apoſtolus de ipſis teſtatur dicens: *Quia modicum fermentum totam*
Gal.5. *maſſam corrumpit.*

Digitized by

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS HABET, &c.] Reperitur apud S. Basilium interr. 57. regul. breu. & apud Rufinum cap. 84.

NOTATVR.] Id est, redarguitur, corripitur, vide supra.

INTERMITTI.] Ita apud Rufinum. In textu Græco, ἐπιτρέπεται i. dimitti. Rectius.

VELLE TVVM NON EST.] Ita apud Smaragdum. Non ita rectè Melius apud Rufinum: *Nulli tutum est.* Iuxta textum Græcum, ἀσφαλὲς ὀ. Ἀνὶ, quod idem sonat.

Ex Regula Sancti Isidori, ex Cap. XVI. §. 8.

QVI graui vitio sæpè excommunicatus neglexerit emendare, tamdiu damnationi subiaceat, quousque vitia inolita deponat: vt quem semel inlata animaduersio non coercuit, frequens seueritas censeat emendandum. Quamuis frequentiũ grauissimorumq; vitiorũ voragini sit quisque immersus, non est tamen à monasterio proiciendus, sed iuxta qualitatẽ delicti coërcendus est: ne fortè qui poterat per diuturnam pœnitudinem emendari, dum proiicitur, ore diaboli deuoretur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI GRAVI VITIO, &c.] Hæc habentur in R. excusa S. Isidori cap. 16.

DAMNATIONI.] Id est, correptioni. Smaragdus legit, *emendationi.*

QVOVSQVE.] In R. excusa, *quisquam.* Malè.

NON EST TAMEN A MONASTERIO PROIICIENDVS.] Dissentit ab aliorum Patrum sententia, vt supra monuimus.

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Fructuoſi. Cap. XV. §. 9.

Habetur ſupra c. 31. §. 10.

CLAMOSVM in locutione monachum aut iracundum, ridiculoſum, ſubſannatorem ſiue detractorem eſſe non decet, &c.

Ex Regula Orientali. §. 10.

SI fuerit aliquis tam durus, tam alienus à timore Domini, vt tot caſtigationibus, & tot remiſſionibus non emendet, proiiciatur de monaſterio, & veluti extraneus habeatur: ne vitio illius alij periclitentur.

Ex Regula Magiſtri. Cap. XII. §. 11.

Habetur in R. Mſ. cod. 6.

IN his omnibus ſupra dictis ſi quis frater contumax, aut ſuperbus, aut murmurans, aut inobœdiens præpoſitis ſuis frequenter extiterit, & ſecundùm diuinam præceptionẽ ſemel, & ſecundò vel tertiò de quouis vitio monitus & correptus non emendauerit, referatur hoc à Præpoſitis Abbati: & qui præeſt ſecundùm qualitatem vel meritum culpæ perpenſet, & tali eum excommunicatione condemnet, vt ſciat qui Deum contemnit quomodo dignus eſt iudicari propter contemptum maiori exhibitum, dicente Domino doctoribus noſtris: *Qui vos audit, me audit; qui vos ſpernit, me ſpernit.*

Ex Regula cuiuſdam. §. 12.

SI quis à ſenioribus & Abbatibus iracundus inuentus fuerit, notetur, vſquequo corrigatur. Siue ab hoc

Digitized by Google

vitio insanabilis fuerit, ab imperio fratrum detrudendus est: quoniam siue iustè, siue iniustè irasci non oportet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS A SENIORIBVS.] Lege, *si quis ex senioribus*, vt patet ex sequentibus.

SIVE.] Lege, *si verò.*

AB IMPERIO FRATRVM.] Id est, non debet vltra fratribus præfici ob iracundiam, quæ maximum est in rectore vitium, siue ille sit Abbas, siue præpositus, siue decanus. Sed Abbas abdicari debet ab Episcopo.

Item eiusdem. §. 13.

IGITVR si sæpius correptus emendare noluerit, excommunicatione pro modo culpæ corrigatur. Si nec sic aliquid proficiat increpantis correptio, verberum vindictæ subiacebit. Quod si sic emendare noluerit, sed magis in tumorem superbiæ elatus opera, vel actus, de quibus corrigitur, defenderit, tunc Abbatis sententiæ regimine corrigatur: *Quia scriptum est, qui abiicit disciplinam, infelix est.* Moderante ergo scientia saniei medendæ cura adhibeatur. Si lethale vulnus per fomenta castigationum & pietatis & lenitatis vnguenta sospitati non redditur, saltem incisionibus amputetur. Et si sic sanies desecta tumorem non amiserit, tunc excommunicationis sententiam vel disciplinæ corporalis pœnam incurrat. Et si nec excommunicationis metu, nec flagelli pœna frangatur, augeatur adhuc pietatis fomes: ita vt ab omni cõgregatione pro eo communis Dominus orationis officio deprecetur, vt qui laqueo diaboli inretitus tenetur, Domini misericordia ac pietate curetur. Quod si nec sic corripi voluerit intra septa monasterij sub pœnitentiæ tenore ab omnibus præter custodibus segregatus tamdiu castigetur diuersis increpationibus, vsque dum eius humilitas omnibus vera credulitate patefiat quia & inuitis sæpe salus *Sap. 3.*

Digitized by Google

præſtatur. Nam ideo ſeparandus eſt à congregatione, vt ſuo vitio non maculet innocentes. Tenera ætas, quæ excommunicata vim neſcit, non excommunicatione, ſed flagello corrigenda eſt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IGITVR SI SÆPIVS, &c.] Hæc ferè ſumpta ſunt ex regula S. Benedicti.

SENTENTIÆ] Apud Smaragdum legitur, *ſcientiæ*.

SI LETHALE VVLNVS, &c] Rectè. Nam, vt præclarè monet S. Cyprianus lib. de lapſis, *imperitus eſt medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat, & in altis receſſibus viſcum virus incluſum dum ſervat, exaggerat. Aperiendum vulnus eſt, & ſecandum, & parraminibus amputatis medela ferrove curandum. Vociferetur & clamet licet æger impatiens per dolorem, gratias aget poſtmodum cum ſenſerit ſanitatem.*

PRÆTER CVSTODIBVS.] Lege, *præter quam à cuſtodibus*. Intelligit eos ſeniores, qui excommunicatorum curam habebant.

CASTIGETVR DIVERSIS INCREPATIONIBVS.] Hæc ſtatuuntur iuxta regulam alterius Fructuoſi cap. 14. *Mittat ſenior, qui eum excommunicauit, vnum de maioribus, quem probatum habet, qui eum verbis contumelioſis increpet.*

QVIA ET INVITIS SÆPE SALVS PRÆSTATVR.] Hoc non ita intelligendum eſt quaſi Deus aliquos inuitos conuertat iuxta errorem Caſſiani Coll. 13. cap. 17. Dicitur ſalus præſtari inuitis, ſed ſæpius correptis, iuxta vulgarem loquendi modum, niſi id ſponte feceris, verberibus te cogam. Qua ratione Deus peccatores ſæpè caſtigat; & rectores diſcipulos peruerſos, vt ad cor redeant.

NAM IDEM SEPARANDVS EST A CONGREGATIONE, VT SVO VITIO, &c.] Vitandum eſt malorum conſortium, quia contagioſum eſt, vt rectè monet Sanctus Baſilius in Admonitionibus: *Enim vero, quos erga mandata Dei videris negligentes, qui mortui ſunt virtutibus, & videntur viuere paſſionibus, qui lætantur in proſperis voluptatibus & gaudio carent diuino. Cum huiuſmodi viris nulla tibi commixtio ſit, neque velis cum eis ſermocinari aſſiduè, niſi valeas ſolummodo ab erroris eos itinere reuocare. Cæterum ſi non vales, deuita vt publicum hoſtem. Sæpe enim per vnam ouem morbidam polluitur totus grex & modica pars fellis magnam dulcedinem in amaritudinem vertit, & fermentum modicum totam maſſam corrumpit.*

EXCOMMVNICATA.] Lege, excommunicatæ. i. *excommunicationis*, vt congregata, id eſt, congregatio. Sed de his infra.

Digitized by Google

SI DEBEANT FRATRES exeuntes de monaſterio iterum recipi.

CAP. XXXVIII. §. I.

FRATER, qui proprio vitio egreditur, *aut proiicitur*, de monaſterio, ſi reuerti voluerit, ſpondeat prius omnem emendationem vitij, pro quo egreſſus eſt: & ſic in vltimo gradu recipiatur; vt ex hoc humilitas eius comprobetur. Quod ſi denuo exierit, vſque tertiò ita recipiatur, iam poſteà ſciens omnem ſibi reuerſionis aditum denegari. *S. Ben.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATER QVI PROPRIO VITIO EGREDITVR, &c.] Huius conſtitutionis mentionem faciunt S. Bernardus, Petrus Venerabilis, & Petrus Blæſenſis in epiſtolis mox citandis.

ET SIC IN VLTIMO GRADV RECIPIATVR.] Idem ſtatuit Fructuoſus alter cap. 20. *Non primâ, ſed vltimâ cathedrâ recipiantur.* Quidam monachorum Pater: *Sictamen in extremo loco inter pœnitentes receptus.* S. verò Pachomius art. 79. hæc ſtatuit: *Non erit in ordine ſuo abſque maioris imperio.*

IAM POSTEA SCIENS.] Apud Smaragdum, & in vulgatis editionibus, *Iam verò poſteà ſciat.*

OMNEM SIBI REVERSIONIS ADITVM DENEGARI.] Petrus Venerabilis lib. 1. epiſt. 18. cenſet fugitiuum monachum toties admittendum in monaſterium, quoties pœnitens regreditur, iuxta Chri-

Digitized by Google

ſti præceptum, quo parcendum eſt inimico ſeptuagies ſepties, hoc eſt, quoties veniam deprecatur. Additque S. Benedictum non dixiſſe, *denegetur*, ſed, *ſciat ſibi denegari*: & cum nullum ſit in huiuſmodi verbis præceptum, ei non eſſe denegandum introïtum. In eadem eſt ſententiâ Ruthardus cum ait non fuiſſe Abbati prohibitum pluſquam ter recipere fugitiuum monachũ, ſed tantũ fugitiuũ conſtrictũ fuiſſe, cũ dixit S. P. B. *Iã ſciat ſibi reuerſionis aditũ denegari*. Sed hæc ſubtiliora ſunt. Huic ſentẽtiæ aduerſatur S. Bernardus epiſt. ad ipſũ Petrũ venerabilẽ, Magiſter c. 64. regulæ ſuæ; vbi hæc ſtatuit explicans mentem S. P. N. Benedicti. *Frater ſi exierit frequens de monaſterio, vſque in tertium reuerſus reſuſcipiatur, amplius iam non ſuſcipiatur.* Et cauſam addit: *quia talis apud Deum eius cognoſcitur diuini ſeruitij fides, qualis apud homines pedum ſtabilitas*: Et ita explicat Petrus Blæſenſis epiſt. 88. quam ſcripſit ad Theoderienſem Abbatem nomine Richardi Archiepiſcopi Cantuarienſis: *quòd deuotè & humiliter miſericordiam petit, quòd omni ſatisfactioni ſecundum regulam ſancti Benedicti ſe offert, quòd iudicium à miſericordiâ non excludit. Miſericordiam, quam monaſtici ordinis inſtitutor ad ternarium numerum coarctauit, Euangelica manſuetudo gratiæ ſeptuagies ſepties ampliauit.* Nec id obſtat quòd fratri erranti ſit ſeptuagies ſepties, hoc eſt, ſemper dimittendum. Nam in hac S. P. N. B. lege agitur de totius conuentus conſeruatione, qui ab vno peſtilenti facile funeſtatur, maxime cum eius leuitas poſt trinam remiſſionem ſatis agnoſcatur, vt dictum eſt: non verò de priuatæ offenſæ remiſſione, de quo locus ſacræ ſcripturæ agit: neque hæc S. P. B. conſtitutio cum illo pugnat: maxime cum poſſit Abbas poſt trinam remiſſionẽ ejecto fratri charitatis officia extra monaſterium exhibere. Ne autem eiuſmodi monachus ejectus pereat, debet manere ſub cura, & regimine Epiſcopi, vt ſtatuitur in Concilio Meldenſi, can. 59. in quo tamẽ aſtringitur Abbas conſulere Epiſcopum, aut eius vicarium, priuſquam monachum ejiciat. *Vt monachus de monaſterio ſine conſultu, & præſcientia Epiſcopi, aut vicarij eius ad hoc regulariter deductus non ejiciatur: cuius diſpoſitione, & auctoritate de cætero vita & conuerſatio ejecti, ne perditus perpetuò fiat, ſi aliquo modo ſaluari poteſt, ordinari debet atque decerni.*

Ex præceptis & inſtitutis Sancti Pachomij.

§. 2.

SI quis promiſerit obſeruare ſe regulas monaſterij, & facere cœperit, eaſque dimiſerit: poſtea autem reuerſus egerit pœnitentiam, obtẽdens infirmitatem corpuſculi, per quam non poſſit implere quod dixerat, faciant eum inter languentes commorari: & paſcetur inter otioſos: donec

donec acta pœnitentia impleat quod promiſit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS PROMISERIT.] Extat in regulâ excusâ San. Pachomij art. 9.

OBSERVARE SE.] *ni Se*, redundat ; nec habetur in regulâ excusâ.

PASCETVR INTERROTIOS-OS.] Vt rubore ſuffundatur.

Ex Regula S. Fructuoſi. Cap. XX. §. 3.

CVM aliquis per vitium elapſus fuerit à monaſterio, in aliud non recipiatur cœnobium, neque in humanitatis caritatem, neque inpacis oſculum : ſed continuò vinctis poſt tergum manibus] Abbati reducatur proprio. Quod ſi reuerſus ad ſæculumfuerit, & à propinquis fretus cum eis in ſuperbiam ſurrexerit, & monaſterio minas intulerit, pariter & ipſi cum eo ſint à laïcorum concilio publicè expulſi, & ab omni Chriſtianorū conuentu maneant anathematizati. Quod ſi & ipſi laïci ſuo eum receperint conſortio, & pariter cum eo contra monaſterium exarſerint, in contumeliam cuncti à noſtra Eccleſia expellantur, & nullo nobiſcum caritatis fœdere copulentur : quouſque veritatem cognoſcāt; & nobiſcum ſtantes iniurias Eccleſiæ vindicantes pari deuotione conſurgant. Si certè ipſi apoſtaræ ab omnibus fuerint expulſi, & huc illucque vagantes diuerſis locis inſtabiles atque vacillantes monaſterio ſuo reuerti ſe petierint neceſſitate compulſi, in conuentu malorum deducantur, & vt vaſa figuli in fornace probentur, & cum probati fuerint, ſuo monaſterio reformentur : & non prima, ſed vltima cathedra recipiantur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM ALIQVIS, &c.] Hæc non extant in regulâ MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis, ſed videntur eſſe alterius Fructuoſi:

quamuis à Smaragdo appelletur Episcopus.

NEQVE AD PACIS OSCVLVM.] Quod iuxta regulam S. B. datur hospitibus.

IN ALIVD NON RECIPIATVR.] De hac re infra.

REFORMETVR.] Id est, restituatur. Reformare enim est reddere, restituere. Sidonius lib. 4. epist. 24. *Ob hoc ipsum publica auctoritas malè valentem patrem familias violentius ad reformandum debitum arctaret.* Conc. Aurel. 2. can. 24. *Primum admoneatur, qui abstulit, eiusmodi reformare.* Conc. Turon. 2. can. 26. *Et veritate compertâ res Dei seruis suis dissimulauerit reformare.* Legis Vvisigothorum libr. 7. tit. 3. l. 4. *Et sic postmodum, qui plagiatus est, domino reformetur*, & libr. 8. eiusdem legis tit. 3. l. 13. & Legis Burgundionum tit. 29. §. 1. *Ita vt, si ea quæ abstulit, non potuerint inuenire, in simplum de suis facultatibus reformentur.* Inde nomen reformatio, id est, restitutio. Conc. Paris. 1. can. 3. *Absque præiudicio libertatis regiæ integrâ reformatione restituat.*

Ex Regula Magistri. Cap. LXIV. §. 4.

FRATER si frequenter exierit de monasterio vsque in tertium reuersus resuscipiatur: amplius non iam: quia talis apud Deum eius agnoscitur diuini seruitij fides, qualis apud homines pedum stabilitas constitit. Et vt quid in monasterio iam opus sit, quem Deus non possidet? Ideoque post tertiam correptionem iustè monasterio sit vt ethnicus & publicanus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATER SI EXIERIT.] Hæc habentur in R. MS. Magistri cod. Corb.

VSQVE IN TERTIVM.] In R. MS. *Vsque tertio.*

QVIA TALIS APVD DEVM, &c.] Notanda ratio, cur desertor post tertiam receptionem non sit vltra admittendus: quia, ex tertio lapsu, & fugâ facile coniicitur hominis leuitas & inconstantiâ in Dei cultu.

CORREPTIONEM.] Id est, electionem, genus pro specie. Synecdoche.

Digitized by Google

Ex Regula cuiuſdam. Cap. XXI. §. 5.

SI vllo tempore (quod abſit à Chriſtiana religione) frater à ſeptis monaſterij diſceſſerit, & foras fugiens poſtea recordatus priſtinæ religionis, & æterni iudicij perculſus timore reuerſus fuerit, prius omnium morum emendationem polliceatur. Poſtea ſi probabilis eius pœnitentia agnoſcatur, tunc demum intra ſepta monaſterij recipiatur. Et ſi bis aut tertiò hoc fecerit, ſimili pietate foueatur: ſic tamen, vt in extremo loco inter pœnitentes receptus tamdiu examinetur, vſque dum probabilis eius vita inueniatur. Si verò poſt tertiam receptionem fugæ culpa maculatus fuerit, ſciat omnem reuerſionis aditum eſſe poſtmodum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI PROBABILIS.] Id eſt, ſi recta, bona, approbata. Ita aliquando ſumitur hoc vocabulum. Con. Tolet. 4. can. 4. *Probabilis vita atque doctrina extiterit.* & can. 55. *Presbyteros probabiles & diaconos mittat.* Conc. Valent. can. 4. *Eiuſque probabilem voluntatem in effectum tranſmittat.*

POENITENTIA.] Apud Smaragdum legitur: *Patientiâ.*

SCIAT SIBI ADITVM ESSE POSTMODVM.] Poſt verbum: *Sciat*, adde, *denegandum*, vt in cod. Vindocinenſi.

Ex Regula S. Pachomij. Cap. CXXXVI. §. 6.

QVI abſque commonitione fratrum receſſerit, ac poſtea pœnitentia venerit, non erit in ordine ſuo abſque maioris imperio. *Art. 79. al. ordine.*

Ex Regula Sancti Ferrioli. Cap. XX.

§. 7.

VAGARI per loca monachum ſicut non decet, ſita non conuenit: ne in quorũque vitio captus ſeculi delectatione elabetur; vt redeat ad vomitum ſuum: dum recidua animi voluntate mundi vetus contemptor, nouus quidam amator adſurgens à via ſalutis diſtortus exorbitet. Quapropter id definiuimus obſeruandum, vt præter illos, qui pro vtilitate monaſterij ab Abbate huc illucque abire iubentur excurſus, nullus egredi monaſterium loco alio moraturus abſque voluntate Abbatis pro qualibet re vel neceſſitate præſumat: ne ad eum reſpiciat, quod Apoſto-
1. Tim. 5 lus de adoleſcentioribus viduis ſcribens dicit: *Simul autem & otioſæ diſcunt circuire domos, non ſolum otioſæ, ſed etiam verboſæ & curioſæ, loquentes quæ non oportet.* Et ideo qui prætermiſſa ſententia, aliqua contrarietate diſceſſerit, in tantum, vt eius inueniatur eſſe tranſgreſſor, ſpatio illo temporis, quo monaſterio defuit computato, duplici dierum numero ieiunet, & condemnatione multetur, cibi modum, vino cotidie abnegato, qualem Abbas impoſuerit, habiturus. Fugitiuum vero monachum deſerentem diſciplinam, & perdentem ſe velut contemptorem placuit reuocare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN QVORVMQVE.] In cod. Vind. *In quorum*, lege: *In quocumque.*

ABIRE.] Lege: *Habere*, vt in cod. Vindocinenſi.

SENTENTIA.] Lege. *Hac ſententia.* i. edicto.

ALIQVA CONTRARIETATE.] Lege: *Sine aliquã contrarietate.*

FVGITIVVM VERÒ MONACHVM, &c.] Transfugam ſeu fugitiuum monachum, ab Abbate requiri, & ſuo monaſterio reſtitui leges Eccleſiaſticæ ſanxerunt, vt habetur Concilij Aurelianenſis 1. can. 19.

Toletani 4. can. 5. synodi Constantinopolitanæ 1. & 2. can. 3. Leges vero imperiales censuerunt huiusmodi refugam, sicubi apprehensus fuerit, ab Episcopo, vel à præside prouinciæ nudatum primo in monasterium retrudi: si denuo fugiat, militiâ, aut honore quo fungebatur, spoliatum inter officiales præsidis prouinciæ seruire, vt videre est Nouellâ S. Iustiniani cap. 7. & eiusdem Nouellâ 123. & libr. 3. Basilicorum. Si autem desertor monachus fuerit seruilis conditionis in quacumque prouinciâ reperiebatur, pristino Domino iterum seruiturus restituebatur, vt statuitur Cod. l. *Seruis. de Episcopis & Clericis*, &c. *Alioqui si relictâ forte vitâ solitariâ* (id est monachicâ) *ad aliam quamlibet sese conditionem transtulerint, certum est eos ad seruitutis iugum, quam professionis cultu euaserant, reuersuros.* Idem statuitur Nouellâ 5. citatâ, cap. 4. vbi hæc verba notanda veniunt; *Non enim iniuriam patietur tantam ad verum seruitium tractus, quantum ipse iniuriatus est Dei culturam refugiens.* Vide Photium in Nomocanone, tit. 9. cap. 32. tex. 1. &2. & Theodorum Balsamonem ibidem.

Digitized by Google

DE PVERIS MINORE ætate, qualiter corripiantur.

CAP. XXXIX. §. 1.

OMNIS ætas vel intellectus proprias debet habere menſuras. Ideoque quoties pueri, vel adoleſcentiores ætate, aut qui minus intelligere poſſunt, quanta pœna ſit excommunicationis, hi tales, dum delinquunt, aut ieiuniis nimiis affligantur, aut acris verberibus coërceantur, vt ſanentur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNIS ÆTAS, &c.] Ætas, quæ excommunicationi ſubiacere non debet, ea eſt, quæ nondum attigit decimum quintum annum iuxta Magiſtrum hîc citatum à noſtro auctore.

VEL INTELLECTVS.] Diſtinguitur hic ætas ab intellectu, id eſt, à capacitate intelligendi. Nam etſi pueris mens immaturior ſit, ſunt tamen nonnulli grandiores aut duræ ceruicis aut imbecillioris intellectus, quos virga agere ſolet, non ratio, nec excommunicationis vis.

ADOLESCENTIORES ÆTATE.] I. iuniores, qui nondum ex ephebis exceſſerunt. Vbi particulæ: *Vel*, *aut*, ſumuntur copulatiuè. In hac autem conſtitutione S. P. B. ſecutus eſt S. Orſieſium, ſeu, vt loquuntur Græci, Arſeſium, qui iuniores fratres non excommunicabat, vt docet Socrates libr. 4. hiſt. Eccl. cap. 14. vbi male legitur Arſenius, pro, Arſeſius; nam Arſenius non viuebat tempore illorum monachorum, de qui-

bus agit Socrates hoc capite. Idem ſtatuit quidam pater monachorum: *Tenera verò ætas, quæ excommunicatæ vim neſcit, non excommunicatione, ſed flagello corrigenda eſt.*

ACRIS.] Pro: *Acribus.* Ita in multis excuſis. Ita in vita Alcuini: *Non iſtum verberibus, quia rudis adhuc, acris,* &c. *Caſtigemus.* Ita legit S. Fructuoſus apud Henricum Caniſium tom. 5. ant lect. Kero in Alamanicâ expoſitione vocum regulæ S. B. habet: *Caris*, ſed puto litteras fuiſſe tranſpoſitas pro: *Acris*, Smaragdus & S. Dunſtanus legunt: *Acribus.* cod. MS. S. Ebrulphi: *Acrius.*

NIMIIS.] Id eſt, multis. Ita τὸ *Nimis*, in ſacrâ ſcripturâ eſt valde multùm vt: *Ego autem humiliatus ſum nimis. Et tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Et anima mea cognoſcet nimis.*

Ex Regula S. Iſidori. Cap. XVII. §. 2.

IN minori ætate non ſunt coërcendi ſententia excommunicationis, ſed pro qualitate neglegentiæ congruis emendandi ſunt plagis: vt quos ætatis infirmitas à culpa non reuocat, flagelli diſciplina compeſcat.

Ex Regula S. Aureliani. Cap. XL. §. 3.

SVPERBIS verò, inobedientibus, & iracundiam protrahentibus numquam parcendum: donec corrigantur.

Item eiuſdem. Cap. XLI. §. 4.

PRO qualibet culpa, ſi neceſſe fuerit flagelli accipere diſciplinam, numquam legitimus excedatur numerus, id eſt, triginta nouem. Et quamlibet iuſtè diſciplina teneatur, tamen ſecundùm illud: *Bonitatem & diſciplinam*, paternum affectum S. Abbas circa omnes teneat, ſecundùm Apoſtolum: *Tanquam ſi nutrix foueat parvulos ſuos.* Et *Omnibus omnia factus ſum: vt omnes lucrifacerem.* *Supra cap. 31.* *Pſ. 118.* *1. Theſſ. 2.* *1. Cor. 9.*

Digitized by Google

Ex Regula Magistri. ex Cap. XIV. §. 5.

INFANTVLOS vsque ad XV annos non excommunicari, sed præcipimus vapulare pro culpis. Post XV verò annos iam non vapulare, sed excommunicari condecet. Quia iam intelligunt, quomodo pœnitere & emendare debeant de matura ætate quod malè committunt. Quia meritò corde debet pœnitere, qui peccat, & non pro eo corpus vapulare, quia animi imperio, corporis seruitio magis vtimur. Ergo cum anima imperat, & corpus seruit, agnoscitur amplior esse culpa imperantis, quàm seruientis. Ideo propter intellectus emendationis radix cordis de spinis peccatorum excommunicatione debet purgari, quàm rami corporis, quibus ab inuito à iussione cordis peccatum impositum est, iniustè pro aliena culpa alter debet pœnam sentire. Illi verò fratres post XV annos ætatis vapulent, qui satis grauem aut furti fugacis, aut criminalem aliquam culpam commiserint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INFANTVLOS.] Habetur in R. MS. Magistri cod. Corb. eodem capite. Hîc autem nititur efficere Magister eos non esse verbere coërcendos, qui annum decimum quintum attigerint: quia in illa ætate imperium mentis est, non corporis: & peccatum imperantis est, non seruientis; ac proinde mens peccans excommunicatione ferienda potius, quàm corpus verbere.

QVIA ANIMI IMPERIO, &c.] Sententia est Salustij in Catilinario circa initium. Meminit S. Hieronymus libr. 2. contra Iouinianum: *Vnde & Historicus: animi, inquit, imperio, corporis seruitio magis vtimur; alterum nobis cum diis, alterum cum belluis commune est.*

DEBET PVRGARI.] Legendum videtur: *Debet potius purgari.*

INIVSTE PRO ALIENA CVLPA ALTER DEBET POENAM SENTIRE.] Lege: *Iniustè enim pro alienâ culpâ alter non debet pœnam sentire.*

AVT FVRTI FVGACIS.] Ita in cod. Vind. & in R. MS. apud Smaragdum legitur: *Aut fasti fugacis*, sed ex citatis codicibus est castigandus.

Finis Tomi Primi.

Digitized by Google

DE CELLARARIO MONASTERIJ, qualis ſit.

CAP. XL. §. 1.

CELLARARIVS monaſterij eligatur de congregatione ſapiens, maturis moribus, ſobrius, non multùm edax, non elatus, nõ turbulentus, non iniurioſus, non tardus, non prodigus, ſed timens Deum: qui omni congregationi ſit ſicut pater. Curam gerat de omnibus. Sine iuſſione Abbatis nihil faciat. Quæ iubentur cuſtodiat: Fratres non contriſtet. Si quis ab eo forte aliqua inrationabiliter poſtulet, non ſpernendo eum contriſtet: ſed rationabiliter cum humilitate malè petenti deneget. Animam ſuam cuſtodiat, memor ſemper illud Apoſtolicum: *Quia qui bene miniſtrauerit, gradum bonum ſibi adquirit.* Infirmorum, infantium, hoſpitum, pauperumque cum omni ſollicitudine curam gerat: ſciens ſine dubio, quia pro his omnibus in die iudicij rationem redditurus eſt. Omnia vaſa monaſterij cunctamque ſubſtantiam quaſi altaris vaſa ſacrata conſpiciat. Nihil ducat neglegendum. Neque auaritiæ ſtudeat, neque prodigus ſit, & extirpator ſubſtantiæ monaſterij: ſed omnia menſuratè faciat ſecundùm iuſſionem Abbatis. Humilitatem ante omnia habeat. Et cui ſubſtantia non eſt, quod tribuatur, ſermo reſponſionis porrigatur bonus, vt ſcriptum eſt: *Sermo bo-* *S. BEN.* *1. Tim. 3.* *Eccl. 6.*

Digitized by Google

nus ſuper datum optimum. Omnia quæ ei iniunxerit Abbas, ipſa habeat ſub cura ſua, à quibus eum prohibuerit, non præſumat. Fratribus conſtitutam annonam ſine aliqua typho, vel mora offerat: vt non ſcandalizentur, memor
Mat. 18. diuini eloquij, quid meruerit, qui ſcandalizauerit vnum de puſillis. Si congregatio maior fuerit, ſolatia ei dentur, à quibus adiutus & ipſe æquo animo impleat officium ſibi commiſſum. Horis competentibus & dentur, quæ danda ſunt; & petantur, quæ petenda ſunt: vt nemo perturbetur, neque contriſtetur in domo Dei.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CELLARARIVS.] Ita apud Keronem mox citandum. Vulgò Cellerarius, à cellâ, vt notum eſt: dicitur & Cellarius. Plautus in milite glorioſo:

Dimiſit nardini vini amphoram cellarius.

Lampridius in Heliogabalo: *Mittebat paraſitis per cellarios ſalaria annua.* Kero in interpretatione Alamanica vocabulorum regulæ S. Benedicti. *Cellararius, qui & Cellarius:* Cyprianus. lib. 1. vitæ S. Cæſarij *poſt breue tempus in congregationis cellarium eligitur.* Græcè etiam dicitur, Κελλάειος. Conſtantinus Themate 6. κελλάειος ὁ φύλαξ ἄρτου. i. cuſtos panis. Vt in tractatu de pœnis, qui vulgò S. Baſilio tribuitur art. 40. πλὴν τῶ Κελλαείου. i. excepto Cellario. Gloſſæ veteres: Κελλαεως, *penuarius.* Et Κελλαεία, Celleraria Heſychio, in voce ταμιη. dicitur & Κελλαρίτης, Cellararius apud S. Dorotheum doctrina. 11. Accurate autem hic munus & dotes Cellerarij deſcribuntur, quia, cum penes eum ſit totius monaſterij ſubſtantia, neceſſe eſt diſciplinam regularem labefactari, ſi eius ſocordiâ non rectè adminiſtretur. Præterea hoc caput extat in recapitulatione S. Cæſarij mutato genere maſculino in fœmininum, potuitque videre S. Cæſarius Regulam S. Benedicti: quia illi æqualis fuit, & in Italia aliquandiu commoratus eſt.

SOBRIVS, &c.] Quia, cum omnia, quæ ad victum fratrum pertinent, in poteſtate habeat, pronum illi eſt ſeruire gulæ illecebris. Sobrius autem hoc loco eſt non temulentus.

NON ELATVS.] Ob poteſtatem.

NON TVRBVLENTVS.] Quia ſic vniuerſam congregationem turbaret: & omnia confunderet.

NON INIVRIOSVS.] MS. p. Vict. *Non iurgioſus.* Quæ quidem lectio haud contemnenda: nam multarum rerum adminiſtratori non deeſt iurgiorum occaſio.

NON TARDVS.] ad ea quæ ſunt ſuarum partium obeunda: & maximè ad ſuppeditandum fratribus neceſſaria. Ac proinde huic mini-

Digitized by Google

ſterio inepti ſunt auari & quouis polypode tenaciores. *In Aulul.*

Vbi ſi quid poſcas, ad ranim poſcas prius,
Quàm quicquam detur.

NON PRODIGVS.] Quia ex eius prodigalitate totius monaſterij ruina manaret.

SED TIMENS DEVM.] Hoc eſt veluti ante dictorum corollarium. ad quod illa omnia referri debent.

QVI OMNI CONGREGATIONI SIT SICVT PATER.] Vt cum caritate cuncta adminiſtret, omnes fratres tanquam filios diligat, eiſque neceſſaria affatim ſubminiſtret.

CVRAM GERAT DE OMNIBVS.] Rebus ſibi commiſſis videlicet. Ita quidam Pater monachorum hoc capite à noſtro auctore citatus. *Curam de omnibus ſibi commiſſis rebus habeat.*

SINE IVSSIONE ABBATIS NIHIL FACIAT.] Ne quid plus nimio ſibi arroget, & poteſtatem excedat.

QVÆ IVBENTVR, CVSTODIAT.] Quia is bene miniſtrat, qui bene obtemperat.

FRATRES NON CONTRISTET.] Superbè aut iniuriosè reſpondendo, aut eis rationabilia denegando.

SI QVIS AVTEM AB EO FORTE.] S. Dunſtanus: *Si quis autem frater ab eo forte.* Smaragdus: *Si quis frater ab eo forte.* Hîc autem clarum eſt, qualis in Cellerario ineſſe debeat humilitas, qui irrationabilia etiam petentibus reſpondere cum humilitate teneatur.

ANIMAM SVAM CVSTODIAT.] A vitiis & peccatis: quia, quò magis rebus exterioribus attendit, eò cautius agere debet: ne anima tot negotiis intricata aliquid intertrimenti percipiat.

MEMOR SEMPER ILLVD APOSTOLICVM.] Ita in cod. Vind. in cod. ma. S. Germ. Ita apud S. Dunſtanum, Keronem & Smaragdum: quia adiectiuum, *memor*, perinde ac verbum ſuum poteſt cum accuſatiuo conſtrui, vt ſupra cap. de inſtrumentis notatum eſt. In vulgatis legitur: *Memor ſemper illius apoſtolici.* Cod. p. S. Germ. addit, *præcepti.* Sed malè nam in ſententia ex Apoſtolo citata non præceptum proponitur, ſed præmium.

QVIA, QVI BENE MINISTRAVERIT, BONVM GRADVM SIBI ACQVIRIT.] Paulo aliter in textu Apoſtoli. 1. ad Timoth. 3. *Qui enim bene miniſtrauerint, bonum gradum ſibi acquirent.* Sed S. B. textum ſingulari perſonæ adaptauit: qui tamen verbum, *acquirit*, ponit in præſenti iuxta Græcum textum: βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται. i. gradum ſibi bonum acquirunt. Sibi autem bonum gradum acquirit bonus Cellerarius, nempe in cœlo: vt olim Dietmarus monaſterij Garſtenſis in Auſtria Cellerarius, qui etſi in vitâ reprehenſibilis eſſet, tamen ob charitatem in fratres pœnas euaſit poſt mortem. Quod manifeſtatum fuit Adelrammo Abbati monaſterij Chrembmunſter à quadam energumena, quæ interrogata ab ipſo Abbate de ſtatu prædicti Dietmari ita reſpondit. *Noſtræ ſorti deputatus fuit: ſed dicente illo me-*

Digitized by Google

nacho, dum iſte moreretur; reddat tibi omnipotens Deus omnia bona, quæ mihi feciſti: & alio; retribuat tibi Dominus prius bonum, quo me frequenter ſuſtentaſti, & aliis ſimilia imprecantibus, dum putaremus eum noſtris acceſſiſſe partibus, ſubito raptus eſt, & noſter eſſe deſiit. Vt habetur in vitâ Bertholdi Abbatis Carſtenſis cap. 23.

INFIRMORVM, INFANTIVM, &c.] Quia ij maxime eius ope indigent, qui pro ſua conditione facile ſpernuntur. Ideoque hæc cum interminatione à S. Benedicto præcipiuntur.

QVASI ALTARIS VASA SACRATA, &c.] Quia monaſterium domus Dei eſt, & omnia quæ illius ſunt, Dei ſunt; & quæ Dei ſunt, tanquam ei ſacrata haud dubiè habenda ſunt. Hæc ſane eſt ſanctorum Patrum doctrina, vt vaſa monaſterij eiuſque ſubſtantia tanquam Deo ſacrata reputentur. Ita habetur in regula Patrum nempe Macarij & aliorum Abbatum: *Noſſe iam debent fratres, quia quicquid in monaſterio tractatur ſive in vaſis, ſive in ferramentis vel cetera* (puto deeſſe vocabulum, *ſubſtantia*) *omnia eſſe ſanctificata.* Idem docet S. Baſilius interr. 143. regularum breuium, cum ait curam gerendam eſſe inſtrumentorum ὡς θεῷ ἱερωμασθέντων καὶ ἁγιασθέντων. i. tanquam Deo ſacratorum, & dedicatorum, & ſequenti interr. ait ea eſſe Κυρίῳ ἱερωμασθέντα, καὶ τῷ θεῷ ἀνακείμενα. i. Domino dedicata, & Deo conſecrata interrog. 153. ſcribit lanas monaſterij exiſtimandas eſſe ὡς παρακαταθήκην θεοῦ; vt depoſitum Dei. Hæc fuit etiam mens veterum Ægyptiorum Patrum vt planum eſt ex Caſſiano lib. 4. de Inſtitutis renuntiantium cap. 22. *Propter quod, ſi quid fuerit in monaſterio ſemel illatum, vt ſacroſanctum cum omni decernunt reuerentia debere tractari.* Idem patet ex Regula Serui Dei cap. 3. *vaſa vel reliqua vtenſilia, quæ ad hoſpitium bainlant, ac ſi ſacra Deo, gubernent & cuſtodiant.* Vnde præclare S. Ephræm in ſermone aſcetico dicit. *Quod ſi cœnobij librum in tuâ cella teneas, ne proiicias eum per negligentiam; ſed ſtudioſè complicatum ſerua atque cuſtodi, tanquam Dei eſſet.* Quæ quidem doctrina confirmatur auctoritate Concilij Aurelianenſis cap. 7. *Omnia, quæ Deo offeruntur, conſecrata habentur in vineis, terris, ſyluis, vtenſilibus veſtimentis, pecoribus & reliquis poſſeſſionibus, & quæ Eccleſiis ſine dubio Chriſto, qui ſponſus earum eſt, offeruntur:* Quamobrem Macarius & alij abbates in ſua regula dicunt: *Si quis de fratribus aliquid negligenter tractauerit, partem ſe habere nouerit cum illo rege, qui in vaſis domus Dei ſanctificatis cum ſuis bibebat concubinis.* Porrò hic textus S. B. regulæ citatur à Ioanne monacho lib. 2. vitæ S. Odonis Abbatis Clun.

Apud Burch. lib. 3, c. 219.

NIHIL DVCAT NEGLIGENDVM.] Nec etiam minima; quia ex eorum neglectu ſenſim bona monaſterij diſſipantur.

NEQVÆ AVARITIÆ STVDEAT.] Quia auaritia omnium malorum radix omnem diſciplinam peruertit regularem. Hæc vna eſt murmuriorum in monaſteriis ſcaturigo. Væ murmurantibus; ſed væ per quem murmurium venit. Quamobrem in Concilio Francofordienſi ſub Carolo Magno ſtatuitur can. 4. *Vt cellerarij in monaſteriis auari non*

Digitized by Google

eligantur, ſed tales electi ſint, quales regula S. Benedicti docet.

ET CVI NON EST SVBSTANTIA, QVOD TRIBVATVR.] Ita in cod. MSS. S. Ebru. S. Germ. p. & Vind. ſed vulgò legitur, *& cui non eſt ſubſtantia, quæ tribuatur.* Lege tamen, vt in cod. ma. MS. S. Germ. *Et cui non eſt ex ſubſtantiâ, quod tribuatur.* Ex quo apparet in codicibus MSS. fruſtra non fuiſſe ſcriptum, *quod*, neutro genere.

SERMO RESPONSIONIS BONVS.] Hinc patet maximam lenitatem in Cellerario requiri. Nec immeritò: multi enim ſunt meticuloſi, maximè pueri & iuniores fratres, qui ad moroſum & iracundum cellerarium vix auderent accedere, ac proinde multam rerum neceſſariarum penuriam ferre cogerentur.

SERMO BONVS SVPER DATVM OPTIMVM.] In Regulâ Serui Dei cap. 4. & apud Smaragdum habetur: *Nonne ecce verbum bonum ſuper datum*, Eccleſiaſtici cap. 18. vbi ſic legitur in verſione communi. *Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius quàm datum. Nonne ecce verbum ſuper datum bonum*, Quibus conſentit textus Græcus. Sed ſanctus Benedictus citans locum ex memoria reddidit ſenſum, non verba. Nec dubium eſt, quin in textu Eccleſiaſtici, in quo bis ponitur, *verbum*, ſubaudiendum ſit, *bonum*, vt ſenſus huius loci ſit. Quemadmodum ros refrigerat ardorem, ſic verbum bonum mitigat iracundiam illius, cui aliquid denegatur. Et locum explicauit S. B. cum adiecit adiectiuum, *bonus*, dicens, *ſermo bonus*, &c. Quod ſane ſubaudiendum eſt in loco Eccleſiaſtici hoc modo: *Sic & verbum bonum melius quàm datum. Nonne ecce verbum bonum ſuper datum bonum.* Quod ſatis liquet ex ſententia, quæ locum citatum præcedit, in quâ ſic habetur. *Et in omni dato non des triſtitiam verbi mali.* Et clarius quidem ex textu Græco, & accommodatius ad mentem S. Benedicti, in quo legitur, ἀόσῳ. i. inopiâ, quaſi dicas, *& in omni inopiâ non des triſtitiam verbi mali.* i. cum nihil habes, quod tribuas, ne contriſtes potentem verbo malo aut durâ reſponſione, & cauſa eſt, quia verbum bonum ſuper datum optimum.

SINE ALIQVA TYPHO.] In interpretatione Alamanica Keronis, *ſine aliquo typho* i. ſine aliquâ ſuperbiâ, arrogantiâ: nam τῦφος, Κενοδοξία, inquit, Moſchopulus in ſchedis, id eſt, ſuperbia: vel, vt ait Suidas, τῦφος ἀλαζονεία, μανία. i. arrogantia, furor. In aliis tamen codicibus tam editis, quàm MSS. quos viderim, legitur, *ſine aliquo typo.* Quam quidem lectionem magis probo. Et typus eſt faſtidium, contemptus, ſuperbia. Quod ſatis patet ex regulâ Pauli & Stephani cap. 26. *conuenienter deuotione & cariſſimâ humilitate, quæ neceſſaria ſunt ſine mora & faſtidio iubente ſeniore miniſtrent.* Sed clarius ex D. Auguſtino, qui epiſt. 64. typum opponit alacritati. *Et oblationes pro ſpiritibus dormientium, quas verè aliquid adiuuare credendum eſt, ſuper ipſas memorias non ſint ſumptuoſæ: atque omnibus petentibus ſine typo, & cum alacritate tribuantur.* quæ verba mirum in modum illuſtrant locum S. Benedicti. Hinc typus ſuperbiæ dicitur. S. Valerius ſupra cap. 3. *Creſcunt typo ſuperbiæ*

Digitized by Google

turgidi. D. Gregorius magnus lib. 6. epiſt. 28. *tunc enim oſtenſa caritas vera eſt, ſi per typum ſuperbia inter nos ſchiſma non fuerit.* Et rectè quidem ſuperbiæ typus opponitur caritati. Quia caritas alacris eſt atque hilaris; & contra ſuperbia moroſa eſt & faſtidioſa. Typi etiam ſunt frigidæ febres, typi frigoretici paſſim apud D. Gregorium Turonenſem. Et Græcè τύποι. i. acceſſio & remiſſio morbi apud Galenum, qui librum compoſuit περὶ τύπων. i. de acceſſionibus & remiſſionibus morborum. Ex his notandum apud S. B. & auctores citatos typum dici ad ſimilitudinem typi frigoretici. Quemadmodum enim hoc morbo laborantes ſunt tædioſi, moroſi, & faſtidioſi; ita & ſuperbi.

SOLATIA.] Solatium eſt auxilium. Regula Tarnatenſis: *Solatium ei non denegetur.* S. Gregorius Papa lib. 10. epiſt. 25. *Vt homines, qui ſub eis ſunt, cum bobus ſuis in eius tranſmittere debeant ſolatium.* Iornandes de rebus Gothicis: *In Mundonis ſolatia veniens Illyricianum exercitum demoliuit.* Marculphus formulâ. 138. *Ipſum in ſuis ſeruitiis ac ſolatiis iuxta legis ordinem retineat.*

Ex Regula Patrum. Cap. XII. §. 2.

SI congregatio multa eſt, debet is, qui præeſt, pater diſponere hebdomadarios, & ordinem officij, quo ſibi inuicem ſuccedant ad miniſtrandum: & decernere debet ille, quis debeat eſſe, qui cellarium fratrum contineat. Debet tantummodo talis eligi, qui poſſit in omnibus euangelico ordine fratribus ſuum victum gubernare, qui timeat Iudæ ſententiam, qui ab initio fur fuit. Studere de-
1. Tim. 3. bet, qui huic officio deputatur, vt videat: *Quia qui bene miniſtrauerit, gradum bonum ſibi adquirit*: Et animæ ſuæ lucrum facit. Noſſe debent etiam fratres, quia quicquid in monaſterio tractatur ſiue in vaſis, ſiue in ferramentis, vel cætera omnia eſſe ſanctificata. Si quis de fratribus aliquid
1. Dan. 5. neglegenter tractauerit, partem ſe habere nouerit cum illo rege, qui in vaſis domus Dei ſanctificatis cum ſuis bibebat concubinis: & qualem meruit vindictam? Cuſtodienda ſunt iſta præcepta, & per ſingulos dies in aures fratrum recitanda ſunt: vt non condemnentur in peccatis ſuis.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI CONGREGATIO MVLTA.] Hoc caput reperitur in R. MS. Macarij, Serapionis, &c. Cod. Flor.

ORDINEM OFFICII.] Officium hoc loco eſt officialium turba; vt ſupra notatum eſt.

TANTVMMODO TALIS.] Apud Smaragdum additur, *cellarius.*

SENTENTIAM.] Id eſt, iudicium, condemnationem.

VEL CÆTERA.] Ita in cod. Flor. deeſſe tamen videtur, τὸ, *ſubſtantia.*

Ex Regula Sancti Iſidori, ex Cap. XX. §. 3.

AD eum, qui cellario præponitur, pertinebit ſollicitudo eorum, quæ in promptuario ſunt. Iſte præbebit hebdomadariis quicquid neceſſarium eſt victui monachorum, hoſpitum, infirmorum. Iſto præſente diſpenſantur ea, quæ menſis deferenda ſunt. Is etiam quicquid, reſiduum ſumptui fuerit pro pauperum vſibus reſeruabit. Huic quoque hebdomadarius expleta hebdomada vaſa ſibi tradita exhibebit, ad perſpiciendum vtique, ſi neglegenter habita non ſunt. Ac denuo ſuccedenti hebdomadario coram iſto tradentur. Ad hunc quoque pertinent horrea, greges ouium & pecorum, lana, linum, auiaria ſolicitudo cibaria ad miniſtrandum piſtoribus, iumentis, bobus, & auibus: induſtria quoque calciamentorum, cura paſtorum & piſcatorum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD EVM, &c.] Hæc habentur in regulâ editâ ſancti Iſidori cap. 20.

SVMPTVI.] Hoc vocabulum deſideratur in regulâ excuſa. Nec videtur neceſſarium.

Digitized by Google

592 Cap. *XL. De Cellarario monaſterij, qualis ſit.*

AVIARIA SOLICITVDO, &c.] In reg. excuſa, *de area ſolicitudo, cibaria miniſtrandi piſtoribus.* Sed illud τὸ, *auiaria*, rectum puto, cui ſi apponantur duo puncta, cætera ritè procedent hoc pacto; *ſollicitudo cibaria adminiſtrandi piſtoribus.* Auiarium autem eſt ædificium aptum nutriendis auibus villaticis apud Varronem lib. 3. de re ruſticâ cap. 3. & Columellam lib. 5. cap. 8. ὀρνιθῶνας appellant ab ὄρνις. i. auis. Hanc vocem Latinè vſurpat Varrò cap. citato: *Nunc ornithonas dico omnium alitum, quaintra parietes ville ſolent paſci.*

Ex Regula Sancti Baſilij. Cap. XI. §. 4.

INT. QVA menſura debet temperare poteſtatem diſpenſationis ſuæ is cui cellarij cura commiſſa eſt? RESP. erga eum quidem, qui ei credidit huiuſcemodi diſpenſationem meminiſſe *debet* Domini dicentis: *Non poſſum ego* Ioan. 5. *à me facere quicquam.* Ad cæteros verò ſollicitè ſcire debet, quid vnuſquiſque opus habeat, vt compleat quod Act 4. ſcriptum eſt: *Diuidebatur autem vnicuique, prout opus erat.* Eadem autem ratio obſeruari debet ab omnibus quibuſcumque aliqua miniſterij vel diſpenſationis ſollicitudo commiſſa eſt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVA MENSVRA, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. 148. regul. breu. & apud Ruſinum cap. 58.

ERGA EVM QVIDEM, &c.] Hæc nihil aliud dicunt, quàm quod Cellerarius in ſuâ adminiſtratione non ſuam, ſed Abbatis ſequi debeat voluntatem.

MEMINISSE DEBET.] τὸ, *debet*, ſuppleui ex Ruſino & cod. Vind.

AD CÆTEROS VERO.] In textu Græco: πρὸς δὲ τοὺς προσταζομένους. i. erga cæteros verò qui eius curæ committuntur.

Item

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. CXII. §. 5.

QVÆ sententia obseruabitur erga dispensantem, si aliquid secundùm personæ acceptionem, vel contentionem faciat? RESP. Apostolo præcipiente quidem: *Ne quid facias secundùm fauorem, vel in alteram partem declinando.* aliquando autem dicente: *Quia si quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Si quis hoc facit, notetur, vsquequo corrigatur. Verumtamen oportet cum summa diligentia, & probatione discutere, & considerare ad quam partem vnusquisque aptus sit vel oportunus: & ita ei iniungi quodcumque illud operis vel officij: vt neque illi, qui iniungunt, ex hoc ipso condemnentur, quod non aptum alicui officium iniunxerint, & inueniantur mali esse dispensatores siue animarum, siue mandatorum Domini: neque illi ipsi, quibus iniungitur, occasionem peccati ex hoc habere videãtur, vel voluntate aliquid agere: sed eius, qui præest, iudicio committendum est. Vnicuique, vt res, vel necessitas expedit, consulat: primùm omnium in his, quæ animæ prosunt: deinde secundo loco etiam vt corporalibus vsibus secundùm voluntatem Dei moderetur. 1. N. 1. 1. Tim. 5.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVÆ SENTENTIA, &c.] Habetur apud eumdem S. Basilium interr. seq. & apud Rufinum cap. eodem.

NOTETVR.] In textu Græco: ἀλλότριος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ ὁ τοιοῦτος γνωριζέσθω. Id est, si quis est eiusmodi, alienus ab Ecclesiâ Dei declaretur, id est, excommunicetur.

NEQVE QVID FACIAS SECVNDVM FAVOREM.] Hæc non habentur apud Apostolum, neque in textu Græco S. Basilij: videntur tamen posita ad alterius partis intelligentiam.

VEL VOLVNTATE.] Hæc vsque ad finem extant quidem apud Rufinum, sed non reperiuntur in textu Græco Basilij.

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. CXIII. §. 6.

2 Nt. SI autem neglexerit dare fratri, quod opus est? RESP. manifesta est de hoc sententia ex ipsius verbis Dñmini dicentis: *Discedite à me maledicti in ignem aeternum, qui paratus*
Mat. 5. *est diabolo & Angelis eius, esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi bibere.* & ea, quæ sequuntur:
Hier. 4. quia: *Maledictus omnis, qui facit opus Dei negligenter.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI AVTEM NEGLEXERIT, &c.] Hæc habentur apud S. Basilium interr. 150. & apud Rufinum cap. 58.

MANIFESTA EST DE HOC SENTENTIA.] Idem habet S. Basilius interr. 34. regularum fusius disputatarum: nec immeritò: quia monachi, qui se omnibus facultatibus propter Christum spoliauerunt, veri sunt pauperes, atque etiam vera Christi membra: ac proinde auari, ac negligentes Cellerarij, qui necessaria fratribus non suppeditant, eamdem perditionis aleam subibunt in die iudicij, cum his, qui pauperes & egenos non pauerunt, & cætera misericordiæ opera neglexerunt.

Ex Regula Pauli & Stephani. Cap. XXV. §. 6.

In cod. Floriac. cap. 26. HI quoque, quibus in singulis rebus custodia commissa, conuenienti deuotione & carissima humilitate, quæ necessaria sunt sine mora & fastidio, iubente seniore ministrent: nec per superbam inflationem differendo occasiones faciant querelarum, per quas murmuratio contra eos iusti doloris consurgat. Et è contra iniusta murmuratio contra eorum laborem, qui nobis in adsignatis rebus caritate deseruient, non debet excitari.

Digitized by Google

Ex Regula Tarnatensi. ex Cap. X. §. 7.

AD cellarium talis ordinetur Abbatis iudicio, vel concilio seniorum, non qui voluntates aliquorum, sed necessitates omnium cum timore Domini, & fratrum dilectione consideret. Cui tamen absente Præposito, concors obœdientia præbeatur: &, vbi vtilitas popoſcerit, solatium non denegetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON QVI VOLVNTATES ALIQVORVM.] Iuxta eam animi propensionem seu beneuolentiam & sympathiam, quam S. Paulus πρόσκλισιν appellat, hoc est declinationem in alteram partem, & Cellerario præcipuè vitandam docet S. Basilius interr. 34. regul. fusius disputatarum, & 150. regul. breu. Quod vt præstare possit, necessarium est, vt credat se Deo, non hominibus ministrare. Hæc autem sententia Tarnatensium extat in regula S. Cæsarij cap. 28. 1. *Tim.* 5

SOLATIVM.] Id est, auxilium, vt supra notatum est.

Ex Regula Orientali. §. 8.

CELLARARII cura sit, vt abstinentiam & sobrietatem studens inlata in monasterium ad sumptus fratrum diligenter, & fideliter seruet, nihil suscipiens, nec quicquam tradens sine auctoritate vel consilio seniorum. Qui etiam omnia vtensilia, quæ in monasterio sunt, id est, vestem, vas, ferramentum, & quicquid vsibus cotidianis necessarium est, custodiat: & vnamquamque rem proferens, cum fuerit necessarium, ab eo iterum ad reponendum, cui vtendo consignauerit, recepturus. Ad victum vero fratrum proferat ac tradat, septimanariis ad condiendos cibos det necessaria secundùm cotidianæ expensæ consuetudinem, neque profusè, neque auarè: ne vitio

Digitized by Google

illius vel monaſterij ſubſtantia grauetur, vel fratres patiantur iniuriam. Sed & neceſſitatem infirmorum fratrum ac laborem conſiderans, nihil ægrotantium deſideriis neget ex his quæ habuerit, quantùm illis neceſſe fuerit. Aduenientibus fratribus eſcas parabit. Hæc erit cura cuſtodis cellarij recurrens ſemper ad ſeniorum conſilium, & requirens de omnibus, vel præcipuè de his quæ proprio ſuo intellectu non poterit adimplere.

Ex Regula Magiſtri. Cap. XVI. §. 9.

Deut.13 FRATRES, omnis opera pretium habet: quia digno
1.Tim 5 mercenario mercedes debentur: & *Boui trituranti non alligabitur os.* Nam labores fructuum ſuorum beatum faciunt manducantem: quia Dominus homini creato, omnia ſubiecit ſub pedibus eius propter quem creauit cuncta. Ergo ſi iniuſtis & inimicis Dei, id eſt, non credentibus paganis & hæreticis, vel diuerſis peccatoribus diuerſa victualis creatura famulatur ſubiecta, vt vniuerſus mundus diuerſis deſeruit; quantò magis credentibus in Deo, & beneſeruientibus ei iuſtè & dignè Dominus ad vitam diuer. ſam creaturam tradidit, quam creauit, & quaſi pignus futuræ repromiſſionis in præſenti hoc tempore omnia vitæ neceſſaria miniſtrando non derelinquet Dominus quærẽtes ſe: quia diuites eguerunt, & eſurierunt: inquirentes verò Dominum non deficient omni bono: & eſurientes impletbonis Dominus, & diuites dimiſit inanes: &, tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Ergo Cellararius monaſterij non aliunde, quàm diſpenſator diuinarum rerum; in tantum diuinarum, vt Dominus in Euangelio
Matt.6. promittat fidelibus dicens: *Nolite cogitare quid manducetis, aut quid bibatis, aut quid induamini.* Simul & de craſtino monet non debere quemquam eſſe ſollicitum: ſed hoc ammonet
Ibidem. dicens: *Quærite regnum & iuſtitiam Dei, & hæc omnia apponentur vobis: ſcit enim Pater meus, qui eſt in cœlis, quia hæc omnia indigetis.* Ergo ſi Deo ſeruientibus vitæ neceſſaria à Domino adponuntur, & ſcit Pater cœleſtis Dominus noſter quæ

Digitized by Google

indigemus, & præparat, vides ergo, quia & victualia noſtra, cum ab ipſo nobis præparantur, dominica dona ſunt. Nam ſicut carnalis domini ſeruus, alter tamen homo, de præbendo ſeruitio ſuo ſolummodo eſt ſollicitus; quia de præparandis à Domino ſuo annonæ, veſtiarij, calciarij vſibus eſt ſecurus: quantò magis Dominus noſter cœleſtis neceſſaria vitæ noſtræ iuſtè nos non præcipit cogitare. quaſi homo homini ſeruiẽs ad præparandum ſibi idoneus creditur: quantò magis credentibus vel ſeruientibus Deo, qui creauit ipſa omnia, & cuncta potens eſt adimplere, omnia poterunt famulari. *Quia iunior fui, & ſenui, & non vidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius egens*: ſed magis tota die miſeretur, & commodat. Ergo cum de ſolo ſeruitio noſtro in inquirendo regno & iuſtitiam eius fuerimus ſolliciti, Deum credamus omnia nobis miniſtrare, qui vltro ſe nobis neceſſaria omnia promittit adponere. Ergo omnia victualia monaſterij, quæ in præbenda operariis ſuis Dominus annona diſtribuit, ſi male & fraudulenter à Cellarario diſtribuantur & pereant, ſciat ſe ſupra dictus Cellararius in die iudicij, diuinis ante tribunal ratiociniis diſcuti: cum annonam ſeruorum Dominus per neglegentiam viderit ſtricari: quia quod iuſtè. Dominus dignis tradit, indigne ab euerſoribus non patitur ſtricari. Qui Cellararius ſine præcepto Abbatis nihil tribuat, aut eroget, aut expendat. Nec infirmo in præſentia eius extra iuſſum aliquid porrigat. Cellararius eleemoſynam faciat cum iuſſu Abbatis in præſentia eius: in abſentia eius liceat ei petẽti pauperi eleemoſynam exhibere propter præceptum Domini, quod dicit: *Omni petenti tribuite.* & item: *Da: ne, cui non dederis, ipſe ſit Chriſtus.* Cotidie Cellararius cum ſeptimanariis coram Abbate in oratorio cum congregatione communicet. Intrantibus in hebdomadam ſeptimanariis vaſa coquinæ ipſe conſignet: completa hebdomada ipſe recipiat aliis intrantibus conſignanda. Quæ vaſa monaſterij ſi ſub aliquo per neglegentiam fracta fuerint, non prius, qui fregit, accedat ad menſam, niſi pœnitens Abbati ſatisfecerit per humilitatem ad genua incuruatus. Iectis verò de Cellario omnibus neceſ-

Pſ. 36

Luc. 6.

Digitized by Google

fariis cum congregatione ad menſam ſedeat tacitus, & manducet. Qui Cellararius, ſi ſe leuauerit aliquid adportare, vſque dum redeat, omnes de menſa, in qua ſedebat, ad manducandum expectent eum. Opus aliquod laboris faciendum his horis Cellararius ſuſcipiat, quando aliqua cura & diligentia, vel diſpenſatio Cellarij minimè exercetur: vt otioſus in illis horis non ſit. In oratorio abſens per occupationem dicente Abbate pro eo fratribus, vt habeatur in mente, ſimul & ipſe Cellararius, ſi prope oratorium Cellarium fuerit, ſua voce petat ſe debere in orationibus memorari. Et tamen lentè ſic occupatus in facto opus Dei ſibi dicat, & ipſe ſequendo vocem vel verſum oratorij. Et meritò intus in oratorio debet ab omnibus morari: quia pro omnium ſollicitudine occupatur: & quomodo ab vno communis pro omnibus vtilitas procuratur, ſic omnium cum vno partiatur oratio. Vitia vero oris & corporis ei cuſtodienda ab ipſo Abbate cuſtodiantur: quia Cellararius ſub nullius decadæ numero ſub Præpoſito cõtinetur: ne forte, quomodo caro amat, quæ ſua ſunt, propter aliquem adpetitum vel ſubminiſtrationem gulæ, cauſa Dei prætermittatur, & pro cibo vel potu non exacta excommunicatio carnaliter prouendatur. Vtenſilia omnia monaſterij ipſe recipiat ad numerum, & diuerſis conſignet. De omnibus verò, quę ſunt in monaſterio, extra Abbatem nullus ſibi aliquid velut ſuum, ſiue quod attulit, ſiue quod inuenit, ſiue quod laborauit, vel adquiſiuit [nullus] peculiare vendicet, aut defendat. Quia regulæ ſententia eſt: *Res monaſterij & omnium, & nullius eſt.* Cellararius verò ipſe frater ordinetur, qui probatus fuerit ab Abbate fidelis & abſtinens ſe: quem numquam vincit aliquando aliqua deſideriorum gula, vel qui non multùm amat manducare, aut bibere; ne detur locus diabolo, ſicut dicit ſcriptura: *Nolite dare occaſionem quærentibus eam.* & videatur gaſtrimargiæ gulæ voracibus vel gluttonibus fratribus prouideri magis, quàm refrenari.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES OMNIS OPERA, &c.] Hoc caput habetur in R. MS. cod. Corb. eodem cap. 16.

DIVERSA VICTVALIS.] Hæc vſque ad illa verba: *Quanto magis*, deſiderantur in Regulâ MS.

DISPENSATOR.] Supp. ſit.

QVÆRITE REGNVM, &c.] Matth. 6. ſed producta ſunt ex memoriâ, non ex codice.

VICTVALIA.] Quæ ad victum pertinent S. Ambroſius libr. 5. exameri cap. 21. *Inuigilare quærendo victualia.*

ALTER TAMEN HOMO.] Ita in R. MS. hæc claudenda ſunt parentheſi; vt ſenſus ſit etſi tamen alter, Dominus videlicet, ſit homo.

CALCIARII.] Calcearium eſt id omne, quod homini calceando aptum eſt. S. Gregorius libr. 2. epiſt. 37. *Afferat ad calcearium puerorum ſolidos quadraginta.*

QVASI HOMO.] Lege: *Quia ſi homo*, vt eſt in R. MS. & cod. Vind

IDONEVS CREDITVR.] L. *Idoneum dominum credit.*

IVNIOR FVI, ET SENVI.] Ita in pſalterio Romano.

NEC SEMEN EIVS EGENS.] Ita in Pſalterio Romano.

STRICARI.] Ita R. MS. & cod. Vind. i. diſperdi, conſumi, Gloſſarium vetus: *Inſtricatum, vulneratum.*

DA: NE CVI NON DEDERIS, &c.] Hæc ſententia habetur in libello S. Iſidori de norma viuendi capite vltimo: *Omnibus da: ne forte cui non dederis, ipſe ſit Chriſtus.* Quam doctrinam ſecutus eſt S. Ioan. Patriarcha Alexandrinus, cum dixit Datori: *Da ei duodecim numiſmata, ne forte Chriſtus meus ſit, & tentet nos.* Et S. Reimbertus Archiepiſcopus Bremenſis, vt refert Adam libr. 1. hiſt. Eccl. Bremenſis: *Non eſt inquiẽs* (S. Reimbertus) *tardandum, vt cunctis ſubueniamus pauperibus: quia, quis ſit Chriſtus, vel quando ad nos veniat, ignoramus.*

COTIDIE CELLARARIVS.] Ex hoc loco inferri poteſt huius Magiſtri monachos cotidie ſacram Euchariſtiam ſumere ſolitos: iuxta cuius regulam cap. 21. Cellararius & hebdomadarij poſt Abbatem communicabant, & factâ modicâ oratione recedebant. Sacræ Euchariſtiæ fuit olim varius apud monachos vſus. Monachi Ægypti diebus Dominicis & ſabbati ſacram Euchariſtiam ſumebant, vt docet Caſſianus lib. 3. de diurnis orationibus cap. 2. *Quamobrem exceptis veſpertinis nocturniſque congregationibus, nulla apud eos per diem publica ſolemnitas abſque die ſabbati & Dominicâ, in quibus hora tertiâ ſacræ communionis obtentu conueniunt.* Idem teſtatur de die Dominicâ eiuſdem libri cap. 11. Magiſter, vt paulo ante diximus, ſuos diſcipulos cotidie ſacri huius myſterij participes eſſe voluit, quem ſecutus eſt S. Dunſtanus, qui capite 1. Concordiæ ita

Digitized by Google

ſtauit: *Poſt pacem fratres cotidie (niſi qui crimine ſe aliquo, vel carnis fragilitate reos cognouerint) regulari ſtudio prorſus intenti Euchariſtiam accipere non renuant.* Quid de hac re ſtatuerit S. Benedictus, non ſatis conſtat. tamen ex his verbis capitis 35. *In diebus autem ſolemnibus vſque ad miſſas ſuſtineant*, coniici poteſt diebus Dominicis & feſtiuis communicandum eſſe.

VT HABEATVR IN MENTE.] Ita in R. MS. ſed τὸ. *Vt*, videtur redundare. ſenſus eſt. Si Cellerarius non interſit diuinis officiis, ipſe Abbas eum fratrum orationibus commendet.

ET TAMEN LENTE, &c.] Senſus eſt. Si Cellerarius habens cellam iuxta oratorium faciat aliquod opus, quod debitam orationi attentionem minime impediat, officium diuinum per ſe recitabit ſequendo fratrum in choro pſallentium vocem. Ex quo liquet poſſe horas canonicas perſolui faciendo leue aliquod opus, quod debitæ attentioni non officiat. Idque vulgò docent Summiſtæ, Nauarrus in enchiridio de horis canonicis cap. 13. Soto libr. 4. de iuſtitia & iure q. 3. a. 5. & alij multi.

NON EXACTA EXCOMMVNICATIO.] Ita dicitur, quia eam præpoſiti non exigerent, vt poſſent inire gratiam Cellerarij.

AD NVMERVM.] Gallicè: *Par conte.*

RES MONASTERII ET OMNIVM, ET NVLLIVS EST.] Omnium in communi, nullius in particulari.

Ex Regula cuiuſdam. Cap. IV. §. 10.

MONASTERII Cellararius ſapiens & religioſus ex omni congregatione eligendus eſt, qui non ſibi, nec ſuis voluntatibus; ſed toti congregationi æquanimiter & piè placeat diſpenſando, nec inde placere ſtudeat, vnde & ſe in ruinam peccati, & alios per tranſgreſſionis noxam conſentiendo introducat. Id eſt, vt nihil extra debitam menſuram pro qualibet familiaritate, pro gratia meriti diſpenſando diſtribuat, ſciens: quia: *Iuſtus Deus iu-*
Pſ. 50. *ſtitiam à ſeculo dilexit, æquitatem vidit vultus eius.* Sit ergo omnibus iuſta diſpenſatione gratus, ſit moribus maturus, ſit ſobrius, non edax, non elatus, non turbulentus, non iniurioſus, non tardus, non piger, ſed in omnibus actibus ſit compoſitus. Congregationi omni, id eſt, tam ſenioribus, quàm etiam iunioribus pro affectu & paterno ordine debet miniſtrare. Curam de omnibus ſibi commiſſis rebus

Digitized by Google

rebus habeat. Nihil tamen ſine commeatu Abbatis facere præſumat. Fratres tam ſeniores ætate, quàm iuniores nullatenus conturbet. Et, ſi aliquis fratrum ab eo inrationabiliter aliquid popoſcerit, leni reſponſione cum voce humilitatis contra rationem petenti deneget. In infirmitate poſitis fratribus diligenti cura &, promptiſſimo affectu miniſtret. Similiter pauperum curam gerat in omnibus timorem Domini præponens, & ſciens illi inde rationem redditurum, ſi non pro eius præceptis implendis hæc omnia faciat, memor ſemper illius, qui dixit. *Qui mihi miniſtrat, me ſequatur.* Omni ergo operi bono, quod facimus, Domini timorem iungamus. Sic in omnibus curam agat, vt in nullo neglegentiæ damna incurrat. Auaritiæ & cupiditatis peſtem omnino fugiat. Similiter ſicut non auarus, ſic non ſit prodigus. Id eſt, ſicut dona omnipotentis Dei ſub auaritiæ vitio occultando ſubtrahere non debet, ſic ſine iuſta diſpenſatione nimis fœnerando communem ſubſtantiam non debet diripere, ſed omnia per diſcretionem temperando penſare. Et, ſi non habeat, quod ab eo quæritur, quod tribuat, ſermone leni ſine vlla aſperitate in ſermone procedat: vt dulcedo cordis & vocis reſponſione patefiat, iuxta quod ſcriptum eſt: *Fauus mellis ſermones boni.* Et illud: *Sermo bonus ſuper datum optimum.* Ita ſibi commiſſum opus ad mercedẽ nouerit pertinere, ſi omnia cũ humilitate & pietate ſtuduerit agere. Et quamuis quod petitur non ſit, vnde tribuatur, nullatenus reſpõdeat ſe nõ habere, ſed dicat fideli voce Dominus dabit. Ea verò, quæ danda ſunt, ſine mora tribuantur; ne ſcandali occaſio aut offenſionis caſus ex ipſa tarditate generetur, memor ſemper præceptorum Domini, qui ne minimum ſuorum patitur ſcandalizari.

Iuan. 12

Prou. 16 Eccl. 18.

Mat. 18

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONASTERII CELLARARIVS, &c.] Maxima pars huius capitis ſumpta eſt ex ſuperiori capite S. B. quem ferè in omnibus hic Pater ſequitur.

Digitized by Google

PRO GRATIÁ MERITI.] Lege, vt in cod. Vind. *Vel pro gratiâ meriti.*

IVSTITIAM.] Ita in pſal. Rom. pſalm. 10.

A SECVLO.] Additum ab auctore citans locum ex memoriâ, non ex codice.

SINE COMMEATV.] Id eſt, ſine permiſſu. vide ſuperius annotata.

AVARITIÆ ET CVPIDITATIS PESTEM, &c.] Præclarè S. Baſilius in ammonitionibus. *Cave quoque cupiditatem, nec amori pecuniarum ſubijcias te, ſed ab omni auaritia declina; ne condemneris vt adulter, & idolorum cultor. Noli amare mammona; ne te ſeparet à Deo. Noli diligere opes terrenas; ne amittas cœleſtes. Multi cupientes aliena à ſuis priuati ſunt. Aliena ſunt à nobis huius ſeculi facultates: noſtra autem poſſeſſio regnum cœlorum eſt.* Et paulo poſt: *Cave radicem omnium malorum cupiditatem pecuniarum. cupidus enim animam ſuam venalem habet.*

FENERANDO.] Id eſt, diſſipando.

FAVVS MELLIS.] Prou. 16. *Fauus mellis compoſita verba.* In textu Græco: λόγοι καλοὶ. i. ſermones boni.

ET QVAMVIS QVOD PETITVR, &c.] Ita conſtrue. Et quamuis non ſit, vnde tribuatur, id quod petitur.

Digitized by Google

DE FERRAMENTIS ET rebus monaſterij.

CAP. XLI. §. I.

SVBSTANTIA monaſterij in ferramentis vel veſtibus, ſeu quibuſlibet rebus præuideat Abbas fratres, de quorum vita & moribus ſecurus ſit: & eis ſingula, vt vtile iudicauerit, conſignet cuſtodienda atque recolligenda. Ex quibus Abbas breuem teneat: vt dum ſibi in ipſa adſignata fratres vicibus ſuccedunt, ſciat quid dat, aut quid recipit. Si quis autem ſordide aut negligenter res monaſterij tractauerit, corripiatur: ſi non emendauerit, diſciplinæ regulari ſubiaceat. S. BEN.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SVBSTANTIA.] Lege, *ſubſtantia.*
PRÆVIDEAT.] Lege, *prouideat.*

FRATRES.] Quorum alter ferramentorum; alter veſtimentorum, alter linteaminum curam gerat. Et ſic de cæteris monaſterij rebus.

BREVEM.] Ita omnes MSS. N. cod. cum Smaragdo, S. Dunſtano, Turrecremata & editione Colonienſi: quædam tamen vulgatæ legunt, *breue.* Breuis igitur, ſeu breue, nam vtrumque dicitur, eſt index, inuentarium, matricula, ſcheda, in qua quædam breuiter deſcribuntur memoriæ iuuandæ causâ. Flauius Vopiſcus in Aureliano: *Bre-*

Digitized by Google

ne nominum conſcripſit. Concilium Hiſpalenſe can. 1. *breuem mancipiorum Eccleſiæ*, &c. Liber 5. legis Vviſigotthorum tit. 5. lib. 3. *Et breuem det illi qui commendata ſuſceperat.* Caſſiodorus lib. 1. Var. epiſt. 6. *Vt ſecundùm breue ſubter annexum*, &c. Dicitur & breuiculus. Nomen in linguam Græcam tranſiit. Nam dicitur βρέβιον. i. breue. ſynodus Carthaginenſis can. 37. ἐν τούτῳ τῷ βρεβίῳ. i. in hoc breui. & Can. 97. τὸ βρέβιον τῶν κεφαλαίων. i. breue capitum. Ad quem locum Theodorus Balſamon, βρέβιον λέγεται ἡ κατὰ ἐπιτομὴν σύντομος γραφὴ. Βρεβίω γὰρ κατὰ Λατίνους τέμνω. ἢ βρεβίτα (l. βρεβίτας) ἡ συντομία. i. breue dicitur compendioſa ſcriptura. Breuio enim Latinè ſcindo, & breuitas conſciſio.

IN ADSIGNATA.] Nempe ſubſtantiâ monaſterij.

SI QVIS SORDIDE, &c.] Hic locus profertur à Ioanne monacho lib. 2. vitæ S. Oddonis Abbatis Clun.

Ex Regula Patrum, ex Cap. XII. §. 2.

Hic textus habetur ſuperiori capite.

NOSSE debent fratres, quia quicquid in monaſterio tractatur ſiue in ferramentis, vel cætera omnia ſanctificata eſſe. Si quis de fratribus aliquid neglegenter tractauerit, partem ſe habere nouerit cum illo rege, qui in vaſis domus Dei ſanctificatis cum ſuis bibebat concubinis: & qualem meruit vindictam?

Dan. 2.

Ex Regula Sancti Pachomij. Cap. LXV. §. 3.

QVANDO reuertuntur in monaſterium nemo ex ordine remanebit. Cum ad domos ſuas peruenerint, ferramenta, quibus opus fecerant, & gallicas tradent ei, qui ſecundus eſt poſt præpoſitum domus: & ille inferet ea veſpere in cellulam ſeparatam, ibique concludet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO REVERTVNTVR.] Hic articulus cum ſequente non eſt in regula excuſa S. Pachomij. In fine tamen articuli 55.

Digitized by Google

hæc verba quæ hunc ſpectare videntur, reperiuntur: *omnia autem ferramenta poſt operationem ad domum reportabuntur.*

GALLICAS.] Gallica eſt calceamentum, ſoleæ ſpecies, quæ præter infimam pedis partem cætera nuda ferè patebant teretibus habenis iuncta. Id patet ex Agellio lib. 7. cap. 20. *Plerique autem ex iis, quæ audierant, requirebant, cur ſoleatos dixiſſet. Sed Caſtritius profectò ſcitè & incorruptè locutus eſt: omnia enim fere id genus, quibus plantarum calces tantùm infimæ teguntur, cætera prope nuda teretibus habenis iuncta ſunt, ſoleas dixerunt. Nonnumquam Græcâ voce crepidulas. Gallicas autem verbum eſſe omnino nouum, non ante ætatem Ciceronis vſurpari cœptum,* &c Vnde Tertullianus aduerſus Senatorem Iſiacum:

------ *caligâque remota.*
Gallica ſit pedibus molli redimita papyro.

Sed hæc gallica comptula erat, ea verò, cuius meminit S. Pachomius, ruſtica & militaris, operi apta, & lignea. Vnde & huiuſmodi Gallicæ dictæ ſunt calones à voce Græca, ξύλον. i. lignum. Gloſſæ Iſidori: *Calones, Gallica militum.*

EI QVI SECVNDVS EST.] i. qui poſt præpoſitum domui præſidet. Nam in monaſterio S. Pachomij plures domus erant, ſeu claſſes, ſinguliſque vnus præpoſitus præficiebatur, cuius vicarius erat hic ſecundus. Vt ſuprà notatum eſt.

Eiuſdem. Cap. LXVI. §. 4.

OMNIA autem ferramenta hebdomade completa reportabuntur in vnam domum: vt rurſum, qui ſuccedunt hebdomadæ, ſingulis domibus nouerint quid diuſtribuant.

Ex Regula Sancti Baſilij. Cap. CIII. §. 5.

QVOMODO debent ij, qui operantur, curam gerere ferramentorum, vtenſilium eorum de quibus operantur? RESP. primùm quidé ſicut vaſis Dei, vel his, quæ iam Deo conſecrata ſunt, vti debent: deinde tanquam qui non poſſint ſine ipſis deuotionis & ſtudij emolumenta conſequi. INT.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INT. QVOMODO DEBENT, &c.] Extat apud S. Baſilium interrog. 93. reg. breu. & apud Rufinum cap. 55.

VTENSILIVM.] Lege, *vel vtenſilium*, vt apud Rufinum.

OPERANTVR.] Ita apud Rufinum. Aliter in textu Græco. πεπιστευμένων ἀνπῖς. i. quæ ſibi commiſſa ſunt.

Item eiuſdem. Cap. CIV. §. 6

INT. Interr. ſequ. QVOD ſi per neglegentiam pereat aliquid ex his aut per contemptum diſſipetur? RESP. is quidem, qui contemnit, velut ſacrilegus iudicandus eſt. Et qui perdidit per neglegentiam, & ipſe ſimile crimen incurrit: pro eo quod omnia, quæ ad vſus ſeruorum Dei deputata ſunt, Deo ſine dubio conſecrata ſunt.

Vide ſupra ad R. S. B. hoc. cap.

Item eiuſdem. Cap. CV. §. 7.

INT. QVOD ſi à ſeipſo commodare voluerit, aut accipere ab alio? RESP. tanquam inſolens & temerarius habendus eſt. Hæc enim eorum, qui præſunt, & curam diſpenſationis gerunt, officia propria ſunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI A SE IPSO.] Inuenire eſt apud S. Baſilium interr. ſeq. & apud Rufinum eod. cap.

HÆC ENIM EORVM QVI PRÆSVNT.] Hæc non ſunt in textu græco. Mens autem ſancti Baſilij hæc eſt: vt, ij ſoli poſſint commodato inſtrumenta ſeu ferramenta dare, aut accipere, qui eorum curam gerunt.

Digitized by Google

Item eiuſdem. Cap. CVI. §. 8.

QVOD ſi neceſſitas poſcat, vt, is, qui præeſt requirat ab aliquo eorum vas vel ferramentum, & contradixerit? RESP, qui ſe ipſum & membra ſua tradidit, in alterius poteſtatem propter mandatum Domini, quomodo licebit ei de vtenſilibus contradicere huic præcipuè, cui cura commiſſa eſt? INT.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI NECESSITAS POSCAT, &c.] Habetur apud S. Baſilium interr. ſequ. reg. br. & apud Ruf. cap. eodem.

HVIC PRÆCIPVE, &c.] Paulo aliter in Græco: τῷ προεστῶτι, ᾧ καὶ τῶν σκευῶν ἡ φροντὶς ἀνῆκεν. i. antiſtiti, & etiam cui cura commiſſa eſt ferramentorum.

Ex Regula S. Iſidori. Cap. XX. §. 9.

STRMENTORVM cuſtodia, ferramentorum ad vnum, quem pater monachorum elegerit, pertinebit; qui ea operantibus diſtribuat, receptáque cuſtodiat. Et licet ſpecialiter hæc cuncta ſingulis maneant diſtributa, omnia tamen à patre monaſterij ordinata ad curam præpoſiti pertinebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

STRVMENTORVM CVSTODIA, &c.] Hæc habentur in reg. excuſa eod. cap. vbi legitur: *Inſtrumentorum & ferramentorum cuſtodia.* Strumentorum, autem, pro, inſtrumentorum. Vide ſuprà.

A PATRE MONASTERII.] In regula excula deeſt *monaſterij.*

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Fructuoſi. Cap. VII. §. 10.

FERRAMENTA vel vtenſilia quælibet artificum ſub vno recondenda ſunt conclaui, & cuſtodia vnius fratris induſtrij, & prouidi Quique ſegregatim illa idoneo collocans loco, provt res expetit, poſcentibus ad operandũ fratribus tribuat, atq; ad veſperũ ſuis ea colligens locis curam habebit: ne quid de his aut pereat, aut per neglegentiam æruginet, vel qualibet occaſione vileſcat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FERRAMENTA VEL VTENSILIA, &c.] Hæc reperiuntur in R. MS. S. Fructuoſi Archiepiſcopi cod. Craſſ. eod. cap. 7.

ÆRVGINET.] Id eſt, æruginem contrahat. ita etiam loquitur Magiſter cap. 17. *Quia exinde æruginat ferramentum.*

Ex Regula Magiſtri. Cap. XVII. §. 11.

FERRAMENTA monaſterij in vno contineantur cubiculo, & vni fratri, cuius diligentiam Abbas cognouerit, eorum conſeruandorum curam committat. Qui cotidie fratribus ad facienda opera conſignet ad numerũ, & à diſiungentibus ſimiliter munda ipſa recipiat, & reponat, breue de omnibus tenente Abbate. Qui verò frater non mundum ferramentum à terra de agro reuocauerit, accuſatus ad menſam à cuſtode ferramentorum pœnæ nomine in refectione in portione panis ſui vnam quadram minus accipiat vſque ad ſatisfactionem, vel emendationem promiſſam. Quia exinde æruginat ferramentum, cum mundum non fuerit poſitum. Simul etiam & ipſe frater conſignatas habeat cotes, & ſpongias calciariorum, facitergia, mappas vel ſabana: ſimiliter & arcam cum rebus

Digitized by Google

bus Abbatis, vel arcas diuersarum decadum cum rebus fratrum, cum clusuris præpositorum, simul etiam & arcam cum cortinis & velis, vel ornatu monasterij. Simul etiam arcam cum diuersis codicibus & chartis monasterij. Simul namque & arcam cum his rebus fratrum, qui nouiter ingressi monasterium, quæ propter, quod absit, repedationem sæculi iubentur seruari, simul & vniuersa expensa artificum, quæ ad diem de diuersis artibus laborantes consignauerint facta, ipse frater profectò recipiat, & reponat; imperfecta, alia die ipse laborantibus consignet. Simul & diuersarum artium ferramẽta ipse à diuersis artificibus serò recipiat, & mane reconsignet. Nam & arcam cum rebus fratrum intrantium nouiter in monasterio per donationem collatis simul vel clusura Abbatis in cubiculo conseruet. Rationes omnes in nummo monasterij expensarum ipse Abbati suggestu erogationis exsoluat. Vnde ipsum fratrem fide oportet diuina constringi, vt timore vel testimonio Dei fideliter possit commissa implere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FERRAMENTA MONASTERII.] Hæc habentur in R. MS. cod. Corb. eodem capite.

A DISIVNGENTIBVS.] Sup *sc* i. qui se ab inuicem separant compleo opere.

DE AGRO.] Sup. reuersus.

REVOCAVERIT.] Id est, reddiderit. Nam reuocare aliquando significat reddere. Conc. Agathense can. 27. de fugitiuo monacho. *Sed vbicumque fuerit, abbati suo auctoritate canonum reuocetur.* i. reddatur.

QVADRAM.] Quadra est frustum panis, quarta pars panis. Glossæ veteres: *Quadra*, τόπος. Lege, τόμος. i. frustum, vt olim à doctis est emendatum. Mentio fit apud Iuuenalem Sat. 5.

Vt bona summa putes alienâ viuere quadrâ.

Sed prouerbialiter dictum. Faciebant Romani panes quadratos habentes incisuras; & vnaquaque pars seu incisura dicitur quadra. Athenæus lib. 1. βλωμίους τε ἄρτους ὀνομάζεσθαι λέγει τοὺς ἔχοντας ἐντομὰς, οὓς Ῥωμαῖοι κοδράτους λέγουσι. i. buccellatos panes appellari dicit, quos Romani quadratos appellant, habentes incisuras: meminit Suidas: κοδράτος ἄρτος. i. quadratus panis: ita dictus quod haberet quatuor incisuras seu quadras, vt videre est apud S. Gregorium lib. 1. dial. c. 11. de S. Martyrio mona-

cho prouinciæ Valeriæ: *Dum quadam die fratres illius panem ſubcinericium feciſſent, eique obliti eſſent ſignum crucis imprimere, ſicut in hac prouinciâ crudi panes ſigno ſignariſolent, vt per quadras partiti videantur.* Idem etiam liquet ex epiſt. Theodemari Abbatis Cafinenſis ad Carolum Magnum, ſi modò illius ſit.

FACITERGIA.] Sunt mappullæ, ſudaria tergendæ faciei idonea. S. Iſidorus libr. 9. Originum cap. 26. *Facitergium & manutergium a tergendo faciem & manus vocatur.* Gloſſæ-Arabico-Latinæ dictæ. *Facitergium & manutergium vel à tergendo faciem vel manus vocatum.*

SABANA.] Idē Iſidorus c. 19. *Mappas, Sabanâ & facitergia.* Sabanū eſt linteum. Gloſſæ-Græco-Latinæ: Σάβενον *Lentium.* l. linteum. S. Iſidorus cap. citato agens de linteis ait: *Sabanum nomen Græcum.* Idem planum eſt ex D. Gregorio libr. 4. dial. cap. 55. *Inuenit quemdam incognitum virum ad ſuum obſequium præparatum, qui ſibi de pedibus calceamenta abſtraheret, veſtimenta ſuſciperet, & exeunti de canalibus ſabana præberet.*

CVM CLVSVRIS.] Ita in reg. MS. pro: *Clauſuris*, libr. 8. Legis Viſigoth. tit. 3. l. 14. *Quod ſi de domo eius aut cluſura inuolauerit.* clauſura hoc loco eſt aliquod armarium ſeu arca. Eſt etiam clauſura munimen!, præſidium, quod ſtatuitur in tranſitu alicuius regionis. Suidas: Κλεισοῦραι. οὕτω καλοῦνται τὰ ὀχυρώματα τῆς διαβάσεως τῇ πατρίῳ τῶν Ρωμαίων φωνῇ. i. Clauſuræ ſic appellantur manumenta tranſituum patria Romanorum linguâ. Mentiò fit Cod. l. *In nomine Domini.* §. 4. de offic. pręf. pręt. Afr. Vide Gloſſarium ταχτικὸν eruditiſſimi viri Nicolai Rigaltij.

INGRESSI MONASTERIVM.] Ita in R. MS. ſubaudi verbum: *Sunt.*

EXPENSA ARTIFICVM.] Ita in R. MS. lege tamen: *Penſa artificum*, vt colligitur ex ſequentibus.

SVGGESTV EROGATIONIS.] i. ſuggerendo erogationem, quam fecit de rebus monaſterij.

Ex Regula eiuſdam. Cap. XII.

§. 12.

VTENSILIA monaſterij, & quæcumque ſunt ad commune opus neceſſaria, Abbatis cura diſponantur. Et tales in congregatione quærantur, quorum & ſollicitudo animi vigeat, & conſcientiæ firmitas ſit probata: & ipſis cura committatur, vt quæ cuique

neceſſaria fuerint, oportunitate exigente, tribuantur. Et ſic ipſa vtenſilia, ſeu quæcumque eis ab Abbate commiſſa fuerint, cum ſollicito timoris ſtudio gubernent, vt mercedem commiſſę curæ recipiant, & non iudicium damnationis incurrant, anteponentes illud mentis oculis: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* *Hierem. 48.*

SI QVID DEBEANT MONACHI PROPRIUM HABERE.

CAP. XLII. §. 1.

S. BEN. PRÆCIPVE hoc vitium radicitus amputandum eſt de monaſterio: ne quis præſumat aliquid dare aut accipere ſine iuſſione Abbatis: neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, neque codicem, neque tabulas, neque graphium, ſed nihil omnino: quippe quibus nec corpora ſua, nec voluntates licet habere in propria poteſtate: omnia verò neceſſaria à Patre ſperare monaſterij. Nec quicquam liceat habere, quod Abbas non dederit, aut permiſerit. Omniaque omnibus ſint communia: Act. 4. vt, ſicut ſcriptum eſt, nec quiſquam ſuum aliquid dicat, vel præſumat. Quod ſi quiſquam huic nequiſſimo vitio deprehenſus fuerit delectari, ammonitus ſemel & iterum, ſi non emendauerit, correptioni ſubiaceat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRÆCIPVE.] Graphicè depingit hoc loco S. P. B. peculiaritatis, ſeu, vt nunc loquuntur, proprietatis vitium.

VITIVM.] Supp. peculiaritatis, & ſic cohærebunt priora ſequentibus.

AMPVTANDVM EST.] Ita in cod. M. S. Far. vt apud S. Dunſta-

num, & Trittemium cap. 5. libri de proprietate monachorum. Vulgò: *Imputetur.*

NEQVE ALIQVID HABERE PROPRIVM.] Proprietatis in monasteriis abdicatio sanctorum Conciliorum auctoritate olim cauta fuit Aurelianensis 1. can. 21. Autisiodorensis can. 23. Lateranensis sub Alexandro tertio apud Guillelmum Neubrigensem libr. 3. de rebus Angl. c. 3. synodi Constantinopolitanæ primæ & secundæ can. 6. *οἱ μοναχοὶ οὐδὲν ἴδιον ὀφείλουσιν ἔχειν.* i. monachi nihil proprium habere debent.

NVLLAM OMNINO REM.] Pro: *Neque vllam omnino rem*, sup. habere præsumat.

NEQVE TABVLAS.] Intelligit tabulas cerâ illitas, in quibus olim stilo characteres incidebantur, quarum meminit S. Vvillibaldus Episcopus Eistetensis in vita S. Bonifacij Moguntini præsulis: *Ego Vvillibaldus Episcopus*, &c. *Vitam & passionem Bonifacij conscripsi in ceratis tabulis.*

GRAPHIVM.] S. B. cap. 55. *Bracile, cultellus, graphium.* meminerunt Suidas, auctor veteris etymologici: *γραφίδιον, γράφιον.* Iulius Pollux libr. 10. cap. 14. *τῷ παιδὶ δίον προσῆκαι γραφεῖον, παιδαγωγικὸν.* i. puero conuenit habere graphium. & Cassianus lib. 4. de institutis renuntiantium cap. 13. *Magnumque sit crimen ex ore monachi processisse codicem meum, tabulas meas, graphium meum.* Quid sit graphium explicant Glossæ veteres *γραφεῖον*: *Hic stilus.* quo nimirum in ceratis tabulis litteræ incidebantur: Primum stilo seu graphio ferreo vsi sunt Græci, Tusci & Romani, postea osseo: vt docet S. Isidorus libr. 6. Orig. cap. 8. *Græci enim & Tusci primùm ferro in ceris scripserunt. Postea Romani iusserunt, ne graphium ferreum quis haberet. vnde & apud scribas dicitur: ceram ferro ne cædito. Postea institutum est, vt in cera ossibus scriberent: sicut indicat Atta in Satyra dicens: Vertamus vomerem in ceram, mucroneque aremus osseo. Graphium autem Græcè, Latinè scriptorium dicitur. Nam γραφὴ dicitur scriptura.* Postea tamen ad graphium ferreum rediisse Romanos satis indicat locus Suetonij in Iulio cap. 82. *Cæsar Cassij brachium arreptum graphio traiecit.* id enim osseo graphio fieri non potuisset. & locus Martialis mox citandus. Fuit & graphij argentei vsus S. Bonifacius Præsul Moguntinus epist. 7. ad Eadburgam Abbatissam: *Parua munuscula tua veneranda dilectioni transmisi.* i. *vnum graphium argenteum.* Inde graphiarium theca condendis graphiis apta: Martialis libr. 14. epigr. 21.

Hæc tibi erunt armata suo graphiaria ferro
Si puero dones, non leue munus erit.

QVIPPE QVIBVS.] Ad quod referatur antecedens plurale illud relatiuum, obscurum est, cum antea numero sit vsus singulari, sed dicendum est in his verbis: *Ne quis præsumat*, subaudiendum esse τὸ: *monachorum*, quasi dixisset: *Ne quis monachorum præsumat*, &c. *Quippe quibus*, &c.

NEC CORPORA SVA.] Nam sunt in prælati potestate, saluo tamen iure naturæ. Non potest enim monasterij antistes præcipere mona-

cho, vt se mutilet, percutiat, fame enecet, & similia. Vide Caietanum in opusculis.

IN PROPRIA POTESTATE.] In cod. MSS. S. Ebrul. S. Far. & Victorino vtroque legitur: *In propriâ voluntate.*

A PATRE SPERARE MONASTERII.] Sup. *Liceat.*

NEC QVISQVAM SVVM ALIQVID DICAT.] Iuxta institutionem primorum Christianorum, quorum imaginem referunt monachi. Actorum 4. *Nec quisquam eorum aliquid suum esse dicebat*, quam veteres illi Ægypti monachi religiosissimè obseruarunt, vt planum est ex Cassiano, loco supra citato. Eamdem monachis seruandam edixit San. Columbanus in Pœnitentiali MS. *Meum & tuum dixit*, VI. *plagis.* sup. emendetur. S. Fructuosus Archipræsul cap. 4. *Nec quisquam ex monachis suum adserens dicat.* S. Aurelianus cap. 25. regulæ: *Nullus præsumat quicquam suum dicere.* quidam pater monachorum in sua regulâ: *Qui autem dixerit meum est hoc & illud, peccauit coram Deo: nisi tantùm per subreptionem sermonis.* sup. dixerit. Memoriale qualiter in monasterio conuersandum sit: *Nullus ex fratribus suum aliquid dicat, aut rem quamlibet, aut membrum corporis, sed semper, nostrum. Hoc solum oportet dicere proprium, mea culpa.*

DICAT VEL PRÆSVMAT.] Præsumat est arroget.

HVIC NEQVISSIMO VITIO.] Nequissimum sane vitium est peculiaritas. Illa enim expungit concordiam & charitatem ex monasterio: atque etiam mundi contemptum, vt præclarè monet S. Gregorius magnus epist. 22. libr. 10. *Quia, si illis peculiaritas monachis debetur, nec concordia, nec caritas in congregatione eâdem poterit permanere. Quid est habitus monachi, nisi contemptus mundi? quomodo ergo mundum despiciunt, si qui in monasterio positi aurum quærunt?* Imo nec monachus esse potest, qui peculiaritati studet iuxta doctrinam S. Fulgentij Ruspensis in Africâ Episcopi, vt in eius actis habetur: *Dicebat enim frequenter non debere, nec posse monachum iudicari, cui voluntas habere primatum peculium persuaserit. Vt enim monachus lautioribus forsan cibis vtatur, interdum cogit infirmitas corporis: vt autem cupiat in quàmlibet exiguis rebus iuris proprij dominium vindicare superbæ voluntatis & auaræ cupiditatis euidens testimonium est.* Præterea peculiaritatis vitium adulterij & furti crimen est, vt rectè docet S. Leander. libr. de institutione Virginum cap. 18. *Peculiare quod in cœnobiis pro magno habetur crimine, tu pro grandi cuita contagione. Adulterium sane est, quia conscientiæ bonæ integritatem vsurpata rei praui tate maculat. Furti crimen est, quoniam, dum omnia, quæ habentur in monasterio omnibus sunt communia, habere latenter præsumit, quod à cæteris ignoratur: & aliud publicè cum omnibus vtitur, aliud furtiuè abscondit.* Quamobrem, ô monache (vt paulo post addit S. Leander) *tantæ nequitiæ malum velut gehennæ cuita præcipitium, & quasi iter conducens ad infernum.*

CORREPTIONI SVBIACEAT.] In proprietarios monachos statuit

Digitized by Google

ita animaducrtendum S. Columb. in Pœnitentiali: *Operis peculiaris præsumptio. C. plagis. Possessio alicuius rei, quam non necessitas generaliter fratribus concesserit, amissione eiusdem, & centum plagis coërceatur.*

Ex doctrina Orsiesij. §. 2.

QVÆ nobis occasio relicta est, vt habeamus quippiam proprium à funiculo vsque ad corrigiam calceamenti; cum habeamus præpositos, qui pro nobis cum timore & tremore solliciti sunt tam in cibo, quam in vestitu, & languore corpusculi, si fortè obuenerit. At in nullo timeamus, & per occasionem carnis animæ emolumenta perdamus. Liberi sumus, iugum de ceruicibus nostris mundanæ seruitutis abiecimus, cur rursum volumus reuerti ad vomitum nostrum, & aliquid habere, vnde solliciti simus, & quod perdere metuamus? Ad quos vsus superfluum palliolum; aut epulæ lautiores, aut melior lectus, cum omnia in commune sint præparata, & cruce Christi nihil durius sit? [quia] iuxta quam viuentes patres nostri ædificauerunt nos supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, & Euangeliorum disciplinam, quæ angulari lapide continetur Domino Iesu Christo, quem sequentes de mortifera altitudine ad vitalem descendimus humilitatem, diuitias paupertate mutantes, & delitias simplici cibo.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM HABEAMVS PRÆPOSITOS.] Intelligit præpositos diuersarum domorum, quæ erant in monasterio S. Pachomij.

ET QVOD PERDERE.] Ita apud Trittemium cap. 5. de proprietate monachorum. Sed π: *quod*, abest ab editionibus Orsiesij.

DVRIVS SIT.] π: *Sit*, abest ab editis: extat tamen apud Trittemium capite citato.

QVIA IVXTA QVAM.] Ita in editis, π: *Quia*, tamen redundat.

ALTITVDINE.] Id est, superbia.

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Pachomij. Cap. CVI. §. 3.

Art. 58. NEMO ab altero accipiat quippiam, nisi præpositus iusserit.

Ex Regula S. Basilij. Cap. XXVIII. §. 4.

INT. SI debet habere aliquid proprium, qui inter fratres est? *RESP.* huic contrarium est illud testimonium, quod in actibus Apostolorum de illis, qui credebant primitus, scriptum est. Ibi enim ita dicit: *Quia nemo quicquam ex bonis suis proprium dicebāt esse, sed illis erant omnia communia.* *Act. 4.* Si quis verò proprium sibi esse dicit aliquid, sine dubio alienum se facit ab electis Dei, & à caritate Domini, qui docuit verbo, & opere compleuit. Et quia animam suam pro amicis dedit, quomodo nos, etiam quæ extra animam sunt, propria vindicamus?

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI DEBET.] Extat apud S. Basilium interr. 35. regul. breu. & apud Rufinum cap. 25.

SED ERANT ILLIS OMNIA COMMVNIA.] Ita apud Rufinum, quæ tamen in textu Græco Basilij desiderantur.

QVI DOCVIT VERBO, &c.] Apud Trittemium cap. 5. de proprietate monachorum: *Qui, quæ docuit*, &c. Sed ista vsque ad finem capitis non assequuntur sensum textus Græci, qui est eiusmodi: τῷ διδάξαντος τῷ λόγῳ καὶ ἔργῳ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τιθέναι ὑπὲρ τῶν φίλων, οὐχ ὅτι τὰ ἐκτός. i. docentis verbo & opere animam suam ponere pro amicis, multò magis res externas.

Item

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. CXVIII. §. 5.

INT. PAVPERES venientes ad ostium & potentes quomodo dimittemus? Et, si debet vnusquisque porrigere panem, vel quodcumque aliud: aut oportet ad eum, qui præest, pertinere? RESP. cum Dominus dixerit: *Non est bonum tollere panem filiorum, & mittere canibus.* Sed & canes manducare de micis, quę cadunt de mensa puerorum, libenter accipiunt: is, cui dispensatio iniuncta est, cum consideratione debet hoc facere. Si quis autem præter illius voluntatem facere hoc præsumit, tanquam inquietus & indisciplinatus confundatur; vsquequo discat loci sui ordinem custodire, secundum quod Apostolus dixit: *Vnusquisque, in quo vocatus est, in eo permaneat.*

Mat. 15. Marc. 7.

1. Cor. 7.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PAVPERES VENIENTES.] Extant apud S. Basilium interr. C. regul. breu. & apud Rufinum cap. 52.

AVT SI OPORTET AD EVM, QVI PRÆEST, PERTINERE.] Ita apud Rufinum, in textu Græco aliter: ἢ ἑνὶ χρὴ ἐξ τοῦτο ἐπιτιθέναι. i. vel vni cuipiam hoc iniungi oportet.

PVERORVM.] Ita apud Rufinum iuxta Marcum. In textu Græco Basilij est: κυρίων. i. dominorum iuxta Matthæum.

CONFVNDATVR.] Malè apud Rufinum legitur: *Confiteatur.*

Item eiusdem. Cap. CIX. §. 6.

INT. SI licet vnicuique veterem tunicam suam, vel calciamenta dare cui voluerit misericordię causa propter mandatum? RESP. Dare aliquid mandati gratia non est omnium, sed eorum, quibus istud officium creditum est. Sic ergo ad quem pertinet dispensatio siue nouum, siue vetus ipse det, cui dare debet; & ipse suscipiat, à quo suscipi debet.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI LICET VNICVIQVE.] Extat apud Basilium interrog. 87. & apud Rufinum cap. 53.

DARE ALIQVID.] In textu Græco additur ἢ λαμβάνειν. i. vel accipere, rectè, vt ex sequentibus clarum est.

Item eiusdem. capite CLXXXVII. §. 7.

INT. Interr. 91. Similiter Abbas & Cellerarius ritè officio fungantur. 1. Cor. 7

QVOD si frater nihil habens proprium, petatur ab aliquo hoc ipsum, quod vestitus est, quid debet facere, maximè si nudus sit ille, qui petit? RESP. siue nudus, siue malus .i. siue necessitatem patiatur, siue fallit, vel si quid aliud est, semel dictum est: quia dare vel accipere non est omnium, sed solius, cui commissum est istud officium: qui vtique cum omni prouidentia, & cautela huiusmodi dispensationem debet implere; vt possit in eo vnusquisque, in quo vocatus est, permanere.

Ex Regula S. Augustini. Cap. I. §. 8.

HÆC sunt, quæ vt obseruetis, præcipimus in monasterio constituti. Prùimm, propter quod in vnum estis congregati, vt vnanimes habitetis in domo, & non dicatis aliquid proprium; sed sint vobis omnia communia, & distribuatur vnicuique vestrum à Præposito vestro.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HÆC SVNT, &c.] Sunt vltima verba præfationis regulæ S. Augustini: & referuntur à Trittemio lib. de proprietate monachorum cap. 5. ex cap. 14. regulæ Tarnatensis, vsque ad illa verba, *vt non dicatis*. Nec mirum, quia regula Tarnatensis quædam sumit ex regula S. Augustini.

HABITETIS IN DOMO.] In R. S. Aug. edita & in epiſt. hæc ſequuntur: *Et ſit vobis cor vnum, & anima vna in Deo.*

ET DISTRIBVATVR VNICVIQVE VESTRVM.] Nempe *victus & tegumentum*, vt habetur in eadem regula excuſa.

Ex Regula ſanctorum Pauli & Stephani. Cap. XXIII. §. 9.

NVLLI LICEAT vel inſtrumentũ, vel calciamentum aut tabulas, vel cuiuſque rei paruiſſimæ tam nouum quàm vetus quicquam quod alio fratri datum fuerit, praua præſumptione contingere ad vtendum. Nec inter ſe fratribus liceat [vt] id quod de communi quiſquam acceperit; niſi permiſſu Prioris cum alio fratre, quaſi peculiaria more mutuare: ne hac occaſione naſcatur amor inlicitus: ſed vnuſquiſque quod ei caritatis diſtributione datur, hoc libens, & bona voluntate accipiat, & ad vtendum delectetur habere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLI LICEAT.] Habetur in R. MS. eorumdem Pauli & Stephani cod. Flor. cap. 18. & citatur à Trittemio cap. 5. de proprietate monachorum.

VT ID.] Ita apud Trittem. ut, *vt*, tamen redundat.

MVTVARE.] Ita in cod. Vind. & in R. MS. cod. Flor. ſed apud Trittemium legitur; *commutare*. Rectius.

Ex Regula S. Iſidori. Cap. VI. §. 10.

MONACHI in commune viuentes nihil peculiare ſibi facere andeant: neque in ſuis cellulis quicquam quod ad victum vel ad quamlibet rem aliam pertineat, ſine regulari diſpenſatione habere vel poſſidere præſumant. In Pentecoſte autem, qui eſt dies remiſſionis, omnes fratres ſub diuina profeſſione ſe alligent nihil peculiare apud conſcientiam ſuam habere.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHI.] Hæc reperire eſt in regula ſancti Iſidori excuſa cap. 19.

VEL AD VICTVM.] In R. exc. additur: *Vel ad habitum.* Cautum fuit olim in monaſteriis, vt monachi nihil in cellis aut lectis cibi abſconderent, vt videre eſt in regula S. Pachomij cap. 43. *Nullus in cella ſua reponat aliquid ad veſcendum.* In regula Teridij cap. 22. *ad lectum ſuum nullus præſumat habere quod manducetur aut bibatur.*

Item eiuſdem, ex eodem capite. §. II.

NON eſt præſumendum ſine conſcientia Abbatis egenis vel quibuſlibet conferre de eo quod regulari diſpenſatione noſcitur monachus poſſidere: cum alio quoque fratre quippiam commutare, niſi Abbas vel præpoſitus iuſſerit, nulli licebit. Nec habebit quippiam frater prætet illa, quæ in communi monaſterij lege conceſſa ſunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON EST PRÆSVMENDVM.] Subſcribit doctrinæ Baſilij magni ſupra.

CVM ALIO QVOQVE FRATRE, &c.] Ita in cod. MS. Vindocinenſi, aliter in regulâ excusâ. *Nec cum alio quoque fratre quippiam commutare, niſi Abbas vel prapoſitus illi inſſerit, vlli licebit.*

Ex Regula Sancti Fructuoſi, ex Cap. VI. §. 12.

NEc quiſquam ex monachis ſuum adſerens dicat, codex meus, tabulæ meæ," vel reliqua. Quod verbum ſi de ore eius effugerit, pœnitentiæ ſubiacebit ne

Digitized by Google

velut propria quælibet in monaſterio habere videatur, ſed ſint illis, ſicut ſcriptum eſt, omnia communia. Act. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEC QVISQVAM.] Habentur in R. MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis cod. Craſſ. eodem 4. capite.

MEVS CODEX, &c.] Apud Trittem. cap. citato, & in Reg. MS. *Meum codicem tabulam eſſe.* Malè.

QVÆLIBET.] Melius, *quilibet*, in R. MS. & apud Trittemium capite citato.

Item eiuſdem, ex capite. VI. §. 13.

PECVLIARE opus inſtitutum eſt, vt nulla his exerceat monachus, quaſi ſibi propriè vindicandum: aut cuilibet, cum voluerit, ſua præſumptione diſtribuendum. Nec quodlibet opus ſine præceptione & cõhibentia ſenioris ſuſcipiendum, ſiue faciendum eſt: ſed in omni re quicquid Abbas vel præpoſitus præceperit, hoc agendum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PECVLIARE OPVS.] Extat in eodem cod. MS. cap. eodem ſub finem. Sed hæc verba, *peculiare opus inſtitutum eſt* (vt mox videbitur) ſunt tranſpoſita.

VT NVLLA HIS, &c.] Locus corruptus in cod. Vind. legitur *nullatenus his.* Apud Smaragdum, *nullus*, expuncto, *his.* Rectè. Et hoc membrum hac verborum ſerie legendum eſt. *Inſtitutum eſt, vt nullus monachus exerceat opus peculiare.* Et ſic clarus eſt ſenſus.

CONHIBENTIA.] Ita in cod. Vind. apud Smaragdum legitur: *conſcientia.* In R. MS. *conniuentia.* Rectè.

Item eiuſdem. Cap. VIII. §. 14.

PECVLIARITAS aut in vtenſilibus aut in veſtimentis aut quibuſlibet rebus viliſſimis ſaltim & abiectis

Digitized by Google

omni modo vitetur : quia abominatio monachis eſt, & infamium quicquam poſſidere ſuperfluum [autem] aut reſeruare proprium, vel occultum : quod non longe ab Ananiæ vel Saphiræ exemplo ſegregatur. Munus verò quodlibet ſiue epiſtolas nemo monachus accipiat : neque vſpiam ſine benedictione ſui ſenioris progrediatur, nec cum laïco loquatur, nec cum monacho non iuſſus ſtet, ſiue fabuletur, vel alium aliquem proximum videat, vel extraneum, regulari ſententia præfixum eſt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PECVLIARITAS.] Habetur in eodem cap. R. MS. cod. Craſſ. & apud Trittemium cap. 5. de proprietate monachorum.

SALTIM.] Pro, ſaltem, vt ſupra notatum eſt, & ſæpius occurrit in veteribus codicibus MSS.

ET INFAMIVM.] Ita in cod. MS. Vind. & apud Trittemium cap. catato pro, *infamia.*

SVPERFLVVM AVTEM.] Particula, *autem*, redundat, nec eſt in R. MS. neque in cod. Vind. & ea expuncta omnia ritè procedunt, in R. MS. legitur ; *ſuperfluum vanum.* Malè. Apud Trittemium hæc verba deſunt. *Superfluum aut reſeruare proprium, vel occultum, quod non longe ab Ananiæ & Saphiræ exemplo ſegregatur.*

Ex Regula Sancti Ferrioli. §. 15.

ILLVD etiam ſtatui debere perſpeximus, vt nullus monachorum aliquid ſibi proprium abſque ſocietate fratrum [aliquid] vindicare : ita vt etiam in his, quæ ſua ſunt nihil amplius credat ſibi iuris eſſe, quàm cæteris. Quia cum ſeipſum alterius ſubdidit poteſtati, omnia ſecum in aliena poteſtate tranſmiſit. Quicquid ergo ſecum rerum detulerit, expedito conſortio monachorum, * at vbi corpori congregationis membrum factus adhæſerit, ſtatim cognoſcat omnia in communionem tranſiſſe : & hoc tantùm iudicet proprium quicquid cum fratribus poſſederit indiuiſum. Nam & lectio actuum Apoſtolorum tempore ſur-

Cap. 4.

Digitized by Google

gentis Eccleſiæ taliter fideles Chriſti vixiſſe commemorat: *Nullus* (inquit) *de bonis ſuis dicebat aliquid ſuum, ſed erant illis omnia communia.* Cap. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLVD ETIAM, &c.] Hæc referuntur à Trittemio cap. 5. de proprietate monachorum ex capite. 10. eiuſdem regulæ S. Ferreoli, quem Epiſcopum & martyrem appellat.

ALIQVID VINDICARE.] Locus corruptus. Lege: *Audeat vindicare.* Expuncto pronomine, *aliquid.* Vt in cod. Vindocinenſi & apud Trittemium.

AT VBI.] L. *acvbi*: vt apud Trittemium.

VBI CORPORI CONGREGATIONIS, &c.] Idem ſtatuit S. Ioannes Gerundenſis Epiſcopus in regulâ monachorum apud Trittemium capite citato: *Quicumque in monaſterium ſuſceptus fuerit, non ſolium de ſubſtantiâ, quam intulit, ſed nec de ſemetipſo ab illâ horâ iudicabit. Nam ſi aliquid prius intulit fratribus, ipſi tamen non eſt licitum, vt aliquid habeat in ſuâ poteſtate.*

DE BONIS SVIS, &c.] Vt in textu Græco, τὶ τῶν ὑπαρχόντων. Interſione communi: *Eorum, quæ poſſidebant*, &c.

Ex Regula Sancti Aureliani. Cap. XXV. §. 16.

NVLLVS præſumat quicquam ſuum dicere, aut ſuum proprium vindicare, ſed ſecundùm actus Apoſtolorum ſint vobis omnia communia, ſit vobis anima vna & cor vnum in Domino. Act. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLVS PRÆSVMAT, &c.] Hæc referuntur à Ioanne Trittemio capite citato. qui etiam infra eodem capite profert alium textum eiuſdem S. Aureliani ex Regula ad Moniales hoc modo: *Aurelianus Epiſcopus in regula ad Moniales capitulo tertio ſic dicit: nihil occulte*

Digitized by Google

accipiatis: ſed ſi quis propinquus aut amicus aliquid in veſtimento aut in auro, vel aliud quodcunque dederit aut tranſmiſerit in poteſtate ſit Abbatiſſæ. Et ſi illi, cui tranſmittitur neceſſe fuerit tribuatur: ſin verò illa non indiget, in commune reductum cui eſt neceſſarium, tribuatur Quæ quidem habentur in Regula S. Auguſtini cap. 28. ſed non iiſdem verbis.

Ex Regula Sancti Caſſiani.
Cap. XXVII. §. 17.

NEC quicquam peculiare licet monacho poſſidere. Similiter & illud, qui conuertitur præ omnibus eruditi debet, vt nihil ei peculiare liceat poſſidere: ſed ita ſe nudatum ex omni parte cognoſcat, vt præter tunicam, pallium, calciariũ vel mattulã ſuam, nihil amplius habeat. Et nec verbo quidem audeat dicere aliquid ſuum, quod magnum ſit crimen ex ore monachi proceſſiſſe, tunicam meã, codicem meum, tabulas meas, graphium meum, & cætera his ſimilia. Nam ſi huiuſmodi verbum per ſubreptionem vel ignorantiam de ore eius effuderit, digna pro hoc pœnitentia ſatisfaciens veniam petat in terra proſtratus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEC QVICQVAM.] Hæc ſumpta ſunt ex Caſſiano lib. 4. de inſtitutis renuntiantium cap. 13. & referuntur à Trittemio cap. 5. de proprietate monachorum.

EFFVDERIT.] Ita apud Trittemium: ſed legendum, *effugerit*, vt apud Smaragdum, Caſſianum loco citato, & in Regula S. Fructuoſi Archiepiſcopi cap. 4.

Item eiuſdem. Cap. XXXIV. §. 18.

SVMMA & illud debet verecundia præcaueri, ne vel pro vilibus aliquid rebus reponendi peculiarem clauem monachus ſub priore poſitus portet. Multùm infimus

Digitized by Google

simus & inutilis est, qui quascumque res vilissimas ita velut proprias vindicat: vt nec digito eas tangi ab alio patiatur; sed tanta contra eum iracundia inflammatur, vt furorem cordis sui à conuiciis & iniuriis reuocare vix possit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SVMMA ET ILLVD, &c.] Hæc sumpta sunt ex Cassiano lib. 4. de institutis renunciantium cap. 15.

NE VEL PRO VILIBVS ALIQVID REBVS REPONENDI.] Lege. *Ne vel pro vilibus aliquibus rebus reponendis.*

QVI QVASCVMQVE RES VILISSIMAS, &c.] Non minima hæc hominis infirmitas, vt qui in mundo multas opes & pretiosa quæque reliquerit, in claustro ad nescio quas gerras & quisquilias animum adiungat, quæ sane nos à Deo separant, cum illis affectu seruiamus, non Deo; nobisque illæ dominentur, non Deus. Quamobrem antiqui illi Patres id vnum maximè studebant, vt animum discipulorum ab eiusmodi rerum affectu auerterent: quemadmodum fecit S. Dorotheus, qui discipulum suum Dositheum elegantis cuiusdam cultelli vsu prohibuit, quòd animũ eius erga eiusmodi reculam propensum videret. Vt ipse Dorotheus in eius vita refert.

Ex Regula Orientali. §. 19.

INTER Omnia, fratres, hoc obseruabitur, vt obœdientes senibus suis & deferentes sibi inuicem habeant patientiam, mederationem, humilitatem, caritatem, pacem sine figmento & mendacio, & maledictione & verbositate & iurandi consuetudine: ita vt nemo suum quicquam vindicet, neque vllus aliquid peculiariter vsurpet: sed habeant omnia communia. Sine seniorum verbo & auctoritate nullus frater quicquam agat, neque accipiat aliquid, neque det, neque vsquam prorsus procedat.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INTER OMNIA] Hæc proferuntur à Trittemio capite citato.
SINE VERBO.] Id eſt, ſine mandato, vt ſupra notatum eſt.
VSQVAM.] Lege, *Vſpiam*. Idem autem ſtatuitur in Regula ſecunda Patrum codicis Floriacenſis.

Ex Regula cuiuſdam. §. 20.

NIHIL poſſidendum tanquam proprium & ſpecialiter inter monachos: ſed ſint eis omnia communia. Qui autem dixerit meum eſt hoc, aut illud, peccauit coram Deo, niſi tantùm per obreptionem ſermonis: ſed pro hoc ipſo tamen veniam petat à Deo; & caueat de reliquo, & ne iterare audeat. Si quis ex hoc vitio inſanabilis exiſtat, expellendus eſt ab vniuerſis fratribus.

Ex Regula Magiſtri. Cap. LXXXII. §. 21.

OMNIS homo in vita ſæculi huius, tribus rebus excitatur, laborat & ſtudet, peregrinus in via, miles in pugna, imperator in Palatio, agricola in agro, mercenarius in negotio omnes excitantur, & laborant, vt habeant, dum viuunt, vnde veſtiantur, calcientur & viuant. Sed quibus Dominus ſeruitij ſui contulit donum, & oſtendit eis non ſatis de præſenti ſeculo cogitare, quia hæc omnia pertranſeunt, & omnia iſta quæ videmus & vtimur, paucorum in nobis dierum ſunt vſus, & momentanea cum vitæ noſtræ tempore tranſeunt: & per corporis mortem cæcata in nobis ſæculi luce, clauſis vitæ oculis omnia, quæ habemus ſæculo relinquũtur: ſed [de] illa ſemper æterna, quæ cum venerint vlterius tranſire non norunt: ſed in bo-

Digitized by Go

nis vitæ æternæ iustis, aut in pœnis gehennæ peccatoribus perseuerant. De quibus ergo desideriis bonorum, vel timore malorum, quasi iam ibi videamur accersiti mentem nostram in hac vita de supernis semper cogitationibus occupemus. Vnde Dominus præcepit seruis suis de necessariis vitæ huius non debere quenquam esse sollicitum; etiam fideles in se admonet, de crastino non cogitandum; sed regnum & iustitiam eius solummodo desiderare, dicens in sancto Euangelio. *Nolite cogitare quid manducetis aut quid bibatis aut induamini, sed quærite regnum & iustitiam Dei, & hæc omnia adponentur vobis.* Ergo cum hæc omnia necessaria nobis à Deo præparantur, & de omnibus administrandis cum Deo solus est Abbas sollicitus, quare discipulus sibi peculiariter aliquid audeat facere, aut habere, aut vindicare? Nam ideo aliquid peculiare habere denegatur, *quia nemo seruiens Deo, implicat se negotiis secularibus, vt ei placeat cui se probauit*: vt, cum omnibus rebus suis alieno cum se imperio subdiderit [vt] non sit res, vbi propria eius voluntas extollatur, quæ voluntati Dei est inimica. Nam de peculiari Ananias & Saphira fidem ab Apostolis non meruerunt percipere, cum omnia sua ante pedes Apostolorum adsignarent, de peculiaribus fraudulenter subtractis iudicio subitæ mortis damnati sunt: quia fraus Deo fieri nõ potest: cum nihil est occultum, quod ab eo non reuelabitur. Ergo cum victum & vestitum corpori, calciamenta pedibus vnicuique fratri Abbas præcogitauerit, vt quid alicui sit aliquid peculiare opus habere, aut rem aliquam, aut aurum, aut nummos, aut quoduis necessarium, cum omnia emenda vel habenda Deus ei per Abbatem monasterij adparat? Si quod ergo peculiare, aut aliquid [cum] inuentum in aliquo fuerit, grandi eum Abbas & diuturna excommunicatione condemnet, vt exemplo illius vindictæ nullus hoc audeat imitari. Hoc enim ne sit in aliquo frequenter omnes scrutentur à præpositis suis; & si in aliqua re visus fuerit sibi frater multùm gauisci aut plaudere, tollatur ei & alio detur; & alterius illi, quod visus fuerit: vt propria in eo non extollatur voluntas.

Mat.16.

2. Tim. 2.

Act.5.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNIS HOMO.] Hæc reperire eſt in Regulâ MS. Magiſtri codicis Corbeienſis eodem capite 82.

ET VIVANT.] Id eſt, comedant.

NON SATIS.] Ita in R. MS. & in cod. Vind. ſed ſubaudi verbum, *eſſe*.

SED DE ILLA SEMPER ÆTERNA.] Ita in R. MS & cod. Vind. ſed particula, *de*, redundat. Sapienter autem hæc dicta ſunt à Magiſtro. Monacho enim non de craſtino, ſed de æternitate cogitandum eſt.

SED QVÆRITE REGNVM, ET IVSTITIAM DEI.] Ita in R. MS. eandem lectionem ſupra in hoc Magiſtro obſeruauimus.

VT NON SIT RES.] Ita in R MS. particula, *vt*, tamen videtur redundare.

DE PECVLIARI.] Ita in cod. Vindocin. in R. MS. *de peculiare fraudis.* Sed lege, *de peculiaris fraude.* Nam ea fuit fraus Ananiæ & Saphiræ retinendo aliquid peculiare de agri venditione.

SI QVO ERGO PECVLIARE.] In Regula MS. *Quod ergo peculiare aliquid cum inuentum in aliquo fuerit.* Rectius apud Trittemium capite toties citato: *Si quid peculiare apud aliquem inuentum fuerit.*

ILLIVS VINDICTÆ.] Apud Trittemium non eſt π', *vindicta* eſt tamen in R. MS. hæc autem penultima periodus refertur à Trittemio ſub nomine Vigilij Abbatis & Diaconi 33. capitulo ſuæ Regulæ: ex quo efficitur hunc magiſtrum monachorum non eſſe alium ab hoc Vigilio Diacono & Abbate, quamuis apud Trittemium citetur capitulum 33. hîc verò 82. nam ipſis Arithmeticis notis facile potuit error obrepere.

GAVISCI.] Quidam in noſtro MS. Concordiæ correxit, *gaudere.* in Regulâ tamen MS. legitur *gauiſci.* Id eſt gaudere quam lectionem retineo, quemadmodum apud Plautum in Rudente, *fruiſci*, pro, *frui.*

QVOD VISVS FVERIT.] Lege, vt in Regula MS. *quodnis fuerit.* Et ſubintelligendum, *detur.*

Ex Regula Sancti Cæſarij Epiſcopi. Cap. XV. §. 22.

NEMO ſibi aliquid iudicet proprium ſiue in veſtimento, ſiue in quacumque alia re. Nemo cum murmu-

ratione aliquid faciat. Ne ſimili iudicio murmuratorum pereat ſecundùm illud Apoſtoli: *Omnia facite ſine murmurationibus.* *Phil. 2.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO.] Extat in Regula ſanctimonialium eodem cap. 15. & refertur à Trittemio capite ſupra citato.

IVDICET.] Ita apud Trittemium, in Regula excuſa, & in cod. Vind. plauſibilius tamen eſt, ſi legatur: *Vindicet.*

IN QVACVMQVE ALIA RE.] Apud Trittemium additur: *Magnâ, vel paruâ.*

NEMO CVM MVRMVRATIONE.] Hîc incipit cap. 16. in Regulâ excuſâ.

Ex Regula cuiuſdam, Cap. XVII. §. 23.

PROPRII aliquid in monaſterio nihil habendum: ſed potius propter nomen Domini omnia contemnenda. Quid enim proprium aliquid ſuum fidelis anima de rebus mundi vindicet, cui mundus crucifixus eſt, & ipſa mundo? Qui ſemel mundo mortuus cur per aliquam temporalium rerum cupiditatem, vel deſiderium ærumnoſum denuo incipit viuere mundo, qui contempto mundo, coeperat iam viuere Deo? Amputandum ergo eſt hoc vitium radicitus ab omni monacho: vt nullam rem vel in veſtimentis, vel in calciamentis, vel in quibuſlibet rebus ſibi vindicet, vel ſuum eſſe dicat, niſi quantùm ex Abbatis iuſſione penes ſe præcipitur, ac ſi cuſtos alterius, non propriæ rei dominus. Et ea, quæ ſibi ab abbate fuerint commendata, id eſt, ad neceſſitatem præſentem, aut in veſtimento, aut in qualibet re nihil exinde aût dare aut commodare cuiquam præſumat; niſi tantùm ſi ab Abbate illi fuerit ordinatum. Quid enim de rebus mundi alteri fratri conferat, qui ſuas in omnibus voluntates propter Chriſtum in Abbatis tradidit poteſtatem? Omnia ergo, quæ in monaſterio habẽtur, ſint omnibus communia, iuxta quod

Digitized by Google

in actibus Apostolorum legimus. *Et erant*, inquit, *eis omnia*
Cap. 4. *communia.* Sic tamen communia sunt habenda, vt nullus dare aut accipere, nisi Abbate ordinante præsumat: ne cupiditatis aut temeritatis malum incurrens in laqueum Iudæ proditoris consortio numeretur, qui solus in numero Apostolorum loculos habuisse refertur, vbi commutantium aut vendentium commercia ponebantur. Quod si huic vitio aliquis frater delectari fuerit deprehensus, & post primam, secundam vel tertiam correptionem emendare noluerit, disciplinæ regulari subiaceat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PROPRII ALIQVID.] Hæc prima periodus vsque ad illa verba: *qui semel mundo*, profertur à Trittemio capite citato ex Regula Serui Dei ad sorores eodem capite 17. Ita vt hic Pater monachorum qui ferè vltimus à nostro citatur auctore, cuiusque regula ad S. Benedicti regulam magis, quam cæteræ hîc citatæ, accedit, sit huius Serui Dei ad sanctimoniales, qui Regulam S. Patris Benedicti ad fœminarum vsum accommodauerit, quam tamen mutato genere fœminino in masculinum quemadmodum in Regula S. Augustini & S. Casarij, & S. Aureliani quasi viris præscriptæ essent, auctor noster citare solet.

NIHIL HABENDVM.] Apud Trittemium: *Nihil est habendum.*

OMNIA ERGO.] Hæc contractius ita proferuntur à Trittemio: *Omnia ergo quæ in monasterio habentur, sint omnibus communia: vt nulla dare aut accipere præsumat sine iussione Abbatissæ.*

QVOD SI HVIC VITIO, &c.] Breuius apud Trittemium. *Si quæ secus fecerit, regulari disciplinæ subiaceat.*

Digitized by Google

SI OMNES ÆQVALITER debent neceſſaria accipere.

CAP. XLIII. §. 1.

SICVT ſcriptum eſt: *Dividebatur ſingulis, prout cuique opus erat.* Vbi non dicimus, vt perſonarum, quod abſit, acceptio ſit, ſed infirmitatum conſideratio. Vbi, qui minus indiget, agat Deo gratias, & non contriſtetur: qui verò plus indiget, humilietur pro infirmitate, & non extollatur pro miſericordia: & ita omnia membra erunt in pace. Ante omnia ne murmurationis malum pro qualicumque cauſa in aliquo qualicumque verbo vel ſignificatione appareat. Quod ſi deprehenſus fuerit, diſtrictiori diſciplinæ ſubdatur. S. BEN. Act. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SICVT SCRIPTVM EST, &c.] Idque iuxta prudentiam & diſcretionem optimi rectoris, vt docet S. Leander cap. 13. de inſtit. Virginum. *Laudanda tamen eſt ſenior, ſi diſcrete cum ſingulis ſe geſſerit, & vnicuique, prout opus eſt, diviſerit. Et illa ſunt dicta de veſte, cibo, potu, vel opere pro infirmis & delicatis: vt quæ durius ferre non poteſt, tractetur lenius.* Quæ hanc regulæ locum mirum in modum illuſtrant in quo poſt ſententiam ſcripturæ ſubaudi verbum: *Fiat.*

ET NON CONTRISTETVR.] Inuidendo aliis, quibus ob neceſſitatem plura ſuppeditantur. Occurrit enim S. Benedictus inuidiæ morbo

Digitized by Google

ob eiuſmodi indulgentiam circa infirmos. Cui ſimile eſt illud S. Leandri cap. 8. eiuſdem libri. *Nec debet ſcandalizari, qua ſana eſt, ſi remiſſius & indulgentius, quæ infirma eſt, alitur: ſed magis eo ſe meliorem ſanctioremque eſſe conſideret, quod fragilibus rebus non indiget, quibus eget infirma.*

QVI VERÒ PLVS INDIGET, HVMILIETVR.] Statuit, ne quis infirmus ob indulgentiam animo ſit elatior; quaſi remiſſius & lenius ſecum agatur ob aliquod ſui meritum. Ita S. Leander cap. citato: *Illa autem, quæ infirmitatis obtentu meretur aliquid lenius, ſit præ cæteris humilis, doleatque ſe non poſſe, quæ alia poſſunt: & abſtinentiam tempore laxatam non reputet virtuti, ſed infirmitati.* Eamdem plane in diſtribuendis neceſſitatibus rationem & doctrinam ſecutus eſt S. Fulgentius Epiſcopus Ruſpenſis, vt in eius actis habetur hoc modo: *Diſtribuebat ſane ipſe cum ſumma diſcretione ſeruis Dei neceſſaria vitæ ſubſidia ſingulorum vires infirmitatemque conſiderans. Verumtamen quibuſcumque plus cæteris conſulebat, eos humilitatem cuſtodire amplius admonebat dicens eis: de ſubſtantia communi quiſquis aliis plus accipit, omnium ſit debitor, quorum eſt illa ſubſtantia: debitorem porro ſola iuuat humilitas. ſic efficiebat, ne quis ſcandalum pateretur, quando vni propter infirmitatem plus dare videretur.*

Apud Sur. 1. Ianu.

ANTE OMNIA NE MVRMVRATIONIS MALVM.] S. Dunſtanus legit: *Ante omnia ammonemus, ne murmurationis malum.* recte. nam ſi non addatur verbum: *Ammonemus*, illud ſaltem ſubaudiendm eſt, aut aliud ſimile.

SIGNIFICATIONE.] Apud Smaragdum legitur: *Conſideratione*, non ita rectè.

DEPREHENSVS FVERIT.] In MSS. S. Germ. & S. Faronis: *Deprehenſum fuerit.*

Ex Regula S. Baſilij. Cap. XCIIII. §. 2.

Interr. 130. Ruſin. cap. 50.

SI oportet eum, qui plus laborat, requirere plus aliquid à conſuetudine? RESP. Si propter retributionem Dei laborem ſuſcipit, non hic requirere debet laboris ſui mercedem, vel requiem: ſed pro his ad promiſſa Domini feſtinare, ſciens, quia ſicut pro laboribus mercedes parauit Dominus; ita etiam pro anguſtiis cõſolationes. Verumtamen hi, qui præſunt', obſeruabunt regulam illam, quæ dicit: *Diuidebatur vnicuique, prout opus erat.* Debet enim vnumquemque prçuenire, vt ſecundùm laborem etiam ſolatia refectionis inueniat.

Act. 4.

Ex Regula

Digitized by Google

Ex Regula S. Auguſtini. Cap. II. §. 3.

VICTVS & tegumentum non æqualiter omnibus diſtribuatur: quia non æqualiter valetis omnes: ſed potius vnicuique, ſicut cuique opus fuerit. Sic enim legitis in actibus Apoſtolorum: *Quia erant eis omnia communia, & diſtribuebatur vnicuique, prout cuique opus erat.* *Epiſtol. 109. & cap. 3. regulæ excuſa.*

Item eiuſdem. Cap. XV. §. 4.

SI eis qui venerunt ex moribus delicatioribus ad monaſterium, aliquid alimentorum, veſtimentorum, ſtramentorum, operimentorum datur, quod aliis fortioribus & felicioribus non datur, cogitare debent quantùm de ſua ſęculari vita illi ad iſtam deſcenderint. [Qui] quamuis vſque ad aliorum, qui ſunt corpore firmiores, frugalitatem peruenire nequiuerint. Nec debent velle omnes, quod paucos vident amplius, non quia honorantur, ſed quia tolerantur, accipere, ne contingat deteſtanda peruerſitas; vt in monaſterio, vbi quantùm poſſunt, fiunt diuites laborioſi, fiant pauperes delicati.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI EIS QVI VENERVNT.] Hæc habentur in citata Epiſtolâ & cap. 15. Regulæ. Quibus in locis legitur, & ſi, quemadmodum in codice Corbeienſi. Intelligit diuites, qui à delicatiori conſuetudine viuendi ad auſteriorem tranſeunt.

STRAMENTORVM.] Hoc vocabulum extat in epiſtola, & in cod. Corbeienſi, non tamen in Regula editionis Colonienſis & Duacenſis.

QVANTVM DE SVA SECVLARI VITA.] .i. ex quàm ſplendida ſeculi vita ad humilem monaſterij vitam deſcenderint.

QVI QVAMVIS.] *qui*, ¦ expungendum. Nec reperitur in Regulâ, nec in epiſtolâ citatâ.

NEC DEBENT VELLE OMNES, &c.] Ita in Regula S. Auguſtini, at in epiſtola præfatâ aliter hoc modo legitur: *Nec debent illæ conturbari, quod eas vident amplius*, &c. Hæc autem notanda Sancti Auguſtini doctrina: quia, vt aiunt Iureconſulti, priuilegium paucorum non facit legem communem.

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Ferreoli. Cap. VII. §. 5.

VT nullius in congregatione murmur, aut detractio [ſit] quod familiariſſimum habent monachi, contra Abbatem, aut quodlibet aliud de fratribus, audiatur: ne ira Dei quæ ſæpe ob hanc culpam miſerabilem populum condemnauit in perditionem ſimiliter murmurantium turbæ excitetur, & terram repromiſſionis, quam nos recte accipimus locum futuræ beatitudinis, perdat murmuratio propria, quæ debetur ſponſione diuina. Sic enim damnandos huius vitij ſectatores pſalmus adnunciat. *Detrahentem aduerſus proximum ſuum occultè, hunc perſequebar.* Et iterum arguens Apoſtolus dicit: *Suſurrones, detractores, Deo odibiles.* Et iterum: *Hi ſunt murmuratores, querelosi ſecundùm deſideria ſua ambulantes, & os illorum loquitur ſuperbiam.*

Pſal. 100
Rom. 1.
Iuda. 1.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AVT DETRACTIO SIT.] πὸ, *ſit*, redundat, nec eſt apud Smaragdum In cod. Vind. hæc ita leguntur: *Vt nullus in congregatione murmurator, ſeu detractor ſit, quod familiariſſimum habent monachi, contra Abbatem, aut quodlibet aliud de fratribus audiatur.* Hoc autem caput citatur ob illa S. B. *Ne murmurationis malum*, &c.

QVAM NOS RECTE ACCIPIMVS LOCVM FVTVRÆ BEATITVDINIS.] Id eſt, quam nos rectè appellamus locum futuræ beatitudinis: & ideo interpunctiones, quæ habentur apud Smaragdum, delendæ.

DETRAHENTEM ADVERSVS, &c.] Ita in pſalterio Romano.

QVERELOSI.] In cap. 1. Epiſt. S. Iudæ legitur, *querulosi*, quod perinde eſt. In textu Græco, μεμψίμοιροι Quod idem ſonat. Μεμψίμοιρος, inquit Suidas, ὁ ἐπιτηδεύων. i. criminandi ſtudioſus. Ad verbum, qui de parte ſuâ, aut portione, quaſi cæteris deteriore conqueritur. Et μεμψιμοιρία iuxta Theophraſtum charactere. 49. eſt ἐπίμονος παρὰ τὸ ἀξιοῦν λόγον. i. expoſtulatio, ſeu obiurgatio, & criminis obiectio nullo iure. Latinis *querela*. Cornelius Fronto in differentiis: *Querimonia certa rei eſt: querela ſupernacua eſt. Itaque prior grauitatis eſt, poſterior leuitatis.* Gloſſæ veteres: *Querela*, μέμψις μανία. i. accuſatiouana.

Digitized by Google

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. IX. §. 16.

HÆc ſunt, quæ in monaſterio conſtitutis pro Dei amore & timore conuenit obſeruare, propter quod in vnum eſtis pro timore Domini congregati Oportet, vt in domo Domini vnanimes habitetis, & ſit vobis anima vna & cor vnum per timorem Domini peruigilans, nihilque habere vos proprium reputetis; ſed ſint vobis cuncta communia; quæ vobis Abbatis imperio diſpenſentur; non æqualiter omnibus: ſed ſicut ratio diſpenſationis, aut cauſa infirmitatis exegerit. Vnicuique tamen ſecundùm quod opus fuerit, tribuatur, ſicut in actibus Apoſtolorùm legimus: *Quia erant illis omnia communia, & diſtribuebatur vnicuique ſecundùm quod cuique opus erat.* Qui enim aliqua habuerint in ſeculo, quando expetere monaſterium meruerint, libenter tradant omnibus profutura, ſtudentes, vt cum dimiſerint ipſam facultatem, ipſam ſimul concupiſcendi exuant voluntatem: & cum dimittitur poſſeſſio, abiiciatur & paſſio. Qui autem non habuerunt, & turpe eſt, vt quærant, quæ ſe non recolunt reliquiſſe. Et non ideo æſtiment ſe felices: quia inuenerunt in monaſterio, quod foris inuenire non poterant. Nec ſuperbiant, quia ſociantur eis ad quos ante accedere pro diuitiarum vbertate, aut pro natalium ſplendore non poterant: ſed ſurſum cor habeant, & quæ ſunt caduca vel curſu celeri peritura nõ quærant. Vbi autem diuites humiliantur, pauperes non inflẽtur: ne incipiant monaſteria vtilia plus eſſe diuitibus, quàm egenis. Nam & illi, qui locupletes videbantur in ſæculo fratres ad ſanctam ſocietatem ex paupertate venientes non faſtidioſe ſuſcipiant: ſed talium perſonarum ſocietate & contubernio gratulentur. Nec ob hoc extollantur, ſi ad iuuandas fraternitatis expenſas quamcumq; facultatũ ſuarum particulam contulerint: & inde poſtmodum cadant, vnde prius aſcendere cupiebãt. Quid prodeſt opes diſpergere, & pauper fieri pauperibus erogando, ſi anima miſe-

Act. 4.

Digitized by Google

ra ſuperbior efficiatur diuitias contemnendo, quàm fuerat poſſidendo? Omnes ergo in vnanimitate perſtantes honorate in vobis Deum, cuius templa effici meruiſtis. Inprimis diligamus Deum tota virtute animi, deinde proximum. Iſta enim vobis ſunt præcepta ſpecialiter data, Abbati poſtmodum impendatur honor, & reuerentia reſeruetur: Præpoſito, ſicut Dei ſeruos decet, plena dilectio, & concors obœdientia commodetur

---

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HÆC SVNT.] Hoc caput fere totum emendicatum eſt à Regula S. Auguſtini. Initium ſub nomine eiuſdem regulæ Tarnatenſis profert Trittemius cap. 5 tractatus de proprietate monachorum.

QVI ENIM ALIQVA HABVERINT.] Eadem reperire eſt apud S. Cæſarium Arelatenſem in Regulæ cap. 19.

PER TIMOREM.] Apud Trittemium, *in timore.*

VBI AVTEM DIVITES HVMILIANTVR.] Regula S. Auguſtini cap. 4. *Ne incipiant monaſteria diuitibus vtilia, non pauperibus: ſi diuites illic humiliantur & pauperes illic inflantur.* Monaſteria ergo fiunt vtilia diuitibus, ſi æquo animo propter Chriſtum paupertatis incommoda ferant: at contra noxia pauperibus, ſi quas non habebant in ſæculo facultates, in monaſterio quærant.

QVID PRODEST, &c.] Rectè S. Cæſarius loco citato. *quid prodeſt diſpergere & dando pauperibus pauperem fieri, ſi miſera anima diabolica infletur ſuperbia.*

NEC OB HOC EXTOLLANTVR.] Hæc ſane notanda: non leue enim impendet monaſterio diſpendium, ſi qui erant in ſeculo diuites, faſtum & ſuperbiam non exuerint in monaſterio. Sæpe enim ſua ambitione ſcandalis & ſeditionibus monaſterium perturbant: vt contigit olim in monaſterio S. Radegundis, in quo Chrodieldis Chariberti, & Baſina Chilperci regum filiæ ſanctimoniales multas procellas & tempeſtates excitauerunt, multas ſtrages ediderunt, iptámque Abbatiſſam leues quaſdam culpas ei obiiciendo multis ignominiis affectam loco ſubmouerunt, vt fusè narrat S. Gregorius Turonenſis lib. 9. hiſt.

Digitized by Google

Ex eadem Regula. Cap. XVI. §. 7.

SI adtenuatus abſtinentia frater non valuerit ieiunia ſuſcepta portare, niſi prandij hora completa, aliquid accipere iudicet indecorum. Illis verò qui incommodo detinentur, & deſignatas horas non poſſunt cuſtodire licitè concedatur, vt percipiant, quomodo poſſunt. Nec debet aliis moleſtiam generare, ſi largior illis fuerit victus impenſus, qui in conuerſatione ſæculari ſumptuoſius tractabantur. Atque ab hoc non beatiores æſtiment ſe videri, quos facit aut natalium mediocritas, aut conſuetudo alia fortiores. Nec feliciores iudicent, quibus in infirmitate præſtatur, quod ſanis pro obſeruantiæ rigore ſubtrahitur; & ſi eis, quos parentes delicioſius aluerunt, victus aut veſtimenta largius tribuuntur: non ob hoc cõmoueri debet fraternitas, quòd fortioribus corpore pro cõſtitutione regulæ denegatur, quod illis caritatis ratione tribuitur. Quia debet eſſe reſpectus, quãta amore religionis contempſerint, cui ſe abiectioni diuina miſeratione ſummiſerint. Nec decet ſupra memorata præſũptio paucis impenſa ab vniuerſitate quaſi canonica reputari. Æquũ namque non eſt, vt in beata habitatione, vbi inclinantur diuites, pauperes erigantur. Sane inæqualitate conſtricti, ita ſunt tractandi, vt vires incommoditate confectas velocius præſtolatio larga roboret. Nec in infirmitate manentibus diſcretionem victus afferat diſtãtia perſonarum. Qui tamen cum integram fuerint virtutem corporis adſecuti conſuetudinariis habenis abſtinentiæ tenentur. Quia decet famulos Dei boni operis conſuetudinem non minuere, ſed augere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IVDICET INDECORVM.] *ὁ, Indecorum*, non extat in cod. Vind. quod tamen eſt neceſſarium. Eximit à ieiunio attenuatos nimiis ieiu-

iuniis: ita tamen vt nihil comedant ante prandium. Nam olim ieiunantes non prandebant, ſed cœnabant tantùm ſiuehorâ nonâ. i. tertia poſtmeridiana, ſiue veſpere.

NEC DEBET ALIIS MOLESTIAM GENERARE, &c.] Idem ſtatuitur in Regula S. Auguſtini ſupra hoc capite à noſtro auctore citatâ. Subſcribit S. Leander lib. de inſtitutione virginum & contemptu mundi cap. 13. *Quæ potuit honorari in mundo & diues fuit in ſæculo, blandius fouenda eſt in monaſterio: & quæ reliquit in ſæculo veſtem pretioſam, cultiorem in monaſterio mereatur: quæ verò ſub penuria vixit, & indumento victuque eguit, gratè ferat, ſi in monaſterio nec algeat, nec eſuriat. Nec murmuret, ſi ea tractatur indulgentius, quæ vixit in ſæculo delicatius. Nam ſi prout cuique opus eſt, non diuiditur, ſit ſuperba in monaſterio, quæ fuit vilis in mundo; & quæ erat potens in ſæculo, humiliatur in monaſterio. Sic agit, qui diſcretè non ſapit, vt ſuperbire faciat ex vili cenſu conuerſas, & dolore ſtimulet honeſto loco natas.*

VIDERI.] Supl. iis.

IVDICENT.] Supp. *Sani.* ex regula S. Auguſtini cap. 14. *Nec illos feliciores putent: quia ſumunt, quod non ſumunt ipſi.*

INCLINANTVR.] Id eſt, *humiliantur.*

INÆQVALITATE.] Id eſt, morbo. Vide ſuperius annotata.

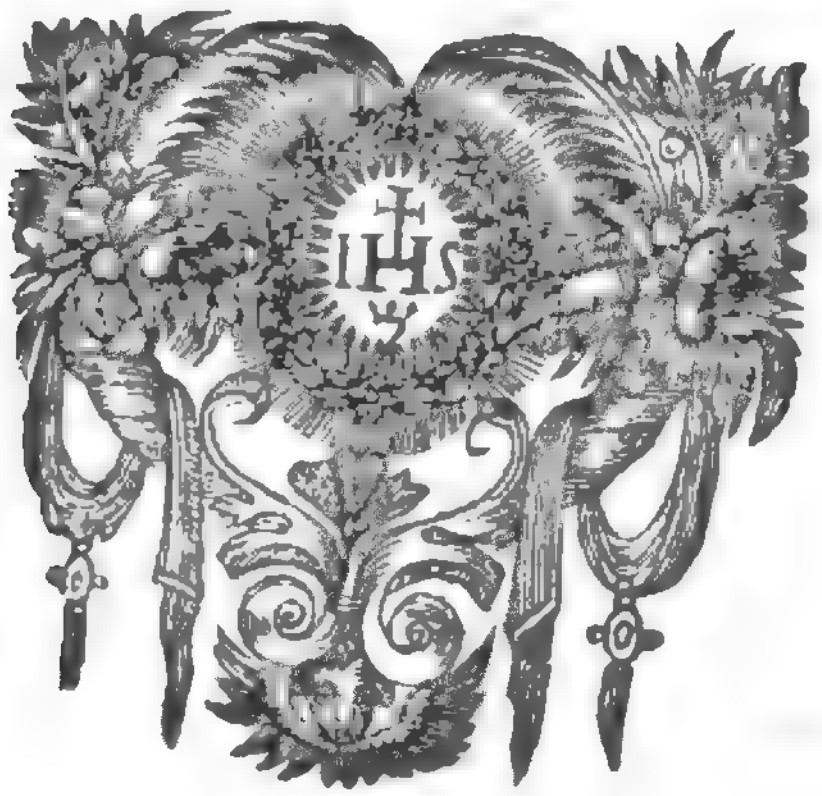

Digitized by Google

DE SEPTIMANARIIS COQUINÆ.

CAP. XLIV. §. I.

FRATRES sibi inuicem seruiant, vt nullus excusetur à coquinæ officio: nisi aut ægritudine, aut in causa grauis vtilitatis quis occupatus fuerit: quia exinde maior merces & caritas adquiritur. Imbecillibus autem procurentur solatia; vt non cum tristitia hoc faciant: sed habeant omnes solatia secundùm modum congregationis ac positionem loci. Si maior fuerit congregatio Cellararius excusetur à coquina, vel si qui, vt diximus, maioribus vtilitatibus occupantur: cæteri sibi sub caritate inuicem seruiant. Egressurus de septimana sabbato mundicias faciat. Linteamina cum quibus sibi fratres manus aut pedes tergunt, lauet. Pedes verò tam ipse qui egreditur, tam ille, qui intraturus est, omnibus lauent. Vasa ministerij sui munda & sana cellarario reconsignet. Qui Cellararius item intranti consignet, vt sciat quod dat, aut quod recipit. Septimanarij autem ante vnam horam refectionis accipiant super statutam annonam singulas biberes, & panem; vt hora refectionis sine murmuratione, & graui labore seruiant fratribus. In diebus autem solemnibus vsque ad missas sustineant. Intrantes & exeuntes hebdomadarij in oratorio mox matutinis finitis S. BEN.

Digitized by Google

Dominica omnium genibus prouoluantur poſtulantes pro ſe orari. Egrediens autem de ſeptimana dicat hunc verſum: *Benedictus es Domine Deus, quoniam adiuuiſti me, & conſolatus es me.* Quo dicto tertiò, accepta benedictione egrediens, ſubſequatur ingrediẽs & dicat: *Deus in adiutoriũ meũ intẽde, Domine, ad adiuuandum me feſtina.* Et hoc idem tertiò repetatur ab omnibus, & accepta benedictione ingrediatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES SIBI INVICEM SERVIANT.] Ita S. Dunſtanus: cod. S. Faronis non habet pronomen, *ſibi*. Vulgò autem: *Fratres ſic ſibi inuicem ſeruiant*. Huius loci mentio fit in vita *S.* Sturmij Abbatis Fuldenſis. Praxis videtur in vita S. Bathildis Reginæ Franciæ cap. 8. *Ita autem humilitatis magnæ forti animo omnibus miniſtrabat exemplum, vt ipſa quoque in officio coquinæ miniſtraret ſororibus, ipſa munditias omnes faceret.*

NISI AVT ÆGRITVDINE.] Cod. Vict. p. *niſi aut egritudo ſit.*

AVT IN CAVSA.] Apud ſanctum Dunſtanum deeſt præpoſitio, *in.*

SECVNDVM MODVM CONGREGATIONIS.] Id eſt, ſecundum numerum fratrum.

VEL POSITIONEM LOCI.] Si longius quærendæ ſunt aquæ, herbæ, ligna, & ſimilia.

VEL, SI QVI, &c.] Particula, *vel*, hoc loco ſumitur copulatiuè.

MVNDICIAS FACIAT.] .i. verrat monaſterium. Vnde Magiſter cap. 19. regulæ, *munditias monaſterij exerceant.* Et paulo poſt: *munditias oratorij exhibeant.* Munditias facere eſt verrere. Plautus in Sticho.

Munditias volo fieri; afferte ſcopas.

Neque hic locus S. P. B. comprehendit vaſa, & lances: nam cotidie tergendæ ſunt.

MANVS, AVT PEDES TERGVNT:] Ita vulgò habetur cum Kerone in expoſitione regulæ Alamanica, *tergunt*, *ſuuerben*, *ſcilicet manus ac pedes.* Cod. S. Germ. ma. *tergent.* Vict. p. *terſerint.*

VASA MINISTERII SVI, &c.] Huius loci meminit Ioannes monachus lib. 2. vitæ S. Odonis Abbatis Cluniacenſis: *Sic enim alibi ſeptimanariis coquinæ idem ipſe (S. B.) præcipit, vt vaſa miniſterij ſui munda & ſana cellerario reconſignent: quæ videlicet ſunt ſictilia atque vilia.*

Digitized by Google

vilia. Ex quibus vltimis verbis notandum est olim vasa, quibus vtebantur monachi fuisse fictilia, ac proinde vilia. Idem autem, ac S. B. præcipit S Isidorus cap. 20. suæ regulæ. *Huic* (Cellerario) *Hebdomadarius expleta hebdomada vasa sibi tradita exhibebit, ad perspiciendum vtique, si negligentius habita sunt, & ad denuo succedentem hebdomadarium coram isto tradentur.* Regula Magistri cap. 16. de Cellerario: *Intrantibus in hebdomada septimanariis vasa coquinæ ipse consignet: completâ hebdomadâ ab exeuntibus munda ipse recipiat, aliis intrantibus consignanda.* Per vasa intellit lances, & similia.

SANA.] i. integra.

QVOD DAT, AVT QVOD RECIPIT.] MS. S. Faronis, *quot dat, aut quot recipit.* Vulgò, *quid dat, aut quid recipit*, rectius.

ANTE VNAM HORAM REFECTIONIS.] MS. Cod. S. Faronis omittit, τὸ, *vnam.*

SVPER STATVTAM ANNONAM.] Itavt vinum de heminæ, panis de libræ statuta mensura sumantur.

SINGVLAS BIBERES.] Vulgò, *singulos.* Apud Sosipatrum Charisium reperitur biber, sed est *nimis* vt ipse interpretatur i. bibere. Ita vt fit apocope biber, pro, bibere. Biberis hoc loco est vas potorium paruulum: cuius mentio fit in Capitulis Hincmari cap. 15. *& singulos biberes accipiant.* Hinc castiganda Regula Teridii cap. 22. *In prandio liberis, & in cœna accipiant, in ieiunio ternas.* Sed locus corruptus ita castigandus est. *In prandio biberes duo, & in cœna accipiant, in ieiunio ternas.* i. cum non ieiunatur, accipiant duos biberes in prandio & in cœnâ; cum ieiunatur, tres nempe in cœna, quia tunc nullum est prandium. Hic autem locus de potu intelligendus est: nam immediate antea de ferculis egit.

IN DIEBVS AVTEM SOLEMNIBVS.] Dies solemnes sunt dominicæ, & festa de præcepto.

VSQVE AD MISSAS SVSTINEANT.] Inclusiuè. Id est, vsque ad missas completas expectent, maximè ob sacram communionem. Missæ hoc loco sunt sacrificium liturgicum corporis Christi.

BENEDICTVS ES.] Hic versiculus sumptus est partim ex psal. 118. partim ex psalmo 83.

ACCEPTA BENEDICTIONE EGREDIENS.] Ita Codex ma. S. Germ. cum Smaragdo. At Cod. S. Ebrulp. & Victorianus cum S Dunstano & vulgò editis habent, *accipiat benedictionem egrediens.* Quæ lectio potior est. Codex S Far. *accipiant benedictionem egredientes.* Vnus Turrecremata legit: *Quo dicto tertiò accepta benedictione egrediantur.* Paxtereà in Victor. MS. cod. p. post τὸ, *egrediens*, hæc reperiuntur. *quæ in hunc modum ab Abbate vel quopiam sacerdote inibi prosequantur Miserica misericordias tuas. R. qui saluos facis sperantes in te, à resistentibus dextera tua. Mitte ei Domine auxilium de sancto. R. & de Sion tuere eum. Saluum fac seruum tuum. R. Deus meus sperantem in te. Sequitur oratio. Deus, qui dixisti, venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, hunc fa-*

Digitized by Google

mulum tuum miniſtrationum ſuarum præmio refice ſempiterno. Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum filium tuum, qui tecum vivit & regnat, &c. Quamuis autem autem hæc benedictio ſeu collecta non ſit ex textu Regulæ, eſt tamen antiquiſſima & olim in monaſteriis vſitata. Hanc enim eandem profert Smaragdus hoc loco. *Hanc egrediens*, inquit, *à ſacerdote accipiat benedictionem. Deus qui dixiſti, venite ad me omnes, qui laboratis*, &c. Sed vtitur plu. n. *Hos famulos tuos.*

DEVS IN ADIVTORIVM.] Præcipit S. P. B. ab ingrediente hebdomadario hunc verſum recitari: quia olim ab antiquis Ægypti monachis hic verſiculus omni operi præmittebatur, vt patet ex Caſſiano Collat. 10. cap. 9.

ET ACCEPTA BENEDICTIONE INGREDIATVR.] Poſt hæc verba in Cod. p. Vict. hæc habentur. *Quæ ſequitur in hunc modum: Faciem tuam, Domine, illumina ſuper ſeruum tuum. R. & doce eum iuſtificationes tuas. Fiant aures tuæ intendentes. R. in orationem ſerui tui. Apud Dominum miſericordia. R. & copioſa apud eum redemptio. Adiuua quæſumus, omnipotens Deus, famulum tuum in obſequio miniſtrantem fraterno, & ſine murmuratione illi miſericorditer propriæ miniſtrationis mercedem concede perpetuam. Per Dominum noſtrum.* Quæ quidem formula collectæ, quamuis non videatur eſſe ex Regula, eſt etiam antiquiſſimâ, vt patet ex Smaragdo, qui etiam eandem hoc loco producit, cum ait: *Et hanc ingrediens accipiat benedictionem: Adiuua quæſumus Domine hos famulos tuos in obſequio laborantes fraterno, & ſine murmuratione illis perſeuerantiam, & proprij laboris mercedem concede propoſitam. Per*, &c. Vbi notandum eſt in Victorino codice deeſſe illa vocabula, *perſeuerantiam &.*

Ex Regula S. Iſidori, ex capite XI. §. 2.

HEBDOMADARIVS ſolus cibos deguſtet; neque alius id audeat: ne ſub occaſione deguſtandi ſuæ gulæ, vel gutturi ſatisfaciat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HEBDOMADARIVS.] Hæc habentur in Regula S. Iſidori typis mandata, capite. 9.

CIBOS DEGVSTET.] Contrarium ſtatuit S. Pachomius art. 27. ſuæ Regulæ. *Qui pulmentaria coquunt, ipſi nihil guſtantes edentibus miniſtrabunt.*

Digitized by Google

Item eiusdem, ex capite XX. §. 3.

AD *hebdomadarium* pertinet cura ferculorum, administratio mensarum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD HEBDOMADARIVM.] Hæc reperiuntur in Regulâ S. Isidori excusâ, eodem cap. 20.

HEBDOMADARIVM.] Græci appellant, Ἀρχηβδομάδειον eum, qui vniuscuiusque rei operæ per hebdomadem præest, vt planum est ex pœnis monachorum delinquentium, quæ inter opera S. Basilij extant. Art. 4. πλὴν κελλαρείου, καὶ Ἀρχηβδομαδείου χωρὶς τῆς ἀπολογίας. i. exceptis Cellerario, & Archiebdomario fiat sine benedictione; & art. sequenti: ἵνα ἑκάστης ἡμέρας Ἀρχηβδομάδειος. i. vt vniuscuiusque diurnæ operæ Archiseptimanarius, &c.

Ex Regula Cassiani. Cap. XXXIII. §. 4.

SI quis autem de opere ac sudore proprio plus ab aliis reditus conferet monasterio, in nullo infletur, nec sibi de tanto operis sui adquisito blandiatur: nec amplius sibi aut delicatius aliquid solita cotidiani victus parcitate præsumat: sed tamquam peregrinum se huius mundi reputans arreptæ nuditatis virtutem ad finem vsque perducat. *Libr. 4. de inst. 14.*

Item eiusdem. Cap. XXXVII. §. 5.

COTIDIANA autem fratrum obsequia in coquina, seu in diuersis officiis ita reddantur singulis hebdomadis; alteramenta fratrum secundùm ordinem ad hæc officia reddenda succedant: ita vt secundùm multitudinem congregationis ministrorum quoque numerus aut

Digitized by Google

minor, aut amplior deputetur, ſuſcipientes, quorum ordo eſt, ſeptimanam diei Dominici miniſtraturi obſeruent. Peracta autem cœna conuenientibus in vnum fratribus ad hymnos commendationis, quos dormituri decantent, omnibus in ordinem fratribus pedes lauent, hanc ab eis benedictionem & retributionis mercedem pro labore tò-rius ſeptimanæ fideliter expetentes : vt complentes eos Chriſti mandatum generaliter ab omnibus fratribus emiſſa proſequatur oratio ; quæ & eorum conſummata officia velut pium ſacrificium Deo commendet : & quicquid per ignorantiam, aut per humanam fragilitatem peccauerint, ſuppliciter intercedant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

COTIDIANA AVTEM.] Hæc ſumpta ſunt ex c. 19. eiuſdem lib.

ALTERAMENTA.] Lege : *Vt alternamenta.* in cod. Vind. legitu : *Alterna tamen.*

SVSCIPIENTES QVORVM ORDO EST.] Locus corruptus: apud Caſſianum ita legitur : *Has autem ſeptimanas vnuſquiſque ſuſcipiens vſque ad cœnam dominici diei miniſtraturus obſeruet.* ex quibus ita hunc locum caſtigabis: *Suſcipientes, quorum ordo eſt, ſeptimanam vſque ad cœnam Dominici diei miniſtraturi obſeruent.*

AD HYMNOS COMMENDATIONIS.) Semper hæc pia viguit in Eccleſiâ conſuetudo, vt ſerò dormituri ſe Deo hymnis & orationibus commendarent. S. Athanaſius in tractatu de Virginitate : *Siue cubitum vadis ad ſomnum capiendum, ſiue cubitu ſurgis non abſiſtat hymnus Dei à labiis tuis.* S. Ambroſius libr. 3. de Virginibus : *Certe ſolemnes orationes cum gratiarum actione ſunt deferendæ, &c. Cum denique cubitum pergimus.* S. Fructuoſus Epiſcopus cap. 5. Regulæ monachorum. *Tum demum, pergentes ad cubilia, atque in vnum cuncti coëuntes ad perfectionem pacis & reorum abſolutionem cantatis tribus pſalmis iuxta morem cum laude & benedictione ſymbolum Chriſtianæ fidei communi omnes recitent voce, vt fidem ſuam puram coram Domino oſtendentes, ſicut non dubium eſt fieri vel accidere, vt nocturno quiſquam tempore vocetur à corpore, commendatam iam ſuam fidem & expiatam ab omni ſcandalo conſcientiam perferat ante Deum. Poſt deinde adeuntes cubilia ſummo cum ſilentio exhibito greſſuque quieto, nec vllus ſe vel vltra cubiti ſpatium iungens ad alterutrum, vel ſaltem alium reſpicere non audens pergat ad lectulum ſuum : vbi tacitè orationi inſiſtens pſalmoſque recenſens vltimò orationem ſuam quinquageſi-*

Digitized by Google

mi psalmi recitatione consummet. Memoriale quomodo in monasterio conuersandum sit. *Expleto eodem officio* (completorij) *summum silentium custodiatur, & ore & corde fiant orationes secretæ, recordatio peccatorum cum fletu & lacrimis & gemitu seu suspirio, vt vnus alium non noceat. Tunc iterum agant gratias Deo dicẽdo, gratias tibi ago Domine sanctε pater omnipotens, qui me dignatus es in hac die custodire, per tuam sanctam misericordiam concede mihi hanc noctem mundo corde & corpore sic pertransire, qualiter nunc surgens gratum tibi seruitium exsoluere possim. Et cum magnâ cautelâ ambulent in Ecclesia & dormitorio. Et cum ad proprium stratum venerit frater, dum se collocauerit, dicat psalmum, Deus in adiutorium meum intende: & post gloriam dicat versum; pone Domine ori meo custodiam,* &c. *Et sicut sibi mine postulat aperiri à Domino, sic requiescens roget poni ori suo custodiam.* Regula cuiusdam Patris cap. 9. *Ab hora verò completionis, cum oratio ad somnum capiendum datur.* Hinc capiendi sunt loci pœnarum breuium apud S. Basilium art. 15. Εἴτις ἑσπέρας μετὰ τὸ πατὴρ ἡμῶν ἐυρεθῇ ὁμιλῶν, ἀφοριζέσθω. i. si quis vesperi post Pater noster, inueniatur colloquens, excommunicetur. & art. 26. Εἴτις ἑσπέρας μὴ εὐθὺς τῷ Πατὴρ ἡμῶν ἐκλέκτῃ αἰτίας, σταίτω εἰς προσευχὴν ἕως πάντες κοιμηθῶσι. i. si quis vesperi non occurrerit ad Pater noster sine causa, stet in oratione, donec omnes decubuerint; ex quibus liquet solitam recitari orationem dominicam ab illis monachis ante cubitum. Id etiam notum est ex constitutionibus Apostolicis S. Clementis libr. 7. cap. 49. vbi ponitur hæc serotinæ orationis formula. Αἰνεῖτε παῖδες Κύριον, αἰνεῖτε ὄνομα Κυρίου, &c. i. *Laudate pueri Dominum, laudate nomen Domini. Laudamus, te celebramus te, benedicimus te propter magnam gloriam: Domine rex pater Christi agni immaculati, qui tollit peccata mundi: Te decet laus, te decet hymnus, te decet gloria Deum Patrem per Filium in Spiritu sancto in sæcula sæculorum Amen. Nunc dimittis seruum tuum Domine secundum verbum tuum in pace,* &c.

Item eiusdem. Cap. XXXVIII. §. 6.

ACTO autem dominico ingredientes secunda feria, aliis iterùm succedentibus, hi qui egrediuntur, vtensilia in quibus ministrauerint, & vasa consignent, quę tanta sollicitudine curáque custodiant: ne aliquid ex eis imminuatur, aut pereat, vt credant se etiam pro minimis quibusque vasculis tamquam pro sanctis & magnis rebus rationem non solùm homini, sed etiam Domino reddituros; si fortè ex his neglegenter fuerit fractum, aut perdi-

tum. Ita enim ſeptimanarius obſequium ſuum fideliter peragat, ne vnum quidem granum leguminis neglegenter perire deſuis manibus patiatur: quia omnia, quæ in monaſterio fuerint ſemel ingreſſa tanquam ſacro-ſancta, & quaſi iam Deo conſecrata cum ſumma reuerentia Patres noſtri tractare iuſſerunt. Tanta ergo fide vniuerſa debet monachus agere, vt etiam pro deſpectis rebus ac paruis, id eſt, ſi aliquid quod non recte poſitum eſt, competentius conlocauerit, aut tenuem feſtucam de cella ſubmouerit, mercedem ſe Domino recipere tota credulitate confidat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ACTO AVTEM.] Apud Smaragdum legitur: *Peracto*, hæc autem habentur apud Caſſianum capite citato.

NE VNVM QVIDEM GRANVM LEGVMINIS.] Vide eumdem Caſſianum capite 20. eiuſdem libri. Hæc autem attentius conſideret monachus, & recogitet quanto numero habenda ſit vita monaſtica, quàm ſedulo leuiores culpæ ſint declinandæ, quanto ſtudio anima cuſtodienda, ſi tanta eſſe debet vnius grani leguminis cura, de quo ſit Deo etiam rationē redditurus. Lege autem: *Vt ne vnum quidem.* Cap. ſequenti profert exemplum cuiuſdam fratris, qui propter tria lenticulæ grana, quę in terram ceciderant, neglecta, ab oratione ſuſpenſus eſt.

PRO DESPECTIS REBVS.] Quia minima actio ad Dei gloriam facta meritoria eſt: calix aquæ frigidæ ob Chriſtum datus ſuâ mercede non carebit, nec vllus capillus de capite iuſti peribit.

SE DOMINO.] Lege: *Se à Domino*, vt in cod. Vind.

Ex Regula Magiſtri. Cap. XVII. §. 7.

SVPERIVS diximus decadam fratrum ſub ſua cura duos præpoſitos continere. Qui decem fratres in quoquinæ ſeruitio vicibus combinati ſeptenos expleant dies. Et cum in vicibus ſuis vnius decadæ fuerit adimpletum ſeruitium, cōſignatis omnibus à Cellarario vtēſilibus, ſibi alia in exercitatione decada ſuccedat. Qua expleta ſuccedāt ſingillatim per ſingulas ſeptimanas. Singuli tamē ambo præpoſiti

Digitized by Google

coquant cum ſolatio fratris, cuius voluerint, ſui. Et ideo quamuis cum ſolatio cuiuſlibet fratris ſingulos ſeptimanas ſingulas diximus præpoſitos quoquinare; vt cum non ambo in quoquinæ ſimul ſeruitio occupantur, vnus foris cum decadæ ſuæ remaneat fratribus, qui in eis culpas vel vitia diuerſa cuſtodiat: vt & ſi alij fratres ſequeſtrantur in alio laboris opere, tales ſequeſtrentur, qui Dei plus poſſunt præſentiam timere, præoccupato in quoquina prępoſito, cum neglegentiore remanente vaciuo præpoſito: vt & vicibus honorem impleant emendandi, & vicibus humilitatem exerceant ſeruiendi. Ergo ſic omnes explicando decadæ recapitent. Nam vnaquaque decada tali actione ſeptenos expleant dies. Bini fratres à præpoſitis ſuis in quoquinæ ſeruitio per hebdomadam deputentur; quibus à Cellarario omnia quoquinę vaſa intrantibus conſignentur. Et ideo bini fratres, vt inuicem ſe ſuis ſolatiis iubent. Cuius ordinationis in hebdomada talis debet eſſe introitus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SVPERIVS DIXIMVS.] Cap. XI. ſuæ regulæ, quæ autem hic tractantur, habentur in eadem regulâ MS. Codicis Corbeienſis, eodem capite 18.

SINGVLI AVTEM PRÆPOSITI COQVANT.] Non eximit præpoſitos decadum à coquinæ officio: ita tamen vt nunquam duo vnius decadis præpoſiti ſimul coquant, ſed ſigillatim aſſumendo vnum ex ſuæ decadis fratribus in ſolatium: vt vno præpoſito coquinæ munus obeunte, alter remaneat, qui fratrum actiones obſeruet diligenter. & hic eſt ſenſus huius textus.

CVIVS VOLVERINT.] Pro: *quem voluerint*, phraſis Græca, vt ſupra notatum eſt.

QVOQVINARE.] Pro: *Coquinare*. i. coquere. Plautus in Pſeudolo. *An tu coquinatum te ire quoquam poſtulas?*

CVM NEGLEGENTIORE.] Lege: *Cum neglegentioribus*, vt in R. MS. ſenſus eſt cum alij fratres in aliquo opere ſequeſtrantur à præpoſitis, ſoli ij ſequeſtrentur, qui plus poſſunt Dei præſentiam timere: vt cum vnus præpoſitus coquinæ officio fungitur, alter qui ab hoc opere vacat, remaneat cum neglegentioribus fratribus cum eis aliquid operans.

Digitized by Google

VACIVO.] In R. MS. *Vacibo*, b, pro, v, id est, vacante, nempe à culinæ officio.

RECAPITENT.] Id est, iterum incipiant à prima decade.

BINI FRATRES.] Subaudi, deputantur ad coquinam.

IVBENT.] Ita in R. MS. pro: *Iuuent.*

Item eiusdem. Cap. XIX. §. 8.

INTROITVRI fratres in hebdomadam post Primam in oratorio dictam adducantur à præpositis suis ante Abbatem, & fiat de eis maioris suggestio dicens: iube domne Abba vocari vniuersam congregationem & orari pro his fratribus, qui ingrediuntur in hebdomadam coquinę: vt mereantur commendati orationibus vestris diaboli impedimenta non timere, & congregationi Dei omnia sine culpa perficere. Post hęc verba prosternant se illi duo fratres orationi ante Abbatem. Quod & retro omnis congregatio vna cum Abbate facere debet: & postquam se leuauerint omnes, illi duo dicant hunc verbum. *Custodi nos, Domine, vt pupillam oculi: sub vmbra alarum tuarum protege nos.* Postquam verò oratum pro eis ab omnibus fuerit, surgentes supra dicti duo fratres osculentur genua Abbatis, & pacem suis tradant præpositis, vel omni congregationi. Quibus post datam pacem præpositi sui dicant: ite fratres in nomine Domini Iesu Christi: intrate in hebdomadam, & petita benedictione omnia facite, dicentes per exercenda omnia, benedicite: & cum benedictum fuerit quodcumque feceritis, maledictus diabolus impediendi ibi non habeat potestatem. Mox ab eodem die, si ad sextam habent fratres reficere, dicta tertia exeuntes cum congregatione de oratorio hebdomadarij cum Cellarario oculos ad Abbatem inquirentes eum quid iubeat congregationi ad refectionem parari: vt mox inchoantibus coquinam à tertia, paratis omnibus, dicta sexta eant ad mensas. Si verò hora nona erit refectionis præparatio, exiens Abbas interrogetur ab hebdomadariis & Cellarario; & statim post sextam inchoet quoquinare: vt dicta Nona omnes eant

Digitized by Google

eant ad menſam. Quod ſi non fortè occurrerint hebdomadarij excommunicationis pœnam ſuſcipiant: quia laſſatam congregationem vtriſque operibus, id eſt, ieiunij & laboris ſua pigritia cruciauerunt. Excommunicationis verò hæc ſit ſententia. Si ſexta, VII. ſi nona, X. hoc eſt, ſi ad ſextam horam refectionẽ tricatam hebdomadarij offenderint, & non occurrerint, ſingulas quadras panis per ſequentes ſeptem refectiones perdant: ſi nonam tricauerint, item ſingulæ quadræ per ſequentes decem refectiones eis ſubtrahantur. Quæ ſententia excommunicationis tamdiu in damno annonæ excommunicatis permaneat, quamdiu ſatisfactio in ſequenti die promiſſa viſa fuerit emendaſſe. Nam ſi grandis fuerit congregatio, vel aliqui extranei multi ſuperuenerint adiunctis in ſolatio fratribus à prima dicta interrogando Abbatem de refectione, incipiant coquinare: vt hora conſtituta refectioni occurrant. In eadem namque hebdomada ſeruitium ad miſſas omnium ipſi adimpleant. Omnem diligentiam monaſterij ipſi exerceant. Ipſi omnes fratres in hebdomada ipſa diſcalcient adiunctis in ſolatio de decada ſua fratribus, cũ quibus & diſcalcient, & ipſa calciaria faciant, & facto mane ſedentibus ad ordinem fratribus ipſi conſignent ſimul: & in eadem hebdomada munditias monaſterij exerceant, refrigeria lauent, ligna concîdant, aquam facici tradant, ad communionem intrantibus fratribus aquam manibus ipſi miniſtrent. Mappas & ſabana, & facitergia vel res ſordidas fratrum ipſi lauent illis horis in quibus non coquent. Candelas monaſterij à Cellarario factas cotidie ipſi incendant & tutent. Mox enim in hebdomadam, vt diximus, prima die poſt Primam dictam intrauerint, primam dictam intrauerint, primum opus ſeruitij ſui munditias oratorij exhibeant, & mattas oratorij pauimento retendant. Quod in totis ſeptem diebus hebdomadæ ſuæ poſt matutinos dictos opus primum ſeruitij ſui oratorio exhibeant. Cum adſtant verò in ſeptimana ſua, coquinam intrantes ad ſe fratres mox petant eos pro ſe ſecum orare.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INTROITVRI FRATRES.] Hæc videre est in Regula MS. Magistri cod. Corb. eodem cap. 19.

POST PRIMAM.] Dissentit à S. B. qui vult eiusmodi benedictionem seu orationem dari post Matutinos.

ET FIAT DE EIS MAIORIS SVGGESTIO.] Id est, maior seu senior duorum horum præpositorum suggerat Abbati, vt ob Septimanariorum benedictionem vniuersam congregationem arcessat, &c.

CVSTODI NOS, DOMINE.] Dissentit à S. Benedicto.

ET PACEM SVIS TRADANT PRÆPOSITIS.] Id est, suos præpositos osculentur. ET PETITA BENEDICT.] Nihil prisci illi monachi faciebant sine Maioris benedictione ob rationem à Magistro prolatam. Pœnæ breues Monachorum sancto Basilio vulgò ascriptæ. Art. 11. Εἴτις οὐκ ἀίρῃ εὐλογίαν εἰς τὸν ὅρδινον αὐτοῦ γενέσθω ἀπολογίας. i. qui non acceperit benedictionem ad ordinem ministerij sui; careat benedictione. ὅρδινον, est ordo vocabulum Græco-Barbarum. De quo vide Ioannem Meursium in Glossario Græco-Barbaro. Memoriale quomodo in monasterio conuersandum sit. *Cum Dominus Abbas aut certe alius ex senioribus alicui ex fratribus aliquod opus facere præcipit, suscipiat iunior cũ magnâ humilitate iubentis imperiũ: sit auris prompta ad audiendũ, ac si diminitus dicatur, sint pedes directi, manus verò expedita ad faciendum; & humiliatus dicat, benedicite: expleto opere reuertens cum humilitate dicat similiter, benedicite.* S. Isidorus cap. 17. Regulæ inter delinquentes commemorat, *qui ministerium cuiuslibet operis iniunctum sine benedictione susceperit, aut perfecto opere benedictionem minime postulauerit.* Ex quibus vltimis locis patet benedictionem etiam perfecto opere petitam fuisse.

HABENT.] Id est, debent.

OCVLOS AD ABBATEM.] Lege, vt in Regula MS. *Oculos habeant ad Abbatem.* Sup conuersos.

EXCOMMVNICATIONIS PŒNAM SVSCIPIANT.] Hæc non est propriè dicta excommunicatio; quia paulo post eam declarans iubet reum tantummodò aliquot dies vna panis quadra multari.

REFECTIONEM TRICATAM OFFENDERINT.] Id est, non expeditam & non paratam. Nam tricæ, inquit, Nonius cap. 1. sunt impedimenta, & implicationes (& intricare, impedire morari) dictæ quasi tericæ, quòd pullos gallinaceos inuoluant, & impediant capilli pedibus implicati. Vnde & tricari in paruo morari. Glossæ Isidori. *Acinari, tricari, in parvo morari.*

SI NONAM TRICAVERINT.] Ita in R. MS. sed legendum puto, *si ad nonam tricauerint*, i. si ad nonã expedite & opportunè refectionem non parauerint.

Digitized by Google

QVAMDIV.] Id eſt, donec. S. Feiteolus cap. 29. Regulæ. *Vt, quamdiu apropoſita intentione renocentur, & iuxorem mentis manifeſta emendatione deponant, ſecundum arbitrium Abbatis ardua omnino ſubiaceant diſciplinæ.*

REFRIGERIA.] .i. Latrinas. cap. 79. eiuſdem regulæ. *Ipſe ſibi cuſtodes excitet, cum clauem requirit; quo preſente incipiat adignotum refrigerium foras exire.*

AD COMMVNIONEM INTRANTIBVS.] Vide ſupra de hac re notata capite 32. § 7.

MAPPAS.] Mappa eſt linteum tergẽdis manibus aptum, Gallice *ſerviette*. Aimoinus lib. 4. de geſtis Francorum cap. 2. *Auſtregeſillus quoque Bituricenſis Archiepiſcopus ſub rege Guntranno diu quoque in palatio commoratus mappam ei ad tergendas præbere conſueuerat manus.* Meminit Martialis lib. 12. Epigram. 29.

Attulerat mappam nemo, dum furta timentur.
Mantile à menſa ſurripit Hermogenes.

Vbi mappa à mantili diſtinguitur. Nam mappa eſt qua manus terguntur, quam quiſque conuiua afferebat: At mantile quod menſæ ſternitur: & Martialis quidem tempore. Nam Varronis ætate mantile dicebatur, quo manus terguntur, vt ipſe Varro docet lib. 5. de lingua Latinâ. *Mantelium, quaſi manuterium.* A Mappa Mapparius, qui mappam tergendis manibus porrigit Acta S. Auſtregeſilli: *Et erat ſanè regi gratiſſimus, eique manus abluenti offerebat linteum, quo eas extergeret: quò factum eſt, vt eum mapparium id temporis vocitarent.* Dicebatur etiam Mapparius ſiue μαππάριος is, qui mappam in circum mittebat ſignum aurigis, quo viſo è carceribus erumperent: vide Gloſſarium Græcobarbarum Ioan Meurſij. Mappa vox eſt Punica à Romanis vſurpata, vt docet Fabius lib. 1. inſtit. cap. 5. *Et mappam quoque vſitatum Circo nomen Poëni ſibivendicant.*

TVTENT.] .i. extinguant. Vide ſupra.

SABANA.] Vide ſuperius annotata.

CANDELAS.] Hoc vocabulo vtitur Athenæus lib. 13. ſub finem. De quo hæc habet Suidas Καιδέλα παρὰ τὸ καίειν δᾶλα. i. Candela dicta quod clarum lumen ſuppeditat, dum vritur. Sed merum putum latinum, à candeo deducendum. Candelæ ſunt lampades vt videre eſt in dialogis Zachariæ Papæ, vbi lampades paſſim κανδήλας vertit.

MATTAS.] Quæ ſubſternuntur monachis pſallentibus, de quibus infrà.

RETENDANT.] .i. iterum tendant, quia abſtulerant eas, vt pauimentum oratorij verrerent.

INTRANTES AD SE FRATRES.] In R. MS. Hæc vocabula, *ad ſe*, deſiderantur. Senſus eſt: ſi qui fratres in coquinam ad hebdomadarios intrent, mox hebdomadarij petant ab eis, vt ſecum pro ſe orent.

Digitized by Google

Item eiusdem, ex Cap. XXIII. §. 9.

HEBDOMADARII cum seruitium mensarum exercent, si fortè ad ministrandum omnibus non occurrerint, insinuent hoc ipsum suis præpositis: à quibus ordinatus de eadem decada vnus frater in eorum solatio adiungatur. Quotiesque hebdomadarij in seruitio mensarũ neglegenter mensis deseruiunt, alia die hora refectionis leuet se Abbas, & cum vno de præpositis aut duobus, si grandis fuerit congregatio, ipsi faciant, seruitium ad omnes mensas: vt & doceat eos quomodo faciant, quod non possunt implere: & agnoscentes omnes fratres erubescant in communi natura hominum vel pari seruitio Dei æqualem non mereri diuinæ sapientiæ gratiam cum vtilibus fratribus inuenire.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HEBDOMADARII.] Hæc habentur in Reg. MS. Magistri cod. Corb. in fine eiusdem capitis 23.

NON OCCVRRERINT.] Id est, non potuerint occurrere. In R. MS. legitur, *non occurrunt.*

INCOMMVNICATVRA.] i. in eadem societate.

VTILIBVS.] .i. bonis, piis. S. B. cap. 7. *dicat semper vtilis frater.* Ita enim legendum ibi animaduersum est.

Ex Regula cuiusdam. Cap. XII. §. 10.

COCI verò per hebdomadas cocinent: vnaquaque hebdomada tres, vel amplius, si necesse fuerit, ad quoquinandum deputentur: ne impositus sine discretione labor vndemercedem mercari debuit, inde murmurij fructum reportet. Ingredientes autem pro se orari rogent omnem cœtum fratrum, orantes in oratione dicant; *Adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram*: &

Psa. 123
Psal. 78.

adiuua nos Deus ſalutaris noſter. Exeuntes verò lauent omniũ fratrum pedes, & omnia vaſa, quæ ad neceſſarium vſum habuerunt lauata præpoſitis repræſentent: ſimiliter pro ſe orari rogent: & hunc verſum in oratione dicant: *Quoniam tu Domine adiuuiſti me, & conſolatus es me.* Propter ſingulas neglegentias tam coci, quam cellararij XXV. palmarum percuſſionibus cotidianis diebus emendentur: ne minimas parui pendentes culpas, in maioribus procliuiores reperiantur. *Pſ.* 85.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

COCINENT.] Aliàs, *coquinent*, i. coquant.

ADIVTOIVM NOSTRVM.] Hac in re non conuenit cum S. Benedicto.

PRÆPOSITIS.] Qui tamen eadem vaſa Cellerario conſignent.

PRO SE ORARI ROGENT.] Completâ hebdomadâ.

QVONIAM TV DOMINE ADIVVISTI ME.] Videntur hæc verba hæc verba ex R. S. B. deſiderari, *Benedictus es Domine Deus*, iſtis præponenda.

Ex Regula Sancti Cæſarij Epiſcopi.
Cap. XII. §. *II.*

QVI coquunt, ſinguli illis meri pro labore addantur. In omni miniſterio corporali tam in coquina, vel quicquid cotidianus exigit vſus, vicibus ſibi, excepto Patre, vel præpoſito, ſuccedere debent.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI COQVVNT.] Hæc videre eſt in Regula S. Cæſarij excuſa, quæ eſt ſanctimonialium eodem capite. 12. vbi legitur, *coquent.*

SINGVLI ILLIS MERI.] Ita in Cod. Vind. In Regulâ excuſa habetur, *Singulæ illis merito pro labore addantur*, Sed locus corruptus, nullumq; ſenſum efficit. Itaque ex hoc cõcordiæ codice reſtituẽdus. Senſus ergo eſt, vt qui, vel quę coquunt ſingulos meros ad leuandum labo-

Digitized by Google

Euangelico: *Vni de iis fratribus meis minimis.*

SVPER FLVITATE SVA.] Petendo irrationabilia.

FRATRES SVOS SERVIENTES SIBI.] Si monachi sanis fratribus seruiunt, æquum est etiam, vt ægrotis: & si maxima caritas & merces acquiritur ab iis, qui sani, seruiunt, quantâ mercede cumulabuntur ij, qui ægrotos fouent. Quantâ sollicitudine & cura suam operam circa infirmos fratres contulerit S. Dositheus, eius acta testantur. Qui toto quinquennio, quo in monasterio vixit, infirmis in nosocomio ministrauit. Singulos quosque humili suo obsequio refocillabat, lectos concinnè & commode sternebat, omnia mundè, purèque agebat. Si casu aliquid ex negligentia omisisset, aut subiratus verbum aliquod protulisset, statim dimissis omnibus cellulam ingressus in lacrimas erumpebat.

SIT CELLA.] Idem instituit S. Eugendus Abbas, vt in eius actis
Ioan. 1. apud Surium habetur. *Verum etiam propter laborem infirmitatis, donec sanitas supperetet, præstitit sequestratim reficere vel manere.* Cella hoc loco est cubiculum. Est & cella locus in quo necessaria reponuntur. Varrò lib. 4. de lingua Latinâ: *Vbi condituum esse volebant, à celando cellam appellabant.* Locus in templo, vbi sedes Dei erat. Idem Varrò eodem libro: *Et ideo in ædibus sacris ante cellam, vbi sedes Dei sunt, Græci dicunt πρόδομον.* Et lib. 5. *Hinc etiam amplius dicunt eloqui & reloqui in fanis Sabinis, è cella Dei qui loquuntur.* Nomen postea ad claustra monachorum translatum significat angustum monachi cubiculum, vt sæpe occurrit in hoc libro, & apud Cassianum, Dorotheum, Palladium. Moschum & cæteros, qui de re ascetica scripserunt. Diminutiuum Cellula. Vnde & Cellulani monachi à S. Sidonio Apollinare appellati sunt lib. 9. epist. 3. vbi celebre monasterium Lerinense nominat: *Senatum Lerinensium Cellulanorum.* Sumitur etiam Cella pro monasterio. S. Gregorius lib. 1. epist. 54. *Festiuitatibus sanctorum desiderabiliter insistentes præsentis præceptionis nostræ paginam ad experientiam tuam necesse duximus dirigendam: indicantes ei oratorium beatæ Mariæ, quod nuper in cella fratrum ædificatum est, vbi Marinianus Abbas præesse cognoscitur.* Idem lib. 6. Epist. 10. *Si ergo, qui vos ex ordine sequitur, talis est, vt circa cellæ ordinationem fratrúmque custodiam,* &c. Hinc capiendus locus lib. 2. dial. cap. 23. *Cui ille respondit, quid est, quod loqueris soror? manere extra cellam nullatenus possum.* Cella enim ibi sumitur pro monasterio, alioqui falsum dixisset S. Benedictus; nam poterat in oratorio pernoctare, aut in dormitorio fratrum iacere. Sumitur etiam pro paruo monasterio, quod subest alicui maiori monasterio, & vulgò dicitur prioratus seu præpositura. Lupus Abbas Ferrariensis epist. 11. *Cellam S. Iudoci, quam magnus Carolus Alcuino, &c.* 1. Addit. Capitul. Iud. Imp. tit. 44. *Vt Abbatibus liceat habere cellas in quibus aut monachi sint aut Canonici. Et Abbas prouideat, ne minus de monachis sibi habitare permittat, quam sex,* Hoc Vocabulum Græci Patres vsurparunt, Sanctus Basilius, Palladius, Dorotheus & alij apud quos

legitur

legitur: κλλν & κελλίον: Meminit Moschopulus in schedis Κελλίον κοινῶς, παρὰ Ἀττικοῖς δωμάτιον. i. communiter, apud Atticos domuncula.

SVPER SE.] Ita Codices S. Germ. S. Faronis & Victorini & Vind. cum Kerone, Smaragdo & editione Colonienſi. Sanctus verò Dunſtanus, & vulgatæ editiones legunt: *Per ſe*, vnus Turrecremata: *Deſuper.* Sed ſiue: *Per ſe*, ſiue: *Super ſe*, legatur, nihil aliud eſt quàm ſeorſum & ſeparatim: ita vt non iaceant ægroti in communi fratrum cellâ, quam dormitorium appellant, ſed in altera.

ET SERVITOR.] Per ſeruitorem intelligit aliquem monachum qui ægrotis ſeruiat, Nam ſupra dixit: *Et non ſuperfluitate ſuâ contriſtent fratres ſuos ſeruientes ſibi*, & in fine capitis: *Cura autem maxima ſit Abbati, ne à Cellerariis & ſeruitoribus negligantur infirmi: quia id ipſum reſpicit, quicquid à diſcipulis delinquitur.* Nam paſſim in Regula monachi diſcipuli appellantur, cap. 2. *Memor ſit ſemper Abbas, quia doctrinæ ſuæ & diſcipulorum obedientia vtrarumque rerum in tremendo iudicio Dei facienda erit diſcuſſio.* & paulo poſt: *Et capacibus diſcipulis mandata Domini verbis proponat.*

TIMENS DEVM.] Idem ſtatuit S. Cæſarius in Regula ſanctimon. cap. 30. *Ægrotantium cura, ſiue aliqua imbecillitate laborantium vni ſatis fideli & compuncta debet iniungi, quæ de Cellario petat quodcumque opus eſſe proſpexerit: & talis eligi debet, qua & monaſterialem rigorem cuſtodiat, & infirmis cum pietate deſeruiat.*

BALNEARVM VSVS.] Additio 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 7. *Balnearum vſus in arbitrio Prioris conſiſtat.* Intelligitur autem de balneis tam artificioſis, quàm naturalibus: tam de publicis, quàm domeſticis: quæ quidem ad ſanitatem conducant, non ad voluptatem.

SANIS AVTEM, &c. TARDIVS CONCEDATVR.] Tardius i. ratius. Hanc enim balnearum voluptatem, tamquam veneris irritamentum, carnis titillationem atque eneruationem ſancti Patres abhorruerunt. S. Hieronymus in Epiſtola ad Ruſticum: *Balnearum fomenta non quærat, qui calorem corporis ieiuniorum cupit frigore extinguere.* Sanctus Athanaſius libr. de Virginitate, balnearum vſu virgini interdicit, dum ſana erit. Eundem prohibet S. Florentinæ ſorori S. Leander lib. de inſtitutione Virginum cap. 10. *Balneo non proſtudio vel nitore vtaris corporis, ſed tantùm pro remedio ſalutis. Viere, inquam, lauacro quando poſcit infirmitas; non, quando ſuaſerit voluntas. Quod enim neceſſe non eſt, ſi egeris, peccabis. Scriptum eſt enim & carnis curam ne feceritis in deſideriis. Cura carnis veniens ex concupiſcentia habetur in vitio; non ea, quæ ſalutis recuperandæ conuenit, quamobrem non te illiciat lauare ſæpius carnis voluntas, ſed infirmitatis imperet neceſſitas: caret omni culpâ, ſi quod neceſſe eſt, egeris.* S. Theodericus Abbas monaſterij S. Huberti, numquam balneis vti voluit, vel ægrotus: dicebat enim illam carnem non indigere lauatione, quæ putredo & vermibus cibus paulo poſt debebat eſſe. S. Epiphanius Epiſcopus Ticinenſis, balneis non vtebatur: *Nenitorem animæ,* *Alia eius* MSS.

Digitized by Google

& interioris hominis fortitudinem balnea magis ſordibus amica confringerent, inquit S. Ennodius Epiſcopus Ticinenſis in eius vita. S. Georgius monachus Bethlehemiticus, martyr in Hiſpaniâ ſub perſecutione Arabica: *A die quâ monaſterium petiit, & cohortibus monachorum aſcitus eſt, vſque ad coronam martyrij ſui (vt ipſe nobis ſecretius retulit) nec lotus aqua, nec balneis vſus eſt*, inquit S. Eulogius libr. 2. cap. 10.

SED ET CARNIVM ESVS.] Idem ſtatuit S. Cæſarius in Recapitulatione cap. 17. *Pulli verò pro infirmis præbeantur, nam in congregatione numquam miniſtrentur. Carnes verò à nulla vnquam penitus in cibo ſumantur: ſi forte aliqua in deſperatâ infirmitate fuerit, iubente prouidente Abbatiſſâ accipiat.*

INFIRMIS OMNINO DEBILIBVS.] Codex S. Faronis, Vind. Smaragdus, S. Dunſtanus, Turrecremata, editio Colonienſis legunt: *Infirmis omnino debilibuſque*, editio Colinæi: *Infirmis, omninoque debilibus.* Optima lectio: nam cap. 39. ait: *Præter omnino debiles & ægrotos.*

A CARNIBVS MORE SOLITO OMNES ABSTINEANT.] Tam quadrupedum, quam volatilium, quia idem prohibet ſanis quod indulſit ægrotis, nempe eſum carnium, nec ſolum quadrupedum, ſed etiam volatilium, quas nunquam prohibuit ægrotis, quia hoc abſurdum prorſus fuiſſet.

NE A CELLARARIIS ET SERVITORIBVS, &c.] S. Gæſ. c. 40. Reg. ſanctimonialium. *Cellararia verò & ea, quæ infirmis ſeruitura eſt, ſuper omnem ſollicitudinem cura illis & diligentia infirmarum coram Deo & Angelis eius denuntietur.*

Ex Regula Sancti Pachomij. Cap. XL.

§. 2.

QVOD ſi obtenditur infirmitas, præpoſitus domus perget ad miniſtros ægrotantium, & ab eis, quæ neceſſaria ſunt, accipiet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI OBTENDITVR, &c.] Habetur art. 18. Reg. ſancti Pachomij.

PRÆPOSITVS DOMVS.] In quâ reſidet ille frater ægrotus: nam, vt ſæpius dictum eſt, monachi S. Pachomij in plures domos, ſeu ordines diuiſi erant ſub ſingulis præpoſitis.

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. XLI. §. 3.

SI de ipsis ministris aliquis languerit, non habebit licentiam introeundi in quoquinam vel Cellarium, & sibi aliquid auferendi: sed cæteri ministri id quod ei necessarium viderint, dabunt. Nec permittatur quoquere sibi, quod desiderauerit: sed præpositi domorum, quæ necessaria viderint ei, ab aliis ministris accipient. *Ant. 191 R. ed.*

Item eiusdem. Cap. XLII. §. 4.

NEC poterit languidus ingredi cellam vescentium, & comedere quod desiderat: nisi à ministro, qui huic rei præpositus est, ducatur ad vescendum. Non ei licebit de his, quæ acceperit in loco ægrotantium ferre ad cellam suam: nec pomum quidem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEC POTERIT LANGVIDVS.] Habetur in Regulâ S. Pachomij art. 20.

CELLAM VESCENTIVM.] Id est, commune refectorium fratrum.

FERRE AD CELLAM] Iuxta id quod in eadem Reg. cautum est art. 42. *Nullus in cellâ suâ reponat aliquid ad vescendum, absque, his, quæ à dispensatore acceperit.*

Item eiusdem. Cap. XVI. §. 5.

SI aliquis eorum, qui peregre mittuntur, in itinere, vel in naui ægrotauerit, & habuerit necessitatem siuè desiderium comedendi liquamen de piscibus, vel aliarum rerum, quæ in monasterio comedere consueuerunt, non

Digitized by Google

manducabit cum fratribus cæteris, ſed ſeparatim ei dabitur à miniſtris ad omnem abundantiam; ne in vllo languidus contriſtetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI ALIQVIS EORVM.] Reperire eſt in Regulâ S. Pachomij capite 23.

VEL IN NAVI.] Ita in cod. Vind. Malè in Regulâ excusâ legitur: *Vel in viâ*, nam antea dixit: *In itinere*: ac proinde ſuperfluum ſubiungere: *Vel in viâ*. Quod autem noſtræ Concordiæ lectio recta ſit, patet ex eadem Regula, in qua fit mentio nauis & nauigationis, vt art. 49. *Si quis ambulauerit in via, vel nauigauerit*, art. 66. *In nauibus ſimilis diſciplina eſt. Nemo à terra ſolnat nauigij funiculum abſque iuſſione Patris. In interiore parte nauis, cæteris fratribus ſuper tranſtra & tabulata quieſcentibus, nullus dormiat*, & paulo poſt. *Vaſa infirmiora cum eis non nauigabunt*. Accedit quod S. Pachomij monaſterium ſitum erat in inſulâ Nili Tabenna, in Thebaïde, vt dictum eſt.

LIQVAMEN DE PISCIBVS.] De hac re infra.

COMEDERE CONSVEVERVNT.] Lege, vt in Regulâ S. Pachomij: *Comedere non conſueuerunt*. Non enim Pachomiani illi monachi comedebant liquamen, & multa alia, quæ delitioſa erant. Vnde art. 32. dicitur: *Nec veſcentur, niſi iis, quæ edere in monaſterio conſueuerunt*. Soli autem ægroti edere liquamen, & vinum bibere permittebantur, vt videre eſt cap. 22. eiuſdem regulæ. *Vinum & liquamen abſque loco ægrotantium nullus attingat.*

Item eiuſdem. Cap. XLVII. §. 6.

ÆGROTANTEM abſque conceſſione Maioris nullus audeat viſitare: nec propinquus quidem atque germanus ſine imperio præpoſiti domus miniſtrandi habebunt poteſtatem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ÆGROTANTEM.] Inuenitur in Regula S. Pachomij artic. 24. Optima ſane inſtitutio. Nam in cellâ infirmorum, dum ægrotorum

Digitized by Google

recreatio prætexitur, vsu venire solet multa otiosa & scurrilia verba insulsè effutiri.

Item eiusdem. Cap. CXXIX. §. 7.

QVI est infirmus in funere, habebit ministrum, vt eum sustentet. Et omnino ad quemcumque locum missi fuerint fratres, habebunt de hebdomadariis, qui ægrotantibus seruiant, si forte in itinere, vel agro languor obrepserit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI INFIRMVS EST, &c.] Hic articulus non extat in R. exc. S. Pachomij.

IN FVNERE] Lege: *In itinere*, vt sequentia satis indicant.

HABEBIT MINISTRVM.] Optima institutio, vt fratri laboranti in ipso itinere non desint solatia. Hinc capienda sunt illa verba regulæ S. Pachomij art. 23. Et *dabitur ei à ministris ad omnem abundantiam; vt in nullo frater languidus contristetur.* Ibi enim agitur de ægrotantibus in itinere: ita vt ministri hoc loco sint illi hebdomadarij, qui ægrotantibus in itinere seruire debeant, iuxta hunc nostræ Concordiæ textum.

Ex Regula S. Fructuosi. Cap. X. §. 8.

ÆGROTI omni miseratione & compassione fouendi sunt: eorum languores congruo releuandi sunt ministerio. Tales tamen sunt eis ministri deligendi, qui & pulmenta strenuè præparent, & deuoto eis ministerio obsecundent, & de his, quæ illis residua sunt, neque fraudem faciant, neque occultè comestione se inlicita polluant. *In reg. Cruff. eod. cap.*

Digitized by Google

Ex Regula S. Basilij. Cap. XXXVII. §. 9.

INT. QVALI affectu debemus infirmis fratribus ministrare? RESP. Sicut ipsi Domino offerentes obsequium; qui
Mat. 25 dixit: *Quia cum fecistis uni ex minimis istis fratribus meu, mihi fecistis.* Expedit autem ad conseruandum huiusmodi affectum in obsequiis, vt & hi, qui obsequia à nobis suscipiunt, tales sint, quibus meritò deferri obsequium debeat. Et ideo oportet eos, qui præsunt, curam gerere, & ne hi, quibus ministratur, tales sint, qui carni indulgeant, & ventri, sed potius in amore Dei, & Christi eius, probabiles inueniantur, & per patientiam suam ac vitæ meritum fratrum mereantur obsequia, vt habeantur ad gloriam Christi, & obprobrium diaboli, sicut & sanctus Iob.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVALI AFFECTV.] Extat apud S. Basilium interrog. 160. Regul. breu. & apud Rufinum cap. 30.

INFIRMIS.] Ita apud Rufinum, non extat in textu Græco.

QVIA CVM.] Ita apud Rufinum & Smaragdum, at in textu Euangelij: *Quamdiu.* In textu Græco ἐφ ὅσον. i. quamdiu. S. Benedictus habet: *Quod.*

QVIBVS MERITÒ DEFERRI OBSEQVIVM DEBEAT.] Ita apud Rufinum & Smaragdum. Quæ tamen verba desiderari videntur in textu Græco.

Ex eadem Regula. Cap. XXXVII. §. 10.

INT. Sequ. inter. Ruf. cap. eod. CVM qualihumilitate debet quis suscipere à fratribus obsequium? RESP. Sicut seruus à domino, & sicut ostendit Petrus Apostolus, cum ei Dominus ministraret.

Digitized by Google

In quo ſimul etiam periculum eorum oſtendit, qui nolunt recipere obſequia fratrum.

Ex Regula S. Iſidori. Cap. XXII. §. II.

CVRA infirmorum ſano, ſanctæque conuerſationis viro committenda eſt, qui pro eis ſollicitudinem ferre poſſit, magnáque cum induſtria pręſtò faciat, quicquid imbecillitas expoſtulat. Ipſe autem ſic ægrotis deſeruiat, vt de ſumptibus eorum veſci non pręſumat. Ægrotis delicatiora præbenda ſunt alimenta, quouſque ad incolumitatem perueniant: poſtquam autem ſalutem recepe-rint, ad vſum priſtinum reuertantur. Infirmi pro quo delicatius aluntur, fortiores inde nequaquam ſcandalizentur. Qui enim ſani ſunt infirmos tolerare debent: qui autem infirmi ſunt ſanos & laborantes anteponendos ſibi non dubitent. Nullam oportet vel veram corporis infirmitatem tacere, vel falſam prætendere; ſed qui poſſunt gratias Deo agant, & operentur: qui verò non poſſunt, manifeſtent ſuos languores & leuius humaniuſque tractentur. Sub prætextu infirmitatis nihil peculiare habendum; ne lateat libido cupiditatis ſub languoris ſpecie. Lauacra nulli monacho adeunda ſtudio lauandi corporis, niſi tantummodo pro neceſſitate languoris. Nec differendum eſt propter medelam, ſi expedit: nec murmurandum eſt: quia non fit pro appetitu voluptatis, ſed pro remedio tantùm ſalutis.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVRA INFIRMORVM.] Reperitur in Regula S. Iſidori excuſa cap. 21.

VT DE SVMPTIBVS EORVM.] Ita docet S. Fructuoſus cap. 10. *Et de his, quæ illis reſidua ſunt, neque fraudem faciant, neque occulte ſe illicita comeſtione polluant*, recte. Cauendum eſt enim infirmorum miniſtris, ne, dum ægrotis, ſimul etiam gulæ illecebris ſeruiant: & dum circa alieni corporis ſanitatem occupantur, animæ ſuæ ſalutem negligant.

Digitized by Google

Quibus S. Doſitheum imitandum propono, qui cum infirmis ſeruiret, lautiores cibos eorum ne primoribus quidem labris deguſtabat, ſed viles tantùm reliquias, vt piſculorum capita, iocinora, & inſipida quædam exta comedebat, quemadmodum in eius actis narrat Sanctus Dorotheus.

PRO NECESSITATE LANGVORIS.] In R. S. Iſidori excusâ legitur: *Propter neceſſitatem languoris*: additurque, *& nocturnam pollutionem*, quæ vltima verba hic deſiderantur, omiſſa forſan ex induſtria.

NEC MVRMVRANDVM.] In regula S. Iſidori excuſa additur: *Si fiat.*

Ex Regula S. Auguſtini. Cap. XIII. §. 12.

QVI infirmi ſunt ex priſtina conſuetudine, ſi aliter tractantur in victu, non debet aliis moleſtum eſſe, nec iniuſtum videri, quos facit alia conſuetudo fortiores. Nec illos feliciores putent, quia ſumunt, quod non ſumunt ipſi: ſed ſibi potius gratulentur, quia valent, quod non valent illi.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI INFIRMI.] Hæc videre eſt in Regula S. Auguſtini eodem cap. 14. & in epiſt. 109.

EX PRISTINA CONSVETVDINE.] Delicatius viuendi.

ALIA CONSVETVDO.] Duriter & parce viuendi, apud Smaragdum legitur: *Aliqua.*

Item eiuſdem. Cap. XVI. §. 13.

SANE quemadmodum ægrotantes neceſſe habent minus accipere, ne grauentur: ita expoſita ægritudine ſic tractandi ſunt, vt citius recreentur: etiam hi qui de humillima ſæculi paupertate venerunt: tamquam hoc illis contulerit recentior ægritudo, quod diuitibus anterior conſuetudo.

NOTÆ

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SANE QVEMADMODVM, &c.] Hæc habentur in R. S. Auguſtini excusâ eodem cap. 16.

MINVS ACCIPERE.] Supp. *Cibi.* Id docent omnes medici. Quod tamen penſandum eſt iuxta morbi intenſionem & remiſſionem, & vires ægroti. Cum morbus in ſuo vigore conſtiterit, tenuiſſimâ diætâ, ſeu victu vtendum eſt, vt docet Hippocrates libr. 1. Aphoriſmo 8. In morbis etiam peracutis, quæ cito veniunt ad ſuum ſtatum, celerriméque ſuam abſoluunt hiſtoriam, quàm tenuiſſimâ diætâ vtendum eſt, vt docet Hippocrates eiuſdem libr. Aphor. 7. Hinc capienda ſunt hæc verba Cornelij Celſi libr. 2. cap. 16. *Initia morborum primùm famem ſitimque deſiderant.* Nam in diuturnioribus morbis, ſi ſub eorum initium quam tenuiſſima diæta præſcribitur, cum ad ſuũ vigorẽ efflorũerint, vbi quàm tenuiſſimo victu vtendum eſt, vires ægroto ad ſanitatem recuperandam non ſuppetent, iuxta Hippocratem libr. 1. Aphor. 10. Quâ in re conſilio petiſſimi medici ſtare debet ægrotus. *Neque vlla res magis adiuuat laborantem, quàm tempeſtiua abſtinentia*, inquit Celſus eodem capite. Et ægrotus ſanitatis recuperandæ ſtudioſus non debet animo ſuo obſequi: *Cui vehementer nocet, quoties in eius quod aſſumitur, vel tempore, vel modo, vel genere peccatur*, inquit Celſus capite citato.

EXPOSITA.] Id eſt, depoſitâ. De quo vocabulo infrà.

SIC TRACTANDI SVNT, &c.] Si modò lentè & pedetentim recreantur, maximè ſi ex morbo diuturno corpus extenuatum ſit; iuxta illud Cornelij Celſi libr. 1. cap. 3. *Neque verò ex multa fame nimia ſatietas, neque ex nimia ſatietate fames idonea eſt.* Ex doctrinâ Hippocratis lib. 2. Aphor. 7. τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λελυμένα σώματα πολλῷ ἐπιτρεπτέον δεῖ. i. longo tempore extenuata corpora lentè reficere oportet. Quo enim diutius vacauit pars nutritioni dicata à ſuo officio, eo difficilius ad illud redit. Quæ verò breui extenuata ſunt, celeriter refici poterunt, vt docet idem eodem Aphoriſmo. ſeruata tamen moderatione debita. Nam ſubitaria cibi ſatietas admodum periculoſa eſt ab inedia.

Idem ipſius. Cap. XVII. §. 14.

SED cum vires priſtinas reparauerint, redeant ad feliciorem conſuetudinem ſuam, quę famulos Dei tantò amplius decet, quantò minus indigent: ne cibi eos teneat voluptas iam vegetos, quos neceſſitas leuauerat infirmos.

Digitized by Google

Illi se æstiment ditiores, qui in superanda parcitate fuerint fortiores. Melius minus est enim minus egere, quam plus agere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SED CVM VIRES PRISTINAS, &c.] Hæc reperiuntur in Epist. S. Augustini 109. & in regula excusa eodem cap. 17.

NE CIBI EOS TENEAT VOLVPTAS.] Ita in cod. Corb. & in R. excusa. Smaragdus legit: *Nec eos ibi teneat voluptas.* In Epist. *nec eas ibi teneat voluptas.* Sed prior lectio potior est, quam etiam agnoscit codex Vind.

IAM VEGETOS.] Ita in cod. Corb. in Epistola *iam vegetas.* In Regula excusâ & apud Smaragdum legitur, *iam vegetatos.* Rectius.

ILLI SE EXISTIMENT.] Ita in Cod. Corb. recte nam in epist. ad Sanctimoniales legitur, *illæ.* Smaragdus legit, *illos æstiment.* In Regulâ excusâ *illos existimet*, non ita rectè.

QVAM PLVS AGERE.] Lege, *quàm plus habere.* Ita in cod. Vind. & Corb. In Regulâ excusâ, in Epistolâ, & apud Smaragdum.

Item eiusdem. Cap XXIX. §. 16.

LAVACRVM etiam corporum, ciuius infirmitatis necessitas cogit, minimè denegetur: sed fiat sine murmurio de consilio medicinæ: ita vt etiam si nolit, iubente præposito faciat, quod faciendum est pro salute. Si autem ipse velit, & fortè non expedit, suæ cupiditati non obaudiat. Aliquando enim, etiam si noceat, prodesse creditur, quod delectat. Denique si latens est dolor in corpore, famulo Dei dicenti, quod sibi doleat, sine dubitatione credatur. Sed tamen vtrum sanando illi dolori, quod delectat, expediat, si non est certum, medicus consulatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

LAVACRVM.] Habetur in Regula edita S. Augustini cap. 31 Apud Smaragdum legitur, *lauacrum infirmis.*

Digitized by Google

ETIAM CORPORVM.] Ita in Cod. MS. Corb. & in epistola D. Aug. in Regula excusa, *etiam corpori.*

CVIVS INFIRMITATIS NECESSITAS.] Ita in MSS. Vind. & Corb. Ita etiam in epistola. In qua tamen post τὸ, *cuius*, legitur, *autem*: quia ibi incipit noua periodus ob quædam verba, quæ τὸ, *cuius*, præcedant, quæ neque hic, neque in Regula S. Augustini extant. In Regulâ excusa legitur, *cum infirmitatis*, &c. Rectè. Apud Smaragdum, *si necessitas.*

DE CONSILIO MEDICINÆ.] Ita in Cod. Corb. & in R. excusa sed in epistola habetur, *De consilio medici.*

NON OBAVDIAT.] In epistolâ, & in Regula edita & apud Smaragdum legitur, *non obediatur.* In MS. Cod. Corb. *non obediat.*

Item eiusdem. Cap. XXX. §. 17.

NEQVE eant ad balneas, siue quocumque necesse ire fuerit, minus quàm duo vel tres. Nec ille, qui habet aliquo eundi necessitatem, cum quibus ipse voluerit; sed cum quibus præpositus iusserit, ire debebit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEQVE.] Hæc habentur eodem cap. 30. Regulæ excusæ, vbi legitur, *nec*, quemadmodum & in epistola.

MINVS QVAM DVO VEL TRES.] Ita in R. MS. & excusa. In epistolâ verò, *minus quàm tres.* Notanda antiqua institutio, vt numquam monachus sine socio foras progrediatur. Regula cuiusdam Patris, quæ S. Augustini nomine circumfertur cap. 3. *si opus fuerit ad aliquam necessitatem mitti, duo eant.* S. Isidorus cap. 23. Regulæ: *Sed dum pro necessitate aliquâ monasterij diriguntur, duo fratres spirituales ac probatissimi eliguntur.* Additio. 1 Ludouici Imp. tit. 15. *Vt soli, & sine alio fratre in via non dirigantur.* S Pachomius in Regula cap. 11. *Si fuerit nuntiatum quod de propinquis quis agrotet, ianitor primus nuntiabit Patri monasterij, & ille accitum interrogabit præpositum domus. Videbunt virum, cuius fides & disciplina probata sit, & mittent cum eo, vt visitent agrotantem.* Recta institutio; vt custodiatur, qui forte leuis esset, à sapiente. Quamobrem S. Isidorus loco citato non vult iuniores fratres & recens conuersos foras progredi: ne forte citius non satis altè defixa auolet deuotio. *Ne infirma ætas*, inquit, *carnis desiderio pollnatur, aut rudis conuersatio ad sæculi desiderium reuertatur.*

Digitized by Google

' NEC ILLE, QVI HABET, &c.] Præclara sanè institutio & tanto patre digna, quâ occurritur peculiari inter monachos familiaritati, quâ nihil peius vita vnquam monastica tulit. Sed de hac re infrà.

Item eiusdem. Cap. XXXI. §. 17.

ÆGROTANTIVM cura, siue post ægritudinem reficiendorum, siue aliqua imbecillitate etiam sine febribus laborantium, vni alicui debet iniungi: vt ipse de Cellarario petat quod cuique opus esse perspexerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ÆGROTANTIVM CVRA, &c.] Habetur in Regula excusa S. Augustini cap. 33.

ETIAM SINE FEBRIBVS.] Recta lectio. Nam sensus est, vt ægrotantium cura, siue eorum qui post ægritudinem reficiendi sunt, siue eorum qui aliqua imbecillitate seu morbo laborant, etsi nullo febris ardore decoquantur, alicui detur. Et hæc lectio habetur in cod. Vind. etsi à correctore appareat scriptum, *siue*, cum antea esset, *sine*. At in Regula excusa legitur, *siue aliqua imbecillitate, siue etiam febribus laborantium*. In Epistola vero: *siue aliquâ imbecillitate etiam; siue febribus laborantium*. Sed vterq; locus corruptus est, & ex nostris codicibus MSS. castigandus. Nam cum febris sit imbecillitas, quorsum repetitur, *siue etiam febribus laborantium*?

DE CELLARARIO.] Lege de Cellario. Ita in MSS. cod. Corb. & Vind. in Regula excusa, in epistola, atque etiam Regulâ S. Cæsarij excusa capite 30. & hoc capite Concordiæ citata.

Ex Regula Sancti Aureliani Cap. LII. §. 18.

INFIRMIS verò ita obtemperandum est, vt si sancto Abbati iustum visum fuerit, etiam cellariolum suum in communi, & quoquinam sequestratam habeant;

Digitized by Google

& cura illis vel ſtudium impendatur, donec conualeſcant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INFIRMIS VERO,&c.] Hæc ſumpta videtur ex Regula S. Cæſarij cap. 30. *Et ſi hoc infirmarum neceſſitas exegerit, & Matri monaſterij iuſtum viſum fuerit, & Cellariolum & coquinam ſuam infirmæ communem habeant.* Recta inſtitutio, ne conuentus ægrotantium multitudine turbetur, & ipſi ægrotantes negligentius habeantur.

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. XXI. §. 19.

INFIRMANTIBVS quoque, vel aliqua in æqualitate laborantibus ſatis fidelis & ſtrenua debet perſona præponi, quæ & ægrotis cum pietate ſeruiat, & monaſterialem diſciplinam regulariter cuſtodiat, & quæ conueniant infirmis, rationabiliter expendat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INÆQVALITATE.] .i. morbo, vt toties dictum eſt.
ET MONASTERIALEM DISCIPLINAM.] Quia in cura ægrotorum multæ ſunt occaſiones diſciplinam regularem præuaricandi. Idem ſtatuit S. Cæſarius capite citato, cum de infirmis agit. *Et talis eligi debet, qui & monaſterialem rigorem cuſtodiat, & infirmis cum pietate deſerniat.*

Ex Regula Sancti Cæſarij Epiſcopi. Cap. XXVIII. §. 20.

QVIA ſolet fieri, vt cella monaſterij non ſemper vinum bonum habeat, ad ſancti Abbatis curam pertinet, vt tale vinum prouideat, vnde aut infirmi, aut illi qui ſunt delicatius nutriti, palpentur. *In R. exx cod. cap.*

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. XXIX. §. 22.

LAVACRA etiam, cuius infirmitas expoſcit, minimè denegentur. Sed fiat ſine murmuratione de conſilio medicinæ. Ita vt etiam ſiue lauari nolit ille, qui infirmus eſt, iubente ſeniore fiat, quod opus fuerit pro ſalute. Si autem nulla infirmitate compellitur cupiditati ſuæ non præbeatur adſenſus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

LAVACRA ETIAM.] Extant in Regula S. Cæſarij eodem cap 29. ſumpta quidem ex Regula S. Auguſtini cap. 31. Iuxta hanc conſtitutionem S. Radegundis quæ S. Cæſarij Regulæ ſeruiebat, fundatrix cœnobij ſanctæ Crucis in vrbe Pictauenſi balneum in eodem monaſterio conſtrui iuſſit ad vſum ſanctimonialium, vt notum eſt ex S. Gregorio Turonenſi lib 10. hiſt. cap. 16.

CVIVS INFIRMITAS EXPOSCIT.] Ita in reg. excuſa, aliàs, *cum infirmitas.*

MEDICINÆ.] Ita in Regula excuſa. Aliàs, *medici.*

Item ex eâdem Regulâ. Cap. XXX. §. 23

Ead. cap. 30. ÆGROTANTIVM cura, ſiue aliqua imbecillitate laborantium, vni ſatis fideli & compuncto debet iniungi, qui de Cellario petat, quodcumque opus perſpexerit. Et talis eligi debeat, qui monaſterialem rigorem cuſtodiat, & infirmis cum pietate deſeruiat. Et ſi hoc neceſſitas infirmorum exegerit, & Patri monaſterij iuſtum viſum fuerit, etiam cellariolum & quoquinam ſuam infirmi, in commune habeant.

Ex Regula Sancti Aureliani Episcopi. Cap. XXXVII. §. 24.

INFIRMIS verò ita obtemperandum est, vt si sancto Abbati iustum visum fuerit, etiam cellariolum suum in commune, & coquinam sequestratam habeant. Et cura illis vel studium impendatur, donec conualescant.

Ex Regula Sancti Fructuosi. Cap. VII. §. 25.

INFIRMI quolibet morbo defessi in vna iaceant domo & vnus, qui aptus est, deligatur: & tanto ministerio foueantur, vt nec propinquorum affectus, nec vrbium delitias requirant, sed quod necesse habuerint, cellararius & præpositus præuideant. Ipsi verò infirmi tanta sollicitudine admoneantur, vt de ore eorum nec quantulumcumque, vel leuis sermo murmurationis procedat: sed in sua infirmitate cum hilari mente sine intermissione, & tulta murmurationis occasione; & vera cordis compunctione semper Deo gratias agant. Et frater qui eis ministrat, nullo pacto offendere audeat. Quod si aliquis, vt diximus, ex ore eorum murmurationis processerit scrupulus, ab Abbate increpentur, & ne talia supra dicta facere præsumant, admoneantur: ita vt ille eos accuset, qui hoc ministerium iniunctum habet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INFIRMI QVOLIBET MORBO.] Hæc non reperiuntur in Regula S. Fructuosi Episcopi Bracarensis cod. Crass. sed videntur esse alterius Fructuosi.

IN VNA DOMO IACEANT.] In cella infirmorum vt loquitur S. B. S. Cæsarius in Regula sanctimonialium cap. 7. *Quæ verò seniæ*

ſunt & infirma, ita illis conuenit obtemperari vel ordinari, vt non ſingula ſingulas cellas habeant, ſed in vna recipiantur omnes, vbi & maneant.

IPSI VERO INFIRMI.] Hæc ſtatuuntur iuxta ſancti Benedicti mentem.

TVLTA.] Id eſt, ſublata. ἀρχαϊσμὸς.

FRATER.] Hæc confirmant ſuperiorem noſtram opinionem quod monachi debeant infirmis monachis miniſtrare. Lege tamen τὸν, *fratrem.*

AVDEAT.] Lege, *audeant.*

Ex Regula cuiuſdam. Cap. XV. §. 25.

HORVM cura qui infirmitatibus detinentur, qualis eſſe debet, pietas auctoris declarat, cum dicit. *Quæcumque vultis, vt vobis faciant homines, & vos*
Mat. 7. *facite eis ſimiliter.* Licet hoc in omnibus ſit agendum, præcipue tamen in infirmantium cura hæc præceptio eſt ex-
Matth. hibenda: quia Dominus dixit, *infirmus fui, & veniſtis ad me.*
25. Ita ergo cura infirmis quærenda eſt, ac ſi præſenti Chriſto miniſtrare putetur. Re vera etenim quicumque pro Chriſto infirmis curam impendit, Chriſto in infirmis miniſtrat. Sic tamen Abbatis cura ſit, vt ſeparatim cellam habeant cum omnibus oportunitatibus, vt nullum exteriorem laborem ſentiat, qui infirma carne pœnam portat. Quod ſi tempus popoſcerit, ſicut tempus quadrageſimæ, vt cæteri vitam mutent, infirmis ſemper cedendum eſt, vt tàm potus, quàm cibaria vberius miniſtrentur. Balnearum vſus vel cura medendi ſummo adhibeatur ſtudio. Sanis verò præcipue iuuenculis tardius concedatur. Abbas talem curam de infirmis habeat, qualem ſe recipere à Domino ſperat: vt nec à Cellarario nec à miniſtro neglegentiam infirmi ſentiant. Decrepita verò ætate feſſis talis ſit cura, quatenus nulla in eis neglegentia, ſed iuxta arbitrium Abbatis, prout cuique neceſſarium eſſe viderit conſideratione pia eorum imbecillitati concedatur. Non enim hi poſſunt Regulæ ſubiacere, ſed potius pietatis in eis impendendus eſt affectus.

NOTÆ

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HORVM CVRA, &c.] Hoc caput eſt veluti quædam paraphraſis ſuperioris capitis S. Benedicti. Cod. Vind. ita legit: *Horum qui in infirmitatibus detinentur, qualis debet eſſe pietas, auctoritas declarat.* Malè.

AVCTORIS.] Id eſt, principis, capitis, nempe Chriſti.

SIMILITER.] Hoc vocabulum non eſt in textu Euangelij.

VENISTIS AD ME.] In textu Euangelico habetur, *& viſitaſtis me.* Sed ad ſequens opus miſericordiæ illa verba ſpectant. *In carcere eram, & veniſti ad me.* Itaque videtur hic Pater hunc locum citaſſe ex memoria, non ex codice.

CEDENDVM.] .i. permittendum.

Ex Regula Magiſtri, ex Cap. XXVIII.

5. 26.

INFIRMIS certa ieiunia, reſoluantur, & quando fratres ad ſextam reficiunt, infirmi tertia recreentur, abſque illis qui grauiter defeſſi ſunt: quia illis nulla hora decernitur, in quibus timetur mortis euentus. Ideoque quomodo neceſſitas viſa, & pro certo probata quoſdam permiſerit, recreentur. Si verò ſani fratres nona, infirmi ſexta reficiant. Sed hoc debet diligenti curioſitate probare quibuſdam ſignis, vel agnoſcere Abbas. Ne quis ſe fingat propter refectionis vitium edacitatiſque infirmum. Nam ideo infirmis reſolui ieiunia diximus, propter fragilitatem corporis, per quam non poſſunt adimplere quod cupiunt dicente ſcriptura, *ſpiritus promptus, caro infirma.* Mat. 26

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INFIRMIS CERTA IEIVNIA, &c.] Hæc habentur in Regula MS. Magiſtri cod. Corb. eodem 28.

DEFESSI.] In MS. Concordiæ, *prodefeſſi.* Sed, *pro*, apparet obliteratum. In cod. Corb. legitur, *perdefeſſi*, id eſt, multũ defeſſi. Recta lectio.

Digitized by Google

PROPTER REFECTIONIS VICIVM EDACITATISQVE.] Ita in cod. Concordiæ, vbi: *Vicium*, &, *que*, apparent addita aliâ ſcripturâ. Itaque lege, vt in cod. Corb. & Vind. *Propter refectionis edacitatem.* Ita etiam legit Smaragdus, qui hunc locum citat ſine auctoris nomine.

SPIRITVS PROMPTVS, CARO INFIRMA.] Matth. 26. in vulgata verſione: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* In textu tamen Græco non eſt verbum ſubſtantiuum. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ, ἀσθενής. i. ſpiritus quidem promptus, caro autem infirma.

Item eiuſdem, ex Cap. LXIX. §. 27.

FRATRES ægrotos qui ſe dixerint eſſe, & ad opus Dei ſe non leuauerint, & continuo iacuerint, ad culpam non vocentur: ſed in refectione ſolummodo ſucus vel oua aut calidam aquam accipiãt: quod vix poſſunt viri tędioſi accipere: vt, ſi ſe fingunt, vel fame conpellantur leuari. Si verò poſt diei dictum ſurrexerint, excommunicentur. Et ad menſam carnalem non accedant, qui ad ſpiritalem oratorij non adfuerunt, quia laborem fugerunt, & opus Dei contempſerunt. Nam in his talibus agnoſcitur diabolus per excuſationem tædij ſomnique pigritiam miniſtrare. Ideoque talem mercedem recipiant. Qui verò frater ſine febris membrorumque dolore laſſatur, ſi pœnam ſupradictæ [laſſitudini] excommunicationis ſuſtinere non vult, intret tamen in oratorium conſueta cum fratribus hora: & ſi ſtare non poteſt iacens in matta velut in oratione pſallat. Cui à vicino fratre ſtante inſidietur tamen, ne dormiat. Si verò poſtea ex toto nihil laborauerit, vnam quadram panis minus in annona ſua accipiat, & potiones duas ſubductas. Et hoc tantùm, quia vel ad opus Dei ſurrexit. Quia nec iuſtum eſt, vt ocioſus frater contra laborantem fratrem, cui digni laboris merces debetur, æqua-
Deut. 25. 1. Cor. 9. liter iudicetur: & quia boui trituranti non alligabitur os: ſic & qui non laborat, ſi propter iuſtitiam. Iam ſi ex toto non manducat, vel pro tædij qualitate tantùm manducet, quantùm laborans aut ſanus: quia impotens; quia ad laborem proclamat ſe non poſſe, item ad manducandum.

Digitized by Google

iudicetur non posse, quia vtrumque non posse iustitię conuenit, & veram necessitatem ostendit. Si verò ad laborandum non possumus, & ad manducandum iustè debere non posse. Per pigritiam enim otiosi gluttonis talis agnoscitur ægritudo, cum ad laborandum suo ore præclamat se non posse, ad manducandum tacet illud non posse. Si sua non vult dicere, aliena mox incipiat lingua audire se ad manducandum non velle nolle non posse : quia iustitia hoc ostendit, vt si in vno homine anima, venter membra aqualiter conueniunt, sic & vna necessitas in his tribus communiter debet sentiri, vt quod in sanitate tres istæ res supra dictæ communiter possunt, in necessitate verò communiter agnoscitur simul non posse. Nam quare vni rei non posse permittat necessitas, & aliæ [non] posse permittat, cum in vno hominis corpore anima venter & membra separatim ipsam necessitatẽ sentire & sufferre non possunt: quia adhuc anima in nobis omnes sentit dolores, qua abscedente, quid passum fuerit mortuum corpus nescit sentire. O iniustitiæ nefas ! caput torquetur doloribus propter laborem, & venter non torquetur propter dilectionem cibi, quasi in alieno corpore ipse venter sit positus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES ÆGROTOS.] Hæc habentur in Regula MS. cod. Corbeiensi eodem cap. 69.

SVCVS,] Lege : *Succum*, vt apud Smaragdum, id est, iusculum.

VIRI TÆDIOSI.] Lege : *Veri tædiosi*, vt in R. MS. tædiosi, hoc loco, id est, ægroti.

SOMNIQVE.] In R. MS. *Somnij*, tantùm : sed lege : *Somni*, & textus hoc modo rite procedet. *Nam in his talibus agnoscitur diabolus per excusationem tædij somni pigritiam ministrare.* tædij autem. i. morbi, vt paulo ante tædiosi ægroti.

LASSITVDINI.] Hoc vocabulum redundat, nec habetur in codice Corbeiensi.

QVIA NEC IVSTVM EST, &c.] Sensus est, quia iniustum est, vt desidiosus frater æqualem portionem accipiat, cum eo, qui laborauit.

IAM SI.] Ita in R. MS. sed particula : *Si*, redundare videtur, vt sit sensus. *Sit & qui non laborat, si propter iustitiam ex toto non manducat. i. non manducare debet, vel*, id est, saltem, *prosedly, seu morbi qualitate*

tantùm non manducet, quantum laborans, aut sanus.

AGNOSCITVR ÆGRITVDO.] Adde: *Mentiri*, vt in R. MS.

NON VELLE NOLLE NON POSSE.] In R. MS. *Velle nolle non posse.* Sed lege: *Nolle non posse*, tantum sensus est, cum est manducandum eiusmodi glutto tacet illud non posse. Id est, non dicit se non posse manducare, si non ipse profitetur, sua lingua, aliena audiat lingua se ad manducandum nolle non posse. i. nolle carere desiderio & appetitu mandcandi.

* VT SI IN VNO HOMINE, &c.] hac vltimâ capitis parte nihil aliud dicit, quod si in sanitate vnum trium istorum valet, ita & cætera: sic in necessitate, id est, in morbo, cum vnum istorum nihil potest facere, ita & cætera.

ET ALIÆ NON POSSE.] *Aliæ*, pro, *alij*, quemadmodum &, alio, pro, alij: vt supra notatum est. π: *Non*, redundat, nec habetur in Codice Corbeiensi.

PROPTER DILECTIONEM CIBI.] Apud Smaragdum legitur: *Propter cibi distentionem.*

Ex Regula Patrum. Cap. XI. §. 28.

1. Thess. 2. 2. Thess. 3. SI quis ex fratribus pro ieiunio vel operibus manuum suarum, quæ Apostolus præcepit: *Operantes manibus nostris, ne quem vestrum grauaremus.* Is qui talis est monachus est dignus in omnibus. In his si fuerit aliquis infirmitate obsessus, prouidendus est ab eo qui præest, qualiter ipsa infirmitas sustentetur. Quod si infirmus est animo huiusmodi frater, oportet eum frequentius operari, considerans Apostolum, qualiter corpus suum seruituti redegit. Hoc autem obseruandum est, vt in nullo voluntatem suam faciat ille. 1. Cor. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Habetur in Regulâ Serapionis Maçarij & cæterorum Abbatum cod. Flor. & cod. Corb.

QVOD SI INFIRMITAS EST EX ANIMO.] Maximè ob acedium, per quam nonnulli opinione & imaginatione sunt ægroti, quemadmodum & ij, qui, plusquam par est, sanitatis conseruandæ studiosi ob

neſcio quos leues, & pene cotidianos morbos inquietantur: quos elegan-
ter deſcribit Petrus Blæſenſis cap. 1. libr. in Iob. *Illud præ cæteris multis materiam doloris importat, quod hodie viri religioſi & ſancti Ordinis profeſſores de ferculorum numeroſitate contendunt. Si inuenerit Religioſus circa ſe pulſum velocem, aut urinam intenſam, aut hebetem appetitum, conſulit medicos, examinat ſpecies, electuaria facit, nullis vtitur ſalſamentis, quæ non ſint condita ex cinnamomo caryophyllo & nuce muſcatâ. O quam odioſum eſt in homine, quod, qui ſemper de Hierarchiâ cæleſti debuerat loqui, de hierâ picrâ & hierâ Logadij diſputare diſcit. Religioſus iſte diſcipulus potius eſt Epicuri, quàm Chriſti. Hoc capiti, inquit, hoc oculis, hoc ſtomacho, hoc hepati nocet. Butyrum conuertibilis eſt naturæ, cerniſia ventos facit, caules melancholici ſunt, porri choleram accendunt, piſa guttam generant, faba conſtipat, lentes excæcant, caſeus vniuerſaliter eſt peſſimus: Diu ad orationem ſtare neruos debilitat, ieiunare cerebrum turbat, vigilare deſiccat. Numquid inueniuntur iſtæ differentiæ in Euangelio aut prophetis? certe non habet hoc inſtitutio D. Benedicti; ſed miſeris hoc reuelat caro & ſanguis.* Hæc eſt ſane doctrina hominum, quibus plus eſt negotij cum Æſculapio, quàm cum Chriſto, qui plus verſantur in noſocomio, quàm in oratorio, qui multos annos languidi & inertes in monaſterio, non tam viuunt, quàm cum animâ miſerè colluctantur; Aſæ regi Iudæ haud diſſimiles, qui, vt ſcribitur 2. paral. cap. 16. cum vehementiſſimo pedum dolore conflictaretur: *Nec in infirmitate ſua quæſiuit Dominum, ſed magis in arte medicorum confiſus eſt.* Itaque eiuſmodi cotidiani morbi ſpernendi ſunt, qui ſæpe à dæmone excitantur, vt feruorem noſtrum, ſi non omnino extinguere, ſaltem tepefacere poſſit; quibus ſi obſequi volumus, vt præclarè monet S. Tereſia à Ieſu, vitæ religioſæ nuncium eſt remittendum. Non timendum eſt corpori, ſed animæ. Nam, vt præclarè monet S. Eucherius epiſt. ad Valerianum: *Maior ægritudo eſt languere animam vitiis, quàm corpus morbis.*

Sunt medicamina.

OPORTET EVM FREQVENTIVS OPERARI.] Quia otioſitas inimica eſt animæ, ait S. P. Benedictus; & è contra aſſiduus labor ad impugnationes diaboli retundendas plurimùm confert; multúmque etiam valet ad ſanitatem corporis conſeruandam. *Si quidem ignauia corpus hebetat, labor firmat*, inquit Celſus lib. 1. cap. 10. Deſidem ac torpentem monachum ſtatim corporis inuadit languor. Quare monaſteriorum præfectis in id maxime incumbendum eſt, vt monachi, quantùm vires eorum ferre poſſunt, ſemper in aliquo occupentur; credendumque eſt eiuſmodi laboris occupationem plus eis ad ſanitatem prodeſſe, quàm medicos; non ſecus ac militibus, de quibus hæc præclare notat Vegetius libr. 2. de re militari cap. 2. *Rei militaris periti plus cotidiana armorum exercitia ad ſanitatem militum putauerunt prodeſſe, quàm medicos.*

Digitized by Google

Item ex alia. Cap. XII. §. 29.

ID etiam pro cuſtodienda fama ſpecialiter ſtatuimus, vt nullus monachus in infirmitate poſitus relicto monaſterio parentum ſuorum ſtudio commendetur. Quia magis eum ſecularium ſpectaculorum viſu, aut auditu pollui cenſemus, quàm ab ægritudine poſſe purgari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ID ETIAM, &c.] Hæc habentur in tertiâ Rég. MS. Cod. Flor. eodem cap. 12.

PARENTVM SVORVM STVDIO.] Id etiam alterius Fructuoſi regulâ cautum eſt cap. 7. *Et tanto miniſterio foueantur, vt nec parentum affectus, nec vrbium delicias requirant.* Id enim monacho periculoſum, vt qui corporis ſanitatem quæreret, animæ ſalutem perderet.

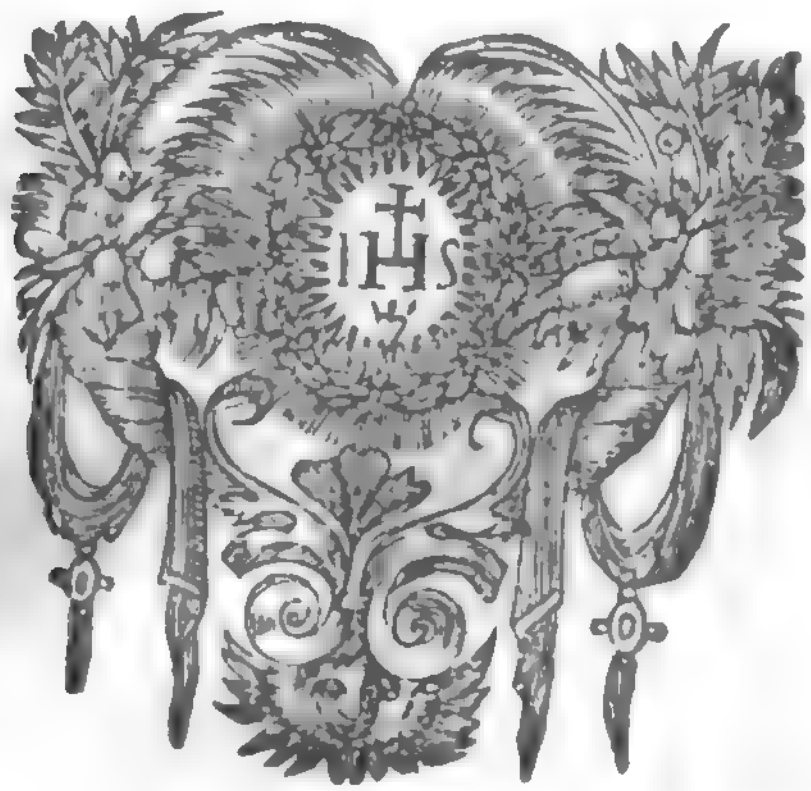

DE SENIBVS VEL INFANTIBUS.

CAP. XLVI. §. 1.

LICET ipſa natura humana trahatur ad miſericordiam in his ætatibus ſenum videlicet & infantum: tamen & regulæ auctoritas eis proſpiciat. Conſideretur ſemper in eis imbecillitas: & nullatenus eis diſtrictio regulæ teneatur in alimentis: ſed ſit in eis pia conſideratio; & præueniant horas canonicas.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE SENIBVS VEL INFANTIBVS.] Hoc titulo particula, *vel*, ſumitur copulatiuè, non diſiunctiuè: quia caput agit de vtriſque.

SENVM.] Eorum ætas iuxta Varronem anno ſexageſimo incipit, vt Cenſorinus refert libr. de Natali die cap. 14. aut ſexageſimo ſecundo, quo vires minui incipiunt, iuxta eorum mentem, qui annorum hebdomadas percurrendo ſingulas hominis ætates numerant, vt videre eſt apud Macrobium libr. 1. in ſomnium Scipionis cap. 6.

ET INFANTVM.] Si ſtrictè hæc vox, *infans*, ſumatur, ab hac regulæ indulgentia eos, qui ſeptimum ætatis annum tranſgreſſi ſunt, excludi neceſſe eſt. Nam primam ætatem, quæ eſt infantum hoc annorum termino circumſcripſit Hippocrates Cous medicus, quo; vt ait Macrobius capite citato, dentes, qui primi emerſerant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedunt, & plenè abſoluitur integritas loquendi. Idem docet Moſcopulus de Schedis ex eodem Hippocrate *παιδίον μὲν ἄχρις ἑπτὰ ἐτέων, ὀδόντων ἐκβολῆς*. i. infans quidem vſque ad ſeptem annos miſſis dentibus. Sed B. P. B. non ita ſtrictè hoc vocabulum ſumpſit, ſe-

Digitized by Google

cutuſque eſt Varronis ſententiam, qui pueros ab infantibus non diſtinguit, eorumque ætatem vſque ad quintum decimum annum protrahit, vt refert Cenſorinus loco citato. Quod manifeſtè patet ex cap. 70. Regulæ. *Infantibus verò vſque ad quintum decimum annum ætatis diſciplinæ diligentia & cuſtodia adhibeatur ab omnibus.* Sed ſi velimus regulam percurrere, liquidò conſtabit nullum diſcrimen inter duo hæc nomina ab eodem Patre Benedicto ſtatui cap. 30. vbi pueros excommunicationi ſubiici vetat. *Ideoque, quoties pueri vel adoleſcentiores ætate, aut qui minus intelligere poſſunt, quanta pœna ſit excommunicationis, hi tales, dum delinquunt*, &c. quo in loco non eſt dubium, quin loquatur etiam de infantibus. Idem patet ex capitibus 39. 59. 63. Porro de ætatibus quæ facilius difficiliuſve famem ferunt, hæc docet Hippocrates libr. 1. cap. 13. Γέροντες ἐυροώτατα νηστίην φέρουσι, δεύτεροι δὲ καθισκόντες, ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. i. ſenes patientiſſimè inediam ferunt, ſecundò ij qui ſunt conſtantis ætatis, poſtà adoleſcentes, minimè omnium pueri. Sed hic locus de his ſenibus intelligendus eſt, quibus eſt cruda viridiſque ſenectus, non de iis qui ſunt ſenectute cõfecti, qui famem minimè ferunt, vt docet Cornelius Celſus libr. 1. de re medica capite 3. *Quod ad ætates verò pertinet, inediam facillimè ſuſtinent mediæ ætates, minus iuuenes, minimè pueri, & ſenectute confecti*, de quibus intelligendus eſt hic San. Benedicti locus. Itaque ſenes vegeti, qui patientiſſimè inediam tolerant non ſunt à ieiunio eximendi.

IN ALIMENTIS.] Non quoad quantitatem, quia cap. 39. regulæ eamdem cibi & potus menſuram pueris proinde, ac grandioribus diſtribui vetat: quia anguſtior eorum ſtomachus tot cibos concoquere non valeret; ſicut nec frigidior ſenum ſtomachus, cuius calor natiuus nimia cibi copiâ extingueretur, vt docet Hippocrates Aphoriſmo ſequ. Itaque hic de qualitate alimentorum quæſtio eſt: ita vt ſucculentiores & delicatiores cibi eis apponantur, vt ſtomachus recreetur; quod viliores cibi minimè præſtare poſſent, vt S. Fructuoſus Archiepiſcopus Bracarenſis cap. 24. præcipit de ſenibus: *Cibi tamen quibus reficiuntur teneri & molles ex induſtria ab hebdomadariis coquantur.*

ET PRÆVENIANT HORAS CANONICAS.] Hunc locum ita enarrat Smaragdus. *Præueniant, dicit, horas canonicas.* i. *Si fratres ſexta comedunt, illi horâ tertia reficiant: ſi fratres nonâ, illi ſexta cibum accipiant.* Magiſter hic citatus idem ferme dicit, nec vllam tertiæ ſaltem refectionis mentionem facit, ſed tantùm præuentionis horarum modò ſextæ, modò nonæ. Hæc quidem explicatio ſtricta eſt, & iuxta horum Patrum praxim: ita tamen, vt bis cotidie reficiant; alioqui eiuſmodi anticipatio eis parum prodeſſet. Sed S. Fructuoſus cap. 6. Regulæ addit tertiam, & quartam refectionem infantibus hoc modo. *A ſancto Paſcha vſque ad Calendas Octobres manducent per ſingulos dies quatuor vices, ab octauo Kalend. Octob.. vſque ad Kalendas Decembres tres vices, à Kalendis Decembribus, vſque ad ſanctum Paſcha in poteſtate ſit ipſius Cellararij.*

Ex Regula

Digitized by Google

Ex Regula Magiſtri. ex Cap. XXVIII. §. 2.

INFANTVLI quarta, ſexta & ſabbato, in diebus tamen minoribus, hoc eſt, in hiemis tempore ieiunent: aliis verò diebus ad ſextam reficiant horam. In ætatis verò diebus quarta, ſexta & ſabbato infantuli ſexta hora reficiant: aliis verò diebus tertia recreentur. Quia in maioribus diebus minor eſt ætas in viribus, ſicut & ſuſtinendi ſenſu diſcreta. Sed infantes ad hanc relaxationem tales permittimus, qui intra duodecim annos degunt ætate. Ampliori verò qui fuerit, ad formam teneatur maiorum. Nam iuſto iudicio infantuli, & ſenio prouecti, & infirmi æquali debent refectionum iudicio relaxari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INFANTVLI, &c.] Hæc habentur in R. MS. Cod. Corb. eodem capite circa medium.

QVARTA SEXTA.] *Sup.* feriâ.

MINOR EST ÆTAS IN VIRIBVS.] Id eſt, ætas hominis minus virium habet.

SICVT ET SVSTINENDI SENSV DISCRETA.] i. ſuſtinendi facultate diſtincta, quia omnis ætas non habet eaſdem ſuſtinendi ieiunia vires.

INTRA DVODECIM ANNOS.] Ita in Reg. MS. & cod. Vind. Apud Smaragdum legitur: *Intra quindecim annos.* in margine, al. *duodecim.*

Ex Regula Sancti Cæſarij Epiſcopi. Cap. V. §. 3.

SERVVM proprium nulli nec Abbati liceat in ſeruitio ſuo habere: ſed, ſi opus habuerit, in ſolatium ſuum de iunioribus accipiat. Et ſi poteſt fieri, aut difficile, aut nul-

Digitized by Google

lus vnquam in monaſterium infantulus paruulus, niſi ab annis ſex aut ſeptem, qui iam & litterás diſcere, & obœdientiæ poſſit obtemperare, ſuſcipiatur. Nobilium filij, ſiue ignobilium ad nutriendum aut ad docendum penitus non accipiantur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SERVVM PROPRIVM.] Hæc reperire eſt in Regula S. Cæſarij excusâ in fine capitis quarti, vſque ad illa verba. *Et ſi poteſt fieri*, à quibus incipit caput quintum eiuſdem Regulæ: nec à S. Cæſarij mente abeſt S. Benedictus, qui nullos Abbati ſeruos aſſignauit, ſed in coquina Abbatis, & Hoſpitum duos monachos ad annum miniſtrare voluit.

AD DOCENDVM.] Hac inſtitutione monachorum tranquillitati conſulitur. Idem ſtatuitur 1. Addit. Capitularis Ludouici Imperatoris tit. 45. *Vt ſcholæ in monaſterio non habeantur, niſi eorum, qui oblati ſunt.* Contrarius tamen vſus videtur in epiſtolâ ſynodica Theodulphi Epiſcopi Aurelianenſis, n. 19. *Si quis ex presbyteris voluerit nepotem ſuum aut aliquem conſanguineum ad ſcholam mittere in Eccleſiâ S. Crucis aut in monaſterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi, aut in cæterisiis cœnobiis, quæ nobis ad regendum conceſſa ſunt, ei licentiam concedimus.* In monaſterio Fuldenſi ſcholæ fuerant, vt videre eſt apud Brouuerum cap. 9. libr. 1. Ant. Fuldenſium: in monaſterio S. Galli, vt conſtat ex EKKeardo iuniore libro de caſibus monaſterij S. Galli & ex actis S. NotKeri, & S. Vdalrici Epiſcopi Auguſtani; & in multis aliis.

Ex Regula Sancti Fructuoſi. Cap. VIII.

§. 4.

Qualiter debeant Senes gubernari in monaſterio.

SOLENT plerique nouitij ſenes venire ad monaſterium, & multos ex his cognoſcimus neceſſitatis* imbecillitatem polliceri pactum, non ob religionis obtentu. Cum tales reperti fuerint, acrius neceſſe eſt, arguantur: & inter cætera inſtrumenta, niſi ad interrogata non loquantur. Habent enim & ipſi conſuetudinem mores priſtinos numquam abhorrere, & vt olim fuerunt docti, va-

Digitized by Google

nis fabulis euagari. Et cum fortè ab aliquo fratre ſpiritali corriguntur, continuò in iracundiam proſiliunt, & per diuturnum tempus triſtitiæ morbo ſtimulantur; & à rancore malitiæ penitus non deſiſtunt. Et cum frequenter & immoderatè in tali vitio dilabuntur, triſtitia cum deſerit, ſolita conſuetudine in fabulis & riſu frœna laxantur. Proinde cum tali cautione in cœnobio introducantur, vt die noctuque non fabulis euagentur, ſed ſingultu & lacrimis, cinere & cilicio verſentur, & retroacta peccata cum gemitu cordis peniteant, & penitendo vlterius non committant. Et quantùm habuerunt in peccando prauam ſuæ mentis intentionem, duplum habeant in lamentando plenam deuotionem. Quia per LXX & eò amplius annos arruptè peccauerunt. Et ideo congruum eſt, vt arta pœnitentia coërceantur. Quia & medicus tantò profundius vulnera abſcidit, quantùm putridas carnes videt. Tales ergo per pœnitentiam veram corrigantur: vt ſi noluerint, excommunicatione continuò emendentur. Quod ſi bis ſexies ammoniti ab hoc vitio non fuerint emendati, deducantur in conuentu maiorum, & ibidem denuo diſcutiantur. Et ſi ſe corripere non permiſerint, foras proiiciantur. Eos verò ſenes, quos quietos, ſimplices, & obedientes, in oratione frequentes, & tam propria, quàm aliena peccata deplorantes & cotidie de vita periclitantes, & Chriſtum ſemper in ore habentes [ſi] ſecundùm vires otio non vacantes, & non ſuo, ſed maiorum arbitrio pendentes, & propinquitatis affectum perfecte deferentes, & cuncta, quæ poſſident non ſuis, ſed Chriſti pauperibus erogantes, & nihil ſibimet ſeruantes, & dilectionem Dei & proximi tota mente & fortitudine tenentes, & die noctuque in lege Domini meditantes eſſe cognoſcimus, pia miſeratione ſicut infantulos foueri, ſicut patres honorari mandamus: ita vt à piſtrino & quoquinarum vice excuſentur, ab agro & duro labore quieti vacentur, excepto quod aliqua leuiora opera eis iniungantur: ne feſſa ætas ante tempus frangatur. Cibi tamen quibus reficiuntur, teneri & molles ex induſtria ab hebdomadariis quoquantur, & carnes & vinum propter imbecillitatem moderatè eis præbeantur,

Digitized by Google

& omnes ad edendum in vna menſa copulentur, æqualiter cibo & potu vno reficiantur. Veſtimentum verò & calciamentum ſic eis præbeatur, vt abſque foco frigoris ab eis aſperitas arceatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SOLENT PLERISQVE.] Hæc habentur quidem in Regula MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis, ſed cap. 24. quod mihi dubitandi locum præbet, an ſit alterius Fructuoſi.

NECESSITATIS IMBECILLITATEM.] Paulo poſt legitur: *Ob religionis obtentu*: ſed transferendo præpoſitionem: *Ob*, hic locus ita legendus eſt. *Ex his cognoſcimus ob neceſſitatis imbecillitatem polliceri pactum, non religionis obtentu*: neceſſitas hoc loco eſt morbus, ſenilis videlicet. Iuxta illud Poëtæ.

------ *Subeunt morbi, triſtiſque ſenectus.*

PACTVM.] Eſt monaſtica profeſſio, ſeu votum.

INSTRVMENTA.] Id eſt: *Inſtructiones.*

DVPLVM HABEANT IN LAMENTANDO PLENAM DEVOTIONEM.] Hæc deſunt in R. MS.

QVIA PER LXX ANNOS.] ita etiam legitur in R. MS. ſed hoc admiratione dignum.

ARRVPTE.] Ita etiam in R. MS. id eſt, continuò, ſine interruptione.

VT SI.] Id eſt: *Ita vt ſi.*

IN ORATIONE FREQVENTES.] Ita in R. MS. Apud Smaragdum legitur: *In oratione frequenter aſſiſtentes.*

ET SI SECVNDVM.] τὸ *Si*, redundat.

VACENTVR.] Ita in R. MS. in cod. Vind. *Vacent.*

ABSQVE FOCO.] Cum nempe erunt in templo & opere quouis.

Item ex eadem regula. Cap. VI. §. 5.

ELIGATVR Cellararius bonæ patientiæ probatus, quem communis elegerit conlatio, & ab omni excuſetur monaſterij ſeruitio, & quoquinæ officio: ita vt ſemper Cellarium teneat propter ipſos paruulos, ſenes, infirmos, vel hoſpites. Si maior fuerit congregatio, iunior ei detur pro ipſo ſeruitio diſcurrendo; qualiter ipſi infantes ab ipſius imperio ad horas congruas copulentur, & acci-

Digitized by Google

piant alimentum. A ſancto paſcha vſque ad Kalendas Octobres manducent per ſingulos dies quatuor vices, ab[octauo] Kalendis Octobribus, vſque ad Kal. decembres tres vices. A Kalendis Decembribus vſque ad ſanctũ Paſcha in poteſtate ſit ipſius Cellararij. Cæterum verò ſic inſtruantur, vt abſque benedictione & imperio nihil in ore ſuo mittere debeãt. Qui & ipſi infantes ſuũ habeant Decanũ, qui plus de eis intellegit, vt regulã ſuper eos obſeruet; & ab eo ſemper amnoneãtur: ne aliquid abſq; regula faciãt, aut loquantur; ne in mendacio, furto vel periurio deprehẽdantur. Quod ſi in aliquo, quæ diximus, deprehenſi fuerint, continuò ab ipſo Decano virga emendentur. Et ipſe Cellararius eis pedes & veſtimenta lauet. Et qualiter in ſanctitate proficiant, cum omni intentione edoceat: vt à Domino plenam remunerationem accipiat, & veritatis præcepta dicentis audiat, qui ait; *Sinite paruulos venire ad me, ne prohibeatis eos, talium eſt enim regnum cælorum.* Mat 9. Mar. 10 Luc. 18.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ELIGATVR CELLARARIVS.] Hæc non extant in R. MS. S. Fructuoſi epiſcopi Bracarenſis ~~Cod.~~ Graſſ ted arbitror eſſe alterius Fructuoſi.

CONLATIO.] Id eſt, congregatio.

QVOQVINÆ OFFICIO.] Excuſat tantùm cum S. B. ab hoc officio, ſi maior eſt congregatio.

AB OCTAVO KALENDIS OCTORIBVS.] τὸν, *octauo*, redundat lege, *A Kalendis octobribus.* Nam paulo ante dixit, *vſque ad Kalendas octobres.*

QVI PLVS DE EIS INTELLEGIT.] Lege, *intelligat*: Vt in cod. Vind. 1. qui ſit magis ſolicitus ſuper eos, quàm cæteri monachi.

VT REGVLAM.] Id eſt, diſciplinam, vt paulo poſt, *ne aliquid abſque regula faciant.* Id eſt, diſciplina.

QVOD SI IN ALIQVO QVÆ DIXIMVS.] Supple, *eorum.* Phraſis Græca.

NE PROHIBEATIS EOS.] Lege, vt in textu Euangelij Mar. 10. *Et ne prohibeatis eos.*

TALIVM EST ENIM REGNVM CŒLORVM.] Ex Matth.

Digitized by Google

tantùm non manducet, quantum laborans, aut sanus.

AGNOSCITVR ÆGRITVDO.] Adde: *Mentiri*, vt in R. MS.

NON VELLE NOLLE NON POSSE.] In R. MS. *Velle nolle non posse.* Sed lege: *Nolle non posse*, tantum sensus est, cum est manducandum eiusmodi glutto tacet illud non posse. Id est, non dicit se non posse manducare, si non ipse profitetur, sua lingua, aliena audiat lingua se ad manducandum nolle non posse. i. nolle carere desiderio & appetitu mandcandi.

* VT SI IN VNO HOMINE, &c.] hac vltimâ capitis parte nihil aliud dicit, 'quod si in sanitate vnum trium istorum 'valet, ita & cætera: sic in necessitate, id est, in morbo, cum vnum istorum nihil potest facere, ita & cætera.

ET ALIÆ NON POSSE.] *Alie*, pro, *alij*, quemadmodum &, alio, pro, alij: vt supra notatum est. *non*: *Non*, redundat, nec habetur in Codice Corbeiensi.

PROPTER DILECTIONEM CIBI.] Apud Smaragdum legitur: *Propter cibi distentionem.*

Ex Regula Patrum. Cap. XI. §. 28.

1. Thess. 2. 2. Thess. 3. SI quis ex fratribus pro ieiunio vel operibus manuum suarum, quæ Apostolus præcepit: *Operantes manibus nostris, ne quem vestrum grauaremus.* Is qui talis est monachus est dignus in omnibus. In his si fuerit aliquis infirmitate obsessus, prouidendus est ab eo qui præest, qualiter ipsa infirmitas sustentetur. Quod si infirmus est animo huiusmodi frater, oportet eum frequentius operari, considerans Apostolum, qualiter corpus suum seruituti redegit. Hoc autem obseruandum est, vt in nullo voluntatem suam faciat ille. 1. Cor. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Habetur in Regulâ Serapionis Maçarij & cæterorum Abbatum cod. Flor. & cod. Corb.

QVOD SI INFIRMITAS EST EX ANIMO.] Maximè ob accidiam, per quam nonnulli opinione & imaginatione sunt ægroti, quemadmodum & ij, qui, plusquam par est, sanitatis conseruandæ studiosi ob

neſcio quos leues, & pene cotidianos morbos inquietantur: quos elegan-
ter deſcribit Petrus Blæſenſis cap. 1. libr. in Iob. *Illud præ cæteris multis materiam doloris importat, quod hodie viri religioſi & ſancti Ordinis profeſſores de ferculorum numeroſitate contendunt. Si inuenerit Religioſus circa ſe pulſum velocem, aut urinam intenſam, aut hebetem appetitum, conſulit medicos, examinat ſpecies, electuaria facit, nullis vtitur ſalſamentis, quæ non ſint condita ex cinnamomo garyophyllo & nuce muſcatâ. O quam odioſum eſt in homine, quod, qui ſemper de Hierarchiâ cæleſti debuerat loqui, de hierâ picrâ & hierâ Logadij diſputare diſcit. Religioſus iſte diſcipulus potius eſt Epicuri, quàm Chriſti. Hoc capiti, inquit, hoc oculis, hoc ſtomacho, hoc hepati nocet. Butyrum conuertibilis eſt naturæ, cerniſia ventos facit, caules melancholici ſunt, porri choleram accendunt, piſa guttam generant, fabæ conſtipat, lentes excæcant, caſeus vniuerſaliter eſt peſſimus: Diu ad orationem ſtare neruos debilitat, ieiunare cerebrum turbat, vigilare deſiccat. Numquid inueniuntur iſtæ differentiæ in Euangelio aut prophetis? certe non habet hoc inſtitutio D. Benedicti; ſed miſeris hoc reuelat caro & ſanguis.* Hæc eſt ſane doctrina hominum, quibus plus eſt negotij cum Æſculapio, quàm cum Chriſto, qui plus verſantur in noſocomio, quàm in oratorio, qui multos annos languidi & inertes in monaſterio, non tam viuunt, quàm cum animâ miſerè colluctantur; Aſæ regi Iuda haud diſſimiles, qui, vt ſcribitur 2. paral. cap. 16. cum vehementiſſimo pedum dolore conflictaretur: *Nec in infirmitate ſua quæſiuit Dominum, ſed magis in arte medicorum confiſus eſt.* Itaque eiuſmodi cotidiani morbi ſpernendi ſunt, qui ſæpe à dæmone excitantur, vt feruorem noſtrum, ſi non omnino extinguere, ſaltem tepefacere poſſit; quibus ſi obſequi volumus, vt præclarè monet S. Tereſia à Ieſu, vitæ religioſæ nuncium eſt remittendum. Non timendum eſt corpori, ſed animæ. Nam, vt præclarè monet S. Eucherius epiſt. ad Valerianum: *Maior ægritudo eſt languere animam vitiis, quàm corpus morbis.*

Sunt medicamina.

OPORTET EVM FREQVENTIVS OPERARI.] Quia otioſitas inimica eſt animæ, ait S. P. Benedictus; & è contra aſſiduus labor ad impugnationes diaboli retundendas plurimùm confert; multúmque etiam valet ad ſanitatem corporis conſeruandam. *Si quidem ignauia corpus hebetat, labor firmat*, inquit Celſus lib. 1. cap. 10. Deſidem ac torpentem monachum ſtatim corporis inuadit languor. Quare monaſteriorum præfectis in id maxime incumbendum eſt, vt monachi, quantùm vires eorum ferre poſſunt, ſemper in aliquo occupentur; credendumque eſt eiuſmodi laboris occupationem plus eis ad ſanitatem prodeſſe, quàm medicos; non ſecus ac militibus, de quibus hæc præclare notat Vegetius libr. 2. de re militari cap. 2. *Rei militaris periti plus cotidiana armorum exercitia ad ſanitatem militum putauerunt prodeſſe, quàm medicos.*

Digitized by Google

DE SENIBVS VEL INFANTIBUS.

CAP. XLVI. §. 1.

Licet ipsa natura humana trahatur ad misericordiam in his ætatibus senum videlicet & infantum: tamen & regulæ auctoritas eis prospiciat. Consideretur semper in eis imbecillitas: & nullatenus eis districtio regulæ teneatur in alimentis: sed sit in eis pia consideratio; & præueniant horas canonicas.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE SENIBVS VEL INFANTIBVS.] Hoc titulo particula, *vel*, sumitur copulatiuè, non disiunctiuè: quia caput agit de vtrisque.

SENVM.] Eorum ætas iuxta Varronem anno sexagesimo incipit, vt Censorinus refert libr. de Natali die cap. 14. aut sexagesimo secundo, quo vires minui incipiunt, iuxta eorum mentem, qui annorum hebdomadas percurrendo singulas hominis ætates numerant, vt videre est apud Macrobium libr. 1. in somnium Scipionis cap. 6.

ET INFANTVM.] Si strictè hæc vox, *infans*, sumatur, ab hac regulæ indulgentia eos, qui septimum ætatis annum transgressi sunt, excludi necesse est. Nam primam ætatem, quæ est infantum hoc annorum termino circumscripsit Hippocrates Cous medicus, quo; vt ait Macrobius capite citato, dentes, qui primi emersérant, aliis aptioribus ad cibum solidum nascentibus cedunt, & plenè absoluitur integritas loquendi. Idem docet Moscopulus de Schedis ex eodem Hippocrate *παιδίον μὲν ἄχρις ἑπτὰ ἐτῶν, ὀδόντων ἐκβολῆς*. i. infans quidem vsque ad septem annos amissis dentibus. Sed B. P. B. non ita strictè hoc vocabulum sumpsit, se-

cutuſque eſt Varronis ſententiam, qui pueros ab infantibus non diſtinguit, eorumque ætatem vſque ad quintum decimum annum protrahit, vt refert Cenſorinus loco citato. Quod manifeſtè patet ex cap. 70. Regulæ. *Infantibus verò vſque ad quintum decimum annum ætatis diſciplina diligentia & cuſtodia adhibeatur ab omnibus.* Sed ſi velimus regulam percurrere, liquidò conſtabit nullum diſcrimen inter duo hæc nomina ab eodem Patre Benedicto ſtatui cap. 30. vbi pueros excommunicationi ſubiici vetat. *Ideoque, quoties pueri vel adoleſcentiores ætate, aut qui minus intelligere poſſunt, quanta pœna ſit excommunicationis, hi tales, dum delinquunt*, &c. quo in loco non eſt dubium, quin loquatur etiam de infantibus. Idem patet ex capitibus 39. 59. 63. Porro de ætatibus quæ facilius difficiliuſve famem ferunt, hæc docet Hippocrates libr. 1. cap. 13. Γέροντες ἐυφορώτατοι νηστείην φέρουσι, ἄνδρες δὲ καρτερικώτατοι, ἥκιστα μαχόμενοι, πάντων δὲ μάλιστα παιδία. i. ſenes patientiſſime inediam ferunt, ſecundò ij qui ſunt conſtantis ætatis, poſtà adoleſcentes, minimè omnium pueri. Sed hic locus de his ſenibus intelligendus eſt, quibus eſt cruda viridiſque ſenectus, non de iis qui ſunt ſenectute cõfecti, qui famem minimè ferunt, vt docet Cornelius Celſus libr. 1. de re medica capite 3. *Quod ad ætates verò pertinet, inediam facillime ſuſtinent mediæ ætates, minus iuuenes, minime pueri, & ſenectute confecti*, de quibus intelligendus eſt hic San. Benedicti locus. Itaque ſenes vegeti, qui patientiſſimè inediam tolerant non ſunt à ieiunio eximendi.

IN ALIMENTIS.] Non quoad quantitatem, quia cap. 39. regulæ eamdem cibi & potus menſuram pueris proinde, ac grandioribus diſtribui vetat: quia anguſtior eorum ſtomachus tot cibos concoquere non valeret; ſicut nec frigidior ſenum ſtomachus, cuius calor natiuus nimia cibi copiâ extingueretur, vt docet Hippocrates Aphoriſmo ſequ. Itaque hic de qualitate alimentorum quæſtio eſt: ita vt ſucculentiores & delicatiores cibi eis apponantur, vt ſtomachus recreetur; quod viliores cibi minimè præſtare poſſent, vt S. Fructuoſus Archiepiſcopus Bracarenſis cap. 24. præcipit de ſenibus: *Cibi tamen quibus reficiuntur teneri & molles ex induſtria ab hebdomadariis coquantur.*

ET PRÆVENIANT HORAS CANONICAS.] Hunc locum ita enarrat Smaragdus. *Præueniant, dicit, horas canonicas.* i. *Si fratres ſexta comedunt, illi hora tertia reficiant: ſi fratres nona, illi ſexta cibum accipiant.* Magiſter hic citatus idem ferme dicit, nec vllam tertiæ ſaltem refectionis mentionem facit, ſed tantùm præuentionis horarum modò ſextæ, modò nonæ. Hæc quidem explicatio ſtricta eſt, & iuxta horum Patrum praxim: ita tamen, vt bis cotidie reficiant; alioqui eiuſmodi anticipatio eis parum prodeſſet. Sed S. Fructuoſus cap. 6. Regulæ addit tertiam, & quartam refectionem infantibus hoc modo. *A ſancto Paſcha vſque ad Calendas Octobres manducent per ſingulos dies quatuor vices, ab octauo Kalend. Octob.. vſque ad Kalendas Decembres tres vices, à Kalendis Decembribus, vſque ad ſanctum Paſcha in poteſtate ſit ipſius Cellararij.*

Ex Regula

Digitized

Ex Regula Magiſtri. ex Cap. XXVIII. §. 2.

INFANTVLI quarta, ſexta & ſabbato, in diebus tamen minoribus, hoc eſt, in hiemis tempore ieiunent: aliis verò diebus ad ſextam reficiant horam. In ætatis verò diebus quarta, ſexta & ſabbato infantuli ſexta hora reficiant: aliis verò diebus tertia recreentur. Quia in maioribus diebus minor eſt ætas in viribus, ſicut & ſuſtinendi ſenſu diſcreta. Sed infantes ad hanc relaxationem tales permittimus, qui intra duodecim annos degunt ætate. Ampliori verò qui fuerit, ad formam teneatur maiorum. Nam iuſto iudicio infantuli, & ſenio prouecti, & infirmi æquali debent refectionum iudicio relaxari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INFANTVLI, &c.] Hæc habentur in R. MS. Cod. Corb. eodem capite circa medium.

QVARTA SEXTA.] *Sup.* feriâ.

MINOR EST ÆTAS IN VIRIBVS.] Id eſt, ætas hominis minus virium habet.

SICVT ET SVSTINENDI SENSV DISCRETA.] i. ſuſtinendi facultate diſtincta, quia omnis ætas non habet caſdem ſuſtinendi ieiunia vires.

INTRA DVODECIM ANNOS.] Ita in Reg. MS. & cod. Vind. Apud Smaragdum legitur: *Intra quindecim annos.* in margine, al. *duodecim.*

Ex Regula Sancti Cæſarij Epiſcopi. Cap. V. §. 3.

SERVVM proprium nulli nec Abbati liceat in ſeruitio ſuo habere: ſed, ſi opus habuerit, in ſolatium ſuum de iunioribus accipiat. Et ſi poteſt fieri, aut difficile, aut nul-

Digitized by Google

PROPTER REFECTIONIS VICIVM EDACITATISQVE.] Ita in cod. Concordiæ, vbi: *Vicium*, &, *que*, apparent addita aliâ ſcripturâ. Itaque lege, vt in cod. Corb. & Vind. *Propter refectionis edacitatem.* Ita etiam legit Smaragdus, qui hunc locum citat ſine auctoris nomine.

SPIRITVS PROMPTVS, CARO INFIRMA.] Matth. 26. in vulgata verſione: *Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma.* In textu tamen Græco non eſt verbum ſubſtantiuum. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ, ἀσθενής. i. ſpiritus quidem promptus, caro autem infirma.

Item eiuſdem, ex Cap. LXIX. §. 27.

FRATRES ægrotos qui ſe dixerint eſſe, & ad opus Dei ſe non leuauerint, & continuo iacuerint, ad culpam non vocentur: ſed in refectione ſolummodo ſucus vel oua aut calidam aquam accipiãt: quod vix poſſunt viri tędioſi accipere: vt, ſi ſe fingunt, vel fame conpellantur leuari. Si verò poſt diei dictum ſurrexerint, excommunicentur. Et ad menſam carnalem non accedant, qui ad ſpiritalem oratorij non adfuerunt, quia laborem fugerunt, & opus Dei contempſerunt. Nam in his talibus agnoſcitur diabolus per excuſationem tædij ſomnique pigritiam miniſtrare. Ideoque talem mercedem recipiant. Qui verò frater ſine febris membrorumque dolore laſſatur, ſi pœnam ſupradictæ [laſſitudini] excommunicationis ſuſtinere non vult, intret tamen in oratorium conſueta cum fratribus hora: & ſi ſtare non poteſt iacens in matta velut in oratione pſallat. Cui à vicino fratre ſtante inſidietur tamen, ne dormiat. Si verò poſtea ex toto nihil laborauerit, vnam quadram panis minus in annona ſua accipiat, & potiones duas ſubductas. Et hoc tantùm, quia vel ad opus Dei ſurrexit. Quia nec iuſtum eſt, vt ocioſus frater contra laborantem fratrem, cui digni laboris merces debetur, æqualiter iudicetur: & quia boui trituranti non alligabitur os: *Deut. 25. 1. Cor. 9.* ſic & qui non laborat, ſi propter iuſtitiam. Iam ſi ex toto non manducat, vel pro tædij qualitate tantùm manducet, quantùm laborans aut ſanus: quia impotens; quia ad laborem proclamat ſe non poſſe, item ad manducandum.

Digitized by Google

iudicetur non posse, quia vtrumque non posse iustitię conuenit, & veram necessitatem ostendit. Si verò ad laborandum non possumus, & ad manducandum iustè debere non posse. Per pigritiam enim otiosi gluttonis talis agnoscitur ægritudo, cum ad laborandum suo ore præclamat se non posse, ad manducandum tacet illud non posse. Si sua non vult dicere, aliena mox incipiat lingua audire se ad manducandum non velle nolle non posse: quia iustitia hoc ostendit, vt si in vno homine anima, venter membra aqualiter conueniunt, sic & vna necessitas in his tribus communiter debet sentiri, vt quod in sanitate tres istæ res supra dictæ communiter possunt, in necessitate verò communiter agnoscitur simul non posse. Nam quare vni rei non posse permittat necessitas, & aliæ [non] posse permittat, cum in vno hominis corpore anima venter & membra separatim ipsam necessitatẽ sentire & sufferre non possunt: quia adhuc anima in nobis omnes sentit dolores, qua abscedente, quid passum fuerit mortuum corpus nescit sentire. O iniustitiæ nefas! caput torquetur doloribus propter laborem, & venter non torquetur propter dilectionem cibi, quasi in alieno corpore ipse venter sit positus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES ÆGROTOS.] Hæc habentur in Regula MS. cod. Corb. eodem cap. 69.

SVCVS.] Lege: *Succum*, vt apud Smaragdum, id est, iuscu lum.

VIRI TÆDIOSI.] Lege: *Veri tædiosi*, vt in R. MS. tædiosi, hoc loco, id est, ægroti.

SOMNIQVE.] In R. MS. *Somnij*, tantùm: sed lege: *Somni*, & textus hoc modo rite procedet. *Nam in his talibus agnoscitur diabolus per excusationem tædij somni pigritiam ministrare.* tædij autem. i. morbi, vt paulo ante tædiosi ægroti.

LASSITVDINI.] Hoc vocabulum redundat, nec habetur in codice Corbeiensi.

QVIA NEC IVSTVM EST, &c.] Sensus est, quia iniustum est, vt desidiosus frater æqualem portionem accipiat, cum eo, qui laborauit.

IAM SI.] Ita in R. MS. sed particula: *Si*, redundare videtur, vt sit sensus: *Sit & qui non laborat, si propter infirmitatem ex toto non manducat. i. non manducare debet, vel*, id est, saltem, *prosedy, seu morbi qualitate*

tantùm non manducet, quantum laborans, aut sanus.

AGNOSCITVR ÆGRITVDO.] Adde: *Mentiri*, vt in R. MS.

NON VELLE NOLLE NON POSSE.] In R. MS. *Velle nolle non posse.* Sed lege: *Nolle non posse*, tantum sensus est, cum est manducandum eiusmodi glutto tacet illud non posse. Id est, non dicit se non posse manducare, si non ipse profitetur, sua lingua, aliena audiat lingua se ad manducandum nolle non posse. i. nolle carere desiderio & appetitu mandcandi.

* VT SI IN VNO HOMINE, &c.] hac vltimâ capitis parte nihil aliud dicit, quod si in sanitate vnum trium istorum valet, ita & cætera: sic in necessitate, id est, in morbo, cum vnum istorum nihil potest facere, ita & cætera.

ET ALIÆ NON POSSE.] *Alie*, pro, *alÿ*, quemadmodum &, alio, pro, alij: vt supra notatum est. π: *Non*, redundat, nec habetur in Codice Corbeiensi.

PROPTER DILECTIONEM CIBI.] Apud Smaragdum legitur: *Propter cibi distentionem.*

Ex Regula Patrum. Cap. XI. §. 28.

1. Thess. 2. 2. Thess. 3. SI quis ex fratribus pro ieiunio vel operibus manuum suarum, quæ Apostolus præcepit: *Operantes manibus nostris, ne quem vestrum grauaremus.* Is qui talis est monachus est dignus in omnibus. In his si fuerit aliquis infirmitate obsessus, prouidendus est ab eo qui præest, qualiter ipsa infirmitas sustentetur. Quod si infirmus est animo huiuscemodi frater, oportet eum frequentius operari, considerans Apostolum, qualiter corpus suum seruituti redegit. Hoc autem obseruandum est, vt in nullo voluntatem suam faciat ille. 1. Cor. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Habetur in Regulâ Serapionis Macarij & cæterorum Abbatum cod. Flor. & cod. Corb.

QVOD SI INFIRMITAS EST EX ANIMO.] Maximè ob accidiam, per quam nonnulli opinione & imaginatione sunt ægroti, quemadmodum & ij, qui, plusquam par est, sanitatis conseruandæ studiosi ob

Digitized by Google

neſcio quos leues, & pene cotidianos morbos inquietantur: quos elegan-
ter deſcribit Petrus Blæſenſis cap. 1. libr. in Iob. *Illud præ cæteris multis materiam doloris importat, quod hodie viri religioſi & ſancti Ordinis profeſſores de ferculorum numeroſitate contendunt. Si inuenerit Religioſus circa ſe pulſum velocem, aut vrinam intenſam, aut hebetem appetitum, conſulit medicos, examinat ſpecies, electuaria facit, nullis vtitur ſalſamentis, quæ non ſint condita ex cinnamomo garyophyllo & nuce muſcatâ. O quam odioſum eſt in homine, quod, qui ſemper de Hierarchiâ cæleſti debuerat loqui, de hierâ picrâ & hierâ Logadij diſputare diſcit. Religioſus iſte diſcipulus potius eſt Epicuri, quàm Chriſti. Hoc capiti, inquit, hoc oculis, hoc ſtomacho, hoc hepati nocet. Butyrum conuertibilis eſt naturæ, cerniſia ventos facit, caules melancholici ſunt, porri choleram accendunt, piſa guttam generant, fabæ conſtipat, lentes excæcant, caſeus vniuerſaliter eſt peſſimus: Diu ad orationem ſtare neruos debilitat, ieiunare cerebrum turbat, vigilare deſiccat. Numquid inueniuntur iſtæ differentiæ in Euangelio aut prophetis? certe non habet hoc inſtitutio D. Benedicti; ſed miſeris hoc reuelat caro & ſanguis.* Hæc eſt ſane doctrina hominum, quibus plus eſt negotij cum Æſculapio, quàm cum Chriſto, qui plus verſantur in noſocomio, quàm in oratorio, qui multos annos languidi & inertes in monaſterio, non tam viuunt, quàm cum animâ miſerè colluctantur; Aſæ regi Iudæ haud diſſimiles, qui, vt ſcribitur 2. paral. cap. 16. cum vehementiſſimo pedum dolore conflictaretur: *Nec in infirmitate ſua quæſiuit Dominum, ſed magis in arte medicorum confiſus eſt.* Itaque eiuſmodi cotidiani morbi ſpernendi ſunt, qui ſæpe à dæmone excitantur, vt feruorem noſtrum, ſi non omnino extinguere, ſaltem tepefacere poſſit; quibus ſi obſequi volumus, vt præclarè monet S. Tereſia à Ieſu, vitæ religioſæ nunciam eſt remittendum. Non timendum eſt corpori, ſed animæ. Nam, vt præclarè monet S. Eucherius epiſt. ad Valerianum: *Maior ægritudo eſt languere animam vitiis, quàm corpus morbis.* *Sunt medicamina.*

OPORTET EVM FREQVENTIVS OPERARI.] Quia otioſitas inimica eſt animæ, ait S. P. Benedictus; & è contra aſſiduus labor ad impugnationes diaboli retundendas plurimùm confert; multúmque etiam valet ad ſanitatem corporis conſeruandam. *Siquidem ignauia corpus hebetat, labor firmat*, inquit Celſus lib. 1. cap. 10. Deſidem ac torpentem monachum ſtatim corporis inuadit languor. Quare monaſteriorum præfectis in id maxime incumbendum eſt, vt monachi, quantùm vires eorum ferre poſſunt, ſemper in aliquo occupentur; credendumque eſt eiuſmodi laboris occupationem plus eis ad ſanitatem prodeſſe, quàm medicos; non ſecus ac militibus, de quibus hæc præclare notat Vegetius libr. 2. de re militari cap. 2. *Rei militaris periti plus cotidiana armorum exercitia ad ſanitatem militum putauerunt prodeſſe, quàm medicos.*

Digitized by Google

DE SENIBVS VEL INFANTIBVS.

CAP. XLVI. §. 1.

LICET ipſa natura humana trahatur ad miſericordiam in his ætatibus ſenum videlicet & infantum: tamen & regulæ auctoritas eis proſpiciat. Conſideretur ſemper in eis imbecillitas: & nullatenus eis diſtrictio regulæ teneatur in alimentis: ſed ſit in eis pia conſideratio; & præueniant horas canonicas.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE SENIBVS VEL INFANTIBVS.] Hoc titulo particula, *vel*, ſumitur copulatiuè, non diſiunctiuè: quia caput agit de vtriſque.

SENVM.] Eorum ætas iuxta Varronem anno ſexageſimo incipit, vt Cenſorinus refert libr. de Natali die cap. 14. aut ſexageſimo ſecundo, quo vires minui incipiunt, iuxta eorum mentem, qui annorum hebdomadas percurrendo ſingulas hominis ætates numerant, vt videre eſt apud Macrobium libr. 1. in ſomnium Scipionis cap. 6.

ET INFANTVM.] Si ſtrictè hæc vox, *infans*, ſumatur, ab hac regulæ indulgentia eos, qui ſeptimum ætatis annum tranſgreſſi ſunt, excludi neceſſe eſt. Nam primam ætatem, quæ eſt infantum hoc annorum termino circumſcripſit Hippocrates Cous medicus, quo; vt ait Macrobius capite citato, dentes, qui primi emerſerant, aliis aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedunt, & plenè abſoluitur integritas loquendi. Idem docet Moſcopulus de Schedis ex eodem Hippocrate παιδίον μὲν ἄχρις ἑπτὰ ἐτέων, ὀδόντων ἐκβολῆς. i. infans quidem vſque ad ſeptem annos miſſis dentibus. Sed B. P. B. non ita ſtrictè hoc vocabulum ſumpſit, ſe-

Digitized by Google

cutuſque eſt Varronis ſententiam, qui pueros ab infantibus non diſtinguit, eorumque ætatem vſque ad quintum decimum annum protrahit, vt refert Cenſorinus loco citato. Quod manifeſtè patet ex cap. 70. Regulæ. *Infantibus verò vſque ad quintum decimum annum etatis diſciplinæ diligentia & cuſtodia adhibeatur ab omnibus.* Sed ſi velimus regulam percurrere, liquidò conſtabit nullum diſcrimen inter duo hæc nomina ab eodem Patre Benedicto ſtatui cap. 30. vbi pueros excommunicationi ſubiici vetat. *Ideoque, quoties pueri vel adoleſcentiores ætate, aut qui minus intelligere poſſunt, quanta pœna ſit excommunicationis, hi tales, dum delinquunt*, &c. quo in loco non eſt dubium, quin loquatur etiam de infantibus. Idem patet ex capitibus 39. 59. 63. Porro de ætatibus quæ facilius difficiliuſve famem ferunt, hæc docet Hippocrates libr. 1. cap. 13. Γέροντες ἰυχορώτατα πεινῆν φέρουσι, δεύτεροι δὲ παιδάρια, ἥκιστα μειράκια, πέντου δὲ μάλιστα παιδία. i. ſenes patientiſſimè inediam ferunt, ſecundò ij qui ſunt conſtantis ætatis, poſtà adoleſcentes, minimè omnium pueri. Sed hic locus de his ſenibus intelligendus eſt, quibus eſt cruda viridiſque ſenectus, non de iis qui ſunt ſenectute cõfecti, qui famem minimè ferunt, vt docet Cornelius Celſus libr. 1. de re medica capite 3. *Quod ad ætates verò pertinet, inediam facillimè ſuſtinent mediæ ætates, minus iuuenes, minimè pueri, & ſenectute confecti*, de quibus intelligendus eſt hic San. Benedicti locus. Itaque ſenes vegeti, qui patientiſſimè inediam tolerant non ſunt à ieiunio eximendi.

In alimentis.] Non quoad quantitatem, quia cap. 39. regulæ eamdem cibi & potus menſuram pueris proinde, ac grandioribus diſtribui vetat: quia anguſtior eorum ſtomachus tot cibos concoquere non valeret; ſicut nec frigidior ſenum ſtomachus, cuius calor natiuus nimia cibi copiâ extingueretur, vt docet Hippocrates Aphoriſmo ſequ. Itaque hic de qualitate alimentorum quæſtio eſt: ita vt ſucculentiores & delicatiores cibi eis apponantur, vt ſtomachus recreetur; quod viliores cibi minimè præſtare poſſent, vt S. Fructuoſus Archiepiſcopus Bracarenſis cap. 24. præcipit de ſenibus: *Cibi tamen quibus reficiuntur teneri & molles ex induſtria ab hebdomadariis coquantur.*

Et præveniant horas canonicas.] Hunc locum ita enarrat Smaragdus. *Præueniant, dicit, horas canonicas.* i. *Si fratres ſexta comedunt, illi horâ tertia reficiant: ſi fratres nona, illi ſexta cibum accipiant.* Magiſter hic citatus idem ferme dicit, nec vllam tertiæ ſaltem refectionis mentionem facit, ſed tantùm præuentionis horarum modò ſextæ, modò nonæ. Hæc quidem explicatio ſtricta eſt, & iuxta horum Patrum praxim: ita tamen, vt bis cotidie reficiant; alioqui eiuſmodi anticipatio eis parum prodeſſet. Sed S. Fructuoſus cap. 6. Regulæ addit tertiam, & quartam refectionem infantibus hoc modo. *A ſancto Paſcha vſque ad Calenda: Octobres manducent per ſingulos dies quatuor vices, ab octauo Kalend. Octob.. vſque ad Kalendas Decembres tres vices, à Kalendis Decembribus, vſque ad ſanctum Paſcha in poteſtate ſit ipſius Cellararij.*

Ex Regula

Digitized

Ex Regula Magiſtri. ex Cap. XXVIII. §. 2.

INFANTVLI quarta, ſexta & ſabbato, in diebus tamen minoribus, hoc eſt, in hiemis tempore ieiunent: aliis verò diebus ad ſextam reficiant horam. In ætatis verò diebus quarta, ſexta & ſabbato infantuli ſexta hora reficiant: aliis verò diebus tertia recreentur. Quia in maioribus diebus minor eſt ætas in viribus, ſicut & ſuſtinendi ſenſu diſcreta. Sed infantes ad hanc relaxationem tales permittimus, qui intra duodecim annos degunt ætate. Ampliori verò qui fuerit, ad formam teneatur maiorum. Nam iuſto iudicio infantuli, & ſenio prouecti, & infirmi æquali debent refectionum iudicio relaxari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INFANTVLI, &c.] Hæc habentur in R. MS. Cod. Corb. eodem capite circa medium.

QVARTA SEXTA.] Sup. feriâ.

MINOR EST ÆTAS IN VIRIBVS.] Id eſt, ætas hominis minus virium habet.

SICVT ET SVSTINENDI SENSV DISCRETA.] i. ſuſtinendi facultate diſtincta, quia omnis ætas non habet eaſdem ſuſtinendi ieiunia vires.

INTRA DVODECIM ANNOS.] Ita in Reg. MS. & cod. Vind. Apud Smaragdum legitur: *Intra quindecim annos.* in margine, al. *duodecim.*

Ex Regula Sancti Cæſarij Epiſcopi. Cap. V. §. 3.

SERVVM proprium nulli nec Abbati liceat in ſeruitio ſuo habere: ſed, ſi opus habuerit, in ſolatium ſuum de iunioribus accipiat. Et ſi poteſt fieri, aut difficile, aut nul-

Digitized by Google

lus vnquam in monasterium infantulus paruulus, nisi ab annis sex aut septem, qui iam & litterás discere, & obœdientiæ possit obtemperare, suscipiatur. Nobilium filij, siue ignobilium ad nutriendum aut ad docendum penitus non accipiantur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SERVVM PROPRIVM.] Hæc reperire est in Regula S. Cæsarij excusâ in fine capitis quarti, vsque ad illa verba. *Et si potest fieri*, à quibus incipit caput quintum eiusdem Regulæ: nec à S. Cæsarij mente abest S. Benedictus, qui nullos Abbati seruos assignauit, sed in coquina Abbatis, & Hospitum duos monachos ad annum ministrare voluit.

AD DOCENDVM.] Hac institutione monachorum tranquillitati consulitur. Idem statuitur 1. Addit. Capitularis Ludouici Imperatoris tit. 45. *Vt schola in monasterio non habeatur, nisi eorum, qui oblati sunt.* Contrarius tamen vsus videtur in epistolâ synodica Theodulphi Episcopi Aurelianensis, n. 19. *Si quis ex presbyteris voluerit nepotem suum aut aliquem consanguineum ad scholam mittere in Ecclesiâ S. Crucis aut in monasterio S. Aniani, aut S. Benedicti, aut S. Liphardi, aut in cæteris iis cœnobiis, quæ nobis ad regendum concessa sunt, ei licentiam concedimus.* In monasterio Fuldensi scholæ fuerant, vt videre est apud Brouuerum cap. 9. libr. 1. Ant. Fuldensium: in monasterio S. Galli, vt constat ex EKKeardo iuniore libro de casibus monasterij S. Galli & ex actis S. Notkeri, & S. Vdalrici Episcopi Augustani; & in multis aliis.

Ex Regula Sancti Fructuosi. Cap. VIII.

§. 4.

Qualiter debeant Senes gubernari in monasterio.

SOLENT plerique nouitij senes venire ad monasterium, & multos ex his cognoscimus necessitatis* imbecillitatem polliceri pactum, non ob religionis obtentu. Cum tales reperti fuerint, acrius necesse est, arguantur: & inter cætera instrumenta, nisi ad interrogata non loquantur. Habent enim & ipsi consuetudinem mores pristinos numquam abhorrere, & vt olim fuerunt docti, va-

Digitized by Google

nis fabulis euagari. Et cum fortè ab aliquo fratre ſpiritali corriguntur, continuò in iracundiam proſiliunt, & per diuturnum tempus triſtitiæ morbo ſtimulantur; & à rancore malitiæ penitus non deſiſtunt. Et cum frequenter & immoderatè in tali vitio dilabuntur, triſtitia cum deſerit, ſolita conſuetudine in fabulis & riſu frœna laxantur. Proinde cum tali cautione in cœnobio introducantur, vt die noctuque non fabulis euagentur, ſed ſingultu & lacrimis, cinere & cilicio verſentur, & retroacta peccata cum gemitu cordis peniteant, & penitendo vlterius non committant. Et quantùm habuerunt in peccando prauam ſuæ mentis intentionem, duplum habeant in lamentando plenam deuotionem. Quia per LXX & eò amplius annos arruptè peccauerunt. Et ideo congruum eſt, vt arta pœnitentia coërceantur. Quia & medicus tantò profundius vulnera abſcidit, quantùm putridas carnes videt. Tales ergo per pœnitentiam veram corrigantur: vt ſi noluerint, excommunicatione continuò emendentur. Quod ſi bis ſexies ammoniti ab hoc vitio non fuerint emendati, deducantur in conuentu maiorum, & ibidem denuo diſcutiantur. Et ſi ſe corripere non permiſerint, foras proiiciantur. Eos verò ſenes, quos quietos, ſimplices, & obedientes, in oratione frequentes, & tam propria, quàm aliena peccata deplorantes & cotidie de vita periclitantes, & Chriſtum ſemper in ore habentes [ſi] ſecundùm vires otio non vacantes, & non ſuo, ſed maiorum arbitrio pendentes, & propinquitatis affectum perfecte deferentes, & cuncta, quæ poſſident non ſuis, ſed Chriſti pauperibus erogantes, & nihil ſibimet ſeruantes, & dilectionem Dei & proximi tota mente & fortitudine tenentes, & die noctuque in lege Domini meditantes eſſe cognoſcimus, pia miſeratione ſicut infantulos foueri, ſicut patres honorari mandamus: ita vt à piſtrino & quoquinarum vice excuſentur, ab agro & duro labore quieti vacentur, excepto quod aliqua leuiora opera eis iniungantur: ne feſſa ætas ante tempus frangatur. Cibi tamen quibus reficiuntur, teneri & molles ex induſtria ab hebdomadariis quoquantur, & carnes & vinum propter imbecillitatem moderatè eis præbeantur,

& omnes ad edendum in vna menſa copulentur, æqualiter cibo & potu vno reficiantur. Veſtimentum verò & calciamentum ſic eis præbeatur, vt abſque foco frigoris ab eis aſperitas arceatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SOLENT PLERISQVE.] Hæc habentur quidem in Regula MS. S. Fructuoſi Epiſcopi Bracarenſis, ſed cap. 24. quod mihi dubitandi locum præbet, an ſit alterius Fructuoſi.

NECESSITATIS IMBECILLITATEM.] Paulo poſt legitur: *Ob religionis obtentu*: ſed transferendo præpoſitionem: *Ob*, hic locus ita legendus eſt. *Ex his cognoſcimus ob neceſſitatis imbecillitatem polliceri pactum, non religionis obtentu*: neceſſitas hoc loco eſt morbus, ſenilis videlicet. Iuxta illud Poëtæ.

------ *Subeunt morbi, triſtiſque ſenectus.*

PACTVM.] Eſt monaſtica profeſſio, ſeu votum.

INSTRVMENTA.] Id eſt: *Inſtructiones.*

DVPLVM HABEANT IN LAMENTANDO PLENAM DEVOTIONEM.] Hæc deſunt in R. MS.

QVIA PER LXX ANNOS.] ita etiam legitur in R. MS. ſed hoc admiratione dignum.

ARRVPTE.] Ita etiam in R. MS. id eſt, continuò, ſine interruptione.

VT SI.] Id eſt: *Ita vt ſi.*

IN ORATIONE FREQVENTES.] Ita in R. MS. Apud Smaragdum legitur: *In oratione frequenter aſſiſtentes.*

ET SI SECVNDVM.] *Si*, redundat.

VACENTVR.] Ita in R. MS. in cod. Vind. *Vacent.*

ABSQVE FOCO.] Cum nempe erunt in templo & opere quouis.

Item ex eadem regula. Cap. VI. §. 5.

ELIGATVR Cellararius bonæ patientiæ probatus, quem communis elegerit conlatio, & ab omni excuſetur monaſterij ſeruitio, & quoquinæ officio: ita vt ſemper Cellarium teneat propter ipſos paruulos, ſenes, infirmos, vel hoſpites. Si maior fuerit congregatio, iunior ei detur pro ipſo ſeruitio diſcurrendo; qualiter ipſi infantes ab ipſius imperio ad horas congruas copulentur, & acci-

Digitized by Google

piant alimentum. A ſancto paſcha vſque ad Kalendas Octobres manducent per ſingulos dies quatuor vices, ab [octauo] Kalendis Octobribus, vſque ad Kal. decembres tres vices. A Kalendis Decembribus vſque ad ſanctũ Paſcha in poteſtate ſit ipſius Cellararij. Cæterum verò ſic inſtruantur, vt abſque benedictione & imperio nihil in ore ſuo mittere debeãt. Qui & ipſi infantes ſuũ habeant Decanũ, qui plus de eis intellegit, vt regulã ſuper eos obſeruet; & ab eo ſemper ammoneãtur: ne aliquid abſq; regula faciãt, aut loquantur; ne in mendacio, furto vel periurio deprehẽdantur. Quod ſi in aliquo, quæ diximus, deprehenſi fuerint, continuò ab ipſo Decano virga emendentur. Et ipſe Cellararius eis pedes & veſtimenta lauet. Et qualiter in ſanctitate proficiant, cum omni intentione edoceat: vt à Domino plenam remunerationem accipiat, & veritatis præcepta dicentis audiat, qui ait; *Sinite parvulos venire ad me, ne prohibeatis eos, talium eſt enim regnum cælorum.* *Mat 9. Mar. 10 Luc. 18.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ELIGATVR CELLARARIVS.] Hæc non extant in R. MS. S. Fructuoſi epiſcopi Bracarenſis Cod. Graſſ. ſed arbitror eſſe alterius Fructuoſi.

CONLATIO.] Id eſt, congregatio.

QVOQVINÆ OFFICIO.] Excuſat tantùm cum S. B. ab hoc officio, ſi maior eſt congregatio.

AB OCTAVO KALENDIS OCTORIBVS.] πλ', *octauo*, redundat lege, *A Kalendis octobribus.* Nam paulo ante dixit, *vſque ad Kalendas octobres.*

QVI PLVS DE EIS INTELLEGIT.] Lege, *intelligat*: Vt in cod. Vind. 1. qui ſit magis ſollicitus ſuper eos, quàm cæteri monachi.

VT REGVLAM.] Id eſt, diſciplinam, vt paulo poſt, *ne aliquid abſque regula faciant.* Id eſt, diſciplina.

QVOD SI IN ALIQVO QVÆ DIXIMVS.] Supple, *eorum.* Phraſis Græca.

NE PROHIBEATIS EOS.] Lege, vt in textu Euangelij Mar. 10. *Et ne prohibeatis eos.*

TALIVM EST ENIM REGNVM CŒLORVM.] Ex Matth.

Digitized by Google

19. vbi ita legitur. Nam Marci loco citato, & Lucæ. 18. habetur tam in Latino, quàm in Græco, *talium eſt enim regnum Dei.* Ita vt auctor videatur locum citaſſe ex memoriâ, non ex codice.

Item ex Regula S. Iſidori. Cap. XIII. §. 6.

Cap. 11. reg. exc. HI autem, qui vetuſtate corporis conſumpti, aut tenera ætatis fragilitate detenti ſunt, non ſunt cotidianis exercendi ieiuniis. Ne aut ſeneſcens ætas, antequam moriatur, deficiat, aut creſcens priuſquam proficiat, cadat: & ante intereat, quàm bonum facere diſcat.

Item ex Regulâ Magiſtri. §. 7.

Ex cap. 59. R. MS ad. Corb. INFANTVLI verò intra duodecim annos non ſolùm nullo tempore in via ieiunent: ſed etiam nullo die ieiuni de monaſterio egrediantur, duntaxat ſi in proximo non mittuntur, vnde ante tertiam in æſtate, aut ante ſextam in hieme expectentur, in quibus horis conſtitutum eſt eis debere reficere.

Ex Regula cuiuſdam. Cap. XXIV. §. 8.

INFANTES in monaſterio quanta cura & diſciplina ſint nutriendi, multis didicimus documentis. Debent enim nutriri cum omni pietatis affectu & diſciplinæ miniſterio: ne deſidiæ vel laſciuiæ vitio ſub tenera ætate maculati aut vix, aut nullatenus poſſint poſtea corripi. Sit ergo in eis tanta cura, vt nunquam ſine ſeniore huc atque illuc liceat deuiare: ſed ſemper ab eis diſciplinæ retenti, & timoris Dei, ac amoris doctrina imbuti ad cultum inſtruantur religionis. Habeant lectionis vſum; vt ſub puerili ætate diſcant, quod ad perfectam deductam proficiant. In refectorio per ſe menſam habeant iuxta ſeniorum menſam poſitam. Seniores tamen vel duo, ſeu amplius, de quorum

Digitized by Google

religione non dubitatur, cum eis ſedeant: vt ſemper timore antepoſito ſub metu ſeniorum nutriantur. Quibus verò horis reficiant, vel ſomnum capiant, Abbatis arbitrio penſandum eſt: vt in omnibus virtutum cuſtodia diſcretio reperiatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AVT VIX AVT NVLLATENVS POSSINT POSTEA CORRIPI.] Cum à pueritia correctioni haud aſſueti, grandiores facti iugum pati neſciunt, & iam in prauâ conſuetudine obduruerunt & occalluerunt. Quamobrem, dum tenera eſt ætas, ad virtutem flectenda eſt.

Vdum & molle lutum es: nunc nunc properandus & acri
Fingendus ſine fine rotâ ----- inquit Perſius ſat. 3.

VT NVNQVAM SINE SENIORE.] S. Fructuoſus cap. 4. *Qui & ipſi infantes ſuum habeant Decanum.*

AB EIS DISCIPLINÆ.] Lege, *ab eius diſciplina.*

QVOD AD PERFECTAM DEDVCTAM PERFICIANT.] Locus corruptus, ita tamen caſtigandus, ſi legas: *Quod ad perfectam ætatem deductis proficiat.*

CVSTODIA.] Ita correxi ex codice. Vind. Cuſtodia ſanè virtutum diſcretio eſt, quæ vbi modum excelleris, illico pereunt. Optima ergo diſcretio, & modus optimus, vt monet eleganter Phocylides:

Μέτρῳ μὴ βάζειν καὶ πίειν, καὶ μυθολογέειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον· ὑπερβασίη δ' ἀλιτίη.

i. Moderatè cibum potúmque ſumas & loquaris. Modus autem optimus: exceſſus autem vitandus eſt. & Hippocrates lib. 2. Aphor. 4. Οὐ πλησμονὴ, οὐ λιμὸς, οὐδ' ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν; ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσιος ᾖ. i. neque ſatietas, neque abſtinentia cibi, neque aliud quicquam bonum eſt, quod ſupra naturam fuerit.

Digitized by Google

& seruitoribus reficiat. Fratres autem non per ordinem legant, aut cantent; sed qui ædificent audientes.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MENSIS FRATRVM EDENTIVM.] Lectio in mensa statuitur: vt mens Dei verbo saginetur, & verba futilia, iurgia, rixæ & detractiones vitentur. Hæc semper valuit consuetudo in monasteriis, vt patet ex auctoribus hic citatis. Eius etiam mentio fit in Regula Pauli & Stephani cap. 19. *Reficientes cum gratiarum actione & timore Dei lectiones audiamus.* Idem decernitur in Regula S. Augustini cap. 5. *Cum acceditis ad mensas, donec inde surgatis, quod vobis secundum consuetudinem legitur sine tumultu & contentionibus audite: ne sola vobis fauces sumant cibum; sed & aures percipiant Dei verbum.* In Regula Tetradij, cap. 9. *Ad mensam, dum manducant, nullus loquatur: sed vnus legat quemcumque librum vt sicut corpus reficitur tantùm cibo, ita anima reficiatur Dei verbo: sic dicit Dominus: non autem solo pane viuit homo, sed ex omni verbo Dei. Qualis est terra sine pluuiâ; & caro sine cibo, talis est anima, si non reficiatur Dei verbo.* Et in Regula S. Cæsarij, quæ est Sanctimonialium cap. 16. *Sedentes ad mensam taceant. & animum lectioni intendant.* Id etiam fuit à Clericis vsitatum ex sanctorum canonum præscripto. Vt statuitur in Concilio Toletano 5. can. 7. *In omni sacerdotali conuiuio lectio scripturarum diuinarum misceatur. Per hoc enim animæ ædificantur ad bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.* Fuit & mos antiquorum paganorum. Spartianus in Ælio Vero. *In conuiuiis tragœdias, comœdias, Atellanas, sambucas, lectores pro re semper exhibuit.*

FORTVITV CASV.] Ita in vtroque cod. MS. S. Germ. & S. Victoris atque etiam in cod. S. Ebrulphi cum Kerone. Optima lectio si interpositâ copulâ, quæ sane scriptorum incuria videtur intercidisse, legas, *fortuitu & casu*, idem quod, *casu & fortuitu* apud Tullium lib. 1. de diuinatione & auctorem ad Herennium. *Fortuitu*, idem quod forte, & fortuitò, de quo Priscianus lib. 15, Vulgo legitur, *fortuito casu.* Sed hæc lectio ex deperditæ copulæ occasione nata est, cum pro, *fortuitu*, scriptum fuit, *fortuito.*

IPSO TAMEN INCIPIENTE.] Ruthardus putat prius integrũ versiculum dicendum esse ab ingrediente, deinde ter repetendum à choro: quia cap. 35. ita ait S. B. *Subsequatur ingrediens & dicat Deus in adiutorium meum intende, Domine, ad adiuuandum me festina. Et hoc idẽ tertio repetatur ab omnibus.* Non contemnenda expositio. Ita vt hoc loco, incipere, idem sit quod, prius dicere.

ANNVNTIABIT LAVDEM TVAM.] In parvo codice MS. Victorino hæc sequuntur. *Hunc versum sequuntur à Priore dicendi tres*

Digitized by Google

verſiculi. Mittat tibi Dominus auxilium de ſancto R. *& de Sion tueatur te. Conuertere Domine aliquantulum.* R. *& deprecabilis eſto ſuper ſeruum tuum. Dominus cuſtodiat introïtum tuum.* R. *& exitum tuum ex hoc nunc & vſque in ſeculum. Sequitur oratio. Auerte, quæſumus omnipotens Deus ab hoc famulo tuo ſpiritum elationis, & cor eius diuinis inſtrue lectionibus, quatenus te opitulante mereatur perficere officium.* Hanc benedictionem ſeu collectam paulo aliter tradit Smaragdus, *quæ collecta*, inquit, *hoc modo, ſi placet lectori, à ſacerdote ante altare detur miſſa peracta, dicaturq; Auerte, quæſumus, Domine ab hoc famulo tuo ſpiritum elationis, vt humiliter legens, ſenſum & intellectum capiat lectionis.*

Hæc epitome eſt media pars Memorialis quomodo in monaſterio conuerſandum ſit, in cod. MS. S. Victoris.

VT NVLLIVS MVSSITATIO VEL VOX, &c.] Epitome Ludouici Imperatoris ſuper Regulam S. Benedicti. *Et ſicut dicit Regula nullius vox ibi audiatur, niſi ſolius legentis.* Summum antiqui illi Patres in menſa ſilentium, ſummam in menſis modeſtiam requirebant: ita vt nec loqui, nec nugari, nec leue murmur edere liceret. Poënæ breuiores monachorum delinquentium inter ſcripta ſancti Baſilij. Art. 17. εἴπης δὲ τερπίζῃ ἐδίων φλυαρίᾳ, ἐγειρέσθω ἐπὶ εὐχήν. Si quis in menſa comedens nugatur, ſurgat ad orationem. Regula S. Pachomij ab Angelo dictata apud Palladium cap. de Tabennheſiotis, ὅτι οὐκ ἔστι λαλῆσαι ἐδίοτε, οὐδὲ ἐκβλέψαι τὸν πίνακος, ἢ τερπίζεσθαι ἀλλαχοῦ εὐφρέχειν τῷ ὀφθαλμῷ. i. non licet loqui veſcentem, nec aliò extra diſcum vel menſam oculum iactare. Regula Tetradij cap. 9. *Ad menſam, dum manducant, nullus loquatur.* Regula S. Cæſarij cap. 16. *Sedentes ad menſam taceant* S. Columbanus in Pœnitentiali: *Si locutus fuerit comedens, non neceſſitate alicuius fratris, ſex percuſſionibus.* ſup. emẽdetur. Et paulo poſt. *Qui pertunderit cultello menſam, decem percuſſionibus emendetur.* Et infra non procul à fine: *Qui comedens loquens, ſex plagis. Et cuius vox obſtrepit de mẽſa ad mensã, VI plagis.* additio 1. Capitularis Ludouici Imperatoris tit. 41. *Vt ſi quis negligenter ſonitum fecerit, aut aliud quid exceſſerit in refectorio, mox à Priore veniam petat.* Vnde præclarè monet Regula Pauli & Stephani cap. 19. *Non cum contentione, & murmuratione & indignatione, & clamoſis vocibus & ſtrepitu pedum & ſono vaſorum donum Dei, ſed cum caritate & quiete & dulciſſimo diſcipline fræno ſumamus, metuentes Iſraëlitarum exempla carnalium, quibus manducantibus ad ſaturitatem Angelorum panem, & coturnicum carnibus, vſque ad nauſeam ore repleto, murmurantibus, ira Dei ad exterminandum diri-gitur.*

SIC SIBI VICISSIM.] Ita Cod. S. Faronis cum S. Dunſtano Smaragdo, & editionibus Colonienſi, & Colinæi: quæ poſterior non habet τὸ, *ſibi.* Codex S. Germ. ma. cum Victorinis legit, *vicibus.* Turre-cremata cum aliquot recentioribus excuſis habet, *inuicem.*

SONITV CVIVSCVMQVE SIGNI.] Ita vulgò habetur. Editio Colinæi legit, *cuiuſpiam.* Maior Codex S. Victoris habet, *ſonitus alicuius ſignis.* Quæ quidem lectio non eſt contemnenda. Praxis huius ſanctionis videtur apud Ekkehardum iuniorem cap. 2. lib. de caſibus mo-

Digitized by Google

naſterij S. Galli. *Milo Elenuangenſis* (Abbas) *cochlearium ſibi afferri ſigno fecit.*

ALIVNDE.] Id eſt, de alia re. Familiare eſt S. B. aduerbia loco nominum ponere.

REQVIRERE.] S. Dunſtanus legit, *referre.*

NE DETVR OCCASIO.] Ita Smaragdus & editio Colonienſis Cod. verò MSS. S. Germ. Far. & Ebrul. habent, *nec detur occaſio*: vt ſenſus ſit, nec detur occaſio inquirendi de ipſa lectione. S. Dunſtanus, Turrecremata, & vetus editio Colinæi habent, *ne detur occaſio maligno.* i. dæmoni, vt excitet fratres ad confabulandum in menſa.

NISI FORTE PRIOR.] Prior hoc loco Abbatẽ ſignificat, & omnibus regulæ locis, vbi hæc vox ſingulariter & abſolutè, nõ reſpectiuè ponitur. Qui etiam dicitur Pater monaſterij, is videlicet, cui cæteri monachi ſubiiciuntur, ipſe verò nulli. Cap. 6. *Et ideo, ſi qua requirenda ſunt à Priore, cum omni humilitate & ſubiectione reuerentiæ requirantur.* Quod hic locus ſit de Abbate intelligendus patet ex cap. 33. *Omnia verò neceſſaria à Patre monaſterij ſperare, nec quicquam liceat habere quod Abbas non dederit aut permiſerit.* Cap. 7. *Et vt oſtendat ſub Priore debere nos eſſe, ſubſequitur dicens.* Cap. 13. *Oratio Dominica omnibus audientibus dicatur à Priore propter ſcandalorum ſpinas.* Cap. 20. *Et facto ſigno à Priore omnes pariter ſurgant.* Cap. 4. *Quod ſi aut loci neceſſitas, vel labor, aut ardor æſtatis plus popoſcerit, in arbitrio Prioris conſiſtat.* Quod hic locus intelligatur de Abbate, liquidò conſtat ex cap. 39. *quod ſi labor forte factus fuerit maior, in arbitrio & poteſtate Abbatis erit, ſi expediat aliquid augere.* cap. 43. *Et ſi cui offertur aliquid à Priore.* Cap. 53. *Ieiunium frangatur à Priore propter hoſpites.* Vnde poſteà ſubiungit: *Aquam in manibus Abbas hoſpitibus det. Pedes autem hoſpitibus tam Abbas, quàm cuncta congregatio lauet.* Et in eadem ſignificatione ſumit Lupus Ferrarienſis epiſt. 29. *Quod nuſquam fieri aut rutius aut melius poteſt, quàm in monaſterio, vbi ſit libertas voluntatis propriæ pro Dei amore, quod eſt laborioſiſſimum, reſecatur, vt ex arbitrio Prioris ſubiectorum actio cuncta formetur.* Ioannes monachus lib. 2. vitæ S. Oddonis: *Cui è contra Odo pater protulit preceptum regulæ, in quo continetur, quòd abſque licentia prioris nihil monacho liceret facere*, vbi prior appellatur, qui cap. 67. Regulæ, Abbas dicitur. Sic in Regula S. Cæſarij Prior ſumitur pro Abbatiſſa cap. 3. *Ei ergo quæ conuertitur non licebit ſtatim habitum religionis aſſumere, niſi antea in multis experimentis fuerit voluntas illius approbata: ſed vni ex ſenioribus tradita annum integrum in eo, quo venit, habitu perſeueret. De ipſo tamen habitu mutando, vel lecto in ſchola habendo ſit in poteſtate Prioris, & quomodo perſonam vel compunctionem viderit, ita vel celerius, vel tardius tẽperare.* Et ſanè luce meridiana clarius eſt hîc Priorem ſumi pro eâ monaſterij antiſtitâ, quam ipſe Cæſarius paſſim in eadem regula Abbatiſſam appellat. His accedit quòd prior ſumitur pro duce, principe, ſiue eo qui præeſt. Nouellâ 117. Iuſtiniani cap. 11. Πείσεις ἀριθμῶ. i. Priores numeri. Et Priores loci appellantur alicuius terræ domini lib. 9. legis Vviſigotho-

Digitized by Google

rum tit. 1. l. 8. *Ad cuius domum venerit fugitiuus, Prioris loci Illius villicus atque præpositus quibuscumque testetur.* Vbi præpositus subiicitur Priori & in Epistolâ Episcoporum Galliæ quæ extat 44. apud Lupũ Ferrariensem, *Nomenoio Priori gentis Britannicæ salutem.* Erat enim ille dux Britonum, & principatum Inuaserat. Dicuntur etiam Priores regni primates, magnates, summates illius S. Gregorius Turon. 9. hist. Franc. cap. 9. *Post hæc Rauchingus coniunctus cum Prioribus regni Clotharij filij Chilperici.* Hodie tamen Prior sumitur pro monasterij Præposito, qui est post Abbatem secundus. Et ita sumitur à Lanfranco cap. 3. decretorum: *Seruata Abbati in omnibus reuerentiâ Prior, qui, Præpositus in Regula nominatur, honorabilior est reliquis ministris domus Dei.*

FRATER AVTEM HEBDOMADARIVS.] MSS. S. Germ. S. Far. & S. Ebrul. cum S. Dunstano & Smaragdo legunt. *Frater autem lector Hebdomadarius.* Ita etiam editio Colinæi quæ tamen particulam, *autem*, omittit. In vulgatis τὸ, *lector*, desideratur.

ACCIPIAT MIXTVM.] Smaragdus hunc locum ita exponit. *Quod dicit accipiat mixtum panis intelligitur simul & vinum. In multis enim prouinciis panis tantùm & vinum quod super altare offertur, mixtum vocatur.* Ita etiam explicat Ruthardus: Keto aliter: *mixtum mero scil. poculum.* Mixtum ad verbum est vinum aquâ dilutum, quod mero opponitur Iocus Martialis in Rauennam vbi, vt cum Sidonio Apollinari loquar, ob aquas paludosas, sitiunt viui, nutant sepulti.

Calidus imposuit nuper mihi caupo Rauenna,
Cum peterem mixtum, vendidit ille merum.

Græcis κεράσις. Suidas: κεράσις μῖξις οἴνου καὶ ὕδατος. i. mixtio vini & aquæ. De mixtione vini & aquæ, quâ primus vsus est Amphictyon rex Athenarum à Baccho edoctus, vide Athenæum lib. 2.

PROPTER COMMVNIONEM SANCTAM.] Smaragdus hunc locum enarrans ait. *Propter communionem sanctam dicit, ne aliquid inde sumptum excreans proiiciat in sputo.* Rectè, meo quidem iudicio. Quod confirmatur ex Regulâ Magistri cap. 24. *Et ipse* (lector) *similiter sumat merum propter sputum sacramenti accipiat.* Sic S. Ioannes Chrysostomus, vt screatum cohiberet diuinis mysteriis celebratis cum vestibus sacris exueretur pastillum comedere solebat; & eo nomine accusatus est ab aduersariis, vt scribit Nicephorus cap. 9. lib. 13. & hoc fuit vigesimum octauum caput accusationis ipsius, vt videre est in Bibliotheca Photij n. 59. in synodo ad quercum contra eum celebrata εἰκοστὸν ὄγδοον ἐπὶ θρόνου ἀποδύεται καὶ ἐνδύεται, καὶ παστίλλον τρώγει. i. vigesimum octauum quod in throno exuitur & induitur, & pastillum edit.

ET NE FORTE GRAVESIT EI IEIVNIVM SVSTINERE.] Duas affert causas sumendi mixti à lectore. Prima est propter sputum, secunda prop ieiunium.

HEBDOMADARIIS ET SERVITORIBVS.] Per hebdomadarios eos, qui coquunt intelligit: per seruitores eos, qui mensis ministrant. De quibus hæc verba sunt intelligenda, *sic sibi inuicem ministrent*

Digitized by Google

fratres. De seruitorum refectione hæc statuuntur primâ additione Capitularis Ludouici Imp. tit. 28. *vt seruitores non ad vnam mensam sed in propriis locis post refectionem fratrum reficiantur: quibus eadem lectio, quæ fratribus, recitetur.* De lectore verò hæc in eadem additione tit. 29. constituuntur: *Vt lectori nihil, nisi quod regula iubet, detur.*

Ex Regula Patrum. XXX. §. 2.

AD mensam autem specialiter nullus loquatur; nisi qui præest, vel qui interrogatus fuerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD MENSAM AVTEM.] Hæc reperiuntur in fine 2. Regulæ codicis Floriacensis; cuius initium est: *Cum residerimus in vnum.* Et tertia regula eiusdem codicis circa medium; cuius initium est: *Cum in nomine Domini.* Iisdem planè verbis.

NISI QVI PRÆEST.] Vt dicat aliquid ad ædificationem.

VEL QVI INTERROGATVS FVERIT.] Ab eo qui præest.

Item. Sancti Pachomij. XXIX. §. 3.

CVM autem ad vescendum venerint, sedebunt per ordinem statutis locis; & operient capita. *Art. 11.*

Item eiusdem. Cap. XXX. §. 4.

STATIMQVE cum tibi à maiore fuerit imperatum, vt de alia mensa ad aliam transire debeas, in nullo penitus contradicens: nec audeas ante Præpositum domus tuæ manum in mensam extendere, nec circumspicias vescentes alios.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

STATIMQVE.] Hoc capitulum sicut & sequens in R. S. Pachomij excusa cõiungitur cũ superiori: ita vt ex his tribus vnũ tantũ fiat.

Digitized by Google

TRANSIRE DEBEAS.] Hæc ſunt corrupta, & ita ex cod. Vind. & regula S. Pachomij caſtiganda: *Vt de vna menſa ad aliam tranſeas, ire debebis.*

NEC AVDEAS ANTE PRÆPOSITVM.] In Regula edita S. Pachomij legitur: *Nec ante præpoſitum domus tuæ manum in menſa extendas.*

NEC CIRCVMSPICIAS VESCENTES ALIOS.] In Regula S. Pachomij ab Angelo dictata apud Palladium cap. de Tabenenſiotis: ἰδίοντας τὰς κεφαλὰς κεκλίκοσι τοῖς [redacted]κουκκύλλοις, ἵνα μὴ ἀδελφὸς ἀδελφὸν μασσάμενον ἴδῃ. Id eſt, comedentes [illegible]a operiant cucullis: ne frater fratrem comedentem videat. Sed quid ſibi velit verbum, κεκλίκοσι. i. inclinent, non video. Certè legendum: κεκαλύκοσι. i operiant. Idem ſtatuit B. Iſaias Abbas orat. 3. *Inter veſcendum oculos tuos in proximum ne conuerteris.* Idem ſeruabant monachi Ægyptij apud Caſſianum lib. 4. de inſtit. cap. 17. Et ſano quidem conſilio. Nam qui alium comedentem reſpicit, aut inuidet abſtinenti, aut comedentem deſpicit.

Item eiuſdem. Cap. XXXI. §. 5.

VNVSQVISQVE præpoſitorum docebit in domo ſua quomodo debeant cum diſciplina, conſuetudine comedere. Quod ſi aliquis, vel locutus fuerit, vel riſerit in veſcendo aget pœnitentiam, & in eodem loco protinus increpabitur, ſtabitque, donec alius ſurgat de veſcentibus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM DISCIPLINA CONSVETVDINE.] In Regula excuſa legitur, *cum diſciplina & conſuetudine.* In cod. Vind. legitur, *& manſuetudine.* Recta lectio.

STABITQVE DONEC, ALIVS SVRGAT DE VESCENTIBVS.] Locus corruptus, & ita ex Regula edita caſtigandus: *& ſtabit, donec alij ſurgant de veſcendo.* Ea ſenſus eſt, qui deliquit inmenſa, ſtet donec conuentus ſurgat. Suprà vidimus in Regula S. Pachomij hanc multam irrogari monachis delinquentibus, vt ipſi in refectorio, aliis ſedentibus, ſtent.

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. XXXIII. §. 6.

SI aliquid necessarium fuerit in mensa, nemo audebit loqui, sed ministrantibus signum sonitu dabit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI ALIQVID.] Extat in Regula S. Pachomij excusa art. 12. NEMO AVDEBIT LOQVI.] Idem statuitur in Regula S. Pachomij ab Angelo dictata apud Palladium, capite de Tabennesiotis οὐκ ἔστι λαλῆσαι ἐσθίοντα. i. vescenti loqui non licet.

SIGNVM SONITV DABIT.] Recta lectio, in Regula excusa *signi sonum dabit.* Malè. In Regulâ orientalium cap. 131. *soni signum dabit.* Lege, *sonitu*; nam hæc sumpta sunt ex Regula S. Pachomij.

Ex Regula S. Isidori. XXIII. §. 7.

REFECTORIVM pariter cunctis fratribus vnum erit. Ad singulas mensas deni conuescentes resideant. Reliqua turba paruulorum adstent. Tempore conuescentium fratrum omnes disciplinæ gerant silentium, obtemperantes Apostoli præceptis, qui dicit: *Cum silentio operantes, suum panem manducent.* 2. Thess. 3. Vnus tamen in medio residens, benedictione accepta, de scripturis aliquid legat, cæteri vescentes tacebunt lectionem intentissimè audientes: vt sicut corporalis cibus refectionem corpori præstat, ita mentem spiritalis sermo reficiat. Nullus ad mensas clamor excitetur. Soli tantùm præposito sollicitudo maneat in his, quæ sunt vescentibus necessaria. Abbas citra languoris necessitatem cibos in conspectu pariter cùm fratribus sumat; neque aliud quàm cæteri, neque cultius, quàm ea, quæ in commune constituunt, præparari sibi quippiam expetat. Sicque fiat, vt dum præsens est, omnia diligenter administrentur: & dum communia sunt, salubriter & cum caritate sumantur. Æqualia quippe erunt mensarum omnium fercula, simillimisque alimentis cunctis re-

Digitized by Google

ficiendi sunt fratres. Quicquid præsens refectio dederit omnes sine murmuratione percipiant: neque id desiderent, quod edenti voluptas appetit, sed quod naturæ necessitas quærit: 2. Cor. 7 scriptum est enim: *Carnis curam ne feceritis in desideriis.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

REFECTORIVM PARITER.] Extat in Regula S. Isidori excusa cap. 9.

BENEDICTIONE ACCEPTA.] Hæc benedictio Lectoris in refectorio, quam ex more lector petit antequam legat de ea hæc habet Magister cap. 29. Regulæ, *Et post omnium sessionem ad mensam petitâ benedictione sedeat in sellâ.* Memoriale qualiter in monasterio conuersandum sit. *Antequam incipiant cibum sumere, petat lector benedictionem, & incipiat legere.*

VT SICVT CORPORALIS CIBVS REFECTIONEM CORPORI PRÆSTAT.] In Regula S. Isidori: *Vt sicut illis corporalis cibus refectionem carnis præstat.*

SPIRITALIS SERMO.] In Regula S. Isidori π, *sermo*, desideratur.

ABBAS CITRA LANGVORIS NECESSITATEM.] Egregia sane institutio, quâ disciplina regularis custoditur, & intempestiuis Abbatum comessationibus hospitalitatis prætextu, ac proinde monasterij dilapidationi occurritur, sed de hoc aliàs.

NEQVE CVLTIVS.] Haud Impar sane institutio, quæ catillationibus Abbatum medetur.

MENSARVM OMNIVM FERCVLA.] Rectè. Et ex hoc loco castiganda est S. Isidori Regula, in qua corruptè legitur, *mansura omnium fercula.*

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. Cap. V. §. 8.

CVM hora nona ad vescendum conuenitur, dicto psalmo residentibus aliis, vnus legat in medio in cibo sit strepitus nullus. Nemo comedẽs loquatur. Si quid deest in mensa, is qui præest, signo dato vel nutibus silenter petat, & indicet ministranti, quid inferri, vel quid auferri sit à mensa necesse. Priusquam ad mensam conueniant, præcedat oratio. Postquam à mensa surrexerint, sequatur

Digitized by Google

sequatur oratio. Nec ante quisquam alicubi præsumat progredi, quàm coram altario Christo gratiarum resoluerit actiones.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM HORA NONA.] Habentur in Regula MS. S. Fructuosi Bracarensis Episcopi cod. Crass. eodem capite 5.

VNVS LEGAT IN MEDIO.] Nota morem antiquum de loco, vbi legitur in refectorio; quem licet etiam obseruare ex Regula S. Isidori cap. 9. *Vnus tamen in medio residens benedictione acceptâ de scripturis aliquid legat*, ex Regula Magistri cap. 29. *Deinde in medio omnium mensarum sibi ordinet sellam, & post omnium sessionem ad mensas petitâ benedictione sedeat ipse in sellâ cum codice.*

ALTARIO CHRISTO.] In Regula MS. legitur: *Altario Christi*, ex hoc loco constat gratias agi olim solitas in Ecclesiâ à monachis post cibi refectionem, id etiam videtur in epitome Ludouici Imperatoris super regulam S. Benedicti: *Expleto cibo, finiatur & lectio. Surgentes à mensa dicto versu siniſter chorus exeat prior, nouissimus Dominus Abbas psallentes psalmum quinquagesimum distinctè, & non festinate, cum introierint psallentes, inclinent se*, &c. Videtur etiam in vitâ S. Odonis Abb. Clun. libr. 1. vbi agitur de micis in mensa non comestis: *Clauso verò pugillo dignum esse censuit, cùm post versum ab Ecclesia essent regressi, reseruandos fortè Patri monasterij. Factumque est, vt ab oratorio sunt regressi, mox se pedibus prostrauit Patris.* Et apud Ekehardum libr. de casibus monasterij S. Galli cap. 11. *Milo Elevvangensis* (Abbas) *cochlearium sibi afferri signo fecit.* & paulo post. *Surgitur à mensa, itur solitis benedictionum hymnis in Ecclesiam.*

Ex Regula S. Aurelij Episcopi. Cap. XLVIII.

§. 9.

SEDENTES ad mensam cotidie omni tempore, dum cibus sumitur, legatur: vt vterque homo, exterior cibo, interior verbo Dei reficiatur: quia scriptum est: *Non in solo pane viuit homo: sed in omni verbo Dei.* *Cas. cap. 12. reg.* *Luc. 4.*

Digitized by Google

Ex Regula B. Caſſiani. Cap. XXXVI. §. 10.

Exſ 4. deinſt. cap. 17.

REFICIENTIBVS autem fratribus ſanctæ lectiones ad menſam legantur propter ſuperfluas & otioſas fabulas, & maximè contentiones, quæ frequenter ſolent ad menſam generari. Et nullus vel mutire ſit auſus, præter illum, qui decaniæ præeſt. Decanus autem ſi quid in menſam inferri, vel de menſa auferri neceſſe eſt, ſonitu potius, aut aliquo ſigno, quam voce ſignificet. Quantùm autem alius reficiat, nullus inuicem vagantibus oculis curioſius notet: ſed vnuſquiſque ante ſe aſpiciat.

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. VIII. §. 11.

AD menſam loqui ſpecialiter, niſi qui interrogatus fuerit, non præſumat. Quod verò neceſſarium victui fuerit, præpoſito decet agnoſcere: & quod ſecundùm conſuetudinem deeſt, ſecretius iubeat miniſtrari. Sedentes ad menſam, lectionem quæ legitur, cum ſilentio audituri. Si verò defuerit perſona lectoris, ad inſtar cibi ſacrarum ſcripturarum meditatio ruminetur: ne eſcam tantùm corpus accipiat; ſed verbo Dei anima paſcatur eſuriens. Orationibus vacate horis & temporibus inſtitutis. Pſalmis & hymnis, cum Dominus exoratur, ea plantentur in corde, quæ proferuntur in voce.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NISI QVI INTERROGATVS FVERIT.] Ita ſupra in Regula Patrum. Interrogatus, non à quouis, ſed ab Abbate vel à Præpoſito vel à decano.

SEDENTES AD MENSAM.] Videtur deeſſe verbum: *Taceant*, aut certe legendum: *Audiant*, pro, *Audituri*.

ORATIONIBVS VACATE.] Hæc ſumpta ſunt ex Regula S. Auguſtini c. 7. *Orationibus inſtate horis & temporibus conſtitutis.*

PSALMIS ET HYMNIS, &c.] In eadem S. Aug. Regula c. 9. *Pſalmis & hymnis cum oratis Deum, hoc verſetur in corde, quod verſatur in*

Digitized by Google

ore. His quadrat illud S. Cæsarij Arelatensis serm. 12. *Orantes autem, fratres charissimi, quantùm possumus adiuuante Domino laboremus: vt nulla nobis extranea cogitatio subrepere possit: ne fortè aliud habeamus in corde, & aliud proferamus ex ore. Ne forte dum lingua Dominum rogat, cogitatio in rebus vanis occupata ab orationis sensu discedat; & inde acquirat peccatum, vnde potuit habere remedium.*

Item ex Regula Orientalium. Cap. CXXXI.

§. 12.

QVOD si aliquis locutus fuerit, vel riserit in vescendo, increpetur & agat pœnitentiam. Si quis ad manducandum tardius venerit absque maioris imperio, similiter agat pœnitentiam, aut ad cellam suam ieiunus reuertatur. Si aliquid fuerit necessarium in mensa, nemo audebit loqui: sed ministrantibus soni signum dabit. Ministri vero absque his, quæ in commune fratribus parata sunt, nihil aliud comedant: nec mutatos cibos sibi audeant præparare. Nemo plus alteri dabit, quàm alter accepit. Quod si obtenditur infirmitas, præpositus domus perget ad ministros ægrotantium, & his, quæ necessaria sunt, accipiet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI ALIQVIS.] Hæc sanctio sumpta est ex Regula S. Pachomij art. XI.

SI QVIS AD MANDVCANDVM.] Item ista sumpta est ex eadem Regula cap. 12.

SI ALIQVID NECESSARIVM FVERIT.] Hoc habetur in eadem Regula S. Pachomij art. 5. necessarium. i. deficiens.

SONI.] Lege: *Sonitu*, vt in Regula Pachomij iuxta Codicem MS. Concordiæ huius. in cod. Vind. legitur: *Sonum signi.*

MINISTRI VERO.] Hæc reperiuntur in eadem Regula cap. 14. his simile est, quod præcipit S. Isidorus cap. 9. vt fratres similibus vtantur cibis. & huic institutioni Pauli & Stephani cap. 20. *Nulli fratrum liceat, vel pomum vel quodcumque olerum, vel aliud aliquid ad vsus suos, quasi peculiari apparatu in mensâ sibi ad manducandum deferre.*

NEMO PLVS ALTERI DABIT.] Hæc habentur etiam in Regula

Digitized by Google

rum, & ipſe ſimiliter ſuum merum propter ſputum ſacramenti accipiat, & ſic incipiat legere. Legat namque cotidie regulam hanc poſito ad diem ſigno huc vſque legerit; vt ſequenter cotidie tamen omnia perlegantur; vt per vices hebdomadum & finiri poſſit, & recapitari legendo. Qui hebdomadarius, cum ſeptimanam ſuam legendo expleuerit, ſignum ſequenti ſucceſſori oſtendat, vnde proſequatur, qui cœperit ſeptimanam. Qui & ipſe finiendo & recapitando hebdomada ſua ſignum ſucceſſori demonſtret. Legat namque diſpoſite, non vrgendo, vt apertius occupati ea auditores agnoſcant, quæ eos factis oporteat adimplere. Et vt ſiqua ſunt ambigua aut obſcura, & apertius ea non intelligunt fratres, aut interrogatus à fratribus, aut vltro aliqua Abbas exponat. Nam ſi ſuperuenerint forte mẽſæ monaſterij, laïci propter detractionem futuram in ſæculo, cum ſecreta Dei ſæcularis agnouerit, ſi placuerit Abbati, aliam lectionem cuiuſcumque codicis legat, vt ſecretum monaſterij vel menſura vitę ſanctæ conſtituta in diſciplinam ab inriſoribus non ſciatur. Legat namque aliam lectionem, poſito tamen in Regula ſigno. Nam ſi talis laïcus ad menſam monaſterij detineatur, de quo certus ſit Abbas, quod non ſolùm admirari poſſit conſtituta diuina, ſed etiam huius religioſitatis ſit [Abbas] qui in conuerſatione poſſit eſſe pediſſequus, & ad mores poſſit trahi diuinos, in huius lectoris aduentum ad menſam regulam ſubſequatur. Nam illi debent regulam audire monaſterij, qui illam poſſunt meritò obſeruare. Ideo ad menſam hora refectionis debetur regula legi, quia tunc omnis congregatio ad manducandum in vnum collecta ſine excuſatione tunc lectio obſeruantiæ vel emendationis ob omnibus audientibus iuſte poterit obſeruari; vt omnia regulæ omnes audiant, & nullum prætereat aliquid: vt quod omnes audierint, eos factis oporteat adimplere. Ipſi verò fratri in ſeptimana ſua, cum in hoc opere occupatur, ſeptimanarij de omnibus menſis menſæ ſuæ inlatis ſcutellas leuent, ſeruante Cellarario panis eis menſuram vel conſuetum numerum potionum. Et poſt omnium leuationem, petita benedictione, & ipſe reficiat. Ideo enim

Digitized by Google

diximus regulam monaſterij cotidie legi ad menſas, vt nullus frater excuſet ſe ignorantiæ faciẽtis nõ emendare. Nam cum cotidie in vſu ipſa regula mittitur, ex notitia melius obſeruatur: ne fortè dicat ſe frater neſcire, quod poſſit per obedientiam adimplere. Nam tempore ipſo refectionis cum legitur regula, vt ſolliciti omnium fratrum excitentur auditus, de ſingulis menſis, quos voluerit fratres, quod lectum eſt Abbas interroget; vt cum vnuſquiſque frater recitauerit, quod audiuit, agnoſcatur plus lectioni intendiſſe illa hora, quàm ventri: vt cum ſurdus neglegens non narrauerit, quod audiuit, plus carnem iudicetur amaſſe, quàm animam. Qui mox de neglegentia ab Abbate iuſtè corripi debet: vt dum vnuſquiſque frater interrogatus timet erubeſcere, mentem ſuam alibi non faciat aberrare: ſed in hoc intendat, quod legitur. Qui hebdomadarius tamdiu ad menſam cum fratribus: quibus ſe leuantibus, poſito in regula ſigno, leuans ſe & ipſe cum codice, verſu vel oratione ab omnibus adimpleta, reſpõdeat cum omnibus: *Deo gratias*. Et ſtatim reſidens ad menſam ſuam ab hebdomadariis ſeruatam refectionem vel portionum menſuras ſignatas aut ab Abbate aut à Præpoſitis omnia & ipſe percipiat.

Locus corruptus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN ÆSTATIS VEL HIEMIS, &c.] Extat in Reg. Mag. MS. cod. Corb. cap. 24.

CANISTER.] Ita in Concordia Vind. & in R. MS. cod. Corb.

RESPONDENTIBVS SECVM CVNCTIS.] Eumdem verſum.

PROPTER SPVTVM SACRAMENTI.] Vide ſuperius annotata.

VT APERTIVS OCCVPATI.] Aduerbium: *Apertius*, videtur tranſpoſitum & referendum ad verbum: *Agnoſcant*.

ET VT.] Particula: *Et*, redundat, nec habetur apud Smaragdum.

NAM SI.] Id eſt: *Verum ſi*, & paſſim occurrit in his Patribus, vt particula: *Nam*, pro, *verum*, ponatur.

SIT ABBAS.] ni *Abbas*, redundat.

COLLECTA.] In R. MS. *Redacta*.

DE OMNIBVS MENSIS.] Lege: *De omnibus miſſibus*; miſſus eſt ferculum, vt vulgò notum eſt.

Digitized by Google

SCVTELLAS.] Scutella eſt lanx: *Patina*, diſcus. Corona pretioſa apud Ioannem Meurſium in lexico Græco-Barbaro: Σκουτλα *Paropſis.*, τρύβλιον. Mentio fit apud S. Gregorium libr. 12. ep. 30. *Scutellam quoque argenteam monaſterio cuidam reliquit.* Gallicè: *Eſcuelle.*

PETITA BENEDICTIONE.] Quia olim monachi cibum ſumpturi benedicebantur. de qua re infra.

QVID LECTVM EST ABBA'S INTERROGET.] Nota antiquum morem de repetendâ lectione menſæ.

QVI HEBDOMADARIVS.] Multa hic deſunt verba ſupplenda ex regula MS. cod. Corb. *Qui hebdomadarius tandem ad menſam legat, quamdiu Abbas ſederit ad menſam cum fratribus, quibus ſe lenantibus*, &c.

SIGNATAS.] Id eſt, benedictas ſigno crucis.

Ex Regula cuiuſdam. Cap. IX. §. 14.

AD menſam verò nullus penitus præter Abbatem, vel cui ipſe præceperit pro communi neceſſitate fratrum; loqui præſumat: ſed omnes intento animo gratias reddentes Creatori in cordibus ſuis cibi ac potus ſolidæ menſuræ largitione fruantur. Portarius verò qui pro variis cauſis eloquium expetierit Abbatis, loqui permittatur. Quia forſitan talis ſuperuenit neceſſitas, quæ moram habere non debeat. Ante menſam verò ſemper capitulum regulæ vnum, aut amplius, ſi Abbati placuerit, legatur: vt, cum cibus carnem reficit, lectio animam ſatiet. Hæc omnia cum grauitate animi & moderatione leni fiant, quatenus in his omnibus Dominus delectetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD MENSAM VERÒ, &c.] Hoc capitulum cum ſex ſequentibus deſideratur in codice Vindocinenſi.

INTENTO.] Ita repoſui, cum legeretur: *In tanto.*

ANTE MENSAM.] Lege: *Ad menſam.* Nam ſtultra ſubiungeret: *Vt cum cibus carnem reficit, lectio animam ſatiet.*

Digitized by Google

DE MENSVRA CIBORVM.

CAP. XLVIII. §. 1.

S.BEN. SVFFICERE credimus ad refectionem cotidianam tam Sextæ, quàm Nonæ omnibus mensibus cocta duo pulmentaria propter diuersorum infirmitates, vt fortè qui ex vno non poterit edere, ex alio reficiatur. Ergo cocta duo pulmentaria fratribus omnibus sufficiant. Et si fuerit vnde poma aut nascentia leguminum, addatur & tertium. Panis libra vna propensa sufficiat in die, siue vna sit refectio, siue prandij, & cœnæ. Quod si cœnaturi sunt, de eadem libra tertia pars à Cellarario reseruetur reddenda cœnaturis. Quod si labor fortè factus fuerit maior, in arbitrio & potestate Abbatis erit, si expediat, aliquid augere, remota præ omnibus crapula: & vt numquam subripiat monacho indigeries: quia nihil sic contrarium omni Christiano, quomodo crapula, sicut Luc. 21. ait Dominus noster: *Videte, ne grauentur corda vestra in crapulâ.* Pueris verò minori ætate non eadem seruetur quantitas, sed minor, quàm maioribus, seruata in omnibus parcitate. Carnium verò quadrupedum omnino ab omnibus abstineatur comestio præter omnino debiles & ægrotos.

NOTÆ

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TAM SEXTÆ, QVAM NONÆ.] i. siue non sit ieiunium, & prandium fiat horâ sextâ. i. meridie; siue ieiunetur, & cœna fiat horâ nonâ, id est, tertiâ postmeridianâ.

OMNIBVS MENSIBVS.] Ita legunt MSS. codices Victorini, San. Ebrulphi, S. Faronis, & S. Germ. ma. Cum Smaragdo, S. Dunstano, & editione Colonienſi. Quod confirmatur ex regula Magistri cap. 26. in vtroque codice Concordiæ tam Floriacensi, quàm Vindocinensi. *Sufficere namque credimus ad refectionem cotidianam, tàm sextæ, quàm nonæ omnibus mensibus.* etsi in MS. Corb. *Sit vn mensis.* Accedit Ruthardi auctoritas: Qui, *mensibus*, legendum esse asserit, non: *iMensis.* Turrecremata, cum ait: *Omnibus mensis, siue, vt alia lectio habet: Omnibus mensibus, quod melius videtur. Id est, omni tempore.* Eandem lectionem agnoscit Guido Iuuenalis Abbas, sancti Sulpicij in sua regulæ versione Gallicâ, cum hæc verba ita exponit: *En tout temps de l'an.* Id-est, omni tempore, quod perinde est, ac: *Omnibus mensibus.* Eandem lectionem illustrat locus S. Isidori cap. 9. suæ regulæ, cum ait: *Vtrisque temporibus refectio mensa tribus erit pulmentis.* & per vtraque tempora intelligit hiemem & æstatem. In p. MS. S. Germani legitur: *Omnibus diebus.* In vulgò editis legitur: *Omnibus mensis.* Sed malè, & prior lectio potior est. Nam S. B. & S. Isidorus occurrunt prauæ quorundam consuetudini, qui ob calores plura fercula in æstate, quàm in hieme cotidie apponi volebant.

PVLMENTARIA.] Pulmentarium, quod & pulmentum dicitur, est quodlibet obsonium. Cato de re rustica cap. 58. *Pulmentarium familiæ olea caduca quàm plurimum condito.* à pulte, quâ olim prisci illi Romani pro pane vescebantur. Plinius libr. 16. cap. 8. *Pulte autem, non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum; quoniam inde pulmentaria dicuntur.* Varro lib. 4. de linguâ Latina: *Et placentæ, quod edebant cum pulte: ab eo pulmentum, vt Plautus: hinc pulmentarium.* Valerius Maximus lib. 2. cap. 1. *erant autem adeo continentiæ attenti, vt frequenter apud eos* (Romanos) *pultis vsus, quàm panis esset,* &c. Sosipater Charisius lib. 1. *pulmentum & pulmentarium dicit. Nam Cato originum tertio; laserpitium pro pulmentario suo habet. In eodem; multo pulmento vsi. Sed quidam putant pulmentum quasi pulumentum melius dici. Varro autem ad Ciceronem quinto; pulmentum, aut quod idem cum pulte essent, inde pulmentarium.* Vbi verbum, *essent*, id est, ederent. Ausonius in Technopægnia.

Mox ador atque adoris de polline pultificum far
Instruxit mensas, quo quondam Romulidum plebs
Hinc cibus, hinc potus, cum diluueretur aquâ puls.

Hinc prisci illi Romani dicti pultiphagi.

Digitized by Google

Plautus in Mostellaria:

Non enim hæc pultiphagus opifex opera fecit Barbarus.

Vbi, *Barbarus*, est Romanus, vt vulgò docent interpretes.

VT FORTE, QVI EX VNO NON POTERIT EDERE.] Quæritur an duo pulmentaria monacho edere liceat, cum S. B. ideo illa apponi iubeat, vt, qui de vno edere non possit, edat de altero. Sed puto hæc moraliter intelligenda: & ex æquo & bono multorum infirmitati tum corporis, tum animi consuli ferculorum diuersitate: vt cum quis de vno pluscul um degustauerit, iam illud fastidiens ad alterum se conuertat: præsertim, cum regula duo fercula comedere explicite non prohibeat. Quod si ita esset, male consultum esset superfluis impensis: cum duplicatis pulmentariis dapes, quæ v. g. quinquaginta monachis sufficerent, pro centum essent apponendæ: maximè, cum singulæ lances id continere deberent, quod ad vnius monachi satietatem sufficeret; quia illi de vnâ tantùm edere liceret.

ET, SI FVERIT VNDE POMA.] Sup. haberi possint. Ita habetur in omnibus codicibus nostris MSS. cum Smaragdo S. Dunstano, & editione Colinæi. Optima lectio, quæ confirmatur ex. i. Add. Capitul. Lud. Imp. tit. 78. *In volatilia in natali Domini & in Pascha tantùm octo dicèns, si est vnde, comedant: si verò non fuerit vnde, non requiratur per debitum.* Vulgata lectio: *Et, si fuerint inde poma.* Malè. Poma hoc loco sunt fructus quilibet, saltem vulgares.

AVT NASCENTIA LEGVMINVM.) Id est, nascentia legumina. Vt, *ardua montium, lubrica vallium & roscida cespitum, & glebosa camporum.* Ita hunc locum explicat Ruthardus: *Nascentia leguminum intelliguntur germinantia: quia mos est illius terræ & Romanæ & aliarum prouinciarum mittere legumina in aquam, & cum germinata fuerint, manducari.* Ex quo loco satis constat horum commentariorum auctorem non fuisse Paulum Diaconum monachum Casinatem; dixisset enim, *huius terræ*, non, *illius terræ*. Bernardus Casinas, & alij nonnulli locum explicant rectius quidem de viridibus leguminibus, quæ aceto macerata in Italia comedi solent An autem tertium illud pulmentarium seu fructuum seu leguminum debeat esse crudum, non id explicite declarauit S. B. itaque iuxta regulam debent primo appponi duo pulmentaria cocta, tertium verò an coctum vel crudum sit, non refert. Id liberum reliquit S. B. ob multorum infirmitates, quorum stomacho fructus crudi & legumina cruda nocere possent.

PANIS LIBRA PROPENSA.] Controuersia de huius libræ pondere. Casinensis libra est trium & triginta vnciarum & semis, vt habetur in declarationibus Casinensiũ ad regul. S. B. Burdegalæ in monasterio S. Crucis seruatur adhuc libra panis ex ære cyprio cum hac inscriptione.

MENSVRA PANIS S. CRVCIS BVRDEG. Cuius pondus est octo & viginti vnciarum. Sed puto ego hanc S. B. libram nullam aliam esse quàm Romanam seu Latinam. Nam malè panis pondus li-

bram appellasset, quæ tot vnciis, ac Casinensis, vulgarem libram excederet. Qui etiam, si per libram non intellexisset eam, quæ suâ ætate erat vsitata per Italiam, certum pondus panis non definisset, & hunc regulæ locum valde ambiguum reliquisset, cum mensuram sine mensura, & pondus siue pondere statuisset. Nec obstat, quòd libra panis olim seruaretur in monasterio Casinensi, vt constat ex actis S. Mauri & Leone Ostiensi lib. 1. Chr. nam, cum sciret S. B. non eandem esse libram apud omnes nationes, eiusque pondus aliquando pro hominum arbitrio mutari, voluit eiusmodi libram in suo monasterio seruari: quæ tamen non amplius extat ob varias monasterij Casinensis direptiones & incendia. Et sanè monachorum temperantiæ malè consuluisset, quam hîc multa districtione præcipit, si tantumdem panis, quantùm libra Casinensis pensitat, edendum concessisset: maximè cum huiusmodi libra, vt ex præfatis declarationibus constat, plus panis pensitet, quàm monachus vno die comedere possit. Libra autem Romana seu Latina est duodecim vnciarum, vt docent. Epiphanius lib. de mensuris & ponderibus, & S. Isidorus lib. 16. Orig. cap. 24. *Vncia dicta*, inquit, *quod vniuersitatem minorum ponderum sua vnitate vinciat i. complectatur. Constat autem drachmis octo. i. scrupulis viginti quatuor; quod proinde legitimum pondus habet: quia numerus scrupulorum eius horas diei noctisque metitur, vel quia libram efficit, duodecies computatus*, XII. *vnciis perficitur, & inde habetur perfecti ponderis genus: quia tot constat vnciis, quot mensibus annus.* Post τὸ, *computatus*, videntur, hæc verba, *nam libra*, addenda. His subscribit Fannius Rhemnius poëmate de mensuris.

Vncia fit drachmis bis quatuor: vnde putandum
Grammata dicta, quod hæc viginti quatuor in se
Vncia habet: tot enim formis vox nostra notatur,
Horis, quot mundus peragit noctémque diémque.
Vnciaque in librâ pars est, quod mensis in anno.

Gramma autem seu littera est scrupulus, qui continet duos obolos, vt docet idem Fannius

Semioboli duplum est obolus, quem pondere duplo
Gramma vocant, scrupulum nostri dixere priores.

Scrupulus gramma dicitur. i. littera, nam quemadmodum vox humanâ quatuor & viginti litteris formatur, sic vncia constat quatuor & viginti scrupulis. De libra vide Cassiodorũ lib. 1. Variarum. epist. 10. Sed quia panis hæc mensura angusta est, addidit S. B. *propensa*. i. id est, quæ inclinata præponderet; nam, propensus est inclinatus. Etsi Smaragdus & Ruthardus, explicent πρὸ, *propensa*, prius pensa, à præpositione Græcâ, πρὸ, i. prius. Sed non puto eiusmodi vocabulum esse Latinum. Itaque iuxta nostram explicationem mensura panis erit circiter sexdecim vnciarum.

DE EADEM LIBRA TERTIA PARS.] Ex his verbis satis colligitur cœnam debere esse prandio breuiorem; quod etiam patebit infra ex Regula Magistri. Ruthardus dicit vnicum coctum pulmentum ad

Digitized by Google

cœnam dandum esse. Sed hæc pensanda sunt arbitrio Superiorum.

QVIA NIHIL SIC CONTRARIVM.] Hic textus profertur à Burchardo lib. 14. cap. 1. & ab Iuone part. 13. decreti cap. 69.

QVOMODO CRAPVLA.] Id est, quàm crapula. Iuo addit; *Et ebrietas.* Quid sit crapula docet Suidas: κραιπάλη ἐκ πολλῆς ὑπάσεως πάλμός. i. Crapula ex multa potatione palpitatio. Sed sumpsit impropriè S. B.

IN CRAPVLA.] Ita apud Smaragdum & in cod. Vict. p. Apud S. Dunstanum, Iuonem, Burchardum, & in vulgatis additur; *Et ebrietate.* Vt est in Euangelio Luc. 21. *attendite autem vobis, ne forte grauentur corda vestra in crapulâ & ebrietate.*

PVERIS MINORE ÆTATE] .i. qui sunt infrà duodecimum annum iuxta Magistri mentem hoc capite: *Minoribus verò duodecim annis minus à libra panis in die sufficiet.* Tamen iuxta superiorem nostram explicationem intelliguntur ij, qui sunt infrà quintum decimum annum.

CARNIVM VERO QVADRVPEDVM OMNINO AB OMNIBVS ABSTINEATVR COMESTIO.] Editio Colinæi legit, *comestione.* Ex hoc S. B. loco quidam censuerunt vsum volatilium olim monachis fuisse permissum. Et ante D. B. quidam catillones, qui tamen religiosi haberi cupiebant, ab esu quadrupedum abstinebant, & volatilia comedebant, in quos ita inuehitur S. Prosper Aquitanicus lib. 2. de vitâ contemplatiuâ cap. 23. *Ceterum si à quadrupedibus abstinentes phasianis altilibus vel aliis auibus pretiosis aut piscibus perfruantur, non mihi videntur resecare delectationes sui corporis, sed mutare, nec pro abstinentia, sed velut pro nescio qua immunditia, vel certè, quod verius est pro stomachi nauseantis teneritudine delitias illas communes & viles abiicere, quò possint aliis, non solùm carnibus, sed etiam delicatioribus ac pretiosioribus carnibus suas voluptates explere.* Qui ideo se à carnibus abstinere dicebant, quod esum quadrupedum ignorarent, vt planum est ex S. Hieronymo in epist. Ad Siluinam de seruanda viduitate. *Procul sint à conuiuiis tuis phasides aues, crassi turtures, attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant. Nec ideo te carnibus vesci non putes, si suum, leporum atq; cernorum & quadrupedum animantium esculentias reprobes: non enim hæc pedum numero, sed gustus suauitate iudicantur.* Eâque ratione id sibi in animum inducebant, quod vna sit auium & piscium ex aquis origo. Itaque minime credendum est à S. Benedicto tales institui monachos qui pedum numero delicias escarum diiudicent: cum ipse cap. 36. Regulæ carnis esu exceptis ægrotis monachos arceat. Nec verò inferri potest quadrupedum interdictione volatilium esum esse permissum. Nam cum vnum prohibetur, non statim alterum permitti concludendum est, maximè si iam à legislatore prohibitum est. Vt Leuit. 19. cum dicitur: *Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum*: Malè quidem inferret aliquis ex eiusmodi legibus permitti non surdis maledicere, & videntibus ponere offendiculum. Quia potest accedere peculiaris ratio, vt eiusmodi prohibitio fiat, etiam si alterum expresse non prohibeatur, vt videre est in citato loco Leuitici, & in hac cautione S. Benedicti. Potest enim esse pecu-

Digitized by Google

liaris ratio, vt quadrupedum eius prohibeatur monachis, quia cum quædam ex eis viliores sint, quis existimaret earum esum non esse monachis interdictum. Non tamen ignoro, quin aliquando concessum fuerit monachis comedere volatilia nempe in solemnitatibus Paschæ, Natalis Domini & earum octauis, vt habetur additione. 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 78. *Vt volatilia in natali Domini & in pascha tantum octo diebus, si est vnde, comedant; si verò non fuerit vnde, non requiratur per debitum. Si autem abbas aut monachi abstinere se voluerint, in eorum sit arbitrio.* Idem patet ex Epistolâ Theodemari Abbatis Casinensis ad Carolum Magnum, si tamē illius sit: sunt enim in eâ multa castigatione digna. Idcōfirmatur ex chartâ Ludouici & Lotharij ad monachos S. Germani à pratis, quæ extat apud Aimoinum lib. 5. de gestis Francorum cap. 10. *Volatilia cum ouis de duobus festis, id est, pascha & Natalis Domini.* Quod verò vltra has solennitates non fuerit lucitum monachis edere volatilia planum est ex eâdem additione tit. 8. *Vt volatilia intus foris ue, nisi pro infirmitate nullo tempore comedant.* Et tit. seq. *Vt nullus episcoporū monachis comedere volatilia præcipiat.* Quare, cùm Rabanus lib. 2. de vita Clericor c. 27. ait. *Auiū quoque esum credo inde à patribus permissum esse, eo quod ex eodem elemento, de quo & pisces, creata sunt. Nam in regula monachorum non inuenitur aliarum carnium esum eis interdictum esse, nisi quadrupedum.* Hæc non sunt ita capienda, itavt liceat monachis vt plurimū edere volatilia, sed si eis iuterdū cōcedatur, id non facere contra hunc expressum Regulæ textū iuxta quidē Rabani explicationē, quæ laxior videtur, vt ex supra dictis patet. Idē dicendū est de hoc textu, qui habetur apud eundē Rabanum lib. 3. de Agone Christiano cap. de gula. *Hæc tamen non ita dicimus, quasi monachorum regulam, quæ à quadrupedum esu prohibet, vituperemus.* Sed vide Ioannem monachum lib. 2. vitæ S. Odonis Abbatis Cluniacensis, vbi scribit monachum quemdam in ædibus parentum diuersantem ad primum volatilis morsum repentina morte interiisse. Itaque S. Odo reformator ordinis præcipuus nunquam eiusmodi esum altilium suis monachis permisit, vt constat ex lib. citato. Quod spectat ad pinguedinem, adipem seu sagimen, etiam prisci illi monachi eo vsi sunt: idque ipsis indultum fuit in synodo Abbatum Aquisgranensi sub Ludouico Pio tit. 22. *Pinguedinem ad esum, excepto.* VI *feria &* XX *diebus ante natiuitatem Domini, & septimanâ illâ, quæ ante quadragesimam vocatur quinquagesima.* Et tit. 77. Nec est quod quidam recentior per pinguedinem, adipem, & sagimen oleum interpretetur, cum nulla assertionis suæ testimonia proferat. Sed & contrarium constat ex actis S. Meinuuerci Episcopi Paderbonensis, vbi agitur de Monasterio Helinuuardeshusen: cuius Abbati iussit prædictus Episcopus dare monachis sagimen: *Et data auctoritate* (inquit auctor horum actorum) *quomodo Dominus Ecclesiæ claues beato Petro Apostolo tradiderit: Et Ecclesia tantum habens potestatem in generali synodo monachis, quoniam olei copiam non haberent, non carnium quadrupedū esum, sed carnibus agnatum adipem indulserit, aduocatis villicis porcos da-*

Concordia S. Dunstani cap. 3. decreta Lanfranci §. 3 liber miracul. S. Hugonis Abbatis Clun. c. 19. statuta Petri Venerabilis cap. 10. Visitatorius monast. Cisterc. Cenoman. MS.

Digitized by Google

ri mandauit, de quorum adipe & sagimine cibum fratrum parari iussit. S. Dunstanus in Conc. Vvintonienſi, ſeu Concordia cap. 2. *In Aduentu Domini pinguedo interdicitur ſcilicet lardi, niſi feſtiuis diebus.* Sed hæc mera relaxatio inducta ob multiplicitatem diuinorum officiorum, vt ſatis liquet ex capite citato miraculorum S. Hugonis, qui ne quidem ad preces Petri Damiani permitere voluit, vt ſaltem bis in hebdomade ab ſagimine ſui monachi abſtinerent ob laborem chori.

Ex Regula S. Columbani. III. §. 2.

CIBVS ſit vilis & veſpertinus monachorum, ſatietatem fugiens; & potus ebrietatem, vt & ſuſtineat, & & non noceat. Olera, legumina, farina aquis mixta cum paruo panis paximatio: ne venter oneretur, & mens ſuffocetur. Etenim vtilitati & vſui tantùm conſulendum eſt æterna deſiderantibus præmia. Et ideo temperandus eſt vitæ vſus, ſicut temperandus eſt labor. Quia hæc vera diſcretio, vt poſſibilitas ſpiritalis profectus cum abſtinentia carnem macerante retentetur. Si enim modum abſtinentia exceſſerit, vitium, non virtus erit. Virtus enim multa ſuſtinet bona, & continet. Ergo cotidie ieiunandum eſt, ſicut cotidie reficiendum eſt. Et dum cotidie reficiendum eſt, vilius & parcius corpori indulgendum. Quia ideo cotidie edẽdũ eſt, quia cotidie reficiendũ eſt. Sicut cotidie orandum eſt, cotidie laborandũ eſt, cotidie legendum eſt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CIBVS SIT VILIS, &c.] Habentur in R. MS. S. Columbani cod. Flor. Vilis debet eſſe cibus monachorum; quia ſuperuacaneum eſt lautitias in ieiunio quærere: idem docet S. Hieronimus epiſt. ad Paulinum *ſit vtilis & veſpertinus cibus.* Vbi ſanè legendum eſt, *vilis.* *Lib. ep.*

VESPERTINVS.] Non ita ſtrictè ſumitur hoc vocabulum. Nam veſpertinus cibus eſt, qui non ſolùm veſpere, ſed etiam horâ nonâ. i. tertiâ poſt meridiem, cum ſol ad veſperum vergere incipit, ſumitur. Siquidem monachi S. Columbani feria quarta & ſexta reficiebant horâ nonâ, vt planum eſt ex eius Pœnitentiali MS. *Si quis ante horam nonam quartâ ſextâque feriâ manducet, niſi infirmus, duos dies in pane & aquâ.*

PANIS.] Lege, *pane*, vt in R. cod. Flor. & in editione Inſulæ, vt ſit appoſitio.

Digitized by Google

VTILITATI.] Nempe spiritali.

ET VSVI.] Vitæ corporalis. Quasi diceret: ita cibus temperandus est, vt animæ simul & corpori prosit.

RETENTETVR.] Ita in editione Parisiensi & Insulæ. In cod. Flor. *sustenetur.*

SI ENIM MODVM ABSTINENTIA EXCESSERIT, VITIVM, NON VIRTVS ERIT.] Aurea mediocritas, beata discretio, quæ virtutes fouet, & auget, virtutum mater, & lux animi: cui vni primas dedit magnus Antonius. Μέτρον ἄριστον. i. modus optimus, inquit Cleobulus. *Philosophorum quoque sententia est* μεσότητας ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας εἶναι. i. mediocritates esse virtutes, excessus vitia. Inquit S. Hieronymus in epist. Ad Demetriadem Vnde præclare docet idem Columbanus cap. 8. regulæ: *Discretio monachis quam sit necessaria, multorum error ostendit; & aliquorum ruinæ demonstrant, qui sine discretione incipientes, & absque moderatrice scientia degentes vitam finire laudabilem non potuerunt. Quia sicut sine viâ tendentibus error euenit, ita sine discretione viuentibus excessus in promptu est, qui semper virtutibus in medio inter vtramq; nimietatem positis contrarius est.* Id à Deo edocta per S. Adalricum didicit B. Virgo & Martyr Vviborada, quæ in monasterio S. Galli recluſa carnem ieiuniis & vigiliis immoderatis opprimebat: sed ab Angelo monitus B. Adalricus ad eam venit, Deique voluntatem, vt aliquid de tam durâ, & asperâ vitæ ratione remitteret, aperuit. Ergo noscenda est mensura sui, quid valeant humeri, quid vires ferre recusent. Nam, vt sapienter monet Seneca lib. de tranquillitate animæ, *necesse est opprimant onera, quæ ferente maiora sunt.* *Acta S. Viboradæ.*

QVIA COTIDIE REFICIENDVM EST.] Lege, *proficiendum est*, vt in R. MS. cod. Flor. & editione Parisiensi, & Insulæ. Sed nè, *quia*, videtur redundare.

Item ex Regula S. Isidori. Cap. XI. §. 3.

PER omnem autem hebdomadam fratres viles olerum cibos & pallentia vtantur legumina. In diebus verò sanctis interdum cum oleribus leuissimarum carnium alimenta. Non enim erit ad saturitatem reficiendum corpus; ne forte intereat animus. Nam ex plenitudine ventris citò excitatur luxuria carnis. Qui autem appetitum edacitatis reprimit, sine dubio lasciuiæ motus restringit. Tanta cum discretione reficiendum est corpus, vt nec nimia abstinentia debilitetur, nec superflua edacitate per lasciuiam moueatur. In vtroque enim temperantia adhibenda est, scilicet vt & vitia carnis non prævaleant, & vir-

Digitized by Google

tus ad ministerium bonæ operationis sufficiat. Quicumque ad mensam residens à carnibus & vino se abstinere voluerit, non est prohibendus. Abstinentia enim non prohibetur, sed potius conlaudatur; tantum ne ex contemptu creatura Dei humanis concessa vsibus execretur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PER OMNEM AVTEM, &c.] Hæc videre est in regulâ S. Isidori excusa cap. 9.

VTANTVR.] In regula edita legitur, *habeant.*

INTERDVM.] In reg. exc. habetur, *inducant.*

LEVISSIMARVM CARNIVM.] Quantitatem tangit, non qualitatem, vt ex sequentibus clarum est.

NAM EX PLENITVDINE VENTRIS CITO EXCITATVR LVXVRIA CARNIS.] Rectè. Huc spectat illud Tertulliani lib. aduersus Psychicos: *Per edacitatem transit salacitas.* Et paulo ante: *Monstrum scilicet haberetur libido sine gulâ.*

VIRTVS.] .i. Vires.

Item ex eâdem, capite ipso. §. 4.

IN vtrisque temporibus refectio mensæ tribus erit pulmentis olerum scilicet & leguminum; & si quid tertium fuerit, pomorum. Ternis quoque poculis fraterna reficienda est sitis. In obseruatione autem quadragesimæ, sicut fieri solet, post expletum ieiunium pane solo vel aqua contenti omnes erunt. Vino autem & oleo omnes abstinebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN VTRISQVE TEMPORIBVS.] Videlicet æstatis, hiemis, quibus continentur ver, & autumnus.

TERTIVM.] Aboleribus, & leguminibus.

POMORVM.] In Regulâ excusâ, *id est, pomorum.*

TERNIS QVOQVE POCVLIS.] Iuxta Ausonium in gripho

Ter bibe -------

Augustus

Digitized by Google

Augustus Imperator in castris ad Mutinam ter dumtaxat bibebat, vt refert Suetonius cap. 77.

POST EXPLETVM IEIVNIVM.] Id est, cum hora refectionis aduenerit. In reg. excusa legitur, *exemptum*.

VEL AQVA.] Particula, *vel*, hoc loco sumitur copulatiuè.

Item ex eadem, capite ipso. §. 5.

LAICI ministri mensis monachorum nullatenus intererunt. Neque enim potest illis mensæ communis esse locus, quibus est diuersum propositum. Monachi autem cum à mensis surrexerint, ad orationem omnes cõcurrant. Quod mensæ redundauerit, omni cura seruatum egentibus dispensabitur. In refectione monachorũ à diebus Pentecostes vsque ad autumni principium tota æstas interdiana prandia inuitat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MINISTRI.] Ita in regula excusa. hæc tamen vox redundare videtur, vt patet ex sequentibus.

QVOD MENSÆ REDVNDAVERIT, &c.] Optima institutio. Hinc monachi facile aliquid ventri subducunt, in pauperum vsus seponendum,

INTERDIANA PRANDIA.] Nempe cum alternis diebus fiunt prandia, & ieiunia: quod clarius ipse Isidorus explicat cap. 11. *secundum ieiunium interdianum post Pentecosten alia die inchoatum vsque ad æquinoctium autumnale protenditur, ternis scilicet diebus per singulas hebdomadas propter æstuos solis ardores ieiunium celebratur.*

Ex Regula S. Ferrioli Episcopi. Cap. XXXIV. §. 6.

ILLVD itaque statuimus, vt ad mensam fratribus congregatis de his, quæ apponuntur, nemo alterius, aut præsumat, aut rapiat portionem, nec frequentius cæteris manum parapsidi importunus immergat, propter illud

Digitized by Google

Apostoli: *Alius quidem esurit, alius autem ebrius est.* Et iterum. 1 Cor. 11. *Esca ventri, & venter escis, Deus autem hunc & hæc destruet.* Et 1. Cor. 6 iterum: *Non est regnum Dei esca & potus; sed iustitia & pax &* Rom. 4 *gaudium in Spiritu sancto.* Et iterum: *Huiusmodi enim Christo Do-* Rom. 16 *mino nostro non seruiunt.* Et iterum: *Quorum Deus venter, &* Phil. 3. *gloria in confusione ipsorum.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO ALTERIVS AVT PRÆSVMAT AVT RAPIAT PORTIONEM.] Frequentius, quàm alij, manum mittendo in catinum.

PARAPSIDI.] Dicitur & paropsis. de quibus Hesychius: παραψίδες ἢ παροψίδες τὰ μεγάλα τρυβλία. i. Parapsides & paropsides magni catini S. Isidorus libr. 20. cap. 4. *Parapsis quadrangulum & quadrilaterum vas, id est, paribus apsidis.*

QVORVM DEVS VENTER.] Deest verbum substantiuum, *Est*, iuxta textum Græcum: ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ δόξα, &c. i. quorum Deus venter, & gloria, &c. quod tamen habetur in vulgata versione.

Ex Regula S. Aureliani. Cap. L. §. 7.

CARNES in cibo numquam sumantur. Pulli verò, & altilia cuncta in congregatione non ministrentur, infirmis tantum præbeantur, & accipere liceat. Pisces verò certis festiuitatibus, aut quando sanctus Abbas indulgentias facere voluerit, tunc procurentur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CARNES IN CIBO, &c.] S. Cæsarius cap. 17. Recapitulationis: *Carnes verò à nullâ vnquam penitus in cibo sumantur.*

PVLLI VERÒ, &c.] Ex eodem capite eiusdem Recapitulationis: *Pulli vero infirmis tamtummodo præbeantur; nam in congregatione numquam ministrentur.*

Digitized by Google

Item ex eadem. §. 8.

CIBARIA cotidie ad refectionem tria, ad prandium duo, ad cœnam duo. Bibere ad refectionem, id est, in æstate merum & tres caldellos; ad prandium tres tantùm: ad cœnam in æstate mensibus Iunio, Iulio & Augusto ternos. Reliquis verò diebus ad cœnam binos bibant. In festiuitatibus verò & quando Abbas indulgentias voluerit facere, & cibaria, quantùm ipse voluerit, & recentes addantur. Cotidiana verò olera caseo & oleo semper condiantur. Iuniores binos ad prandium, binos ad cœnam accipiant: si ieiunauerint, ternos.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CIBARIA COTIDIE AD REFECTIONEM TRIA.] Quænam sit illa refectio distincta à prandio, & cœna obscurum est dicere. Nam olim ter in die monacho edere piaculum erat. Itaque puto toto hoc capite refectionē sumi pro vnica illa comestione, quæ fit hora nona. i. tertia postmeridiana, seu vesperi ieiuniorum diebus: ac proinde S. Aurelianus auget in ea numerum ferculorum & potionum, vt S. Cæsarius, quem Aurelianus sequitur, illis diebus instituit, vt habetur cap. 16. Recapitulationis: *Cibaria omnibus diebus in ieiunio tria.*

AD PRANDIVM DVO, AD COENAM DVO.] Diebus, in quibus non ieiunatur.

BIBERE.] Sup. concedatur, aut quid simile.

MERVM.] Vide superiori cap. ad S. Cæsarium.

CALDELLOS.] Caldellus est vasculum potorium ceruisiæ, aut zythi: nam distinguit caldellum à mero Magister cap. 27. *Post ergo primos meros æstiuo tempore ad refectionem tam sexta, quàm nona caldelli omnibus quaterni sufficiant extra illum merum.* Caldelli mentio fit in recapitulatione Cæsarij, cap. 16. *Cotidianis verò diebus ad prandium in æstate binos, ad refectionem ternos caldellos accipient.*

ET RECENTES.] Videtur deesse vox: *Panes*, aut, *fructus.*

IVNIORES BINOS, &c.] Ex S. Cæsario capite citato. *Iuniores verò ad prandium, ad cœnam, ad refectionem binos.* sed puto legendum. *Iuniores verò ad prandium binos, ad cœnam binos, ad refectionem ternos.* Nam S. Aurelianus, qui sumpsit ex S. Cæsario ait: *Si ieiunauerint, ternos.* Et refectio hoc loco Cæsarij sumitur pro vnica comestione, quę fit ieiunij dieb.

Ex Regula Magistri. Cap. XXVI. §. 9.

SVFFICERE namque credimus ad refectionem cotidianam tam sextæ, quàm nonæ omnibus mensibus cocta duo pulmentaria, & tertium quodcumque fuerit crudum cum pomis. Medius panis pensans libram singulis fratribus in die sufficiat secundùm formam diuinæ dispensationis, cum medium panis cœlestis coruus Paulo seruo Dei cotidie vescendum parauerit. Quando ergo ad sextam horam tempore æstiuo, vel aliis temporibus reficiunt, tertia quadra ipsius dominici panis à Cellarario subtracta sera ante illud crudum pulmentarium inferendũ mensis ponatur. Et ideo in Cellario diximus eas quadras, de omnium annonis anteceſſus subtrahi: ne fortè cum integræ annonæ in mensis fuerint positæ, & fortè adueniens frater nouitius nescius adhuc mensuram regulæ putet sibi iteratò ad cœnam reponi, ad prandium explicet totum, & sera cum pomis habeat nihil: aut frater multùm edere amans, quamuis mensuram nouerit regulę, cum petenti regulę vult satisfacere, ad horam totum eligat manducare, & ad seram putet se esse contemptum. Quæ omnes quadræ cum fuerint in Cellario reseruatę, sera eiectæ, & in mensa Abbatis, & ab eo signatę, sicut consuetudo ostendit, prius sibi vel mensæ suæ tollat, & residuę à Cellarario leuatę per singulas mensas ponantur tollentibus: vt ipsę solę partes cum crudo quocumque pulmentario mixto cũ pomis, vel si quid de pulmentariis prandij remãserit, fratrum cœnę sufficiant. Nam die Dominico, vel aliis diebus festis, sed & propter extraneas aduenientes personas quouis die quicquid Abbas in cibo voluerit, vt pote maiori conceditur, vel dulciorum aliqua secundùm testimonium quod legitur in vitis Patrum. Vbi pro diebus festis delicatum petierunt à Domino cibum, & apparuit eis cum fauo Angelus. Tantùm est vt consideret æqualitatem, & fugiat corruptibilem nimietatem. Minoribus verò duodecim annis minus à libra panis in die sufficiat.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SVFFICERE CREDIMVS, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magiſtri cod. Corb. eod. cap. 26.

MENSIBVS.] Ita habetur apud Smaragdum, & in cod. Vind. vide ſuperius annotata ad S. Benedictum. In cod. Corb. legitur: *Menſis.* male.

COELESTIS.] Epitheton ad τὸ *Panis*, refertur; qui cæleſtis dicitur, quia à Deo miſſus.

ANTECESSVS.] Ita in R. MS. lege tamen: *Ante ſeſſus.* i. ante ſeſſiones, ſeu antequam ſedeant fratres in menſa.

EIECTÆ.] Id eſt, eductæ è cellario.

VEL MENSÆ SVÆ.] Particula: *Vel*, hoc loco eſt copulatiua, pro *Et*; nam ſibi & menſæ ſuæ, hoc eſt, iis, qui vnâ accumbunt, quadrat ſumit Abbas.

TOLLENTIBVS.] Id eſt, ſibi accipientibus.

QVICQVID.] In R. MS. ſequitur: *Addere*, rectè.

SED ET PROPTER EXTRANEAS ADVENIENTES PERSONAS.] Monachi olim propter hoſpites plenius procurabantur: vt videre eſt add. 1. Cap. Lud. Imp. tit. 29. *Si verò propter hoſpitem volueris* (Abbas) *ad ſolitam menſuram fratribus, ſibique augere aliquid, in eius maneat poteſtate.*

VEL DVLCIORVM ALIQVA.] Quæ vulgò dicuntur dulciamina, quæ ſubinde recreationis causâ dabantur monachis, maxime diebus feſtis, vt ſtatuit Magiſter, ſiue ſolennioribus, vt S. Cæſarius in Recapitulatione cap. 16. *In feſtiuitatibus maioribus ad prandium & ad cœnam fercula addantur, & recedentibus de eâ dulciamina addenda ſunt.* Huc ſpectat illud Pachomij art. 17. *Qui ante fores conuiuij egredientibus fratribus erogat dulciamina, in tribuendo meditetur aliquid de ſcripturis* quæ verba ſunt de ſolennitatibus intelligenda.

Ex Regula cuiuſdam. §. 10.

MENSÆ adminiſtratio vel obſeruatio quanta æqualitate vel ſobrietate percurri debeat, Abbatis ſcientia eſt trutinandum: vt in omnibus, ſicut decet Dei miniſtros, religionis vigeat fomes. [Miniſtrandus eſt namque omnibus æqua libratione tam potus, quàm cibus, prout tempus, ſiue ſolemnitates, ſiue abſtinentiæ ſiue quotidiani vſus popoſcerint. Quotidianis enim diebus ſuffice-

Digitized by Google

re credimus duo fercula, exceptis pomorum donis, leguminibus, vel de oleribus conferta, seu farinæ qualibet conspersione. Omnibus etenim æquâ mensurâ ministrandum, præter si ætas infirmior, quæ sustinere non valeat, aut ægritudo corporis, & nouellæ conuersionis nouitas improbata sufficere non queat; quod Abbatis iudicio pensandum est. Potus verò [si] siceræ liquoris, id est, ceruisiæ mensura solita tribuatur. Si voluntas fuerit; vel labor, vel festus dies: vel hospitis aduentus pia precatio exagitauerit, vino potio augenda est. Et si duabus vicibus reficiendum sit, præter vini potionem similis regula seruetur. Festis verò diebus pro reuerentia sanctæ solemnitatis pluribus cibis, id est, ternis, vel quaternis sunt corpora reficienda: sic tamen, vt, si plura sunt cibaria numero, sint minora: vt corpora necessario cibo reficiantur, non nimia satietate damnentur. Sedentes verò ad mensam fratres nullus alterum comedentem sublimatione oculorum respiciat, nec alterius mensuram cibi vel potus iniquâ consideratione oculorum respiciat. Quando in mensam cibus administratur, nullus prius cibum comedat, quàm signum ad benedicendum insonet. Abbas verò vigilet, vt confestim, cum cibus ministratus fuerit, signum tangere procuret, & omnes, cum signum audierint, vna voce benedictionem rogent: quorum vocem Abbas subsequatur dicens: *Dominus dignetur benedicere.* Hoc ad omnia fercula, vel pomorum ac potus administrationem obseruandum est. Illud præcipuè decernimus, vt nullus alteri dare ex mensura sua vel accipere ab altero præsumat præter Abbatem, vel Præpositum, cui ab Abbate commissum est. Si verò aut nouitate, aut temeritate aliquis hæc, quæ supra diximus, fuerit transgressus, disciplina regulæ corrigatur pro præsumptæ temeritatis audacia.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CONFERTA.] Ita in cod. vind. pro: *Confertione.* Sed de eiusmodi vocabulis infra.

NOVELLÆ CONVERSIONIS NOVITAS IMPROBATA.] Id est, nouitij nondum sufficienter probati.

SVFFICERE.] Lege: *Sufferre*, vt in cod. Vind.

POTVS VERO SI SICERÆ.] Particula: *Si*, redundat. Quid sit Sicera, docet Hesychius: Σίκερα οἶνος σύμμιγὴς ἀδύσμασι, ἢ πᾶν πομα ἐμποιοῦν μέθην, μὴ ἐξ ἀμπέλου δὲ σκευαστὸν συνθετον i. Sicera vinum mixtum aromatibus, vel omnis potio gignens ebrietatem, quæ non sit composita ex fructu vitis. Suidas: Σίκερα σκευαστὸν πόμα, ἢ παὸ Ἑβραίοις οὕτω λεγόμενον μέθυσμα, οἶνος σύμμιγὴς ἀδύσμασιν ἐκ τῶ συγκεκρᾶσθαι. i. Sicera potio præparata confecta, apud Hebræos sic dicta potio inebrians: vinum aromatibus conditum, ab eo quod commiscetur dictum. Duas hic tangit etymologias, primam, quæ est Hebraïca, ab inebriatione: nam שכר, *Schecar.* i. Sicera à radice שכר, *Schacar.* i. inebriare; vnde Tertullianus lib. aduersus Phychicos appellat ebriamen: alteram Græcam à commixtione, sed impropriam. S. Methodius libr. de castitate apud Photium in Bibliotheca. n. 237. Σίκερα πᾶν τὸ μέθην φέρον μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων. i. Sicera id omne, quod infert ebrietatem, post vinum ex vite factum. Theodorus Balsamon in 3. Canonem Apostolorum: Σίκερα δ' ἐστὶ πᾶν πόμα ἄνευ οἴνου μέθην ἐμποιοῦν. i. Sicera est omne id, quod sine vino ebrietatem inducit. S. Isidorus libr. 20. Orig. cap. 3. *Sicera est omnis potio, quæ extra vinum inebriare potest, cuius licet nomen Hebræum sit, tamen Latinum sonat, pro eo quòd ex succo frumenti & pomorum conficiatur: aut palmarum fructus in liquorem exprimantur, coctisque frugibus aqua pinguior, quasi succus colatur.* Sed hæc ex S. Hieronymo ep. 2. ad Nepotianum, apud quem male legitur: *Coloratur*, pro, *colatur.* Ex his sciendum est Siceram dupliciter sumi, primò pro vino ex aromatibus condito, quod posteriores vocauerunt pigmentum, secundò pro potione omni, quæ extra vinum inebriare potest ex variis frugibus confectâ, idemque est, quod Ceruisia; & ita hoc loco sumitur.

ID EST, CERVISIA.] Quid sit Ceruisia satis liquet ex Plinio lib. 22. cap. vlt. *Ex iisdem* (frugibus) *fiunt & potus zythum, in Ægypto cælia, & ceria in Hispaniâ, cerusia & plura genera in Galliâ.* S. Isidorus citato. *Cerusia à Cerere, id est, fruge vocata: est enim potio ex seminibus frumenti vario modo confecta.*

SI VOLVNTAS.] Lege: *Si vel astas.*

HOSPITIS ADVENTVS.] Lege: *Hospitis aduenientis.*

VINO POTIO.] In cod. Vind. *Vini potio*, sed prior lectio præstat. Nam hic Pater non cotidie monachis vinum permittit.

PRÆTER VINI POTIONEM.] id est, exceptâ vini potione.

SIMILIS REGVLA SERVETVR.] De solitâ mensura ceruisiæ.

VNA VOCE BENEDICTIONEM ROGENT.] Dicentes: *Benedicite.*

AVT NOVITATE.] Aduentus in religionem, & ideo nondum plane regulam monasterij nouit.

Digitized by Google

Ex Regula S. Fructuosi. §. 11.

CARNEM cuiquam nec gustandi, nec sumendi est concessa licentia. Non quod creaturam Dei iudicemus indignam; sed quod carnis abstinentia vtilis, & apta monachis æstimetur. Seruato tamen moderamine pietatis erga ægrotorum necessitudines, vel longè proficiscentium qualitates: vt & volatilium esibus infirmi sustententur, & longinquo itineri destinati: sicut à principe vel Episcopo sperantur, pro benedictione, & obœdientia degustare non metuant, seruantes apud se de reliquo continentiam. Quod si quis monachus voluerit, & contra sanctionem regulæ vsumque veternum vesci carnibus præsumpserit, sex mensium spatio retrusioni, & pœnitentiæ subiacebit. Viuant enim solis oleribus, & leguminibus, raróque piscículis fluuialibus, vel marinis, & hoc ipsum, quoties opportunitas fratrum vel festiuitas solemnitatis dederit alicuius, seruata in his vel similibus discretione Maioris.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CARNEM CVIQVAM NEC GVSTANDI, &c.] Habetur in R. MS. S. Fructuosi Archiepiscop. Bracar. cap. 5. Hic locus de carnibus profertur de Consecratione distinct. 5. p. 8. sed truncatus; cætera producuntur à Glossa.

INFIRMI.] Hoc vocabulum non habetur in Glossa citatæ distinctionis.

ET LONGINQVO ITINERI DESTINATI.] Hoc iuxta æquitatis rationem instituit S. Fructuosus ob longioris itineris fatigationem, debilitatem, & morbos, qui in ipso possunt occurrere. Notent multi huius ætatis monachi, qui, vbi pedem è limine monasterij extulerint, sibi carnium esum licitum arbitrantur; & dedita opera sæpius ad fæcularium ædes conuolant, vt ibi se carnibus & sagina ingurgitent: quasi verò de loco & domesticis parietibus, aut non potius de gulâ à Deo iudicandi sint.

SICVT A PRINCIPE.] Lege vt in R. MS. *Si aut*, &c. in Glossa citatæ distinctionis legitur: *Si autem.*

VEL EPISCOPO.] Contra tamen additionc. i. Capitul. Lud. Imp. tit. 9.

Digitized by Google

tit. 9. statuitur, *vt nullus Episcoporũ monachis volatilia comedere præcipiat.* S. Gosvvinus Abbas Aquicinctensis Episcopis, & Archiepiscopis Cardinalibus, vtcarnes ederet, præcipientibus contrarius extitit, quemadmodum eius acta testantur.

SPERANTVR.] Ita in R. MS. in glossâ citatâ legitur, *inuitantur*

VETERNVM.] Ita in R. MS. & in cod. Vind. id est, veterem, sumitúrque adiectiuè.

VIVANT.] .i. vescantur.

VEL FESTIVITAS SOLEMNITATIS DEDERIT ALICVIVS.] Non modò laïci Christiani & Clerici, sed etiam monachi Dominicis & festis diebus lautius epulabantur, vt constat ex S. Hieronymo, epist. ad Eustochium: *Festus est dies, & natalis sancti Petri festiuius est solitè condiendus.* Ex regulâ S. Isidori cap. 9. S. Aureliani cap. 50. S. Cæsarij, in recapitulatione cap. 16. Cuiusdam Patris monachorum, & Magistri cap. 26. id etiam constat ex vita S. Leutfridi Abbatis cap. 2. ex vitâ Apollonij apud Palladium & Rufinum, & vita Candidæ apud eundem Palladium, & ex multis aliis vitis Patrum.

FLVVIALIBVS.] In R. MS. *Flumineis.*

Ex Regula sancti Basilij. Cap. XCII. §. 12.

QVI non vult his cibis vesci, ex quibus fratres reficiunt, sed alios requirit, si rectè facit? RESP. Specialiter hoc ipsum quærere cibum, contra mandatum est Domini dicentis: *Nolite quærere quid manducetis vel bibatis.* Et vt magis nos adtentos faceret ad ea, quæ dicebat, addidit: *Hæc enim gentes inquirunt.* Sane debet sollicitudo esse ei qui præest, vt impleat illud, quod scriptum est: *Diuidebatur autem vnicuique, secundùm quod opus erat.*

1 N. 7.
Luc. 12.
Matt. 6.
Act. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI NON VVLT, &c.] Hæc reperiuntur apud S. Basilium interr. 131. & apud Rufinum cap. 50.

SPECIALITER HOC IPSVM.] Lege, *specialiter quærere cibum hoc ipsum contra mandatum est Domini.* In textu Græco καθόλου. i. in vniuersum.

ATTENTOS.] Ita apud Rufinum, sed videtur legendum, *attonitos*: quia in textu Græco legitur, καταπλαγέντας ἐπιτυγχάνοντας. Id est, &

Digitized by Google

vt magis obstupefaceret, hoc est, attonitos faceret.

Ex eâdem. Cap. XCII. §. 13.

INT. QVI dicit, quia lædit me hoc: & contristatur, si ei aliuscibus non fuerit datus? RESP. Apparet, quia hic non est fixus in spe illa, quam Eleazarus habuit. Nec de caritate eius, qui præest, & sollicitudinem tam sui, quàm omnium gerit, certus est. Verumtamen absolutè neque de his quæ lædunt, neque de his quæ prosunt, permittitur vnicuique suo iudicio vel voluntate aliquid agere, sed eius, qui præest, iudicio committendum est: vt vnicuique, provt res vel necessitas expetit, consulat: tunc deinde secundo loco etiam vt in corporalibus vsibus secundum Dei voluntatem moderetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI DICIT, &c.] Habetur apud S. Basilium interr. 132. regul. breu. & apud Ruf. cap. 50.

ELEAZARVS.] Ita in cod. Vind. In texru Græco, & apud Rufinum legitur: *Lazarus*. Sed malè. Nam respicit ad senem illum Eleazarum qui mori maluit, quàm carnes suillas edere, vt habetur. 2. Mach. cap. 6.

Item in eadem regula. Cap. XCIII. §. 14.

INT. Apud S. B. inter. 137. Ruf. cap. 50. SI oportet eum, qui plus laborat, requirere plus aliquid à consuetudine? RESP. Si propter retributionem Dei laborem suscepit, non hîc requirere debet laboris mercedem vel requiem, sed pro his ad promissa festinare, sciens quia sicut pro laboribus mercedes parauit Dominus, etiam pro angustiis consolationes. Verumtamen hi
Act. 4. qui præsunt, obseruabunt regulam illam, quæ dicit: *Diuidebatur vnicuique, provt opus erat.* Debet enim vnumquemque præuenire, vt secundum laborem etiam, solatia refectionis inueniat.

Digitized by Google

Item eiusdem Regulæ. Cap. VIII. §. 15.

SI oporteteum, qui sepiæac religiosæ vitæ dederit, etiam continentiam obseruare? Resp. Quia in omnibus necessaria sit continentia, manifestum est. Primò omnium, & ex eo quòd Apostolus Paulus inter fructus Spiritussanctietiam continentiam nominat. Tum deinde etiam immaculatum ministerium per hanc seruari posse designat, cum dicit: *In laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in castitate.* Etiterum: *In labore, & fatigatione, in vigiliis multis, in fame & siti in ieiuniis frequenter.* Etiterum: *Omnis, qui in agone contendit ab omnibus continens est.* Et iterum: *Macero corpus meum, & seruituti subiicio.* Quod vtique non aliter, quàm per continentiam videtur impleri. Et iuuentutis tumor ac feruor ætatis velut frœno restringi & reprimi per solam continentiam potest. Non enim expediunt stulto deliciæ, secundùm Salomonem. Et: *Carnis curam*, inquit Apostolus, *Ne feceritis in concupiscentiis.* Et iterum: *Vidua, quæ in deliciis viuit, mortua est.* Sed exemplum illud diuitis in deliciis viuentis necessariam nobis ostendit esse continentiam: ne forte & nos audiamus quod audiuit & diues: *Quia consecutus es bona in vitâ tuâ.* Quomodo autem incontinentia periculosa sit, etiam Apostolus docet, cum eam propriè illis ascribit, quos recedere à Domino dicit: ait enim: *In nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: erunt enim homines se ipsos amantes.* Et cum plura malitiæ genera enumerasset, ad vltimum posuit: *Comessores, incontinentes, immites.* Sed & Esaü malorum suorum quasi fomitem habuit incontinentiam, qui pro vno cibo vendidit primitiua sua. Sed & illa prima præuaricatio non aliunde homini, nisi per incontinentiam accidit. Omnis Sanctorum vita, atque ipsius Domini in carne positi præsentia quæ nobis alia, nisi continentiæ proponit exempla? Moyses quoque dum cõtinuato quadraginta dierum ieiunio adstitisse indefessus dicitur Deo, & meruisse legis auxilium humano generi deferre. Helias quoque visione Dei tunc dicitur dignus effectus, cum & ipse simili spatio temporum à cibo se con-

Gal. 5. *2. Cor. 2.* *2. Cor. 9* *1. Cor. 4.* *1. Cor. 9.* *Prou. 13* *Rom. 13.* *1. Tim. 5.* *Luc. 16.* *1. Tim. 3* *Gen. 25.* *Ex. 24.* *3. Reg. 9*

Digitized by Google

tinuisse scribitur. Sed & Daniel, & trium puerorum me-
Dan. 1. ritum apud Deum, quo de omnibus inimicis suis, & de ipso tyranno triumphum cœperunt, non aliunde, nisi per continentiam venit. Ioannis autem omnis vita continentia fuit. Ab hac etiam Dominus manifestationis suæ initia prima patefecit. Continentiam autem dicimus, non quòd à cibo penitus abstinendum sit, hoc est enim violenter vitam dissoluere, sed eam, qua vitæ vsus non superfluus, sed necessarius constat: cum refugimus quod suaue est, explemus ea, quæ sola corporis necessitas exposcit: & vt breuiter dicam, omnia, quæ per passibilem concupiscentiam requiruntur, ab his abstinere virtus est continentiæ. Et ideò ergo non solùm in esu cibi, & in libidine continentiæ virtus agnoscitur, sed cum ab omnibus, in quibus delectamur quidem, sed in anima lædimur, abstinemus. Verus ergo continens nec gloriam humanam desiderat, sed à vitiis se continet, & ab ira, & à tristitia, & omnibus, quæ occupatas tenere consueuerunt ineruditas animas & incautas. Pene autem in omnibus mandatis Dei hoc inueniemus, quod vnum alteri cohæret, & separatum aliud ab alio compleri impossibile est. Id tamen præcipuè in hac ipsa continentia deprehenditur, quoniam quidem humilis ille deprehenditur, vel iudicatur, qui se à superbia continet; & ille renunciat omnibus facultatibus suis, & secundùm Euangelium vendit omnia sua, & diuidit, qui sine dubio continet se à pecunia & desiderio. Sed & mansuetus ille erit, qui iram continet, & cohibet furorem. Quid verò iam vagos oculi visus, & auris auditus, & linguæ intemperantiam, aliud quàm continentia moderatur & cohibet? Sed & intemperatos risus continentia coërcet. Et sicut incontinentiæ signum est, inordinatis & incompositis motibus agere in risu, cum vtique subridendo tantummodo lætitiam mentis oporteat indicari. Indecorum autem est sic crepitantem cum sonitu eleuare risum, quod certum est per incontinentiam mẽtis accidere. Solet etiam euenire inuitis; quæ res grauitatem & constantiam animi emollire ac resoluere solet. Vnde & Salomonem, *risui*, in-
Eccles. 2 Eccl. 7. quit, *dixi amentiam*. Et: *Sicut vox spinarum sub ollâ, ita risus*

Digitized by Google

stultorum. Et iterum: *Stultus in risu exaltat vocem suam: vir autem sapiens vix tacitè ridebit.* Eccl. 21.

Ostendit autem Dominus in semetipso necessarias quidem carnis habuisse passiones, id est, quæ virtutis ferrent testimonium, velut laborem, fletum, & tristitiam. Nusquam autem inuenitur risu vsus, quantùm ad historiam pertinet Euangelij, sed & flere magis inuenitur eos, qui rident, dicens: *Væ vobis, qui nunc ridetis; quia flebitis.* Luc. 6.

Nec enim seducere nos debet similitudo nominis risus. Mos namque est scripturæ interdum lætitiam animi, affectumque lætiorem risum nominare: sicut ibi Sara inquit: *Risum fecit mihi Dominus.* Et iterum: *Beati qui flent nunc; quia ridebunt.* Et in Iob quod dictum est: *Os autem veracium replebitur risu.* Gen. 21. Luc. 6. Iob 8.

Hæc enim omnia nomina pro gaudio animæ accipiuntur. Qui ergo liber est ab omni passione, & nihil per incitamenta libidinum gerit, sed continenter, & sobrie aduersus omne, quod potest lædere, nititur, hic perfectè continens dicitur: qui & sine dubio per hoc alienus inuenitur ab omni genere peccati. Libido namque est totius mali muscipula: & per hanc omnes decipimur ad peccatum; per quam qui non resoluitur, neque inclinatur ab ea, omne ex se peccati pessimum germen excidit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET EVM.] Extat apud S. Basilium interr. 16. regul. fusius disputatarum, & apud Rufinum cap. 9.

NON EXPEDIVNT STVLTO DELICIÆ.] In versione cõmuni: *Non decent stultum delicia.*

VIDVA QVÆ IN DELICIIS VIVIT, MORTVA EST.] Legẽ, vt apud Rufinum: *Vidua, quæ in deliciis est, viuens mortua est.* Vt in Apostolo: *Nam quæ in deliciis est, viuens mortua est.* καὶ σπαταλῶσα ζῶσα τέθνηκεν. Vbi σπαταλῶσα à σπαταλῶ, *delicias ago*, in Glossis veteribus. Apud Hesychiũ σπαταλᾷ, τρυφᾷ. i. deliciose viuit. Hinc σπατάλη, lasciuia, deliciæ. Male apud Suidã σπατάλη, τρυφή. legendũ enim, τρυφά. id est, deliciæ.

COMESSORES.] Ita apud Rufinum. In textu Græco Apostoli, λέβηλοι. i. criminatores.

DELECTANTVR QVIDEM HIC.] Desiderari videtur τὸ, *corpore.*

SICVT ET CONTINENTIÆ SIGNVM, &c.] Hæc haben-

Digitized by Google

tur apud S. Basilium circa initium capitis sequentis, quod integrum non profertur.

RISVI INQVIT DIXI AMENTIAM.] Hæc sententia non reperitur in textu Græco S. Basilij. Vt nec & illa ; *Væ vobis*, &c.

BEATI QVI FLENT.] Ita apud Rufinum. Est tamen in secundâ personâ Luc. 6.

OS VERACIVM IMPLEBITVR RISV.] Ita apud Rufinum. In textu Græco Basilij, vbi locus citatur ex Iob, ita habetur: ἀληθινὸν στόμα ἐμπλήσει γέλωτος. Id est, os verax implebit risu. Lege tamen ἀληθῶν, i. veracium, iuxta Septuaginta, quos hîc sequitur S. Basilius. In versione commun: *Donec impleatur risu os tuum*, iuxta textum Hebraïcum.

Item ex eadem regula. Cap. IX. §. 15.

INT. QVÆ est mensura continentiæ? RESP. Quantùm spectat ad vitia & passionem penitus abstinere, nec vnquam superari: quantùm spectat ad cibos, provt vsus deposcit, vel ætas, vel labor, vel robur corporis, vel incommoditas eius, ita etiam modus & æqualitas temperabitur cibi. Neque enim possibile est omnes fratres vnum ordinem, vel modum ac regulam custodire. Hi verò qui sani sunt, possunt eamdem omnes mensuram tenere in abstinentia. Immutari verò oportet per singulos, in quibus causa aliqua diuersitatis existit prouidentia & prouisione rerum, quibus dispensandi hæc cura commissa est. Nec enim per singula sermonem complecti possumus; sed tantummodo comprehendimus, quæ ad communem & generalem pertinent institutionem. Solatio verò incommodorum in cibis vel eorum, qui iam fessi sunt ex opere continentiæ, siue ex aliis quibuslibet laboribus, quos pro religione pertulerunt, hi qui præsunt, secundùm quòd res & ratio deposcit, adhibebunt. Neque ergo tempus reficiendi omnibus idem statui potest, neque modus cibi, neque qualitas; sed prospectus iste sit omnibus vnus: vt non vsque ad satietatem persistamus in edendo. Repleri enim ventrem, & grauari ex cibis valde inutile est, etiam corpori ad omne opus. Tunc deinde quia & grauatur in somno, & quia etiam lædi ex his facile potest. Sed nec sua-

Digitized by Google

uia quæque ad finem ciborum sectanda sunt, sed sufficit vsum explere viuendi refutata luxuria. Si enim libidini seruiamus, nihil aliud est, quàm Deum facere ventrem nostrum. Quoniam quidem corpus humanum semper exolescit & defluit, ideirco & repleri indiget, ac reformari. Propter quod & naturale est desiderium. Id quod secundùm rectam rationem, aut vsus ipse ad reparationem deposcit, eorum, quæ exinanita fuerint, & absumpta tam aridi, quàm etiam humidi alimẽti. Si quid ergo illud est, quod potest vel breuius, vel facilius explere hãc necessitatẽ corporis in cibis, id potius eligendũ est. Sed & Dominus hoc opinor, ostendit, cum esurientes refecit in deserto: qui vtique possit maiore miraculo copiosiores eis cibos parare, nihil horũ fecit, sed simplicẽ eis exhibuit victũ; secundùm Ioannem quinque panes hordeaceos & piscículos duos apponit. *Cap. 6.* De potu verò nec mentio quidem vlla fit. Ex quo illud sine dubio designatur, quod omnibus sufficiens esse possit aquæ vsus, & perneccssarius: nisi fortè aliquis per infirmitatem corporis lædi ex hoc videatur: qui sine dubio secundùm consilium Apostoli Pauli cauendus est; quia noxius: sed & quæcunque manifestam inferunt noxam corpori, deuitanda sunt. *2. Tim. 3* Absurdum enim videtur propter substantiam corporis cibos sumere, & rursus per ipsos cibos corpori inferre perniciem & inutile illud reddere ad ministerium mandatorum. Oportet tamen omnimode illis vti cibis, qui & facilius & vilius comparantur: vt ne occasione abstinentię inueniamur pretiosiora quæque & difficiliora sectari, dum suauitate condimentorum viles naturæ cibos in summum ac delicatum saporem extollere conamur. Sed si quid est, quod in vnaquaque prouincia facilius & vilius comparatur, & quod in vsu hominum communiter habetur, hoc ad vsus nostros oportet adsumi; & ea tantummodò requiri, quæ ad vitam perneccssaria sunt, id est, oleum, vel alia huiuscemodi, vel si qua etiam ad infirmantium solamen adhibentur.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVÆ EST MENSVRA CONTINENTIÆ, &c.] Hæc habentur apud S. Basilium interrg. 19. Regul. fusius disput. & apud Rufinum cap. 10.

INCOMMODORVM.] Id est, morborum: in textu Græco ἀῤῥώστων. i. ægrotorum.

PISCICVLOS DVOS.] Ioan. 16. *duos pisces*, iuxta versionem communem. In textu Græco, δύο ὀψάρια. i. duos pisciculos. ὀψάριον enim est pisciculus. Suidas: ὀψάριον, ἰχθύδιον. i. pisciculus.

Ex Regula cuiusdam. §. 16.

CARO, & vinum siue potus, in quo sit ebrietas, refutanda sunt monachis, nec suscipienda, quibus pro Christo crucifixus est mundus, & ipsi mundo: & ferias monachorum non esse super terram: nisi modicùm in aduentu fratrum tanquam Christi lectior fuerit cibus gratia caritatis. Veruntamen abstinentia tegenda est, ne iactantiæ vitio decidamus in lapsum; quod præ omnibus vitiis grauissimum est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

REFVTANDA SVNT.] Id est, recusanda sunt. Refutare enim aliquando est recusare. S. Gregor. Turonensis de vita Patrum cap. 10. *Romanus verò adhuc adolescentior, & ad opus Dei animum extendere cupiens nuptias refutauit.* Glossæ Anonymæ: *Renuêla, quirefutant Abbatem habere.*

ET FERIAS MONACHO NON ESSE SVPER TERRAM.] Deest aliquod verbum, nempe, *sciendum est*, vel quid simile. Hic autem Pater ab aliorum sententia discrepat, cum prohibet in solemnitatibus fratres paulo melius procurari, quemadmodum & Euagrius in prouerbiis MS. *Ne dicas, hodie festiuitas, & bibam vinum: & eras Pentecoste, & manducabo carnes: quia non est festiuitas apud monachos super terram.*

NISI IN ADVENTV FRATRVM.] Solebant veteres illi monachi fratribus aduenientibus paulo lautius epulari, vt clarum est ex Cassiano Collat. 24. cap. 20. & sequ. ex vitis Patrum &c. ex nonnullis his Patribus hoc capite ab auctore nostro citatis.

Digitized by Google

EX REGVLA S. BENEDICTI
De Mensura potus.

CAP. XLIX. §. 1.

S. BEN. VNVSQVISQVE proprium habet donum ex Deo, alius sic, alius verò sic. Et ideo cum aliqua scrupulositate à nobis mensura victus aliorum constituitur. Tamen infirmorum contuentes imbecillitatem credimum heminá vini per singulos sufficere per diem. Quod si aut loci necessitas, vel labor, aut ardor æstatis amplius poposcerit in arbitrio Prioris consistat. Considerans in omnibus ne subrepat satietas aut ebrietas. Licet legamus vinum monachorum omnino non esse. Sed quia nostris temporibus id monachis persuaderi non potest, saltem vel hoc consentiamus, vt non vsque ad satietatem bibamus, sed parcius. Quia vinum apostatare facit, etiam sapientes. Vbi autem necessitas loci exposcit, vt nec supra scripta mensura inueniri possit, sed minus, vel ex toto nihil, benedicant Deum, qui ibi habitant, & non murmurent. Hoc autem ante omnia ammonentes, vt absque murmurationibus sint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HEMINAM VINI.] Quid sit Hemina, explicant Glossæ veteres: *Imina ἡμίξεσ*τον, id est „Semisextarius. vbi legendum: *Hemina*. Id colligitur ex Gellio libr. 2. cap. 13. *Contra autem, si ex sextario Hemina fusa est, dimidium, non dimidiatum sextarium, fusum dicendum est.* Idem docet Festus: *Hemina ex Graco ἥμισυ, quod est dimidia pars sextarij.* Ita

Digitized by Google

etiam censet S. Isidorus mox citandus & Rhemnius Fannius carmine de ponderibus & mensuris.

At cotylas (quas, si placeat, dixisse licebit
Heminas) recipit geminas Sextarius unus.

Vbi obseruandum eandem esse Cotylam Græcorum cum Hemina Latinorum. Quod etiam notat Hesychius, cum ait: ἡμίνα, κοτύλη. Accedit, quod Cotyla Græcis sit Semisextarius, vt docent S. Epiphanius libr. de ponderibus, Scholiastes Aristophanis in Plictum Act. 2. sc. 4. κοτύλη δέ ἐστι εἶδος μέτρου ὃ λεγόμενον ἡμῶν ἡμίξεστον. i. Cotyla est species mensuræ dicta à nobis semisextarius & Suidas κοτύλη, ὃ καλοῦμεν ἡμίξεστον. i. Cotyla, quod vocamus semisextarium. Ita vulgò vsurpatum. nam olim, vt planum est ex Athenæo, cotyla erat alterius generis vas, quod multis modis sumitur, etiam pro hemina, vt ipse notat. Hæc autem Cotyla seu Hemina capit cyathos sex iuxta Fannium,

At Cotyle cyathos bis ternos vna receptat.

Et S. Isidorum libr. 16. Originum cap. 25. *Cotyla Hemina est habens cyathos sex.* Cyathi verò pondus est drachmarum decem auctore Plini libr. 21. cap. vltimo. *Cyathus pendet per se drachmas decem.* Fannio.

At Cotyle cyathos bis ternos vna receptat,
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur;
Bis quinque id faciunt drachmæ, si appendere velles.

Et S. Isidoro cap. 16. citato: *Cyathi pondus decem drachmis appenditur.* Ex quo sequitur Heminam sexaginta drachmis appendi. Quod etiam auctoritate Plinij capite citato confirmatur: *Cum acetabuli mensura dicitur, significat Heminæ quartam partem, id est, drachmas quindecim.* Si enim acetabulum seu oxybaphus, vt alij vocant, quarta pars Heminæ quindecim drachmas capit, sequitur Heminam sexaginta drachmarum esse. Quare necesse est S. Isidorum errasse, cum capite citato scribit: *Hemina autem appendit libram vnam, quæ geminata sextarium facit.* Qui in eodem capite sibi manifeste contradicit, cum ait cyathum decem drachmis appendi, & sex cyathos Heminam componere. Quod, si ita est, sequitur cyathum appendi duabus vnciis, cum in libra, vt est in confesso apud omnes, sint tantùm duodecim vnciæ; ac proinde cyathi mensuram esse drachmas sexdecim, quod est cõtra ipsum Isidorum atque auctores supra citatos. Vncia enim pendet octo drachmas iuxta eundem Isidorum eodem libr. cap. 24. Priscianum libr. de ponderibus & mensuris cap. 3. & Fannium.

Vncia fit drachmis bis quatuor.

Itaque cum sex cyathi debeant efficere duodecim vncias iuxta Isidorum, necessario cyathus pendet sexdecim drachmas, quod est contra ipsum Isidorum & omnes auctores, qui scribunt cyathum appendi duntaxat decem drachmis, nec obstat quod Hesychius & Suidas scribant cyathum esse duarum vnciarum. Nam Græci Grammatici in rebus Latinorum sæpius errant. Sed, vt Heminæ mensura plenius cognoscatur, quanti va-

Digitized by Google

leat drachma videndum est. Drachma igitur iuxta S. Isidorum libri citati capite 24. Priscianum cap. 3. libri de ponderibus & mensuris, & Fannium appenditur argenteis scrupulis tribus.

In scrupulis trinis drachma est, quo pondere doctis.
Argenti facilis signatur pondus Athenis.

Vnde optime Isidorus cap. citato. *Drachma octaua pars vncia est; & denarij pondus argenti tribus constans scrupulis, id est, octodecim siliquis.* Rectè sane, & iuxta mentem Plinij capite citato. *Drachma Attica (fere enim Attica obseruatione medici vtuntur, denarij argentei habet pondus: eadem sex obolos pondere efficit.* Sex autem oboli tres scrupulos pondere efficiunt; nam scrupulus constat duobus obolis, vt docet Fannius.

Semiobolí duplum est obolus, quem pondere duplo
Gramma vocant, scrupulum nostri dixere priores.

Quanquam Priscianus scrupulum confundat cum obolo. Quod autem dicat S. Isidorus tres scrupulos; esse octodecim siliquas, id fit, quia scrupulus iuxta Priscianum constat sex siliquis. Ex his omnibus efficies Heminam non plus pendere, quàm septem vncias & semis. Nam si ex cyathis sex quos capit Hemina, tollas duodecim drachmas, remanebunt sex vnciæ, & ex duodecim drachmis subductis vnam vnciam & semis efficies. Et hæc de hemina: etsi aliter sentiat Budæus S. Isidorum, qui sibi contradicit, vt ostendimus, secutus. At quispiam dicet hanc minorem esse mensuram, quàm sufficiat monacho per diem: sed respondeo primò monachis iuxta Apostoli sententiam modico vino vtendum, eoque multâ aquâ diluto. 2. S. Benedictum de sua patria, loqui maximè, hoc est, Italiâ vinorum generosorum feracissimâ, quæ multam aquam, remanente sufficiente sapore, & viribus, ferre possunt. Vnde postea subiunxit: si loci necessitas postulet, amplius addendum: si nempe illius regionis, in quâ situm est monasterium, vina debilia sunt: aut certè si est illa siticulosa natio. Adde etiam cum officia diuina, cantus, cerimoniæ quadruplò ferè aucta sint necessario augendam esse mensuram, vt S. P. Benedicti, eiusque regulæ discretio seruetur.

In arbitrio prioris consistat.] Prior hoc loco Abbas est, non Præpositus, vt infra demonstrabitur. Vnde permittenda illa quæstio cuiusdam recentioris, cur mensura vini sit penes arbitrium præpositi, & mensura cibi ex iudicio Abbatis pendeat. Et sane S. Ferreolus vini mensuram permittit iudicio Abbatis: *Quantum eis secundùm vires monasterij per singulos dies iussu vel dispensatione Abbatis vini offertur, accipiant.* S. Fructuosus ponit in arbitrio Abbatis vel præpositi. Nec ratio opposita valet nimirum, quod is qui vini mensuram assignat debeat vires, & ingenia nosse singulorum, quæ magis perspecta sunt præposito, quàm Abbati, qui sæpius abest à monasterio, quàm præpositus. Quasi verò non teneatur Abbas, qui pastor est, vultum pecoris sui agnoscere perinde, ac præpositus.

Licet legamvs vinvm non esse monachorvm.]

Locus habetur in vitis Patrum interprete Pelagio libr. 4. n. 31. *Narrauerunt quidam Pastori Abbati de quodam monacho, qui vinum non bibebat: & dixit eis, quia vinum monachorum omnino non est.* Vinum non esse monachorum docet S. Augustinus libr. de moribus Ecclesiæ cap. 31. Vino interdicit monachis S. Basilius orat. de exercitatione monasticâ. Monachi Ægyptij, exceptis senibus, vini vsum ignorabant, docet S. Hieronymus libr. 1. ep. 2. monachorum S. Martini *vinum nemo nouerat, nisi quem infirmitas coëgisset*, inquit, Seuerus Sulpitius libro de eius vita. Vinum prohibetur monachis S. Pachomij, vt habetur in eius regula, art. 20. Illius vsum non probat in monachis Euagrius in prouerbiis, loco supra citato. Nitrienses tamen in Ægypto monachi vino vtebantur, teste Palladio in Lausiaca. S. Ferreolus, Magister, & S. Fructuosus hic citati permittunt: quemadmodum sanctimonialibus S. Cæsarius cap. 28. regulæ. Sed tantùm ægrotis concedit S. Leander cap. 9. libr. de institutione Virg.

Ex Regula S. Fructuosi. Cap. V. §. 2.

Vide supra c. 6. §. 10.

NE, quod absit, murmurando ea sententiâ pereant, quâ perierunt hi, qui in deserto murmurauerunt, &c.

Item ex regula alterius Fructuosi. Cap. V. §. 3.

PER dies singulos vini potionibus sustententur. Iuxta tamen prouidentiam Abbatis vel Præpositi hæc ipsa potionis parsimonia temperetur: ita duntaxat, vt inter quatuor fratres sextarius diuidatur. Sabbato verò vel Dominicis diebus ad vesperam vna potio adiiciatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PER DIES SINGVLOS, &c.] Hæc videre est in R. MS. S. Fructuosi Archiep. Brac. cod. Crall. cap. 5.

INTER QVATVOR FRATRES SEXTARIVS DIVIDATVR.] Ita vt vnicuique dimidia duntaxat hemina detur. De Sextario vide quæ supra diximus.

SABBATO VEL DOMINICIS.] ἢ, *Vel*, hoc loco sumitur copulatiuè. Addit potionem ad vesperam sabbati, quemadmodum & Domini-

ex: quia olim in multis locis non ieiunabatur dies sabbati, & hic dies pro feriato habebatur, atque etiam à monachis, vt videre est apud Cassianum libr. 3. de diurnis orationibus cap. 9. & 11. In Regula S. Columbani cap. 7. apud Palladium cap. de Nitriensibus, & in regula eiusdem S. Fructuosi cap. 3. Et eodem die sicut & Dominico monachi sacris mysteriis communicaturi in Ecclesiam conueniebant, vt passim videre est in vitis Patrum.

Ex Regula S. Ferrioli. Cap. XXXIX. §. 4.

DE ebrietate verò superfluum puto monachum commoneri: cum, vel si parum vini accipiat, à proposita corporis contritione declinet. Attamen quia latere monachos non poterit, quod Apostolus Timotheo scribit dicens: *Vino modico vtere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates*, quantùm eis secundùm vires monasterij per singulos dies iussu, vel dispensatione Abbatis vini offertur, accipiant, & amplius penitus non requirãt. Hoc etiam de reliquis stipendiis statuimus obseruandum. Nam ebrietatem illis etiam qui sæculo vacant, Prophetæ testimoniis adprobamus, scribente Apostolo Ephesiis: *Nolite*, inquit, *inebriari vino, in quo est Luxuria.* Et Prophetа: *Væ qui fortes sunt ad bibendum vinum, & potentes ad miscendam siceram.* Et iterum: *Væ qui consurgunt mane, & sectantur siceram: qui expectant vesperam, vt vino æstuent.* Et ideo monachum si ébrium (quod dici nefas est) videri aliquando contigerit, zelans illi, plenus ira præcipio, vt triginta diebus à vini potatione suspendatur: quatenus anima infusione concessa digestionis hoc spatio vacuetur.

1. Tim. 5.

Cap.

Isa. 5.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CONTRITIONE.] Id est, maceratione, mortificatione.

ADPROBAMVS.], *Reprobamus*, apparet correctum in cod. Vind. sed puto deesse n. *Fugiendam esse.*

PROPHETÆ.] Puto legendum: *Scripturæ.* Nam primò citat Apostolum, deinde Prophetam.

VÆ QVI FORTES SVNT, &c.] Iuxta textum Hebraïcum. Inversione communi ita habetur: *Væ qui potentes estis ad bibendum, & viri*

Digitized by Google

fortes ad miscendam ebrietatem. Vbi pro *ad ebrietatem*, S. Fructuosus scripsit: *Siceram.* sed nomen Hebraïcum שכר, vtrumque significat, & ebrietatem & siceram.

VÆ QVI CONSVRGVNT MANE, &c.] Iuxta textum Hebraïcum.

CONCESSA.] Lege: *Confecta*, vt sensus sit: anima infusione vini confecta & aggrauata.

Ex Regula Magistri. Cap. XXVII. §. 5.

MOx cum sederint ad mensas fratres, antequam comedant, singulos meros accipiant. Quos meros accipientes singuli porrigant Abbati sibi signandos, & per alias mensas suis fratribus suis signent Præpositi vicibus. In quibus omnibus mensis in suos meros quisque frater de suo pane ternas non amplius buccellas intingãt. Ideo non amplius, ne frater multum ibi panem expendens, cum in pulmentariis non habuerit voracitatis suæ causa, in panis sui mensura aliorum fratrum aspectum in se prouocet detrahentem. Post ergo primos meros æstiuo tempore ad refectionem tam sextæ, quàm nonæ caldelli omnibus terni sufficiant extra illum merum. In eodem verò tempore, cum ad sextam reficitur, ternæ serâ omnibus sufficiant potiones. Quibus completis tam in refectione sextę, quàm nonæ, vel cœnæ stans in medio mensarum clara voce Cellararius dicat: qui sitit, fiducialiter indicet. Post hãc vocem qui fuerit sitiens, respondeat, benedic. Statim temperata in vno vase pusca calida, aut si voluerint fratres cum iuxta, quæ semper amplius propter sitientes, fieri debet in pulmentariis fortioribus, aut galleta, aut calices sitientibus porrigantur. Nam & his æstatis diebus cum ad nonam reficitur, serâ antequam compleant, binæ sufficiant omnibus potiones: ita tamen vt antequam bibant, orent, & postquam rebiberint, reorent. Item in his æstatis diebus cum ad sextam reficitur post dictam nonam cotidie exiens Abbas de oratorio in sua sedeat cathedra, & circumadstantibus ante eum in ordine omnibus, ejecto à Cellarario vino, misceantur ab hebdomadariis in consue-

Digitized by Google

to vase per singulas mensarum decadas omnium singulę potiones secundùm numerum congregationis & suum. Statim surgens Abbas oret cum omnibus; & post orationem, antequam sedeat, oblatum sibi vas cum mixto signet. Mox secum omnes ad mensas suas iubeat, sicut consueuerunt, sedere, & bibens prius ipse, deinde singillatim mixtum per mensas singulas omnibus faciat propinari. Quibus surgant, iterato & orent. Et post orationem redeant omnes ad opera, quæ dimiserant facientes. Ergo quiuis sitiens post nonam mox bibat. Iam si introïerit decima nemo bibat vsque ad vesperam. Si verò frater amplius sitierit in ipsa nona, antequam veniat, vt diximus, decima, & bibere si voluerit aquam, non ab vrceo, vno haustu, sed ad calicis aut galletæ aut cancelli bibat mensuram, quia quod extra mensuram est, hoc est nimium & iniustum, & desiderij satisfactionem ad corruptelam videbitur adimplere. Nam secundùm sententiam illam quæ dicit: *Ne quid nimis*, potest & nimia aqua debriare sensum in phantasiis somniorum, & corpus necessitatibus occupare, id est, in venis flatus in medullis frigus, in superciliis grauitas, in capite girus, in naribus sternutus assiduus. In hiemis verò tempore in sextæ & nonæ refectione omnibus caldi terni sufficiant, quia æstus non est, qui prouocet sitim. Illis verò diebus in hieme, in quibus sexta reficiunt, serâ penitus nihil cœnetur: nisi singuli caldi omnibus sufficiant: ita tamen, vt antequam bibant, orent; & postquam biberint, reorent. Post nonam verò illa potio, quæ cotidie de Cellario in æstate proferebatur sitientibus in hieme non detur: quia nec sitis suppeditat: nec longe restat à refectione in vesperam. Illis vero diebus, in quibus in hieme ad nonam reficitur, post dictam vesperam non amplius, quàm singuli caldi accipiantur: ita tamen, vt antequam bibant, orent; & postquam biberint, reorent. In illis vero diebus à Pascha vsque ad Pentecosten, in quibus ad sextam reficitur absque quinta feria & Dominica, aliis diebus nihil aliud ad seram nisi bini caldi propter dies accipiantur, absque Paschæ octauarum octauis, in quibus iugiter cœnent. Nam ideo supra dictis diebus

Digitized by Google

absque quinta feria, & Dominica vsque in Pentecosten cœnas subduximus, vt vna refectio in his diebus custodiatur: & quamuis non sua hora, consueti tamen ieiunij videatur causa seruari, cum cœnæ eorum mutantur in prandia. Quinta verò feria, & Dominica hoc cœnent ad serã, quod supra de cibis taxauimus: addito tamen vno pulmento cotidie in prandio, vel si Paschæ restiterit merces, potio cuiuslibet. Calix verò & galleta per quem erit in diuersis vicibus ministrandum, talis erit, qui tertius impleat mixtam heminam. Sed eius æqualitatem mensuræ, aut duo aut tres oportet calices aut galletas mensarum ministerio deseruire: vt per multa pocula vniuersis citius erogetur. Infantuli verò intra duodecim annos agentes in hieme binos caldos accipiant, ad seram singulos. Æstatis vero tempore ternas ad refectionem, & serò binas accipiãt potiones propter ætatis qualitatẽ. Nam sicut superius de cibis cõstituimus, ita & de potionibus permittimus. Dominica verò & diebus festis vel propter extraneas adueniẽtes personas quicquid aptum duxerit addere Abbas, vt pote maiori; conceditur simul & propter caritatem & lætitiam sanctorum dierum, vel amicorum aduentum addat mercis, cuius voluerit, potionem. Tantùm est, vt memor sit sobrietatis, & fugiat vinolentiæ ebrietatem. Quia nisi sobrium fuerit corpus, ad opus Dei vigilare non potest, & anima cogitatione libidinis non carescit. Iam si aliquis discipulorum de constituta mensura potus, & panis sui remanente fragmento recusare aliquantulum ad mensam voluerit, spiritum plus agnoscitur amare, quàm carnem, & frœnum castitatis imponit luxuriæ. Nam cum hoc ipsum recusat abstinens frater leuanti Cellarario dicat lentè; suscipe, & hoc quod negatum est carni, proficiat Deo. Mox semotè in vno vase à Cellarario hoc ipsum mittatur Deo feliciter profuturum, & pro aliquo munere adiunctum eleemosynæ monasterij mendicanti pauperi à Cellarario porrigatur in manum. Hæc omnis mensura de indicis monasterij. Nam si quid transmissum foris congregationi suæ apparauerit Dominus, gratanter suscipiatur transmissum Domini donum: &, si placuerit Abbati, mensis addatur.

NOTÆ

Digitized

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MOX CVM SEDERINT AD MENSAS, &c.] Extat in R. MS. eiuſdem Magiſtri eodem cap. 17.

MEROS.] Merus ſubſtantiuè ſignificat calicem ſiue cyathum vini, vt ſupra notatum eſt.

BVCCELLAS.] In R. MS. *Buccillos*, quod perinde eſt. Gloſſæ veteres: *Buccella*, ψωμίον. i. fruſtulum.

SINGVLI PORRIGANT ABBATI.] Qui ſunt de eius menſa.

SVIS SIGNENT PRÆPOSITI VICIBVS.] Quiſque præpoſitus in ſua menſa. Erant autem duo in ſingulis menſis per ſingulas decadas diuiſis.

CALDELLOS.] Caldellus eſt quoddam cyathi genus. S. Cæſarius in Recapitulatione cap. 16. *Cotsdianis vero diebus ad prandium in æſtate binos caldellos accipient: adcœnam vero bini caldelli ſufficiant.*

TEMPERATA.] i. fuſa.

PVSCA CALIDA.] Ita in R. MS. ſed lege: *Poſca.* Celſus libr. 3. cap. 6. *Si ille languet, vel hæc profluit, ex poſcâ.* Quidam explicant loram. i. vinum ſecundum, quod fit ex maceratis aqua vinaceis, ſed nonita rectè: nã poſca eſt, quod Græci vocant ὀξύκρατον. Gloſſæ veteres: *Poſca*, ὀξύκρατον. Et quod Dioſcorides li. 3. cap. 8. ὀξύκρατον dicit, Plinius, qui ſæpe locos Dioſcoridis interpretatur, lib. 27. cap. 4. poſcam appellat. Aliter ὀξυκρᾶμα. Apud Palladium cap. 79. Lauſiacæ. τὸν δὲ ἄλλον πᾶντα χρόνον ἀρκεῖται ὀξυκράματι καὶ τῷ ξηρῷ ἀρτουμίῳ. Id eſt, vt reddit vetus interpres Heraclidis: *Per reliquum aui ſui tempus poſca & ſicco pane contenta vi-ſebat.* Eſt autem ὀξύκρατον, ſeu, ὀξυκρᾶμα acetum aquâ temperatum. vt ex medicis notum eſt.

IVTTA.] In R. MS. legitur: *Iotta.* In cod. Vind. *Iuta.* In Gloſſis Arabico-Latinis legitur: *Iota, cauſa*, Sed quid hæc ſibi velint, neſcio. In Gloſſis Iſidori legitur: *Iutia, Lactare.* Sed legendum puto: *Iutta*, ita vt ſit ſpiſſa potio ex lacte confecta: ac proinde: *Lactare*, hoc loco ſit nomen neutrius generis.

IN PVLMENTARIIS FORTIORIBVS.] Ita correxi ex Reg. MS. & cod. Vin. id eſt, maioribus, abundantioribus pulmentaria fortiora ſunt prandia, quia hic Magiſter vult cœnas eſſe leuiuſculas.

AVT GALLETA.] Ita in R. MS. cod. Corb. eſt poculi genus, infra; *Sed ad calicis, aut Galleta, aut caucelli bibat menſuram*, & infra. *Calix autem aut galleta, per quem erit in diuerſis vicibus miniſtrandum, talis ſit, qui tertius impleat mixtam heminam.*

POST DICTAM NONAM, &c.] Mos olim fuit in monaſteriis, & videtur ab huius Magiſtri inſtituto deriuatus, vt monachi extra tempus ieiunij poſt nonam biberent, maximè æſtatis tempore. Ekebardus iunior

libr. de caſibus monaſterij *S.* Galli cap. 11. *Abbas innitat tandem omnes adnonales fratrum, quibus conſcripti erant, biberes, ibi tantâ hilaritate vſque ad veſperam iam pene, ſonatam commanent.* Petrus venerabilis ſtatuto 27. *ſtatutum eſt, vt non in vaſis illis vinariis, quæ iuſtitiæ vocantur, ſicut olim facere cogebantur, ſed propriis ſcyphis vnuſquiſque bibat eo tempore quo poſt nonam ad potus fratres pergere ſolent.* agit autem ibi de æſtiuo tempore. *S.* Dunſtanus cap. 5. Concordiæ: *Nona vero celebrata, poculiſque hauſtis, dicatur verſus; Deus in adiutorium.* Ibi loquitur de æſtate, mentione prius factâ prandij. Sed & in hieme idem fieri inſtituit, cap. 2. eiuſdem Concordiæ in diebus feſtis, exceptis his qui occurrunt inter feſtum S. Martini, & Purificationis: *A feſtiuitate S. Martini refectis fratribus Eccleſiam intrantibus agatur ſignum nonæ; quod ſequatur ipſa Laus. Quam nonam non ſequitur potus vſque ad Purificationem ſanctæ Mariæ.*

DIMISERANT FACIENTES.] *Facientes*, pro, *facere.* Phraſis Græca, quia verba ceſſandi iunguntur participio loco, infinitui. Act. 20. *Non ceſſaui monens cum lacrymis vnumquemque veſtrum*: In textu Græco: οὐκ ὑπενόστησα μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. pro, non ceſſaui monere. *Dimiſerant*, hoc loco eſt, ceſſauerant.

ORCEO.] Id eſt, vrceo, o, pro, u, vt ſæpius notatum eſt.

CAVCELLI.] Caucellus genus poculi diminutiuum à cauco, cuius meminit Spartianus in Peſcennio Nigro: *Et cum milites cuiuſdam in cauco argenteo expeditionis tempore bibere vidiſſet.* Trebellius Pollio in Claudio: *Item in caucos & ſcyphos pondo vndecim.* Titulus epigrammatis 25. apud Ennodium: *De cauco eiuſdem habente Paſiphaën & taurum.* Idem habetur tit. 29. vide notas doctiſſimi viri R. P. Iacobi Sirmondi ſocietatis Ieſu.

DEBRIARE.] Id eſt offuſcare, turbare.

NECESSITATIBVS.] Id eſt, morbis, incommodis.

ID EST IN VENIS FLATVS.] Deeſt verbum, fit, vel quid ſimile.

CALDOS.] Caldus eſt genus poculi, cuius diminutiuum eſt caldellus.

SVPPEDITAT.] Neutraliter ſumptum, id eſt, ſuppetit. vt 5. Phil. *Si vita ſuppeditaſſet.*

A REFECTIONE.] Non intelligit cœnam, ſed potationem, quam paulo ante inſtituit ad ſeram in hieme, ſublata cœna, etiamſi reficiant fratres ad ſextam.

ABSQVE PASCHÆ OCTAVARVM OCTAVIS.] τὸ *Octauarum* videtur redundare, id eſt, præter Paſchæ octauas. Id inſtituit Magiſter propter ſolennitatem octauarum Paſchæ, quæ olim feriatæ erant: & tota illa hebdomade populus cotidie conueniebat in Eccleſiam, vt patet ex codice canonum Eccleſiæ Africanæ can. 61. vbi ſtatuitur, vt in die Dominica, & reliquis ſanctorum feſtis non fiant ſpectacula, μάλιστα ὅτι ἐν ἐκκλησίᾳ τῇ ἀρίᾳ Πάσχα ἔχει μᾶλλον εἰς τὸ Ἰωαννέμιον, ἢ εἰς Ἐκκλησίαν

Digitized by Google

συνέρχονται. i. maxime quia in octo diebus ſancti Paſchæ potius in Hippodromium, quàm in Ecclesiam conueniant. Conc. Trull. can. 66. ἀπὸ τῆς ἁγίας ἀναστασίμου χειρὸς τοῦ Θεοῦ ἡμέρας μέχρι τῆς καινῆς Κυριακῆς τὰς ὅλην ἑβδομάδα ἐν ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀπεριλείπτους τοὺς πιστοὺς ἐν ψαλμοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς εὐφραινομένους ἐν Χριστῷ, καὶ ἑορτάζοντας, &c. i. à ſancto Domini noſtri Ieſu Chriſti reſurrectionis die vſque ad nouam Dominicam, totam hebdomadem in ſanctis Eccleſiis vacare fideles iugiter oportet pſalmis, hymnis, & canticis ſpiritualibus lætantes in Chriſto, & feriantes, &c. Conc. Matiſconenſis 2. can. 2. vbi de Paſchatis ſolennitate agitur, ſtatuiturque: *Vt illis ſanctiſſimis ſex diebus nullus ſeruile opus audeat facere.* Nominat tantùm ſex dies, quia de ipſo die Paſchæ, & ſequenti Dominica nihil neceſſe erat ſtatuere. Nicephoro Homologeta in Canonibus: ἐν δεῖ ἐργάζεσθαι τὴν ἑβδομάδα διακαινισίμου. id eſt, non oportet operari in hebdomade Diacęniſimi, ita vocabant hebdomadem Paſchæ: de quo vocabulo infra l. 1, Cap. Caroli & Lud. Impp. t. 164. Inter feſtiuitates habentur: *Paſcha dies octo.* Leges Imperiales ſtatuerunt ſeptem dies ante & poſt Paſcha omni ſtrepitu forenſi vacandum. C. L. *Vt in die, de feriis.* l. *omnes*, eodem titulo. l. *Actus omnes*, eodem titulo. Conſtantinus Imperator τρίτον νόμον ἔγραψεν, ἀπεράλους εἶναι τὴν τε τοῦ πάσχα ἑβδομάδα, καὶ τὴν τῆ διακαινισίμου. inquit Alexander monachus in libr. de inuentione S. Crucis, id eſt: *Tertiam legem tulit, vt hebdomas paſſionis & diaceniſimi, hoc eſt, octauarum Paſcha ſine opere tranſmitteretur.* Emanuel Comnenus voluit hanc ab omni opere ceſſationem incipere à Lazari reſurrectione. Vide Photium in Nomocanone tit. 7. cap. 1. & Theodorum Balſamonem ibidem, cuius ętate duo tantum dies poſt Paſcha celebrabantur, vt ipſe teſtatur in Canonem citatum Concilij Trullenſis.

ET QVAMVIS NON SVA HORA.] Id eſt, nonâ ſupp. *Reſiciatur.*

CVM COENÆ EORVM MVTANTVR IN PRANDIA.] Iuxta priſcorum Patrum inſtitutum, de quo S. Hieronymus in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodiâ Virginitatis: *A Paſcha ad Pentecoſten cœnæ mutantur in prandia.* Sed hic Magiſter eximit hebdomadem Paſchæ, in qua inſtituit prandium & cœnam.

POTIO CVIVSLIBET.] Speciei, quâ vti ſolent monachi.

SED EIVS ÆQVALITATEM MENSVRÆ.] L. *Sed ſecundùm huius æqualitatem menſuræ.*

IN HIEME BINOS CALDOS ACCIPIANT.] Ita in R. MS. ſed videntur deeſſe iſta vocabula: *Ad refectionem.* i. ad prandium. Nam poſtea cum agit de ęſtate, dicit: *Æſtatis vero tempore ternas ad refectionem, & ſero binas accipiant portiones.* Senſus eſt igitur, vt infantes hiemis tempore binos caldos accipiant ad prandium, & ſerò ſingulos caldos; quemadmodum in æſtate accipiunt tres ad prandium, & ſerò duos.

ADDAT MERCIS, CVIVS VOLVERIT, POTIONEM.] Ita

Digitized by Google

in Regul. MS. id est, vasis, seu cadi: merx enim est vas apud Iuuenalem Sat. 4.

---------- Magnâ qui voce solebat.
Vendere municipes fracta de merce siluros.

Vbi vetus scholiastes: *Id est, fracto vase sardarum eiusdem municipij.*

ET ANIMA COGITATIONE LIBIDINIS NON CARESCIT.] Recte, quia vinum est luxuriæ incentiuum. Οἶνος ἔρωτος τροφός. i. vinum est nutricius amoris, inquit Achilles Tatius libr. 1. Leucippes. Οἶνος Ἀφροδίτης γάλα. i. vinum lac Veneris, inquit Aristophanes apud Athenæum libr. 10. *Luxuriam facit & nutrit vini perceptio nimia*, inquit S. Prosper Aquitanicus libr. 2. de vita contemplatiua cap. 22. Vinum spiritalem abigit lætitiam, confusionem & incendium gignit in corde, inquit Marcus Eremita.

CARESCIT.] Pro, caret.

DE INDICIS.] In R. MS. *De inthicis*, pro, *enthecis*. i. promptuariis, de quo vocabulo supra.

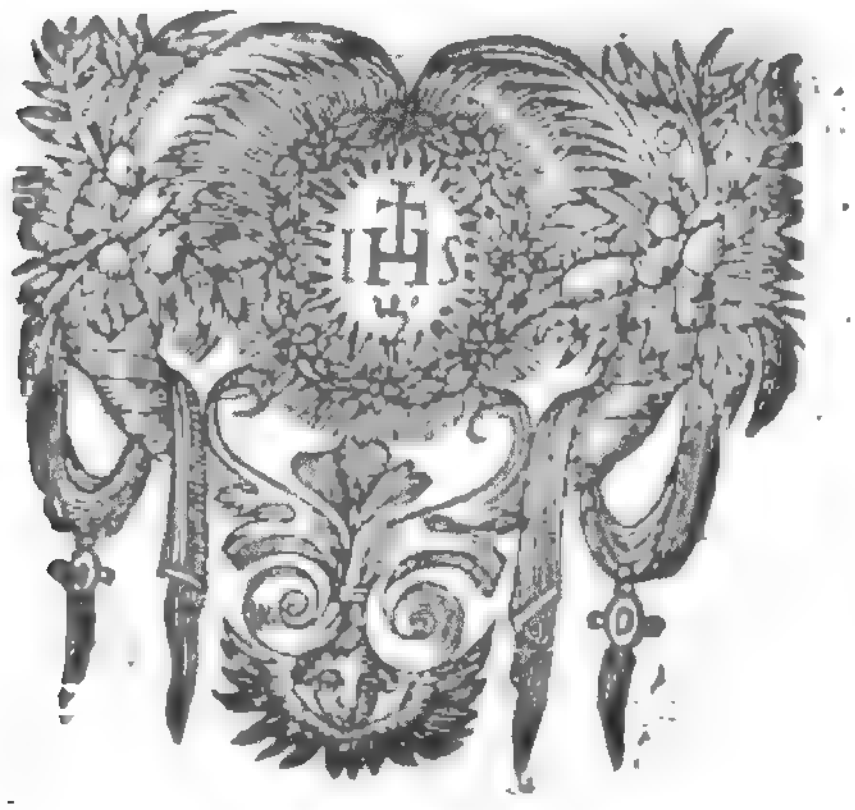

Digitized by Google

QVIBVS HORIS OPORTET reficere.

CAP. L. §. 1.

A Sancto Pascha vsque ad Pentecosten ad sex. tam reficiant fratres & sera cœnent. A Pentecoste autem tota æstate, si labores agrorum non habent monachi, aut nimietas æstatis non perturbat, quarta, & sexta feria ieiunent vsque ad nonam. Reliquis vero diebus ad sextam prandeant. Quæ prandij sexta, si opera in agris habuerint, aut æstatis feruor nimius fuerit, continuanda erit: & in Abbatis sit prouidentia. Et sic omnia temperet atque disponat, qualiter animæ saluentur, & quod faciunt fratres; absque iusta murmuratione faciant. Ab idibus autem septembris vsque ad caput quadragesimæ, ad nonam semper reficiant. In quadragesima vsque ad Pascha ad vesperam reficiant. Ipsa tamen vespera sic agatur, vt lumine lucernæ non indigeant reficientes, sed luce adhuc diei omnia consummentur. Sed & omni tempore siue cœnæ, siue refectionis, hora sic temperetur, vt cum luce fiant omnia. S. BEN.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

A PASCHA VSQVE AD PENTECOSTEN, &c.] Seruat S. B. antiquum Ecclesiæ morem, quo à Pascha vsque ad diem Pentecostes ob reuerentiam & lætitiam resurrectionis Christi, & Aduentus Spiritus sancti ieiunium relaxatur. De quo Tertullianus libr. de Corona militis. *Die Dominico ieiunium nefas ducimus, vel de geniculis adorare. Eâdem immunitate à die Paschæ in Pentecosten vsque gaudemus.* Hinc ca-

Digitized by Google

piendus est eiusdem Tertulliani locus libr. contra Psychicos. *Cur Pascha celebramus annuo circulo in mense primo? cur quinquagintâ exinde diebus omni exultatione decurrimus?* Idem docet S. Epiphanius in synopsi sub finem. S. Augustinus epistol. 119. ad Ianuarium. Cassianus lib. 2. de nocturnis orationibus cap. 18. Collat. 21. cap. 11. 12. 19. & 20. S. Isidorus libr. 1. de offic. Eccl. cap. 33. & 42. in regula monachorum cap. 10. Beda lib. 3. Angl. cap. 5. Haymo Halberstattensis libr. 1. de varietate cap. 14. *Porro quinquagesimam ab ipso Dominico resurrectionis die inchoare, & gaudiis potius laudibusque diuinis, quàm ieiuniis voluerunt esse celebrem, quatenus annuis eius festis admoneremur desiderium nostrum ad obtinenda festa, quæ non sunt annua, sed continua; non terrena, sed cœlestia, semper accendere, fixumque tenere.* Concilium Turonense 2. can. 18. *Vt de Pascha vsque ad quinquagesimam, exceptis rogationibus, omni die fratribus prandium præparetur.*

A PENTECOSTE AVTEM, &c.] Binam refectionem in æstate indulget S. Benedictus, nec excipit feriam quartam & sextam, si forte nimius sit calor aut labor ob regulam discretionis, quam vbique seruat. Nec id recedit à medicorum regulis, cum S. P. semel in hieme, bis in æstate cibum sumere præcipit, vt notum est ex Cornelio Celso lib. 1. de re medicâ cap. 3. *Hieme plus esse conuenit*, & paulo post: *Semel die cibum capere*, &c. & infra: *Æstate vero, & potione & cibo corpus sæpius eget Ideo prandere quoque commodum est.* & paulo post. *Vt sæpius autem cibo vtendum, sic exiguo est.* Idque iuxta doctrinam Hippocratis libr. 1. Aph. 18. qui ait æstate cibum difficillime ferri, hieme facilius, quia in æstate quasi effœtus languescit natiuus calor, & ideo sæpius edendum, sed minus. In hieme verò calor natiuus fortior est, & somnus longior; proinde plus edendum, sed semel tantùm.

AD SEXTAM REFICIANT.] i. prandeant. Nam cum non ieiunabant monachi, sexta hora, id est, meridie prandebant. Quod videtur apud S. Gregorium libr. 3. dial. c. 15. *Cumque vir Dei ieiunare volebat ad nonam, præcipiebat vrso eadem horâ cum ouibus reuerti; cum vero, noluisset, ad sextam.* Idque iuxta morem laicorum, qui prandebant meridie. Festus: *Merendam dicebant pro prandio, quod scilicet medio die caperetur.* Athenæus libr. 1. enarrans Æschyli locum: Δεῖπνον δὲ μεσημβρινὸν ἀπὸ ἑωθινοῦ ἄριστον. i. Δεῖπνον *Vero* (dicit) *refectionem meridianam, quod nos* ἄριστον, *id est, prandium.*

QVARTA ET SEXTA FERIA IEIVNENT VSQVE AD NONAM.] Iuxta antiquum Christianorum morem, qui quartâ & sexta feria singularum hebdomadum ieiunabant, vt videre est in canonibus S. Petri Patriarchę Alexandrini & Martyris can. 15. διὰ ἐγκαλέσει τις ἡμῶν τηροῦντες τετράδα καὶ παρασκευὴν ἐν αἷς νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν ἐυλόγως προσπέπαικε. i. nemo reprehendet nos obseruantes quartam feriam & parasceuen, in quibus ieiunare iuxta traditionem rationabiliter nobis præscriptum est. Apud sanctum Epiphanium in synopsi: τετράδι δὲ καὶ

Digitized by Google

προσβάτῳ ἐν νηστείαις ἕως ὥρας ἐνάτης, &c. id est, quartâ & sextâ feria in ieiuniis vsque ad nonam manere ab Apostolis institutum est. Hinc capiendus est Tertullianus libr. aduersus Psychicos: *Cur stationibus quartam & sextam sabbati dicamus?* nam stationes sunt ieiunia: Glossæ Arabico-Latinæ dictæ: *Statio, ieiunium.* Id etiam notum est ex Beda libr. 3. hist. Angl. cap. 5. *Religiosi quoque viri & femina consuetudinem fecerunt exceptâ remissione quinquagesimæ Paschalis quartâ & sextâ sabbati ieiunium ad nonam vsque horam protelare.* Hinc decretum S. Columbani in Pœnitentiali MS. *Si quis ante horam nonam quartâ sextaque feriâ manducat, nisi infirmus, duos dies in pane & aquâ viuat.*

ABSQVE IVSTA MVRMVRATIONE.] Ita legit Ruthardus, lectionemque probat ex loco Cassiodori, in quo illud psalmistæ: *Et, si non fuerint saturati, murmurabunt*, explicat de Apostolis, qui iustè in Iudæos Euangelium respuentes murmurauerunt: rursus ex loco S. Gregorij illud Iob enarrantis. *Si aduersum me terra mea clamat*, cum ait: *Terra etenim contra possessorem suum clamat, quando contra pastorem suum iustè Ecclesia murmurat.* Sed hæc non est proprie murmuratio, sed iusta querimonia subditorum in malos pastores. Ipse tamen Ruthardus notat in quibusdam aliis exemplaribus legi: *Absque vllâ murmuratione*, quemadmodum in aliis cod. N. MSS. Atque etiam editis.

VSQVE AD CAPVT QVADRAGESIMÆ.] Id est, vsque ad secundam feriam post Dominicam primam quadragesimæ: ita vt quadragesima hoc loco sumatur pro ieiunio quadragesimali.

IPSA TAMEN VESPERA SIC AGATVR.] Tempore quadragesimæ.

SED LVCE DIEI OMNIA CONSVMMENTVR.] Quæ ad refectionem spectãt. Ratio est: quia cum lucernæ lux sit subobscurior, daretur occasio maligno, præcipue in amplo refectorio, instigandi fratres ad confabulationem, & quædam alia illicita.

SIVE COENÆ.] Cum non ieiunatur: quia bis reficiunt monachi.

SIVE REFECTIONIS.] Cum ieiunatur.

SIC HORA TEMPERETVR.] Cibi sumendi in diebus breuioribus. Tamen notandum est S. P. Benedictum maximè huic constitutioni astringere eos qui in Italiâ similibusque regionibus habitant, vbi circa solstitium brumale dies non sunt ita breues, ac in regionibus Borealibus, vt in Angliâ, Scotiâ, Daniâ, extremâ Belgiâ, & similibus, in quibus ob breuitatem dierum hæc obseruari non potest institutio.

VT CVM LVCE FIANT OMNIA.] Quæ spectant ad refectionem: nam propter hospites, infirmos, & multa alia necesse est lucernæ lumen adhiberi.

Digitized by Google

Ex Regula S. Isidori. Cap. XI. §. 2.

IN refectione monachorum à diebus Pentecostes vsquè ad autumni principium, tota æstas interdiana prandia inuitat: reliquum tempus suspendit prandia, cœnam tantùm apponit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN REFECTIONE MONACHORVM, &c.] Extant in R. exc. S. Isidori cap. 9. vbi hæc omnia efferuntur imperandi modo.

VSQVE AD AVTVMNI PRINCIPIVM.] Quod cadit octauo Cal. Octobris, quo incipit æquinoctium autumnale iuxta eundem Isidorum, vt supra notatum est, qui infra hoc ieiunium producit vsque ad æquinoctium autumnale.

INTERDIANA PRANDIA.] Id est, alterna, nempe Dominica, feria tertiâ, quintâ & septima. Nam iuxta hanc regulam illo tempore ter ieiunandum est in hebdomadâ, feria secunda, quarta, & sexta.

Item eiusdem. Cap. XII. §. 3.

HÆc sunt feriæ monachorum in quibus ieiunia conquiescunt: inprimis venerabilis dies Dominicus nomini Christi dicatus, qui sicut propter mysterium resurrectionis eius solemnis est, ita & apud omnes seruos eius celebritatem conuiuij votiuo gaudio retinebit. Item à primo die Paschæ vsque ad Pentecosten quinquaginta scilicet continuis diebus ieiunium à sanctis Patribus dissolutum est propter resurrectionem videlicet Christi & Aduẽtum Spiritus sancti: vt hi dies non in figura laboris, quod quadrageſimæ tempus significat, sed in quiete lætitiæ laxatis ieiuniis celebrentur. Placuit etiam Patribus à die Natalis Domini vsque ad Circunciſionem solemne tempus efficere, licentiámque vescendi habere. Non aliter & dies Epiphaniæ ex veteri regula reficiendi licentiam consecutus est. Si quidem, & dum quisque fratrum conuertitur,

aut

Digitized by Google

aut ex aliis monasteriis fratres visitandi gratia concurrunt, pro caritate adimplenda interrumpuntur ieiunia: si tamen non fuerint generalia. Præterhæc alia tempora liberè licenterque cultui ieiuniorũ inseruiunt. Si qui autẽ monachorum prædictis temporibus ieiunare disponunt, nequaquam prohibendi sunt. Nam & multi sanctorum Patrum his diebus in eremo abstinuisse, nec aliquando ieiunia soluisse leguntur; nisi diebus Dominicis propter resurrectionis Christi lætitiam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HÆ SVNT FERIÆ MONACHORVM, &c.] Hæc habentur in Regula excusa S. Isidori cap. 10.

VENERABILIS DIES DOMINICVS.] Iuxta antiquum Ecclesiæ morem. Tertullianus lib de corona militis: *Die Dominico ieiunare nefas ducimus.*

SI TAMEN NON FVERINT GENERALIA.] .i. Ecclesiastica & communia omnibus Christianis. Hæc verba non sunt in regula excusa.

SI QVI AVTEM MONACHORVM PRÆDICTIS TEMPORIBVS, &c.] Idem docet idem Isidorus lib. 1. de offic. Eccl. cap. 42. *Post pascha autem vsque ad Pentecosten licet traditio Ecclesiarum abstinentiæ vigorem prandiis relaxauerit, tamen qui monachorum vel Clericorum ieiunare cupiunt non sunt prohibendi: quia Antonius & Paulus & cæteri Patres antiquitus etiam his diebus in eremo leguntur abstinuisse: nisi tantùm die Dominico.*

NISI DIEBVS DOMINICIS.] Monachi licet valde austeri, nunquam tamen ieiunabant diebus Dominicis. Id statuitur in regula Macarij & aliorum Patrum: *Debet ergo ille ordo teneri, fratres, vt nullo die, nisi nonâ reficiantur fratres, excepto Dominico die.* Idque faciebant ex præscripto Concilij Gangrensis, quod can. 18. prohibet monachis ieiunare die Dominico. Εἴ τις διὰ νομιζομένην ἄσκησιν ἐν τῇ Κυριακῇ νηστεύσῃ ἀνάθεμα ἔστω. i. si quis propter eam, quæ existimatur, exercitationem (hoc est, vitam monasticam) die Dominico ieiunauerit, anathema sit Vnde in regula Tetradij seu Teridij cap. 22. dicitur: *Si quis die Dominico ieiunauerit, peccat.* Et quamuis multi Ægyptiorum monachi die Dominico non cœnarent, & tantum pranderent, vt notat Cassianus lib. 3. de diurn. orat. cap. 12. quia tamen prandebant horâ sextâ, non ieiunare censebantur.

Digitized by Google

Item ex eiuſdem Regula. Cap. XIII. §. 4.

IEIVNIORVM autem hos dies potiſſimum veteres elegerunt. Primum ieiunium quadrageſimæ cotidianũ, in qua maior abſtinentiæ obſeruantia manebit in monachis: quando non ſolùm à prandio, ſed etiam à vino & ab oleo abſtinetur. Secundum ieiunium interdianum poſt Pentecoſten alia die inchoatum vſque ad æquinoctium autumnale protenditur: ternis ſcilicet diebus per ſingulas hebdomadas propter æſtiuum calorem. Tertium ſequitur cotidianum ieiunium ab Octauo [decimo] cal. Octobris vſque ad Natale Domini, in quo cotidiana ieiunia nequaquam ſoluuntur. Quartum item ieiunium poſt diem Circumciſionis exoritur, peragiturque vſque ad ſoleminitatem Paſchæ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IEIVNIORVM AVTEM &c.] Hæc videre eſt in regula excuſa cap. 11.

INTERDIANVM.] i. alternis diebus.

TERNIS SCILICET DIEBVS.] nempe feria ſecunda, quarta, & ſexta.

AB OCTAVO DECIMO CAL. OCTOBRIS.] π', *Decimo*, videtur redundare: nec habetur in regula excuſa: rectè: quia ieiunium Pentecoſtes producit, vſque ad æquinoctium autumnale, quod iuxta eumdẽ lib. 5. orig. c. 34. & l. de natura rerũ c. 8. incipit ab. 8. cal. Octob

POST CIRCVMCISIONEM.] Lege, *à circumſciſione*, quia illis temporibus, & anterioribus tenebantur ieiunare Chriſtiani Cal. Ianuarij. Vt notum eſt ex Concilio Toletano. 4. can. 10. S. Iſidoro lib. 1. de offic. Eccl. cap. 40. *Ieiunium Calendarum Ianuariarum propter errorem gentilitatis inſtituit Eccleſia.* S. Ambroſio ſerm. 17. *Vnde qui calendas Ianuarij colit, peccat; quoniam homini mortuo defert diuinitatis obſequium.* vbi, *homini mortuo.* i. Iano. & paulo poſt, *obſeruauit eum diem & menſem, quibus diebus non ieiunauit, aut ad Eccleſiam non proceſſit.* vbi particula, *aut*, ſumitur copulatiuè. Ex quo loco plures dies, quàm vnum alicubi ieiunatum fuiſſe conſtat. Conc: Turonenſe ſecundum tres dies ieiunij ſtatuit can. 17. *Et quia inter Natale Domini & Epiphaniam omni die feſtiuitates ſunt, itemque prandebunt. Excipitur triduum illud, quo*

Digitized by Google

ad calcandam gentilium consuetudinem Patres nostri statuerunt, priuatas in calendis Ianuariis fieri Litanias. Error ille gentilis erat, vt homines etiam Christiani fœmineâ veste induti paganis permixti se petulantius gererent, vt videre est in sermone S. Asterij Amaseæ Episcopi de Calendis Ianuarij: γυναικίζεται ἀεισεὶς. ὁ τὸν θυμὸν λεοντώδης ὁ μετὰ τὴν ὅπλισιν θαυμαζόμενος ἰδεῖν τοῖς ὁπλοις, ὑπὸ τὸν χιτῶνα μηχεῖ τῆς στυγνῆς ἄφεσιν, &c. i. miles mulieris formam assumit, animo leoninus, & cum armis aspectu admirabilis, & tunicam ad talos demittit, pectus zona circumcingit, indumento muliebri vtitur, & crobylum capiti imponit. Apud S. Isidorum c. citato. *Alij. Fœmineo gestu demutati virilem vultum effœminant.* Alij Idolorum formas assumebant; quos redarguit S. Petrus Chrysologus serm. 155. de Cal. Ianuariis. *Similitudinem perdiderunt Christi, exuti sunt indumentum, qui se simulacrorum formis sacrilegis formauerunt.* Alij ferarum & belluarum formis assumptis veluti insani per campos, & plateas saltabant. S. Maximus Taurinensis homil. de cal. Ianu. *Numquid non vniuersa ibi falsa sunt & insana; cum se à Deo formati homines aut in pecudes, aut in feras, aut in potentia transformant*, &c. Idem testantur S. Isidorus cap. citato, & Alcuinus de offic. Eccl. cap. 4. Quod prohibetur in conc. Autisiodorē si can. 1. *non licet calēdis Ianuarij vetula & ceruolo facere.* Vbi lege, *vetulas, & ceruolos.* Vt in sermone S. Eligij Episcopi Nouiomensis apud Surium in eius vita. τὸ, *vetulas*, est τὸ, *vitulas*, vt notat vir doctissimus Iac. Sirmondus in notis ad præfatum concilium. Hæc superstitio manat à Persis. Nam apud eos Mithræ (quem solem esse credunt) initiati in eius speluncâ orgia sua celebrantes varias ferarum formas vt leonum, hiænarum, coruorum, &c. assumebant, vt notat Porphyrius lib. de abstinentia ab animalibus: *In Mithræ mysteriis significantes communionem, quam in brutis animantibus habemus, nos per animantes significare solent: ita vt eorumdem orgiorum participes leones appellent, fœminas verò hianas, & ministros coruos.* πρὸς Πατέρων δὲ, ἀετοὶ γὰρ καὶ ἱέρακες ἐκεῖνοι προσαγορεύονται: ὅτι τὸ λεοντικὸν περιλαμβάνων περιβέβληται παντοδαπὰς ζώων μορφάς. i. *De Patribus verò, aquilæ enim & accipitres ipsi appellantur, cum quis Leontica assumens induit omnigenas animalium formas.* Hinc capiendus est Tertulliani locus lib. 1. contra Marcionem. *Sicut aridæ & ardentis naturæ sacramenta Mithræ Leones Philosophantur.*

Ex Regula S. Fructuosi. Cap. XVIII. §. 5.

IEIVNII ista oportet tempora obseruare. A Pascha vsque ad Pentecosten reficiendum ad sexta m es . & monofogia. id est, conseruãda per diem. A Pentecoste vsque ad octauum decimum Calendas Octobris interdiana ieiunia retinenda, excepto quòd vna quadragesima, quæ

Digitized by Google

festiuitatem sanctorum Iusti & Pastoris præcedit, sollicitè conseruanda est: in qua vsque ad nonam cotidie ieiunandum est, & à vino penitus abstinendum. Seruanda tamen Abbati discretio est: vt cum hos graui labore perspexerit onerari ad refectionem singulas potiones tribuat. Ab octauo decimo, Calendas Octobris vsque ad Pascha solicite ieiunandum est: & in quadragesima vino & oleo penitus abstinendum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IEIVNII ENIM ISTA OPORTET TEMPORA, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Archiepiscopi Bracar. Cod. Crass.

ET MONOFOGIA IDEST CONSERVANDA PER DIEM.] Ita in R. MS. sed lege, *& monofagia, id est, vnica refectio conseruanda*, &c. Nam monofagia Græcum est, quod vnicam refectionem significat. Hæc autem institutio est iuxta mentem priscorum Patrum, qui à Pascha vsque ad Pentecosten cœnas vertebant in prandia vnica refectione contenti, vt superiori capite ad regulam Magistri notatum est.

INTERDIANA IEIVNIA.] Id est, alternis diebus, nempe secunda, quarta, & sextâ feria, iuxta mentem S. Isidori, à quo nonnulla S. Fructuosus emendicauit.

EXCEPTO QVOD VNA.] Reposui particulam, *quòd*, quæ hîc desiderabatur, vt in regulâ MS

QVÆ FESTIVITATEM SANCTORVM IVSTI ET PASTORIS.] Incipiendo à 17. Iunij. Nam horum dies festus sexto Augusti die notatur. Fuerunt Iustus & Pastor fratres pueri, qui Compluti, in Tarraconensi regione passi sunt, de quibus Vsuardus in Martyrol. Chron. Dextri Flauij (si modò illius sit) CCXCVI. *Sancti Christi Martyres Iustus & Pastor.* Prudentius in Peristephano hymno. 6.

Sanguinem Iusti, cui Pastor hæret,
Ferculum duplex, geminumque donum
Ferre Complutum gremio inuabit
Membra duorum.

Horum mentio fit in vita S. Theodardi Episcopi Narbonensis. Eorum reliquias diuina reuelatione admonitus S. Asturius Pontifex Toletanus inuenit: & eorum amore ductus, relicta sede, Compluti mansit, vbi primus fuit Episcopus, vt refert S. Hidelphonsus cap. 2. lib de viris illustribus. Hanc autē quadragesimā in horum Martyrum honorem instituit S. Fructuosus, quia suum monasterium sub illorum patrocinio dedicauerat: quod quidem situm est in diœcesi Asturicensi ad radices montis Iragi, ad ripam riuuli Molinæ, in finibus Vergidi opidi, in quo ipse natus est,

Digitized by

vt constat ex priuelegio Chindasvvindi regis, quod refertur à doctissimo viro Dom. Antonio d'Yepez in appendice centuriæ 2. Chron. ord. S. Benedicti ex chartulari Ecclesiæ Asturicensis.

SINGVLAS POTIONES.] Nempe vini.

VINO ET OLEO PENITVS ABSTINENDVM.] Sumpsit ex S. Isidoro supra.

Ex Regula sancti Aureliani. Cap. VI. §. 6.

IEIVNIVM, verò à Cal. Septembris vsque ad Calendas Nouembris secunda, quarta, & sexta feria ieiunandum est. A Calendis Nouembris vsque ad Natale cotidie ieiunandum est absque Sabbato, & Dominica. Ab Epiphania verò vsque ad Pascha cotidie ieiunandum est absque maioribus festiuitatibus Sabbato, & Dominica. Post Pascha verò vsque Pentecosten sexta feria tantùm ieiunãdum est. Post Pentecosten mense Iunio, Iulio, & Augusto in potestate Abbatis sit de ieiunio, & prandio, vt sicut viderit possibilitatem fratrum, ita studeat temperare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IEIVNIVM] Hoc vocabulũ vidĕtur redũdare & legendũ, *à Cal. verò.*

A CALENDIS SEPTEMBRIS.] Sumpsit ex S. Cæsario, qui idem statuit in Recapitulatione. *A Calendis Septembris vsque ad calendas Nouembris secundâ, quartâ, & sextâ feriâ ieiunandum est.*

A CAL. NOVEMBRIS.] Ex eodem Cæsario ibidem. *A Calendis verò Nouembris vsque ad Natalem Domini, exceptis festiuitatibus & sabbato omnibus diebus ieiunari oportet.*

ABSQVE SABBATO ET DOMINICO.] Eximit à ieiunio diẽ Sabbati perinde ac Dominicum iuxta morem Orientalium non solùm monachorum, sed etiam reliquorum Christianorum, qui hos dies feriatos habebant; ac proinde Sabbato, æque ac Dominica non ieiunabant. Id moris etiam fuit apud quosdam occidentales & maximè Gotthos, quippe qui fidem ab orientalibus acceperunt. Id patet ex Recapitulatione S. Cæsarij cap. 15. *A Calendis vero Nouembris vsque ad Natalem Domini exceptis festiuitatibus, vel Sabbato, omnibus diebus ieiunari oportet.* S. Fructuosi regula cap. 5. vbi die Sabbati ieiunium relaxat: *Sabbatorum verò vel Dominicorum diebus ad vesperam vna potio adiiciatur.* Ex Conc. Agathensi can. 12. vbi, cum præcipiat ieiunium Sabbati in quadrage-

Digitized by Google

sima, signum est hunc diem non ieiunari solitum in aliis temporibus à quadragesima. Nam si extra quadragesimam illarum partium ieiunassent Christiani die Sabbati, multo magis in quadragesima; ac proinde non opus fuisset eiusmodi constitutione. Imo Sabbatum ne quidem ieiunabatur ab omnibus qui erant sub ditione Caroli Magni, vt patet ex lib. 6. Capitul. tit. 184. *Praeter haec omnia tempora ieiuniorum omni sextâ feriâ propter passionem Domini ieiunetur: sed & Sabbati dies à plerisque propter quod in eo Christus iacuit in sepulchro, ieiunio consecratus habetur.* Vbi vides statui ieiunium feriæ sextæ, non verò Sabbati, quod non ab omnibus, sed à plerisque ieiunabatur. Et ratio hæc est, cur S. Benedictus tempore æstiuo nihil statuerit de Sabbati ieiunio: tempore verò hiemali generaliter loquens nihil de eo definierit, sicut, nec de die Dominico & festis, ista, vt arbitror, permittens Ecclesiæ consuetudini. Sed de his consule epistolas S. Augustini. 86. ad Casulanum. Et 119. ad Ianuarium, & acta S. Nili Abbatis Cryptæ ferratæ.

POST PENTEGOSTEN MENSE IVNIO &c.] ex S. Cæsario in recapitulatione: *Ieiunium â Pentecoste vsque ad Cal. Septembris, quomodo* virtutem *& possibilitatem viderit mater monasterij, sic studeat temperare.*

VT SICVT.] Addidi particulam, *vt*, quæ desiderabatur ad sensum.

Ex Regula Cassiani. Cap. IX. §. 7.

SIMILITER à vespera Sabbati, quæ lucescit in die Dominico, vsque ad vesperam ipsius Dominici, & totis quinquagesimæ diebus nec genua curuari, nec ieiuniorum regulas custodiri Patrum constituta sanxerunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SIMILITER ETIAM, &c.] Hæc sumpta sunt ex Cassiano lib. 2. de orat. noctur. cap. 18.

VESPERA SABBATI, QVÆ LVCESCIT IN DIE DOMINICO.] Apud Cassianum, *In diem Dominicum.* Prior lectio plausibilior est. Nam vespera Sabbati quæ lucescit in die Dominico, est quâ incipit dies Dominicus. Nam vespera Sabbati erat initiũ ipsius diei Dominici iuxta morem Iudæorum & Athenienſium, qui initium diei ducebant à solis occubitu, vt notat Theodorus Gaza libello de mensibus, quos posteà imitata est Ecclesia, vt notum est ex can. 91. sextæ synodi, vbi circumscribitur dies Dominicus, & cessatio à genuflexione à synaxi vespertina Sabbati ad sequentem synaxim vespertinam Dominicæ. Locum

Digitized by Google

vide ſupra, vbi egimus de Lucernario. Idem de ceſſatione ab opere ſeruili, & aliis operibus prohibitis ſtatutum fuit: ita vt eiuſmodi opera ceſſarent à veſpera Sabbati, & Dominicæ veſpera reſumerentur: quod ſatis patet ex lib. 6. Capitul. Car. & Lud. tit. 186. *Diem Dominicum ſecundùm reuerentiam colite. Opus ſeruile, id eſt, agrum, pratum, vineam, vel ſi qua grauiora ſunt, in eo non faciatis: nec cauſas, nec calumnias inter vos dicatis, ſed tantùm diuinis cultibus ſeruiatis. Et à veſpera vſque ad veſperam dies Dominicus ſeruetur.* Et ex ſynodo antiqua, quæ tribuitur S. Vdalrico Auguſtano Epiſcopo can. 53. *Diem Dominicum & alias feſtiuitates abſque opere ſeruili à veſpera vſque ad veſperam celebrare docete.* Vbi idem nota de feſtis diebus.

NEC GENVA CVRVARI.] Olim ex antiqua Eccleſiæ inſtitutione & ab ipſis Apoſtolis manante, die Dominico, & quinquaginta illis diebus à ſancto Paſcha vſque ad Spiritus ſancti aduentum Chriſtiani in Eccleſia non genu flectebant. Ita docet S. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 27. agens de Apoſtolicis traditionibus, ἐν ὀρθοῖ μὲν πληροῦμεν τὰς εὐχὰς ἐν μιᾷ Σαββάτου. i. in prima Sabbati erecti complemus preces. Et infra agens de quinquageſima: ἐν ᾗ τὸ ὄρθιον σχῆμα τῆς στάσεως σεπτῶς ὁι θεσμοὶ τῆς Ἐκκλησίας ἡμᾶς ἐξεπαίδευσαν. Id eſt, in qua (quinquageſima) potius erecto corporis habitu precari nos Eccleſiæ leges edocuerunt. S. Petrus Alexandrinus Patriarcha & martyr can. 15. χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ οὐδὲ γόνατα κλίνειν παρειλήφαμεν. i. lætitiæ diem (Dominicum) agimus, in quo propter Chriſti in eo reſurrectionem neque genua flectere traditione accepimus. S. Dorotheus doctr. 15. πεντηκοστὴ γάρ ἐστιν ἀνάστασις ψυχῆς, ὡς λέγει τούτου γὰρ ἐν σύμβολόν ἐστι, τὸ μὴ κλίνειν ὑμᾶς γόνυ ἐν ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ πᾶσαν τὴν πεντηκοστήν. i. eſt enim Pentecoſte, vt quidam ait, animæ reſurrectio: cuius quidem ſignum eſt, quod per totam Pentecoſten (hoc eſt quinquageſimam) genua in Eccleſiâ non flectimus. Idem ſcribunt S. Epiphanius in ſynopſi. Tertullianus lib. de corona militis loco ſupra citato. S. Auguſtinus epiſt. 119. Ad Ianuarium, Photius in nomocanone tit. 7. cap. 4. S. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in myſticâ Theoria: τὸ μὴ κλίνειν γόνυ ἐν τῇ ἀναστασίμῳ ἡμέρᾳ τὸ τῆς ἁγίας Κυριακῆς, &c. i. *Non genu flectere in die reſurrectionis ſanctæ Dominicæ ſignificat caſus noſtri erectionem factam per Chriſti reſurrectionem die tertiâ. Vſque ad Pentecoſten verò, & ſeptem dies poſt Paſcha* ἀναστάσιμα, *id eſt, renouationis, ſeptiès multiplicatos continere quadraginta nouem dies, & Dominicâ Pentecoſtes addita, quinquaginta.* Vbi vides ἀναστάσιμον eſſe primam paſchæ ſeptimanam, quam Theodorus Balſamon in can. 16. Apoſtolorum, in ſuppiemento appellat ἑβδομάδα ἀναστασίμου. Idem ſtatuunt Conc. Nicænum can. 20. & ſexta ſynodus loco ſupra citato. & S. Columbanus in Pœnitentiali MS. *Exceptis diebus Dominicis, & à die primo Paſchæ vſque ad quinquageſimum diem, in quibus moderate ſe in tempore pſalmodiæ humiliantes, genua non flectentes ſedule Dominum orent.* Vide ſtatuta Petri venerabilis.

Digitized by Google

Ex Regula Magistri Cap. XXVIII. §. 8.

OMNI tempore in septimana duobus diebus ad sextam reficere debent, hoc est, quinta feria, & Dominica: cæteris aliis in septimana diebus ad nonam horam reficere oportet. Nam erubescamus nos; qui sumus spiritales, fugere hora nona ieiunium: cum vetusta consuetudo antiquitus agnoscitur prandia ignorasse; sed semper vesperam, hoc est, cœnam suis refectionibus ordinauit: intantum, vt annonam, quæ erogabatur aut laborantibus, aut militibus, ideo annona vsque hodie dicitur, quia ad horam nonam diei erogatur: & ideo vsque hodie annona nomen remansit. Nam ipsius Domini testimonium proferam, quem cœnasse cognouimus, non legimus prandisse, cum dicit S. Euangelij scriptura: *Vespere autem facto recubuit Iesus cum duodecim Apostolis & cœnantibus illis dixit.* Nam ideo ad nonam horam vniuersis diebus constituta sunt solui ieiunia: vt sit aliquid prolixius, quod quadragesimæ diebus addatur, id est, vsque ad vesperam, id est, post Lucernariam. A sexagesima verò quarta, sexta, & Sabbato post Lucernariam semper reficiant: aliis verò diebus vsque ad quadragesimam ad nonam reficiant: vt quod Dominicæ quadragesimæ de quadraginta ieiuniis subtrahunt, quarta sexta, & Sabbato à sexagesima ieiunia vsque ad vesperam continuata restituant: vt quadraginta ieiunia in numero compleantur.

Mat. 26

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNI TEMPORE IN SEPTIMANA, &c.] Hæc habentur in R. MS. eodem cap. excipienda tamen est quadragesima. Nam infra excipit à ieiunio quadragesimæ solam Dominicam.

QVINTA FERIA.] Ieiunium relaxat quinta feria iuxta constitutionem Melchiadis Papæ. De qua Anastasius Bibliothecarius in Melchiade. Alcuinus cap. 8. de off. eccl. Carolus Magnus epist. ad Alcuinum, & anonymus in epist. quæ extat. 109. inter Alcuini epistolas.

PRANDIA IGNORASSE.] Veteres Romani primis reip. temporibus

Digitized by Google

poribus non prandebant, ſed cœnabant tantùm: S. Iſidorus lib. 20. Orig. cap. 2. *In vſu enim non erant prandia*, S. Saluianus libr. 1. de Prouidentia. *Numquid parcam illam tunc agreſtemque vitam cum gemitu & dolore tolerabant, cum viles & ruſticos cibos ante ipſos quibus exercebantur, focos ſumerent, eoſque ipſos capere niſi ad veſperam liceret?*

SED VESPERAM, HOC EST, COENAM.] Lege: *Veſpernam.* Feſtus: *Veſperna, quam nunc cœnam appellamus.* Idem: *Veſperna apud Plautum cœna intelligitur.* Hinc caſtigandus locus S. Iſidori cap. citato: *Eſt autem cœna veſpertinus cibus, quam veſpertinam antiqui dicebant.* legendum enim, *veſpernam.*

IDEOQVE ANNONA VSQVE HODIE DICITVR.] Ita cenſet Iſidorus cap. citato: *Annona tractum eſt à tempore; quo Romani veteres ad cibos adnocabantur, ſicut Martialis.*

Imperat excelſos frangere nona toros.
quod aduſque hodie Perſæ faciunt.

NON LEGIMVS PRANDISSE.] Hæc dicuntur iuxta præciſa Euangelij verba, in quo nulla prandij mentio, cum de Chriſto agitur. Illum tamen aliquando prandiſſe ſatis colligitur ex Ioan. cap. 4. vbi dicuntur diſcipuli intraſſe in ciuitatem Sichar, & emiſſe cibos, cum eſſet hora quaſi ſexta, quæ eſt prandij; & inueniſſe Dominum cum muliere colloquentem, eumque rogaſſe, vt manducaret, quod non feciſſent, ſi numquam prandere ſtatuiſſet.

VESPERE AVTEM FACTO, &c.] Matth. 26. vbi ſic verſio communis: *Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis: & edentibus illis dixit.*

A SEXAGESIMA VERO QVARTA, SEXTA, ET SABBATO.] Ita in R. MS. videtur tamen deeſſe *vel Secunda.* Nam hic Magiſter in hebdomade ſexageſimæ inſtituit ieiunium quatuor dierum ad inſtar ieiunij quadrageſimalis; ita vt monachi reficiant tantùm ad veſperam, ad ſupplementum ſex Dominicarum, in quibus ex more antiquo Eccleſiæ non ieiunatur. Cum igitur à prima Dominica quadrageſimæ vſque ad Paſcha ſint duo & quadraginta dies, vt numerus quadraginta dierum ſeruetur, addit Magiſter quatuor in ſexageſima, vt cum illis duobus qui quadragenarium numerum excedunt, ſuppleantur ſex Dominicæ, in quibus non ieiunatur. Lege ergo: *Secundâ, quartâ*, &c.

ALIIS VERO DIEBVS VSQVE AD QVADRAGESIMAM AD NONAM REFICIANT.] Iuxta morem ſolitum ieiuniorum regularium, in quibus reficiunt fratres ad nonam ſecundum inſtituta Magiſtri, non verò quadrageſimalium.

QVARTA SEXTA ET SABBATO.] Deeſt *vel*, ſ *Secundâ*, iuxta ſuperiorem rationem.

Digitized by Google

VT POST COMPLETORIVM nemo loquatur.

CAP. LI. §. 1.

S. BEN.

OMNI tempore silentio debent studere monachi, maximè tamen nocturnis horis. Et ideo omni tempore siue ieiunij, siue prandij, si tempus fuerit prandij, mox, vt surrexerint à cœna, sedeant omnes in vnum, & legat vnus collationes vel vitas Patrum, aut certè aliquid, quod ædificet audientes: non autem eptaticum, aut regum; quia infirmis intellectibus non erit vtile illa hora hanc scripturam audire: aliis verò horis legantur. Si autem ieiunij dies fuerit, dicta vespera, paruo interuallo mox accedant ad lectionem collationum, vt diximus, & lectis quatuor aut quinque foliis, vel quantum hora permittit, omnibus in vnum occurrentibus per hanc moram lectionis. Si quis fortè in adsignato sibi commisso fuerit occupatus, occurrat. Omnes ergo in vnum positi compleant. Et exeuntes à completoriis nulla sit licẽtia denuo cuiquam loqui aliquid. Quod si inuentus fuerit quisquam præuaricari hanc taciturnitatis regulam, grauiori vindictæ subiaceat: exceptò si necessitas hospitum superuenerit, aut fortè Abbas alicui aliquid iusserit: quod tamen, & ipsum cum summa grauitate, & moderatione honestissime fiat.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MAXIME NOCTVRNIS HORIS.] Hac lege multis malis, quæ tenebrarum subsidio perpetrantur, occurrit S. Benedictus.

ET IDEO.] Hæc verba sunt continuationis, non consequentiæ.

SI TEMPVS FVERIT PRANDII.] Id est, si non fuerit ieiunij tempus: quia non ieiunantes prandebant, ieiunantes verò minimè, vnde prandia, & ieiunia opponuntur. Sidonius libr. 6. epist. 12. *Vt constet indesinenter regem præsentem prandiatua; reginam laudare ieiunia.*

ET LEGAT VNVS COLLATIONES.] Fuit olim hæc consuetudo monachorum, vt post cœnam aut vespertinam synaxim simul congregati, vno legente, audirent sacram scripturam, vitas aut collationes Patrum. Ita statuit S. Isidorus cap. 6. regulæ: *Post vespertinum autem congregatis fratribus oportet vel aliquid meditari, vel de aliquibus diuinæ lectionis quæstionibus disputare.* vbi meditari est legere. Beda libr. 3. hist. Angl. cap. 5. *Meditari deberent, id est; aut legendis scripturis, aut psalmis discendis operam dare.* Idem statuit S. Fructuosus cap. 3. regulæ, sed tantùm æstatis tempore: *Quod quidem æstate conseruatur; vt prinsquam compleant, liber legatur.*

EPTATICVM.] Ita in aliis MSS. N. & apud Ruthardum, pro Heptateucho. vide superius annotata. Eptaticum seu heptateuchum complectitur quinque libros Mosis, Iosue & Iudicum. nonnulli Iudicum libro annectunt librum Ruth.

REGVM.] Supp. libros.

QVIA INFIRMIS INTELLECTIBVS NON ERIT VTILE, &c.] Hæc non dicuntur propter obscuritatem librorum illorum, quia Prophetæ, epistolæ Pauli, Euangelia, &c. sunt æque obscura: sed quia in heptateucho, & Regum libris describuntur quædam historiæ, quæ possent imperfectis monachis obscœnas quasdam imaginationes secundùm quietem offerre, maxime si serò legantur paulo antequam eant cubitum.

VEL QVANTVM HORA PERMITTIT.] Subaudi vocabulum: *Tot*, hoc modo, *vel tot: Quantùm hora permittit.* Hora hoc loco est tempus.

OMNIBVS IN VNVM OCCVRRENTIBVS PER HANC MORAM LECTIONIS. SI QVIS FORTE, &c.] Locus obscurus. primò, quia quò tendant illa verba: *Et lectis quatuor aut quinque foliis*, non video. Secundò quid sibi velint hæc verba: *Omnibus in vnum occurrentibus per hanc moram lectionis*, obscurum est. Non enim per illa intelligi potest, quod fratres non debeant adesse initio lectionis, sed tantùm dum legitur: quia antea dixit: *Mox accedant.* Et sanè cur non debeant adesse initio, nulla ratio est? sed esto, cur potius tempore ieiunij, quam altero? In cod. ma. MS. S. Germani deest verbum: *Occurrat*, sed tantùm

Digitized by Google

additur in margine alia ſcriptura, & recentiore; & recte ad noſtrum propoſitum: deinde in his verbis: *Omnes ergo in vnum poſiti*, particulam, *ergo*, expungendam puto, quæ non extat apud Ruthardum: vt hæc tota periodus ſic à nobis interpuncta legatur, adiectâ particulâ, *etiam*, quæ habetur in editione Colinæi: *Et lectis quatuor, aut quinque foliis, vel quantum hora permittit (omnibus in vnum occurrentibus, etiam per hanc moram lectionis, ſi quis forte in aſſignato ſibi commiſſo fuerit occupatus) omnes in vnum poſiti compleant.* Et ſenſus eſt: vt lectis quatuor vel quinq; foliis, &c. omnes in vnũ poſiti dicant Completorium, omnibus in vnum occurrentibus ad hanc lectionem, etiam per moram illius, ſi quis fortè in aliquo opere ſibi commiſſo eſt occupatus: qui, cum breue ſit ſpatium inter Veſpertinam ſynaxim, & hanc lectionem, ægre adeſſe poſſet illius initio ob opus ſibi iniunctum.

COMPLEANT.] Id eſt, Completorium dicant: S. Fructuoſus cap. 3. regulæ: *Vt prinſquam compleant, liber legatur.*

NVLLA SIT LICENTIA DENVO LOQVI ALIQVID.] Hunc locum tangit Amalarius Fortunatus libr. 3. de offic. Eccl. cap. 8. *Vnde & apud monachos tenetur vſus ex regula Sancti Benedicti, vt ab eo officio* (completorio) *clauſtra oris muniant.* Nocturnum ſane ſilentium omnibus expletis horis Canonicis in vſu ſemper fuit apud veteres monachos. Caſſianus libr. 2. de nocturnis orationibus cap. 15. *Finitis itaque pſalmis & cotidiana congregatione, ſicut ſupra diximus, abſolutâ, nullus eorum vel ad modicum ſubſiſtere, aut ſermocinari audet cum altero.* Pœnæ breuiores quæ tribuuntur S. Baſilio n. 15. Εἰ τις ἑσπέρας μετὰ Πάτερ ἡμῶν εὑρεθῇ ἐμιλῶν, ἀφοριζέσθω. i. ſi quis veſpere poſt Pater noſter inuentus fuerit cum aliquo colloquens, excommunicetur. Hoc ſilentium obſeruabatur etiam extra clauſtra monaſterij, & cum vitæ diſcrimine. S. Stephanus Obazinæ Abbas cum nocte ſe ad Dolonenſe monaſterium conferret, interceptus à latronibus nullis minis adduci potuit, vt loqueretur, etiam librato in eius ceruices ferro, à quo diuinitus liberatus eſt, latronibus terrore panico perculſis. Eadem fuit conſtantia duorum diſcipulorum S. Oddonis Abbatis Cluniacenſis, qui à barbaris ligati, diuque laceſſiti ſilentium nocturnum neutiquam violauerunt, etiam barbarorum duce, vt eorum conſtantiam tentaret, irruente in eos, & lanceâ mortis metum incutiente, vt refert Ioannes monachus libr. 2. vitæ S. Odonis.

Acta illius.

Ex Regula S. Pachomij. Cap. VIII. §. 2.

HÆc enim præcepta vitalia nobis à maioribus tradita. Si acciderit, vt pſallendi tempore, vel orandi, aut in medio lectionis aliquis loquatur, aut rideat, illico ſoluat cingulũ, & inclinata ceruice, manibuſque ad inferiora depreſſis ſtabit ante altare, & à principe monaſterij in crep a

Digitized by Google

bitur. Hocidem faciet, & in conuentu fratrum, cum ad veſcendum pariter conuenerint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HÆC SVNT PRÆCEPTA, &c.] Hæc habentur in regulâ S. Pachomij excusâ art. 1. Sed quorsum iſta huc referantur, non video. Nam in hoc capite S. Benedicti agitur de lectione poſt cœnam & veſperas, & de ſilentio poſt Completorium. At in hoc ſancti Pachomij capitulo agitur de culpis in Eccleſiâ commiſſis, de earum correptione, & ſatisfactione. Itaque exiſtimo non hunc eſſe locum huius articuli, ſed eum eſſe transferendum ad ſequens caput, in quo tractatur de culpis in oratorio commiſſis.

Ex Regula S. Iſidori. Cap. XV. §. 3.

NOCTE dum ad dormiendum itur, ſeu poſtquam quieſcitur, alteri nemo loquatur. Duobus in lecto vno iacere non liceat. In nocturnis tenebris nemo loquatur fratri, cui obuiat. Lux autem nocte dormientium locum illuſtret: vt depulſis tenebris teſtimonium pateat ſingularis quietis. In nulla turpi cogitatione verſetur, ſed in ſola contemplatione Dei accubans & requiem corporis, & quietem habeat cordis, cogitationeſque prauas à ſe repellat, boniſque obiectis turpes à ſe reiiciat. Nam animi motus imaginibus ſuis agitur: & qualis vigilanti cogitatio fuerit, talis & imago per ſoporem occurrit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NOCTE DVM AD DORMIENDVM ITVR, &c.] Hæc videre eſt in regula excuſa S. Iſidori cap. 3.

TESTIMONIVM PATEAT SINGVLARIS QVIETIS.] Vt cognoſcatur, an fratres ſoli in lectis ſuis decumbant.

IN SOLA CONTEMPLATIONE DEI ACCVBANS.] Præclara admonitio. Nam multum confert aduerſus carnis & dæmonis tentationes in lecto oratio, aut pia aliqua meditatio. Quod etiam monet S. Fructuoſus Epiſcop. cap. 17. regulæ: *Nocturnum tempus peculiaribus orationibus, & ſacris vigiliis ducendum eſt propter lucifugæ dæmonas ſer-*

Digitized by Google

norum Dei deceptores. & S. Pachomius art. 50. regulæ: *Poſtquam obdormierit, ſi poſt ſomnum vigilauerit, oret.*

Ex Regula S. Fructuoſi. Cap. XVI. §. 4.

IN tenebris nemo loquatur alteri: nec accedat vllo modo iunior quilibet ad lectum alterius poſt completam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN TENEBRIS NEMO LOQVATVR ALTERI, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuoſi Epiſc. Brac. cap. 17. cod. Craſſ.

IN TENEBRIS NEMO LOQVATVR ALTERI.] Hæc conſtitutio ſumpta eſt ex S. Iſidoro ſupra.

POST COMPLETAM.] Completa eſt completorium.

Ex Regula Orientalium. §. 5.

NEMO alteri loquatur in tenebris; in pſiatho cum altero dormiat: manus alterius nemo teneat, ſed ſiue ſteterit, ſiue ambulauerit, ſiue ſederit, vno cubito diſtet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO ALTERI LOQVATVR IN TENEBRIS, &c.] Hæc habentur etiam in regulâ S. Pachomij cap. 53.

IN PSIATHO.] Pſiathus, ψίαθος, & ψιάθιον Græcè, matta Latinè eſt ſtorea, in quâ quis ſedet aut cubat. Caſſianus libr. 5. cap. 35. *Et incubantem pſiathio reperiſſet.* Collat. 1. cap. 23. *Adhuc nos anidos, & de ſuo ore pendentes deguſtare ſomnum paucis perhortatus eſt iiſdem ipſis, quibus inſidebamus, pſiathiis admonens incubare.* Heſychius Illuſtris in Menedemo: τῶ μὲν θέρους ψίαθος ἐπὶ τῶν κλινῶν. i. & in æſtate pſiathus in lectis. Iulius Pollux libr. 10. cap. 6. inter illa, quæ lectis neceſſaria ſunt, ψίαθον recenſet. Heſychius lexicographus ψίαθος ἡ χαμεύνη, ἢ τὸ στρῶμα ἐξ οὗ πλέκεται ψίαθος. i. Pſiathus eſt humile ſtratum ſeu id quod ſubſternitur in terra decumbenti, & virgultum ex quo pſiathus contexitur. Pſiathia etiam ſternabantur cathedris iudicum teſte eodem Heſychio. & Iu-

lio Polluce libr. 8. cap. 10. ſubſternebantur etiam orantibus. Vt liquet ex ſancto Gregorio lib. 2. dial. cap. 10. *Præcepitque vir Dei in cellâ ſuâ, in pſiathio, in quo orare conſueuerat, proiici.* & ex S. Eulogio libr. 3. Memorialis cap. 10. *Adeo vt ſubtus matta, in quâ illa proſtrato corpore exorabat, humectum lacrimis pauimentum oſtenderetur.* ſubſternebātur etiam pſallentibus in choro. Vt notum eſt ex regula Magiſtri cap. 18. & 68. Fiebant autem ex ſcirpo, aliquando ex ramis palmarum.

VNO CVBITO DISTET AB ALTERO.] S. Fructuoſus Epiſc. Brac. cap. 2. regulæ: *Nec villus ſe vel vltra cubiti ſpatium iungens ad alterum*, &c.

Item ex eadem. §. 6.

AD collectam & ad pſallendum nullus ſibi occaſiones inueniat, quibus ſe dicat occupatum, quaſi ire non poſſit. Etſi in monaſterio, vel in agro, aut in itinere, aut in quolibet miniſterio fuerit, orandi & pſallendi tempus non prætermittat.

Ar. vt. R.S.Pa: chomij ſed reſe- rendus eſt ad c. 50. R.S. Bened.

Ex Regula Magiſtri. Cap. XXX. §. 7.

VBI omnia, cum adhuc loquendi, & aliquid imperandi licentia tribuitur, fuerint adimpleta, factis completoriis, in vltimo dicant hunc verſum: *Pone, Domine, cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis.* Mox ingrediantur ſilentium, & ſuis ſe conlocent lectis: & tanto ſilentio redigantur, vt vſque ad nocturnos putetur, nullus ibi eſſe de fratribus. Ideo enim poſt Completorios tacere debemus, vt meritò in nocturnis primò dicamus Domino: *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.* Hoc eſt, petamus Dominum debere in nocturnis aperire labia noſtra, quæ ſua cuſtodia in Completoriis clauſerat. Vides ergo, quia quicquid aperitur, agnoſcitur prius fuiſſe clauſum. Sed ne fortè, cùm ſilentium cuſtoditur, aliqua neceſſitas vtilitatis ad loquendum fratrem perurgeat, & frater fratri vult loqui, ſi lumen cicendeli aut lucernæ fuerit, vel manu, vel nutu capitis, vel nutu oculorum, aut certè, ſi deeſt lumen, frater cum fratre adn-

ceſſarium vadat, & quod opus fuerit, tamen ad aurem lẽ-te loquatur, vt alter tertius eum non audiat. Simul & ſi frater aliqua neceſſitate poſt ſomnũ ante nocturnos compellatur loqui aliquid, prius verſum conſuetum nocturni dicat ſibi lentè, id eſt: *Domine labia mea aperies, & os meum adnunciabit laudem tuam.* & loquatur quod opus eſt. Nam manducandi aliquid, aut bibendi, vel aliquam rem operandi nullam fratri poſt Completorios permiſſionem concedimus. Siqui vero de extraneis poſt Completorios perfectos monaſterium aduenerint, à domeſticis fratribus tacito miniſterio recreentur, & lentè eis reſponſum reddatur propter regulæ conſtitutum, & lotis eorum pedibus complentes poſtmodum ſibi lentè & ipſi peregrinorum lectis delegentur dormire: mox clauſis ab oſtiariis regiis, in ſuis & ipſi iacentes ſtratis per horarum ſilentium & noctis adpetant ſomnum. Si quis vero frater poſt Completorios aut manducare, aut aliquid bibere deprehenſus fuerit, hanc excommunicationis pœnam ſuſcipiat: alia die accuſatus, [in] ieiunio continuato, tertia die reficiat qui præſumpſit inlicita. Quæ excommunicationis pœna tamdiu in continuatione permaneat, quamdiu per humilitatis ſatisfactionem de emendatione promiſſa ab eo, Abbate preſente, aut à Præpoſitis venia fuerit poſtulata.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VBI OMNIA, &c.] Hoc capitulum eſt pars capitis trigeſimi, vt videre eſt in R. MS. Mag.

PRIMO DICAMVS DOMINE LABIA, &c.] Eamdem rationem incipiendi nocturnos ab hoc verſiculo profert Amalarius Fortunatus libr. 3. de offic. Eccl. cap. 9. *In nocturnali officio dicimus primò: Domine labia mea aperies*, &c. *Deinde ſequitur gloria. Quando pridem in nocte conuenti fuimus, commendauimus nos Deo, & concluſimus ora: atque poſt ſinguli quaſi quodammodo in ſingulis ſepulchris quieuimus, & ſoli Domino mente aſtitimus: cui non ſunt verba neceſſaria, quia cogitationes nouit. At nunc, quia iterum conuenimus ad confitendum Domino, precamur eum, vt ſua directione labia noſtra aperiat.* Hinc capiendus locus regulæ Magiſtri cap. 44. *Oportet in nocturnis ab Abbate diei verſum apertionis:* vbi per verſum apertionis intelligit verſum: *Domine labia*, &c.

CICENDELI.]

Digitized by Google

[CICENDELI.] Vide ſupra.

AD NECESSARIVM.] Id eſt, ad receſſum.

VEL ALIQVAM REM OPERANDI.] Ita reſtitui hunc locum ex cod. Vind.

COMPLENTES.] Id eſt, orationem ſeu collectam lautionis pedum dicentes.

REGIIS.] Id eſt, oſtiis.

IN IEIVNIO.] πὸ *In*, redundat.

Ex Regula cuiuſdam. Cap. IX. §. 8.

REGVLAM ſilentij omni tempore ſeruandam ſcripturarum ſeries declarauit, dum per Prophetam dicitur: *Cultus iuſtitiæ ſilentium & pax.* Tacendum namque eſt ab *Iſa. 32.* otioſis & friuolis, & ſcurrilibus, & prauis & malitioſis fabulis : de quibus Propheta orabat dicens: *Pone, Domine, cuſtodiam oris meo, & oſtium circunſtantiæ labiis meis. Non declines cor meum in verba malitiæ.* Ceſſandum quippè eſt à fabulis ſuperfluis, ne damnationis per ineffrenatæ mentis ignauiam anima fructum capiat. Qui non ſolum de ſcurrili & iniurioſo ſermone, ſed etiam de otioſo iuxta Domini præceptum rationem ſumus reddituri. Quid aliud debet monachus ſtudere, quàm ſoli Deo, in quo ſemel deſiderio fixit, & oris ſermone, & animæ deſiderio vacare? Omnibus ergo horis diurnis præterquam ad menſam ab hora ſecunda vſque ad Completam quicquid vtilitas ſacræ regulæ popoſcerit, per Abbatis commeatum loquendum eſt. Ab hora verò Completionis, cum oratio ad ſomnum capiendum datur, nullus omnino loqui præſumat, niſi grandis neceſſitas monaſterij popoſcerit. Cui ab Abbate fuerit ordinatum, loqui ſtudeat, vel etiam à Præpoſito, qui curam aliorum portat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SILENTII REGVLAM, &c.] Ita S. Columbanus cap. 2. Regulæ: *Silentij regula diligenter cuſtodienda decernatur; quia ſcriptum eſt: cultus iuſtitiæ ſilentium & pax.*

AB HORA SECVNDA.] Matutina videlicet poſt Primam re-

Digitized by Google

citatam iuxta antiquum morem numerandi horas.

COMMEATVM.] Id est, permissum, licentiam vt supra notatum est.

COMPLETIONIS.] Id est, Completæ, vt paulo ante dixit, vel vt vulgò loquuntur, Completorij.

Ex Regula S. Aureliani episcopi. Cap. XXXV.

§. 9.

HOC specialius coram Deo monemus custodiri, vt nulli liceat cum alio secretius loqui aut sedere, præcipuè vespertinis ac nocturnis horis. Si secretè inuenti fuerint, tanquam si crimen admiserint, seueriſſimè distringantur, absque illis, qui probati sunt ætate & sanctitate.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT NVLLI LICEAT CVM ALIO SECRETIVS LOQVI.] Optima sanctio, quæ peculiares monachorum familiaritates præscindit: per quas erga cæteros fratres charitas alget, secretæ murmurationes aluntur, ex quibus paulatim clandestina peccata, eaque tandem exitialia nascuntur, ac denique vniuersa regularis obseruatio periclitatur. Ex iisque oriuntur diuisiones & schismata in congregatione, suntque improbitatis eorum qui coëunt, argumentum, inquit S. Basilius in constitutionibus monasticis cap. 29. ac proinde hanc secretioris locutionis familiaritatem omnino proscribit S. Leander cap. 2. de institutione virginum: *Noli assumere vnam ad loquendi familiaritatem, & declinare alias; sed quod scire vni vtile est sciatur ab omnibus.* Et paulo: *Si bonum est quod loqueris, cur vnæ tantùm & non potius omnes informentur? Sit turpe est, nec cogitare, nec loqui debes, quod alias erubescis scire.* Quapropter publicum sit apud religiosos. (Inquit Ennodius) *omne quod geritur, clandestina repudietur obscuritas: multos habeat actuum conscios, qui Deo debet innocentiam: audiant æmuli, quia, qui testes adhibet vult probari: non optat agnosci.*

Digitized by Google

DE HIS QVI AD OPVS DEI, vel ad mensam tarde occurrunt.

CAP. LII. §. 1.

AD horam diuini officij mox, vt auditum fuerit signum, relictis omnibus, (quælibet fuerint) in manibus, summa cum festinatione curratur: cum grauitate tamen; vt non scurrilitas inueniat fomitem. Ergo nihil operi Dei præponatur. Quod si quis in nocturnis post gloriam psalmi nonagesimi quarti (quem propter hoc omnino subtrahendo, & morosè volumus dici) occurrerit, non stet in ordine suo in choro, sed vltimus omnium stet; aut in loco, quem talibus negligentibus seorsum constituerit Abbas; vt videantur ab ipso, vel ab omnibus; vsque dum completo opere Dei, publica satisfactione pœniteat. Ideo autem eos in vltimo, aut seorsum iudicauimus debere stare, vt visi ab omnibus, vel pro ipsa verecundia sua emendentur. Nam si foris oratorio remaneant, erit fortè talis, qui se aut recollocet & dormiat, aut certè sedeat sibi foris, vel fabulis vacet: & datur occasio maligno. Sed ingrediatur intus: vt nec totum perdat, & de reliquo emendetur. Diurnis autem horis qui ad opus Dei post versum & gloriam primi psalmi, qui post versum dicitur, occurrerit, lege quâ supra diximus in vltimo stet, nec præsumat sociari choro psallentium vsque ad satisfactionem: nisi fortè Abbas licentiam dederit permissione sua: ita tamen, vt satisfaciat reus ex hoc. Ad mensam autem qui ante versum non occurrerit (vt simul omnes dicant versum & orent & sub vno omnes accedant ad mensam) qui per negligentiam suam

aut vitium non occurrerit, vsque secundam vicem pro hoc vitio corripiatur: si denuo non emendauerit, non permittatur ad mensæ communionis participationem: sed sequestratus à consortio omnium reficiat solus, sublata ei portione sua de vino vsque ad satisfactionem & emendationem. Similiter autem patiatur, qui ad illum versum non fuerit præsens, qui post cibum dicitur. Nec quisquã præsumat ante statutam horam, vel posteà quicquam cibi, aut potus præsumere. Sed & si cui offertur aliquid à Priore, & accipere renuerit, hora, qua desiderauit hoc, quod prius recusauit, aut aliud omnino nihil accipiat vsque ad emendationem congruam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MOX VT AVDITVM, &c.] Huius institutionis meminit Ioannes monachus lib. 3. vitæ S. Odonis, & S. Fructuosus apud Henricum Canisium tom. 5. antiquæ lectionis.

SIGNVM.] Est campana seu nola. lib. 6. Capitul. Caroli & Ludouici, tit. 168. *Sacerdotes signa tangant horis canonicis.* S. Eulogius Martyr in Apologetico: *Et excelsa pinnaculorum prosterneret, quæ signorum gestamina erant ad conuentum canonicum cotidie Christicolis inuendum.* Gallicè, *Seine* vnde, *Toc-sein.*

SVMMA CVM FESTINATIONE CVRRATVR.] Ita monet S. Isidorus cap. 6. Regulæ: *Dato enim legitimis temporibus signo ad horas canonicas festinâ cum properatione omnes ad chorum occurrant.* Hîc autem S. B. potius animi feruorem indicat, quàm corporis impetum nam sequentia illa verba: *Cum grauitate tamen*, temperant quodammodo præcedentia.

PSALMI NONAGESIMI QVARTI.] In Vict. p. additur, *venite exultemus.*

SVBTRAHENDO.] Ita vulgò in excusis legitur, vt apud Smaragdũ. Eandẽ lectionẽ agnoscit cod. Vict. p. sed Codices Vict. ma. S. G. ma. S. Ebrulphi, & S. Faronis cum S. Dunstano legunt, *protrahendo.* Quæ est vera & germana lectio: & supra in hac Concordia ita legitur.

VEL AB OMNIBVS.] Particula, *vel*, hoc loco est copulatiua. Nam paulo post subiungit; *Vt nisi ab omnibus.*

PVBLICA SATISFACTIONE.] Se prosternendo coram omnibus.

ET DATVR.] Ita apud Smaragdum, in codicibus S. Germ. vtroque, Vind. Vict. ma. & in editione Colonienſi. Rectè satis, vt sensus

sit, *& sic datur*, &c. Vulgò legitur, *& detur*. In editione Colinæi: *Et sic detur*. Optimè.

SE RECOLLOCET.] Id est, iterum se collocet in lecto.

DIVRNIS AVTEM HORIS.] Intelligit cæteras horas à nocturnis vigiliis.

QVI POST VERSVM DICITVR.] Mediatè, vel Immediatè; hæc tamen verba non extant in cod. MSS. S. Ebrul. & S. Faronis.

LEGE QVA.] Phrasis Græca, *quâ*, pro, *quam*.

ITA TAMEN VT SATISFACIAT REVS EX HOC.] Se nimirum in ipso choro prosternens in fine officij. S. Columbanus vult huiusmodi negligentes prosterni tempore officij, donec ab Abbate iubeantur surgere, vt habetur in eius Pœnitentiali MS. *Si non contemptu*, &c. *Cunctis in synaxi fratribus congregatis tamdiu prostratus in terrâ veniam postulabit, donec orationum consumetur solemnitas, impetraturus eam cum iussus fuerit Abbatis indicio de solo surgere. Eodem modo satisfaciat, quisquis ad orationem vel opus aliquod âccersitus tardius occurrerit.* Et supra in eodem Pœnitentiali idem Columbanus pro eâdem culpa multat suos monachos: *Si quis non audierit sonitus orationis, XII. psalmos.* Et postea: *Si tardius veniat orationi* L. supp. psalmos recitet.

QVI ANTE VERSVM.] Fuit illa pia semper in Ecclesia consuetudo orare ante cibum & post cibum Deo gratias agere. lib. 7. constitutionum Apostolicarum. cap. 50. extat oratio ad sumendum cibum: apud Prudentium in Cathemerino duo sunt hymni, vnus ante cibum, & alter post cibum. Luculentum est huius rei testimonium apud S. Athanasium tractatu de virginitate. Id patet etiam ex S. Basilio in epist. ad S. Gregorium Theologum, *S.* Ambrosio lib. 3. de Virginibus, S. Hieronymo epist. ad Eustochium de custodia virginitatis, ex S. Ioanne Chrysostomo homil. de precatione, sancto Martino Bracarensi episcopo in collectione canonum orientalium can. 65. Cassiano lib. 3. de orat. diurn. cap. 12. Palladio in Lausiacâ cap. 28. S. Gregorio Papa lib. 1. dial. cap. 9. S. Columbano in Pœnitentiali MS. S. Isidoro cap. 9. regulæ, Beda lib. 3. hist. Angl. cap. 6. S. Fructuoso episcopo cap. 6. regulæ. Magistro cap. 38. regulæ, Additione 4. Capitul. Lud. Imp. tit. 48. Epitome Ludouici Imp. super regulam S. Benedicti, S. Gregorio Turonensi mox citando, & Grimoldo Abbate libro Sacramentorum, vbi ponuntur orationes ante, & post cibum dicendæ. Nec solùm cibi benedicebantur, sed etiam comedentes. S. Gregorius Turon. lib. 8. hist. cap. 2. *Ablutis Rex manibus, accepta à sacerdotibus benedictione, ad mensam resedit.* Et cap. 7. *Tunc conturbati sacerdotes de fratris* (Palladij Episcopi Sanctonum) *humilitate dixerunt regi: vidimus enim eum conuiuio tuo adesse, & de eius manu te benedictionem accipere.* Ioan. Moschus cap. 57. vbi quidam monachus missus, cum panibus comedere noluit, quia non fuerat benedictus ab Abbate. S. Basilius in pœnis breuioribus: Εἴ τις μὴ λάβοι εὐλογίαν, καὶ ἰδίᾳ ἄρτου μεταλάβοι, ἀφορίζεσθω. i. Si quis non accipit benedictionem, & commedit sine disciplina, excommunicetur S. Co-

Digitized by Google

lumbanus in Pœnitentiali MS. *Siquis comederit ſine benedictione. XII. percuſſionibus.* Supp. multetur. eratque pœnæ genus comedere ſine benedictione acceptâ. S. Baſilius interr. 122. regul. breu. in titulo ἐάν τις ἐπιμιμθεὶς ἐυλογίαν μὴ λαβὼν λέγηὅτι ἐὰν μὴ λάβω ἐυλογίαν, μὴ ἐδίω. i. ſi quis animaduerſionis nomine benedictionem non accipiens dicit; non comedam, niſi prius benedictionem accepero. Magiſter cap. 73. regulæ *ad menſa verò antiphonam, vel verſum priorem qui non adfuerint, ſemotè, & non ſignatum, ſine datâ & accepta benedictione manducent & bibant.*

QVI PER NEGLIGENTIAM SVAM ET VITIVM NON OCCVRRERIT.] Subaudi, *inquam.*

SVB VNO.] Sup. momento temporis.

COMMVNIONIS.] Ita in Concordia Vindocinenſi. Vulgò, *communis*, rectius.

DE VINO.] Ita in codicibus MSS. Victoriniis, Vind. S. Germa. & S. Fat. cum Smaragdo, S. Dunſtano, & editione Colinæi. In vulgatis legitur, *vini.*

PRÆSVMERE.] Ita in cod. MSS. Victorinis & Vind. Codices S. Faronis & S. Ebrulphi legunt, *percipere.* Sed legendum eſt, *ſumere*, cum S. Dunſtano, Turrecremata, Smaragdo, editione, Colonienſi, vetuſtâ Pariſienſi, Colinæi, & vulgatis.

SED ET SI CVI OFFERTVR, &c.] Ita hunc locum exponit Smaragdus: Hyperbaton, hoc eſt, quod aliter ordinatum intelligitur ita: *Cui aliquid à Priore offertur, & renuerit accipere, horâ, quâ deſiderauerit ſubauditur, accipere, aut hoc percipiat, quod prius recuſauit, aut aliud omnino nihil.* Tamen propter illa verba: *Vſque ad emendationem congruam.* Videtur eſſe ſenſus quod nihil omnino dandum ſit huiuſmodi recuſanti horâ quâ deſiderauerit aliquid ſiue illud ſit, quod antea recuſauit ſiue aliud, niſi prius ſatisfecerit & ita apud S. Baſilium infra hoc capite, vnde ſumpſit S. B.

Ex Regula Patrum. Cap. VI. §. 2.

AD horam verò orationis dato ſigno ſi quis non ſtatim prætermiſſo opere quod agit (quia nihil orationi præponendum eſt) paratus fuerit, foras excludatur confundendus. Operam vero dabunt ſinguli fratres, vt tempore quo miſſæ fiunt ſiue die ſiue nocte, quando diutius ad orationem ſtandum eſt, non deficiant, vel ſuperfluo foras recedant; quia ſcriptum eſt in Euangelio: *Oportet autem ſemper orare, & non deficere.* Et alio loco: *Non impedias orare ſemper.* Si quis autem non neceſſitate, ſed magis vitio procedendum putauerit, ſciat ſe cum deprehenſus

Luc 18.

Digitized by Google

fuerit, culpabilem iudicandum : quia per suam negligentiam, & alios in vitium mittit. In vigiliis obseruandum est, quando omnes conueniunt, quicumque grauatur somno, & exiit foras, non se fabulis occupet, sed statim redeat ad opus ad quod conuenitur. In congregatione autem ipsa, vbi legitur, aurem semper ad scripturas habeant, & silentium obseruent omnes.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD HORAM VERO ORATIONIS, &c.] Hæc habentur in secunda regula codicis Floriacensis, cuius initium est *Cum resideremus.* Et in veteri cod. MS. Abbatis Corbeiensis.

MISSÆ.] Missæ hoc loco sunt horæ canonicæ, seu cursus diuini officij, quemadmodum in Conc. Agathensi can. 30. *Et hymni matutini vel vespertini diebus omnibus decantentur: & in conclusione matutinarum vel vespertinarum missarum post hymnos capitellâ de psalmis dicantur.* Ibi enim intelliguntur matutini & vesperæ.

PROCEDENDVM.] Ita in cod. MSS. Vind. & Flor. lege tamen *secedere*, vt in cod. Corbeiensi MS. nempe à communi oratione, seu officio diuino.

IN CONGREGATIONE.] Id est, collatione, seu conuentu, in quo sanctæ scripturæ leguntur, de quo suprà.

Idem ex regula aliorum Patrum. Cap. VI. §. 3.

AD horam orationis dato signo, qui non statim prætermisso omni opere, quod agit (quia nihil orationi præponendum est) * ab Abbate vel Præposito corripiatur: & nisi prostratus veniam petierit, excommunicetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD HORAM, &c.] Habetur in tertia regula, Cod. Flor. cuius initium est: *Cum in nomine Domini vnà cum fratribus.*

PRÆPONENDVM EST.] Adde, *paratus fuerit*, vt habetur in capite superiori ex aliâ regula Patrum, ex quâ initium huius capituli sumptum est. Quæ quidem verba desunt etiam in cod. Flor. & Vind.

Digitized by Google

Ex Regula S. Pachomij. Cap. V. §. 4.

SIN autem nocte signum insonuerit, ne steteris ad focum, qui propter calefacienda corpora, & repellendum frigus ex more succenditur: nec otiosus in collecta sedebis, sed funiculos in mattarum stamina manu celeri præparabis, absque infirmitate dumtaxat corpusculi, cui cessandi tribuitur venia.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SIN AVTEM, &c.] Hoc capitulum non extat in regulâ S. Pachomij excusa.

IN COLLECTA.] Per collectam intellige officium diuinum. Nam hoc vocabulum ita vsurpatur in regula S. Pachomij, vt supra notatum. Et intelligendum est hos funiculos, esse nectendos dum recitantur lectiones in Nocturnis, ne somnus obrepat, vt supra videre est.

SED FVNICVLOS, &c.] Hæc desiderantur in cod. Vindocinensi: funiculi ex iunco, vel palmarum ramis sunt quas Græci vocant σπυρίδας in Vitis Patrum.

[Item ex eadem regula. Cap. IX. §. 5.

QVANDO ad collectam clangor tubæ increpuerit per diem, qui ad vnam orationem tardius venerit, superioris increpationis ordine increpabitur & stabit in loco vescendi.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO AD COLLECTAM.] Hoc capitulum reperitur in regula S. Pachomij excusa art. 2. Collecta est opus Dei, seu officium diuinum passim in regula S. Pachomij.

CLANGOR TVBÆ.] More Iudæorum: qui tubis ad synaxim populum cogebant. Syri monachi vtebantur cuiusdam ligni crepitu. Ioan. Moschus cap. 15. λέγων ὅτι ἐν μιᾷ νυκτὶ ἐξήλθον ἐφ' ᾧ κρούσαι τὸ ξύλον, ἐμοῦ γὰρ ἐκοιμήθησαν. Id est, vnâ nocte surrexi ad pulsandum signum: eram enim

Digitized by Google

enim pulsator. In Regula excusa legitur : *Tuba insonuerit.*

AD VNAM ORATIONEM.] Lege : *Vna oratione*, vt in regula excusa: *Vna*, id est, prima, vt in Euangelio : *Vna sabbatorum*, phrasis hebræa. Intelligit primam orationem, quæ dicitur post primum psalmum. De huiusmodi orationibus vide superius annotata.

SVPERIORIS INCREPATIONIS ORDINE.] De quo agit S. Pachomius art. 1. citato superiori capite huius concordiæ sub titulo capitis octaui.

Item ex eadem Regula. Cap. X. §. 6.

NOCTE vero, quia corporis infirmitati plus aliquid conceditur, qui post tres orationes venerit, eodem, & in collecta, & in vescendo, ordine corripietur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NOCTE VERO, &c.] Hic articulus in regula S. Pachomij excusa iungitur articulo secundo.

POST TRES ORATIONES.] Quæ olim dicebantur in interstitiis psalmorum.

IN VESCENDO.] Ita in cod. Vindocinensi, lege tamen, vt in regula excusa: *Invescendi loco*, id est, in refectorio.

Item ex eadem Regula. Cap. XI. §. 7.

QVANDO in collecta orant fratres, nemo egredietur absque iussione Maiorum, nisi interrogauerit, concessumque ei fuerit exire pro naturæ necessitate.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO IN COLLECTA, &c.] Habetur in regula edita S. Pachomij art. 4.

INTERROGAVERIT.] Id est, commeatum seu licentiam petierit. Et interrogatio est licentia, quæ petitur à Superiore. S. Columbanus in pœnitentiali MS. *Aut extra vallum, id est, extra sepem monasterij sine interrogatione exierit.*

Digitized by Google

Item ex eadem Regula. Cap. XXI. §. 8.

QVI vna oratione de sex orationibus vespertinis tardius venerit: vel qui mussitauerit, & locutus fuerit ad alterum, vel subriserit in reliquis orationibus, constituto ordine aget pœnitentiam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VNA ORATIONE, &c.] Hæc habentur in regula S. Pachomij excusa art. 68. *Vna*, id est, prima, vt paulo ante obseruatum est.

DE SEX ORATIONIBVS VESPERTINIS.] Hæc verba non sunt in regulâ excusâ: non sunt tamen aliena à mente S. Pachomij, qui art. 107. sex orationes vespertinas faciendas instituit.

Item ex eadem. Cap. XXVII. §. 9.

SI quis ad comedendum tardius venerit, excepto Maioris imperio, similiter aget pœnitentiam, aut ad domum ieiunus reuertetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AD COMEDENDVM, &c.] Reperitur in regulâ S. Pachomij excusâ art. 12.

SIMILITER AGET POENITENTIAM.] Id est, increpabitur in refectorio, stabitque, donec fratres surgant à mensa, vt statuitur art. 11. eiusdem regulæ.

Ex Regula S. Aureliani Episcopi. Cap. XXX. §. 10.

SIGNO tacto omne opus prætermittitur: & sicut apes prudentissimæ ad aluearium, ita veloci festinatione

Digitized by Google

properare contendite. Si quis tardius venerit, districtioni subiaceat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SIGNO TACTO.] Ad opus Dei; vel ad refectionem.

SICVT APES PRVDENTISSIMÆ.] Elegans comparatio ab apibus sumpta, quarum vna, cum tempus est ad quietem proficisci, à rege iubetur somni significationem dare, quâ auditâ statim omnes accipere somnum pergunt. scribit Ælianus libr. 5. de animalibus cap. 11.

Item ex eadem. Cap. LI. §. 9.

EXTRA mensam communem nec quicquam cibi potusque gustare liceat, absque infirmis, & illis ætatibus quæ adhuc perenutriri indigent.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXTRA MENSAM COMMVNEM, &c.'] Notanda institutio omnino necessaria ad seruandas abstinentiæ & ieiunij leges. De quâ Cassianus libr. 4. de instit. renunc. cap. 16. vbi inter grauia delicta recenset extraordinariam & furtiuam cibi refectionem. cap. 18. & aliis locis hic à nostro auctore citatis. S. Fructuosus Episc. cap. 8. reg. *Nec ieiuninm soluat quilibet ex monachis, nec prius quam in commune reficiant ceteri, vel postquam refecerint cum aliis, quicquam, quod ad edendum pertinet, degustare præsumat.* S. Isidorus cap. 9. regulæ: *Nullum esus furtiui contaminatio polluat: excommunicationis enim sententiæ subiacebit, qui vel occulte, vel extraordinariam mensam aliquid gustauerit*, &c. & cap. 17. inter grauiora peccata connumerat: *Si* (monachus) *extra communem mensam priuatim vel furtim quippiam sumpserit.* Quod olim summâ districtione obseruabatur. Nam S. Amnichadus, eò quòd fratribus aduenientibus, & post cœnam se calefacientibus ab eis rogatus potum non permissus à seniore dedisset, eiusdem senioris sententia iussus est Hiberma excedere: qui in de Fuldam veniens in magnum virum euasit, vt refert Florentius Vvigornienſis ad annum 1043.

Digitized by Google

Ex Regula Magiſtri. Cap. LIIII. §. 10.

CVM aduenisse diuinam horam percussus in oratorio index monstrauerit, mox laborantes opus proiiciant, artifices ferramenta dimittant, scriptores litteram non integrent, omnis fratrum manus deserat, quod agebat, festinet statim [mox] cum grauitate pes ad oratorium, sensus ad Deum: vt mox ad primam orationem occurrant, tanquam apes ad mel, intrantium ad oratorium fratrum examen ebulliat: vt qui tacitus erat sancti oratorij locus, statim psalmorum clamoribus impleatur, & silentium sancti loci ad relictas migret officinas & opera. Cum verò index in oratorio semper percussus fuerit, mox omnes audientes antequam currant, faciant sibi crucem in fronte respondentes, Deo gratias.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM ADVENISSE, &c.] Habentur in R. MS. Magistri cod. Corbeiensis eodem cap. 54.

INDEX.] Id est, signum, vt infra hoc capite, quo vocabulo supra vsus est.

FRATRVM EXAMEN EBVLLIAT.] Ebullire hoc loco est cum abundantia & copia erumpere proserpere, vt apud Tertullianum lib. de Idololatria. *Prinsquam huius monstri artifices ebullissent, sola templa & vacua ades erant.* In Scorpiaco: *Tunc Gnostici erumpunt, tunc Valentiniani proserpunt, tunc omnes martyriorum refragatores ebulliunt.* Et apud eumdem libro ad Scapulam ebullire vermibus est scatere pediculis. *Solusque in prætorio suo vastatus peste cum vermibus ebullisset.*

FACIANT SIBI CRVCEM.] Corippus libr. 2. de laudibus Iustini minoris:

Atque crucis signum faciens venerabile sedit.

RESPONDENTES.] Id est, dicentes: de quo vocabulo infra.

Item ex eiusdem regula. Cap. LXXIII. §11.

FRATER qui in Nocturnis, Matutinis & Lucernariis primam orationem aut psalmum perdiderit, iectum

Digitized by Google

eum ab oratorio cũ terrore in capite foris [eum] apud semetipsum de emendatione Abbas moneat. Si secundam orationem, vel psalmum perdiderit, ibi in oratorio præsente congregatione post psalmum expletum corripiatur acerbè. Si verò post tertiam orationem, vel psalmum intrauerit, mox vna cum præpositis suis foris de oratorio excommunicatus iactetur: & non prius ad veniam reuertatur, nisi humilitatis satisfactio ab eo æqualiter ante limen oratorij fuerit operata. Sed hoc, vt superiori titulo diximus, de intra quinquaginta passus latitudine. In Prima verò, Tertia, Sexta, & Nona, qui post signum indicis percussi ad primam orationem, & primum psalmum non adcurrerit, in oratorio præsentibus omnibus acerbè corripiatur: post secundam verò orationem, vel secundum psalmum qui occurrerit, iam sic excommunicatus cum suis exeat præpositis foras. Ad mensæ verò antiphonam, vel versum priorem, qui non adfuerint, semotè, & non signatum, & sine data & accepta benedictione manducent & bibant sine alicuius hominis eloquio, vsque dum se eleuent. Et merito sine alicuius eloquio hominis debet reficere: quia ante refectionem cum Deo non est locutus. Qui posteriori vero versu mensæ non adfuerit Deo gratias redhibere, in sequenti refectione talem pœnam in sequestrato suscipiat, quam ille, qui ante refectionem non est locutus cum Deo. Hæ vero correptiones vel excommunicationes dumtaxat his constitutæ sunt, qui sunt voluntatis negligentia tardi, & nullis necessitatibus occupantur. Qui etiamsi propria voce ad oratorium debere se vt absentes proclamant in orationibus memorari, prætermittantur à fratribus: & socient excommunicatis, quos non vtilitas monasterij, sed negligentia occupauit. Nam pro vtilitate monasterij occupati digne absentes à præsentibus in oratorio memorantur: sic tamen occupati in eodẽ loco dicentes sibi opus Dei & ipsi. Nam frater, qui correptus in oratorio fuerit, etsi non oratorio iubeatur exire, tamen psalmum & responsorium aut lectionem aut versum tamdiu non imponat, vsque dum in ipso oratorio pro culpa satisfecerit ad genua incuruatus, & in vo-

Digitized by Google

ce humili petierit pro se orari. Frater, qui pro vtilitate monasterij occupatur, absens in oratorio habeatur in mente: qui per negligentiam aut tarditatem occupantur, tacite prætermittantur: quia potius peccatum adquiritur, nolentes Deum in orationibus memorare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATER QVI IN NOCTVRNIS, &c.] Hæc reperire est in R. MS. Magistri.

AB ORATORIO CVM TERRORE IN CAPITE.] Ita in cod. Vind. At in R. MS. cod. Corb. *Agitato ei in oratorio in terrore capite*, lege, *agitato ei in terrore capite*.

DE INTRA QVINQVAGINTA PASSVS LATITVDINE.] Horum verborum explicatio emendicanda est ex cap. 55. eiusdem regulæ, vbi statuitur quod si frater audito signo operis Dei quinquaginta passus abest ab oratorio laborans, non debet se ad oratorium conferre, sed posito ferramento, flexâ ceruice, in loco operis pensum diuinum soluere.

SINE ALICVIVS HOMINIS ELOQVIO.] Si nempe ei necessarium esset loqui, vel aliquid petere. Nam aliis fratribus iuxta hanc regulam, si necessitas id postulat, loqui conceditur, in mensa; huic autem negligenti, etiam necessitate postulante, minimè.

QVI ETIAMSI, &c.] Hæc transposita sunt, quæ hac serie clariora apparebunt: *Qui etiamsi propriâ voce ad oratorium proclamant debere se, vt absentes, in orationibus memorari, prætermittantur.*

NAM PRO VTILITATE MONASTERII.] Absentes ab oratorio pro vtilitate monasterij aut alia causa legitima non minus meriti consequuntur, quàm præsentes, vt olim Patri Horatico monstrauit Angelus quidam, qui splendidâ veste indutus tempore officij diuini cœlesti quodam thymiamate perfundebat non solùm præsentes, sed etiam locum legitimè absentium, vt scribit S. Dorotheus doctr. 11.

QVIA POTIVS, &c.] Ita correxi ex R. MS.

Item ex eiusdem. Cap. XXIII. §. 12.

QVI vero frater ad versum primum mensæ dicendum non adfuerit, non sedeat ad mensam cum fratribus; sed semotè in scutella sine data benedictione manducet non signatum, & potio ei non signata tradatur semotè mixta. Et vsquedum se leuent, nullus cum eo loquatur. Iam si spiritalis est, doleat ei sine Deo reficere. Qui vero

Digitized by Google

ad versum posteriorem mensæ finitæ non adfuerit, in sequenti refectione, & ipse à mensa sequestratus non signatũ manducet & bibat. Quæ excommunicationes tamdiu in eis permaneant, quamdiu in satisfactione humiliati ad genua capitis emendatio fuerit Maiori repromissa.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VERÒ FRATER, &c.] Hæc habentur in R. MS. cod. Corb. sub finem eiusdem capitis 23.

QVANDIV IN SATISFACTIONE HVMILIATI VSQVE AD GENVA CAPITIS.] Est quod ait cap. 73. *Vsque dum in ipso oratorio pro culpa satisfecerit ad genua incurvatus.*

Ex Regula S. Fructuosi. Cap. XVIII. §. 13.

AD mensam qui tardius venerit prohibeatur à cibo. Ad orationes diurnas, qui ad primum psalmum non occurrerit, introire in oratorium cum cæteris non audeat, sed pœnitentiæ delegabitur. Hoc idem sustinebit, qui nocturnis orationibus vsque ad tertium psalmum tardius venerit, aut post tres psalmos dictos in choro se miscere conatus fuerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD MENSAM, &c.] Extat in R. S. Fructuosi Episc. Brac. Cod. Crass. sub finem eiusdem capitis.

PROHIBEATVR A CIBO.] Iuxta regulam S. Pachomij art. 2. *Ad domum ieiunus reuertetur.*

SED POENITENTIÆ DELEGABITVR.] Iuxta Cassianum lib. 3. de diurn. orat. cap. 7. & Magistrum cap. 73. *Foris de oratorio excommunicatus iacetur.*

AVT POST TRES PSALMOS.] Iuxta S. Pachomium art. 2. *Qui post tres orationes venerit.*

Digitized by Google

Item eiusdem. Cap. XIX. §. 14.

MINISTRI siue præpositus cum fratribus reficiant, & mutatos sibi cibos præparare non audeant, nec extra communem refectionem quippiam edant. Hoc etiam studeat Abbas agere, quoties aduenientes vel filij Ecclesiæ occursione sibi non aspexerit obuiare. Abbas vel Præpositus fratres in furtiua passim, prout voluerint, comestione non inquinent: ni fortasse patula vnumquemque aut ægritudo aut defectionis instantia defatigat. Cui quidem apertè cum consensu reliquorum congruam ordinabit annonam ætati suæ valetudine competente.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MINISTRI SIVE PRÆPOSITVS, &c.] Hęc habentur in regula MS. S. Fructuosi eodem cap. 19.

ET MVTATOS SIBI CIBOS.] In R. MS. legitur: *Inusitatos*, id est, diuersos ab iis, quos fratres edere solent. idem sancitur in regula Pauli & Stephani cap. 20. *Nulli fratrum liceat vel pomum vel quodcumque olerum, aut condimentorum, vel aliud aliquid ad vsum suum quasi peculiari apparatu in mensâ sibi ad manducandum deferre.*

QVOTIES ADVENIENTES VEL FILII DEI, &c.] Ita in cod. Vind. & in R. MS. locus corruptus, atque ita castigandus videtur. *Hoc etiam Abbas studeat agere, vt quoties aduenient fratres vel filij Ecclesiæ, occursione ipsâ non despiciat obuiare.*

ÆTATI SVÆ VALETVDINE COMPETENTE.] Hæc corrupta sunt. In Regula MS. legitur: *Ætatis sue valetudini competentem.* sed lege, *ætati sine valetudini competentem*, vt in cod. Vind. nam hic agitur de ætatis debilitate, & de morbo.

Item eiusdem, ex Cap. V. §. 15.

QVILIBET ex monachis ieiunium soluere non præsumat, nec priusquam in commune reficiant cum cæteris

Digitized by Google

cæteris, vel postquam refecerint, quicquam, quod ad potandum vel edendum pertinet gustare vel contingere audeat, vel occulte quodlibet peculiariter recondere, vel habere præsumat. In præcipuis solennitatibus tria pulmentaria, & totidem potiones fratribus præbeantur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVILIBET EX MONACHIS, &c.] Extat in R. MS. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis cod. Crall. in fine eiusdem capitis 5.

VEL OCCVLTE QVODLIBET RECONDERE, &c.] Ad edendum vel bibendum videlicet. Idem statuit S. Pachomius art. 63. *Nihil in cellâ suâ absque iussione præpositi quippiam condet, nec poma quidem.* Tetradius seu Teridius cap. 22. regulæ: *Ad lectum suum nemo præsumat habere, quod mandncetur, aut bibatur.*

Ex Regula Pauli & Stephani. Cap. IV. §. 16.

NVLLI liceat absque Prioris permissu de opere Dei discedere; sed quem causa manifesta compulerit, oratione à Priore sperata & concessa discedat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLI LICEAT, &c.] Hæc habentur in R. MS. Pauli & Stephani cod. Flor. hæc autem statuuntur iuxta regulam S. Pachomij artic. 3.

SPERATA.] Id est, petita, sperare aliquando idem est quod petere. Epistola Leonis Episcopi Senonensis ad Childebertum Regem: *Litteras celsitudinis vestræ honore, quo dignum est, me indico suscepisse: ubi sperare dignamini, vt ad ordinandum Mecledonensem Episcopum aut præsentia nostra adesse debeat, aut consensus.* idem videtur cap. sequ.

Item eiusdem. Cap. V. §. 17.

NEc bini, nec terni, sed singillatim exeuntes orationem sperent: ita vt qui sani sunt, protinus reuertantur, qui verò infirmi, ex permissu redeant ad cubile.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEC BINI, &c.] Reperitur in eadem regula MS. cod. Flor. eodem cap. 5.

EXEVNTES.] Oratorio videlicet, pro neceſſitate aliquâ.

ORATIONEM SPERENT.] Id eſt, licentiam petant, vt ſupra: *Oratione à priore ſperata*, quia licentia dabatur oratione ſeu benedictione Prioris.

REVERTANTVR.] Ad oratorium.

EX PERMISSV REDEANT AD CVBILE.] Si nimirum licentiam petierint eundi infirmitatis causâ.

Item eiuſdem, ex Cap. XVII. §. 18.

NVLLI liceat ſupra ſtatutam conſuetudinem ſiue in potu, ſiue in cibo præſumere, niſi Prioris, cui ordinandi facultas eſt: ita vt in graui operatione fatigatis fratribus ſupra conſuetudinem oporteat quicquam adiungi, annuente & permittente Patre, & non quolibet præſumente, hoc ipſum fieri liceat.

NOTÆ ET OBSESVATIONES.

NVLLI LICEAT, &c.] Habetur in R. MS. Pauli & Stephani cod. Flor. cap. 18.

CONSVETVDINEM.] i. annonã ſolitam. Sed de hoc vocabulo infra.

CVI ORDINANDI.] In R. MS. ſequitur: *Et conſiderandi.*

FACVLTAS EST.] Ita in R. MS. videtur tamen deeſſe πῶ, *Permiſſu.*

Ex Regula S. Iſidori. Cap. XI. §. 19.

TEMPORE, quo refectionis debitum ſoluitur, clauſtra monaſterij obſerentur, nec vllus extraneus intereſſe præſumat: ne quietem fraternam præſentiâ impediat. Refectionis tempore dato ſigno pariter omnes concurrant. Qui autem ad menſam tardius venerit, agat pœ-

Digitized by Google

nitentiam, aut ieiunus ad suum opus vel cubile recurrat. Nemo autem ad vescendum ibit, antequam ad vocandum omnes vox signi solita sonuerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TEMPORE QVO, &c.] Extat in Regulâ S. Isidori excusâ cap. 9.

PRÆSENTIA.] In R. exc. additur, *suâ.*

AGAT POENITENTIAM, &c.] Iuxta instituta S. Pachomij art. 12. *Similiter aget pœnitentiam aut ad domum ieiunus reuertetur.*

VEL CVBILE.] Vt ibi legat.

Item ex eodem Capitulo. §. 20.

NVLLVM esus furtiui contaminatio polluat, aut impudens vel priuatus extra communem mensam appetitus. Excommunicationis enim sententiam subibit, qui vel occultè vel extra ordinariam mensam aliquid degustauerit. Ante refectionis tempus nullus comedere audeat praeter eum, qui ægrotat: qui enim edendi tempus antecesserit, sub sequẽtibus pœnis abstinentiæ subiacebit. Sitienti cuipiã vel defectum patienti ante edendi tempus consulendum est ab Abbate, vel præposito ordinante: non tamen palam: ne forte sitire vel esurire videntes alios cogat. Hebdomadarius solus cibos deguster, neque id alius audeat: ne sub occasione degustandi suæ gulæ vel gutturi satisfaciat.

Ex Regula S. Basilij. Cap. XCVII. §. 21.

SI necesse est omnes conuenire ad horam prandij, & IAT. cum, qui remanet, quomodo transigimus? RESP. Si quidem necessitate vel loci vel operis remansit à communi ordine, qui præest, probauit, & ignoscit. Si verò cum possit, non satis egit occurrere, fateatur culpam negligentiæ suæ, & sine cibo maneat vsque ad illam horam quâ conuenitur ad cibum in posterum diem.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI NECESSE EST, &c.] Habetur apud S. Basilium interr. 136. reg. breu. & apud Ruf. cap. 51.

PROBAVIT ET IGNOSCIT.] Apud Rufinum: *Probabit & ignoscet*, rectè.

SATIS EGIT..] Apud Rufinum: *Satisfecit.*

SINE CIBO MANEAT.] Hæc suppleui ex textu Græco, & Rufino.

Item ex eiusdem regula. Cap. XCV. §. 22.

INT. QVALI affectu oportet accipere vestimentum vel calciamentum qualecumque fuerit? RESP. Si quidem breue aut grande est ad mensuram staturæ suæ, hoc indicare debet, sed cum omni verecundia, & mansuetudine. Si verò pro abiectioni vel viliori mouetur, aut quia est
Luc. 10. nouum, meminerit mandati Domini dicentis: *Quia dignus est, non quicumque, sed operarius mercede sua.* Discutiat seipsum, si digne operatus est opera Dei, & impleuit omnia quæcumque præcepta sunt: & tunc non aliud requiret, sed de eo ipso, quod ei datur, erit sollicitus, quia supra meritum suum excipit. Hoc enim quod de esca dictum, etiam de omni re, quæ ad vsus corporis pertinet, eadem forma seruari potest.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVALI AFFECTV, &c.] Extat apud Basilium inter. 168. regul. breu. & apud Rufinum cap. 51. Hæc autem interrogatio videtur hic citata ob illa verba S. B. *Sed & si cui offertur à Priore*, &c. vt sequens.

MERCEDE SVA.] Ita apud Rufinum, quemadmodum habetur in Euangelio Luc. 10. μισθῷ αὐτῆ. In Græco S. Basilij legitur πῶς τροφῇ αὐτῆ. i. cibo suo, quod miror: ita vt locus citatus sit ex memoriâ, non ex codice; aut certe corruptus.

HOC ENIM QVOD DE ESCA DICTVM EST.] Ita in textu Græco, τὸ γὰρ ἐπὶ τῆς τροφῆς ῥηθέν, quodidem sonat. Apud Rufinum:

Digitized by Google

Hoc enim quod de vestimento actum est, rectè. Nam hic agitur de vestimento, non de cibo; & videtur hoc loco vsus correctione exemplari Rufinus.

Item. Cap. CXVI. §. 23.

SI quis iratus nolit suscipere aliquid eorum, quæ præbentur? RESP. Iste talis dignus est, vt, etiamsi quærat, non accipiat, vsquequo probetis, qui præest: & cum viderit vitium animi curatum, tunc etiam quod corporis vsibus necessarium fuerit, præbebit. *INT. Inter. 134. & cap. cit. Ruf.*

Ex Regula Cassiani. Cap. XVI. §. 24.

AD has ergo orationes cum fuerit signi sonitus auditus, tanta celeritate debet monachus exilire, vt non dicam alia artificia, sed is qui opus scripturæ exercet in eodem puncto, quo ad aures eius sonus pullantis aduenerit, cœptam litteram non audeat consummare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD HAS ERGO, &c.] Hæc sumpta sunt ex Cassiano libr. 4. de instit. cap. 12.

COEPTAM LITTERAM NON AVDEAT CONSVMMARE] Idem statuit Magister cap. 54. regulæ suæ. *Scriptores litteram non integrent.* Exempla vide in vitis Patrum.

Item. Cap. XVII. §. 25.

SI quis autem antequam finitur psalmus inceptus, non occurrerit, vlteriusin●ratorium inter psallentes fratres introire non audeat. Stans foris ad ianuam sustineat, donec finitis psalmis congregatio relaxetur: & tunc submissa in terra pœnitentia negligentiæ suæ, vel tarditatis coram omnibus ab Abbate impetret veniam. Quod si cō- *Lib 3. de diur. or. cap. 7.*

Digitized by Google

tempſerit ſatisfacere, nullo modo inter fratres ſocietatem pſallendi habebit. In nocturnis autem orationibus vſque ad ſecundum pſalmum datur tardandi dilatio. Attamen antequam finito eodem pſalmo fratres in orationes procumbant, congregationi ſe inſerere atque immiſcere feſtinet. Quod ſi amplius vel modicum retardauerit, finitis vigiliis vera humilitate ſubmiſſus veniam neglegentiæ, ſicut ſuperius diximus, expetere non omittat.

Item. Cap. XVIII. §. 27.

Lib. 3. de diur. or. cap. 12.

DOMINICO autem, vel ſabbato, ſeu feriatis diebus pro vigiliarum laſſitudine prandium & cœna fratribus exhibeatur. Sed cum ad cœnam acceditur, pſalmus non dicitur, ſicut ad prandium ſolet fieri, aut cum poſt ieiunium ſerò reficitur: ſed tantummodo ſiue cum ad ipſam acceditur, ſiue cum ab ea conſurgitur, ſine pſalmis, ſed ſimplex tantùm completur oratio. Pro hac ratione, quia inter monachos extraordinaria eſt iſta refectio, & non omnes ad eam venire coguntur niſi aut peregrini fratres, qui ſuperuenerint, aut hi, quos infirmitas corporis, aut quos propria voluntas inuitat.

Item ex eadem Regula. Cap. XXXIII. §. 28.

Li. 4. de Inſtit. cap. 18.

ONNIMODIS autem & hoc caueri debet, ne anteillam vel poſt illam horam, quâ omnes fratres in commune reficiunt, extra menſam quodcumque vel modicum aliquis manducare præſumat: vt etiam poma, quæ tempore ſuo ſub arboribus iacent, non tantùm deguſtare, ſed etiam tangere abſque his, quæ in commune comeduntur, ſacrilegium ſit,

Ex Regula Tarnatensi. Cap. V. §. 29.

QVI signo dato ad opus Dei, vel ad quæcumque opera tardius venerit, exclusus pro reatu tanti facinoris confundatur.

Ex Regula cuiusdam Patris. §. 30.

IN abstinentia ciborum vnam regulam seruari oportet ab omnibus fratribus præter senes & infirmos, siue infantes: & vna mensura sit [ab] omnibus, id est, ab hora, nona vsque ad alteram à cibis temperandum est: nec ante, siue post mensam, quæ communiter fratribus apponitur, aliquid ori indulgendum est: nisi infirmitas, siue differentia ætatis siue corporis aliquid coëgerit. Sed neque ad saturitatem edendum est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VSQVE AD ALTERAM.] Nonam postmeridianam sequentis diei. Hic enim Pater cotidianum instituit ieiunium, ac proinde vnicam refectionem in die, quæ fiat hora nona post meridiem iuxta priscorum Christianorum consuetudinem, quæ satis nota est ex his Patribus in hac Concordia citatis, Tertuliano libr. de ieiuniis contra Psychicos, Prudentio in Peristephano de SS. Fructuoso & Augurio.

Ieiunamus, ait, recuso potum.
Nondum nona diem resignat hora.

COMMVNITER.] Id est, simul, vt supra notatum est.

INDVLGENDVM EST.] Ita reposui, ex cod. Vind. cum legeretur: *Indigendum est.*

NISI INFIRMITAS, SIVE DIFFERENTIA ÆTATIS, SIVE CORPORIS.] Lege: *Nisi infirmitas corporis, siue differentia ætatis.*

ALIQVID COEGERIT.] Suppl. indulgere ante, vel post mensam.

Digitized by Google

Ex Regula S. Cæsarij. Cap. X. §. 31.

QVI signo tacto tardius ad opus Dei, vel ad opera venerit, increpationi, vt dignum est, subiacebit. Quod si secundò ac tertiò admonitus emendare noluerit, à communione, vel conuiuio separetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI SIGNO TACTO, &c.] Habetur in regula sanctimonialium eiusdem Cæsarij cap. 10.

VEL AD OPERA.] Manuum videlicet.

INCREPATIONI, VT DIGNVM EST, SVBIACEBIT.] Ita Magister supra. Tetidius cap. 11. regulæ eiusmodi desides ferulæ subiicit: *Qui in remoto loco est, si signo tacto ad omne opus Dei nullus tardius veniat: si tardius venerit, de ferulâ in manus accipiat.* Sed locus corruptus, & ita castigandus: *Preter eum, qui in remoto loco est, signo tacto ad omne opus Dei nullus tardius veniat.*

A COMMVNIONE VEL CONVIVIO.] Id est, à communione seu participatione mensæ communis iuxta S. Benedictam supra.

Ex Regula S. Aureliani episcopi. Cap. XXXV. §. 32.

EXTRA mensam communem nihil cibi potusve gustare liceat absque infirmis; & illis, qui minoris ætatis sunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXTRA MENSAM COMMVNEM.] Supra hoc capite eadem ex ipso auctore proferuntur, paucis mutatis, ex cap. 51.

ET ILLIS QVI MINORIS ÆTATIS SVNT.] Supra dixit: *Et illis ætatibus, quæ perenutriri indigent*, vbi senilem, & minorem complectitur ætatem. Hîc verò senilem omittit. Itaque legendum puto: *Et illis, qui senilis & minoris ætatis sunt.*

Ex Regula

Digitized by Google

Ex Regula cuiusdam. Cap. VIII. §. 33.

QVANDOCVMQVE vel diurnis vel nocturnis horis ad opus diuinum signum insonuerit, mox cum summa festinatione surgendum est, ac si præco regis insonet, omni opere, quod in manibus habebatur, postposito: vt nihil operi Dei præponatur, sed mens ad sonitum præconis intenta, & operi Dei innixa cum omni grauitate & mansuetudine ad intonandam gloriam maiestatis eius, & pietati eius gratias referendas festina currat. Quod si morosè & segniter veniat post primi psalmi, qui in cursu canitur, finem, nouerit se à suo ordine, dum cursus expletur reuocari, & in loco vltimo positum, id est, in eo loco, qui talibus neglegentibus fuerit deputatus adstare, & ibi cum verecundiæ metu expectare, & post expletum cursum prolixa venia ante cœtum fratrum egredientium satisfacere. Nam foris omnino non segregetur; ne à somno detentus dormiat, aut in aliquo maligno hosti adeundi detur occasio. Intus etenim positus nec totum perdit, quod cœperat; & verecundia, & metu frangitur, dum ab omnibus videtur. Et quando cæteri expleto officio foras egrediuntur, ille in Ecclesia pro ipsa tarditate positus duodecim psalmos supra cursus seriem cantet. Si vero ex toto cursum suum perdiderit, præcipuè nocturnis horis, in quibus nullum aliud opus impedit, superpositione damnetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDOCVMQVE VEL DIVRNIS, &c.] Hæc ferè nihil aliud continent, quam superius caput S. Benedicti.

MANSVETVDINE.] Id est, modestia.

QVI IN CVRSV CANITVR.] Cursus est id quod vulgò dicitur diuinum officium, horæ canonicæ, opus Dei, pensum diuini officij, quod à monachis cotidie excurritur & persoluitur. Quod vocabulum sæpe in Patribus hîc citatis reperire est, S. Columbano Regulæ cap. 7. Macario cap. 6. & aliis. Id etiam videre est in actis MSS. S. Sigolenæ Abba-

Digitized by Google

tillæ : *Iugiter cursum decantans discalciata peragebat vigilias*, & in actis MSS. S. Cerenici Abbatis: *In orationis autem studio tantus illum fervor accenderat, vt absque peculiari supplicatione Romanum seu Gallicanum, & Sanctorum Patrum Benedicti seu Columbani cursum horis singulis Domino decantaret.* In Chron. MS. Bibliothecæ regis. *Anno tertio Ludouici Regis factum est concilium magnum in Aquisgrani, in mense Augusto: & præceptum est, vt monachi omnes cursum S. Benedicti cantarent ordine regulari.* In pœnitentiali MS. S. Columbani : *Et quis subridens in synaxi, id est, in cursu sex percussionibus.* Apud S. Gregorium Turonensem libr. 5. hist. cap. 20. cum agit de Sagittario & Salonio Episcopis : *Nulla prorsus de Deo erat mentio, nulla omnino cursus memoria habebatur*, & ita hic locus legendus est, & libr. 9. cap. 6. *Sic ingressi sumus explere cursum, numquam tamen psallentibus nobis potuit excitari*, apud Fortunatum libr. 2. epigr. 10.

Celsa Parisiaci cleri reuerentia pollens
Ecclesia genius, gloria, munus, honor.
Carmine Dauidico diuina poëmata pangens
Cursibus assiduis dulce reuoluit opus.

ADEVNDI.] Eiusmodi fratrem, vt eum tentet.

QVOD COEPERAT.] Hæc verba redundant, aut certè legendum : *Quod non incœperat.*

SVPERPOSITIONE.] Supp. ieiunij de quo vocabulo infra cap. 54. §. vlt.

Digitized by Google

DE HIS, QVI FALLVNTVR in oratorio.

CAP. LIII. §. I.

SI quis dum pronunciat psalmum, responsorium, antiphonam, vel lectionem fallitur, nisi satisfactione ibi coram omnibus humiliatus fuerit, maiori emendationi subiaceat: quippe qui noluit humilitate corrigere, quod neglegentia deliquit. Infantes pro tali culpa vapulent.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS DVM PRONVNCIAT PSALMVM, &c.] Hic nulla fit mentio versuum, litaniæ, & collectarum. Sed dicendum ista aliorum commemoratione breuitatis causa comprehendi.

NISI SATISFACTIONE IBI CORAM OMNIBVS, &c.] Hęc præscribuntur iuxta antiquorum monachorum statuta, vt videre est apud Cassianum libr. 4. de institutis renunciantium cap. 16. S. Pachomius vult eiusmodi delinquentes ante altare increpari art. 5. eos S. Columbanus in pœnitentiali MS. plagis subiicit: *Qui ob tussim in exordio psalmi non bene cantauerit, sex percussionibus emendare statuatur.*

INFANTES PRO TALI CVLPA VAPVLENT.] Duplex hic culpa; vna pronunciationis, altera superbiæ. Smarag. & Bernard. Cassinas de posteriori locum interpretantur. Videtur tamen de priori intelligendus: ita vt hæc verba sint altera huius capituli pars, in quâ specialiter agatur de infantibus, qui in eiusmodi pronunciatione errauerint: maximè cum pueri plus ducantur sensu quam humiliatione, & ita explicat Ruth. MS. cũ ait: *Notandum est enim, quia infantes debent petere veniam, si fefellerint: & post si viderit Maior, quia digni sunt flagellari, tunc flagellandi sunt.* Porro quia multis capitib. S. P. B. agit de pœnis delinquentium, ad eorum intelligentiã quædam ex S. Fruct. proferam quæ habentur apud Henricũ Canisium virum de re litteraria bene meritum tom. 5. antiquæ lectionis.

Digitized by Google

Plurimi (inquit Fructuosus) *nequaquam pleniter intelligentes iudiciorũ sententias in regulâ S. P. B. aliter, quàm præcipit iudicare solent. Sciendum itaq; est quatuor ibi contineri modos, quibus delinquentium error corrigitur*

Primus namque est, quem idem Pater Benedictus proprio iudicio determinauit: vt est, qui per negligentiam tempore constituto ad nocturnos non pulsauerit signum, vnde in oratorio satisfieri iubet: & qui ad officium diuinum tarde occurrerit; & qui per negligentiam horâ refectionis ad mensam: & si quis dum pronunciat psalmum aut lectionem fefellerit: & qui pro aliquâ arte extollitur.

Secundus est de spiritualibus rebus: vnde ipse dicit: Si quis fuerit contumax aut inobediens, aut superbus, vel in aliquo (id est spirituali) tantùm contrarius existens sanctæ regulæ: qui profitendo ad septem gradus extenditur: occulta videlicet castigatio: publicè corripiendo in leuioribus culpis: excommunicando: in ieiuniis nimis affligendo: verberibus coërcendo, quo inemendato, ab omnibus orando, vsq; ad vltimũ de monasterio expellẽdo.

Tertius de rebus exterioribus, hoc est, si quis damnum per negligentiam aliquod intulerit monasterio.

Quartus de rebus criminalibus.

Denique per ordinem eosdem repetentes: de primo sciendum quod nullatenus aliter, nisi quod regula iubet, fieri debet, hoc est, non aliud, sed proprium est iudicium ponendum.

De secundo considerandum, quia non omnibus personis supra dicti gradus conuenire poterunt: quia aliter sunt corrigendi honesti, aliter improbi. Nam regula præcipit de contumaci, vt secretè semel aut bis admoneatur: & alibi dicit: Si contumax fuerit, de monasterio expellatur. Necesse est ergo, vt iusto moderamine vtrumque decernatur, qualiter secundum regulam & contumax secretè moneri possit & de monasterio expelli. Ille namque secretè est admonendus, qui licet aliquid à Priore imperatum refutans, mox tamen increpatus emendationem promittens, qui & honestus iure dici poterit: & ille de monasterio expellendus, qui & contumax existit, & nullo vnquam pacto acquiescit suscipere disciplinam, quem omnimodo contumacem regula vocat. Vnde & merito improbus est dicendus: quamquam & improbum etiam vocet, qui, licet frequenter corripiatur, disciplinæ tamen regulari non contradicit: qui honestatem quam prius, dum se emendare profitens habere videbatur, relinquens ad improbam duramque mentem transit: vt, vnde vnus medetur, inde alter perimitur. Quapropter quorumdam verberibus coërcenda sunt personæ, quorumdam verò minimè, de quorum qualitatibus regula dicit: Secundum vniuscuiusque, *inquit*, qualitatem, vel intelligentiam omnibus se conformet & aptet. *Itemque alibi*: Vt viderit cuique expedire prudenter & cum caritate studeat amputare vitia. *Et notandum tria inspicienda esse semper, personam videlicet, intentionem, atque modum delicti: personam vtrum intellectu & modestiâ vigeat, vel duritiâ & inquietudine mentis contradictor existat: intentionem, vtrum studio, an infirmitate*

Digitized by Google

deliquerit, modum, vtrum grauiter, vel certè leuiter, errauerit. Vnde regula dicit: Secundum modum culpæ, excommunicationis, vel disciplinæ debet extendi mensura. *Igitur omnis spiritaliter delinquens tamdiu secretè moneri debet, donec se ipsum & improbum reddendo ab occulto transeat ad publicum. In quâ publica correptione, si non emendauerit, ad excommunicationem leuiorum culparum transibit. Vbi cum diu nequiuerit corrigi nimirum ieiuniorum maceratione affligatur: per quam non correptus, si persona fuerit talis, flagellorum coërceatur acredine; sin verò personæ non admiserit consideratio, communiter ab omnibus impleretur misericordia omnipotentis, quod si nec isto modo fuerit sanatus, proiiciatur à corpore monasterij. Et si contigerit, vt per negligentiam, dum aut in occulto, aut in publico admonetur, aliquid damni monasterio intulerit, excommunicetur in leuioribus culpis secundùm modum culpæ: & peracta pœnitentia, iterum reuertatur ad id, vbi prius tenebatur: & non solùm dum verbis monetur, verum etiam si aliquo ex supra dicto gradu deprimatur.*

Capitula quoque istius modi noscenda sunt, quibus ordinate intelligi valeant. Primum capitulum est vigesimum tertium: ibi omnes gradus inueniri volent. Secundum capitulum est de pueris minore ætate, qualiter corripiantur. XXX. *vbi patet facile quod in* XXIII. *scriptum est:* Sin autem improbus est vindictæ corporali subdatur. *In fine videlicet capituli.* XXX. *vbi dicit:* Hi tales dum delinquũt, aut ieiuniis nimis affligantur, aut acribus verberibus coërceantur, vt sanentur. *Hinc sequitur* XXVIII. *de his, qui sæpius correpti emendare noluerint: vbi similiter septem gradibus inserti sunt.*

De tertio autem modo iudiciorum, sicut supra dictum est, de damno cuiuslibet rei exterioris est intelligendum: vbi solummodo animaduertendum, si negligentia intercedente damnum extiterit fratrum, tunc secundum modum delicti, & personam & intentionem leuioris culpæ iudicio subiacebit. In quo modo continetur quicquid in regulâ inuenitur, siue grauissimæ vindictæ subiaceat. Præter hæc, quod in quibusdam locis inuenitur; districtiori disciplinæ subiaceat: quod quidam ita intelligi volunt, vt, si occultè aut publicè verbis monebatur in eodem gradu acrius corripiatur.

Quartus quoque modus, vt prædictum est, de capitalibus criminibus constat, fornicatione videlicet, adulterio atque elationis assiduâ, cæterisque, quæ nullo modo, nisi pœnitentiâ corporali secundum auctoritatem canonicam purgantur. In quibus & modus, nec non & personæ atque intentio semper inspicienda sunt: vbi pariter quoque sanctorum Patrum institutio sollicitè est perpendenda. Hinc autẽ textus in quibusdam corruptus est.

Ex Regula Pauli & Stephani. Cap. VII. §. 2.

IVNIORES & maxime qui adhuc psalmos discere meditantur, per choros ex ordine & sine neglegentia discent: ita vt ab eo loco, quo minores ignorant, hi iu-

Digitized by Google

niores, qui iam pſalterium finierint, per ordinem ſibi in dictando ſuccedant: vt omni tempore pronunciandi vſus non deſit. Pſallendi quoque modus, ſi poſſibile eſt, omni tempore cum temperamento nobis tenendus: vt nec nimium protractè, nec ſupra modum correptè; ſed, vt dictum eſt, temperata ſemper modulatione dicatur. Seruate tamen, vt ſecundum voluntatem & arbitrium Prioris (cui ſemper conſiderandi & perpendendi tempus, horam, cauſam per omnia imminet, ſiue protrahi, ſiue accelerare iuſto conſiderationis iudicio iuſſerit, ad eius nutum ſiue etiam eleuatius, ſiue humilius voluerit) conſona tamen, quaſi vno ore, voce dicatur. Nec quiſquam præſumat abſque Prioris permiſſu, vel elata vocis extollentia, quæ ſæpius inflationis iactantiam & arrogantiam elationis minus cautis generat, aut turbulenta feſtinatione temperamenti modum excedere, vel mutare. Nec Prior conceſſam conſiderationis licentiam in vſu abſque certa neceſſitate audeat vſurpare, ſciens ſe Domino redditurum rationem, qui dixit: *Pſallite ſapienter.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IVNIORES ET MAXIME, &c.] Hæc habentur in capitibus 7 & 8. regulæ MS. Pauli & Stephani cod. Flor. ſtatuitur autem hîc, vt cotidie pſalterium à iunioribus per ordinem ſemper recitetur & pronuncietur per choros. Quod quidem extra diuinum officium intelligendum eſt.

DICTENT.] Ita in R. MS. cod. Flor. id eſt, pronuncient: quia poſteà ſubiungit: *Vt omni tempore pronunciandi vſus non deſit.*

PSALLENDI QVOQVE MODVS.] Hic incipit caput octauum eiuſdem regulæ in citato cod. Floriacenſi.

SERVATE.] Lege, *ſeruatò*, vt in cod. Flor. quod ſumptum aduerbialiter idem eſt ac exceptò.

CAVSAM IMMINET.] Ita in cod. Flor. lege tamen, *cauſa imminet*, Vbi cauſa eſt poteſtas, vt ſupra notatum eſt.

IN VSV.] Pſallendi videlicet.

DE SIGNIFICANDA HORA operis Dei.

CAP. LIV. §. 1.

NVNCIANDA hora operis Dei die noctuque sit cura Abbatis aut ipse nunciare, aut tali solicito fratri iniungat hanc curam, vt omnia horis competentibus compleantur. Psalmos autem, vel antiphonas post Abbatem ordine suo, quibus iussum fuerit, imponant. Cantare autem & legere non præsumat, nisi qui potest officium implere, vt ædificentur audientes. Quod cum grauitate, humilitate, & tremore fiat, & cui iusserit Abbas.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVNCIANDA HORA OPERIS DEI, &c.] Variæ sunt huius loci lectiones. Alij legunt *nunciare*, alij, *aut ipse nunciet*, alij, *vt ipse nunciet*. Legendum puto, *aut ipse nunciet*. Vt in MSS.S. Ebrulphi, & Vict.p. hoc modo: *Nuncianda hora operis Dei die noctúque sit cura Abbatis. Aut ipse nunciet, aut tali sollicito fratri iniungat hanc curam.* Ita vt primò ponatur propositio generalis, vt nimirum nunciandæ horæ operis Dei cura penes Abbatem sit; deinde speciales, nempè, aut vt ipse Abbas horam diuini officij significet, aut vt hanc prouinciam diligenti fratri committat.

IMPONANT.] Imponere hoc loco, & aliis est cantare, dicere, pronunciare, siue id fiat cantu seu recitatione: non verò incipere, vt vulgò putatur: vt & vsurpatum à quibusdam, qui post S. P. Benedictum vixerunt, auctoribus, Sangellensi, & nonnullis aliis. Quod satis liquet ex regula cuiusdam Patris in hac Concordiâ citatâ, quæ est veluti quædam paraphrasis regulæ S. P. Benedicti, quæ vbi dixit S. P. Imponere, canere, posuit: vt videre est cap. 22. eiusdem regulæ. *In cursu verò positi, prout ab Abbate fuerint ordinati, ad psalmum canendum, vel ad*

Digitized by Google

lectiones recitandas, vel etiam ad communicandum euntes ſuum ordinem ſeruent. Vbi vides locum cap. 63. S. B. exponi: *Ergo ſecundum ordines, quos conſtituerit* (Abbas) *vel quos habuerint ipſi fratres, accedant ad pacem, ad communionem, ad pſalmum imponendum.* Et cap. 19. eiuſdem regulæ hic Pater ſic loquitur. *Sicut à menſa ſuo loco priuatur, ita & in Eccleſia ſegregetur, vt in loco, in quo antea fuit, nec pſalmum cantet, nec vllum ordinem teneat, vſquedum ſatisfactione humili cum cordis contritione ab Abbate, vel à ſenioribus veniam mereatur.* S. B. cap. 24. ſic loquitur. *Priuati autem à menſæ conſortio iſta erit ratio, vt in oratorio pſalmum non imponat, neque lectionem recitet, vſque ad ſatisfactionem.* Id etiam notum eſt ex auctoribus infra hoc cap. ad S. Aurelianum citandis, vbi agetur de ordine pſallendi, qui dicunt canere, aut cantare, dicere pſalmum, vbi S. Benedictus dixit imponere. Idem confirmatur ex regula S. P. Benedicti cap. 44. *Ita ſane vt pſalmum, aut lectionem, aut aliud quid nõ præſumat in oratorio imponere.* Vbi τὸ, *imponere* nõ ſignificat incipere. Nã lectio non incipitur à lectore, vt eam chorus perſequatur. Imponere ergo hoc loco eſt dicere, pronunciare, ſiue id fiat cantu, ſiue recitatione. Id etiam manifeſtum eſt ex S. Gregorio Turonenſi in Vitis Patrum cap. 4. de S. Quintiano: *Suggeſſerunt ei, vt ipſe antiphonam dignaretur imponere, dicentes, ſi beate Pater deuotè antiphonam impoſueris, confidimus de ſanctitate tuâ, quòd protinus nobis Dominus pluuiam dignabitur pietate diuinâ elargiri.* Vbi non eſt quæſtio de inceptione Antiphonæ, ſed de modulatione. Vnde ſubiungitur: *Cumque pſallere deuotiſſimè cœpiſſet, penetrauit excelſæ potentiæ aures humilis oratio Confeſſoris.* Et ex Epiſtola Gogi ad Petrum Epiſcopum, vbi *Impoſitio* ſumitur pro cantu: *Salute Sinderocum pſalmorum carmina impoſitionis ordine modulantem.* Dixit *Impoſitionis ordine*, quia cantores ſingùli per ordinem ſingulos pſalmos canebant, vt infra hoc capite videbitur.

QVIBVS IVSSVM FVIT,] Siue permiſſum: nam multi ſunt qui prohibentur hoc facere, vt deſides, qui tarde occurrunt ad opus Dei, excommunicati à menſa, cantus ignari, & qui rectè legere nequeunt.

CANTARE AVTEM, &c.] Idem ſtatuitur. Cap. 38. *Fratres autem non per ordinem legant, aut cantent, ſed qui ædificent audientes.* Vbi illa verba, *non per ordinem*, minimè aduerſantur his quæ dixit hoc capite S. B. cum iubet, vt poſt Abbatem ordine ſuo fratres pſalmos imponant & antiphonas, nam hoc præceptum non præciſè intelligitur de ordine continuo, ſed de interrupto; ſi nimirum quidam reperiantur cantui minimè idonei: tunc enim ſequentes ſuo ordine cantare debent, minimè aptis ad canendum prætermiſſis.

Ex

Digitized by Google

Ex regula S. Iſidori Epiſcopi. Cap. XX. §. 2.

AD Cuſtodem ſacrarij pertinet cura & cuſtodia templi, ſignum quoque dandi in veſpertinis nocturniſque officiis; vela, veſteſque ſacræ: codices quoque, inſtrumenta cuncta, oleum in vſus ſanctuarij, cera & luminaria.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD CVSTODEM SACRARII, &c.] Hæc reperire eſt in regulâ S. Iſidori excuſâ cap. 20. Cuſtos ſacrarij eſt qui vulgò ſacriſta. Lanfranco cap. 6. Conſtitutionum *ſecretarius* vnde vox Gallica *ſecretain*. Græcis Κειμηλάρχης Theſaurarius vaſorum ſacrorum cuſtos, & Κειμηλιαρχεῖον ſacriſtia, locus in quo pretioſa quæque templi reconduntur, vt vaſa ſacra veſtes ſacræ, & ſimilia, apud Ioannem Moſchum cap. 195. S. Gregorium lib. 2. epiſt. 49. *Res autem quæ apud eum inuentæ ſunt, in Cimiliarchio ſeruari modis omnibus ſtudebis.*

INSTRVMENTAQVE CVNCTA.] Eadem cuſtodienda à Secretario inſtituit Lanfrancus cap. citato. Inſtrumenta ſunt chartæ fundationum, contractuum, &c. Vt videre eſt lib. 1. legum Neopolitanarum tit. 73. & 78. Tertullianus pro libris vſurpauit lib. de ſpectaculis: *Nec aliunde inueſtigandum eſt, quàm de inſtrumentis ethnicalium litterarum.*

Ex regula Fructuoſi. Cap. X. Quid debeant obſeruare Abbates. §. 3.

PRIMVM horas canonicas, id eſt, Primam, miſſis operariis in vineam: Tertia Sanctum Spiritum in Apoſtolos deſcendiſſe: Sexta Dominum in crucē aſcendiſſe: Nona ſpiritum emiſiſſe: Veſpera Dauid ceciniſſe dicens: *Elevatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Medium noctis: quia ea hora. *Clamor factus eſt, ecce ſponſus venit, exite obuiam ei*: vt ea hora cum ad iudicium venerit, non nos dormientes, ſed vigilantes inueniat. Gallicinium; Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe. Has horas Canonicas ab oriente vſque ad

Pſ. 140.

Mat. 25.

Digitized by Google

occidentem Catholica, id est, vniuersalis indesinenter celebrat Ecclesia.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMVM HORAS CANONICAS, &c.] Non extat in regulâ MS. S. Fructuosi Episc. Bracar. Sed videtur esse alterius Fructuosi: quamuis quindecim horas canonicas instituerit, vt supra diximus, hîc verò tantùm septem recensentur. Si haberemus integrum hoc caput, de hac re aliquid certi statuere possemus. Dici tamen potest eum hoc capite loqui de eo horarum numero, qui communiter suo tempore ab Ecclesiâ receptus erat: non verò de aliis horis, quas tum ipse, tum nonnulli alij addiderant.

GALLICINIVM.] Gallicinium iuxta Censorinum lib. de Natali die cap. 24. & Macrobium lib. 1. Saturn. cap. 3. est tempus illud noctis, quod sequitur illud quod dicitur *de media nocte*, hoc est, iam nocte inclinante ad diem, præcedit vero conticinium, id est, cum galli tacent: ita vt Gallicinium sit nona noctis hora circiter.

Ex Regula Cassiani. Cap. XI. §. 4.

IS autem, cui nocturnarum orationum sollicitudo committitur, non qua hora illi libitum fuerit, fratres ad vigilias suscitare præsumat, vt secundùm oportunitatem somnij & insomnij ætatis suæ horas noctis temperet. Nam quamuis eum consuetudo diurna hora solita vigilare compellit, tamen sollicitè, & frequenter stellarum constituta signa exploret, & sic totam congregationem ad officium orationis inuitet; præcauens ne in vtroque inueniatur incautus, id est, ne velut oppressus somno statutam noctis transeat horam, vel eamdem festinus anticipet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IS AVTEM CVI NOCTVRNARVM ORATIONVM SOLLICITVDO COMMITTITVR.] Hæc sumpta sunt ex lib. 2. Cassiani de Noctur. orat. c. 17. Porro is cui cura significandi operis Dei committitur à Cassiano lib. 3. de diurn. orat. cap. 2. appellatur *compulsor*, à

S. Fructuoso Epiſc. cap. 3. Regulæ *Vigilacius*, à Magiſtro cap. 50. regulæ & alibi, *Vigigallus* &, *Vigiligallus*, à Græcis Καμπάγχης. i. qui præeit Canoni ſeu operi Dei apud Ioannem Moſchum cap. 11. ὑπ' κεκρουπαντος τῦ καμπάγχου ἐφ' ὧ πάντας ἀδελφοὺς συναχθῆναι. i. pulſante compulſore ad omnes fratres congregandos & cap. 50. Apud S. Dorotheum doctr. 11. ἰδοὺ ὁ Καμπάγχης ἐξύπνισέ με. i. ecce excitauit me compulſor, & ſupra eadem doctrinâ idem vocabulum repetit. Quare malè exponitur ab interprete cerimoniarum magiſter.

STELLARVM CONSTITVTA SIGNA, &c.] Id iuxta morē veterū, qui cum non haberent horologia; nocte, certâ quadam ſcientiâ, obſeruato ſtellarum curſu horas diſtinguebant. Quod faciebat quidam Drogo monachus Floriacenſis & poſtea eremita, vt narrat Aimoinus lib. 1. de miraculis S. Benedicti cap. 4. *Quâdam namque nocte quæ vnam feſtiuitatem excellentiſimi legislatoris antecedebat Benedicti, maturius peruigil ſurgens eremita explorabat ſub dio progreſſu ſtellarum in ortu competentis horæ adnē-tum, in quâ Domino protectori ſuo laudum præconia ſancto ſolueret.* Hanc veteribus artem fuiſſe ſatis indicat machina illa, quam deſcribit Varro lib. 3. de re ruſticâ cap. 5. *Intrinſecus ſub tholo ſtellæ lucifer interdiu, noctu Heſperus ita circumeunt ad infimum hemiſphærium, ac mouentur, vt indicent quot ſint horæ.*

Ex Regula. S. Baſilij. Cap. LXXV. §. 5.

QVOMODO debet quis habere eum, qui ad orationem ſuſcitat fratres? RESP. Si quis cognoſcit damnum, quod de ſomno patitur: cum neque ſui ipſius ſenſum habet, & intelligit quantum ſit lucrum vigiliarum, & præcipue cum vigilatur ad glorificandum Deum in orationibus: ita debet habere eum, qui ad hoc ſe inuitat & ſuſcitat dormientem, tanquam eum, per quem diuina lucra & cœleſtia dona conſequitur, ſiue eis, ad orationem, ſiue ad aliud quodcumque mandatum Dei inuitat. IN T.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO DEBET, &c.] Habetur apud S. Baſilium int. 43. regul. breu. Non tamen extat apud Rufinum.

CVM NEQVE SVI IPSIVS SENSVM HABET.] Hinc fit, quod ſomnus appelletur imago mortis, iuxta illud Ouidij:

Stulte quid eſt ſomnus, gelidæ niſi mortis imago.

& germanus mortis eſſe videatur iuxta illud Virgilij 6. Æn.

Digitized by Google

Et consanguineus lethi sopor ---

Quod satis indicauit Gorgias Leontinus apud Ælianum lib. 2. de varia hist. cap. 35. namaduersa valetudine correptus cum paulatim in somnum prolaberetur, & vitæ exitum sibi impendere prospiceret, interroganti amico, vt se haberet, respondit: iam me somnus incipit fratri suo reddere.

Item ex eadem. Cap. LXXVII. §. 6.

Interr. 36 apud Ruf. c. 43.

QVOD Si contristatur ille, qui excitatur, aut etiam si irascitur, quid dignus est? RESP. Interim excommunicari debet, & non manducare, si forte compunctus agnoscat, quantis & qualibus bonis semetipsum insipienter defraudet: & ita conuersus recipiat gratiam eius qui dixit: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Quod si permanserit in stultitia non intelligens gratiam, abscidatur tanquam putrefactum membrum à corpore. Scriptum est enim: *Quia expedit, vt pereat vnum membrorum tuorum, & non omne corpus tuum mittatur in gehennam.*

Ps. 76.

Matt. 5.

Macarij. Cap. VI. §. 7.

ADSTANTIBVS ergo ad orationem nullus præsumat sine præcepto, qui præest, Patris psalmi laudem emittere. Ordo iste teneatur, vt nullus priorem in monasterio ad standum, vel psallendi ordinem præsumat præcedere, dicente Salomone: *Fili primatum concupiscere noli: neque accubueris priori in conuiuio; ne veniat melior te, & dicat tibi surge, & confusionem patiaris in die illâ*, Et iterum dicit: *Noli alium sapere, sed time.* Quod si tardat is, qui præest, oportet primùm in notitiam eius deferre, & secundùm imperium eius obedire conuenit fratres.

Eccles. 11

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

[ADSTANTIBVS ERGO, &c.] Hæc habentur in R. MS. Macarij & aliorum cod. Flor.

Digitized by Google

SINE PRÆCEPTO, QVI PRÆEST, PATRIS.] in cod. Corb. MS. legitur, *ſine præcepto præpoſiti.* Idem ſtatuitur in regula S. Pachomij art. 73. *Nullus ante pſallat, niſi ei iuſſum fuerit.*

AD STANDVM VEL PSALLENDI ORDINEM.] Ita in cod. Vind. In cod. Corbeienſi: *Adſtandum, vel pſallendum*, tantùm: Lege tamen, *ad ſtandi vel pſallendi ordinem.*

DICENTE SALOMONE.] Ita in R. MS. cod. Flor. & Corb. ſed puto legendum, *dicente Saluatore.* Locus extat Luc. 14. qui hîc citatur ex memoriâ, non ex codice. Neque vſquam in libris Salomonis repereris.

OPORTET PRIMVM IN NOTITIAM EIVS DEFERRE.] Senſus eſt, quod ſi rector monaſterij abeſt à choro, non pſallendum eſt, ſed monendus eſt, vt quid facto opus ſit, ipſe dictet.

Ex Regula Aureliani Epiſcopi. Cap. XXII. §. 8.

IN omni miniſterio, ſiue in ordine pſallendi aut legendi, vel operandi vicibus ſibi ſuccedant, abſque ſancto Abbate, & nimis ſenibus, & paruulis infantibus, aut certè ita infirmis, vt ſurgere quid non præualeant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SIVE IN ORDINE PSALLENDI.] Ita loquitur S. Aurelianus: quia olim monachi ſeu Clerici non ſimul canebant pſalmum, ſed vnus ſtans pſallebat aliis attentius auſcultantibus iuxta ritum Ægyptiorum monachorum, quem videre eſt apud Caſſianum lib. 2. de nocturnis orationibus cap. 5. *Cotidianos orationum ritus volentibus celebrare vnus in medium pſalmos cantaturus exurgit: cumque ſedentibus cunctis (vt eſt moris nunc vſque in Ægypti partibus) & in pſallentis verba omni cordis intentione defixis*, &c. Et cap. 10. *Tantum à cunctis ſilentium præbetur, vt cum in vnum tam numeroſa fratrum multitudo conueniat, præterillum, qui conſurgens pſalmum decantat in medio, nullus hominum prorſus adeſſe credatur.* Et cap. 12. *hunc ſane canonicum, quem prædiximus, duodenarium pſalmorum numerum, tali corporum quiete reuoluunt, vt his eaſdem congregationum ſolemnitates ex more celebrantes, abſque eo, qui dicturus in medium pſalmos ſurrexerit, cunctis ſedilibus humillimis inſidentes ad vocem pſallentis omni cordis intentione dependeant.* Et cap. 11. *prædictum verò duodenarium pſalmorum numerum ita diuidunt, vt ſi duo fuerint fratres, ſenos pſallant; Si tres quaternos, ſi quatuor ternos. Quo numero numquam minus in congregatione decantant. Ac proinde quantalibet multitudo conueniat, numquam amplius pſallunt in ſynaxi, quàm quatuor fratres.* Locus ſane obſcurus, & ita exponendus. Si fuerint duo

Digitized by Google

fratres, nempe, qui ſtantes canunt in ſynaxi cæteris attentis, ſenos pſalmos expediunt; ſi tres, ſinguli quaternos; ſi quatuor, ſinguli ternos; donec compleatur duodenarius pſalmorum numerus. Nec hic locus Caſſiani ex lib. 3. de diurnis orat. capite 8. noſtræ aſſertioni aduerſatur, cum dicit: *Nam hunc poſt hæc vel ſedilibus humillimis inſidentes tres pſalmos, vno modulante, reſpondent.* Nam τὸ *reſpondent*, hoc loco eſt expediunt, perſoluunt, non quidem ore, ſed animi attentione. Vnde non dixit, *vni incipienti*, ſed, *vno modulante, reſpondent.* Hæc diſciplina monachorum Ægyptiorum in perſoluendo ſeruitutis ſuæ penſo, quã alij ſecuti ſunt, etſi plures quàm quatuor, iuxta numerum pſalmorum ſuo ordine ſinguli ſingulos pſalmos canerent, exceptis his, vt diximus, qui ob aliquam cauſam cantare prohibebantur. Ita obſeruabant Tabenneſiotæ, vt liquet ex præfatione S. Hieronymi ad regulam S. Pachomij: *Quicumque autem monaſterium primus ingreditur, primus ſedet, primus ambulat, primus pſalmum dicit.* Ex Regula Macarij & aliorum cap. 6. *Ordo iſte teneatur, nullus priorem in monaſterio ad ſtandi vel pſallendi ordinem præſumat præcedere.* Ex S. Hieronymo epiſt. ad Ruſticum. *Dicas pſalmum in ore tuo, in quo non dulcedo vocis, ſed mentis affectus quæritur.* Ex regulâ S. Fructuoſi Epiſcopi Brac. cap. 23. *Qui prius in monaſterio conuerſus fuerit, &c. Prior dicat pſalmum in choro, prior conſtet.* Ex regula cuiuſdam Patris cap. 22. *in curſu verò poſiti prout ab Abbate fuerint ordinati, vel ad pſalmum canendum, vel ad lectiones recitandas, vel etiam ad communicandum euntes ſuum ordinem ſeruent.* Et ita capiendi hi loci regulæ S. P. Benedicti cap. 54. *Pſalmos autem, vel antiphonas poſt Abbatem ordine ſuo, quibus iuſſum fuerit, imponant.* Et cap. 63. *Ergo ſecundùm ordines, quos conſtituerit* (Abbas) *vel quos habuerint ipſi fratres, ſic accedant ad pacem ad communionem, ad pſalmum imponendum.* Idem patet ex loco epiſtolæ Gogi ſupra citato. In quibuſdam tamen Eccleſiis aliter res ſe habebat, nam vno incipiente, cæteri canebant, maximè in Eccleſiâ Cæſarienſi, vt planũ eſt ex epiſtolâ 64. S. Baſilij: ἵνα τε πάλιν ἐπιτείλαντες ἑνὶ ἄρχειν τὸ μέλος οἱ λοιποὶ ὑπηχῶσιν. Id eſt, deinde vni prouinciam incipiendi concedentes, cæteri ſuccinunt. Idem fiebat in monaſterio Pauli, & Stephani, vt clarum eſt ex eorum Regula MS. *Initium verſuum per pſallentium choros, prieres, qui in eis ſtant, incipiant, &c. Quibus incipientibus maximè omnes, ſi poteſt fieri, in primâ aut ſecundâ ſyllabâ pariter, vnanimiter vno ore ſubiungant.*

VT SVRGERE QVID NON PRÆVALEANT.] In cod. Vind. *vt ſurgere omnino non poſſint, non compellantur facere pro eo quòd non prævalent.* Optimè, ſi legas, *qui non compellantur*, &c.

Ex Regula Patrum. Cap. IV. §. 9.

ILLVD quoque obſeruandum eſt, vt præſente ſeniore, quocumque vel præcedente in ordine pſallendi

ſequens non habeat facultatem loquendi, vel aliquid præſumendi: niſi tantùm is, qui in ordine, vt dictum eſt, præcedere videtur. Hoc vſque ad imum ante omnia in oratione, ſeu in opere, ſiue in reſponſo dando erit ſeruandum. Si verò ſimplicior fuerit, vel impeditior ſermone, & dederit locum, ita demum ſequens loquatur. Omnia tamen in caritate fiant, non per contentionem & aliquam præſumptionem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLVD QVOQVE, &c.] Hæc extant in Regula ſecunda MS. cod. Flor. Cuius initium eſt; *Cum reſideremus in vnum in nomine Domini.* Et in cod. MS. Corbeienſi.

VEL PRÆCEDENTE IN ORDINE PSALLENDI.] Diſtinguit ſeniorem ab eo, qui præcedit in ordine pſallendi: quia vel propter dignitatem vel propter vitæ meritum, aut aliam rationabilem cauſam poteſt Abbas iuniorem in altiori gradu vel loco conſtituere, qui tunc præcedet ſeniores ſuos in ordine pſallendi, iuxta illam pſallendi rationem ſupra à nobis obſeruatam.

IMPEDITIOR.] Ita in cod. Flor. In Corb. *imperitior.*

Ex Regula Pauli & Stephani. Cap. VI. §. 10.

INITIVM pſallentium in choro priores qui in eis ſtant, incipiant. Aut ſi eis aduerſatur infirmitas, incipiant, quibus iuſſerit Pater. Quibus incipientibus, mox omnes ſi fieri poteſt, in prima, aut ſecunda ſyllaba pariter vnanimiter & vno ore ſubiungant: vt non ſit diſſonantia cantantium, quæ maximè ab inordinato initio, & quodammodo contentioſa varietate ſolet accidere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INITIVM PSALLENTIVM, &c.] Hæc habentur in R. MS. eotumdem Patrum cod. Floriacenſis.

INITIVM PSALLENTIVM IN CHORO.] Hic locus corruptus eſt: lege, vt in cod. Flor. *initium verſuum per pſallentium choros.* Et notandum quod non dixit, *Pſalmorum*, ſed *verſuum*: quia loquitur generaliter tam de primis pſalmorum verſibus, quàm de interimediis, cum

Digitized by Google

maiores psalmi intersecabantur aliquâ pausatione, aut oratione, vt suprà notauimus, quâ absolutâ cantor sequentem versum incipiebat

Ex Regula cuiusdam. Cap. IX. §. 11.

HORAS verò ad cursum procurare iuxta dispositionem Abbatis debet, cuicumque ordinatum fuerit, id est, qui mente sollicita & impigra fuerit ad hoc opus idoneus inuentus, vt opus Dei non tardetur. Si verò qualibet occasione à iusto ordine deuiatum fuerit, vt non secundùm ordinem suum horæ custodiantur, superpositione damnetur.

NOTÆ ET OBSESVATIONES.

AD CVRSVM.] Cursus est opus Dei, officium diuinum, vt supra notatum est.

SVPERPOSITIONE DAMNETVR.] Non semel in hac Concordia, sed sæpe sæpius nomen superpositio reperitur. Pœnitentiale MS. S. Columbani superpositionibus plenum est. Vocabulum habetur in conc. Eliberitano can. 26. *Errorem placuit corrigi, vt omni Sabbati die ieiuniorum superpositionem celebremus.* Et can. 23. editionis nouæ: *ieiuniorum superpositiones per singulos mẽses placuit celebrari.* Græcis ὑπόθεσις. Dicitur etiam superponere, Græcis ὑποτίθεσθαι. Quidam putant superpositionem esse ieiuninm, & superponere, ieiunare. Quod quidem concedi potisset, si hæc vocabula simpliciter & sine adiuncto ponerentur; sed quia in citatis, canonibus & in hac concordia non semel reperitur superpositio ieiunij, & superponere ieiunium, vt in regula Magistri cap. 15. *Superponatur ieiunium*, & in Pœnitentiali MS. S. Columbani multæ reperiuntur superpositiones silentij, horum vocabulorum alia est inuestiganda significatio. Superpositio igitur & superponere duo significant. 1. dilatio, procrastinatio, differre & procrastinare. Ita vt si diceretur superpositio cibi, superponere cibum, non verò superpositio ieiunij, aut silentij, superponere ieiunium, &c. superior explicatio plausibilis esset. 2. superpositio est superaddito, adiectio, superadiectio. Ita accipit Stephanus Parisiensis in commentariis MSS. in regulam S. Benedicti, ad cap. 19. *De diuinis officiis non est mei propositi tractare. Hoc solùm dicam, vtinam fiant, secundùm quod discretissimus Benedictus diuino spiritu dignatus est ordinare. Tamen monasteria quædam quâdam vrumtur psalmorum, & officiorum superpositione.* Ita & superponere est addere superaddere, adiicere. Ita vtitur Tertullianus lib. de oratione. *Exinde apertè Dominus amplians legem iram in fratrem homicidio superponit.* i. addit, superaddit. Et sensus est, cum

Lex

Digitized by Google

lex tantùm prohiberet homicidium, Christus in Euangelio iram in proximum superadiecit. Itaque in hoc Concordiæ libro superpositio ieiunij est superadditio ieiunij, & cum non additur τὸ ieiunij, subaudiendum est: & superponere ieiunium est superaddere ieiunium: quia cum monachi certis diebus ieiunare soleant ex instituto, si accedente culpa ieiunij multa irrogaretur, dicebatur superpositio ieiunij, id est, multiplicatio & superadiectio ieiunij ad solita ieiunia. Sic in citatis canonibus concilij Eliberitani nouæ institutiones ieiuniorum dicuntur superpositiones, id est, superadiectiones. Et ita accipienda sunt illa vocabula ὑπόθεσις. i. superpositio & ὑποτίθημι. i. superpono in epist. Dionysij Alexandrini, cano. i. quia ibi agitur de multiplicatione, & superadiectione dierum quos transmittebant Christiani sine cibo in hebdomade sanctâ. ἀλλ' οἱ μὲν πάσας ὑποτιθέασι ἄσιτοι διαπλεύντες, οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρεῖς, οἱ δὲ τέσσαρες. i. alij quidem omnes dies sine cibo superponunt, alij duo, alij tres, alij quatuor. Et paulo post. καὶ τῶν μὲν πάνυ διακινδυνευόντων ἐν ταῖς ὑποθέσεσιν. i. & nonnullis quidem multùm laborantibus in superpositionibus.

Digitized by Google

DE OPERE MANVVM cotidiano.

CAP. LV. §. 1.

TIOSITAS inimica eſt animæ. Et ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis iterum horis in lectione diuina. Ideoque hac diſpoſitione credimus vtraque tempora ordinari: ideſt, vt à Paſcha vſque ad Cal. Octobris à mane exeuntes à Prima vſque ad horam pene quartam laborent, quod neceſſarium fuerit. Ab hora autem quarta vſque ad horam quaſi ſextam lectioni vacent. Poſt ſextam autem ſurgentes à menſa pauſent in lectis ſuis cum ſilentio: aut forte qui voluerit legere, ſic legat, vt alium non inquietet: Agatur Nona temperius mediante octaua hora, & iterum quod faciendum eſt, operentur, vſque ad veſperam ſi autem neceſſitas loci, aut paupertas exegerit, vt ad fruges colligendas per ſe occupentur, non contriſtentur, quia tunc verè monachi ſunt, ſi labore manuum ſuarum viuunt, ſicut & patres noſtri & Apoſtoli. Omnia tamen menſurate fiant propter puſillanimes. A Calendis autem Octobris vſque ad caput quadrageſimæ vſque ad horam ſecundam plenam lectioni vacent: hora ſecunda agatur Tertia, & vſque ad Nonam omnes in opus ſuum laborent, quod eis iniungitur. Facto autem primo ſigno horæ Nonæ diſiungant ſe ab opere ſuo ſinguli, & ſint parati dum ſecundum ſignum pulſauerit. Poſt refectionem autem vacent lectionibus ſuis

aut psalmis. In quadragesimæ verò diebus, mane vsque ad tertiam plenam vacent lectionibus suis: & vsque ad vndecimam plenam operentur, quod eis iniungitur. In quibus diebus quadragesimæ accipiant omnes singulos codices de bibliotheca, quos per ordinem & integros legant. Qui codices in capite quadragesimæ dandi sunt. Ante omnia sane deputentur vnus aut duo seniores, qui circumeãt monasterium horis, quibus vacant fratres lectioni: & videant ne forte inueniatur frater accidiosus, qui vacat otio, aut fabulis, & non est intentus lectioni: & non solùm sibi inutilis est, sed etiam alios extollit. Hic talis si, quod absit, repertus fuerit corripiatur semel & secundò: si non emendauerit, correptioni regulari subiaceat taliter, vt cæteri timeant. Neque frater ad fratrem iungatur horis incompetentibus. Dominico die lectioni vacent omnes, exceptis his, qui variis officiis deputati sunt. Si quis verò ita negligens aut desidiosus fuerit, vt non velit, aut non possit meditari, aut legere, iniungatur ei opus. Fratribus infirmis, aut delicatis talis opera aut ars iniungatur, vt nec otiosi sint, nec violentia laboris opprimantur, vt effugentur: quorum imbecillitas ab Abbate consideranda est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OTIOSITAS INIMICA EST ANIMÆ.] Eandem sententiam producit Theodulphus Episcopus Aurelianensis cap. 3. Capitularis: *Sed &, si quando à lectione cessatur, debet manuum opera subsequi; quia otiositas inimica est animæ.* & Rabanus libr. 3. de Agone Christiano cap. de Acedia: *Vnde scriptum est, otiositas inimica est animæ.* Vera quidem sententia, nam otium omnibus bonis animam spoliat: *Qui sectatur otium implebitur paupertate*, inquit, Sapiens Prou. cap. 28. Incultus ager vepres & tribulos parit, anima nullo exculta labore vitia, mentem otiosam malæ cogitationes circumcingunt, dilacerant atque diuexant, &, vt vno verbum dicam, mens otiosa tota diaboli est. *Exercitus labore proficit, otio consenescit*, inquit Vegetius, sic & monasterium.

OCCVPARI DEBENT FRATRES IN LABORE MANVVM.] Ecclesia exemplum Apostolorum secuta (qui, etsi cotidie concionando terras & maria obirent, tamen opere manuum victum sibi quærebant) laborem manuum magno numero semper habuit, & eos, qui illum tanquam homine Christiano indignum repudiarent, vt hæreticos condem-

Digitized by Google

nauit, quales maxime fuerunt Massaliani, qui se Euchitas, id est, precatores appellabant, quod sol orationi, explosо labore manuum, vacandum esse crederent, quorum hæresim refutat S. Epiphanius libr. 3. contra hæreses, tom. 2. hær. 80. damnat Synodus Sidetana apud Photium in Bibliotheca, num. 52. Quibus accedit auctoritas S. Augustini. Cum enim Carthagine cœpissent esse monasteria, orta inter monachos contentione, an è re monastica magis esset, aut animum duntaxat ad orationem & contemplationem appellere, & piorum Christianorum oblationibus vitam sustentare, iuxta illud Euangelij; *Nolite solliciti esse, quid manducetis aut bibatis:* aut iuxta Apostolum: *Qui non laborat, non manducet*, labore manuum victum sibi comparare: Aurelius Carthaginensis Antistes totam litem S. Augustini arbitrio permisit, qui obtemperans librum illum præstantissimum de opere monachorum compositit: atque ita, qui laborem manuum à monachorum disciplina remouendum esse contendebant, lite cecidерunt, vt ipse testatur cap. 1. eiusdem libri & libr. 2. Retractationum cap. 21. Sed non est, quod de hac re pluribus disputem; cum nihil notius sit apud S. Basilium, Cassianum, Theodoretum, Seuerum Sulpitium, Ioannem Moschum, Palladium, Rufinum, & cæteros, qui de re ascetica, Regulis monachorum & vitis Patrum scripserunt. Verùm non modo monachis, sed etiam Clericis labor manuum olim iniunctus est, vt planum est ex Concilio Carthagin. 4. can. 51. *Clericus quantumlibet Dei verbo eruditus artificio victum quærat.* Illum non refugiebat olim S. Nicetius Episcopus Lugdunensis, de quo S. Gregorius Turonensis in vitis Patrum cap. 8. *Iam Clericus in domo paternâ residens cum reliquis famulis manu propriâ laborabat: intelligens commotiones corporeas non aliter, nisi laboribus & ærumnis comprimi posse,* & paulo post: *ætate quoque iam tricenaria presbyterij honore præditus nequaquam se à labore operis, quod prius gessit, abstinebat, sed semper manibus propriis operabatur cum famulis.* Neque S. Seuerus presbyter, qui accersitus ad ægroti visitationem in putandâ vineâ occupatus repertus est, vt refert S. Gregorius libr. 1. dial. cap. 12. Neque etiam Theodosius Iunior Imperator (vt de Clericis & monachis taceam) à labore manuum abhorrebat: nam scribendis libris sibi victum cotidianum comparabat, vt cuidam monacho, cui diuinitus reuelatum fuerat eũ non aliam mercedem in cœlis, quàm Imperatoris habiturum, frateri coactus est, quemadmodum, refert Glycas par. 4. hist.

CERTIS ITERVM HORIS IN DIVINA LECTIONE.] *Iterum*, hoc loco est vicissim. Hic pulchro ordine distinguuntur monachorum exercitia, quò tædium fallatur. Quantùm autem obstringantur monachi lectioni diuinæ, satis declarat S. Gregorius Papa cum libr. 2. Regesti cap. 42. his vehementer obiurgat Abbatem Ioannem, eò quòd eius monachi huic pio exercitio minimè vacarent: *In ipsis autem fratribus monasterij tui, quos video, non inuenio eos ad lectionem vacare, vnde considerare necesse est, quantum peccatum est, vt ex alienâ oblatione Deus ali-*

Digitized by Google

moniam vobis transmiserit, & vos mandata Dei discere negligatis. Iure quidem: nam sine lectione diuina, inquit S. Athanasius in exhortatione ad monachos, nemo ad Deum esse valebit intentus. Illius beneficio mens à Spiritu sancto illustratur. Nam Spiritus sanctus cum legente colloquitur, eumque scientiam Sanctorum docet. In oratione quidem homo cum Deo, in lectione diuina Deus cum homine loquitur: *Cum oramus*, inquit Smaragdus cap. 5. Diadematis, *cum Deo loquimur; cum verò legimus, Deus nobiscum loquitur.* Oratione quidem petimus, lectione diuinâ quid petendum sit, edocemur. Vnde S. Leander libr. de Institutione Virginum cap. 6. *Lectio te doceat quid orando petas, postquam verò oraueris, iterum legendo inquire, quid postules.* Illa denique ad meditationem confert plurimum. Mens enim per eiusmodi lectionem piis cogitationibus veluti saginata statim in ipsa oratione inuenit, quid cogitet, quid sapiat & gustet: nec variis cogitationibus circumagitur, quia citò reperit, in quo consistat. Hæc autem lectio diuina, in qua monachos S. Ben. versari cupit, est sacra vtriusque testamenti scriptura, necnon sanctorum Patrum orthodoxorum scripta, vt liquido constat ex capite vltimo regulæ: *Caterum ad perfectionem qui tendit; sunt doctrinæ sanctorum Patrum, quarum obseruatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis. Quæ enim pagina aut quis sermo diuinæ auctoritatis, veteris ac noui testamenti non est rectissima norma vitæ humanæ? aut quis liber sanctorum catholicorum Patrum hoc non resonat, vt recto cursu perueniamus ad creatorem nostrum.* Si igitur sacræ scripturæ & Catholicorum Patrum doctrinæ beneficio recta ad perfectionem & ad Deum tenditur, monachus procul abest à perfectione, qui in his assidue non versatur. Quod spectat ad paganorum libros, cum de his taceat S. P. B. signum est hanc lectionem ab eo minime probari. Eam monachis prohibet S. Isidorus cap. 8. suæ regulæ, & Episcopis Concilium Cartaginense 4. can. 10. *Vt Episcopus libros gentilium non legat.*

Qui corda falsis atque vanis imbuunt,
Tantúmque linguas instruunt
Nihil adferentes, vt salutem conferant,
Quod veritatem detegat.
Quid enim tenere vel bonum aut verum queant,
Qui non tenent summum caput,
Veri bonique fomitem & fontem ad Deum?
Quem nemo, nisi in Christo, videt.

Inquit S. Paulinus epist. ad Ausonium. Sed, quod peius est, hac lectione obductæ vitiorum cicatrices recrudescunt, & spiritus improbus vehementiori impetu reuertitur, & priore ignorantia eladem efficit deteriorem, vt rectè monet S. Isidorus Pelusiota libr. 1. epistol. 63. Mens enim his addicta quodam vanitatis & superbiæ tumore inflatur, & dæmonum

patet illusioni. Itaque huiusmodi librorum lectio, quantùm fieri potest, monachis est vitanda, & tantùm capacioribus ingeniis, idque rarò, permittenda est.

A CALENDIS OCTOBRIS.] Calendæ Octobris non sunt hic primus dies Octobris, sed postridianus Iduum Septembris: quia postridie Iduum dies à Calendis sequentis mensis denominantur. Calendæ igitur Octobris hoc loco sunt dies decimus octauus ante Calendas Octobris: & ita hoc caput cum capite 41. conciliatur, in quo hæc habentur: *Ab Idibus Septembris vsque ad caput Quadragesimæ ad nonam semper reficiant.*

POST SEXTAM SVRGENTES A MENSA, &c.] Permittitur monachis in æstate somnus meridianus ob nimios calores. Id videtur apud S. Gregorium cap. 6. libr. 1. dial. *Cumque meridiano tempore cuncti fratres quiescerent, more solito fur aduenit.* Ita statuit S. Fructuosus Episc. cap. 6. regulæ: *Peracto officio sextæ ab oratione pergant ad mensam refectique congrue quiescant, & fiat silentium vsque ad horam nonam*, & S. Isidorus cap. 5. regulæ: *A tertiâ autem vsque ad sextam lectioni vacare: dehinc vsque ad nonam requiescere.* iisque locis agitur de æstiuo tempore, in quo fratres ad sextam reficiũt. De somno meridiano cum fratres ad nonam reficiũt, nihil à S. B. decernitur, qui tamen indulgetur monachis Add. 1. Cap. Lud. Imp. tit. 71. *Vt quãdo fratres æstiuo tempore ieiunant, post sextã dormiãt.* Eratque ante refectionem. Fuit etiam somnus meridianus post cibum secularibus familiaris, vt videre est apud Suetonium in Augusto cap. 78. Sidonium lib. 1. ep. 2. Ioannem Moschum cap. 77. & alios.

SIC LEGAT VT ALIVM NON INQVIETET.] Quia olim hæc lectio fiebat in lecto, vt clarum est, ex Epitome Ludouici Imperatoris super regulam S. Benedicti: *Æstiuo omni tempore post prandium vnusquisque ad proprium eat lectum cum summa cautela, & sine alterius perturbatione aut legat, aut dormiat*, & ex add. 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 38. *Vt quando fratres post sextam dormiunt, si quis eorum voluerit legere, in Ecclesiâ aut in lecto suo legat.*

A CALENDIS OCTOBRIS.] Id est à decimo octauo Cal. Octobr. inclusiue.

VSQVE AD HORAM SECVNDAM.] Subaudiendum est: *A mane.*

PLENAM:] Id est, consummatam, nam opponitur particulis pene: *Quasi.*

AD VNDECIMAM.] Apud S. Dunstanum, Smaragdum, Turrecrematam, & in omnibus codicibus quos viderim tam editis, quàm MSS. legitur: *Ad decimam*, quam lectionem libenter amplector, vt dictis vesperis circa vndecimam cœnare incipiant monachi, vt lumine lucernæ non indigeant in refectione.

ACCIPIANT OMNES SINGVLOS CODICES DE BIBLIOTHECA.] Circa hos codices hæc decernuntur in add. 1. Capitul. Lud.

Digitized by Google

Imp. tit. 19. *Vt in quadrageſima libris de Bibliothecâ ſecundum Prioris diſpoſitionem acceptis, alios, niſi Prior decreueris expedire, non accipiant.*

DEPVTENTVR VNVS AVT DVO SENIORES, &c.] Circuitor monaſterij, qui fratres deſidioſos obſeruat, appellatur: *Circa*, vt videre eſt in Concordia S. Dunſtani cap. 7. *Iam & ſecundum regule preceptum conſtitui debet aliquis frater, qui ab officio circuitus ſui. Circa vocatur: eſt enim eius officium circuire clauſtrum: ne forte inueniatur frater acediofus, aut alicui vanitati deditus.* Et apud Lantfrancum c. 4. decretorum, *circumitores monaſterij, quos alio nomine Circas vocant iuxta S. Benedicti preceptum certis horis circumire debent monaſterij officinas obſeruantes incurias & negligẽtias fratrum, & ſtatuti ordinis preuarications.* A verbo circare, id eſt, circumire. Gloſſæ veteres. *Circitat & circat*, κυκλεύει. i. circumit. Hinc caſtigandæ Gloſſæ Iſidori: *Circat, circumuenit*, legendum enim, *circumit.* Vnde paulo poſt ſequitur in iiſdem Gloſſis: *Circitorum, circantium.* At Certiores in caſtris non erant circumuentores, ſed vigilias circumibant, vt renunciarent, ſi qua emerſiſſet culpa, vt ſcribit Vegetius libr. 3. cap. 8. Circitores etiam ſunt quidam inſtitores: *Quibus veſtiarij, vel lintearij dant veſtem circumferendam ac diſtrahendam,* inquit Vlpianus ff. l. *Cuicumque igitur.* de inſtitoria actione.

QVI CIRCVMEANT MONASTERIVM.] Ex his liquidò conſtat fratres non ſimul in certo quodam loco legere ſolitos, ſed habuiſſe cellas per monaſterium ſparſas in quibus lectioni vacarent, operi, orationi peculiari. Quod ſatis liquet ex Beda libr. 4. hiſt. Angl. cap. 25. vbi agit de monaſterij Coludiani Incendio. *Nam & domunculæ quæ ad orandum, vel legendum factæ erant, nunc in comeſſationum, potationum, fabulationum & ceterarum illecebrarum cubicula conuerſæ.* Ex S. Iſidoro, qui quamuis cap. 13. regulæ ſtatuit, vt omnes fratres in vno conclaui dormiant, tamen cap. 1. cellulas fratribus aſſignat: *Cellulæ*, inquit, *fratribus iuxta Eccleſiam conſtituantur, vt poſſint properare quantocyùs ad officium.* & S. Fructuoſo Epiſcopo Bracarenſi, qui cap. 6. regulæ ſuæ ſtatuit vt perfectæ ætatis monachi habeant cellas iunioribus cum ſuis decanis lectioni & recitationi vacantibus, etſi velit omnes in vno loco pauſare: ipſe etiam S. Benedictus cellam habebat in qua orabat, vt videtur lib. 2. dial. S. Greg. cap. 11. *Præcepitque vir Dei ſtatim eum in cellâ ſuâ, in pſiatho, quo orare ſolebat proiici.* Tamen poſtea vſu receptum eſt, vt hęc lectio fieret in vno loco nempe in illo periſtylio, quod vulgò clauſtrum appellatur. Epitome Ludouici Imperatoris in Regulam S. Benedicti: *Certis iterum horis lectioni pleniter vacent; &, ſi fieri poteſt, in vno clauſtro ſedeant.* Concordia S. Dunſtani cap. 5. *Tertia verò peracta, & miſſa ſubſequente celebrata, vti regula præcipit, ſedentes in clauſtro vacent lectioni.* Petrus Blæſenſis ſer. 25. *Inde eſt, quod in clauſtro conuentuum quatuor loca cum propriis deputantur officiis, in latere clauſtri occidentali eſt ſcholaris ſubiectio: in eo quod contingit Eccleſiam lectio moralis: ac oriẽ-*

Digitized by Google

talem in capitulo correctio materialis. Vbi nota hãc lectionem fieri in eo latere, quod Ecclesiã contingit. Cuius rei signum adhuc supersest in monasterio S. Dion. prope Lutetiam. Nam in vitreis claustri eiusdẽ partis visuntur depictę artes liberales. Per scholarẽ subiectionem intelligit nouitios, qui olim sedebant in parte occidentali, cuius obseruantię quondã vestigiũ vidi in eodẽ S. D. monasterio in diebus cœnæ Domini & parasceues. Clerici etiam regulares, quos Canonicos, vocant, in claustro legentes sedebant: vt videre est in actis S. Vvolphangi c. 7. *Effecit autem apud illos* (Clericos) *tum minis, tũ suasionibus, vt, quod prius non fecerant, communi mensa & dormitorio vterentur, in claustro sederent, & lectioni incumberent.* Sed in hieme propter nimios imbres & frigus non fiebat in claustro eiusmodi lectio, sed in alio conclaui, vt ex eadem S. Dunstani Concordia cap. 2. manifestum est. In eo certis horis dabatur copia fratribus confabulandi, aliàs silentium obseruabatur. Lantfrancus in constitutionibus §. 3. *Post sextam reuertantur in claustrum locuturi: cum tempus fuerit, pulsetur vnum de mediocribus signis, quo pulsato, statim silentium fiat in claustro.* Constitutiones comitiorum generalium prouinciæ Cantuariensis anni 1225. cap. 7. *Vt permissis colloquiis in claustro & alibi à turpiloquiis, & vaniloquiis & scurrilitatibus abstineatur. Nam tanta erat in seruandi ordinis cõtinua ingitate prolixitas, tanta præsertim in Ecclesiasticis officiis protelabatur instantia, vt in ipso cancri siue leonis æstu, cum longiores sunt dies, vix per totum diem vnius saltem vacaret horæ dimidium, quo fratribus in claustro licuisset miscere colloquium.* Petrus venerabilis statuto XX. *Statutum est, vt in quadragesimali tempore, additis ad silentium tribus diebus, hoc est tertiâ feriâ, & quintâ & sabbato, quibus in claustro iuxta morem pristinum locutio esse solebat, continuum per totam quadragesimam silentium teneatur.* Itaque in monasteriis creatus est prior claustri, qui fratres aut legentes aut colloquentes obseruaret, vt habetur 3. decretorũ Lantfranci: *Prior claustri quocumque maior Prior eat, si fieri potest, in claustro, vel circa claustrum debet semper esse, & ordinem claustri in omni sollicitudine seruare.* Et ne fratres interturbarentur, non dabatur copia extraneis seu Clericis seu laïcis ingrediendi claustrum, nisi certis de causis, vt videre est statuto 23. Petri Venerabilis: *Statutum est, vt in claustrum, vel in reliquas regulares domos nullus Clericorum aut laïcorum ingrediatur, nisi aut causa operis alicuius, aut videndi domos, vt honesti hospites facere solent,* &c. Claustri vsus antiquus est: nam illius mentio fit in vita S. Guil. Gellonensis, qui claruit tempore Caroli Magni: *Quamprimum condecens metitur oratorium, metitur etiam totius claustri spatium, domum etiam infirmorum, & domum refectionis atque dormitorium, cellam nouitiorum, aulam hospitum.*

ACCIDIOSVS.] Ita in cod. ma. S. Germ. pro: *Acediosus*, vt vulgò habetur. i. piger, atque etiam, qui acediæ morbo laborat. Is enim vix potest animum lectioni applicare.

AELIOS EXTOLLIT.] Id est, aufert, amouet, subducit ab opere. Ex-

tollere

Digitized by Google

tollere videlicet hoc loco est auferre, amouere. Id clarum est ex Plauto in Mercatore.

Hunc hodie postremum extollo meâ domo patriâ pedem.

VT CÆTERI TIMEANT.] Ita apud Smaragdum, & in cod. S. Ebrul. & S. Germ. ma. vulgò: *Vt cæteri metum habeant.*

NEQVE FRATER AD FRATREM IVNGATVR HORIS INCOMPETENTIBVS.] Iungitur frater alteri horis incompetentibus, qui tempori operis Dei, laboris manuum, lectionis, refectionis, aut alicuius exercitij regularis cum altero confabulatur iniussus. Quod satis patet ex textu regulæ. Nam cum S. B. iussit acrius animaduerti in eum qui dum fratres lectioni incumbunt, nugis & fabulis vacat, statim subiungit: *Ne frater ad fratrem iungatur horis incompetentibus.* Vbi recte Smaragdus ait: *Illæ enim sunt horæ incompetentes fabulis vanis, quæ sunt competentes lectionibus sacris.* Idem videre est apud Ruthardum. Sed cum S. B. ita distribuat quid singulis horis faciendum sit, vt vix extra regularia exercitia aliquid temporis restet, nullæ erunt horæ competentes; quibus aliquando fratres se possint inuicem de necessariis interrogare. Itaque non puto eam fuisse S. Benedicti mentem, vt monachi tot horas in opere manuum ad rigorem obseruent, sed instituisse tantùm horas in quibus laborandum sit, & posse monachos absoluto opere quod ipsis iniunctum fuit non expectato horæ præstitutæ termino, se ab opere disiungere, vt aut lectioni, aut orationi, aut aliis suis necessitatibus vacare possint.

INIVNGATVR EI OPVS.] Quod non sit seruile, nec sit eiusmodi diebus prohibitum: aut si seruile, quod sit licitum, vt ministerium aliquod in culinâ, vel in domo infirmorum.

AVT DELICATIS TALIS OPERA, &c.] Delicatus est in deliciis pastus, inquit Smaragdus. Vide superius annotata. Circa delicatos & debiles idem statuit S. Leander libr. de institutione Virginum cap. 13. *Et ista sint dicta de veste & cibo & potu vel opere pro infirmis: vt quæ durius ferre non potest, tractetur leuius.* Et hæc est discretionis regula. Hinc notandum nouitet venientes, qui non sunt assueti labori manuum, non statim onerandos, sed paulatim assuefaciendos. *Neque ex nimio otio subitus labor sine graui noxa est.* Inquit Celsus lib. 1. c. 3. De opere manuum plura, vide apud Rupertum lib. 3. in regulam sancti B. cap. 5. & sequ.

Ex Regula S. Macarij. Cap. X. §. 2.

DEBENT ergo fratres istum ordinem tenere. A Prima vsque ad horam Tertiam Deo vacent fratres. A Tertia verò vsque ad horam Nonam quicquid iniunctum fuerit à Patre, sine aliqua murmuratione faciant. Memi-

Digitized by Google

Phil. 2. nere debent in quibus iniungitur, dictum Apostoli: *Omnia quæ facitis, sine murmuratione facite.* Timere debent illud di-
2. Cor. 10 ctum terribile: *Nolite murmurare; sicut quidam eorum murmurauerunt, & ab exterminatore perierunt.* Debet etiam, qui præest, pater, opus, quod faciendum est, vni iniungere, vt cæterieius præcepto, cui iniunctum fuerit, fratres obœdiant sine querela.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DEBENT ERGO, &c.] Extat in R. MS. Macarij, & aliorum Abbatum cod. Flor. & Corb. sed codex Corbeiensis multùm differt in verbis quidem ab hac Concordiâ, & à cod. Flor. sed non in sensu.

SINE ALIQVA MVRMVRATIONE FACIANT.] Monasteriorum est pernities murmuratio. Estque illorum præcipuè qui corpore, non animo in claustris habitant, quorum non est cor vnum, nec anima vna. Vt præclare docet S. Augustinus enarratione in psalmum 132. *Nam murmuratores omnes magnifice descripti sunt quodam loco scripturarum:*
Eccli. 33 *præcordia fatui sicut rota carri. Fœnum portat & murmurat. Non enim potest rota carri quiescere à murmure. Sic sunt multi fratres, non habitant in vnum, nisi corpore.* Similia sanè sunt præcordia murmuratorũ rotæ carri, qui semper cum murmuratione opus iniunctum faciunt, quemadmodum rota carri quæ fert cum murmuratione fœnum. Multùm laborant & nihil proficiunt. Vnde præclarè S. Ioan. Chrysostomus serm. 8. in cap. 2. ad Philippenses: βέλτιον μηδὲν ἐργάζεσθαι, ἢ μετὰ γογγυσμοῦ· ἀπόλλυται γὰρ τὸ αὐτὸ γινόμενον. i. melius est nihil facere, quàm cum murmuratione. Perit enim illud quod fit. Idque iuxta mentem S. P. Benedicti cap. 5. *Etsi impleat iussionem; tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor respicit murmurantis.*

IN QVIBVS INIVNGITVR.] Ita in cod. Flo. Lege, ij, *quibus iniungitur.*

OMNIA QVOD FACITIS, SINE MVRMVRATIONE FACITE.] In cod. Corb. additur, *& hæsitatione.* In versione communi: *Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus.*

Item eiusdem. Cap. XI. §. 3.

SI quis ex fratribus pro ieiunio, vel operibus manuum
2. Thess. 3. suarum, quæ Apostolus præcipit: *Operantes manibus nostris, ne quem vestrum grauaremus,* is qui talis est monachus, di-

Digitized by Google

gnus est in omnibus. In his si fuerit aliquis infirmitate obsessus, prouidendum est ab eo, qui præest, qualiter ipsa infirmitas sustentetur. Quod si infirmus est animo huiusmodi frater, oportet eum frequentius operari, considerans Apostolum, qualiter corpus suum seruituti redigit. Hoc autem obseruandum est, vt in nullo voluntatem suam faciat ille. 1. Cor. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS EX FRATRIBVS, &c.] Habetur capite sequenti sæpius citati codicis Floriacensis. Extat etiam in cod. Corb. profertur supra cap. 45. sub nomine regulæ Patrum. Hîc autem citatur ob illa verba S. P. B. *Fratribus infirmis aut delicatis.*

MANIBVS NOSTRIS.] Ita in cod. Flor. & Corb. Hæc tamen verba non habentur in locis citatis Apostoli. In ver[illegible]nen Syrâ 2. ad Thess. 2. habetur: *In opere manuum nostrarum.*

OBSESSVS.] In cod. Corb. *oppressus.*

Ex Regula Patrum. Cap. V. §. 4.

CVRSVS verò orationum vel psalmorum, sicut dudum statutum est, vel tempus istud meditandi, operandique seruabitur. Ita meditem habeant fratres, vt vsque ad horam secundam legant: si tamen nulla causa extiterit, qua necesse [illegible] etiam prætermisso meditem, aliquid fieri in commune. Post horam verò secundam vnusquisque ad opus suum paratus sit, & vsque ad horam nonam quicquid iniunctum fuerit, sine murmuratione & hæsitatione perficiant, sicut docet sanctus Apostolus. Phil. 2.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVRSVS VERO, &c.] Hoc capitulum reperitur in secunda R. MS. cod. Flor. cuius initium est; *Cum resideremus in vnum:* Habetur etiam in cod. MS. Corb.

MEDITANDI.] Id est, legendi. Meditari enim aliquando legere est. Vnde postea subiungitur: *Vt vsque ad horam secundam legant.*

Digitized by Google

MEDITEM.] Ita in regula MS. cod. Flor. & Corb. & alibi in eadem regula cod. Flor *Sed vnuſquiſque opus ſuum & meditem cuſtodiat* In Cod. Vind. legitur *& tamen meditationis cauſam.* Quid ſibi velit *meditem*, non ſatis video. Itaque legendum puto, *meditationem*, id eſt, lectionem.

VT VSQVE AD HORAM SECVNDAM LEGANT.] Idem ſtatuit S. Cæſarius cap. 17. regulæ ſuæ: *Omni tempore duabus horis, hoc eſt à mane vſque ad horam ſecundam lectioni vacent.*

PRÆTERMISSO MEDITEM.] Ita in R. MS. cod. Flor. In cod. Corb. *Pratermiſſo medite.* In Vind. *Pratermiſſo meditentur.* Legendum puto, *pratermiſſa meditatione.* i. lectione.

Item ex Regula Patrum. Cap. V. §. 5.

MATVTINO dicto fratres lectioni vacent vſque ad horam ſecundam: ſi tamen nulla cauſa extiterit, qua neceſſ[illegible]iam prætermiſſa lectione, aliquid fieri in cõmune. Poſt horam ſecundam vnuſquiſque ad opus ſuum paratus ſit. Vſque ad horam nonam quod iniunctum fuerit, ſine murmuratione perficiat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MATVTINO DICTO, &c.] Hoc capitulum habetur in tertia regula totics citati cod. Flor. cuius initium eſt, *Cum in nomine Domini.* Nihilque aliud complectitur, quàm præcedens capitulum.

PRÆTERMISSA LECTIONE.] In ſuperiori capitulo iuxta noſtram emendationem: *Pratermiſſa meditatione*, ex qu[illegible]nfirmatur meditationem eſſe lectionem.

Item ex Regula Patrum, de Cap. IX. §. 6.

DIE autem Dominico nihil aliud agant, niſi Deo vacent: nec pro aliqua occaſione ſe velint, aut alios excuſare. Tamen conteſtor, fratres, nulla operatio in die illâ ſancta comperiatur, niſi tantùm hymnis & canticis ſpiritualibus dies illa tranſeatur.

Digitized by

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DIE AVTEM DOMINICA.] Hoc capitulum habetur in regula Serapionis, Macarij, & aliorum cod. Corb. & Flor.

NVLLA OPERATIO.] Ita in cod. Flor. Smaragdus legit, *quod nulla operatio.*

DIES ILLA TRANSEATVR.] In cod. Corb. & apud Smaragdum, *dies memorata tranſigatur.*

Ex Regula Pachomij. Cap. LVIII. §. 7.

SI ſignum datum fuerit, vt egrediantur ad opus, Præpoſitus domus antecedet eos: & nullus in monaſterio remanebit; niſi is, cui Pater præceperit: & hi, qui pergunt non interrogabunt, quo vadant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI SIGNVM DATVM FVERIT, &c.] Extat in regulâ excusâ S. Pachomij art. 55.

PRÆPOSITVS DOMVS.] In regula excuſa deeſt, vocabulum, *domus.* Sed rectè poſitum, & legendum *Prioris domus.* Vt ex ſequenti articulo patet.

PATER.] Ideſt, Abbas.

NON INTERROGABVNT, QVO VADANT.] Recta inſtitutio, vt diſcipuli ſuis præpoſitis dempta omni curioſitate obtemperent.

Item capitulo. LIX. §. 8.

CVMQVE vniuerſæ domus in vnum fuerint congregatæ, prioris domus Præpoſitus antecedet; & pergent iuxta ordinem domorum & hominum ſingulorum, nec loquentur mutuò: ſed vnuſquiſquis de ſcripturis meditabitur. Si forte eis aliquis occurrerit, & voluerit cum aliquo eorum loqui, ianitor monaſterij, qui huic operi fuerit delegatus, occurret, & reſpondebit ei, eoque vtentur nuncio. Si ianitor coram non fuerit, præpoſitus domus

Digitized by Google

nauit, quales maxime fuerunt Massaliani, qui se Euchitas, id est, precatores appellabant, quod sol orationi, explosо labore manuum, vacandum esse crederent, quorum hæresim refutat S. Epiphanius libr. 3. contra hæreses, tom. 2. hær. 80. damnat Synodus Sidetana apud Photium in Bibliotheca, num. 52. Quibus accedit auctoritas S. Augustini. Cum enim Carthagine cœpissent esse monasteria, orta inter monachos contentione, an è re monastica magis esset, aut animum duntaxat ad orationem & contemplationem appellere, & piorum Christianorum oblationibus vitam sustentare, iuxta illud Euangelij; *Nolite solliciti esse, quid manducetis aut bibatis:* aut iuxta Apostolum: *Qui non laborat, non manducet*, labore manuum victum sibi comparare: Aurelius Carthaginensis Antistes totam litem S. Augustini arbitrio permisit, qui obtemperans librum illum præstantissimum de opere monachorum compositit: atque ita, qui laborem manuum à monachorum disciplina remouendum esse contendebant, lite cecidерunt, vt ipse testatur cap. 1. eiusdem libri & libr. 2. Retractationum cap. 21. Sed non est, quod de hac re pluribus disputem; cum nihil notiùs sit apud S. Basilium, Cassianum, Theodoretum, Seuerum Sulpitium, Ioannem Moschum, Palladium, Rufinum, & cæteros, qui de re ascetica, Regulis monachorum & vitis Patrum scripserunt. Verùm non modo monachis, sed etiam Clericis labor manuum olim iniunctus est, vt planum est ex Concilio Carthagin. 4. can. 51. *Clericus quantumlibet Dei verbo eruditus artificio victum quærat.* Illum non refugiebat olim S. Nicetius Episcopus Lugdunensis, de quo S. Gregorius Turonensis in vitis Patrum cap. 8. *Iam Clericus in domo paternâ residens cum reliquis famulis manu propriâ laborabat: intelligens commotiones corporeas non aliter, nisi laboribus & ærumnis comprimi posse,* & paulo post: *ætate quoque iam tricenaria presbyterij honore præditus nequaquam se à labore operis, quod prius gessit, abstinebat, sed semper manibus propriis operabatur cum famulis.* Neque S. Seuerus presbyter, qui accersitus ad ægroti visitationem in putandâ vineâ occupatus repertus est, vt refert S. Gregorius libr. 1. dial. cap. 12. Neque etiam Theodosius Iunior Imperator (vt de Clericis & monachis taceam) à labore manuum abhorrebat: nam scribendis libris sibi victum cotidianum comparabat, vt cuidam monacho, cui diuinitus reuelatum fuerat eũ non aliam mercedem in cœlis, quàm Imperatoris habiturum, frateri coactus est, quemadmodum, refert Glycas par. 4. hist.

CERTIS ITERVM HORIS IN DIVINA LECTIONE.] *Iterum*, hoc loco est vicissim. Hic pulchro ordine distinguuntur monachorum exercitia, quò tædium fallatur. Quantùm autem obstringantur monachi lectioni diuinæ, satis declarat S. Gregorius Papa cum libr. 2. Regesti cap. 42. his vehementer obiurgat Abbatem Ioannem, eò quòd eius monachi huic pio exercitio minimè vacarent: *In ipsis autem fratribus monasterij tui, quos video, non inuenio eos ad lectionem vacare, vnde considerare necesse est, quantum peccatum est, vt ex alienâ oblatione Deus ali-*

meniam vobis transmiserit, & vos mandata Dei discere negligatis. Iure quidem: nam sine lectione diuina, inquit S. Athanasius in exhortatione ad monachos, nemo ad Deum esse valebit intentus. Illius beneficio mens à Spiritu sancto illustratur. Nam Spiritus sanctus cum legente colloquitur, eumque scientiam Sanctorum docet. In oratione quidem homo cum Deo, in lectione diuina Deus cum homine loquitur: *Cum oramus*, inquit Smaragdus cap. 5. Diadematis, *cum Deo loquimur; cum verò legimus, Deus nobiscum loquitur.* Oratione quidem petimus, lectione diuinâ quid petendum sit, edocemur. Vnde S. Leander libr. de Institutione Virginum cap. 6. *Lectio te doceat quid orando petas, postquam verò oraueris, iterum legendo inquire, quid postules.* Illa denique ad meditationem confert plurimum. Mens enim per eiusmodi lectionem piis cogitationibus veluti saginata statim in ipsa oratione inuenit, quid cogitet, quid sapiat & gustet: nec variis cogitationibus circumagitur, quia citò reperit, in quo consistat. Hæc autem lectio diuina, in qua monachos S. Ben. versari cupit, est sacra vtriusque testamenti scriptura, necnon sanctorum Patrum orthodoxorum scripta, vt liquido constat ex capite vltimo regulæ: *Caterum ad perfectionem quis tendit; sunt doctrinæ sanctorum Patrum, quarum obseruatio perducit hominem ad celsitudinem perfectionis. Quæ enim pagina aut quis sermo diuinæ auctoritatis, veteris ac noui testamenti non est rectissima norma vitæ humanæ? aut quis liber sanctorum catholicorum Patrum hoc non resonat; vt recto cursu perueniamus ad creatorem nostrum.* Si igitur sacræ scripturæ & Catholicorum Patrum doctrinæ beneficio recta ad perfectionem & ad Deum tenditur; monachus procul abest à perfectione, qui in his assidue non versatur. Quod spectat ad paganorum libros, cum de his taceat S. P. B. signum est hanc lectionem ab eo minime probari. Eam monachis prohibet S. Isidorus cap. 8. suæ regulæ, & Episcopis Concilium Cartaginense 4. can. 10. *Vt Episcopus libros gentilium non legat.*

Qui corda falsis atque vanis imbuunt,
Tantúmque linguas instruunt
Nihil adferentes, vt salutem conferant,
Quod veritatem detegat.
Quid enim tenere vel bonum aut verum queant,
Qui non tenent summum caput,
Veri bonique fomitem & fontem ad Deum?
Quem nemo, nisi in Christo, videt.

Inquit S. Paulinus epist. ad Ausonium. Sed, quod peius est, hac lectione obductæ vitiorum cicatrices recrudescunt, & spiritus improbus vehementiori impetu reuertitur, & priore ignorantia cladem efficit deteriorem, vt rectè monet S. Isidorus Pelusiota libr. 1. epistol. 63. Mens enim his addicta quodam vanitatis & superbiæ tumore inflatur, & dæmonum

Imp. tit. 19. *Vt in quadrageſima libris de Bibliothecâ ſecundum Prioris diſpoſitionem acceptis, alios, niſi Prior decreuerit expedire, non accipiant.*

DEPVTENTVR VNVS AVT DVO SENIORES, &c.] Circuitor monaſterij, qui fratres deſidioſos obſeruat, appellatur: *Circa*, vt videre eſt in Concordia S. Dunſtani cap. 7. *Iam & ſecundum regulæ præceptum conſtitui debet aliquis frater, qui ab officio circuitus ſui. Circa vocatur: eſt enim eius officium circuire clauſtrum: ne forte inueniatur frater acediosus, aut alicui vanitati deditus.* Et apud Lantfrancum c. 4. decretorum, *circumitores monaſterij, quos alio nomine Circas vocant iuxta S. Benedicti præceptum certis horis circumire debent monaſterij officinas obſeruantes incurias & negligẽtias fratrum, & ſtatuti ordinis preuaricationes.* A verbo circare, id eſt, circumire. Gloſſæ veteres. *Circitat & circat*, κυκλοῖται. i. circumit. Hinc caſtigandæ Gloſſæ Iſidori: *Circat, circumuenit*, legendum enim, *circumit.* Vnde paulo poſt ſequitur in iiſdem Gloſſis: *Circitorum, circantium.* At Certiores in caſtris non erant circumuentores, ſed vigilias circumibant, vt renunciarent, ſi qua emerſiſſet culpa, vt ſcribit Vegetius libr. 3. cap. 8. Circitores etiam ſunt quidam inſtitores: *Quibus veſtiarij, vel lintearij dant veſtem circumferendam at diſtrahendam,* inquit Vlpianus ff. l. *Cuicumque igitur.* de inſtitoria actione.

QVI CIRCVMEANT MONASTERIVM.] Ex his liquidò conſtat fratres non ſimul in certo quodam loco legere ſolitos, ſed habuiſſe cellas per monaſterium ſparſas in quibus lectioni vacarent, operi, orationi peculiari. Quod ſatis liquet ex Beda libr. 4. hiſt. Angl. cap. 25. vbi agit de monaſterij Coludiani Incendio. *Nam & domunculæ quæ ad orandum, vel legendum factæ erant, nunc in comeſſationum, potationum, fabulationum & ceterarum illecebrarum cubicula conuerſæ.* Ex S. Iſidoro, qui quamuis cap. 13. regulæ ſtatuit, vt omnes fratres in vno conclaui dormiant, tamen cap. 1. cellulas fratribus aſſignat: *Cellulæ*, inquit, *fratribus iuxta Eccleſiam conſtituantur, vt poſſint properare quantocyùs ad officium.* & S. Fructuoſo Epiſcopo Bracarenſi, qui cap. 6. regulæ ſuæ ſtatuit vt perfectæ ætatis monachi habeant cellas iunioribus cum ſuis decanis lectioni & recitationi vacantibus, etſi velit omnes in vno loco pauſare: ipſe etiam S. Benedictus cellam habebat in qua orabat, vt videtur lib. 2. dial. S. Greg. cap. 11. *Præcepitque vir Dei ſtatim eum in cellâ ſuâ, in pſiatho, quo orare ſolebat proiici.* Tamen poſtea vſu receptum eſt, vt hęc lectio fieret in vno loco nempe in illo periſtylio, quod vulgò clauſtrum appellatur. Epitome Ludouici Imperatoris in Regulam S. Benedicti: *Certis iterum horis lectioni pleniter vacent; & ſi fieri poteſt, in vno clauſtro ſedeant.* Concordia S. Dunſtani cap. 5. *Tertia verò peracta, & miſſa ſubſequente celebrata, vti regula præcipit, ſedentes in clauſtro vacent lectioni.* Petrus Blæſenſis ſer. 25. *Inde eſt, quod in clauſtro conuentuum quatuor loca cum propriis deputantur officiis, in latere clauſtri occidentali eſt ſcholaris ſubiectio: in eo quod contingit Eccleſiam lectio moralis: ac oriẽ-*

Digitized by Google

talem in capitulo correctio materialis. Vbi nota hãc lectionem fieri in eo latere, quod Ecclesiã contingit. Cuius rei signum adhuc supersest in monasterio S. Dion. prope Lutetiam. Nam in vitreis claustri eiusdẽ partis visuntur depictę artes liberales. Per scholarẽ subiectionem intelligit nouitios, qui olim sedebant in parte occidentali, cuius obseruantię quondã vestigiũ vidi in eodẽ S. D. monasterio in diebus cœnæ Domini & parasceues. Clerici etiam regulares, quos Canonicos, vocant, in claustro legentes sedebant: vt videre est in actis S. Vvolphangi c. 7. *Effecit autem apud illos* (Clericos) *tum minis, tũ suasionibus, vt, quod prius non fecerant, communi mensa & dormitorio vterentur, in claustro sederent, & lectioni incumberent.* Sed in hieme propter nimios imbres & frigus non fiebat in claustro eiusmodi lectio, sed in alio conclaui, vt ex eadem S. Dunstani Concordia cap. 2. manifestum est. In eo certis horis dabatur copia fratribus confabulandi, aliàs silentium obseruabatur. Lantfrancus in constitutionibus §. 3. *Post sextam reuertantur in claustrum locuturi: cum tempus fuerit, pulsetur vnum de mediocribus signis, quo pulsato, statim silentium fiat in claustro.* Constitutiones comitiorum generalium prouinciæ Cantuariensis anni 1225. cap. 7. *Vt permissis colloquiis in claustro & alibi à turpiloquiis, & vaniloquiis & scurrilitatibus abstineatur. Nam tanta erat in seruandi ordinis cõtinua ingitate prolixitas, tanta præsertim in Ecclesiasticis officiis protelabatur instantia, vt in ipso cancri siue leonis æstu, cum longiores sunt dies, vix per totum diem vnius saltem vacaret horæ dimidium, quo fratribus in claustro licuisset miscere colloquium.* Petrus venerabilis statuto XX. *Statutum est, vt in quadragesimali tempore, additis ad silentium tribus diebus, hoc est tertiâ feriâ, & quintâ & sabbato, quibus in claustro iuxta morem pristinum locutio esse solebat, continuum per totam quadragesimam silentium teneatur.* Itaque in monasteriis creatus est prior claustri, qui fratres aut legentes aut colloquentes obseruaret, vt habetur 3. decretorũ Lantfranci: *Prior claustri quocumque maior Prior eat, si fieri potest, in claustro, vel circa claustrum debet semper esse, & ordinem claustri in omni sollicitudine seruare.* Et ne fratres interturbarentur, non dabatur copia extraneis seu Clericis seu laïcis ingrediendi claustrum, nisi certis de causis, vt videre est statuto 23. Petri Venerabilis: *Statutum est, vt in claustrum, vel in reliquas regulares domos nullus Clericorum aut laïcorum ingrediatur, nisi aut causa operis alicuius, aut videndi domos, vt honesti hospites facere solent,* &c. Claustri vsus antiquus est: nam illius mentio fit in vita S. Guil. Gellonensis, qui claruit tempore Caroli Magni: *Quamprimum condecens metitur oratorium, metitur etiam totius claustri spatium, domum etiam infirmorum, & domum refectionis atque dormitorium, cellam nouitiorum, aulam hospitum.*

ACCIDIOSVS.] Ita in cod. ma. S. Germ. pro: *Acediosus*, vt vulgò habetur. i. piger, atque etiam, qui acediæ morbo laborat. Is enim vix potest animum lectioni applicare.

ALIOS EXTOLLIT.] Id est, aufert, amouet, subducit ab opere. Extollere

Digitized by Google

tollere videlicet hoc loco est auferre, amouere. Id clarum est ex Plauto in Mercatore.

Hunc hodie postremum extollo meâ domo patriâ pedem.

VT CÆTERI TIMEANT.] Ita apud Smaragdum, & in cod. S. Ebrul. & S. Germ. ma. vulgò: *Vt cæteri metum habeant.*

NEQVE FRATER AD FRATREM IVNGATVR HORIS INCOMPETENTIBVS.] Iungitur frater alteri horis incompetentibus, qui tempori operis Dei, laboris manuum, lectionis, refectionis, aut alicuius exercitij regularis cum altero confabulatur iniussus. Quod satis patet ex textu regulæ. Nam cum S. B. iussit acrius animaduerti in eum qui dum fratres lectioni incumbunt, nugis & fabulis vacat, statim subiungit: *Ne frater ad fratrem iungatur horis incompetentibus.* Vbi recte Smaragdus ait: *Illæ enim sunt horæ incompetentes fabulis vanis, quæ sunt competentes lectionibus sacris.* Idem videre est apud Ruthardum. Sed cum S. B. ita distribuat quid singulis horis faciendum sit, vt vix extra regularia exercitia aliquid temporis restet, nullæ erunt horæ competentes; quibus aliquando fratres se possint inuicem de necessariis interrogare. Itaque non puto eam fuisse S. Benedicti mentem, vt monachi tot horas in opere manuum ad rigorem obseruent, sed instituisse tantùm horas in quibus laborandum sit, & posse monachos absoluto opere quod ipsis iniunctum fuit non expectato horæ præstitutæ termino, se ab opere disiungere, vt aut lectioni, aut orationi, aut aliis suis necessitatibus vacare possint.

INIVNGATVR EI OPVS.] Quod non sit seruile, nec sit eiusmodi diebus prohibitum: aut si seruile, quod sit licitum, vt ministerium aliquod in culinâ, vel in domo infirmorum.

AVT DELICATIS TALIS OPERA, &c.] Delicatus est in deliciis pastus, inquit Smaragdus. Vide superius annotata. Circa delicatos & debiles idem statuit S. Leander libr. de institutione Virginum cap. 13. *Et ista sint dicta de veste & cibo & potu vel opere pro invalidis: vt quæ durius ferre non potest, tractetur leuius.* Et hæc est discretionis regula. Hinc notandum nouitet venientes, qui non sunt assueti labori manuum, non statim onerandos, sed paulatim assuefaciendos. *Neque ex nimio otio subitus labor sine graui noxa est.* Inquit Celsus lib. 1. c. 3. De opere manuum plura, vide apud Rupertum lib. 3. in regulam sancti B. cap. 5. & sequ.

Ex Regula S. Macarij. Cap. X. §. 2.

DEBENT ergo fratres istum ordinem tenere. A Prima vsque ad horam Tertiam Deo vacent fratres. A Tertia verò vsque ad horam Nonam quicquid iniunctum fuerit à Patre, sine aliqua murmuratione faciant. Memi-

Digitized by Google

Phil. 2. nere debent in quibus iniungitur, dictum Apostoli: *Omnia quæ facitis, sine murmuratione facite.* Timere debent illud di-
2. Cor. 10 ctum terribile: *Nolite murmurare; sicut quidam eorum murmurauerunt, & ab exterminatore perierunt.* Debet etiam, qui præest, pater, opus, quod faciendum est, vni iniungere, vt cæteri eius præcepto, cui iiunctum fuerit, fratres obœdiant sine querela.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DEBENT ERGO, &c.] Extat in R. MS. Macarij, & aliorum Abbatum cod. Flor. & Corb. sed codex Corbeiensis multùm differt in verbis quidem ab hac Concordiâ, & à cod. Flor. sed non in sensu.

SINE ALIQVA MVRMVRATIONE FACIANT.] Monasteriorum est pernities murmuratio. Estque illorum præcipuè qui corpore, non animo in claustris habitant, quorum non est cor vnum, nec anima vna. Vt præclare docet S. Augustinus enarratione in psalmum 132. *Nam murmuratores omnes magnifice descripti sunt quodam loco scripturarum:*
Eccli. 33 *præcordia fatui sicut rota carri. Fœnum portat & murmurat. Non enim potest rota carri quiescere à murmure. Sic sunt multi fratres, non habitant in vnum, nisi corpore.* Similia sanè sunt præcordia murmuratorũ rotæ carri, qui semper cum murmuratione opus iiunctum faciunt, quemadmodum rota carri quæ fert cum murmuratione fœnum. Multùm laborant & nihil proficiunt. Vnde præclarè S. Ioan. Chrysostomus serm. 8. in cap. 2. ad Philippenses: βέλτιον μηδὲν ἐργάζεσθαι, ἢ μετὰ γογγυσμοῦ· ἀπόλλυται γὰρ ἡ αὐτὸ γινόμενον. i. melius est nihil facere, quàm cum murmuratione. Perit enim illud quod fit. Idque iuxta mentem S. P. Benedicti cap. 5. *Etsi impleat iussionem; tamen acceptum iam non erit Deo, qui cor respicit murmurantis.*

IN QVIBVS INIVNGITVR.] Ita in cod. Flo. Lege, *ij, quibus iniungitur.*

OMNIA QVOD FACITIS, SINE MVRMVRATIONE FACITE.] In cod. Corb. additur, *& hæsitatione.* In versione communi: *Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus.*

Item eiusdem. Cap. XI. §. 3.

SI quis ex fratribus pro ieiunio, vel operibus manuum
1. Thess. suarum, quæ Apostolus præcipit: *Operantes manibus nostris, ne quem vestrum grauaremus,* is qui talis est monachus, di-
2. & 2. Thess. 3.

Digitized by Google

gnus est in omnibus. In his si fuerit aliquis infirmitate obsessus, prouidendum est ab eo, qui præest, qualiter ipsa infirmitas sustentetur. Quod si infirmus est animo huiusmodi frater, oportet eum frequentius operari, considerans Apostolum, qualiter corpus suum seruituti redigit. Hoc autem obseruandum est, vt in nullo voluntatem suam faciat ille. 1. Cor. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS EX FRATRIBVS, &c.] Habetur capite sequenti sæpius citati codicis Floriacensis. Extat etiam in cod. Corb. profertur supra cap. 45. sub nomine regulæ Patrum. Hîc autem citatur ob illa verba S. P. B. *Fratribus infirmis aut delicatis.*

MANIBVS NOSTRIS.] Ita in cod. Flor. & Corb. Hæc tamen verba non habentur in locis citatis Apostoli. In ver[illegible]en Syrâ 1. ad Thess. 2. habetur: *In opere manuum nostrarum.*

OBSESSVS.] In cod. Corb. *oppressus.*

Ex Regula Patrum. Cap. V. §. 4.

CVRSVS verò orationum vel psalmorum, sicut dudum statutum est, vel tempus istud meditandi, operandique seruabitur. Ita meditem habeant fratres, vt vsque ad horam secundam legant: si tamen nulla causa extiterit, qua necesse [illegible] etiam prætermisso meditem, aliquid fieri in commune. Post horam verò secundam vnusquisque ad opus suum paratus sit, & vsque ad horam nonam quicquid iniunctum fuerit, sine murmuratione & hæsitatione perficiant, sicut docet sanctus Apostolus. Phil. 2.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVRSVS VERO, &c.] Hoc capitulum reperitur in secunda R. MS. cod. Flor. cuius initium est; *Cum resideremus in vnum:* Habetur etiam in cod. MS. Corb.

MEDITANDI.] Id est, legendi. Meditari enim aliquando legere est. Vnde postea subiungitur: *Vt vsque ad horam secundam legant.*

Digitized by Google

MEDITEM.] Ita in regula MS. cod. Flor. & Corb. & alibi in eadem regula cod. Flor *Sed vnuſquiſque opus ſuum & meditem cuſtodiat* In Cod. Vind. legitur *ſed tamen meditationis cauſam.* Quid ſibi velit τὸν, *meditem*, non ſatis video. Itaque legendum puto, *meditationem*, id eſt, lectionem.

VT VSQVE AD HORAM SECVNDAM LEGANT.] Idem ſtatuit S. Cæſarius cap. 17. regulæ ſuæ: *Omni tempore duabus horis, hoc eſt à mane vſque ad horam ſecundam lectioni vacent.*

PRÆTERMISSO MEDITEM.] Ita in R. MS. cod. Flor. In cod. Corb. *Pratermiſſo medite.* In Vind. *Pratermiſſo meditentur.* Legendum puto, *pratermiſſa meditatione.* i. lectione.

Item ex Regula Patrum. Cap. V. §. 5.

MATVTINO dicto fratres lectioni vacent vſque ad horam ſecundam: ſi tamen nulla cauſa extiterit, qua neceſſ[illegible]iam prætermiſſa lectione, aliquid fieri in cõmune. Poſt horam ſecundam vnuſquiſque ad opus ſuum paratus ſit. Vſque ad horam nonam quod iniunctum fuerit, ſine murmuratione perficiat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MATVTINO DICTO, &c.] Hoc capitulum habetur in tertia regula toties citati cod. Flor. cuius initium eſt, *Cum in nomine Domini.* Nihilque aliud complectitur, quàm præcedens capitulum.

PRÆTERMISSA LECTIONE.] In ſuperiori capitulo iuxta noſtram emendationem: *Pratermiſſa meditatione*, ex qu[illegible]nfirmatur meditationem eſſe lectionem.

Item ex Regula Patrum, de Cap. IX. §. 6.

DIE autem Dominico nihil aliud agant, niſi Deo vacent: nec pro aliqua occaſione ſe velint, aut alios excuſare. Tamen conteſtor, fratres, nulla operatio in die illâ ſancta comperiatur, niſi tantùm hymnis & canticis ſpiritualibus dies illa tranſeatur.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DIE AVTEM DOMINICA.] Hoc capitulum habetur in regula Serapionis, Macarij, & aliorum cod. Corb. & Flor.

NVLLA OPERATIO.] Ita in cod. Flor. Smaragdus legit, *quod nulla operatio.*

DIES ILLA TRANSEATVR.] In cod. Corb. & apud Smaragdum, *dies memorata tranſigatur.*

Ex Regula Pachomij. Cap. LVIII. §. 7.

SI ſignum datum fuerit, vt egrediantur ad opus, Præpoſitus domus antecedet eos: & nullus in monaſterio remanebit; niſi is, cui Pater præceperit: & hi, qui pergunt non interrogabunt, quo vadant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI SIGNVM DATVM FVERIT, &c.] Extat in regulâ excusâ S. Pachomij art. 55.

PRÆPOSITVS DOMVS.] In regula excuſa deeſt, vocabulum, *domus.* Sed rectè poſitum, & legendum *Prioris domus.* Vt ex ſequenti articulo patet.

PATER.] Id eſt, Abbas.

NON INTERROGABVNT, QVO VADANT.] Recta inſtitutio, vt diſcipuli ſuis præpoſitis dempta omni curioſitate obtemperent.

Item capitulo. LIX. §. 8.

CVMQVE vniuerſæ domus in vnum fuerint congregatæ, prioris domus Præpoſitus antecedet; & pergent iuxta ordinem domorum & hominum ſingulorum, nec loquentur mutuò: ſed vnuſquiſquis de ſcripturis meditabitur. Si forte eis aliquis occurrerit, & voluerit cum aliquo eorum loqui, ianitor monaſterij, qui huic operi fuerit delegatus, occurret, & reſpondebit ei, eoque vtentur nuncio. Si ianitor coram non fuerit, præpoſitus domus

Digitized by Google

vel alius, cui hoc fuerit iniunctum, occurrentibus respondebit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVMQVE VNIVERSÆ DOMVS.] Hæc verba & sequentia vsque ad illa, *non loquentur*, non extant in regulâ excusâ S. Pachomij art. 35. licet quædam sint immutata.

IANITOR.] In regulâ S. Pachomij excusa legitur, *præpositus*. Malè.

SI IANITOR CORAM NON FVERIT.] Hæc vsque ad finem articuli non extant in regulâ excusâ.

PRÆPOSITVS DOMVS.] De quâ est ille quem extraneus alloqui cupit.

Item. Cap. LX. §. 9.

OPERANTES nihil loquantur seculare: sed aut meditabuntur ea quæ sancta sunt, aut certe silebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OPERANTES NIHIL LOQVANTVR, &c.] Hæc videre est in regula S. Pachomij excusa eodem cap. 35.

MEDITABVNTVR.] Id est, loquentur. Ita sensus postulat: quia sequitur; *Aut certè silebunt.*

Item. Cap. LXII. §. 10.

Eod. art. OPERANS non sedebit sine maioris imperio.

Item. Cap. LXII. §. 11.

NEC plus operis fratres compellantur facere, sed moderatus labor omnes ad opus provocet. Sitque inter eos pax & concordia, & libenter maioribus subiiciantur sedentes, & ambulantes, ac stantes in ordine suo, &

Digitized by Google

inuicem de humilitate certantes. Si quid peccatum fuerit, Patres monaſterij emendare poterunt, & conſtituere quid ſequi debeant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEC PLVS OPERIS FRATRES COMPELLANTVR FACERE.] Supp. quàm vires eorum ferre poſſint. Hoc capitulum extat in regula excuſa partim art. 100. partim 101.

SI QVID PECCATVM FVERIT.] Hîc incipit art. 101. in regula S. Pachomii excuſa: vbi legitur, *ſi quis peccatum fecerit.*

DEBEANT.] In eadem regula excuſa legitur, *debeat*, iuxta ſuperiorem lectionem.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. XXXIV. §. 12.

VNDE ergo vagatur mens noſtra, & cogitationes diuerſæ aſcendunt in corda noſtra, & quomodo hoc poſſumus emendare, &c. *INT. Videſupra cap. 15. §. 4.*

Ex Regula Stephani. Cap. XI. §. 13.

ÆSTATIS tempore nulli liceat meridie, præter in ſuo lecto dormire: niſi forte iubente Priore ad nubila pro cuſtodia areæ extra lectum ſuum dormiat. In cãpo vero quando, meſſis colligitur, ſi meridie dormire licuerit, non diuiſi, ſed in vno loco, aut duobus locis dormient: quia non eſt incognitum, quantũ mali ex occaſione diabolus fecerit. Tempora vero, in quibus, ſi vacauerit, meridie dormiendum nobis eſt, à die Iduum Maiarum vſque in diem Iduum Septembrium obſeruemus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ÆSTATIS TEMPORE, &c.] Hæc habentur in regulâ MS. Pauli & Stephani, cap. 20.

AD NVBILA.] Id eſt, ſub dio, ſub axe.

AREÆ.] Area eſt locus agricolæ arte factus ad proterendum triti-

Digitized by Google

com. Vide Virgilium lib. primo Georg. Columellam lib. 2. cap. 20. & S. Iſidorum lib. 15. cap. 13. Orig.

Item. Cap. XXXII. §. 14.

Cap. 53. eiuſd R. cod. Flor.

MAGNOPERE autem ab omnibus cauendum eſt, ne aut in piſtrino, aut in quacumque manuum operatione aliquis fratrum pigrè, & non inter primos occurrat.

Item capitulo. XXXIII. §. 15.

NAM adhortatio laborandi, quæ hactenus cum tanto temperamento à nobis caritati veſtræ inſinuata eſt, ab illâ Apoſtolica beati Pauli inſtantia tantùm tepida eſt & remiſſa, quantum eſt differentia perſonarum; cum ille nos iubeat hactenus manibus laborare, vt habeamus, vnde tribuere poſſimus neceſſitatem patientibus: nos diximus, vt, vel quod nobis ſufficiat, laboremus. Ille dicit ſeipſum in fame & ſiti; in frigore, & nuditate nocte & die ſuis manibus laboraſſe: vt ſibi, & qui cum eo erant neceſſaria non deeſſent. Nos è contra duplicia habentes in noſtris vſibus veſtimenta, & calciamenta, & cotidiani victus de donis Dei ad ſaturitatem pleniſſimum apparatum hortamur, vt otium non ametis, ſed per ſincerum vnanimitatis conſenſum vnuſquiſque, vt præualet, ſic laboret. Ille præcepit: *Qui non laborat, non manducet.* Et nos fragilitatem noſtram in vobis penſantes nulli veſtrum, qui hactenus ſubdola, & lubrica voluntate laborare feliciter diſtuliſtis, de neceſſariis rebus à fidelium fratrum ordine quicquam ſubtraximus, patienter hactenus toleranres, vt non vinceremur à malo, ſed vt vinceremus malum in bono.

Eph. 4.

2. Cor. 11 Act. 20.

2. Theſſ. 3.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NAM ADHORTATIO LABORANDI, &c.] Extat in R. MS. Pauli & Stephani cod. Flor. cap. 54.

A 2

AB ILLA APOSTOLICA BEATI PAVLI INSTANTIA.] Id est, præ illa Pauli instantia, seu vehementi adhortatione qua nos hortatur & vrget ad laborem manuum.

AB ORDINE.] Ordo hoc loco est quod ordinariè datur seu ad victum, seu ad vestitum.

Item eiusdem. Cap. XXXVIII. §. 16.

HOC scientes fratres, quia otiosus corpore monachus mẽte à sordidis cogitationibus numquam poterit esse otiosus, dicente Salomone: *In desideriis est omnis otiosus.* Eriterum: *Multa mala excogitat otiositas.* Abiecto ergo à se, qui hucusque talis fuit hoc vitio, promptus ad omne opus occurrat, quia scriptum est: *Non oderis opera laboriosa & rusticationem ab Altissimo creatam.* Vt donante Domino de propriis laboribus & rebus cotidianis & necessariis abundemus: & his, quos amor spiritalis ad visitandos nos inuitat, possimus conuenienti mediocritate occurrere: aut quos grauis vrget necessitas debito ministerio valeamus de proprio labore seruire: quia Dominum redemptorem nostrum *beatius esse dare, quàm accipere* certum est præcepisse. Eccl. 7. Act. 20.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HOC SCIENTES FRATRES, &c.] Hæc habentur in eadem R. MS. cod. Flor. cap. 35.

QVIA OTIOSVS CORPORE MONACHVS, &c.] D. Hieronymus in epist. ad Rusticum de viuendi formâ: *Texantur & lina capiendis piscibus, scribantur libri, vt & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur. In desideriis est omnis otiosus. Ægyptiorum monasteria hunc morem tenent, vt nullum absque operis labore suscipiant, non tam propter victus necessitatem, quàm propter animæ salutem: ne vagetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem omni transeunti diuaricet pedes suos.*

DICENTE SALOMONE, IN DESIDERIIS EST OMNIS OTIOSVS.] Loco citato hanc sententiam profert S. Hieronymus auctoris nomine suppresso, quam neque in Salomone, neque in tota scriptura repereris: est tamen Prou. 21. 4. quid simile: *Desideria occidunt pigrum*, &c.

Digitized by Google

MVLTA MALA EXCOGITAT OTIOSITAS.] Eccleſiaſtic 33. vbi in communi verſione ſic habetur: *multam enim malitiam docuit otioſitas.* Cui reſpondet textus Græcus.

PRÆCEPISSE.] Id eſt, præmonuiſſe.

Ex Regula S. Iſidori. Cap. VII. §. 17.

MONACHVS ſemper operetur manibus ſuis: ita vt quibuſlibet variis opificum artibus laboribuſq; ſtudium ſuum impendat ſequens loquentem Apoſtolum, qui dicit: *Neque panem gratis manducauimus: ſed in labore, & fatigatione nocte & die laborantes.* Et iterum: *qui non vult operari, non manducet* Per otium enim, libidinis, & noxiarum cogitationum nutrimnta concreſcunt: per laboris verò exercitium, vitia nihilominus elabuntur. Nequaquam debet dedignari monachus verſari in opere aliquo monaſterij vſibus neceſſario. Nam & Patriarchæ greges pauerunt, Philoſophi gentiles ſutores, & ſartores fuerunt, Ioſeph iuſtus, cui Virgo Maria deſponſata extitit, faber ferrarius fuit. Siquidem & Petrus princeps Apoſtolorum piſcatoris geſſit officium, & omnes Apoſtoli corporale opus faciebant, vnde vitam corporis ſuſtentabant. Si igitur tantæ auctoritatis homines laboribus, & operibus, etiam ruſticanis inſeruierunt, quantò magis monachi, quibus oportet non ſolùm vitæ ſuæ neceſſaria propriis manibus exhibere, ſed etiam indigentiam aliorum laboribus ſuis reficere. Qui viribus corporis, & integritate ſalutis conſiſtunt, ſi in opere otioſi ſunt, dupliciter peccare noſcuntur: quia non ſolùm non laborant, ſed etiam alios vitiãt, & ad imitationem ſuam inuitant. Propterea enim quiſque ad Deum conuertitur, vt ei deſeruiens laboris habeat curam, non vt otio deditus inertia pigritiaque paſcatur. Qui ſic volunt vacare lectioni, vt non operentur, ipſi lectioni contumaces exiſtunt: quia non faciunt quod ibi legunt. Ibi enim ſcriptum eſt: *Operantes ſuum panem manducent.* Et iterum: *Ipſi enim ſcitis, quomodo oporteat imitari nos: quia non inquieti fuimus apud vos neque panem gratis ab aliquo manducauimus, ſed in labore & fatigatione die & nocte operantes, ne quem veſtrum*

2. Theſſ. 3. Ibid.

Digitized by Google

granaremur. Qui per infirmitatem corporis operari non poſſunt, humanius, clementiuſque tractandi ſunt: nec contra eos murmurandum eſt ab eis qui vires laborandi habent; ſed magis conſulendum eſt eis, quos ſciunt corpore infirmos. Ipſi autem, qui non poſſunt, eos qui laborant & poſſunt, meliores ſibi felicioreſque fateantur. Qui verò languidus eſt, & laborem operum corporalium ſuſtinere non poteſt, conſulendum eſt illi, & eius infirmitas temperanda eſt. Qui verò ſani ſunt, & fallunt, procul dubio dolendi atque lugendi ſunt: quia non corpore, ſed (quod peius eſt) mente ægroti ſunt: quique etſi humanis oculis conuinci non poſſunt, Deum tamen non fallunt. Tales igitur ferendi ſunt, ſi ægritudo latet; aut diſtringendi, ſi ſanitas patet. Monachi operantes meditari aut pſallere debent: vt carminis verbique Dei delectatione conſolentur ipſum laborem. Si enim ſeculares opifices inter ipſos labores ſuorum operum amatoria turpiáque cantare non deſinunt, atque ita horam ſuam in cantibus & fabulis implicant, vt ab opere manus non ſubſtrahant quantò magis ſeruus Chriſti ſic manibus operari debet, vt ſemper laudem Dei in ore habeat, & lingua eius pſalmis atq; hymnis inſeruiat. Laborandum eſt ergo corpore, animi fixa in Deum intentione: ſicque manus in opere implicãda eſt, vt mens non auertatur à Deo. Propriis autem temporibus oportet operari monachum, & propriis, orationi, lectionique incumbere. Horas enim debet habere monachus congruas, & ad ſingula officia deputatas. Partes autem tẽporum ſuis quibuſque operibus taliter deputantur. Æſtate enim à mane vſque ad horam tertiam laborare oportet: à tertia verò vſque ad ſextam lectioni vacare: dehinc vſque ad nonam requieſcere: poſt nonam autem vſque ad tempus veſpertinum iterum operari. Alio autem tempore, id eſt, hieme, autumno, ſiue verno à mane vſque ad tertiam legendum: poſt celebrationem Tertiæ vſque ad nonam laborandum eſt: poſt refectionem nonæ aut operari oportet aut legere aut ſono vocis aliquid meditari. Quæcumque autem operãtur monachi manibus ſuis Præpoſito deferant: Præpoſitus autem principi monachorum,

Digitized by Google

nihilque operis apud fratres remaneat; ne ſollicitudinis cura mentem ab intentione contemplationis auertat. Hortos olerum, vel apparatus ciborum propriis ſibi manibus fratres exerceant. Ædificiorum autem conſtructio, & cultus agrorum ad opus ſeruorum pertinebunt. Nullus monachus amore priuati operis inligetur; ſed omnes in commune laborantes Patri ſine murmuratione obtemperabunt. Monachi Præpoſitis ſuis ſine vlla murmuratione obtemperare debent: neforte ea ſententia pereant, qua perierunt hi, qui in deſerto murmurauerunt. Si enim illis paruulis adhuc in lege, & rudibus nequaquam indultum eſt, quantò magis his, qui perfectionis legem perceperunt, non parcet, ſi talia geſſerint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHVS SEMPER OPERETVR, &c.] Extat in regula excuſa S. Iſidori cap. 5.

NAM ET PATRIARCHÆ, &c.] Hanc totam periodum vſque ad illa verba, *qui viribus corporis*, &c. Profert Haymo Halberſtatenſis lib. 2. de varietate cap. 2.

ET GENTILES PHILOSOPHI.] Qualis fuit Hippias Sophiſta, qui Piſam veniens certamen Olympicum ſpectaturus, omnia ſua veſtimenta, quibus, tum indutus erat, ſibi conſuerat, vt ſcribit Apuleius lib. 2. Floridorum. Simon Athenienſis Philoſophus coriarius fuit, Menedemus Eretrienſis tarbernacula faciebat, vt docet Diogenes Laërtius lib. 2. & Heſychius Illuſtris in Menedemo.

EXTITIT FABER FERRARIVS.] Controuertitur inter doctores de arte S. Ioſephi B. Virginis ſponſi, aliis eum fuiſſe fabrum ferrarium, aliis fabrum lignarium aſſerentibus. Haymo Halberſtatenſis cap. citato S. Iſidori ſententiam ſequitur eiuſdem verba, vt ſupra notauimus, proferens. In Euangelio communi & generali vocabulo dicitur τέκτων, id eſt, faber. Heſychius: τέκτων πᾶς τεχνίτης. i. omnis artifex: ſiue, vt loquitur Suidas, τέκτων κοινὸς τεχνίτης. i. communis artifex. Tamen propriè tribuitur hoc nomen fabro lignario, vt docet Moſchopulus cap. 1. de Schedis: τέκτων πᾶς τεχνίτης. ἰδίως δὲ τέκτονες λέγονται οἱ ξυλουργοί. Id eſt, τέκτων. omnis artifex. Propriè verò τέκτονες dicuntur fabri lignarij. Idem docent Gloſſæ veteres: τέκτων, *faber tignarius*, *faber lignarius*. Ex quo non immeritò communi ſententia fertur S. Ioſephum fuiſſe fabrum lignarium, cui aſtipulatur S. Leander cap. 14. de inſtitutione virginum hac in re fratri Iſidoro aduerſatus: *Sed & Ioſeph, cui fuerat deſponſata, cum*

Digitized by Google

esset iustus, erat tamen & pauper, ita vt vitam & vestitum artificio quæreret, certe faber lignarius fuisse legitur.

AD DEVM CONVERTITVR.] Hæc verba: *Ad Deum*, redundant, nec sunt in regula excusa. Nam qui veniebant ad monachatum, dicebãtur simpliciter conuerti.

NEC CONTRA MVRMVRANDVM EST.] Vide S. Basilium cap. 32. monasticarum institutionum. Sed in regula excusa hæc verba vsque ad ista: *Qui verò sani sunt & fallunt*, non extant, sed ex hoc codice supplenda sunt.

MEDITARI ET PSALLERE DEBENT.] vt labor sit rerum diuinarum meditatione leuior, nec mens, dum corpus operatur, maneat otiosa. Quod sane contingit, cum tota operi immergitur, aut aliud agens, vanisque cogitationibus indulgens à Deo distracta longius anolat. Idem de antiquis monachis refert ipse Isidorus libr. 2. de off. Eccl. cap. 15. *Canunt autem psalmos manibus operantes, & ipsum laborem diuino celeumate consolantur*, Locus sumptus est ex D. Augustini libro de opere monachorum cap. 17. *Cantica verò diuina cantare etiam manibus operantes facile possunt, & ipsum laborem diuino celeumate consolari.* Celeuma est vox nautarum se ipsos ad opus nauticum adhortantium. Idem locus profertur ab Haymone Halberstatensi libr. 2. de varietate cap. 50.

SI ENIM SECVLARES OPIFICES, &c.] Locus sumptus ex D. Augustino libr. de opere monachorum cap. 17. *Anignoramus opifices quibus cantibus & plerumque etiam turpitudinibus theatricarum fabularum donent corda & linguas suas, cum manus ab opere non recedant.* refertur etiam ab Haymone loco citato.

QVÆCVMQVE AVTEM OPERANTVR, &c.] Idem Isidorus libr. 2. de offic. Eccl. cap. 15. Quid simile habet S. Augustinus lib. 2. de moribus Ecclesiæ.

Ex Regula S. Fructuosi Episc. Cap. VI. §. 18.

IN operando hæc ratio conseruetur. Verno vel æstate, dicta Prima commoneantur Decani à Præposito suo quale opus debeant exercere: atque illi reliquos fratres. Tum demum dato signo, sumptis ferramentis congregẽtur in vnum, factaque oratione pergent recitantes ad opus vsque ad horam diei tertiam: reuertentesque ad Ecclesiam, Tertiaque celebrata residentes suis locis studeãt lectioni vel orationi. Verùm si opus tale est, quod non intermittatur, in opere ipso Tertia dicatur, & sic recitando reuertantur ad cellam, & consummata oratione, ablutisque manibus confestim ad Ecclesiam conueniant. Et si re-

Digitized by Google

ficiendum ad Sextam est, peracto officio Sextæ, ab oratione pergant ad mensas: refectique congrue, iterum facta oratione, quiescant. Deinde celebrata Nona, si necesse est, reuertantur ad opus, quousque ad Duodecimæ officium conueniant. Sin autem, residentes taciti per cellulas suas, hi quorum iam ætas perfecta est, & conscientia pura, meditentur eloquia Domini, vel opus quodlibet intra cellulam iniunctum exercentes nusquam prorsus, exceptâ causa necessitatis, audeant progredi; nisi fuerint à seniore præcepti. Iuniores verò coram suis residen-

Decadis tes Decanis, lectioni, vel recitationi vacent; nec se incon-

à decanis separata cõsistat. sulto seniore iunior à sua auferat sessione, aut ad alterius Decani locum audeat pergere: sed tam in sessione, quam etiam in operatione semper Decani à decania segregata consistant, Iuniores quippe suos iugiter Decanus ille cõmoneat: ne in aliquam negligentiam decidant: sed viros spirituales & sanctos illis semper in exemplo proferat: vt illorum contemplatione assidua ad meliora proficiant. Autumni, vel hiemis tempore vsque ad Tertiam legant, vsque ad nonam operentur, si tamen est quodlibet opus, quod fiat. Post Nonam iterum vsque ad Duodecimam legant: à Duodecima meditentur vsque ad Vesperam: Ad opera cum egressuri sunt orationem facturi inuicem conueniant: qua completa, incipiat Præpositus psalmum, & sic recitantes pergant ad operationem. Cum operantur, non inter se fabulas vel cachinnos conserant, siue luxurietur; sed operantes intra se recitent taciti; aut psallant aliquid, aut recitent pariter, aut certe sileant.

NOTÆ ET OBSESVATIONES.

IN OPERANDO, &c.] Hæc reperire est in R. MS. S. Fructuosi Episcopi cod. Crass.

VERNO VEL ÆSTATE.] Particula: *Vel*, hic sumitur copulatiue, sicut infra hoc capitulo.

RECITANTES.] Psalmos videlicet in ipso itinere, vt ex infra dictis clarum est: *Ad opera cum egressuri sunt, orationem facturi inuicem conueniant, quâ completa incipiat Præpositus psalmum, & sic recitantes pergant ad operationem.*

RECITANDO.] Psalmos.

AD CELLAM.] Id est, ad monasterium : quia egrediebantur foras ad opus. Vide superius annotata.

CONSVMMATA ORATIONE.] Id est, absoluto psalmo & collecta ad finem operis.

ABLVTISQVE MANIBVS.] Quæ sordidatæ erant propter opus.

CONFESTIM AD ECCLESIAM CONVENIANT.] Sextam celebraturi: quia cum non intermittebatur opus dicebant Tertiam in ipso operis loco : & consummato opere redibant Sextæ cursum acturi.

AD DVODECIMÆ OFFICIVM.] Id est, ad synaxim vespertinam, quæ hora duodecima, cadente sole agebatur antiquitus, vt supra notatum est.

SIN AVTEM.] Nempe nihil supereſt, quod necesse sit agere.

VSQVE AD VESPERAM.] Hoc loco sumitur latius vespera pro ipso noctis initio : cum alias idem sit vespera ac Duodecima.

Ex Regula S. Ferrioli. Cap. XXVI. §. 19.

VT vsque ad horam diei tertiam omni tempore lectioni monachus tam senior, quàm extremus vacare procuret. Et sic demum in reliqua parte diei deputati operis cura succedat præter ægrotos tantum, quibus imponi hoc supra propriam voluntatem vel potius virtutem communis infirmitas non permittit. Nam & hi, quibus fructuum colligendorum tempore fuerit ab Abbate imperatum, vt matutinis horis aliquid vel laboris exerceant, hac lege non tenebuntur: neque huic definitioni putabuntur extitisse contrarij, cum imperata sibi vtilitatis causa compleuerint. Etenim moris est agricolis, vt vix reddito adhuc mane arida frumenta non nisi deciduo madida facta rore succidant, vt lætam minus segetem facilius feruoribus insecutoribus eripiant, dum in exordio diei blandi aëris temperamenta custodiunt. Sæpe enim ex industria factum scio, vt dubia adhuc luce priusquam, vt dicere possumus, orbe solis ardorem biberit redactam in manipulos segetem igne iubaris flammas cum fructibus messuram eius euaserit. Hoc ergo si etiam à monachis, qui operibus insistunt, vt superius diximus, obseruatum, non erunt pronuntiandi pro compendio operis transgressores.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT VSQVE AD HORAM DIEI TERTIAM, &c.] Regula Tetradij seu Teridij cap. 4. *Omni tempore vsque ad tertiam legant: post tertiam vnusquisque sibi iniuncta opera faciat.*

SÆPE ETENIM EX INDVSTRIA, &c.] Locus corruptus & ita emendandus: *Sæpe etenim ex industriâ factum scio, vt dubiâ adhuc luce, priusquam, vt dicere possumus, orbis solis ardorem biberit redacta in manipulos segete igneas iubaris flammas cum fructibus eius messura euaserit.* vbi τὸ *orbis*, est terra, & τὸ *iubaris*, solis, non enim iubar hoc loco sumitur pro aurora, sed pro sole.

DVBIA ADHVC LVCE.] Dubia lux est diluculum, ita apud Tragicum in Hippolyto act. 1.

Dum dubia lux est -------

Sic dubius dies in Oedipo:

Dum nocte pulsâ dubius effulsit dies.

Græce, λυκόφως. Homero Iliade. 7. ἀμφιλύκη νὺξ. τὸ μετέχον σκότους καὶ φωτὸς ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς τριχῶν τῆς λύκων. Id est, particeps tenebrarum & lucis, translatione sumpta à pilis luporum, inquit auctor veteris etymologici: quia, vt scribit Demetrius Triclinius in Electram Sophoclis, lux circà initium habet lupi colorem: vel quia intempesta nocte numquam lupus oculorum vsura caret. Idem scribit Ælianus lib. 10. de animalibus cap. 20. dicitur & λύκη. Macrobius libr. 1. Saturnal. cap. 17. *Prisci Græcorum primam lucem, quæ præcedit primos exortus* λύκην *appellauerunt* ἀπὸ τῦ λύκου: *Id est tempore, hodieque Lycophos nominant*: sed locus corruptus, & pro, *id est tempore*, lege, *id temporis hodieque*, &c.

COMPENDIO] i. vtilitate. S. Cyprianus libr. de zelo & liuore: *Vt animam pecuniâ capiat, ingeris perniciosa compendia.* contrarium est dispendium.

Item. Cap. XXVIII. §. 20.

MONACHVM absque certis solemnitatibus, vel manifesta ægritudine diem sine operatione transigentem à conuiuio decernimus excludendum iubente beato Apostolo: *Qui non laborat, non manducet*: Secuturas tamen excusationes inutilium præuidemus: & propterea modum ponimus otiosis. Dicturus est enim vnus ex talibus, ego non possum operari, quia amisso robore iuuentutis sum ad omnia senex inualidus. Alius, neque ego possum,

2. Thess cap. 3.

ſum, quia ſum infirmitate iam fractus: dicturus etiam tertius, (ſi potuerit inueniri) non poſſum etiam ego, quia laborum me aſſiduitas contriuit, itinerum longitudo quaſſauit, fortitudinem mihi abſtulit ſollicitudo commiſſa, virtutem meam actio expoliauit impoſita: Sed his quaſi contrarius fermo rationis occurrat reuincens eos & dicat: vt quis non valet inſiſtere operi, det, promptius operam lectioni: quicumque agrum non excolit, Deum duplicitèr colat; & inter reliquas etiam hanc quærat artem, vt paginam pingat digito, qui terram non præſcribit aratro: quia qui, vt ſupra diximus, agriculturam exercere non valet, legere, ſcribere, quod eſt præcipuum opus, piſcium etiam prouidere capturam, retexere, calciamenta fratribus præparare, vel reliqua, quæ ſimilia ſunt, facere atque implere poteſt. Quiſquis ergo ex his omnibus non elegerit, quo occupetur opere, fámem cum improperio ſuſtinere contentus ſit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI NON LABORAT, NON MANDVCET.] 2. ad Theſſ. 3. ita etiam citatur locus in Regula Pauli & Stephani cap. 34. ſed potius ex memoria, quam ex codice: nam in verſione communi, quæ textui Græco omnino reſpondet, ita habetur, *Si quis non vult operari, non manducet.*

SCRIBERE QVOD EST PRÆCIPVVM OPVS.] Antiquum & vſitatiſſimum monachorum opus fuit libros ſcribere. Monachi San. Martini Iuniores librorum ſcriptioni operam dabant, grandioribus contemplationi rerum diuinarum incumbentibus, vt refert Seuerus Sulpitius in eius vita. S. Ephræm Paræneſi 47. recenſens opera monachorum hæc ait: *Pulchre & eleganter ſcribis.* S. Hieronymus in epiſt. ad Ruſticum monachum de viuendi forma ei ſuadet, vt libros ſcribat: *Scribantur libri, vt & manus operentur cibum, & animus lectione ſaturetur.* Euagrius libros ſcribebat, vt refert Palladius in Lauſiacâ cap. 36. S. Theodoricus Abbas S. Martini Sagienſis eamdem operam nauabat, vt à nobis notatum fuit in obſeruationibus ad noſtrum Martyrologium. Sed id teſtantur veteres bibliothecæ monaſteriorum multis codicibus MSS. adhuc refertæ in quibus ſcribendis monachi deſudantes doctrinam poſteritati conſeruauerunt. Sed de his vide Trittemium libr. de laude ſcriptorum manuallium cap. 5.

Digitized by Google

RETEXERE.] Lege: *Reterexere*, vt in cod Vind. quod opus etiam iniungit monacho Rustico S. Hieronymus epistola citata: *Texantur & lina capiendis piscibus.*

Ex Regula Cassiani. Cap. VIII. §. 21.

ILLVD quoque apud Patres omni obseruantia custoditum est, vt in responsione Alleluiæ nullus dicatur psalmus, nisi ille, qui in titulo sub alleluiæ inscriptione prænotetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLVD QVOQVE APVD PATRES, &c.] Hic textus sumptus est ex libr. 2. Cassiani de nocturn. orat. cap. 11. Sed quorsum huc referatur, non video.

IN RESPONSIONE.] Responsio hoc loco cantus est, & respondere est cantare. Gregorius Turon. libr. 6. hist. cap. 4. *Quia, inquit, gloriam non recte respondetis: nos dicimus, gloria Patri per filium.*

SVB ALLELVIÆ INSCRIPTIONE.] Psalmi quibus inscriptio est Alleluia, sunt viginti quos solos cum Alleluia monachi Ægiptij canere solebant.

Item ex eadem Regula. Cap. IX. §. 22.

CVM autem fuerint orationes canonicæ ex more finitæ, vnusquisque ad suum recurrens locum, aut solus aut cum alio pro societate operis, vel disciplinatus sedere permittitur, idem iterum orationum officium velut peculiare sacrificium studiosius celebrare non cesset.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM AVTEM, &c.] Hic textus habetur cap. sequenti eiusdem libri.

AVT CVM ALIO PRO SOCIETATE OPERIS.] L. *Aut cum alio cum quo pro societate operis*: nam duo in cella habitabant, vt supra notatum est.

Digitized by Google

IDEM ITERVM OFFICIVM.] Id est, duodenarium psalmorum numerum, iam antea in vigiliis nocturnis persolutum, vt ex capite Cassiani citato manifestum est.

Item ex eadem Regula. Cap. X. §. 23.

NEC vlterius quisquam post purificationem nocturnarum vigiliarum in requiem somni iterum resoluatur: donec superueniente die nocturnæ meditationi operatio diurna succedat: ne forte puritatem nostram psalmis, orationibus adquisitam inuidus diabolus quadam somni inlusione contaminet. Quia post illam satisfactionem confessionis, quam Deo pro negligentiis, siue ignorationibus nostris obtulimus, inuidus inimicus, si tempus quietis inuenerit, maculare festinat, & tunc fiduciam nostram præcipue deiicere: atque eneruare contendit; cum frequentius & purius nos orare præuiderit. Nam multoties quos per totum noctis spatium sauciare non potuit, post completas vigilias sub vnius horæ breuissimo tempore quiescentes dehonestare conatur. *Exeodem l. & c. 1.*

Item ex eadem Regula. Cap. XII. §. 24.

COMPLETIS autem vigiliis, & absoluta congregatione, nullus, vel ad modicum, stare cum altero, aut sermocinari præsumat, nisi forte necessitas alicuius operis opportuni aliquid ante deliberare compellit. Cum verò in opere fuerint fratres, nulla inter eos sermocinatio penitus conferatur: sed sic vnusquisque opus exequatur iniunctum, vt psalmum aut scripturam quamlibet memoriter recenseat: & non solùm conspirationi noxiæ, vel consiliis prauis, sed nec otiosis quidem fabulis aliquam vnius horæ partem impertiat; sed in spiritali meditatione & linguæ & cordis sit iugiter occupatus. Summa namque obseruantia custodiri debet, ne quis cum alio præcipue vel ad punctum temporis pariter stet, aut alicubi in partes cedat, vel manus suas inuicem teneant.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

COMPLETIS AVTEM VIGILIIS, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex cap. 15. eiuſdem libri.

AVT PSALMVM.] Olim fuit monachis vſitatum ſemper vbique pſalmos Dauidicos meditari, aliiſque viris ſanctis: nec immeritò: nam, vt ait S. Ephræm in tractatu, quod ludicris eſt abſtinendum: *Pſalmus dæmonas propellit, pſalmus telum in nocturnis timoribus, pſalmus diurnorum requies laborum, pſalmus infantibus tutela, pſalmus ſenibus conſolatio, mulieribus ornamentum decentiſſimum. Hic feſta colluſtrat, hic eum, qui ſecundùm Deum eſt, dolorem procreat. Pſalmus ſiquidem ex lapideo licet corde lacrimas excitat, Pſalmus Angelorum opus, cœleſtis vitæ ratio & inſtitutum, ſpiritalis eſt quidam ſuffitus. Hic mentem illuminat, hic in cœlum reducit, hic homines Deo familiares colloquio reddit, animam lætificat, otioſas collocutiones remouet, riſumque exterminat, de iudicio nos admonet, diſſidentes reconciliat. Vbi pſalmus cum compunctione, ibi & cum Angelis ſuis Deus adeſt.* Hæc ille. Sed præclare etiam Caſſiodorus lib. de inſtitutione diuinarum ſcripturarum cap. 4. *Pſalterium eſt quædam cœleſtis ſphæra, ſtellis denſa micantibus, & (vt ita dixerim) quidam pauo pulcherrimus, qui velut oculorum orbibus & colorum multiplici & decorâ varietate depingitur. Paradiſus animarum poma continens innumera, quibus ſuauiter mens humana ſaginata pingueſcit.* Quàm formidabilis ſit dæmoni pſalmus, præclarè docet Marcellus Abbas in Scithi, apud Ioannem Moſchum cap. 152. *Credite mihi, filioli, nihil ita perturbat, & concitat, & irritat, & vulnerat, & perdit, & contriſtat, & contra nos commouet dæmones ipſumque perditionis auctorem, ſicut perpetua pſalmorum meditatio.* Et paulo poſt. *Nam cum pſalmos meditamur, partim quidem nobis ipſis Deum laudando oramus, partim verò maledictis inſequimur dæmones, vt cum dicimus: Miſerere mei Deus*, &c. *Tunc verò perſequimur dæmones, cum dicimus: Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, & rurſus vidi impium ſuperexaltatum*, &c. S. Athanaſius in epiſt. ad Marcellinum pſalmorum volumen appellat paradiſum, in quo ſunt omnia genera lignorum plantata, dæmonſtratque cæteros ſcripturæ libros hoc vno pſalmorum volumine contineri. Quàm præſtans ſit & excellens pſalmorum materia fusè declarat S. Anaſtaſius Sinaita in oratione de ſacra ſynaxi: ἡ ψαλμῶν βίβλος θεοσέβειαν παιδεύει, πεὶ πίστεως νομοθετεῖ, ἐυσεβεῖν διδάσκει, &c. id eſt: *Liber pſalmorum pietatem docet, de fide inſtituit, temperantiam tradit, ad timorem Dei ducit, de punitione diſſerit, de compunctione, de continentiâ, de penitentiâ, de compaſſione, de caritate Dei, de patientiâ, de caſtitate, de longanimitate, de ieiunio, de beneficentia.*

Digitized by Google

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. X. §. 25.

OMNI tempore duabus horis in die ſpiritali meditationi vacabunt. Æſtatis verò tempore matutinis ex more completis, & Prima dicta omnes opera, quæ iubentur, aſſumant. Deinde Tertia celebrata, ad expedienda, quæ ſuſcepta fuerant, reuertantur. Nec conlocutione quarumque fabularum ſecularium occupentur: niſi fortaſſe hæc proferat ſermo relatoris, quod animam ædificet audientis. A Sexta quoque hora vſque ad Nonam vacent quieti vel etiam lectioni. Poſt horam verò nonam vſque ad horam Lucernarij omnes in vnum ſolatium commodabunt. Hiemis verò tempore, matutinis, vel Prima tranſactis, omnibus vſque ad Tertiam vacare conceditur lectioni. Qua conſummata, gratanter quod eis iniunctum fuerit, implere feſtinent, vt iam dictum eſt, vſque ad horam Lucernarij. Hi verò, qui deputati eſſe videntur culturæ, hac obſeruatione conſtringi pro operis aſſiduitate non poſſunt; ſed, vt tempus exegerit, aut labor eorum opera iniuncta monſtrauerit, ſic conſideratione Præpoſiti gubernentur, binis & ipſi horis lectioni nihilominus vacaturi. Quando meſſes & vindemiæ colliguntur, bis in die, id eſt, hora ſexta, & duodecima refectionem accipiãt. Quarta verò & ſexta feria ita moderari opera debet, vt, ſi fieri poteſt, ſtatuta ieiunia non amittant, ſed vniuerſa, prout vtilitas aut labor exegerit, ita ſenioris iudicio diſponantur. Nemo tamen extra monaſterium manducet aut bibat: hoc enim regulæ non recipit diſciplina, vt vel poma vilia ſumantur. Aquam ipſam ante refectionem legitimam bibere non præſumant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MATVTINIS.] Intelligit laudes matutinas, quæ dici debent ſub auroram. MEDITATIONI.] i. *lectioni*, vt poſtea dixit.

NEC CONLOCVTIONE QVARVMCVMQVE FABVLARVM

Digitized by Googl

nihilque operis apud fratres remaneat; ne ſollicitudinis cura mentem ab intentione contemplationis auertat. Hortos olerum, vel apparatus ciborum propriis ſibi manibus fratres exerceant. Ædificiorum autem conſtructio, & cultus agrorum ad opus ſeruorum pertinebunt. Nullus monachus amore priuati operis inligetur; ſed omnes in commune laborantes Patri ſine murmuratione obtemperabunt. Monachi Præpoſitis ſuis ſine vlla murmuratione obtemperare debent: neforte ea ſententia pereant, qua perierunt hi, qui in deſerto murmurauerunt. Si enim illis paruulis adhuc in lege, & rudibus nequaquam indultum eſt, quantò magis his, qui perfectionis legem perceperunt, non parcet, ſi talia geſſerint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHVS SEMPER OPERETVR, &c.] Extat in regula excuſa S. Iſidori cap. 5.

NAM ET PATRIARCHÆ, &c.] Hanc totam periodum vſque ad illa verba, *qui viribus corporis*, &c. Profert Haymo Halberſtatenſis lib. 2. de varietate cap. 2.

ET GENTILES PHILOSOPHI.] Qualis fuit Hippias Sophiſta, qui Piſam veniens certamen Olympicum ſpectaturus, omnia ſua veſtimenta, quibus, tum indutus erat, ſibi confuerat, vt ſcribit Apuleius lib. 2. Floridorum. Simon Athenienſis Philoſophus coriarius fuit, Menedemus Eretrienſis tarbernacula faciebat, vt docet Diogenes Laërtius lib. 2. & Heſychius Illuſtris in Menedemo.

EXTITIT FABER FERRARIVS.] Controuertitur inter doctores de arte S. Ioſephi B. Virginis ſponſi, aliis eum fuiſſe fabrum ferrarium, aliis fabrum lignarium aſſerentibus. Haymo Halberſtatenſis cap. citato S. Iſidori ſententiam ſequitur eiuſdem verba, vt ſupra notauimus, proferens. In Euangelio communi & generali vocabulo dicitur τέκτων, id eſt, faber. Heſychius: τέκτων πᾶς τεχνίτης. i. omnis artifex: ſiue, vt loquitur Suidas, τέκτων κοινὸς τεχνίτης. i. communis artifex. Tamen propriè tribuitur hoc nomen fabro lignario, vt docet Moſchopulus cap. 1. de Schedis: τέκτων πᾶς τεχνίτης. ἰδίως δὲ τέκτονες λέγονται οἱ ξυλουργοί. Id eſt, τέκτων. omnis artifex. Propriè verò τέκτονες dicuntur fabri lignarij. Idem docent Gloſſæ veteres: τέκτων, *faber tignarius*, *faber lignarius*. Ex quo non immeritò communi ſententia fertur S. Ioſephum fuiſſe fabrum lignarium, cui aſtipulatur S. Leander cap. 14. de inſtitutione virginum hac in re fratri Iſidoro aduerſatus: *Sed & Ioſeph, cui fuerat deſponſata, cum*

esset instus, erat tamen & pauper, ita vt vitam & vestitum artificio quæreret, certe faber lignarius fuisse legitur.

AD DEVM CONVERTITVR.] Hæc verba: *Ad Deum*, redundant, nec sunt in regula excusa. Nam qui veniebant ad monachatum, dicebãtur simpliciter conuerti.

NEC CONTRA MVRMVRANDVM EST.] Vide S. Basilium cap. 32. monasticarum institutionum. Sed in regula excusa hæc verba vsque ad ista: *Qui verò sani sunt & faciunt*, non extant, sed ex hoc codice supplenda sunt.

MEDITARI ET PSALLERE DEBENT.] vt labor sit rerum diuinarum meditatione leuior, nec mens, dum corpus operatur, maneat otiosa. Quod sane contingit, cum tota operi immergitur, aut aliud agens, vanisque cogitationibus indulgens à Deo distracta longius anolat. Idem de antiquis monachis refert ipse Isidorus libr. 2. de off. Eccl. cap. 15. *Canunt autem psalmos manibus operantes, & ipsum laborem diuino celeumate consolantur*, Locus sumptus est ex D. Augustini libro de opere monachorum cap. 17. *Cantica verò diuina cantare etiam manibus operantes facile possunt, & ipsum laborem diuino celeumate consolari.* Celeuma est vox nautarum se ipsos ad opus nauticum adhortantium. Idem locus profertur ab Haymone Halberstatensi libr. 2. de varietate cap. 50.

SI ENIM SECVLARES OPIFICES, &c.] Locus sumptus ex D. Augustino libr. de opere monachorum cap. 17. *Anignoramus opifices quibus cantibus & plerumque etiam turpitudinibus theatricarum fabularum donent corda & linguas suas, cum manus ab opere non recedant.* refertur etiam ab Haymone loco citato.

QVÆCVMQVE AVTEM OPERANTVR, &c.] Idem Isidorus libr. 2. de offic. Eccl. cap. 15. Quid simile habet S. Augustinus lib. 2. de moribus Ecclesiæ.

Ex Regula S. Fructuosi Episc. Cap. VI. §. 18.

IN operando hæc ratio conseruetur. Verno vel æstate, dicta Prima commoneantur Decani à Præposito suo quale opus debeant exercere: atque illi reliquos fratres. Tum demum dato signo, sumptis ferramentis congregẽtur in vnum, factaque oratione pergent recitantes ad opus vsque ad horam diei tertiam: reuertentesque ad Ecclesiam, Tertiaque celebrata residentes suis locis studeãt lectioni vel orationi. Verùm si opus tale est, quod non intermittatur, in opere ipso Tertia dicatur, & sic recitando reuertantur ad cellam, & consummata oratione, ablutisque manibus confestim ad Ecclesiam conueniant. Et si re-

Digitized by Google

RECITANDO.] Psalmos.

AD CELLAM.] Id est, ad monasterium : quia egrediebantur foras ad opus. Vide superius annotata.

CONSVMMATA ORATIONE.] Id est, absoluto psalmo & collecta ad finem operis.

ABLVTISQVE MANIBVS.] Quæ sordidatæ erant propter opus.

CONFESTIM AD ECCLESIAM CONVENIANT.] Sextam celebraturi: quia cum non intermittebatur opus dicebant Tertiam in ipso operis loco : & consummato opere redibant Sextæ cursum acturi.

AD DVODECIMÆ OFFICIVM.] Id est, ad synaxim vespertinam, quæ hora duodecima, cadente sole agebatur antiquitus, vt supra notatum est.

SIN AVTEM.] Nempe nihil supereſt, quod necesse sit agere.

VSQVE AD VESPERAM.] Hoc loco sumitur latius vespera pro ipso noctis initio : cum alias idem sit vespera ac Duodecima.

Ex Regula S. Ferrioli. Cap. XXVI. §. 19.

VT vsque ad horam diei tertiam omni tempore lectioni monachus tam senior, quàm extremus vacare procuret. Et sic demum in reliqua parte diei deputati operis cura succedat præter ægrotos tantum, quibus imponi hoc supra propriam voluntatem vel potius virtutem communis infirmitas non permittit. Nam & hi, quibus fructuum colligendorum tempore fuerit ab Abbate imperatum, vt matutinis horis aliquid vel laboris exerceant, hac lege non tenebuntur: neque huic definitioni putabuntur extitisse contrarij, cum imperata sibi vtilitatis causa compleuerint. Et enim moris est agricolis, vt vix reddito adhuc mane arida frumenta non nisi deciduo madida facta rore succidant, vt lætam minus segetem facilius feruoribus insecutoribus eripiant, dum in exordio diei blandi aëris temperamenta custodiunt. Sæpe enim ex industria factum scio, vt dubia adhuc luce priusquam, vt dicere possumus, orbe solis ardorem biberit redactam in manipulos segetem igne iubaris flammas cum fructibus messuram eius euaserit. Hoc ergo si etiam à monachis, qui operibus insistunt, vt superius diximus, obseruatum, non erunt pronuntiandi pro compendio operis transgressores.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT VSQVE AD HORAM DIEI TERTIAM, &c.] Regula Tetradij seu Teridij cap. 4. *Omni tempore vsque ad tertiam legant: post tertiam vnusquisque sibi iniuncta opera faciat.*

SÆPE ETENIM EX INDVSTRIA, &c.] Locus corruptus & ita emendandus: *Sæpe etenim ex industriâ factum scio, vt dubiâ adhuc luce, priusquam, vt dicere possumus, orbis solis ardorem biberit redacta in manipulos segete igneas iubaris flammas cum fructibus eius messura euaserit.* vbi τὸ *orbis*, est terra, & τὸ *iubaris*, solis, non enim iubar hoc loco sumitur pro aurora, sed pro sole.

DVBIA ADHVC LVCE.] Dubia lux est diluculum, ita apud Tragicum in Hippolyto act. 1.

Dum dubia lux est ------

Sic dubius dies in Oedipo:

Dum nocte pulsâ dubius effulsit dies.

Græce, λυκόφως: Homero Iliade. 7. ἀμφιλύκη νὺξ. τὸ μετέχον σκότους καὶ φωτὸς ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς τριχῶν τῆς λύκων. Id est, particeps tenebrarum & lucis, translatione sumpta à pilis luporum, inquit auctor veteris etymologici: quia, vt scribit Demetrius Triclinius in Electram Sophoclis, lux circà initium habet lupi colorem: vel quia intempesta nocte numquam lupus oculorum vsura caret. Idem scribit Ælianus lib. 10. de animalibus cap. 20. dicitur & λύκη. Macrobius libr. 1. Saturnal. cap. 17. *Prisci Græcorum primam lucem, quæ præcedit primos exortus* λύκον *appellauerunt* ἀπὸ τοῦ λύκου: *Id est tempore, hodieque Lycophos nominant*: sed locus corruptus, & pro, *id est tempore*, lege, *id temporis hodieque*, &c.

COMPENDIO] i. vtilitate. S. Cyprianus libr. de zelo & liuore: *Vt animam pecuniâ capiat, ingerit perniciosa compendia.* contrarium est dispendium.

Item. Cap. XXVIII. §. 20.

MONACHVM absque certis solemnitatibus, vel manifesta ægritudine diem sine operatione transigentem à conuiuio decernimus excludendum iubente beato Apostolo: *Qui non laborat, non manducet*: Secuturas tamen excusationes inutilium præuidemus: & propterea modum ponimus otiosis. Dicturus est enim vnus ex talibus, ego non possum operari, quia amisso robore iuuentutis sum ad omnia senex inualidus. Alius, neque ego possum,

a. Tess cap. 3.

ſum, quia ſum infirmitate iam fractus: dicturus etiam tertius, (ſi potuerit inueniri) non poſſum etiam ego, quia laborum me aſſiduitas contriuit, itinerum longitudo quaſſauit, fortitudinem mihi abſtulit ſollicitudo commiſſa, virtutem meam actio expoliauit impoſita: Sed his quaſi contrarius fermo rationis occurrat reuincens eos & dicat: vt quis non valet inſiſtere operi, det, promptius operam lectioni: quicumque agrum non excolit, Deum duplicitèr colat; & inter reliquas etiam hanc quærat artem, vt paginam pingat digito, qui terram non præſcribit aratro: quia qui, vt ſupra diximus, agriculturam exercere non valet, legere, ſcribere, quod eſt præcipuum opus, piſcium etiam prouidere capturam, retexere, calciamenta fratribus præparare, vel reliqua, quæ ſimilia ſunt, facere atque implere poteſt. Quiſquis ergo ex his omnibus non elegerit, quo occupetur opere, fámem cum improperio ſuſtinere contentus ſit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI NON LABORAT, NON MANDVCET.] 2. ad Theſſ. 3. ita etiam citatur locus in Regula Pauli & Stephani cap. 34. ſed potius ex memoria, quam ex codice: nam in verſione communi, quæ textui Græco omnino reſpondet, ita habetur, *Si quis non vult operari, non manducet.*

SCRIBERE QVOD EST PRÆCIPVVM OPVS.] Antiquum & vſitatiſſimum monachorum opus fuit libros ſcribere. Monachi San. Martini Iuniores librorum ſcriptioni operam dabant, grandioribus contemplationi rerum diuinarum incumbentibus, vt refert Seuerus Sulpitius in eius vita. S. Ephræm Paræneſi 47. recenſens opera monachorum hæc ait: *Pulchre & eleganter ſcribis.* S. Hieronymus in epiſt. ad Ruſticum monachum de viuendi forma ei ſuadet, vt libros ſcribat: *Scribantur libri, vt & manus operentur cibum, & animus lectione ſaturetur.* Euagrius libros ſcribebat, vt refert Palladius in Lauſiacâ cap. 86. S. Theodoricus Abbas S. Martini Sagienſis eamdem operam nauabat, vt à nobis notatum fuit in obſeruationibus ad noſtrum Martyrologium. Sed id teſtantur veteres bibliothecæ monaſteriorum multis codicibus MSS. adhuc refertæ in quibus ſcribendis monachi deſudantes doctrinam poſteritati conſeruauerunt. Sed de his vide Trittemium libr. de laude ſcriptorum manualium cap. 5.

Digitized by Google

RETEXERE.] Lege: *Rete texere*, vt in cod Vind. quod opus etiam iniungit monacho Rustico S. Hieronymus epistola citata: *Texantur & lina capiendis piscibus.*

Ex Regula Cassiani. Cap. VIII. §. 21.

ILLVD quoque apud Patres omni obseruantia custoditum est, vt in responsione Alleluiæ nullus dicatur psalmus, nisi ille, qui in titulo sub alleluiæ inscriptione prænotetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLVD QVOQVE APVD PATRES, &c.] Hic textus sumptus est ex libr. 2. Cassiani de nocturn. orat. cap. 11. Sed quorsum huc referatur, non video.

IN RESPONSIONE.] Responsio hoc loco cantus est, & respondere est cantare. Gregorius Turon. libr. 6. hist. cap. 4. *Quia, inquit, gloriam non recte respondetis: nos dicimus, gloria Patri per filium.*

SVB ALLELVIÆ INSCRIPTIONE.] Psalmi quibus inscriptio est Alleluia, sunt viginti quos solos cum Alleluia monachi Ægiptij canere solebant.

Item ex eadem Regula. Cap. IX. §. 22.

CVM autem fuerint orationes canonicæ ex more finitæ, vnusquisque ad suum recurrens locum, aut solus aut cum alio pro societate operis, vel disciplinatus sedere permittitur, idem iterum orationum officium velut peculiare sacrificium studiosius celebrare non cesset.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM AVTEM, &c.] Hic textus habetur cap. sequenti eiusdem libri.

AVT CVM ALIO PRO SOCIETATE OPERIS.] L. *Aut cum alio cum quo pro societate operis*: nam duo in cella habitabant, vt supra notatum est.

IDEM ITERVM OFFICIVM.] Id est, duodenarium psalmorum numerum, iam antea in vigiliis nocturnis persolutum, vt ex capite Cassiani citato manifestum est.

Item ex eadem Regula. Cap. X. §. 23.

NEC vlterius quisquam post purificationem nocturnarum vigiliarum in requiem somni iterum resoluatur: donec superueniente die nocturnæ meditationi operatio diurna succedat: ne forte puritatem nostram psalmis, orationibus adquisitam inuidus diabolus quadam somni inlusione contaminet. Quia post illam satisfactionem confessionis, quam Deo pro negligentiis, siue ignorationibus nostris obtulimus, inuidus inimicus, si tempus quietis inuenerit, maculare festinat, & tunc fiduciam nostram præcipue deiicere: atque eneruare contendit; cum frequentius & purius nos orare præuiderit. Nam multoties quos per totum noctis spatium sauciare non potuit, post completas vigilias sub vnius horæ breuissimo tempore quiescentes dehonestare conatur. *Ex eodem l. & c. 1.*

Item ex eadem Regula. Cap. XII. §. 24.

COMPLETIS autem vigiliis, & absoluta congregatione, nullus, vel ad modicum, stare cum altero, aut sermocinari præsumat, nisi forte necessitas alicuius operis opportuni aliquid ante deliberare compellit. Cum verò in opere fuerint fratres, nulla inter eos sermocinatio penitus conferatur: sed sic vnusquisque opus exequatur iniunctum, vt psalmum aut scripturam quamlibet memoriter recenseat: & non solùm conspirationi noxiæ, vel consiliis prauis, sed nec otiosis quidem fabulis aliquam vnius horæ partem impertiat; sed in spiritali meditatione & linguæ & cordis sit iugiter occupatus. Summa namque obseruantia custodiri debet, ne quis cum alio præcipue vel ad punctum temporis pariter stet, aut alicubi in partes cedat, vel manus suas inuicem teneant.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

COMPLETIS AVTEM VIGILIIS, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex cap. 15. eiuſdem libri.

AVT PSALMVM.] Olim fuit monachis vſitatum ſemper vbique pſalmos Dauidicos meditari, aliiſque viris ſanctis : nec immeritò : nam, vt ait S. Ephræm in tractatu, quod ludicris eſt abſtinendum : *Pſalmus dæmonas propellit, pſalmus telum in nocturnis timoribus, pſalmus diurnorum requies laborum, pſalmus infantibus tutela, pſalmus ſenibus conſolatio, mulieribus ornamentum decentiſſimum. Hic feſta colluſtrat, hic eum, qui ſecundùm Deum eſt, dolorem procreat. Pſalmus ſiquidem ex lapideo licet corde lacrimas excitat, Pſalmus Angelorum opus, cœleſtis vitæ ratio & inſtitutum, ſpiritalis eſt quidam ſuffitus. Hic mentem illuminat, hic in cœlum reducit, hic homines Deo familiares colloquio reddit, animam latifi-cat, otioſas collocutiones remouet, riſumque exterminat, de iudicio nos admonet, diſſidentes reconciliat. Vbi pſalmus cum compunctione, ibi & cum Angelis ſuis Deus adeſt.* Hæc ille. Sed præclare etiam Caſſiodorus lib. de inſtitutione diuinarum ſcripturarum cap. 4. *Pſalterium eſt quædam cœleſtis ſphæra, ſtellis denſa micantibus, & (vt ita dixerim) quidam pauo pulcherrimus, qui velut oculorum orbibus & colorum multiplici & decorâ varietate depingitur. Paradiſus animarum poma continens innumera, quibus ſuauiter mens humana ſaginata pinguefcit.* Quàm formidabilis ſit dæmoni pſalmus, præclarè docet Marcellus Abbas in Scithi, apud Ioannem Moſchum cap. 152. *Credite mihi, filioli, nihil ita perturbat, & concitat, & irritat, & vulnerat, & perdit, & contriſtat, & contra nos commouet dæmones ipſumque perditionis auctorem, ſicut perpetua pſalmorum meditatio.* Et paulo poſt. *Nam cum pſalmos meditamur, partim quidem nobis ipſis Deum laudando oramus, partim verò maledictis inſequimur dæmones, vt cum dicimus : Miſerere mei Deus*, &c. *Tunc verò perſequimur dæmones, cum dicimus : Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, & rurſus vidi impium ſuperexaltatum*, &c. S. Athanaſius in epiſt. ad Marcellinum pſalmorum volumen appellat paradiſum, in quo ſunt omnia genera lignorum plantata, dæmonſtratque cæteros ſcripturæ libros hoc vno pſalmorum volumine contineri. Quàm præſtans ſit & excellens pſalmorum materia fusè declarat S. Anaſtaſius Sinaïta in oratione de ſacra ſynaxi : ἡ ψαλμῶν βίβλος θεοσέβειαν παιδεύει, πεῖ πίστεως νομοθετεῖ, σωφροσύνην διδάσκει, &c. id eſt : *Liber pſalmorum pietatem docet, de fide inſtituit, temperantiam tradit, ad timorem Dei ducit, de punitione diſſerit, de compunctione, de continentiâ, de penitentiâ, de compaſſione, de caritate Dei, de patientiâ, de caſtitate, de longanimitate, de ieiunio, de beneficentia.*

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. X. §. 25.

OMNI tempore duabus horis in die ſpiritali meditationi vacabunt. Æſtatis verò tempore matutinis ex more completis, & Prima dicta omnes opera, quæ iubentur, aſſumant. Deinde Tertia celebrata, ad expedienda, quæ ſuſcepta fuerant, reuertantur. Nec conſocutione quarumque fabularum ſecularium occupentur: niſi fortaſſe hæc proferat ſermo relatoris, quod animam ædificet audientis. A Sexta quoque hora vſque ad Nonam vacent quieti vel etiam lectioni. Poſt horam verò nonam vſque ad horam Lucernarij omnes in vnum ſolatium commodabunt. Hiemis verò tempore, matutinis, vel Prima tranſactis, omnibus vſque ad Tertiam vacare conceditur lectioni. Qua conſummata, gratanter quod eis iniunctum fuerit, implere feſtinent, vt iam dictum eſt, vſque ad horam Lucernarij. Hi verò, qui deputati eſſe videntur culturæ, hac obſeruatione conſtringi pro operis aſſiduitate non poſſunt; ſed, vt tempus exegerit, aut labor eorum opera iniuncta monſtrauerit, ſic conſideratione Præpoſiti gubernentur, binis & ipſi horis lectioni nihilominus vacaturi. Quando meſſes & vindemiæ colliguntur, bis in die, id eſt, hora ſexta, & duodecima refectionem accipiãt. Quarta verò & ſexta feria ita moderari opera debet, vt, ſi fieri poteſt, ſtatuta ieiunia non amittant, ſed vniuerſa, prout vtilitas aut labor exegerit, ita ſenioris iudicio diſponantur. Nemo tamen extra monaſterium manducet aut bibat: hoc enim regulæ non recipit diſciplina, vt vel poma vilia ſumantur. Aquam ipſam ante refectionem legitimam bibere non præſumant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MATVTINIS.] Intelligit laudes matutinas, quæ dici debent ſub auroram. MEDITATIONI.] i. *lectioni*, vt poſtea dixit.

NEC CONLOCVTIONE QVARVMCVMQVE FABVLARVM

Digitized by Google

SECVLARIVM OCCVPENTVR.] Idem præcipit S. Pachomius art. 35. *Operantes nihil loquantur seculare.*

OMNES IN VNVM SOLATIVM COMMODABVNT.] Id est, simul laborabunt se mutuò adiuuando. Solatium hoc loco est auxilium.

HI VERO QVI DEPVTATI ESSE VIDENTVR CVLTVRÆ] Agrorum. Idem statuit S. Ferreolus cap. 26. regulæ suæ.

Ex Regula cuiusdam Patris. Cap. XII. §. 26.

OPERANDVM namque est omni tempore præter dies festos, vt habeatur vel propriæ necessitatis vsus, vel egenis vnde detur suffragium. Sic tamen operi manuum insistendum est, vt lectionis fructus non omittatur, sed statuto tempore operi detur intentio, ac deinceps lectioni diuinæ vacetur. Operatio manuum ab hora secunda sumat exordium, & in horam nonam finem accipiat: ab hora verò nona lectio vsitetur. Et si aliquando proprium aliquod opus faciendum aut vestimenti confuendi vel lauandi, aut quodlibet aliud opus, per Abbatis, vel Præpositi cõmeatum faciant. Et si forte opus fortius superuenerit, vt maturius arripiant operari, vel propter feruentem æstum, hoc Abbatis arbitrio considerandum est, vt secundũ quod tempus exigit, aut fortioris laboris pondus, vel ad sextam, vt iuste iudicauerit, ab opere sit quiescendum, & post quietem vel refectionem vsque ad vesperam sit operandum. Illud inter omnia vel Abbas, si præsens fuerit, coërceat, aut Præpositus, qui eius vice relinquitur, vt nullus penitus monachus fabulis otiosis præter necessariam interrogationem vacare permittatur: sed in ipso opere manuum operis Dei recordatio teneatur. Id est, vt dum exterius per temporalem opportunitatem manus operibus occupantur, interius mens cum linguæ meditatione, psalmorũ ac scripturarũ recordatione dulcescat. Nam si violator huius regulę fabulatione delectetur, silentij pœna castigetur. Focos verò in schola pœnitentes (si fuerint) bini & bini per hebdomadas faciant Similiter ad caput fratrũ lauandum per singula sabbata, vel balnearum vsus per festas solem-

Digitized by Google

nitates præparent: aut si sunt alia extrema, pœnitentes faciant: vt dum mente humili & contrito corde hęc propter timorem Domini faciunt, ab omnipotentis Dei misericordia celerius à suis delictis lauentur. Quando ad opera eundum est, istud capitulum psallatur: *Sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige.* Quando vero finitur opus, istud dicatur capitulum: *Benedicat nos Dominus Deus noster, & benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SVFFRAGIVM.] Suffragium hoc loco est alimonia, sustentatio. Ita in Concilio Toletano 3. can. 3. *Hæc sancta synodus nulli Episcoporum licentiam tribuit res alienare Ecclesiæ: quoniam & antiquis canonibus hoc prohibetur. Si quid verò quod vtilitatem non grauet Ecclesia pro suffragio monachorum, vel Ecclesiarum ad suam parœciam pertinentium dederint, firmum maneat.*

FORTIVS.] Id est, maius, difficilius.

IN SCHOLA.] Id est, in dormitorio, vt supra notatum est.

AD CAPVT FRATRVM LAVANDVM.] Olim monachi caput lauabant, quod apparet ex MS. S. Columbani Pœnitentiali: *Pœnitentes fratres, quamuis opera difficilia & sordida efficiant, non lauent capita, nisi in die Dominico, id est, octauo. Sin autem, nisi in quinto decimo die, aut certe propter fluentium capillorum incrementum.*

VEL BALNEARVM VSVS PER FESTAS SOLEMNITATES.] In MS. Concordiæ legitur: *Per festas*, reposui: *Per festas*, aut sanè legendum: *Per certas.* Olim monachi & moniales quibusdam solennitatibus instantibus, maxime Paschæ & natalis Domini balneis vtebantur. Concordia S. Dunstani cap. 3. *Cruces verò veneratione peractâ* (loquitur de die Parasceues) *quibus vacuum fuerit, ministri vel pueri sese radant, & balneent, si tanta fuerit cohors societatis, vt sabbati crastini ad hoc non sufficiat dies.* Lantfrancus in decretis c. 1. §. 2. *Vigilia tamen Apostoli* (Thomæ) *si dies Dominicus non fuerit, radantur fratres, vt duobus diebus ante Dominicam Natiuitatis sint omnes balneati. Si necesse sit, ipso Apostolica festiuitatis die balneari possunt.* Postea describitur modus in ipsis balneis tenendus, & §. 4. de tempore Passionis dominicæ. *Feriâ tertiâ radendi sunt fratres in claustro simul ipso die, & in crastina debent esse balnea præparata.* Rituale MS. monasterij Culturæ Cenomanensis, quod Visitatorium vocant: *Balnetia quinta vel quarta die peragantur omnia lucente die.* Beda libr. 4. hist. Angl. c. 19. de sancta Edildrida Abbatissa. *Raróque in calidis balneis, præter imminentibus solennijs maioribus*

Digitized by Google

verbi gratia Paſchæ, Pentecoſtes, Epiphaniæ lauari voluerit. S. Vviborada Martyr incluſa in monaſterio S. Galli ter quotannis de licentia Abbatis ſui, balneis vtebatur, vt in eius actis habetur: forſitan iſtis diebus Paſchæ, Pentecoſtes, & Epiphaniæ inſtantibus, vt probabile eſt. Neque hæc Regulæ S. B. aduerſantur, qui non omnino à ſanis balneum remouit, ſed tardius concedendum edixit. Nec immeritò, quia ad pellendum ex animo mœrorem conducit, vt notum eſt ex S. Auguſtino lib. 9. Confeſ. cap. 12. *Viſum eſt etiam mihi, vt irem lauatum, quod audieram inde balneis nomen inditum: quia Graci βαλανεῖον dixerint, quod anxietatem pellat ex animo.*

AVT SI SVNT ALIA EXTREMA FACIENDA POENITENTES FACIANT.] Idem præſtabant pœnitentes in monaſterio S. Columbani, vt ſatis liquet ex eius pœnitentiali: *Pœnitentes fratres quamuis opera difficilia, & ſordida efficiant*, &c. *extrema*, hoc loco, id eſt, vilia.

QVANDO AD OPERA EVNDVM EST, &c.] Monachis vſitata fuit oratio ante opus manuum, ad poſcendum Dei auxilium: S. Fruct. cap. 6. *Ad opera cum egreſſuri ſunt, orationem facturi inuicem conueniãt*, &c. S. Columbanus in pœnitentiali MS. *Ingredi, vel egredi domum, aut opus facere ſine oratione & ſigno crucis, duodecim plagis.* ſupp. emendetur. Ibid. ſupra: *Similiter qui orationem ante opus aut poſt opus oblitus fuerit, duodecim percuſſionibus.* Huiuſmodi orationis formula habetur in memoriali, quomodo in monaſterio conuerſari debemus.

SIT SPLENDOR, &c.] Nota antiquum morem canendi hunc verſum pro opere manuum: qui adhuc perſeuerat; dicta Prima.

QVANDO VERO FINITVR OPVS, &c.] Sic etiam fiebat oratio completo opere. Et patet ex loco citato S. Columbani, & ex regula San. Fructuoſi Archiepiſc. cap. 6. *In ipſo opere Tertia dicatur, & ſic recitando reuertantur ad cellam, & conſummmata oratione, ablutiſque manibus confeſtim ad Eccleſiam conueniant.* Huius orationis formula habetur in citato Memoriali.

Ex Regula Fructuoſi. §. 28.

CVM vacant ab operatione fratres, nullus ſe proprio citra permiſſionem Decani, vel Præpoſiti mouere audeat loco, neque conferre fabulas, deambulationeſque peragere inquietas, & otioſas: ſed reſidens operi manuum, ſiue lectioni intentus, aut in orationis contemplatione defixus ſigno vniuerſali monitus ſurgat concitus communi oratione, vel operatione detinendus. Aliàs neque reſpicere, neque appellare alium citra permiſſionem ſui ſenioris eſt

Digitized by Google

eſtquiſquam è fratribus permittendus. In habitu quoque & greſſu monachi ita definitum eſt, vt nulla diuerſitas eſſet, ſed omnes cultu veſtimentorum, non vario, ſed vno & ſincero manerent.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM VACANT, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fruct. Brac. cap. 8. cod. Craſſ.

AB OPERATIONE.] Communi videlicet.

NVLLVS SE PROPRIO, &c.] Idem ſtatuit cap. 6. regulæ ſuæ.

OPERI MANVVM.] Particulari videlicet; quia paulo ante locutus eſt de communi.

Ex Regula S. Auguſtini, Cap. XIII. §. 29.

Vide ſupra cap 45. §. 12.

QVI infirmi ſunt ex priſtina conſuetudine aliter tractantur in victu, &c.

Digitized by Google

DE QVADRAGESIMÆ obſeruatione.

CAP. LVI. §. 1.

S. BEN. LICET omni tempore vita monachi Quadrageſimæ debeat obſeruationem habere, tamen, quia paucorum eſt iſta virtus, ideo ſuademus iſtis diebus Quadrageſimæ omni puritate vitam ſuam cuſtodire, omnes pariter & negligentias aliorum temporum his diebus diluere. Quod tunc digne fit, ſi ab omnibus vitiis temperamus, orationi, fletibus, lectioni & compunctioni cordis, atq; abſtinentiæ operam damus. Ergo his diebus augeamus nobis aliquid ad ſolitum penſum ſeruitutis noſtræ orationes peculiares, ciborum & potus abſtinentiam: vnuſquiſque ſuper menſuram ſibi indictam aliquid propria voluntate cum gaudio ſancti Spiritus offerat Deo. Id eſt, ſubtrahat corpori ſuo de cibo, de potu, de ſomno, de loquacitate, de ſcurrilitate: & cum ſpiritalis deſiderij gaudio ſanctum Paſcha expectet. Hoc ipſum tamen quod vnuſquiſque offert, Abbati ſuo ſuggerat, & cum eius fiat oratione & voluntate. Quia quod ſine permiſſione patris ſpiritalis fit præſumptioni deputabitur, non mercedi. Ergo cum voluntate Abbatis omnia agenda ſunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

LICET OMNI TEMPORE VITA MONACHI, &c.] Quia monachi vita pœnitentia perpetua eſt. Hanc Quadrageſimæ vitam duxerunt priſci illi monachi, qui exceptâ Dominicâ & aliquando Sabbato, cotidie vſque ad veſperam ieiunabant duobus paruis paximatiis &

Digitized by Google

aquâ contenti: ad quæ leniuſcula quædam olera, vel legumina nonnulli adhibebant: vt taceam de his, qui tres aut quatuor dies, aliquando hebdomadem integram ſine cibo & potu tranſmittebant. Vt videre eſt apud Caſſianum paſſim, maximè lib. 4. de inſtitutis renunciantium, Seuerum Sulpitium in dialogis, Palladium, Ioannem Moſchum, & in vitis Patrum.

ERGO HIS DIEBVS AVGEAMVS, &c.] Idem monet S. Ambroſius lib. 3. De Virginibus: *Debet eſſe aliquid, quod quadrageſimæ diebus addatur.* Id videre eſt etiam paſſim in vitis Patrum.

INDICTAM.] Eſt quod cap. 35. dixit, *ſtatutam.* Indicere enim aliquando eſt ſtatuere. 5. Verrinâ: *Legem enim ſibi indicunt innocentiæ.*

PROPRIA VOLVNTATE.] i. ſpontaneâ: quæ, vt poſtea præcipit ſubiicienda eſt Abbatis iudicio.

CVM GAVDIO SANCTI SPIRITVS.] Id eſt, cum gaudio verè ſpiritali, quod procedat à Spiritu ſancto, non à ſpiritu ſuperbiæ, & vanæ gloriæ, iuxta S. Ambroſium loco ſupra citato, cum agens de hoc augmento ſubiungit: *Sed ita vt nihil oſtentationis causâ fiat, ſed religionis.*

SVBTRAHAT CORPORI SVO DE CIBO DE POTV.] Id ſtatuit iuxta morem priſcorum monachorum, qui in quadrageſimâ auſterius & diſtrictius viuebant, vt notum eſt ex Palladio in Macario Alexandrino, & ex vitis Patrum.

DE LOQVACITATE, DE SCVRRILITATE.] Non hîc ita præcipitur aliquid de loquacitate & ſcurrilitate ſubtrahere, quaſi eiuſmodi vitia monachis permittantur, quemadmodum potus & cibus; ſed hæc addidit S. B. propter infirmos, qui, ſi non poſſint loquacitatem, & ſcurrilitatem ex toto amputare, ſaltem ex parte minuere conentur.

CVM SPIRITALIS DESIDERII GAVDIO, &c.] Ille ſanctum Paſcha cum ſpiritalis deſiderij gaudio expectat, qui totam Quadrageſimam in pœnitentiæ actibus traducens cum Chriſto in Paſchate ſpiritaliter reſurgere peroptat, in pœnitentiæ præmium hoc ſacro die eius gratiâ affatim cumulandus.

SANCTVM PASCHA.] Vocat ſanctum Paſcha ob huius diei reuerentiam. Ita hunc ſacrum diem ſexta Synodus can. 66. ἁγίαν ἀναστασίμων ἡμέραν appellat, id eſt, ſanctum reſurrectionis diem & Ioan. Moſchus cap. 165. Canon 61. Eccl. Africanæ ἅγιον Πάσχα. Quemadmodum & conſtitutio Emanuelis Comneni Imperatoris. Conc. Carthag. 5. *Venerabilem Paſcha diem.* Sidonius lib. 4 epiſt. 14. *Sacrum Paſcha.* Concilium Matiſconenſe. 2. *ſanctum Paſcha.* Codicis lex, *vt in die*, de feriis, *ſanctum diem Paſcha.* Lex, *prouinciarum præſides.* Eodem titulo, *venerabilem Paſcha diem.*

ORATIONE.] Id eſt, permiſſione, vt ſupra notatum eſt, & ſequentia indicant.

QVIA QVOD SINE PERMISSIONE PATRIS SPIRITALIS FIT, &c.] Aurea prorſus ac diuina ſententia, ſanctóque Bene-

Digitized by Google

dicto digna; quam ſi in animo altè defixam habet monachus, facili negotio poterit diaboli ſtrophas & præſtigias eludere, ac ſuperbiæ faſtum calcare.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. LXXXVIII. §. 22.

INT. SI quis ſupra vires vult abſtinere, ita etiam, vt in opere mandatorum impediatur per nimiam aſtinentiam, ſi oportet ei concedi? RESP: interrogatio veſtra non mihi videtur competenter adhibita. Non enim continentiã in cibis ſolùm eſſe diximus: nam hæc ab Apoſtolo Paulo etiam culpabilis inuenitur, ſi non cum fide & ratione fiat, cum dicit; *abſtinentes ſe à cibis, quos Deus creauit.* Sed illam diximus eſſe perfectam continentiam, quâ ſe quis à prioribus ſuis voluptatibus continet. Quantùm autem habeat periculi, qui voluntatem propriam facere vult, & non Domini, certum eſt ex his, quæ Apoſtolus dicit: *Facientes voluntatem carnis & cogitationum eramus naturâ filij iræ, ſicut & cæteri.*

Col. 2.

Eſb. 2.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS SVPRA VIRES.] Extat apud S. Baſilium interr. 128. & apud Ruſinum cap. 30.

NON ENIM CONTINENTIAM IN CIBIS.] Ita apud Ruſinum. In textu Græco additur, ἀλόγων. i. ratione carentibus. Sed hoc vocabulum non videtur eſſe ad mentem S. Baſilij. Hic enim agitur tantùm de abſtinentia à cibis.

NAM HÆC ETIAM AB APOSTOLO PAVLO CVLPABILIS INVENITVR.] Rectius in textu Græco: συμβαίνει ἐ ἀπὸ τὸ Ἀποστόλου κατηγορουμένη ἀσιτία. i. ex qua contigit immoderata corporis afflictatio; quæ à diuo Paulo damnatur. Reſpicit enim ad verba Apoſtoli cap. 2. ad Coloſſ. *Et non ad parcendum corpori.* In textu Græco, ἐν ἀσιτίᾳ σώματος. i. in afflictatione corporis. ἀσιτία, κατηγεία. Id eſt, tolerantia, patientia apud Heſychium, rigor ille, quo quis non ſibi parcens ſe nimio labore aut abſtinentia, & ſimilibus macerat, qualis ille Menedemus apud Terentium, qui filij fugam iniquius ferens manum à raſtris non remouebat, cui proinde dicebat amicus Chremes:

------ *quaſo tandem aliquantulum.*
Tibi parce ------

Digitized by Google

CVM DICIT ABSTINENTES SE A CIBIS, &c.] Ita apud Rufinum. Sed hæc non extant in textu Græco, & rectè quidem.

Item. Cap. LXXXIX. §. 3.

QVI ſatis ieiunat, & in refectione non poteſt communem cibum cum omnibus ſumere, quid magis eligere debet, ieiunare cum fratribus & cum ipſis reficere: aut propter maiora ieiunia alios cibos requirere? R. ieiunij menſura non debet ex vniuſcuiuſque voluntate pẽdere, ſed ex iuſſu & inſtitutione eorum, qui communiter Deo ſeruiunt: ſicut & illorum in omnibus vnanimitas & conſonantia refertur: quia in actibus Apoſtolorum cor & animam vnam habuiſſe ſignantur. Si quis ergo rationabiliter ieiunat, etiam virtutem, vt ſuſtinere poſſit, â Domino conſequitur: fidelis enim eſt, qui repromiſit. INT. Cap. 4. Hebr. 10

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI SATIS IEIVNAT, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. ſequ. & apud Rufinum capite eodem. In textu Græco legitur, πολλὰ νηστεύων. i. qui multum ieiunat, rectius.

EX IVSSV] Ita apud Rufinum. Sed lege, *ex vſu*. Nam in textu Græco eſt ἐκ χρείας. Id eſt, vſus.

EORVM QVI COMMVNITER DEO SERVIVNT:] Id eſt, monachorum, qui communiter, id eſt, ſimul Deo ſeruiunt. In textu Græco, τῶν εἰς θεοσέβειαν ἰόντων. Id eſt, eorum, qui ad Dei cultum accedunt, quod perinde eſt: in recentiori verſione: eorum, quæ pertinent ad cultum Dei: non ita rectè.

SICVT ET ILLORVM IN OMNIBVS VNANIMITAS ET CONSONANTIA REFERTVR.] Hæc deſunt in textu Græco, quæ tamen ad huius capitis intelligentiam non parum faciunt.

COR ET.] Lege Ita apud Ruf. Lege, *cor vnum &*. In textu Græco generaliter actus Apoſtolorum citantur nullo certo loco deſignato. Sed huius interrogationis ſenſus ſatis manifeſtat hunc locum citatum ex cap. 4. eorumdem actuum eſſe iuxta mentem S. Baſilij. Non vero illum ex cap. 13. eorumdem actuum. *Ieiunantes & orantes & imponentes manus Saulo & Barnabæ*, &c. vt quidam putant. Non enim agitur hîc de ieiunio ſimpliciter, ſed de conformitate ieiunij inter monachos.

HABVISSE SIGNANTVR.]. In textu Græco ſequitur: ἐκ γὰρ τοῦ ἐκλεκτοῦ Δαβὶδ μανθάνομεν. i. & ex electo Dauid diſcimus. Nullo ta-

men certo loco citato: ſed puto S. Baſilium reſpicere ad locum Pſalmi 67. *Qui inhabitare facit vnius moris in domo.* Propter eam dē rationē; nō verò ad illum pſ. 34. *Humiliabam in ieiunio animam meam*, vt quidā putāt.

SI QVIS VERO RATIONABILITER ET FIDELITER IEIVNAT.] In textu Græco: ἐὰν οὖν τις κατὰ λόγον πιστῶν νηστεύῃ. i. ſi quis igitur iuxta iſtiuſmodi rationem ieiunet. Rectius.

Ex Regula Magiſtri. Cap. XLIII. §. 4.

VNVM coctum omnibus pulmentum ſufficiat; & * in ſecundum, quodcumque fuerit crudum cum pomis: panis hordeacei quadræ duæ. Ab ipſo die Quadrageſimæ vſque in Triceſimam propter laborem binas ad diem fratres non amplius accipiant potiones, id eſt, vnum merum, & vnum caldum. A Triceſima verò vſque in Viceſimam ſingulos meros accipiant. A Viceſima verò vſque ad Pascha vinum omnibus ſubtrahatur, abſque infirmis, & infantibus intra duodecim annos, & ſenio iam defeſſis. Sed hoc de infirmis conſideret Abbas, ne aliquis mentiatur, & fingat infirmum. Firmis verò vel ſuo voto abſtinentibus mixta ſalibus cum cumino vel apii ſemine calida aqua miſceatur. Oleum non in cacauis, ſed in ferculis propter abſtinentes mittatur. Qui abſtinentes in ipſis tamen menſis decadum ſuarum [quod in menſa quæ in ſuo numero fuerunt] ordinatione Maioris iuxta iubeantur ſedere: vt abſtinentes de vna mēſa in vna cōmedāt ſcutella. Ideo enim diximus inter alios fratres cōmuniter abſtinentes ſedere: vt erubeſcant voraces in communi natura non poſſe pariter gulæ deſideria refrœnare, & in eligendis bonis diuinā cū abſtinētibus non poſſe gratiā promereri. Nā ipſo die Quadrageſimæ cū cōmunicant, primo ieiunio, antequam cōmunicent, detur licentia ab Abbate in oratorio talis. Dicat Abbas omnibus fratribus: qui vult pro anima ſua ſpiritaliter laborare & aliquid abſtinere, ad bonum hoc opus liberam ei voluntatem concedimus. Qui verò noluerit, regulæ de hoc titulo conſtituta accipiet, & quadrageſimæ contentus erit menſura. Iam qui de fratribus voluerint aliquid abſtinere, ibi in oratorio vadant, & humilient ſe ad genua Abbatis agentes gratias de boni actus voluntate conceſſa: & poſt impenſam humilitatem ſimul &

Digitized by Google

ore ſuo Abbati indicēt, quis quid voluerit abſtinere. Nam ideo in oratorio abſtinentes diximus deſignari, vt ad menſas cum hoc ipſum continent ad eſcam in Quadrageſima corpori perdendam, à tepidis vel guloſis fratribus non iam hoc ipſum repræſumere, vel ſecum comedere ſuadeantur: cum non vult quis videre à te alium meliorem. Sed ſint ergo hi tales teſtimonio oratorij de omnibus apud Deum electi etiam abſtinentes deſignati Meritò enim de reſurrectione Domini debent in Paſcha lætari cum Chriſto, qui corpus ſuum per abſtinentiam cum eo crucifixerūt in Quadrageſima, dicente de triſtitia ſcripturâ: *Qui ſeminant in lacrimis, in gaudio metent.* Et: *in paucis vexati, in multis bene diſponentur.* Nam Quadrageſima huius præſentis parui ſeculi obtinet typum, Paſcha verò futuræ vitæ æternam lætitiam bonis indicat: intantum, vt quod in * ſexaginta diebus abſtinetur, manducare liceat toto anno. Sic qui in præſenti vita ſeculi huius aliquid deſideriis ſuis vel carni ſubduxerit, in loco ſancto abundanter licet animæ de melioribus diuinis deliciis in perpetuo ſaginari. Quia in hoc paruo tempore pro Domino voluit contriſtari, cum eo merebitur in futuro lætari. Ieiunia verò Quadrageſimæ protrahentur in veſperam; id eſt, poſt Lucernaria reficiatur omnib⁹ ipſis* ſexaginta diebus. Quia quinta feria ieiunatur, abſque Dominica. In qua Dominica ſero penitus nihil cœnent, vt vna ſit in ipſis diebus à die refectio. Ieiunium verò in Quadrageſima propter ſuperuenientes non frangatur à domeſticis fratribus. Qui verò voluerint fratres ieiunium ſuperponere, in ipſo ſuperpoſito die, in labore cum fratribus non ſpectentur, ſolummodo laborantibus fratribus legant: vt otioſi non ſint, & pro pane verbo Dei reficiantur. Ideo enim in ſpiritu legendo laborent, vt, ſicut ſcriptum eſt, *qui non manducat, non laboret*: Niſi in illa refectione, in qua ſine pane reficitur, hoc eſt in eloquio Dei, dicente ſcriptura: *Non in pane ſolo viuit homo, ſed in omni verbo Dei.* In ipſis verò ſexaginta diebus, in monaſterio fratribus ab hebdomadariis pedes non lauantur, ſolummodo diſcalciantur Superuenientibus quibuſuis lauentur, propter illius mulieris teſtimonium, quæ lauit, & de alabaſtro vnxit pedes Saluatori cœnanti. In cœna ve-

Pſ. 125. *Sap. 3.* *Luc. 4.* *Ioan. 12.*

Digitized by Google

rò Domini mittant manus pro benedictione ad lauandos pedes Abbatis: & poſteà omnibus Præpoſitis cum ſolatio fratrum. Inchoando tamen Abbas lauet ſimul & oſtiariis. Ipſe maior lauet pedes, cum & ipſe humilem ſe in hoc obſequio præbet, dignè omnibus in honorem exaltatior iudicetur. Deinde Præpoſiti omnibus in Decada ſua lauent pedes & tergant. Sexta verò feria luceſcente, quæ eſt ante Sabbatum ſanctum, nocturnos ſolummodo faciant: quia adhuc nocturni ante pullorum cantum dicti de quinta adhuc feria ſunt: *etiam Matutinos, vel cæteras horas vel cõſtituta officia Dei vſque ad miſſas Sabbati: vbi tam prolixum pſalmorum ſilentium in ore pſallentium reſurrectionis alleluia aperiat. Ergo cum ad nocturnos quintæ feriæ dictos vlterius vſq, ad miſſas Sabbati non pſallent. Orationes tamen illas Quadrageſimæ puras cõpleant, & ipſo ſextæ feriæ die lentè ſibi loquantur de triſtitia Dominicæ paſſionis: nec ſe ſuperuenientes ſalutent. Nam extra infirmos, & infantes & ſenio peruinctos, quicumque de ſanis reficere voluerit, ſine accepta benedictione & non ſignata refectione reficiat: vt à gula ſua, vel à ſemetipſis communicati erubeſcant cum aliis ſuperponentibus pro Dei ſperanda mercede vnum diem non poſſe ieiunum voluntarie pertranſire, cum aliis ab inuito interdum triduana tranſire ieiunia indigentiæ imponat neceſſitas. Et tum qua fronte futura octaua Paſchæ in Dominicæ reſurrectionis victoria deſideret epulari, qui in triſtitiæ cauſam ipſius paſſionis vna die noluit cum Chriſto crucifigere carnem. Sacramenta verò altaris in patena maiore vitrea finiantur: vt cũ ſexta feria Iudæi ad paſſionem Chriſtum quæſierint, ſit ipſo die mentibus noſtris recluſus, vt Sabbato nobis per reſurrectionem in nouo ſacramento appareat. Iam qui ſexta feria refecturi ſunt, ſine communione reficiant: vt agnoſcaturiamque ſexta feria iniuſtè refici ſine Chriſto. Lotio verò rerum, vel apparatus Paſchalis ipſo die procuretur. In qua ſexta feria altaris velamen, vel vniuerſus oratorij ſubtrahatur ornatus; ſimul & lucernæ & cicendeli totum intra monaſterium negetur aſpectus. In nobis triſtitia habeatur ipſo die, cum mundo verum Domini lumen per paſſionem*

Digitized by Google

ſionem abſcedit. Et in ſequenti lumen luceſcente Sabbato per totum mundum pro lætitia reponatur, quando per reſurrectionem Chriſti lætitiæ ad nos lumen reuerteretur. Nam omni tempore ſic ornatum & mundum debet eſſe monaſterium, vt per omnia introïtorum loca munda ornata velis videatur vbique quaſi vna Eccleſia: vt vbique ad ſe inuicem occurrentes deceat, libeat, & delectentur orare.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VNVM COETVM OMNIBVS, &c.] Extat in R. MS. Magiſtri cod. Corb. cap. 53.

IN SECVNDVM.] Lege, *in ſecundis*, vt in R. MS. id eſt, ſecundo loco.

VSQVE IN TRICESIMAM] Triceſima eſt hebomada ſecunda Quadrageſimæ: eâ ratione quâ ante Quadrageſimam dicuntur Quinquageſima, Sexageſima, & Septuageſima. Nam hæ tres hebdomadæ non à numero dierum nomen habent, ſed quia à Quadrageſimâ, quam præcedunt, gradatim numerantur, vt recte docet Carolus Magnus in epiſt. ad Alcuinum: ſic hoc loco illa hebdomada, quæ primam Quadrageſimæ hebdomadam ſequitur, appellatur Triceſima: & quæ hanc hebdomadam ſubſequitur, Viceſima, quę eſt tertia Quadrageſimæ; cuius etiam fit hîc mentio.

CVM CIMINO.] Lege, *Cymino*, vel, *Cumino*. Cuminum herba eſt, de qua Plinius lib. 19. cap. 5. *Condimentorum tamen omnium faſtidiis Cuminum amiciſſimum*, &c. duplex ſatiuum & agreſte. Cuminum ſatiuum ori gratum eſt, ſed multò magis Æthiopicum, quod Hippocrates regium appellauit: ſecũdùm locum tenet Ægyptium. Excalfacit, exſiccat, aſtringit, &c. colorem bibentium, aut perunctorum mutat in pallorem, vt docet Dioſcorides lib. 3. cap. 57. Vnde Perſius ſat. 5.

------- *pallentis grana cymini.*

Græcè Κύμινον. à quo Κυμινοπρίστης. i. Cumini ſector apud Ariſtotelem lib. 4. Ethic. ſumitur pro auaro & ſordido homine, vt notat Scholiaſtes Ariſtophanis in Veſpas. Et Heſychius: Κυμινοπρίσται φαυλωλοί. ὁμοίως Καρδαμυλίζοι. i. auari. ſimiliter naſturtij ſectores. Cardamus herba eſt, quæ Latinè naſturtium dicitur.

QVOD IN MENSÆ QVÆ IN SVO NVMERO FVERVNT.] Hæc verba redundare videntur.

COMMVNITER ABSTINENTES SEDERE.] Lege, *abſtinentes communiter ſedere*. Vbi, *cpmmuniter* eſt ſimul.

IN COMMVNI NATVRA.] Id eſt, quæ ſimilis ſit & earumdem virium.

Digitized by Google

IEIVNIA VERO QVADRAGESIMÆ, &c.] Ita ſtatuit Siluerius, Papa apud Burchardum lib. 13. cap. 12.

VT QVOD IN SEXAGINTA DIEBVS ABSTINETVR.] Alibi in hoc cap. legitur, *ſexaginta*: At in cod. MS. Corb. vbique legitur, *quadraginta*. Rectè. Nam cum Magiſter hoc capite eximat tantùm diem Dominicum à ieiunio quadrageſimali, ſignum eſt non obſeruaſſe Septuageſimam, quæ ſeruabatur ab iis, qui præter Dominicam in Quadrageſima non ieiunabant feria quinta & ſabbato: ita vt eſcis quadrageſimalibus ſexaginta dies veſcerentur, vt clarum eſt ex epiſtola citata Caroli Magni ad Alcuinum, & ex ipſo Alcuino cap. 8. de offic. Eccl.

MANDVCARE LICEAT TOTO ANNO.] Hæc dicuntur confusè & generaliter; nam excipienda ſunt quædam ieiunia præter quadrageſimale per annum occurrentia.

QVIA FERIA QVINTA IEIVNATVR.] Olim feria quinta non ieiunabatur ex inſtitutione Melchiadis Papæ: quia Pagani hac die ieiunabant, vt habetur in Pontificali Damaſi, & quia eodem die Chriſtus corporis & ſanguinis ſui ſacramentum inſtituit, vt docet Alcuinus capite citato: quod etiam à multis in Quadrageſima obſeruabatur: ita vt hi, qui in Quadrageſima non ieiunabant Dominica, ſabbato, & feria quinta, in ſupplementum Septuageſimam ſeruarent, vt ſupra docuimus. Hic tamen Magiſter, qui ſupra ieiunium feriæ quintæ prohibet, illud in Quadrageſima obſeruari iubet.

IEIVNIVM SVPERPONERE.] I. aliquot dies ſine cibo ducere.

DE ALABASTRO.] Alabaſtrum eſt vas condendis vnguentis aptum, Heſychius: *ἀλάβαστρον μυροθήκη.* i. theca vnguentaria Moſchopulus in ſchedis: *λήκυθος, ἢ ληκύθιον τὸ μυροδοχεῖον ἀγγεῖον, ὃ ἀλάβαστον λέγεται, ἢ ἀλάβαστον χωρὶς τοῦ ρ Ἀττικῶς* i. lecythus vas vnguentarium, quod alabaſtrum dicitur: Attice alabaſtum ſine, r. Suidas: *ἀλάβαστρον ἄγγος μύρου μὴ ἔχον λαβὰς λίθινον, ἢ λίθινες μυροθήκη.* i. alabaſtrum vas vnguenti lapideum non habens anſas vel reconditorium vnguenti lapideum: vel quod præ læuitate teneri non poſſit, inquit etymol. vetus ex Methodio. Iuxta alios, & rectius, dicitur alabaſtrum à lapide alabaſtrite, ex quo fiunt vaſcula vnguentaria. Lapis candidus eſt, & interſtinctus coloribus, & conſeruandis vnguentis aptus, vt docet Plinius libr. 36. cap. 8. & poſt eum S. Iſidorus libr. 16. Orig. cap. 5. Sed & alabaſtrum eſt etiam vitreum vas, vt docet S. Epiphanius libr. de menſuris & ponderibus: quia cum multi non poſſent habere ex lapide alabaſtrite eiuſmodi vaſcula, habebant vitrea, quæ nihilominus ex vſu loquendi alabaſtra appellabant. Idem docet auctor etymologici veteris agens de alabaſtro: *σκεῦος τι ἐξ ὑέλου, ἡ μυροθήκη*, id eſt, vas quoddam ex vitro, theca vnguentaria. Hinc fit, quod mulier, quæ vnxit pedes Chriſti, Marci 14. fregerit alabaſtrum.

INCHOANDO TAMEN ABBAS LAVET.] Vt præbeat humilitatis exemplum. Idem ſtatuitur 1. Add. Capitul. Lud. tit. 23. *In cœnâ verò Domini pedes fratrum ſi valet Abbas, lauet & oſculetur.*

QVIA ADHVC NOCTVRNI ANTE PVLLORVM CANTVS, &c.] Lege: *Qui*, vt in R. MS. cod. Corb. & *vò adhuc*, redundat, & ſenſus eſt. Qui nocturni ante pullorum cantum dicti, id eſt, ante mediam noctem, de feria quinta ſunt, id eſt, feria quinta dicuntur poſt Completorium iam ſecundum morem Eccleſiæ lucente: i. exorta feria ſexta, & iuxta morem ſeculi nondum finita feria quinta. Atque ita licet eiuſmodi nocturni incipiant poſt exortum feriæ ſextæ, ſunt tamen adhuc de feria quinta, quæ iuxta morem ſeculi abſoluitur tantùm media nocte. Et hoc loco pullorum cantus ille eſt, qui media nocte auditur, non verò ille, de quo ſupra dictum eſt.

ETIAM MATVTINOS, VEL CÆTERAS HORAS, VEL CONSTITVTA OFFICIA.] Ita in R. MS. ſed videtur deeſſe aliquid, nempe iſta: *Non faciant*, vel quid ſimile. Nam ex ſequentibus ſatis manifeſtum eſt finitis nocturnis feriæ ſextæ cæteras horas eſſe prætermittendas vſque ad miſſas Sabbati magni.

ERGO AD NOCTVRNOS.] Lege: *Ergo à nocturnis*, vt habetur in R. MS.

VSQVE AD MISSAS SABBATI.] Incluſiue; quæ dicebantur ſabbato ſancto circa mediam noctem, vt docet Theodorus Balſamon in can. 90. ſextæ ſynodi: vbi ait religioſiores Chriſtianos toto illo ſabbato in Eccleſia manere ſolitos & ſexta noctis hora, id eſt, media nocte diuinis ſacramentis communicare, & hora ſeptima eiuſdem noctis pſalmodias matutinas audire. Id videtur etiam in antiquo ordine, vbi etiam iubetur nõ dimittendum populum ante mediam noctem, & in ipſa nocte matutina luce erumpente redeundum eſſe in Eccleſiã ad nocturnas vigilias Paſchæ celebrandas. Eadem de miſſa huius ſabbati ſancti docet Alcuinus lib. de offic. Eccl. cap. 18. & 19. Id etiam patet ex Collecta miſſæ. *Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem*, &c. ex benedictione Cerei Paſchalis, quæ fit paulo ante miſſam ſabbati, vbi dicitur: *Hæc eſt nox, quæ hodie per vniuerſum mundum*, & infra: *O vere beata nox*, & in benedictione etiam Cerei Paſchalis apud Ennodium: *Vt principe loco fores beatæ noctis*, & infra: *In huius ergo ſuſcipiendæ noctis officio.*

ORATIONES TAMEN ILLAS QVADRAGESMÆ PVRAS.] Intelliguntur orationes illæ, quas ipſe Magiſter inſtituit in Quadrageſima dicendas, vt aliquid monachi adderent ſupra penſum ſeruitutis ſuæ, quas horis, Primæ, Tertiæ, &c. interſerebant, quas & nocte faciebat ante lectos ſuos poſt primum accubitum Abbate orationem complente, poſt nocturnos in ipſo Gallicinio, atque inter Matutinos & Primam, vt eſt in regula eiuſdem Magiſtri cap. 51. & 52. in quibus hæc oratio etiam pura appellatur, quia ſine pſalmodiâ fiebat.

QVICVMQVE DE SANIS REFICERE VOLVERIT, &c.] Præcipit hoc loco paraſceuen ſanctam ob Chriſti Paſſionem ſine cibo & potu traduci. Quod quidem veteres non modo obſeruabant, ſed etiam ſequentem diem, hoc eſt ſabbatum magnum ſine potu & cibo tranſmit-

Digitized by Google

tebant : ita vt ante horam Chriſti reſurrectionis ne tantillum quidem gu-ſtarent, aliis vſque ad mediam noctem, aliis vſque ad Gallicinium ſeu tertiam noctis horam circiter ieiunium protrahentibus iuxta diuerſas opiniones de hora reſurrectionis Chriſti, vt videre eſt in Epiſtola Dionyſij Alexandrini ad Baſilidem, apud Caſſianum Collat. 21. cap. 25. qui eiuſmodi ieiunium ſabbati affirmat produci vſque ad Gallicinium, & S. Dorotheum doctr. 15. qui protendit hoc ſabbati ieiunium vſque ad mediam noctem.

COMMVNICATI.] In R. MS. *Scommunicati.* lege, *excommunicati.*

SVPERPONENTIBVS.] Hoc loco ſuperponere eſt diem integrum ſine cibo, & potu tranſmittere. Nam paulo ante præcipit, vt paraſceue ſine cibo ducatur; vnde recte ſubiungit, vt hi qui nolunt hanc diem ſine cibo tranſmittere, manducent ſine benedictione, & non ſignata refectione, vt erubeſcant non potuiſſe vnum diem ſine cibo ducere cum ſuperponentibus, & ſupra hoc capite Magiſtri ſuperponere ieiunium eſt aliquot dies tranſmittere ſine cibo, vt ſatis ex antecedentibus, & conſequentibus manifeſtum eſt. Idem eſt ἐπιθεῖναι, i. Superpoſitio, & ἐπιτίθεσθαι. i. Superponere in ep. Dion. Alexandrini ad Baſilidem. Nam ibi agitur de diebus quos olim Chriſtiani in hebdomade ſanctâ ſine cibo tranſmittebant. Itaque ſuperponere, præterquam quod ſignificat addere, & ſuperadiicere ieiunium, vt ſupra c. 54. notauimus, eſt etiam aliquando diem integrum, vel plures ſine cibo ducere.

IN TRISTITIÆ CAVSAM.] Id eſt : *Ob triſtitiam.*

IN PATENA.] In R. MS. *In patinâ.* Dixit, *finiantur*; quia vult illo die omnes hoſtias ſumi à fratribus ob rationem allatam. Et notandus eſt antiquus ritus communicandi ipſo die ſanctæ Paraſceues. Qui etiam notatur ab Alcuino cap. 18. de offic. Eccl. cum agens de hac ſexta feria ſcribit : *Tunc communicant omnes cum ſilentio.*

LOTIO VERO RERVM, &c.] Res, quæ lauantur ſunt altaria, templi parietes, & pauimenta; ipſa etiam vaſa ſacra purificantur, iuxta Magiſtrum quidem feriâ ſexta; at iuxtâ Veterem ord. Rom. & Iſidorum, in cœnâ Domini, l. 1. de officiis Eccl. cap. 28. cum agit de feria quinta maioris hebdomadæ. *Hinc eſt quod eodem die altaria, templique parietes & pauimenta lauantur, vaſaque purificantur, quæ ſunt Domino conſecrata,* & iuxta Alcuinum de offic. Eccl. cap. 16.

ALTARIS VELAMEN, &c.] Hæc altaris nudatio fit hodie in cœnâ Domini, quemadmodum olim tempore Alcuini, vt ex capite citato conſtat : *His finitis nudantur altaria iam circa noctem.*

Digitized by Google

Item Bedæ. §. 5.

ECce ieiunium. Quadrageſimale, Domino auxiliante, iam plurima ex parte compleuimus. Teſtis eſt vnicuique conſcientia ſua, quia quanto diſtrictius ſe ſanctis his diebus Domino mancipaſſe meminit, tanto amplius gaudens ſanctum Dominicæ reſurrectionis tempus expectet. At ſi quem forte adhuc conſcientia minus perfectè caſtigata accuſat, nulli dubium, quin pauidus & tremens tantæ ſolemnitatis præſtolatur aduentum. Nec tamen hic talis de ſalute diffidat, neque aliqua ſuorum numeroſitate vel enormitate ſcelerum confuſus barathrum deſperationis incidat, iuxta illud Salomonis: *Impius cum venerit in pro-* Prou. 18. *fundum malorum, conteminit.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ECCE IEIVNIVM, &c.] Extat apud Bedam homilia quadrageſimali in Dominicam Palmarum: proferturque à noſtro auctore ob hæc S. B. verba: *Et cum ſpiritualis deſiderij gaudio ſanctum Paſcha expectet.*

MALORVM.] Vt in textu Græco, κακῶν. In verſione communi: *Peccatorum.*

Digitized by Google

DE FRATRIBVS, QVI LONge ab oratorio laborant, aut in via ſunt.

CAP. LVII. §. 1.

S. BEN. FRATRES, qui omnino longe ſunt in labore, & non poſſunt occurrere hora competenti ad oratorium, & Abbas hoc perpendit, quia ita eſt, agant ibidem opus Dei, vbi operantur, cum tremore diuino flectentes genua. Similiter qui in itinere directi ſunt, non eos prætereant horæ conſtitutæ: ſed, vt poſſunt, agant ſibi, & ſeruitutis penſum non negligant reddere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES QVI OMNINO, &c.] Non vult omitti opus Dei ab his, qui procul ab oratorio laborant, aut in via diriguntur. Idem ſanxit regula Orientalis: *Etſi in monaſterio, vel in agro aut in itinere, aut in quolibet miniſterio fuerit, orandi, aut pſallendi tempus non prætermittat.*

FLECTENTES GENVA.] Nempe in orationibus, quæ fiunt in pſalmorum interuallis, de quibus ſupra: in precatione Litaniæ, oratione Dominica, & collectis: ſi tamen non ſit dies Dominicus, aut præcipua aliqua ſolemnitas. Nec video rationem cur præciperet totum opus Dei in agro genibus flexis perſoluere, cum in oratorio velit illud ſtando duntaxat fieri: alioqui plus reuerentiæ in agro, quàm in oratorio requireret. Adde quod moris erat apud veteres pſallere ſtando vel ſedendo, orare vero genua flectendo, vt ſupra diximus.

SED VT POSSVNT.] Agens hoc loco S. P. B. de fratribus in via directis nullam facit mentionem genuflexionis; ſed dicit: *Sed, vt poſſunt.* Quia aut fratres ſunt in naui aut in curru: aut ſi pedes iter agunt, aut ſi equitant, forte non licet eis per itineris prolixitatem in aliquo loco conſiſtere, de equo deſilire, vt poſſint genua flectere: ac proinde non aſtringuntur eiuſmodi genuflexionibus, niſi vbi eſt opportunum.

Digitized by Google

AGANT SIBI.] Variant editiones & codices MSS. aliis: *sibi*, aliis *ibi*, legentibus. Legendum tamen, *ibi*, id est, in itinere. Nihil autem statuit S. B. de his, qui sunt in monasterio & non intersunt choro. Nam iuxta præscriptum regulæ hi, qui in aliquo opere occupantur, simul atque signum insonat, debent omnia relinquere, & ad officium conuolare: nisi forte aliquando Cellerarius rationabili causa dispensetur, aut hi qui coquunt, qui vix possint interesse Sextæ, aut Nonæ, aut Vesperis, quia tunc maxime detinentur escis parandis iuxta rationem temporis siue prandij, siue ieiunij: aut nosocomij ministri, & si qui sint rebus necessariis, quæ vix differri possint, intenti: qui sane omnes possunt seruare normam eorum, qui in agro laborant.

Ex Regula S. Pachomij. Cap. CXLII. §. 2.

ET si in naui fuerit, & in monasterio, & in agro, & in itinere, & in quolibet ministerio, orandi & psallendi tempora non prætermitteret.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ET SI IN NAVI FVERIT, &c.] Hoc caput desideratur in regula S. Pachomij excusa.

IN NAVI.] Hic mentio fit nauis: quia S. Pachomij discipuli habitabant in insula Nili; ac proinde sæpe nauigabant, vt supra notatum est.

ORANDI ET PSALLENDI.] Non solùm dixit: *Psallendi*, sed etiam, *orandi*, ob orationes illas, quæ psalmorum interuallis interserebantur: de quibus supra.

Ex Regula S. Basilij. Cap. CVII. §. 3.

SI quis circa Cellarium: vel coquinam, vel alia huiusmodi opera occupatus est, & non occurrat adesse ordini psallentium, vel ad orationem, nihil damni patitur in anima? RESP. Vnusquisque in opere suo obseruare debet propriam regulam. Sicut membrum in corpore & dānum habebit, si neglexerit in eo, quod iniunctum est ei: & de communi fratrum vtilitate negligens amplius periclitabitur. Et mente & deuotione cōplere debet id quod INT.

Digitized by Google

12b 5. scriptum est: *Cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino.* Si enim corporaliter non occurrerit adesse cum cæteris ad orationis locum, in quocumque loco inuētus fuerit, quod deuotionis est, expleat. Oportet tamen obseruare, ne forte quis possit complere in tempore suo, quod complēdum est, & occurrere; sed dum loqui vult, occasiones nectit, tanquam in ministerij opere occupatus. Quod qui facit, & offendiculum cęteris præstat, & ipse negligentis crimen incurrit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS CIRCA CELLARIVM, &c.] Extat apud S. Basilium interr. 147. regul. breu. & apud Rufinum cap. 56.

ORDINI PSALLENTIVM.] Ita apud Rufinum. Ordo psallentium, seu ordo psalmorum, atque etiam ordo, sine adiuncto est officium diuinum, opus Dei, horæ canonicæ; de quo vocabulo supra. In textu Græco S. Basilij est, τῷ καιρῷ τῆς ψαλμῳδίας. vbi versio recentior. *Statuto tempore modulandorum psalmorum*, non ita rectè. Nam καιρὸν apud Græcos est cursus, officium diuinum, opus Dei, horæ canonicæ. Ioan. Moschus cap. 27. μετὰ γὰρ καιρὸν πυκτεύειν τῆς ἁγιᾶς Κυριακῆς. i. post canonem, seu officium nocturnum sanctæ Dominicæ cap. 147. ἴσθι ὅτι καιρὸν μόνον λαλῶν, ἔξωθεν δὲ τοῦ καιροῦ σιωπῶν. i. loqueris tantùm in officio diuino, extra officium diuinum mutus eris. Theodorus Balsamon in can. 52. sextæ synodi: περὶ τῆς Τυροφάγου ψάλλουσι καὶ ἀναγινώσκουσι τὰς καιρὰς καὶ τὰ μαρτύρια τῶν κατὰ τὴν ἁγίαν τεσσαρακοστὴν συμβαινουσῶν ἑορτῶν. i. ante hebdomadem Tyrophagi psallunt & legunt officia & martyria festorum, quæ tota quadragesima cadunt. S. Antiochus in epist. ad Eustachium ἐκλείπας ἐπ' αὐτοῖς τὸν συνήθη καιρόν. i. cum persoluisset pro ipsis solitum officium, defunctorum videlicet. Rationem appellationis reddit idem Antiochus homil. 105. ψαλμῳδία ἡμῶν καιρὸν λέγεται. ὥσπερ γεωργὸς, ἐὰν μὴ δῷ πλήρη καὶ καλὸν τὸν καιρὸν αὐτοῦ εἰς φυλακὴν ἐμβάλλεται, &c. i. *Psalmodia nostra canon appellatur: quemadmodum colonus, nisi dederit plenam & bonam mensuram suam, in vincula coniicitur, & cruciatur: sic monachus, qui negligit suum canonem, seu mensuram, cui astrictus est, Deo cotidie persoluere, à Dei gratia excidit, & traditur inimicis suis, hoc est, diabolis.* Καιρὸς ergo proprie est mensura, quam colonus Domino suo soluere tenetur. Quod vocabulum Latini in eadem significatione vsurpant. Cassiodorus libr. 5. Var. epist. 39. Vbi agitur de his, qui agros domus regiæ conducunt. *Transmarinorum igitur canonem, vbi non parua fraus fieri vtilitatibus publicis intimatur, vos attente iubemus inquirere, atque statutū enumerum pro virium qualitate definire.* Et per similitudinem officiū diuinū dicitur

Digitized by Google

dicitur Canon & mensura. quia monachi, & Clerici in sacris constituti tanquam Dei coloni hanc ei cotidianam mensuram soluere tenentur. Ita etiam diuinum officium appellarunt Latini Patres Cassianus lib. 2. de orat. noctur. cap. 6. *Ex hinc venerabilis Patrum senatus intelligens Angeli magisterio congregationibus fratrum generalem canonem non sine dispensatione Domini constitutum, decreuit hunc numerum tam in vespertinis, quàm in nocturnis conuenticulis custodiri.* S. Columbanus cap. 7. regulæ: *Sed per quaternas in nocte vices hunc canonem reddunt.* Conc. Turonense. 2. can. 21. *licet hymnos Ambrosianos habeamus in canone.* i. in ordine seu cursu diuini officij. Et hinc Horæ canonicæ appellatæ.

Ex Regula Magistri. Cap. LVI. §. 4.

CVM fratres spiritales sine laïco ambulant iuncti ad se, & cantantes modicè de via, flectant genua: & post orationem redeant in viam: mox ab omni verbo alieno à Deo tacentes propter reuerentiam operis Dei, & sic ambulando petita prius benedictione inpositum prorumpant in psalmum: quem cum expleuerint stent modicùm, & inclinato capite modicè orent: qua oratione expleta, mox inchoent viam ambulare cum psalmo: quo expleto stantes orent: qua item expleta oratione, psalmum simul ambulando inchoent: quo expleto, iteratò curuati in humilitate orent. Ergo cum omnem ipsius horæ consuetudinem expleuerint, modicùm secedentes in partem, flexis genibus, orent, & complentes vicibus sibi, tunc demum reuertantur ad viam: & sic se communibus fabulis, si voluerint, misceant. Tamen illis horis, quibus opus Dei ambulando perficiunt, caueant, ne diuino occupati in opere aliud inter se verbum immisceant. Si verò mixti cum laïcis ambulant, sequestrantes se ab eis in partes stirpium, aut si immundus fuerit locus & latebras non præbuerit eis, retro se aliquantulum faciant, & flexis genibus trium psalmorum capita dicentes mox vna gloria explicent: deinde dicentes versum, & post versum modicam orationem facientes, complentes exurgant, & sequantur viæ collegas. Ideo enim plus ad singula capita trium psalmorum cum vna gloria à fratribus non diximus dici: ne perambulante solatio laïco, cui de causa Dei cura non fuit, de-

Digitized by Google

relicto forte fratribus ſpiritalibus triuio, neſcientes forte fratres viam in multifariam ſeparentur ſemitam per errorem, & poſtea amara in anima triſtitia occupentur, & pœniteat forte eos in lucris animæ remoraſſe. Sed hoc, vt ſic compleant, exeuntes de monaſterio fratres ab Abbate, aut præpoſitis ſuis debent moneri. In nubilo verò die, cum radios ſuos ſol mundo abſconderit, ſiue in monaſterio, ſiue in via, ſiue in agro horarum tranſacta perpenſatione fratres æſtiment, & quæuis hora ſit, conſuetum tamen compleatur officium: & ſiue ante, ſiue retro à certa hora dictum ſit, conſuetum horæ opus tamen Dei non prætereat, ſed agatur: quia obſcuritas nubium cito abſente ſole: hos religio excuſat, quos culpa agentes non inuenit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM FRATRES SPIRITALES, &c.] Hæc videre eſt in R. MS. cod. Corb. eod. cap. 56.

CANTANTES.] Locus corruptus. In R. MS. legitur, *camſantes*, pro, *campſantes*. i. flectentes. Nam campſare eſt flectere. Gloſſæ Iſidori: *Campſat, flectit.* legendum ergo, *campſantes*: Et ſenſus eſt: vt fratres directi in via, ſi ambulent ſine laicorum comitatu, de via modicè flectentes, ſeu declinantes ſimul iuncti genua flectant, & orent, & poſt orationes redeant in viam, & ambulando pſalmos recitent.

STENT.] Id eſt, conſiſtant, ſubſiſtant.

ORENT.] R. MS. *reorent*. Rectè. Iuxta rationem loquendi Magiſtri.

SECEDENTES IN PARTEM.] Eſt, quod Gallicè dicimus, *ſe retirant à part*. i. ſecedentes ſeorſim ab aliis in locum aliquem: nam pars locum ſignificat. Marculphus formula. 96. *Ciuis Romanus portis apertis, eam pergat partem, quam voluerit ambulare.* Et formula ſequ.

COMPLENTES VICIBVS SIBI.] Lege, *complentes vicibus ibi*. i. in eodem loco dicentes collectas alterni.

COMMVNIBVS FABVLIS.] Id eſt, conſuetis ſermonibus, de ſacra ſcriptura, & rebus piis videlicet. Nam cap. 5. regulæ Magiſter tantùm de rebus ſanctis colloqui fratribus permittit.

AVT SI IMMVNDVS.] Lege, *aut ſi mundus*, nempe à ſtirpibus, vt in R. MS. & cod. Vind.

EIS RETRO SE ALIQVANTVLVM FACIANT.] Id eſt, dent operam, vt aliquantulum ab eiuſmodi laicis præcedantur.

DERELICTO FORTE FRATRIBVS SPIRITALIBVS TRI-

Digitized by Google

VIO.] Lege, derelictis forte fratribus ſpiritalibus in triuio.

PERPENSATIONE HORARVM TRANSACTA.] Id eſt, perpenſatione horarum apud ſe tractata, æſtiment. i. iudicent, quando videlicet officium diuinum perſolui debeat.

CONSVETVM HORÆ OPVS TAMEN DEI NON PRÆTEREAT.] Lege: *Conſuetum horæ tempus tamen opus Dei non prætereat.*

SED AGATVR, QVIA OBSCVRITAS NVBIVM CITO.] Lege, *Sed agatur citò, quia eſt obſcuritas nubium, abſente ſole.*

Ex Regula Stephani. Cap. XII. §. 5.

OPVS Dei, quod per diem in quocumque loco operantes fratres per horas inſtitutas dicent, cum diſciplina, & timore Dei conſona voce dicatur: non provt vnuſquiſque operis excuſatione, aut occupatione voluerit obrutè: nec præſumendo iunior ante ſeniorem proſiliat, & immatura feſtinatione præcedat: & diuinum opus, quod cum timore agendum eſt, per inordinatam audaciam inſipienter & non ſapienter pſallatur. Tali enim conſuetudine iam infectæ mentes & fauces aliquorum fratrum ad conſonantiam intra oratorium, niſi cum magno commotionis fræno non queunt retineri. Vt ergo hoc vſurpationis vitium abiiciatis à vobis, caritatis ſimplicitatem hortamur. Talium enim Deus omnium exauditor eſt. Ipſe enim miſit Angelum ſuum, & tulit me de ouibus Patris mei.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OPVS DEI, &c.] Extat in R. MS. Pauli & Stephani cod. Flor. cap. 17.

OBRVTÈ.] In R. MS. cod. Flor. *abrupte.*

IPSE ENIM MISIT ANGELVM SVVM, &c.] Probat exemplo Dauidis Deum eſſe ſimplicium exauditorem. Per Angelum intelligit Samuelem. Hæc autem verba ſumpta ſunt ex pſalmo 151. qui vulgò inter Dauidicos non collocatur. Reperitur tamen apud Septuaginta in quibuſdam codicibus, complectens verſus ſeptem. Illius initium eſt. *Μικρὸς ἤμην ἐν τοῖς ἀδελφοῖς μου*, &c. i. paruus eram inter fratres meos. Habetur etiam in Metaphraſi Apollinarij, in fine, ſicque incipit.

Digitized by Google

DE FRATRIBVS QVI LONGE satis proficiscuntur.

CAP. LVIII. §. 1.

FRATRES qui pro quouis responso diriguntur, & eodem die sperãtur reuerti ad monasterium, non præsumant foris manducare: nisi forte ab Abbate suo eis præcipiatur. Quod si aliter fecerint, excommunicentur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRO QVOVIS RESPONSO.] Responsum est negotium, quod quis tractat foris. S. Gregorius. 2. dial. cap. 12. *quoties ad responsum egrediebantur fratres.* Idem epist. 47. lib. 11. *Ad vrbem regiam pro faciendis responsis transmittimus.* Inde Responsales dicti, qui mittuntur ad negotia tractanda Idem Gregorius lib. 4. regesti cap. 54. *Nisi quia multis apud ciuitatem fraternitatis vestræ Responsales sepius fuerunt.* Lib. 11. cap. 47 *Ante hoc enim temporis Bonifacij Chartularij Responsalis mei, qui in vrbe regia demoratur, vehementer, me scripta turbarunt.* Græcè. Ἀποκρισιάριος est Responsalis à verbo ἀποκρίνομαι. Id est, respondeo, qui negotia sanctarum Ecclesiarum tractat, vt habetur Nouella VI. Iustinani. Glossæ Isidori: *Apocrisiarius minister Ecclesiæ Romanæ.* Nuncius, siue Legatus Apostolicus. Est etiam procurator monasterij apud Ioan. Moschum in prato, cap 88. ὅτι Ἀποκρισιάριος ς κοινοβίου τῶν μερῶν Ἀπαμείας. i. quod Apocrisiarius cœnobij partium Apamiæ. & Cod l. 29. de Episc. & Cler. &c. *Qui in monasteriis degunt, potestatem inde exeundi non habeant, vel in ciuitate Antiochensi, seu in aliis quibuslibet ciuitatibus conuersandi ἐξαιρουμένων μόνων τῶν καλουμένων Ἀποκρισιαρίων.* i. *exceptis his solis, qui Apocrisiarij appellantur.*

SPERANTVR.] In vulgatis cum MSS. S. Ebr. & S. Far. *sperant.* Apud S. Dunstanum, *se sperant.*

NON PRÆSVMANT FORIS MANDVCARE.] Egregia sanè institutio; quæ fuit, & quorumdam aliorum Patrum, vt Tarnatensium

cap. 9. *Nemo tamen extra monasterium manducet, aut bibat. Hoc enim regula non recipit disciplina.* S. Augustini, siue alterius cap. 3. *Nemo extra monasterium sine præcepto manducet, neque bibat. Non enim hoc ad disciplinam pertinet monasterij.* Hæc est antiqua monachorum disciplina nobis sanè imitanda, vt mensas laïcorum, præsertim nobilium & diuitum, quantum in nobis situm erit, declinemus. Sunt enim illæ monachis perniciosæ admodum, tum propter luxum profusiorem, tum propter apparatum curiosum nimis & exquisitum, tum propter archimagirorum & dulciariorum condimenta varia, gulæ & Veneris languentis irritamẽta. Noluit Daniel pollui dapibus regiis, nec Tobias gentilium escis. Catillationibus anima polluitur: & qui eiusmodi cupediis monachus delectatur, sine dubio contaminatur. Qui multâ sagina suffertus, cibis & vino ingurgitatus nocte importunis tentationibus vndique impugnatur. Hinc carnis titillatio pungit miserum, lancinat infelicem. Hinc puellarum imagines, quibuscum inter hesterna pocula confabulatus est, eius phantasiæ importunius obuersantur, acrius insultant, etiam nullo premente dæmone, qui iam de prædâ securus ad sobrios oppugnandos aliò se confert. Præterea quis potest esse deuotionis sensus in epulone? quæ cogitatio sana, quæ pia meditatio in nidore crapulæ? Quod cœli lumen in mente ganearum tenebris offuscatâ? Quod præclare monet Euagrius in prouerbiis: *Inuestiganti conuiuia extinguitur lumen: anima autem eius videbit tenebras.* Quamobrem prisci illi monachi extra monasterium peregre profecturi secum ferebant viaticum, panes & quæ in monasterio fas ipsis erat comedere, ne cibos laïcorum gustare cogerentur, vt manifestum est ex Ioannis Moschi prati spiritalis cap. 57. & ex regulâ S. Pachomij art. 32. *Quod si eis cognati vel propinqui præparauerint cibos, nec accipient omnino, nec vescentur, nisi iis, quæ in monasterio edere consueuerunt. Non gustabunt liquamen, nec vinum bibent, nec aliud quippiam, quorum edendi non habent consuetudinem.* Si tamen officium aut necessitas aliqua monachum cogit diuitum interesse conuiuiis, sibi sobrietate consulere, viliores que dapes appetere meminerit, imitetúrque magnum illum monachum Dionysium Exiguum, qui, vt refert Cassiodorus lib. de diuinis lectionibus cap. 23. *Ieiunabat sine exprobratione prandentium: & ideo conuiuiis grataniter intererat, vt inter corporales epulas inquisitus spiritales copias semper exhiberet. Quod si tamen aliquando comederet, parco quidem cibo, sed tamen escis communibus vtebatur. Vnde summum genus æstimo patientiæ inter humanas esse delicias, & abstinentiæ custodire mensuram.* Et S. Aidanum Scotorum Episcopum: qui, vt ait Beda lib. 3. hist. Angl. cap. 5. *Si forte euenisset (quod tamen raro euenit) vt ad regis conuiuium vocaretur, intrabat cum vno Clerico aut duobus: & vbi paululum reficiebatur, accelerabat ocyus ad legendum cum suis, siue ad orandum egrediens.* Si igitur aliquis est in monacho vitæ regularis sensus, laicorum mensas & conuiuia, præsertimque magnatum cane peius & angue, vt aiunt, oderit: citius enim eiusmodi conuiuiis monachi feruor remittitur, sæpe violatur regulare ieiunium, sensim obrepit lautitiarum

Digitized by Googl

cupiditas, & vilium ciborum naulea: durum eſt enim à rhombis & mullis ad caules redire.

Si pranderet olus patienter, regibus uti
Nollet Ariſtippus ------

inquit Horatius. Hinc familiaritas cum mulierculis, ſolitudinis tædium, tandemque vitæ religioſæ faſtidium. Sed quàm graphice depingat erronem monachum ſecularium epulas appetentem Petrus Blæſenſis, videamus. *Quandoque enim ſub obtentu ſanitatis egreditur monachus ad propinquos, ad natale ſolum redit; vt ibi liberum & conſuetum aëra bibat aliquot dies, vel forte aliquam refectionem referata fratribus, ab amicis. Quandóque ſub obtentu vtilitatis fratrum egreditur monachus ad principes terræ, rogator importunus; quæſtum quocumque modo factum pietatem appellat. Cum redierit, horam ingreſſus ſui diligenter explorat; ne oporteat eum ingredi ad communem fratrum menſam, vel ad orationem communem. Et cum obtentu boni hoc ſe facere proponat, verior tamen cauſa, quoniam olera clauſtri ſemicocta faſtidit & inuncta, & vinum aqua mixtum, ſilentium, ſeſſionem in clauſtro carcerem reputãs. Appetit enim edere lautius, bibere ſapidius, loqui licentius, cubare mollius, vigilare parcius, orare tenuius.* Hæc eſt vita ardelionum monachorum, qui non monaſticam, ſed ruſticam vitam ducunt, alienâ viuere quadra appetunt, & veluti mures ſemper alienum rodunt panem: qui quouis hamaxobio inſtabiliores nil tam oderunt, quàm cellam; quibus ſolitudo carcer, oppidum paradiſus. *Lib. 1. epiſt. ad Seruã. Serm. 30.*

EXCOMMVNICENTVR.] Hæc excommunicatio eſt tantùm comminatoria: nempe à menſa: nam ſi maior, durum eſſet.

Ex Regula Patrum. Cap. IX. §. 2.

SI quis verò extra conſcientiam Abbatis, vel Præpoſiti qualemcumque locum egreſſus gulæ, vel ebrietati ſe ſociauerit: aut ſi in proximo tranſmiſſus pro ſua leuitate vel gulæ, non ſtatim expedita neceſſitate ad cellulam redierit, vt canones docent, aut triginta diebus à communione ſeparetur, aut virgis cæſus emendetur. *Reg. ſ. MS cod. Flor.*

Ex Regula Magiſtri, Cap. LXI. §. 3.

EXIENS frater de monaſterio interroget: quid tu iubẽs, Domine Pater: Si pro charitate abeo, ad quem mittor, aut ab alio aliquo retentus fuero ad menſam & cum iuramento ſuaſum mihi fuerit ad manducãdum, quid?

Digitized by Google

frangendum erit, aut non, ieiunium? Respondeat Abbas dicens: si spiritalis frater pro aduentus tui lætitia secum tamen ad manducandum te per caritatem petat, primam quidem eius petitionem, si quarta, aut sexta feria, aut Sabbatum fuerit, nega: secundæ verò iteratæ eius petitioni pro caritate iam consenti: aliis verò diebus extra istas ferias primæ petitioni spiritalis ad manducandum effectum concede. Si verò secularis erit apud se reficiendi petitio, quarta, sexta feria & Sabbato non permittimus te ieiuniũ frangere: quantisuis petitionibus nega vsque tamen ad iuramentum. Nam forte cum per aliqua diuina & sancta fueris adiuratus, iam consenti in his tribus feriis: vt agnoscaris Dominum amare, cum per eum coniuratus consentis. Et quod secundæ petitioni spiritali fratri pro caritate volendo concedis, iustè laïco diuino te nomine coniuranti, licet nolendo, consentis. Si verò in his tribus feriis sine adiuramento diuini nominis apud te erit persuasio frangendi ieiunium, * excommunicare apud laïcos non permittimus fratres; sed ad suam * excommunicationem expectet oratorium reuertentes. Si verò prolixitate itineris sero erit frater reuersurus, si tamen ab aliquo, vt diximus, laïco in his tribus feriis sine iuramento suadeatur ieiunium frangere, non tamen ei se promittat reficere. Si verò ad hunc secularem frater mittitur, qui in omnibus iam conuersum similantem religiosis actibus sola adhuc videatur tonsura dissimilis, huius suasioni in tribus feriis pro iam conuersi forma vel charitate post primam, vt diximus, petitionem refectionis concedatur effectus. Aliis verò feriis si apud suadentem de refectione à trãsmisso fratre adhuc tarda fuerit agenda mora, aut sexta, aut nona aut vespera fratri manducare permittatur: ne extra horas refectionum constitutas consuetus modus sancti propositi excedatur. Iam si nulla est mora, & via à fratre repedari sub die necesse est, quaqua hora festinantibus fratribus fuerit persuasum, mox consentiat: ne non sumptus monasterij habeat frater, & consuetam refectionis horam loginquæ occurrere viæ, & tardè fratri per lassitudinem reuertenti in præparata diuersorum refectione

Digitized by Google

ne menſa monaſterij iam explicita leuetur, & vtrumque decipiatur adueniens. Et item ideo à feſtinante fratre extra horam conſuetam refectioni conſenſus conceditur, vt non petentis pro caritate hoſpitis animus contriſtetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXIENS FRATER, &c.] Hæc reperire eſt in R. MS. Magiſtri cod. Corb. eodem cap. 61.

QVID FRANGENDVM ERIT, AVT NON, IEIVNIVM.] Ita repoſui ex R. MS. cod. Corb.

APVD TE ERIT PERSVASIO FRANGENDI IEIVNII.] Id eſt, ſuadeat tibi, vel roget te frangere ieiunium.

EXCOMMVNICARE.] Lege, *communicare*, vt in R. MS. id eſt, non permittimus communicare, hoc eſt, participes eſſe menſæ laïcorum fratres. Nam communicare iuxta hunc Magiſtrum eſt in communi menſa cum aliis reficere, vt cap. 72. *Fracto ieiunio omnes fratres monaſterij cum eis ad Sextam communicent.*

EXCOMMVNICATIONEM.] Lege, *communicationem*, vt in R. MS. hoc eſt, menſæ communis participationem.

ORATORIVM EXPECTET REVERTENTES.] Ita loquitur; quia monachi reuerſi ex itinere debent accipere benedictionem in Eccleſia.

SI VERO PROLIXITATE ITINERIS.] Lege: *Si verò à prolixitate*, &c. Id eſt, ſi emenſis aliquot diebus itineris.

QVI IN OMNIBVS IAM CONVERSVM SIMILANTEM, &c.] Hæc ſunt tranſpoſita. L. *Si verò ad hunc ſecularem frater mittatur iam conuerſum, in omnibus actibus ſimilantem Religioſis, qui ſola adhuc videatur tonſura diſſimilis.*

SI ADHVC TARDA FVERIT AGENDI MORA.] Id eſt, ſi non eſt eodem die ad monaſterium reuerſurus.

ET CONSVETAM REFECTIONIS HORAM.] Lege, *& ad conſuetam refectionis horam.*

LONGINQVÆ OCCVRRERE VIÆ.] Lege, *longinquitate viæ occurre non poſſit.*

ET VTRVMQVE.] *ſ. utrumque*, videtur redundare.

Digitized by Google

DE ORATORIO MONASTERII.

CAP. LIX. §. 1.

S.BEN. ORATORIVM hoc ſit, quod dicitur: nec ibi quicquam aliud geratur & contendatur. Expleto opere Dei omnes cum ſummo ſilentio exeãt & habeatur reuerentia Deo: vt frater, qui forte ſibi peculiariter vult orare, non impediatur alterius improbitate. Sed etſi alter vult ſibi forte ſecretius orare, ſimpliciter intret & oret: non in clamoſa voce, ſed in lacrimis & intentione cordis Ergo, qui ſimile opus non facit, non permittatur explicito opere Dei remorari in in oratorio (ſicut dictum eſt) ne alius impedimentum patiatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ORATORIVM.] Græcè εὐκτήριον apud Photium in nomocanone tit. 11 cap. 14. & alios: ab εὔχομαι. i. oro. εὐκτήριος οἶκος, id eſt, domus oratoria in Concilio Laodiceno can. 6. & Trullenſi can. 59. dicitur & οἶκος θεοῦ in Conc. Gangrenſi can. 5. id eſt domus Dei. Κυριακὸν. i. Dominicum apud S. Athanaſium in vita S. Antonij: ἐξελθὼν εὐθὺς ἐκ τοῦ κυριακοῦ i. egreſſus ſtatim è templo. In Conc. Laodiceno, can. 28. Neocæſarienſi, can. 14. Ancyrano, can. 15. & ſexta ſynodo, can. 74. & in regula S. Pachomij art. 32. μαρτύριον. i. memoria martyris in Concilio Calcedonenſi can. 6. & 8. & apud Palladium in Lauſiaca cap. 103. dicitur & templum, Baſilica, memoria, & Eccleſia. Sunt qui ſtatuunt differimen inter Eccleſiam & oratorium: dicunt enim Eccleſiam eſſe Clericorum, oratorium monachorum. Huius autem capitis prior pars refertur diſtinct. 42. cap. 6. à Burchardo lib. 3. cap. 81. & ab Iuone Carnotenſi 3. parte, cap. 71. quibus locis, poſt verbum *Cendatur*, hæc ſequun-

Digitized by Google

tur, *quàm quod diuinis miniſteriis conueniat.* Quæ quidem verba, etſi in nullo codice ſeu excuſo ſeu MS. reperire vnquam potui, certum eſt tamen hanc regulæ ſententiam eſſe mutilam, & hæc citata verba ei reſtituenda; cum à tantis viris Gratiano, Burchardo, & Iuone ei attribuantur, & ratio manifeſta; nam in oratorio aliud geri neceſſarium eſt, quam id quod dicitur. i. orationem, vt parare, quæ ad ſacrificium, & laudes diuinas ſpectant, ornare altaria, & parietes templi tapetibus, verrere pauimentum, &c.

CONTENDATVR.] Lege, *condatur*, vt habetur in aliis omnibus MSS. N. & editis, & etiam apud præfatos auctores. Condatur autem hoc loco eſt, recondatur, reponatur. Id patet ex his verbis Concilij Turonenſis cap. 3. *Si enim domus Dei domus orationis vocatur, hoc debet eſſe quod dicitur: nec ibi aliud debet geri, aut recondi:* Quæ quidem ex regula S. B. ſumpta ſunt. Et rectè ſane ſtatuitur nihil eſſe in oratorio reponendum, quod non ſpectet ad diuinum miniſterium: ne detur occaſio agendi in eo ſecularia ob res ſeculares illic reconditas. *apud Iuonem 3. p. c. 71.*

SED SI ALTER VVLT SIBI SECRETIVS ORARE.] Hæc verba intelliguntur de iis, qui poſt laborem manuum aut lectionem, aut ſi quoquo modo vacat, ſecretioris orationis gratia ſe ad oratorium conferunt: non de iis, qui expleto Dei opere in oratorio ſecretius oraturi remanent.

SIMPLICITER.] Id eſt, ſine faſtu & oſtentatione.

NON IN CLAMOSA VOCE.] Vt fluat noſtra oratio, ſicut aquæ Siloë, quæ currunt cum ſilentio; quod præclarè manet S. Baſilius in admonitionibus: *Non in clamore vocis oraueris Deum; ſed clamor cordis tui pulſet aures eius.* Vide ſuperius annotata.

ET INTENTIONE CORDIS.] .i. feruore animi: ita vt cor tanquam arcus intentus fortius ac velocius orationibus veluti iaculis Deum feriat. Vel intentione cordis, id eſt, directione affectus ad Deum.

Ex Regula S. Auguſtini. Cap. VIII. §. 2.

IN oratorio nemo aliquid agat: niſi ad quod eſt factũ, fiat. Aut ſi forte etiam aliqui præter horas conſtitutas, ſi eis vacat, & orare voluerint, non eis ſint impedimento, qui ibi aliquid agendum putauerint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN ORATORIO.] Hæc reperire eſt in Regula S. Auguſtini cap. 8. & in eiuſdem epiſt. 109.

ALIQVID.] Apud S. Iſidorum lib. 5. Orig. cap. 4. *aliud.*

Digitized by Google

FIAT] Hoc verbum videtur redũdare. Nam neq; eſt in ep. citatâ, neque in regula excusâ, neque apud S. Iſidorum, qui hanc eandẽ S. Auguſtini ſententiam refert, cũ ait; *oratorium tantum eſt orationi conſecratũ, in quo nemo aliud agere debet, niſi ad quod eſt factum, vnde nomen accepit.*

AVT SI] Lege, *vt ſi*, vt in epiſt. R. MS. & excusâ, & in Regula Tarnatenſi.

ET ORARE.] Ita in R. MS. cod. Corb. ſed particula, *Et*, neque in Regula excuſa, neque in epiſtola reperitur.

AGENDVM.] Præter opus Dei, vel id, quod ad illud pertineat.

Item. Cap. IX. §. 3.

PSALMIS & hymnis cum oratis Deum, hoc verſetur in corde, quod profertur in voce.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PSALMIS.] Hæc ſunt in citata S. Auguſtini epiſtolâ, & in eiuſdem Regula eodem capite. 9. & in Regula S. Cæſarij Arelatenſis cap. 20. hoc modo: *Cum verò pſalmis & hymnis oratis Deum*, &c.

PROFERTVR.] In cod. Corb. *profitetur*, prior lectio tamen potior videtur.

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. XV. §. 4.

IN oratorio præter orandi & pſallendi cultum penitus nihil agatur; vt nomini huic & opera ingiter impenſa concordent: vt ſi aliquis præter conſtitutas horas Domino ſupplicaturus ingreditur, votum ſuũ occupatio aliena non tardet. Nolite cantare, niſi quod legitis eſſe cantandum. Carnem veſtram mortificate per abſtinentiam, domate ieiuniis & vigiliis. Animam verò veſtram nitore bonæ conſcientiæ abluite.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN ORATORIO.] Prima huius capituli pars vſque ad hæc verba; *vt ſi aliquis* citatur diſtinct. 42. c. VII. ex D. Auguſtini epiſt. 109.

Digitized by Google

ſed nec in hac epiſtola, neque in toto Auguſtino habentur. Etſi Smaragdus in hoc caput Regulæ, Burchardus. 3. p. cap. 80. & Iuo. 3. etiam parte c. 72. eadē ex illa referant, nullo certo capite citato; ſed ex hac concordia diſcimus clarè hæc verba non eſſe S. Auguſtini, ſed Regulæ Tarnatenſis; & citationem in his auctoribus fuiſſe à quibuſdam corruptam, qui neſcientes, qui ſit regula Tarnatenſis, videnteſque quid ſimile haberi in in regula S. Auguſtini, hæc verba S. Auguſtino attribuerunt. Sed cum viderent quidam Iuris Canonici expoſitores non reperiri apud S. Auguſtinum, dixerunt prolatum fuiſſe à Gratiano ſenſum, non verba.

NOLITE CANTARE, NISI QVOD LEGITIS ESSE CANTANDVM.] Ex Regula S. Auguſtini, cap. 10. his autem verbis videtur arcere à cantu Eccleſiaſtico pſalmos & hymnos apocryphos, de quibus ſupra.

LEGITIS.] Ita in R. MS. S. Auguſtini cod. Corb. & in eiuſdem epiſt. 109. at in Regula excuſa habetur, *legiſtis*.

CARNEM VESTRAM MORTIFICATE, PER ABSTINENTIAM, DOMATE IEIVNIIS.] In Regulâ excusâ S. Auguſtini cap. ſequ. *carnem veſtram domate ieiunnis & abſtinentia eſcæ, &c.*

Ex Regula Magiſtri. Cap. LXVIII. §. 5.

EXEVNTES de oratorio fratres mox taceant: nec etiã pſalmos meditando exeãt: ne quod in tempore ſuo cum reuerentia dictum eſt, extra tempus foris per extollentiam decantetur. Ergo exeuntes de oratorio taceant ſtatim: quia pſalmorum explicatum eſt tempus, & taciturnitatis incœptum eſt, ſicut dicit ſcriptura: *Omni rei tempus.* *Eccl. 3.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXEVNTES DE ORATORIO FRATRES.] Hæc habentur in Regula Magiſtri cod. Corb. eodem cap. 68. ſpectantque ad illa verba S. B. *Expleto opere Dei omnes cum ſilentio exeant.*

MEDITANDO.] i. canendo, meditari enim eſt canere, vt Ecloga 1. Virgilij.

Sylueſtrem tenui muſam meditaris auenâ. Et ſæpe in ſacrâ ſcripſi

OMNI REI TEMPVS.] Eccleſiaſtæ 1. in vulgata verſione: *Omnia tempus habent.* In Septu. πᾶσι πᾶσιν ὁ χρόνος. Id eſt, omnibus rebus tempus.

Digitized by Google

DE HOSPITIBVS SVSCIpiendis.

CAP. LX.

S.BEN

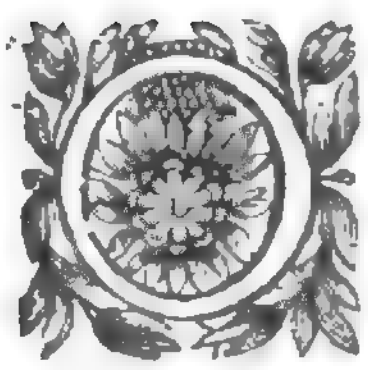

Mat 25.

OMNES superuenientes hospites, tanquam Christus, suscipiantur. Quia ipse dicturus est: *Hospes fui, & suscepistis me.* Et omnibus cõgruus honor exhibeatur, maxime domesticis fidei & peregrinis. Vt nunciatus fuerit hospes, occurratur ei à Priore vel à fratribus cum omni officio caritatis; & primitus orent, & sic sibi sociẽtur in pace. Quod pacis osculum non prius offeratur, nisi oratione præmissa, propter inlusiones diabolicas. In ipsa autem salutatione omnis exhibeatur humilitas. Omnibus venientibus, siue discedentibus hospitibus inclinato capite vel prostrato omni corpore Christus in eis adoretur, qui & suscipitur. Suscepti autem hospites ducantur ad orationem: & postea sedeat cum eis Prior, aut cui iusserit ipse. Legatur coram hospite lex diuina, vt ædificetur; & post hæc omnis ei exhibeatur humanitas. Ieiunium à Priore frangatur propter hospitem: nisi forte præcipuus sit dies ieiunij, qui non possit violari. Fratres autem consuetudinem ieiuniorum prosequantur. Aquam in manibus Abbas hospitibus det. Pedes hospitibus tam Abbas, quam cuncta congregatio lauet. Quibus lotis, hunc versum dicant: *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui.* Pauperum & peregrinorum maximè susceptioni cura sollicitè exhibeatur. Nam diuitum terror ipse sibi exigit honorem. Coquina Abbatis & hospitum super se sit: vt incertis horis superuenientes hospites, qui numquã

Digitized by Google

desunt monasterio, non inquietent fratres. In quam coquinam ad annum ingrediantur duo fratres, qui ipsum officium bene impleant. Quibus, vt indigent, solatia administrentur: vt absque murmuratione seruiant: & iterũ, quando occupationem minorem habent, exeant, vbi eis imperatur, in opera. Et non solum ipsis, sed & omnibus officiis monasterij, sit ista consideratio, vt, quando indigent, solatia accommodentur eis; & iterum, quando vacant, obœdiant imperanti. Item & cellam hospitum habeat adsignatam frater, cuius animam timor Dei possideat: vbi sint lecti strati sufficienter & domus Dei a sapientibus sapienter administretur. Hospitibus autem, cui non præcipitur, nullatenus societur, neque conloquatur: Sed si obuiauerit, aut viderit, salutaris humiliter, vt diximus, & petita benedictione, pertranseat dicens, sibi non licere conloqui cum hospite.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNES SVPERVENIENTES HOSPITES.] Quanti ducenda sit monachis hospitalitas, docet Petrus Blæsensis epist. 29.

SVSCEPISTIS ME.] In versione commum: *Collegistis me*, iuxta textum Græcum.

TANQVAM CHRISTVS SVSCIPIANTVR.] Præclara hæc est admonitio S. Gregorij Papæ hom. 23. in Euangelia: *Pensate fratres quanta hospitalitatis virtus sit: ad mensas vestras Christum suscipite: vt vos ab eo suscipi ad conuiuia æterna valeatis. Prabete modo peregrino hospitium: vt vos in iudicio non quasi peregrinos nesciat, sed vt proprios recipiat in regnum.* Ita se olim gerebant circa hospites monachi Legerenses, vt refert S. Eulogius in epist. ad Villesindum Pompelonensem Episcop. *Exercebant alij peregrinorum & hospitum diligentius curam, & quasi declinanti Christo ad hospitia eorum omnibus aduentantibus obsecundabant.*

VEL FRATRIBVS.] Non addidit: *Omnibus*, quod non omisisset, si ab omnibus fratribus hospiti aduenienti occurrendum voluisset; quemadmodum postea declarauit de lotione pedum: *Pedes autem hospitibus omnibus tam Abbas, quàm cuncta congregatio lauet.*

ET PRIMITVS ORENT.] Tam susceptor, quàm hospes eodem vestigio loci & temporis orent ob diabolicas illusiones, vt postea dicit, quæ in ipsa oratione retegumur. Vide Ioan. Moschum cap. 119.

INCLINATO CAPITE, VEL PROSTRATO OMNI CORPORE.] Iuxta personæ qualitatem.

Digitized by Google

DVCANTVR AD ORATIONEM.] Nempe ad oratorium. Duplex ergo hic oratio, prima in ipſis foribus monaſterij propter illuſiones diabolicas: altera cum ſalutatus hoſpes & ſuſceptus ducitur ad oratorium gratias acturus Deo de proſpero aduentu, & erratorum in via veniam deprecaturus. Huius orationis mentio fit in actis S. Galli: *Igitur illi recto itinere, cum ad viri Dei cellam peruenissent, nunciati aduenisse ducti sunt ad orationem.* Ita & in actis S. Deodati Niuernensis Episcopi: *Eumque manu apprehensum ducebat ad orationem more antiquorum Patrum, & vt habet institutio beatissimi Benedicti Abbatis.*

AVT CVI IVSSERIT IPSE.] Is frater, qui cum hoſpitibus ſedere iubetur, debet eſſe litteratus, vt ſancitur Additione 1. Capit. Lud. Imp. tit. 63. *Vt docti fratres eligantur, qui cum supervenientibus loquantur.*

LEGATVR CORAM HOSPITE LEX DIVINA.] Hæc non ſunt ita ſtricte ſumenda pro ſolo decalogo, aut Leuitico, aut aliis Moſis legibus. Nam hoc vocabulum Lex aliquando ſumitur pro omnibus veteris inſtrumenti codicibus indifferenter. Vnde Chriſtus Ioan. 15. ſumpſit pro libro pſalmorum: *Vt adimpleretur sermo, qui in lege eorum scriptus est; quia odio habuerunt me gratis*, qui textus habetur Pſ. 34. *Qui oderunt me gratis.* Hîc tamen lex diuina ſumitur præcipue pro vtroque teſtamento nouo, & vetere. Quod etiam planum eſt ex cap. 64. regulæ, cum de Abbate dicitur: *Oportet eum esse doctum lege diuinâ.* Quæ verba non poſſunt intelligi de ſolo decalogo, aut legibus Moſis, vel inſtrumento vetere, ſed ſane de vtroque.

ET POST HÆC OMNIS EI EXHIBEATVR HVMANITAS.] Id eſt, perhumaniter accipiatur pro eius conditione, merito, & dignitate; atque illi neceſſaria affatim ſuppeditentur omni luxu remoto præſertim circa obſonia. Hoſpites enim non cauſa helluationis, ſed ædificationis in monaſteriis diuerſari æquum eſt, & a ſobriis monachis ſobrietatem diſcere, vt præclarè monet S. Baſilius in regulis fuſius diſputatis, interr. 20. *Alius venit ex seculari vita, discat operibus, quod ei ratio non persuasit: formam & exemplar vitæ frugalioris accipiat: recordetur mensæ Christianorum, & non pudenda propter Christum paupertatis.* Turpe eſt monachis, ſi in eorum monaſteriis Apitij & Paxami à laïcis inueniantur, quorum cupedus illecti inde ebrij diſcedant, vbi ſobrietatem diſcere debebant. Timotheus dux Athenienſis rei militaris gloria præſtantiſſimus aliquando à Platone frugali cœna acceptus poſtridie bene habēs ſplendidos cœnæ apparatus vituperauit, quod die ſequenti nihil voluptatis afferrent. Iniquum eſt, & nullatenus ferendum, ſi in monaſteriis hoſpites ita laute & profuſè epulentur, vt vix tota nox ad crapulam exhalandam ſufficiat. Quare olim Pontificibus, regibus, & cæteris magnatibus piſces, olera, legumina, & ſimilia monachorum edulia in monaſteriis apponebantur, vt patet ex his verſibus Caroli Magni ad Paulum Diaconum.

Ælian. l. 2. Var. hiſt. c. 18

Leo Oſtienſis l. 1. cap. 17.

Alma

Digitized by Google

Alma Deo chari Benedicti tecta require:
Eſt nam certa quies feſſis venientibus illuc.
Hîc olus hoſpitibus, panis, hîc piſcis abundat.

S. Ioannes Gualbertus auctor congregationis Vallis Vmbroſæ Leonem Papam cum vniuerſa curiâ Romanâ hoſpitio excepit, eiſque tantùm piſces appoſuit, vt in eius actis habetur. Parcius S. Bernardus Clarauallenſis Abbas, qui Pontifici Maximo Innocentio piſciculum appoſuit, cum Cardinales vix haberent legumina, vt in eius actis fertur. Anglorum rex interdum in monaſterium Lindisfarnenſe ſub S. Colmanno veniebat & communibus fratrum cibis cum eis in refectorio veſcebatur, vt ſcribit Beda lib. 3. hiſt. Angl. cap. 26. Rex Caſtellæ Fernandus cum veniret ad monaſterium S. Facundi cibis fratrum regularibus tantùm vtebatur, vt refert Rodericus libr. 6. de rebus Hiſpaniæ cap. 14. Conradus Rex Romanorum in die Innocentum cum duobus Epiſcopis comedit in refectorio monaſterij S. Galli vnâ cum monachis, vilibus eorum cibis contentus: ſicut & poſtridie fecit, ſolo pane & fabis crudis ſatiatus, vt lautius, quam pridie exciperetur, vt habetur in vita S. Notkeri cap. 16.

Apud Hen. Caniſ. t. 6. ant lect.

IEIVNIVM A PRIORE FRANGATVR.] *A Priore*, id eſt, ab Abbate (Prior eſt Abbas, vt ſupra dictum eſt) non à præpoſito, vt quidam recentior putat. Nam: *Menſa Abbatis cum hoſpitibus & peregrinis ſit ſemper*, vt eſt in cap. 56. regulæ, non Præpoſiti. *Cequina Abbatis & hoſpitum per ſe ſit*, vt hic habetur, non verò Præpoſiti & infra: *Abbas aquam in manibus hoſpitibus det*, non Præpoſitus. Propter hoſpites ieiunium frangitur, vt charitatis officium impleatur: quemadmodum præclarè monet S. Proſper libr. 2. de vita Contemplatiua cap. 24. *Si enim quoslibet aduenientes ieiunio intermiſſo, reficio, non ſolùo ieiunium, ſed impleo charitatis officium.* Vide exempla in vitis Patrum.

NISI FORTE PRÆCIPVVS DIES SIT IEIVNII.] Nempe Eccleſiaſtici, quod ex Eccleſiæ præcepto ſit inuiolabiliter ſeruandum: ita S. Iſidorus cap. 10. regulæ: *Pro charitate adimplenda interrumpuntur ieiunia, ſi tamen non fuerint generalia.* Eadem ratione Magiſter cap. 53. regulæ non vult ſolui ieiunium Quadrageſimæ propter hoſpitem: *Ieiunium verò*, inquit, *in Quadrageſimâ propter ſuperuenientem non frangatur à domeſticis fratribus.*

IN MEDIO TEMPLI TVI.] In cod. Vict. p. hæc ſequuntur: *Sequitur oratio: adeſto, Domine, officiis noſtræ ſeruitutis, qui pedes tuorum dignatus es lauare diſcipulorum: ne deſpicias opera manuum noſtrarum, quæ nobis retinenda mandaſti: & ſicut hic exteriora abluuntur inquinamenta, ſic à te omnium noſtrum lauentur peccata.* Hæc autem verba: *In medio templi tui*, id eſt, *in medio cordis noſtri*, (inquit Smaragdus) *quod tuum dicit Apoſtolus eſſe templum, ſuſcipimus iſtius hoſpitii enim charitatis dulcedine aduentum.*

SVSCEPTIONI CVRA SOLLICITE EXHIBEATVR.] Ita in MSS. S. Germ. Ebrul. & apud Smaragdum, ecte. In vulgatis. *Suſceptio*

Digitized by Google

omni curâ ſollicitè exhibeatur.

NAM DIVITVM TERROR IPSE SIBI EXIGIT HONOREM.] Hunc locum regulæ producit Radulphus ardens ſerm. de Dominica 21. poſt Trinitatem: *Sed quia diuites facilius ſcandalizantur; quàm pauperes: & vt ait S. Benedictus: ipſe timor potentum ſibi exigit honorem.* Sed locum citat ex memoriâ, non ex codice.

IN QVAM COQVINAM AD ANNVM INGREDIANTVR DVO FRATRES.] Non per ſingulas hebdomadas, vt ſupra ſtatuit de hebdomadariis, &c. Nam ſi ſingulis ſeptimanis coqui hoſpitum mutarentur per ordinem, cum multi occurrerent artis culinariæ non adeo periti, non ſatis honeſtè & humaniter cum hoſpitibus ageretur.

VT INDIGENT.] Id eſt, quando indigent, vt, pro, quando. Apud Virgilium; *Vt ventum eſt.* Vnde paulo poſt dicitur: *Vt, quando indigent ſolatia accommodentur.* OFFICIIS.] i. officialibus.

VBI SINT LECTI STRATI.] Hic loquitur de lectis, non de menſa, ſcyphis, & patinis: quod ſignum eſt eiuſmodi cellam non ad edendum, ſed ad cubandum aſſignari.

VT DOMVS DEI A SAPIENTIBVS, &c.] Eſt hyperbaton: nam hæc verba referenda ſunt ad iſta: *Cuius animam timor Dei poſſidet.* Sed ob ſequelam textus, ſunt poſtpoſita his verbis: *Vbi ſint lecti.*

HOSPITIBVS CVI NON PRÆCIPITVR, NVLLATENVS SOCIETVR.] Idem ſtatuitur in pœnis breuibus S. Baſilij art. 39. *Εἴ τις συντυχὼν ὁμιλήσει τῷ ὑποστρόφῳ ξένων, πλὴν τῶν δοθέντων πρὸς ἀμοιβήν, ἐκ τῶν ἐντεταγμένων, χωρίσθω ἀσπασμοῦ.* i. Si quis aduenientibus peregrinis colloquatur præter pacis oſculum, exceptis his ad hoc deputatis, careat benedictione: idem inſtituit S. Eugendus, vt habetur in eius actis: *Omni cautelâ iuxta Patrum regulam ſeruans, ne ſe conſpectui aduentantium laïcorum, vel propinquorum ſaltem iniuſſus monachus præſentaret.* Ita S. Fructuoſus Archiepiſcopus cap. 8. regulæ ſuæ: *Ne cum laico loquatur, nec cum monacho non iuſſus ſtet, ſine fabuletur, nec alium proximum videat, vel extraneum regulari ſententiâ præfixum eſt.* Similiter S. Iſidorus cap. 17. regulæ, & S. Columbanus in Pœnitentiali MS. Idque ex monachorum Ægyptiorum inſtituto, vt videre eſt apud Caſſianum libr. 4. de inſtitut. Renunc. cap. 16. nec ſine iuſta ratione: quia forſan infirmus frater cum ſeculari ſecularia loqueretur non ſine magno animæ ſuæ detrimento.

Apud Suriũ Ian. 1.

BENEDICTIONE.] Id eſt, oratione.

Ex Regula Macarij. Cap. VIII. §. 2.

VENIENTIBVS eis nullus, niſi vnus, cui cura circa hoſpitale fuerit iniuncta, reſponſum det. Venienti-

Digitized by Google

bus orare, vel pacem offerre nulli liceat, niſi prius iubeatur ab eo, qui præeſt, Patre: & oratione ſimul peracta ſequatur ordinem ſuum pacis oſculum. Nec licebit alicui fratri cum ſuperueniente ſermocinari, niſi ſoli, qui præeſt, Patri, aut quibus ipſe iuſſerit.

NOTÆ ET OBSESVATIONES.

VENIENTIBVS EIS.] Hoſpitibus, hoc capitulum habetur in R. MS. Macarij, Serapionis & aliorum cod. Flor. & Corb. ſed fuſius & veluti periphraſticè.

VENIENTIBVS ORARE] Præpoſui punctum, qui deerat in noſtris codicibus. Sed tamen legendum puto: *Cum venientibus orare*, &c. Et hæc eſt oratio, quæ fit ad introitum hoſpitis, de qua ſupra.

Ex Regula Patrum. Cap. IV. §. 3.

ADVENIENTI peregrino nihil plùs exhibeat quam pacem: reliquum non ſit illi cura vnde venerit, pro quo venerit, vel quando ambulaturus ſit: nec ſe iungat ad fabulas cum illo.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ADVENIENTI PEREGRINO, &c.] Hoc capitulum habetur in regula 2. cod. Flor. & in vetuſto cod. MS. Corb.

NIHIL PLVS EXHIBEAT.] Priuatus monachus videlicet.

QVAM PACEM.] Id eſt oſculum pacis. in pœnis breuibus S. Baſilij art. 39. πλὴν τῆ δόσει τὴν εἰρήνης. i. præter pacis exhibitionem. in codicibus Flor. & Corb. legitur: *Quam occurſum humilem & pacem.*

Ex Regula S. Pachomij. Cap. LI. §. 4.

QVANDO ad oſtium monaſterij aliqui venerint: Si Clerici fuerint, aut monachi, maiori honore ſuſcipiantur; lauabuntque pedes eorum iuxta Euangelij præceptum: & deducent ad locum Xenodochij, præbebunt- *Ioan. 13.*

Digitized by Google

que omnia, quæ apta sunt vsui monachorum. Quod si voluerint orationis tempore atque collectæ venire ad conuetum fratrum & eiusdem fidei fuerint, ianitor vel minister Xenodochij nunciabit Patri monasterij, & sic deducentur ad orandum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO AD OSTIVM MONASTERII, &c.] Extat in regula S. Pachomij excusa, art. 28. apud Smaragdum legitur: *Quando ad hospitium monasterij*, non ita rectè.

IVXTA EVANGELII PRÆCEPTVM.] Ita apud Smaragdum. in regula excusa legitur: *Seruabunt Euangelij præceptum.*

COLLECTA.] Collecta hoc loco est synaxis officij diuini, vt passim in hac regula.

Item ex Regula Macarij. §. 5.

Ram 11. HOSPITALITATEM *sectantes per omnia*, & ne auertas oculum, aut inanem dimittas pauperem: ne forte Dominus in hospite aut paupere adueniat, & videat te hæsitantem, & contemneris: sed omnibus te hilarem ostende & fideliter age.

Ex Regula Fructuosi. Cap. X. §. 6.

HOSPITIBVS & peregrinis fratribus cum summâ reuerentia charitatis & ministrationis obsequia sunt præbenda; & ad vesperum lauandi pedes. Et si exitinere sunt confecti, oleo perungendi sunt. Lectuaria, lucerna, & stramina mollia exhibenda: ac proficiscentibus iuxta posse cœnobij viaticum imponendum. Ægroti omni miseratione fouendi sunt, eorumque languores congruo releuãdi sunt ministerio. Tales tamen sunt eis ministri deligendi qui, & pulmentaria strenuè præparent: & deuoto eis ministerio obsecundent: & de his, quæ illis residua sunt

neque fraudem faciant, neque occultè comeſtione ſe inlicita polluant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HOSPITIBVS ET PEREGRINIS.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuoſi Archiepiſcopi cod. Craſſ. eodem cap. 10.

ET OLEO PERVNGENDI.] Ad tollendam laſſitudinem. Idem faciendum ſtatuit B. Eſaias Abbas oratione. 3. *Si ad te in cellam tuam commorantem frater peregrinus acceſſerit, idem illi officium exhibeto, oleoque pedes eius inungito.*

LECTVARIA.] Vel lectualia, quæ lectis inſternuntur, ſtragula. Cæſarius cap. 42. regulæ: *Lectualia vero ſimplicia ſint: nam ſatis indecorum eſt, ſi in lecto religioſo ſtragula ſecularia, aut etiam tapetia picta reſplendeant.*

VIATICVM IMPONENDVM.] Mos fuit olim vt recedenti hoſpiti daretur viaticum, vt eſſent hoſpitium fortaſſe non inuenienti in via ſuppetiæ. Magiſter cap. 1. regulæ: *Mox & ipſe reconſignare biſacias cogitur, quas diuerſorum hoſpitum iam panes toſt impleuerant*, &c. Palladius cap. 64. Lauſiacæ, vbi Protocomes S. Paphnutio ſic loquitur: οὐκ ἐξῆλθε πτωχὸς ἢ ξένος κεναῖς χερσὶ τὴν ἐμὴν αὐλὴν μὴ πρότερον ἐφοδιασθεὶς κατὰ λόγον. i. non egreſſus eſt domo mea pauper vel hoſpes manibus vacuis, cui non prius congruum viaticum impoſuerim, ita verti clarius ad ſenſum. Nam ἐφόδια ſunt πρὸς τὴν ὁδὸν ἐπιτήδεια ἀναλώματα. i. ſumptus ad viam neceſſarij, vt docent ſcholiaſtes Ariſtophanis ad Plutum, & Suidas. Vnde verbum ἐφοδιάζειν. i. viaticum alicui dare, Deuteron. 15. καὶ ἐφοδιάσεις αὐτόν. i. & dabis ei viaticum.

Ex Regula S. Iſidori. Cap. XXIII. §. 7.

ADVENIENTIBVS hoſpitibus prompta & alacris ſuſceptio adhibenda eſt, ſcientes ob hoc nouiſſimã conſequi retributionem, ſicut Dominus dicit: *Qui vos recipit, me recipit: qui me recipit, recipit eum, qui me miſit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui potum dederit vni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantum in nomine diſcipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Et licet omnibus hoſpitalitatis bonum cum gratia oporteat referri, vberior tamen Clericis & monachis deferenda honorificentia hoſpitalitatis. Præbeantur eis ha- Mat. 10.

Digitized by Google

bitacula, lauentur eorum pedes, vt præceptum Dominicum impleatur. Congruis etiam sumptibus eisdem humanitatis gratia præbeatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ADVENIENTIBVS HOSPITIBVS, &c.] Habetur in Regula S. Isidori excusa cap. 22.

VBERIOR CLERICIS ET MONACHIS DEFERENDA HONORIFICENTIA HOSPITALITATIS.] Tanquam Dei seruis & ministris præcipuis. idem iubet S. Pachomius art. 28. *Si Clerici fuerint aut monachi maiori honore suscipiantur.* Idem Clericis faciendum instituit regula Macarij & aliorum. *Idemque qualiter Clerici hospites suscipiendi sunt in monasterio, vt ministri altaris, non licebit nisi ipsis complere: siue ostiarius, siue minister templi Dei.* Ita etiam Magister cap. 77. Regulæ: *Sacerdotes verò cum monasterio ad refectionem tenti fuerint, ipsi omnes cibos & pocula mixta signent, vel primos in mensa sua meros, & benedictionem petentibus ipsi suo responso tradant.* & paulo post: *Clerici verò si seruorum Dei mensis interfuerint, & ipsis detur locus complendi.* Rectè: nam benedicere, & complere orationem honorificum est.

Item eiusdem. Cap. XXIV. §. 8.

NVLLVS propinquum vel extraneum hospitem vel monachum familiarem, seu parentem videre absque imperio audeat senioris.

Ex Regula Tarnatensi. Cap. VII. §. 9.

ADVENIENTIBVS quoque nihil præter humilitatis affectum & debitum famulatum iunior exhibebit: & curam habere de causa, quâ venerit, quandoque reuersurus sit, non præsumat: quia hoc seniorum sollicitudo, non iuniorum præsumptio debet requirere.

Digitized by Google

Ex Regula Magiſtri. Cap. LXXII. §. 10.

CVm fratres monaſterio extranei ſuperuenerint, ſi quarta, ſexta feria, & Sabbatum fuerit, voce præſentis Abbatis aut Cellerarij, ſi abſens fuerit Abbas, rogentur ad refectionem remorari ad Nonam. Si autem vſque ad tertiam admonitionem non vſque ad nonam conſenſerint remorari, ſed pro corto ſe vrſerint ambulare, propter caritatem aduentus eorum, fracto ieiunio, omnes fratres monaſterij cum eis ad Sextam communicent. Si autem ante Sextam ſe vrſerint ambulare, quæuis hora fuerit feſtinationis inuenta, iam ſine domeſticis fratribus ipſi ſoli reficiant, & ieiuni de monaſterio non permittantur abſcedere propter viam: quia in panis fractione cognita eſt caritas Chriſti: ſicut in actibus Apoſtolorum legitur fracta Euchariſtia & ſumpta, à ſe Apoſtolos diſceſſiſſe Andream & Ioannem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM FRATRES, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magiſtri cod. Corb. eodem cap. 72.

COMMVNICENT.] Id eſt, communi in menſa cum fratribus reficiant, vt loquitur idem Mag. c. 71. vt ſupra c. 58. obſeruatum eſt.

IN PANIS FRACTIONE COGNITA EST CARITAS CHRISTI.] Cum pauit multitudinem Ioan. 6. & Mar. 8. nolens dimittere ieiunam; ne deficeret in via.

IN ACTIBVS APOSTOLORVM, &c.] Quæ hîc dicuntur de Andreâ & Ioanne ex actibus Apoſtolorum, non ſunt in actibus Apoſtolorum à S. Luca conſcriptis, ſed videntur ſumpta ex quodam libro apocrypho, aut ex illis actibus, quæ duodecim Apoſtolorum nomine vocãtur, & Andreæ maximè, quibus vtebatur impoſtor quidam Agapius, vt ſcribit Photius in Bibliotheca n. 179. ſeu Andreæ, Ioannis, & aliorum Apoſtolorũ, de quibus Euſebius l. 3. c. 19. hiſt. aut certè ex actibus Andreæ & Ioannis, quibus vtebantur Encratitæ, quorum meminit S. Epiphanius libr. 2. tom. 1. hæreſi. 47.

Digitized by Google

Item ex eadem. Cap. LXXIX. §. 11.

CELLA autem peregrinorum semotè in monasterio constituatur, cum lectis stratis vbi superuenientes fratres, maximè ignoti dormiant, & bisacias suas ponant: in qua res monasterij, aut ferramenta, aut vtensilia non sint posita: ne forte cum putantur hospites spiritales, subito in damno fures inueniantur. Nã & propter cautelàm custodiendi, duo fratres de quorũ decada & alij coquinam exercent, tãdiu ex ipsa decada deputati vicibus à suis præpositis fratres peregrinos ex improuiso custodiant, quamdiu omnes de eadem decada suis vicibus explicent septimanas; & cum de alia decada inchoauerint coquere, & in diebus septimanarum suarum si superuenerint peregrini, tamdiu & de eadem decada deputati à suis Præpositis superuenientes ex improuiso custodiant, quamdiu & ipsis alia decada succedat. Ergo sic omnes decadæ explicando, & recapitulando omnes peregrinos aduenientes semper custodiant. Ergo ipsi duo fratres, quorum ad custodiam fuerint vices, cum peregrini aduenerint, in eadem cella simul sibi faciant lectos: vt, si forte vnus de hospitibus ad oratorium nocte voluerit ire, & alius noluerit propter lassitudinem se leuare, aut forte voluerint vicibus foras exire, vtrique habeant singulos ex improuiso custodes: vt & ille, qui aut ad oratorium aut egreditur foras per incertos monasterij exitus nocte, & ingressus per occasionem custoditus à domestico fratre ducatur, & cum remanente alter remaneat custos: vt & caritarem solatij videantur hospitibus adimplere, & res monasterij ab incertis ex improuiso custodiant. Nam & in die ipsi sibi sollicitudinem faciant eos intra monasteriũ de nihil facto oculo custodire. Nam ideo duobus hæc cura committitur: vt & in nocte vicibus sint circa peregrinos solliciti, & in die: si forte ex eis vnus defuerit occupatus, alter peregrinum à longè custodiens respiciat. Cella ipsa habeat clusuram talem ab intus, qualem à foris: vt nocte ab eis, inclusis secum hospitibus, ab intus missis clusuris clauis tollatur: quam, vbi norunt, abscondant:

Digitized by Google

scondant: vt cum foras forte voluerit hospes exire, ipse sibi custodes excitet, cùm clauem requirit; quo præsente incipiat ad ignotum refrigerium foras exire. Ipsi enim fratres bisacias eorum & virgas suscipiant in cella eadem seruaturi claue forensi fideliter conseruandas. Iam si forte tales inuebti fuerint hospites: qui diu persistendo fideliter & animo laborando indicauerint se monasterio perfirmare, suggerant eorum custodes Abbati, & lecta eis regula, videant quot dies iam habeant in monasterio, & residui dies de induciis eis ad tractandum secum cedãtur. Et cum expleti fuerint constitutarum iuduciarum dies, & tunc demum si placent eis probatæ vitæ, vel regulæ disciplinæ, sicut de firmandis monasterio fratribus posteriori titulo cõstitutum est, se monasterio vsque ad mortem perseuerando contradant. Quod si non se voluerint firmare, sed sic laborando cotidie cùm fratribus monasterio voluerint remorari, si contenti sunt pannos suos, vel indumenta in alieno opere stricare, sola tamen communis mensa vel vitę mensura eis de monasterio præbeatur, de cæteris necessariis præparatio denegetur. Quia firmis debent omnia præparari, talibus verò de firmitate dubiis sola monasterij mensa sufficiat: & hoc tantùm quòd vel laborare cum fratribus voluntremorãdo, à fratribus illis custoditi dumtaxat die noctuque.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CELLA PEREGRINORVM, &c.] Hæc videre est in R. MS. Magistri cod. Corb. cap. 79.

ET BISACIAS SVAS.] Vide suprà, cap. de generibus monachorum.

RECAPITVLANDO.] Aliàs. *Recapitando*. Id est, à capite iterum incipiendo, quo vocabulo vsus est supra.

NIHIL FACTO.] Id est, malè facto.

REFRIGERIVM.] Id est, latrinas eiusdem R. cap. 14. *Refrigeria laxent*, & cap. vltimo, *machina, refrigerium*.

CLAVE FORENSI.] Id est, quæ foris ostium claudat.

SE IN MONATERIO FIRMARE.] Id est, stabilitatem in monasterio promittere. Quod dicit S. B. cap. 61. *Stabilitatem suam firmare*.

STRICARE] Id est, consumere, de quo vocabulo supra.

FIRMIS.] Id est, qui stabilitatem in monasterio promiserunt.

FIRMITATE.] Id est, stabilitate in monasterio.

Digitized by Google

SI DEBEAT MONACHVS litteras, eulogias, vel aliquid ſuſcipere.

CAP. LXI. §. 1.

NVLLATENVS liceat monacho neque à parentibus ſuis, neque à quoquam hominum, nec ſibi inuicem, litteras, Eulogias, vel quælibet munuſcula accipere, aut dare ſine præcepto Abbatis. Quod ſi etiam à parentibus ſuis ei quicquam directum fuerit, non præſumat ſuſcipere illud, niſi prius indicatum fuerit Abbati: quod ſi iuſſerit ſuſcipi, in Abbatis ſit poteſtate, cui illud iubeat, dari. Et non contriſtetur frater, cui forte directum fuerat, vt non detur occaſio diabolo. Qui autem aliter præſumpſerit, diſciplinæ regulari ſubiaceat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLATENVS, &c.] Prima pars huius capitis citatur in Conc. Duziacenſi. 2. cap. 2.

LITTERAS.] Olim prohibitum fuit monachis litteras accipere, aut tranſmittere iniuſſu Abbatis. Ita cautum eſt in pœnis breuibus, quæ vulgò S. Baſilio tribuuntur. art. 49. *Εἴ τις ἐυρεθῇ ἐκλὸς Ἀρχιμανδρείτου χάρτην τινὸς, ἢ λαχόμενος γράμματος, ἔστω ἀφορισμένος.* Id eſt, ſi quis inuentus fuerit ſcribere, aut accipere litteras ſine Archimandritæ ſcientia, ſit excommunicatus. In regula Teridij cap. 15. *Precipue epiſtolæ ſine ſcientia Abbatis nec accipiat, nec tranſmittat.* In Pœnitentiali MS. S. Columbani. *Si epiſtolam cuiuſcumque ſuſceperit, ſi tribuere præſumpſerit ſine Abbate, ſuperpoſitione.* Sup. emendetur. In regula S. Cæſarij cap. 23. & in eius re-

Digitized by Google

capitulatione cap. 6. in regula S. Iſidori cap. 17. Idem videre eſt apud Caſſianũ lib. 4 de inſtitutis renũciantium c. 16. Nec immeritò. Nã eiuſmodi litteris ſæpè vtitur diabolus tanquam proxenetis ad animam perdẽdam.

EVLOGIAS.] Recta lectio: quæ habetur in cæteris cod. N. MSS. quemadmodum apud Smaragdum, Donatum c. 5. Turrecrematam, in editione Colonienſi & in Concilio Duziacenſi ſupra citato. At in vulgatis & in editione Colinæi legitur, *eulogia*, in plurali malè. Nam Eulogium non dicitur in neutro, etſi reperiatur in vita S. Ludgeri, & fortaſſe alibi, ſed corruptè. Eulogia autem eſt munus ex charitate datum generaliter loquendo, Latinè benedictio, loquendi formulâ ab Hebræis deductâ, qui munus benedictionem appellant. 1. Regum cap. 25. *Quapropter accipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua.* In textu Hebraïco eſt, ברכה. *Beracah.* i. benedictio, apud Septuaginta εὐλογία. Sumitur etiam Eulogia pro pane illo qui ad Euchariſtiam conſecrandam deſtinatur, vt videre eſt apud Ioannem Moſchum cap. 15. Sunt & munera, quæ ex reliquiis ſanctorum mittuntur apud S. Gregorium lib. 11. Regeſti cap. 47. *Eulogias verò S. Marci à beatiſſimâ fraternitate veſtrâ tranſmiſſas cum eâ caritate, quâ tranſmiſſæ ſunt, ſecundum notitiam earum ſuſcepimus;* Quas interdum, *Benedictionem* appellare ſolet, vt in eadem epiſt. *Preterea tranſmiſimus crucem parvulam, in quâ de catenis amatorum veſtrorum inſerta eſt benedictio.* Sed communiter Eulogiæ panes ſunt, qui in Eccleſia à ſacerdote benedicuntur, olimque diſtribuebantur iis, qui ob quoddam impedimentum diebus feſtis & Dominicis non ſumebant Euchariſtiam, ex decreto Pij Papæ apud Burchardum lib. 5. cap. 27. Et habetur in Concilio Nannetenſi can. 9. & in capitulis Hincmari Archiepiſcopi Remenſis cap. 7. Mittebantur etiam fidelibus in ſignum beneuolentiæ, & communicationis in eadem fide. Vnde in Concilio Laodiceno can. 32. ſtatuitur, ὅτι οὐ δεῖ τὰς ἀιρετικὰς εὐλογίας λαμβάνειν. i. Quòd non oportet hæreticorum Eulogias accipere. Aliquando etiam tragemata, bellaria, vt fructus, nuces, acidæ ficus, &c. à preſbytero benedicta pro Eulogiis dabantur, vt patet ex Palladio in Lauſiacâ cap. de Valente. Nec dabantur excommunicatis. Vnde S. Arſenius cum non accepiſſet aliquando Eulogiam fratrũ geſſit ſe pro excommunicato, vt habetur in vitis Patrum interprete Pelagio lib. 15. n. 8. & qui ab excommunicatione abſoluebantur Eulogias accipiebant, vt videre eſt apud Gregorium Turonenſem lib. 5. hiſt. cap. 14. & excommunicati epiſcopi Eulogias aliis dare prohibebantur, vt videtur apud eumdem Gregorium lib. 8. hiſt. cap. 20. de Vrſicino Cadurcenſi Epiſcopo excommunicato. Et de his Eulogiis panis intelligendus eſt hic S. Benedicti locus, quas antiqui Patres ſine ſuperioris licentia dare prohibuerunt. S Cæſarius cap. 23. regulæ: *Si aliqua voluerit tranſmittere eulogiam panis, Matri ſuggerat.* Et Donatus cap. 53. regulæ: *Si aliquis voluerit tranſmittere litteras, aut eulogias panis, Patri ſuggerat.* Ita capiendus eſt locus in pœnis breuibus S. Baſilij art. 50. Εἴ τις πέμψει τινὶ εὐλογίαν. i. *Si quis miſerit eulogiam alicui.*

VEL QVÆLIBET MVNVSCVLA.] Item ſtatuit S. Pachomius

Digitized by Google

art. 58. *Nemo ab altero accipiat quicquam.* S. Basilius in pœnis breuibus art. 38. Εἴ τις δίδοι ἔξω τι, ἢ λαμβάνοι παρὰ γνώμην τοῦ Ἀρχιμανδρείτου: ἀποκλείσθω i. si quis dederit foras aliquid, aut acceperit præter voluntatem Abbatis, excommunicetur. Et S. Isidorus cap. 17. regulæ: *Qui occultè ab aliquo litteras, vel aliquod munus acceperit*, &c.

QVOD SI ETIAM A PARENTIBVS SVIS EI QVICQVAM DIRECTVM FVERIT, &c.] Id olim seruabatur in monasterio S. Eugendi Abbatis, vt videre est in eius actis *Si quid verò cuicumque fuit à proximis fortassis oblatum confestim hoc Abbati vel œconomo deferens nihil exinde absque paterno præsumsit imperio.*

Ex Doctrinâ S. Orsiesij. §. 2.

SI quis in domo monasterij sub Præposito manens nulla re indigens, quam in monasterio habere permissum est; & habet patrem fratremque & amicum carissimum, nihil ab eis penitus accipiat non tunicam, non palliolum, non aliam quamlibet rem. Si autem fuerit comprobatum quod minus habeat de his, quæ præcepta sunt, culpa omnis atque correptio ad Præpositum conuertetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Hæc habentur in lib. excuso S. Orsiesij vltra medium.

QVOD MINVS HABEAT.] Reposui τὸ, *habeat*, ex lib. edito.

CVLPA OMNIS ATQVE CORRECTIO AD PRÆPOSITVM CONVERTETVR.] Is est Præpositus domus, de quâ est ille frater, qui tanquam culpæ reus ab Abbate corripietur, si non suppeditauerit illi fratri quæcumque ei ex præscripto regulæ necessaria sunt.

Ex Regula S. Basilij. Cap. XXXI. §. 3.

INT. SI quis debet à carnalibus propinquis accipere aliquid?
RESP. Propinquos quidem reddere, quæ sua sunt iis, qui ad seruitium Dei accedunt, necessarium est, & nihil subtrahere: vt non crimen sacrilegij incurrant. Verumtamen hæc prærogari in conspectu eorum, ad quod visa sunt pertinere *Et illis ipsis præstat occasionem elationis & superbiæ*, &

Digitized by Google

aliis fratribus eiuſdem propoſiti pauperioribus triſtitiam generat: ita vt accidat illud in quo Corinthij increpantur ab Apoſtolo dicente: *Quia confunditis non habentes.* Et ideo & his qui per loca ſingula Eccleſiis præſunt, ſi ſunt fideles & prudentes diſpenſatores, offerre debent, ſecundùm imitationem eorum, qui in actibus Apoſtolorum id feciſſe præſcribuntur de quibus dicitur: *Qui offerentes pretia pedum eorum ſuorum ponebant ante pedes Apoſtolorum.* Cæterum, quoniam non eſt omnium huiuſmodi diſpenſationes explere fideliter, illis offerre conuenit, qui apud omnes in hoc officio probati habentur. Verumtamen de his probabit ille, qui præeſt, per quem debeant diſpenſari.

1. Cor. 11

Cap. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI DEBET QVIS, &c.] Apud S. Baſilium interr. 187. regul. breu. & apud Rufinum cap. 26.

PRÆROGARI.] In textu Græco, ἀπαλίσκεσθαι. Id eſt, conſumi.

PER QVEM DEBEAT DISPENSARI.] In textu Græco additur. ἢ τὸ περὶ τῶν τοιούτων δεδομένον. i. & illud etiam, quod ab huiuſmodi hominibus datum eſt.

Ex Regula S. Auguſtini. Cap. XXV. §. 4.

QVICVMQVE autem in tantùm progreſſus fuerit malum, vt occultè ab aliquo litteras, vel quælibet munuſcula accipiat, ſi hoc vltra confitetur, illi parcatur, & oretur pro illo: ſi autem deprehenditur, atque conuincitur, ſecundùm arbitrium præpoſiti, vel præſbyteri grauius emendetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVICVMQVE AVTEM, &c.] Hæc videre eſt in regulâ excuſa S. Auguſtini cod. cap. 25. & in epiſt. eiuſdem 109. Extant etiam in regula S. Cæſarij cap. 23. & in regula Donati cap. 53.

VEL QVÆLIBET MVNVSCVLA.] Ita in cod. Corb. MS. &

Digitized by Google

in epist. At in regula excusa, *vel quodlibet minus.* In regulis Cæsarij & Donati, *Aut quelibet mandata, aut munuscula.* Sed Donatus sumpsit ex Cæsario, non ex Augustino: nam ferè eadem Cæsarij verba profert.

Item. Cap. XXVI. §. 5.

CONSEQVENS ergo est, vt etiam qui suis filiis, vel aliquâ necessitudine ad se pertinentibus in monasteriis constitutis aliquis vel aliqua contulerit vestimenta siue quodlibet aliud inter necessaria monasterij deputandum est. Non accipiatur, sed sit in potestate Præpositi, vt in rem communem redactum, *cui necessarium fuerit, præbeatur.* Quod si aliquis rem sibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CONSEQVENS ERGO EST, &c.] Extat in regula S. Augustini editâ cap. 28. & in eiusdem epist. 109.

QVI SVIS, &c.] Ita in R. excusa. Malè: quemadmodum & in cod. Corb. MS. vbi τὸ *qui*, deest. Lege ergo vt in epist. *Illud quod suis, vel filiis, vel aliqua necessitudine ad se pertinentibus in monasterio constitutis aliquis vel aliqua contulerit, siue vestem, siue quodlibet aliud*, &c. In epistola legitur, *filiabus*, quia scribitur ad Sanctimoniales. Locum contraxit S. Cæsarius cap. 41. hoc modo: *Ante omnia obseruandum est, vt si filiæ suæ aliquis vel aliqua necessitudine ad se pertinenti vestimenta, vel aliquid aliud dederit, vel transmiserit, non occulte accipiatur.* Sed lege, *vt si aliquis filiæ suæ, vel aliqua*, &c.

DEPVTANDVM EST.] Recta lectio, si post τὸ *est*, scribatur punctum. Nam parens, qui dat filiæ suæ, vel alteri, non dat eo nomine vt inter res monasterij deputetur, sed Sanctus Augustinus iubet deputari.

QVOD SI ALIQVIS, &c.] Hæc habentur cap. sequenti eiusdem regulæ.

Ex Regula S. Isidori. Cap. VI. §. 6.

SI quid à parentibus, vel extraneis cuilibet monacho conlatum fuerit, non erit sub iure priuatæ rei haben-

Digitized

dum, sed in potestate Abbatis in commune redactum, cum necesse est, præbeatur. Monachus enim quicquid quoquo modo adquirit, non sibi, sed monasterio adquirit. Nullus peculiariter separatam sibi ad habitandum cellulam expetat, in qua priuatim à cœtu remotus viuat, præter eum, qui fortasse morbo vel ætate defessus hoc ex consulto Patris monasterij promeruerit. Cæteri tamen quibus nec languor, nec senectus inest, in sancta societate communem vitam conuersationemque retinebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVID A PARENTIBVS, &c.] Habentur in regula excusâ cap. 9. vbi primum membrum huius capitis ita legitur: *Si quod à parentibus vel extraneis munus cuilibet monacho fuerit directum, in conuentum fratrum redactum sit, & cui necesse erit, præbeatur.*

CVM NECESSE EST.] L. *cui*, &c.

Item. §. 7.

NON est præsumendum sine conscientia Abbatis egenis vel quibuslibet conferre de eo quod regulari dispensatione noscitur monachus possidere: cum alio quoque fratre quippiam commutare, nisi Abbas vel Præpositus iusserit, nulli licebit: nec habebit quicquam præter illa, quæ in communi lege monasterij concessa sunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON EST PRÆSVMENDVM, &c.] Hæc videre est in regulâ S. Isidori excusa cap. 19.

EGENIS.] Non vult dari eleemosynam à monachis inconsulto Abbate: si tamen vrgeat necessitas, posse dari à monacho eleemosynam docent S. Thomas 2. 2. qu. 32. art. 8. & alij. Et dat nomine conuentus non suo. docet gloss. 16. qu. 1. cap. 5.

CVM ALIO QVOQVE FRATRE QVIPPIAM COMMVTARE.] Quia hoc assidet peculiaritati. Quæ dantur monacho, in suum vsum, non in alienum ei dantur. Idem prohibuit S. Pachomius art. 55. *mutare de his, quæ à Præposito acceperit, nemo audebit.* S. Basilius in pœnis.

Digitized by Google

breuibus art. 14. Εἴ τις ἀλλάξει τι μετά τινος παρὰ γνώμην τοῦ Ἀρχιμανδρίτου, μὴ τύχῃ ἀπολογίας. i. si quis permutauerit aliquid cum aliquo, & dederit præter mentem Abbatis, sit sine benedictione.

Item ex eadem. Cap. XXIV. §. 8.

In R. exc. cap. 13. NEQVE sine Abbatis iussu quisque accipere epistolam, vel dare cuiquam præsumat.

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. Cap. VIII.

§. 9.

MVNVS denique quodlibet, siue epistolas nemo monachus accipiat: neque vspiam sine benedictione sui senioris progrediatur: nec cum monacho non iussus stet, siue fabuletur: vel alium proximum videat, vel extraneum, regulari sententia præfixum est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MVNVS DENIQVE, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Archiepiscopi cod Crass. cap. eodem.

NEQVE VSPIAM SINE BENEDICTIONE SVI SENIORIS PROGREDIATVR.] Antiquus, & laudabilis in monasteriis mos inualuit, vt numquam monachus sine benedictione vel oratione sui rectoris foras progrediatur, vt hac veluti circumuallatus mundi pericula & dæmonum tela declinare possit. Id apparet ex pœnis breuibus toties citatis: Εἴ τις ἐξέλθοι τοῦ μοναστηρίου μὴ λαβὼν εὐλογίαν, ὁ ἀπολυθεὶς ὑπὸ Ἀρχιμανδρίτου μετὰ εὐχῆς, ἔσω ἀκοινώνητος. i. si quis egressus fuerit monasterio non acceptâ benedictione, vel non dimissus ab Abbate cum oratione, excommunicetur. Ex iexta synodo can. 46. *Sed & viri, qui persequuntur vitam monasticam vrgente necessitate* ἢ αὐτοὶ μετὰ εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτετευχότος ἐφεπέσθωσαν. i. *& ipsi cum benedictione illius, qui præest, procedant.* Idem paulo ante eodem can. de sanctimonialibus præcipitur. Ex actis sancti Columbæ lib. 2. cap. 8. *vir sanctus Columbanus, cui emigranti benediximus, nusquam in hoc sæculo faciem videbit meam.* Ex S. Gregorio lib. 1. dial. cap. 2. *Erat prouilitate monasterij causa constituta. Expletis igitur hymnis matutinalibus Libertinus ad lectum Abbatis venit, orationem sibi humiliter petiit.* Ex Pœnitentiali MS. S. Columbani: *qui ministrat in die Dominico, aut in alio solemni ad laudem, aut quamcumque necessitatem*

y Google

necessitatem vna oratione ante exitum, & introïtum eget, interroget tamen. Si non procul exeat, signo crucis indiget, &c. Cum autem plures essent domus in monasterio S. Columbani ad instar monasterij S. Pachomij, in quibus monachi veluti per classes diuisi habitabant, nulli licebat domo sua egredi sine benedictione, & oratione senioris sui seu præpositi, siue ille monasterio egrederetur, siue in eo remaneret, vt videre est in vita S. Eustasij Abbatis Luxouiensis, vbi huiusmodi benedictionē redarguit in synodo eiusdem monasterij monachus & desertor Agrestinus: *Aut superflua quædam & canonica institutioni contraria in eorum studiis teneri, cochleam scilicet, quam lamberent, crucis signo crebro signari, & in ingressu cuiuslibet domus intra cœnobium tam introeuntem, quam egredientem benedictionem postulare.* Qui locus mirè illustratur ex citato Pœnitentiali. *Qui egrediens domum ad orationem poscendam non se humiliauerit & post captam benedictionem non se signauerit, crucem non audierit* (lege, *adierit*) XII. *Percussionibus emendare statuitur.* Et paulo post: *Et qui egrediens domum, orationem petens non se curuauerit intra domum*, XII. *percussionibus emendetur.* Quod spectat ad alterum crimen ab Agrestino obiectum de cochleari signando, hæc habentur in eodem Pœnitentiali circa initium, *& qui non signauerit cochleare, quod lambit, sex percussionibus.* Ex quibus doctorum virorum tollitur scrupulus, qui ab Agrestino obiecta in regula S. Columbani hactenus quæsiuerunt; non sunt enim in regula, sed in citato Pœnitentiali, MS.

Ex Regula S. Aureliani Episcopi. Cap. V. §. 10.

NIHIL occultè accipiatis. Sed si quis propinquus aut amicus aliquid in vestimento aut auro, vel aliud quodcumque dederit, aut transmiserit, in potestate sit Abbatis. Et si cui transmiserit, necesse fuerit, tribuatur: Sin verò ille nihil indiget, in commune redactum, cui est necessarium, tribuatur.

Item. Cap. VI. §. 11.

EPISTOLAS præcipimus nec dandas, nec accipiendas sine scientia & permissu Abbatis.

Digitized by Google

Ex Regula Tarnatenſi, Cap. XVIII. §. 12.

QVI verò litteras, vel munuſcula cuiuſcumque accipere præſumpſerit, ſi non ſtatim à quo accepit, & quæ accepit, publicauerit, diſtrictioni ſeueriſſimæ ſubiacebit. Illa verò quæ tranſmiſſa ſunt, peregrinis & ignotis deputabuntur, aut certè incendio cremabuntur. Sane ſi quis ſuis filiis vel aliqua ad ſe neceſſitudine pertinentibus aliquid contulerit, in re communi redactum cui neceſſarium fuerit, tribuatur. Si verò cui tranſmiſſum eſt, Abbas iuſſerit dare, tanquam reliqua fidelium munera cum gratiarum actione percipiet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PEREGRINIS AVT IGNIBVS DEPVTABVNTVR.] Nota priſcorum obſeruantiam, qui ipſas res peculiaritatis vitio poſſeſſas nolebant in monaſterio remanere, ſed eas ſtatim extraneis donabant, aut ignibus tradebant.

SANE SI QVIS, &c.] Hoc membrum ſumptum eſt ex regula S. Auguſtini cap. 8.

Ex Regula Orientali. §. 13.

MVTARE de his, quæ à Præpoſito acceperit, cum altero non audebit. Nec accipiat melius, & dabit deterius: at contrario datis melioribus & deterius accipiens. Nemo ab altero accipiat quippiam, niſi Præpoſitus iuſſerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO DE HIS, &c.] Prima pars huius capituli ſumpta eſt ex regula S. Pachomij art. 55. ACCIPIAT.] L. *Accipiet.*

ACCIPIENS.] Lege, *accipiat*, vt in regula S. Pachomij.

NEMO AB ALTERO.] Hæc ſecunda pars ſumpta eſt ex art. 58. regulæ S. Pachomij.

Digitized by Google

QVI PRÆPOSITVS IVSSERIT.] Intelligit Præpositum domus, non monasterij. Nam in monasterio S. Pachomij Præpositus cuiusque domus administrabat necessaria monachis qui suæ domus erant, vt clarum est ex multis eiusdem regulæ locis.

Ex Regula à Donato collecta. Cap. LIII. §. 14.

NVLLATENVS liceat fratri à parentibus suis neque à quoquam hominum, nec sibi inuicem litteras, Eulogias, vel quælibet munuscula accipere aut dare sine præcepto Abbatis. Quod si etiam à parentibus suis ei quicquam directum fuerit, non præsumat illud suscipere, nisi prius indicatum fuerit Patri. Quod si iusserit suscipi, in ipsius sit potestate, aut ei (si necesse est) aut cui illud iubeat, dare. Quicumque autem (quod Deus non patiatur) in tantum progressus fuerit, vt occultè litteras ab aliquo aut quælibet mandata aut munuscula accipiat, si hoc vltro confessus fuerit, indulgentiam mereatur, & oretur pro eo. Si autem celans proditur, vel conuincitur, secundùm instituta monasterij regulæ grauius emendetur. Simili etiam districtioni subiaceat, si vel ipse cuicumque litteras, aut munuscula transmittere sacrilego ausu præsumpserit. Pro affectu parentum aut cuiuscumque notitia si aliquis transmittere voluerit litteras aut eulogias panis, Patri suggerat. Et si ipse permiserit, per posticiarios det, & ipsi de nomine eius transmittant, cui voluerit ipse. Sine Præposito aut posticiario per se nullus præsumat nec dare, nec accipere à quoquam. Quod si præsumpserit, superpositionibus pœniteat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLATENVS LICEAT.] Hæc vsque ad illa, *quicumque*, &c. Sumpta sunt ex cap. 54. regulæ S. Benedicti.

QVICVMQVE AVTEM, &c.] Hæc sumpta sunt ex regula S. Cæsarij, cap. 23. extantque in regula S. Augustini cap. 8.

SIMILI ETIAM DISTRICTIONI SVBIACEAT, &c.] Hæc etiam exprompta sunt ex regula S. Cæsarij cap. eodem.

PER POSTICIARIOS.] Posticiarius est, qui curam habet re-

Digitized by Google

cipiendi ea, quę in monaſterium deportantur, & tranſmittendi, ea quæ tranſmittuntur. Et poſticiaria in cœnobiis ſanctimonialium, quæ idem opus exercet, vt notum eſt ex regula S. Cæſarij cap. 23. Gallicè: *Latourriere*, à nomine poſticium; de quo Papias in vocabulario: *Poſticium eſt latens oſtium, dictum quod remotum ſit à publico.* Reperitur in regula San. Cæſarij cap. 30. *Aut poſticio aut lanipendio præponuntur.* Aliàs poſticum apud Horatium libr. 1. epiſt. 5.

Atria ſeruantem poſtico falle clientem.

Et in regula S. Iſidori cap. 1. *Monaſterij autem munitio tantùm ianuam extrinſecus habeat, vnumque poſticum, per quod eatur ad hortum,* dicitur & pſeudothyrum apud Seuerum Sulpitium dial. 3. cap. 16. *Vide præterea ad pſeudothyrum monaſterij.*

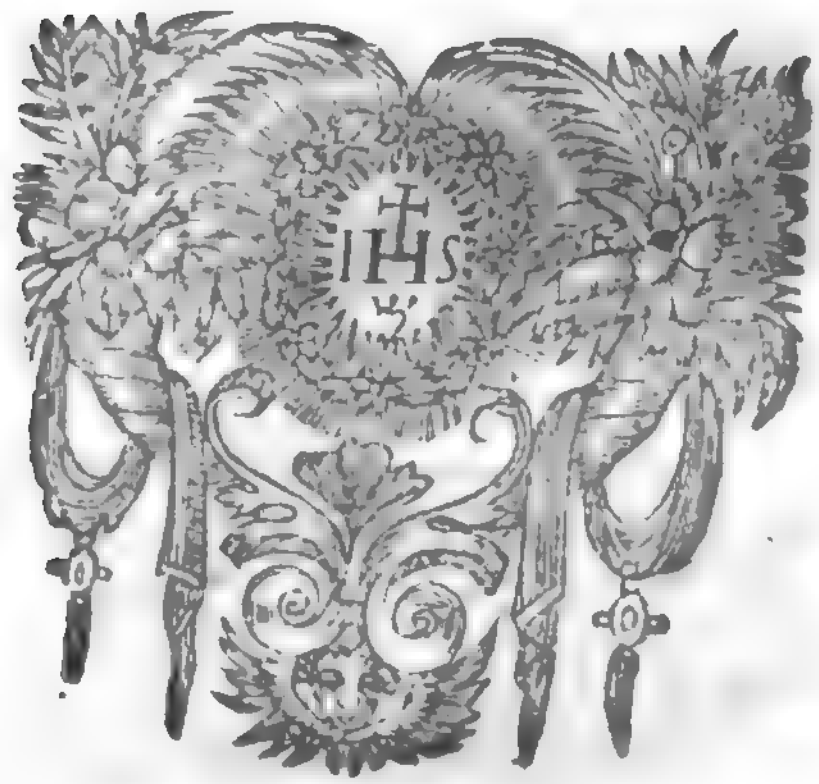

Digitized by Google

DE VESTIARIIS ET CALcearijs fratrum.

CAP. LXII.

VESTIMENTA fratribus ſecundùm locorum qualitatem, vbi habitant, vel aërum temperiem dentur: quia in frigidis regionibus amplius indigetur: in calidis verò minus. Hæc ergo conſideratio penes Abbatem eſt. Nos tamen mediocribus locis ſufficere credimus monachis per ſingulos cucullam & tunicam: cucullam in hieme villoſam, in æſtate puram & vetuſtam: & ſcapulare propter opera. Indumenta pedum pedules & caligas. De quarum rerum omnium colore & groſſitudine non cauſentur monachi, ſed quales inueniri poſſunt in prouincia, qua habitant, aut quod vilius comparari poteſt. Abbas autem de menſura prouideat, vt non ſint curta ipſa veſtimenta vtentibus ea, ſed menſurata. Accipientes noua, vetera ſemper reddant in præſenti reponenda in veſtiario propter pauperes. Sufficit enim monacho duas tunicas & duas cucullas habere propter noctes & propter lauare ipſas res. Id quod ſupra fuerit, ſuperfluum eſt: amputari debet. Et pedules, & quodcumque eſt vetuſtum reddant, dum accipiunt nouum. Femoralia hi, qui in via diriguntur, de veſtiario accipiant: quæ reuertentes lota ibi reſtituant. Stramenta autem lectorum ſufficiant, matta, ſagum, læna & capitale. Quæ tamen lecta frequenter ab Abbate ſcrutanda ſunt propter opus peculiare, ne inueniatur. Et, ſicui inuentum fuerit, quod ab Abbate non

Digitized by Google

art. 38. *Nemo ab altero accipiat quicquam.* S. Basilius in pœnis breuibus art. 38. Εἴ τις δῶι ἔξω τι, ἢ λαμβάνει παρὰ γνώμην τοῦ Ἀρχιμανδείτου: ἀποξενούσθω i. si quis dederit foras aliquid, aut acceperit præter voluntatem Abbatis, excommunicetur. Et S. Isidorus cap. 17. regulæ: *Qui occultè ab aliquo litteras, vel aliquod munus acceperit*, &c.

QVOD SI ETIAM A PARENTIBVS SVIS EI QVICQVAM DIRECTVM FVERIT, &c.] Id olim seruabatur in monasterio S. Eugendi Abbatis, vt videre est in eius actis *Si quid verò cuiquam que fuit à proximis fortassis oblatum confestim hoc Abbati vel œconomo deferens nihil exinde absque paterno præsumsit imperio.*

Ex Doctrinâ S. Orsiesij. §. 2.

SI quis in domo monasterij sub Præposito manens nulla re indigens, quam in monasterio habere permissum est; & habet patrem fratremque & amicum carissimum, nihil ab eis penitus accipiat non tunicam, non palliolum, non aliam quamlibet rem. Si autem fuerit comprobatum quod minus habeat de his, quæ præcepta sunt, culpa omnis atque correptio ad Præpositum conuerteretur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS, &c.] Hæc habentur in lib. excuso S. Orsiesij vltra medium.

QVOD MINVS HABEAT.] Reposui τὸ, *habeat*, ex lib. edito.

CVLPA OMNIS ATQVE CORRECTIO AD PRÆPOSITVM CONVERTETVR.] Is est Præpositus domus, de quâ est ille frater, qui tanquam culpæ reus ab Abbate corripietur, si non suppeditauerit illi fratri quæcumque ei ex præscripto regulæ necessaria sunt.

Ex Regula S. Basilij. Cap. XXXI. §. 3.

INT. SI quis debet à carnalibus propinquis accipere aliquid? RESP. Propinquos quidem reddere, quæ sua sunt iis, qui ad seruitium Dei accedunt, necessarium est, & nihil subtrahere: vt non crimen sacrilegij incurrant. Verumtamen hæc prærogari in conspectu eorum, ad quod visa sunt pertinere *Et illis ipsis præstat occasionem elationis & superbiæ, &*

Digitized by Google

aliis fratribus eiuſdem propoſiti pauperioribus triſtitiam generat: ita vt accidat illud in quo Corinthij increpantur ab Apoſtolo dicente: *Quia confunditis non habentes.* Et ideo & his qui per loca ſingula Eccleſiis præſunt, ſi ſunt fideles & prudentes diſpenſatores, offerre debent, ſecundùm imitationem eorum, qui in actibus Apoſtolorum id feciſſe præſcribuntur, de quibus dicitur: *Qui offerentes pretia prædiorum ſuorum ponebant ante pedes Apoſtolorum.* Cæterum, quoniam non eſt omnium huiuſmodi diſpenſationes explere fideliter, illis offerre conuenit, qui apud omnes in hoc officio probati habentur. Verumtamen de his probabit ille, qui præeſt, per quem debeant diſpenſari.

1. Cor. 11

Cap. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI DEBET QVIS, &c.] Apud S. Baſilium interr. 187. regul. breu. & apud Ruffinum cap. 26.

PRÆROGARI.] In textu Græco, ἀναλίσκεσθαι. Id eſt, conſumi.

PER QVEM DEBEAT DISPENSARI.] In textu Græco additur. καὶ τὸ παρὰ τῶν τοιούτων λαμβάνον. i. & illud etiam, quod ab huiuſmodi hominibus datum eſt.

Ex Regula S. Auguſtini. Cap. XXV. §. 4.

QVICVMQVE autem in tantùm progreſſus fuerit malum, vt occultè ab aliquo litteras, vel quælibet munuſcula accipiat, ſi hoc vltra confitetur, illi parcatur, & oretur pro illo: ſi autem deprehenditur, atque conuincitur, ſecundùm arbitrium præpoſiti, vel præſbyteri grauius emendetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVICVMQVE AVTEM, &c.] Hæc videre eſt in regulâ excuſa S. Auguſtini eod. cap. 25. & in epiſt. eiuſdem 109. Extant etiam in regula S. Cæſarij cap. 23. & in regula Donati cap. 53.

VEL QVÆLIBET MVNVSCVLA.] Ita in cod. Corb. MS. &

Digitized by Google

dum, sed in potestate Abbatis in commune redactum, cum necesse est, præbeatur. Monachus enim quicquid quoquo modo adquirit, non sibi, sed monasterio adquirit. Nullus peculiariter separatam sibi ad habitandum cellulam expetat, in qua priuatim à cœtu remotus viuat, præter eum, qui fortasse morbo vel ætate defessus hoc ex consulto Patris monasterij promeruerit. Cæteri tamen quibus nec languor, nec senectus inest, in sancta societate communem vitam conuersationemque retinebunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVID A PARENTIBVS, &c.] Habentur in regula excusâ cap. 9. vbi primum membrum huius capitis ita legitur: *Si quod à parentibus vel extraneis munus cuilibet monacho fuerit directum, in commentum fratrum redactum sit, & cui necesse erit, præbeatur.*

CVM NECESSE EST.] L. *cui*, &c.

Item. §. 7.

NON est præsumendum sine conscientia Abbatis egenis vel quibuslibet conferre de eo quod regulari dispensatione noscitur monachus possidere: cum alio quoque fratre quippiam commutare, nisi Abbas vel Præpositus iusserit, nulli licebit: nec habebit quicquam præter illa, quæ in communi lege monasterij concessa sunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON EST PRÆSVMENDVM, &c.] Hæc videre est in regulâ S. Isidori excusa cap. 19.

EGENIS.] Non vult dari eleemosynam à monachis inconsulto Abbate: si tamen vrgeat necessitas, posse dari à monacho eleemosynam docent S. Thomas 2. 2. qu. 32. art. 8. & alij. Et dat nomine conuentus non suo. docet gloss. 16. qu. 1. cap. 5.

CVM ALIO QVOQVE FRATRE QVIPPIAM COMMVTARE.] Quia hoc assidet peculiaritati. Quæ dantur monacho, in suum vsum, non in alienum ei dantur. Idem prohibuit S. Pachomius art. 55. *mutare de his, quæ à Præposito acceperit, nemo audebit.* S. Basilius in pœnit.

Digitized by Google

breuibus art. 14. Εἴ τις ἀλλάξει τι μετά τινος παρὰ γνώμην τοῦ Ἀρχιμανδρείτου, χωρὶς εὐλογίας. i. si quis permutauerit aliquid cum aliquo, & dederit præter mentem Abbatis, sit sine benedictione.

Item ex eadem. Cap. XXIV. §. 8.

In R. exc. cap. 13. NEQVE sine Abbatis iussu quisque accipere epistolam, vel dare cuiquam præsumat.

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. Cap. VIII.

§. 9.

MVNVS denique quodlibet, siue epistolas nemo monachus accipiat: neque vspiam sine benedictione sui senioris progrediatur: nec cum monacho non iussus stet, siue fabuletur: vel alium proximum videat, vel extraneum, regulari sententia præfixum est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MVNVS DENIQVE, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Archiepiscopi cod Crass. cap. eodem.

NEQVE VSPIAM SINE BENEDICTIONE SVI SENIORIS PROGREDIATVR.] Antiquus, & laudabilis in monasteriis mos inualuit, vt numquam monachus sine benedictione vel oratione sui rectoris foras progrediatur, vt hac veluti circumuallatus mundi pericula & dæmonum tela declinare possit. Id apparet ex pœnis breuibus toties citatis: Εἴ τις ἐξέλθοι τοῦ μοναστηρίου μὴ λαβὼν εὐλογίαν, ἢ ἀπελυθεὶς ὑπὸ Ἀρχιμανδρείτου μετ' εὐχῆς, ἴσω ἀκοινώνητος. i. si quis egressus fuerit monasterio non acceptâ benedictione, vel non dimissus ab Abbate cum oratione, excommunicetur. Ex texta synodo can. 46. *Sed & viri, qui persequuntur viram monasticam vrgente necessitate* ἢ αὐτοὶ μετὰ εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἐπιστεύοντος ἔρχωνται. i. *& ipsi cum benedictione illius, qui præest, procedant.* Idem paulo ante eodem can. de sanctimonialibus præcipitur. Ex actis sancti Columbæ lib. 2. cap. 8. *vir sanctus Columbanus, cui emigranti benediximus, nusquam in hoc sæculo faciem videbit meam.* Ex S. Gregorio lib. 1. dial. cap. 2. *Erat prouilitate monasterij causa constituta. Expletis igitur hymnis matutinalibus Libertinus ad lectum Abbatis venit, orationem sibi humiliter petiit.* Ex Pœnitentiali MS. S. Columbani: *Qui ministrat in die Dominico, aut in alio solemni ad lauacrum, aut quamcumque necessitatem*

necessitatem vna oratione ante exitum, & introïtum eget, interrogèt tamen. Si non procul exeat, signo crucis indiget, &c. Cum autem plures essent domus in monasterio S. Columbani ad instar monasterij S. Pachomij, in quibus monachi veluti per classes diuisi habitabant, nulli licebat domo sua egredi sine benedictione, & oratione senioris sui seu præpositi, siue ille monasterio egrederetur, siue in eo remaneret, vt videre est in vita S. Eustasij Abbatis Luxouiensis, vbi huiusmodi benedictionē redarguit in synodo eiusdem monasterij monachus & desertor Agrestinus: *Aut superflua quædam & canonica institutioni contraria in eorum studiis teneri, cochleam scilicet, quam lamberent, crucis signo crebro signari, & in ingressu cuiuslibet domus intra cœnobium tam introeuntem, quam egredientem benedictionem postulare.* Qui locus mirè illustratur ex citato Pœnitentiali. *Qui egrediens domum ad orationem poscendam non se humiliauerit & post captam benedictionem non se signauerit, crucem non audierit* (lege, *adierit*) XII. *Percussionibus emendare statuitur.* Et paulo post: *Et qui egrediens domum, orationem petens non se curuauerit intra domum*, XII. *percussionibus emendetur.* Quod spectat ad alterum crimen ab Agrestino obiectum de cochleari signando, hæc habentur in eodem Pœnitentiali circa initium, *& qui non signauerit cochleare, quod lambit, sex percussionibus.* Ex quibus doctorum virorum tollitur scrupulus, qui ab Agrestino obiecta in regula S. Columbani hactenus quæsiuerunt; non sunt enim in regula, sed in citato Pœnitentiali, MS.

Ex Regula S. Aureliani Episcopi. Cap. V. §. 10.

NIHIL occultè accipiatis. Sed si quis propinquus aut amicus aliquid in vestimento aut auro, vel aliud quodcumque dederit, aut transmiserit, in potestate sit Abbatis. Et si cui transmiserit, necesse fuerit, tribuatur: Sin verò ille nihil indiget, in commune redactum, cui est necessarium, tribuatur.

Item. Cap. VI. §. 11.

EPISTOLAS præcipimus nec dandas, nec accipiendas sine scientia & permissu Abbatis.

Digitized by Google

Ex Regula Tarnatenſi, Cap. XVIII. §. 12.

QVI verò litteras, vel munuſcula cuiuſcumque accipere præſumpſerit, ſi non ſtatim à quo accepit, & quæ accepit, publicauerit, diſtrictioni ſeueriſſimæ ſubiacebit. Illa verò quæ tranſmiſſa ſunt, peregrinis & ignotis deputabuntur, aut certè incendio cremabuntur. Sane ſi quis ſuis filiis vel aliqua ad ſe neceſſitudine pertinentibus aliquid contulerit, in re communi redactum cui neceſſarium fuerit, tribuatur. Si verò cui tranſmiſſum eſt, Abbas iuſſerit dare, tanquam reliqua fidelium munera cum gratiarum actione percipiet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PEREGRINIS AVT IGNIBVS DEPVTABVNTVR.] Nota priſcorum obſeruantiam, qui ipſas res peculiaritatis vitio poſſeſſas nolebant in monaſterio remanere, ſed eas ſtatim extraneis donabant, aut ignibus tradebant.

SANE SI QVIS, &c.] Hoc membrum ſumptum eſt ex regula S. Auguſtini cap. 8.

Ex Regula Orientali. §. 13.

MVTARE de his, quæ à Præpoſito acceperit, cum altero non audebit. Nec accipiat melius, & dabit deterius: at contrario datis melioribus & deterius accipiens. Nemo ab altero accipiat quippiam, niſi Præpoſitus iuſſerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO DE HIS, &c.] Prima pars huius capituli ſumpta eſt ex regula S. Pachomij art. 55. ACCIPIAT.] L. *Accipiet.*

ACCIPIENS.] Lege, *accipiat*, vt in regula S. Pachomij.

NEMO AB ALTERO.] Hæc ſecunda pars ſumpta eſt ex art. 53. regulæ S. Pachomij.

Digitized by Google

QUI PRÆPOSITUS IUSSERIT.] Intelligit Præpositum domus, non monasterij. Nam in monasterio S. Pachomij Præpositus cuiusque domus administrabat necessaria monachis qui suæ domus erant, vt clarum est ex multis eiusdem regulæ locis.

Ex Regula à Donato collecta. Cap. LIII. §. 14.

NVLLATENVS liceat fratri à parentibus suis neque à quoquam hominum, nec sibi inuicem litteras, Eulogias, vel quælibet munuscula accipere aut dare sine præcepto Abbatis. Quod si etiam à parentibus suis ei quicquam directum fuerit, non præsumat illud suscipere, nisi prius indicatum fuerit Patri. Quod si iusserit suscipi, in ipsius sit potestate, aut ei (si necesse est) aut cui illud iubeat, dare. Quicumque autem (quod Deus non patiatur) in tantum progressus fuerit, vt occultè litteras ab aliquo aut quælibet mandata aut munuscula accipiat, si hoc vltro confessus fuerit, indulgentiam mereatur, & oretur pro eo. Si autem celans proditur, vel conuincitur, secundùm instituta monasterij regulæ grauius emendetur. Simili etiam districtioni subiaceat, si vel ipse cuicumque litteras, aut munuscula transmittere sacrilego ausu præsumpserit. Pro affectu parentum aut cuiuscumque notitia si aliquis transmittere voluerit litteras aut eulogias panis, Patri suggerat. Et si ipse petmiserit, per posticiarios det, & ipsi de nomine eius transmittant, cui voluerit ipse. Sine Præposito aut posticiario per se nullus præsumat nec dare, nec accipere à quoquam. Quod si præsumpserit, superpositionibus pœniteat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLATENVS LICEAT.] Hæc vsque ad illa, *quicumque*, &c. Sumpta sunt ex cap. 54. regulæ S. Benedicti.

QVICVMQVE AVTEM, &c.] Hæc sumpta sunt ex regula S. Cæsarij, cap. 23. extantque in regula S. Augustini cap. 8.

SIMILI ETIAM DISTRICTIONI SVBIACEAT, &c.] Hæc etiam exprompta sunt ex regula S. Cæsarij cap. eodem.

PER POSTICIARIOS.] Posticiarius est, qui curam habet re-

Digitized by Google

cipiendi ea, quę in monaſterium deportantur, & tranſmittendi, ea quæ tranſmittuntur. Et poſticiaria in cœnobiis ſanctimonialium, quæ idem opus exercet, vt notum eſt ex regula S. Cæſarij cap. 23. Gallicè: *Latourriere*, à nomine poſticium; de quo Papias in vocabulario: *Poſticium eſt latens oſtium, dictum quod remotum ſit à publico.* Reperitur in regula San. Cæſarij cap. 30. *Aut poſticio aut lanipendio præponuntur.* Aliàs poſticum apud Horatium libr. 1. epiſt. 5.

Atria ſeruantem poſtico falle clientem.

Et in regula S. Iſidori cap. 1. *Monaſterij autem munitio tantùm ianuam extrinſecus habeat, vnumque poſticum, per quod eatur ad hortum,* dicitur. & pſeudothyrum apud Seuerum Sulpitium dial. 3. cap. 16. *Vide præterea ad pſeudothyrum monaſterij.*

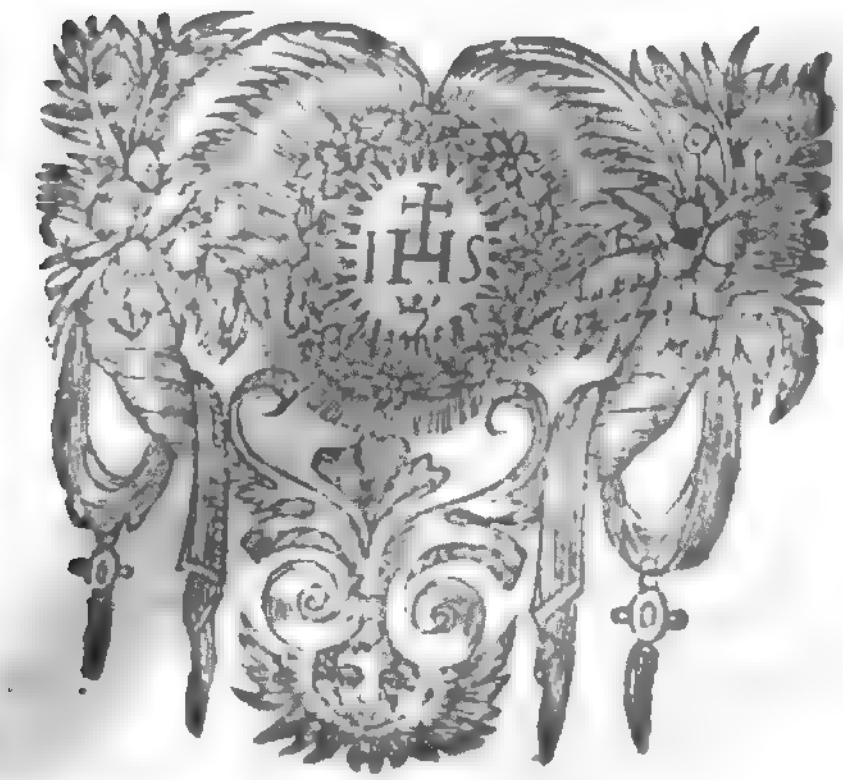

Digitized by Google

DE VESTIARIIS ET CALcearijs fratrum.

CAP. LXII.

VESTIMENTA fratribus secundùm locorum qualitatem, vbi habitant, vel aërum temperiem dentur: quia in frigidis regionibus amplius indigetur: in calidis verò minus. Hæc ergo consideratio penes Abbatem est. Nos tamen mediocribus locis sufficere credimus monachis per singulos cucullam & tunicam: cucullam in hieme villosam, in æstate puram & vetustam: & scapulare propter opera. Indumenta pedum pedules & caligas. De quarum rerum omnium colore & grossitudine non causentur monachi, sed quales inueniri possunt in prouincia, qua habitant, aut quod vilius comparari potest. Abbas autem de mensura prouideat, vt non sint curta ipsa vestimenta vtentibus ea, sed mensurata. Accipientes noua, vetera semper reddant in præsenti reponenda in vestiario propter pauperes. Sufficit enim monacho duas tunicas & duas cucullas habere propter noctes & propter lauare ipsas res. Id quod supra fuerit, superfluum est: amputari debet. Et pedules, & quodcumque est vetustum reddant, dum accipiunt nouum. Femoralia hi, qui in via diriguntur, de vestiario accipiant: quæ reuertentes lota ibi restituant. Stramenta autem lectorum sufficiant, matta, sagum, læna & capitale. Quæ tamen lecta frequenter ab Abbate scrutanda sunt propter opus peculiare, ne inueniatur. Et, si cui inuentum fuerit, quod ab Abbate non

acceperit, grauissimæ disciplinæ subiaceat. Et vt hoc vitium peculiaris radicitus amputetur, dentur ab Abbate omnia quæ sunt necessaria, id est, tunica, cuculla, pedules caligæ, bracile, cultellum, graphium, acus, mappula, tabulæ, vt omnis auferatur necessitatis excusatio. A quo tamen Abbate semper consideretur illa sententia Actuum Apostolorum: *Quia dabatur singulis, prout cuique opus erat.* Ita ergo Abbas consideret infirmitates indigentium, non malam voluntatem inuidentium. In omnibus tamen iudiciis suis Dei retributionem cogitet.

Cap. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE VESTIARIIS ET CALCEARIIS.] Ita legit S. Dunstanus, cum editione Colinæi. Vulgò legitur: *De vestimentis & calceamentis fratrum.*

VEL AERVM TEMPERIEM.] Ita omnes MSS. N. codices, cum Smaragdo & S. Dunstano, vulgò legitur: *Vel aëris temperiem.*

PENES ABBATEM EST.] Ita legunt codices MSS. Victorini, S. Ebrulphi, & Faronis cum Smaragdo, S. Dunstano, & editione Colonienſi. vulgò legitur: *Penes Abbatem sit.*

IN MEDIOCRIBVS LOCIS.] Id est, temperatis: quia paulo ante dixit: *In frigidis regionibus, amplius indigetur, in calidis verò minus.* aliàs mediocria loca dicuntur ea, quæ sunt mediocris census, vt est in Concilio Aquisgranensi sub Ludouico Pio, cap. 122.

CVCVLLAM.] Cuculla est quoddam capitis operimentum. Græce κουκούλλιον. Sozomenus libr. 3. hist. Eccl. cap. 14. Σκέπασμα κεφαλῆς, ὃ κουκούλλιον καλοῦσι. i. tegumentum capitis, quod cucullam vocant, dicitur & cucullio. Iulius Capitolinus in Vero. *Obiecto capiti cucullione veteri.* Lampridius in Heliogabalo: *Tectus cucullione mulionico*: etiam Cucullus apud Sidonium infra citandum. Hinc bardocucullus apud Martialem libr. 4. epigr. 128.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat.

Quos versus quidam vir doctus enarrans dicit esse pallium viaticum: quia, vt ille arbitratur, βάρδη est via Gallorum linguâ. Sed tota viâ aberrat loco Hesychij corrupto deceptus, vbi sic legitur: Βάρδοι ἀι ἐστι παρὰ Γαλάταις. i. bardi viæ apud Gallos. Sed legendum: Βάρδοι ἀοιδοὶ παρὰ Γαλάταις. i. bardi vates apud Gallos. Nam Bardi olim in Gallia vates erant, qui præclara illustrium virorum facinora versu celebrabant, vt clarum est ex Lucano libr. 1. de bello ciuili:

Digitized by Google

Vos quoque qui fortes animis belloque peremptas
Laudibus in longum vates dimittitis ævum
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

Et ex Feſto, Strabone libr. 4. Geographiæ, Diodoro Siculo libr. 5. bibliothecæ, & aliis. Eſt ergo bardocucullus genus quoddam cuculli, quo vtebantur Bardi illi Gallorum, de quibus hic locus Martialis intelligendus eſt: quod etiam ſuadet mentio Galliæ & Santonum; non de Bardæis Illyricis militibus. Monachi vtuntur cucullis, quod mundus ipſis crucifixus ſit, & illi mundo, inquit S. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Theoriâ myſticâ, & quod ſimplicitatem, & vitæ innocentiam puerorum habere debeant: quia olim pueri cucullis vtebantur, vt docet Palladius in Lauſiacâ cap. de Tabenneſiotis, Sozomenus ſupra citatus, Caſſianus infra citandus, S. Dorotheus doctr. i. τὸ κουκούλλιον δὲ ἐστι σημεῖον τῆς ἀκακίας, καὶ τῆς ἐν χριστῷ νηπιότητος. i. cuculla verò ſignum eſt innocentiæ & puerilis ſimplicitatis in Chriſto, & Eucholegium Græcorum in ſequentia magni ſchematis ἐνδύεται κουκούλλιον τῆς ἀκακίας. Id eſt, induitur cucullam innocentiæ. Sanctimoniales etiam cucullis vtebantur, maximè in Orientali Eccleſia, vt notum eſt ex S. Athanaſio tractatu de virginitate, S. Hieronymo in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodiâ virginitatis, & Palladio in Lauſiaca cap. citato. Forma autem cucullæ antiquorum monachorum Ægypti ita deſcribitur à Caſſiano libr. 1. de habitu monachi cap. 4. *Cucullis namque perparuis vſque ad cervicis humerorumque demiſſis confinia, quibus eorum capita contegant, indeſinenter diebus vtuntur & noctibus: ſcilicet vt innocentiam & ſimplicitatem parvulorum ingiter cuſtodire etiam inſtitutione ipſius velaminis commoneantur.* De longitudine cucullæ nihil ſtatuit S. Benedict. ac proinde Benedictinis monachis varia fuit olim cucullæ menſura, quibuſdam etiam vſque ad talos pendentibus, vt habetur in vita S. Benedicti huius concordiæ auctoris. Sed tandem ſtatutum eſt: *Vt menſura cucullæ duobus conſiſtat cubitis*, vt habetur 1. Add. Capitul. Lud. Imp. tit. 11. Hic Benedictus noſter Abbas Anianæ, idem inſtituit vel ſaltem, vt vſque ad genua pertingeret, vt in eius vita habetur: *Quamobrem vir Dei monachis inſtituit modum, vt non amplius à duobus cubitis excederet menſura, vel vſque ad genua pertingere poſſet.*

In hieme villosam.] S. Sidonius libr. 7. epiſt. 16. agens de cuculla, quam mittit Chariabaudi Abbati. *Quãquam non oportune ſpecies villoſa mittatur hieme finitâ.* Cuculla villoſa hoc loco eſt groſſioris panni, cuius adhuc villi, id eſt, filamenta, ſeu veluti flocci quemadmodum in rudiori panno, non adeo arte fullonis polito, ſeu coacto, & conciliato extant, & prominent. Nam villus non ſolùm dicitur de ſetis & pilis brutorum animalium, nec villoſus de eorum pellibus, quæ non ſunt adhuc pilis ſuis ſpoliatæ, ſed etiam de pannorum filis, & de ipſis pannis, qui ſuis pilis & floccis nondum nudati ſunt, vt videre eſt apud Martialem libr. 14. ep. 147.

Digitized by Google

Stragula purpureis lucent villoſa tapetis

& epigr. 136. eiuſdem libri.

Tempore brumali non multùm lauia proſunt,
Calfaciunt villi pallia veſtra mei.

Quæ etiam vocabula de linteis dicuntur. apud Martialem eiuſdem libr. epigr. 138.

Nobilius villoſa tegunt tibi linteà citrum.

vbi citrum eſt menſa cittea, apud Virgilium.

------tonſis mantilia villis.

Et Sidonium libr. 5. epiſt. 17. dicitur: *Linteum villis onuſtum.* Vnde villoſa dicitur mantile à S. Bonifacio Moguntino epiſt. 8. *Et villoſam vnam ad tergendos pedes, cum laueris, ſeruorum Dei.* & epiſt. 11.

PVRAM.] Pura eſt tenuis, lævis, opponitur enim villoſæ. Gloſſæ veteres: *Purus*, καθαρὸς, ψιλὸς. i. purus, tenuis. Eędem Gloſſæ: *Pura*, ἁγνὰ, καθαρὰ, ψιλὰ i. caſta, pura, tenuis.

SCAPVLARE PROPTER OPERA.] Scapulare eſt genus veſtis monachalis. Græcis καπυτόπιον. ita apud ſanctum Ephræm de colenda humilitate cap. 88. *Arbitror conducere monacho, maximè inniori, non exire ἄπιε καπυτοῦ.* Hinc caſtigandus locus Ioannis Moſchi cap. 134. vbi malè legitur καπυτόχιον, pro, καπυτόπιον. dicitur & Επώμιον apud S. Athanaſium tract. de Virginitate. Heſychio ἐπωμίδιον ἱμάτιον. Id eſt, quod ſuper humeros ponitur, vt in vita S. Arſenij, & apud Macarium Chryſocephalum infra citandum. Dicitur etiam ἀνάλαβος. Michaël Pſellus libr. de operatione dæmonum: ὑπέφαινέ μου τὸ σχῆμα, τὸν τε ἀνάλαβον. i. ſubindicabat & meum habitum & analabum: etſi quidam vir doctus legat ἀναβολὴν, ſed perperam: nam ἀναβολὴ eſt rebrachiatorium, ſuccinctorium quod duobus reſticulis conſtat ad ſuccingendas veſtes, vt notum eſt ex Caſſiano lib. 1. cap. 6. At ἀνάλαβος eſt genus veſtis, & verbum ἀναλαμβάνειν, vnde ἀνάλαβος deducitur, ad rem veſtiariam ſpectat: nam κοσμίως ἀναλαμβάνειν τὴν ἐσθῆτα apud Suidam eſt veſtem ornatè & decenter componere. Analabi mentio fit in auctoribus mox citandis. Epomadium autem ſeu ſcapulare ſiue analabus erat in modum crucis, vt monachus inſtar Chriſti crucem humeris geſtaret. S. Dorotheus doctrina. 1. ἀνάλαβος τίθεται σταυροειδῶς ἐπὶ τῶν ὤμων ἡμῶν τοῦτ' ἔστι, τὸ σταυροῦ σύμβολον βαστάζομεν ἐν τοῖς ὤμοις ἡμῶν, καθὼς λέγει, ἄρας τὸν σταυρόν σου. Id eſt, analabus ponitur in formam crucis ſuper humeros noſtros, hoc eſt, crucis ſymbolum geſtamus, iuxta id quod dicit: tolle crucem tuam. Vita S. Arſenij μονάζων ὁ ἄσκευος ἐπωμίδιον τι τῇ χειρὶ σταυρὸν φέρων. i. ſolus ſine vaſis ſcapulare crucem Chriſti ferens. S. Ephræm in vitâ S. Iuliani anachoretæ: *Cum enim deduxiſſet eum miſer & ignauus homo in quemdam ſubterraneum locum, vbi multum auri putabatur reconditum ab eis, qui ſacra ſepulcra reparabant. Dæmon conſpecto crucis ſigno, quo puer amictus & conſignatus erat, non eſt auſus ei nocere: nam cum analabo adduxerat eum vir ille.* Macarius Chryſocephalus de exaltatione crucis τὸν σταυρὸν ὡς ἐπωμίδιον

Vulgò malè legitur analaboys.

δον ἔχων ἑκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθεν. Id eſt, Crucem tanquam ſcapulare habens ſponte propter nos mortem ſubiit. Euchologium Græcorum in ſequentia magni ſchematis. λαμβάνει τὸν ἀνάλαβον, &c. id eſt: *Aſſumis analabum in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, aſſumens crucem ſuam ſuper humeros, & ſequens Dominum Chriſtum.* Hinc capiendus eſt locus vitæ S. Guillelmi Gellonenſis: *Veſte Apoſtolicâ inſtar crucis induitur*: Scapulare autem formam crucis refert, cum duobus pannis hinc independentibus, latius per exſpatiatur, humeros.

PROPTER OPERA.] Id videtur in citata vita S. Guillelmi: *Sicque propriis manibus extra factis carbonibus, & ſcapulari illaſo expoſitis cineribus lares aptat & temperat intromittendis panibus.*

PEDVLES.] Hoc vocabulum reperitur in regulis S. Iſidori, S. Fructuoſi, & Magiſtri hic citatis. Pedules per ellipſin, ſubintelligitur τὸ faſciæ, factumque eſt ſubſtantiuum, vt τὸ mortales. dicuntur & pedulia, de quibus Feſtus: *Pedulia que dicimus, πέδιλα* Græcos *appellare manifeſtum eſt. παρὰ περιπλίσθαι τοῖς ποσὶν.* i. quod circumuoluantur pedibus, inquit Etymol. vetus: & Gloſſæ Benedicti, Πεδύλια ποδῶν καλύμματα, τινὲς ἀρτύεια ἐξεδέξαντο. i. pedulia pedum operimenta, quidam artaria interpretati ſunt. Artaria iuxta Suidam ſunt ἅπερ ποδῶν πῖλοι. πῖλοι verò pedum ſunt quædam textilia, quibus pedes inuoluntur, inquit Ioannes Tzetzes illud operum & dierum Heſiodi enarrans.

---------πίλοις ὑποδὺς πυκάσας.

Id eſt tegumentis intus condenſans. Auctor etymologici veteris eumdem locum enarrans: σημαίνει, inquit, ἢ τὰ ἀρτύεια ἢ παντὰ. Παντα autem faſcias & laciniasex veſtibus reſciſas appellant Græci recentiores. Dicitur & pedule. Gloſſæ veteres: *Pedule*, πόδιον, ita legendum non, *pedale*. Quid ſit πόδιον explicat Heſychius: πέδιλα ἐπιλώματα ποδῶν, ὕφανσις, φαντασία. Id eſt, inuolucra pedum, hoc eſt, faſcias. Quæ quidem correctio ſatis patet ex Cornelio Frontone: *Pedale*, inquit, *menſura eſt pedis, pedule verò ſub pedibus præſtat utilitatem*, vbi τὸ *ſub*, redundat: nam pedule eſt ſingulare τῶ pedulia, ſupra. Hinc *faſcia crurales peduleſque* Vlpiano ff. l. *Argumento ſunt. de auro & argento legato*, & ſubſtantiuum pedules, vt ſupra diximus. Noſtram explicationem confirmat mos antiquus inuoluendi pedes faſciis, qui ſatis patet ex Apollinari Sidonio libr. 8. epiſt. 11.

Vide Ioan. Meurſium in Lexico Græco barb.

Si veſtigia faſceata nudis
Per ſummum digiti regant citatis
Firmi ingreſſibus ---------

Et Carmine 2.

Perpetuo ſtat planta ſolo, ſed faſcia primos
Siſtitur ad digitos. ---------

His vtebatur S. Eugendus Abbas, vt ex eius actis clarum eſt: *Habebat namque Eugendus beatiſſimus calciamenta fortia ruſticaque in modum priſcorum patrum, conſtrictus ocreis crura, faſciolisque plantas*, qui locus mi-

Digitized by Google

breuibus art. 14. Εἴ τις ἀλλάξει τι μετά τινος παρὰ γνώμην τοῦ Ἀρχιμανδρείτου, μὴ τιθὼ ἐπιλαχάς. i. si quis permutauerit aliquid cum aliquo, & dederit præter mentem Abbatis, sit sine benedictione.

Item ex eadem. Cap. XXIV. §. 8.

In R. exc. cap. 13. NEQVE sine Abbatis iussu quisque accipere epistolam, vel dare cuiquam præsumat.

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. Cap. VIII. §. 9.

MVNVS denique quodlibet, siue epistolas nemo monachus accipiat: neque vspiam sine benedictione sui senioris progrediatur: nec cum monacho non iussus stet, siue fabuletur: vel alium proximum videat, vel extraneum, regulari sententia præfixum est.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MVNVS DENIQVE, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Archiepiscopi cod Crass. cap. eodem.

NEQVE VSPIAM SINE BENEDICTIONE SVI SENIORIS PROGREDIATVR.] Antiquus, & laudabilis in monasteriis mos inualuit, vt numquam monachus sine benedictione vel oratione sui rectoris foras progrediatur, vt hac veluti circumuallatus mundi pericula & dæmonum tela declinare possit. Id apparet ex pœnis breuibus toties citatis: Εἴ τις ἐξέλθοι τοῦ μοναστηρίου μὴ λαβὼν εὐλογίαν, ἢ ἀπολυθεὶς ὑπὸ Ἀρχιμανδρείτου μετὰ εὐχῆς, ἴσον ἀκοινώνητος. i. si quis egressus fuerit monasterio non acceptâ benedictione, vel non dimissus ab Abbate cum oratione, excommunicetur. Ex iexta synodo can. 46. *Sed & viri, qui persequuntur vitam monasticam vrgente necessitate* ἢ αὐτοὶ μετὰ εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγουμενίαν ἔχοντος πορεύωνται. i. *& ipsi cum benedictione illius, qui præest, procedant.* Idem paulo ante eodem can. de sanctimonialibus præcipitur. Ex actis sancti Columbæ lib. 2. cap. 8. *vir sanctus Columbanus, cui emigranti hæc diximus, nusquam in hoc sæculo faciem videbit meam.* Ex S. Gregorio lib. 1. dial. cap. 2. *Erat prouilitate monasterij causa constituta. Expletis igitur hymnis matutinalibus Libertinus ad lectum Abbatis venit, orationem sibi humiliter petiit.* Ex Pœnitentiali MS. S. Columbani: *qui ministrat in die Dominico, aut in alio solemni ad altare, aut quamcumque necessitatem*

Digitized by Google

neceſſitatem vna oratione ante exitum, & introïtum eget, interroget tamen. Si non procul exeat, ſigno crucis indiget, &c. Cum autem plures eſſent domus in monaſterio S. Columbani ad inſtar monaſterij S. Pachomij, in quibus monachi veluti per claſſes diuiſi habitabant, nulli licebat domo ſua egredi ſine benedictione, & oratione ſenioris ſui ſeu præpoſiti, ſiue ille monaſterio egrederetur, ſiue in eo remaneret, vt videre eſt in vita S. Euſtaſij Abbatis Luxouienſis, vbi huiuſmodi benedictionē redarguit in ſynodo eiuſdem monaſterij monachus & deſertor Agreſtinus: *Aut ſuperflua quædam & canonica inſtitutioni contraria in eorum ſtudiis teneri, cochleam ſcilicet, quam lamberent, crucis ſigno crebro ſignari, & in ingreſſu cuiuslibet domus intra cœnobium tam introeuntem, quam egredientem benedictionem poſtulare.* Qui locus mirè illuſtratur ex citato Pœnitentiali. *Qui egrediens domum ad orationem poſcendam non ſe humiliauerit & poſt captam benedictionem non ſe ſignauerit, crucem non audierit* (lege, *adierit*) XII. *Percuſſionibus emendare ſtatuitur.* Et paulo poſt: *Et qui egrediens domum, orationem petens non ſe curuauerit intra domum*, XII. *percuſſionibus emendetur.* Quod ſpectat ad alterum crimen ab Agreſtino obiectum de cochleari ſignando, hæc habentur in eodem Pœnitentiali circa initium, *& qui non ſignauerit cochleare, quod lambit, ſex percuſſionibus.* Ex quibus doctorum virorum tollitur ſcrupulus, qui ab Agreſtino obiecta in regula S. Columbani hactenus quæſiuerunt; non ſunt enim in regula, ſed in citato Pœnitentiali, MS.

Ex Regula S. Aureliani Epiſcopi. Cap. V.

§. 10.

NIHIL occultè accipiatis. Sed ſi quis propinquus aut amicus aliquid in veſtimento aut auro, vel aliud quodcumque dederit, aut tranſmiſerit, in poteſtate ſit Abbatis. Et ſi cui tranſmiſerit, neceſſe fuerit, tribuatur: Sin verò ille nihil indiget, in commune redactum, cui eſt neceſſarium, tribuatur.

Item. Cap. VI. §. 11.

EPISTOLAS præcipimus nec dandas, nec accipiendas ſine ſcientia & permiſſu Abbatis.

Digitized by Google

Ex Regula Tarnatensi, Cap. XVIII. §. 12.

QVI verò litteras, vel munuſcula cuiuſcumque accipere præſumpſerit, ſi non ſtatim à quo accepit, & quæ accepit, publicauerit, diſtrictioni ſeueriſſimæ ſubiacebit. Illa verò quæ tranſmiſſa ſunt, peregrinis & ignotis deputabuntur, aut certè incendio cremabuntur. Sane ſi quis ſuis filiis vel aliqua ad ſe neceſſitudine pertinentibus aliquid contulerit, in re communi redactum cui neceſſarium fuerit, tribuatur. Si verò cui tranſmiſſum eſt, Abbas iuſſerit dare, tanquam reliqua fidelium munera cum gratiarum actione percipiet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PEREGRINIS AVT IGNIBVS DEPVTABVNTVR.] Nota priſcorum obſeruantiam, qui ipſas res peculiaritatis vitio poſſeſſas nolebant in monaſterio remanere, ſed eas ſtatim extraneis donabant, aut ignibus tradebant.

SANE SI QVIS, &c.] Hoc membrum ſumptum eſt ex regula S. Auguſtini cap. 8.

Ex Regula Orientali. §. 13.

MVTARE de his, quæ à Præpoſito acceperit, cum altero non audebit. Nec accipiat melius, & dabit deterius: at contrario datis melioribus & deterius accipiens. Nemo ab altero accipiat quippiam, niſi Præpoſitus iuſſerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO DE HIS, &c.] Prima pars huius capituli ſumpta eſt ex regula S. Pachomij art. 55. ACCIPIAT.] L. *Accipiet.*

ACCIPIENS.] Lege, *accipiat*, vt in regula S. Pachomij.

NEMO AB ALTERO.] Hæc ſecunda pars ſumpta eſt ex art. 58. regulæ S. Pachomij.

Digitized by Google

ESSE PRÆPOSITVS IVSSERIT.] Intelligit Præpositum domus, non Monasterij. Nam in monasterio S. Pachomij Præpositus cuiusque domus administrabat necessaria monachis qui suæ domus erant, vt clarum est ex multis eiusdem regulæ locis.

Ex Regula à Donato collecta. Cap. LIII. §. 14.

NVLLATENVS liceat fratri à parentibus suis neque à quoquam hominum, nec sibi inuicem litteras, Eulogias, vel quælibet munuscula accipere aut dare sine præcepto Abbatis. Quod si etiam à parentibus suis ei quicquam directum fuerit, non præsumat illud suscipere, nisi prius indicatum fuerit Patri. Quod si iusserit suscipi, in ipsius sit potestate, aut ei (si necesse est) aut cui illud iubeat, dare. Quicumque autem (quod Deus non patiatur) in tantum progressus fuerit, vt occultè litteras ab aliquo aut quælibet mandata aut munuscula accipiat, si hoc vltro confessus fuerit, indulgentiam mereatur, & oretur pro eo. Si autem celans proditur, vel conuincitur, secundùm instituta monasterij regulæ grauius emendetur. Simili etiam districtioni subiaceat, si vel ipse cuicumque litteras, aut munuscula transmittere sacrilego ausu præsumpserit. Pro affectu parentum aut cuiuscumque notitia si aliquis transmittere voluerit litteras aut eulogias panis, Patri suggerat. Et si ipse permiserit, per posticiarios det, & ipsi de nomine eius transmittant, cui voluerit ipse. Sine Præposito aut posticiario per se nullus præsumat nec dare, nec accipere à quoquam. Quod si præsumpserit, superpositionibus pœniteat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLATENVS LICEAT.] Hæc vsque ad illa, *quicumque*, &c. Sumpta sunt ex cap. 54. regulæ S. Benedicti.

QVICVMQVE AVTEM, &c.] Hæc sumpta sunt ex regula S. Cæsarij, cap. 25. extantque in regula S. Augustini cap. 8.

SIMILI ETIAM DISTRICTIONI SVBIACEAT, &c.] Hæc etiam exprompta sunt ex regula S. Cæsarij cap. eodem.

PER POSTICIARIOS.] Posticiarius est, qui curam habet re-

Digitized by Google

cipiendi ea, quę in monaſterium deportantur, & tranſmittendi, ea quæ tranſmittuntur. Et poſticiaria in cœnobiis ſanctimonialium, quæ idem opus exercet, vt notum eſt ex regula S. Cæſarij cap. 23. Gallicè: *La tourriere*, à nomine poſticium; de quo Papias in vocabulario: *Poſticium eſt latens oſtium, dictum quod remotum ſit à publico.* Reperitur in regula San. Cæſarij cap. 30. *Aut poſticio aut lanipendio præponuntur.* Aliàs poſticum apud Horatium libr. 1. epiſt. 5.

Atria ſeruantem poſtico falle clientem.

Et in regula S. Iſidori cap. 1. *Monaſterij autem munitio tantùm ianuam extrinſecus habeat, vnumque poſticum, per quod eatur ad hortum,* dicitur & pſeudothyrum apud Seuerum Sulpitium dial. 3. cap. 16. *Vidi præterea ad pſeudothyrum monaſterij.*

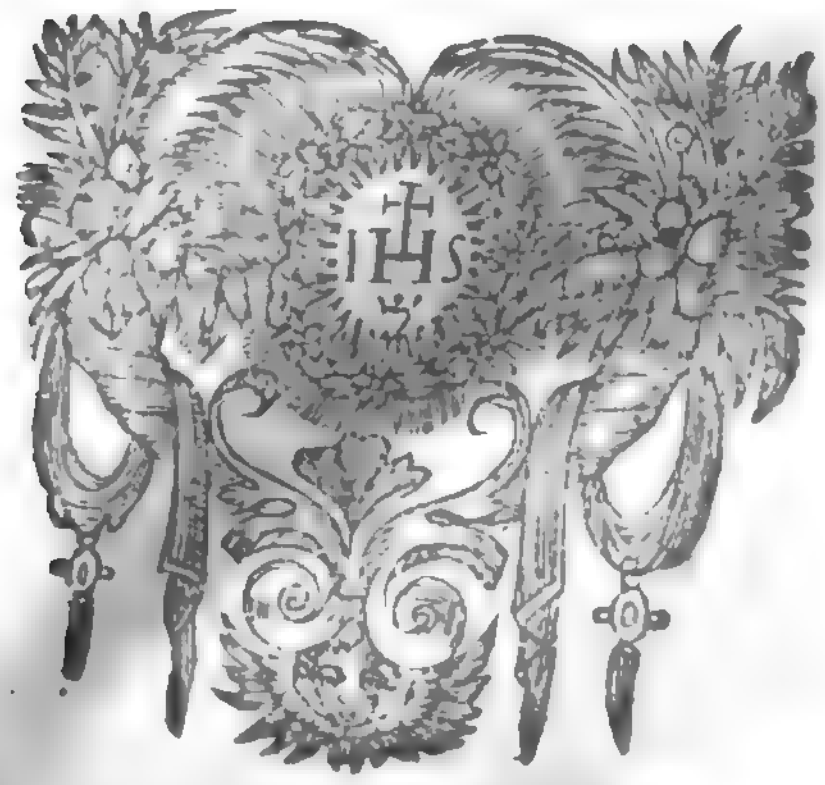

Digitized by Google

DE VESTIARIIS ET CALcearijs fratrum.

CAP. LXII.

VESTIMENTA fratribus secundùm locorum qualitatem, vbi habitant, vel aërum temperiem dentur: quia in frigidis regionibus amplius indigetur: in calidis verò minus. Hæc ergo consideratio penes Abbatem est. Nos tamen mediocribus locis sufficere credimus monachis per singulos cucullam & tunicam: cucullam in hieme villosam, in æstate puram & vetustam: & scapulare propter opera. Indumenta pedum pedules & caligas. De quarum rerum omnium colore & grossitudine non causentur monachi, sed quales inueniri possunt in prouincia, qua habitant, aut quod vilius comparari potest. Abbas autem de mensura prouideat, vt non sint curta ipsa vestimenta vtentibus ea, sed mensurata. Accipientes noua, vetera semper reddant in præsenti reponenda in vestiario propter pauperes. Sufficit enim monacho duas tunicas & duas cucullas habere propter noctes & propter lauare ipsas res. Id quod supra fuerit, superfluum est: amputari debet. Et pedules, & quodcumque est vetustum reddant, dum accipiunt nouum. Femoralia hi, qui in via diriguntur, de vestiario accipiant: quæ reuertentes lota ibi restituant. Stramenta autem lectorum sufficiant, matta, sagum, læna & capitale. Quæ tamen lecta frequenter ab Abbate scrutanda sunt propter opus peculiare, ne inueniatur. Et, si cui inuentum fuerit, quod ab Abbate non

Digitized by Google

acceperit, grauissimæ disciplinæ subiaceat. Et vt hoc vitium peculiaris radicitus amputetur, dentur ab Abbate omnia quæ sunt necessaria, id est, tunica, cuculla, pedules caligæ, bracile, cultellum, graphium, acus, mappula, tabulæ, vt omnis auferatur necessitatis excusatio. A quo tamen Abbate semper consideretur illa sententia Actuum Cap. 4. Apostolorum: *Quia dabatur singulis, prout cuique opus erat.* Ita ergo Abbas consideret infirmitates indigentium, non malam voluntatem inuidentium. In omnibus tamen iudiciis suis Dei retributionem cogitet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE VESTIARIIS ET CALCEARIIS.] Ita legit S. Dunstanus, cum editione Colinæi. Vulgò legitur: *De vestimentis & calceamentis fratrum.*

VEL AERVM TEMPERIEM.] Ita omnes MSS. N. codices, cum Smaragdo & S. Dunstano, vulgò legitur: *Vel aëris temperiem.*

PENES ABBATEM EST.] Ita legunt codices MSS. Victorini, S. Ebrulphi, & Faronis cum Smaragdo, S. Dunstano, & editione Colonensi. vulgò legitur: *Penes Abbatem sit.*

IN MEDIOCRIBVS LOCIS.] Id est, temperatis: quia paulo ante dixit: *In frigidis regionibus, amplius indigetur, in calidis verò minus.* aliàs mediocria loca dicuntur ea, quæ sunt mediocris census, vt est in Concilio Aquisgranensi sub Ludouico Pio, cap. 122.

CVCVLLAM.] Cuculla est quoddam capitis operimentum. Græce κουκούλλιον. Sozomenus libr. 3. hist. Eccl. cap. 14. Σκέπασμα κεφαλῆς, ἢ κουκούλλιον καλοῦσι. i. tegumentum capitis, quod cucullam vocant, dicitur & cucullio. Iulius Capitolinus in Vero. *Obiecto capiti cucullione veteri.* Lampridius in Heliogabalo: *Tectus cucullione mulionico*: etiam Cucullus apud Sidonium infra citandum. Hinc bardocucullus apud Martialem libr. 4. epigr. 128.

Gallia Santonico vestit te bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat.

Quos versus quidam vir doctus enarrans dicit esse pallium viaticum: quia, vt ille arbitratur, βάρδη est via Gallorum linguâ. Sed tota viâ aberrat loco Hesychij corrupto deceptus, vbi sic legitur: Βάρδοι ἀι ὁδοὶ παρὰ Γαλάταις. i. bardi viæ apud Gallos. Sed legendum: Βάρδοι ἀοιδοὶ παρὰ Γαλάταις. i. bardi vates apud Gallos. Nam Bardi olim in Gallia vates erant, qui præclara illustrium virorum facinora versu celebrabant, vt clarum est ex Lucano libr. 1. de bello ciuili:

Digitized by Google

Vos quoque qui fortes animas belloque peremptas
Laudibus in longum vates dimittitis ævum
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.

Et ex Feſto, Strabone libr. 4. Geographiæ, Diodoro Siculo libr. 5. bibliothecæ, & aliis. Eſt ergo bardocucullus genus quoddam cuculli, quo vtebantur Bardi illi Gallorum, de quibus hic locus Martialis intelligendus eſt: quod etiam ſuadet mentio Galliæ & Santonum; non de Bardæis Illyricis militibus. Monachi vtuntur cucullis, quod mundus ipſis crucifixus ſit, & illi mundo, inquit S. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in Theoriâ myſticâ, & quod ſimplicitatem, & vitæ innocentiam puerorum habere debeant: quia olim pueri cucullis vtebantur, vt docet Palladius in Lauſiacâ cap. de Tabenneſiotis, Sozomenus ſupra citatus, Caſſianus infra citandus, S. Dorotheus doctr. i. τὸ κουκούλλιον δὲ ἐστι σημεῖον τῆς ἀκακίας, ἢ τῆς ἐν χριστῷ νηπιότητος. i. cuculla verò ſignum eſt innocentiæ & puerilis ſimplicitatis in Chriſto, & Eucho'egium Græcorum in ſequentia magni ſchematis ἐνδύεται κουκούλλιον τῆς ἀκακίας. Id eſt, induitur cucullam innocentiæ. Sanctimoniales etiam cucullis vtebantur, maximè in Orientali Eccleſia, vt notum eſt ex S. Athanaſio tractatu de virginitate, S. Hieronymo in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodiâ virginitatis, & Palladio in Lauſiaca cap. citato. Forma autem cucullæ antiquorum monachorum Ægypti ita deſcribitur à Caſſiano libr. 1. de habitu monachi cap. 4. *Cucullis namque perparuis vſque ad cervicis humerorumque demiſſis confinia, quibus tantum capita contegant, indeſinenter diebus vtuntur & noctibus: ſcilicet vt innocentiam & ſimplicitatem parvulorum iugiter cuſtodire etiam inſtitutione ipſius velaminis commoneantur.* De longitudine cucullæ nihil ſtatuit S. Benedict. ac proinde Benedictinis monachis varia fuit olim cucullæ menſura, quibuſdam etiam vſque ad talos pendentibus, vt habetur in vita S. Benedicti huius concordiæ auctoris. Sed tandem ſtatutum eſt: *Vt menſura cucullæ duobus conſiſtat cubitis*, vt habetur 1. Add. Capitul. Lud. Imp. tit. 21. Hic Benedictus noſter Abbas Anianæ, idem inſtituit vel ſaltem, vt vſque ad genua pertingeret, vt in eius vita habetur: *Quamobrem vir Dei monachis inſtituit modum, vt non amplius à duobus cubitis excederet menſura, vel vſque ad genua pertingere poſſet.*

IN HIEME VILLOSAM.] S. Sidonius libr. 7. epiſt. 16. agens de cuculla, quam mittit Chariabaudi Abbati. *Quãquam non oportune ſpecies villoſa mittatur hieme ſiniâ.* Cuculla villoſa hoc loco eſt groſſioris panni, cuius adhuc villi, id eſt, filamenta, ſeu veluti flocci quemadmodum in rudiori panno, non adeo arte fullonis polito, ſeu coacto, & conciliato extant, & prominent. Nam villus non ſolùm dicitur de ſetis & pilis brutorum animalium, nec villoſus de eorum pellibus, quæ non ſunt adhuc pilis ſuis ſpoliatæ, ſed etiam de pannorum filis, & de ipſis pannis, qui ſuis pilis & flocculis nondum nudati ſunt, vt videre eſt apud Martialem libr. 14. ep. 147.

Digitized by Google

Stragula purpureis lucent villoſa tapetis

& epigr. 136. eiuſdem libri.

Tempore brumali non multùm lauia proſunt,
Calfaciunt villi pallia veſtra mei.

Quæ etiam vocabula de linteis dicuntur. apud Martialem eiuſdem libr. epigr. 138.

Nobilius villoſa tegunt tibi lintea citrum.

vbi citrum eſt menſa citrea, apud Virgilium.

------tonſis mantilia villis.

Et Sidonium libr. 5. epiſt. 17. dicitur: *Linteum villis onuſtum.* Vnde villoſa dicitur mantile à S. Bonifacio Moguntino epiſt. 8. *Et villoſam vnam ad tergendos pedes, cum laueris, ſeruorum Dei.* & epiſt. 11.

PVRAM.] Pura eſt tenuis, læuis, opponitur enim villoſæ. Gloſſæ veteres: *Purus*, καθαρὸς, ψιλὸς. i. purus, tenuis. Eędem Gloſſæ: *Pura*, ἁγνὰ, καθαρὰ, ψιλὴ i. caſta, pura, tenuis.

SCAPVLARE PROPTER OPERA.] Scapulare eſt genus veſtis monachalis. Græcis καπυκώπιον. ita apud ſanctum Ephræm de colenda humilitate cap. 88. *Arbitror conducere monacho, maximè inniori, non exire ἄνευ καπυκωπίου.* Hinc caſtigandus locus Ioannis Moſchi cap. 134. vbi malè legitur καπυχίων, pro, καπυκώπιον. dicitur & Ἐπώμιον apud S. Athanaſium tract. de Virginitate. Heſychio ἐπωμίδιον ἐπ' ὤμῳ. Id eſt, quod ſuper humeros ponitur, vt in vita S. Arſenij, & apud Macarium Chryſocephalum infra citandum. Dicitur etiam ἀνάλαβος. Michaël Pſellus libr. de operatione dæmonum: ὑπόδεσμί μου καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸν ἀνάλαβον. i. ſubindicabat & meum habitum & analabum: etſi quidam vir doctus legat ἀναβολὴν, ſed perperam: nam ἀναβολὴ eſt rebrachiatorium, ſuccinctorium quod duobus reſticulis conſtat ad ſuccingendas veſtes, vt notum eſt ex Caſſiano lib. 1. cap. 6. At ἀνάλαβος eſt genus veſtis, & verbum ἀναλαμβάνειν, vnde ἀνάλαβος deducitur, ad rem veſtiariam ſpectat: nam κοσμίως ἀναλαμβάνειν τὴν ἐσθῆτα apud Suidam eſt veſtem ornatè & decenter componere. Analabi mentio fit in auctoribus mox citandis. Epomadium autem ſeu ſcapulare ſiue analabus erat in modum crucis, vt monachus inſtar Chriſti crucem humeris geſtaret. S. Dorotheus doctrina. 1. ἀνάλαβος τίθεται σταυροειδῶς ἐπὶ τῶν ὤμων ἡμῶν τοῦτ' ἔστι, τὸ σταυροῦ σύμβολον βαστάζομεν ἐν τοῖς ὤμοις ἡμῶν, καθὼς λέγει, ἆρον τὸν σταυρόν σου. Id eſt, analabus ponitur in formam crucis ſuper humeros noſtros, hoc eſt, crucis ſymbolum geſtamus, iuxta id quod dicit: tolle crucem tuam. Vita S. Arſenij μονώτατος καὶ ἄσκευος ἐπωμίδιον τὸν τοῦ χριστοῦ σταυρὸν φέρων. i. ſolus ſine vaſis ſcapulare crucem Chriſti ferens. S. Ephræm in vitâ S. Iuliani anachoretæ: *Cum enim deduxiſſet eum miſer & ignauus homo in quemdam ſubterraneum locum, vbi multum auri putabatur reconditum ab eis, qui ſacra ſepulcra reparabant. Dæmon conſpecto crucis ſigno, quo puer amictus & conſignatus erat, non eſt auſus ei nocere: nam cum analabo adduxerat eum vir ille.* Macarius Chryſocephalus de exaltatione crucis τὸν σταυρὸν ὡς ἐπωμίδιον

Vulgò malè legitur analaboys.

Digitized by Google

δον ἔχων ἑκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν ἔπαθεν. Id eſt, Crucem tanquam ſcapulare habens ſponte propter nos mortem ſubiit. Euchologium Græcorum in ſequentia magni ſchēmatis. λαμβάνει τὸν ἀνάλαβον, &c. id eſt: *Aſſumit analabum in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, aſſumens crucem ſuam ſuper humeros, & ſequens Dominum Chriſtum.* Hinc capiendus eſt locus vitæ S. Guillelmi Gellonenſis: *Veſte Apoſtolicâ inſtar crucis induitur*: Scapulare autem formam crucis refert, cum duobus pannis hinc independentibus, latius per exſpatiatur, humeros.

PROPTER OPERA.] Id videtur in citata vita S. Guillelmi: *Sicque propriis manibus extra factis carbonibus, & ſcapulari illeſo expoſitis cineribus lares aptat & temperat intromittendis panibus.*

PEDVLES.] Hoc vocabulum reperitur in regulis S. Iſidori, S. Fructuoſi, & Magiſtri hic citatis. Pedules per ellipſin, ſubintelligitur τὰ faſciæ, factumque eſt ſubſtantiuum, vt τὰ mortales. dicuntur & pedulia, de quibus Feſtus: *Pedulia que dicimus, πέδιλα* Græcos *appellare manifeſtum eſt. παρὰ περιελίσσεσθαι τοῖς ποσίν.* i. quod circumuoluantur pedibus, inquit Etymol. vetus: & Gloſſæ Benedicti, Πεδύλια ποδῶν καλύμματα, τινὲς ἀρτήρια ἑρμήνευσαν. i. pedulia pedum operimenta, quidam artaria interpretati ſunt. Artaria iuxta Suidam ſunt τὰ ποδῶν πῖλοι. πῖλοι verò pedum ſunt quædam textilia, quibus pedes inuoluntur, inquit Ioannes Tzetzes illud operum & dierum Heſiodi enarrans.

---------πίλοις ὑποδὺς πυκάσαι.

Id eſt regumentis intus condenſans. Auctor etymologici veteris eumdem locum enarrans: σημαίνει, inquit, ἢ τὰ ἀρτήρια ἢ παννία. Παννία autem faſcias & lacinias ex veſtibus reſciſas appellant Græci recentiores. Dicitur & pedule. Gloſſæ veteres: *Pedule*, πόδιον, ita legendum non, *pedale*. Quid ſit πόδιον explicat Heſychius: πέδιλα ἐπιλήμματα ποδῶν, ὑφάσματα. Id eſt, inuolucra pedum, hoc eſt, faſcias. Quæ quidem correctio ſatis patet ex Cornelio Frontone: *Pedale*, inquit, *menſura eſt pedis, pedule verò ſub pedibus præſtat utilitatem*, vbi τὸ *ſub*, redundat: nam pedule eſt ſingulare τῶν pedulia, ſupra. Hinc *faſcia crurales peduleſque* Vlpiano ff. l. *Argumento ſunt. de auro & argento legato*, & ſubſtantiuum pedules, vt ſupra diximus. Noſtram explicationem confirmat mos antiquus inuoluendi pedes faſciis, qui ſatis patet ex Apollinari Sidonio libr. 8. epiſt. 11.

Vide Ioan. Meurſium in Lexico Græcobarb.

Si veſtigia faſceata nudis
Per ſummum digiti regant citatis
Firmi ingreſſibus ---------

Et Carmine 2.

Perpetuo ſtat planta ſolo, ſed faſcia primos
Siſtitur ad digitos. ---------

His vtebatur S. Eugendus Abbas, vt ex eius actis clarum eſt: *Habebat namque Eugendus beatiſſimus calciamenta fortia ruſticaque in modum priſcorum patrum, conſtrictus ocreis crura, faſciolisque plantas*, qui locus mi-

Digitized by Google

rum in modumilluſtrat explicationem præſentem.

CALIGAS.] Caliga eſt calceamentum ex pellibus, quod ad mediam ſuram ſurgebat, de quo Horatius libr. 1. Sat. 6.

Nam vt quiſque inſanus nigris medium impediit crus
Pellibus -------

Locus intelligitur de eo qui ex humili loco ad ſenatorium ordinem aſſurgit Vnde exprobrat Iſiaco ſenatori Tertullianus in poëmate, ſiue quis alius, quòd, abiecta caliga, gallica vteretur.

---------- *caligâque remotâ*
Gallica ſit pedibus molli redimita papyro.

Caliga multis ligulis ſeu corrigiis conſtringebatur, vt ex Iuuenali Sat. 5. planum.

----------*habet Trebius quod rumpere ſomnum*
Debeat, & ligulas dimittere, ſollicitus ne
Tota ſalutatrix iam turba peregerit vrbem.

Ad quem locum vetus Scholiaſtes: *Calciary* (lege, *calceari*) *cum feſtinant, anſas caligarum pretereunt nonnullas.* Id patet etiam ex S. Gregorio libr. 3. dial. cap. 20. de quodam Stephano Valeriæ prouinciæ presbytero: *Qui quodam die mancipio ſuo negligenter loquens præcepit dicens, veni diabole diſcalcea me. mox cœperunt ſe caligarum corrigia in ſumma velocitate diſſoluere.* & paulo poſt: *Ita vt inuenta ſint magna ex parte diſſoluta corrigia.* Imò iactantiæ gratia multiplicabantur corrigiæ. Vnde S. Ferreolus cap. 22. regulæ dicit: *Sed & hoc curandum eſt, vt pes ſit ligamentis temperatius cumulatus, vt non in iactantia ſignum multos aſtrictus habeat.* Caligæ pedem tegebant, illum enim muniebant à frigore & æſtu, vt liquet ex Caſſiani libr. 1. cap. 10. *Calceamenta verò velut interdicta Dominico præcepto recuſantes cum infirmitas corporis, vel matutinus hiemis rigor, ſeu meridiani æſtus feruor exegerit, tantummodo caligis ſuos muniunt pedes.* Monachos olim vſos caligis fuiſſe præter citatum Caſſiani locum notum eſt ex S. Gregorio libr. 1. dial. cap. 2. *Pro amore verò eiuſdem venerabilis Honorati quocumque Libertinus ibat, eius ſemper caligulam in ſinu portare conſueuerat.* Et cap. 4. eiuſdem libri, cum agit de S. Equitio Abbate: *Tunc ecce vir Dei clauatis calceatus caligis.* Nec dicendum eſt caligas nihil aliud eſſe quàm ſandalia illa, quæ vulgò ſoleæ appellantur. Nam ex ſupra dictis ſatis conſtat caligas diſtingui ab eiuſmodi ſoleis rudioribus & vilioribus, quibus modò quidam monachi calceantur. Et ipſe Magiſter, vt infra videbitur, diſtinguit caligas ab eiuſmodi ſandaliis ſeu ſoleis. Nec nos moratur illud quod profertur ex ca. 12. Actuum Apoſtolorum: *Calceate caligas ſuas.* vbi, in textu Græco habetur, σανδάλια. Cum enim caligæ non ſint ſandalia, non eſt dubium, quin nomen caligæ hoc loco impropriè ſumptum fuerit ab interprete, quemadmodum etiam à Papia & Gloſſis veteribus. Nec vllus poteſt cogi ita interpretari locum ſancti Benedicti. Nam ſi proprio vocabulo non vſus fuiſſet, reliquiſſet inſtitutionem obſcuram. Imò nec ſandalium in textu Græco

Actuum citato ptopriè ſumitur. Nam propriè ſandalium eſt concinnum mulierum calceamentum, vt videre eſt apud Iulium Pollucem lib. 7. onomaſtic. cap. 22. habenis tenuiter ſectis, inſuperque aureis floribus concinnatum, qualiter deſcribit Cephiſodorus ibidem, qui illud opponit *περιβαιον* ancillarum, quod erat vile calceamentum. Vnde cap. 10. Iudith dicitur: *καὶ ἐνεδύσατο σανδάλια εἰς τοὺς πόδας αὐτῆς*, id eſt: *Induitque ſandalia pedibus ſuis.* Quæ quidem ſandalia non erant Apoſtolorum, qui abhorrebant eiuſmodi ornatum.

DE QVARVM RERVM OMNIVM COLORE.] Nempe vili: nam ſtatim ſubiungit: *Et groſſitudine*, quæ non poteſt eſſe non vilis. Quamuis nihil de colore veſtium S. P. B. expreſſè & explicitè conſtituerit: tamen eius regulæ addicti nigris veſtibus vſi ſunt. Id docet Petrus Blæſenſis epiſt. 97. *Inter album & nigrum habitum non diſtinguit ille, apud quem non eſt diſtinctio Indæi & Græci. Attendit Dominus mentem, non veſtem; merita, non colorem. In monte Caſſino Schema monaſticum, quo beatus Benedictus eſt vſus, vſque hodie, ſicut dicitur, perſeuerat, quis audeat tanti Patris habitum blaſphemare in filiis?* Ibi autem purgat ſe, quia videbatur monachos albos Ciſtercienſes, & Carthuſienſes prætuliſſe monachis nigris. Petrus Caſinas in appendice ad Leonem Hoſtienſem c. 115. in diſputatione aduerſus monachum Ciſtellēſem coram Imperatore: *Cur nigris veſtimentis ſemper vtimini? quia talibus Benedictus pater vſus eſt, vt habitu quoque, mundo renuntiaſſe videretur.* Rupertus Abbas Tuitienſis exponens cap. 7. Zachariæ Prophetæ: *Quadriga ſecunda, in qua erant equi nigri, pœnitentium eſt, qui ab Apoſtolorum temporibus incipientes, in his, qui ſanguinem Chriſti fuderant, vitam nobis cœnobialem ſanxerunt, vſque hodie per orbem niger tam profeſſione, quam habitu perſeuerat ordo monachorum.* Hinc monachi ſub regula S. Benedicti militantes nigri appellati ſunt, vt videre eſt in charta Ethelbaldi regis Merciorum pro fundatione monaſterij Croilandenſis, quam refert. Ingulphus Abbas in hiſtoria fundationis eiuſdem monaſterij: *Trado & concedo omnipotenti Deo Beatæ Mariæ, & S. Bartholomeo de dominiis meis ad fundationem nigrorum monachorum ſub norma S. Benedicti Deo famulantium totam inſulam Croilandiæ.* Vide epiſt. 17. libr. 4. Petri Venerabilis. Idque ex conſuetudine priſcorum monachorum, qui nigro colore vſi ſunt, vt planum ex S. Athanaſio, tractatu de Virginitate: *ὁ ἱμάτιός σου μέλας, μὴ βεβαμμένος ἐκ βαφῆς ἀλλ' αὐτοφυὴς ἰδιόχρους ἢ ὀρυχίζων.* i. amictus tuus niger nulla tinctura infectus, ſed natiui coloris, & fuſcus. Syneſio epiſt. 146. ad Ioannem, qui inſtitutum monachum arripuerat *καὶ φαιὸν τεῖβώνιον ἀμπέχεσθαί σε φησὶν*, id eſt, & pallium pullum te induiſſe dicit, & paulo poſt, *εἰ δὲ καὶ τὸ μέλαν ἐπῄνεσας*, &c. i. *Quod ſi nigrum colorem probaſti, quod id aliorum, qui antete ſumpſerunt, imitatione feceris, laudo quicquid ſit Dei cauſa.* Eodem colore vſus eſt S. Martinus, vt conſtat ex Seuero Sulpitio dial. 2. *Sed vbi Martinum in veſte hiſpida, nigro penduloque pallio circumtectum contingua de latere inmenta viderunt.* Vide ſextam ſynodum

Digitized by Google

can. 42. & 45. Cauſam reddit Gregorius Pachymeres in cap. 6 Eccl. Hierarchiæ S. Dionyſij Areopagitæ: *Monaſtica ordo maximè ſolitariè & unicè, non dupliciter, vel tripliciter, vel multipliciter conuerſatur*, τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ ἀμφιεννύμενον μέλαν, &c. Id eſt: *Hoc enim oſtendit nigra veſtis, qua amicitur, alij enim colores facile in alios tranſeunt, & omnes in nigrum niger verò in alium colorem numquam mutatur.*

NON CAVSENTVR.] Cauſari eſt murmurare hoc loco.

AVT QVOD VILIVS COMPARARI POTEST.] Subaudi verbum: *Accipiant.*

VTENTIBVS EA.] Ita in cod. MSS. S. Germ. Ebrul. Far. & Vind., nam verbo, *Vtor*, veteres accuſatiuum dederunt. Plautus in Sticho.

Poſticam partem magis vtuntur Ædium.

PROPTER NOCTES.] Ex his verbis manifeſtum eſt, quod, etſi veſtiti dormirent monachi, tamen poſitis diurnis veſtibus, nocturnas aſſumebãt, cum quibus dormiebant, & nocturnas vigilias celebrabant: nam ſurgentes à lecto eas minimè deponebant. Quia S. B. ideo præcipit, vt monachi veſtiti dormiant, vt ſint parati atque expediti, cum ad nocturnum curſum excitantur; quod fieri non poſſet, ſi, exutis nocturnis veſtibus, diurnas induere tenerentur, cum ad vigilias properant. Et ita capiendus locus Sidonij libr. 7. epiſt. 16. cum dat cucullam Charitabudi Abbati, quâ vtatur inter orandum & cubandum: *Per quos nocturnalem cucullum, quæ membra confecta ieiun. s.. er orandum cubandumque dignanter tegare, tranſmiſi.*

FEMORALIA.] Quæ & feminalia dicuntur & ἐπισκία, vt apud Heſychium & Suidam, vulgò braccæ. Ita deſcribit S. Hieronymus in epiſt. ad Fabiolam de veſte ſacerdotali *Lineis feminalibus, quæ vſque ad genua & poplites veniunt, verenda celantur, & ſuperior pars ſub umbilico vehementer adſtringitur.* Subſcribit S. Iſidorus libr. 19. Orig. cap. 22. Græcis ἀναξυρίδες, apud Suidam, Heſychium citatos & Iulium Pollucem libr. 7. Onomaſt. cap. 22. quæ tamen aliquando à ſummis plantis ad nates pertingebant, quales gerebat Abaris Athenas veniens, vt deſcribit Himerius Sophiſta ad Vibicium Comitem: ἀναξυρίδες ἐκ τοῦ ἄκρου ἄχρι τοῦ γλουτοῦ ἀπατείνουσαι. Id eſt, à ſummis plantis ad nates extenſæ. Vnde Auctor veteris etymologici eas appellat ἐνδήματα. Id eſt, profunda calceamenta. & Iulius Pollux cap. citato σκιάς. Id eſt, tibialia, ſeu tibiarum operimenta: Porro S. P. B. femoralia viatoribus ſolùm concedit, S. verò Fruct. Epiſcopus cap. 4. regulæ permittit etiam his, qui implicantur miniſterio altaris: *Femoralium vſus cuiquam eſt permittendus, maximè his, qui miniſterio implicantur altaris.* De femoralibus vide Rupertum libr. 3. in regul. S. Benedicti cap. 17.

MODICI.] Ita omnes membranæ noſtræ cum S. Dunſtano, Smaragdo, Turrecremata, editione Colonienſi, & Colinæi, quod in vulgatis non habetur.

ET REVERENTIES RESTITVANT.] Ita in MSS. cod. S. Ger-

Digitized by Google

& S. Faronis cum S. Dunſtano, Smaragdo, & editione Colonienſi. Turrecremata legit: *Et reuertentes ibi reſtituant*, vulgò: *Et reuertentes ibi lotas reſtituant.*

MATTA.] Eſt ſtratum durum, mortificationi carnis aptum, & mattarij, qui eiuſmodi ſtrato vtebantur, vt clarum eſt ex S. Auguſtino l. 5. contra Fauſtum Manichæum cap. 5. *Et quia in mattis dormiunt, mattarij appellantur, à quorum ſtratis longe diſſimiles fuerunt pluma Fauſti, & caprinæ lodices, quâ deliciarum affluentiâ non ſolùm mattarios faſtidiebat.* Mattæ fit mentio apud S. Eulogium libr. 3. Memorialis Sanctorum cap. 10. Conſule Ioannem Sauaronem in epiſt. 24. libr. 4. Sidonij, & Onomaſticon Heriberti Roſuueidi.

SAGVM.] Vſitatiori ſignificatione eſt pallium militare quadrum de quo Nonius Marcellus cap. 3. Hoc loco eſt ſtragulum. Papias: *Sagum ſtragulum, vel coopertorium.* Gloſſæ veteres σάγον, *Lodix*, lege, σάγον. & σάγη apud Heſychium eſt σκέπασμα. i. operimentum.

LÆNA.] Varro libr. 4 de linguâ Lat. *Læna quod de multa lana.* Eſt pallium craſſum, meminit Perſius Sat. 1.

--------- *cui circa humeros hyacinthina læna.*

Et Iuuenalis Sat. 5.

--------- *plurima ſunt, quæ*
Non audent homines pertuſa dicere læna

à Græco χλαῖνα per apharesin litteræ, χ, potius quàm à lanâ: de quo vocabulo Heſychius: χλαῖνα; χλαμὺς, ἢ ἱμάτιον χειμερινὸν ἀπὸ τῆ χλιαίνειν, ὅ ἐστι θερμαίνειν. i. clamys vel hiemale veſtimentum à χλιαίνειν Id eſt, calefacere. Idem docent Suidas & auctor veteris etymologici. Læna hoc loco eſt ſtragulum ſeu tegmen craſſum in quo quis dormit, quæ quidem ſignificatio latis patet ex S. Gregorio libr. 12. epiſt. 16. vbi læna inter ſtramenta lectorum commemoratur: *Filio noſtro Simplicio renunciante cognouimus lectos vel lectiſternia in gerontocomio, quod illic ab Iſauro conſtructum eſt, deeſſe, propterea miſimus lanas quindecim, racanas triginta*, &c. & ex Ennodio libr. 9. epiſt. 17. *Lanam & racanas, cuius volueritis coloris, rubei, vel fuſci, mihi ſub celeritate dirigite.* Quid ſit racana, infra dicetur. Ita etiam χλαῖνα à Græcis vſurpatur. Iulius Pollux de lectis agens libr. 10. cap. 8. ait: τὰ δὲ στρώματα, ἐπιβλήματα, περιβόλαια, ἐντερίδες, χλαῖναι.

CAPITALE.] Eſt puluinum, ceruical. Quod ſatis coniicitur ex Gloſſis veteribus. προσκεφάλαιον, *Capitale, pſlentum*, & alibi, *puluinum* προσκεφάλαιον. Ita Pelagius in vitis Patrum libr. 5. n. 78. *Et modicum capitale de corticâ ſub capite eius.*

QVÆ LECTA FREQVENTER AB ABBATE SCRVTANDA SVNT.] Regula cuiuſdam Patris. *Omnibus ſabbatis poſt horam orationis nonam tam ſenior, quàm iuniores præpoſiti lectos omnium fratrum viſitent, & faciant propter eorum negligentias inquirendas, aut ſi aliquid inueniatur illicitè, & ſine commeatu retentum.*

Digitized by Google

BRACILLE.] Ita paſſim legitur tam in editis, quàm in aliis MSS. S. Dunſtanus, Papias infra citandus & lex Salica titul. 29. §. 37. legunt. *Brachile.* Vict. p. *Bracille.* Quid ſit bracile, docet S. Iſidorus libr. 19. Orig. cap. 33. *Redimiculum eſt, quod ſuccinctorium, ſiue bracile nuncupamus, quod diuidens per ceruicem, & à lateribus colli diuiſum* (lege *demiſſum*) *verarumque alarum ſinum ambit, atque hinc inde ſuccingit, vt conſtringens latitudinem veſtiat corpus, atque coniungendo componat. Hoc vulgò bracile, quaſi brachiale vocant, quamuis nunc non brachiorum, ſed renum ſit cingulum.* Hæc ferè ex Caſſiano exſcripta ſunt libr. 1. de veſte monachi cap. 6. ſubſcribit S. Iſidoro Papias: *Brachile, quod ſuccinctoriũ ſiue redimiculum dicimus, quod nunc non brachiorum, ſed renum ſit cingulum.* Vbi bracile in ſecundâ ſignificatione eſt zona, ſeu renum cingulum In qua etiam manifeſtè ſumitur à Magiſtro cap. 11. regulæ: *Cum dormiũt, veſtiti dormient, & cincti, aut cingulis, aut reſtibus, aut corrigiâ. Bracili fratrem in nocte vti ideo prohibemus; ne, dum ſe regirat per ſomnum oppreſſus, exiens per thecam mucro cultelli carni eius figatur. In die verò cingantur bracilibus, dicente de ſancto Ioanne ſcriptura, & circa lumbos erat cinctus zona pellicea.* Ex quo Magiſtri loco ſatis patet quid S. B. per bracile intelligat; maxime cum nullam zonæ mentionem fecerit, quæ tamen neceſſaria.

MAPPVLA.] Mappula ſudarium eſt, ſeu linteum tergendæ pituitæ aptum. Alcuinus de offic. Eccl. cap. 39. *Mappula, quæ in ſiniſtra parte geſtatur, qua pituitam oculorum & narium detergimus,* meminit S. Gregorius lib. 2. dial. cap. 19. *Qui fuerat miſſus monachus poſt admonitionem factam à ſanctimonialibus rogatus mappulas accepit,* vbi in textu Græco Zachariæ mappulæ exponuntur ἐγχείρια. quid ſit ἐγχείριον. explicat San. Germanus Archiepiſcopus Conſtantinopolitanus in myſticâ Theoriâ τὸ δὲ ἐγχείριον τὸ ἐπὶ τῆς ζώνης ἐστὶ τὸ ἀπομάξεως τῶν χειρῶν αὐτῆ λεπτόν. i. manuale verò eſt linteum de zona pendens ad eius manus tergendas.

ACVS.] Praxis videtur in vita S. Eugendi Abbatis: *Nam vſque ad acum ipſam, lanaſque netas etiam ſuendi conſuendique cuncta præbebantur in medium.*

Ex Regula Patrum. Cap. III. §. 2.

Extat in 3. reg. Patrum cod Flor

VESTIMENTA verò fratribus neceſſaria ita Abbas omnibus ordinare debet, quæ monachos deceant, non diuerſis coloribus tincta, exceptis cucullis, quæ comparantur, ſi fuerint nigræ, vti eas debere cenſemus.

Digitized by Google

Ex Regula S. Pachomij. Cap. LXXXI. §. 3.

NEMO in domo & cella ſua habeat præter ea, quæ in commune lege monaſterij præcepta ſunt: non tunicam laneam, non pallium, non pellem intonſis arietum lanis molliorem, non paucos nummos, non puluillium quidem ad caput, aut aliud variæ ſupellectilis: exceptis his, quæ à Patre monaſterij per domorum Præpoſitos diuidẽtur, id eſt, armatura ſua, leuitonariis duobus, & vno adtrito ex vſu, ſabano longiori, quo collum, humerique circumdantur, pellicula, quæ pendet ex latere, gallicis & cucullis duobus, zona, & bacillo. Præter hæc quicquid inueneris, abſque contradictione auferes.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO IN DOMO, &c.] In regula S. Pachomij excuſa artic. 41., hæc valde mutilata & contracta habentur.

ID EST, IN ARMATVRA.] Armatura hoc loco eſt id omne quod veſtitui alicuius neceſſarium eſt.

LEVITONARIIS DVOBVS ET VNO ADTRITO.] Eadem tribuit monachis Pachomianis S. Hieronymus in præfatione ad regulam S. Pachomij: *Et duo lebitonaria (quod Ægyptiis monachis genus veſtimenti eſt ſine manicis,) & vnum iam adtritum ad dormiendum, vel operandum.* Leuitonarium autem, ſeu lebitonarium, apud S. Ephræm de comparanda humilitate, cap. 88. & apud Palladium in Lauſiacâ cap. de Tabennefiotis λεβίτων, eſt veſtis quædam ſine manicis, qua olim vtebantur monachi, aliàs colobium, vel vt ait D. Hieronymus: *Ægyptiis monachis genus veſtimenti ſine manicis*, & quia Ægyptij monachi lebitonario vtebãtur lineo, ita auctores Lebitonarũ definire ſolent. Gloſſæ Iſidori: *Leuitonarium colobarium lineũ ſine manicis*, Gloſſæ Arabico-Latinæ, *Leuitonariũ eſt colobium lineũ ſine tunicis*, lege, *manicis*. Papias: *Leuitorium* (lege, *Leuitonarium*) *colobium lineum ſine manicis, qualibus monachi Ægyptij vtuntur*. Quare caſtigandus eſt locus S. Iſid. l. 19. Orig. c. 22. *Lebitonari eſt colobium ſine manicis, qualibus monachi Ægyptij vtuntur*, legendum eſt enim: *Lebitonarium eſt colobium lineum*, &c. non dubium eſt enim quin Papias ex S. Iſidoro ſumpſerit, vt multa alia, vſuſque fuerit exemplari correctiore. Colobia monachorum Ægyptiorum fuiſſe linea etiam teſtatur Caſſianus loco mox citando. Quare neſcio quid ſibi velit Suidas

Digitized by Google

cum ait: λεβιτωνάριον χιτὼν μοναχικὸς ἐκ τριχῶν συνυφασμένος. i. Lebitonarium eſt tunica monachica ex pilis contexta. & (quod magis miror) cum addidit κατὰ τὴν ἐγχώριον γλῶτταν Περσικόν. i. iuxta patriam linguam Pruſæenſium, cum hoc vocabulum ſit potius Ægyptiacum. Porro colobia ſeu leuitonaria monachorum Ægyptiorum ita deſcribit Caſſianus lib. 1. de habitu monachi cap. 5. *Colobiis quoque lineis induti quæ vix ad cubitorum ima pertingunt nudas de reliquo circumferunt manus.* Et rectè colobium deſcribitur. Erat enim tunica ſine manicis, vt ſatis liquet ex Seruio, cum enarrat illud 9. Eneidos.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Tunicæ veſtræ habent manicas. Quod etiam Cicero vituperat dicens: manicatis & talaribus tunicis. Nam colobiis vtebantur antiqui. Et olim probroſum erat apud Romanos habere tunicas χειριδωτὰς. i. manicatas: quippe quæ ſolis fœminis & effœminatis conuenirent, vt docet Agellius lib. 17. cap 12. Quare monachi ab iis abſtinebant. Colobiis autem monachorum Syrorum aſſutum erat ſignum ex purpurâ inſtar militum, vt innuerent ſe Chriſto militare, vt docet S. Dorotheus doctrinâ primâ: ἔχει δὲ τὸ κολόβιον ἡμῶν σημεῖόν τι πορφυροῦν, &c. Id eſt, habet vero colobium noſtrum ſignum quoddam purpureum, &c.

SABANO LONGIORI.] Sabanum eſt linteum, vt ſupra notatum eſt. Hoc loco eſt quod dicit S. Hieronymus præfatione citatâ *amictum lineum.* Sed vox, *longiori*, mihi ſuſpecta eſt. Nam Pachomiani monachi breuiore pallio amiciebantur, ſicut & alij Ægyptij. Quod ſatis manifeſtat S. Orſieſius diſcipulus S. Pachomij cum aſſignat monachis *lineum palliolum.* Quod ſatis confirmatur his S. Pachomij verbis: *quo collum humerique circumlantur.* Itaque crediderim omiſſam eſſe particulam, *non*, & legendum eſſe *Sabano non longiori.* Hoc palliolum appellatur Maſortes, vt videre eſt apud Caſſianum lib. 1. de habitu monachi cap. 7. & Maſortium. Gloſſæ Arabico-Latinæ *Maſortium faſcialis*, id eſt, *anguſtum pallium, quo vtuntur monachi collum pariter & humeros tegens.* Græci μαφόριον dicunt. S. Athanaſius in tractatu de Virginitate, ἢ τὸ μαφόριον ἀκρόσπιν. i. & maſortes ſine fimbriis. Mentio fit in pœnis breuibus S. Baſilij art. 7. & apud S. Dorotheum doctr. 1. dicitur Mauortes & Mauorte. Eo etiam mulieres caput tegebant Gloſſæ Iſidori: *Maſortes operimentum capitis mulierum.* Conſule Iſidorum lib. 19. cap. 25. Baronius ad annum Chriſti CXCIII. ex Gregorio Turonenſi cap. 16. colligit maſortem fuiſſe etiam amplam mulierum veſtem. Cui fauent Gloſſæ Arabico-Latinæ: *Peplum, mauorte.* Nam peplum amplum erat quippe veſtimentum muliebre.

BACILLOQVE.] S. Orſieſius dat monachis *caligas, pellem, & virgam.* Hoc vtebantur ad imitationem Patrum veteris teſtamenti, vt notat Caſſianus lib. 1. de habitu monachi cap. 8. *Et baculus, quem geſtat ad imitationem horum, qui profeſſionis eius profiguraüere lineas in veteri teſtamento.*

Ex

Ex Regula S. Baſilij. Cap. XI. §. 4.

QVIS eſt dignus, vel decens habitus Chriſtiani? Resp. quoniam ſermo in ſuperioribus humilitatem neceſſariã docuit: ita vt qui vult religioſe & piè viuere in omnibus & ſimplicitatem & humilitatem requirat, id eſt, ea quæ paruo ſumptu adquiruntur. Id obſeruandum puto in corporalibus vſibus, per quod occaſiones nobis maiorum occupationum minimè fiant. Hoc ergo etiam in obſeruatione indumentorum cuſtodiendum puto: Si enim ſtudium nobis habendum eſt omnium eſſe minimos & omniũ nos nouiſſimos certum eſt quia & indumentis omnium nos nouiſſimos deputare debemus. Nam ſi hi, qui gloriam ex indumentorũ ſplendore cõquirunt, ſatis agunt, quomodo pretioſis & magnificis veſtibus videantur induti, ita conſequens eſt, eum, qui de vltimis & nouiſſimis, id eſt, per nimiam humilitatem placere ſtudet, eligere debere hoc, in quo omnium & vltimus & nouiſſimus appareat: ſicut ille è contrario, id eſt, de ſummis & pretioſis videri clarior & nobilior vult. Si enim in publicâ cœnâ arguuntur Corinthij, quod per ſuam abundantiam confundant eos, qui non habent, certum eſt, quia & in hoc communi & ſimplici indumento. Quod ad communem habitum vel vſum pertinet, & ſi alter altero differat habitus, vel pretioſior inueniatur, confundimus non habentes. Sufficienter quoque etiam Apoſtolus huiuſcemodi vſibus breui ſermone regulam poſuit dicens: *Habentes victum & veſtitum hu cõtenti ſumus.* Oſtendens indumento ſolo, quo contegamur indigere nos, & non varietate aliqua veſtis, & ornamento eius, & decore iactari. Quæ vtraque poſtmodum introducta ſunt humanæ vitæ artificiis & luxuriæ ingenio conquiſita. Sed & primus ille indumenti vſus hæc eadem indicat: cum dicitur Dominum feciſſe primis hominibus pellicias tunicas Sufficiebat enim ad confuſionem contegendam huiuſcemodi indumenti vſus. Verùm quoniam nobis proſpectum eſt indumentis etiam & calefieri, & foueri, neceſſarium videtur, vt ad vtrumque vſus ipſe temperetur, quo & operiri nuditas videatur & vel vis frigoris,

INT.

3. Cor. 11.

1. Tim. 6.

Gen. 3.

vel omne quod extrinſecus lædit, arceri. Sed quoniam in his ipſis alia quidem ſunt meliora, alia inferiora, conſequens eſt ea eligere, quæ vſum exhibeant longiorem: ita tamen, vt in nullo lædatur regula voluntariæ paupertatis, id eſt, ne eadem nobis ſint veſtimenta ad procedēdum præparata & alia ad vſum domeſticum, & rurſus alia ad aliud tempus, vel in nocte, & alia & in die: ſed oportet illud ipſum tale eſſe indumentum, quod nobis ſufficere poſſit ad omnia: vt & in die honeſtum videatur indumentum, & in nocte expleat neceſſitatem. Ex hoc enim fiet, vt & habitus noſter communis & ſimilis atque vnius formæ ſit omnium, & Chriſtianum etiam viſio ipſa deſignet. Ea enim quæ vno proſpectu ac propoſito geruntur, ſimilia, imò eadem in omnibus eſſe debent. Vtile autem eſt etiam ex ipſa proprietate veſtis & habitus intelligere vnumquēque & profeſſionem ſuam agnoſcere in ea vita, quâ ſecundùm Deum viuit: vt ſciat ſibi etiam actus conſimiles eſſe debere: & ad eos, qui nos vident, ſecundùm habitum noſtrum æquales etiam in actibus apparere debemus. Non enim ſimiliter turpe eſt, in quolibet alio, ſi inhoneſte quid agat, ſicut in his, qui vitam ſobriam etiam in ipſo habitu profitentur. Si enim quis videat de triuio aliquem hominem cædentem alium aut vapulantem publicè, vel turpiter proclamantem, aut in tabernis aliiſque locis vitam cum dedecore ducentem, nec obſeruabit quidem facile huiuſcemodi hominem, vel notabit ſciens eum conſequenter ad reliquam vitam ſuam gerere. Si verò eum, qui religioſam vitam profitetur, viderit quis vel parum aliquid contra, quàm decet, facere, obſeruant omnes & increpant & ad religionis opprobrium ducunt. Itaque velut pædagogus eſt infirmioribus habitus iſte religioſior: vt etiam inuitos eos ab opere inhonèſto indecentique cuſtodiat. Denique & Apoſtolus ordinatum Epiſcopum deſignat, quæ res ad habitum magis reuocatur. Sed & de mulieribus dicit in habitu ordinato eſſe debere. Ordinatus autem eſſe habitus Chriſtiani dicitur is, qui ſecundùm propoſitum & profeſſionem eius aptus intelligitur. Sicut enim proprium eſt aliquid militi in habitu [veſtimenti,] & alias eſt habitus ſenatoris, ex quo præcipuè intelligitur, vel iſte quòd

ſenator eſt, vel ille quòd miles eſt. Ita etiam Chriſtianus habere aliquid proprium etiam ex ordinatione indumenti ipſius debet. Sed & de calceamentis eadem ratio obſeruabitur: vt quod ſimplicius eſt, & paratius & aptum propoſito & vſibus ſufficiens, id adſumatur. Zonæ quoque vſum oſtendunt neceſſarium eſſe etiam qui præceſſerunt nos, Sancti. Nã Ioan. Zonâ pelliciâ cõſtringere lumbos ſuos dicitur: & Heliæ antea tanquam proprius habitus ipſius deſignatur; cum dicitur: *Vir hirſutus, & Zonam pelliciam habens circa lumbos ſuos.* Sed Zonâ vſus Petrus oſtenditur: ſicut ex verbis Angeli, quæ ad eum dicta ſunt, recognoſcimus: *Accingere*, inquit, *& calcea te caligas tuas.* Sed & beatus Paulus Zonâ vſus oſtenditur per Agabum Prophetam dicentem: *Virum enim, cuius eſt Zona hæc, ita alligabunt in Hieruſalem.* Sed & Iob audit à Deo: *Accinge ſicut vir lumbos tuos.* Virtutis namque cuiuſdam & prompti ad opera animi ſignum videtur eſſe vſus cinguli. Sed & diſcipulis Domini Zonæ vſus fuiſſe videtur ex more, quibus prohibeatur ne pecuniam haberent in Zonis ſuis. Re verâ enim neceſſarium videtur eum ex more, qui manuum opere vti in aliquo deberet ſuccinctum eſſe, & in omnibus præparatum: ac ſine vllo impedimento inuenirí ad omne boni operis miniſterium. Vnde & cingulo indiget, vt vel colligata circa corpus tunicâ, ex quâ & magis confoueri poſſit, ſi vndique conſtrictus ſit, vel non impediri ad omnem rem, quam agere parat. De numero autem indumentorum nihil poſſumus dicere: cum manifeſta definitione perſcriptum ſit, in quo dicit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti vnam.* Ex quo ſine dubio duas habere inlicitum eſt. Quibus ergo habere duas tunicas non licet, his quomodo aliquid de diuerſitate indumentorum præcipi poteſt?

Mat. 3. Mar. 1. 4. Reg. 1

Act. 18.

Act. 21.

Cap. 38.

Luc. 3.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVIS EST DIGNVS, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. 22. & 23. regul. fuſius diſputatarum, & apud Ruſinum cap. 12. contractius tamen.

SATIS AGVNT.] Lege, *ſatagunt*, vt apud Rufinum.

SICVT ILLI E CONTRARIO, &c.] Hæc corrupta ſunt, & non extant in textu Græco: quæ tamen ita leguntur apud Rufinum: *Sicut ille, qui è contrario eſt, de ſummis & pretioſis videri clarius & nobilius geſtit.*

SI ALTER ALTERO DIFFERAT.] Apud Rufinum, *ſi alter alteri præferatur*, rectius & clarius.

ORDINATVM.] Ita apud Rufinum. In textu Græco, κόσμιον. i. ornatum. Ita legendum, cum ſic habeatur apud Apoſtolum. 1. ad Tim. 3.

IN HABITV ORDINATO.] Lege, *in habitu ornato*, vt eſt in Apoſtolo. 1. ad Timoth. 2.

ORDINATVS.] Lege, *ornatus.*

NE PECVNIAM HABERENT IN ZONIS SVIS.] Zonæ olim ita erant compoſitæ, vt in illis pecunia recondi poſſet, vt clarum eſt ex illo dicto Alexandri Seueri apud Lampridium: *Miles non timet niſi veſtitus, armatus, calciatus, & ſatur, & habens aliquid in Zonulâ.* Oratione Gracchi apud Gellium lib. 15. cap. 12. *Zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia vacuas retuli.* Et ex edicto Peſcennij. Nigri apud Spartianum. *Idem iuſſit, ne in Zonis milites ad bellum aureos vel argenteos nummos portarent, ſed publicè commendarent.* Hinc prouerbium, *Zonam perdere*, apud Horatium lib. 2. ep. 2.

Ibit eò quò vis, qui Zonam perdidit, inquit.

Dicitur de homine omni cenſu, & pecuniâ exhauſto. Vnde & decoctores, & ſimiles, qui non ſunt ſoluendo, Zonam ponere coguntur.

Item. Cap. CXLII. §. 5.

INT. Cor. 13. QVID eſt perperam agere? RESP. quod non propter vſus neceſſarios, ſed vel maximè ornatus causâ vel decoris alicuius fit, hoc eſt perperam agere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVID EST PERPERAM AGERE, &c.] Habetur apud S. Baſium interr. 49. regul. breu. & apud Rufinum cap. 73.

QVOD NON PROPTER VSVS NECESSARIOS, &c.] Ad hunc locum S. Baſilij reſpexit Suidas cum ſcripſit: Πετοπία ὁ μὴ διὰ χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. ὁ καὶ ἀκρασία καὶ προπέτεια. Id eſt, id quod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur. Quod & mollities, & præcipitatio & temeritas. Et apud eundem & Heſy-

Digitized by Google

chium: πέρπερος ὁ μετὰ βλακείας ἐπηρμένος, &c. i. perperam agens, qui cum mollitie inflatus eſt, vt loquax, præceps, nihil cum ratione agens. Apud auctorem veteris etymologici: πέρπερος, φλύαρος. i. nugator. & ibidem: ὅθεν καὶ περπερεύεται ἀπὸ τοῦ ματαιοῦται, ἀπακλεῖ, καταπαίρεται μετὰ βλακείας. i. Inde & perperam agit, pro eo, qui fruſtra aliquid & petulanter agit, qui cum mollitie extollitur.

Item. Cap. CXLIII. §. 6.

QVIS eſt, qui ab Apoſtolo dicitur habitus ordinatus? is qui ſecundùm propoſitum vniuſcuiuſque honeſtus eſt, vſus vel ſecundùm locum, vel ſecundùm tempus vel ſecundùm perſonam. Non idem vſus eſſe hominis poteſt in tempore hiemis, & in tempore æſtatis. Non idem habitus eſt operantis, & quieſcentis: nec militis idem eſt, & priuati: neque viri idem, qui mulieris. *INT. Interr. 210 & cap. 73. Ruff. 1. Tim. 2*

Item. Cap. CXLIV. §. 7.

SI quis prætioſas veſtes abiiciat, ipſa autem indumenta viliora, quibus vtitur, vel calceamenta ita compoſite vtatur, vt ſtudeat decorem inde aliquem capere, ſi peccat aut vitio aliquo id facere putandus eſt? RESP. Qui vult per decorem habitus placere hominibus, manifeſtum eſt huius ipſius vitij ægritudine laborare, id eſt, hominibus placendi: & certum eſt mentem eius à Deo longiùs euagari: ſed & hoc ipſum eſt vitium perperam agere, cum indumentis vel calceamentis non vſus cauſa vtitur. *INT. Interr. 50. regul brev. & Ruff. c. 73.*

Item. Cap. XCV. §. 8.

QVALI affectu oportet accipere vel veſtimentum vel calciamentum qualecumque fuerit? RESP. Si quidem breue aut grande eſt ad menſuram ſtaturæ ſuæ, &c. *Vide ſupra cap. 50. §. 22.*

Digitized by Google

Ex Regula S. Auguſtini. Cap. XXXIV. §. 9.

VESTES veſtras in vno habete ſub vno cuſtode, vel duobus, vel quot ſufficere potuerint ad eas excutiendas; ne à tineâ lædantur. Et ſicut paſcimini ab vno cellario, ſic induimini ex vno veſtiario. Et, ſi fieri poteſt, non ad vos pertineat, quid vobis induendum pro temporis congruentiâ proferatur: vtrum hoc recipiat vnuſquiſque veſtrum, quod depoſuerat, an aliud, quod alter habuerat: dum tamen vnicuique, quod cuique opus eſt, non negetur. Si autem hinc inter vos contentiones, & murmurationes oriuntur, cum queritur aliquis deterius ſe accepiſſe quàm prius habuerat, & indignum ſe eſſe, qui ita veſtiatur, ſicut alius frater eius veſtitur hinc vos probate, quantùm vobis deſit in illo interiore habitu cordis, qui pro habitu corporis litigatis. Tamen ſi ſic veſtra toleratur infirmitas, vt hoc recipiatis, quod poſueritis, in vno tamen loco ſub communibus habete, quod ponitis.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VESTES VESTRAS, &c.] Hæc videre eſt in regulâ S. Auguſtini excuſa cap. 26. & in eiuſdem epiſt. 109.

IN VNO HABETE.] Ita in cod. MS. Corb. in regula excuſa, *in vnum habeatis.* In epiſtola, *in vno loco habete.* Rectè, vt in fine capituli huius.

NON AD VOS PERTINEAT.] Id eſt, ne ſolliciti ſitis.

QVID VOBIS INDVENDVM.] Ita in cod. Corb. & in epiſt. rectè. At in regula excuſa, *quod vobis indumentum.*

SI AVTEM HINC INTER VOS, &c.] Hæc habentur in regula S. Cæſarij cap. 26. ſed quodammodo immutata.

CVM QVERITVR.] In epiſt. *Et conqueritur.*

INDIGNVM SE ESSE.] Id eſt vilem & abiectum haberi.

QVI ITA VESTIATVR.] Ita in cod. Corb & Vind. addenda tamen particula, *non*, vt in regula excuſa. & in epiſtola.

CORDIS.] In R. M. cod Corb. additur, *ornatus.* Rectè, vt ſenſus ſit: *ornatus* habeatur quantum vobis deſit ornatus in illo interiore habitu cordis: eſt hoc vocabulum deſideratum in regula excuſa & in epiſtola.

Digitized by Google

COMMVNIBVS.] Adde, *cuſtodibus*, vt in regula excuſa Lepſt. & cod. Corb. in regula S. Cæſarij legitur, *ſub communi cuſtode.*

Ex Regula S. Iſidori. Cap. XIV. §. 10.

CVLTVS veſtium & indumentorum inſignes monacho deponendi. Munitus enim debet eſſe monachus, non delicatus. Sicut autem non oportet in monacho eſſe notabilis habitus, ita nec ſatis abiectus. Nam pretioſa veſtis animam ad laſciuiam protrahit: nimis vilis aut dolorem cordis parit, aut morbum vanæ gloriæ contrahit. Veſtimenta non erunt æqualiter diſtribuenda omnibus, ſed cum diſcretione, vt cuiuſque ætas graduſque expoſtulat. Ita enim & Apoſtolos feciſſe legimus, ſicut ſcriptum eſt: *Erant illis omnia communia, & diſtribuebatur vnicuique, prout opus erat.* Vniuſcuiuſque autem fratris ſupplementum vel indigentia inſpiciatur: vt, qui habent contenti ſint, & qui non habent, accipiant. Porro linteo non oportet monachum indui: orarium, birros, planetas non eſt fas indui: neque illa indumenta vel calceamenta quæ cætera monaſteria abutuntur. Ternis autem tunicis & binis palliis, ſinguliſque cucullis contenti erunt, nihil præter hæc in habitu præſumentes. Pedules autem vtentur, quandiu hiemis coëgerit violentia, ſiue dum fratres gradiuntur in itinere, vel proficiſcuntur ad vrbem. Monachi autem in monaſterio palliis ſemper operiantur: vt & pro honeſtate tecti ſemper incedant, & in miniſterio operis expediti diſcurrant. Sane ſi forte quis pallium non habet, humeris mappulam ſuperponat. Nullus monachorum vultus curam gerat, per quod laſciuiæ, & petulantiæ crimen incurrat. Non eſt enim mente caſtus, cuius aut corporis cultus, aut impudicus inceſſus. Nullus monachorum comam nutrire debet. Nam qui hoc imitantur, etſi ipſi hoc ad decipiendos homines per ſpeciem ſimulationis non faciant, alios tamen ſcandalizant ponentes offendiculum infirmis, & ſanctum propoſitum vſque ad blaſphemiam producentes. Tondere ergo debent iſti, & omnes, imò ſimul, ac pariter omnes. Nam reprehenſibile eſt diuer- *Act. 4.*

Digitized by Google

ſum habere cultum, vbi non eſt diuerſum propoſitum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVLTVS VESTIVM, &c.] Extat in regula excuſa S. Iſidori cap. 12.

SVPPLEMENTVM.] Id eſt, abundantia.

ORARIVM.] Orarium prohibet monachis S. Iſidorus iuxta decretum concilij Aurelianenſis primi can. 22. *Monachum orarium in monaſterio vel tzangas habere non liceat* Orarium duo ſignificat, primo eſt lintcum ſeu textile oblongum ad mucorem excipiendum, aut ſudorem ex facie tergendum. Gloſſæ Baſilicorum: ὀδονδεια, καὶ ὀδονία ὑφάσματα ἐπιμήκη, καὶ ὠσφέρια παρά τινι λέγεται, ταῦτα δὲ οἱ εἰς παλάτιον εἰσιόντες συγκλητικοὶ ἐποχεύμενοι, ἐν ἑαυτοῖς καὶ ἀπεμύττοντο καὶ ἀπέπτυον. Id eſt, odonaria & odonia textilia oblonga, quæ & oraria à quibuſdam dicuntur. Hæc in palatium intrantes ſenatores ferentes in his mungebantur & ſpuebant. De quo & Suidas, atque auctor veteris etymologici in voce ὠφάριον. ἢ σουδάριόν τι ἐπιμακρύνον. λέγεται δὲ οὕτω καὶ ὃ παρὰ Ῥωμαίοις καλεῖται ὠσφέριον. i. vel faciei ſudarium ſeu terſorium. Dicitur autem ſic, & quod apud Romanos appellatur orarium. Hinc capiendæ Gloſſæ Iſidori: *Manuale, orarium*: Ad cuius ſimilitudinem ſecundò orarium appellatur textile illud oblongum ſericum pretioſum quo ex antiquo Eccleſiæ vſu vtuntur Pontifices, preſbyteri & Diaconi, quod poſteà ſtola dictum eſt, de quo Papias, & Alcuinus de offic. Eccl. cap. 39. Concilium Toletanum 4. can. 27. Concilium Laodicenum can. 22. ὅτι οὐ δεῖ ὑποφέρειν ὠσφέριον ὑποδιάκονον. i. quod non oportet ſubdiaconum orarium ferre, & Liturgia S. Chryſoſtomi, καὶ τὸ ὠσφέριον ἀπαπάμενος ἐπιθήσει τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ. i. & orarium oſculatus imponit illud humero ſiniſtro. Ibi autem agitur de Diacono. Putat Theodorus Balſamō in citatum canonem Cōcilij Laodiceni orarium dici à verbo ὠρῶ. i. cuſtodio, quòd Diaconus obſeruare debeat, quando fit prolatio petitionis catechumenorum. Sed vocabulum Latinum eſt, vt volunt Suidas, & auctor veteris etymologici, & ab ore tergendo dictum: quia ad hunc vſum orarium primò inuentum eſt. Locus autem Iſidori de orario in ſecunda ſignificatione intelligendus eſt.

BIRRVS.] Birrus plura ſignificat. Primò eſt color rufus ſeu flauus. Gloſſæ veteres: βυρρὸν, ξανθὸν, καὶ πυρρόν. i. byrrum, flauum, & rufum. Feſtus. *Burrum antiqui quod nunc dicimus rufum.* Scholiaſtes vetus Iuuenalis in ſat. 3. *quod Græci coccum. Latini teres* (lege, *veteres*) *birrum appellant.* Gloſſæ Iſidori. *Birrus, rufus.* 2. veſtimentum. Suidas Βίρρος ἱμάτιον Ῥωμαϊκόν i. Birrum veſtimentum Romanum; illudque erat craſſum. Papias: *Birrus à Græco ſit, veſtis, amphiballus villoſus*, eoque vtebantur Romani inſtar pœnulæ & lacernæ, aliquando ſerui vſi ſunt.

Codicis

Digitized by Google

Codicis Theodoſiani libr. 14. l. *Sine exceptione*, tit. 10. de habitu, quo vti oportet intra vrbem. *Seruos ſanè omnium (quorum tamen Dominos ſollicitudine conſtat militiæ non teneri) aut birris vti permittimus, aut cucullis.* Hoc autem loco S. Iſidori birrus eſt veſtis pretioſa, ac proinde monachis prohibitus. Caſſianus de habitu monachi libr. 1. cap. 7. *Atque ſta planeticarum, atque birrorum pretia, ſimul ambitionemque declinant.* Eratque Epiſcoporum. S. Auguſtinus ſerm. 2. de vita Clericorum *Offeratur mihi verbi gratia birrum pretioſum, forte decet Epiſcopum, quàmuis non deceat Auguſtinum, id eſt, hominem pauperem de pauperibus natum.* Palladius cap. 35. de S. Athanaſio fugiente: λαβὼν ἑαυτῷ τὸ σχέδιον, καὶ τὸ βίρριον, &c. id eſt, cum accepiſſet ſuam tunicellam & birrum. S. Gregorius Turonenſis libr. 2. hiſt. cap. 1. de S. Bricio Epiſcopo. *Ille autem ad ſatisfaciendum adhuc populo prunas ardentes in birrum ſuum poſuit.*

PLANETAS.] Caſſianus loco citato appellat planeticas. Planetæ ſunt veſtes prætioſæ, de quibus S. Iſidorus libr. 19. Orig. 24. *Sic & Græcè planetas dictas, quia oris errantibus euagantur.* Idem docet Papias. in Vocabulario.

INTENTI ERVNT.] In regula excuſa additur: *Serui Chriſti, quibus adiicietur melotes pellicea, mappula, manicæ quoque, pedules, & caligæ.*

TONDERE ERGO DEBENT ISTI ET OMNES.] Olim monachis totum caput tondebatur, vt videre eſt in Theoria S. Germani Epiſcopi Conſtantinopolitani, vbi agit de monachis: τὸ δὲ κείρεσθαι πᾶν τὸ σῶμα ἁλοπλῶς, &c. i. tonderi verò caput ex toto. Cum facti ſunt Clerici in modum coronæ attonſi fuere. Vnde S. Fructuoſus Pontifex Bracarenſis cap. 16. Regulæ: *Coronam capitis, quam geſtabat; amittat.* Poſtea Græci monachi attonſi ſunt in modum crucis, vt liquet ex Græcorum Euchologio, vbi in ſequentia Nouitij, parui & magni ſchematis hæc verba ter habentur: ὁ ἱερεὺς κουρέυει αὐτὸν σταυροειδῶς. i. ſacerdos tondet eum in formam crucis. Qui verò inter nos choro deputati ſunt toto capite tondentur, excepto inferiori capillorum circulo, iuxta antiquam formam Clericorum, quæ ſtatuitur in Concilio Toletano 4. can. 46. & in Concilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico Pio cap. 1. ex S. Iſidoro libr. 2. de offic. Eccl. cap. 4. quæ etiam videtur apud S. Gregorium Turonenſem in vitis Patrum cap. 57. *Nam cum partu fuiſſet effuſus, omne caput eius, vt eſt conſuetudo naſcentium infantium, capillis nudum quidem ſeruabatur, in circuitu verò modicorum pilorum ordo apparuit, vt putares ab eiſdem coronam Clerici eſſe ſignatam*: Pontifices Græci medium duntaxat caput attondebant, vt docet S. Germanus Patriarcha Conſtantinopolitanus in myſticâ Theoriâ: τὸ δὲ ξύεσμα τῆς κεφαλῆς τοῦ ἱερέως, καὶ τὸ γυμνωθὲν αὐτοῦ τρῖμμα τὸ μέσον τῆς τειχῶν, id eſt, tonſura capitis Pontificis, & rotunda ipſius ſectio media capillorum. De tonſura vide Bedam lib. 5. hiſt. Angl. cap. 22.

Item. Cap. XV. §. II.

SPECIOSAM vel variam ſupellectilem monacho habere non licet: cuius ſtratus erit hiſtoria & ſtragulum, pelleſque lanatæ: galnabis quoque geminuſque ad caput puluillus. Per ſingulas hebdomadas Abbas ſiue Præpoſitus lectulos cunctorum proſpiciat: ne quid indigeat frater ſeu ſuperfluum habeat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SPECIOSAM VEL VARIAM SVPELLECTILEM.] Hæc videre eſt in regula excuſa S. Iſidori cap. 13.

PELLESQVE LANATÆ DVÆ.] In regula S. Fructuoſi Archiepiſcopi: *Duabus lanatis pellibus arietum.*

GALNABIS.] Lege, vt in Concordia MS. Vindocinenſi: *Galbanis.* In Regula S. Fructuoſi Epiſcopi Concordiæ Floriacenſis: legitur *Calbanemque villatam*, C, pro, G, vt alibi occurrit in eodem cod. *Caſtrimargia*, pro, *gaſtrimargia*, galnabis ergo ſeu potius galbanis eſt læna, ſtragulum villoſum. Ita Smaragdus, apud quem tamen male legitur: *Galnapem*, vt apud Iſidorum libr. 19. Orig. cap. 26. *galnapes.* Hinc galbanatus galbane inuolutus apud Martialem lib. 3. epigr. 40.

Iacet occupato galbanatus in lecto.

Apud Papiam *Galbana genera veſtium à galbaneo colore, qui eſt ſubluciduſ & ſubalbus cum pallore.* Hinc capiendus Iuuenalis Sat. 2.

Cærulea induitus ſcutulata & galbana raſa.

à galbus. Gloſſæ veteres: *Galuus* χλωεὸς, pro, *galbus* (nam in eiuſmodi Gloſſis ſæpe ſcribitur, u, pro, b) id eſt, pallidus, non viridis. Nam χλωεὸς eſt etiam pallidus, vt manifeſtum eſt ex Heſychio: χλωεὸς, ὠχεὸς. i. pallidus, & paulo ante, χλωεὸν δέος τὸ χλωεοποιὸν, &c. id eſt, pallidus timor pallidum efficiens: ita ſane explicandus hic locus, cum timor virídem hominem non efficiat. Galbana ergo ſunt veſtimenta ſubalba cum pallore in citato Iuuenalis loco; eſtque ſubſtantiuum, non adiectiuum. Nec legendum *galbina*; nec, *galbanatus*, in loco Martialis: ſed retinenda vtrobique antiqua lectio. Quamuis in vetere Scholiaſte Iuuenalis legatur, *galbina.*

Digitized by Google

Item, ex Cap. XX §. 12.

QVI veſtiaria monaſterij ſuſcipit, quique etiam fila diuerſa pro conſuendis veſtibus fratrum habebit, & quibuſcumque, vt neceſſe eſt, miniſtrabit. Ad hunc quoque pertinebit aurum & argentum, cæteraque facta infectaque æris ferrique metalla: ordinatio quoque linteariorum, fullonum cerariorum, atque ſartorum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VESTIARIA MONASTERII.] Hæc habentur in regula excuſa S. Iſidori eodem cap. ſed aliter leguntur: *Iſte à veſtiariis monaſterij ſuſcipiet acus etiam & fila diuerſa pro conſuendis veſtibus fraternis habebit.* Intelligiturque cuſtos ſacrarij, vt clarum eſt ex eadem regula excuſa, quæ tamen ibi videtur corrupta, & ex hoc codice emendanda.

QVIQVE ETIAM FILA.] Lege: *Acus etiam & fila.*

FACTA INFECTAQVE ÆRIS.] In regula excuſa; *Fractaque æris.*

CERARIORVM.] In regula excuſa legitur: *Calciariorum*, rectius.

Ex doctrina S. Orſieſij. §. 13.

NOLITE obſecro vos obliuiſci ſemel arrepti propoſiti, & traditiones Patris noſtri ſcalas putemus ad cœlorum regna tendentes. Ne deſideretis quæ ante calcaſtis. Sufficit nobis habere quod homini ſatis, duo leuitonaria, & aliud adtritum, & palliolum lineum, duos cultellos, zonam lineam, gallicas, pellem, & virgam. Cui miniſterium aliquod & diſpenſatio monaſterij creditur, etſi ex ea lucrum faciat, ſcelus putetur & ſacrilegium quicquam ex ea contingere, & in propriam vertere requiē, quaſi deſpiciens eos, qui non habent, & felici paupertate ſunt diuites: vt non ſolùm ipſe perierit, ſed & cæteros

Digitized by Google

prouocet ad pereundum. Et illi quidem, qui incuruauerunt ceruicem ſuam, & cum omni humilitate & adflictione lugentes, atque plangentes inpræſentiarum placuerunt Deo, cum de corpuſculo iſto exierint *ducentur*, & accumbent cum ſanctis Patribus omnibus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NOLITE OBSECRO VOS, &c.] Hæc habentur in regulis S. Orſieſij circa medium tom. 4. bibliothecæ Patrum editionis Colonienſis.

PATRIS NOSTRI.] Id eſt, Pachomij.

DVO LEVITONARIA ET ALIVD ADTRITVM.] S. Pachomius ſupra hoc capite citatus: *Leuitonariis duobus & vno adtrito ex vſu.*

PALLIOLVM LINEVM.] Quod ſupra in regula S. Pachomij dicitur ſabanum.

DVOS CVLTELLOS.] Quorſum duo cultelli monachis conceduntur, cum vnus ſufficiat: ſed lege, vt in libro edito Orſieſij: *Duos cuculios*, quos etiam concedit ſuis monachis S. Pachomius ſupra hoc capite.

GALLICAS, PELLEM] In libr. edito S. Orſieſij malè legitur: *Gallicam pellem*, quid ſint Gallicæ, ſupra explicatum eſt. Pellis eſt melotes, quæ olim erat vſui monachis Ægypti, vt notat Caſſianus libr. 1. de habitu monachi cap 8. *Vltimus eſt habitus eorum pellis caprina, quæ melotes & pera appellatur.*

REQVIEM.] Id eſt, vtilitatem, commoditatem, refocillationem.

Ex Regula S. Ferrioli Epiſcopi. Cap. XXXI.

§. 14.

VT monachus quamlibet delicati corporis linea ad nuda corporis non vtatur: quia incongruum eſt, vt caro, quæ ſemper vitio naturæ ſuperbit, mollibus foueatur indumentis, & ei quaſi minus validæ blandiatur, quæ cotidie ad expugnationem animæ nouus quidam præliator & fortiſſimus commouetur. Etenim toties reparat vires contra animam bellatura, quoties aliquid *veſtis* re-

Digitized by Google

belle mancipium remiſſionis acceperit.

Item eiuſdem. Cap. XIV. §. 15.

VESTIMENTA ſuperſufficientia monachus non requirat: quia non amplius, quàm ad cotidianum vsũ Abbas neceſſarium viderit, conſequatur, dicente Domino, ad diſcipulos: *Neque duas tunicas habeatis*, quas duas tunicas intelligere debemus non numero, ſed propter hiemes neceſſarias, & ſupra vſum, ſi reſeruatæ fuerint, cõputari. Super ergo ſi quid fuerit, putabitur alienum: dũ quid poſſeſſor auarus includit, magis vtitur arca, quàm Dominus. Quod vt vitetur, maximus nobis beatus Apoſtolus teſtis adſurgit quidicit: *Habentes victum & veſtitum his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & deſideria multa, & inutilia, & nociua, quæ mergunt hominem in interitum & perditionem. Radix omnium malorum eſt cupiditas, quam appetentes erauerunt à fide & inſeruerunt ſe doloribus multis. Tu autem, ô homo Dei, hæc fuge, ſectare verò iuſtitiam, pietatem, fidem, caritatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in quâ vocatus & confeſſus bonam confeſſionem coram multis teſtibus, præcipio tibi coram Deo, qui viuificat omnia & Chriſto Ieſu qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem, vt ſerues mandatum ſine maculâ irreprehenſibile vſque in aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Studete ergo, fratres, vt quod ad vnum hominem, id eſt, ad Timotheum ſcribitur, ad vnam congregationem ſeruetur.

Luc. 7.

1. Tim. 6.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VEST MENTA, &c.] Hunc locum ita contractum profert Smaragdus: *Veſtimenta ſuperflua monachi non requirant.*

ET SVPRA VSVM, SI RESERVATÆ FVERINT, COMPVTARI.] Ita hunc locum emendaui ex Smaragdo.

POSSESSOR AVARVS.] Apud Smaragdum; *Poſſeſſor alienus*, non ita rectè

HABENTES VICTVM ET VESTITVM.] In textu Græco: ἔχοντες διατροφὰς καὶ σκεπάσματα.

Digitized by Google

περίσματα. i. operimenta: & ita legendum contendit Caſſianus libr. 1. de habitu monachi cap. 3. *Habentes autem alimenta & operimenta, operimenta, inquit, non veſtimenta, vt in quibuſdam Latinis exemplaribus non proprie continetur: quæ corpus operiant tantùm, non quæ amictus gloria blandiantur.*

QVI VIVIFICAT OMNIA.] Ita in textu Græco τῷ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα. In verſione communi: *Qui iuſtificat omnia.*

Item eiuſdem. Cap. XXXII. §. 16.

VESTIMENTORVM fragrantiam, vel nimium propter elationem nitorem monachus non ſtudeat habere, ſed ſequens melius Apoſtolum dicentem: *Bonus odor ſumus Chriſti Ieſu.* Colorem etiam in his album, vel nimis rufum, per quem ſæpe ſpecies corporis ad perniciem ſuam videntibus commendatur, vitet; ac habere non ambiat: ne & iactantiæ ſuæ ſecum teſtimonium ferat: & (quod abſit) dum corpus veſtimentis citò conſumendis adornare temporaliter elaborat, de animæ ſuæ, quæ æterna eſſe poterant, ornamentis non curet. Etenim iſta facientes taliter ſcriptura caſtigat: *In amictu veſtimentorum ne glorieris, & in die gloriæ noli extolli.* De calceamentis verò reliquorum vos tenere ſtatuimus conſuetudinem monachorum. Sed & hoc curandum eſt, ne pesita ſit ligamentis temperatius vinculatus, vt non iactantiæ ſignum multos adſtrictus habeat, ſed ſanctius vinculo laxiori folleſcat: vt in omnibus ſimplicitas commendet Deo, quem eius amore poſſeſſum, probatum ſeculi viderit contemptorem.

2. Cor 2.

Eccl. 11.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TEMPERATIVS.] Id eſt, elegantius, cultius.

VT NON IN IACTANTIÆ SIGNVM MVLTOS ADSTRICTVS HABEAT.] Diximus ſupra in caligis multas fuiſſe ligulas ſeu corrigias, quod etiam ex hoc loco S. Ferrioli confirmatur: qui tamen hanc corrigiarum multiplicitatem improbat tanquam iactantiæ ſignum: quod proprium erat laicorum, qui cultum in calceamentis quærebant, non verò monachorum, qui ſimplicitatem quærentes paucas ligulas ad-

Digitized by Google

hibebant: ita vt laxior caliga follicaret. Quem ſimplicem cultum ſuis monachis præcipit S. Ferreolus. At contra damnat S. Hieronymus in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis : *Apud quos affectata ſunt omnia, laxa manica, caliga follicantes, veſtis craſſior.* Sed ibi arguit quoſdam pſeudo-monachos, qui follicationem, hoc eſt, laxitatem caligarum pluſquam par erat, affectabant; vt inde aliquam ſanctimoniæ famam ſibi conciliarent, & mulierculas affectata cultus ſimplicitate deciperent. Et ita vterque Sanctus conciliatur, cum alter follicationem calceamenti commendat, alter verò reprobat.

Ex Regula S. Fructuoſi. Cap. IV. §. 17.

VESTIMENTA non multa, nec ſuperflua ſint. Duabus tantum cucullis, villata, & ſimplici, & vno palliolo, terniſque tunicis, & ſtaminiis duabus cuiuſque neceſſitatis querimonia ſufficienda eſt. In ipſis quoque calcairiis hoc videndum eſt, vt hieme pedules calcient, qui voluerint à die Calendarum Nouembrium ad Calendas Maias. Reliquis æſtiuis menſibus caligarum tantum ſolariis muniendi ſunt. Femoralium vſus cuiquam permittendus eſt, maxime his, qui miniſterio implicantur altaris Sed hoc qui ſtudere noluerit, reprehendendus non erit: cum nunc vſque conſtet pleraque hunc vſum monaſteria etiam in his regionibus non habere. In ſtramentis competens adhibenda eſt diſciplina, nec amplius quicquam ab aliquo requirendum eſt, quàm vnum ſtragulum calbanemque, villatam mattulam, & duas lanatas pelles arietum. Quicquid in veſte vel cultu eſt monachorum, non peculiariter apud vnumquemque habendum eſt, ſed ſed ſub manu vnius fratris ſpiritalis in vnâ cellâ recondendum eſt: quique, cum neceſſitas popoſcerit, petenti cuique congrua ſtaturæ mutatoria tribuet. Vnde & ſtudere idem cuſtos debet, vt ſummam in his veſtibus deligendis habeat ſolertiam, & cuique, vt dictum eſt, apta diſtribuat. Nec quiſquam hoc murmurare præſumat, cum ſibi diſtributa aliorum conſpicit indumenta veſtiri. Subulæ ſanè, acus & fila diuerſa pro conſuendis, emendandis, ſarciendis veſtibus ipſi tribuenda ſunt ab Abbate; & cum neceſſitas popoſcerit, lauandi atque emendandi habeat potæ-

statem. Quicquid in vestimentis, calciamentis vel lectariis monachorum vetustum fuit, dum noua percipiunt, totum ab Abbate detur pauperibus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VESTIMENTA, &c.] Hæc habentur in R. MS. S. Fructuosi Bracarensis Archiepiscopi cod. Crall. eodem capite.

VILLATA.] In hieme, id est, villosa.

SIMPLICI.] In æstate, id est, pura, & tenui.

TERNISQVE TVNICIS.] Sumpsit ex regula S. Isidori supra.

STAMINIIS.] Ex his patet, quàm sit antiquus staminearum vsus in monasteriis. Staminex sunt camisiæ seu interulæ laneæ, quibus vtebātur, monachi pro lineis sibi interdictis, de quibus Magister cap. 80. regulæ: *Habere debent fratres in hieme paratiram grossam, staminiam & tunicam aliam nocturnam.* S. Ardo in vita S. Benedicti Abbatis Indensis: *Concessit etiam necessitatis causa, præter quam regula iubet, duas scilicet stamineas & femoralia.* Guillelmus Gemmeticensis libr. 3. hist. cap. 8. *Verumtamen cucullam & staminiam ab eo extorquens secum asportauit*, & cap. 12. eiusdem libri.. Sigebertus in Chron. agens de exordio ordinis Cistertiensis. *Reiicientes quicquid regulæ refragatur foricas videlicet pelliceas, estamina* (lege, *& staminеas*) *caputia quoque & femoralia.* & de his intelligendus est Arnoldus libr. 2. de S. Emmerano. *Lineis camisiis vtebantur seniores, qui habere poterant, cæteri laneis induebantur ob penuriam scilicet ciliciarum vestium.* & add. 1. Capitul. Lud. tit. 22. *Alioquin hac omnino prouideat & camisias duas, & tunicas duas:* nam locus intelligendus de laneis camisiis, seu staminiis. Camisia autem est interula, in qua dormire solent, à camis, id est, lectis appellata. S. Isidorus libr. 19. cap. 22. *Camisias vocamus, quod in his dormimus in camis, id est, stratis.* Hinc castigandæ Glossæ Basilicorum. Καμίσιον ὁ ἐπὶ κράβατον χιτών, lege, ὁ ἐπὶ κράβατον. i. Camisia tunica est, qua in lectis vtimur. Quòd cama lectus sit, præter S. Isidorum docent Glossæ Arabico-Latinæ: *Camis, id est, lectis.* Papias ait esse lectum breuem: *Cama lectus brevis.*

MAXIME HIS, QVI MINISTERIO IMPLICANTVR ALTARIS.] Iuxta id, quod præcipitur Exodi 28.

SED ET HOC QVI NOLVERIT STVDERE.] Id est: *Sed & hoc qui noluerit obseruare.*

CVM NVNC VSQVE CONSTET PLERAQVE MONASTERIA.] Quæ tunc erant ordinis S. Benedicti in Hispania.

IN HIS REGIONIBVS.] Hispanicis. CALBANEMQVE.] Lege, *galbanemque.*

MATTVLLAM.] Id, paruam mattam.

SVB MANV VNIVS FRATRIS SPIRITALIS.] Iuxta regulas SS. Augustini & Cæsarij supra.

EMENDANDIS.]

Digitized by Google

EMENDANDIS.] Apud Smaragdum: *Tantum dandis*, malè.

LECTARIIS.] Apud Smaragdum: *Electariis.* malè. L. *lectuariis.*

Item eiuſdem. Cap. XVIII. §. 17.

LECTVLA ſingulorum Abbas & Præpoſitus bis in hebdomadâ reuoluant, & perſcrutentur: vt videant ne quis ſuperfluum aliquid illic, vel occultum habeat.

Ex Regula S. Aureliani Epiſcopi. Cap. XLIII.

§. 18.

SI quid verò ſuperfuerit expenſis aut vſibus fratrum in auro aut veſtibus, vel cellario, ſanctus Abbas per manus prouiſoris, aut per quamlibet fidelem perſonam pauperibus, peregrinis aut captiuis faciat diſpenſari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVID VERO SVPERFVERIT EXPENSIS AVT VSIBVS.] Apud Smaragdum: *Si quid ſuperfuerit ex vſibus.* Lege: *Si quid ſuperfuerit ex impenſis aut vſibus.*

PROVISORIS.] Sæpius in regula S. Cæſarij, vnde ſuam ſumpſit S. Aurelianus, mentio fit prouiſoris. Ille erat, qui neceſſaria emebat, inferebat, exportabat, lites & cætera negotia procurabat.

Item. Capitulo XLIV. §. 19.

VESTIMENTA etiam, cum noua accipiunt, Abbati refundant, incipientibus aut pauperibus eroganda.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VESTIMENTA ETIAM, &c.] Hęc ſumpta ſunt ex regula S. Cęſarij, cap. 41. *Indumenta verò ipſa, cum noua accipiunt, ſi vetera neceſſaria non habuerint, Abbati ſſa refundat pauperibus, aut incipientibus vel iunioribus diſpenſanda.* Sed lege: *Abbatiſſe refundant.*

Digitized by Google

INCIPIENTIBVS.] Hæc vox non extat apud Smaragdum, ſed reſtituenda ex his locis SS. Aureliani, & Cæſarij. Incipientes ſunt nouitij, quos Græci ἀρχαρίους vocant, id eſt, incipientes, ab ἀρχὴ, id eſt, initium. De quâ voce infra.

Ex Regula Caſſiani. Cap. L. §. 20.

PRIMVM de habitu monachorum donante Deo ſumimus exordium. Oportet ergo primùm, vt talis ſit veſtis monachi, quæ corpus contegens tantùm verecundiam nuditatis repellat, & frigoris retundat iniuriam; non quæ occaſionem vanitatis nutriat, quæ ita vilis ſit, vt nulla coloris, vel compoſitionis nouitate inter cæteros fratres ſpiritales habeatur inſignis: & ita ab ſtudioſis ſuperfluiſque accurationibus aliena, vt nullus iterum per incuriam collectis aut adfectatis ſordibus ſit deformis. Poſtremò ſic iſta veſtis ab huius mundi ſeparetur ornatu, vt in omnium ſeruorum Dei cultum communis ſit. Nam quicquid inter famulos Dei non ab omnibus tenetur, ſed ab vno vel paucis præſumitur, aut ſuperfluum aut elatum eſt: & propter hoc noxium iudicandum eſt: quod magis verò non virtutis ſpeciem, ſed vanitatis oſtendit. Quamobrem cilicinam quoque veſtem vel circumſpectam omnibus atque notabilem Patres noſtri omnimodis refutauerunt: quia non ſolùm nulla ſpiritui emolumenta confert, ſed etiam elationis concipit vanitatem, & quæ ad neceſſarij operis exercitium quaſi inhabilis pigrum ſemper impeditumque monachum reddat. Quod ſi aliquos hac veſte, aut quibuſdam damnoſis cultibus vſos fuiſſe aut audiuimus aut vidimus, non ideo antiqua Patrum decreta ſunt relinquenda: quia generali omnium conſtitutioni paucorum non debet præponi, nec præiudicare ſententia. Illas enim regulas indubitanter, & indiſcuſſè per omnia ſeruare debemus, quas non paucorum voluntas intulit, ſed quas antiquitas, tantorum temporum & numerus Sanctorum concordi inſtitutione definiuit. Oportet quoque monachum, quaſi militem Chriſti in apparatione pugnæ ſemper poſitum cingulum habentem accinctis lumbis die noctuque iugi-

Digitized by Google

ter permanere, ſicut Heliam, Heliſæum, Ioannem quoque & Paulum legimus zonis ſemper fuiſſe accinctos: quia lumborum accinctio caſtitatis indicat continentiam, quæ nihil reſolutum in ſe habere permittitur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRIMVM DE HABITV, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex libr. 1. cap. 3. de habitu monachi.

CILICINAM QVOQVE VESTEM, &c.] Idem cenſet S. Epiphanius in ſynopſi.

QVIA LVMBORVM ACCINCTIO CASTITATIS INDICAT CONTINENTIAM.] S. Auguſtinus ſerm. 39. de verbis Domini: *Ad continentiam pertinet, ſint lumbi veſtri accincti.* Diana virgo dicitur à Pindaro βαθύζωνος, id eſt, alte cincta. Olim virgines zonâ cingebantur, quam ſoluebant in nuptiis virginitatem amiſſuræ, docet Scholiaſtes Callimachi in hymnum ad Dianam. Hinc laſciui diſcincti appellati Perſius Sat. 2.

Non pudet in morem diſcincti viuere Natte.

Diſcinctus Mœcenas à Seneca dicitur epiſt. 114. *Non oratio eius aque ſoluta eſt, quàm ille diſcinctus.* Et Cæſar, quod laxiori veſte delicate vteretur, à Sylla per iocum malè cinctus appellatus eſt, apud Dionem libr. 43.

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. XIX. §. 21.

OBSERVANDVM eſt etiam, ne interioris animæ ſordes contrahat veſtis mundæ nimius appetitus. Quapropter ſecundum Præpoſiti ſunt ordinationem lauandę. Quæ tam ſimplici erunt & natiuo colore procurandæ: ne diſparilitas veſtium nutriat arrogantiæ vitium: & ita ſunt indigentibus tribuendæ; ne per vitium auaritiæ reſeruatæ, prouidendi ſingulis detur audacia. Si quis verò his negligenter expetenda putauerit, Præpoſiti ſit cura, vt interuerſor rerum monaſterialium corrigatur. Ante omnia procurantes, vt lites nullas habeatis. Si autem diabolo inſtigante factæ fuerint, celeri ſatisfactione ſanentur: & inde proferantur remedia, vnde facta ſunt vulnera: nec occidat ſol ſuper iracundiam veſtram. Conſuetudinem iurandi abiicite. Sit ſermo veſter, eſt, eſt; non, non: quia ſicut

Digitized by Google

Mat. 5. Dominus ait *Quod his abundantius eſt, à malo eſt.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PER VITIVM.] Adieci particulam, *Per*, quæ deſideratur.

EXPETENDA.] Lege: *Vtendum.*

INTERVERSOR.] Id eſt: *Diſſipator.*

VT NVLLAS LITES HABEATIS, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex regula S. Auguſtini, cap. 37. habentur etiam in regula S. Cæſarij Arelatenſis cap. 31.

Ex Regula S. Pachomij. Cap. LXVII. §. 22.

LEVITONARIVM, & quicquid in veſte eſt, nemo lauet, [niſi] die Dominica, præter nautas & priſtinarios.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

LEVITONARVM, &c.] Hic articulus non extat in regula S. Pachomij excuſa.

NISI.] Hæc particula videtur redundare.

PRÆTER NAVTAS.] Nautæ erant in monaſterio S. Pachomij: quia ſitum erat in Tabennâ inſula Nili, de quibus vide articulum. 65. eiuſdem regulæ.

PRISTINARIOS.] Lege: *Piſtrinarios*, à piſtrino, de quibus vide art. 65. eiuſdem, regulæ. Permittitur autem nautis & piſtrinariis die Dominico lauare veſtes, quòd aliis diebus non vacaret.

Item eiuſdem. Cap. LXVIII. §. 23.

NON vadant ad lauandum, niſi omnibus ſignum vnum inſonuerit: ſequenturque Præpoſitum ſuum, & lauabunt taciti cum diſciplina.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NON VADANT, &c.] Hic quoque articulus non extat in Regula S. Pachomij excuſa. In quâ tamen ſunt conſtitutiones de priuata veſtimentorum lautione, nempe art. 37. & 77. hic autem de lautione cõmuni intelligitur, cum fratres exeunt ad lautionem veſtimentorum vna cum ſuis Præpoſitis.

Item. Cap. LXIX. §. 24.

NEMO lauet retractis in altum pluſquam ſtatutum eſt, veſtibus: cumque lauerint, omnes pariter reuertentur. Si quis remanſerit eo tempore, quo ibunt ad lauandum, vel in præſenti non fuerit, commonebit Præpoſitum ſuum, & ille mittet cum eo alterum: & ſic loto veſtimento reuertentur domum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO LAVET, &c.] Neque hic articulus extat in regula excuſa S. Pachomij.

COMMONEBIT PRÆPOSITVM SVVM.] Hoc eſt, Præpoſitum domus ſuæ, cum videlicet poſtea ſeorſim ab aliis lauare veſtimentũ ſuũ cupiet: ſicut ſtatuitur art. 37. de eo qui vult lauare veſtimentũ ſuũ: *Si quis voluerit lauare veſtimentum ſuum, commonebit præpoſitum ſuum, & ille mittet cum eo alium, & lota veſte, reuertentur domum.*

REVERTENTVR DOMVM.] Ita loquitur, quia lauabant extra domos ſuas, non extra monaſterium.

Item. Cap. XCIII. §. 25.

NEMO lauare alterum poterit, aut vngere, niſi ei fuerit imperatum.

Digitized by Google

ſeruant. Si quis verò frater in ſpecie ſua ſibi viſus fuerit ſcemari, vel ſatis gauiſci, mox à Præpoſitis ſuis ei tollatur & alio detur, & alteri usilli. Hoc ideo vt non extollatur propria in fratre voluntas: quia quicquid eius anima petit, ei magis dari non debet: quia contra deſideria carnis ſpiritus ſentit. Ideo ſpiritalis homo Dei eſt, non carnalis. Hebdomadariis coquinam intrantibus ſacci ſunt tonicæ & cuculiæ ſegeſtræ. Quæ tales res, maximè intra monaſterium, ſine verecundia omne ſordicium iniuriamque ſimul caccauorum, cucumæ & hiemarum, nec non & foci calorem vel quoquinæ ſordes diuerſas ſuſtineant. Quæ ergo res expleta hebdomada vltimo die ſerò lotæ hebdomadariis aliis intrantibus conſignantur. De calceatiis verò oportet fratres caligas habere ferratas viclinas nõ ad luſũ ſed ad vſum, quas debent tẽpore hiemis vti: æſtatis verò tempore vnctas reponi. Et caligas omnes oportet habere clauatas tam in monaſterio', quàm in via: vt diu repoſitæ caligæ conſeruentur: & pes fratris in caliga refrigeretur. Ad nocturnos verò in æſtate* ligneos cuſpus putãtur pelliciis: ne inquinatis pedibus ad ſuum reuertentes ſtratum lectorum ſagos coïnquinent. In hieme verò ad nocturnos pedulibus vtantur pelliciis propter frigus pedum. In lectis habeant in hieme ſingulas mattas, & ſagos tumentatitios ſingulos, & lænas: in æſtate verò pro lęnis rachinis propter æſtus vtantur ? & ante ipſos lectos ſingulas pelles, vbi tergant à ſordibus pedes, & ſic in ſuos lectos aſcendant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HABERE DEBENT FRATRES, &c,] In regula Magiſtri hoc caput eſt 81.

PARATVRAM.] Paratura eſt veſtimentum, ornatus. Sangallenſis in vita Caroli Magni: *Erat antiquorum ornatus vel paratura*, &c. Tertullianus de Pallio cap. 3. *Tantam igitur paraturam materiarum ingenia quoque veſtificina proſecuta primùm tegendo homini, quà neceſſitas praceſſit, deinc & ornando, imò & inſtando, quà ambitio ſucceſſit, indumentorum formas promulgauere.*

PVDVCLENT.] Ita in regula MS. cod. Corb. puduclo hoc loco videtur idem eſſe quod, exuo.

Digitized by Google

HABAT ENIM.] Particula: *Enim*, hoc loco, eſt, *verò*: quemadmodum particula *nam*, vt ſæpe occurrit in hac Magiſtri regula.

FASCIOLAS AVT PEDVLES.] Particula, *aut*, expoſititiè ſumitur: nam hoc loco faſciolæ & pedules idem ſunt. Nec nos moratur, quòd in add. 1. Capitul. Ludouici Imp. tit. 22. faſciolæ diſtinguantur à pedulibus: nam ibi faſciolæ ſunt crurales faſciæ, non pedules.

PARATVRAM LINOSTIMAM.] S. Iſidorus libr. 19. Orig. cap. 21. *Linoſtima veſtis eſt ex lana linoque contexta: & linoſtima, quia in ſtamine linum, in trama lanam habet.*

SVBTILES NON SATIS.] Ita in R. MS. ſed videtur addendum, *nè groſſos*: nam paulo ante dixit: *Non ſatis groſſam.*

ET FASCIOLAS.] *nè*, *&*, expungendum. Et L. *faſciolas verò lineas.*

IN PROCESSIONIBVS.] Id eſt, quando conueniunt & procedũt in Eccleſiam officij diuini celebrandi cauſa. ita ſumitur proceſſio à Sidonio libr. 5. epiſt. 17. *Conueneramus ad S. Iuſti ſepulchrum, ſed tibi infirmitas impedimento, ne tunc adeſſes. proceſſio fuerat antelucana, ſolennitas anniuerſaria.* & S. Gregorio libr. 1. dial c. 10. *Proceſſionem verò imperaret verecundia.* Nempe ad dedicationem oratorij S. Sebaſtiani, vt ibi habetur. Sic procedere apud Tertullianum eſt infirmum viſitare, & Eccleſiam adire lib. 2. de cultu Fœminarum; *vobis autem nulla procedendi cauſa non tetrica; aut imbecillus aliquis ex fratribus viſitatur, aut ſacrificium offertur, aut ſermo Dei adminiſtratur.* & libr. 2. ad vxorem: *Si procedendum erit, numquam magis familia occupatio obueniat.* Id eſt, ſi conueniendum eſt in Eccleſiam. Idem patet ex S. Gregorio libr. 1. dial. cap. 10. *Ad dedicationem predicti oratorij fuerat proceſſura.* & paulo poſt: *Ad dedicationem oratorij proceſſit.*

MANNARIORA.] In reg. MS. cod. Corb. *Mannariola*, lege, *Manuariola.* Manuariolum eſt ſudarium, mappula, aliàs manuale. Græcè χειρόμακτρον.

QVÆ POSITÆ SVNT.] Hic locus mutilus eſt, ſed ex R. MS. ita ſuæ integritati reſtituendns: *Quæ arcæ in veſtario* (lege, *veſtiario*) *ponantur, vbi ferramenta monaſterij, & omnes poſitæ ſint.* nempe arcæ.

SVPRA DIXIMVS.] Cap. 17. eiuſdem regulæ.

MVTANDAS.] Mutandæ ſunt mutatoria S. Fructuoſo Epiſcopo: veſtimenta & ſimilia, quæ reponuntur ad mutandum.

VT CVM VNVSQVISQVE FRATER, &c.] Locus mancus eſt, & ita ex R. MS. legendus. *Vt cum vnuſquiſque frater in poteſtate arcam non habuerit, non habeat, vbi peculiare aliquid abſcondat.*

IN SPECIE SVA.] Species ſunt veſtimenta, ornamenta, varia ſupellex, ita hoc vocabulum ſæpe vſurpat S. Gregorius Turonenſis in hiſt. Franc.

SCEMARI.] Ita in R. MS. ſcemare eſt ſibi placere, quaſi ſchemate, ſeu geſticulatione lætitiam præ ſe ferre, quod verbum explicare videtur Magiſter, cum addit, *vel gauiſci*, id eſt, gaudere. Scematio libr. 2. legis

Digitized by Google

gis Longobardorum tit. 15. l. 16. eſt corporis defiguratio: *Verumtamen non occidatur, ſed ei ſcematio corporis fiat.* Et infra: *Non in occiſione & ſcemationc corporis.*

SACCI SINT TONICÆ.] Phraſis Græca, pro, tunicæ ſint ex ſacco. Sacci tunicæ id eſt, cilicinæ. Saccus Græcè σάκκος paſſim apud ſeptuaginta interpretes eſt cilicium. In cod. Vind. legitur: *Sat ſint tunicæ.* Malè.

CVCVLLÆ SEGESTRÆ.] In cod. Vind. *cuculla ſegeſtrata*, latis rectè In R. MS. Magiſtri, *cuculla ſegeſtri*, lege, *ex ſegeſtri.* Segeſtre à ſegete eſt tegumentum. Varro lib. 4. de lingua Latina: *Niſi quod Græci dicunt* κλίνην *lectum potius quàm lecticam, quod innoluebant, quod fere ſtramenta erant à ſegete ſegeſtria appellant, vt etiam nunc in caſtris: niſi à Græcis. Nam* σόρον, *vbi lectus mortui fertur.* Idem lib. 1. de vita populi Romani apud Nonium cap. 1. *quod frontem lectica ſtruebant, ex eâ herbâ tortâ torum appellatum, hoc quod iniicitur, etiam toral dicitur. Lecticam quæ innolnebant, ſegeſtria dicebant.* Memnit Lucilius lib. 15. apud eumdem Nonium cap. 14.

Panula, ſi quæris, canterius, ſerunus, ſegeſtre.
Vtilior mihi, quàm ſapiens --------

In gloſſis Iſidori. *Segeſtre, teges.* Dicitur & Segeſtrum. Gloſſæ Benedicti: *Segeſtrum* σίμαρον. i. pellis, ſeu operimentum pelliceum aliæ Gloſſæ: *Segeſtrum* περίστρωμα, σίμαρον. i. pellis Nam σίμαρον Græcis pellis eſt, & tunica pellicea. Vide Iulium Pollucem lib. 10. cap. 46. Cucullæ ergo ſegeſtratæ, vel ex ſegeſtri ſunt ferè ſtramineæ, vel pelliceæ.

OMNE SORDICIVM INIVRIAMQVE.] Lege, vt in R. MS. *omnem ſordium iniuriam.*

CACCAVORVM.] Pro, *cacaborum*, de quo vocabulo ſupra.

CVCVMÆ.] Cucuma eſt vas coquinarium, olla. S. Iſidorus lib. 20. Orig. cap. 8. *cacabus, & cucuma à ſono feruoris cognominantur. Hæc in Græcis & Latinis communia. Sed vtrum Latini à Græcis, an Græci à Latinis hæc vocabula ſumpſerunt, incertum eſt.* Cucuma Græcè κουκούμιον.

HIEMARVM.] In R. MS. *gemarum.* Videtur legendum, *hemiarum.*

FERRATAS.] Propter glaciem.

VICLINAS.] Ita in R. MS. In cod. Vind. *biclinas.*

CALIGAS.] In R. MS. legitur, *gallicas*, rectius. Nam ſubiungit, *vt diu* (nempe toto æſtatis tempore) *caligæ repoſitæ* (id eſt reconditæ) *conſeruentur.* Et Gallica aptior in æſtate, quæ ferè totam ſuperiorem pedis partem nudam relinquat, vt ſupra obſeruatum eſt.

CLAVATAS.] Clauis ſuffixas. Sic S. Equitius Abbas vtebatur caligis clauatis, vt notum eſt ex S. Gregorio Papa lib. 1. dial. cap. 4. *Tunc vir Dei clauatis calceatus caligis falcem fœnariam in collo deferens veniebat.* Idque militum more, qui caligis calceabantur clauatis ad opera diuerſa, & ne pes in acie titubaret Leo conſtitutione 6.

Digitized by Google

§. 26. agens de calceis militaribus: ἀναγκαῖον δὲ ὀλίγοις μικροῖς ἥλοις καθηλοῦσθαι αὐτά. i. neceſſarium eſt ipſos paucis paruis clauis ſuffigi. Hinc capiendus Iuuenalis ſat. 3.

---------- plantâ mox vndique magnâ
Calcor & in digito clauus mihi militis haret

& ſat. 16. ſi modo illius ſit.

---------- offendere tot caligatos
Millia clauorum.

erantque hi claui præacuti, vt clarum eſt ex Plinio lib. 9. cap. 18. *ſquamis conſpicui crebris & præacutis clauorum caligarium effigie.*

IN CALIGA.] Lege, vt in R. MS. *In gallicla*, id eſt, gallicula, iuxta præfatam rationem.

LIGNEOS CVSPVS PVTANTVR.] Lege, vt in R. MS. *Ligneos cuſpos vtantur.* Quid ſit Cuſpus docent Gloſſæ veteres. *Cuſpus*, ξύλινον σανδάλιον. Id eſt, ligneum ſandalium.

PELLICIIS.] Hoc vocabulum redundat, nec habetur in R. MS.

PEDVLIBVS VTANTVR PELLICIIS.] Præter caligas quæ ſuperponantur.

SAGOS.] Ita in R. MS. rectè: nam hoc vocabulum dicitur maſculinè & neutraliter. Nonius cap. 3. *Sagum generis neutri & plerumque maſculini*, &c.' Arrianus in Periplo maris Erythræi poſuit maſculinè: σάγοι ἀφοσιωτικοὶ γεγραμμένοι, καὶ βεβαμμένοι. i. ſagi ad vſum virorum arte fullonis præparati, & tincti.

RACHINIS.] In regula MS. *rachanis.* Rachina, racana, ſeu rachana cum aſpiratione, & rachanella eſt ſtragulum, ſeu lectorum operimentum. Papias: *Rachina, ſtrata lectorum.* Vita S. Ioannis Eleemoſynarij *iuſtum eſt enim & bene acceptum Deo, vt tegantur centum potius quadraginta quatuor fratres & domini tui, quàm tu infelix. Venundantur enim quatuor rachanellæ numiſmate vno.* Et in eâdem vita: *Illic enim fieri fecerat, quaſi tholos quoſdam prolixos ligneis tabulis pauimento ſtrato adrequieſcendos eos, & ſimul cum ſtoreis & racanis per totam hiemem.* Racana tamen ſeu racanella eſt ſimplex & tenuis propter hiemem, vt euidenter patet ex hoc loco Magiſtri, & ſatis colligitur ex Gregorio Papa lib. 12. Regeſti epiſt. 16. vbi agens de lectis, quos mittit ad monaſterium montis Sinai, diſtinguit lænas à racanis: *Miſimus lænas quindecim, rachanas triginta, lectos quindecim.* Et ex Ennodio lib. 9. epiſt. 17. *lænam & racanas, cum volueritis coloris rubei aut fuſci mihi cum celeritate mittite.* Et hic locus ſanus eſt, nec vllo medicamine indiget.

Digitized by Google

DE MENSA ABBATIS.

CAP. LXIII. §. 1.

MENSA Abbatis cum hospitibus & peregrinis sit semper. Quoties tamen minus sunt hospites, quos vult de fratribus vocare in ipsius sit potestate. Seniores tamen vnum aut duos semper cum fratribus dimittendum propter disciplinam. P.BEN.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MENSA ABBATIS CVM HOSPITIBVS ET PEREGRINIS SIT SEMPER.] Arnolphus lib. 1. de S. Emmerano hunc regulæ locum tangit agens de S. Ramualdo Abbate monasterij S. Emmerani: *Mensa illius secundùm regulam sancti Benedicti erat cum hospitibus & peregrinis.* Hospites sunt eiusdem nationis, peregrini alterius: non sunt hi hospites, qui in eâdem ciuitate & oppido, in quo situm est monasterium, residentes vltro conuiuium emendicant, aut ab Abbate inuitantur: Sunt enim potius conuiuæ, quàm hospites. Hîc autem sola mentio fit mẽsæ, non cellæ, aut cameræ, aut palatij Abbatis in quo seorsum à suâ cõgregatione reficiat cum hospitibus & peregrinis. Ex quo efficitur ipsi Abbati reficiendum esse cum peregrinis & hospitibus in ipso conuentu fratrum maximè in refectorio, vel certe alibi, si commodum. Non erit refectorium fratrum iuxta rationem à nobis explicandam. Is fuit vsus antiquorum Patrum quibus S. Benedictum in re tanti momenti contrarium fuisse minimè credẽdum est. Id præcipit regula Patrũ MS. *Illud quoque statuimus, vt Abbates omni tempore cum fratribus reficiant.* S. Isidori cap. 9. *Abbas citra languoris necessitatem cibos in conspectu pariter cum fratribus sumat.* S. Aureliani cap. 49. *Abbas, nisi inequalitate faciente, extra congregationem non reficiat.* S. Cæsarij cap. 39. *Abbatissa nisi inequalitate aut infirmitate aut occupatione impellente extra congregationem*

Digitized by Google

penitus non reficiat. Vbi vides solum inæqualitatis. i. morbi, vel occupat oni scasum excipi. Id etiam videtur ex S. Cæsario Epist. ad Orariam: *Et in cotidiano corporis alimento atque communi cibo par sis his, cum quibus pari in mensa veteris consensu, vt qui ad vnam sedetis mensam, vnō vos parque reficiat alimentum.* Idem faciebat S. Eugendus Abbas, vt habetur in eius actis apud Surium: *Ille, inquam, Abbas sanctus nec mensulam suam (vt facere quosdam nuper audiui) nec victum vnquam exceptauit à fratribus.* His accedat constitutio Abbatum in synodo Aquisgranensi sub Ludouico Pio Imperatore tit. 27. *vt Abbas vel quispiam fratrum ad portam monasterij cum hospitibus non reficiatur. In refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi & bibendi exhibeat. Ipse tamen eâ cibi potusque mensura contentus sit, quàm reliqui fratres accipiunt.* Add. 1. Cap. Lud.

Neque huic titulo aduersatur sexagesimus secundus, in quo statuitur, *vt laïcus causâ manducandi & bibendi in refectorium non ducatur.* Nam hic titulus ad hospites non spectat. Nostræ sententiæ fatet Magister, qui etsi statuat mensam Abbatis, vt S. B. tamen cap. 24. vbi agit de lectore hebdomodario, statuit quid legendum sit in refectorio, cum superueniunt extranei. Ne autem quis putet hanc nouam esse interpretationem, Ruthardus antiquus scriptor hoc caput regulæ exponens ait quosdam in eâ esse opinione: *Quæritur*, inquit, *in hoc loco vbi debet Abbas manducare, vtrum in refectorio, an foris. Sunt alij, qui dicunt foris, alij verò intus. Quomodo ergo dimittere debet seniores duos, vel tres cum fratribus, si illic in refectorio debet manducare? qui respondentes dicunt propterea dixit S. Benedictus seniores dimittere: quia sunt talia refectoria, in quibus sedent fratres, vt propter multitudinem fratrum ab Abbate non possint videri, veluti in sancto Gallo.* Hæc sententia confirmatur ex regula S. B. cap. 38. *nec præsumat ibi aliquis de ipsa lectione, aut aliud quicquam requirere, ne detur occasio maligno: nisi forte Prior voluerit pro ædificatione aliquid breuiter dicere.* Vbi Prior pro Abbate vsurpatur, vt supra declaratum est. Sed si Abbas numquam reficiat in conuentu fratrum, quia cap. 53. dicitur numquam hospites deesse monasterio, aut saltem rarò, si locus sumatur hyperbolicè, absurdum esset permittere ipsi Abbati aliquid in refectorio de lectione dicere, qui numquam, aut rarò debeat interesse. Præterea si contraria sententia valet, nescio quid deterius monasterio contingere possit, cum ipsi Abbati fenestram ad omnem licentiam eiusmodi institutio patefaciat: datur enim ei occasio cotidie comessandi cum secularibus, decoquendi, obliguriendi, & dilapidandi bona monasterij, vt cotidianâ patet experientia, quod etiam præclarè notat Petrus venerabilis lib. 1. epist. 18. Hinc orta est omnis monasticæ vitæ corruptela diuisio illa bonorum monasterij inter Abbatem & monachos, cũ sibi Abbates opimiorem & meliorem partem, quam occasione huius capituli mensam abbatialem appellant, seposuerunt. Nec id me mouet, quod in constitutionibus, *ne in agro Dominico, cum ad monasterium*, & in Benedictinâ fiat mentio cameræ Abbatis, in qua possit, quos velit ex fratribus melius procurare. Non enim interpretantur regulam summi Pontifices,

Digitized by Google

sed id, quod dudum introductum fuerat, & ægrè auelli poterat, tolerant. Cæteris difficultatibus mox satisfiet. Et hæc sententia vindicat S. Benedictum à multorum iniuria, qui dicunt passim ex hoc regulæ capite ruinam monasteriorum natam esse, cum data sit libertas Abbatibus cotidie epulandi. Sed cum hæc libertas non clarè pateat in hoc capite, sed tantum ex quibusdam verbis colligatur, satius est sequi nostram sententiam, quàm tantam iniuriam S. B. facere.

QVOTIES TAMEN MINVS SVNT HOSPITES.] Quàm videlicet sufficiat ad explendam Abbatis mensam.

QVOS VVLT DE FRATRIBVS VOCARE IN IPSIVS SIT POTESTATE.] Vocantur fratres ad mensam Abbatis, vt ipse Abbas humilitatis recordetur: ne vel tanquam princeps, aut monarcha solus in mensa sedeat; vel, si habeat aliquot hospites, extollatur, fratresque spernat, quòd solus cum hospitibus separatus à grege accumbere possit. Vnde S. Eugendus Abbas (vt in eius actis habetur) numquam mensam separatam à fratribus habuit. Nec dicendum est fratres vocari ad mensam Abbatis, vt lautius epulentur. Nam si valent, non indigent lautioribus epulis; si infirmi sunt, aut omnino debiles, habent cellam infirmorum, in qua melius accipiantur, & procurentur, & si opus est, carnes comedant, quas in refectorio comedere nefas. Nec dixit. S. Benedictus debiles & infirmos, sed, quos volet. Nec, cum separauit coquinam Abbatis & hospitum à coquina fratrum, hoc ideo instituit, vt Abbatis olla ferueret, fratrum verò cacabus algeret, sed, *vt incertis horis supernenientes hospites, qui numquam desunt monasterio, non inquietent fratres.* Et si aliquid addendum est in gratiam hospitum, illud etiam fratribus indulgendum, vt supra notatum est. *Vt habetur cap. 53 regulæ.*

SENIORES TAMEN VNVM AVT DVOS SEMPER CVM FRATRIBVS DIMITTENDVM.] optima lectio, si verbum substantiuum, *est*, subintelligitur. Nam gerundium aliquando accusatiuum regit. In Concordia Vindocinensi legitur: *Seniores tamen vnus, aut duo cum fratribus dimittendi.* Vulgò additur *ni*, *procures.* In cod. p. MS. Victorino additur, *mandamus.* Sed cum hucusque ritè cuncta procedant, in his verbis totius difficultatis cardo versatur. Nam si vnus aut duo seniores dimittendi sunt propter disciplinam, acta res est, (vt aiunt aduersarij) nam inde clarum est Abbati non reficiendum esse in eodem cum fratribus loco: sed clarior esset hæc consequentia, si additum fuisset, in refectorio, vel quid simile. Itaque primò respondemus iuxta superiorem responsionem ex Ruthardo allatam. Quæ clara est ex verbis Magistri, qui cap. 81. vt sæpe alibi, optime S. B. mentem interpretatur, cum ait: *Ad mensam Abbatis sedeant seniores, extranei supernenientes, vel vicibus fratres psalterati quos voluerit Abbas, præter Præpositos, qui in decadis suis ideo adsinas mensas iubentur esse præsentes; vt causam Dei, id est, taciturnitatis & granitatis in susceptis suis custodiant.* Hæc clara sunt, & nullis ambagibus inuoluta: maximè cum extranei supernenientes iuxta Magistri regulam debeant in refectorio cum fratribus reficere,

Digitized by Google

vt supra notatum est. Respondeo secundò locum esse intelligendum de illis diebus, in quibus Abbas frangit ieiunium propter hospites; cum nimirum fratres reficiunt hora nona, & Abbas cum hospitibus hora sexta. Tunc enim dimittet vnum, aut duos ex seniorìbus, qui hora nona reficiant cum fratribus propter disciplinam: quia tunc Abbas iam refectione sumpta cum hospitibus non intererit refectorio. Neque his obstat quòd cap. 53. fratres ieiuniorum consuetudinem prosequi debeant. Nam hæc ita intelligenda sunt, si non vocentur ad mensam Abbatis, cui potestas absoluta hoc capite conceditur quemlibet è fratribus vocandi ad mensam suam sine vllo dierum discrimine. Quidam obiiciunt, quòd S. Maurus Theodebertum regem conuiuio excepit in domo hospitum. Verùm quidem est, sed non inde concluditur S. Maurum à sua congregatione separatum cum rege epulatum fuisse. Si verò non duxit regem in refectorium, id contingere potuit, quia locus minimè aptus erat ad regem accipiendum cum suo comitatu. Opponunt etiam quòd S. Columbanus non intromittebat hospites seculares in interiora monasterij. Concedo quidem, sed non inde efficies S. Columbanum seorsum à sua congregatione cum eiusmodi hospitibus semper, aut plerumque comedisse. Opponunt etiam id valde incommodum esse fratribus, si sæpius hospites cum eis comedant. Sed contrarium cotidiana patet experientia. Et, si quid incommodi inde emergit, illud minus est, quàm si Abbati numquam aut rarius cum sua congregatione reficienti detur occasio dilapidandi bona monasterij cum laicis: fratribus verò murmurandi, & remissius in sancto proposito agendi: quæ facile inter vescendum obrepunt, maximè si illi prælatum numquam aut rarò in refectorio videant: cum etiam eiusmodi seniores ob disciplinam relicti numquam satis auctoritatis ad eos compescendos habituri sint.

Ex Regula Magistri. Cap. LXXXII. §. 2.

AD mensam Abbatis sedeant seniores, extranei superuenientes, vel vicibus fratres psalterati, quos voluerit Abbas præter Præpositos, qui in decadis suis ideò ad suas mensas iubentur esse præsentes, vt cautam Dei, id est, taciturnitatis, & grauitatis in susceptis suis custodiant. Ideo enim ambos diximus in mensa decadæ suæ præesse, vt decem fratres sibi commissos vicaria sollicitudine ab vniuersis vitiis certatim custodiant.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD MENSAM ABBATIS, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magistri cod. Corb. eodem capite.

VEL VICIBVS.] In cod. Vind. additur, *alienis.*

FRATRES PSALTERATI.] In cod. Vind. deest, π, *psalterati* Psalterati sunt ij, qui psalterium memoria tenent, vt satis liquet ex eadem regula Magistri cap. 57. *Si vero in viam longiorem dirigatur, codiculum modicum cum aliquibus lectionibus de monasterio secum portet: vt quanis hora in via repausauerit, aliquantulum tamen legat: ita tamen, si fuerit psalteratus. Si verò non fuerit, tabulas à maiore superpositas psalmis* (lege, *cum aliquibus psalmis*) *secum portet, vt ad refectionem prandij aut ad mansionem quando applicuerit, aliquantulum, quantum occurrerit, tamen meditetur, vt cotidie regulæ reddat, quod suum est.* Psalterati ergo sunt, qui psalterium callent, non psalterati verò, qui illud nondum plenè didicerunt: qui non admittuntur ad mensam Abbatis: quia, vt plurimum iuniores sunt.

VICARIA SOLLICITVDINE.] Si forte alter in coquina, aut in aliquo negotio occupatus est, vel morbo detinetur.

Ex Regula Patrum de capitulo VIII. §. 3.

VENIENTIBVS verò fratribus ad horam refectionis, non licebit peregrino fratri cum fratribus manducare: nisi cum eo, qui præest, Patre, vt possit ædificare. Nulli licebit cum eo loqui. *In R. MS. Serapionis, & aliorum cod. Flor.*

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. Cap. X. §. 4.

CVM fratribus aduenientibus hospitibus & peregrinis in vna mensa communiter viuant: quia de ipsis Dominus ait, *Hospes fui, & collegistis me.* *Mat. 25*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM FRATRIBVS, &c.] Hæc non habentur in R. MS. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis, sed videntur esse alterius Fru-

Digitized by Google

ctuosi. Capite 10. quod supra citatur capite, qualis debet esse Abbas.

COMMVNITER.] Id est, simul, vt toties explicatum est.

VIVANT.] Id est, vescantur, nempe Abbates, de quibus hoc capite agitur.

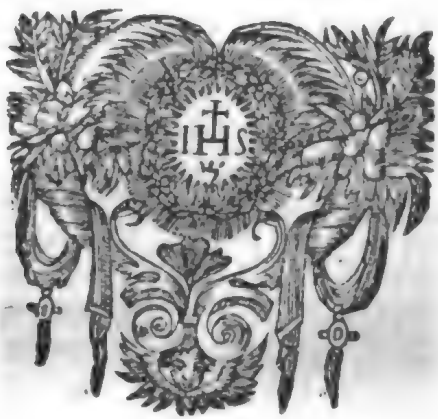

DE

Digitized by Google

DE ARTIFICIBVS MONAſterij.

CAP. LXIV. §. 1.

ARTIFICES ſi ſunt in monaſterio, cum omni humilitate faciant ipſas artes, ſi permiſerit Abbas. Quod ſi aliquis ex eis extollitur pro ſcientia artis ſuæ, eò quòd videatur aliquid conferre monaſterio, hic talis euellatur ab ipſa arte, & denuo per eam non tranſeat, niſi forte humiliato ei iterum Abbas iubeat. Si quid verò ex operibus artificum venundandum eſt, videant ipſi per quorum manus tranſigenda ſunt, ne aliquam fraudem præſumant inferre. Memorentur ſemper Ananiæ & Saffiræ: ne forte mortem, quam illi in corpore pertulerunt, hanc iſti, vel omnes, qui aliquam fraudem de rebus monaſterij fecerint, in animâ patiantur. In ipſis autem pretiis non ſubripiat auaritiæ malum, ſed ſemper aliquantulum vilius detur, quàm ab aliis ſecularibus dari poteſt, vt in omnibus glorificetur Deus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM OMNI HVMILITATE.] Ita in cod. ma. S. Germ. vulgò tamen additur, *& reuerentia.*

SI PERMISERIT ABBAS.] Ita Smaragdus, Turrecremata, & cod. MS. S. Far. qui addunt particulam, *tamen.* Vulgò legitur: *Si tamen iuſſerit Abbas.*

Digitized by Google

QVOD SI ALIQVIS EX EIS EXTOLLITVR, &c.] Longe sanè à Christi præcepto, quo iubetur, vt in omnibus operibus nostris nos seruos inutiles reputemus, longè etiam à perfectione monachorum Ægyptiorum de quibus Cassianus lib. 4. de institutis renunciantium cap. 14. *Et cum tatos vnusquisque eorum cotidie de opere & sudore proprio redditus conferat monasterio, vt ex eis sustentare non solùm suam valeat paretatem, verum etiam vsibus possit exuberare multorum: in nullo tamen inflatur, nec sibi de tanto operis sui quæstu ac, ac sudore blanditur: Sed præter duo paxamatia, quæ tribus vix denariis ibidem distrahuntur, nihil sibi amplius vnusquisque præsumit.*

HIC TALIS EVELLATVR AB IPSA ARTE.] Hoc sapienter à S. Benedicto institutum est. Nihil enim iniquius ferre potest superbus, quàm si videat se ab omnibus tanquam aliis inutilem despici, & monasterium suâ industriâ, & labore minimè indigere. Quapropter S. Columbanus circa finem sui pœnitentialis dicit superbum puniendum esse despectu.

VT ILLI MORTEM QVAM IN CORPORE PERTVLERVNT, &c.] Ita S. Gregorius lib. 1. epist. 36. agens de Venantio vitæ monasticæ desertore: *Si ergo mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat nummos, Deo abstulit: considera quanto periculo in diuino iudicio dignaberis, qui non nummos, sed te ipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti.* Ex quibus colligitur Ananiam & Sapphiram iuxta mentem sanctorum Benedicti & Gregorij non esse damnatos, sed eorum mortem duntaxat fuisse temporalem, non æternam. In quâ opinione est etiam Cassianus Coll. 6. cap. 11. qui scribit eorum culpam leuem fuisse, *qui parum quid clam de substantiâ suâ infidelitatis errore seruauerant*, inquit ille.

AB ALIIS SECVLARIBVS.] Ita in cod. S. Germ. Ebr. Far. cum Smaragdo, S. Dunstano, Turrecremata, & editione Coloniensi. In vulgatis ꝛ̄, *aliis*, desideratur.

DARI POTEST.] Ita apud Smaragdum & Turrecrematam. In editione Coloniensi, & quibusdam vulgatis, *datur*. In codicibus S. Germ. & Victorinis, *detur*. In cod. S. Ebr. S. Far. editione Colinæi, & apud S. Dunstanum nihil horum habetur, sed verbum subintelligitur.

Ex Regula Macarij. §. 2.

In R. MS. Seruationis &c. cod. Elgr.

ILLVD etiam tenendum fuit, vt extra monasterium artificium non faciat vllus; nisi ille cuius fides probata fuerit: qui ad vtilitatem & necessitatem monasterij poterit quid facere.

Digitized by Google

Ex Regula Caſſiani. Cap. XXXIV. §. 3.

SI quis autem de opere & ſudore proprio plus ab aliis reditus confert monaſterio, in nullo inflętur: nec ſibi de tanto operis ſui adquiſito blandiatur: nec amplius ſibi aut delicatius aliquid ſolitâ cotidiani victus parcitate præſumat: ſed tanquam peregrinum ſe huiuſce mundi reputans arreptæ nuditatis virtutem ad finem vſque perducat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AVTEM, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 14.

NVDITATIS.] Id eſt, paupertatis, quam S. Baſilius, & nonnulli Patres Græci ἀκτημοσύνην appellant, id eſt, poſſeſſionis carentiam. Apud Heſychium ἀκτήμων πένης, ἐνδεής. i. pauper, indigens. ἀκτημοσύνη, ἔνδεια. i. indigentia.

Ex Regula Magiſtri. Cap. LXXXV. §. 4.

CVM vnaquæque ars aliquid perfectum ſuperuacaneum vſibus monaſterij *habuerit*, vel mittendarum Eulogiarũ abundauerit; interrogatâ qualitate pretij quãtùm à ſęcularibus diſtrahi poteſt, tantùm infra nummorum miñori ſemper diſtrahatur pretio: vt agnoſcantur in hac parte ſpiritales à ſecularibus actorum diſtantia ſeparari: cum non negotij cauſa, quæ eſt inimica animæ, lucrum ſupra iuſtitiam quæranti; ſed etiam ab ipsâ iuſtitiâ minus accipiendi pretij humanitate conſentiant: vt non propter cupiditatem & auaritiam artes operari credantur; ſed ne otio poſſit paſcenda dignis ſumptibus manus vacare, & horas operoſi diei gratis tranſire. Pretium verò acceptum Abbati debet ab ipſis artificibus fideliter conſignari. Quæ diminutio pretij æſtimatione Abbatis artificibus debet conſtitui: vt ſciant item quanta ementibus ſum-

Digitized by Google

ma reſpondeat, & accepti pretij fraudem non poſſint facere de ipſa quantitate iam ſcienti Abbati.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM VNAQVÆQVE. ARS, &c.] Hæc habentur in R. MS. Cod. Corb. cap. eodem.

HABVERIT.] Adieci hoc verbum, quod deeſſe videtur.

EVLOGIARVM.] Hoc vocabulum hîc impropriè ſumitur. Nam turpe eſſet vendere Eulogias.

DISTRAHI.] Id eſt, vendi. Diſtrahere, vendere. Vlpianus. ff. l. *præcipiant.* De Ædilitio edicto, *vt ecce plerique ſolent mancipia, quæ nouitia non ſunt, quaſi nouitia diſtrahere.* Caſſianus lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 14. *Sed præter duo paxamatia, quæ tribus vix denariis ibidem diſtrahuntur, nihil ſibi amplius vnuſquiſque præſumit.* S. Leander de inſtitutione virginum cap. 1. *Viris ſe diſtrahunt, ſimulque cum pudicitiâ libertatem perdunt.* Nonius c. 4. *diſtrahere eſt vendere.*

ACTORVM DISTANTIA.] Ita repoſui ex R. MS. cum in concordia legeretur, *actibus diſtantiaque.*

NEGOTII] id eſt, negotiationis.

SED ETIAM AB IPSA IVSTITIA MINVS ACCIPIENDI PRETII, &c.] Ita in R. MS. ſed hæc corrupta ſunt, & videtur deeſſe verbum, *diſcedere.* Itaque legendum puto, *ſed etiam ab ipſa iuſtitiâ minus accipiendo pretium diſcedere humanitate conſentiant.* Quaſi hic Magiſter imperaret diſcipulis, vt à iuſtitiâ commutatiuâ diſcedant minus pretium accipiendo humanitatis gratia.

Ex Regula S. Hieronymi. Cap. VI. §. 5.

FRATRES eiuſdem artis in vnam domum ſub vno Præpoſito congregentur, verbi gratia, vt qui lina texunt, ſint pariter: qui mattas, in vnam reputentur familiam: ſarcinatores, carpentarij, fullones, galligarij ſeorſum â ſuis Præpoſitis gubernentur. Et per ſingulas hebdomadas ratiocinia operum ſuorum ad Patrem monaſterij referant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES EIVSDEM ARTIS.] Hæc videntur eſſe ex præfatione D. Hieronymi ad regulam S. Pachomij; etſi in codicibus ex-

Digitized by Google

cuſis non habeantur. Nam infra cap. 70. quædam proferuntur ex D. Hieronymo, quæ habentur in eâdem præfatione. Et quæ hîc citantur, inſtitutis S. Pachomij ſimilia ſunt, de quibus S. Hieronymus differit in citatâ præfatione.

SARCINATORES.] Horum mentio fit in vitâ S. Pachomij apud Palladium cap. de Tabenneſiotis.

FVLLONES.] Horum etiam mentio fit in vitâ S. Pachomij ibidem.

GALLIGARII.] Lege, *Gallicarij*. Sunt Gallicarum ſutores.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. CII. §. 6.

SI oportet eos, qui nouerunt artificia ſuſcipere aliquod opus abſque conſcientia, vel iuſſione eius, qui præeſt & operum ſollicitudinem gerit? RS. furti reus erit eiuſmodi, vel ſimilis eis, qui furibus concurrunt. *INT.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET EOS, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. 142. regul. breu. & apud Rufinum cap. 54.

EIVSMODI.] Pro hoc vocabulo in textu Græco eſt, ἀμφοτέρους. i. vterque: & additur ὅ, τε δόντος, καὶ ὁ λαμβάνοντος. id eſt, qui dat, & qui accipit opus videlicet.

Item. Cap. CIV. §. 6.

QVOD ſi per negligentiam pereat aliquid ex his, aut per contemptum diſſipetur? &c. *INT. Vide ſupra cap. 91. §. 6.*

Digitized by

DE DISCIPLINA SVSCIPIENdorum fratrum.

CAP. LXV. §. 1.

S. BEN. 1. Ioan. 4.

NOVITER veniens quis ad conuersionem, non ei facilis tribuatur ingressus, sed sicut ait Apostolus: *Probate spiritus, si ex Deo sunt.* Ergo si veniens perseuerauerit pulsans, & inlatas sibi iniurias & difficultatem ingressus post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare & perstere petitioni suæ, annuatur ei ingressus; & sit in cellâ hospitum paucis diebus. Postea autem sit in cellâ nouitiorum, vbi meditetur & manducet, & dormiat. Et senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum curiosè omnino intendat; & sollicitus, si reuera Deum quærit, si sollicitus est ad opus Dei, ad obœdientiam, ad opprobria. Prædicentur ei omnia dura & aspera, per quæ itur ad Deum. Et, si promiserit de stabilitatis suæ perseuerantia, post duorum mensium circulum legatur ei hæc regula per ordinem. Et dicatur ei ecce lex sub quâ militare vis; si potes obseruare, ingredere; si verò non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc ducatur in supra dictam cellam nouitiorũ, & iterum probetur in omni patientia. Et post sex mensium circulum relegatur ei regula: vt sciat ad quid ingreditur. Et; si adhuc stat, post quatuor menses iterum ei legatur eadem regula: & si habitâ secum deliberatione promiserit se omnia custodire, & cuncta sibi imperata seruare; tunc recipiatur in congregatione, sciens se lege regulæ constitutum, quòd ex illâ die non liceat egredi de monasterio, nec collum excutere de sub iugo regulæ,

Digitized by Google

quam ſub tam morosa deliberatione licuit ei excuſare, aut ſuſcipere. Suſcipiendus autem in oratorio coram omnibus promittat de ſtabilitate ſuâ & conuerſione morum, & obœdientia coram Domino & Sanctis eius: vt ſi aliquando aliter fecerit, à Deo ſe damnandum ſciat, quem inridet. De quâ promiſſione ſuâ faciat petitionem ad nomen Sanctorum, quorum reliquiæ, ibi ſunt, & Abbatis præſentis. Quam petitionem manu ſuâ ſcribat, aut certè, ſi neſcit litteras, alter ab eo rogatus ſcribat: & ille nouitius ſignum faciat, & manu, ſua eam ſuper altare ponat. Quam dum poſuerit, incipiat ipſe nouitius mox hunc verſum: *Suſcipe me, Domine, ſecundùm eloquium tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione meâ.* Quem verſum omnis congregatio reſpondeat, adiungentes, *gloria patri.* Tunc ipſe frater nouitius proſternatur ſingulorum pedibus; vt orent pro eo. Et iam ex illa die in congregatione reputetur. Res ſi quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut factâ ſolenni donatione conferat monaſterio, nihil ſibi reſeruans ex omnibus: quippe qui ex illo die nec proprij corporis poteſtatem ſe habiturum ſciat. Mox ergo in oratorio exuatur rebus propriis, & induatur rebus monaſterij. Illa autem autē veſtimenta, quibus exutus eſt, reponantur in veſtiario conſeruanda: vt ſi aliquando ſuadente diabolo conſenſerit, vt egrediatur de monaſterio (quod abſit) tunc exutus rebus monaſterij proiiciatur. Illam tamen petitionem, quam deſuper altari Abbas tulit, non recipiat, ſed in monaſterio ſeruetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NOVITER VENIENS QVIS, &c.] Id eſt nouiter venienti ad conuerſionem non facile tribuatur ingreſſus. Hæc phraſis ſapit Hebraiſmum.

POST QVATVOR AVT QVINQVE DIES, &c.] Sic S. Antonius monaſticæ vitæ princeps Paulum Simplicem quatuor dies ante fores ſuas perſeuerantem vix tandem intromiſit, vt docet Palladius cap. de Paulo Simplice.

ET SIT IN CELLA HOSPITVM PAVCIS DIEBVS.] Quid

Digitized by Google

vt supra notatum est. Respondeo secundò locum esse intelligendum de illis diebus, in quibus Abbas frangit ieiunium propter hospites; cum nimirum fratres reficiunt hora nona, & Abbas cum hospitibus hora sexta. Tunc enim dimittet vnum, aut duos ex seniorĩbus, qui hora nona reficiant cum fratribus propter disciplinam: quia tunc Abbas iam refectione sumpta cum hospitibus non intererit refectorio. Neque his obstat quòd cap. 53. fratres ieiuniorum consuetudinem prosequi debeant. Nam hæc ita intelligenda sunt, si non vocentur ad mensam Abbatis, cui potestas absoluta hoc capite conceditur quemlibet è fratribus vocandi ad mensam suam sine vllo dierum discrimine. Quidam obiiciunt, quòd S. Maurus Theodebertum regem conuiuio excepit in domo hospitum. Verùm quidem est, sed non inde concluditur S. Maurum à sua congregatione separatum cum rege epulatum fuisse. Si verò non duxit regem in refectorium, id contingere potuit, quia locus minimè aptus erat ad regem accipiendum cum suo comitatu. Opponunt etiam quòd S. Columbanus non intromittebat hospites seculares in interiora monasterij. Concedo quidem, sed non inde efficies S. Columbanum seorsum à sua congregatione cum eiusmodi hospitibus semper, aut plerumque comedisse. Opponunt etiam id valde incommodum esse fratribus, si sæpius hospites cum eis comedant. Sed contrarium cotidiana patet experientia. Et, si quid incommodi inde emergit, illud minus est, quàm si Abbati numquam aut rarius cum sua congregatione reficienti detur occasio dilapidandi bona monasterij cum laicis: fratribus verò murmurandi, & remissius in sancto proposito agendi: quæ facile inter vescendum obrepunt, maximè si illi prælatum numquam aut rarò in refectorio videant: cum etiam eiusmodi seniores ob disciplinam relicti numquam satis auctoritatis ad eos compescendos habituri sint.

Ex Regula Magistri. Cap. LXXXII. §. 2.

AD mensam Abbatis sedeant seniores, extranei superuenientes, vel vicibus fratres psalterati, quos voluerit Abbas præter Præpositos, qui in decadis suis ideò ad suas mensas iubentur esse præsentes, vt cautam Dei, id est, taciturnitatis, & grauitatis in susceptis suis custodiant. Ideo enim ambos diximus in mensa decadæ suæ præesse, vt decem fratres sibi commissos vicaria sollicitudine ab vniuersis vitiis certatim custodiant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD MENSAM ABBATIS, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magistri cod. Corb. eodem capite.

VEL VICIBVS.] In cod. Vind. additur, *alienis.*

FRATRES PSALTERATI.] In cod. Vind. deest, τὸ, *psalterati* Psalterati sunt ij, qui psalterium memoria tenent, vt satis liquet ex eadem regula Magistri cap. 57. *Si vero in viam longiorem dirigatur, codiculum modicum cum aliquibus lectionibus de monasterio secum portet: vt quanis hora in via repausauerit, aliquantulum tamen legat: ita tamen, si fuerit psalteratus. Si verò non fuerit, tabulas à maiore superpositas psalmis* (lege, *cum aliquibus psalmis*) *secum portet, vt ad refectionem prandij aut ad mansionem quando applicuerit, aliquantulum, quantum occurrerit, tamen meditetur, vt cotidie regulæ reddat, quod suum est.* Psalterati ergo sunt, qui psalterium callent, non psalterati verò, qui illud nondum plenè didicerunt: qui non admittuntur ad mensam Abbatis: quia, vt plurimum iuniores sunt.

VICARIA SOLLICITVDINE.] Si forte alter in coquina, aut in aliquo negotio occupatus est, vel morbo detinetur.

Ex Regula Patrum de capitulo VIII. §. 3.

VENIENTIBVS verò fratribus ad horam refectionis, non licebit peregrino fratri cum fratribus manducare: nisi cum eo, qui præest, Patre, vt possit ædificare. Nulli licebit cum eo loqui. *In R. MS. Serapionis, & aliorum cod. Flor.*

Ex Regula S. Fructuosi Episcopi. Cap. X. §. 4.

CVM fratribus aduenientibus hospitibus & peregrinis in vna mensa communiter viuant: quia de ipsis Dominus ait, *Hospes fui, & collegistis me.* *Mat. 25*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM FRATRIBVS, &c.] Hæc non habentur in R. MS. S. Fructuosi Episcopi Bracarensis, sed videntur esse alterius Fru-

Digitized by Google

DE ARTIFICIBVS MONAſterij.

CAP. LXIV. S. I.

ARTIFICES ſi ſunt in monaſterio, cum omni humilitate faciant ipſas artes, ſi permiſerit Abbas. Quod ſi aliquis ex eis extollitur pro ſcientia artis ſuæ, eò quòd videatur aliquid conferre monaſterio, hic talis euellatur ab ipſa arte, & denuo per eam non tranſeat, niſi forte humiliato ei iterum Abbas iubeat. Si quid verò ex operibus artificum venundandum eſt, videant ipſi per quorum manus tranſigenda ſunt, ne aliquam fraudem præſumant inferre. Memorentur ſemper Ananiæ & Saffiræ: ne forte mortem, quam illi in corpore pertulerunt, hanc iſti, vel omnes, qui aliquam fraudem de rebus monaſterij fecerint, in animâ patiantur. In ipſis autem pretiis non ſubripiat auaritiæ malum, ſed ſemper aliquantulum vilius detur, quàm ab aliis ſecularibus dari poteſt, vt in omnibus glorificetur Deus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM OMNI HVMILITATE.] Ita in cod. ma. S. Germ. vulgò tamen additur, *& reuerentia.*

SI PERMISERIT ABBAS.] Ita Smaragdus, Turrecremata, & cod. MS. S. Far. qui addunt particulam, *tamen.* Vulgò legitur: *Si tamen iuſſerit Abbas.*

Digitized by Google

QVOD SI ALIQVIS EX EIS EXTOLLITVR, &c.] Longe sane à Christi præcepto, quo iubetur, vt in omnibus operibus nostris nos seruos inutiles reputemus, longè etiam à perfectione monachorum Ægyptiorum de quibus Cassianus lib. 4. de institutis renunciantium cap. 14. *Et cum tatos vnusquisque eorum cotidie de opere & sudore proprio redditus conferat monasterio, vt ex eis sustentare non solùm suam valeat pareitatem, verum etiam vsibus possit exuberare multorum: in nullo tamen inflatur, nec sibi de tanto operis sui quæstu ac, ac sudore blanditur: Sed præter duo paxamatia, quæ tribus vix denariis ibidem distrahuntur, nihil sibi amplius vnusquisque præsumit.*

HIC TALIS EVELLATVR AB IPSA ARTE.] Hoc sapienter à S. Benedicto institutum est. Nihil enim iniquius ferre potest superbus, quàm si videat se ab omnibus tanquam alius inutilem despici, & monasterium suâ industriâ, & labore minimè indigere. Quapropter S. Columbanus circa finem sui pœnitentialis dicit superbum puniendum esse despectu.

VT ILLI MORTEM QVAM IN CORPORE PERTVLERVNT, &c.] Ita S. Gregorius lib. 1. epist. 36. agens de Venantio vitæ monasticæ desertore: *Si ergo mortis periculo dignus fuit, qui eos, quos dederat nummos, Deo abstulit: considera quanto periculo in diuino iudicio dignaberis, qui non nummos, sed te ipsum Deo omnipotenti, cui te sub monachali habitu deuoueras, subtraxisti.* Ex quibus colligitur Ananiam & Sapphiram iuxta mentem sanctorum Benedicti & Gregorij non esse damnatos, sed eorum mortem duntaxat fuisse temporalem, non æternam. In quâ opinione est etiam Cassianus Coll. 6. cap. 11. qui scribit eorum culpam leuem fuisse, *qui parum quid clam de substantiâ suâ infidelitatis errore seruauerant*, inquit ille.

AB ALIIS SECVLARIBVS.] Ita in cod. S. Germ. Ebr. Far. cum Smaragdo, S. Dunstano, Turrecremata, & editione Coloniensi. In vulgatis ni, *aliis*, desideratur.

DARI POTEST.] Ita apud Smaragdum & Turrecrematam. In editione Coloniensi, & quibusdam vulgatis, *datur*. In codicibus S. Germ. & Victorinis, *detur*. In cod. S. Ebr. S. Far. editione Colinæi, & apud S. Dunstanum nihil horum habetur, sed verbum subintelligitur.

Ex Regula Macarij. §. 2.

In R. MS. Serapionis &c. cod. Flor.

ILLVD etiam tenendum fuit, vt extra monasterium artificium non faciat vllus; nisi ille cuius fides probata fuerit: qui ad vtilitatem & necessitatem monasterij poterit quid facere.

Digitized by Google

Ex Regula Caſſiani. Cap. XXXIV. §. 3.

SI quis autem de opere & ſudore proprio plus ab aliis reditus confert monaſterio, in nullo inflętur: nec ſibi de tanto operis ſui adquiſito blandiatur: nec amplius ſibi aut delicatius aliquid ſolitâ cotidiani victus parcitate præſumat: ſed tanquam peregrinum ſe huiuſce mundi reputans arreptæ nuditatis virtutem ad finem vſque perducat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AVTEM, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 14.

NVDITATIS.] Id eſt, paupertatis, quam S. Baſilius, & nonnulli Patres Græci ἀκλημοσύνην appellant, id eſt, poſſeſſionis carentiam. Apud Heſychium ἀκλήμων πένης, ἐνδεής. i. pauper, indigens. ἀκλημοσύνη, ἔνδεια. i. indigentia.

Ex Regula Magiſtri. Cap. LXXXV. §. 4.

CVM vnaquæque ars aliquid perfectum ſuperuacaneum vſibus monaſterij *habuerit*, vel mittendarum Eulogiarũ abundauerit; interrogatâ qualitate pretij quãtùm à ſecularibus diſtrahi poteſt, tantùm infra nummorum miñori ſemper diſtrahatur pretio: vt agnoſcantur in hac parte ſpiritales à ſecularibus actorum diſtantia ſeparari: cum non negotij cauſa, quæ eſt inimica animæ, lucrum ſupra iuſtitiam quærant; ſed etiam ab ipsâ iuſtitiâ minus accipiendi pretij humanitate conſentiant: vt non propter cupiditatem & auaritiam artes operari credantur; ſed ne otio poſſit paſcenda dignis ſumptibus manus vacare, & horas operoſi diei gratis tranſire. Pretium verò acceptum Abbati debet ab ipſis artificibus fideliter conſignari. Quæ diminutio pretij æſtimatione Abbatis artificibus debet conſtitui: vt ſciantitem quanta ementibus ſum-

ma reſpondeat, & accepti pretij fraudem non poſſint facere de ipſa quantitate iam ſcienti Abbati.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM VNAQVÆQVE ARS, &c.] Hæc habentur in R. MS. Cod. Corb. cap. eodem.

HABVERIT.] Adieci hoc verbum, quod deeſſe videtur.

EVLOGIARVM.] Hoc vocabulum hîc impropriè ſumitur. Nam turpe eſſet vendere Eulogias.

DISTRAHI.] Id eſt, vendi. Diſtrahere, vendere. Vlpianus. ff. l. *præcipiant.* De Ædilitio edicto, *vt ecce plerique ſolent mancipia, quæ nouitia non ſunt, quaſi nouitia diſtrahere.* Caſſianus lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 14. *Sed præter duo paxamatia, quæ tribus vix denariis ibidem diſtrahuntur, nihil ſibi amplius vnuſquiſque præſumit.* S. Leander de inſtitutione virginum cap. 1. *Viris ſe diſtrahunt, ſimulque cum pudicitiâ libertatem perdunt.* Nonius c. 4. *diſtrahere eſt vendere.*

ACTORVM DISTANTIA.] Ita repoſui ex R. MS. cum in concordia legeretur, *actibus diſtantiaque.*

NEGOTII] id eſt, negotiationis.

SED ETIAM AB IPSA IVSTITIA MINVS ACCIPIENDI PRETII, &c.] Ita in R. MS. ſed hæc corrupta ſunt, & videtur deeſſe verbum, *diſcedere.* Itaque legendum puto, *ſed etiam ab ipſa iuſtitiâ minus accipiendo pretium diſcedere humanitate conſentiant.* Quaſi hic Magiſter imperaret diſcipulis, vt à iuſtitiâ commutatiuâ diſcedant minus pretium accipiendo humanitatis gratia.

Ex Regula S. Hieronymi. Cap. VI. §. 5.

FRATRES eiuſdem artis in vnam domum ſub vno Præpoſito congregentur, verbi gratia, vt qui lina texunt, ſint pariter: qui mattas, in vnam reputentur familiam: ſarcinatores, carpentarij, fullones, galligarij ſeorſum â ſuis Præpoſitis gubernentur. Et per ſingulas hebdomadas ratiocinia operum ſuorum ad Patrem monaſterij referant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES EIVSDEM ARTIS.] Hæc videntur eſſe ex præfatione D. Hieronymi ad regulam S. Pachomij; etſi in codicibus ex-

cuſis non habeantur. Nam infra cap. 70. quædam proferuntur ex D. Hieronymo, quæ habentur in eâdem præfatione. Et quæ hîc citantur, inſtitutis S. Pachomij ſimilia ſunt, de quibus S. Hieronymus diſſerit in citatâ præfatione.

SARCINATORES.] Horum mentio fit in vitâ S. Pachomij apud Palladium cap. de Tabenneſiotis.

FVLLONES.] Horum etiam mentio fit in vitâ S. Pachomij ibidem.

GALLIGARII.] Lege, *Gallicarij*. Sunt Gallicarum ſutores.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. CII. §. 6.

SI oportet eos, qui nouerunt artificia ſuſcipere aliquod opus abſque conſcientia, vel iuſſione eius, qui præeſt & operum ſollicitudinem gerit? RS. furti reus erit eiuſmodi, vel ſimilis eis, qui foribus concurrunt. *INT.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET EOS, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. 142. regul. breu. & apud Rufinum cap. 54.

EIVSMODI.] Pro hoc vocabulo in textu Græco eſt, ἀμφοτέρους. i. vterque: & additur ὁ, τὸν δόντα, καὶ τὸν λαμβάνοντα. id eſt, qui dat, & qui accipit opus videlicet.

Item. Cap. CIV. §. 6.

QVOD ſi per negligentiam pereat aliquid ex his, aut per contemptum diſſipetur? &c. *INT. Vide ſupra cap. 91. §. 6.*

Digitized by Google

DE DISCIPLINA SVSCIPIENdorum fratrum.

CAP. LXV. §. 1.

S.BEN. I. Ioan. 4.

NOVITER veniens quis ad conuersionem, non ei facilis tribuatur ingressus, sed sicut ait Apostolus: *Probate spiritus, si ex Deo sunt.* Ergo si veniens perseuerauerit pulsans, & inlatas sibi iniurias & difficultatem ingressus post quatuor aut quinque dies visus fuerit patienter portare & perstistere petitioni suæ, annuatur ei ingressus; & sit in cellâ hospitum paucis diebus. Postea autem sit in cellâ nouitiorum, vbi meditetur & manducet, & dormiat. Et senior ei talis deputetur, qui aptus sit ad lucrandas animas, qui super eum curiosè omnino intendat; & sollicitus, si reuera Deum quærit, si sollicitus est ad opus Dei, ad obœdientiam, ad opprobria. Prædicentur ei omnia dura & aspera, per quæ itur ad Deum. Et, si promiserit de stabilitatis suæ perseuerantia, post duorum mensium circulum legatur ei hæc regula per ordinem. Et dicatur ei ecce lex sub quâ militare vis; si potes obseruare, ingredere; si verò non potes, liber discede. Si adhuc steterit, tunc ducatur in supra dictam cellam nouitiorũ, & iterum probetur in omni patientia. Et post sex mensium circulum relegatur ei regula: vt sciat ad quid ingreditur. Et; si adhuc stat, post quatuor menses iterum ei legatur eadem regula: & si habitâ secum deliberatione promiserit se omnia custodire, & cuncta sibi imperata seruare; tunc recipiatur in congregatione, sciens se legem regulæ constitutum, quòd ex illâ die non liceat egredi de monasterio, nec collum excutere de sub iugo regulæ,

quam ſub tam morosa deliberatione licuit ei excuſare, aut ſuſcipere. Suſcipiendus autem in oratorio coram omnibus promittat de ſtabilitate ſuâ & conuerſione morum, & obœdientia coram Domino & Sanctis eius: vt ſi aliquando aliter fecerit, à Deo ſe damnandum ſciat, quem inridet. De quâ promiſſione ſuâ faciat petitionem ad nomen Sanctorum, quorum reliquiæ, ibi ſunt, & Abbatis præſentis. Quam petitionem manu ſuâ ſcribat, aut certè, ſi neſcit litteras, alter ab eo rogatus ſcribat: & ille nouitius ſignum faciat, & manu, ſua eam ſuper altare ponat. Quam dum poſuerit, incipiat ipſe nouitius mox hunc verſum: *Suſcipe me, Domine, ſecundùm eloquium tuum, & viuam: & non confundas me ab expectatione meâ.* Quem verſum omnis congregatio reſpondeat, adiungentes, *gloria patri.* Tunc ipſe frater nouitius proſternatur ſingulorum pedibus; vt orent pro eo. Et iam ex illa die in congregatione reputetur. Res ſi quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut factâ ſolenni donatione conferat monaſterio, nihil ſibi reſeruans ex omnibus: quippe qui ex illo die nec proprij corporis poteſtatem ſe habiturum ſciat. Mox ergo in oratorio exuatur rebus propriis, & induatur rebus monaſterij. Illa autem autē veſtimenta, quibus exutus eſt, reponantur in veſtiario conſeruanda: vt ſi aliquando ſuadente diabolo conſenſerit, vt egrediatur de monaſterio (quod abſit) tunc exutus rebus monaſterij proiiciatur. Illam tamen petitionem, quam deſuper altari Abbas tulit, non recipiat, ſed in monaſterio ſeruetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NOVITER VENIENS QVIS, &c.] Id eſt nouiter venienti ad conuerſionem non facile tribuatur ingreſſus. Hæc phraſis ſapit Hebraiſmum.

POST QVATVOR AVT QVINQVE DIES, &c.] Sic S. Antonius monaſticæ vitæ princeps Paulum Simplicem quatuor dies ante fores ſuas perſeuerantem vix tandem intromiſit, vt docet Palladius cap. de Paulo Simplice.

ET SIT IN CELLA HOSPITVM PAVCIS DIEBVS.] Quid

faciat in cellâ hospitum nouiter veniens, non declarat S. B. sed hoc ex aliis Patribus discendum est, qui statuunt, vt eiusmodi nouitius seruiat hospitibus. Ita statuit auctor regulæ Tarnatensis: *Vni de senioribus deputatus tamdiu iubeatur aduenientibus deseruire, quousque deuotio eius fuerit patientia teste monstrata.* S. Isidorus cap. 4. regulæ: *Vitam enim vniuscuiusque in hospitalitatis seruitio tribus mensibus considerari oportet.* S. Fructuosus Archiepiscopus cap. 21. regulæ agens de vitæ monasticæ cãdidato: *Hospitibus, siue peregrinis stramina comportabit aquam calefaciens pedibus.* Ita statuitur Additione primâ Capitularis Ludouici Imperatoris tit. 34. *Vt nouitio non facilis in monasterium tribuatur ingressus: & vt in cellâ hospitum probationis causâ hospitibus seruiat paucis diebus.* Idque iuxta institutum Ægyptiorum monachorum; ita tamen vt prius nouiter venientes veste monachica induerent, & aliquandiu probarent, quàm hospitij ministerium eis imponerent, vt planum est ex Cassiano lib. 4. de institutis renunciantium cap. 7 sed S. B. quædam circa priscorum institutionem immutauit, hospitij etiam seruitio ad paucos dies redacto; ne à spiritalibus exercitiis nouitij retardarentur.

POSTEA AVTEM SIT IN CELLA NOVITIORVM.] Antiqua huius rei praxis videtur in vitâ S. Hermelandi Abbatis: *Vbi ex more iuxta institutum monastici in cellâ, vt vocant, nouitiorum probatus*, &c. Huius cellæ mentio fit in vita S. Guillelmi Gellonensis: *quamprimum condescens metitur oratorium, metitur etiam totius claustri ambitum.* Et paulo post: *Atque dormitorium, & cellam nouitiorum.* Hæc cella ab aliis monasterij domiciliis erat separata, & in extremis locis illius sita. Id patet ex Beda lib. 4. hist. Angl. cap. 23. vbi agit de monasterio sanctæ Hildæ: *Erat enim haec ipsa hora cum aliis nonnullis Christi ancillis in extremis monasterij locis seorsum posita, vbi nuper venientes ad conuersionem femina solebant probari; donec regulariter instituta ad societatem congregationis suscipiantur.* Et ex S. Fructuoso Archiepiscopo cap. 21. regulæ. *Neque interna fratrum diuersoria accedet, sed delegatâ in exteriore curte cellâ perfruetur.* Sed videtur S. Fructuosus singulis nouitiis singulas cellulas assignare: quemadmodum & S. Ferreolus cap. 5 regulæ: *vicinam tamen monasterio cellulam, dum prænotatum tempus obseruat, accipiat.* Nouitij autem ab aliis fratribus separabantur; ne ea, quæ in monasterio geruntur in eorum notitiam venirent, & discedentes ea secularibus reuelarent. Id etiam eorum tranquillitati maxime congruum erat; vt ab omni consortio seiuncti facilius contemplationi, & vitiorum extirpationi studerent.

NOVITIORVM.] Nouitius proprie seruus nouus est, nouiter emptus. Glossæ veteres: *Nouitius, νέωνος.* i. nouiter emptus. Meminit Cicero orat. in Pisonem: *De grege nouitiorum.* Iuuenalis sat. 3.

--------- *tetrumque nouitius horret*
Porthmea ---------

quo in loco agitur de nouitio, qui in balneis seruiebat. Nouitius opponitur Veteratori. Veterator, qui anno seruiuit; Nouitius, qui minus, com-

manito

muniter docent I. C. vide titulum de edicto ædilitio. Recte igitur Nouitij appellantur à S. Benedicto ij, qui nouiter accedunt ad ſeruitutem Dei. Sunt enim monachi ſerui Dei, & ita paſſim appellantur à ſanctis Patribus; monaſterium ſchola eſt diuini ſeruitij, vt loquitur S. B. Sic à Tertulliano libr. de Pœnitentia Cathecumeni appellantur nouitioli: *Sic præcipue nouitiolis iſtis, quicum maxime incipiunt diuinis ſermonibus aures rigare.* Vitæ Monaſticæ nouitios S. Iſidorus Peluſiota libr. 1. epiſt. 258. appellat νεοφωτίς, id eſt: neophytos. Græci communiter appellant ἀρχαείους. i. incipientes. Palladius cap. 21. de B. Marco: ἐγὼ παρεδρεύομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ ὡς ἄτε ἐγὼ ὁ Ἀρχάδιος ὢν νομίζων αὐτὸν εἶναι ἄνθρωπον. i. & aſſideo foribus cellæ illius, quem ego, vt pote qui eſſem adhuc incipiens & nouitius, ſupra hominem exiſtimabam. Quod vocabulum ita reddit interpres Heraclidis: *Tyro nouuſque monachus.* Anonymus quidam tractatu de ſilentio: ἐγὼ σωτήριον ἐγὼ ὠφέλιμον τοῖς Ἀρχαείοις, ἐγὼ μέσοις, ἐγὼ τελείοις, id eſt, res ſalubris eſt & vtilis incipientibus ſeu nouitiis, medijs ſeu proficientibus & perfectis. Et Euchologiũ Græcorum: ἀκολουθία εἰς Ἀρχάειον ῥασοφορούμενα. i. ſequentia ſeu ordo inſtituendi nouitij ferentis raſum. Sic quidam Patres Latini appellant nouitios incipientes S. Cæſarius cap. 41. & S. Aurelianus cap. 44. ſupra cap. 62. S. Baſilius interr. 13. regularum fuſius diſputatarum appellat εἰσαγομένους. i. qui introducuntur. S. Iſidorus cap. 4. regulæ, & S. Fructuoſus Archiepiſcopus cap. 21. regulæ & 22. *Conuerſos.*

VBI MEDITETVR.] Meditetur. i. legat.

ET SENIOR TALIS EI DEPVTETVR.] Ita S. Fructuoſus cap. 21. regulæ: *Sicque anno illo vni ſpiritali traditus ſeniori non ſtatim commiſcendus erit congregationi.* S. Cæſarius Arelatenſis cap. 3. regulæ: *Sed vni ex ſenioribus tradita annum integrum in habitu, quo venit, perſeueret.* An autem ſingulis nouitiis ſinguli ſeniores dandi ſint, non exprimitur; nec puto hanc eſſe mentem S. Benedicti & S. Fructuoſi, qui fere ſequuntur Ægyptiorum monachorum normam, iuxta quam vni ſeniori decem iuniores dantur inſtituendi, vt conſtat ex Caſſiano libr. 4. de inſtitutis cap. 7.

SI REVERA.] Erat tantùm ſcriptum, *ſi vera*; ſed ex MSS. N. Smaragdo, S. Dunſtano & Turrecremata repoſui, *ſi reuera.* In vulgatis *ſi verè.*

SI SOLLICITVS EST AD OPVS DEI.] Sumitur opus Dei pro officio diuino, miſſa, & horis canonicis, vt paſſim alibi: Nec eſt minima virtus monachi, ſi ſollicitus eſt ad opus Dei; ſine qua vix monachi nomen & perſonam ſuſtinere poteſt; quæ ſi à rectore monaſterij abeſt, non video quomodo monaſterij diſciplina poſſit integra & ſalua conſiſtere. Quatuor autem inſpicienda ſeniori circa nouitium præcipiuntur, primum, ſi reuera Deum quærit, id eſt, ſi verâ & purâ intentione Deo in monaſterio ſeruire cupit: ſecundum, ſi omni ſollicitudine horis canonicis & ſacris liturgicis intereſſe cupit: tertium, ſi nihil carius, nihil anti-

Digitized by Google

quæ obedientia ducit. Quartum, si opprobria & iniurias sibi factas æquo animo & summâ alacritate sustinet; quæ si præstiterit, verè monachatu dignus est.

PRÆDICENTVR EI OMNIA DVRA ATQVE ASPERA, PER QVE ITVR AD DEVM.] Hunc S. Benedicti locum citat San. Gregorius Papa. In I Reg. cap. 4. cum ait: *Qui arctissimam conuersationis viæ imperant, nouiter venientibus facile habitum non impendunt. Quare eiusdem arctissimæ vitæ magister optimus, veritatis discipulus eruditus præcipit dicens: probate spiritus, si ex Deo sunt. Et iterum nuncientur eis dura & aspera, per quæ itur ad Deum, vt sciat, ad quid intrat.*

LEGATVR EI HÆC REGVLA.] Idem statuit S. Cæsarius cap. 8. suæ regulæ: *Quacumque ad conuersionem venerit, in salutatorio ei frequentius regula relegatur*, & Regula Tarnatensis: *Deinceps omnis regula constitutio relegatur.*

SI POTES OBSERVARE, INGREDERE.] Non est temere subeundum onus, quod viribus nostris impar sit. Tentandæ vires, cum arduum aliquid aggredimur.

------ *vel sate diu, quid ferre recusent,*
Quid valeant humeri.

Inquit Horatius, in arte. Quod si in aliis rebus faciendum est, id maximè cum de vita monastica amplectenda agitur, præstandum est, quod præclare docet S. Gregorius cap. citato. *Cum infirmi fortia promittunt, non est expertum robur, sed confusio discretionis eos omnes sub vnius denotatione sapiens admonet, qui dicit: supra te onus ne leuaueris. Qui ergo in regularis vitæ forti proposito aliis præsunt, tanto discretius debent ad eamdem vitam conuersos recipere, quanto & vtilius prænoscendum est, accedentium petitio ex virtute sit animi, an ex præcipitatione voluntatis. Nam qui in suis actibus faciles sunt, solent tam instanter vitæ spiritalis asperitatem appetere, vt videantur magnâ animi virtute, quod expetunt, desiderare.* Notanda doctrina his quorum est spiritus appetentium vitam monasticam probare.

EADEM REGVLA.] Ita apud Smaragdum & S. Dunstanum, vulgò τὸ *Eadem*, desideratur.

TVNC SVSCIPIATVR IN CONGREGATIONE.] Anno videlicet euoluto; qui vnicus datur à S. Benedicto ad probationem, vt ex hoc capite notum est, cuius institutionis à S. Benedicto factæ mentio fit in rescripto Alexandri 2. Papæ ad Vdonem Treuirensem, & Theodoricum Verdunensem Episcopos apud Iuonem p. 6. cap. 428. & Causa 17. qu. 2. cap. 1. Idem præscripsere spatium S. Cæsarius cap. 5. supra citato. S. Ferreolus cap. 5. suæ regulæ, S. Fructuosus Archiep. cap. 21. Fructuosus alter ca. 18. Magister cap. 90. & regula Tarnatensis: *Et nisi expleto anno nullus mutare habitum permittatur.* Idem statuitur in Conc. Aurelian. 5. cap. 19. de puellis vel quæ propria voluntate monasterium expetunt.

Digitized by Google

vel à parentibus offeruntur. S. Iſidorus cap. 4. regulæ probationem cõtraxit ad trimeſtre ſpatium. Alàs maxime in oriente tres anni concedebantur, antequam aſcriberetur nouitius in numerum monachorum, vt habetur C. L. *Seruis* §. *verum. De Epiſcopis & Clericis*, &c. *Verùm &, ſi legitimo probatus experimento monachus efficiatur, euadet iugum ſeruitutis. Debent enim per triennium antequam monachi efficiantur in monaſterio permanere; poſtea verò ſi monachi facti fuerint, liberi erunt.* Idem ſtatuitur Nouella. 5. Iuſtiniani Imperatoris cap. 2. *Sancimus ergo ſacras ſequentes regulas eis qui ſingularem conuerſationem profitentur non prompte mox à reuerendiſſimis præſulibus venerabilium monaſteriorum habitum percipere monachalem; ſed per triennium totum ſiue liberi ſint, ſiue ſerui, tolerare nondum habitum monaſticum promerentes*, & paulo poſt: *Et dum triennio toto permanſerint optimos ſemetipſos & tolerabiles aliis monachis demonſtrantes hos monaſticam promereri veſtem atque tonſuram.* Idem ſtatuit Synodus Conſtantinopolitana prima, & ſecunda can. 5. *διὰ τοῦτο ὁ ἁγία σύνοδος ωκρίνα τῷ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος, πρὶν ἂν τῆς τριετίας χρόνος εἰς πεῖραν αὐτοῖς ἀρθεὶς δοκίμους αὐτὸς ϗ ἀξίους τῆς τοιαύτης βιοτῆς κατασήσῃ.* i. propterea igitur decreuit ſancta ſynodus, vt nemo monachi habitu dignus putetur, priuſquam triennij tempus eis ad experientiam relictum eos probatos & dignos eſſe tali vita oſtenderit. De eadem re agit Photius in Nomocanone tit 11. cap. 3. In Conc. Aurelianenſi. 5. can. 19. Sanctimonialibus, quæ non perpetuo tenentur incluſæ, probationis triennium ante habitus ſumptionem decernitur. Idem triennale ſpatium præſcriptum fuit S. Pachomio ab Angelo, vt videre eſt apud Palladium cap. 38. *τὸν μέλλοντα εἰσελθόντα εἰς ἅπαξ συμμεῖναι αὐτοῖς, ἐπὶ τριετίαν εἰς ἀγῶνα ἀθλητὰν οὐ δέξῃ, ἀλλὰ ἐρωτικώτερα ἔργα πείσας οὕτως εἰς τὸ στάδιον ἐμβαινέτω μετὰ τὴν τριετίαν.* Id eſt, eum qui ingreſſus eſt ad ſemel manendum cum illis, vſque ad triennium non ſuſcipies ad certamen rerum ſecretiorum; ſed cum difficiliora opera fecerit, ſic poſt triennium accedat ad ſtadium. Quod ſpectat ad alios Ægypti monachos ratio alia fuit circa probationis ſpatium. Non enim canditati prius apud eos admittebantur in monaſterium, quàm decem dies, vel amplius excubaſſent pro foribus monaſterij omnium fratrum ludibrio expoſiti, qui eos dedita opera conuiciis proſcindebant, quæ ſi æquo animo pertuliſſent, ac ſuis rebus perfectè renunciaſſent, propriis exuti veſtibus habitu monachico ab Abbate coram fratribus induebantur. Si verò proceſſu temporis eos in ſancto propoſito non poſſe perſtare animaduertiſſent ex quadam murmurationis vel paruæ inobedientiæ culpa, eos rebus monaſticis exutos & ſuis indutos eiiciebant: ſi verò nihil eiuſmodi in eis deprehendiſſent, admittebant, eorumque veſtes ſeculares pauperibus erogabant. Nec tamen illis fratrum congregationi commiſceri permittebant, ſed eos ſenioti, qui non procul à monaſterij veſtibulo cellam habebat, & curam hoſpitum gerebat, tradebant; vt anno integro cum omni humilitate & patientia ſerui-

Digitized by Google

rent hospitibus : quo reuoluto, si quæ suarum partium erant, in hospitio strenuè egissent, vni ex decanis disciplinis spiritalibus imbuendi committebantur, vt fusè narrat Cassianus libr. 4, de institutis renunciantium capitibus 3. 4. & sequ.

SCIENS SE LEGE REGVLÆ CONSTITVTVM.] Variè hoc membrum legitur. In vulgatis non est τὸ, *Se*, in multis aliis habetur, ex quo faciendum est verbum, *esse*, & legendum: *Sciens esse lege regulæ constitutum.*

EXCVSARE.] Optima lectio. Ita omnes codices nostri MSS. cum Kerone in expositione Alamanicâ vocabulorum regulæ S. Benedicti, Smaragdo, S. Dunstano, & Turrecremata : & excusare hoc loco idem est, quod recusare. Glossæ veteres : παραιτῶμαι, *excuso*, *recuso*. Pontius Diaconus in vitâ S. Cypriani: *Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, excusat.* i. *recusat.* S. Gregorius Turonensis in vitis Patrum cap. 5. *Quod ille diuersis modis excusans asserebat hoc non posse fieri.* Rufinus cap. 42. institut. Monast. *Si autem ratio est aliqua, quâ sibi rectè excusare videatur opus illud quod excusat.* Ergo in vulgatis malè legitur, *recusare.*

SVSCIPIENDVS IN ORATORIO.] Rectè in oratorio emittuntur vota: quia locus sacer est; & qui solemnem emittit professionem Deo se consecrat. Idem statuit S. Fructuosus Archiepiscopus cap. 21. regulæ suæ: *Expleto anno probatus moribus & laboribus elimatus, perceptâ in Ecclesiâ benedictione, fratrum societate donetur.*

PROMITTAT DE STABILITATE SVA.] Stabilitas illa est in congregatione, vt alibi S. B. loquitur, hoc est, in cœnobio fratrum in communitate viuentium: per quam excluditur status eremiticus; qui quidem monasticus est, non tamen cœnobialis; ad quem tamen monachus in congregatione viuens traduci potest. Nec soluit prius votum: quia licet à statu minus perfecto ad perfectiorem migrare : & qui vouet, non ita se astringit, vt per eiusmodi votum impediatur, quominus ad statum perfectiorem Deo inspirante aliquando gradum faciat ; alioqui votum ineptum esset. Præterea status cœnobialis ordinatur ad eremiticum, estque via ad illum, vt notum est ex capite primo regulæ : & sic in cœnobio debent viuere monachi, vt aliquando vitæ eremiticæ digni euadant. Præterea cum regula eiusmodi statum cœnobitis permittat, & proponat, is non violat votum stabilitatis in congregatione, qui de licentia prælati à statu cœnobitico ad eremiticum traducitur. Dixi, de licentiâ prælati. Nam prælati est iudicare, an cœnobita sit eremiticæ vitæ idoneus, & ad illam à Deo vocatus: ne specie pietatis & vmbra à dæmone decipiatur, vt de multis legitur.

ET CONVERSIONE MORVM SVORVM.] Quid sit conuersio morum præclarè docet S. Anselmus eleganti illo carmine de contemptu mundi & vita monachorum:

Voniſtis Domino veſtros conuertere mores,
Iam non peccetis, ſit modus & vitiis.
Nunc humilis viuat, qui vixerat ante ſuperbus,
Sit caſtus, quiſquis luxurioſus erat.
Quærebat cenſus aliquis, captabat honores,
Hinc iam vileſcant cenſus, honorque ſibi.
Gaudebat dapibus, gaudebat diuite menſa,
Nunc tenuem victum ſobria menſa dabit.
Ipſe ſuis lætus ſucceſſibus eſſe ſolebat,
Nunc lacrimis culpas diluat ipſe ſuas.
Oſtro conſpicuus, gemmis inſignis & auro,
Veſte modo vili ſqualida membra tegat.
Verboſus taceat, miteſcat feruidus ira,
Inuidus inuidia dira venena vomat.
Cuique prius cædes placuit, placuere rapinæ,
Nunc pius & mitis pacis amator erit.
Quiſquis adulantum ventoſa laude tumebat,
Nunc hominum laudes æſtimet eſſe nihil.
Et qui ſponte malus, gratiſque nocere ſolebat
Nunc etiam lætus vtilis eſſe velit.
Ad lites fuit hic facilis, ad iurgia præceps,
Fortiter alterius nunc maledicta ferat.
Non hunc contemptus, non hunc iniuria frangat,
Omnia robuſto corde moleſta ferat.
Pax animæque quies inter conuitia duret:
Nam fortem rerum nulla procella mouet.
Hæc veniam fratres conuerſio vera meretur:
Hæc valet offenſum flectere vita Deum.

Conuerſio morum eſt, qualis decet monachum, non modò à grauioribus noxis ſe abſtinere, ſed etiam à leuioribus culpis; oblectamenta mundi, etiam licita, & honeſta, fugere; vitam duram & auſteram amplecti; ſe à ſæculi actibus alienum facere; crucem ferre; &, perfectioni Euangelicæ impenſius ſtudere. Quod autem hæc tria vota ſtabilitatis, conuerſionis morum & obedientiæ maximè conueniant ſtatui monaſtico, ſic declaratur. Quia mens humana inconſtans eſt, & mutationi obnoxia, conuenienter admodum inſtitutum eſt votum ſtabilitatis, per quod promittit monachus ſe perſeueraturum in ſtatu cœnobitico, vt ſupra expoſuimus. Quia vero, non ſufficit permanere in cœnobio, ſed conuenienter ſtatui cœnobitico viuendum eſt, accedit ſecundum votum, conuerſio videlicet morum, iuxta rationem à S. Anſelmo, & à nobis explicatam. Quia tandem in congregatione multæ poſſunt oriri difficultates, diuerſæ opinationes & ſtudia, ex quibus non leues procellæ & tempeſtates ſurgere. &

Digitized by Google

excitari possunt in cœnobio, & quia etiam circa perfectam viuendi rationem multæ possunt singulis monachis illusiones obuenire, votum obedientiæ conuenientissime adiunctum est; vt singuli & omnes monachi vni rectori subditi summa cum securitate & tranquillitate, & sine vlla dæmonum infestatione in eiusmodi statu cœnobitico viuere possint.

CORAM DOMINO.] Vulgò: *Coram Deo.*

QVOD SI ALIQVANDO, &c.] Circa hanc doctrinam hæc verba S. Gregorij Papæ cap. citato notanda veniunt: *Loqui ergo eis in auribus Domini debemus, vt ipse sponsionis verba suscipiat; qui dum verba audit, corda discutit, & ex textu professionis vsuras exquirit robusti operis. Hæc namque nouitiorum mentes audiant, & expauescant.*

A DEO.] Ita S. Dunstanus, vulgò legitur: *Ab eo.*

PETITIONEM.] Id est, scripturam obligatoriam. Petitio enim est syngrapha, chirographum, charta donationis, vt clarum est ex Cassiodoro libr. 1. Var epist. 18. *Si Romani prædium, ex quo, Deo propitio, fontis fluenta transmisimus, vbi primum Italiæ nos suscepit imperium, sine delegatoris cuiusquam petitione præsumptor barbarus occupauit, id priori domino semotâ dilatione restituat.* Et recta lectio: nec legendum: *Pistatio*, vt quibusdam placet.

AD NOMEN SANCTORVM, ET PRÆSENTIS ABBATIS.] Tanquam testium.

ET NOVITIVS SIGNVM FACIAT.] Siue per se petitionem scribat, siue per alium. Antiqua olim fuit consuetudo in eiusmodi petitione imprimere signum crucis; quæ hodie perseuerat, vt videre est ep. 13. Arnulphi Lexouiensis Episcopi: *Nosse siquidem debes in eo, qui religionem professus est, inobedientiam crimen esse, ipsumque ad exactissimam diligentiam teneri, qui obedientiam Prælato suo viuâ voce, & scripto, iuramento etiam corporaliter interueniente, adhibitâ salutifera Crucis impressione signauit.*

EAM SVPER ALTARE PONAT.] Tanquam Deo offerens ad maiorem confirmationem: quâ de re hoc cap. ad regul. Tarnatensem.

INCIPIAT IPSE NOVITIVS HVNC VERSVM, &c.] Idem præcipitur in veteri ordine Romano, in ordine monachi: *Et indutus ipsum melotem corpore prostratus ante altare dicat hunc versum: Suscipe me, Domine, secundum eloquium tuum & viuam.*

QVEM VERSVM OMNIS CONGREGATIO RESPONDEAT.] Ita in cod. Vind. videtur tamen deesse τὸ *tertiò*. i. ter, quod habetur tam in editis, quàm in cæteris codicibus N. MSS. Quod ex veteri ordine Romano confirmatur loco citato; *Per tres vices omnibus eumdem versum respondentibus.* Respondeat, id est. dicat. Nouitius igitur semel versum dicit, chorus verò ter repetit, adiungens: *Gloria Patri*: cui Magister cap. 90. Regulæ hæc subiungenda præcipit: *Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis, post quem versum dictum, mox datâ ab omnibus pace,*

compleat Abbas. Smaragdus verò ait poſt gloriam, dicendam eſſe orationem Dominicam ſub ſilentio, & ſubſequentem collectam ab Abbate; *Suſcipe quæſumus, Domine, hunc famulum tuum ab te de procella ſeculi huius, laqueiſque Diaboli fugientem: vt à te ſuſceptus, & inſtanti ſeculo ſaluatum, & in futuro ſe gaudeat à te feliciter remuneratum. Per Chriſtum.* Vetus ordo Romanus multas addit orationes. Quædam etiam alia, quæ olim obſeruabantur, notanda veniunt. Ex Ruperto libr. 3. de Spiritu ſancto cap. 8. *Epiſcopus, ait B. Gregorius, debet miſſam celebrare in ordinatione presbyteri, & Abbas in conſecratione monachi, & quatuor orationes ſuper caput eius dicere; & ſicut per quatuor Euangelia docetur, ita per quatuor orationes conſecretur: & ita vſque ad diem tertium velatum habeat caputo cum ſilentio ſummo & debita reuerentia figuram geſtans Dominica Paſſionis. Die autem tertia tollat Abbas capitium de capite eius: vt depoſita triſtitia veteris peccati reuelata facie gloriam Dei ſpeculetur. Secundò ergo baptizatus eſt, & emundatus ab omnibus peccatis. Et ſubinde tribus diebus ſunt ſub ſilentio iuxta Apoſtolos, qui ob metum Iudæorum in conclaui reſidebant, vſque dum die tertio reſurgens Chriſtus dicit pax vobis: ſic Abbas det pacem monacho, & capitium de capite eius auferat.* Hæc capitis velatio triduana conſtituitur longè ante Ruperti ætatem addit. prima Capitul. Lud. Imperatoris, tit. 35. *Vt monachus profeſſione facta tribus diebus coopertum habeat caput.* Sed vt rem ab ipſa origine repetamus, breuiter perſtringendum eſt, qualiter ſe prima illa temporibus Apoſtolorum Eccleſia gerebat. Primò, vt tradit S. Dionyſius Areopagita cap. 6. Eccl. Hierarchiæ, ſacerdos ſtans ante altare orationem, quæ monachum attingit, recitat, pone adſtante conſecrando, ſeu initiando: quâ perfectâ ad initiandum conuerſus ſacerdos eum interrogat, num abiuret non modò diuiduas diſtinctaſque vitas, id eſt, vt exponit vetus eius Scholiaſtes, quæ ad mundum pertinent, & in multas partes diuitæ ſunt, vt ſunt mercaturæ & contractus; ſed etiam an renunciet viſis, id eſt, vt explicat idem Scholiaſtes, mentis cupiditatibus, perturbationibus, motuumque imaginibus, deinde perfectiſſimam ei vitam exponit. Quæ vbi omnia is qui initiatur, ſe facturum profeſſus eſt, ſacerdos eum ſigno crucis conſignatum tondet appellans tres perſonas diuinæ beatitudinis, omnique veſte detractâ illum aliâ induit, & cum aliis ſanctis viris, qui adſunt. vbi eum ſalutauit, diuinorum myſteriorum facit participem. In his notandum eſt vnicum illius temporis votum monachorum, quod non eſt aliud quam morum conuerſionis promiſſio, cum initiandus ſeu conſecrãdus interroganti ſacerdoti promittit ſe ea quæ mundi ſunt, atque etiam mentis cupiditates, perturbationes, motuumque imagines abiurare, ſeque poſthac perfectiſſimam vitam ducturum.

MOX ERGO IN ORATORIO EXVATVR REBVS PROPRIIS, &c.] Ex his & ſequentibus verbis: *Illa autem veſtimenta, quibus exutus eſt, reponantur in veſtiario conſernanda*, &c. diſcendum eſt nouitios olim toto tyrocinij ſeu probationis tempore ſæcularibus veſtibus

fuisse induitos, nec nisi nullo expleto monachi vestem induere solitos. Id clarum est ex synodo Constantinopolitana, & Codicis lege supra citatis. Ita statuit Cæsarius Arelatensis cap. 3. regulæ: *Sed vni ex senioribus tradita anno integro in eo quo venit, habitu, perseueret.* Conc. Aurel. 5. can. 19. *Quacumque puellæ seu propriâ voluntate monasterium appetunt, seu à parentibus offeruntur, annum in ipsâ, quâ intrant, veste permaneant. In his vero monasteriis, vbi non perpetuo tenentur inclusæ, triennium in ipsa, quâ intrauerint, veste permaneant: & postmodum secundùm statuta monasterij ipsius, in quo elegerint permanere, vestimenta religionis accipiant.* San. Fructuosus Abbas cap. 18. *Et anno integro à cunctis fratribus ex industriâ conuitiis comprobetur & postquam probatus in cunctis obedientiis fuerit,* & paulo post: *Postmodum exuatur secularibus vestibus, & induatur monasteriis religiosis simplicibus.* Regula Tarnatensis. *Et nisi expleto anno nullus habitum mutare permittatur.* Ita etiam Magister cap. 90. Additio 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 34. *Expleto autem probationis suæ anno, secundùm quod regula præcipit, inde faciet: ipse vero nec tondeatur, nec vestimenta pristina immutet, priusquam obedientiam promittat.* In Iustiniani Nouellâ 5. cap. 2. videmus eos vsos aliquando tonsurâ & veste eorum, qui tunc Laici in monasteriis appellabantur. Postea Nouitij apud Græcos induti sunt raso, seu rasâ veste, & hinc appellati ῥασοφόροι. i. rasum ferentes, vt videre est apud Theodorum Balsamonem in can. 5. Synodi Constantinopolitanæ supra citatæ, & ῥασοφορεῖν. i. rasum ferre apud eumdem Balsamonem in can. 19. epist. S. Basilij ad Amphilochium: κἂν μὴ ἀποκαρῇ τις, ἀλλὰ ῥασοφόρος. i. si quis non tonsus fuerit, sed rasum ferat, id etiam patet ex Euchologio Græcorum ἀκολουθία τῆς Ἀρχάσεως ῥασοφορείου τινός. i. ordo instituendi Nouitij rasum ferentis.

CONSENSERIT VT EGREDIATVR, &c.] Cap. 48. S. P. B. incorrigibilem monachum eiiciendum esse decernit: hoc verò cap. statuit proiiciendum esse eum, qui vult exire, quod ita intelligendum est, si tentationi succumbens, sæpius rogatus, vt maneat, nolit omnino regulæ & Abbati morem gerere: quia dum inuitus retineretur, totum couentum turbaret, multosque ex fratribus subuerteret. Quod quidem clarius fiet ex verbis Magistri c. 90. regulæ: *Ne forte (quod non in Conuersis contingat) cum ad suos vomitus redire voluerit, & sæculi elegerit iterata repedare itinera, & nullis scripturarum, vel monitionis potuerit vinculis retineri, reddat Christo quod suum est, id est, exutus sanctis vestibus, & suis, quibus venerat, vestitus resimilans sæculo ad suasorem diabolum reuertatur.*

EXVTVS REBVS MONASTERII.] Proiiciendus monasticis vestibus exuitur: quia non decet aliquem veste monachicâ indutum cum sæcularibus habitare, aut forte vagari, ob scandalum.

PETITIONEM EIVS, &c.] Non est petitio reddenda proiecto: quia potest illum Abbas cogere, vt ad monasterium redeat, ait Smaragdus: quia etiam forsitan in militiam adscribi, aut vxorem ducere vellet, & recepta illa petitione se esse monachum negaret.

Ex Regula

Digitized by Google

Ex Regula Patrum. Capitulo I. §. 2.

QVOD ſi de ſæculo in monaſterio conuerti voluerit, regula ei introeunti legatur, & omnes actus monaſterij illi patefaciant. Quod ſi omnia aptè ſuſceperit, ſic dignè à fratribus in cellula ſuſcipiatur. Nam ſi aliquam in cellâ voluerit inferre ſubſtantiam, in menſa ponatur coram omnibus fratribus, velut regula continet. Quod ſi ſuſceptum fuerit, non ſolùm de ſubſtantia, quam intulit; ſed nec de ſe ipſo ab illa iudicabit horâ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI QVIS, &c.] Habetur in regula 3. cod. Flor. vbi pro his verbis ſcribitur: *Placuit ſi de.*

IN CELLVLA.] Id eſt, in monaſterio. NAM.] i. verùm.

IN CELLA.] Id eſt, in monaſterio.

IN MENSA PONATVR.] Menſa hoc loco eſt communis monaſterij ſubſtantia, ſeu poſſeſſio, ita apud S. Gregorium Turonenſem libr. 11. cap. 3. dicitur: *Menſa canonicorum.* acta S. Cæſarij Arel. hiſt. l. 1. *Donec omnes ab ipſo eſſent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius anteceſſor eius, Eccleſiæ menſæ reliquerat.*

Item ex aliorum patrum regulâ. Cap. IV. §. 3.

QVALITER verò examinatio erga eos, qui de ſeculo conuertuntur, teneri debeat, oſtendamus. Amputandæ ſunt primò ab huiuſmodi diuitiæ ſæculi, [quod] ſi habet ipſe diuitias, quas amputare debeat, quas Spiritus ſanctus oſtendit per Salomonem dicens: *Odit anima mea pauperem ſuperbum, & diuitem mendacem.* & alio loco dicit: *Sicut vulneratum, ſuperbum.* Debet ergo is, qui præeſt, Pater magno ſtudio hanc regulam tenere: vt ſi pauper conuertitur, primo exponat ſarcinam ſuperbiæ: [&] quia ille debet ante omnia humiliter imbui; quod magnum, & Deo ſacrificium acceptum eſt. Nam ſuam vo...ntatem non faciat vnuſquiſque veſtrum, fratres, ſed ad omne opus bonum parati eſtote, vel quicquid acciderit, aut iuſtum fuerit, me- Eccl. 25. Pſ. 88.

Digitized by Google

faciat in cellâ hospitum nouiter veniens, non declarat S. B. sed hoc ex aliis Patribus discendum est, qui statuunt, vt eusmodi nouitius seruiat hospitibus. Ita statuit auctor regulæ Tarnatensis: *Vni de senioribus deputatus tamdiu iubeatur aduenientibus deseruire, quousque deuotio eius fuerit patientia teste monstrata.* S. Isidorus cap. 4. regulæ: *Vitam enim vniuscuiusque in hospitalitatis seruitio tribus mensibus considerari oportet.* S. Fructuosus Archiepiscopus cap. 21. regulæ agens de vitæ monasticæ cãdidato: *Hospitibus, siue peregrinis stramina comportabit aquam calefaciens pedibus.* Ita statuitur Additione primâ Capitularis Ludouici Imperatoris tit. 34. *Vt nouitio non facilis in monasterium tribuatur ingressus: & vt in cellâ hospitum probationis causâ hospitibus seruiat paucis diebus.* Idque iuxta institutum Ægyptiorum monachorum; ita tamen vt prius nouiter venientes veste monachica induerent, & aliquandiu probarent, quàm hospitij ministerium eis imponerent, vt planum est ex Cassiano lib. 4. de institutis renunciantium cap. 7 sed S. B. quædam circa priscorum institutionem immutauit, hospitij etiam seruitio ad paucos dies redacto; ne à spiritalibus exercitiis nouitij retardarentur.

POSTEA AVTEM SIT IN CELLA NOVITIORVM.] Antiqua huius rei praxis videtur in vitâ S. Hermelandi Abbatis: *Vbi ex more instituti monastici in cellâ, vt vocant, nouitiorum probatus*, &c. Huius cellæ mentio fit in vita S. Guillelmi Gellonensis: *Quamprimum condecens metitur oratorium, metitur etiam totius claustri ambitum.* Et paulo post: *Atque dormitorium, & cellam nouitiorum.* Hæc cella ab aliis monasterij domiciliis erat separata, & in extremis locis illius sita. Id patet ex Beda lib. 4. hist. Angl. cap. 23. vbi agit de monasterio sanctæ Hildæ: *Erat enim haec ipsa hora cum aliis nonnullis Christi ancillis in extremis monasterij locis seorsum posita, vbi nuper venientes ad conuersionem feminæ solebant probari; donec regulariter instituta ad societatem congregationis suscipiantur.* Et ex S. Fructuoso Archiepiscopo cap. 21. regulæ. *Neque interna fratrum diuersoria accedet, sed delegatâ in exteriore curte cellâ perfruetur.* Sed videtur S. Fructuosus singulis nouitiis singulas cellulas assignare: quemadmodum & S. Ferreolus cap. 5 regulæ: *vicinam tamen monasterio cellulam, dum prænotatum tempus obseruat, accipiat.* Nouitij autem ab aliis fratribus separabantur; ne ea, quæ in monasterio geruntur in eorum notitiam venirent, & discedentes ea secularibus reuelarent. Id etiam eorum tranquillitati maxime congruum erat; vt ab omni consortio seiuncti facilius contemplationi, & vitiorum extirpationi studerent.

NOVITIORVM.] Nouitius proprie seruus nouus est, nouiter emptus. Glossæ vereres: *Nouitius, νάϊτος.* i. nouiter emptus. Meminit Cicero orat. in Pisonem: *De grege nouitiorum.* Iuuenalis sat. 3.

-------- tetrumque nouitius horret
Porthmea --------

quo in loco agitur de nouitio, qui in balneis seruiebat. Nouitius opponitur Veteratori. Veterator, qui anno seruiuit; Nouitius, qui minus, com-

munito

muniter docent I. C. vide titulum de edicto ædilitio. Recte igitur Nouitij appellantur à S. Benedicto ij, qui nouiter accedunt ad ſeruitutem Dei. Sunt enim monachi ſerui Dei, & ita paſſim appellantur à ſanctis Patribus; monaſterium ſchola eſt diuini ſeruitij, vt loquitur S. B. Sic à Tertulliano libr. de Pœnitentia Cathecumeni appellantur nouitioli: *Sic præcipue nouitiolis iſtis, quicum maxime incipiunt diuinis ſermonibus aures rigare.* Vitæ Monaſticæ nouitios S. Iſidorus Peluſiota libr. 1. epiſt. 258. appellat νεοπαγῆς, id eſt: neophytos. Græci communiter appellant ἀρχαρίους. i. incipientes. Palladius cap. 21. de B. Marco: ἐγὼ παρεδίζομαι τῇ θύρᾳ τῆς κέλλης αὐτοῦ ὡς ἄπτι ἐγὼ ὁ Ἀρχάριος ὢν νομίζων αὐτὸν ὑπὲρ ἄνθρωπον. i. & aſſideo foribus cellæ illius, quem ego, vt pote qui eſſem adhuc incipiens & nouitius, ſupra hominem exiſtimabam. Quod vocabulum ita reddit interpres Heraclidis: *Tyro nouuſque monachus.* Anonymus quidam tractatu de ſilentio: ἐγ σωτήριον ἐγ ὠφέλιμον τῆς Ἀρχαρίοις, ἐγ μέσοις, ἐγ τελείοις, id eſt, res ſalubris eſt & vtilis incipientibus ſeu nouitiis, mediis ſeu proficientibus & perfectis. Et Euchologiũ Græcorum: ἀκολουθία εἰς Ἀρχάριον ῥασοφορούμενα. i. ſequentia ſeu ordo inſtituendi nouitij ferentis raſum. Sic quidam Patres Latini appellant nouitios incipientes S. Cæſarius cap. 41. & S. Aurelianus cap. 44. ſupra cap. 62. S. Baſilius interr. 13. regularum fuſius diſputatarum appellat εἰσαγομένους. i. qui introducuntur. S. Iſidorus cap. 4. regulæ, & S. Fructuoſus Archiepiſcopus cap. 21. regulæ & 22. *Conuerſos.*

VBI MEDITETVR.] Meditetur. i. legat.

ET SENIOR TALIS EI DEPVTETVR.] Ita S. Fructuoſus cap. 21. regulæ: *Sicque anno illo vni ſpirituali traditus ſeniori non ſtatim commiſcendus erit congregationi.* S. Cæſarius Arelatenſis cap. 3. regulæ: *Sed vni ex ſenioribus tradita annum integrum in habitu, quo venit, perſeueret.* An autem ſingulis nouitiis ſinguli ſeniores dandi ſint, non exprimitur; nec puto hanc eſſe mentem S. Benedicti & S. Fructuoſi, qui fere ſequuntur Ægyptiorum monachorum normam, iuxta quam vni ſeniori decem iuniores dantur inſtituendi, vt conſtat ex Caſſiano libr. 4. de inſtitut. cap. 7.

SI REVERA.] Erat tantùm ſcriptum, *ſi vera*; ſed ex MSS. N. Smaragdo, S. Dunſtano & Turrecremata repoſui, *ſi reuera.* In vulgatis *ſi verè.*

SI SOLLICITVS EST AD OPVS DEI.] Sumitur opus Dei pro officio diuino, miſſa, & horis canonicis, vt paſſim alibi: Nec eſt minima virtus monachi, ſi ſollicitus eſt ad opus Dei; ſine qua vix monachi nomen & perſonam ſuſtinere poteſt; quæ ſi à rectore monaſterij abeſt, non video quomodo monaſterij diſciplina poſſit integra & ſalua conſiſtere. Quatuor autem inſpicienda ſeniori circa nouitium præcipiuntur, primum, ſi reuera Deum quærit, id eſt, ſi verâ & purâ intentione Deo in monaſterio ſeruire cupit: ſecundum, ſi omni ſollicitudine horis canonicis & ſacris liturgicis intereſſe cupit: tertium, ſi nihil carius, nihil anti-

Digitized by Google

vel à parentibus offeruntur. S. Iſidorus cap. 4. regulæ probationem cõtraxit ad trimeſtre ſpatium. Alàs maxime in oriente tres anni concedebantur, antequam aſcriberetur nouitius in numerum monachorum, vt habetur C. L. *Seruis* §. *verum. De Epiſcopis & Clericis*, &c. *Verùm &, ſi legitimo probatus experimento monachus efficiatur, euadet iugum ſeruitutis. Debent enim per triennium antequam monachi efficiantur in monaſterio permanere; poſteaverò ſi monachi facti fuerint, liberi erunt.* Idem ſtatuitur Nouella. 5. Iuſtiniani Imperatoris cap. 2. *Sancimus ergo ſacras ſequentes regulas eis qui ſingularem conuerſationem profitentur non prompte mox à reuerendiſſimis præſulibus venerabilium monaſteriorum habitum percipere monachalem; ſed per triennium totum ſiue liberi ſint, ſiue ſerui, tolerare nondum habitum monaſticum promerentes*, & paulo poſt: *Et dum triennio toto permanſerint optimos ſemetipſos & tolerabiles aliis monachis demonſtrantes hos monaſticam promereri veſtem atque tonſuram.* Idem ſtatuit Synodus Conſtantinopolitana prima, & ſecunda can. 5. ὥϛιστιν οὖν διὰ τοῦτο ἡ ἁγία σύνοδος ωνδίκα τῷ μοναχικοῦ καταξιοῦσθαι σχήματος, πρὶν ἂν τῆς τριετίας χρόνος ἐις πεῖραν αὐτοῖς ἀρθεὶς δοκίμους αὐτοὺς ϗ ἀξίους τῆς πολιτείας βιοῖ κατασήσῃ. i. propterea igitur decreuit ſancta ſynodus, vt nemo monachi habitu dignus putetur, priuſquam triennij tempus eis ad experientiam relictum eos probatos & dignos eſſe tali vita oſtenderit. De eadem re agit Photius in Nomocanone tit 11. cap. 3. In Conc. Aurelianenſi. 5. can. 19. Sanctimonialibus, quæ non perpetuo tenentur incluſæ, probationis triennium ante habitus ſumptionem decernitur. Idem triennale ſpatium præſcriptum fuit S. Pachomio ab Angelo, vt videre eſt apud Palladium cap. 38. τὸν μὲντοι εἰσελθόντα ἐις ἅπαξ συμμεῖναι αὐτοῖς, ἐπὶ τριετίαν ἐις ἀγῶνα ἀδύτων οὐ δέξῃ, ἀλλὰ ἐξωτικώτερα ἔργα ποιήσας οὕτως ἐις τὸ σάδιον ἐμβαινέτω μετὰ τὴν τριετίαν. Id eſt, eum qui ingreſſus eſt ad ſemel manendum cum illis, vſque ad triennium non ſuſcipies ad certamen rerum ſecretiorum; ſed cum difficiliora opera fecerit, ſic poſt triennium accedat ad ſtadium. Quod ſpectat ad alios Ægypti monachos ratio alia fuit circa probationis ſpatium. Non enim canditati prius apud eos admittebantur in monaſterium, quàm decem dies, vel amplius excubaſſent pro foribus monaſterij omnium fratrum ludibrio expoſiti, qui eos dedita opera conuiciis proſcindebant, quæ ſi æquo animo pertuliſſent, ac ſuis rebus perfectè renunciaſſent, propriis exuti veſtibus habitu monachico ab Abbate coram fratribus induebantur. Si verò proceſſu temporis eos in ſancto propoſito non poſſe perſtare animaduertiſſent ex quadam murmurationis vel paruæ inobedientiæ culpa, eos rebus monaſticis exutos & ſuis indutos eiiciebant: ſi verò nihil eiuſmodi in eis deprehenditſſent, admittebant, eorumque veſtes ſeculares pauperibus erogabant. Nec tamen illis fratrum congregationi commiſceri permittebant, ſed eos ſenioni, qui non procul à monaſterij veſtibulo cellam habebat, & curam hoſpitum gerebat, tradebant; vt anno integro cum omni humilitate & patientia ſerui-

Digitized by Google

rent hospitibus : quo reuoluto, si quæ suarum partium erant, in hospitio strenuè egissent, vni ex decanis disciplinis spiritalibus imbuendi comittebantur, vt fusè narrat Cassianus libr. 4, de institutis renunciantium capitibus 3. 4. & sequ.

SCIENS SE LEGE REGVLÆ CONSTITVTVM.] Variè hoc membrum legitur. In vulgatis non est τὸ, *Se*, in multis aliis habetur, ex quo faciendum est verbum, *esse*, & legendum: *Sciens esse lege regulæ constitutum.*

EXCVSARE.] Optima lectio. Ita omnes codices nostri MSS. cum Kerone in expositione Alamanicâ vocabulorum regulæ S. Benedicti, Smaragdo, S. Dunstano, & Turrecremata : & excusare hoc loco idem est, quod recusare. Glossæ veteres : παραιτοῦμαι, *excuso, recuso.* Pontius Diaconus in vitâ S. Cypriani: *Magis enim dignus efficitur, qui quod meretur, excusat.* i. *recusat.* S. Gregorius Turonensis in vitis Patrum cap. 5. *Quod ille diuersis modis excusans asserebat hoc non posse fieri.* Rufinus cap. 42. institut. Monast. *Si autem ratio est aliqua, quâ sibi rectè excusare videatur opus illud quod excusat.* Ergo in vulgatis malè legitur, *recusare.*

SVSCIPIENDVS IN ORATORIO.] Rectè in oratorio emittuntur vota: quia locus sacer est; & qui solemnem emittit professionem Deo se consecrat. Idem statuit S. Fructuosus Archiepiscopus cap. 21. regulæ suæ: *Expleto anno probatus moribus & laboribus elimatus, perceptâ in Ecclesiâ benedictione, fratrum societate donetur.*

PROMITTAT DE STABILITATE SVA.] Stabilitas illa est in congregatione, vt alibi S. B. loquitur, hoc est, in cœnobio fratrum in communitate viuentium: per quam excluditur status eremiticus; qui quidem monasticus est, non tamen cœnobialis; ad quem tamen monachus in congregatione viuens traduci potest. Nec soluit prius votum: quia licet à statu minus perfecto ad perfectiorem migrare : & qui vouet, non ita se astringit, vt per eiusmodi votum impediatur, quominus ad statum perfectiorem Deo inspirante aliquando gradum faciat ; alioqui votum ineptum esset. Præterea status cœnobialis ordinatur ad eremiticum, estque via ad illum, vt notum est ex capite primo regulæ : & sic in cœnobio debent viuere monachi, vt aliquando vitæ eremiticæ digni euadant. Præterea cum regula eiusmodi statum cœnobitis permittat, & proponat, is non violat votum stabilitatis in congregatione, qui de licentia prælati à statu cœnobitico ad eremiticum traducitur. Dixi, de licentiâ prælati. Nam prælati est iudicare, an cœnobita sit eremiticæ vitæ idoneus, & ad illam à Deo vocatus: ne specie pietatis & vmbra à dæmone decipiatur, vt de multis legitur.

ET CONVERSIONE MORVM SVORVM.] Quid sit conuersio morum præclarè docet S. Anselmus eleganti illo carmine de contemptu mundi & vita monachorum:

Digitized by Google

Voniſtis Domino veſtros conuertere mores,
Iam non peccetis, ſit modus & vitiis.
Nunc humilis viuat, qui vixerat ante ſuperbus,
Sit caſtus, quiſquis luxurioſus erat.
Querebat cenſus aiqnis, capiabat honores,
Hinc iam vileſcant cenſus, honorque ſibi.
Gandebat dapibus, gandebat diuite menſa,
Nunc tenuem victum ſobria menſa dabit.
Ipſe ſuis latus ſucceſſibus eſſe ſolebat,
Nunc lacrimis culpas diluat ipſe ſuas.
Oſtro conſpicuus, gemmis inſignis & auro,
Veſte modo vili ſqualida membra tegat.
Verboſus taceat, miteſcat feruidus ira,
Inuidus inuidia dira venena vomat.
Cuique prius cædes placuit, placuere rapinæ,
Nunc pius & mitis pacis amator erit.
Quiſquis adulantum ventoſa laude tumebat,
Nunc hominum laudes æſtimet eſſe nihil.
Et qui ſponte malus, gratiſque nocere ſolebat
Nunc etiam latus vtilis eſſe velit.
Ad lites fuit hic facilis, ad iurgia præceps,
Fortiter alterius nunc maledicta ferat.
Non hunc contemptus, non hunc iniuria frangat,
Omnia robuſto corde moleſta ferat.
Pax animæque quies inter conuitia duret:
Nam fortem rerum nulla procella mouet.
Hæc veniam fratres conuerſio vera meretur:
Hæc valet offenſum flectere vita Deum.

Conuerſio morum eſt, qualis decet monachum, non modò à grauioribus noxis ſe abſtinere, ſed etiam à leuioribus culpis; oblectamenta mundi, etiam licita, & honeſta, fugere; vitam duram & auſteram amplecti; ſe à ſæculi actibus alienum facere; crucem ferre; & perfectioni Euangelicæ impenſius ſtudere. Quod autem hæc tria vota ſtabilitatis, conuerſionis morum & obedientiæ maximè conueniant ſtatui monaſtico, ſic declaratur. Quia mens humana inconſtans eſt, & mutationi obnoxia, conuenienter admodum inſtitutum eſt votum ſtabilitatis, per quod promittit monachus ſe perſeueraturum in ſtatu cœnobitico, vt ſupra expoſuimus. Quia vero, non ſufficit permanere in cœnobio, ſed conuenienter ſtatui cœnobitico viuendum eſt, accedit ſecundum votum, conuerſio videlicet morum, iuxta rationem à S. Anſelmo, & à nobis explicatam. Quia tandem in congregatione multæ poſſunt oriri difficultates, diuerſæ opinationes & ſtudia, ex quibus non leues procellæ & tempeſtates ſurgere. &

Digitized by Google

excitari possunt in cœnobio, & quia etiam circa perfectam viuendi rationem multæ possunt singulis monachis illusiones obuenire, votum obedienti e conuenientissime adiunctum est; vt singuli & omnes monachi vni rectori subditi summa cum securitate & tranquillitate, & sine vlla dæmonum infestatione in eiusmodi statu cœnobitico viuere possint.

CORAM DOMINO.] Vulgò: *Coram Deo.*

QVOD SI ALIQVANDO, &c.] Circa hanc doctrinam hæc verba S. Gregorij Papæ cap. citato notanda veniunt: *Loqui ergo eis in auribus Domini debemus, vt ipse sponsionis verba suscipiat; qui dum verba audit, corda discutit, & ex textu professionis vsuras exquirit robusti operis. Hæc namque nouitiorum mentes audiant, & expauescant.*

A DEO.] Ita S. Dunstanus, vulgò legitur: *Ab eo.*

PETITIONEM.] Id est, scripturam obligatoriam. Petitio enim est syngrapha, chirographum, charta donationis, vt clarum est ex Cassiodoro libr. 1. Var. epist. 18. *Si Romani prædium, ex quo, Deo propitio, fontis fluenta transmisimus, vbi primum Italiæ nos suscepit imperium, sine delegatoris cuiusquam petitione præsumptor barbarus occupauit, id priori domino semotâ dilatione restituat.* Et recta lectio: nec legendum: *Pietatio*, vt quibusdam placet.

AD NOMEN SANCTORVM, ET PRÆSENTIS ABBATIS.] Tanquam testium.

ET NOVITIVS SIGNVM FACIAT.] Siue per se petitionem scribat, siue per alium. Antiqua olim fuit consuetudo in eiusmodi petitione imprimere signum crucis; quæ hodie perseuerat, vt videre est ep. 13. Arnulphi Lexouiensis Episcopi: *Nosse siquidem debes in eo, qui religionem professus est, inobedientiam crimen esse, ipsumque ad exactissimam diligentiam teneri, qui obedientiam Prælato suo viuâ voce, & scripto, iuramento etiam corporaliter interueniente, adhibitâ salutiferæ Crucis impressione signauit.*

EAM SVPER ALTARE PONAT.] Tanquam Deo offerens ad maiorem confirmationem: quâ de re hoc cap. ad regul. Tarnatensem.

INCIPIAT IPSE NOVITIVS HVNC VERSVM, &c.] Idem præcipitur in veteri ordine Romano, in ordine monachi: *Et indutus ipsum melotem corpore prostratus ante altare dicat hunc versum: Suscipe me, Domine, secundum eloquium tuum & viuam.*

QVEM VERSVM OMNIS CONGREGATIO RESPONDEAT.] Ita in cod. Vind. videtur tamen deesse τὸ *tertiò*. i. ter, quod habetur tam in editis, quàm in cæteris codicibus N. MSS. Quod ex veteri ordine Romano confirmatur loco citato; *Per tres vices omnibus eumdem versum respondentibus.* Respondeat, id est. dicat. Nouitius igitur semel versum dicit, chorus verò ter repetit, adiungens: *Gloria Patri*: cui Magister cap. 90. Regulæ hæc subiungenda præcipit: *Confirma hoc, Deus, quod operatus es in nobis, post quem versum dictum, mox datâ ab omnibus pace,*

Digitized by Google

compleat Abbas. Smaragdus verò ait poſt gloriam, dicendam eſſe orationem Dominicam ſub ſilentio, & ſubſequentem collectam ab Abbate; *Suſcipe quæſumus, Domine, hunc famulum tuum ab ſæculi huius, laqueiſque Diaboli fugientem: vt à te ſuſceptus, & inſtanti ſeculo ſaluatum, & in futuro ſe gaudeat à te feliciter remuneratum. Per Chriſtum.* Vetus ordo Romanus multas addit orationes. Quædam etiam alia, quæ olim obſeruabantur, notanda veniunt. Ex Ruperto libr. 8. de Spiritu ſancto cap. 8. *Epiſcopus, aut B. Gregorius, debet miſſam celebrare in ordinatione presbyteri, & Abbas in conſecratione monachi, & quatuor orationes ſuper caput eius dicere; & ſicut per quatuor Euangelia docetur, ita per quatuor orationes conſecretur: & ita vſque ad diem tertium velatum habeat caput o cum ſilentio ſummo & debita reuerentia figuram geſtans Dominica Paſſionis. Die autem tertia tollat Abbas capitium de capite eius: vt depoſita triſtitia veteris peccati reuelata facie gloriam Dei ſpeculetur. Secundò ergo baptizatus eſt, & emundatus ab omnibus peccatis. Et ſubinde tribus diebus ſunt ſub ſilentio iuxta Apoſtolos, qui ob metum Iudæorum in conclaui reſidebant, vſquedum die tertio reſurgens Chriſtus dicit pax vobis: ſic Abbas det pacem monacho, & capitium de capite eius auferat.* Hæc capitis velatio triduana conſtituitur longè ante Ruperti ætatem addit. prima Capitul. Lud. Imperatoris, tit. 35. *Vt monachus profeſſione facta tribus diebus coopertum habeat caput.* Sed vt rem ab ipſa origine repetamus, breuiter perſtringendum eſt, qualiter ſe prima illa temporibus Apoſtolorum Eccleſia gerebat. Primò, vt tradit S. Dionyſius Areopagita cap. 6. Eccl. Hierarchiæ, ſacerdos ſtans ante altare orationem, quæ monachum attingit, recitat, pone adſtante conſecrando, ſeu initiando: quâ perfectâ ad initiandum conuerſus ſacerdos eum interrogat, num abiuret non modò diuiduas diſtinctaſque vitas, id eſt, vt exponit vetus eius Scholiaſtes, quæ ad mundum pertinent, & in multas partes diuitæ ſunt, vt ſunt mercaturæ & contractus; ſed etiam an renunciet viſis, id eſt, vt explicat idem Scholiaſtes, mentis cupiditatibus, perturbationibus, motuumque imaginibus, deinde perfectiſſimam ei vitam exponit. Quæ vbi omnia is qui initiatur, ſe facturum profeſſus eſt, ſacerdos eum ſigno crucis conſignatum tondet appellans tres perſonas diuinæ beatitudinis, omnique veſte detractâ illum aliâ induit, & cum aliis ſanctis viris, qui adſunt, vbi eum ſalutauit, diuinorum myſteriorum facit participem. In his notandum eſt vnicum illius temporis votum monachorum, quod non eſt aliud quam morum conuerſionis promiſſio, cum initiandus ſeu conſecrandus interroganti ſacerdoti promittit ſe ea quæ mundi ſunt, atque etiam mentis cupiditates, perturbationes, motuumque imagines abiurare, ſeque poſthac perfectiſſimam vitam ducturum.

MOX ERGO IN ORATORIO EXVATVR REBVS PROPRIIS, &c.] Ex his & ſequentibus verbis: *Illa autem veſtimenta, quibus exutus eſt, reponantur in veſtiario conſeruanda*, &c. diſcendum eſt nouitios olim toto tyrocinij ſeu probationis tempore ſæcularibus veſtibus

Digitized by Google

fuisse indutos, nec nisi illo expleto monachi vestem induere solitos. Id clarum est ex synodo Constantinopolitana, & Codicis lege supra citatis. Ita statuit Cæsarius Arelatensis cap. 3. regulæ: *Sed vni ex senioribus tradita anno integro in eo quo venit, habitu, perseueret.* Conc. Aurel. 5. can. 19. *Quacumque puellæ seu propriâ voluntate monasterium appetunt, seu à parentibus offeruntur, annum in ipsâ, quâ intrant, veste permaneant. In his vero monasteriis, vbi non perpetuo tenentur inclusæ, triennium in ipsa, quâ intrauerint, veste permaneant: & postmodum secundùm statuta monasterij ipsius, in quo elegerint permanere, vestimenta religionis accipiant.* San. Fructuosus Abbas cap. 18. *Et anno integro à cunctis fratribus ex industriâ conuitiis comprobetur & postquam probatus in cunctis obedientiis fuerit,* & paulo post: *Postmodum exuatur secularibus vestibus, & induatur monasteriis religiosis simplicibus.* Regula Tarnatensis. *Et nisi expleto anno nullus habitum mutare permittatur.* Ita etiam Magister cap. 90. Additio 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 34. *Expleto autem probationis suæ anno, secundùm quod regula præcipit, inde faciet: ipse vero nec tondeatur, nec vestimenta pristina immutet, priusquam obedientiam promittat.* In Iustiniani Nouellâ 5. cap. 2. videmus eos vsos aliquando tonsurâ & veste eorum, qui tunc Laici in monasteriis appellabantur. Postea Nouitij apud Græcos induti sunt raso, seu rasâ veste, & hinc appellati ῥασοφόροι. i. rasum ferentes, vt videre est apud Theodorum Balsamonem in can. 5. Synodi Constantinopolitanæ supra citatæ, & ῥασοφορεῖν. i. rasum ferre apud eumdem Balsamonem in can. 19. epist. S. Basilij ad Amphilochium: κατὰ μὴ ἀποκεῖρῃ τις, ἀλλὰ ῥασοφόρον. i. si quis non tonsus fuerit, sed rasum ferat, id etiam patet ex Euchologio Græcorum ἀκολουθία τῆς Ἀρχάεως ῥασοφορεῖτα. i. ordo instituendi Nouitij rasum ferentis.

CONSENSERIT VT EGREDIATVR, &c.] Cap. 48. S. P. B. incorrigibilem monachum eiiciendum esse decernit: hoc verò cap. statuit proiiciendum esse eum, qui vult exire, quod ita intelligendum est, si tentationi succumbens, sæpius rogatus, vt maneat, nolit omnino regulæ & Abbati morem gerere: quia dum inuitus retineretur, totum couentum turbaret, multosque ex fratribus subuerteret. Quod quidem clarius fiet ex verbis Magistri c. 90. regulæ: *Ne forte (quod non in Conuersis contingat) cum ad suos vomitus redire voluerit, & sæculi elegerit iterato repedare itinera, & nullis scripturarum, vel monitionis potuerit vinculis retineri, reddat Christo quod suum est, id est, exutus sanctis vestibus, & suis, quibus venerat, vestitus resimilans sæculo ad suasorem diabolum reuertatur.*

EXVTVS REBVS MONASTERII.] Proiiciendus monasticis vestibus exuitur: quia non decet aliquem veste monachicâ indutum cum sæcularibus habitare, aut forte vagari, ob scandalum.

PETITIONEM EIVS, &c.] Non est petitio reddenda proiecto: quia potest illum Abbas cogere, vt ad monasterium redeat, ait Smaragdus: quia etiam forsitan in militiam adscribi, aut vxorem ducere vellet, & recepta illa petitione se esse monachum negaret.

Ex Regula

Digitized by Google

Ex Regula Patrum. Capitulo I. §. 2.

QVOD ſi de ſæculo in monaſterio conuerti voluerit, regula ei introeunti legatur, & omnes actus monaſterij illi patefaciant. Quod ſi omnia aptè ſuſceperit, ſic dignè à fratribus in cellula ſuſcipiatur. Nam ſi aliquam in cellâ voluerit inferre ſubſtantiam, in menſa ponatur coram omnibus fratribus, velut regula continet. Quod ſi ſuſceptum fuerit, non ſolùm de ſubſtantia, quam intulit; ſed nec de ſe ipſo ab illa iudicabit horâ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI QVIS, &c.] Habetur in regula 3. cod. Flor. vbi pro his verbis ſcribitur: *Placuit ſi de.*

IN CELLVLA.] Id eſt, in monaſterio. NAM.] i. verùm.

IN CELLA.] Id eſt, in monaſterio.

IN MENSA PONATVR.] Menſa hoc loco eſt communis monaſterij ſubſtantia, ſeu poſſeſſio, ita apud S. Gregorium Turonenſem libr. II. cap. 3. dicitur: *Menſa canonicorum.* acta S. Cæſarij Arel. hiſt. l. 1. *Donec omnes ab ipſo eſſent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius anteceſſor eius, Eccleſia menſæ reliquerat.*

Item ex aliorum patrum regulâ. Cap. IV. §. 3.

QVALITER verò examinatio erga eos, qui de ſeculo conuertuntur, teneri debeat, oſtendamus. Amputandæ ſunt primò ab huiuſmodi diuitiæ ſæculi, [quod] ſi habet ipſe diuitias, quas amputare debeat, quas Spiritus ſanctus oſtendit per Salomonem dicens: *Odit anima mea pauperem ſuperbum, & diuitem mendacem.* Eccl. 25. & alio loco dicit: *Sicut vulneratum, ſuperbum.* pſ. 88. Debet ergo is, qui præeſt, Pater magno ſtudio hanc regulam tenere: vt ſi pauper conuertitur, primo exponat ſarcinam ſuperbiæ: [&] quia ille debet ante omnia humiliter imbui; quod magnum, & Deo ſacrificium acceptum eſt. Nam ſuam voluntatem non faciat vnuſquiſque veſtrum, fratres, ſed ad omne opus bonum parati eſtote, vel quicquid acciderit, aut iuſtum fuerit, me-

Digitized by Google

mores esse debetis, *in tribulatione patientes*, in operibus
Rom.12. honesti. Nolite vos inuicem ad iracundiam prouocare; sed semper bona sectamini. Hi qui tales sunt, cum de saeculi latebris liberari voluerint adpropiantes monasterio, hebdomada pro foribus iungantur, & durus sermo & laborioſus eis proponatur: si vero perseuerauerint pulsãtes, eis non negetur ingressus; sed is qui praest, Pater huiuscemodi homines introire permittat, & qualiter vitam fratrum, vel regulam tenere possint, ostendat. Quod si dives est, habens multas diuitias, & conuerti voluerit, debet primo Dei voluntatem implere, & consequi præceptum illius, præcipue quod adolescenti diuiti dicitur: *Vende om-*
Mat.19. *nia tua, & da pauperibus; & tolle crucem tuam, & sequere me.* Deinde instruendus est ab eo, qui præest, Patre, vt nihil sibi relinquat nisi crucem Christi, quam teneat, & sequatur Dominum. Crucis vero fastigia quæ tenenda sunt, primo omni obedientia non suam voluntatem facere, sed alterius. Quod si voluerit in monasterio partem conferre, nouerit quo ordine siue ipse, siue eius oblatio suscipiatur. Et, si voluerit de suis seruis secum in monasterio conducere, nouerit iam non eum seruum habere; sed fratrem: vt in omnibus perfectus inueniatur homo ille.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVALITER AVTEM, &c.] Hoc caput inuenire est in R. MS. Macarij, Serapionis & aliorum cod. Flor.

QVOD SI HABET IPSE.] Ita in cod. Flor. tamen τὸ *quod*, videtur redundare.

PER SALOMONEM.] Hic textus non est Salomonis, sed Iesu filij Sirach. Ecclesiastici cap. 25.

EXPONAT.] Ita cod Flor. id est, deponat. Nonius Marcellus cap. 4. *Exponere, deponere.* Virg. libr. XI.

------ *socios de puppibus altis*
ponibus exponunt. ------

Et *exponere veterem hominem* apud Tertullianum lib. de resurrectione carnis, id est, deponere. Et *expositio* i. depositio apud eumdem lib. de Præscript. Hæret. *Expositionem peccatorum de lauacro repromisit.*

ET QVIA ILLE.] Ita in MS. R. Sed copula redundat.

ET SERMO DVRVS ET LABORIOSVS EIS PROPONA-

Digitized by Google

TVR.] Ita apparet correctum in noſtrâ Concordia. Sed lege, vt in Concordiâ Vindocinenſi: *Et ſemper dura & laborioſa eis proponantur.* Iuxta illud S. P. B. *Prædicentur ei dura & aſpera, per quæ itur ad Deum.*

VENDE OMNIA TVA, &c.] Matth. 19. Mar. 10. Luc. 19. in quibus tamen locis non ſunt hæc verba, *& tolle crucem tuam.* Sed addita ab huius regulæ auctoribus, quòd facerent ad propoſitum.

QVÆ TENENDA SVNT.] Supp. oſtendat.

PRIMO OMNI OBEDIENTIA NON SVAM FACERE VOLVNTATEM, SED ALTERIVS.] Ita in R. MS. cod. Flor. ſed videntur quædam deeſſe.

PARTEM.] Bonorum ſuorum videlicet.

NOVERIT IAM NON EVM SERVVM HABERE, &c.] Ita B. Ioannes de monte Mirabili ſeruum, quem ſecum duxerat in monaſterium, non ſolùm habebat vt fratrem, ſed etiam ei ſeruiebat. De quo vide obſeruationes ad noſtrum Martyrologium.

Ex Regula S. Macarij. §. 4.

ERGO ſi quis voluerit ad monaſterium conuerti, regula ei introëunti legatur, & omnes actus monaſterij illi patefiant. Quod ſi omnia aptè ſuſtinuerit, ſic dignè à fratribus ſuſcipiatur in monaſterio. Nam ſi aliquam in cellulam voluerit inferre ſubſtantiam, in menſa ponatur coram omnibus fratribus; velut regula continet. Quod ſi ſuſceptus fuerit, non ſolùm de ſubſtantia, quam intulit, ſed etiam nec de ſe ipſo ab illâ iudicabit hora. Nam ſi aliquid prius intulit fratribus, ipſi tamen non eſt licentia, vt aliquid habeat in ſua poteſtate. Et, ſi ex qualibet cauſa ſcandali poſt tertium diem exire voluerit, nihil penitus accipiat, niſi in veſte qua venit. Quod ſi caſu tranſierit, nullus hæredum eius adire debeat. Quod ſi impulſare voluerit, regula ei legatur, & confundatur turpiter, & diſcedat confuſus: quia & illi, à quo repetit, fuerit recitata.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ERGO SI QVIS, &c.] Eorum quæ hîc citantur ſub nomine S. Macarij, media pars ſupra hoc capite ex regulâ Patrum producta eſt. Quædam verò habentur in R. MS. tertia cod. Flor. cuius ini-

Digitized by Google

tium est: *Cum in nomine Domini vnà cum fratribus nostris conuenisse mus.* SVSCEPTVS.] L. *Suscepta.*

ET, SI EX QVALIBET CAVSA SCANDALI.] Hæc vsque ad finem huius capituli non extant in citata regula cod. Flor.

TRANSIERIT.] Id est, mortuus fuerit.

ADIRE DEBEAT.] Nempe hæreditatem eius de bonis, quæ monasterio intulerat.

IMPVLSARE.] Vsurpatur pro, *pulsare*, quod est aliquem in ius vocare, agere in aliquem, citare aliquem Conc. Aurelian. 5. can. 7. *eiusmodi quoque libertus si à quoquam pulsata fuerit, cum iustitiâ ab Ecclesiis defendatur* Cassiodorus lib. Var. epist. 8. *Si nihil est quod rationabiliter à pulsato possit opponi, postulatas restitutori facias sine dilatione restitui.* Lib 2. legis Longobardorum tit. 13. *Si intra quinque annos creditor pulsauerit, & debitor non habuerit, vnde soluat*, &c. Glossæ veteres: *Pulsat, ἀιτιᾶται*, id est, accusat.

REGVLA EI LEGATVR.] Vt cognoscat pulsator seu actor non esse repetenda ea quæ à monacho collata sunt monasterio: & quòd hanc legem monachus non ignorauerit.

Ex Regula S. Pachomij. Cap. XLIX. §. 5.

SI quis accesserit ad ostium monasterij volens sæculo renunciare, & fratrum adgregari numero, non habebit intrandi libertatem, sed prius nunciabitur Patri monasterij, & paucis diebus manebit foris ante ianuam, ac docebitur orationem Dominicam, ac psalmos, quantos poterit edisce re, & diligenter sui experimentum dabit: ne forte maliquippiam fecerit, & turbatus ad horam timore discesserit: aut sub aliqua potestate sit. Et vtrum possit renunciare parentibus suis, & propriam contemnere facultatem. Si enim viderint aptum ad omnia, docebitur & reliquas monasterij disciplinas, quas facere debeat, quibusque seruire siue in collecta omnium fratrum, siue in domo, cui tradendus est, siue in vescendi ordine: vt instructus atque perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Tunc nudabunt eum vestimentis sæcularibus, & induent habitu monachorum, tradentque, ostiario, vt orationis tempore adducat eum in conspectu omnium; sedebitque in loco, vbi ei præceptum fuerit. Vestimenta autem, quæ secum detulerat, accipient, qui huic ei rei præ-

Digitized by Google

poſiti ſunt, & referent in repoſitorium, eruntque in poteſtate Principis monaſteriorum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS ACCESSERIT, &c.] Hæc habentur in R. edita S. Pachomij art. 26.

AGGREGARI.] In R. exc. *congregari.* Malè.

QVANTOS.] Id eſt, quot: vt, tantos, tot; de quibus ſupra.

NE FORTE MALI QVIPPIAM FECERIT.] In R. editâ non eſt *nè*, *mali*, ſed reſtituendum eſt.

ET TVRBATVS AD HORAM TIMORE, &c.] Lege, *& turbatus timore ad horam*, &c.

SVB ALIQVA POTESTATE.] Id eſt, ſeruus.

IN DOMO, CVI TRADENDVS EST.] Id eſt, in domo, in qua mancre debeat: quia S. Pachomij monaſterium ſuo continebat ambitu plures domos, in quibus habitabant fratres ſub ſingulis domorum præpoſitis, vt toties dictum eſt.

IN VESCENDI ORDINE.] Id eſt, in refectorio, vt artic. 2. eiuſdem regulæ: *Et in veſcendi ordine corripietur.*

REPOSITORIVM.] Eſt veſtiarium hoc loco.

MONASTERIORVM.] L. *Monaſterij.*

Item. Cap. I. §. 6.

QVI rudis in collectam ſanctorum ingreditur, & quem per ordinem ianitor ab oſtio monaſterij introduxerit, & ſedere fecerit in conuentu fratrum, non licebit ei ſedendi locum vel ordinem mutare, donec eum transferat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI RVDIS, &c.] Hoc capitulum non extat in regula S. Pachomij edita.

RVDIS.] Id eſt. Nouitius.

IN COLLECTAM SANCTORVM.] Id eſt, in Eccleſiam.

IN CONVENTV FRATRVM.] Siue in Eccleſia, ſiue in refectorio.

DONEC EVM TRANSFERAT.] Ianitor ad alium locum videlicet.

Digitized by Google

Ex Regula S. Basilij. Cap. V. §. 7.

INT. SI oportet eum, qui seruis Dei sociari vult, relinquere indifferenter propinquis suis portionem facultatum suarum, Domino dicente: *Vende omnia tua, & da pauperibus,* Mat.19. *& habebis thesaurum in cœlis, & veni, & sequere me.* Et iterum: Luc.12. *Vendite omnia, quæ habetis, & date eleemosynam?* RESP. Arbitror quidem quòd is qui accedit ad Dei seruitium, non debeat contemnere & vt libet relinquere ea, quæ sibi competunt; sed temnet omnia, si fieri potest cum summa diligentia adsumpta, tanquam ea quæ iam à Domino consecrata sunt, quantùm fieri potest, rationabiliter dispensare, sciens quia non est absque periculo in opere Dei agere negligenter. Si verò propinqui eius vel parentes contra fidem veniant, debet rursus meminisse Domini dicentis: *Quia non est, qui reliquerit domum aut* Marc. 10. *fratres, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter mè, & propter euangelium, qui non accipiet centuplum in præsenti tempore, & in futuro seculo vitam æternam.* Verumtamen non oportet eum his qui sibi, quæ sua sunt, denegant, resistere: sed fidem facere, protestari, & denuntiare, quia sacrilegij crimen incurrunt. Secundùm mandatum Domini dicentis: *Quia si peccat in te frater tuus, vade & argue eum.* Mat.18. Et reliqua. Iudicio verò experiri de his apud iudices sæculi abnuit religionis auctoritas per id quod dixit Apo- 1 Cor.6. stolus: *Audet aliquis vestrum negotium habens aduersus alium* ibidem. *iudicari apud iniustos, & non apud sanctos.* Et rursum: *Quia iam quidem omnino delictum est in vobis: quia iudicia habetis inter vos.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET EVM, &c.] Hæc habentur apud S. Basilium interr. 9. regul. fusius disputatarum, sed valde hic contracta.

DOMINO DICENTE, &c.] Hæc testimonia sunt in responsione, in textu Græco.

Digitized by Google

SED TIMNET.] Lege, *Sed contendet.* Nam in textu Græco eſt, ἀλλὰ μ'εχῶδαι. 1. ſed contendere; alioqui nullus eſt ſenſus.

VERVMTAMEN NON OPORTET, &c.] Hæc ita emendaui; quia valde corrupta erant in Concordiæ codice.

QVIA IAM QVIDEM OMNINO, &c.] Hic locus non extat in textu Græco.

Cap. VI. §. 8.

SI oportet omnes qui veniunt ad nos ſuſcipere, aut cum probatione; aut qualis iſta debet eſſe probatio? Cum Dei clementia omnes vocet, & per illam prædicationem, qua dicitur: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis; & ego reficiam vos.* RESP. Non eſt abſque diſcrimine abiicere quempiam venientem ad nos. Verumtamen neque immundis (vt aiunt) pedibus indulgendum eſt introïre quempiam in ſanctam doctrinam; ſed ſicut Dominus noſter Ieſus Chriſtus iuuenem illum, qui ad ſe venerat, interrogauit de priore vita ſua: & cum audiſſet, quia recta ei tranſacta eſſet, quod deerat ei præcepit adimplere: & ita domum iuſſit eum ſequi ſe. Ita etiam nos oportet inquirere de præterita vita, & conuerſatione: ne forte ſimulata quis mente, & fallaci animo accedat ad nos. Quod ita demum dignoſcitur, ſi facile omnem laborem corporis, qui iniungitur, ferat, & ad caſtitatem vitæ pronus inclinatur: vel ſi etiam delictum aliquod ſuum, cum interrogatus fuerit, nequaquam pronunciare confunditur; & medelam delicti, quæ adhibita fuerit, grauiter aſſumit: &, ſi ad omnem humilitatem abſque vlla tracunda inclinatur, ac vilioribus & abiectioribus artificiis (ſi ita ratio poposcerit) tradi ſe non aſpernatur. Cum ergo ex his ſingulis documentis fuerit comprobatus, quia firmâ mente, & ſtabili conſilio, ac prompto animo ſit, tunc ſuſcipi eum decet. Et priuſquam corpori fraternitatis inſeratur, oportet ei iniungi quædam laboriosa opera, & quæ videantur opprobria haberi à ſecularibus: & obſeruari oportet, ſi libenter hæc & liberè & fiducialiter expleat: nec confuſio-

INT. Interr. 10 reg. ſuſ. diſp. Mat. 11.

Mat 19.

Digitized by Google

nem eorum grauiter ferat; vel etiam, si in labore impiger inueniatur, ac promptus.

Item interrogatio. Cap. XVIII. §. 9.

Interr. 89. R. breu. Ircu. 13. QVONIAM scriptum est: *Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ eius*, nobis, quibus non accidit dispergere pro animæ redemptione diuitias, quid faciemus? Si quidem voluimus, & non potuimus, memores simus responsionis Domini ad Petrum: cum de hac re sollicitus esset, ac dicet: *Ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* respondit ei dicens: *Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, centuplum accipiet, & vitam æternam consequetur.* Quod si per negligentiam accidit cuiquam amisisse diuitias, vel nunc adhibeat propensius studium, vt ex opere manuum largiens neglectum resarciat censum. Quod si non nunc quidem vel tempus nobis supersit, vel virtus ad huiuscemodi ministerium, consolatur nos Apostolus dicens: *Non quæro, quæ vestra sunt, sed vos.*

Mat 19.

2. Cor. 12.

Ex Regula S. Isidori. Cap. V. §. 10.

QVI vero renuncians sęculo ad monasterium venerit: non statim in cœtum delegandus est monachorum. Vitam enim vniuscuiusque in hospitalis seruitio tribus mensibus considerari oportet: quibus peractis ad cœtum sanctę congregationis accedere. Neque enim suscipi intus quemquam conuenit: nisi prius foris positus eius humilitas, siue patientia comprobetur. Qui relicto sęculo ad militiam Christi piâ & salubri humilitate conuertuntur, omnia sua primùm aut indigentibus diuidant, aut monasterio conferant. Tunc enim serui Christi liberum animum diuinæ militiæ offerunt, quando à se spei sęcularis vincula cuncta pręscidunt. Qui non rigidâ intentione conuertuntur, cito aut superbię morbo, aut vitio luxurię subditur. Nequaquam ergo debet à tempore inchoare

Digitized by Google

choare, qui mundo renunciat: ne per ipſum tęporem rurſus in amorem ſeculi cadat. Omnis conuerſus non eſt recipiendus in monaſterio, niſi ſe prius ibi ſcriptis ſuę profeſſionis ſpopõderit permanſurum. Sicut enim hi qui ſæcularem promouentur ad militiam, in legionem non tranſeunt niſi antea in tabulas conferantur: ita hi qui in ſpiritualibus caſtris cœleſti militia ſunt ſignandi, niſi prius profeſſione verbi, aut ſcripti teneantur, in numerum ſocietatemque ſeruorum Chriſti tranſire non poſſint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VERO, &c.] Hæc habentur in regula excuſa San. Iſidori cap. 4.

IBI SCRIPTIS SVÆ PROFESSIONIS, &c.] In R. edita: *Ipſe ſcripto ſe ſpoponderit permanſurum.*

SICVT ENIM HI QVI AD SÆCVLAREM PROMOVENTVR MILITIAM, &c.] Tyrones olim Romæ expleto tyrocinij ſui tempore, in quo multa probatione adhibita experimentum ſui dabant, an militiæ eſſent idonei, eorum nomine in matriculis ſcripto, dato ſacramento, in legiones conſcribebantur, vt docet idem Iſidorus libr. 7. Orig. cap. 3. & Vegetius libr. 2. de re militari cap. 5. *Lectis iunioribus, animis corporibuſque præſtantibus, additis etiam exercitiis cotidianis quatuor vel eo amplius menſium, iuſſu, auſpiciiſque inuictiſſimi principis legio formatur. nam puncturis in cute punctis milites ſcripti, & matriculis inſerti iurare ſolent per Deum, & per Chriſtum, & per Spiritum, & per maieſtatem imperatoris, quæ ſecundùm Deum generi humano diligenda eſt & colenda*, & lib. 1. cap. 8. *Sed non ſtatim punctis ſignorum inſcribendus eſt tyro, verùm ante exercitio prætentandus, vt vtrum verè tanto operi aptus ſit, poſſit dignoſci.*

COELESTI MILITIA SVNT SIGNANDI.] Metaphora ducta à militibus, qui expleto tyrocinio quibuſdam puncturis in cute ſignabantur, vt clarum eſt ex citatis Vegetij locis.

Ex Regula Ferrioli. Cap. V. §. II.

SI quis veniat religionem expetens monaſterium intraturus, * niſi enim ſobrius anni circulo; aut certe, ſi Abbati viſum fuerit aliquantulum temperare, antequam ſex menſes dierum numero compleantur, monachorum con-

fuisse indutos, nec nisi illo expleto monachi vestem induere solitos. Id clarum est ex synodo Constantinopolitana, & Codicis lege supra citatis. Ita statuit Cæsarius Arelatensis cap. 3. regulæ: *Sed vni ex senioribus tradita anno integro in eo quo venit, habitu, perseueret.* Conc. Aurel. 5. can. 19. *Quæcumque puellæ seu propriâ voluntate monasterium appetunt, seu à parentibus offeruntur, annum in ipsâ, quâ intrant, veste permaneant. In his vero monasteriis, vbi non perpetuo tenentur inclusæ, triennium in ipsa, quâ intrauerint, veste permaneant: & postmodum secundùm statuta monasterij ipsius, in quo elegerint permanere, vestimenta religionis accipiant.* San. Fructuosus Abbas cap. 18. *Et anno integro à cunctis fratribus ex industriâ conuitiis comprobetur & postquam probatus in cunctis obedientiis fuerit,* & paulo post: *Postmodum exuatur secularibus vestibus, & induatur monasteriis religiosis simplicibus.* Regula Tarnatensis. *Et nisi expleto anno nullus habitum mutare permittatur.* Ita etiam Magister cap. 90. Additio 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 34. *Expleto autem probationis suæ anno, secundùm quod regula præcipit, inde faciet: ipse vero nec tondeatur, nec vestimenta pristina immutet, priusquam obedientiam promittat.* In Iustiniani Nouellâ 5. cap. 2. videmus eos vsos aliquando tonsurâ & veste eorum, qui tunc Laici in monasteriis appellabantur. Postea Nouitij apud Græcos induti sunt raso, seu rasâ veste, & hinc appellati ῥασοφόροι. i. rasum ferentes, vt videre est apud Theodorum Balsamonem in can. 5. Synodi Constantinopolitanæ supra citatæ, & ῥασοφορεῖν. i. rasum ferre apud eumdem Balsamonem in can. 19. epist. S. Basilij ad Amphilochium: χαιρὸς μὴ ἀποκεῖρῃ τις, ἀλλὰ ῥασοφόρον. i. si quis non tonsus fuerit, sed rasum ferat, id etiam patet ex Euchologio Græcorum ἀκολουθία τῆς Ἀρχαίου ῥασοφορεῖται. i. ordo instituendi Nouitij rasum ferentis.

CONSENSERIT VT EGREDIATVR, &c.] Cap. 48. S. P. B. incorrigibilem monachum eiiciendum esse decernit: hoc verò cap. statuit proiiciendum esse eum, qui vult exire, quod ita intelligendum est, si tentationi succumbens, sæpius rogatus, vt maneat, nolit omnino regulæ & Abbati morem gerere: quia dum inuitus retineretur, totum couentum turbaret, multosque ex fratribus subuerteret. Quod quidem clarius fiet ex verbis Magistri c. 90. regulæ: *Ne forte (quod non in Conuersis contingat) cum ad suos vomitus redire voluerit, & sæculi elegerit iterato repedare itinera, & nullis scripturarum, vel monitionis potuerit vinculis retineri, reddat Christo quod suum est, id est, exutus sanctis vestibus, & suis, quibus venerat, vestitus resimilans sæculo ad suasorem diabolum reuertatur.*

EXVTVS REBVS MONASTERII.] Proiiciendus monasticis vestibus exuitur: quia non decet aliquem veste monachicâ indutum cum sæcularibus habitare, aut forte vagari, ob scandalum.

PETITIONEM EIVS, &c.] Non est petitio reddenda proiecto: quia potest illum Abbas cogere, vt ad monasterium redeat, aut Smaragdus: quia etiam forsitan in militiam adscribi, aut vxorem ducere vellet, & recepta illa petitione se esse monachum negaret.

Ex Regula

Digitized by Google

Ex Regula Patrum. Capitulo I. §. 2.

QVOD ſi de ſæculo in monaſterio conuerti voluerit, regula ei introeunti legatur, & omnes actus monaſterij illi patefaciant. Quod ſi omnia aptè ſuſceperit, ſic dignè à fratribus in cellula ſuſcipiatur. Nam ſi aliquam in cellâ voluerit inferre ſubſtantiam, in menſa ponatur coram omnibus fratribus, velut regula continet. Quod ſi ſuſceptum fuerit, non ſolùm de ſubſtantia, quam intulit; ſed nec de ſe ipſo ab illa iudicabit horâ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOD SI QVIS, &c.] Habetur in regula 3. cod. Flor. vbi pro his verbis ſcribitur: *Placuit ſi de.*

IN CELLVLA.] Id eſt, in monaſterio. NAM.] i. verùm.

IN CELLA.] Id eſt, in monaſterio.

IN MENSA PONATVR.] Menſa hoc loco eſt communis monaſterij ſubſtantia, ſeu poſſeſſio, ita apud S. Gregorium Turonenſem libr. 11. cap. 3. dicitur: *Menſa canonicorum.* acta S. Cæſarij Arel. hiſt. l. 1. *Donec omnes ab ipſo eſſent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius anteceſſor eius, Eccleſiæ menſæ reliquerat.*

Item ex aliorum patrum regulâ. Cap. IV. §. 3.

QVALITER verò examinatio erga eos, qui de ſeculo conuertuntur, teneri debeat, oſtendamus. Amputandæ ſunt primò ab huiuſmodi diuitiæ ſæculi, [quod] ſi habet ipſe diuitias, quas amputare debeat, quas Spiritus ſanctus oſtendit per Salomonem dicens: *Odit anima mea pauperem ſuperbum, & diuitem mendacem.* & alio loco dicit: *Sicut vulneratum, ſuperbum.* Debet ergo is, qui præeſt, Pater magno ſtudio hanc regulam tenere: vt ſi pauper conuertitur, primo exponat ſarcinam ſuperbiæ: [&] quia ille debet ante omnia humiliter imbui; quod magnum, & Deo ſacrificium acceptum eſt. Nam ſuam voluntatem non faciat vnuſquiſque veſtrum, fratres, ſed ad omne opus bonum parati eſtote, vel quicquid acciderit, aut iuſtum fuerit, me- Eccl. 25. pſ. 88.

TVR.] Ita apparet correctum in noſtrâ Concordia. Sed lege, vt in Concordiâ Vindocinenſi: *Et ſemper dura & laborioſa eis proponantur.* Iuxta illud S. P. B. *Prædicentur ei dura & aſpera, per quæ itur ad Deum.*

VENDE OMNIA TVA, &c.] Matth. 19. Mar. 10. Luc. 19. in quibus tamen locis non ſunt hæc verba, *& tolle crucem tuam.* Sed addita ab huius regulæ auctoribus, quòd facerent ad propoſitum.

QVÆ TENENDA SVNT.] Supp. oſtendat.

PRIMO OMNI OBEDIENTIA NON SVAM FACERE VOLVNTATEM, SED ALTERIVS.] Ita in R. MS. cod. Flor. ſed videntur quædam deeſſe.

PARTEM.] Bonorum ſuorum videlicet.

NOVERIT IAM NON EVM SERVVM HABERE, &c.] Ita B. Ioannes de monte Mirabili ſeruum, quem ſecum duxerat in monaſterium, non ſolùm habebat vt fratrem, ſed etiam ei ſeruiebat. De quo vide obſeruationes ad noſtrum Martyrologium.

Ex Regula S. Macarij. §. 4.

ERGO ſi quis voluerit ad monaſterium conuerti, regula ei introëunti legatur, & omnes actus monaſterij illi patefiant. Quod ſi omnia aptè ſuſtinuerit, ſic dignè à fratribus ſuſcipiatur in monaſterio. Nam ſi aliquam in cellulam voluerit inferre ſubſtantiam, in menſa ponatur coram omnibus fratribus; velut regula continet. Quod ſi ſuſceptus fuerit, non ſolùm de ſubſtantia, quam intulit, ſed etiam nec de ſe ipſo ab illâ iudicabit hora. Nam ſi aliquid prius intulit fratribus, ipſi tamen non eſt licentia, vt aliquid habeat in ſua poteſtate. Et, ſi ex qualibet cauſa ſcandali poſt tertium diem exire voluerit, nihil penitus accipiat, niſi in veſte qua venit. Quod ſi caſu tranſierit, nullus hæredum eius adire debeat. Quod ſi impulſare voluerit, regula ei legatur, & confundatur turpiter, & diſcedat confuſus: quia & illi, à quo repetit, fuerit recitata.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ERGO SI QVIS, &c.] Eorum quæ hîc citantur ſub nomine S. Macarij, media pars ſupra hoc capite ex regulâ Patrum producta eſt. Quædam verò habentur in R. MS. tertia cod. Flor. cuius ini-

Digitized by Google

tium est: *Cum in nomine Domini vnà cum fratribus nostris conuenisse mus.* SVSCEPTVS.] L. *Suscepta.*

ET, SI EX QVALIBET CAVSA SCANDALI.] Hæc vsque ad finem huius capituli non extant in citata regula cod. Flor.

TRANSIERIT.] Id est, mortuus fuerit.

ADIRE DEBEAT.] Nempe hæreditatem eius de bonis, quæ monasterio intulerat.

IMPVLSARE.] Vsurpatur pro, *pulsare*, quod est aliquem in ius vocare, agere in aliquem, citare aliquem Conc. Aurelian. 5. can. 7. *eiusmodi quoque libertas si à quoquam pulsata fuerit, cum iustitiâ ab Ecclesiis defendatur* Cassiodorus lib. Var. epist. 8. *Simile est quod rationabiliter à pulsato possit opponi, postulatas restitutori facias sine dilatione restitui.* Lib 2. legis Longobardorum tit. 13. *Si intra quinque annos creditor pulsauerit, & debitor non habuerit, vnde solvat*, &c. Glossæ veteres: *Pulsat*, αἰτᾶται, id est, accusat.

REGVLA EI LEGATVR.] Vt cognoscat pulsator seu actor non esse repetenda ea quæ à monacho collata sunt monasterio: & quòd hanc legem monachus non ignorauerit.

Ex Regula S. Pachomij. Cap. XLIX. §. 5.

SI quis accesserit ad ostium monasterij volens sæculo renunciare, & fratrum adgregari numero, non habebit intrandi libertatem, sed prius nunciabitur Patri monasterij, & paucis diebus manebit foris ante ianuam, ac docebitur orationem Dominicam, ac psalmos, quantos poterit edisscere, & diligenter sui experimentum dabit: ne forte maliquippiam fecerit, & turbatus ad horam timore discesserit: aut sub aliqua potestate sit. Et vtrum possit renunciare parentibus suis, & propriam contemnere facultatem. Si enim viderint aptum ad omnia, docebitur & reliquas monasterij disciplinas, quas facere debeat, quibusque seruire siue in collecta omnium fratrum, siue in domo, cui tradendus est, siue in vescendi ordine: vt instructus atque perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Tunc nudabunt eum vestimentis sæcularibus, & induent habitu monachorum, tradentque, ostiario, vt orationis tempore adducat eum in conspectu omnium; sedebitque in loco, vbi ei præceptum fuerit. Vestimenta autem, quæ secum detulerat, accipient, qui huic ei rei præ-

Digitized by Google

poſiti ſunt, & referent in repoſitorium, eruntque in poteſtate Principis monaſteriorum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS ACCESSERIT, &c.] Hæc habentur in R. edita S. Pachomij art. 26.

AGGREGARI.] In R. exc. *congregari.* Malè.

QVANTOS.] Id eſt, quot: vt, tantos, tot; de quibus ſupra.

NE FORTE MALI QVIPPIAM FECERIT.] In R. editâ non eſt τὸ, *mali*, ſed reſtituendum eſt.

ET TVRBATVS AD HORAM TIMORE, &c.] Lege, *& turbatus timore ad horam*, &c.

SVB ALIQVA POTESTATE.] Id eſt, ſeruus.

IN DOMO, CVI TRADENDVS EST.] Id eſt, in domo, in qua mancre debeat: quia S. Pachomij monaſterium ſuo continebat ambitu plures domos, in quibus habitabant fratres ſub ſingulis domorum præpoſitis, vt toties dictum eſt.

IN VESCENDI ORDINE.] Id eſt, in refectorio, vt artic. 2. eiuſdem regulæ: *Et in veſcendi ordine corripietur.*

REPOSITORIVM.] Eſt veſtiarium hoc loco.

MONASTERIORVM.] L. *Monaſterij.*

Item. Cap. I. §. 6.

QVI rudis in collectam ſanctorum ingreditur, & quem per ordinem ianitor ab oſtio monaſterij introduxerit, & ſedere fecerit in conuentu fratrum, non licebit ei ſedendi locum vel ordinem mutare, donec eum transferat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI RVDIS, &c.] Hoc capitulum non extat in regula S. Pachomij edita.

RVDIS.] Id eſt. Nouitius.

IN COLLECTAM SANCTORVM.] Id eſt, in Eccleſiam.

IN CONVENTV FRATRVM.] Siue in Eccleſia, ſiue in refectorio.

DONEC EVM TRANSFERAT.] Ianitor ad alium locum videlicet.

Digitized by Google

Ex Regula S. Basilij. Cap. V. §. 7.

INT. SI oportet eum, qui seruis Dei sociari vult, relinquere indifferenter propinquis suis portionem facultatum suarum, Domino dicente: *Vende omnia tua, & da pauperibus,* Mat.19. *& habebis thesaurum in cœlis, & veni, & sequere me.* Et iterum: Luc.12. *Vendite omnia, quæ habetis, & date eleemosynam?* RESP. Arbitror quidem quòd is qui accedit ad Dei seruitium, non debeat contemnere & vt libet relinquere ea, quæ sibi competunt; sed temnet omnia, si fieri potest cum summa diligentia adsumpta, tanquam ea quæ iam à Domino consecrata sunt, quantùm fieri potest, rationabiliter dispensare, sciens quia non est absque periculo in opere Dei agere negligenter. Si verò propinqui eius vel parentes contra fidem veniant, debet rursus meminisse Domini dicentis: *Quia non est, qui reliquerit domum aut* Marc. 10. *fratres, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter mè, & propter euangelium, qui non accipiet centuplum in præsenti tempore, & in futuro seculo vitam æternam.* Verumtamen non oportet eum his qui sibi, quæ sua sunt, denegant, resistere: sed fidem facere, protestari, & denuntiare, quia sacrilegij crimen incurrunt. Secundùm mandatum Domini dicentis: *Quia si peccat in te frater tuus, vade & argue eum.* Mat.18. Et reliqua. Iudicio verò experiri de his apud iudices sæculi abnuit religionis auctoritas per id quod dixit Apostolus: *Audet aliquis vestrum negotium habens aduersus alium* 1 Cor.6. *iudicari apud iniustos, & non apud sanctos.* Et rursum: *Quia* ibidem. *iam quidem omnino delictum est in vobis: quia iudicia habetis inter vos.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET EVM, &c.] Hæc habentur apud S. Basilium interr. 9. regul. fusius disputatarum, sed valde hic contracta.

DOMINO DICENTE, &c.] Hæc testimonia sunt in responsione, in textu Græco.

Digitized by Google

SED TEMNET.] Lege, *Sed contendet.* Nam in textu Græco eſt, ἀμὰ πιέζεσθαι. i. ſed contendere; alioqui nullus eſt ſenſus.

VERVMTAMEN NON OPORTET, &c.] Hæc ita emendaui; quia valde corrupta erant in Concordiæ codice.

QVIA IAM QVIDEM OMNINO, &c.] Hic locus non extat in textu Græco.

Cap. VI. §. 8.

SI oportet omnes qui veniunt ad nos ſuſcipere, aut cum probatione; aut qualis iſta debet eſſe probatio? Cum Dei clementia omnes vocet, & per illam prædicationem, qua dicitur: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis; & ego reficiam vos.* RESP. Non eſt abſque diſcrimine abiicere quempiam venientem ad nos. Verumtamen neque immundis (vt aiunt) pedibus indulgendum eſt introïre quempiam in ſanctam doctrinam; ſed ſicut Dominus noſter Ieſus Chriſtus iuuenem illum, qui ad ſe venerat, interrogauit de priore vita ſua: & cum audiſſet, quia recta ei tranſacta eſſet, quod deerat ei præcepit adimplere: & ita domum iuſſit eum ſequi ſe. Ita etiam nos oportet inquirere de præterita vita, & conuerſatione: ne forte ſimulata quis mente, & fallaci animo accedat ad nos. Quod ita demum dignoſcitur, ſi facile omnem laborem corporis, qui iniungitur, ferat, & ad caſtitatem vitæ pronus inclinatur: vel ſi etiam delictum aliquod ſuum, cum interrogatus fuerit, nequaquam pronunciare confunditur; & medelam delicti, quæ adhibita fuerit, grauiter aſſumit: &, ſi ad omnem humilitatem abſque vlla iracundia inclinatur, ac vilioribus & abiectioribus artificiis (ſi ita ratio poposcerit) tradi ſe non aſpernatur. Cum ergo ex his ſingulis documentis fuerit comprobatus, quia firmâ mente, & ſtabili conſilio, ac prompto animo ſit, tunc ſuſcipi eum decet. Et priuſquam corpori fraternitatis inferatur, oportet ei iniungi quædam laboriosa opera, & quæ videantur opprobria haberi à ſecularibus: & obſeruari oportet, ſi libenter hæc & liberè & fiducialiter expleat: nec confuſio-

INT. *Interr.* 10 *reg. fuſ. diſp.* *Mat.* 11.

Mat 19.

Digitized by Google

nem eorum grauiter ferat; vel etiam, si in labore impiger inueniatur, ac promptus.

Item interrogatio. Cap. XVIII. §. 9.

Interr. 89. Regul. Isidori. Cap. 13.

QVONIAM scriptum est: *Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ eius*, nobis, quibus non accidit dispergere pro animæ redemptione diuitias, quid faciemus? Si quidem voluimus, & non potuimus, memores simus responsionis Domini ad Petrum: cum de hac re sollicitus esset, ac dicerer: *Ecce nos dimisimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* respondit ei dicens: *Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, centuplum accipiet, & vitam æternam consequetur.* Quod si per negligentiam accidit cuiquam amisisse diuitias, vel nunc adhibeat propensius studium, vt ex opere manuum largiens neglectum resarciat censum. Quod si non nunc quidem vel tempus nobis supereſt, vel virtus ad huiuscemodi ministerium, consolatur nos Apostolus dicens: *Non quæro, quæ vestra sunt, sed vos.*

Mat 19.

2. Cor. 12.

Ex Regula S. Isidori. Cap. V. §. 10.

QVI vero renuncians sęculo ad monasterium venerit: non statim in cœtum delegandus est monachorum. Vitam enim vniuscuiusque in hospitalis seruitio tribus mensibus considerari oportet: quibus peractis ad cœtum sanctę congregationis accedere. Neque enim suscipi intus quemquam conuenit: nisi prius foris positus eius humilitas, siue patientia comprobetur. Qui relicto sęculo ad militiam Christi piâ & salubri humilitate conuertuntur, omnia sua primùm aut indigentibus diuidant, aut monasterio conferant. Tunc enim serui Christi liberum animum diuinæ militiæ offerunt, quando à se spei sęcularis vincula cuncta pręscidunt. Qui non rigidâ intentione conuertuntur, cito aut superbię morbo, aut vitio luxurię subditur. Nequaquam ergo debet à tempore inchoare

Digitized by Google

choare, qui mundo renunciat: ne per ipſum tepore m rurſus in amorem ſeculi cadat. Omnis conuerſus non eſt recipiendus in monaſterio, niſi ſe prius ibi ſcriptis ſuę profeſſionis ſpopõderit permanſurum. Sicut enim hi qui ſæcularem promouentur ad militiam, in legionem non tranſeunt niſi antea in tabulas conferantur: ita hi qui in ſpiritualibus caſtris cœleſti militia ſunt ſignandi, niſi prius profeſſione verbi, aut ſcripti teneantur, in numerum ſocietatemque ſeruorum Chriſti tranſire non poſſint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VERO, &c.] Hæc habentur in regula excuſa San. Iſidori cap. 4.

IBI SCRIPTIS SVÆ PROFESSIONIS, &c.] In R. edita: *Ipſe ſcripto ſe ſpoponderit permanſurum.*

SICVT ENIM HI QVI AD SÆCVLAREM PROMOVENTVR MILITIAM, &c.] Tyrones olim Romæ expleto tyrocinij ſui tempore, in quo multa probatione adhibita experimentum ſui dabant, an militiæ eſſent idonei, eorum nomine in matriculis ſcripto, dato ſacramento, in legiones conſcribebantur, vt docet idem Iſidorus libr. 7. Orig cap. 3. & Vegetius libr. 2. de re militari cap. 5. *Lectis iunioribus, animis corporibuſque præſtantibus, additis etiam exercitiis cotidianis quatuor vel eo amplius menſium, iuſſu, auſpiciiſque inuictiſſimi principis legio formatur. nam puncturis in cute punctis milites ſcripti, & matriculis inſerti iurare ſolent per Deum, & per Chriſtum, & per Spiritum, & per maieſtatem imperatoris, quæ ſecundùm Deum generi humano diligenda eſt & colenda*, & lib. 1. cap. 8. *Sed non ſtatim punctis ſignorum inſcribendus eſt tyro, verùm ante exercitio præſentandus, vt vtrum verè tanto operi aptus ſit, poſſit dignoſci.*

COELESTI MILITIA SVNT SIGNANDI.] Metaphora ducta à militibus, qui expleto tyrocinio quibuſdam puncturis in cute ſignabantur, vt clarum eſt ex citatis Vegetij locis.

Ex Regula Ferrioli. Cap. V. §. II.

SI quis veniat religionem expetens monaſterium intraturus, * niſi enim ſobrius anni circulo; aut certe, ſi Abbati viſum fuerit aliquantulum temperare, antequam ſex menſes dierum numero compleantur, monachorum con-

Digitized by Google

turbernio non iungatur: vt in tanto spatio ignorantibus, qualis sit futurus, ostendat, & diurna obseruatione carere possit, si quid secum crudelitatis attulerit. At verò quando prius ad monasterium venit, & recipi le in numero postulat monachorum, interrogetur ab eo vtrum liber sit. Hæc Abbati primum cum satisfecerit responsio, adiiciat si nullâ præter deuotionis causam cõpulsus monasterium duxerit expetendum. Post hoc monasterij regula Abbatis ei iussu legatur: vt in posterum nihil nouum vel inusitatum, aut si discessurus, prætereat; aut si permansurus, agnoscat. Vicinam tamen monasterio cellulam, dum prænotatum tempus obseruat, accipiat. Victumque cotidianum à monasterio, si inter reliquos operetur, expectet, lectioni ante omnia, & orationi dans operam: vt dignetur eum ille omnipotens scrutator animi, cognitorque secreti familiæ suæ meritis sanctæ conuersationis adnumerare: & fiat, sicut scriptum est: *Vnus grex, vnus pastor.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NISI ENIM SOBRIVS.] Locus corruptus, & legendum vt in altero exemplari: *Nisi elapso prius*, &c. vt sensus sit, nullum in fratrum contubernium esse admittendum, nisi post vnius anni, aut saltem sex mensium curriculum.

VEL CERTE SI ABBATI VISVM FVERIT ALIQVANTVLVM TEMPERARE, &c.] Diximus supra probationis tempus olim aut trium annorum, aut vnius anni spatio, vt plurimum, terminari solitum. Si tamen persona monasterium appetens religiosè in mundo vixisset, aut in ea tempore probationis singularis quidam deuotionis feruor eluxisset; ante præfinitum tempus ad habitum, seu professionem admittebatur. Ita statuit synodus Constantinopolitana prima & secunda can. 5. ἢ εἰ μή τις ἐλήφθη, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον ἐν τῷ κοσμικῷ διανύων σχήματι. ἐπὶ γὰρ τοιούτου ἀνδρὸς εἰς ἀπόπειραν πάντως καὶ ὀλιγοετοῦς ἀρκέσει χρόνος. Id est, vel si quis nondum sit religiosus, & tamen vitam monachicam in habitu sæculari peragens. Tali enim viro ad experientiam omnimodam semestre spatium sufficiet. S. Fructuosus Archiepiscopus cap. 20. regulæ: *Quod si quilibet conuersus bonis ac puris moribus enitens Abbatis & aliorum fratrum spiritalium fuerit iudicio comprobatus, pro merito & purificatione suæ conscientiæ celerius poterit fratrum consortiis misceri.* Regula Tarnatensis: *Et nisi expleto anno nullus mutare habitum permittatur. Sed si pœnitentis fuerit tanta compunctio, vt hoc sibi supplicatione assiduâ exigat, non nege-*

Digitized by Google

iur. Sanct. Cæſarius Arelatenſis cap. 3. regulæ. *Sed vni ex ſenioribus tradita, animum integrum in eo, quo venit, habitu perſeueret. De ipſo tamen habitu mutando, vel lecto in ſcholâ habendo, ſit in poteſtate Prioris: & quomodo perſonam vel compunctionem viderit, ita vel celerius vel tardius ſtudeat temperare*, vbi nota poſſe differri profeſſionem etiam completo probationis anno. Sed ſacrum Tridentinum Concilium ſeſſ. 25. cap. 15. decreuit, ne quis ante expletum probationis annum ad vitæ regularis profeſſionem admittatur.

INTER RELIQVOS OPERETVR.] Manibus ſuis; alioqui ſe ſuis ſumptibus alat.

Ex Regula S. Fructuoſi, Cap. XXI. §. 12.

CONVERSORVM de ſæculo Patrum decreta docent non ſuſcipiendum in monaſterio, niſi experimentum ſui in opere & *penuriam ob probriis dederit, & conuitiis: quique decem diebus perſiſtens ad ianuam cœnobij orationibus, & ieiuniis patientiæ & humilitati operam dederit. Sicque anno illo vni ſpiritali traditus ſeniori non ſtatim commiſcendus erit congregationi, neque interna fratrũ diuerſoria accedet, ſed delegata in exteriore corte cellula perfruetur, vbi omnem ſinceriter exerceat obedientiam. Hoſpitibus, ſiue peregrinis ſtramina comportabit, aquam calefaciens pedibus, & omnia humiliter miniſteria exercebit, faſcèmque lignorum ſuo cotidie dorſo ferens hebdomadariis tribuet. Atque ita in omni penuria & vilitate ſubactus expleto anno probatus moribus, & laboribus elimatus perceptâ in Eccleſiâ benedictione fratrum ſocietate donetur: vnique Decano delegetur cunctis bonorum operum exercitiis edocendus. Quod ſi quilibet cõuerſus bonis ac puris moribus enitens Abbatis, vel aliorum fratrum ſpiritalium fuerit iudicio comprobatus pro merito & puritate ſuæ conſcientiæ celerius poterit fratrum conſortiis miſceri ſecundum quod Abbatis vel fratrum * ob timorem conſuerit deliberatio faciendum.*

Digitized by Google

mente deuota profiteatur implere : nec ea vllo vnquam tempore violare : neque à diſtrictione cœnobij, quam expetiit, polliceatur vllatenus euagari. Cumque hac ſe profeſſione adſtrinxerit, ſubiiciatur regulis ſupra ſcriptis per bonorum operum induſtriam quandoque Domino placiturus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OMNIS CONVERSVS, &c.] Extat in R. MS. S. Fructuoſi Archiep. Bracarr. eodem cap. 22. quod eſt de ſuſceptione Conuerſi.

AN SERVVS.] Quia nefas eſt admittere ſeruum ad habitum monachicum inuito domino. Vnde S. Ferriolus ſupra: *Interrogetur ab ea, vtrum liber ſit.* & Fructuoſus Abbas cap. 4. regulæ: *Quod ſi ſerui ſunt, non recipiantur, niſi libertatem à proprio domino pra manibus attulerint præſentandam.* Ita ſancitur can. 4. Concilij Chalcedonenſis, μηδένα κειρο-τονεῖσθαι δοῦλον ἄνευ τε μονάσαι πρὸς γνώμην τοῦ ἰδίου δεσπότου. i. nullum ſeruum ſuſcipere ad vitam monachicam præter voluntatem domini ſui. Ita ſtatuitur Cod. L. *Sernis*, de Epiſc. & Clericis, &c. Nouellâ 12. Valentiniani Imperatoris, & Nouellâ 11. Leonis Imperatoris, in quâ ſtatuitur, vt ſerui ad monaſterium confugientes quacumque de cauſa ſiue intra triennium, ſiue poſt triennium repetiti inde auellantur, vt dominis reſtituantur. S. Baſil. inter. 11. regul. fuſ. diſp. prohibet præter dominorum ſuorum voluntatem recipi ſeruos in monachos, ſi modò non cogantur à dominis ſuis Dei legem violare : alioqui recipiendos cenſet, etiam inuitis dominis. Seruorum conditioni indulgentior fuit Iuſtinianus Imperator eorum ſaluti ſimul, & vitæ monaſticæ dignitati conſulere cupiens Nouellâ 5. cap. 2. quâ ſtatuit, vt ſi ſerui ob mores flagitioſos ſimulatione, non veritate ſanctimoniæ ex dominorum ſuorum ædibus ad monaſterium fugerint, & furto aliquid forſitan ſuſtulerint, ſi ita res eſt, intra triennium à dominis repetiti reddantur : ſin autem ſecus ſit, & compertum ſit eos honeſtè apud dominos vixiſſe, ſintque in monaſterio mites & diſciplinati, etſi nondum forte completum ſit triennij tempus, in monaſterio remanere debeant trahentium aſperitate liberati. Si verò triennio expleto ſchema ſumpſerint monachale, vt pote digni iudicati, vt non poſſint inde auelli à dominis ſuis, decernit, etſi ob furtum aliquod & profligatos mores ad monaſterium confugerint, furto tamen ablatis domino reſtitutis. Nam, vt ibidem ait Imperator : *Si multis caſibus etiam ex lege hoc ſit & talis quædam libertas datur, quomodo non præualebit diuina gratia talibus eos abſoluere vinculis?* Idem conſtituit Nouellâ. 123. cap. 43. At libr. 5 Capitularium Caroli & Ludouici Impp. tit. 227. ſtatuitur, vt ſerui ad monaſterium conuolantes, ſi ante triennium repetantur, dominis reſtituantur, ſi poſt triennium, non inde trahantur. Vide Photium in

Digitized by Google

Nomocanone tit. 1. cap. 36. & tit. 11. cap. 3. & Theodorum Balsamonem ibidem, & in citatum canonem Concilij Calcedonensis.

CONDITIONIS.] Id est, seruitutis.

ADFLICTVM.] L. *Adstrictum.*

IN QVO ET ITEM SE CONVERTENS ALLIGABIT.] Expleto videlicet probationis anno iuxta ea quæ statuuntur capite superiori: alioqui secum pugnaret S. Fructuosus.

Item Fructuosi. Capite IV. §. 14.

MONACHI, qui ob religionis obtentum monasterium ingredi petunt, primum ante fores tribus diebus, & noctibus excubent, & ex industria iugiter ab hebdomadariis exprobrentur. Quibus diebus peractis, primùm interrogentur, vtrum liberi sint, an serui. Quod si serui sunt, non recipiantur, nisi libertatem à proprio domino præ manibus attulerint præsentandam. Cæteri verò, siue liberi, siue serui, siue diuites, an pauperes; coniugati, an Virgines, stulti, an sapientes; insci, an artifices; infantes an senes: si quispiam horum fuerit, acrius percontentur, vtrum rectè abrenuntiauerint, an non; si omnia fecerint, quæ in Euangelio per vocem veritatis audierunt:

Luc. 14. *Qui non renuntiauerit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Et illud quod diues quondam adolescens, qui omnia, quæ in lege præcepta sunt, se implesse iactabat, ad quem Dominus ait: *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes,*

Mat. 19. *& da pauperibus: & veni, sequere me, habebis thesaurum in cælo.* Iterum [ad eum] Dominus loquitur: *Qui vult esse perfectus [qui] cum Apostolis patrem & matrem, retéque & naviculam, dimittit.* Et qui omnia dixit, nihil de propria facultate reseruari mandauit: & non cuilibet; sed cuncta Christus pauperibus eroganda præcepit. Non enim dixit patri, non matri, non fratri, non propinquo, non consanguineo non filio adoptiuo, non vxori, non liberis, non Ecclesiæ, non principi terræ, non seruis, exceptis libertatibus confirmandis. Cum hæc, quæ diximus, fuerit scisscitatus, postmodum in vltimo gradu recipiatur. Quod si horum, quos supra diximus, more pietatis, vel vnum nummum alicui malè abrenuntians reliquit, statim eum foras pelli

Digitized by Google

mandamus: quia non eum in Apoſtolorum numero, ſed Ananiæ & Saphiræ ſequacem eſſe videmus. Sciatis enim eum non poſſe in monaſterio ad menſurã venire monachi, neq, ad paupertatem deſcẽdere Chriſti, neque humilitatẽ adquirere, neque obœdiens eſſe, neque ibidem perpetuò perdurare: ſed cum aliqua occaſio pro aliquo à ſui Abbate monaſterij diſtringendi, aut emendandi acceſſerit, continuò in ſuperbiam ſurget, & acediæ Spiritu inflatus monaſterium fugiens derelinquet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHI QVI OB RELIGIONIS OBTENTVM, &c.] Hæc non extant in R. MS. S. Fructuoſi Arch. Sed videntur eſſe alterius Fructuoſi.

A PROPRIO DOMINO.] Supp. *Obtentam.*

ET ILLVD QVOD DIVES QVONDAM ADOLESCENS.] Supp. *Audiuit.*

ITERVM AD EVM DOMINVS LOQVITVR.] *τὸ ad eum*, redundat: nam poſt hanc reſponſionem non vltra locutus eſt contriſtato adoleſcenti; ſed Apoſtolis. Hæc autem verba: *Qui vult perfectus eſſe*, &c. ſunt prolata ex memoriâ, non ex codice.

QVI CVM APOSTOLIS.] *τὸ Qui*, redundat.

NON LIBERIS.] Secluſa tamen legitima, quam eis tenetur dare. Id docet Photius in Nomocanone, tit. II. cap. I. & habetur Cod. L. *Si quamulier.* Idem de filio adoptiuo dicendum eſt.

NON ECCLESIÆ.] Niſi forte ſit ei curta ſupellex, & res familiaris anguſta.

IN VLTIMO GRADV RECIPIATVR.] Ad probationem videlicet.

QVOD SI HORVM QVOS SVPRA DIXIMVS.] Adieci pronomen, *quos*, quod deſiderabatur.

SEQVACẽM.] Id eſt, ſectatorem, Paulus Diaconus lib. I. hiſt. Longobard. cap. 26. hym. de S. B.

Hac inter inſtar nectaris
Mirando plectro clarnit:
Nam pinxit aptè lineas.
Vita ſacra ſequacibus.

Significat etiam obedientem. Sidonius libr. 7. epiſt. 17. *Cuius diſciplinæ ſi qui rebelles, ipſe caſtiga: ſiqui ſequaces, ipſe collauda.*

Digitized by Google

Item ipse. Cap. XVIII. §. 15.

COMPERIMVS per minus cauta monasteria, qui cum facultatibus suis prius ingressi sunt, postea tepefactos, cum grandi exprobratione repetere, & sæculum, quod reliquerant, vt canes ad vomitum reuocare; & cum suis propinquis, quod monasterio contulerant, hoc extorquere, & iudices sæculares requirere, & cum saionibus monasteria dissipare, & per vnum neglegentem multos simplices deturbatos videmus esse. Proinde solerter prouidendum est, & omni intentione discernendum, vt tales non reciantur: quia non pro amore Christi isti veniunt; sed vicina morte perterriti, & infirmitatis angustia compulsi, non ob amorem cœlestem incitati, sed solummodo pœnam formidantes inferni: de quib Apostolus ait: *Qui timet non est perfectus in caritate: quoniam timor pœnam habet; sed perfecta caritas foras mittit timorem.* 1. Ioan. 4. Non sunt isti discipuli Christi: & non in Ecclesia sunt requirendi. Sed in membris Antichristi inueniendi sunt: non sunt accolæ terræ repromissionis, nec veri Israëlitæ; sed de longinquo aduenæ, & proselyti: sed neque fratribus fideles, neque in pugnâ inuenti sunt fortes. Tales enim in Leuitico Dominum cognoscimus detestasse, & in bello ne pergerent, prohibuisse: *Si quis*, inquit, *in corde pauidus est, non egrediatur ad bellum, vadat, & reuertatur in domum suam: ne pauere faciat corda fratrum suorum, sicut & ipse timore perterritus est.* De talibus in Euangelio veritas ait: *Quàm difficile est, qui pecunias habent, intrare in regnum cælorum.* Mat 19. Nihil enim de pristinis facultatibus suis in eumdem locum vbi ingredi se petit monasterium vel vnus nummus recipiatur; sed ipse manu sua cuncta pauperibus eroget: & postmodum quod probatus monasterio sub regula introducatur: & anno integro à cunctis fratribus ex industria conuitiis comprobetur. Et postquam probatus in cunctis obœdiens fuerit, & non in plumbi laminâ mollitus; sed acer perdurauerit, vt ferrum. postmodum exuatur sęcularibus vestibus, & induatur monasterij religiosis simplicibus;

Digitized by Google

ſimplicibus, & adnoteturin pacto cum fratribus, & viuat inter monachos probatus & ipſe monachus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

COMPERIMVS PER MINVS CAVTA MONASTERIA, &c.] Hæc non ſunt S. Fructuoſi Archiepiſcopi, ſed alterius Fructuoſi. His autem ſimile eſt illud Caſſiani lib. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 4. *Nam per alia minus cauta monaſteria ſimpliciter quidam ſuſcepti eorum quæ intulerant, quæque in Dei opere fuerant diſpenſata, cum ingenti poſt blaſphemiâ redhibitionem poſcere tentauerunt.*

REPETERE ET SÆCVLVM.] Copula, *&*, tranſpoſita eſt. Sed lege: *Repetere ſæculum; & quod reliquerant, ſeu canes ad vomitum, reuocare.*

CVM SAIONIBVS.] *Saiones* ſunt lictores, de quo vocabulo ſupra.

SED VICINA MORTE PERTERRITI, &c.] Eorum qui graui infirmitate oppreſſi cucullam induerunt, plenæ ſunt hiſtoriæ.

QVI TIMET NON EST PERFECTVS IN CARITATE.] Ioan. epiſt. 1. cap. 4. vbi hæc ſententia eſt aliis huius loci poſterior.

IN LEVITICO.] Non citauit ex codice; nam locus habetur Deut. cap. 20.

IN EVMDEM LOCVM, VBI INGREDI SE PETIT MONASTERIVM.] Lege, *In eodem, vbi ingredi ſe petit, monaſterio.*

QVOD PROBATVS.] Vocabulum, *quod*, redundat.

IN PLVMBILAMINA, &c.] Ex regula S. B. cap. 1.

IN PACTO.] Videtur legendum: *In pittacio.* Pittacium, ſeu pictacium eſt breuis, tabella, matricula. Gloſſæ veteres: *πιττάκιον, pittacium, breuis.* Gloſſæ Iſidori: *Pittacium, Epiſtola breuis, & modica.*

Item ipſe. Cap. XIX. §. 16.

QVI grauioribus culpis ſe deliquiſſe cognoſcunt, primùm eos optamus regulæ colla ſubmittere ſub probatiſſimo Abbate, in monaſterio deſudare, & cuncta retro acta peccata tanquam ægrotos medico ſpirituali ſeniori manifeſtare, & ſicut publicè peccauerunt, publicè pœnitere, & pœnitenda vltro non committere: timorem de ſupplicio, amorem de regno, ſpem de miſericordia habere, & numquam deſperare: quia in vltimo eſt extrema vitæ iuſtificare, aut condemnare. Scriptum eſt enim: *Ipſe iudicabit extrema terræ.* Vnumquemque Dominus in fine aut iuſti-

Digitized by Google

ficat, aut condemnat, & vniuersorum finem ipse considerat: vt nec peccator, si fortiter ingemiscit, desperet veniam, nec iustus de propriâ sanctitate confidat. Nihil prodest, si aliquis de regno hodie subtractus, à regni potentiâ exclusus, ferro constrictus hodie carceri est mancipatus: ita nihil obstat, si hodie à carcere quis rapitur, & in regali honore constituitur: nullus ei sordes carceris imputat; sed hoc solùm laudat, quod in eo miratur. Sic nihil prodest iusto bene viuere, & malè vitam finire: ita magnum bonum est peccatori ad pœnitentiam redire; olim male viuere, & postmodum bene finire, à nullo retro acta peccata imputata habere. Credimus iudicem, qualem in fine inuenerit, talem coronare, aut certe damnare. Et quamuis sint grauia delicta, non est tamen illico de Dei misericordiâ desperandum. Liquidò ergo cognoscimus publicanos & peccatores nullo præcedente merito, qui futuri per iustitiam erant damnandi, gratuitâ miseratione per breuem pœnitentiam esse redemptos. Sed non est in eis tam considerandа mensura temporis, quàm doloris. Agat ergo vnusquisque dignam pœnitentiam secundùm qualitates culparum. vt quis in quo delicto se esse cognoscit reum, de eo delicto necesse est obseruare primùm secundum institutа Canonum. In lege habetur, vt quis cui quantum intulerit damnum, aut fecerit cædem, aut commouerit vltionem, iudicis dirimatur iudicio, & de numerositate solidorum ad suum reducatur arbitrium: ne fortasse persona damnet oppressum, & qui legali censurâ centenarium habebat incurrere damnum, tertiam reddat: quod de liberis continetur. Certe nos cum essemus serui peccati, Deo miserante & nullo nostro merito præcedente; liberi facti sumus iustitiæ, & de innumerositate peccaminum in misericordissimi iudicis pendet arbitrio nostri peccati debitum: & pro centesimo pondere peccatorum iniquitatis cognoscimus apponere villicum, qui de centum cadis olei octingenta, de centum coris tritici quinquaginta decurtatum quæsiuit debitum statim se cognouit à proprio Domino esse laudatum. Ita plerique sunt in monasteria ingressi, qui ob immanitatem scelerum excesserunt nu-

Luc. 16.

Digitized by Google

merũ, quo ſancti Canones foras Eccleſiæ agere pœnitentiam cenſuerunt : & niſi in fine vitæ cõmunionem percipere negauerunt. Nos tamẽ miſericordia Domini cõperta puſillanimes ſumus conſolati : ne graui triſtitia coarctati pereant deſperati, de multitudine annorũ ad breuẽ recurrimus numerũ, & citò recõciliamus, quàm citò eũ cognouerimus in patientia & humilitate fundatũ. Quia & tunc medicus ab inciſione ſuſpendet ægrotum, cum eum per medicamina cognouit eſſe ſanandum. Cibos verò tales eis præſcribere mandamus, qui nec laſciuiam nutriant, nec nimis corpus affligant. Carnes tamen, ſiceram vel vinum eis auferre mandamus. Quod ſi per infirmitatem, aut nimiam ſenectutem, aut certe aliquam neceſſitatem ex his imbecillitas patuerit, in arbitrio & poteſtate maiorum ponimus. Veſtimentum verò cilicinum præbere iubemus qualiter per id cõpuncti per hœdos à ſiniſtris ſuorum ſemper reminiſcantur peccaminum. Lectum tamen ſternere mandamus corio aut pſiatho, quod latine hiſtoria nuncupatur, aut certè paleis tenuibus, ſi ibi horum nihil habetur, exceptis infirmis, & nimia ſenectute depreſſis : & ipſi arbitrio foueantur Abbatis. Per hanc quam ſupra notauimus, pœnitentiam dignam, & non fictam humilitatem vnumquemque venire cognoſcamus ad veram ſanitatem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI GRAVIORIBVS CVLPIS, &c.] Non modò qualeſcumque peccatores, ſed etiam ij, qui grauiorum ſcelerum conſcientia ſtimulantur, in monaſterium admittendi ſunt; ſi non ſimulata erratorum pœnitentiâ ducuntur. Chriſtus clamat: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Laborantes ſunt ij, qui mediocribus vitiis affecti ſunt : onerati, qui ſcelerum pondere premuntur, & incuruati ſub faſce gemunt. Non eſt obſerandum clauſtrum ei, cui Deus aperit cœlum. Chriſtus ipſe publicanos, & conclamatos peccatores ad ſe vocauit. In hiſtoriis Eccleſiaſticis, & vitis Patrum legimus profligatos & perditos homines, immanes patricidas & latrones, & proſcriptæ libidinis lupas ad Chriſtum tandem conuerſos pœnitentiæ beneficio in ſanctiſſimos euaſiſſe. Hi ſunt theſauri bonitatis, patientiæ & longanimitatis Dei; qui diues in omnes, qui inuocant illum, cuius manus non eſt abbreuiata : cuius opus miſericordia ; cuius ſane non eſt numerus : nam

Digitized by Google

miserationes eius super omnia opera eius. Præstantissimi est medici deploratos curare morbos, humanissimi Saluatoris ex sentina & polilibro vitiorum peccatores extrahere: magnificentissimi regis est suscitare de terrâ inopem, & de stercore erigere pauperem; vt colloceț eum cum principibus populi sui. *Quare non est desperandum de malis. Sed pro ipsis, vt boni fiant, studiosius supplicandum: quia numerus sanctorum de numero semper est auctus impiorum*, inquit S. Prosper sent. 184. Ne verò propudiosi peccatorum mores religiosam vitam, vel leuiter labefactare valeant, circa eorum studia, qui religiosam vitam appetunt, hæc statuit S. Basilius obseruanda interr. 10. regul. fusius disputatarum. Hi qui in sæculo vitam sanctam egerunt, sunt religioni maximè idonei. Hi verò qui in vitiorum situ, & pædore immersi erant, & ij qui mediam quasi vitam inter bonum & malum tenebant, sunt quidem suscipiendi; sed explorandi eorum morum & ingenia, an leuitate quadam animi facile in contraria studia & consilia mutentur. Non sunt tamen ab ipso limine desperandi: quia nulla est tam inueterata peccandi consuetudo, quæ Dei gratia, & timore, atque laboris assiduitate non peruincatur. Periculum est faciendum eos exercendo durioribus laboribus. Si quid inesse in eis constantiæ animaduertimus, admittendi sunt; sin minus, repudiandi: ne cæteri fratres eorum contagione & porrigine coinquinati contabescant.

QVIA IN VLTIMO EST.] Lege: *Quia in altissimo est.*

VT QVIS IN QVO DELICTO, &c.] Id est, in reorum emendatione secundùm delicti qualitatem obseruandum est, quid statuant Canones.

IN LEGE HABETVR, &c.] Sensus est, si quis ob cædem seu percussionem centum solidos componere & soluere debeat, clementia tamen iudicis tertiam duntaxat partem soluere cogetur: sicut cum multa Deo debeamus, ipse tamen singulari sua humanitate parua satisfactione pro tot & tantis delictis contentus est.

QVOD DE LIBERIS CONTINETVR.] Id est quod in lege de liberis continetur.

COGNOSCIMVS.] Videtur deesse πὸ *minus.*

EXCESSERVNT NVMERVM, &c.] Annorum videlicet. Nam olim pœnitentes plurimis annis pro delictorum grauitate ante fores Ecclesiæ stabant, vt supra annotatum est.

FORAS ECCLESIÆ.] Lege: *Ad fores Ecclesiæ.* Nam olim pœnitentes ad fores Ecclesiæ stabant, vide supra.

VT NISI IN FINE VITÆ, &c.] Ea fuit antiquorum Canonum districtio, vt atrocioris criminis rei in morte tantùm reciperent communionem, vt habetur in Conc. Ancyrano can. 27. Arelatensi 1. can. 14. & nonnullis aliis.

PER HOEDOS A SINISTRIS.] Id est, qualiter hoc vestimento cilicino, ex pilis hircinis confecto sibi in animum inducant se tanquam hœdos ad sinistram Dei stare ob peccata iudicandos.

Digitized by Google

CORIO.] Iuxta morem antiquum. Virgilius 7. Æn.

Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petiuit.

PSIATHO.] Id eſt, matta, vide ſupra.

HISTORIA.] Pro, ſtorea. eſt culcita: quòd ſit terrâ ſtrata, inquit S. Iſidorus lib. 20. Orig. cap. 11.

PER HANC QVAM SVPRA.] Ita emendaui, cum legeretur: *Hæc quam ſupra.*

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. V. §. 17.

SI quis fidei ardore ſuccenſus renuncians ſæculo monaſterium magnæ diſpoſitionis elegerit expetendum, non confeſtim licentia tribuatur intrandi; ſed primùm ſtudioſius indagetur, vtrum voluntariè, an neceſſitate aliqua coactus aduenerit, aut ſi nullâ ſeruitutis conditione obnoxius teneatur. Quod cum ad Abbatis notitiam Præpoſito nunciante peruenerit, vni de ſenioribus deputatus tamdiu iubeatur aduenientibus deſeruire, quouſque deuotio eius fuerit patientia teſte monſtrata. Atque vt informetur regularibus diſciplinis, & quæ facere debeat, quibuſque eum conueniat ſeruire, cognoſcat, deinceps omnis regulæ conſtitutio relegatur, & ad comprobandam obœdientiam eius dura ei & aſpera præcepta mandentur, nihil in poteſtate de his, quæ ſecum attulit habiturus. Sed ſi eius votum tale eſt, vt quæ monaſterij vſibus conferre deſideret, oblationem eius ad integrum deuotio ſincera cõmendet: & ſuper altare inſtituat, vnde repoſci aliquid ſacrilegium iudicatur. Si pecora cuiuſlibet generis ad monaſterium, quo migraturus, adduxerit, ab Abbate pretium conſequatur: cui de eodem pretio faciendo quod voluerit, non negetur. Quæ ſi Abbas noluerit comparare, cui voluerit vendere permittatur; aut quod melius eſt, præpoſita venundanda committat. Pretium verò ipſum, vt iã dictum eſt, ab eo cui res fuerant,* dummodo in eius nihil poteſtate reſideat. Nefas eſt enim, vt qui decipulam huius ſæculi interdit euadere, reſeruet vnde eum infeſtatio diabolica valeat inretire. Clientem vero & famulum aut parentem ſecum exhibens, ſi poſtulet in conſortium religionis admitti, ſimili examinatione probatum fratribus venit

Digitized by Google

adgregari. Et qui ei fuerat ante in seruitute subiectus, frater est in Domini positus seruitio computandus: quia apud Deum, vt Apostolus docet, nulla est acceptio personarum, Ille tamen, qui ex humili conditione est in germanitatis æqualitate susceptus, non aliquo elationis tumore superbiat; sed per humilitatem in eo, quæ bona sunt, conualescant: & non solùm ei, cui æqualis effectus est; sed omni fraternitati, vt verus famulus Christi, cum pietate & humilitate deseruiat. Quia sicut is, qui esse maior videbatur in sæculo, per humilitatis affectum frater vocatur ex domino: ita ille sui memor conditionem suam non, altiora petendo, despiciat; sed testimonio humilitatis exaltet: vt apud Deum inueniat gratiam. Et nisi expleto anno nullus mutare habitum permittatur. Sed si pœnitentis fuerit tanta compunctio, vt hoc sibi supplicatione assidua exigat, non negetur. Quod vni fideliter poscenti conceditur, non quasi licitum habeatur. Vestimenta quoque secum delata, quæ primi anni vsus non valet expendere, redacta in pretium, cui Abbas præceperit, tribuantur: quia cum alia meruerit indumenta, priores exubiæ, in sua non erunt potestate: vt exterioris hominis immutatio cum interioris perfecta plena ratione conueniat. Nihil de his, quæ perceperit, ei sit licitum commutare, nec pro abiectione vilior, aut ec pro commodo meliora; sed qualiacumque fuerint adtributa, cum gratiarum actione suo tantùm vsui vindicabit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MAGNÆ DISPOSITIONIS.] Lege: *Magnâ dispositione.*

SVPER ALTARE INSTITVAT.] Id est, super altare ponat. Olim eorum quæ Deo offerebantur, chartæ super altare ponebantur, vt offerens magis astringeretur: *Vnde*, vt hic additur, *reposci aliquid sacrilegium iudicatur.* Id patet ex cap. 58 regulæ S. B. *Et manu suâ eam* (petitionem) *super altare ponat.* ex chartâ Fulconis Iunioris Comitis Andegauensium: *Ipsique videntibus & concedentibus super altare S. Nicolai ipsam chartam porto.* & chartâ Berlæij: *Et Berleius cum vxore suâ, donum quod fecerit, iterum Abbati cum ipso missali concessit, & super altare posuit.* ex Magistro ca. 89. regulæ: *Tunc ille breuis vel donatio rerum suarum Deo vel monasterio facta ipsius donatoris manu super altare ponatur.*

In Breuiario fundationis S. Nicolai Andegauensis. Ibidem.

Digitized by Google

AB EO, CVI RES FVERANT.] Videtur deeſſe verbum: *Accipiatur.*

PRÆPOSITA.] L. *Præpoſito.*

PARENTEM.] Id eſt, propinquum, cognatum, affinem. S. Hieronymus lib. 2. contra Rufinum: *Forte parentes militari vulgarique nomine cognatos, & affines nominat.* S. Cæſarius Arelatenſis cap. 38. regulæ: *Siquis verò germanam ſuam, aut filiam, aut quamlibet parentem videre voluerit.* S. Greg. Turon. libr. 3. hiſt. cap. 14. *Munderius igitur, qui ſe parentem regum aſſerebat, elatus ſuperbia*, &c. Lex Burgundionum tit. 35. §. 3. *Quod ſi parentes puellæ parentem ſuam punire noluerint, puella libenter careat.*

SERVITVTI SVBIECTVS, &c.] Ita in regula Macarij, Serapionis, & aliorum ſupra hoc capite: *Noverit iam non eum ſeruum habere; ſed fratrem: vt in omnibus perfectus inueniatur homo ille.*

EXVBIÆ.] Pro, exuuiæ, id eſt, veſtimenta relicta: Virgilius 4. Æn.

Dulces exuuiæ, dum fata, Deuſque ſinebant.

Ex Regula Caſſiani. Cap. XIX. §. 18.

SI quis monachus diſciplinam intrare deſiderat, non ante monaſterium permittatur ingredi, quàm diebus decem, ſeu amplius ante ianuas permanendo durauerit: vt indicium perſeuerantiæ, ac deſiderij ſui, humilitatis etiam vel patientiæ ſe habere demonſtret. Qui tranſeuntium fratrum genibus prouolutus ab vniuerſis de induſtria refutetur, atque deſpiciatur; tanquam cui non propter religionem; ſed propter aliquam neceſſitatem oportet monaſterium introire. Inſuper etiam iniuriis, & exprobrationibus eum adficiant: vt experimentum conſtantiæ, vel qualem tolerantiam in tentationibus iniuriarum ſit habiturus, oſtendat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS MONACHVS, &c.] Ex libr. 4. de inſtitutis renunciantium cap. 3.

REFVTETVR.] Id eſt, reſpuatur, recuſetur. S. Columbanus ep. ad Sethum.

Spernit auaritiam, vanoſque refutat honores.

Digitized by Google

S. Gregor. Tur. in vit s Patrum : *Cumque ille refutaret , tandem Abbatis precibus super oculos domini sui signum crucis imposuit.*

Item ipse. Cap. XX. §. 19.

Cap. cisato. CVMQVE fuerit in monasterio exploratæ mentis ardore susceptus, summâ diligentiâ perquiritur ; ne de pristinis facultatibus suis , vel vnum nummum reseruauerit sibi. Nam si in conscientia eius quantulacumque facultas pecuniæ latitauerit, nullo modo sub monasterij disciplinâ diuturnus poterit permanere ; nec humilitatis aut obœdientiæ institutum apprehendere valebit , nec in monasterij paupertate aut districtione poterit esse contentus; sed mox , vt orta fuerit quælibet commotionis occasio, stipis illius, quam sibi reseruauit, fiducia animatus continuò de monasterio fugiturus egredietur.

Item ipse. Cap. XXI. §. 20.

In cap. sequ. SI quid verò ab eodem pecuniæ vel quarumcumque rerum offeratur, nullo modo, qui præsunt, suscipere ea in monasterij vsibus adquiescant : ne confidentiâ huius oblationis dedignetur pauperibus se fratribus coæquare. Aut cetè si susceperint, cautius per multum tempus prudenti debent seruare consilio. Nam multis experimentis frequenter perhibitum quosdam per monasteria minus cauta susceptos ea quæ secum detulerant , & quæ iam in Dei opere fuerant dispensata, tepefactos postea non sine iniuria monasterij sacrilego spiritu ingenti post blasphemiâ repetisse.

Item ipse. Cap. XXIII. §. 21.

SI quis autem ex diuitibus huic mundo & facultatibus eius renunciat, ita necesse est eum congregationis disciplinam expetere, vt in nullo sibi ex his quæ reliquit aut intulit

Digitized by Google

intulerit monaſterio, blandiatur. Qui ſi forſitan fortiori fuerit ætate prouectus, ſic præparet ſe omnibus obœdire; vt ſecundùm ſententiam Domini ad ſimplicitatem priſtinę infantiæ humilitatis gratia reuertatur: & nihil ſibi de conſideratione ætatis, vel annorum numeroſitate pręſumat, quam in ſęculo nouiter conſumptam perdidiſſe ſe putet; ſed nouitate conuerſationis, quam in Chriſti militia gerere cupit, ſubdere ſe etiam iunioribus non moretur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS EX DIVITIBVS, &c.] Hoc capitulum non extat apud Caſſianum; ſed puto eſſe ex regula cuiuſdam Patris, quam dixi, aliam eſſe à regula Serui Dei; quæ etiam in hac Concordia ſuppreſſo auctoris nomine dicitur cuiuſdam Patris.

PRÆPARET SED.] addidi πρ' ſe, quod deſiderabatur.

AD SIMPLICITATEM PRISTINÆ INFANTIÆ.] Hæc ſimplicitas, quam Chriſtus commendat in Euangelio, ſummum eſt in religione bonum. Nam ſimplex neminem iudicat, omnibus cedit, nulli iniuriam facit, nec reddit, curioſitatem fugit, nihil innouat, curas ſuperfluas à ſe amolitur. Sententiam ſuam aliis poſtponit: quia de ſe vilia, de aliis excelſa iudicat. Semper verax nihil ſimulat, aut diſſimulat, ac proinde cum Deo ſemper, qui eſt ſumma veritas, & ſimplicitas, conuerſatur.

Item ipſe. Cap. XXIV. §. 22.

CVM vero receptus quis in monaſterio fuerit, ita fideliter omni priſtinâ facultate nudetur; vt ne ipſum veſtimentum quo à ſęculo venit indutus, habere amplius permittatur; ſed in medio productus exuatur propriis, & per manus Abbatis induatur monaſterij veſtimentis: vt per hoc non ſolùm vniuerſis rebus ſuis antiquis ſe nouerit expoliatum, verum etiam, omni ſuperbia mundiali depoſita, ad Chriſti paupertatem & inopiam deſcendiſſe: & nihil iam de craſtino cogitans pauperibus ſe æquare; quibus cognominari Chriſtus, & quorum ſe fratrem non erubuit nuncupare: ſed potius domeſticis eius glorietur factum ſe eſſe conſortem.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM VERO RECEPTVS, &c.] Hoc capitulum sumptum est ex Cassiano cap. 5. libri citati.

ÆQVARE.] Id est, se similem & parem iudicare, vt supra dixit, coëquare.

COGNOMINARI.] Id est, idem nomen sortiri, apud Cassianum legitur: *Connumerari.*

Item ipse. Cap. XXV. §. 23.

ILLA, vero quæ deposuit vestimenta Præposito tradantur: quę tamdiu ab eo seruentur, donec profectus conuersationis eius diuersis tentationibus, euidentius cognoscatur. Et, si transactis multis temporibus, in ipso feruore, quo ingressus est, perstiterit, ipsa vestimenta, quibus ingressus est, pauperibus erogentur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLA VERO VESTIMENTA, &c.] Hoc capitulum sumptum est ex cap. 6. eiusdem libr. 4.

PRÆPOSITO.] Apud Cassianum habetur: *Oeconomo.*

TRANSACTIS MVLTIS TEMPORIBVS.] Apud Cassianum: *Tempore procedente.*

Item ipse. Cap. XXVI. 24.

SI vero aliqua murmuratio, aut inobedientia in eo fuerit deprehensa, exuatur monasterij vestibus, quibus indutus fuerat, & reuestitus suis antiquis, quæ à Præposito conseruantur, [&] foris expellatur: quia non est fas cum vestimentis monasterij, quæ accepit, abscedere. Nulli autem, qui de monasterio exire vult, in palam discedere conceditur: nisi forte sicut seruus captans densissimas tenebras nocte defugiat: aut certe, sicut superius

Digitized by Google

diximus, cum confuſione exuatur coram omnibus fratribus, & depoſita monaſterij veſte pellatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI ALIQVA MVRMVRATIO.] Ex cap. 6. eiuſdem lib. 4. de inſtitutis renunciantium.

ET FORIS.] Copula, *&*, redundat.

ET DEPOSITA MONASTERII VESTE PELLATVR.] Hæc eiectio eſt eorum tantùm, qui probantur; cum eorum veſtimenta ſæcularia nondum fuere pauperibus erogata: ac proinde malè à nonnullis eadem eſſe exiſtimatur cum illa, de qua S. P. B. loquitur cap. 26. 29. & 54. altera habetur expulſio apud Caſſianum libr. 4. de inſtit. cap. 16. ſed erat ſolùm ad tempus, cum quis confuſionis gratiâ cogebatur manere tres aut quatuor dies extra fores monaſterij, vt ſupra obſeruatum eſt.

Ex Regula Orientali. §. 25.

SI quis acceſſerit ad oſtium monaſterij volens ſæculo renunciare, & fratrum adgregari numero, non habeat intrandi libertatem; ſed prius nuncietur Patri monaſterij: & manebit paucis diebus foris ante ianuam, ac docebitur orationem Dominicam, & pſalmos, quantos poterit diſcere. Et diligenter ſui experimentum dabit: ne forte mali quippiam fecerit, & turbatus ad horam timore diſceſſerit, aut ſub aliquâ poteſtate ſit: & vtrum poſſit renunciare parentibus, & propriam contemnere facultatem. Si eum viderint aptum ad omnia, tunc docebitur & reliquas monaſterij diſciplinas, quas facere debeat, quibuſue ſeruire, ſiue in veſcendi ordine: vt inſtructus atque perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. Hæc obſeruabit cuſtos ianuæ, referens omnia, ſicut ſuperius ſcriptum eſt, adnuncians ſenioribus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS ACCESSERIT.] Maior pars huius capitis eſt ex Regula S. Pachomij art. 26.

Digitized by Google

SIVE IN VESCENDI ORDINE.] Quædam desunt, quæ ex excitato Pachomij articulo hic restituenda: *Sive in collectâ omnium fratrum, sive in domo nutriendus est, sive in vescendi ordine.*

HÆC OBSERVABIT, &c.] Huius capitis clausula non extat in regula S. Pachomij.

ADNVNCIANS.] Lege: *Et nuncians.*

Ex Regula Magistri. Cap. LXXXVII. §. 26.

INGREDIENTI in monasterium nouo fratri, siue iam conuerso, siue adhuc laïco, & hoc petenti debere in monasterium suscipi, respondeat ei hoc primò Abbas non forte eum posse constituta regulæ conseruare. Cum verò ille dixerit posse se ad omnia obœdire: tunc hęc monasterij regula ei legatur. Qua regula in lectione expleta, & omnia Abbatis verbis prædicta cum se responderit nouus frater ad omnia factis se esse paratum, tunc Abbas subsequatur & dicat. Quid de tuis rebus, quas proprio arbitrio
Matt. 6. veteris? Non enim tibi expedit te hîc pro causa Dei posito res tuas alibi remanere, sed sicut dicit scriptura: *Vbi & thesaurus tuus ibi erit & cor tuum.* Nam ideo non expedit: ne forte titillatione diaboli à rebus tuis foris positis per desiderium earum de monasterio prouoceris, & relicto seruitio sanctæ scholæ proprio redeas militaturus arbitrio, & sicut canis delectatus redeas ad vomitum tuum & saliuas à te proiectas in terram denuo cum sordibus resorbeas. Sed qui perseuerantiam diligit, occasionem migrandi cupit nescire. Ideoque constituimus salubre consilium, vt audias vocem Domini tibi dicentis: *Vade, vende omnia, & da pauperibus: & veni, sequere me.* Quam ergo si sequi vis vocem, vende quæ habes, & omne pretium hucante me defer: vt te præsente à me pauperibus erogetur: vt nullum sæculo pignus tuum remaneat ad illud iterum reuertendi. Ideo enim cum nondum firmatam ingressionem tuam in monasterio habes, tibi de rebus tuis libera adhuc voluntas conceditur. Quia post firmatam ingressionem discipulo siue in monasterio, siue foris peculiare aliquid habere à regula denegatur: vt non sit vbi propria eius voluntas

Digitized by Google

extollatur. Quod [enim] ſi totum diſtrahere tibi graue videtur, & ſunt tales res, quæ vna tecum poſſunt monaſterio deſeruire, nec eæ pro pignore reuertendi ſæculo dimittuntur, omnia fideliter tecum in monaſterium defer, nihil ſubcelando Deo, cuius te cum omnibus rebus tuis ſubdis ſeruitio; qui vbique omnia reſpicit, & nihil eſt ei occultum, qui reuelat abſconſa. Memor eſto fraudis Ananiæ & Saphiræ, qui de rebus ſuis Deo oblatis exinde ſubcelare volentes mortem perpetuam inruerunt pro fide. Mox vt hæc audierit nouus frater, ſi priori diuina ſententia omnibus diſtractis, & per manus Abbatis erogatis, [ſi] hoc pro certo habuerit votum omnia diſtrahere, & monaſterio non aliquid reſeruare, non cogatur; niſi ex ſua voluntate voluerit. Ergo cum omnibus per manus Abbatis erogatis, ſe firmare monaſterio voluerit, charta ab eo perſeuerantiæ non petatur, quia pignus fidei eius apud Deum omnium rerum ſuarum per erogatam eleemoſynam fuit. Nam per omnium rerum ſuarum erogationem expenſam cognoſcitur apud Deum poſſe fideliter permanere, qui rebus ſuis pro eo cupit non parcere. Solummodo hanc det fidem ſibi penitus foris nihil remanſiſſe celatum. Hanc ideo voluntatem Abbas ingredientibus tribuit; vt non ab introeuntibus iudicetur, potius res hominum deſiderare, quàm animas. Qui vero frater hoc elegerit cum rebus ſuis monaſterio tradere, & diſtrahendi voluntatem non habuerit: ne aliquando mutatus à diabolo vel armatus propter res ſuas exigendas aliquas moleſtias, monaſterio generans exigere deſideret, cauens manum ſuam * Deo & oratorio monaſterij per donationem offerat, totum ſubſcribentibus religioſis teſtibus Epiſcopo, presbytero, & diacono, vel ipſius territorij Clero: & in ipſâ cautione taxans hoc, quod ſi aliquando monaſterio vel ſine indulgentia peccatorum à Deo non diſcedat. Iam de ipſis rebus Abbas in poteſtate ſua mutatis quicquid neceſſariæ vtilitati monaſterij abundare viderit, pro anima fratris ipſius propter præceptum ſupra dictum ſequendi Dominum per eleemoſynam diſtracta illa re ſuperuacua pretium eius pauperibus tribuat: vt quod ille imperitus frater non me-

ruit facere, pro illo iste quasi doctus magister valeat adimplere. Qui verò frater ex toto indicauerit se nihil habere, prius exquiratur à vicinis illius regionis, vbi manfit: &, si inuentum fuerit, quod certè sit ex toto eius paupertas, tunc dato perseuerantiæ fideiussore sub cautione pœnæ interposita. Si tamen iam notus fuerit, sic debet monasterio suscipi, ne forte aliquibus rebus suis ad tempus foris commendatis, mentitâ in monasterio paupertate, non solùm nihil Deo per eleemosynam, vel monasterio per donationem conferat; sed etiam ab spectantibus eum foris rebus suis prouocatus; & cum quid venerit, exeat causæ. Nam cum dederit cautos fideiussores cum pœnâ, iam tunc demum ei pro actibus monasterij sine suspicione securè res monasterij aut pretia emendorum vel vecturarum alimonia contradantur. Si vero talis monasterio aduenerit frater, quem ipsa patria ignorauerit, vel omnibus habuerit vultum ignotum, & se ad monasterij societatem firmare voluerit*, cum notitia Abbatis vel omnium exeat: & cum iam exire voluerit, prius iuret se de rebus monasterij nulla furti commissione, aut foris antecessus commendasse, aut absconsa secum portasse: nisi forte ei pro misericordia voluerit aliquid donare Abbas, vt si periurauerit, ferat in anima, quod in corpore non potuit adimplere. Res tamen, quibus indutus fuerat, monasterij, vel calceamenta reconsignet Abbati; & remanenti in perseuerentia fratri proficiant, quæ migrantibus auferuntur: & res monasterij ille habeat, qui in monasterio habitat: & iustè illi retollatur, qui iniustè animos suos à perseuerantia monasterij separat; nec illi dare placeant, cui ipsarum rerum displicuit disciplina. Si vero ita iurauerit, & non se firmet; sed ad tempus remoretur: hoc solùm testetur, vt sine notitia vel vale Abbatis, vel cũ furto non exeat. Etiam ex improuiso custodiatur & in potestate nihil habeat; & ad laborem cum fratribus communiter impellatur, vt laborando viuat. Si tamen nudus fuerit, & induere eum Abbas voluerit, ad tempus vtatur: vt sciat se quod habet omne reconsignaturum; cum exire voluerit: & velut ignotus nullã cathenã fidei Abbati de securitate intulerit: siue si nulla

Digitized by Google

ſacramenti fide teneatur ; cum forte incertus de firmitate frater miſſus fuerit cum vehiculis animalium, & emendarum pretio rerum, mox ducatu diaboli inuentis per occaſionem ſumptibus vel vehiculis in alienas terras de rebus monaſterij incipiat magis ordinatus migrare, ſecurus de ſe per deceptionem cotidie expectandus & prolongando aut tarde, aut numquam ſequendus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INGREDIENDI IN MONASTERIVM, &c.] Hæc reperire eſt in R. MS. Mag. cod. Corb. cap. 87.

SIVE IAM CONVERSVS.] Conuerſus eſt, qui iam monachus eſt.

ET OMNIA ABBATIS VERBIS PRÆDICTA.] Ita in R. MS. lege : *Et omnibus Abbatis verbis prædictis*, Id eſt, prædicatis.

QVID DE REBVS TVIS.] Subaudi, facies.

PROVOCERIS.] Ita in R. MS. ſupp. exire de monaſterio.

SED QVI PERSEVERANTIAM DILIGIT, &c.] In R. MS. *Quia perſeuerantia occaſionem migrandi cupit neſcire.*

VADE, VENDE.] Matth. 19. ita apud Fructuoſum Abbatem, iuxta textum Græcum ; ὕπαγε, πώλησον. quod idem ſonat. In verſione communi additur copula : *Vade, & vende.*

FIRMATAM INGRESSIONEM.] Id eſt, ſtabilitatem.

DISTRAHERE.] Id eſt, vendere, de quo ſupra.

SÆCVLO.] Pro, ad ſeculum.

DIMITTVNTVR.] Supp monaſterio.

PRO FIDE.] Id eſt, vt maiorem fidem Chriſtiani adhiberent Apoſtolis.

PRIORI DIVINA SENTENTIA.] Quæ paulo ante prolata eſt ex Matth. 19.

SI HOC.] Particula, *ſi*, redundat, nec habetur in R. MS.

SE FIRMARE MONASTERIO.] Id eſt, ſtabilitatem in monaſterio promittere.

CHARTA PERSEVERANTIÆ.] Id eſt, petitio, ſeu profeſſio ſcriptis mandata.

VOLVNTATEM.] Diſpenſandi de bonis ſuis.

IVDICETVR POTIVS RES HOMINVM DESIDERARE, QVAM ANIMAS.] Hæc notanda Magiſtri ſententia hoc miſerando ſæculo ; in quo multi coguntur religionem Græca mercari fide, hoc eſt, præſenti pecunia, & prænumeratis nummis, quæ eſt ſanè turpis licitatio & nundinatio, Simonis magi opus, ſi fiat ex pacto pretio, antiquis conciliis prohibita, ſynodi 7. can. 19. Conc. Francofurd. ſub Carola

Digitized by Google

Magno 17. Conc. Later. an. 1163. apud Guill. Neubrigensem libr. 2. de gestis Angl. cap. 15. & altero Concilio Lateranensi apud eumdem libr. 3. cap. 20. *Monachi non pretio recipiantur in monasterio.* Si tamen non sunt sufficientes redditus, potest dari aliquid in alimoniam.

MONASTERIO TRADERE.] Lege, vt in R. MS. *Se monasterio tradere.*

CAVENS MANVM SVAM, &c.] Locus mutilus, sic ex R. MS. restituendus: *Cauens manu suâ prius de stabilitate simul rerum suarum brebe* (L. *breue*) *adiuncto vnâ cum animâ sua Deo & oratorio monasterij offerat.* Cauere manu sua est cautionem seu chirographum manu sua faciens securitatis causa. Glossæ veteres: *Cauisti*, ἀσφαλῶς ἐχειρογράφησας. i. tutum fecisti, chirographum fecisti. Vlpianus ff. l. 1. tit. *Vsufructuarius quemodo caueat. Si cuius rei vsusfructus legatus sit, aequissimum Praetori visum est legatarium cauere.*

IN IPSA CAVTIONE.] Cautio est Chirographum, charta, litteræ, quæ dantur securitatis, seu recordationis causa. Papias: *Cautio à cauendo dicta breue, vel charta recordationis.* Glossæ veteres: *Cautio*, ἀσφάλεια. i. securitas. *Cautiones*, ἀσφάλειαι. Legis Longobardorum tit. 21. l. 13. *Si quis mutuauerit cuiquam homini solidos per cautionem*, &c. Luc. 16. *Accipe cautionem tuam*, in textu Græco, γράμμα. i. litteras. Dicitur & cautum. Corippus lib. 2. de laudibus Iustini minoris.

Debita persoluit genitoris, cauta recepit.

Glossæ veteres: *Cautum*, ἀσφαλὲς, χειρόγραφον. i. securum, chirographum.

QVOD SI ALIQVANDO.] Locus mutilus, sed ita ex R. MS. restituendus: *Quod si aliquando discedere voluerit, sine rebus suis de monasterio: vel sine indulgentia peccatorum à Deo descendat.* lege *discedat.*

MVTATIS.] Id est, derelictis. Nonius Marcellus cap. 4. *Mutare, derelinquere.* Lucilius libr. XXVI. *Mihi quidem non persuadetur, publicè vt matrem meos.*

QVICQVID NECESSARIÆ VTILITATI MONASTERII ABVNDARE VIDERIT, &c.] Notanda hominis integritas, sinceritas, simul & charitas. Quàm longè abest à quorumdam auaritia, aut curiositate, qui aut bona Nouitiorum in arca recondunt, aut ea insanis substructionum molibus erigendis, similibusque vanitatibus impendunt, Christo in suis membris algente, & esuriente.

QVI VERO FRATER.] Ita in R. MS. legendum tamen videtur: *Si vero frater.* ita sensus postulat, & tota huius capitis constructio.

SVB CAVTIONE POENÆ INTERPOSITA] Ita in R MS. videtur tamen deesse verbum, *Suscipiatur*, vel quid simile. Hæc autem pœna est pecuniæ aut rerum æquiualentium, si forte monachus desertor furtum intulerit monasterio, vt ex sequentibus colligere est.

SIC DEBET IN MONASTERIO SVSCIPI.] Dato nimirum fidei iussore.

COMMENDATIS.]

Digitized by Google

COMMENDATIS.] Id eſt, in depoſitum datis, cõmendare enim eſt in depoſitum dare. Spartianus in Peſcennio Nigro: *Idem iuſſit, ne in zonis milites ad bellum aureos, vel argenteos nummos portarent, ſed publicè commendarent, recepturi poſt prælia quod dederant.*

SPECTANTIBVS.] Pro, expectantibus.

ET CVM QVID VENERIT, EXEAT CAVSÆ.] Hæc tranſpoſita ſunt. lege: *Et cum quid cauſæ venerit, exeat.*

CAVTOS.] Id eſt, qui ſunt ſoluendo: ſi forte ipſe transfuga aliquid de rebus monaſterij furto ſuſtulerit.

PRO ACTIBVS.] Id eſt, pro negotiis.

VECTVRARVM.] Vecturæ hoc loco ſunt iumenta, caballi, aſini & ſimilia.

IPSA PATRIA.] Id eſt, regio, in quâ ſitum eſt monaſterium.

FIRMARE VOLVERIT.] Poſt hæc verba, quædam deſunt ex regula MS. reſtituenda: *Sola ſacramenti fides ab eo expoſcatur: vt ſi aliquando de monaſterio exire voluerit, cum notitiâ Abbatis*, &c.

ANTECESSVS.] Gloſſæ veteres: *Anteceſſus*, ἰμπροσθεν βαδίζων. i. ante vadens. Hic eſt ergo anteceſſus, qui prius aliquò iuerit, vt nimirum res monaſterij abſconderet, aut in depoſitum daret ante fugam ſeu exitum à monaſterio.

DISPLICVIT DISCIPLINA.] Eſt paronomaſia. eleganter Alcuinus epiſt. 79. *Diſciplina Domini, non debet eſſe cuiquam diſplicina.*

CATHENAM FIDEI.] L. *Chartam fideiuſſoris*, vt cap. ſequ.

Item. Cap. LXXXVIII. §. 27.

CVM de omnibus ſupra dictis conuentus nouus frater regulæ per Abbatem de ſtabilitate firmanda, aut per rerum eleemoſynam, aut per donationem monaſterio, aut per chartam fideiuſſoris pœnalem, aut ſi ignotus per iuramenti fidem: duorum tamen menſium ſpatium in inducias ad tractandum accipiat. Laborando tamen cum fratribus contentus annonæ communi menſura, vel regulæ diſciplina, & excommunicationum: vt & mores monaſterij probet, & à monaſterio ipſe probetur: & ſecum tractet, ſi debeat ſe ad Deum firmare, aut ad diabolum expeditius remeare. In quibus duobus menſibus ſub cura illorum fratrum, qui peregrinos cuſtodiunt, & ipſe ſimiliter ex improuiſo cuſtodiatur, & in cellâ peregrinorum dormiat, & ingreſſus illius vel exitus in monaſterio cuſtodum præſentia videatur. Et omni hora ſi ali-

cubi à conuentu fratrum ſeceſſerit, ſollicitè à cuſtodibus requiratur: ne forte anticipet tambulare ſine vale cum furto. Quod ſi explicitis duobus menſibus non placabili diſciplina, & iſdem monaſterio placuerit ambulare, cum notitia Abbatis, vel omnium poſt datam fidem nullius furti commiſſi, vel reconſignatis rebus monaſterij, quas ad tẽpus forte acceperat: mox data vniuerſis pace, & accepta virga, poſt factam orationem, vel dictum verſum, vel redditam ei pacem, ſi tamen vult, vt hoſpes abſcedat: & reſuſcipiat vicem ſuam diabolus, quem nolens hoſpitem ſuſceperat Chriſtus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM DE OMNIBVS SVPRA DICTIS, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magiſtri Cod. Corb. eodem cap. 20.

CONVENTVS NOVVS FRATER.] Ita correxi ex R. MS. ſed adde *nè fuerit.*

REGVLÆ.] In R. MS. legitur, *à regula*, rectè.

RERVM.] Adde, *ſuarum*, vt habetur in R. MS.

CONTENTVS ANNONÆ COMMVNI MENSVRA.] Ita emendaui ex R. MS.

VEL REGVLÆ DISCIPLINA ET EXCOMMVNICATIONVM.] Clarius: *Vel regula & excommunicationum diſciplinâ*, vt in R. MS.

AD DEVM FIRMARE.] Id eſt, ſtabilitatem in monaſterio Deo promittere.

ET ANNONA VIATICA.] Quia olim egredientibus hoſpitibus annona ad viam peragendam dabatur.

VICEM SVAM.] Lege: *Ciuem ſuum*, vt in R. MS.

Item. Cap. LXXXIX. §. 28.

CVM expletæ duorum menſium ad tractandum induciæ fuerint, & placabili diſciplina ab eo magis ſtabilitas eligatur, & perſeuerantiam repromiſſam lectæ regulæ firmitate ei placeat adimplere, interrogatus ab Abbate nouus frater, quid ſecum in conceſſo induciarum ſpatio definiſſet: ſi cum reſponſo eius implenda in omnibus pro-

Digitized by Google

mittatur obœdientia, reſpondeat Abbas, Deo gratias. Alia die poſt Primam dictam miſſas explicitas exeunti limen oratorij cum congregatione Abbati flectet ad genua eius nouus frater ceruicem, rogans eum, vel omnem congregationem eum debere modicum in oratorio remorari, & orare pro ſe. A quibus mox diutiſſime pro eo oretur. Et completis omnibus Abbas volens egredi, humiliter adprehenſo eius veſtimento, noui retineatur manu diſcipuli; cui hæc rogando inſinuet: eſt quod ſuggeram primò Deo, & oratorio iſti ſancto, vel tibi & congregationi. Cum reſponderit Abbas dicens: & hoc placet tibi: ſubſequatur futurus diſcipulus: hoc primò Deo, ſic & mihi. Tunc dicat Abbas: vide, frater, nihil mihi promittis, ſed Deo, & huic oratorio, vel altari ſancto: ſi ad omnia obaudieris diuinis præceptis, vel meis monitis, in die iudicij tu coronam accipies bonorum actuum, & ego de peccatis meis indulgentiæ aliquid promerebor; qui, vt diabolum cum ſæculo vinceres, incitaui. Si autem nolueris mihi in aliquo obaudire, ecce ego Dominum conteſtor, [quia] & hæc congregatio teſtimonium mihi eſt in die iudicij præbitura: quia, vt ſupra dixi, cum non mihi, vel congregationi in aliquo obaudieris, in iudicio Dei ego ſolutus; tu vero pro tua anima, vel tentatione rationem reſtitues. Poſt hæc verba, ſi cum rebus ſuis introierit, tunc ille breuis, vel donatio rerum ſuarum Deo vel monaſterio facta ipſius donatoris manu ſuper altare ponatur, dicente ipſo fratre: ecce Domine, cum anima mea, & paupertate mea quicquid mihi donaſti, tibi reconſigno, & offero: & ibi volo, vt ſint meæ res, vbi fuerit cor meum, & anima mea, ſub poteſtate tamen monaſterij & Abbatis, quem mihi, Domine, in vice tua timendum proponis: cum eis dicis: *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Vnde quia per eum nobis tu omnia neceſſaria cogitas, ideo nihil oportet peculiare habere: quia tu nobis de omnibus es idoneus, & in omnibus ſufficis ſolus: vt iam nobis viuere, & ſpes Chriſtus ſit, & mori lucrum. Poſt hæc dicta dicat ipſe nouus frater reſponſorium hoc: *Suſcipe me, Domine, ſecundum verbum tuum, & viuam; & non confundas me* *pſ.* 118.

Digitized by Google

ab expectatione mea. Post hoc responsorium dicat Abbas hunc versum : *Confirma hoc , Deus , quod operatus es in nobis.* Post quem dictum , data ei ab omnibus pace , compleat Abbas ; & tollens breuem de super altare mox ab eo nouus discipulus sub Præpositis ordinetur : & in manu eorum cõsignatus cum aliis fratribus exeat disciplinæ. Eadem namque die pro humilitatis indicio aquam manibus fratrum , ad communionem intrantibus , ipse ministret , & cum dat, osculetur omnium manus, & petat singulos pro se debere orare. Breues verò donationum factos à fratribus tempore mortis suæ Abbas in quod vsibus monasterij expensis restituerit , testamento suo inferat , etiam nomina eorum, quorum noscuntur conlata : vt nullus post mortem eius forte de monasterio exiens repetendi rerum suarum fiduciam habeat ; & stabilitatem monasterio , & fidem frangat defuncti , vel dicat sine donatione aliquid suum in monasterio contineri.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM EXPLETÆ DVORVM MENSIVM, &c.] Hæc videre est in R. MS. Magistri cod. Corb. eodem cap. 89. in quo , quemadmodum in duobus superioribus agit permixtim tam de iam conuersis, quàm de laïcis , seu de his. qui ex sæculo ad monasterium accedunt. Sed ista à nobis distinguentur : vt initium huius capitis in quo dantur tantum duorum mensium inducíæ ad probationem in ipso hospitio , intelligatur de iam conuersis , qui olim non tenebantur migrando ad alterum monasterium anni integri tyrociniuun iterare ; sed perspectis in hospitio eorum moribus , admittebantur in societatem , iuxta præscriptum S. Benedicti cap. 16. regulæ.

SI CVM RESPONSO EIVS, &c.] Ita hunc locum correximus.

ET POST PRIMAM DICTAM MISSAS EXPLICITAS.] Lege : *Et post prima dicta missas explicitas.* quid sint missæ , supra diximus.

CVM EIS DICIS.] Nempe Ecclesiæ pastoribus.

SI CVM REBVS SVIS, &c.] Hæc sunt intelligenda, de laicis, non de conuersis.

SVSCIPE ME , DOMINE , SECVNDVM VERBVM TVVM.] Ita in R. MS. in versione communi : *Secundum eloquium tuum* , & Magister adiecit *ò Domine.*

DATA OMNIBVS PACE.] Id est , dato osculo pacis , seu salutatione. Nam Nouitius admissus ad societatem fratrum debet eos osculari,

Digitized by

aut ſalutare, ſiue vt ſtatuit S. Benedictus eorum pedibus prouolui. Cap. 6. Eccl. Hierar. S. Dionyſij Areopagitæ, in benedictione monachi huius ſalutationis fit mentio, quemadmodum & in Euchologio Græcorum, in ordine parui, ſchematis, ἡ γίνεται ἀσπασμὸς. i. & fit ſalutatio.

PRÆPOSITIS.] Ita correxi, cum legeretur, *Præpoſito.* quia hic Magiſter in vnaquaque decade, ſeu decania inſtituit duos Præpoſitos inſtar decanorum, vt ex ſuperioribus notum eſt. Et hanc lectionem ſuadet pronomen, *eorum.*

EXEAT DISCIPLINÆ.] Supp. gratia, id eſt, cum reliquis fratribus eat ad omnia exercitia diſciplinæ. eſt eclipſis, phraſis Græca: vt oratione in Piſonem: *Qua ſit hominum querela frontis tuæ.* Supp. cauſa.

IN QVOD VSIBVS MONASTERII EXPENSIS RESTITVERIT.] In R. MS. legitur: *Reſtiterit*, rectè, lege autem, *& quod vſibus monaſterij expenſis reſtiterit.* Id eſt, & quod, omnibus expenſis in vſus monachorum factis erit reſidui ex pecuniis & aliis rebus cum chartis donationum illud in ſuo teſtamento ſcribendum curet Abbas moriturus.

TESTAMENTO SVO INSERAT.] Non eſt hoc loco teſtamentum ſuprema teſtatoris voluntas; ſed charta, inſtrumentum, breuiculus ſeu inuentarium, in quo Abbas omnem cœnobij ſubſtantiam & expenſas ſcribebat, de quo vocabulo ſupra.

Item. Cap. XC. §. 29.

CVM aliquis nouellus ad ſeruitium Dei in monaſterium confugerit & indicauerit ſe velle conuerti, non ei credatur tam facile. Nam ſicè ab Abbate ſolo verbo, non facto habitatio ei monaſterij denegetur. Ad probationem grauia proponantur, ad obœdientiam eius inuenien-dam prædicentur contraria, & voluntati eius amara, cotidiana ieiunia ei promittantur. Nam & hoc ex lectione regulæ, & dicto Abbatis agnoſcat, quia in monaſterio nulli licet dicere; hoc volo, & hoc nolo: hoc amo, & hoc odio: vt nec propria eligatur voluntas, & ſciat, quia qui in monaſterio conuerſus fuerit, quicquid ex voluntate ſua voluerit, hoc magis non permittetur. Quare, quia *ſunt viæ, quæ videntur hominibus rectæ, quarum finus vſque ad profundum inferni demergit:* & quod noluerit, hoc cogitur, vt voluntas in eo propria amputetur, quæ inimica eſt Deo. Qui ergo cupit perfectè conuerti, quicquid amauerit, & deſi-

Digitized by Google

derio habuerit, ei denegetur, & quicquid voluerit, ei adponatur, dicente Domino: *Qui vult meus esse discipulus, abneget semetipsum sibi, & sequatur me.* Hoc est non suam, sed Dei faciat voluntatem. Omnia enim debet pro Domino sustinere, qui in eius cupit militare schola. Aut quid enim dignè possumus pro Domino sustinere? dicente Apostolo: *Non sunt condignæ passiones huius seculi. ad superuenturam gloriam.* vt si ignem persecutor seruo Christi inferat, vt temporalis calor finito non sentiatur dolore; non tamen talis est, qualis est ignis inextinguibilis; aut sic incendit, quomodo æterna pœna gehennæ peccatrici animæ immortaliter reseruatur. Si vngulæ vel eculei, vel verberum pœnas ingerat, in ipsa parui doloris tolerantia æternæ lætitiæ coronatus succedit: si carcer nos pro Deo tenebrosus reclaudat, ædificata ex margaritis, & auro, vel gemmis ornata nos Hierusalem expectat. Si obscuritas clausuræ nos pro Deo obcæcet, in momento nos poterit obscurare; sed pro hac illa nos lux in æterna vita suscipiet, quæ non solis candore vel lunæ, non stellarum cœli, sed ipsius Dei perpetua maiestate lucebit. Si terra ista, quam in hac vita calcamus, moriendo pro Deo meruerimus abscedere, mox superillam terram ambulare perpetuo deputamur, quæ septies argento lucidior. Si verò quæ putantur huius sæculi esse deliciæ, quæ inquinant potius interanea nostra, quàm reficiunt, pro Deo ea contempserimus; ad illa statim flumina in æternum currentia perpetuò deputamur, quæ sunt mellis, & lactis, vini & olei abundantia plena: simul & illarum fructus arborum varios & diuersos duodecies in annum nascentes non cultura hominis; sed abundantia Deitatis; qui non fame delectant ad vescendum, vel esurie adpetuntur ad manducandum; sed postquam oculi Sanctorum ipso visu fuerint saginati, insuper hoc vnicuique sapit in ore quod fuerit delectatus. Ergo dignè ad paruum tempus ieiuniis & abstinentia pro Domino cruciamur, vt in eis, quæ præparauit bonis in perpetuum satiemur: obscuramur pro Deo à persecutore in carcere, vt in illa perpetua luce fulgeamus, tãquam scintillæ in arundineto discurrentes: mortem momentaneam pro Deo libenter ad-

Mat 16.

Rom 8.

Digitized by Google

petimus, vt in æternum à gehennæ morte perpetua liberemur. Poſtremò & ſine perſecutione in ipſa Chriſtianitatis pace, in ſchola monaſterij ideo probationibus, vel amaricationibus voluntatum ſub Abbatis imperio militemus: vt poſt peregrinationem vitæ ſęculi huius, cum Dominus noſter in iudicio nos accerſierit ſuo, digna ei noſtra opera conſignemus, offerentes ei patientiam noſtram, per quam dura omnia, & diuerſa nobis ab Abbate imperata, quæ pro nomine eius grataanter portauimus, vel amaricationes voluntatum noſtrarum diuerſas, quas pro nomine Dei, vel ſalute animæ libenter magis ſuſtinuimus, dicentes Domino: *Propter te mortificamur totâ die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis*, & cum hęc omnia venerint ſuper nos, obliti non ſumus te, & per obſeruationem obœdientiæ iniquè non egimus in teſtamento tuo; & à perſeuerentia bonorum actuum vel deſiderio ſpei futuræ non receſſit retro cor noſtrum: quia non declinauerunt ſemitę noſtræ à viis tuis in quibus viis probaſti nos, Deus, ſicut examinatur argentum. Induxiſti nos probationis in laqueum, poſuiſti amaricationum tribulationes in dorſo humilitatis noſtrę: vt noſtram non permitteremur; ſed tuam cogeremur facere voluntatem. Vnde impoſuiſti homines ſuper capita noſtra. Quia oſtendiſti nos ſub Abbate doctore, vel præpoſito diſciplinæ debere eſſe probandos. Ergo hi tales ſubſequentes, Domino dicant: in illo iam ſęculo tranſiuimus per ignem & aquam, & induxiſti nos in refrigerium, hoc eſt, tranſiuimus per amaricationes voluntatum noſtrarum & ſeruitium ſanctę obœdientiæ, ecce peruenimus ad tuæ refrigerium pietatis. Et item dicimus ei: delectati ſumus pro diebus, quibus nos humiliaſti, annis, in quibus vidimus mala: vt nihil habeat in nobis gehennæ ignis, ſibi quod vindicet: quando nihil ſuum in nobis incendendum ibi diabolus egit. Ergo omnia debet pro Domino ſuſtinere, qui eius cupit militare ſcholæ: & tanquam aurum lima & malleis, & igne fornacis probetur ad diadema Dei, & coronam Dominicam profuturus. Quia cum propriam non fecerit voluntatem aliquis, cogitur facere, cui cotidie dicimus in oratione: *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo, & in*

Digitized by Google

terrâ. Terrâ enim est corpus nostrum, cui dicit Dominus: *Terra es, & in terram ibis.* Quia omnis propria voluntas car-
Gen. 3. nalis est, & à corpore descendit. Ideo nos cogit inlecebra & iniusta committere: quæ ad tempus paruum vitæ huius * carni per desideria esse dulcis amarior felle futura in posterum, & in æternum. Ideoque enim cogitur lingua nostra iustè cotidie clamare ad Dominum: fiat voluntas tuâ in terrâ corporis nostri. Quæ voluntas cum fuerit nobis in schola monasterij à maioribus tradita, & per obœdientiam à nobis fuerit adimpleta cotidie, iustè nobis credamus in futuro Dominum parcere; & confidamus insuper gratiâ eius posse nos coronari: quia semper eius fecimus voluntatem, non nostram: & numquam nos desideria carnis prætulimus amori eius; & propter eum etiam parati sumus perdere animas nostras in præsenti tempore: vt mereamur eas in futuro inuenire cum ipso. Ergo accedés ad timorem Dei aliquis in monasterio cupiens conuerti, vel volens esse discipulus, hoc ei pro Domino futurus magister proponat, vt supra diximus. Quia quicquid aliquando pro desiderio voluntatis suæ adpetierat, sciat sibi posse negari; quicquid noluerit, audiat sibi posse imponi. Antecessus ei peculiaria denegentur. Regula ei tota legatur, & factis implenda promittatur. Domum parentum de cætero sciat sibi esse extraneam, inaccessibile limen eius vlterius habere iam credat. *Quia, nisi quis reliquerit patrem, aut matrem, aut fratres, aut domum, non potest esse Christi discipulus.* Citra iussionem maioris à monasterio fortasse non exire sciat. Cum hæc omnia ab Abbate prædicta promiserit se ad omnia obaudire, & eius, vel regulæ monitionibus ad omnia factis esse paratum, tunc suscipiatur in monasterium. Nec tamen tam facile sancti propositi habitus imponatur: ne ad horam promittens fallat in posterum, & sub nomine ouis lupus ingrediatur. Quia cum secularis erat, eum diabolus non tentabat, cuius apertè semper voluntatem perfecit, cum eius operarius fuit; sed ex quo se à diaboli suasionibus vel militiâ seculari ad timorem Dei in seruitium Christi tradidit, certissimè ab eâ die diabolum sibi inimicum sciat effectum, quem cum seculo suo propter timorem Domini dereliquit. Ergo tam facile ingredienti non debet credi: nisi videatur si quod promittit

mittit verbis, factis adimplet, dicente ſcripturâ: *Nolite omni ſpiritui credere; ſed prius probate.* Et iterum: *Quia multi ad vos veniunt in veſtitu ouium, intus autem lupi rapaces.* Vide ergo, quia cauſam Dei cautè nos iubet agere ſcriptura, vt non mittatur ſanctum canibus, nec margaritæ pretioſæ ante porcos; ſed monens eum cotidie Abbas dicat: fili, interim iſtæ res, quibus vteris in monaſterio, nihil tibi præiudicant apud nos; ſed prius in diuinis interanea cordis tui de ſecularibus factis cum mundaueris, iam tunc demum mutabis veſtes: vt merito iam ab omnibus hoc videaris in corpore, quod à Deo poſſideris in mente: & iuſtè poſt pectoris cæſam malitiam tondebis & caput. Et cum hæc omnia, quę in regula monaſterij continentur, in tuis adhuc veſtibus perfectè impleueris, & noſtrum cum ſuſceperis habitum, ſanctior permanebis. Cum ergo ex illa die omnia cum cęteris fratribus inculpabiliter in monaſterio per integrum annum impleuerit, tunc demum ſine vllâ dubitatione tondeatur, & ei [ſancti propoſiti] veſtes mutentur. Tondeatur enim ſic. Stet ipſe frater in medio oratorio curuatis genibus: tondente eum Abbate, pſallentibus in circuitu cunctis. In quo probationis anno pſalmum, antiphonam, aut reſponſorium, vel verſum non imponat, quamdiu ſancti propoſiti habitum habere mereatur: nec cum Abbate auſus ſit manducare. Veſtes verò ſeculares, quas, dum mutat, exutus fuerit, diligentiâ repoſitæ conſeruentur: ne forte (quod non in conuerſis contingat) cum ad ſuos denuo vomitus redire voluerit, & ſeculi eligerit iteratò repedare itinera, & nullis ſcripturarum, vel monitionis potuerit vinculis retineri, reddat Chriſto, quod ſuum eſt: id eſt, exutus ſanctis veſtibus, vel habitu ſacro, ſuis, quibus venerat veſtitus veſtibus reſimilans ſeculo ad ſuaſorem diabolum reuertatur, & non Chriſti prędatus habitus polluatur in ſæculo à fugaci, recipiat talem, qualem miſerat ſæculum: quia retulit quod ſuum eſt, indigno quod dederat Chriſtus: cum inuenire in eo Dominus non potuit, quod quærebat. Quicquid enim in monaſterio adquiſiuit, vel laborauit, aut contulit, abſcedenti ei penitus non reddatur: quia omni rei ingreſſæ ad Do-

1 Ioan. 4. Matt. 7.

Digitized by Google

minum in monasterio perseuerantia opus est : ideo exitus licentia denegatur : solùm ab inuito ea res, quæ liberum habet arbitrium, non detinetur : id est, anima ipsa & corpus, quæ in voluntatibus, & desideriis suis, vt à diabolo captiuetur, libero se dicit esse constitutam arbitrio, & putat sibi licere quod malum est. Res apostatarum vel collata ideo à Patribus non iubentur à monasterio reddi : quia licet erogatę, vel consumptæ in vsus Sanctorum remoueri & restitui non possint, tamen plurima ideo certissimè denegantur, vt vel occasione rerum suarum ad Dei disciplinam in monasterio permanentes retineantur discipuli. Ideo res Deo oblata reuocari seculo ab homine non debet. Nam & ista huius regulæ tripartita sententia : *labor in monasterio fratres pascit ; perseuerantia calciat, & vestit ; discessus restituit debitas monasterio res : & si capit, abscedat.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM ALIQVIS NOVELLVS, &c.] Hæc reperire est in R. MS. cod. Corb eodem cap. 90. agitur autem hîc specialiter de laicis, qui in monasterio conuerti cupiunt.

QVICQVID AMAVERIT, &c.] Hæc compendiosa ad perfectionem via, iuxta traditionem priscorum illorum Ægypti monachorum ; qui ea discipulis suis imperabant, quæ eorum voluntati aduersari videbant, vt notat Cassianus lib. 4. de institutis renunciantium cap. 8. *Cuius haec erit sollicitudo, & eruditio principalis, per quam iunior introductus ascendere consequenter etiam culmina perfectionis summa preualeat : vt doceat eum penitus vincere voluntates ; quem studiose in his diligenter exercens haec illis imperare de industriâ curabit, quæ senserit animo eius esse contraria.*

AD SVPERVENIVRAM GLORIAM.] In versione communi, *Ad futuram gloriam.*

CORONATVS.] Id est, coronatio, in R. MS. : *Corona.*

INTERANEA NOSTRA.] Ita in R. MS. Magistri, id est, interna, quæ ad animam spectant, metaphoricè : nam propriè interanea sunt exta, intestina. Glossæ veteres : *Interanea*, ἔγκατα. i. exta. item. *Intestina, interanea, exta*, ἔγκατα. Lex Salica dicit : *Intrania*, tit. 19. §. 5. *Si verò intra costas nullus intranerit, & vsque ad intrania pervenerit.* Gallicè, entrailles.

SVBSEQVENTES.] Id est, persequentes.

TERRA ENIM EST CORPVS.] Ita idem Magister in expositio-

Digitized by Google

ne orationis Dominicæ, quam poſuit poſt regulæ ſuæ prologum: *Ita & interiâ, dixit, hoc eſt, corporis noſtri machinâ de limo terræ formatâ, cui per ſententiam Dei dictum eſt: terræ es, & in terram ibis.*

INLECEBRA.] Ita in R. MS. Lege: *Inlecebroſa.*

QVÆ AD PARVVM TEMPVS VITÆ HVIVS CARNI, &c.] Locus corruptus, in R. MS. additur verbum: *Videntur*, rectè. Sed ita lege. *Quæ ad tempus parvum vitæ huius per carnis deſideria videntur eſſe dulcia, amariora felle futura.*

ANTECESSVS EI PECVLIARIA DENEGENTVR.] Id eſt, non præcedat alios.

SANCTI PROPOSITI HABITVS IMPONATVR.] Ita correxi, cum deeſſet, τὸ *ſancti*, & τὸ *propoſiti*, legeretur; ex ſequentibus: *Quamdiu ſancti propoſiti habitum habere mereatur.*

QVIA CVM SÆCVLARIS ERAT, &c.] Notanda doctrina, ne quis incipiens ſe acrius à dæmone impugnari animaduertens, animo cadat. Nec ſolum diabolus; ſed etiam ipſa caro initio conuerſionis vehementius inſurgit, pungit, ac lancinat: & ipſa vitia, inueterata etiam peccandi conſuetudo nouiter conuerſos inſtantius vrgent: & quæ prius amica, fiunt inimica. Quod præclare docet Iſidorus libr. de conuerſis cap. 3. *Quiſque conuerſus ſi mox carnales ſtimulos calcare cupiat, & ſumma virtutum ſubire contendat, ſi forte adhuc aliqua aduerſa de carnis moleſtiis tolerat, non frangatur: quia diſpenſator bonorum nonit aduerſitatis reprimere vitium ſucceſſione virtutum. Tunc magis grauari ſe quiſque impulſu vitiorum agnoſcit, dum ad cognitionem Dei acceſſerit. Sicut populus Iſraël graniore onere ab Ægyptiis premitur, dum per Moyſen diuina illa cognitio aperitur. Vitia enim ante conuerſionem quaſi pacem in homine habent: quando autem expelluntur, acriore virtute conſurgunt. Fiunt autem inimica conuerſo, quæ peccatori proſpere blandiebantur atque item fiunt blanda conuerſo, quæ peccatori aduerſa extiterunt. Multos habet conflictus Dei ſeruus ex recordatione operum præteritorum, multique poſt conuerſionem etiam nolentes motum libidinis ſuſtinent: quod tamen ad damnationem non tolerant, ſed ad probationem, ſcilicet vt ſemper habeant pro excutiendâ inertiâ hoſtem, cui reſiſtant; dummodo non conſentiant.*

SED PRIVS PROBATE.] In verſione communi: *Sed probate Spiritus*, &c. 1. Ioan. 4.

RES ISTÆ.] Id eſt, veſtes ſeculares.

SANCTI PROPOSITI VESTES MVTENTVR.] Ita in R. MS. ſed hæc vocabula: *Sancti propoſiti*, redundant.

TONDENTE EVM ABBATE.] Olim cum monachus habitu monachico induebatur, ante altare ipſe ab Abbate, ſeu à ſacerdote tondebatur. Id patet ex actis S. Mauri, vbi Florus ante altare habitum ſuſcipiens à S. Mauro tondetur prius, deinde à Theodeberto rege, & aliis eius optimatibus, rogante S. Mauro: ex actis S. Galli Epiſcopi Aruernenſis apud S. Gregorium Turonenſem cap. 6. de vitis Patrum: *Ille aſſum-*

Digitized by Google

pro secum vno puerulo monasterium Cremonense expetiit sexto situm ab Arverna vrbe milliario suppliciter Abbatem exorans, vt sibi comam capitis 4. *tondere dignaretur.* Ioanne Moscho cap. 143. τοῦτα ἀκούσας ὁ Ἀββᾶς ἐδέξατο αὐτὸν ἔνδον τῷ μοναστηρίῳ καὶ ἀποκείρας αὐτὸν ἔδωκε αὐτῷ τὸ ἅγιον σχῆμα. i. his auditis Abbas suscepit eum in monasterium, & cum totondisset, dedit ei sanctum habitum Euchologio Græcorum, vbi describitur ratio vestiendi monachi: ὁ ἱερεὺς κουρίζει αὐτὸν σταυροειδῶς. i. sacerdos tondet eum in modum crucis. Id videtur etiam apud Theodorum Balsamonem in Can. 6. synodi Carthaginensis, vbi ait tonsuras monachorum posse fieri à sacerdote monasterij præfecto, ab alio verò sacerdote monacho minimè: nisi de licentia Episcopi. Antiquus sane ritus, & ab Apostolicis temporibus deriuatus, vt constat ex cap. 6. Hierarchiæ Ecclesiasticæ supra citato: τῷ σταυροειδεῖ τύπῳ σφραγισθέντα αὐτὸν ὁ ἱερεὺς ἀποκείρει. i. forma Crucis signatum ipsum (monachum) sacerdos tondet. Hanc orationem, quæ dicebatur, antequam monachus tonderetur, refert Smaragdus: *Præsta quæsumus, omnipotens Deus, vt, sicut hic famulus tuus comam amisit capitis, vitia similiter amittat corporis & cordis: vt corpore pariter innouatus & mente, tecum feliciter valeat in æternum regnare, Per Christum.* Sed hic ritus abiit in desuetudinem.

RESIMILANS SECVLO.] Ita in R. MS. id est, iterum similis sæculo factus.

QVICQVID ENIM IN MONASTERIO ADQVISIVIT, VEL LABORAVIT.] Particula: *Enim*, hoc loco sumitur pro, *verò*, *autem*. vt passim occurrit in hoc auctore.

ABSCEDENTI PENITVS NON REDDATVR.] Olim prohibitum fuit abscedentibus monachis bona, quæ monasterio contulerant, reddere. Idem videtur in regula Magistri supra cap. 89 & statuitur in regula Macarij seu Patrum supra hoc cap. *Et, si ex qualibet causa scandali post tertium diem exire voluerit, nihil penitus accipiat; nisi in veste, quâ venit.* Quemadmodum Nouella. 5. Iustiniani cap. 5. *Si quis autem forte semel dedicatus, schemateque potitus, deinde à monasterio discedere voluerit, & postmodum fortasse eligere aliam vitam, ipse quidem sciat, quòm pro hoc Deo dabit satisfactionem: res autem quascumque habuerat, dum in monasterium intrabat, eas esse monasterij.* Et C. L. 54. de Episcopis, & Clericis, &c. *Quod si illis monasteria, aut Ecclesias relinquant. & mandani fiant, omne ipsorum ius ad monasterium aut Ecclesiam pertinet.*

REVOCARI.] Id est, restitui, de quo supra.

ETSI CAPIT, ABSCEDAT.] In R. MS. *Etsi capit, abscedit.* lege, *etsi capit, qui abscedit.* nam dixit: *Discessus restituit monasteriores.*

Digitized by Google

Ex Regula Sancti Aureliani Epiſcopi. Cap. I.

§. 30.

HOc iubente Deo in primis ſtatuimus tenendum; vt ſi quis ad conuerſationem venerit, regula ei in ſalutatorio legatur: &, ſi profeſſus fuerit ſe omnia impleturum, tunc excipiatur. Exceptus verò vſque ad mortem ſuam nec præſumat, nec permittatur de monaſterio egredi propter illud propheticum: *Vnam petiui à Domino, hanc requiram, vt inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ.* Pſ. 26.
Veſtimenta vero religioſa non accipiat, niſi de omni facultate ſuâ, ſiue grandi, ſiue paruâ chartas donationis, aut venditionis, cui voluerit, faciat propter Domini mandatum, vbi dicit: *Si vis perfectus eſſe, vende omnia, quæ habes.* Mat 19 Luc. 14. Et: *ſi quis non renunciauerit omnia, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD CONVERSATIONEM.] Lege: *Ad conuerſionem*, vt in cod. Vind.

REGVLA EI IN SALVTATORIO LEGATVR.] Ita ſtatuit S. Cæſarius in Recapitulatione cap 8. *Quæcumque ad conuerſationem venerit, in ſalutatorio et frequentius regula legatur.* De ſalutatorio ſupra dictum eſt.

LEGATVR] Videtur legendum: *Frequentius legatur*, quemadmodum S Cæſarius, quem ſequitur S Aurelianus.

TVNC EXCIPIATVR.] Anno videlicet probationis euoluto.

EXCEPTVS VERO VSQVE AD MORTEM SVAM] Ita ſtatuit S. Cæſarius cap. 1. regulæ ſuæ: *Si qua relictis parentibus ſuis ſeculo renunciare, & ſuadente omni conuerſi introire, vt ſpiritualium lucernis faces Deo iuuante poſſit euadere, vſque ad mortem ſuam de monaſterio non egrediatur* Item idem ſer Tetradius cap. 1. regulæ: *In primis, qui ad conuerſionem venerit, eâ conditione excipiatur, vt vſque ad mortem ſuam ibi permaneat.*

VESTIMENTA VERO RELIGIOSA NON ACCIPIAT, &c] Idem ſtatuit S. Cæſarius c 4. regulæ ſuæ: *Veſtimenta ſæcularia in manibus reſcias, niſi tantum veſtibus ad monaſterium venientes, vt ſcias animo*

Digitized by Google

nisi antea de omni facultatula sua, cui voluerint chartas aut donationes aut venditiones faciant, &c. lege: *Aut donationis, aut venditionis.* Per viduas quæ mutatis vestibus veniunt ad monasterium, intelligit eas, quæ mutatis vestibus in domibus conuertuntur, siue sanctimoniales fiunt, de quibus Conc. Aurelian. 5. can. 19. Idem etiam decernit Tetradius cap. 1. regulæ: *Vestimenta verò laïca non ei mutentur; nisi antea de facultate sua chartas venditionis esse sicut Dominus præcipit dicens*, &c. Sed hic locus etiam corruptus est, atque etiam ita castigandus: *Chartas donationis & venditionis faciat, sicut Dominus præcipit*, &c.

Item. Cap. IV. §. 31.

SI quis laïcus tonsurandus est, de capillis illius in confessione mittatur: vt ei in testimonium sit. Quod si consuratus, aut in habitu religioso venerit, non excipiatur; nisi, vt superius diximus, chartas de eo, quod proprium in seculo habuerat, faciat: vt nihil sibi reseruet, quod non à se alienet. Et id quod secum exhibuerit, totum in potestatem Abbatis timens exemplum Ananiæ & Saphiræ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE CAPILLIS ILLIVS IN CONFESSIONE MITTATVR.] In professionis monasticæ testimonium. In actis S. Guillelmi Gellonensis videmus barbam & comam depositam Deo consecrari: *Guillelmus Comes auro textis depositis vestibus per Dei gratiam benedicitur, totus ille in eo sacer ordo perficitur; comâ nobili, barba venerabili depositâ, & Deo consecrata.*

IN CONFESSIONE.] Confessio est capsa seu tabernaculum ex auro vel argento, & seu aliâ quauis pretiosa materia in honorem alicuius Sancti fabricatum. Anastasius Bibliothecarius in Hilario Papa: *Confessionem sancti Ioannis Baptistæ fecit ex argento, quæ pensat libras centum.* & paulo post: *In oratorio sanctæ Crucis fecit confessionem, vbi lignum Dominicum posuit cum cruce aurea cum gemmis, quæ pensabat pondus librarum viginti.* In Symmacho Papa: *Fecit autem oratoria duo, S. Ioannis Baptistæ, & sancti Ioannis Euangelistæ, in quorum confessione arcus argenteos posuit pẽsantes libras triginta.* In Sixto tertio: *Item fecit Sixtus Episcopus confessionem beati Laurentij Martyris cum columnis porphyreticis, & ornauit transennam & altare, & confessionem sancti Laurentij Martyris de argen-*

Digitized by Google

to purriſſimo. & innumeris prope eiuſdem auctoris locis.

AVT IN HABITV RELIGIOSO.] Si nempe monachatum ageret in ædibus ſuis, aut certè habitum pœnitentis ſuſcepiſſet. Nam hæc verba non intelliguntur de cœnobitis, qui chartas donationum facere non poterant migrando de vno monaſterio ad alterum. Quod autem nonnulli vitam monachicam in ſuis domibus agerent, patet ex epiſt. 24. Sidonij libr. 4. *Cum ſurgeremus percontor aſtantes, quod genus vitæ de tribus arripuiſſet ordinibus, monachum ageret, an Clericum, pœnitentemne?* Ibi agitur de Maximo palatino, qui conuerſus vitam ſanctam in ſuis ædibus agebat; & fruſtra an monachum ageret, interrogaſſet, niſi etiam aliqui in ſuis ædibus vitam tunc ducerent monachicam.

IN POTESTATEM ABBATIS.] Deeſt verbum: *Conſignet*, vel quid ſimile.

Digitized by Google

DE FILIIS NOBILIVM, & pauperum, qui offeruntur.

CAP. LXVI. §. 1.

S.BEN. SI quis forte de nobilibus offert filium ſuum Deo in monaſterio, ſi ipſe puer minore ætate eſt, parentes eius faciant petitionem, quam ſupra diximus: & cum oblatione ipſam petitionem & manum pueri inuoluant in palla altaris, & ſic eum offerant. De rebus autem ſuis, aut in præſenti petitione promittant ſub iureiurando, quia numquam per ſe, numquam per ſuffectam perſonam, nec quolibet modo, ei aliquando dent, aut tribuant occaſionem habendi: vel certè ſi hoc facere noluerint, & aliquid offerre voluerint in eleemoſynâ monaſterio pro mercede ſua, faciant ex rebus, quas dare voluerint, monaſterio donationem, reſeruato ſibi, (ſi ita voluerint) vſufructuario. Atque ita omnia obſeruantur, vt nulla ſuſpicio remaneat puero, per quam deceptus perire poſſit (quod abſit) quod experientia didicimus. Similiter autem & pauperiores faciant. Qui verò ex toto nihil habent, ſimiliter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium ſuum coram teſtibus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS FORTE DE NOBILIBVS OFFERT FILIVM SVVM.] Huius oblationis mentio fit in Chron. Nonalegienſi, in petitione Vvidilonis ſuum filium offerentis tempore Caroli Magni: *Dum legaliter ſancitum*

Digitized by Google

ſancitum antiquitus teneatur & cautum cum oblationibus Domino parentes ſuos tradere filios in templo feliciter ſeruituros, &c.

PARENTES.] Ideſt, pater, & mater, & non alij. Vide Petrum Blæſenſem ep. 54.

ET CVM OBLATIONE IPSAM PETITIONEM ET MANVM PVERI, &c.] Id videtur in eadem petitione Vvidilonis; *Idcirco ego Vvidilo hunc filium noſtrum Amblulfum cum oblatione in manu altaris palla manu mea inuolutis ad nomen S. Petri & S. Andreæ, cæterorumque Sanctorum, quorum reliquiæ hîc continentur, & tibi Vvarnari præſenti Decano ad vicem domni Vvitgari Epiſcopi, ſeu & Richarij Præpoſiti tradо coram teſtibus regulariter permanſurum.*

CVM OBLATIONE.] Hæc oblatio erat hoſtia cum vino in calice, vt habetur in conſtitutionibus Lantfranci cap. 18. *Offerendus puer facta prius corona manibus portans hoſtiam & calicem cum vino, ſicut mos eſt*, &c. Sed hic mos non vbique viguit: nam in monaſterio Eremi S. Mariæ in Heluetiis puer ferebat hoſtiam in mappula, & vinum in ampulla, vt ſcribit Ruthardus eiuſdem cœnobij monachus in hoc caput. *Debet ponere in dextra manu filij ſui oblatam cum mappula, in ſiniſtra autem ampullam vini.* Et videtur Ruthardus hæc dicere iuxta conſuetudinem monaſteriorum Germaniæ. Oblata, eſt oblatio ſeu hoſtia, panis qui offertur in miſſa. Antiqua ſynodus, quæ videtur celebrata ſub S. Vdalrico Epiſcopo Auguſtano, conſtitutione 19. *Calicem & oblatam rectacruce ſignate.* Græcis σφραγὶς. Sed locus ſynodi intelligitur de hoſtia tam conſecrata; quàm nondum conſecrata; locus S. Benedicti, vt & Lantfranci, & Ruthardi de hoſtia non conſecrata.

PALLA ALTARIS.] Soteris Papæ decreto prohibetur ſacratis Deo fœminis, & monachabus ſacratas pallas tangere. ac proinde minùs licitum laicis, ſeu viris, ſeu mulieribus, & ſynodi Autiſidorenſis can. 37. *Non licet mulieri manum ſuam ad pallas Dominicas mittere.* Itaque cum S. P. B permittat puero, & eius parentibus tangere pallam altaris, videtur palla altaris eſſe quid diſtinctum à ſacratis ſeu Dominicis pallis: quę, vt arbitror, ſunt linteum illud ſacratum, quod corporale vulgò dictum ſupponitur corpori Dominico; ſed palla altaris eſt illud velamen, quo velatur altare, ſiue ſit lineum, ſiue ſericum, quæ quidem pallæ altaris diſtinguuntur à corporali, vt videre eſt in concilio Meldenſi apud Burchardum libr. 4. cap. 13. *Similiter ad corporale lauandum, & ad pallas altaris propria vaſa habeantur, in quibus nihil aliud fiat.* & in ſynodo Aruernenſi can. 7. vbi opertorium Dominici corporis, quod eſt Corporale. diſtinguitur à palla altaris: *De opertorio Dominici corporis, ſeu palla altaris numquam ſacerdotis corpus, dum ad tumulum euehitur, obtegatur.* Et recte Corporale dici poteſt opertorium Dominici corporis: quia olim ſacroſanctum Domini corpus illo operiebatur in altari. Rupert. libr. 2. de diuinis officiis cap. 23. *Sacroſanctum Domini corpus lineo corporali ſuperpoſitum obtegitur.* Eadē differentia videtur in Concilio Remenſi

Diſt. 23 c. 25.

Digitized by Google

apud Burchardum libr. 3. cap. 97. *Obseruandum est, vt mensa Christi, id est, altare, vbi corpus Dominicum consecratur*, &c. *Cum omni veneratione honoretur, & mundissimis linteis & pallis diligentissime cooperiatur.* & apud eumdem cap. sequ. in eodem Concilio. *Corporale super quod sacra oblatio immolatur, ex mundissimo & purissimo linteo sit.* Huic nostræ explicationi fauet Lantfrancus constitutione supra citata: *inuoluant prædicti parentes manus* (lege, *manum*) *pueri in palla, qua altare coopertum est, & cuius pars anterius pendet.* Sed discrepat Ruthardus, qui scribit pallam altaris dici mappulam cum qua puer offert oblationem. Sed id probandum esset. Huius tamen ritus rationem affert, quia pannus altaris sacratus erat; sed hoc peculiare erat huic monasterio, & nonnullis aliis.

DE REBVS AVTEM SVIS AVT IN PRÆSENTI PETITIONE PROMITTANT, &c.] Ita in citata petitione Vvidilonis: *Et vt hæc nostra traditio inconuulsa permaneat, promitto cum iureiurando coram Deo, & Angelis eius, quia numquam per me, numquam per suspectam personam, nec quolibet modo per rerum mearum facultates aliquando egrediendi de monasterio tribuam occasionem.*

AVT PER SVSPECTAM PERSONAM.] Recta lectio, & habetur in codicibus MSS. SS. Germani Fat. & Vict. cum editione Goloniẽsi, S. Dunstano, & Smaragdo tam in textu, quàm in formula petitionis, quam profert, hancque vocem explicat: *Suffecta persona dicitur supposita, vel subrogata. suffectus dicitur in loco alterius suppositus.* fauet Lantfrancus constitutione citata, cum ait: *Quo facto præfati parentes coram Deo, & sanctis eius statim promittant, quod per se, aut à se suppositam personam suscepti ordinem puer numquam relinquet: neque se ei scienter aliquid daturos, vnde puer (quod absit) perire possit.* vbi *pro suffectam*, explicauit per *pro suppositam.* Turrecremata, Chron. Noualegiense, & vulgatæ editiones legunt, *suspectam.* sed hæc mihi valde suspecta lectio: quasi verò nihil possit dari puero, quàm per suspectam personam? Suffecta ergo persona est vicaria, supposita, subrogata. Nouella 38. Theodosij: *Si propria non compleuerit onera ciuitatis vniuersa, per suffectum reddere compellatur.*

VSVFRVCTVARIO.] Smaragdus legit: *Vsu fructuum*, & ita explicat: *Vsu fructuum dicit quod nos dicimus vsum fructuarium*, editio Colineï legit, *vsufructu.* Vulgò tamen legitur, *vsufructuario.* i. vsufructu. ita loquitur S. Gregorius Papa libr. 2. epist. 9. *Retento sibi vsufructuario diebus vitæ suæ.* Quidam legunt diuisim, *vsu fructuario*, alij coniunctim vno vocabulo. vt nomen sit nutrius generis. ita Ruthardus: *Vt dum ego vixero, eius portionis vsufructuarium habeam.* ab adiectiuo, *vsufructuarius*, factum substantiuum: quo adiectiuo vtitur Marculphus form. 25. *Pater facultatum filij integram vsufructuario iure vendicet portionem.*

SVSPICIO.] Facultatum, quas in sæculo esset habiturus.

PER QVAM DECEPTVS PERIRE POSSIT.] Ex his verbis sa-

Digitized by Google

tis constat pueros, seu infantes oblatos à parentibus astringi perpetuo monachatui, nec posse hunc statum repudiare siue ante pubertatis annos, siue post. Et hæc antiqua fuit praxis Ecclesiæ, & monasteriorum. Id patet ex formula petitionis apud Smaragdum. *Ideirco hunc filium nostrum. N. cum oblatione in manu, atque petitione, altaris pallâ omnibus inuolutis, ad nomen Sanctorum, quorum hîc reliquiæ continentur, & Abbatis trado coram testibus regulariter permansurum: ita vt ab hac die iam non liceat illi collum de sub iugo regulæ excutere*, &c. idem habetur in petitione Vvidilonis supra citata. Quæ quidem verba nugatoria essent, si pueri oblati tenerentur remanere in monasterio tantùm vsque ad annos pubertatis. Et clarius patet ex formula petitionis, quam profert Ruthardus in hoc regulæ caput, *Promitto ego ille coram Deo & sanctis eius pro filio meo de stabilitate suâ, & conuersione morum, atque obedientiâ.* Ibi vouetur sine restrictione & conditione, quæ tamen in re tam necessaria, & tanti ponderis exprimẽda esset: præsertim cum in voto solenni conceptis verbis exprimẽdo nihil sit in animo retinendũ, quod ore non proferatur. Præterea votum stabilitatis non est ad paucos annos, sed ad vitam, vt supra explicatum est. His dictis ex eodem Ruthardo postea dicebat pater. *Promitto per viuentem in sæcula, quia numquam do illi hereditatem suam, aut aliquid quidquam; sed exheredo illum ab omni mea hereditate, vt exheres sit in perpetuum: ita vt per nullum ingenium possit quærere hereditatem meam* quæ quidem verba omnem explodunt explicationem: nisi dicamus patrem offerendo filium, Deo & sanctis eius in testimonium adhibitis, coram sacro altari nugari velle, imò peierare. Id cautum est concilij Toletani 4. can. 48. *Monachum aut paterna deuotio, aut propria professio facit: quicquid horum fuerit alligatum, tenebit: proinde his ad mundum reuertendi intercludimus aditum, & omnes adsecutum interdicimus regressus.* Vulgò respondetur loqui Concilium de pueris, qui sunt adhuc impuberes, quod tunc non liceat eis excutere iugum sibi à parentibus impositum non verò de puberibus, qui postea possunt hoc iugum deponere. Sed hæc solutio nulla est. Nam qui proprio arbitratu profitetur religionem, numquam debet in mundum regredi, ergo, nec is, qui paterna deuotione offertur. Probatur. Ideo qui proprio arbitrio profitetur, numquam potest in mũdum regredi, quia ex præfato Concilio monachus est, sed qui paterna deuotione offertur ex eodem Concilio monachus est: *Monachum aut paternæ deuotio, aut propria professio facit*, Ergo ei, qui offertur à parentibus per hoc concilij decretum numquam licebit à monasterio recedere, & iugum sibi à parentibus impositum excutere. Ita etiam statuit S. Isidorus hic citatus à nostro auctore, & à Smaragdo, & relatus 20. qu. 1. c. *quicumque. Quicumque à parentibus propriis monasterio fuerit delegatus, noluerit se ibi perpetuo permansurum.* Eadem causa, qu. 3. cap. 4. agitur de quodam Lámberto, qui inuitus inter octauum & decimum annum cucullâ à patre indutus fuerat, nec multo post habitum monachicum acceperat ab Episcopo, etiam inuitus: qui cum vellet reclamanti-

bus fratribus adire hæreditatem, Papam conuenit, ab eoque diſpenſari petiit, quod facile obtinuit, patre, qui iam nuncium mundo remiſerat, ſub iureiurando obteſtante, quòd eum inuitum cuculla induiſſet, nec manum eius palla altaris inuoluiſſet, nulla ab Abbate benedictione perceptâ Hæc tota diſpenſationis cauſa, non minor ætas: Si igitur hic Lambertus. nullum ponens obicem fuiſſet ſolenni ritu à patre oblatus, manu eius pallæ altaris inuoluta & Abbatis benedictione percepta, non fuiſſet diſpenſatus; ac proinde poſt pubertatis annos non potuiſſet legitimam diſpenſationem poſtulare. Id etiam clarè conſtat ex Conc. Tolet. 11. cap. 6. *Idcoque ſi in qualibet minori ætate; vel religionis tonſuram, vel religioni debitam veſtem in vtroque ſexu filiis, aut vnus, aut ambo parentes dederint: certè vel nolentibus, aut neſcientibus eſſe ſuſceptam, & non mox viſam in filiis abdicauerint, ſed vel coram ſe, vel coram Eccleſiâ palamque in conuentu eoſdem filios talia habere permiſerint, ad ſæcularem reuerti habitum quandoque penitus non licebit,* &c. vbi hæc poſteriora verba ſatis indicant non licere eiuſmodi pueris poſt pubertatem ad ſæculum redire, & ſatis explicant mentem Concilij Toletani 4. ſupra citati. Et cap. q. 1. eiuſdem Cau. *Quem progenitores ad monaſterium tradiderunt, & in Eccleſia cæpit canere, & legere, nec vxorem ducere, nec monaſterium deſerere poterit: ſed ſi diſceſſerit, reducatur: ſi tonſuram dimiſerit, rurſus tondeatur: vxorem ſi vſurpauerit, dimittere compellatur.* Quæ profecto de his, qui pubertatis annos exceſſerunt, intelligenda ſunt: cum ſit inuſitatum pueros ante pubertatem relicto monaſterio ducere vxores. Sed eſto quod eiuſmodi matrimonium ſit ante pubertatis annos ab eiuſmodi pueris contractum, tamen ex citato canone ſequitur eiuſmodi pueros eſſe religioni perpetuæ aſtrictos, cum eiuſmodi canon iubeat hoc matrimonium dirimi, quod non poſſet fieri, ſi pueri à parentibus oblati perpetuæ religioni non eſſent obnoxij. probatur, quia eiuſmodi oblatio minus obligaret pueros oblatos, quàm votum ſimplex religionis & caſtitatis; ſed hæc vota etſi impediunt matrimonium contrahendum, non tamen dirimunt contractum; igitur eiuſmodi oblatio, quæ iuxta aduerſarios non aſtringit perpetuæ religioni, non poſſet dirimere contractum matrimonium, licet impediret contrahendum. probatur maior: quia prædicta vota perpetuò obligant, ſed eiuſmodi oblatio iuxta aduerſarios non perpetuò obligat, ergo minus, quàm eiuſmodi vota. Sed noſtra aſſertio maximè probatur ex cap. 2. qu. 1. eiuſdem cauſæ, vbi Gregorius 3. Papa S. Bonifacio ſciſcitanti, an pueri eiuſmodi poſſint poſt annos pubertatis egredi monaſterio, & vxorem dicere, ſic reſpondet: *Addidiſti adhuc quòd ſi pater vel mater filium vel filiam intra ſepta monaſterij in infantiæ annis ſub regulari tradiderit diſciplina, vtrum liceat eis poſtquam pubertatis impleuerint annos egredi & matrimonio copulari: hoc omnino euitamus: quia nefas eſt, vt oblatis à parentibus Deo filiis voluptatis frena laxentur.* Vbi vides hanc ſolam & vnicam rationem, cur non debeant eiuſmodi pueri ad mundum redire poſt pubertatis annos: quia Deo oblati ſunt à parentibus: non verò, quòd manen-

do in monaſterio vſque ad annum decimum quartum ſine vlla eiuſmodi ſtatus reclamatione pueri oblati cenſeantur tacite ratam habere eiuſmodi oblationem de ſe à parentibus factam, vt nonnulli reſpondent. Quod non multum fauet ipſis pueris oblatis: nam aut forte, vt primùm ad hunc annum peruenerunt, ætatem ſuam neſciunt, aut non cogitant de ratificanda ipſa oblatione. Et ſane dandum eſſet eis aliquod deliberandi ſpatium vnius anni aut aliquot menſium. Et durius cum illis agitur, ſi pridie, quàm attigerint decimum quartum annum nullo modo obligati perpetuò manere, poſterâ die obligentur. Quid? ſi vno, aut altero menſe ſi quindecim, vel octo diebus duntaxat oblati fuerint à parentibus ante annum ætatis decimum quartum, quomodo ratam habebunt eiuſmodi oblationem, cui tam breui ſpatio temporis ad deliberandum conceſſo obſtringi neceſſe erit; cum adultis annus integer concedatur?

Huic noſtræ opinioni vulgò opponitur decretum Marcelli Papæ, quod habetur 20. qu. 1. cap. 10. vbi permittitur pueris anno ætatis decimo quinto huiuſcemodi parentum oblationem aut confirmare, aut reſcindere. Sed hoc decretum non adeo certum eſt, cui palea præfigitur, vt etiam ipſe gloſſæ auctor teſtatur; & merito quidem: quia cum tunc rari eſſent monachi, atque illi in ſolitudinibus vitam duriſſimam agerent, non eſt credibile tempore huius Marcelli Papæ puerorum oblationem in vſu fuiſſe: maxime cum nihil de câ ante tempora S. Benedicti, aut ſaltem S. Leonis primi, qui agit de puellis oblatis à parentibus, legatur.

Obiicitur etiam non eſſe probabile tale ius fuiſſe parentum in liberos, & hoc aduerſari ſacræ ſcripturæ. Sed dico hoc ius eſſe à naturali poteſtate, quam habent parentes in liberos, qui poſſunt etiam eos vendere neceſſitatis cauſa, ergo etiam deuotionis cauſa Deo offerre in perpetuum eius obſequium, tam pro ſalute ſuâ, quàm liberorum, modò id fiat purâ intentione & deuotione. Et hæc oblatio ſummæ eſt virtutis, quæ vincit amorem naturalem parentum in liberos, & etiam deſiderium naturale propagandæ familiæ ſuæ, maximè cum vno oblato cæteri ſuperſtites poſſint ſine liberis mortem obire: & etiam ſolatij, quod parentes poſſent ex eiuſmodi oblatis percipere, quo tamen priuantur illos Deo ſponte offerendo. Quapropter non eſt dubium quin hæc oblatio ſit Deo gratiſſima & acceptiſſima; cuius gratia tum parentes, tum liberos ſummis beneficiis cumulat Deus & ditat; maximè liberos, vt poſſint onera æquo animo ferre vitæ monaſticæ, quæ leuiora ſunt iugo ſeruitutis, quod tamen poſſunt liberis ſuis parentes imponere, vt in confeſſo eſt apud omnes. Iugum enim Chriſti ſuaue eſt & onus leue, maximè ipſis pueris, qui nullis vitiis conſpurcati ſunt; nullâ prauâ conſuetudine corrupti, ab ineunte pueritia bonis monachorum exemplis imbuti, piis inſtitutionibus, & præceptis informati, ſæculi, & vanitatum eius, ac delitiarum penitus ignari; præſertim antiquis illis temporibus, cum rara eſſent in vrbibus monaſteria, ratò ſæculares ad monaſteria accederent, & rarius monachi ſuis alceteriis egrederentur. Neque his aduerſatur ſacra ſcriptura, &,

Digitized by Google

si quæ testimonia proferri possunt, ea sunt de adultis, & iuxta communem vsum hominum itelligenda. Neque etiam obstat id quod obiicitur de sponsalibus, quæ facta à parentibus nomine filij, ab eo possunt rescindi. Nam aliud est filium alicui puellæ despondere, aliud est eum Deo offerre: & status matrimonij, licet de bonis sit, non est tamen de optimis & perfectis, vt loquuntur: at status religionis est de optimis & perfectis. Deinde onus matrimonij grauius est iugo religionis, id experimento norunt, qui cum malâ muliere coniuncti sunt. Nec etiam cap. *Firma*, nostræ sententiæ aduersatur. Nam ibi agitur de his, qui proprio voluntatis arbitrio vouent; non verò de his, qui à parentibus offeruntur, vt ibi rectè explicat Gratianus. Sed postea eiusmodi oblationes abrogatæ sunt cap. *Cum simus*, de regularibus.

CORAM TESTIBVS.] In petitione nobilium & pauperum nulla fit mentio testium, sed tantum in petitione eorum, qui nihil habent omnino. Tamen in antiquis petitionum formulis, quæ generaliter tam de nobilibus, quàm de his, qui nihil habent omnino, sunt, testes adhiberi videmus, vt apud Smaragdum hoc loco: *Et vt hæc petitio firma permaneat, manu nostra eam firmamus, & testibus roborandam tradidimus.* Id videtur etiam in petitione Vvidilonis nobilis viri: *Trado coram testibus regulariter permansurum.* Et statuitur Add. 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 36. *Vt puerum pater & mater tempore oblationis offerant altari, & petitionem pro eo coram laïcis testibus faciant*, & hoc decretum generale est. Id etiam constat ex Ruthardo, cum agit de ritu puerorum offerendorum indifferenter; siue illi sint nobiles, siue pauperes, aut nihil omnino habeant: *Ille debet respondere dicens: volo tradere filium meum Deo omnipotenti ad seruiendum sibi in hoc monasterio.* & paulo post: *Deinde debet dicere Abbas testibus: auditis, fratres, & videtis, quid iste dicat; illi debent dicere: audimus, & videmus.* Itaque hæc verba: *Coram testibus*, referuntur etiam ad nobiles, & ad pauperes. Adhibentur autem testes: ne forte parentes liberos repetant, aut pueri reclament.

Ex Regula S. Basilij. §. 2.

EX qua ætate oportet nosmetipsos offerre Deo, vel Virginitatis professionem quando oportet firmam vel stabilem iudicari? dicente Domino: *Sinite infantes venire ad me.* & Apostolo Paulo, conlaudante eum, qui ab infantia sacras litteras didicisset: & rursum præcipiente educari filios in doctrinâ, & correctione Domini. Firma tamen tunc erit professio Virginitatis, ex quo adulta iam ætas esse cæperit, & ea quæ solet nuptiis apta deputari ac perfecta. Oportet tamen infantes voluntate & consensu

Mat. 19
2. Tim. 3.
Eph. 6.

Digitized by Google

parentum, imò ab ipsis parentibus oblatos sub testimonio plurimorum susc:pi: vt omnis occasio maledicti gratia excludatur hominum pessimorum. Adhiberi autem eis oportet summam diligentiam, quò possint ad omne virtutis exercitium probabiliter instituitam in verbo, quàm intellectu & opere. Quicquid in tenero & paruo quis inseruerit, firmius & tenacius in posterum conseruabit. Iniungenda est ergo infantium cura his, qui ante omnia in virtute patientiæ documenta sui probabiliter præbuerint, qui possint pro merito delicti, & ætatis singulis quibusque etiam correptionis adhibere mensuram: & qui seruent eos primo omnium à sermonibus otiosis, & ab iracundia atque ab incitamentis gulæ & à cunctis indecentibus & inordinatis motibus. Si vero cum ætatis augmento nullus in eis deprehenditur profectus industrius; sed vaga mens, & animus cassus, etiam post instituta probabilia, infructuosus permanserit, huiuscemodi abiici oportet; & maximè cum iuuenilis feruor rudem lacessit ætatem. Eorum vero qui ætate robusta accedunt ad seruitium Dei, oportet inquirere, vt diximus qualitatem vitæ præteritæ, & sufficere etiam hoc ipsum, si satis instanter hoc expetunt, &, si verum, & ardens desiderium est eorum erga opus Dei. Huiusmodi vero fieri documenta ab his oportet, qui valde prudenter de his discutere potuerint & probare. Cum autem fuerint susceptι, si forte propositum transgressi fuerint, nec videri eos oportet amplius, tanquam eos, qui in Domino deliquerunt, quod est confessionis suæ pactum, cum professi sunt. Et, si peccauerit, quis orabit pro eo? 1. Reg. 2

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EX QVA ÆTATE, &c.] Habetur apud S. Basilium interr. 15. regul. fusius disput. & apud Rufinum cap. 8. sed contractum.

VIRGINITATIS PROFESSIONEM.] Erat hoc vnicum olim apud Græcos vitæ monasticæ votum παρθενίας. i. Virginitatis, vt vocat S. Basilius hac interrogatione, in iunioribus quidem: ἀγαμίας. i. cœlibatus, in his qui thorum olim experti sunt apud eumdem, in 2. epist. ad Amphilochium can. 19. *Virorum autem professionem non nouimus præter eos, qui*

Digitized by Google

seipsos monachorum ordini addixerunt, ἐι μετὰ τὸ πεπαῦθαι τῆς ἐλευθερίας ἐφάψαιντο τοῦ ἀγάμου βίου, &c. i. *Qui tacite videntur cœlibatum admisisse, &c.* Et in admonitionibus idem Basilius mentionem facit voti virginitatis: *Si ad seminarium domus accesserit clericus aut monachus, & virgo patiatur huiusmodi introire ad se, statim immutant pristinam dignitatem, & quod Deo polliciti sunt, suavolantate amittunt. Nec enim patiuntur huiusmodi mansionem in se Deo præparare, sed dissoluuntur, vt lignum aridum. Numquid virginitatem Dominus ab aliquo extorquet inuito?*

FIRMA TAMEN ERIT PROFESSIO VIRGINITATIS, &c.] Hic textus profertur à Gratiano 20. qu. 1. cap. 2. ex nona synodo; sed ibi non reperitur. S. Basilius hoc loco professionem adulta ætate faciendam esse præcipit epist. 2. ad Amphilochium can. 7. ætatem professioni idoneam determinat; docetque votum virginitatis emittendum esse supra annum decimum sextum aut decimum septimum. Verùm Concilium Trullense can. 40. permisit professionem fieri anno ætatis decimo, non antea. ἔξω τοίνυν ὁ μέλλων μοναχικὸν ὑπομένεσθαι ζυγὸν δυοῖν ἔτεσιν ἢ δεκαετὴς. i. qui ergo monachicum subit iugum, non sit minor decem annis. Agit Concilium de monachica professione, atque votum non esse differendum ad ætatem à S. Basilio præscriptam, imò accelerandum: quia Ecclesia Dei firmior, est & robustior. Sed vtramque ætatem amplectitur Nouella sexta Leonis Imperatoris. *Itaque quæ magnus ille & admirandus decreuit Basilius, vt videlicet qui monachicum habitum ambiunt decimo sexto primium ac decimo septimo ætatis anno digni illi habeantur, quæque sancta sexta mandat Synodus anno decimo, qui eiusmodi vitam capesserent, suspiendos esse, noueris. Hæc cum sanctissimo Patriarcha, Deique amantissimis Metropolitanis diligenter expendentes neutram sacrarum legum duximus esse contemnendam. Sed contra ad vtrumcumque tempus religioso habitu, qui illam vitam sumere cupiunt, dignos haberi iubemus.* Videndus Theodorus Balsamon in Canonem citatum. Hæc ideo instituta sunt, quia bonũ est viro portare iugum ab adolescentia sua. Flos ætatis Deo consecratus odorem spirat suauiorem. Postea statutum est, vt nemo ante annum decimum quartum vitæ religiosæ professione solenni astringeretur, vt habetur cap. *Ad nostram.* de Regularibus, &c. Sed tandem propter abusum multorum, qui auaritia ducti liberos suos monasteriis obtrudunt inuitos, qui à fratrum consortio, vt verbis Maioriani Imperatoris vtar, parricidali quodammodo arte subtrahuntur, ne patris matrisque congrua largitione, aut eorum æqua cum reliquis filiis successione potiantur, sacrum concilium Tridentinum sanxit, ne quis ante decimum sextum ætatis annum expletum ad professionem religiosam admittatur.

Nou. 8.

Sess. 25. cap. 15.

QEOD EST CONFESSIONIS SVÆ PACTVM CVM PROFESSI SVNT.] Locus corruptus. Lege, vt apud Rufinum: *Et professionis suæ pactum transgressi sunt.*

Ex Regula

Ex Regula S. Iſidori. §. 3.

QVicumque à parentibus propriis in monaſterio fuerit delegatus, nouerit ſe ibi perpetuo permanſurum. Nam Anna Samuel puerum natum & ablactatum Deo pietate, quâ vouerat, obtulit: quique in miniſterio templi, quo à matre fuerat functus, permanſit; & vbi conſtitutus eſt, deſeruiuit. 1. Reg. cap. 1.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVICVMQVE A PARENTIBVS, &c] Hæc non reperiuntur in regula S. Iſidori excusâ. Referuntur 20. qu. 1. cap. *Quicumque*, ſine vllâ libri, aut capitis citatione. Referuntur etiam à Smaragdo; ſed ex noſtro auctore ſumpſit.

PIETATE, QVA VOVERAT, OBTVLIT.] in causâ citatâ, & apud Smaragdum legitur tantum, *cum pietate obtulit.*

FVNCTVS.] Ita apud Smaragdum; ſed in causâ citatâ legitur, *deputatus.* rectius.

Ex Regula S. Aureliani Epiſc. Cap. XLVI. §. 4.

QVI verò minoris ætatis ſunt, aut viuis parentibus in monaſterio ingrediuntur, chartas tunc facere compellantur, quando ætate probati fuerint, aut res parentum in poteſtate habuerint.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI VERO, &c.] Hoc capitulum deſideratur in Cod. Vind. quod quidem ſumptum eſt ex regulâ S. Cæſarij cap. 4. *Illæ verò, quæ adhuc viuis parentibus ſubſtantiam ſuam in poteſtate habere non poſſunt, aut adhuc minoris ætatis ſunt, chartas tunc facere non compellantur; quando res parentum in poteſtate habuerint, aut ad legitimam ætatem peruenerint.* Vbi lege. *ſed quando, &c.* Idem præcipit Tetradius, ſeu Teridius cap. 1. regulæ., *Si verò pater aut mater eius viuat, & non habet poteſta-*

Digitized by Google

tem faciendi (chartas) *ſi migrauerint, coganiur facere.*

CHARTAS.] donationum.

QVANDO ÆTATE PROBATI FVERINT.] Id eſt, quando ætate competenti fuerint. Hæc conſtitutio non recedit à nouellâ Leonis Imperatoris ſextà, quâ prohibetur, ne puer decimum ætatis annum agen, monachus factus condat teſtamentum ante ætatem legitimam. Hęc autem ætas erat annus decimus quartus completus. Vlpianus. ff. *L. qua ætate*, tit. *Qui teſtamenta condere poſſunt.* Quod quidem de maſculis intelligendum eſt: nam fœminis olim conceſſum eſt condere teſtamentum anno duodecimo ætatis ſuæ completo. Vlp. ibidem. Porrò ex hoc S. Aureliani decreto planum eſt olim monachos defunctis parentibus non fuiſſe legitimâ ſuâ excluſos. id clarum eſt ex locis Cæſarij, Teridij, & Nouellæ paulò ante citatis & 20. qu. 1. cap. *Non liceat*, ex Nouellâ. *Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hereditate ſua repellere monachos factos, quamuis, dum laïci fuerant in cauſam ingratitudinis incidiſſent.* Et Cod. l. 54. de Epiſcopis & Clericis, &c. ſtatuitur vt parentes teſtamentum condentes neceſſe habeant liberis ſeu Clericis ſeu monachis *quadrantem relinquere*: quod ſi non fecerint, locum eſſe *ab inteſtato.* Et Cod. Theod. lib. 5. tit. 3. l. *Si quis Epiſcopus*, ſancitur, vt, ſi monachus aut monacha nullo condito teſtamento deceſſerit, bona quæ ad eum pertinent, monaſterio, cui fuerat deſtinatus, omnifariam ſocientur, ſi antea nihil à parentibus acceperit. Id etiam conſtat ex S. Saluiano Maſſilienſi, qui libr. 4. ad Eccleſiam Catholicam, fusè probat eos qui in monaſteriis conuertuntur, non eſſe à parentibus legitimâ ſuâ ſpoliandos. Nec tamen poterant monachi pro arbitrio vti eiuſmodi bonis; ſed tenebantur ea factis chartis dare monaſterio aut pauperibus, aut Eccleſiis.

Quæ ſi monaſterio dabant, vendebantur: & inde pecunia facta pauperibus erogabatur, paucis nummis in ſubſidium fratrum ſepoſitis. Non enim accumulandis poſſeſſionibus animum appellebant, alioqui eiuſmodi teſtamentis ſeu chartis donationum fere vniuerſum orbem ſibi comparaſſent.

AVT RES, &c.] Particula, *aut*, ſumitur copulatiuè.

Item Cap. XVII. §. 5.

MInori ætate non excipiantur in Monaſterio, niſi ab annis decem, aut duodecim; qui & nutriri non egeant, & cauere nouerint culpas.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MINORI ÆTATE NON EXCIPIANTVR NISI AB ANNIS DECEM.] Iuxta Concilium & nouellam præfata. Tamen S. Cæſarius Arelatenſis cap. 5. Regulæ infantulas paruulas ab annis ſex aut ſeptem recipi permittit.

Ex Regula Magiſtri. §. 6.

CVM alicuius nobilis filius propter Dei ſeruitium in monaſterium voluerit conuolare, non priùs ſuſcipiatur, niſi, vt diximus, omnem à ſe obœdientiã promiſerit implendam. Deinde conueniant eius parentes, vt & eorum, quale ſit votum, agnoſcatur de eo. Quod ſi contrarij extiterint interim vſque ad vim pro eo Domino inferendam ad clauſtra monaſterij, vindicetur, quem poteſt Dominus defendere propter ſe: quia fortior eſt dextera eius ad protegendum, quam diaboli iniquitas ad lædendum. Quod ſi magis fuerint conſentientes eius voto parentes, conuocatis eis ab Abbate in Monaſterium, votum filij conuertentis exquiratur ab eis: vt ab ipſis potius videatur deuoueri vel offerri, qui eum genuerunt. Cum ergo magis reſponderint parentes gratanter ſe velle adimplere quæ cupit: tunc dicat eis Abbas: equidem omnibus nobis vnus ad omnia ſufficit Deus; ſed quia accedentibus ad diuinum ſeruitium, vel intrantibus in monaſterium ſæculi prius amputetur ſpes, excarricato de ſe ſuarum onere facultatum, nullis vlterius ſæculi laqueis inretitus, ſecurus pergat, & ſolus ad Dominum: quia nemo ſeruiens Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit. Quia homo onuſtus auro ſequi Chriſtum non poteſt; dum non poteſt duobus Dominis ſeruire. Ipſe verò bene ſeruit Deo, qui voluerit illum in cœlis cum eo theſaurum poſſidere, quem non tinea comedit, neque fures effodiunt, & furantur, dicente Domino in Euangelio: *Niſi qui renunciauerit omnibus, quæ poßidet, non poteſt, ſequi me, & meus eſſe diſcipulus.* Quia, vt diximus, homo onuſtus auro ſequi Chriſtum non poteſt: in tantùm vt admoneat Dominus in Euangelio quem- 2. Tim. 2. Luc. 14.

Digitized by Google

Mat.19. dam ſua ſequentem veſtigia dicens ei: *Si vis perfectus eſſe vade & vende omnia, quæ habes; & veni, ſequere me.* Vnde contriſtatus ille propter multas diuitias meruit hanc Dominicæ vocis audire ſententiam: *Facilius poteſt camelus per foramen acus tranſire, quàm intrare poſſe diuitem in regnum cœlorum.* Quos & ſua ſententiâ damnat Apoſtolus dicens: *Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueos & deſideria multa, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix omnium malorum eſt auaritia, quam quidam appetentes à fide exciderunt, & inſeruerunt ſe doloribus multis.* Videtis ergo, quia nec ſequi Deum poteſt, qui in ſæculo quæ poſſidet, bona ſua non vult relinquere; nec amare poterit Deum, qui diuitias ſuas voluerit non odire. Quia non tanta, vel talia, qualia pro Deo contemnuntur, nouit Deus retribuere his, qui pauperes ſe faciunt propter eum, inſuper ad fruendum in æternum ipſam vitam eis tribuit ſempiternam. Non ideo Deus quærit rebus veſtris vos exui, vt aliquid exinde ipſe iuuetur, aut veſtrâ paupertate gaudeat, veſtrâque indigentiâ gratuletur; ſed vt euntibus vobis ad eum eius diuitias ſempiternas deſiderantes momentanea ſæculi [per] impedimenta, cum ſibi veſtros occupant cogitatus de animâ veſtrâ numquam vos faciant cogitare, vel de morte; vt poſſitis eſſe ſolliciti; & poſt dies veſtros in extremo vitæ termino per neglegentiam definitos, relictis omnibus ſæculi, de quibus cogitabatis, vltima mortis ratio in iudicio vobis cum ſolis peccatis occurrat, nihil aliud niſi pœnas perpetuas habituri, & tunc vos in æternum incipiat pœnitere; eum ipſius pœnitentiæ non poteritis meritò inuenire remedium. Vnde nobis clamat meritò Scriptura: *Currite, dum licentia ad prouidendum vobis lumen habetis, ne ad diſcutiendam neglegentiam tenebræ vobis mortis occurrant.* Quidergo, ſi aliquis ita accedat ad Dominum, vt à diuitiarum ſuarum auaritiâ non recedat, hos tales ſuperius dixit Apoſtolus non poſſe in hoc quod Deo cupiebant permanere, & totâ facultate à fide poſſe diſcedere, quibus de ſæculo remanet, quod amatur. Ita enim nos confiderantes, ô parentes, iuſtè vobis ſecundùm Deum pro veſtro filio ſuademus, vt ſi filium veſtrum dignè Deo cupitis offerre, à ſæculo eum prius exuite. Quod ſi aliquid apud vos ei à ſæculo remanſerit conſeruandum, ha-

1 Tim. 6

Luc. 18.

Iuan. 12.

bebit aliquando titillationem diabolici desiderij, sicut canis delectatur ad suum redire vomitum: & posità manu super aratrum respiciens retro non sit aptus regno cœlorum, relicto quandoque monasterio securus de portione suâ ei seruatâ à vobis, cupiens in secularem domum vestram reuerti, fratribus suis volens esse cohæres [in] suarum redire incipiat sponsus, & dominus facultatum, & pristinis restitutus delicijs, & pompis non aliud desideraturus, quàm nuptias. Ergo, sicut superius diximus, si dignè eum vultis Deo offerre, de auferendo prius impedimento eius, quam de anima cogitate. Itaque audite vocem illius Domini, quam filius vester dicit se sequi, ipso dicente: *Vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me; & habebis thesaurum in cælo.* Sed quia portio eius adhuc in vestra est potestate; & consensu vestro, vel promissione magis videtur Deo offerri, vos tangit de eâ secundùm Dominicam vocem, quam si vultis audire, pro filio vestro apud vos nihil remaneat in seculo, nisi Deus. Quod si forte propter immanitatem diuitiarum vel amorem nutritæ domi familię grauis vobis & minus dulcis hæc diuina præceptio conuenit, audite regulæ nostræ à Patribus salubre statutum consilium. De portione eius tres fiãt æqualiter partes, vna distributa Abbatis manibus pauperibus, vel indigentibus erogetur: aliam vobis vel fratribus suis pergens ille ad comitatum sanctorum exagiliario munus titulo derelinquat: tertiam verò partem viatici sui vtilitatem deferat secum monasterij Sanctorũ vsibus profuturam. Quia quomodo filius vester omnibus in monasterio fratribus ad solatium vitæ portionem suam conferat, dicente Apostolo de erogatione: *Maxime ad domesticos fidei.* Ita & vniuersi monasterij fratres suis singulis vicibus, prout quis haber, ad hanc, ingredientes monasterium, deferunt formam filio vestro communiter cum omnibus profuturum. Quod si vtræque vobis graues sunt, vt nec Deum audiatis pauperibus erogando, & filij animam redimendo nec nostrum consilium partibus diuidendo, & auferendo ab eo secularem substantiam, vel nudum ac solum filium Deo largite, ita vt iureiurando per sacrosancta Euangelia

Mat. 19.

Gal. 6.

Digitized by Google

promittatis ei vlterius eum de veſtrâ patrimonij ſubſtantia nihil habere : vt firmiter iam perſeuerans in Domino, ſciens ſe de ſeculo nihil ſperare, cum ſe à vobis & ab eo viderit alienum, ſolummodo ſuperna deſideret. Quia hoc expedit animæ illius ; vt aut ordinatus à vobis vadat ad Dominum, aut pro eo exhædatus à vobis ſolutus magis pergat ad Deum, clamans Deo, quem ſequitur nudus: *Tu, Domine, reſtitues mihi hæreditatem meam.* Tantùm eſt, vt
Pſ. 15. nihil habeat de ſeculo, quod, viuis vobis, mortuus de veſtris facultatibus iam ſperet. Quia cum ſemel crucifixus eſt mundus, denuo ab eo redelectari non debet. Nam ſi ex toto nihil de eo ordinare volueritis, cauſam eius puto vobis diuino reſeruari iudicio : eum vero certiſſimè ſciatis plura à Domino recipere, quàm contempſit : cum Dominum ſibi fecit, quem nudus ſecutus eſt, debitorem. Recipiet enim in cœlis filius veſter ſine dubio multa, promittẽte ei Domino, dicens : *Qui reliquerit aurum, argentum, aut*
Mat. 19 *poſſeſſiones, aut domos propter me, centuplum accipiet, & regnum Dei, inſuper & vitam æternam.* Hæc audiens filius veſter paratus eſt (ſi vultis) relinquere vobis totum: vt apud Deum centuplum inuenire valeat : quia de omnibus Dominus noſter eſt nobis idoneus. Nam illi ſufficit, cui ipſe Dominus non ſufficit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM ALICVIVS NOBILIS FILIVS, &c.] Hæc habentur in R. MS. cod. Cob. cap. 91.

CONVENIANT.] In R. MS. *Conueniantur*, rectius.

SED QVIA ACCEDENTIBVS.] Ita in R. MS. verùm particula, *ſed*, videtur redundare, & τὸ *quia*, referendum ad ſuperiora, hoc modo. *Equidem quia omnibus nobis vnus ad omnia ſufficit Deus, accedentibus*, &c.

EXCARRICATO.] Lege : *Et excarricato*, vt in regula MS. Excarricare eſt onus deponere, carricare onerare, vt ſupra notatum eſt.

NON POTEST SEQVI ME.] Ita in R. MS. quæ tamen non reperiuntur in textu Euangelico ; ſed addita ſunt potius ex Chriſti ſenſu, quam ex Euangelij textu.

HOMO ONVSTVS AVRO CHRISTVM SEQVI NON POTEST.] S. Hieronymus in epiſt. ad Heliodorum : *Vociferatur ille ſæpe :*

Digitized by Google

ſi quis vult poſt me venire abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me, Et ego onuſtus auro arbitror me Chriſtum ſequi.

INTANTVM VT.] Id eſt, ita vt.

ET LAQVEOS.] 1. ad Tim. 6. ita in R. MS. in communi verſione: *Et in laqueum diaboli.* in textu Græco, καὶ παγίδα, tantum, id eſt, & laqueum.

QVIA NON TANTA VEL TALIA, &c.] Senſus eſt, non talia reddit Chriſtus, qualia pro eo contemnuntur, id eſt, non eadem vel æqualia reddit iis quæ pro eo ſpernuntur; ſed longe maiora, & præſtantiora; inſuper & vitam æternam.

SED VT EVNTIBVS VOBIS.] Particula, *vt*, hoc eſt τὸ quòd.

PER IMPEDIMENTA.] Particula, *per*, redundat.

VT POSSITIS ESSE SOLLICITI.] De veſtrâ ſalute videlicet. Addidi particulam, *vt*, quæ deeſſe videtur.

ET POST DIES VESTROS.] Adieci præpoſitionem, *poſt*, quæ deſiderabatur.

CVRRITE DVM LICENTIÆ AD PROVIDENDVM, &c.] Ita in R. MS. ſed legendum: *Currite dum licentiam*, &c. Locus hic Ioan. 12. *Ambulate, dum lucem habetis; vt non vos tenebræ comprehendant.* Sed Magiſter potius hîc paraphraſim poſuit, quàm textum.

QVOD DEO CVPIEBANT.] Lege: *Quod de Deo cupiebant.*

VT SI.] Pro, *Quod ſi*, vt ſupra.

DELECTATVR.] Lege: *Qui delectatur.*

ET POSITA.] Lege: *Vt poſita.*

RELICTO.] Lege: *Et relicto.*

IN SVARVM.] Particula: *In*, redundat.

PROMISSIONE.] Lege: *Permiſſione*, vt in R. MS.

VOS TANGIT DE EA.] Id eſt, veſtra res eſt de ea diſponere.

IMMANITATEM.] Lege: *Inanitatem.* i. quia forte timetis, ne veſtræ diuitiæ minuantur, ſi integram portionem filio veſtro conceditis.

EXAGILIARIO MVNVS TITVLO DERELINQVAT.] Ita in R. MS. & cod Vind. Apud Smaragdum: *Exagilario.* Legendum tamen videtur: *Exagellario*, ab exagellâ, quæ eſt quoddam munus, ſeu legatum quod morituri amicis ſeu ſeruis relinquunt. Id apparet ex hoc loco Ennodij in vitâ S. Epiphanij Ticinenſis. *Rauennam egreſſus eſt, & per omnes Æmiliæ ciuitates celer venit, tanquam ad ſepulchri receptaculum properãs: omnibus ſacerdotibus in itinere potius munificus, communis, & affabilis, quaſi exagellam relinquens, ſe ipſo præſtantior.* Munus ergo exagellario titulo eſt quod datur nomine exagellæ, ſeu legati. Itaque hic puer monaſterium ingreſſurus, mundo moriturus diuidere debuiſſet fratribus ſuis partem ſuæ hæreditatis titulo exagelario, ſeu tanquam exagellam, quemadmodum S. Epiphanius ſacerdotibus munificus morte impendente tanquam exagellam reliquit. Exagella videtur deduci à nomine exagium,

Digitized by Google

Græcè ἰξάγιον, ponderis quoddam genus, quod olim centesimam libræ partem complectebatur, postea septuagesimam secundam, vt docet Theodorus Balsamon in Canonem 17. synodi Nicænæ.

CONFERAT.] Lege: *Confert.*

AD HANC.] Est hyperbaton, referendum ad τὴ *Formam.*

QVOD SI VTRÆQVE VOBIS GRAVES SVNT.] Supp. conditiones propositæ.

PARTIBVS DIVIDENDO.] Ita in R. MS. id est, in partes diuidendo.

LARGITE.] Id est, largimini; à largio pro, largior: de quo supra.

NIHIL HABERE.] Id est, nihil habiturum, præsens pro futuro; est enallage. Sæpe occurrit in hac regula; quemadmodum interdum in regula S. Benedicti.

ORDINATVS A VOBIS.] Nempe data ei sua legitima, aut certè aliqua eius parte.

TANTVM EST VT.] Id est, modò, dummodo.

CVM SEMEL.] Lege: *Cui semel*, vt in R. MS. & apud Smaragdum.

RECIPERE.] Pro, recepturum.

QVI RELIQVERIT AVRVM.] Hæc omnia vocabula non sunt in Euangelio; sed proferuntur expositiè, & paraphrasticè.

IDONEVS.] Id est, sufficiens.

NAM ILLI SVFFICIT, &c.] Lege, vt in R. MS. *Nam quid illi sufficit.*

De Sacerdotibus.

Digitized by Google

DE SACERDOTIBVS, QVI forte voluerint in monaſterio habitare.

CAP. LXVII. §. 1.

SI quis de ordine ſacerdotum in monaſterio ſe ſuſcipi rogauerit, non quidem citius ei aſſentiatur. Tamen ſi omnino perſtiterit in hac ſupplicatione, ſciat ſe omnem regulæ diſciplinam ſeruaturum. Nec aliquid ei relaxabitur: vt ſit ſicut ſcriptum eſt: *Amice, ad quid venisti?* Concedatur tamen ei poſt Abbatem ſtare, & benedicere & miſſas tenere; ſi tamen iuſſerit Abbas: ſin aliàs, nullatenus aliqua præſumat, ſciens ſe diſciplinæ regulari ſubditum: & magis humilitatis exempla omnibus det. Et, ſi forte ordinationis, aut alicuius rei cauſa fuerit in monaſterio, illum locum attendat, quando ingreſſus eſt monaſterium; non illum, qui pro reuerentia ſacerdotij conceſſus eſt. Clericorum autem ſi quis eodem deſiderio monaſterio voluerit ſociari, loco mediocri conlocetur: & ipſe tamen ſi promittat de obſeruatione regulæ, vel propria ſtabilitate. S BEN. Mat. 26

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS DE ORDINE SACERDOTVM, &c.] Quamuis ſacerdotium longè præcellat monachatui; ſacerdotibus tamen perfectioris vitæ, aut pœnitentiæ cupidis patuere ſemper clauſtra monachorum, vt præclarè diſputat Lupus Abbas Ferrarienſis, qui hunc regulæ locum profert epiſt. 129. *Verùm ne nos magni facere videamur*, B. Gregorius,

euiustanta in Ecclesiâ resplendet auctoritas, Patrem nostrum Benedictum commendat: scripsit monachorum regulam discretione præcipuam: sermone luculentam. Sanctus autem Benedictus sacerdotes suscipi in monasterium & posse, debere ostendit, cum (quamquam non facilem) tamen eis promittit ingressum, & retinendi officij ex iussione Abbatis præbet auctoritatem. Quod nullo modo faceret, si soli admittendi essent criminosi. Nam & eos interdum, sed difficillimè, & vehementer compunctos recipimus. Venit enim homines quærere, & saluare quod perierat. Cum autem B. Gregorius regulam S. Benedicti approbat, eadem autem regula sacerdotes cum officio suscipiendos docet; nisi qui contentioso spiritu laboret, & susceptos iam inde ab initio nostri ordinis & esse integræ vitæ sacerdotes in monasterio minime dubitat. Id eis etiam per sacras synodos mox citandas licitum fuit. Rupertus libr. 3. in regulam S. B. hunc locum de Episcopis interpretatur potest etiam intelligi de presbyteris, imò & præcipue de illis.

TAMEN SI OMNINO PERSTITERIT, &c.] Hîc nulla mentio est annui tyrocinij seu nouitiatus; quemadmodum etiam nec paulo post, cum agitur de Clericis: quia olim eo non indigebant, quippe qui viri maturi, & grauitate morum conspicui essent. Et eorum ingenia & mores hospitalitatis tempore, aut duorum, vel sex ad summum mensium spatio satis explorari poterant. Vide superius annotata.

NEC ALIQVID EI RELAXABITVR.] Nempe de regulæ districtione, non de nouitiatu. Id satis indicant præcedentia: *Et sciat se omnem regulæ disciplinam seruaturum.* Vnde bene sequitur: *Nec aliquid ei relaxabitur.* nempe de regulæ disciplina, quoad vixerit in monasterio, non verò in nouitiatu. Quia insulsum esset aliquem astringere regulæ disciplinæ tantùm pro eo tempore.

POST ABBATEM STARE.] Ac proinde ante Præpositum, & Decanos, si non sint sacerdotes.

MISSAS TENERE.] Ita in omnibus codicibus MSS. N. & apud Rupertum loco supra citato, Ruthardum, & Smaragdum, qui hanc lectionem seruat etiam in commentario: *Huic rite conceditur & post Abbatem stare, & benedicere, & missas tenere.* Missas tenere est facere, celebrare, vulgò, canere. Concilium Agathense can. 21. *Clerici verò si qui in festiuitatibus, quas supra diximus, in oratoriis, nisi iubente aut permittente Episcopo, missas facere aut tenere voluerint, à communione pellantur.* Dixit Concilium nè *Clerici*, quia complectitur vnico decreto tam sacerdotes, quàm ministros. Vnde in Aruernensi can. 14. dicuntur Presbyteri, & Diaconi diuina celebrare mysteria: *Si quis ex Presbyteris, aut Diaconis, qui neque in ciuitate, neque in parochiis canonicus esse dignoscitur: sed in villulis habitans, in oratorio deseruiens celebret diuina mysteria.* Presbyter offerendo, Diaconus ministrando. Missas tenere est etiam eis interesse, eas audire, vt clarum est ex eodem Conc. Agathensi can. 47. *Missas die Dominico secularibus totas tenere speciali ordine præcipimus.* & Conc. Braccarensi primo, can. 16. *Si quis feriâ quinta Pas-*

Digitized by Google

chali, quæ vocatur Cœna Domini, horâ legitimâ poſt nonam ieiunus in Eccleſiâ miſſus non tenet, &c. Sit ergo hæc indubitata lectio; quamuis, apud S. Dunſtanum Turrecrematam, & in vulgatis editionibus legatur: *Miſſas canere.* quod vix vſitatum ante, & circa tempora S. Benedicti repereris.

ALIQVA PRÆSVMAT.] Supp. facere, quæ videlicet ad munus ſacerdotale ſpectant.

ET, SI FORTE ORDINATIONIS, AVT ALICVIVS REI CAVSA FVERIT IN MONASTERIO.] Subaudi: *Exaltatus.*

QVANDO INGRESSVS EST.] Apud Ruthardum legitur: *Quem habuerat, quando ingreſſus eſt*, rectè. Quæ priora verba: *quem habuerit*, ſi non ſunt ex S. B. textu, ſaltem ſubaudienda ſunt.

CLERICORVM AVTEM SI QVIS, &c.] Poſſe Clericos in monachos recipi clarum eſt ex Concilio Toletano 4. can. 49. *Clericis, qui monachorum propoſitum appetunt, quia meliorem vitam ſequi cupiunt, liberos ab Epiſcopo in monaſterio largiri oportet ingreſſus*, &c. Vbi Concilium intelligit tam Presbyteros, quàm cæteros Clericos: at S. B. intelligit eos, qui ſunt inferioris gradus à Presbyteris. Idem ſtatuitur in Concilio Auguſtano celebrato anno DCCCCLII. can. 7. vbi mentio fit decreti Concilij Toletani.

Ex Regula Magiſtri. Cap. LXXXIII. §. 2.

PEREGRINORVM loco habeantur ſacerdotes, maxime quorum primatus & honor in Eccleſiâ continetur, & militat. Qui ſi elegerint, vt pro amore Dei, vel propter diſciplinam & menſuram ſanctæ vitę monaſteriis habitēt, in ſolo [enim] nomine patres monaſterij nuncupentur: & nihil aliud in monaſteriis liceat, niſi orationes colligere & ſignare. Aliud verò nihil aut præſumant, aut eis liceat; vel aliquid ordinationis, aut dominationis, aut diſpenſationis vindicent; ſed omnem formam licentiæ, vel ordinandæ dominationis monaſterij Abbas, qui ſuper gregem vniuerſum eſt ordinatus, cum regula vendicet, vel defendat. Nam ſolo honoris nomine ideo ſtatuimus eos patres monaſterij appellare propter ſacrationem ſacerdotij aut ordinationem. Et ne ipſo obtentu honoris de ratiociniis, vel dominatione, vt pote laïci, Abbates excludant. Nam ſi ipſi ſacerdotes victum aut veſtitum monaſterij vti magis eligant, & operari communiter ſecundum præceptum

Digitized by Google

Apoſtolicum fratribus debent, non imperatiue ſatis coacti ab Abbate; ſed cum reuerentia admoniti. Nam ſi ſpirituales ſunt, ipſi ſibi imperent, [nam & propter cautelam] quod poterant ab aliis cogi; memores ſemper Apoſtoli
1. *Theſſ* Pauli formam oſtendentis de ſe, & dicentis: *Non gratis pa-*
3. *nem veſtrum manducauimus.* Et item dicit: *Laborauimus manibus noſtris, ne quem veſtrum grauaremus.* Et item ipſe dicit: *Qui non laborat, non manducet.* Ergo quod ſi diutiſſimè otioſi labore manuum ſuarum quærere victum noluerint, cum reuerentia per multorum religioſorum teſtimonia conuenti ab Abbate Eccleſiis reuertantur. Si verò, quòd abſit, non pacificè; ſed magis per ſcandalum exire voluerint, tenti & exuti rebus monaſterij dumtaxat ſine graui iniuria, clauſa regia excludantur. Quia magis ipſi amplius agere debent, quod aliis prædicant generaliter à Deo eſſe præceptum otioſis debere laborantium panes negari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PEREGRINORVM LOCO, &c.] Hæc habentur in R. MS. Magiſtri cod. Corb. eodem cap. 83. Hic autem Magiſter ſtatuit, vt ſacerdotes, qui voluerint in monaſterio habitare, habeantur peregrinorum loco, nec voueant ſtabilitatem.

SOLO ENIM.] *ſolo enim*, redundat.

SIGNARE.] Id eſt, benedicere. ita correxi ex R. MS. & cod. Vind. cum legeretur, *ſaginare.*

NAM ET PROPTER CAVTELAM.] Hæc non extant in R. MS. & certe redundant, quæ ſi deleantur ſenſus clarus erit.

NON GRATIS PANEM VESTRVM MANDVCAVIMVS.] In verſione communi: *Neque gratis panem manducauimus ab aliquo.*

LABORAVIMVS MANIBVS NOSTRIS.] Citat ex memoriâ, non ex cod. nam in Apoſtolo legitur: *Nocte, & die operantes; ne quem veſtrum grauaremus.*

CONVENTI.] Apud Smaragdum legitur: *Conuicti.*

ECCLESIIS REVERTANTVR.] Lege, vt apud Smaragdum: *Eccleſiis reddantur.*

SCANDALVM.] Id eſt, rixa, iurgium, contentio, & hîc rectè opponuntur *non pacificè*, & *per ſcandalum.* Vide ſuperius annotata.

REGIA.] Id eſt, ianua. Idem Magiſter cap. 4. regulæ: *In ſolâ regiâ oris noſtri* id eſt, ianuâ cap. 30. *Mox clauſis ab oſtiariis regiis.* cap. 92. *Duobus fratribus ætate decrepitis cella intra regias monaſterij conſtruatur.*

Digitized by Google

& paulo poſt: *Omnia verò neceſſaria intus intra regias eſſe oportet.* & ſæpius in eodem capite. S. Ennodius in lemmate epigrammatis 17. *Super regiam triclinij in domo.* S. Gregorius Turonenſis libr. 4. hiſt. cap. 13. *Ad regias ædis ſacræ, quæ tunc reſeratæ fuerant, appropinquant.* Acta S. Mariæ Ægyptiacæ: *Manu atrij regiam pulſauit.* infra: *Hiſque peractis monaſterij aperiebantur regiæ.* Ioann. Monachus libr. 2. vitæ S. Odonis Abbatis Cluniacenſis: *Vt ingrediendi aditus à quonis concederetur, prædictas regias diutius pulſauit.* Anaſtaſius Bibliothecarius in Honorio eſt caſtigandus: *Inueſtiuit regias ianuas in ingreſſu Eccleſiæ maiores, quæ appellantur mediana, ex argento.* Nam τὰ, *ianuas*, redundat, eſtque Gloſſema, quod irrepſit ex margine in textum. Antiquus ordo Romanus: *His ita compoſitis, inuitante ad regiam ſecretarij prædicto Diacono ſcholam*, &c. Chronicon cœnobij Noualicienſis in valle Seguſiana: *Et veniret ad Eccleſiam S. Michaëlis, vel S. Syri ſeu cæteras alias, aperiebantur ſtatim regiæ diuinitus ante ſuum conſpectum.*

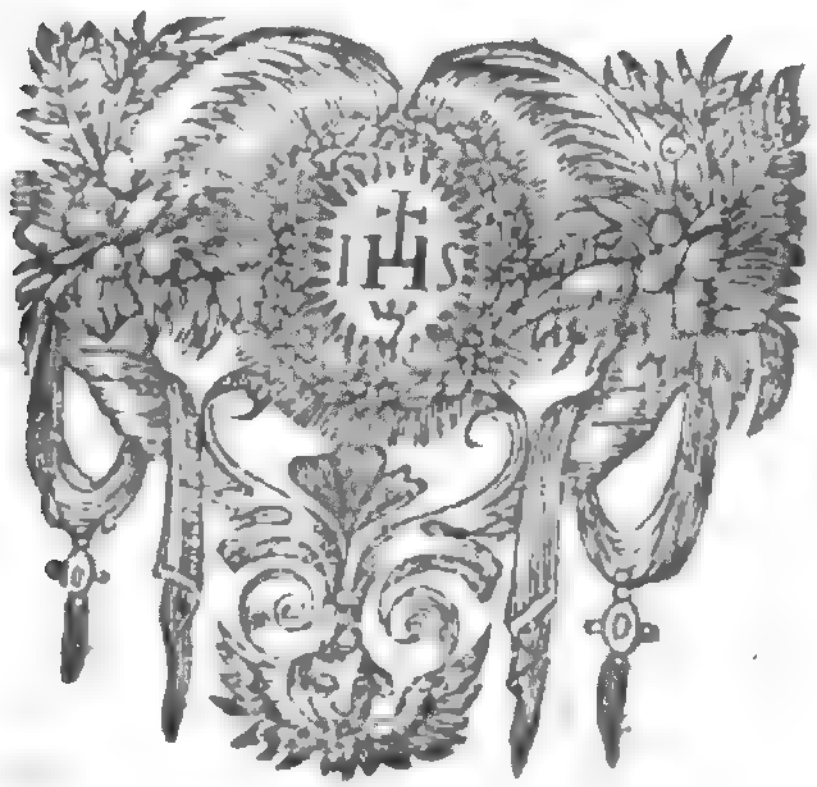

Digitized by Google

DE MONACHIS PEREGRINIS, qualiter ſuſcipiantur.

CAP. LXVIII. §. 1.

S. BEN.

SI quis monachus peregrinus de longinquis prouinciis ſuperuenerit, ſi pro hoſpite voluerit habitare in monaſterio, & contentus fuerit conſuetudine loci, quam inuenerit, & non ſuperfluitate ſua perturbat monaſterium; ſed ſimpliciter contentus eſt, quod inuenerit: ſuſcipiatur: quanto tempore cupit. Si quæ ſanè rationabiliter, & cum humilitate reprehendit, aut oſtendit, tractet Abbas prudenter; ne forte pro hoc, ipſum Dominus direxerit. Si vero poſtea voluerit ſtabilitatem ſuã firmare, non renuatur ei talis voluntas: & maximè, quia tempore hoſpitalitatis potuit eius vita dinoſci. Quod ſi ſuperfluus inuentus fuerit tempore hoſpitalitatis, non ſolùm non debet ſociari corpori monaſterij, verùm etiam dicatur ei honeſtè, vt diſcedat; ne eius miſeriâ etiam alij vitientur. Quod ſi non fuerit talis, qui mereatur proiici, non ſolùm, ſi petierit, ſuſcipiatur congregationi ſociandus; verùm etiam ſuadeatur, vt ſtet: vt eius exemplo alij erudiantur: & quia in omni loco vni Domino ſeruitur, vni regi militatur. Quem ſi etiam talem eſſe perſpexerit Abbas, liceat eum in ſuperiore aliquantulum conſtituere loco: non ſolùm autem monachum: ſed etiam de ſupradictis gradibus ſacerdotum, vel Clericorum, ſtabilire poteſt Abbas in maiore, quàm ingreditur loco; ſi eius talem perſpexerit vitam eſſe. Caueat autem Abbas, ne aliquan-

Digitized by Google

do de alio noto monaſterio monachum ad habitandum ſuſcipiat ſine conſenſu Abbatis eius, aut litteris commendatitiis: quia ſcriptum eſt: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CONSVETVDINE.] Id eſt, victus menſurâ & qualitate ſolitis. Id enim ſonat nonnumquam hoc vocabulum, Tertullianus de ieiunio aduerſus Pſychicos: *Plane veſtrum eſt in carcere popinas exhibere martyribus incertis: ne conſuetudinem quærant; nec adeat vitæ; ne nouâ abſtinentiæ diſciplinâ ſcandalizentur.* S. Fructuoſus Bracarenſis cap. 20. Regulæ ſuæ: *Exquiſitas epulas menſæ lautioris, conſuetudinemque contẽnat.* Regula Pauli & Steph. c. 17. *Supra ſtatutum conſuetudinẽ ſiue in potu,* &c.

CONTENTVS EST QVOD INVENERIT.] Id eſt, contentus eſt eo, quod inuenerit, Phraſis Græca. Interdum enim Græci pronomina antecedentia, ἐκεῖνο, ἀυτὸ, ſupprimunt per ellipſin.

NE FORTE PRO HOC IPSVM.] Ita apud Ruthardum, & in MS. p. S. Germ. aliæ editiones variant.

SI FORTE VOLVERIT STABILITATEM SVAM FIRMARE.] Quæſtio eſt, an expediat monacho in aliud monaſterium migrare, vt ibi firmet ſtabilitatem de conſenſu priſtini Abbatis, ſi nulli Congregationi, ordini, aut ſocietati ſit obnoxium; vel an ei conueniat de ſuo ordine in alium traduci. Sed illam monaſterij, ſeu ordinis mutationem tanquam leuis animi notam ſuſpectam habent ſancti Patres, omninoque improbant; etſi vitæ durioris, & cum Deo coniunctioris prætendat rationem. Quia eiuſmodi voluntas ſæpe ex dæmonis impulſu naſcitur, qui vitæ religioſæ odium in monacho parere non valens, tamen vitæ, in quâ dudum militat, tædium generare conatur: & quamuis eum de vita monachica eiuranda minimè ſollicitet; imò quodammodo, vt in ea perſeueret, aſſentiri videatur; nihilominus, quia in tali palæſtra decertare cœpit ſub hoc Abbate, cum his fratribus, tali exercitatione, non ceſſat diabolus inquietare & perturbare parum cauti minimeque prudentis monachi mentem; cum eius motu & ſuaſione ipſi non ſapit bonum, quod in ipſo Deus ſingulari ſuâ miſericordia incœpit. Hinc fit, vt miſer ille aut nullo modo, aut parum in virtute procedat; aut quod acquiſierat, amittat, aut ſine fructu in clauſtro maneat: & dum mentem alio migrandi cogitatione paſcit, in virtutis ſtudio proficere minus curat. Hæc & ſimilia docet vir diu multumque in clauſtrali palæſtra exercitatus S. Anſelmus cum epiſt. 29. libr. 1. Lanſonem monachum ab eiuſmodi voluntate deducere conatur. In eadem ſententia eſt S. Bernardus ſummum illud vitæ monachicæ lumen libr. de præcepto, & diſpenſatione cap. 20. idque tribus potiſſimùm cauſis. Primâ, quia eos à quibus diſcedimus pudore ſuffundi-

Digitized by Google

mus tanquam noſtra conuerſatione indignos ob eorum vitia. Secundâ, quia dum certa tenemus, incerta venari minimè tutum eſt: cum fortaſſis vnam vitæ rationem ſectari facile erit, aliam non item; quam poſtmodum à noſtris moribus & ingenio diſcrepare ſentiemus. Tertiâ, quia deplorandæ leuitatis eſt, per quam olim inexperta deſideramus, quæ vix apprehenſa faſtidiamus; vno momento eadem volumus, & nolumus; probamus, & reprobamus non minori inconſtantiâ, quàm ſocordia. His accedit, quòd facilior ad progreſſum munitur via in eâ, quâ incœpimus religione, quàm in alienâ, quâ hactenus ignoramus, cuius ſtatutis ſumma cum difficultate vix vnquam aſſueſcere poterimus. Maiora, & perfectiora appetere facile eſt, aſſequi perdifficile. Auſterior quidem vita plerumque deſideratur; ſed quàm ſit amara, experimento diſcitur. Dulce bellum inexpertis. Dicet aliquis in hoc ordine, vel monaſterio vita ſpiritalis non ducitur, diſciplina regularis remiſſior eſt, deuotio tepet. *Atque* (inquit S. Anſelmus epiſt. citatâ) *aliorum mores, aut loci conſuetudines ſi contra præcepta diuina non ſunt; etiamſi inutiliter videantur, diiudicare refugiat. Quod ſi ſibi videtur maiora quædam & vtiliora ſpiritali feruore appetere, quàm illi prioris monaſterij inſtitutionibus liceat; æſtimet aut falli ſe ſine præferendo paria paribus, vel minora maioribus, ſine præſumendo ſe poſſe, quod non poſſit; aut credat ſe non meruiſſe, quod deſiderat.* Sed quod attentius conſiderandum eſt, in nobis ſæpe, non in loco vitium eſt. Æger animus omnia faſtidit & fruſtra locum mutat, alios fugit, qui nec ſe, nec morbum effugit.

In cauſa eſt animus, qui ſe non effugit vnquam.

Inquit Horatius. Et præclarè Seneca lib. de tranquillitate vitæ: *Inde peregrinationes ſuſcipiuntur vagæ, & littora percurruntur: & modò mari ſe, modo terrâ experitur, ſemper præſentibus infeſta leuitas.* Et paulò poſt. *Et vt ait Lucretius:*

Hoc ſe quiſque modò ſemper fugit, ſed quid prodeſt, ſi non effugit: ſequitur ſeipſe, & vrget grauiſſimus comes. Itaque ſcire debemus non locorum eſſe vitium, quo laboramus; ſed noſtrum. Ægrotus quocumque vadat, ſecum morbum vehit. Οὐ τόπος, ἀλλὰ τρόπος, inquit S. Chryſoſtomus. i. non locus; ſed mores. Et præclarè S. Gregorius lib. 1. hom. ix. in Ezechielem: *Sæpè verò cum de vitâ proximorum querimur, mutare locum conamur, ſecretum vita remotioris eligere, videlicet ignorantes, quia, ſi deſit ſpiritus, non adiuuat locus.* Iob in terrâ Hus, in terrâ pagnorum iuſtus inuentus eſt: Adam in ipſo Paradiſi voluptatis meditullio peccauit: Loth Sodomæ flammas effugit vini ac libidinis extra Sodomam arſurus incendio. Quis nouit præterea quas in loco, vel ordine, quem appetimus, inſidias nobis moliturus eſt veterator ille ac verſipellis cacodæmon? Scit enim ille peccandi occaſiones ſibi ad nos tentandum opportunas; quas in hoc, vel tali loco nacturi ſumus, quæ in quo reſidemus loco, non ſuppetunt: qui propterea nos importunius de migratione ſollicitat ſpecie maioris boni decepturus. His & ſimilibus rationibus, quæ

In oratione, quam de hoc themate compoſuit.

proferri

proferri poſſent, inducti SS. Patres eiuſmodi mutationem ordinis, ſeu monaſterij minimè probarunt; niſi graui & vrgente neceſſitate, vt monet S. Anſelmus Epiſt. citatâ. vt ſi quis in ſuo monaſterio malè agere cogeretur. *Quapropter* (inquit) *quicumque cœnobitarum fortè propoſitum aggreditur, expedit ei in quocumque monaſterio profeſſus fuerit, niſi tale fuerit, vt ibi malum inuitus facere cogatur, tota mentis intentione amoris radicibus ibi radicare.* Aſtipulatur S. Bernardus cap. citato. *Nam ſi hæc* (conuerſio morum & obedientia) *Pro improbitate nimirum atque irreligioſitate cohabitantium obtineri nequiuerint, duce ſpiritu libertatis indubitanter ſuadeo tranſire ad alium locum, vbi non impediatur homo reddere vota ſua, quæ diſtinxerunt labia ſua.* Et epiſt. 7. ad Adam monachum. *Hac ratione illos ſuſcipimus; quoniam non putamus eſſe malum, ſi vota labiorum ſuorum, quæ in locis ſuis potuerunt quidem promittere; ſed nequaquam perſoluere Deo, qui vbique eſt, vbicumque reddant.* His accedit auctoritas Lanfranci, quam producit S. Anſelmus in fine carminis de contemptu mundi: *Si ego Lanfrancus manu propriâ me de aliquo monaſterio non receſſurum iuraſſem, & viderem in hoc, quòd animam meam ſaluare non poſſem; exirem: nec periurij crimen incurrerem. Qui enim Deo propter Deum alligatur, non ab ipſo, niſi contra eum ſoluitur. Porrò ab ipſo contra ipſum non ſoluitur, qui propter amorem eius, vt ei bene placeat, à filiis ſuperbiæ & diffidentiæ, à filiis diſcordiæ, & (vt apertius dicam) à filiis diaboli migrauit ad filios pacis, ſpei, & humilitatis, imò filios Dei. Qui enim ſic tranſit, nonne fugit à ſede diaboli ad ſedem Dei?* Tria autem ſtatuit S. Anſelmus Epiſt. citatâ, ob quæ poteſt quis locum mutare. *Tria* (inquit) *capitula, quibus mutare liceat loca, in quibus ſe ſtabiles eſſe promiſerunt religioſi. Primum, nimia paupertas: ſecundum, perſecutio nimia: tertium, irreligioſitas. Nam ſtabilitas in loco non promittitur, niſi propter regulam ſeruandam.* His addam doctorem Angelicum, qui docet eiuſmodi migrationem, niſi ſummæ vtilitatis, aut neceſſitatis cauſsâ non eſſe permittendam. Quod ſpectat ad neceſſitatem, clara eſt: quod verò ad vtilitatem, quorumdam Sanctorum habemus exempla, S. Hugonis Epiſcopi Lincolnienſis, qui à Canonicis regularibus ad Carthuſianos monachos tranſiit, S. Antonij Patauienſis, qui etiam à Canonicis regularibus ad Franciſcanos traductus eſt, S. Lutgardis, quæ à nigris ſanctimonialibus ad Ciſtertienſes migrauit: quorum iuſtam fuiſſe migrationem patefecit euentus. Hæc autem vtilitas ſeriò penſitanda eſt, ne forte fucata in ruinam animarum cedat: Quamobrem etſi B. Benedictus peregrinos monachos ſuſcipi permittat, ſi petierint; vel, ſi non petierint, rogari, vt maneant; tamen non prius, quàm probè notos & ſpectatos.

2. 2. qu. 189. art.

MISERIA.] id eſt, vitio, peruerſitate.

STET.] id eſt, ſtabilitatem ſuam firmet.

ET QVIA IN OMNI LOCO VNI DOMINO SERVITVR.] Duas rationes proponit, vnam pro monacho, qui admittitur; qui fortaſſis opponeret ſe non perinde in illo, ac in ſuo monaſterio Deo ſeruitu-

Digitized by Google

rum. Ac proinde additur copula; vt posterior ratio iungatur priori.

QVEM SI ETIAM TALEM PERSPEXERIT ABBAS.] Nempe vt mereatur promoueri ad altiorem locũ, Ex his patet monachum peregrinum in vltimo loco esse statuendum, non in eo quem habuerat in priſtino suo monasterio. Id etiam patet ex sequentibus: *Non solum autem monachum, sed etiam ex supra dictis gradibus sacerdotum & Clericorum stabilire potest Abbas in maiore, quam ingreditur loco.* Atque inde huius monachi probatur humilitas. ET CLERICORVM.] supp. aliquem.

INGREDITVR.] Optima lectio. Quia supplenda est vox, *aliquem*, post τὸ, *Clericorum*, vt diximus. Quare in editione Colonienſi, & vulgatis malè legitur, *ingrediuntur.*

CAVEAT AVTEM ABBAS, &c.] Antiqua concilia vetant suſcipi monachum alienum sine Abbatis sui consensu, Agathense can. 27. Augustodunense sub S. Leodegario can. 10. Synodus. 7. can. 21. σχολαμβάνεσθαι ἄνευ γνώμης τοῦ ἡγουμένου ἀυτῶ ἢ προσήκει. i. recipi sine Abbatis sui voluntate non cõuenit. Id etiam prohibet S. Gregorius Papa l. 1. regesti Ep. 40. & Fructuos. alter c. 20. regulæ suæ. Quæ tamen videntur capienda iuxta mentem S. B. si videlicet isti monachi non sint de ignotis monasteriis. Solebant enim monachi antiquitus deuotionis causâ ad loca sancta peregrinari: ita vt ad propria non remearent; sed in alieno monasterio, cuius districtionem tempore hospitalitatis perspectam habuerant, se suscipi rogabant. Hanc enim libertatem habebant sancti illi viri.

Magni Heroës nati melioribus annis.

qui non leui quâdã animi inductione; sed purâ intẽtione monasteria mutabãt; vt de S. Saba in eius vitâ legitur, & de multis aliis in vitis Patrum; maximè quia tunc stabilitatẽ non vouebant. Prẹterea loci citati intelliguntur de monachis vagis & fugitiuis, de quibus non agit S. P. B. cum eiusmodi hominum mores facile sit tempore hospitalitatis internoscere. Cur autẽ quis de ignoto seu remoto veniens monasterio possit recipi sine litteris commendatitiis, aut sine Abbatis licentiâ, hanc dat rationem S. Bernardus lib. de præcepto, & dispensatione cap. 20. *Porrò de vicino prohibet, quod iubet de peregrino; ne vicinitas inter monasteria fomes scandali & rixæ materiâ sit, si alterutrum recipere monachos aequieuerint absque mutuo dumtaxat assensu.* Si autem inter Abbates duorum monasteriorum quædam aut per litteras, aut quoquo modo consuetudo intercesset, aut familiaritas, non esset aliquis ex his monasteriis sine Abbatis licentiâ recipiendus: quia eiusmodi monasteria pro notis habenda sunt. Nec propterea violatur stabilitatis votum à monacho in alienum cœnobium migrante: siquidem hoc fit secundùm regulam quæ eiusmodi in aliena monasteria migrationem permittit, seruatis tamen his quæ supra dicta sunt.

AVT LITTERIS COMMENDATITIIS.] Litteræ commendatitiæ Græcis συστατικαὶ, à verbo συνίστημι. i. commendo dicuntur & ἀπολυτικαὶ. i. dimissoriæ, quæ ostendunt Clericum à suo Episcopo in aliam

Eccleſiam dimitti, vt docet Theodorus Balſamon in can. 13. Concilij Chalcedonenſis.

QVOD TIBI NON VIS; ALII NE FECERIS.] Poſt verbum, *vis*, omittitur *vt fieri*, vt etiam à S. Ferreolo citato infra hoc capite: habetur tamen c. de inſtrumentis bonorũ operum: *Et quod ſibi quis fieri non vult.* Locus extat Tobiæ 4. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias.* Sed citatur locus ex memoria, & profertur potius ſenſus, quàm verba. Hanc ſententiam his verſibus exprimit S. Columbanus in Monaſticis:

Quod tibi vis fieri, hoc alij præſtare memento:
Quod tibi non optes, alij non feceris vlli.

Vide annotata in cap. 7. Hæc autem à S. P. B. ſententia prolata confirmat noſtram ſuperiorem opinionem de ſuſcipiendis monachis ignoti & remoti monaſterij ſine litteris commendatitiis. Nam ſi hoc paſſim licitum non fuiſſet ex more, in hanc ſententiam, quæ eſt cõmune caritatis vinculum, peccaret, qui de ignoto monaſterio ſine Abbatis conſenſu reciperet, & extra rem hæc ſententia à S. B. citaretur.

Ex Regula Patrum. Cap. XIII. §. 2.

NON licebit de alio monaſterio ſine voluntate Patris fratres recipere: non ſolùm recipere, ſed nec videre oportet, dicente Apoſtolo; *Quia qui primam fidem irritam fecit, eſt infideli deterior.* Quod ſi precatus fuerit ab eo, qui præeſt, Patre, vt in alio monaſterio ingrediatur, commendetur ab eo ei, qui præeſt, vbi eſſe deſiderat; & ſic ſuſcipiatur. Nam ſine voluntate *eius*, qui præeſſe videtur in monaſterio, nullatenus recipiatur frater. Quod ſi præſumpſerit talia facere, nouerit ſe in ſynodo Epiſcoporum, aut in conuentu fratrum ſuorum in audientiam venire. Et tunc recedat tanquam iunior ſuus; donec ab eo, cui iniuriam fecit veniam petat: vt non per ipſius vitium alij deſpiciantur Patres. Ille verò monachus quantos fratres in alio inuenerit, tantos ſe nouerit habere priores. Sed nec adtẽdendum eſt, quod fuit antea: ſed probandus eſt, qualis eſſe cœperit. Suſceptus verò ſi habere videtur aliquid ſiue in rebus, ſiue in codicibus, vltra ei poſſidere non licebit: vt poſſit eſſe perfectus: quia alibi non potuit eſſe ſenex. Reſidentibus verò fratribus, ſi fuerit aliqua de ſcri- *1. Tim. 5.*

Digitized by Google

pturis conlatio, & fuerit ex his talis ſcitus, non licebit ei aliquid dicere, niſi præceptum fuerit à Patre.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NOON LICEBIT, &c.] Hoc caput reperitur in R. MS. Macarij, Serapionis, & aliorum cod. Flor.

PRIMAM FIDEM IRRITAM FECIT.] 1. ad Tim. 5. *Fidem negauit, & eſt infideli deterior.* & paulo poſt: *Quia primam fidem irritam fecerunt:* ſed citatur locus ex memoria, non ex codice: & ex duobus locis vnus conflatur.

VOLVNTATE EIVS.] Addidi τὸ *eius*, quod deerat.

PRÆSVMPSERIT.] Abbas alterius monaſterij.

ET TVNC RECEDAT TANQVAM IVNIOR SVVS.] Hic locus non extat in duobus codicibus Bibliothecæ Corbeienſis, eſtque corruptiſſimus.

PATRES.] Monaſteriorum videlicet. i. Abbates.

ILLE VERO MONACHVS.] Qui tranſit ad illud monaſterium,

QVANTOS.] Id eſt, quot, Luc 15. *quanti mercenarij in domo patris mei*, id eſt, quot.

TANTOS.] Id eſt, tot Ioan. vlt. *Et cum tanti eſſent, non eſt ſciſſum rete*, in Græco, τοσοῦτοι. i. tanti. Marculphus form. 31. *Miniſtretis veredos ſiue paraueredos tantos*, &c. id eſt, tot.

TANTOS SE NOVERIT HABERE PRIORES.] Hæc conſtitutio confirmat noſtram ſententiam, quod videlicet ij, qui in aliud migrãt monaſterium, ſtabilitatem ſuam ibi firmaturi, debeant vltimum tenere locum, niſi altius ab Abbate promoueantur.

QVIA ALIBI.] Lege: *Qui*, &c.

EX HIS.] Scripturis: & τὸ *ſcitus*, eſt doctus. Quæ omnia ſatis clara ſunt ex alia lectione codicis Corbeienſis: *Et ſi forſitan is, qui ſuſceptus eſt, habet ſcientiam ſcripturarum.*

Ex Regula Patrum. Cap. XIV. §. 3.

MONACHVM niſi Abbatis ſui aut permiſſu, aut voluntate ad alterum monaſterium commigrantem nullus Abbas aut ſuſcipere, aut retinere præſumat. Quod ſi ad diſtrictiorem regulam non pro actus ſui leuitate tendentem Abbas ſuas, ipſum ad alterum monaſterium tranſire permiſerit, vt inde poſtea ſub aliqua occaſione egredi præſumat, nulla ratione permittimus.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHVM NISI, &c.] Hoc capitulum reperire eſt in regula tertia MS. cod. Flor. quæ incipit : *Cum in nomine Domini.* Eius etiam prior pars vſque ad illa verba ? *Quod ſi ad diſtrictiorem.* extat in Concilio Agathenſi, can. 27.

AD ALTERVM.] Repoſui præpoſitiouem, *ad*, ex dicto Concilio, & R. MS.

AVT PERMISSV.] Particula, *aut*, non eſt in citato Concilio.

AVT SVSCIPERE.] Similiter particula, *aut*, non habetur in præfato Concilio.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. LXXXVII. § . 4.

SI dicat quis volo apud vos parum aliquid temporis facere ; vt proficiam ex vobis : ſi oportet eum ſuſcipi? RESP. Domino pronuntiante : *Quia venientem ad me non eiiciam foras.* & Apoſtolo nihilominus dicente : *Propter ſubintroductos, aut falſos fratres, qui ſubintroïerunt explorare libertatem noſtram, quam habuimus in Chriſto Ieſu : quibus nec ad horam ceſſimus ſubiectioni, vt veritas Euangelij permaneat apud vos.* Concedere quidem ei conuenit ingreſſum propter incertos exitus rerum. Interea enim poteſt fieri, vt per tempus proficiat, & delectetur ſanctitate vitæ, & permaneat cœptis ſicut & frequenter factum ſcimus. Sed vt manifeſtetur veritas inſtitutionum noſtrarum, de quibus fortaſſis hominesaliter opinantur. Oportet tamen circa eum cautius agi, & diligentius: vt ſiue in veritate permaneat, vel proficiat, ſiue inſtitutionum noſtrarum veritas explorabitur: probabilis inueniatur, & pura. Ita namque & nos Deo placebimus: & ille aut ptoficiet ; aut, ſi ſimulator eſt, erubeſcet.

Ioan. 9. Gal. 2.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI DICAT QVIS, &c.] Extat apud S. Baſilium interr. 97. regulæ breuium, & apud Rufinum cap. 49.

Digitized by Google

INSTITVTIONVM NOSTRARVM.] In textu Græco: τῆς ἐν ἡμῖν ἀκριβείας, id est, exactæ obseruantiæ nostræ.

DE QVIBVS FORTASSIS HOMINES ALITER OPINANTVR.] In textu Græco, ἀλλοιοτέρως ἴσως περὶ ἡμῶν ὑπολῆψιν ἔχοντι. Id est, qui fortasse aliter de nobis suspicatur.

VT SIVE IN VERITATE PERMANEAT, &c.] Aliter in textu Græco, ἵνα ἥτε ἀλήθεια, φανερωθῇ, καὶ ἡ ὑπόληψις πάσης ἀδιαφορείας ἀναιρεθῇ. i. vt & veritas illustretur, & suspicio negligentiæ omnis tollatur.

ERVBESCET.] In textu Græco, ἐλεγχθήσεται. i. conuincetur.

Ex Regula Ferreoli. Cap. XI. §. 5.

MONACHVM omnino, siue Clericum alterius [loci] monasterij recipi sub qualibet causa nolumus, interdicimus, prohibemus prospicientes talia studio caritatis: ne nouum aliquod forte scandalum surgentes inducant. *Tob. 4.* Dicit enim scriptura: *Quicquid tibi non vis, alio ne feceris.* Hinc enim plerumque non tantum inter Abbates; sed etiam inter monasteria lites insanabiles oriuntur: dum vnus nititur defendere, quem recipit; alter reuocare, quem perdidit. Et ad extremum nisi reddatur isti petitori petitus, & istius restauratio recepti placauerit iniuria macceptam; fit, vt non secundùm Apostolum vincant in bo- *Rom. 12.* no malum; sed vtrique mali vincantur vno malo. Attamen nec illud prætereundum censuimus: vt si forte alterius loci, vt supra dixi, monachus, siue Clericus scripta Abbatis vel Episcopi deferat; in quibus manifestè probetur, non propter vitia curanda, sed propter caritatem missus; ipse tantùm socius fieri congregationis obtineat. Si tamen credi vllo modo potest bono suo quemquam velle expoliari, & alium sua nuditate vestiri.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MONACHVM OMNINO.] Hoc capitulum in cod. Vind. falsò ascribitur S. Basilio.

CLERICVM.] Qui sit monachus. LOCI.] Redundat.

SCANDALVM INDVCANT.] Inter Abbates: vel monasteria, vel Episcopos. Scandalum est rixa, lis, iurgium, vt ex sequentibus patet, & supra toties notatum est.

Digitized by Google

SVRGENTES.] Lege : *Fugientes.*

VEL EPISCOPI.] Quia Clerici, qui monachi erant, olim peculiari quodam modo ad Epiſcopum ſpectabant, vt capite ſequenti tractabitur, & ideo non ſine litteris ſui Epiſcopi hac conſtitutione eis permittitur migrare in aliud monaſterium. Quod tamen, ita intelligendum eſt, ſi monaſterium illud, ad quod migrare vellent, eſſet alterius diœceſis, vt canones ſtatuunt de aliis Clericis, adhibitis etiam Abbatis ſui litteris commendatitiis : ſi autem monaſterium, ad quod migrandum eſt, ſit eiuſdem diœceſis, ſufficiunt ſolæ Abbatis commendatitiæ : quia tunc nulla fit iniuria Epiſcopo.

Digitized by Google

DE SACERDOTIBVS MONASTERIJ.

CAP. LXIX. §. 1.

S.BEN. SI quis Abbas ſibi Presbyterum, vel Diaconum ordinari petierit, de ſuis eligat, qui dignus ſit ſacerdotio fungi. Ordinatus autem caueat elationem, aut ſuperbiam: nec quicquam præſumat, niſi quod ei ab Abbate ſuo præcipiatur; ſciens ſe multò magis diſciplinæ regulari ſubditũ. Nec occaſione ſacerdotij obliuiſcatur regulæ obedientiam, & diſciplinam; ſed magis, ac magis in Deum proficiat. Locum verò illum ſemper attẽdat, quando ingreſſus eſt in monaſterium, præter officium altaris: &, ſi forte electio congregationis, & voluntas Abbatis pro vitæ merito eum promouere voluerint. Qui tamen regulam à Decanis vel Præpoſitis conſtitutam ſibi ſeruare ſciat. Quod ſi aliter præſumpſerit, non ſacerdos, ſed rebellio iudicetur. Et ſæpe ammonitus ſi non correxerit, etiam Epiſcopus adhibeatur in teſtimonium. Quod ſi nec ſic emendauerit, clareſcentibus culpis, proiiciatur de monaſterio; ſi tamen talis fuerit eius contumacia, vt ſubdi, aut obedire regulæ nolit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS ABBAS SIBI PRESBYTERVM, &c.] Additur particula, *ſibi*, id eſt, pro ſuæ Eccleſiæ, non alienæ miniſterio. Nam olim duplici nomine monachi ordinabantur ſacerdotes, vel pro monaſteriis ſuis, vt ex hoc capite conſtat, vel pro Eccleſiis ſecularibus, ſeu parochiis,

Digitized by Google

rochiis, vt habetur 16. qu. 1. cap. *Si quis*. cap. *in parochiâ tuâ*. cap. *cum pro vtilitate Eccleſiæ*. cap. *monachi*, & cap. *ne pro cuiuslibet*. Hinc explicatur locus S. Gregorij epiſt. 18. libr. 7. Regeſti: *Quiſquis autem ex prædicto monaſterio ad Eccleſiaſticum ordinem pervenerit, vlterius illic nec aliquam poteſtatem, nec licentiam habeat manendi.* Non enim ibi agit S. Gregorius de monachis, qui pro ſuis monaſteriis ordinantur; ſed de iis qui ab Epiſcopo è monaſterio tollebantur, permittente Abbate; ad officium Eccleſiaſticum adminiſtrandum. Sic enim ſupra in eadem epiſtola beatiſſimus Papa ſcribit: *Pariter autem cuſtodiendum eſt, vt inuito eiuſdem monaſterij Abbate, aut ad ordinis clericatus officium tolli exinde monachi non debeant; ſed ſi abundantes fuerint, & ad celebrandas Deo Laudes vel vtilitates monaſteriorum complendas ſufficiant, Abbas cum devotione de iis, qui ſuperfuerint, offerat, quos dignoscoram Deo putauerit.* Ex his autem clarum eſt monachos olim fuiſſe ſacerdotes; qui & omnia ſacerdotij munia obire poterant, vt manifeſtum eſt eadem Cauſa & qu. cap. *doctos*. cap. *ſi monachus*. cap. *moderamine*. cap. *ex auctoritate*. In quo dicuntur monachi ſacerdotes Apoſtolorum figuram tenere. & cap. *nonnulli*. in quo hæc S. Bonifacij verba notanda veniunt. *Neque enim B. Benedictus monachorum præceptor admiſcius huius rei aliquo modo fuit interdictor.* S. Auguſtinus Eudoxium Abbatem eiuſque monachos Capratiæ inſulæ hortatur ad Eccleſiæ munia obeunda epiſt. 81.

VEL DIACONVM.] Ita in omnibus codicibus quos viderim tam editis, quàm MSS. ſed quò tendant hæc verba, difficultas eſt non minima. nam ſtatim ſubiungit S. B. *Qui dignus ſit ſacerdotio fungi*, quæ diacono minimè conueniunt. Sed notandum eſt ſacerdotij nomen aliquando diaconis attribui. nam diaconatus eſt quidam ordo ſacerdotij, qui tertius appellatur, & presbyteratus ſecundus, vt patet ex Optato Mileuitano lib. 2. contra Parmenianum: Quid (commemorem) *Diacones in tertio, quid presbyteros in ſecundo ſacerdotio conſtitutos.* ac proinde rectè dici poteſt, *diaconus dignus ſacerdotio fungi*, quia ſacerdotium non modo de Epiſcopatu, & presbyteratu, ſed etiam de diaconatu dicitur. Poſtea verò loquitur S. B. tantùm de presbyteris, non de Diaconis, & aliis Clericis: quia id, quod de presbyteris dicit, facile de aliis concludi poteſt, ducto argumento à maiori ad minus.

CAVEAT ELATIONEM.] i. aliis non ſe præferat, nec eos, qui ſunt inferioris gradus, deſpiciat.

AVT SVPERBIAM.] i. neque aſpiret ad ſuperiorem gradum. nam ſuperbiæ eſt altiora quæque appetere, dicitur enim à ſuper habendo. Cornelius Fronto: *Superbia eſt à ſuper habendo.*

NEC QVICQVAM PRÆSVMAT.] Sup. facere.

PRÆCIPIATVR.] Ita in Victor. p. Vulgò: *Præcipitur.*

QVANDO INGRESSVS.] Ita in Concord. Vind. & cod. mſ. S. Germ. recta lectio & ſubaudienda hæc verba: *Quem habuerit*, hoc modo, *locum verò illum ſemper attendat, quem habuerit*, *quando ingreſſus*

Digitized by Google

eſt in monaſterium, vulgò legitur: *quo ingreſſus eſt.*

REGVLAM A DECANIS VEL PRÆPOSITIS CONSTITVTAM SIBI SERVARI SCIANT.] Varie legitur hic locus, lege tamen & diſtingue, vt apud Smaragdum: *Regulam à decanis vel præpoſitis conſtitutam ſibi, ſeruare ſciat.* quæ nihil aliud ſonant, quàm quod debeat ſacerdos ſuis decanis & præpoſitis obtemperare. Regula hoc loco eſt lex, diſciplina. ita paſſim loquitur S. Gregorius lib. 1. epiſt. 40. *Sub Abbatis ſui regula.* & 2. dial. cap. 1. *Sub Theodati patris regula.*

NON SACERDOS, SED REBELLIO.] Recta lectio. Ita apud Keronem, Smaragdum, & S. Dunſtanum, ita in editione Colinæi. quemadmodum in vtroque codice S. Germani, S. Victoris, Vindocinenſi & S. Ebrul. apud Turrecremaram legitur: *Sed rebellio, & rebellis*; ſed illa verba, *& rebellis*, ſunt Gloſſema. In vulgatis, & in cod. S. Faronis: *Non vt ſacerdos, ſed vt rebellis.* ſed hæc manant à cuiuſdam correctoris officina. Rebellio autem idem eſt, ac rebellis: Epiſtola Fauſtinæ ad Marcum Philoſophum: *Tamen iam hortor, vt, ſi amas liberos tuos, iſtos rebelliones acerrime perſequaris.* Marcellinus Comes, in Chron. *Plinta Comes idemque rebellio apud Paleſtinam prouinciam deletus eſt.* Iornandes de rebus Geticis: *Gothi verò tam regis ſui mortem, quàm ſuam iniuriam à rebellionibus exigentes ita præliati ſunt*, &c. Ioannes 8. Papa Neopolitanis apud Iuonem p. 11. cap. 90 *Cum enim regis rebellionibus quocumque participio coniungantur, pari ſententia condemnantur.* Ekerhardus iunior de caſibus monaſterij S. Galli cap. 7. *Victor autem rebellio factus inter conuitia illum inſilire parans alapam minatur.* Gloſſæ veteres: ἀντάρτης, *rebellio, perduellio.* vbi etiam perduellio pro perduelle ſumitur. Gloſſæ veteres: *Perduelliones*, οἱ κατὰ δήμου τῶν Ρωμαίων βουλεύοντες, ἢ κατὰ βασιλέων. i. contra populum Romanum conſilium dantes, vel contra reges. Rebellio ergo eſt etiam rebellis; vt perduellio perduellis. & ἀντάρτης eſt rebellio, ab ἀντὶ &, ἄρω. ad verbum, qui in aliquem inſurgit, vt eſt rebellio, ſeu rebellis, qui rebellat.

Vlentius Galisanus in Amdio Caſſiano

EPISCOPVS ADHIBEATVR IN TESTIMONIVM.] Nempe contumaciæ, vt poſtea eiici poſſit. Hoc ſtatuit S. B. de ſolis ſacerdotibus non de aliis monachis: idque ob dignitatem & reuerentiam ſacerdotij: & quia presbyteri peculiari ratione ad curam Epiſcopi pertinent, ob gradum quem obtinent in Eccleſia: ſunt enim ſecundi ab Epiſcopo. Eadem ratione neque illos flagellis, aut excommunicationi ſubiicit: ſed ſtatuit, vt iudicentur, vt rebelles; deinde, ſi non emendauerint, ſæpius admoneantur, ſi nec ſic correxerint, Epiſcopus adhibeatur in teſtimonium: tandem clareſcentibus culpis. i. patentibus & manifeſtis, ita vt propter dignitatem presbyteratus ſint aliis ſcandalo, proiciantur. Itaque olim eiuſmodi presbyteri monaſteriorum non ſolùm erant ſub Abbate, ſed etiam ſub Epiſcopo, vt patet ex epiſtola Friderici Archiepiſcopi Colonienſis ad Adelberonem Epiſcopum Leodienſem ex hoc S. Benedicti loco: *Neque à ſolo Abbate*, inquit, *ſuper monachum presbyterum iudicium eſt diffinien-*

Apud Rupert. lib. 4. in reg. S. B. cap. 2.

Digitized by Google

dum, niſi Epiſcopus adhibeatur in teſtimonium iuxta ipſius B. Benedicti inſtitutum ſanctum ac legitimum. qui ſupra in eadem epiſtola omnes ſacris ordinibus initiatos aut ſub cura eſſe tum Epiſcopi, tum Abbatis. Concilium Arelatense tertium omnes Clericos monaſterij Lirinenſis ſubiecit Epiſcopo, laicos verò Abbati. *Hoc enim & rationis & religionis plenum eſt, vt Clerici ad ordinationem Epiſcopi debita ſubiectione reſpiciant: laïca verò omnis monaſterij congregatio ad ſolam ac liberam Abbatis proprij, quam ſibi ipſe elegerit, ordinationem diſpoſitionemque pertineat.* Sed modo propter exemptiones alio iure viuitur. Et ſanè olim hoc tolerabile erat; cum pauci eſſent in monaſteriis ſacerdotes, ſeu Clerici. *Tom. 1. Concil. Gallie.*

Ex Regula S. Aurelij. Cap. XLV. §. 2.

NVLLVS honorem presbyterij aut diaconatus accipiat præter Abbatem: ſi voluerit ordinari Presbyterum, & vnum Diaconum, vel Subdiaconem; quos ipſe voluerit, ordinandi habeat poteſtatem. Si verò Deo propitio ita profeceritis, vt aliquis ex vobis ad Epiſcopatum petatur, ipſe ſolus egrediatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AVRELII.] Lege: *Aureliani*, vt ſupra monuimus.

NVLLVS HONOREM PRESBYTERII, &c.] Ex hoc capite ſatis conſtat S. Aurelianum duas compoſuiſſe regulas, vt ſupra monuimus, vnam monachorum, ad quam pertinet hoc caput, alteram ſanctimonialium: ſed de hac re ſupra.

PRÆTER ABBATEM.] Id eſt, præter Abbatis voluntatem.

SVBDIACONEM.] Quo modo dicimus Diaconem, ſæpius tamen Diaconum. Non enim ſolùm dicitur Diaconus; ſed etiam Diaconus, genit. Diaconis, à Græco Διάκων Διάκονος. Vide Lexicon Græco-barbarum Ioannis Meurſij.

ORDINANDI HABEAT POTESTATEM.] Non per ſe, ſed per Epiſcopum.

IPSE SOLVS EGREDIATVR.] Nempe monaſterio ad habitandum in ſua diœceſi; nec ducat ſecum monachum habitationis ſocium.

Digitized by Google

Ex dictis S. Hieronymi. §. 3.

SI in monaſterio viuens Clericus eſſe deſideras, ita te exhibe, vt vitæ meritum conſequaris. Id eſt, adoleſcentiam tuam nulla libidinis ſorde commacules: vt ad altare Domini quaſi de thalamo virgo procedas: & habeas deforis bonum teſtimonium. Fœminæ, quæ nomen tuum nouerint, vultum neſciant. Multo tempore diſce, quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis: imo inriſoribus aurem ne libenter accommodes.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI IN MONASTERIO VIVENS, &c.] Hæc habentur in epiſtola S. Hieronymi ad Ruſticum de forma viuendi.

FOEMINÆ QVÆ NOMEN TVVM NOVERINT, VVLTVM NESCIANT.] In epiſt. excuſa S. Hieronymi hic locus ita legitur: *Fœminaque nomen tuum nouerint, vultum neſciant.* Sed rectius in noſtra Concordia. Hinc autem diſcat monachus vitare familiaritatem mulierum: quæ quàm periculoſa ſit, ita præclare docet S. Cæſarius Arelatenſis in epiſtola ad quoſdam germanos: *Attende omnia ſancta, diligenter intellige, quanta mala de inordinata familiaritate naſcantur. Familiaritas enim cuiuslibet fœminæ, ſi frequens eſſe cœperit, non niſi corruptionem ſeminat, vitia pullulat, libidinem concipit, ignominiam parat, porrigit furiam, laſciuiam paſcit, petulantiam nutrit, caſus exaltat, ruinas adificat*, &c.

Digitized by Google

DE ORDINE CONGREgationis.

CAP. LXX. §. I.

ORDINES suos in monasterio ita S. BEN. conseruent, vt conuersionis tempus, & vitæ meritum discernit, atque Abbas constituerit. Qui Abbas non conturbet gregem sibi commissum; nec quasi liberã vtẽs potestate iniustè disponat aliquid; sed semper cogitet, quia de omnibus iudiciis, & operibus suis redditurus est Deo rationem. Ergo secundùm ordines quos constituerit, vel quos habuerint ipsi fratres, sic accedant ad pacem, ad psalmum imponendum in choro standum. Et in omnibus omnino locis ætas non discernat ordines, nec præiudicet: quia Samuel, & Daniel pueri presbyteros iudicauerunt. Ergo exceptis his quos, vt diximus, altiori consilio Abbas prætulerit, vel degradauerit certis ex causis, reliqui omnes, vt cõuertũtur, ita sint: vt verbi gratiâ, qui secũdâ horâ diei venerit in monasterio, iuniorẽ se nouerit illius esse, qui primâ horâ venit diei, cuiuslibet ætatis, aut dignitatis sit. Pueris verò per omnia ab omnibus disciplina teneatur. Iuniores igitur priores suos honorẽt, priores iuniores suos diligãt. In ipsâ autẽ appellatione nominũ nulli liceat alium puro nomine appellare: sed priores iuniores suos fratrũ nomine; iuniores priores suos nonnos vocent, quod intelligitur paterna reuerentia. Abbas verò, quia vices Christi agere videtur, dominus & Abbas vocetur; nõ suâ adsumptione, sed honore, & amore

Digitized by Google

Christi. Ipse autem cogitet, & sic se exhibeat, vt dignus sit tali honore. Vbicumque autem sibi obuiant fratres, iunior à priore benedictionem petat: transeunte maiore minor surgat, & det ei locum sedendi: nec præsumat iunior considere, nisi ei præcipiat senior suus: vt fiat quod scriptum est: *honore inuicem præuenientes.* Pueri parui vel adolescentes in oratorio vel ad mensas cum disciplina ordines suos consequantur. Foris autem, vel vbi & vbi custodiam habeant & disciplinam, vsque dum ad intelligibilem ætatem perueniant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ORDINES SVOS IN MONASTERIO ITA CONSERVENT, &c.] Idem in vita S. Fulgentij Episcopi Ruspensis statutum legitur, vt monachi videlicet *Tempus inter se conuersionis ordinemque seruent.*

NON CONTVRBET GREGEM SIBI COMMISSVM.] alios extollendo, alios deprimendo: præferendo, vel postponendo sine rationabili causâ.

NEC QVASI VTENS LIBERA POTESTATE.] Quod ne quidem reges decet; qui bene regnant, si cum ratione imperant. Vide sup. c. 5.

SIC ACCEDANT AD PACEM.] Id est, ad osculum pacis. Idque dupliciter intelligitur: Primò, cum aduenientibus hospitibus occurritur, quibus, cum salutantur, datur osculum pacis: secundò, cum fratres ante sumptionem Eucharistiæ se mutuò osculantur iuxta antiquum Ecclesiæ morem, quem videre est apud Dionysium Areopagitam in Hierarchia Ecclesiastica, περὶ οὗ ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐυχὴν ἱερὰν ποιεῖ, πλὴν ἀγίαν εἰρήνην ἅπασι διαγγέλλων, ἢ ἀσπασμὸν ἀλλήλων, &c. postea diuinus Pontifex orationem sacram perficit, & sanctam pacem omnibus annunciat & posteaquam omnes se inuicem osculati sunt, mysterium sacrarum plicarum peragitur: apud Tertullianum lib. de oratione, vbi arguit eos, qui cum ieiunabant, osculum pacis omittebant. *Alia iam consuetudo inualuit, ieiunantes habita oratione cum fratribus subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum orationis. Quando autem magis conferenda cum fratribus pax est, nisi cum oratione commendabilior ascendit; vt ipsi de nostrâ operatione participes iam audeant de suâ pace fratri transigere? quæ oratio cum diuortio sancti osculi integra, quam Domino officium facientem impedit pax? quale sacrificium est à quo sine pace receditur?* In actis S. Mariæ Ægyptiacæ: *& expleto, Pater noster, qui es in cœlis, sicut mos est, pacis osculum obtulit seniori, & sic vinifica mysteriorum sanctorum suscipiens dona,* &c. Apud S. Grego-

Digitized by Google

rium lib. 3. Dial. cap. 37. vbi agit de Maximiano Abbate, & fratribus in mari Adriatico periclitantibus : *Tunc tam in nani residentes non tam de morte vicinâ, sed de ipsâ eius præsentiâ & visione turbati omnes sibimet pacem dederunt, corpus & sanguinem redemptoris acceperunt.* Et apud S. Ferriolum cap. 25. regulæ suæ : *Statuimus huius culpæ reum communionem Dominicam & osculum fratrum sex anni mensibus non habere.* Hinc capiendus est canon. 12. Concilij Autisiodorensis : *Non decet mortuis nec Eucharistiam, nec osculum tradi.* Quia qui dabant Eucharistiam mortuis, id faciebant osculo prætermisso.

NON DISCERNAT ORDINES.] Ita apud Smaragdum, & in Vict. p. vulgò legitur, *Non discernatur in ordine.* Quamuis autem ætas non discernatur in ordine, quem debeant tenere monachi, si tamen Abbas præponat senes pueris, & adolescentibus, id fiet rationabili causâ.

SAMVEL ET DANIEL PVERI PRÆSBYTEROS IVDICAVERVNT.] De Daniele clarum est, de Samuele non ita; qui nihilominus dici potest iudicasse Heli presbyterum lib. 1. Reg. cap. 2. cum ei iudicium patefecit, quod de eo, & domo eius statuerat Deus.

NVLLI LICEAT ALIVM PVRO NOMINE APPELLARE.] Sic S. Fulgentius Ruspensis Episcopus in Africâ neminem fratrum puro nomine appellabat, vt habetur in eius actis apud Surium. *Aliàs autem circa singulos ita mansuetus fuit, vt neminem fratrum puro nomine clamitaret.* Ex quo loco nota neminem puro nomine esse appellandum mansuetudinis causâ.

FRATRVM NOMINE.] Subaudi, *appellent.* Vulgò legitur, *Fratres nominent.* quod est plausibilius.

NONNOS VOCENT.] Nonnus, vox satis vulgaris est, nondum tamen bene nota. Nonnus vulgò monachum significat, & ita interpretantur Glossæ veteres : nonna monacham, vt videre est in visione Flotildis, quæ extat ad calcem supplementi Flodoardi : *Audiuit quòd fieri nonna deberet.* Sed non est hæc propria horum vocabulorum significatio, nata ex eo, quod monachi se nonnos, & monachæ nonnas appellarent. Nam si nonnus monachum significaret, omnes sine discrimine iussisset S. B. nonnos appellari; cum iuniores æquè sint monachi, ac priores, & seniores sui. Deinde non adeò magnus honor esset, si iuniores seniores suos nominarent nonnos. i. monachos, cum hoc nomen esset omnibus monachis commune. Aliam tanè significationem ei attribuit Ioan. Xiphilinus in Domitiano : Πολλάκις δὲ τοὺς ἀγῶνας νύκτωρ ἐποίει, καί ἔστι ὅτε γύναιά τε συνέβαλε, καὶ γυναῖκας. i. sæpè etiam certamina nocte edidit, & interdum nonnas & mulieres commisit. Qui videtur in hunc locum Suetonij in Domitiano cap. 4. respicere : *Nam venationes* (commisit) *gladiatoresque & noctibus ad Lychnuchos, nec virorum modò pugnas, sed & fœminarum.* Non enim nonnæ hoc loco sunt monachæ, vel sanctimoniales : videnam has habuisset Domitianus ? Quis credat tantam fuisse tunc Ecclesiæ corruptionem, vt monachæ gladiatorum more decertarent ? Hæc dico propter eos, qui hoc Xiphilini loco putant

Digitized by Google

nonnas significare monachas : Itaque dico nonnum propriè significare patrem, maiorem, seniorem : quod planè indicant hæc S. P. Benedicti verba : *Quod intelligitur paterna reverentia*, id est, Pater. Vnde Add. 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 54. *Vt qui præponuntur, nonni vocentur, id est, paterna reverentia.* Ita etiam Papias : *Nonnos vocamus maiores, ob reverentiam. Nam intelligitur paterna reverentia.* Et Glossæ Arabico-Latinæ dictæ. *Nonnus, maior.* Id planè colligitur ex Epist. S. Hieronymi ad Eustochium de seruanda virginitate : *Quas maritorum experta dominatum viduitatis præferunt libertatem, castæ vocantur, & nonnæ.* Castæ ergo; quia viduæ & continentes sunt: Nonnæ; quia maiores: quippe quæ matresfamilias fuere, & viduitatis libertate gaudentes iunioribus præferuntur. Et in hac significatione videtur sumpsisse hoc vocabulum supra citatus Xiphilinus, & interpretatum esse addendo καὶ γυναῖκας. i. & mulieres; non quidem virgines, sed matresfamilias, ac matronas. Et ita interpretandus supra citatus Suetonius, cum τὸ *feminas*, dixit, non τὸ *virgines.* Quod sane notasset; quemadmodum infra eodem capite : *In stadio verò, cursu etiam virgines.* Et sanè τὸ *nonnus* est nomen honoris. Arnobius in psal. 105. *Si ille, qui sanctus vocatur, & nonnus sic agit; ego quis, aut quotus sum, vt non agam?* Et Psal. 140. *Ve autem mihi, & mei similibus : quia invicem nobis oleo capita impinguamus, & adulantes nobis invicem in præsenti positi sanctos nos vocamus & nonnos; absentes verò nos ita mordemus, & percutimus, vt rectè canibus comparemur.* Nonnus aliquando est nomen proprium. Moschopulus in scholiis. νόννος ἐστὶν ὄνομα κύριον. i. nonnus nomen proprium, vt S. Nonnus Pontifex Edessenus, qui S. Pelagiam ad fidem adduxit, & Nonnus Panopolitanus poëta, qui Dionysiaca, & Euangelium Ioannis metricè scripsit. Ita & nonna. Idem Moschopulus : νόννα κύριον. i. nonna nomen proprium : quod nomen sortita est mater S. Gregorij Nazianzeni, vt clarum est ex eius oratione de laudibus Gorgoniæ : ac proinde malè arguitur Moschopulus à quodam viro docto.

DOMINVS.] Ita in Victorinis MSS. Huic lectioni fauet vita S. Mechthildis Diezzensis cap. 10. *Soror Mechthildis contendit appellari sine domina adiectione; altum omne contempsit in nomine : sed vsus exegit domus, & monasterij regula, vt domina vocaretur & Abbatissa.* In aliis tamen cod. MSS. N. atque etiam editis omnibus; quos viderim, legitur, *dominus.* Et rectius. Nam τὸ *Dominus*, est nomen regium & imperatorium, quod etiam Augustus Imperator recusauit. Sed postea à scriptoribus, vt vocabulo humiliori vterentur, ex vocabulo, *dominus*, factum est, *domnus*, per syncopen. Quo vocabulo olim sanctos viros, Episcopos, aliásque honorabiles personas appellarunt. Seuerus Sulpitius Epist. 2. *Domnum Martinum obiisse nunciant.* Epist. 3. *Domnus Martinus.* Idem videtur in chartâ S. Germani Episcopi Parisiensis; in subscriptionibus Conc. Arelatensis 4. Concilij Aurelianensis. 3. in epistolâ Pappoli Episcopi Carnotensis ad Episcopos in Concilio Parisiensi congregatos,

libr.

Digitized by Google

libr. 4. Gregorij Papæ epist. 45. in epistola Constantij & Dadonis Episcoporum ad Desiderium Episcopum Cadurcensem, & passim in epistolis ipsius Desiderij Episcopi Cadurcensis, in epistola S. Radegundis ad Episcopos apud S. Gregorium Turonensem libr. 9. hist. cap. 42. S. Ennodij libr. 3. epist. 4. & passim alibi. Eadem ratione dicitur, *domna*, pro *domina*; vt patet ex epist. 29. Ennodij libr. 9. *Bene feciſti, domna Agnella.* & alibi passim. epist. citata S. Radegundis. epist. 27. S. Gregorij Papæ libr. 6. *Glorioſiſſimæ autem filiæ meæ dominam Dominicam, & dominam Eudochium meâ vice ſalutate.*

A Græcis recentioribus pro τὸ κύριος. i. dominus, dicitur κυρὸς, etiam per syncopen. Ita apud Theodorum Balsamonem in can. 55. sextæ Synodi: μέχρι τῆς ἱερωσύνης τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ. i. vsque ad tempora sanctissimi Patriarchæ domni Michaëlis. & in 4. can. Synodi primæ, & secundæ Constantinopolitanæ: ἐπὶ τῆς ἱερωσύνης τοῦ ἁγιωτάτου κυροῦ Λουκᾶ. Id est, tempore sanctissimi domni Lucæ. & infra in eumdem canonem. διὰ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς ἁγιώτατος κυρὸς Λουκᾶς ἐπέτρεψε τῷ μοναχῷ, καὶ ἱερεῖ ἐκείνῳ κυρῷ Μακαρίῳ τῷ Ἱεροσολυμίτῃ. i. idcirco ipse sanctissimus domnus Lucas permisit mònacho, & sacerdoti illi domno Macario Hierosolymitano. Hoc vocabulo vtitur Theorianus in legatione Armenorum: καὶ χειρετίσαντες τὸν καθολικὸν τῆς Ἀρμενίας κυρὸν Ναρσῆν. ita in editione Parisiensi; nam quidam legunt κῦρον. i. Salutato vniuersali Armeniæ domno Narsesio. Dicitur &, κῦρε. Ioannes Moschus prati spiritalis cap. 76. κῦρε ἀδελφὲ, οὐκ οἶδας. i. domne frater, nescis. Ita & fœminino num κυρὰ, vel, κυρὴ, pro, κυρία. in Chron. Constantinopolitano: κυρὰ τῆς ἀνατολῆς. i. domna orientis. Vetus sanè vocabulum; nam Cnidij olim ita Cererem indigetarunt. Auctor veteris etymologici: Κυρὴ παρὰ Κνιδίοις Δημήτηρ. παρὰ τὸ κυρία εἶναι τῆς ζωῆς. Horus. i. Kure apud Cnidios Ceres: ab eo quod sit vitæ domina. Horus.

IPSE AVTEM COGITET.] Quod dicitur, supp. vt supra cap. 2. regulæ: *Meminiſſe debet quod dicitur.* i. quale nomen sortitur, vt facta respondeant huic nomini.

BENEDICTIONEM PETAT.] Hæc inter se mutuò conuersantes, sibique occurrentes, seque salutantes benedicendi ratio veterum Christianorum fuit, vt liquet ex Tertulliano libr. de testimonio animæ cap. 2. *Et quod penes Deum bonitatis & benignitatis omnis benedictio inter nos ſummum ſit diſciplinæ & conuerſationis ſacramentum, benedicat te Deus, tam facile pronunciat, quàm Chriſtiano neceſſe eſt.* Se ergo mutuò salutantes Christiani dicebant, *benedicat te Deus.* Cum monachi sibi occurrebant iunior dicebat, *benedicite*, vt statuitur in epitome Ludouici Imp. super regulam S. B. *Cum verò ſibi obuiant fratres, vbicumque iunior dicat priori inclinato capite, benedicite.* Senior verò respondebat, *Deus.* vt clarum est ex cap. 13. regulæ Magistri, vbi agitur de excommunicato: *Petenti benedictionem nullus reſpondeat, Deus.* Et hæc quidem salutatio maximè facit ad deuotionem, caritatem, grauitatem, mutuamque obser-

Digitized by Google

uantiam & reuerentiam, ablegatque insulsam & scurrilem nescio quam familiaritatem.

ET DET EI LOCVM SEDENDI] Si ibi consistat senior.

PVERI PARVI.] Ita in vtroque cod. MS. S. Germ. Apud Smaragdum verò, & S. Dunstanum, & in vulgatis legitur, *pueri parvuli.* Pueri parui sunt infantes.

VEL ADOLESCENTES.] Particula, *vel*, hoc loco sumitur copulatiuè, non disiunctiuè, vt sæpe in hoc opere; quemadmodum toties monuimus.

ORDINES SVOS CONSEQVANTVR.] Iuxta tempus ingressionis suæ in monasterium, non solùm inter se, sed etiam inter alios monachos: quia ætas non debet discerni, nec præiudicare in ordine, vt supra dixit: nisi forte Abbas rationabili causa velit aliquem eis præferre.

VBI ET VBI.] Lege: *Vbi vbi*, expuncta copula, vt supra cap. 56. dicitur: *vel âlind quid excesserit, vbi vbi.*

Ex Regula S. Basilij. Cap. X. §. 2.

INT. QVOMODO oporteat obseruare nos circa cathedras, & accubitus, cum tempus poposcerit: quoniam Domini habemus præceptum, quod nos in omnibus informat ad humilitatem; in quo etiam de hoc pronunciat, vt cum ad conuiuium imus discumbendi locum nouissimum
Luc. 14. requiramus, & non occupemus locum priorem? RESP. Illud nos scire oportet, quia vbi omnes eodem prospectu, & proposito conuenimus, maximè si in multis, & in maioribus humilitatis documenta dedimus, cupere quidem præuenire vnumquemque inferiorem locum secundùm mandatum Domini condecens est. Sed rursum, si res ad contentionem venit de hoc, & vnus alium detrudere velut de loco inferiori conatur, valde est improbabile. Causa enim ex hoc perturbationis & inquietudinis nascitur, si incipiet nemo alteri cedere: & si pro hoc certamina moueantur, similiter erit tanquam si de primatibus contendatur. Propter quod oportet etiam in hoc considerantius prouidere, vel quid vnicuique nostrum competat, vel certe indulgere ei, cui cura commissa est, & in cæteris, & in recumbendo custodire ordinem, & obtemperare ei; vt impleatur in nobis illud quod di-

Digitized by Google

dum eſt: *Omnia veſtra honeſte, & ſecundum ordinem fiant.* 1. Cor. 14.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO OPORTEAT OBSERVARE, &c.] Hæc habentur apud S. Baſilium interr. 11. regularum fuſius diſputatarum, & apud Rufinum MS. cap. 11. qui hoc caput, vt multa alia contraxit.

PRÆVENIRE.] Legendum videtur: *Praeoccupare*, vt in textu Græco, προκαταλαμβάνειν.

SI PES AD CONTENTIONEM.] Adieci particulam, ſi, quæ deſiderabatur.

S. Hieronymi. Cap. III. §. 3.

QVICVMQVE autem monaſterium primus ingreditur, primus ſedet, primus ambulat, primus pſalmum dicit, primus in menſa extendit manum, prior in Eccleſia communicat: nec ætas inter eos requiritur, ſed profeſſio.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVICVMQVE AVTEM, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex epiſt. S. Hieronymi, quæ præfixa eſt regulæ S. Pachomij, quæ in codice Vindocinenſi non ita rectè per imperatiuum enunciantur.

PRIMVS SEDET, &c.] Hæc & ſimilia non habentur in regula S. Pachomij, quæ extat apud Palladium cap. de Tabenneſiotis, & apud Sozomenum libr. 3. hiſt. Eccl. cap. 13. neque in maiori regula S. Pachomij. Quare dicendum eſt, aut regulas S. Pachomij non eſſe integras, aut S. Hieronymum hoc loco narrare tantum quaſdam traditiones non ſcriptas, quas de more tantùm ſeruarent diſcipuli S. Pachomij.

PRIMVS PSALMVM DICAT] Non dicit, incipiat, quod confirmat opinionem à nobis ſupra tractatam de ordine canendorum pſalmorum à ſingulis fratribus.

SED PROFESSIO.] Id eſt, tempus, quo quis vitæ monachicæ profeſſionem inire cœpit.

eſt in monaſterium, vulgò legitur: *quo ingreſſus eſt.*

REGVLAM A DECANIS VEL PRÆPOSITIS CONSTITVTAM SIBI SERVARI SCIANT.] Varie legitur hic locus, lege tamen & diſtingue, vt apud Smaragdum: *Regulam à decanis vel præpoſitis conſtitutam ſibi, ſeruare ſciat.* quæ nihil aliud ſonant, quàm quod debeat ſacerdos ſuis decanis & præpoſitis obtemperare. Regula hoc loco eſt lex, diſciplina. ita paſſim loquitur S. Gregorius lib. 1. epiſt. 40. *Sub Abbatis ſui regula.* & 2. dial. cap. 1. *Sub Theodati patris regula.*

NON SACERDOS, SED REBELLIO.] Recta lectio. Ita apud Keronem, Smaragdum, & S. Dunſtanum, ita in editione Colinæi. quemadmodum in vtroque codice S. Germani, S. Victoris, Vindocinenſi & S. Ebrul. apud Turrecrematam legitur: *Sed rebellio, & rebellis*; ſed illa verba, *& rebellis*, ſunt Gloſſema. In vulgatis, & in cod. S. Faronis: *Non vt ſacerdos, ſed vt rebellis.* ſed hæc manant à cuiuſdam correctoris officina. Rebellio autem idem eſt, ac rebellis: Epiſtola Fauſtinæ ad Marcum Philoſophum: *Tamen iam hortor, vt, ſi amas liberos tuos, iſtos rebelliones acerrime perſequaris.* Marcellinus Comes, in Chron. *Plinta Comes idemque rebellio apud Paleſtinam prouinciam deletus eſt.* Iornandes de rebus Geticis: *Gothi verò tam regis ſui mortem, quàm ſuam iniuriam à rebellionibus exigentes ita præliati ſunt*, &c. Ioannes 8. Papa Neopolitanis apud Iuonem p. 11. cap. 90 *Cum enim regis rebellionibus quocumque participio coniungantur, pari ſententia condemnantur.* Ekerhardus iunior de caſibus monaſterij S. Galli cap. 7. *Victor autem rebellio factus inter conuiuia illum inſilire parans alapam minatur.* Gloſſæ veteres: ἀντάρτης, *rebellio, perduellio.* vbi etiam perduellio pro perduelle ſumitur. Gloſſæ veteres: *Perduelliones*, οἱ κατὰ δήμου Ῥωμαίων βουλεύοντες, ἢ κατὰ βασιλέων. i. contra populum Romanum conſilium dantes, vel contra reges. Rebellio ergo eſt etiam rebellis; vt perduellio perduellis. & ἀντάρτης eſt rebellio, ab ἀντὶ & ἄρω. ad verbum, qui in aliquem inſurgit, vt eſt rebellio, ſeu rebellis, qui rebellat.

Vlcatius Galisanus in Amdio Caſſiano

EPISCOPVS ADHIBEATVR IN TESTIMONIVM.] Nempe contumaciæ, vt poſtea eiici poſſit. Hæc ſtatuit S. B. de ſolis ſacerdotibus non de aliis monachis: idque ob dignitatem & reuerentiam ſacerdotij: & quia presbyteri peculiari ratione ad curam Epiſcopi pertinent, ob gradum quem obtinent in Eccleſia: ſunt enim ſecundi ab Epiſcopo. Eadem ratione neque illos flagellis, aut excommunicationi ſubiicit: ſed ſtatuit, vt iudicentur, vt rebelles; deinde, ſi non emendauerint, ſæpius admoneantur, ſi nec ſic correxerint, Epiſcopus adhibeatur in teſtimonium: tandem clareſcentibus culpis. i. patentibus & manifeſtis, ita vt propter dignitatem presbyteratus ſint aliis ſcandalo, proiciantur. Itaque olim eiuſmodi presbyteri monaſteriorum non ſolùm erant ſub Abbate, ſed etiam ſub Epiſcopo, vt paret ex epiſtola Friderici Archiepiſcopi Colonienſis ad Adelberonem Epiſcopum Leodienſem ex hoc S. Benedicti loco: *Neque à ſolo Abbate*, inquit, *ſuper monachum presbyterum iudicium eſt diffinien-*

Apud Rup. in lib. 4. in reg. S. B. cap. 2.

Digitized by Google

dum, niſi Epiſcopus adhibeatur in teſtimonium inxta ipſius B. Benedicti inſtitutum ſanctum ac legitimum. qui ſupra in eadem epiſtola omnes ſacris ordinibus initiatos ait ſub cura eſſe tum Epiſcopi, tum Abbatis. Concilium Arelatenſe tertium omnes Clericos monaſterij Lirinenſis ſubducit Epiſcopo, laicos verò Abbati. *Hoc enim & rationis & religionis plenum eſt, vt Clerici ad ordinationem Epiſcopi debita ſubiectione reſpiciant: laïca verò omnis monaſterij congregatio ad ſolam ac liberam Abbatis proprij, quam ſibi ipſe elegerit, ordinationem diſpoſitionemque pertineat.* Sed modo propter exemptiones alio iure viuitur. Et ſanè olim hoc tolerabile erat; cum pauci eſſent in monaſteriis ſacerdotes, ſeu Clerici. *Tom. 1. Concil. Gallic.*

Ex Regula S. Aurelij. Cap. XLV. §. 2.

NVLLVS honorem presbyterij aut diaconatus accipiat præter Abbatem: ſi voluerit ordinari Presbyterum, & vnum Diaconum, vel Subdiaconem; quos ipſe voluerit, ordinandi habeat poteſtatem. Si verò Deo propitio ita profeceritis, vt aliquis ex vobis ad Epiſcopatum petatur, ipſe ſolus egrediatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AVRELII.] Lege: *Aureliani*, vt ſupra monuimus.

NVLLVS HONOREM PRESBYTERII, &c.] Ex hoc capite ſatis conſtat S. Aurelianum duas compoſuiſſe regulas, vt ſupra monuimus, vnam monachorum, ad quam pertinet hoc caput, alteram ſanctimonialium: ſed de hac re ſupra.

PRÆTER ABBATEM.] Id eſt, præter Abbatis voluntatem.

SVBDIACONEM.] Quo modo dicimus Diaconem, ſæpius tamen Diaconum. Non enim ſolùm dicitur Diaconus; ſed etiam Diaconigenit. Diaconis, à Græco Διάκονος Διάκονος. Vide Lexicon Græco-barbarum Ioannis Meurſij.

ORDINANDI HABEAT POTESTATEM.] Non per ſe, ſed per Epiſcopum.

IPSE SOLVS EGREDIATVR.] Nempe monaſterio ad habitandum in ſua diœceſi; nec ducat ſecum monachum habitationis ſocium.

Digitized by Google

Ex dictis S. Hieronymi. §. 3.

SI in monaſterio viuens Clericus eſſe deſideras, ita te exhibe, vt vitæ meritum conſequaris. Id eſt, adoleſcentiam tuam nulla libidinis ſorde commacules: vt ad altare Domini quaſi de thalamo virgo procedas: & habeas deforis bonum teſtimonium. Fœminæ, quæ nomen tuum nouerint, vultum neſciant. Multo tempore diſce, quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis: imo inriſoribus auxem ne libenter accommodes.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI IN MONASTERIO VIVENS, &c.] Hæc habentur in epiſtola S. Hieronymi ad Ruſticum de forma viuendi.

FOEMINÆ QVÆ NOMEN TVVM NOVERINT, VVLTVM NESCIANT.] In epiſt. excuſa S. Hieronymi hic locus ita legitur: *Fœminæque nomen tuum nouerint, vultum neſciant.* Sed rectius in noſtra Concordia. Hinc autem diſcat monachus vitare familiaritatem mulierum: quæ quàm periculoſa ſit, ita præclare docet S. Cæſarius Arelatenſis in epiſtola ad quoſdam germanos: *Attende omnia ſancta, diligenter intellige, quanta mala de inordinata familiaritate naſcantur. Familiaritas enim cuiuslibet fœminæ, ſi frequens eſſe cœperit, non niſi corruptionem ſeminat, vitia pullulat, libidinem concipit, ignominiam parat, porrigit furiam, laſciuiam paſcit, petulantiam nutrit, caſus exaltat, ruinas ædificat*, &c.

Digitized by

DE ORDINE CONGREgationis.

CAP. LXX. §. I.

ORDINES suos in monasterio ita S. BEN. conseruent, vt conuersionis tempus, & vitæ meritum discernit, atque Abbas constituerit. Qui Abbas non conturber gregem sibi commissum; nec quasi liberâ vtẽs potestate iniustè disponat aliquid; sed semper cogitet, quia de omnibus iudiciis, & operibus suis redditurus est Deo rationem. Ergo secundùm ordines quos constituerit, vel quos habuerint ipsi fratres, sic accedant ad pacem, ad psalmum imponendum in choro standum. Et in omnibus omnino locis ætas non discernat ordines, nec præiudicet: quia Samuel, & Daniel pueri presbyteros iudicauerunt. Ergo exceptis his quos, vt diximus, altiori consilio Abbas prætulerit, vel degradauerit certis ex causis, reliqui omnes, vt cõuertũtur, ita sint: vt verbi gratiâ, qui secũdâ horâ diei venerit in monasterio, iuniorẽ se nouerit illius esse, qui primâ horâ venit diei, cuiuslibet ætatis, aut dignitatis sit. Pueris verò per omnia ab omnibus disciplina teneatur. Iuniores igitur priores suos honorẽt, priores iuniores suos diligãt. In ipsâ autẽ appellatione nominũ nulli liceat alium puro nomine appellare: sed priores iuniores suos fratrũ nomine; iuniores priores suos nonnos vocent, quod intelligitur paterna reuerentia. Abbas verò, quia vices Christi agere videtur, dominus & Abbas vocetur; nõ suâ adsumptione, sed honore, & amore

Christi. Ipse autem cogitet, & sic se exhibeat, vt dignus sit tali honore. Vbicumque autem sibi obuiant fratres, iunior à priore benedictionem petat: transeunte maiore minor surgat, & det ei locum sedendi: nec præsumat iunior considere, nisi ei præcipiat senior suus: vt fiat quod scriptum est: *honore inuicem præuenientes.* Pueri parui vel adolescentes in oratorio vel ad mensas cum disciplina ordines suos consequantur. Foris autem, vel vbi & vbi custodiam habeant & disciplinam, vsque dum ad intelligibilem ætatem perueniant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ORDINES SVOS IN MONASTERIO ITA CONSERVENT, &c.] Idem in vita S. Fulgentij Episcopi Ruspensis statutum legitur, vt monachi videlicet *Tempus inter se conuersionis ordinemque seruent.*

NON CONTVRBET GREGEM SIBI COMMISSVM.] alios extollendo, alios deprimendo: præferendo, vel postponendo sine rationabili causâ.

NEC QVASI VTENS LIBERA POTESTATE.] Quod ne quidem reges decet; qui bene regnant, si cum ratione imperant. Vide sup. c. 5.

SIC ACCEDANT AD PACEM.] Id est, ad osculum pacis. Idque dupliciter intelligitur: Primò, cum aduenientibus hospitibus occurritur, quibus, cum salutantur, datur osculum pacis: secundò, cum fratres ante sumptionem Eucharistiæ se mutuò osculantur iuxta antiquum Ecclesiæ morem, quem videre est apud Dionysium Areopagitam in Hierarchia Ecclesiastica, περὶ οὗ ὁ θεῖος Ἱεράρχης ἐυχὴν ἱερὰν τελεῖ, πρὸ ἀλλήλων ἅπαντα διαγγέλλει, καὶ ἀσπασμῶν ἀλλήλοις, &c. postea diuinus Pontifex orationem sacram perficit, & sanctam pacem omnibus annunciat & posteaquam omnes se inuicem osculati sunt, mysterium sacrarum plicarum peragitur: apud Tertullianum lib. de oratione, vbi arguit eos, qui cum ieiunabant, osculum pacis omittebant. *Alia iam consuetudo inualuit, ieiunantes habita oratione cum fratribus subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum orationis. Quando autem magis conferenda cum fratribus pax est, nisi cum oratione commendabilior ascendit; vt ipsi de nostrâ operatione participes iam audeant de suâ pace fratri transigere? quæ oratio cum diuortio sancti osculi integra, quam Domino officium facientem impedit pax? quale sacrificium est à quo sine pace receditur?* In actis S. Mariæ Ægyptiacæ: *& expleto, Pater noster, qui es in cœlis, sicut mos est, pacis osculum obtulit seniori, & sic vinifica mysteriorum sanctorum suscipiens dona,* &c. Apud S. Grego-

rium lib. 3. Dial. cap. 37. vbi agit de Maximiano Abbate, & fratribus in mari Adriatico periclitantibus : *Tunc iam in naui residentes non iam de morte vicinâ, sed de ipsâ eius præsentiâ & visione turbati omnes sibimet pacem dederunt, corpus & sanguinem redemptoris accepe runt.* Et apud S. Ferriolum cap. 25. regulæ suæ : *Statuimus huius culpæ reum communionem Dominicam & osculum fratrum sex anni mensibus non habere.* Hinc capiendus est canon. 12. Concilij Autisiodorensis : *Non decet mortuis nec Eucharistiam, nec osculum tradi.* Quia qui dabant Eucharistiam mortuis, id faciebant osculo præmisso.

NON DISCERNAT ORDINES.] Ita apud Smaragdum, & in Vict. p. vulgò legitur, *Non discernatur in ordine.* Quamuis autem ætas non discernatur in ordine, quem debeant tenere monachi, si tamen Abbas præponat senes pueris, & adolescentibus, id fiet rationabili causâ.

SAMVEL ET DANIEL PVERI PRÆSBYTEROS IVDICAVERVNT.] De Daniele clarum est, de Samuele non ita; qui nihilominus dici potest iudicasse Heli presbyterum lib. 1. Reg. cap. 2. cum ei iudicium patefecit, quod de eo, & domo eius statuerat Deus.

NVLLI LICEAT ALIVM PVRO NOMINE APPELLARE.] Sic S. Fulgentius Ruspensis Episcopus in Africâ neminem fratrum puro nomine appellabat, vt habetur in eius actis apud Surium. *Aliàs autem circa singulos ita mansuetus fuit, vt neminem fratrum puro nomine clamitaret.* Ex quo loco nota neminem puro nomine esse appellandum mansuetudinis causâ.

FRATRVM NOMINE.] Subaudi, *appellent.* Vulgò legitur, *Fratres nominent.* quod est plausibilius.

NONNOS VOCENT.] Nonnus, vox satis vulgaris est, nondum tamen bene nota. Nonnus vulgò monachum significat, & ita interpretantur Glossæ veteres : nonna monacham, vt videre est in visione Flotildis, quæ extat ad calcem supplementi Flodoardi : *Audiuit quòd fieri nonna deberet.* Sed non est hæc propria horum vocabulorum significatio, nata ex eo, quod monachi se nonnos, & monachæ nonnas appellarent. Nam si nonnus monachum significaret, omnes sine discrimine iussisset S. B. nonnos appellari; cum iuniores æquè sint monachi, ac priores, & seniores sui. Deinde non adeò magnus honor esset, si iuniores seniores suos nominarent nonnos. i. monachos, cum hoc nomen esset omnibus monachis commune. Aliam sanè significationem ei attribuit Ioan. Xiphilinus in Domitiano : Πολλάκις δὲ τοῦ ἀγῶνας νύκτωρ ἔπαιξε, καί ὅτε ὅτε γύναικας συνέβαλε, καὶ γυναῖκας. i. sæpè etiam certamina nocte edidit, & interdum nonnas & mulieres commisit. Qui videtur in hunc locum Suetonij in Domitiano cap. 4. respicere : *Nam venationes* (commisit) *gladiatoresque & noctibus ad Lychnuchos, nec virorum modò pugnas, sed & fœminarum.* Non enim nonnæ hoc loco sunt monachæ, vel sanctimoniales : videnam has habuisset Domitianus ? Quis credat tantam fuisse tunc Ecclesiæ corruptionem, vt monachæ gladiatorum more decertarent ? Hæc dico propter eos, qui hoc Xiphilini loco putant

Digitized by Google

nonnas significare monachas : Itaque dico nonnum propriè significare patrem, maiorem, seniorem : quod planè indicant hæc S. P. Benedicti verba : *Quod intelligitur paterna reverentia*, id est, Pater. Vnde Add. 1. Capitul. Lud. Imp. tit. 54. *Vt qui præponuntur, nonni vocentur, id est, paterna reverentia.* Ita etiam Papias : *Nonnos vocamus maiores, ob reverentiam. Nam intelligitur paterna reverentia.* Et Glossæ Arabico-Latinæ dicunt. *Nonnus, maior.* Id planè colligitur ex Epist. S. Hieronymi ad Eustochium de seruanda virginitate : *Quia maritorum experta dominatum viduitatis præferunt libertatem, casta vocantur, & nonna.* Castæ ergo; quia viduæ & continentes sunt : Nonnæ; quia maiores : quippe quæ matresfamilias fuere, & viduitatis libertate gaudentes iunioribus præferuntur. Et in hac significatione videtur sumpsisse hoc vocabulum supra citatus Xiphilinus, & interpretatum esse addendo καὶ γυναῖκας. i. & mulieres ; non quidem virgines, sed matresfamilias, ac matronas. Et ita interpretandus supra citatus Suetonius, cum τὰ *feminas*, dixit, non τὰ *virgines.* Quod sane notasset ; quemadmodum infra eodem capite : *In stadio verò, cursu etiam virgines.* Et sanè τὸ *nonnus* est nomen honoris. Arnobius in psal. 105. *Si ille, qui sanctus vocatur, & nonnus sic agit; ego quis, aut quotus sum, vt non agam?* Et Psal. 140. *Va autem mihi, & mei similibus : quia invicem nobis oleo capita impinguamus, & adulantes nobis invicem in præsenti positi sanctos nos vocamus & nonnos; absentes verò nos ita mordemus, & percutimus, vt rectè canibus comparemur.* Nonnus aliquando est nomen proprium. Moschopulus in schedis. νόννος ἔνομα κύριον. i. nonnus nomen proprium, vt S. Nonnus Pontifex Edessenus, qui S. Pelagiam ad fidem adduxit, & Nonnus Panopolitanus poëta, qui Dionysiaca, & Euangelium Ioannis metricè scripsit. Ita & nonna. Idem Moschopulus : νόννα κύριον. i. nonna nomen proprium : quod nomen sortita est mater S. Gregorij Nazianzeni, vt clarum est ex eius oratione de laudibus Gorgoniæ : ac proinde malè arguitur Moschopulus à quodam viro docto.

DOMINVS.] Ita in Victorinis MSS. Huic lectioni fauet vita S. Mechthildis Diezzensis cap. 10. *Soror Mechthildis contendit appellari sine domine adiectione; altum omne contempsit in nomine : sed vsus exegit domus, & monasterij regula, vt domina vocaretur & Abbatissa.* In aliis tamen cod. MSS. N. atque etiam editis omnibus; quos viderim, legitur, *dominus.* Et rectius. Nam τὸ *Dominus*, est nomen regium & imperatorium, quod etiam Augustus Imperator recusauit. Sed postea à scriptoribus, vt vocabulo humiliori vterentur, ex vocabulo, *dominus*, factum est, *domnus*, per syncopen. Quo vocabulo olim sanctos viros, Episcopos, aliásque honorabiles personas appellarunt. Seuerus Sulpitius Epist. 2. *Domnum Martinum obiisse nunciant.* Epist. 3. *Domnus Martinus.* Idem videtur in chartâ S. Germani Episcopi Parisiensis; in subscriptionibus Conc. Arelatensis 4. Concilij Aurelianensis. 3. in epistolâ Pappoli Episcopi Carnotensis ad Episcopos in Concilio Parisiensi congregatos, libr.

Digitized by Google

libr. 4. Gregorij Papæ epiſt. 45. in epiſtola Conſtantij & Dadonis Epiſcoporum ad Deſiderium Epiſcopum Cadurcenſem, & paſſim in epiſtolis ipſius Deſiderij Epiſcopi Cadurcenſis, in epiſtola S. Radegundis ad Epiſcopos apud S. Gregorium Turonenſem libr. 9. hiſt. cap. 42. S. Ennodij libr. 3. epiſt. 4. & paſſim alibi. Eadem ratione dicitur, *domna*, pro *domina*; vt patet ex epiſt. 29. Ennodij libr. 9. *Bene feciſti, domna Agnella.* & alibi paſſim. epiſt. citata S. Radegundis. epiſt. 27. S. Gregorij Papæ libr. 6. *Glorioſiſſimas autem filias meas domnam Dominicam, & dõnam Eudochium meâ vice ſalutato.*

A Græcis recentioribus pro τὸ κύριος. i. dominus, dicitur κυρὶς, etiam per ſyncopen. Ita apud Theodorum Balſamonem in can. 55. ſextæ Synodi: μέχρι τῆς ἱερωσύνης τοῦ ἁγιωτάτου Πατριάρχου κυροῦ Μιχαὴλ. i. vſque ad tempora ſanctiſſimi Patriarchæ domni Michaëlis. & in 4. can. Synodi primæ, & ſecundæ Conſtantinopolitanæ: ἐπὶ τῆς ἱερωσύνης τοῦ ἁγιωτάτου κυροῦ Λουκᾶ Id eſt, tempore ſanctiſſimi domni Lucæ. & infra in eumdem canonem. διὰ τοῦτο καὶ ὁ αὐτὸς ἁγιώτατος κυρὸς Λουκᾶς ἐπέτρεψε τῷ μοναχῷ, καὶ ἱερεῖ ἐκείνῳ κυρῷ Μακαρίῳ τῷ Ἱεροσολυμίτῃ. i. idcirco ipſe ſanctiſſimus domnus Lucas permiſit monacho, & ſacerdoti illi domno Macario Hieroſolymitano. Hoc vocabulo vtitur Theorianus in legatione Armenorum: καὶ χαιρετήσαντες τὸν καθολικὸν τῆς Ἀρμενίας κυρὸν Νερσῆν. ita in editione Pariſienſi; nam quidam legunt κῦρον. i. Salutato vniuerſali Armeniæ domno Narſeſio. Dicitur &, κῦρις. Ioannes Moſchus prati ſpiritalis cap. 76. κῦρι ἀδελφὲ, οὐκ οἶδας. i. domne frater, neſcis. Ita & fœminino κυρὰ, vel, κυρὴ, pro, κυρία. in Chron. Conſtantinopolitano: κυρὰ τῆς ἀνατολῆς. i. domna orientis. Vetus ſanè vocabulum; nam Cnidij olim ita Cererem indigetarunt. Auctor veteris etymologici: Κυρὰ παρὰ Κνιδίοις Δημήτηρ, παρὰ τὸ κυρία εἶναι τῆς ζωῆς. Ὧρος. i. Kure apud Cnidios Ceres: ab eo quod ſit vitæ domina. Horus.

IPSE AVTEM COGITET.] Quod dicitur, ſupp. vt ſupra cap. 2. regulæ: *Meminiſſe debet quod dicitur.* i. quale nomen ſortitur, vt facta reſpondeant huic nomini.

BENEDICTIONEM PETAT.] Hæc inter ſe mutuò conuerſantes, ſibique occurrentes, ſeque ſalutantes benedicendi ratio veterum Chriſtianorum fuit, vt liquet ex Tertulliano libr. de teſtimonio animæ cap. 2. *Et quod penes Deum bonitatis & benignitatis omnis benedictio inter nos ſummum ſit diſciplinæ & conuerſationis ſacramentum, benedicat te Deus, tam facile pronunciat, quàm Chriſtiano neceſſe eſt.* Se ergo mutuò ſalutantes Chriſtiani dicebant, *benedicat te Deus.* Cum monachi ſibi occurſabant iunior dicebat, *benedicite*, vt ſtatuitur in epitome Ludouici Imp. ſuper regulam S. B. *Cum verò ſibi obuiant fratres, vbicumque iunior dicat priori inclinato capite, benedicite.* Senior verò reſpondebat, *Deus.* vt clarum eſt ex cap. 13. regulæ Magiſtri, vbi agitur de excommunicato: *Petenti benedictionem nullus reſpondeat, Deus.* Et hæc quidem ſalutatio maximè facit ad deuotionem, caritatem, grauitatem, mutuamque obſer-

Digitized by Google

uantiam & reuerentiam, ablegatque insulsam & scurrilem nescio quam familiaritatem.

ET DET EI LOCVM SEDENDI] Si ibi consistat senior.

PVERI PARVI.] Ita in vtroque Cod. MS. S. Germ. Apud Smaragdum verò, & S. Dunstanum, & in vulgatis legitur, *pueri parvuli.* Pueri parui sunt infantes.

VEL ADOLESCENTES.] Particula, *vel*, hoc loco sumitur copulatiuè, non disiunctiuè, vt sæpe in hoc opere; quemadmodum toties monuimus.

ORDINES SVOS CONSEQVANTVR.] Iuxta tempus ingressionis suæ in monasterium, non solùm inter se, sed etiam inter alios monachos: quia ætas non debet discerni, nec præiudicare in ordine, vt supra dixit: nisi forte Abbas rationabili causa velit aliquem eis præferre.

VBI ET VBI.] Lege: *Vbi vbi*, expuncta copula, vt supra cap. 36. dicitur: *vel âlind quid excesserit, vbi vbi.*

Ex Regula S. Basilij. Cap. X. §. 2.

INT. QVOMODO oporteat obseruare nos circa cathedras, & accubitus, cum tempus poposcerit: quoniam Domini habemus præceptum, quod nos in omnibus informat ad humilitatem; in quo etiam de hoc pronunciat, vt cum ad conuiuium imus discumbendi locum nouissimum
Luc. 14. requiramus, & non occupemus locum priorem? RESP. Illud nos scire oportet, quia vbi omnes eodem prospectu, & proposito conuenimus, maximè si in multis, & in maioribus humilitatis documenta dedimus, cupere quidem præuenire vnumquemque inferiorem locum secundùm mandatum Domini condecens est. Sed rursum, si res ad contentionem venit de hoc, & vnus alium detrudere velut de loco inferiori conatur, valde est improbabile. Causa enim ex hoc perturbationis & inquietudinis nascitur, si incipiet nemo alteri cedere: & si pro hoc certamina moueantur, similiter erit tanquam si de primatibus contendatur. Propter quod oportet etiam in hoc considerantius prouidere, vel quid vnicuique nostrum competat, vel certe indulgere ei, cui cura commissa est, & in cæteris, & in recumbendo custodire ordinem, & obtemperare ei; vt impleatur in nobis illud quod di-

Digitized by Google

dum eſt: *Omnia veſtra honeſte, & ſecundum ordinem fiant.* 1. Cor. 14.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO OPORTEAT OBSERVARE, &c.] Hæc habentur apud S. Baſilium interr. 21. regularum fuſius diſputatarum, & apud Rufinum MS. cap. 11. qui hoc caput, vt multa alia contraxit.

PRÆVENIRE.] Legendum videtur: *Praeoccupare*, vt in textu Græco, προκαταλαμβάνειν.

SI RES AD CONTENTIONEM.] Adieci particulam, ſi, quæ deſiderabatur.

S. Hieronymi. Cap. III. §. 3.

QVICVMQVE autem monaſterium primus ingreditur, primus ſedet, primus ambulat, primus pſalmum dicit, primus in menſa extendit manum, prior in Eccleſia communicat: nec ætas inter eos requiritur, ſed profeſſio.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVICVMQVE AVTEM, &c.] Hæc ſumpta ſunt ex epiſt. S. Hieronymi, quæ præfixa eſt regulæ S. Pachomij, quæ in codice Vindocinenſi non ita rectè per imperatiuum enunciantur.

PRIMVS SEDET, &c.] Hæc & ſimilia non habentur in regula S. Pachomij, quæ extat apud Palladium cap. de Tabenneſiotis, & apud Sozomenum libr. 3. hiſt. Eccl. cap. 13. neque in maiori regula S. Pachomij. Quare dicendum eſt, aut regulas S. Pachomij non eſſe integras, aut S. Hieronymum hoc loco narrare tantum quaſdam traditiones non ſcriptas, quas de more tantùm ſeruarent diſcipuli S. Pachomij.

PRIMVS PSALMVM DICAT] Non dicit, incipiat, quod confirmat opinionem à nobis ſupra tractatam de ordine canendorum pſalmorum à ſingulis fratribus.

SED PROFESSIO.] Id eſt, tempus, quo quis vitæ monachicæ profeſſionem inire cœpit.

Digitized by Google

Ex Regula S. Iſidori, de Capite V. §. 4.

QVI in monaſterium prior ingreditur, primus erit in cunctis gradu vel ordine. Non quærendum eſt, ſi diues ſit, aut pauper; ſeruus, an liber; iuuenis, an ſenex; ruſticus, an eruditus. In monachis enim nec ætas, nec conditio quæritur: quia inter ſerui & liberi animam nulla apud Deum eſt differentia.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI IN MONASTERIVM, &c.] Hæc reperire eſt in regula edita S. Iſidori cap. 4.

NON QVÆRENDVM EST, SI DIVES SIT, AN PAVPER,] Præclarè S. Hieronymus in epiſt. ad Celantiam. *Nulli te vmquam de generis nobilitate præponas, neque obſcuriores quaſque & humiliore loco natas te inferiores putes. Neſcit religio noſtra perſonas accipere; nec conditiones hominum, ſed animos inſpicis ſingulorum: ſeruum & nobilem de moribus pronuntiat.*

QVIA INTER SERVI ET LIBRI ANIMAM NVLLA APVD DEVM EST DIFFERENTIA.] Nam vt ibidem ait D. Hieronymus. *Sola apud Deum libertas eſt, non ſeruire peccatis. Summa apud Deum eſt nobilitas clarum eſſe virtutibus.*

Ex Regula S. Fructuoſi. Cap. XII. §. 5.

CAVTELA & moderatio, & pudicitia, fides, & ſinceritas ornant habitum monachi. Duplex enim nullo modo eſſe debet famulus Chriſti, ſed veridicus & ſimplex, ſuperciliosi faſtus carens effigie. Coram ſenioribus ſuis prior nullus ambulet; neque non iuſſus ſedeat, vel loquatur; ſed honorem fratri ſeniori, & reuerentiam, vt condecet, competenter exhibeat.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CAVTELA ET MODERATIO, &c.] Hæc videre est in R. MS. S. Fructuosi Archiepiscopi Bracarensis Cod. Crass. eodem cap. 12.

DVPLEX ENIM NVLLO MODO ESSE DEBET FAMVLVS CHRISTI.] Duplex ille est, qui non sincere coram Deo & hominibus ambulat, qui non purè Deum quærit; sed duabus viis graditur, vt explicat S. Gregorius libr. 1. Moral. cap. 11. *Sunt namque nonnulli, qui in his bonis, quæ faciunt, simplices non sunt; dum non in his retributionem interius, sed exterius fauorem quærunt. Vnde bene per quemdam sapientem dicitur: væ peccatori terram ingredienti duabus viis. Duabus viis peccator quippe terram ingreditur: quando & Dei est, quod opere exhibet; & mundi, quod per cogitationem querit.* Quapropter eiusmodi hominibus maledicit scriptura: *Væ duplici corde & labiis scelestis,* Eccl. 2.

ET SIMPLEX.] Vetus ille monachus, qui simplex est; qui numquam ingredietur regnum cœlorum, nisi efficiatur sicut paruulus: & hoc est Christi oraculum. Sed quàm sit eximia simplicitas declarat San. Ambrosius in exhortatione ad virginem: *Bona enim diuitiæ sunt innocentiæ, atque simplicitatis, quibus peccatum non imputatur: quia nulla in iis doli fraudisque versutia est. Omnis enim simplex obtrectare non nouit, nescit inuidere, suo contentus est, aliena non querit: etsi egeat, sibi diues videtur, si suppetat quod alimento est satis. Denique pulchrè Apostolus: & profunda, inquit, paupertas eorum abundauit in diuitiis simplicitatis eorum.* Et libro de obitu Satyri fratris de eadem agens: *Ea est quædam morum temperantia & sobrietas.* & paulo post. *Anima benedicta omnis simplex.*

SVPERCILIOSI FASTVS CARENS EFFIGIE.] Ita correxi ex regula MS. cum in codice nostro corruptè legeretur: *Supercilio fastus carens effigiem.*

Item, Cap. XIII. §. 6.

QVI prius in monasterio conuersus fuerit, primus ambulet, primus sedeat, primus eulogiam accipiat, primus communicet in Ecclesia, prior loquatur, cum interrogantur fratres pro aliqua quæstione, prior psalmum dicat, in choro prior constet, hebdomadam prior faciat, manum in mensam primus extendat: nec ætas sola inter fratres requirenda, sed conuersio est:

Digitized by Google

& laboris ſtudiique propoſitum. Vnde & hæc diſcretio ſenioris eſt præitolanda: vt quem quomodo erga Dei amorem, cultumque feruentem viderit, ſic honoret. Non enim generis dignitas, aut rerum opulentia, quam quiſque habuit in ſeculo, vel ætatis grandæuitas exquirenda, ſed vitæ rectitudo, & ardentiſſimæ fidei merita debent eſſe penſanda. Ille enim potior, qui Deo proximior, iudicandus eſt. Monachi in monaſterio ſanctè, & pudicè atquè honeſtè viuentes perſiſtant: Laïci foris Abbatis, vel Præpoſiti mandata peragant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI PRIVS IN MONASTERIO, &c.] Hæc habentur in Reg. MS S. Fructuoſi Archiep. Brac. cod. Craiſ. eodem cap. 13. partim ſumpta ex inſtitutis S. Pachomij, vt videre eſt in epiſt. citata S. Hieronymi, partim ex regula ſancti Patris Benedicti.

HEBDOMADAM FACIAT.] In culina.

LAICI.] Eiuſmodi laici erant veluti quidam ſerui, ſeu famuli monaſteriorum ad negotia ſecularia deputati, vt ex hoc S. Fructuoſi loco patet, & ex regula S. Iſidori cap. 19. *Arsaurem piſtoria ad laïcos pertinebit.* Meminit Iuſtinianus nouellâ 5. ex quâ apparet fuiſſe diſtinctos à monachis tonſurâ, & veſte vbi agens de nouitiis ſtatuit eos κουρᾷ καὶ ἐσθῆτι τῇ καλουμένων χρῆσθαι λαϊκῶν. i. vti tonſura, & veſte eorum qui Laici vocantur. In Conc. Arelatenſi 3. in quo controuerſia inter Theodorum Epiſcopum, & Fauſtum Abbatem Lerinenſem componitur, fit mentio laïcæ multitudinis, & congregationis in monaſterio, quæ ſubiicitur Abbati, & Clericorũ monaſterij qui Epiſcopo: ſed eiuſmodi laïci, ſeu laica congregatio erant verè monachi, atque ita appellantur, quòd non eſſent Clericali tonſura inſigniti, quamuis impropriè. Non ſunt enim monachi laïci, ſed medij inter Clericos, & laicos, vt docet S. Dionyſius Areopagita. Poſtea tamen illi monachi, qui ad chorum non ſunt deputati, Laici appellati ſunt, atque etiam Conuerſi, Robertus Autiſiodorenſis in Chron. *Cum quidam Ciſterienſis ordinis Abbas prouecta ætatis, miræ ſimplicitatis cum ſuo monacho & conuerſo pro quibuſdam negotiis iter ageret.* Petrus de Vallibus Sarnay cap. 3. hiſt. Albigenſium. *Abbatis triginta ſex, conuerſo vero viginti quatuor plagas infligens*, &c. Omnes tamen monachi olim Conuerſi appellabantur, vt ſupra obſeruatum eſt.

Cap. 6. Eccl Hier.

Digitized by Google

Ex Regula cuiusdam. Cap. XVI. §: 7.

QVanto se affectu, vel caritatis ministerio in monasterio animæ positæ debeant diligere, sanctorum Patrum instituta sanxerunt. Sed in quibus sit actibus vel officiis demonstrandum, à nobis pro parte indicandum est. Habet denique latissimum virtutum copia ambitum, quo circumsepta facile hostem sibi superet aduersantem. Sunt etenim nonnulla, quæ in actu videntur exigua, & tamen vel custodita, vel neglecta, aut tepescente, aut feruente animi motu demonstrantur: vt est humiliatio capitis, & sermonum affabilis salutatio, quæ aut rigidæ mentis vel in corde, aut [si] certè piæ purissimum patefacient affectum. Seruandum est ergo famulis, vel famulabus Christi, vt semper intra mentis statum ea nutriant, quę à verâ humilitate ac caritate non discedant; quibus summa constat virtutum. Nam sicut numquam sine verâ humilitate vera manet caritas; ita numquam absque verâ caritate vera manet humilitas. Arripiamus ergo instruere fundamentum, vt ad culmen perueniamus virtutum. Sic prius humilitas monstranda tam in actu, quam in affectu, vt post caritatis copia ædificetur. Et quando sibi mutuatim in viâ, vel in quocumque loco occurrerint, omni humilitate ab inuicem flectentes benedictionem rogent. Et si vnus ex eis senior fuerit, prius iunior benedictionem postulet. Tunc demum senior prosequatur. In cursu verò positi, prout ab Abbate fuerint ordinati, vel ad psalmum canendum, vel ad lectiones recitandas, vel etiam ad communicandum euntes suum ordinem custodiant: nec constitutum sibi locum transilientes in ambitionis, vel arrogantiæ vitio demergantur. Abbati verò studendum est, vt per ordinem, sicut conuersi in monasterio fuerint, ita in suo ordine constituantur, præterquam si vberis conuersatio religionis meruerit, vt inantea permoueatur: vel si grauis culpa exegerit, vt retrò regradetur: siue aliquis è fratribus agnoscatur seniorem affectare locum, cum vere

Digitized by Google

cundâ caſtigatione refellatur: quia non debiti honoris locum præſumpſit; nec religionis commeritum, ſed ambitionis honorem indebitum conatus eſt arripere. In conſeſſu fratrum, ſi alius ſuperuenerit, qui iuniores ſunt ordine, adſurgant, & ſeniori locum præbeant. Iuniores verò ſenioribus nullatenus ſuperbiendo contradicant, ſed cum omni humilitate vel interrogati, vel correpti reſpondeant. Si labentem in quodlibet delictum iunior ſenſorem aſpexerit, non exprobrando ad confitendum Abbati vel Præpoſito dirigat. Similiter ſenior iuniori faciat. Ad confeſſionem veniens prius proſtratus ſupra humum ſuam culpam eſſe dicat: ſic priuſquam ſurgere inbeatur, ſuam confeſſionem manifeſtet. Quando ad aliquod opus fieri commeatus rogatur, venia prius petatur, & ſic de opere quod faciendum eſt, commeatus rogetur. Quando ad Abbatem venitur, cum omni humilitate veniam petendo accedatur. Similiter quando egreditur, cum veniæ petitione benedictio quæratur. Nullus monachorum per ſemetipſum de propriâ neceſſitate Abbati ſuggerat; ſed omnes per Prępoſitum, quicquid neceſſitatum fuerit, Abbati ſtudeant intimare. Si ſacerdos vel quilibet Religioſus venerit, vt eis per Abbatis commeatum ſit occurrendum, à longè adſtantes cum omni humilitate flectentes genu ſub ſilenti voce benedictionem rogent. Et ſi ordinatum fuerit ab Abbate, vt cum his aliquis fratrum loquatur, cum omni humilitate, & modeſtiâ, ac ſobrietate loquendum eſt; vt in omnibus his virtus humilitatis & ſobrietatis inueniatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRO PARTE.] Id eſt, aliquâ ex parte.

AVT TEPESCENTE AVT FERVENTE ANIMI MOTV DEMONSTRANTVR.] Lege, *aut tepeſcentem, aut feruentem animi motum demonſtrant.* AVT SI CERTE.] particula, *ſi*, redundat.

MVTVATIM.] id eſt, mutuò. FLECTENTES.] apud Smaragdum additur, *genua*. Et in margine annotatur cum aſteriſco, ⁂, *capita*.

Digitized by Google

IN CVRSV.] Id eſt, in opere Dei, in officio diurno, in horis canonicis: nam curſus id ſignificat. S. Gregorius Turonenſis de gloriâ Confeſſorum cap. 37. *Nam poſt expletum in oratorio curſum eleuabatur à præſentiâ fratrum.* Et lib. 10. hiſt. cap. vlt. *de curſibus etiam Eccleſiaſticis vnum librum edidi.* S. Bonifacius Archiepiſcopus Moguntinus Epiſt. 17. *Vvigbertus presbyter, & Megingordus diaconus regulam veſtram vobis inſinuant, & ſic eas horas, & curſum Eccleſiæ cuſtodiant.* Sed de his ſuprà fuſius actum eſt.

AD PSALMVM CANENDVM.] Ita loquitur idem pater cap. 19. ſuæ regulæ: *Vt in loco in quo antea fuit, nec pſalmum cantet, nec vllum ordinem teneat.* Vbi vides, *pſalmum canere*, idem eſſe quod dicit S.P.B. *pſalmum imponere.* Sed de his ſupra.

REGRADETVR.] Id eſt, degradetur. Nam particula, re, in compoſitione ſæpè deſtruit, vt, refigo, rerego, recludo, reſero, quemadmodum vulgò docent Grammatici. Idem vocabulum videre eſt in regulâ S. Pachomij art. 92. *Et regradabunt in vltimum, donec corrigatur.* Et art. 94. *Regradabitur de ſolio ſuo, donec corrigatur.* Ita legitur in regulâ MS. Floriacenſi, & in Conc. Vindocinenſi; Etſi in regulâ S. Pachomij excusâ legatur: *Degradabunt*, &, *degradabitur.* Sed eiuſmodi lectiones manant à quodam correctore. Hoc vocabulo vtitur concilium Aurelianenſe. 4. can. 10. *Illi verò, qui illicitè promoti ſunt, regradentur.* Hinc *regradatio.* i. degradatio. Concil. Aurel. 3. can. 4. *in regradatione honorum, priorum ſtatuta ſeruentur.*

INANTEA PROMOVEATVR.] id eſt, in ſuperiori ordine collocetur.

NON EXPROBRANDO AD CONFITENDVM.] Lege, vt apud Smaragdum. *Non exprobrando, ſed magis dolendo ad confitendum.*

COMMEATVS.] Id eſt, licentia, vt ſupra notatum eſt.

VENIA.] Culparum videlicet.

VEL QVILIBET RELIGIOSVS.] Siue Clericus, ſiue monachus.

BENEDICTIONEM ROGENT.] Illum Religioſum videlicet.

Digitized by Google

DE OSTIARIIS MONASTERII.

CAP. LXXI. §. 1.

S.BEN. AD portam monaſterij ponatur ſenex ſapiens, qui ſciat accipere, vel reddere reſponſum: cuius maturitas eum non ſinat vagari. Qui portarius cellam debet habere iuxta portam; vt venientes ſemper præſentem inueniant, à quo reſponſum accipiant. Et mox, vt aliquis pulſauerit, aut pauper clamauerit, Deo gratias reſpondeat, aut benedic: & cum omni manſuetudine timoris Dei reddat reſponſum feſtinanter cum feruore caritatis. Qui portarius, ſi indiget ſolatio, iuniorem fratrem accipiat. Monaſterium autem (ſi fieri poteſt) ita debet conſtitui, vt omnia neceſſaria, id eſt, aqua, molendinum, hortus, piſtrinum, vel artes diuerſæ infra monaſterium exerceantur: vt non ſit neceſſitas monachis vagandi foras: quia omnino non expedit animabus eorum. Hanc autem regulam ſæpius volumus in congregatione legi; ne quis fratrum ſe de ignorantiâ excuſet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DE OSTIARIIS.] Ita in vtroque cod. S. Germ. & apud Smaragdum; recte, quia hic ponit duos oſtiarios, nempe alterum ſenem, & alterum iuuenem. At in vulgatis, & in Regulâ à S. Dunſtano emendatâ habetur, *de Oſtiario.*

AD PORTAM MONASTERII, &c.] Hoc caput extat etiam

Digitized by

in recapitulatione S. Cæſarij Arelatenſis, capite vltimo, maſculino genere in fœmininum mutato; quia ſcribit Sanctimonialibus.

SENEX SAPIENS.] ſenis portarij ſapientia ob duo potiſſimùm requiritur: primò, vt aduenientibus prudenter ſatisfaciat; ſecundò, vt animam ſuam cuſtodiat: ne vagandi ei libertas ſubrepat. Qui non ſolùm moribus, ſed etiam ætate ſenex eſſe debet: nam ſtatim ſubiungit dandum eſſe ei iuniorem fratrem in ſolatium, qui licet iunior ſit ætate, tamen debet eſſe ſenex moribus.

ACCIPERE RESPONSVM.] Id eſt, concipere aduenientis voluntatem, quam ab eo ſciſcitatus fuerit.

VEL REDDERE.] particula, *vel*, hoc loco ſumitur copulatiuè: nam non modò horum vnum præſtare debet ianitor, ſed vtrumque, nempe bene accipere, & reddere reſponſum.

DEO GRATIAS RESPONDEAT.] *Deo gratias*, eſt antiqua Deo gratias agendi formula, quâ olim Chriſtiani vtebantur in occurſibus, & congreſſionibus. S. Auguſtinus in Pſal. 132. *Hi etiam inſultare nobis audent, quia fratres, cum vident homines, Deo gratias dicunt. Quid eſt, inquiunt, Deo gratias? Itane ſurdus es, vt neſcias, quid ſit Deo gratias? Qui dicit Deo gratias, gratias agit Deo. Vide, ſi non debet frater Deo gratias agere, quando videt fratrem ſuum. Num enim non eſt locus gratulationis, quando ſe inuicem vident, qui habitant in Chriſto?* Optatus Mileuitanus li. 2. contra Parmenianum: *Tunc Secundus dixit, ſedete omnes. Tunc dictum eſt ab omnibus: Deo gratias, & ſederunt.*

AVT BENEDIC.] Ita in Concordia MS. Vindocinenſi, & in cod. S. Germ. ma. Vulgò tamen legitur, *benedicat*, vt apud Smaragdum. Sed textus regulæ apud eum vitiatus eſt, & legendum eſt: *Benedic*, non, *benedicat*. Quod planè indicant eius annotata in hunc locum: *eleganter hîc duas venientium beatus poſuit Benedictus perſonas, vnam potentis; qui ſi ianuam monaſterij inuenerit clauſam, manu vel fuſte pulſat eam: aliam verò pauperis poſuit, qui non pulſat, ſed tantùm humiliter ad ianuam clamat. Quibus & ſatis apta à portario reſpondenda compoſuit reſponſa: videlicet vt voce pauperis audita, Deo gratias agat: potenti verò occurrens obuiam humiliter ab eo benedictionem petat.* Si ergo iuxta Smaragdum ianitor à diuite benedictionem petere debet, neceſſarium eſt legiſſe Smaragdum *τὸ benedic*, non *τὸ benedicat*. Itaque legendum eſt, *benedic*. Ita vt ianitor benedictionem ab hoſpite petere debeat: quia monachi humilitati magis conſentaneum eſt petere benedictionem, quàm benedicere, magiſque ad S. P. Benedicti mentem accedit, qui cap. 53. vult, vt monachi ab hoſpite obuio benedictionem petant; cum nullum hac in re diſcrimen inter ingreſſum & occurſum intercedat. Quæ quidem benedictio, vt plurimùm eſt precatoria.

CVM OMNI MANSVETVDINE TIMORIS DEI.] Id eſt, cum manſuetudine, quæ timorem Dei ſpectet, non vanam & aulicam adulationem, cum Chriſtus ſit in hoſpite ſuſcipiendus, ſiue ille ſit dux,

Digitized

siue pauper.

FESTINANTER CVM FERVORE CHARITATIS.] Duas S. Benedictus requirit in reddendo responso virtutes, mansuetudinem, quæ ex timore Dei, & diligentiam, quæ ex caritate procedat: quia spiritali viro omnia spiritaliter agere conuenit.

MONASTERIVM AVTEM SI FIERI POTEST, &c.] Idem habet Concilium Moguntinum sub Carolo Magno cap. 20. Idque ex auctoritate regulæ. Et liber. 5. Capitul. Impp. tit. 78. vbi præcipitur, vt missi Regis simul cum Episcopis vniuscuiusque diœcesis perspiciant loca monasteriorum, *si in apto & congruo loco sint posita, vbi commodum ac necessarium possit acquiri, quod ad vtilitatem pertinet monasteriorum, sicut in sanctâ regula dicitur. Monasterium autem ita debet constitui, vt omnia necessaria infra monasterium exerceantur: vt non sit necessitas monachis vel Clericis vagandi foras, quia non expedit animabus eorum.* Vbi addita sunt illa verba, *vel Clericis.* propter Canonicos.

VT NON SIT NECESSITAS MONACHIS VAGANDI FORAS, &c.] Optima constitutio, & monachorum mentibus altius defigenda, si eos vitæ perfectæ sensus aliquis tenet, stimulatque desiderium. In mundo enim alget pietas, torpet deuotio. Mundi pestilens aër est, qui citiùs monachos sua contagione funestat. Mundus retibus, & plagis redundat, quæ statim monachum inuoluunt, & irretiunt. *οἱ βούλει, ἡ πολλὰς πῖς ἐθέλουσι αὐτῶν ἀπὸ τῆς κοσμικῆς σωτηρίας.* i. mundanorum congressus, & frequentationes his, qui volunt saluari, laquei sunt, inquit S. Antiochus homil. 111. Ita sentiebat olim S. Nonnosus præpositus monasterij Soractis montis. Cum enim in eo monasterio olei penuria esset, iam parati erant monachi per vicos & oppida oleum quærere: id non tulit S. Nonnosus; Sed magnâ humilitate, vt Abbas iussa reuocaret, effecit: ne fratres monasterio exeuntes, dum olei lucra quærerent, animarum damna paterentur. Itaque paucas oliuas, quæ in arboribus remanserant, in prælum mitti iussit, & quantùm olei exprimi posset, sibi deferri. His ita perfectis, vasculum oleo impletum ante altare posuit, & dimissis arbitris orauit; & postea ex hoc oleo parumper in omnia vasa monasterij diffundi iussit, quæ continuò claudi iussa, alterâ die aperta omnia plena reperta sunt, vt refert S. Gregorius lib. 1. dial. cap. 7. Idque olim sacris humanisque legibus cautum fuit; ne monachi vrbes aut pagos obambularent, sed vt in monasteriis manerent inclusi, vt habetur can. 4. synodi Chalcedonensis, & can. 46. synodi Triullensis, & Cod. l. 29. de Episc. & Cler. &c. *ὁ ἐν τῇ μοναστηρίῳ διατρίβοντες μὴ ἐχέτωσαν ἐξουσίαν ἐξιέναι τῶν μοναστηρίων.* i. *Qui in monasteriis degunt, potestatem inde exundi non habeant; vel in ciuitate Antiochensi, seu in aliis quibuslibet ciuitatibus conuersandi: exceptis duntaxat iis, qui vocantur Apocrisarij, quibus licentiam damus volentibus ad sola responsa necessaria exire.* Consule Photium in Nomocanone tit. 11. cap. 4. Idem statuitur Cod. Theod. l. 1. & 2. *de monachis.* nisi fortè de iudiciariis iniuriis agatur. Nec se ita inclusum doleat monachus. Nam si vel minimo Religionis amore tenetur, se ipsâ

incluſione in libertatem aſſertum putabit. Vera vtique libertas eſt huius mundi carcere liberari. Veris monachis cellæ amatoribus id dicam quod olim Tertullianus ſanctis Martyribus in carcere vinctis ſcribebat: *Nec vos hoc contriſtet, quòd ſegregati eſtis de mundo. Si enim recogitauerimus ipſum magis mundum carcerem eſſe, exiſſe vos è carcere, quam in carcerem introïſſe intelligemus.* Verè mundus carcer eſt, in quo homines vitiorum vinculis colligati detinentur incluſi. Felix monachus, qui tam tetro carcere ſolutus eſt: & poteſt dicere cum Dauid: *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.* Si igitur in monaſterio ſedet incluſus mentem rerum humanarum cupiditate ſolutam per hanc vniuerſitatem mirabilia diuinæ bonitatis opera conſiderando euagari ſinat: Deumque laudet & benedicat in omnibus. Mens omni ſollicitudine libera per immenſam illam cœlorum regiam expatietur, ſedéſque illas beatorum ſuſpiciat, nunc choros Angelorum perluſtret, nunc ſe Patriarcharum & Prophetarum cœtibus adiungat, nunc Martyribus conſocietur, nunc virginibus aſſideat. Hinc Deum adoret, admiretur, & ſtupeat. Hæc vera libertas, ſed illius, qui vnius cellæ incluſus anguſtiis latitudine fruitur Paradiſi. Hæc optanda monachis euagatio, dum in cellâ ſedent incluſi. Nam *etſi* (inquit Tertullianus) *caro detinetur, omnia ſpiritui patent. Vagare ſpiritu, ſpatiare ſpiritu: & non ſtadia opaca & porticus longas proponens tibi, ſed illam viam, quæ ad Deum ducit. Quoties eam ſpiritu deambulaueris, toties in carcere non eris.* Eod. lib.

Ex Regula Orientali. §. 2.

QVando ad oſtium monaſterij aliqui venerint, ſi Clerici fuerint aut monachi, maiori honore ſuſcipiãtur: lauabuntque pedes eorum, iuxta Euangelij præceptum, & præbebunt eis omnia quæ apta ſunt vſui monachorum. Si quis ad oſtium monaſterij venerit dicens velle ſe videre fratrem ſuum vel propinquum, ianitor nunciabit Abbati: & permittente, eum accipiet comitem, cuius fides probata eſt; & ſic mittetur ad frattem videndum vel proximum. Si propinquus alicuius mortuus fuerit, proſequendi funus non habebit licentiam, niſi Pater monaſterij præceperit. Nullus de horto tollat olera, niſi ab hortulano acceperit.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO AD OSTIVM MONASTERII, &c.] Hæc habentur in regulâ editâ S. Pachomij art. 28. non tamen articulus integer producitur.

SI QVIS AD OSTIVM, &c.] Secunda huius capituli pars extat etiam in regulâ excusâ S. Pachomij art. 30. etsi quædam hîc desiderantur, quæ apud S. Pachomium reperire est.

EVM ACCIPIET COMITEM, &c.] Nota disciplinam antiquam illorum Patrum, qui non permittebant monacho soli cum extraneo colloqui; sed dabant ei comitem, & sermonum testem, non quemuis de triuio, sed probatum moribus: ne fortè daretur occasio maligno.

SI PROPINQVVS, &c.] Hæc tertia pars etiam reperitur in regulâ S. Pachomij art. 33. paucis verbis immutatis, seruato tamen eodem sensu.

NVLLVS IN HORTO, &c.] Hæc quarta huius capituli pars continetur etiam in regulâ S. Pachomij art. 38.

Ex Regula Magistri. Cap. XCV. §. 3.

DVobus fratribus ætate decrepitis cella intra regias monasterij prope constituatur: qui deputati ibi & claudant monasterium omni horâ post exeuntes, aperiant ingredientibus, & aduenientes nuntient Abbati. Nam & hoc obseruare debent ipsi duo fratres cotidie, vt horis quibus oportet in monasterio legere feratis regiis se iungant, & legentes audiant: & cum ad opus diuinum oratorij index sonauerit, feratis item regiis oratorio præsententur. Ad opus laboris hoc quæratur quod possunt pro ætatis possibilitate implere, id est, aut si artes sciunt, aut certè, si nesciunt, in quo possunt cotidie adiuuent septimanarios. Tamen labori alio non quęrantur, si propter opus aperiendi & claudendi omni horâ occupentur Annonam canum à cellarario ipsi accipiant, & eis cum aquâ, vel culinæ remanente iuscello ministrent. Animalium intra monasterium curas adiuncto in septimanâ illorum hebdomadariorum solatio ipsi impleant, & regiæ munditias ipsi exerceant: vel intra eam cicindelum suspensum & factum incendant coti-

Digitized by Google

die: vt noctu foris cuiuſque cognoſcatur ingreſſus. Qui ſenes, vt ſuperius diximus, pro honore ætatis cum Abbate manducẽt ſecundùm formam præfatæ humilitatis; vt ſancta Euangelica demonſtrat, quæ dixit nec ipſis ſe ſuperiorem velle oſtendere. Nam talibus dicit Scriptura perfectis; *Quantò magnus es, tantò humilia te: & apud Deum & homines inuenies gratiam.* Eccl. cap. 3. Omnia verò neceſſaria intus intra regias eſſe oportet, id eſt, furnum, macinę, refrigerium, hortus, vel omnia neceſſaria; vt non ſit frequens occaſio propter quam fratres multoties foras egreſſi ſęcularibus mixti forte à religioſorum oculis viſi ad damnationem potius noſtram ab eis pro Angelis adorentur, & *benedicite* nobis non meritis indignè dicatur: cum forte ſancti putemur eſſe, quod non ſumus: aut magis per inriſionem quorumdam infidelium vileſcat in publico vel plateis ſanctus habitus in ambulando. Cum ergo hæc omnia intus fuerint cõſtituta, clauſa ſit ſemper monaſterij regia; vt intus clauſi cum Domino fratres veluti à ſæculo ſint iam clausâ Dei in cœleſtibus ſeparati. Quæ regia monaſterij circellum habeat ferreum in fimella, quo ab aduenientę concuſſo, cuiuſlibet ſuperuenientis intus indicetur aduentus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DVOBVS FRATRIBVS, &c.] Hæc habentur in regulâ MS. Magiſtri cod. Corb. eodem cap. 93.

ÆTATE DECREPITIS.] Id eſt, ſenibus, hac voce latius ſumptâ; nam decrepiti huic officio minus eſſent idonei. Decrepitus eſt, cuius vita præ ſenectute in dubio eſt: Nonius Marcellus cap. 1. *Crepera res proprie dicitur dubia, & crepuſculum dicitur lux dubia, & ſenes decrepiti dicti in dubio vitæ conſtituti.* REGIAS.] Id eſt, ianuas. Vide ſuprà.

ET LEGENTES AVDIANT.] Quia hic Magiſter non vult, vt ſeorſum fratres legant, ſed vt congregati per decadas legentem audiant, vt habetur cap. 50. eiuſdem regulæ: *A primâ vſque ad tertiam ſegregatæ à ſe per loca diuerſa decade, ne in vno redacta omnis congregatio, ſuis ſibi inuicem vocibus obſtrepent, id eſt, lectionibus vacent, vnus de decem per loca legat, & reſidui ſuo numero audiant.* INDEX.] Signum, campana, vt ſupra notatum eſt.

CICINDELVM SVSPENSVM.] vide ſuprà.

VT SANCTA EVANGELICA DEMONSTRAT.] In R. MS.

Digitized by Google

legitur: *In sanctâ Eugenia demonstratur.* Lege, vt in cod. Vind. *vt sancta Eugenia demonstrat.* Probat humilitatem, quæ in Abbate requiritur ab exemplo S. Eugeniæ Martyris, quæ dissimulato sexu tandem in Abbatem electa cæteris fratribus humilitate præluxit, vt in eius vitâ habetur, cuius textum, quia lumen affert huic loco, alioqui satis obscuro proferam: *Ipsa tamen ante omnes opus monasterij, quod infima solebat exercere persona, suscepit.* Et paulò post: *Aquam portare, ligna concidere, mundicias adhibere: in eodemque loco habitare sibi elegit, vbi ostiarius monasterij manebat, ne vel ipso se superiorem ostenderet.*

QVANTO MAGNVS ES, TANTO HVMILIAT TE.] Vt in textu Græco: ὅσῳ μέγας εἶ, τοσούτῳ ταπείνου σεαυτόν. At in versione communi: *Quantò magnus es, humilia te in omnibus.*

ET HOMINES.] Hæc non sunt in textu Græco, & in versione communi. MACINÆ.] Ita in R. MS. & in cod. Vind. pro μη, *machinæ*, quia in vetustis illis cod. MSS. sæpè omittuntur aspirationes. Sunt molendina, prælа, & similia. *Refrigerium.* i. latrinæ.

ET BENEDICITE, NOBIS NON MERITIS INDIGNE DICATVR.] Is olim honor monachis deferebatur à secularibus, vt cum eis occurrerent, benedictionem peterent; vt videre est in vitâ S. Hilarionis apud S. Hieronymum: *Igitur audito quòd S. Hilarion praeteriret (multos enim Saracenorum arreptos à dæmone frequenter curauerat) gregatim ei cum vxoribus & liberis obuiam proceſſere, ſubmittentes colla, & voce ſyrâ barach, id eſt, benedic, clamantes.* Idem clarum est ex Beda lib. 3. hist. Angl. cap. 26. *Vnde & in magnâ erat veneratione tempore illo religionis habitus: vt vbicumque Clericus aliquis aut monachus aduenirent, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur: & etiam ſi in itinere pergens inueniretur, occurrebant, & flexâ ceruice vel manu ſignari, vel ore illius benedici gaudebant. Verbis quoque horum exhortatoriis diligenter auditum præbebant.* Id etiam scribit de Vvallensibus Giraldus in descriptione Cambriæ, cap. 8.

CLAVSA DEI.] *L. Causâ Dei*, vt in R. MS.

CIRCELLVM HABEAT FERREVM.] Circellum est annulus fimellæ ianuæ insertus, quem mouet is qui sibi vult ianuam aperiri. Glossę Benedicti *Circellum*, κειρίον: diminutiuum à κειρὸς, à quo & κειρύλλιον. i. annulus, παρὰ τὸ κλείω. ὁ πάντῃ περικλειστρίς. i. vndique clausus, inquit auctor veteris etymologici, seu potius à strepitu, quem edit.

IN FIMELLA.] Fimella: seu femella est ferrum ianuæ affixum per quod circellum ei insertum ducitur, vt ad eius strepitum ianitor fores aperiat, quod in Gothiâ Gallicâ dicitur *femelle*: Glossæ Benedicti cap. de Ferramentis: *femella*, ἀμφίδρυς, quòd vtroque capite seu parte infigatur ianuæ. ab ἀμφὶ, & δρυμὶ.

Ex

Ex regula cuiusdam. Cap. III. §. 4.

POrtarij seu ostiarij tales esse debent, qui omnium mercedem simul ædificent: ætate senili, quibus * mundus sequi iam ex præsentibus pompis nihil desiderent; sed toto cordis affectu Creatori inhærentes singuli dicant: *mihi autem adhærere Deo bonũ est, ponere in Domino Deo ſpem meam.* Quid enim ex præsentibus phaleramentis desiderent? quia perfunctoriis contemptis Christum amare cœperunt, in quo summum bonum contemplatione mentis manere conspexerunt. Sint mentis suæ statu firmissimi, vt Domino cum Propheta orando dicant: *Auerte oculos meos, ne videant vanitatem: in viâ tuâ viuifica nos.* Tale semper superuenientibus ostendant exemplum, vt & foris ab extraneis nomen Domini glorificetur, iuxta quod Dominus ait: *Sic luceat lux vestra coram omnibus hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Et intus à consodalibus suis mercedis præparent lucra, dum omnium vice foris gerunt curam. Sic cautis moribus cum virtutum magistra humilitate existant, vt omnis patientiæ blandimenta ex conloquio affabili ostendant. Numquam * singuli vel bini ad tollentes laïcos vel Clericos intentè aspiciant; sed demisso cum humilitate vultu inclinatis oculis necessaria conloquantur. Pauperum, peregrinorum, & hospitum curam inter omnia habentes; quia in his Christus suscipitur: quia ipse ait, *Quæcumque his minimis feciſtis, mihi feciſtis.* Foris aliquid dare, vel cuilibet ministrare, vel à foris aliquid accipere nullatenus sine commeatu Abbatis præsumant. Et quodcumque à foris accipiunt ex donis & eleemosynis aliorum nullatenus antea ad cellarium portent, quàm ante oratorium deferentes cõgregatio pro eo orent, qui hoc exhibuit. Fabulis quas ad portam vel à secularibus, vel à quibuslibet audierint, nullatenus aurem accommodent: & si nolentes audierint, vel intellexerint, nullatenus consodalibus suis referant. Si horum aliquid, quę

Ps. 72.

Ps. 118.

Mat. 5.

Mat. 25

Digitized by Google

diximus, tranſgreſſi fuerint, regulari pœnitentia caſtigentur. Si humili ſatisfactione patefaciant, prout humilitas confitentis cernitur, ita delinquentis culpa iudicetur. Si verò contumaciæ crimen incurrit, & modum pœnitentiæ augebit. Claues oſtiorum vel portæ nullo modo penes ſe retineant; ſed ad Abbatem nocte deferentes præſentent, & mane poſt Secundam recipiant. Idipſum & Cellararij, & piſtores, & coci implere ſtudeant: & ab occaſu ſolis, vel cum fuerit opus neceſſitate perfectũ, vſque ad ſecundam Abbas claues retineat: niſi neceſſitas euenerit, vt per commeatũ Abbatis nocte retineantur, & poſt ſecundam denuo tribuantur. A ſigno veſpertino vſque ad ſecundam impletam nullatenus portarum fores aperiantur, neque vllus à foris introïtus pateſiat, ſed ſi neceſſitas talis aduenerit, vt poſt veſperam ſit deliberandum, per feneſtram, quæ in eâdem portâ fuerit, totum deliberetur. Si talis neceſſitas hoſpitum vel peregrinorum aduenerit, vt horâ refectionis cum fratribus eſſe non poſſint, poſt cum cocis vel miniſtris, vel cum reficiendi ſpatium habuerint, reficiant. Vaſa vel reliqua vtenſilia, quæ ad hoſpitium baiulant, ac ſi ſacra Deo, gubernent atque cuſtodiant: ne per ipſorum neglectum ab ipſo mercedem non recipiant, cuius res diripiendo non ſeruant. Intra ſepta monaſterij vel oſtia nullum virorum omnino vel fœminarum edere, vel bibere permittãt; ſed de omnibus aduenientibus foris in hoſpitale, prout honor exigit, per Abbatis ordinationem miniſtrent; intus verò tantummodo, qui ſacram Deo vouerint religionem, & immunitate obœdientiæ ſub vnâ regulâ ſunt ligati, edere vel bibere cenſemus. Sic ſemper oſtiarij agant, vt in omnibus zelum Dei habentes regulæ tenorem conſeruent; vt pro ſtudij ſui vel culturæ labore incorruptam recipiant mercedem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PORTARII SEV OSTIARII.] Ita correxi ex cod. Vind. cum legeretur: *Portarius ſeu oſtiarius.* Apud Smaragdum legitur: *portarius*, tantùm.

QVI OMNIVM MERCEDEM SIMVL ADIPICIANT.] Id eſt, qui ita ſint exemplo ſuperuenientibus, vt ex eorum moribus, qua-

les sint reliqui fratres, iudicetur.

QVIBVS MVNDVS SEQVI IAM,&c.] apud Smaragdum, *quibus mundus si qui iam.* Legendum puto, *quibus mundus senuerit iam, & ex præsentibus pompis nihil desiderent.* In cod. Vind. *Ætate senili, qui iam ex præsentibus pompis nihil desiderent.*

VIVIFICA NOS.] Vulgò, *vinifica me.* Psal. 118.

CORAM OMNIBVS HOMINIBVS.] Matth. 5. in vulgatâ versione, *coram hominibus.*

ET INTVS A CONSODALIBVS SVIS.] apud Smaragdum. *Et intus cum sodalibus suis.* Lege, *& intus consodalibus suis*, id est, & pro fratribus, qui intus sunt, aduenientes ædificent, vt ex eorum moribus alij cognoscuntur.

NVNQVAM SINGVLI VEL BINI ATTOLLENTES.] Locus corruptus: Lege, vt in cod. Vindocinensi; *Nunquam singuli vel bini sine tertio teste loquantur, nunquam oculos in sublime attollentes.*

HIS MINIMIS FECISTIS.] Matth. 25. in editione vulgatâ. *Quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis.*

QVAM ANTE ORATORIVM DEFERENTES.] Lege, *quam ante ad oratorium deferentes*, optima institutio: Neque enim tardè gratia beneficij est rependenda.

FABVLIS.] Egregia institutio. Nam si portarij quibuslibet rumusculis & sermonibus aduenientium secularium aurem commodarent, cito à virtute recederent, totumque conuentum labefactarent, si ea quæ audiunt, fratribus renunciarent.

POST SECVNDAM.] Horam matutinam quæ est octaua nostra, nempe primâ dictâ.

ID IPSVM ET CELLERARII ET PISTORES ET COCI IMPLERE STVDEANT.] Id est, claues officinarum suarum nocte consignent, ne videlicet aliqui de nocte surgentes comessentur.

ET POST SECVNDAM.] Vespertinam, quæ est nostra octaua. Itaque cum paulò ante dixit, *ab occasu solis*, hæc verba paulo latius sumenda sunt pro initio noctis.

DELIBERANDVM.] Id est, colloquendum.

SI TALIS NECESSITAS HOSPITVM.] Hic locus intelligetur tantùm de hospitibus vel peregrinis monachis. Nam paulò post prohibet, ne quis virorum vel fœminarum intra monasterij septa comedat, præter eos, qui sacram Religionem Deo vouerint.

DE OMNIBVS.] Nempe ad victum necessariis, atque etiam ad capiendum somnum.

Digitized by Google

Item ex eâdem Regulâ. Cap. XII. §. 5.

PIſtores verò alternatim per vices opus commune faciant. Nec tamen [vt] minus tribus non ſint propter loquendi neceſſitatem. Et ſi neceſſe fuerit, vt ibidem maneatur, minus quatuor non ſint, & vnus ex eis ſenior ſit præpoſitus, cuius religioni credatur: qui & loquendi licentiam habeat, & panem, quem faciunt per vices, ſenior, qui ex eis eſt, cellarario repræſentet: vt omni cuſtodiâ tuti in nullo reprehenſibiles reperiantur. Similiter, & qui in brachiſitorium ad ceruiſiam faciendam inhabitauerint, vnus ex eis ſenior [ſit] præpoſitus ſecundùm regulam piſtoris omnia cuſtodiat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT OMNI CVSTODIA TVTI.] Eſt hyperbaton: nam his verbis, *qui & loquendi licentiam habeat*, ſubiungendum erat hoc membrum, vt referatur ad piſtores.

IN BRACHISITORIVM.] Ita in cod. Vind. legetur *in bratiatorio*, vel *bratiario*: cuius mentio eſt in libello ſupplici Monachorum Fuldenſium ad Carolum Imperatorem ſupplicatione. 16. *Vt ipſa monaſterij miniſteria per fratres ordinentur. id eſt, piſtrinum, hortus, bratiarium, caſnina, agricultura.* Bratiarium, ſeu bratiatorium, aut braxiatorium, quod nos Franci occidentales vocamus, *braſſerie*, eſt officina, in quâ ceruiſia ſeu Zythum conficitur, à nomine, *bratium*, ſeu, *braſium*, quod veteri Germanorum linguâ ſignificat hordeum de madido torrefactum. Vide Chriſtophorum Brouuerum lib. 3. Antiquitatum Fuldenſium c. 12.

SIT PRÆPOSITVS.] *vt*, *ſit*, redundat.

Ex Regula Orientali. §. 6.

OStiario cura ſit, vt omnes aduenientes intra ianuas recipiat dans eis reſponſum honeſtum cum humilitate & reuerentiâ, ac ſtatim nuntiet vel Abbati vel ſenioribus, quis venerit, & quid petierit: nec vllus extraneorum patiatur iniuriam: neque habeat cum aliquo de fratribus

Digitized by Google

necessitatem ac facultatem loquendi absque conscientiâ Abbatis vel seniorum: mandatumque quod fuerit, nihil ad ipsum perueniat, priusquam Abbati vel senioribus indicetur. Ante omnia ostiarius monasterij haec obseruabit, ne quem de fratribus foris ianuam exire permittat.

Ex Regulâ S. Isidori, de Cap. XIX. §. 7.

AD Ianitorem pertinebit cura hospitum, denuntiatio aduenientium, custodia exterorum claustrorum. Item cura peregrinorũ vel pauperum eleemosyna pertinebit ad eum, cui dispensationis potestas commissa est. Iste quod habet distribuat, communicet in quod potest, non ex tristitiâ aut necessitate: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Item. Ars autem pistoria ad laïcos pertinebit. Ipsi enim triticum purgent. Ipsi ex more molant. Massam tantumdem monachi conficiant: & panem sibi manibus propriis ipsi faciant. Porrò pro hospitibus & infirmis laïci faciant panes. 2. Cor. 9.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AD IANITOREM PERTINEBIT.] Haec habentur in Regulâ excusâ S. Isidori cap. 20.

EXTERORVM.] Lege, *exteriorum*; vt in Regulâ excusâ Claustra exteriora sunt officinæ vel domus, quæ sunt extra septa monasterij.

ITEM CVRA PEREGRINORVM.] Haec vsque ad illa verba, *ars autem pistoria*, habentur in fine capitis in Regulâ excusâ.

IN QVOD.] Lege, *in quantum*, vt in Regulâ excusâ.

AD LAICOS PERTINEBIT.] De laicis vide, quæ supra annotata sunt hoc capite ad sanctum Fructuosum.

Item eiusdem. Cap. XII. §. 8.

HOrtulus sane intra monasterium sit inclusus, quatenus, dum intus monachi operantur, nullâ occasione exterius euagentur.

Digitized by Google

Item ex capitulo XIX. §. 9.

Cap. 10. R. exc. AD hortulanum pertinebit munitio custodiaque hortorum, aluearia apum, cura seminum diuersorum, ac dentiatio quid, quando oporteat in hortis seri, aut plantari.

Ex Regula S. Augustini Cap. XL. §. 10.

VT autem vos in hoc libello tanquam in speculo possitis inspicere, ne per obliuionem aliquid neglegatis, semel in septimanâ vobis legatur: & vbi vos inueneritis, quæ scripta sunt, facientes, agite gratias Domino bonorum largitori. Vbi autem sibi quicumque vestrum videt aliquid deesse, doleat de præterito, caueat de futuro, orans, vt sibi & debitum dimittatur, & in tentationem non inducatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VT AVTEM.] Habetur in Regula S. Augustini cap. 43. Quod est vltimum, & in fine Epistola 109. eiusdem S. Augustini.

ORANS VT SIBI.] Illud, sibi, non extat in Regula excusa, nec in cod. MS. Corb. nec in epistolâ citatâ.

Ex Regulâ Aurelij Episcopi. Cap. LIV. §. 11.

ET vos, sancta congregatio, vt omnia, quæ in hac regulâ pro remedio animæ nostræ, & pro animarum vestrarum salute statuimus, integra & inlibata custodiatis, & ne per obliuionem aliquid neglegatis, semel ea in triginta diebus relegite, idest, in Kalendis.

Digitized by Google

Ex Regula S. Pachomij Cap. LXVII. §. 12.

LEuitonarium, & quicquid in veſte eſt monachorum, nemo lauet [niſi] die Dominicâ prẹter nautas & pi-ſtrinarios.

Item Cap. CXVI. §. 13.

QVando farinam conſperguntaquâ, & maſſam ſubigunt, nemo loquatur alteri. Mane quando tabulas ad furnum vel ad clibanos deportant panes, ſimile habebunt ſilentium: & tantùm de pſalmis & de ſcripturis aliquid decantabunt, donec opus impleant. Si quid neceſſarium habuerint, non loquentur, ſed ſignum dabunt his, qui poſſunt afferre, quibus indigent.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO FARINAM.] Extat in Regulâ S. Pachomij excusâ art. 65.

DECANTABVNT.] In Regula S. Pachomij excusâ legitur, *meditabuntur*, quod perinde eſt.

SED SIGNVM DABVNT.] In eâdem Regulâ excusâ, *ſed ſignum dent.*

Idem Capitulo XVII. §. 14.

QVando ad miſcendum farinam vocati fuerint, nullus reſideat in loco panes coquentium: exceptis his, qui coctioni ſufficient, & quibus iuſſum fuerit, nemo reſidebit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVANDO AD MISCENDAM FARINAM.] In Regula S. Pachomij excuſâ hic articulus non ſeparatur à præcedente: & puto in titulo deeſſe notam, C, vt ſecundum noſtrum auctorem hic articulus ſit CXVII: cum ſuperior, cui in Regulâ excuſâ annexus eſt, ſit iuxta noſtrum auctorem CXVI. & ambo ad eandem materiam ſpectent.

NEMO RESIDEBIT.] Verba, hæc non extant in Regulâ S. Pachomij editâ: quæ ſane videntur ſuperflua.

Ex Regulâ Pauli & Stephani. Cap. XXXII.

§. 15.

In R. MS. cod. Flor. c. 13.

MAgnopere autem ab omnibus eſt cauendum, ne aut in piſtrino, aut in quâcunque manuum operatione aliquis fratrum pigre, & non inter primos occurrat.

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. X. §. 16.

QVando panes faciunt, vel in omni monaſterio corporalem laborem ſuum mutuò releuabunt: & quamlibet cuicunque operi eſſe videantur intenti, orandi & pſallendi tempora non omittant: vt dum eſcas eligunt præparare carnales, ſpiritaliter verbo Dei & bonæ conſcientiæ meditatione paſcantur. De quo tamen opere nullum deeſſe conuenit: niſi quem retentat infirmitas, aut quem Præpoſitus in aliâ causâ præceperit occupari.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VEL IN OMNI MONASTERIO.] Legendum puto, *vel* in *omni miniſterio*.

CORPORALEM LABOREM SVVM MVTVO RELEVABVNT.] Id eſt, in corporali labore ſuo ſibi inuicem ſuccedent.

CAVSA.] Id eſt, opere.

Ex

Digitized by Google

Ex Regula Pachomij. §. 17.

NVllus de horto tollat olera, nisi ab hortulano acceperit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLVS DE HORTO.] Extat in Regulâ editâ S. Pachomij art. 38. & refertur supra hoc capite ex Regulâ Orientali. Citatur autem à nostro auctore, quia S. Bened. hoc capite horti mentionem facit.

DE FRATRIBVS IN VIA directis.

CAP. LXXII. §. 1.

S. BEN. DIRIGENDI fratres in viâ omnium fratrum vel Abbatis se orationi cõmendent: & semper ad orationem vltimam operis Dei commemoratio omnium absẽtium fiat. Reuertentes autem de via fratres, ipso die, quo redeunt, per omnes canonicas horas, dum expletur opus Dei, prostrati solo oratorij ab omnibus petant orationem propter excessus, ne qui forte subripuerint in via visus, aut auditus malæ rei, aut otiosi sermonis. Nec quisquam præsumat referre alio quæcumque foris monasterij viderit, aut audierit: quia plurima destructio est. Quod si quis præsumpserit, vindictæ regulari subiaceat. Similiter & qui præsumpserit claustra monasterij egredi, vel quocumque ire, vel quippiam, quamuis paruum, sine iussione Abbatis facere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IN VIA.] S. Dunstanus, Smaragdus & MSS. S. Ebr. & vict. p. legunt: *Inviam.*

OMNIVM FRATRVM VEL ABBATIS SE ORATIONI COMMENDENT.] Particula, *vel*, sumitur hoc loco copulatiuè, fratres autem in via dirigendi, se olim ante altare prosternebant, vt docet Smaragdus, qui & preces dicendas profert. *His vero fratribus in viam dirigendis & ante altare prostratis, & ab omnibus orationem poscentibus dicat sacerdos hos versus, ipso incipiente & aliis respondentibus, saluos*

ed by Google

fac ſeruos tuos: Deus meus ſperantes in te. Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: vt non moueantur veſtigia mea: Lucerna pedibus meis verbum tuum Domine, & lumen ſemitis meis. Angelis ſuis Deus mandauit de te: vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis. Tunc ſacerdos orationis dicat collectam. Angelus Domini bonus comitetur vobiſcum; vt peracto obedientiæ curſu, ad nos iterum reuertamini cum gaudio. Per Chriſtum. S. Benedictus loquitur in plurali, *dirigendi fratres*: quia numquam ſolus monachus, ſed duo vel tres in via dirigendi ſunt ob mutuam cuſtodiam animi præſertim, vt ſupra notatum eſt.

COMMEMORATIO OMNIVM ABSENTVM FIAT.] In MS. p. Vict. hæc ſequuntur: *Et ſic oretur pro eis: Saluos fac ſeruos tuos.* R. *Deus meus, ſperantes in te. Mitte eis auxilium de ſancto.* R. *Et de Sion tuere eos. Nihil proficiat inimicus in eis,* R *Et filius iniquitatis non apponat nocere eis. Domine exaudi orationem meam.* R. *Et clamor meus ad te veniat. Oratio. Deus, qui diligentibus te miſericordiam tuam ſemper impendis, & ſeruientibus tibi in nulla es regione longinquus, Dirige viam famulorum tuorum omniumque tibi adhærentium in voluntate tua: vt te protectore & te præduce per iuſtitiæ ſemitas ſine offenſione gradiantur. Per Dominum.* Eiuſmodi orationis hanc tradit formulam Smaragdus: *Ho in loco priuſquam quinquageſimus inchoëtur pſalmus à ſacerdote dicatur. Oremus pro fratribus noſtris abſentibus, fratribus reſpondentibus: Saluos fac ſeruos tuos, Deus meus, ſperantes in te. Proſequatur ſacerdos & dicat: Mitte eis Domine auxilium de ſancto; fratreſque reſpondeant: Et de Sion tuere eos. Item ſacerdos dicat:* Domine, *exaudi orationem meam, reſpondeant fratres: Et clamor meus ad te veniat. Et tunc ſubſequatur quinquageſimus pſalmus ab omnibus decantandus.* Porro per vltimam orationem operis Dei intelligit collectam Completorij, poſt quam orandum eſt pro omnibus abſentibus; non verò vltimam orationem ſeu collectam cuiuſque horæ Canonicæ, quod ſane expreſſiſſet, ſi ita eius mens fuiſſet, quemadmodum explicite de reuertentibus ſignificauit: cum præcipit, vt ad finem cuiuſque horæ Canonicæ pro eis oretur. Itaque ex antitheſi & oppoſitione vtriuſque ſententiæ huius loci manifeſta eſt interpretatio.

NE QVI FORTE SVBRIPVERINT IN VIA VISVS.] Recta lectio. Vulgò tamen legitur: *Ne quid forte ſubripuerit*, &c.

AVT OTIOSI SERMONIS.] In cod. Vict. p. hæc ſequuntur: *Et his verbis pro redeuntibus fratribus de viâ vel itinere placuit ab omnibus orari. Oculi* Domini *ſuper iuſtos.* R. *Et aures eius ad preces eorum: Si iniquitates obſeruaueris.* R. *Domine, Domine, quis ſuſtinebit? Apud Dominum miſericordia.* R. *Et copioſa apud eum redemptio. Oratio. Omnipotens ſempiterne Deus, noſtrorum temporum, vitæque diſpoſitor, famulis tuis continuæ tranquillitatis largire ſubſidium: vt quos incolumes propriis laboribus reddidiſti, tua facias protectione ſecuros. Per Dominum.* Sui temporis conſuetudinem notat hoc loco Smaragdus. *Reuertentibus autem de via & ſolo oratorij proſtratis, orationemque petentibus, hanc eis colle-*

Digitized by Google

Etiam ſacerdos dicat. Quæſumus, omnipotens Deus, vt his famulis tuis, quos ad nos incolumes de viâ redire feciſti, quicquid illic impediente fragilitate deliquerunt, tu propitiatus dimittas. Per Chriſtum.

NEC QVISQVAM PRÆSVMAT REFERRE.] Hoc intelligitur de vanis & futilibus, aliiſque eiuſmodi quæ animæ puritatem contaminare poſſunt: nam ſi quid viderit vel audierit, quæ ad animæ ædificationem conferre poſſint, non prohibetur ea referre.

VEL QVOCVMQVE IRE.] Hoc intelligitur, de his, qui in via diriguntur, vt tantum ad locum, ad quem miſſi ſunt, nec declinando ad dexteram vel ad ſiniſtram rectà ſe conferant.

VEL QVIPPIAM QVAMVIS PARVVM.] Hoc ſumptum eſt ex antiquorum monachorum diſciplina, vt videre, & apud Caſſianum infra citatum. Cum tamen S. B. loquatur generaliter, puto locum intelligendum de iis, quæ extraordinariè fiunt, id nos exemplo docuit S. Odo poſtea Abbas Cluniacenſis, qui Epiſcopo roganti exſcribere librum noluit iniuſſu Abbatis, textum regulæ allegans, vt refert Ioann. monach. lib. 2. vitæ S. Odonis.

Ex Regula Patrum. Cap. LVIII. §. 2.

AD neceſſaria quærenda in cellula bini egredientur, vel terni fratres: & ita illi, quibus creditur, non qui verboſitatem aut gulam ſectantur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

[AD NECESSARIA QVÆRENDA.] Hoc capitulum extat in Regula 53. cod. Flor. cuius initium eſt: *Cum in nomine Domini, vna cum fratribus*, &c. Sed notandum eſt in Concordiæ codice MS. male ſcriptum fuiſſe LVIII. Itaque puto notam, L. eſſe delendam, vt remaneat numerus, VIII. quia in Regula citata cod. Flor. hoc caput eſt tantum, VIII. hæcque Regula quatuordecim duntaxat capita complectitur.

IN CELLVLA.] Id eſt, pro cella: & cellula hoc loco ſumitur pro monaſterio.

ET ITA ILLI, QVIBVS CREDITVR.] Id eſt, illi, quibus ob ſtrictam obſeruantiam Abbas confidit.

Digitized by Google

Ex Regula S. Pachomij. Cap. LVI. §. 3.

NVLLVS solus foras mittatur ad aliquod negotium nisi iuncto ei altero. *Art. 14. R. ead.*

Item. Cap. LVII. §. 4.

QVANDO autem reuersi fuerint in monasterium, si ante ostium viderint quærentem aliquem suorum affinium de his, qui in monasterio commorantur, non audebunt ire ad eum, & nunciare, vel vocare: & omnino quicquid foris gesserint & audierint, in monasterio narrare non poterunt. *Ead. art.*

Item. Cap. XLVI. §. 5.

SI quis eorum, qui peregre mittuntur, in itinere vel in naui ægrotauerit, & habuerit necessitatem siue desiderium comedendi liquamen de piscibus, vel aliarum rerum, quæ in monasterio comedere consueuerunt: non manducabit cum cæteris fratribus: sed separatim ei dabitur à ministris ad omnem abundantiam: ne in nullo frater languidus contristetur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI ALIQVIS EORVM.] Habetur in Regula S. Pachomij excusa art. 23.

LIQVAMEN DE PISCIBVS.] Liquamen, vel liquamen de piscibus, est liquor ex piscibus in salsamento solutis manans, seu expressus. S. Isidorus libr. 20. Orig. cap. 3. *Liquamen dictum ab eo quòd soluti in salsamento pisces eundem humorem liquant; cuius liquor appellatur salsugo vel muria.* Quod etiam Garum dicitur. S. Isidorus ibidem. *Garum est liquor piscium salsus, qui olim conficiebatur ex pisce, quem Graci γάρον vocabant: & quamuis nunc ex infinito genere piscium, fiat nomen tamen pristi-*

Digitized by Google

num retinet, a quo initium ſumpſit. Gloſſarium vetus: *γάρον, liquamen.* Æſchylus apud Athenæum libr. 5. dixit *τὸν ἰχθύων γάρον.* i. ex piſcibus gatum, ex quo loco probat Athenæus hoc nomen eſſe etiam maſculini generis, meminit Plato apud eundem loco citato: *ἐν σαπρῷ γάρῳ βάπτοντες ἀποπνίξουσί με.* i. in putido garo mergentes ſuffocabunt me. Marculphus formula 35. *Gari libras tantas.* meminit & Martialis libr. 13. epigr. 111.

Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo
Accipe fecoſum munera cara garum.

& Epigrammate ſequenti, quod inſcribitur, Muria.

Antipolitani, fateor, ſum filia thynni,
Eſſem ſi ſcombri, non tibi miſſa forem.

Recte ergo muria ſeu garum filia thynni ſiue ſcombri ex horum piſcium liquore. Antipolitani thynni ab Antipoli dicti, quæ eſt vrbs Deciatiorum apud Ptolemæum in ora Maſſilienſi, non procul à Varo fluuio, qui Galliam ſeparat ab Italia; vt patet ex Plinio libr. 3. cap. 4 *At in ora opidum Latinum; Antipolis, regio Deciatium, amnis Varus.* Gallice dicitur *Antibe.* Muria etiam dicitur aqua ſale mixta teſte Iſidoro loco citato. Gallice, ſuamure, quaſi muria falſa. Feſto Muries, *Muries eſt, quemadmodum Veranius docet, ea quæ fit ex ſale ſordido in pila pinſato.* & Paulo Diacono ex eodem Feſto. *Muries dicebatur ſal in pila tunſum, & in ollam fictilem coniectum, & in furno percoctum, quo deinc in aquam miſſo Veſtales virgines vtebantur in ſacrificio.* Liquamen autem Gallice dicitur: *Gellee de poiſſon.*

Item. Cap. LXXXIV. §. 6.

NVLLVS neque exeundi in agrum, neque ambulandi in monaſterio, neque extra murum monaſterij procedendi foras habeat facultatem: niſi interrogauerit præpoſitum domus, & ille conceſſerit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLVS EXEVNDI.] Extat in Regula S. Pachomij excuſa art. 47. in quo hæc verba: *Exeundi in agrum*, deſiderantur. Idem præcipitur articulo 72.

NEQVE AMBVLANDI IN MONASTERIO.] Extra domum ſuam.

Digitized by Google

Item. Cap. LXXXV. §. 7.

CAVENDVM, ne quis de domo in alteram domum verba transferat; nec de monasterio in monasterium; nec de monasterio in agrum; nec de agro in monasterium. *Art 48. R. E.*

Item. LXXXVI. §. 8.

SI quis ambulauerit via, vel nauigauerit, aut operatus fuerit foris, non loquatur in monasterio, quæ ibi geri viderit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS AMBVLAVERIT.] Habetur in Regula S. Pachomij excusa art. 49. qui eo sensu intelligendus est, quo superior.

VIA.] Lege: *Invia*, vt Regula excusa.

NAVIGAVERIT.] Sæpe enim nauigabant monachi Tabennesiotæ, quia monasterium S. Pachomij situm erat in insula Nili, vt supra notatum est.

Item. Cap. CIV. §. 9.

GALLICVLAS, & si quid aliud iungendum est, vel componendum, absque eo; cui hoc ministerium delegatur, & præposito domus facere nullus audebit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

GALLICVLAS.] Hic articulus non inuenitur in Regula sancti Pachomij excusa. *Gallicula*, inquit Papias, *Calceamenta pastorum*, diminutiuum à Gallica, vide superius annotata.

IVNGENDVM EST.] Id est, suendum est.

ABSQVE EO.] Id est, absque licentia eius.

Digitized by Google

Item. Cap. LXXXIX. §. 10.

CELLVLAM alterius, nisi prius ad ostium percusserit, intrare inlicitum est. Ad cibum non pergent, nisi generali sonitu conuocentur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CELLVLAM ALTERIVS.] Hic etiam articulus non habetur in Regula S. Pachomij edita. Quamuis articulo 61. hæc reperire liceat. *Ad alterius cellam intrare nullus audebit*: nam diuersa præcepta sunt.

AD CIBVM CVM PERGENT.] Hæc verba, licet superioribus sint annexa, nihilominus tamen seiungenda: nam videntur efficere articulum alium: cum sint rei diuersæ. Signi autem ad vescendum mentionem facit S. Pachomius art. 18. *Qui percutit ad vescendum*, &c.

Item. Cap. CXXIII. §. 11.

NEMO iuncos infusos aqua sibi tollet ad operandum, nisi minister ebdomadis ei dederit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO IVNCOS.] Hic etiam articulus non extat in Regula S. Pachomij excusa, nihilominus quid simile habetur art. 39. *Palmarum folia, vnde texuntur sportæ, nemo iure suo tollet, absque eo cui palmæ sunt creditæ.* Intelliguntur hîciunci nilotici, quos monachi aquis madefactos consuebant ad conficiendas mattas seu psiathos, quemadmodum etiam folia palmarum aquâ infundebant ad conficiendas sportas: vt videre est apud Palladium cap. de Macario Alexandrino ὅτε βρέξας θάλλους τοὺς ἐκ φοινίκων εἰς πλῆθος. i. cum ipse madefeciſſet multitudinem foliorum ex palmis. Erat autem tunc hic Macarius in monasterio Sancti Pachomij.

Item

Digitized by Google

Item ex eadem Regula. Cap. XV. §. 12.

NVLLVS in domo quicquam faciet, nisi quod præpositus iusserit. *Non extat in R. exc.*

Ex Regula S. Basilij. Cap. LXVIII. §. 13.

SI quis industrius sit & promptus ad implenda mandata, agat autem non quod ei iniungitur, sed quod ipse vult, quam mercedem habet? RESP. Merces eius illa ipsa est, quod sibi placet. Cum Apostolus dicat: *Vnusquisque vt in proximo suo placeat in bono ad ædificationem.* Et, vt amplius inclinaret & constringeret audientes addidit dicens: *Quia ipse non sibi placuit.* Scire debet vnusquisque periculum esse in eo quod vult sibi placere; simul enim & inobediens inuenitur. *INT. Interr. 118. R. 6. cap. 42. Ruf. Rom 15.*

Item. Cap. LXXX. §. 14.

SI oportet ire quocumque, non commonito eo, qui præest. RESP. Cum Dominus dicat: *Non veni, vt à me faciam quicquam, sed ab illo, qui me misit:* quantò magis vnusquisque vestrum sibi permittere nihil debet. Qui enim sua auctoritate aliquid agit, manifestissimæ superbiæ morbo detinetur, & subiectus est illi sententiæ, quæ dicit: *Quod in omnibus superbum est, abominatio est in conspectu Dei*: Sed in omnibus sua sponte vel auctoritate aliqua agere, culpabile est. *INT. Ioan. 7. Luc 16.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET IRE.] Extat apud S. Basilium interrog. 120. Reg. breu. & apud. Rufinum cap. 46.

NON ENIM VENI, VT A ME FACIAM QVICQVAM.] Ita apud Rufinum. In textu Græco οὐ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα. i. non

Digitized by Google

enim à meipso veni, ex Ioannis cap. 7. vbi sic habetur, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα. i. & à me ipso non veni.

SED AB ILLO, QVI ME MISIT.] Apud Rufinum: *Sed ille, qui me misit, ipse facit.* Aliter in textu Græco S. Basilij: ἀλλ' ἐκεῖνος μ' ἀπέστειλε. i. sed ille me misit. Sed discedit à textu Græco Ioannis, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με. i. sed est verax, qui misit me. Itaque citatur locus ex memoria.

QVOD IN OMNIBVS SVPERBVM EST.] Lege: *Quod in hominibus superbum est.* Luc. 16. *Quod hominibus altum est.* in textu Græco τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλὸν. Apud Rufinum: *Quoniam in hominibus superbientibus.*

Item. Cap. CI. §. 15.

SI debent peregrini intrare ad illa loca, vbi fratres operantur, vel etiam si alij de eodem monasterio debent relictis suis locis intrare ad alia, præter illum, cui creditum est requirere operantes, id est, ad quem opus pertinet & dispensatio? RESP. Si quis inuentus fuerit hoc faciens, tanquam interturbans disciplinam & ordinem fratrum, à communi conuentu excludatur, & omnino à licitis progressibus inhibeatur; & sedens in vno loco, in quo iudicaueritis qui præest, apto ad correctionem & vindictam, nusquam prorsus permittatur abscedere; sed vrgeatur in opere multò plus, quàm est consuetudo, & cotidie exigatur, vsquequo discat implere hoc, quod Apostolus dixit: *Vnusquisque, in quâ vocatione vocatus est, in ea permaneat.*

1. Cor. 7.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI DEBENT PEREGRINI.] Habetur apud S. Basilium interrog. 141. regul. breu. & apud Rufinum cap. 54.

A COMMVNI CONVENTV EXCLVDATVR.] Hæc non sunt in textu Græco.

A LICITIS PROGRESSIBVS.] Id est, à concesso egressu.

Digitized by Google

Item. Cap. CII. interrg. §. 16.

SI oportet eos, qui nouerunt artificia, suscipere ab aliquo opus absque conscientia vel iussione eius, qui præest, & operum sollicitudinem gerit? RESP. Furti reus erit eiusmodi, vel similis eis, qui furibus concurrunt.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET EOS.] Habetur apud S. Basilium sequenti interrogatione: & apud Rufinum eodem capite.

FVRTI REVS ERIT.] Ita apud Rufinum, sed aliter in textu Græco: τῷ κείμενῳ τὸν κλέπτου, ἢ τῷ συντρέχοντος τῷ κλέπτῃ ὑποκείσθω ἑκάτερος ἐ, τε διδόντε καὶ δεχόμενος. i. iudicio furis, & eius, qui cum fure concurrit, subiiciatur vterque & dans & suscipiens opus, videlicet absque conscientia eius, qui præest operibus.

Ex Regula S. Stephani. Cap. XXVI. §. 17.

NVLLI liceat tam in cellario: quàm in singulis officinis artificum improba atque importuna absque senioris iussu audacia introire. Quia & communi vtilitati valde impedit hæc præsumptio, & ipsis artificibus rancorem animorum ex superfluâ hac importunitate impingit.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLI LICEAT.] Inuenire est in Regula MS. Pauli & Stephani cod. Flor. cap. 27. refertur autem hoc caput; quia S. B. prohibet aliquid facere iniussu rectoris: ac proinde non intrandum in cellarium & in artificum officinas sine eius permissu, quæ quidem institutio optima est propter rationes allatas: tum quia confusionem ipsis artificiis affert, atque etiam artificibus eiusmodi promiscuus in eorum officinas ingressus: etiam non sine iactura instrumentorum, cum passim ab omnibus sine discrimine tractantur. Idem statuitur in pœnis breuibus, quæ S. Basilio asscribuntur art. 42. Εἴ τις ἀκαίρως ἔρχεται εἰς ἐργαστήριον, ἢ εἰς κελλάριον ἐκτὸς τῆς ἐπιτιμωμένης, ἢ τῆς φορτίζοντος τῆς ἐντολῆς, ψηφισθω ἀπειλαῖς. i. si quis

Digitized by Google

importune ingreditur in culinam & vel cellarium exceptis designatis, aut his qui curam gerunt ordinationis & disciplinæ, careat benedictione. Eadem est mens S. Pachomij, cum id solis præpositis permittit. art. 6. *Ad officinas diuersarum artium soli pergent præpositi: vt accipiant, quod necessarium est.* Idem videre est in Regula Tarnatensi hoc capite: *Et vbi artifices operantur absque supra scriptis personis (Abbate & præposito) nullus præsumat accedere.*

Ex Regula Ferreoli. Cap. XX. §. 18.

Vide supra c. 38. §. 7.

VAGARI per loca monachum, sicut non decet, ita non conuenit, &c.

Ex Regula Cassiani. Cap. XXX. §. 19.

TANTA autem obœdientia regulæ debet iunior imbui vt absque senioris sui scientia vel permissu non solum de cella exire, sed ne communi ac naturali necessitati satisfacere sua auctoritate præsumat: nec illa etiam quæ vtilia sunt, id est, aut cellam mundare, aut aquam deferre, aut si quid aliud oportunum est, sine conscientia & ordinatione sui senioris vsurpet.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

TANTA AVTEM.] Hæc sumpta sunt ex Cap. 10. libr. 4. de institutis renuntiantium.

NEC ETIAM ILLA QVÆ VTILIA SVNT.] Hæc non extant apud Cassianum.

Ex Regula Tarnatensi. Cap. VII. §. 20.

MEDITANTIBVS etiam fratribus nulli liceat rebus se, aliis implicare: nec liberum iudicet ab schola vel vbi meditantur fratres, discedere. Qui vero in hac præsumptione proruperit, excommunicationi, vt dignus est, subiacebit. Cellulam alterius præter Abbatem & præposi-

Digitized by Google

tum, niſi dato ſigno, eſt licitum introire : quia ipſis tantùm conceditur fratrum ſecreta cognoſcere , & qualiter [ſe] vnuſquiſque agat, occulta inſpectione perquirere: & vbi artifices operantur abſque ſupra ſcriptis perſonis nullus præſumat accedere. Aduenientibus quoque nihil præter humilitatis affectum & debitum famulatum iunior exhibebit: & curam habere de cauſa qua venerit , quandoque reuerſurus ſit , non præſumat: quia hæc ſeniorum ſollicitudo , non iuniorum præſumptio debet inquirere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

MEDITANTIBVS.] Id eſt, legentibus, diſcentibus. Regula Pauli & Stephani cap. 32. *Sed neque ad meditandas litteras vel pſalmos aut lectiones quiſquam ex ſua quaſi poteſtate præſumat.* Beda libr. 3. hiſt. Angl. cap. 5. *Vt omnes, qui cum eo incedebant , ſiue attonſi, ſiue laïci meditari deberent. Id eſt , aut legendis ſcripturis aut pſalmis diſcendis operam dare.*

ET SCHOLA.] Schola eſt conclaue ingens, in quo monachi legebant & dormiebant , vt ſupra notatum eſt.

CELLVLAM ALTERIVS.] Idem præcipit S. Pachomius hoc capite ſupra citatus : *Cellulam alterius, niſi prius ad oſtium percuſſerit , introire illicitum eſt.*

QVALITER SE VNVSQVISQVE AGAT.] Pronomen , *ſe*, redundat.

ET VBI ARTIFICES OPERANTVR.] Idem præcipitur in Regula Pauli & Stephani ſupra hoc capite. ABSQVE.] i. ſine permiſſu.

ADVENIENTIBVS QVOQVE.] Idem ſtatuitur in Regula Patrum MS. quæ eſt ſecunda cod. Flor. vnde hic locus videtur eſſe emendicatus: *Aduenienti peregrino nihil plus exhibeat , quam occurſum humilem & pacem. Reliquum non ſit illi cura vnde venerit , pro qua venerit , vel quando ambulaturus ſit , nec ſe iungat ad fabulas cum illo.*

Ex Regula Orientali. §. 21.

NVLLVS mittatur foras ob aliquod negotium. Miſſi verò non ſinguli, ſed bini vel terni ambulent: vt dum ſe inuicem cuſtodiunt & conſolantur , & ſeniores eorum de honeſta eorum conuerſatione ſecuri ſint, & illi non periclitentur. Obſeruantes tamen hoc, vt non ſe inuicem

fabulis inanibus destruant, neque neglegenti cedant locum destructionis, sed vnusquisque in actu suo adtentus sit, prout tempus fuerit. Quando autem reuersi fuerint in monasterium, si ante ostium viderint aliquem quærentem suorum adfinium de his, qui in monasterio commorantur, non valebunt ire ad eum & nuntiare vel euocare. Et omnino quicquid foris gesserint, in monasterio narrare non præsumant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLVS MITTATVR FORAS.] Ex Regula S. Pachomij art. 34. *Nullus solus mittatur foras ad aliquod negotium, nisi iuncto ei altero.*

VT NON SE INVICEM FABVLIS INANIBVS DESTRVANT.] Recte sane, quia maxima est monachorum destructio loqui inania, futilia & secularia, quorum relatione monachi feruor cito remittitur, & torpet vt præclarè monet S. Antiochus homil. 102. *καὶ χαυνοῦται ὁ νοῦς καὶ καταψύχεται ἐκ τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, καὶ ἐκλύεται πρὸς τὸν τῆς ἀσκήσεως τόνον.* i. mens monachi remittitur, ab operatione spiritali desidet, eneruis resoluitur ad seruandum exercitationis monasticæ vigorem. Nec mirum sane quia eiusmodi confabulationes mentem à Deo auertunt, eamque obtenebrant & sterilem efficiunt, vt præclarè docet Hesychius presbyter Centur. 2. n. 25. *πηχαῦται ὁ νοῦς σκοτίζεται, καὶ ἄκαρπος μένει, ἐνίοτε ἂν μὲ λόγους κοσμικοὺς λαλήσῃ, ἢ κατὰ διάνοιαν καταδεξάμενος προσομιλήσῃ αὐτοῖς.* Id est tunc mens obtenebratur & sine fructu manet, quando seculares sermones loquitur, aut cum illis ab intellectu susceptis confabulatur. Quamobrem vitæ religiosæ institutores eiusmodi verba proscripserunt, sancta sola & diuina monachis permittentes. S. Pachomius art. 35. *Operantes nihil loquantur seculare, sed aut meditentur quæ sancta sunt; aut certè silebunt.* Serapion & alij Abbates in sua regula: *Nec alicuius audiatur sermo, nisi diuinus, qui ex pagina* (sacrâ) *proferatur.* Si quis ergo loquitur, inquit Apostolus, quasi sermones Dei.

NEGLEGENTI CEDENT.] Lege: *Negligentiæ se dent.*

QVANDO AVTEM REVERSI FVERINT.] Reliqua huius capitis sumpta sunt ex Regula S. Pachomij art. 34.

Ex Regula S. Isidori. Cap. XXIV. §. 22.

NVLLVS monachorum inconsulto Abbate audeat vspiam progredi, nec aliquid præsumere sine impe-

Digitized by Google

rio eius, seu præpositi. Si quando Abba vel præpositus alicubi proficiscuntur, illæ ferat fratrum sollicitudinem, qui est post præpositum secundus in ordine. Quando fratres foris proficiscuntur vel redeunt congregatis omnibus in vnum in Ecclesia benedictionem accipiant. Eodemque modo hebdomadarij vel quarũlibet rerum dispensatores, siue dum promouentur, siue dum recedunt. Propter necessitatem aliquam monasterij duo fratres spirituales comprobatissimi eligantur, qui ad vrbem vel ad possessionem mittantur. Adolescentuli autem, vel nuper conuersi à tali ministerio remouendi: ne aut infirma ætas carnis desiderio polluatur, aut rudis conuersio ad seculi desideria reuertatur. Monachus dum ad aliud monasterium mittitur visitandum, quandiu cum eis fuerit, ad quos destinatus est, ita eum ibi oportet viuere, sicut reliquum cœtum Sanctorum videt, propter scandalum scilicet, & perturbationem infirmorum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NVLLVS MONACHORVM.] Extat in Regula excusa S. Isidori cap. 23.

PRÆSVMERE.] Id est, ex suo arbitrio facere.

VEL PRÆPOSITVS.] Particula, *vel*, hoc loco sumitur copulatiuè.

VEL QVARVMLIBET RERVM DISPENSATORES.] Optima institutio, vt non solùm hebdomadarij, sed etiam præpositi, Decani, cellerarij aliique officiarij data in Ecclesia benedictione promoueantur.

VEL AD POSSESSIONEM.] Possessio est villa, curtis, vicus. Lex Salica tit. 56. §. 4. *Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in casam vel vbicumque miserit aliquid, quod furatum est, nesciente domino, cuius possessio est.* & libr. 5. Capitul. tit. 169. *Qui in vicis vel possessionibus chorepicopi mittuntur.*

ADOLESCENTVLI AVTEM ET NVPER CONVERSI.] Optima institutio, & valde notanda propter rationes allatas: tum etiam, vt semper intersint communibus exercitiis: ne citò desuescant, & tandem torpescant.

PROPTER SCANDALVM SCILICET, ET PERTVRBATIONEM INFIRMORVM.] Quæ suboriri possent ex remissiori vita peregrinorum monachorum.

Digitized by Google

Ex Regula Magiſtri. Cap. XXVIII. §. 23.

NAM & fratres in via dirigendi hoc præceptum Abbatis vel præpoſitorum ſuorum accipiant. Quarta, ſexta & ſabbato in diebus maioribus, id eſt, à Paſcha vſque VIII. Calend. Octobr. quod eſt æquinoctium hiemale, vt non in via ieiunent propter æſtum & ſitim: deinde ab æquinoctio hiemali vſque ad Paſcha, quia breuiores ſunt dies ambulantium fratrum in quarta, ſexta & Sabbato ieiunia protrahantur in veſperam: ne occupati fratres nonâ horâ per refectionem in viâ adcelerata breuitas diei fratribus manſionem protendat, aut, vt eſt lucrum ſeculi totum vernale, cum iam ad ſeram finiti cum ieiunio diei inclinata iam ſecunda refectio [cum] nihil ſibi emendum manſionem promiſerit propter nullum diſtractionis adquæſtum, deieiunatum iam fratrem non vellet taberna ſuſcipere, & propter ſuſceptionem à nullis lucris fratribus denegatam cogantur fratres propter hoſpitalitatem iterato de ſumptibus ſuis expendere, & per ſecundam refectionem quæ non licet ieiunium violare. Aliis verò diebus extra quarta, ſexta & ſabbato in diebus minoribus ſexta hora ad refectionem in via repauſent & ſera cœnent propter viæ laborem. A Paſcha verò vſque Pentecoſten exceptis miſſis in longinqua via in monaſterio vel vbiuis ſexta ſemper hora reficiant, & cœnas ſuas mutent in prandiis dicente ſancta ſcriptura: *Non licet vobis ieiunare cum ſponſus vobiſcum eſt*, & non cœnent, niſi quinta feria & Dominica. Nam ideo omni tempore quinta feria non licet ieiunare, quia aſcenſa Domini ipſo die omni tempore occurrit. Dominica verò die non licet ieiunare: quia reſurrectio Domini imputatur, quod in libris ſuis fieri prohibet S. Sylueſter. Nam ideo à Paſcha vſque Pentecoſten non licet ieiunare: quia Sabbatum Paſchæ claudit triſtitiæ ieiunia & aperit letitiæ alleluia, & ſabbatum Pentecoſtes claudit alleluia & aperit ieiunia. Sed Eccleſiis clauditur alleluia. Nam monaſterio, quaſi

in

Digitized by Google

in peculiari seruitio Dei alleluia vsque ad Epiphaniam per modum psalmorum constitutum aperta à seruis Dei psallitur, Domino.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NAM ET FRATRES.] Hæc sumpta sunt ex eodem capite 28. Regulæ Magistri, cui titulus est de diebus ieiuniorum vel hora refectionis, paulo post medium: vt apparet ex eadem Regula cod. Corb.

NE OCCVPATI FRATRES.] Est nominatiuus absolutus loco Ablatiui absoluti.

MANSIONEM PRÆTENDAT.] Id est, anticipet tempus mansionis, vt non possint ante lucis defectum ad illam peruenire.

VERNALE.] In Regula MS. *Binale*, pro, *vinale*. i. *venale*, vt supra *viduntur*, pro, *vendunt*. Itaque legendum puto, *venale*, vt in cod. Vind.

CVM NIHIL SIBI.] Ita in R. MS. sed particula, *cum*, redundat & legendum, *cibi*, pro, *sibi*.

DISTRACTIONIS ADQVÆSTVM.] i. venditionis quæstum. adquæstus pro quæstu, Gallice, *acqueſt*.

DEIEIVNATVM IAM FRATREM.] Id est: *Qui iam iantasset*. Gallicè: *Qui auroit deia deieunè*. Sensus autem omnium horum verborum est. Si ad seram finito cum ieiunio die nulla refectio superest monachis; ac propterea nihil lucri ab eis speraret caupo, nollet eos suscipere: ac proinde vt susciperentur, iterum reficere cogerentur: & sic ieiunij legem violarent.

A NVLLIS LVCRIS.] *Lege*: *Nullius lucri*, præpositione expuncta.

ALIIS VERO DIEBVS EXTRA QVARTA, SEXTA ET SABBATO.] Ita in Regula MS. & isti Ablatiui sumuntur veluti aduerbialiter.

REFAVSENT.] Id est, reficiant. Sumitur actiuè à Cass. coll. 18. c. 14.

NON LICET VOBIS IEIVNARE, CVM SPONSVS VOBISCVM EST.] Matth. 9. Mar. 2. Luc. 5. profert autem sensum scripturæ hic Magister, non verba. Dicit autem sponsum esse nobiscum in his diebus quinquagesimæ Paschalis: quia Christus post resurrectionem illis diebus conuersatus est cum Apostolis, licet non integris ob ascensionem, quæ facta est die quadragesimo. Sed hic sumitur maior pars pro toto.

FERIA QVINTA NON LICET IEIVNARE.] Ex institutione Melchiadis Papæ, vt supra notatum est. Sic beata Genouefa tota hebdomade ieiunabat exceptis Dominica, & feria quinta, vt in actis eius habetur.

Digitized by Google

ASCENSA DOMINI.] Ita in cod. Vind. Aſcenſa eſt aſcènſio, vt in ſacrario S. Gregorij: *In Aſcensâ Domini*; Et paulò poſt. *Dominica prima poſt aſcenſam Domini.* Ita etiam in Aimonis ſermone MS. Bibl. S. Germ. à Pratis: *In aſcensâ Domini*, &c. ſic miſſa pro, miſſio: remiſſa pro, remiſſio. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 18. *Diximus de remiſsâ peccatorum.* S. Cyprianus Epiſt. 10. *Qui blaſphemaueris ſpiritum ſanctum, non habet remiſſam*: Et epiſt. 59. *Grauiſſimis delictoribus & in Deum multum ante peccantibus, cum poſtea crediderint, remiſſa peccatorum datur.* Sic defenſa eſt defenſio. i. vindicta. Tertullianus lib. 2. contra Marcionem: *Vt quia duriſsimo & inſideli in Deum populo longum vel etiam incredibile videretur à Deo expectare defenſam edicendam poſtea per Prophetam: mihi defenſam, & ego defendam dicit Dominus.* Sic reſona eſt reſonatio: Gloſſæ veteres, *Reſona*, ἠχὼ. i. Echo. Mina minatio. Gloſſæ Arabico-Latinæ dictæ: *Mima mimatio beſtiarum*: Lege *mina minatio.* Vnde ſubiungitur, *minabamur.* i. *minabamus.* Proba probatio. C. Th. tit. 31. l. 1. *vt ab ſtratoribus vnus tantùm ſolidus proba nomine peteretur.*

SED IN ECCLESIIS.] Clericorum & Canonicorum videlicet. Nam Eccleſiæ ſunt Clericorum & Canonicorum propriè, oratoria Monachorum.

MODVM.] i. numerum. Ita in eâdem regulâ cap. 35. in lemmate, *de modo pſalmorum, vel numero*, & poſtea in eodem capite quot pſalmi ſingulis horis decantandi ſint, inſtituitur. In Cod. Theod. l. ſupra citatâ: *Quos etiam fiſco certo ſolidorum modo obnoxios facimus.*

APERTA.] Ita in R. MS. Mag. cod. Corb. Refertur ad *alleluia* (quod vocabulum Magiſter hoc loco fœmininum facit) & opponitur verbo; *clauditur.*

Item. Cap. LVII. §. 24.

FRater, qui pro actibus monaſterij mane miſſus fuerit, & quia propter occupationem viæ à Primâ vſque ad Tertiã in hieme, ſiue à nonâ vſque ad veſperam in æſtate legerit: ſi ſub eodem die monaſterium reuerſus fuerit, quâuis horâ redierit, prandeat, aliquantulum tamen legat, aut meditetur, vt regulam ipſo die videatur implere. Si verò in viam longiorem dirigatur codiculum modicum cum aliquibus lectionibus de monaſterio ſecum portet, vt quauis horâ in viâ repauſauerit, aliquantulum tamen legat: Ita tamen ſi fuerit pſalteratus. Si vero non fuerit, tabulas à

Digitized by Google

maiore ſuperpoſitas pſalmis ſecum portet: vt ad refectionem prandij, aut ad manſionem cum adplicauerit, aliquantulum, quantum occurrerit, tamen meditetur: vt cotidie Regulæ reddat, quod ſuum eſt. Ita & frater, qui adhuc litteras diſcit, tabulas ſuperpoſitas à maiore de monaſterio ſecum portet: vt ſi cum litterato vadit, ipſe, ſe cum ad refectionem aut manſionem adplicauerit, cum eo tamen aut ſolus aliquantulum, quantum occurrerit, meditetur, vt ſupra diximus, aut ad prandium aut manſionē aliquantulum tamen meditetur: vt videatur cotidie conſuetam regulam adimplere. Item frater, qui pro actibus monaſterij aut noluerit ire, aut certe ambulans murmurauerit, vel cum aliquâ tarditate exire voluerit; ſi placuerit Abbati, iam non mittatur, & ſtatim excommunicationis pœnam ſuſcipiat: & ſciat ſe adeptum ſuperbiam præceptioni repugnare diuinæ: Ideo diuinç: quia dicit Dominus doctoribus noſtris: *Qui vos ſpernit, me ſpernit.* Adplicantes verò in viâ ad manſionem fratreş tali loco lectum ſibi eligant facere, qui ſit ſemotus & mundus; vbi digne ſuper ſtratum leniter in nocte Deum memorentur. Nam & hoc præceptum Abbatis vel Præpoſitorum exeuntes in viam fratres accipiant, vt quotieſcumque fratres ſpiritales poſitos viſitent: & cum eorum introierint cellas aut oratoria, orantes dicant hunc verſum: *Introiuimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.* Exeuntes exinde orantes ſimiliter dicant hunc verſum ſemper. *Vias tuas, Domine, notas fac mihi, & ſemitas tuas edoce me: Dirige me in veritate tuâ.* Aut forte alium verſum pro iſto, ſi voluerint dicere: *Perfice greſſus meos in ſemitis tuis; vt non moueantur veſtigia mea.* Ergo cum cœperint à monaſteriis & cellulis ſpiritalium fratres noſtri exire, prius oratorio vale faciant: & item peculiariter pro egreſſu, * quos in monaſteriis ſuis vel cellulis derelinquunt, ſe debere in ſequēti Dei opere memorati & ſic ambulent. Cum vero Eccleſias noſtri fratres intrauerint, poſt orationem humilitatis Deo incuruati, erecti dicant hunc verſum: *Exultabunt ſanctī in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis.* Et modicè incuruati [in] orationem complentes ſibi ſic exeant foras.

Luc. 10.
Pſ. 131.
Pſ. 24.
Pſ. 118.
Pſ. 149.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATER QVI.] Habetur in Reg. MS. eiusdem Magistri cod. Corb. eodem cap. 57.

PRO ACTIBVS.] Id est, pro negotiis.

AVT MEDITETVR.] Meditari hoc loco est legere, idemque significat toto hoc capite. Nam hîc agitur tantum de lectione siue in mensâ siue extra mensam, non de oratione mentali. Vult enim hic Magister, vt fratres in viâ directi legant, & ferant codicillos seu tabulas, vt videantur cotidie regulam implere.

A PRIMA VSQVE AD TERTIAM IN HIEME.] Quia iuxta huius Magistri Regulam in hieme fratres legunt à Primâ ad Tertiam, in æstate à Nonâ ad Vesperam, vt habetur cap. 50. eiusdem Regulæ.

REPAVSAVERIT.] Id est, refectionem sumpserit.

PSALTERATVS.] Qui psalterium didicit, litteratus. Vide, quæ supra de hoc vocabulo notata sunt.

TABVLAS PSALMIS SVPER POSITAS.] Id est, codicillum, in quo sint psalmi, vt illiteratus illic, & nondum psalteratus aliquid meditetur de psalterio.

AD MANSIONEM.] Id est, diuersorium. Lex Burgundionum tit. 38. §. 3. *De legatis verò extranearum gentium vt dictum est, id volumus custodiri, vt vbicunque eos mansio contulerit.* sic & mansiones militares Plin. lib. 6. cap. 23. *A Copto camelis itur aquationum ratione mansionibus dispositis.*

QVANTVM OCCVRRERIT] Id est quantum licuerit.

QVI VOS SPERNIT, ME SPERNIT.] in resp. ms. *qui vos exspernit, me expernit.*

INTROIVIMVS.] pro *introibimus*, u, pro b. NOTAS FAC MIHI DOMINE.] Ita in psalterio Romano.

ET ITEM PECVLIARITER PRO EGRESSV.] Hîc desunt nonnulla, sed hoc modo supplenda ex R. MS. *Et item peculiariter pro egressu suo foris orent, & exeuntes ab eis nostri peregrini petant omnes, quos in monasteriis, &c.* Sensus est, cum fratres foras exeunt, orent, & petant ab eis quos derelinquunt, vt sui memoriam faciant in sequenti opere Dei, seu officio canonico.

CVM VERO ECCLESIAS.] Nempe Canonicorum, aut Clericorum, quas distinguit ab oratoriis monachorum.

Digitized by Google

Item. Cap. LIV. §. 25.

AMbulantes longo itinere fratres quartâ, sextâ, Sabbato in hieme, hoc est, ab æquinoctio autumnali, quod est octauo kal. Octob. vsque in Pascha in viâ ambulantes fratres ad vesperã reficiant. Nullâ ratione hæc frangant ieiunia. Ideo enim ad vesperam diximus: quia si nonâ volunt in die reficere, occupati in refectione breuibus horis prolongatâ, mansio eis clauso paruo die subducetur. Sed qui tamen hæc in hieme non frangant ieiunia, si carricati in dorsis suis grauibus oneribus non vadunt. Nam tunc Abbas fratres faciat reficere, consideratâ propensatione aut temporis, aut necessitatis, siue in hieme, siue in æstate, si grauia gelicidia camporum, aut feruentes æstus viarum, aut montes excelsos subire, aut graue sarcinarum pondus existimauerit, vel imbecillitates quorumdam impossibilitatis fratrum considerauerit: tunc refectos aliquid faciat de monasterio properare; in hiemis graui algore calefactos, in feruenti æstate temperatos in viam debet fratres dirigere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

AMBVLANTES LONGO ITINERE.] Reposui titulum omissum, ex R. MS. cod. Corb.
SED QVI TAMEN.] Lege, *sed ita tamen*, vt in R. MS.
CARRICATI.] Id est, onusti. GELICIDIA.] Id est, Gelu.
SVBIRE.] pro, *subituros.* enallage.
TEMPERATOS.] Id est, potos.

Item. Cap. LX. §. 26.

COnsiderans Abbas fratrum debitum cotidianę mensuræ, necnon & longinquitatem itineris, vel moras agendi actus, & perpensans substantiæ monasterij quanti-

Digitized by Google

tatem in nummis & in his, quę cruda possunt portari sufficientibus consuetæ mensuræ sumptibus aliquantulũ * probare itineris, magis propter adiuncti fortè in viâ collegæ vel socij caritatem quantùm Abbas voluerit panis aut vini seu & aliarum rerum vel nummorum iungat mensuræ.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CONSIDERANS 'ABBAS.] Habetur in R. MS. eodem cap. 6.

COTIDIANÆ MENSVRÆ.] Quæ singulis fratribus cotidie datur.

AGTVS.] Id est, negotij.

PROBARE.] Lege, *pro labore*, vt in R. MS. & cod. Vind.

Item. Cap. LXIII. §. 27.

FRatres spiritales in viâ quando à se abscedunt, si vale sibi non faciant, vel orationem communem offerant Domino, vel pacem sibi tradant, sciãt se à caritate excommunicatos discedere, vsque dum se reuideant, & caritatis inter se vinculum nectant; sicut in vitas legitur patrum: abscedens vnus frater de partibus orientis, veniens in partes occidentis, rememoratus quod vni fratri vale non fecerat, prætermissæ caritatis repedauit itinera; vt quod minus compleuit in fratre perficeret. Vnde debent ad hanc caritatem fratrum fratres esse solliciti.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES SPIRITALES.] Hæc habentur in R. MS. cod. Corb. eodem capite 63.

IN VIA.] Ita in R. MS. sed subaudiendum videtur, *directi*.

VEL ORATIONEM COMMVNEM OFFERANT.] Ita in R. MS. sed supplenda est particula, *non*.

EXCOMMVNICATOS.] Id est, separatos.

IN VITAS PATRVM.] Ita in R. MS. quia hoc nomen, *vitas*, hac formâ indeclinabile est, vt suprà notatum est.

PRÆTERMISSÆ CARITATIS.] Sup. *causâ*, gratiâ. Hellenismus.

Item LXVI. §. 28.

EXeuntes in viâ fratres petant pro se orari dicentes versum: *Vias tuas Domine notas fac mihi, & semitas tuas edoce me.* Aut si voluerint, alium: *Perfice gressus meos in semitis tuis; vt non moueantur vestigia mea.* Semper enim versum quando exeunt, siue quando ingrediuntur, cum gloria explicent. Similiter & reuertentes petant pro se orari dicentes hunc versum: *Introimus in tabernaculum eius, adoranimus in loco vbi steterunt pedes eius.* Cum gloria. Vel quotiescumque limen forum vltimarum monasterij egressus ingressùsque frater fuerit sine versu tamen petat pro se orari semper.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EXEVNTES IN VIA FRATRES.] Extat in R. MS. eodem cap. 66.

LIMEN FORVM VLTIMARVM.] In R. M. S. *Limen forense vltimæ regiæ.* Vbi forense est à foribus, non à foro.

EGRESSVS INGRESSVSQVE FRATER FVERIT.] In R. MS. deest *το egressus*, non ita rectè. Qui locus ita intelligitur, vt frater petat orationem nullum versum proferens siue egrediatur, siue ingrediatur limen ianuæ vltimæ monasterij. Quod non repugnat initio huius capitis, in quo præcipitur, vt exeuntes & ingredientes fratres dicant versum, nam hoc intelligitur, cum petunt orationem in ipso oratorio, siue pro egressu, vel ingressu.

Item. Cap. LXXVII. §. 29.

FRatres quouis horæ tẽpore de viâ reuersi ad monasterium fuerint, & fratres psallentes in oratorio inuenerint orantes, mox psallant cum ipsis: & post psalmum expletum à psallentibus pariter voce vniuersos petant pro se orari debere, vt videantur de ingresso limine forensi exterioris regiæ monasterij in petenda oratione regulam adimplere: & post missas operis sancti in oratorio primò

Digitized by Google

Abbatem, deinde præpositos suos vel omnes post regressum viæ ad pacem accipiant.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATRES QVOVIS HORÆ TEMPORE.] Reperitur est in R. MS. eodem capite 67.

POST PSALMVM EXPLETVM.] Non dicit post horam expletam ex quo intelligitur, ad finem cuiusque psalmi, cum fratres in oratione prosternuntur, eiusmodi orationem à reuersis fratribus esse petendam.

MISSAS.] Id est, Collectas, seu expletum officium.

VEL OMNES.] particula, *vel*, hoc loco sumitur copulatiue.

ACCIPIANT.] Id est, excipiant.

Ex Regula S. Cæsarij Cap. VI. §. 30.

NEmo sibi aliquid operis vel artificij pro suo libito eligat faciendum: sed in arbitrio senioris erit, quod vtile prospexerit, imperandum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

NEMO SIBI ALIQVID OPERIS.] Extat in Regula S. Cæsarij eod. cap. 6. Hoc autem capitulum hîc citatur ob illa S. B. verba. *Vel quippiam, quamuis parvum, sine iussione Abbatis facere.*

SI FRATRI IMPOSSIBILIA iniungantur.

CAP. LXXIII. §. 1.

SI cui fratri aliqua forte grauia aut impossibilia iniunguntur, suscipiat quidem iubentis imperium cum omni mãsuetudine & obœdientia. Quod si omnino virium suarum mensuram viderit pondus oneris excedere, impossibilitatis suæ causas ei, qui sibi præest, patienter & opportunè suggerat, non superbiendo aut resistendo vel contradicendo. Quod si post suggestionem suam, in sua sententia prioris imperium perdurauerit, sciat iunior ita sibi expedire, & ex caritate, confidens de adiutorio Dei obediat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

IMPOSIBILIA.] Id est, admodum difficilia. Hæc enim non physicè, sed moraliter capienda sunt. Quæ quidem perfectam requirunt obedientiam, qualem suis discipulis optat S. B. cuius beneficio onus quod vltra vires esse videbatur, Deo opitulante leue erit. In hoc maximè enituit obœdientia monachorum Legerentium, quàm ita describit San. Eulogius in Epistola ad Vvillisindũ Pampilonensem Episcopum. *Sic quoque in aliquos principatum suum obedientia, qua omnium virtutum magistra est, vindicans suos non patiebatur executores degenerare, sed supravires grandia exercere compellebat, quoscumque munere suo illustrauerat.* Neque est quod ex hoc loco suæ tyrannidi indulgendum cẽseant quidam rectores monasteriorum. Nam eiusmodi impossibilia ratius, probationis aut necessitatis causa tantum imperanda sunt.

PONDVS ONERIS.] Ita omnes MSS. N. vno excepto. Ita S. Dunstanus, Turrecremata, & editio Colonienſis. In vulgatis ꝓ, *oneris*, deest.

Digitized by Google

In MS. S. Germ. p. & apud Smaragdum legitur, *operis.*

PRIORIS IMPERIVM.] Per Priorem hoc loco intelligit seniorem, quem iuniori opponit, cum ait: *Sciat iunior sibi expedire.*

ET EX CARITATE CONFIDENS DE ADIVTORIO DEI OBOEDIAT.] In cod. Vict. p. præpositio, *ex*, desideratur. In MS.S. Germ. ma. legitur: *Et de caritate confidens & de adiutorio Dei.* vulgata nihilominus lectio præualet, vt quis obediat ex caritate. Id est, Dei amore impulsus de Dei auxilio confidens, non de sua caritate: nam qui de sua caritate confideret, præsumptionis notam non euaderet.

Ex Regula S. Basilij. Cap. LXIX. §. 2.

INT. SI liceat alicui excusare opus, quod ei iniungitur & aliud quærere. RESP. Cum definitum sit mensuram obœdientiæ vsque ad mortem esse, qui deuitat hoc, quod ei iniungitur, & aliud quærit, primum omnium obœdientiæ reus est, & manifestè ostenditur, quia nondum negauit semetipsum. Deinde malorum multorum causa efficitur tam sibi, quam etiam cæteris: quia aditum contradictionis pluribus aperit, & seipsum ad contradictionem insuescit: & cum non possint singuli discernere quod melius est, & eligere, potest fieri, si talis est licentia, vt aliquid deterius eligat. Tunc deinde etiam suspicionem dabit fratribus, quod passione aliqua, vel ad opus illud eligit, adstringatur, vel certe erga eos, cum quibus id necesse est operari. Itaque omnimodo non obedire multorum malorum causa est & radix. Si autem ratio est aliqua, qua sibi rectè excusare videatur opus illud, quod excusat, exponat hanc ipsam causam huic, qui præest; & relinquat eius iudicio, vt ipse probet, si excusatione dignum est, quod allegat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI LICET ALICVI EXCVSARE.] Extat apud S. Basilium inter. 119. Reg. breu. & apud Ruf. cap. 42. *Excusare* hoc loco est recusare, vt supra notatum est.

VEL AD OPVS ILLVD ELIGIT.] Apud Rufinum, *Vel ad opus*

Digitized by Google

quod eligit. l. *Vel ad opus illud, quod eligit.*

EXCVSATIONE.] Id est, recusatione.

Item ipse. Cap. LXXXII. §. 3.

SI licet vnicuique vitare opus, quod grauius videtur? INT.
RESP. Qui fideliter, & puriter Deum diligit, & certus est de tribulatione Domini, nec sufficere sibi putat ea, quæ sibi iniunguntur, sed semper augmenta operis quærit, & maiora quàm iniunguntur, desiderat & exoptat: etiamsi supra vires videatur esse quod facit: nec aliquando securus est, tanquam opere non expleto: sed è contrario sollicitus est & anxius, tanquam, qui nihil dignum præceptis Euangelicis egerit, memor illius Dominici sermonis dicentis: *Cum autem feceritis omnia, quæ præcepta sunt quæcumque præcipio vobis, tunc dicetis, serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Sed & imitabimur Apostolum, cui cum mundus esset crucifixus, & ipse mundo, non erubescit dicere: *Quia ego meipsum nondum æstimo adprehendere: vnum autem: ea quidem, quæ retro sunt, obliuiscens, ad ea autem, quæ inante sunt, me extendens secundum propositum sequor ad palmam supernæ vocationis Dei in Christo Iesu.* Et qui cum haberet potestatem, vt Euangelium adnuntians, de Euangelio viueret. *Magis in labore & fatigatione*, inquit, *nocte ac die operans vixi. Non quia non habemus potestatem, sed vt nos formam daremus vobis ad imitandum nos.* Quæ cum ita sint, quis ita stultus est, vel infidelis, vt putet se maioribus, quàm debet, oneribus pergrauari, cum in hoc, quod mensura poscit, nondum possit implere?

Luc. 17. Philipp. 3. 1. Cor. 7. 2. Thess. 3.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI LICET VNICVIQVE.] Habetur apud S. Basilium interr. reg. breu. 122. & apud Rufinum cap. 46.

DE TRIBVLATIONE.] Lege: *De retributione.* ita apud Rufinum & textus Græcus postulat. τῆς περὶ τῆ Κυρίου μισθαποδοσίας. i. de remuneratione Domini.

ADPREHENDERE.] Ad Philippenses 3. ita apud Rufinum, in vul-

Digitized by Google

gata interpretatione, *comprehendisse*, textus Græcus idem sonat, κατανοήσας.

QVÆ INANTE.] Inante. i. antea, vt apud Rufinum legitur, in vulgata editione: *Quæ sunt priora.*

OPERANS VIXI.] Ita apud Rufinum. In vulgata editione, *operantes*, vt in textu Græco Apostoli, ἐργαζόμενοι. quemadmodum etiam in textu S. Basilij: at illud, *vixi*, non reperitur.

CVM IN HOC QVOD MENSVRA POSCIT.] Præpositio, *in* redundare videtur. Apud Rufinum: *Cum hanc quoque mensuram*, &c. Sed hoc vltimum membrum in textu Græco desideratur.

Ex Regula Cassiani. Cap. XXXI. §. 4.

ILLA enim vera obœdientia est, quæ quamuis aliquid difficile ei imperetur, nihil tamen discutiens sine aliqua cordis hæsitatione perficere nititur & consummare quod iussum est, & pro reuerentia senioris nihil de impossibilitate aut stultitia præcepti diiudicat, sed plena fide ac deuotione quicquid dictum fuerit, non tanquam ab homine, sed tanquam à Deo sibi suscipit imperatum. Ita enim omnibus virtutibus præferre debet obœdientiam, vt huic omnia postponantur, & vniuersa dispendia monachus subire contentus sit: dummodo hoc bonum in nullo violare videatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

ILLA ENIM VERA OBOEDIENTIA EST.] Hæc sumpta sunt ex capite 10. libr. 4. de institutis renuntiantium.

NIHIL DISCVTIENS.] Quia obœdientia simplex & cœca esse debet nihil diiudicando, sed mandatum simpliciter & humiliter amplectendo. Idem Cassianus collat. 18. cap. 3. *Cæterum nunquam rationem veritatis intrabit, quisquis à discussione cœperit erudiri: quia videns eum inimicus suo potiùs, quam patrum iudicio confidentem, facile in id vsque propellit vt etiam illa, quæ maxime vtilia atque saluberrima sunt, superflua ei videantur & noxia.* Vnde B. Antiochus homil. 39. ita obedientiam præclarè definit ὑπακοὴ ἐστὶ ἀνεν διακρίσεως πεποίθησις. i. obedientia est sine diiudicatione persuasio.

Digitized by Google

VT IN MONASTERIO NON præſumat alter alterum defendere.

CAP. LXXIV. §. 1.

PRÆCAVENDVM eſt, ne quauis occaſione præſumat alter alterum defendere monachum in monaſterio, aut quaſi tueri: etiamſi quauis conſanguinitatis propinquitate iungantur. Nec quolibet modo id à monachis præſumatur: quia exinde grauiſſima occaſio ſcandalorum oriri poteſt. Quod ſi quis hæc tranſgreſſus fuerit, acrius coerceatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRÆCAVENDVM EST.] Ita in noſtris MSS. & apud Smaragdum, in cod. Vict. p. *Cauendum eſt*, in vulgatis cum S. Dunſtano: *Summopere præcauendum eſt.*

NE QVAVIS.] Vict. p. *Ne qualicunque.*

AVT QVASI TVERI.] Ita loquitur: quia plus eſt tueri, quam defendere: nam tueri eſt ſeruare, cuſtodire, Nonius cap. 4. in tutelam accipere à curando & tutela. Varro libr. 6. de ling. Lat. at defendere non item: etſi interdum hæc duo verba confundantur. Particula, *quaſi*, abeſt à MS. S, Germ. quemadmodum & hæc verba, *in monaſterio*. Hæc autem defenſio ita capienda eſt, ſi nempe iniuſta ſit, & contra veritatem: alioqui poteſt quis innocentem defendere, humiliter tamen & non proteruè.

ETIAMSI QVAVIS.] Ita vulgò habetur. At in cod. S. Far. Ebr. Vict. ma. vt apud Smaragdum & S. Dunſtanum legitur, *qualibet*.

SCANDALORVM.] Id eſt, iurgiorum, rixarum, contentionum. Hoc autem malum defenſionis mutuæ in monaſteriis præcipuè manat, à

Digitized by Google

claudeſtina illa quorundam monachorum familiaritate], quæ vt ſupra monuimus, vniuerſam peſſundat diſciplinam, & obſeruantiam.

Ex præceptis S. Pachomij. §. 2.

QVI conſentit peccantibus, & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines, & corripietur increpatione ſeueriſſima. Quod ſi per ignorantiam deceptus eſt, & non ita putauit, vt verum eſt, ignoſcatur ei. Et omnis, qui peccat per ignorantiam, facile accipiet veniam. Qui autem ſciens peccauerit, ſuſtinebit increpationem iuxta menſuram operis ſui.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI CONSENTIT.] Hîc minime notatur numerus articuli: nihilominus hic habetur textus in Regula S. Pachomij, excuſa art. 909. hic autem locus vſque ad illa verba quod ſi per ignorantiam habetur in decreto Iuonis p. 14. cap. 110. & apud Burchardum libr. 11. cap. 4. ſub nomine S. Baſilij, & 11. qu. 3. cap. 6. ſub nomine S. Iſidori; ſed malè.

QVOD SI PER IGNORANTIAM DECEPTVS.] Id eſt, ſi is, qui aliquem defendit inſontem exiſtimans ignorantiâ facti deceptus eſt, ei ignoſcatur.

Ex doctrina S. Orſieſij. §. 3.

SI præpoſitus domus aliquem corripuerit ex fratribus, qui ſibi ſubiecti ſunt, erudiens eum in timore Dei, & cupiens ab errore corrigere, & alius voluerit, pro eo loqui, & eum defendere ſubuertens cor illius; qui hoc facit peccat in ſuam animam: quia ſubuertit eum, qui corrigi poterat, conſurgentem deicit in terram, atque ad meliora tendentem mala perſuaſione decepit, errans ipſe & alios errare faciens. Huic illud aptabitur congruenter. *Va, qui potum dat proximo ſuo ſubuerſionem turbidam, & inebrians eum.* *Abac. 2.* *Va, qui errare facit cæcum in via, qui ſcandalizat quempiam de his,* *Deut. 27.* *qui credunt Deo: expedit ei, vt appendatur ei mola aſinaria ſuper collũ* *Mat. 18.*

Digitized by Google

eius, & præcipitetur in mare: quia ſubuertit, vt diximus ſubleuantem ſe, & obœdientem tranſtulit ad ſuperbiam, & eum, qui in dulcedinem caritatis poterat ire, conuertit in amaritudinem, & ſubiectum legibus monaſterij malis cõſiliis deprauauit, fecitque odiſſe illũ, & contriſtari contra illum; qui eum docebat Domini diſciplinam, lites ſerens inter fratres atque diſcordias, & non timens illud, quod ſcriptum eſt; *Tu qui es, qui iudicas alienum ſeruum: ſuo Domino ſtat, aut cadit. ſtabit autem. potens eſt autem Dominus rurſum ſtatuere eum.* Non ille potens eſt, qui verba Domini præteriit. Vnde, fratres, magno opere deuitemus alicuius mentem ſubuertere contra doctorem & monitorem ſuum: & meminerimus ſcripturæ dicentis: *Libera cor tuum à malitia: vt ſalueris.* Nec pro obœdientia ſuperbiam & contumaciam in cordibus noſtris inuicem ſeminemus. Qui enim timet Dominum, ſi viderit fratrem ſuum errare & labi, magis debet monſtrare, quæ ſancta ſunt, & rectum iter oſtendere: vt cum omni caſtitate & timore Dei incedens illam Salomonis exequatur ſententiam: *Libera eos, qui ducuntur ad mortem, & redimere de interfectione non ceſſes.* Ne dicas: neſcio hunc. Scito, quoniam Dominus corda omnium nouit. Et Iudas in Epiſtola ſua loquitur: *Et hos quidem de igne rapientes, & odio habentes carnem commaculatam tunicam, caueamus huiuſcemodi veſtimentum, induamus potius* [*vt*] *armaturam Dei*, vt poſſimus reſiſtere contra inſidias diaboli. Non eſt enim nobis pugna contra carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principatus, & poteſtates, & aduerſus rectores tenebrarum, aduerſus ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus.

Rom. 14

Hier. 4.

Prou. 24

Eph

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS PRÆPOSITVS DOMVS.] Sequitur doctrinam Magiſtri ſui Pachomij S. Orſieſius. Quid ſit domus, & præpoſitus domus in monaſterio S. Pachomij, cuius diſcipulus fuit S. Orſieſius, ſupra dictum eſt, in cod. Vind. male hæc aſſcribuntur S. Baſilio.

QVI SVBVERTIT.] Ita in libro Orſieſij edito, legendum tamen puto, *quia*, &c. & paulo poſt ait: *Quia ſubuertit, vt diximus.*

VÆ QVI POTVM DAT PROXIMO SVO.] Abacuc 2. iuxta Septuaginta: οὐαὶ ὁ πλέων τὸν πλησίον αὐτοῦ ἐπιστρωννύντα θολερὸν, καὶ μεθύσκων, ἵ

væ; qui potat proximum ſuum ſubuerſione turbida & inebriat. paulo aliter uerſio communis: *Ve qui potum dat amico ſuo, mittens fel ſuum & inebrians.*

QVI SCANDALIZAT QVEMPIAM.] Ita in Orſieſio edito, Mat. 18. In communi verſione: *Qui autem ſcandalizauerit vnum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, vt ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius & demergatur in profundum maris.*

QVI IN DVLCEDINEM CARITATIS POTERAT IRE.] In edito: *qui in dulcedine caritatis poterat ambulare.*

POTENS EST AVTEM DOMINVS RVRSVM STATVERE EVM.] Ita in Orſieſio edito. In vulgata editione: *Potens eſt enim Deus ſtatuere illum.* ad Rom. 14.

NON ILLE POTENS EST.] Subaudi, *ſtatuere eum.*

LIBERA COR TVVM A MALITIA, VT SALVERIS.] Hic locus extat in cap. 4. Hieremiæ, aliter in vulgata verſione hoc modo iuxta ſeptuaginta: *Lauà à malitia cor tuum, Hieruſalem, vt ſalua ſias.*

SI VIDERIT.] In excuſo Orſieſij libro: *Non viderit*, male.

LIBERA EOS QVI DVCVNTVR.] Prou. 24. in verſione communi: *Erue eos, qui ducuntur ad mortem: qui trahuntur ad interitum liberare non ceſſes.*

NE DICAS NESCIO HVNC.] Ita in textu Græco ibidem, ἐὰν δ' εἴπῃς, οὐκ οἶδα τοῦτον γνῶσῃ, ὅτι Κύριος καρδιὰς πάντων γινώσκει. i. ſi dixerit non noui eum, &c. his conſonat textus Hebraïcus. At diſcrepat verſio communis. *Si dixeris, vires non ſuppetunt, qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit.*

ET HOS QVIDEM DE IGNE RAPIENTES.] In edito Orſieſio hic locus ita citatur: *Et hos quidem de igne rapientes, & odio habentes cõmaculatam tunicam.* Sed mutilè: In communi verſione ita habetur. *Illos verò ſaluate de igne rapientes, aliis autem miſeremini in tempore, odientes illam, quæ carnalis eſt, maculatam tunicam.* In textu Græco ſic Οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. Id eſt, & hos quidem in timore ſaluate ab igne rapientes, & odio habentes carnalem commaculatam tunicam: & ita hic locus apud Orſieſium legendus eſt. Putoque ita redditum ab eius interprete, qui non ſequitur vulgatam interpretationem, ſed textum Græcum, in quo nihil eſt, quod reſpondeat verbis Latinis: *Aliis autem miſeremini.* Itaque in codice concordiæ pro, *carnem*, legendum eſt, *carnalem*, vt in textu Græco & communi verſione ſatis manifeſtum eſt, vel potius, *carnis*, vt in cod. Vind. interpres non ſequitur verſionem vulgatam.

ET INDVAMVS POTIVS VT ARMATVRAM DEI.] Ad Eph. 6. particula, vt, redundat. in textu Apoſtoli: *Induite vel armaturam Dei.* Sed locum connectit ſuo textui Orſieſius.

NON EST ENIM NOBIS PVGNA.] In verſione communi & in Orſieſio edito. *Non eſt enim nobis colluctatio.*

PRINCI-

Digitized by Google

PRINCIPATVS.] Ita apud Orsiesium, in communi versione, *principes*, in textu Græco, ἀρχὰς. i. principatus.

TENEBRARVM.] In versione communi, & in Orsiesio edito additur, *harum.*

Ex Regula S. Basilij. Cap. XXVIII. §. 4.

QVALE iudicium esse debet de his, qui peccantes defendunt. RESP. Vt mihi videtur, grauius ab illo, quod dixit Dominus: *Quia expedit illi, vt suspendatur mola asinaria ad collum eius, & præcipitetur in mare, quàm scandalizet vnum de minimis istis.* Non enim iam correptionem ad emendationem, sed defensionem ad confirmandum peccatum suum suscipit, qui delinquit. Sed & alios ad simile prouocat malum: ita vt conueniat ei, qui peccantes defendit, illud quod dictum est: *Quia si non ostenderitis fructus dignos pœnitentiæ, excidemini, & in ignem mittemini.* Vel rursum, quod à Domino dictum est: *Quia si oculus tuus dexter scandalizat te, eice eum, & proiice abs te: expedit enim, vt pereat vnum membrorum tuorum, & non omne corpus tuum mittatur in gehennam.*

INT. Mat 18. Luc. 17. Luc. 3. Matt. 3. Mat. 15.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVALE IVDICIVM ESSE DEBET.] Extat apud S. Basilium interrog. 7. Reg. breu. & apud Rufinum cap. 24.

PRÆCIPITETVR IN MARE.] Vt supra apud S. Orsiesium. in Græco textu ἐρρίπται εἰς τὴν θάλασσαν. quod idem sonat, quæ quidem verba sumpta sunt ex cap. 17. Luc. cætera vero ex Matth. 18.

ITA VT CONVENIAT ILLI QVOD DICTVM EST.] Ita apud Rufinum, sed aliter in textu Græco, qui ita sonat apud S. Basilium: *Ex quo fit, vt nisi fructus dignos pœnitentiæ ostenderit, qui alium defendit, in eum conueniat illud, quod à Domino dictum est: quod si oculus tuus, &c.*

IN GEHENNAM.] Apud Rufinum additur: *Ignis ardentis.*

Digitized by Google

Item ipſe. Cap. CXX. §. 5.

INT. SI is, qui facit voluntatem alicuius, etiam particeps eſt, vel ſocius? RESP. Scire debemus Domino dicente:
Ioan 8. *Quia qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati*, & iterum: *Vos ex pa-*
Ibidem *tre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri facere vultis*? Scimus quia non ſolùm ſocium & participem, ſed dominum ſibi ac patrem adſcribit eum, cuius opus facit. Teſtatur autem de his Apoſtolus dicens: *Rom 6.* *An neſcitis, quia cui exhibuiſtis vos ſeruos ad obœdiendum, ſerui eſtis eius, cui obœdiſtis, ſiue peccati in mortem, ſiue obœdientiæ ad iuſtitiam.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS FACIT VOLVNTATEM.] Reperire eſt apud S. Baſilium interr. 183. & apud Rufinum cap. 62.

ETIAM PARTICEPS EST.] Lege per interrogationem? *Numquid eſt etiam particeps*? vt apud Rufinum.

SCIRE DEBEMVS DOMINO DICENTE.] In textu Græco aliter. Εἰ πιστεύομεν τῷ Κυρίῳ λέγοντι. i. ſi credimus Domino dicenti.

Item. Cap. CXX. §. 6.

INT. SI is, qui conſenſit alterius peccato, ſi etiam ipſe peccatireus eſt? RESP. Hæc ſententia manifeſta eſt ex ver-
Interr. *46. Reg bre. Ruf. cap.* bis, in quibus ait ad Pilatum dicens: *Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet.* Manifeſtum namque eſt ex hoc, quia & Pilatus adquieſcens his, qui tradiderunt Dominum peccatum habebat, licet minus, quàm illi. Oſtenditur etiam hoc in eo, quod Adam adquieſcit Euæ; vel conſentit, quæ adquieuerat ſerpenti. Nullus enim ex ipſis aut innocens iudicatus eſt, aut impunitus abſceſſit. Sed & ipſa Dei indignatio, quæ aduerſus eos habita eſt, hoc ipſum indicat. Cum enim Adam pro excuſatione ſua obieciſſet:
Gen. 3. *Quia mulier quam dedisti mihi, ipſa mihi dedit, & manducaui. Quia audiſti*, inquit Deus, *vocem mulieris tuæ, & manducaſti de ligno,*

Digitized by Google

de quo præceperam tibi, ne manducares, maledicta terra erit in operibus tuis.

Ex Regula Orientalium. §. 7.

SI quis errori eius consenserit, & secundùm duritiam illius magis consilium dederit, vt se tardius humiliet; sciat se, cum in hoc errore fuerit deprehensus, simili modo culpabilem iudicandum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS ERRORI.] Hic textus producitur à Smaragdo, qui illum attribuit cuidam Patri anonymo. In codice Vindocinensi iungitur superiori capiti S. Basilij, non ita recte: quia non extat apud S. Basilium: habetur etiam apud Burchardum libr. 11. cap. 46. & Iuonem in decreto parte 4. cap 110. ex dictis S. Basilij, & quidem contractius, hoc modo: *Hinc & quidam sanctissimus pater ait: si quis errori alterius consenserit, sciat se cum illo similis modo culpabilem iudicandum & excommunicandum.* & 11. qu. 3. cap. *qui consentit.* ex S. Isidoro, in fine. Sed non extat apud S. Isidorum. Ex quibus patet restituendam esse hanc sententiam regulæ Orientalium, vt in hac Concordia habetur.

EIVS.] Apud Smaragdum, Burchardum & Iuonem legitur, *alterius* quæ quidem lectio videtur plausibilior.

SECVNDVM DVRITIAM ILLIVS.] Hæc verba non sunt apud Smaragdum.

CVM IN HOC ERRORE FVERIT DEPREHENSVS.] Hæc verba non extant in causa citata.

Item, ex eadem Regula. §. 8.

QVI consentit peccatis & defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum & homines: & corripietur increpatione seueriſſima.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI CONSENTIT.] Hic textus habetur etiam in Regula S. Pachomij excuſa art. 99. producitur etiam à Smaragdo hoc capite, & apud Burchardum & Iuonem citatis capitibus: ex Baſilij dictis, ſed non extat apud ſanctum Baſilium. In cauſa citata producitur ex S. Iſidoro: ſed non extat apud illum. Eſt igitur ex regula Orientalium & S. Pachomij.

PECCATIS.] Lege: *Peccantibus*, vt apud S. Pachomium, tum in Regula excuſa, tum in citata ſupra hoc capite: & etiam apud Smaragdum, Burchardum, Iuonem & cauſam eandem. Vbi hæc ſequuntur, quæ huc referri poſſunt. *Hinc & alius Pater ait: Si quis peccantem defendit, acrius, quam ille: qui peccauit, coërceatur.*

Ex Regula Patrum. Cap. V. §. 9.

SI quis verò de fratribus, vel, qui in oratorio ſunt, vel qui in cellis conſiſtunt, errori fratris conſenſerit, culpabilis erit atque excommunicatione digniſſimus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS VERO DE FRATRIBVS.] Hæc reperiuntur in ſecunda regulâ MS. cod. Flor. cuius initium eſt: *Cum reſideremus in vnum.*

VEL QVI IN ORATORIO SVNT, &c.] Per eos, qui in oratorio ſunt intelligit eos monachos, qui ſimul habitant & conuerſantur. Ita loquitur: quia fuit olim quorundam monachorum mos, vt dormirent in oratorio. In pœnis breuibus S. Baſilio aſſcriptis, art. 16. Ἐάν τις τῶν ὑγιαινόντων ἔξω τοῦ κοιμᾶται τοῦ ἐυκτηρίου, &c. i. ſi quis ex ſanis dormiat extra oratorium, excommunicetur. Per eos autem, qui in cellis conſiſtunt, intelligit recluſos.

ERRORI FRATRIS CONSENSERIT.] In R. MS. legitur: *Eius errori conſenſerit*, refertur ad antecedentia: *Correctus autem non audeat*,

Ex Regula S. Columbani. Cap. XXXIII. §. 10.

DEFENDERE proximum vel conſanguineum in monaſterio nullo modo permitti cenſemus. Quid enim alium defendat, qui iam ſibi non viuit, ſed Chriſto, quem imitatus, manet crucifixus; qui propriam animam, vt vbe-

Digitized by Google

rius ſaluti iungeret, perdidit? Qui vero proprias perdidit voluntates, vt Chriſti in ſe voluntatem impleret, cur aliorum dicta defenda.. qui propria crucifixit? Et ſi in veritate crucifixit, & non modo etiam, ſed Chriſto viuit, cur in mundi facinoribus labentes pro qualibet familiaritate defendat? ſit ergo ei æquus amor tam in conſanguineo, quam in cætero fratre, qui ei ſanguinis adfinitate non jungitur. Maneat ergo in omnibus amor corde clauſus: nec quenquam ſub diſciplinæ moderamine poſitum tueri ſtudeat, ne vitium defendendi in aliis dimittat. Sit ergo in arbitrio corrigentis, vt quos corrigit ſub amoris ſtudio, non propria implenda voluntate, ſed vitia corrigendo inferat diſciplinam.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DEFENDERE PROXIMVM.] Hoc caput non extat in Concordia MS. cod. S. Arnulphi Metenſis: nec in Regula S. Columbani, quam habemus manuſcriptam in codice Floriacenſi: neque in edita, quæ exiit ex bibliotheca cœnobij Bobienſis: neque in ea, quæ prodiit ex bibliotheca S. Galli opera Melchioris Haiminsfeldij Goldaſti. Et quidem in Regula, quæ ex Bobienſi cœnobio exiit, & ea, quæ extat in dicto codice Floriacenſi ſunt tantùm nouem capita, non computato pœnitentiali, qui in codice Floriacenſi habetur. In ea verò, quæ edita eſt ex cœnobio S. Galli, ſunt quidem quatuordecim capita: ſed ea, nonnullis capitibus in alia diuiſis, non eſt aliis prolixior, imò contractior: quia in ea caput de oratione deſideratur, vt taceam de Pœnitentiali, qui neque in ea extat. Quamobrem mirum eſt hic citari caput trigeſimum tertium Regulæ S. Columbani. Quod autem huius capitis titulus quoad nomen S. Colũbani, verus ſit liquet ex Smaragdo, qui hoc totum fere caput citat ſub nomine S. Columbani. Quoad numerum tamen capitis ſuſpicor mendum eſſe, & hoc caput eſſe decimum eiuſdem regulæ; etſi in cod. Vind. idem ſit numerus trigeſimus tertius.

PERMITTI CENSEMVS.] Apud Smaragdum: *Permittimus.*

QVID ENIM.] Lege: *Vt quid enim*, ita apud Smaragdum.

CÆTERO.] Id eſt, alio.

NE VITIVM DEFENDENDI.] Apud Smaragdum: *Ne vitium defendendo.* Sed retineo, defendendi: vt ſenſus ſit, ne hoc alterius defẽdendi vitium malo ſuo exemplo in alios fratres traducat.

SVB AMORIS STVDIO.] In cod. Vind. *Sub amaro ſtudio.*

NON PROPRIA IMPLENDA VOLVNTATE.] Lege: *Non propriam implendo voluntatem.*

Digitized by Google

VT NON PRÆSVMAT paſſim quiſquam alium cædere.

CAP. LXXV. §. I.

VETETVR in monaſterio omnis præſumptionis occaſio. Ordinamus atque conſtituimus, vt nulli liceat quenquam fratrum ſuorum excommunicare aut cædere; niſi cui poteſtas ab Abbate data fuerit. Peccantes autem coram omnibus arguantur, vt cæteri metum habeant. Infantum verò vſque quindecim annorum ætates diſciplinæ diligentia adhibeatur ab omnibus, & cuſtodia ſit. Sed & hoc cum omni menſura & ratione. Nam in fortiori ætate, qui præſumpſerit aliquatenus ſine præcepto Abbatis, vel in ipſis infantibus ſine diſcretione exarſerit, diſciplinæ regulari ſubiaceat, quia ſcriptum eſt: *Quod tibi non vis fieri, alio ne feceris.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

VETETVR.] Ita in omnibus MSS. N. & apud Smaragdum; Ruthardum, S. Dunſtanum, Turrecrematam: ita in vetuſta editione Pariſienſi, Colonienſi, & Colinæi. Itaque illud membrum: *Vetetur in monaſterio omnis præſumptionis occaſio*, eſt quoddam generale edictum ad ſequenda ſtabilienda. In vulgatis legitur: *Vt vitetur.*

PECCANTES CORAM OMNIBVS ARGVANTVR.] Cum prius bis aut ter ab ipſo rectore ſecretò admoniti fuerint, vt habetur cap. 23. Regulæ.

INFANTVM VERÒ VSQVE AD QVINDECIM ANNO-

Digitized by Google

RVM ÆTATES DISCIPLINÆ DILIGENTIA ADHIBEATVR.] Ita in cod. Vind. & apud Smaragdum. i. diſciplinæ infantum adhibeatur diligentia, &c. in aliis tamen noſtris MSS. atque etiam editis: item apud S. Dunſtanum & Turrecrematam legitur. *Infantibus vero vſque ad quintum decimum annum ætatis diſcipline diligentia*, &c. MS. S. Farodis & editio Colinæi legunt, *ætatis ſuæ.*

DILIGENTIA ADHIBEATVR AB OMNIBVS ET CVSTODIA SIT.] In vetuſta editione Pariſienſi: *Diligentia ſit, & cuſtodia adhibeatur ab omnibus.* cum dicitur, *ab omnibus*, hoc de Præpoſitis, decanis, ſacerdotibus, diaconis, ſenioribus, aliiſque intelligitur, qui ad eam ætatis maturitatem peruenerint, vt tempus rationem & modum diſcretæ correctionis cognoſcere valeant: vel, vt loquitur S. Ferreolus: *Ad quos pertinet correctionis vel noſſe modum, vel tenere iudicium.* Nec puto fuiſſe vnquam permiſſum iis, qui decimum ſeptimum aut decimum ſextum, imò & vigeſimum ætatis annum vix attigerunt, paſſim pueros cædere. hanc autem cuſtodiam vſque ad decimum quintum ætatis annum definiit S. B. quia tunc pueri incipiunt duci ac regi ratione. Per infantes autem intelligit pueros, & infantes proprie dictos.

NAM IN FORTIORI ÆTATE, QVI PRÆSVMPSERIT.] In editione Colinæi legitur. *Nam in fortiori ætate qui aliquatenus hæc præſumpſerit.* Sed hæc editio multa addit Regulæ, quæ non habentur in codicibus MSS. & excuſis. Senſus autem huius loci eſt eiuſmodi: nam in maiori ætate conſtitutos, qui aliquo modo præſumpſerit cædere, &c.

ALIO NE FECERIS.] Ita in MS. S. Germ. ma. *Alio*, pro, *alij.* vt ſupra obſeruatum. In veteri editione Pariſienſi, *aliisne feceris.*

Ferrioli. Cap. XXI. §. 2.

VT monachus in monachum ira inflammatus, quod eſt turpiſſimum, manus iniicere non præſumat; præterillos, ad quos pertinet correctionis vel noſſe modum vel tenere iudicium: ne vno peccante cæteris præſumendi creſcat audacia, & ita diſciplinæ ordine confuſo inruptaque lege viuendi ipſius ſacræ religionis per ſingulos iura perdantur. Quapropter quiſquis taliter incontinens manibus inuenitur, ita vt neſciat ab inlicitis temperare, manus illæ, quas erexit in proximum, per longum tempus non ſolum ieiunio, ſed etiam operis aſſiduitate laſſentur: vt deinceps ad Deum leuentur in oratione, non cum furore extendantur in fratrem. Dandam tamen veniam decernimus, iuxta vt Abbas moderari voluerit, poſtulanti, ſi

Digitized by Google

pœnitentia præmissa, etiam dum deprecatur, reatus sui, faciem lacrimarum effusione rigauerit.

Ex Regula S. Aureliani. Cap. XIII. §. 3.

FRater in fratrem si ausus fuerit manum mittere, legitimam disciplinam accipiat.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

FRATER IN FRATREM.] Eadem verba citat Iuo Carnot. 6. p. decreti cap. 292. ex Concil. Ilerdensi cap. 7. Idem statuit S. Cæsarius cap. 24. Regulæ: *Tamen si forte, vt se habet humana fragilitas, in tantum nefas aliqua de sororibus ausæ fuerint Diabolo instigante prorumpere aut vt furtum faciant, aut in se inuicem manum mittant, iustum est, vt legitimam disciplinam accipiant*, disciplina autem in vtroque loco S. Aureliani, & S. Cæsarij est flagellatio, vt supra notatum est.

Ex Regula Orientali. §. 4.

QVI minister est, habeat studium, ne quid operis pereat in monasterio. In qualicumque omnino arte quæ exercetur à fratribus, si quid perierit, & per negligentiam fuerit dissipatum, increpetur à Patre ministero operum, & ipse iterum increpet alium, qui opus perdiderit, duntaxat iuxta voluntatem & præscientiam principis: absque quo nullus increpandi habebit potestatem.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI MINISTER EST.] Operum videlicet, quæ fiunt cotidie in monasterio. i. qui præest operibus monasterij.

PRINCIPIS.] Nempe monasterij. i. Abbatis. nam in Regula S. Pachomij, ex qua hæc Orientalis ferè sumpta est, Abbas passim appellatur princeps monasterij.

Ex

Digitized by Google

Ex Regula Magiſtri, de Cap. XIV. §. 4.

INFANTVLOS verò vſque quindecim annorum non excommunicari, ſed præcipimus vapulare pro culpis, &c. *Vide ſupra p. 39. §. 5.*

Ex Regula S. Cæſarij. Cap. V. §. 5.

SI poteſt fieri, aut difficile, aut nullus vnquam in monaſterio infantulus paruulus, &c. *Vide ſupra p. 46 §. 3.*

Ex Regula S. Iſidori, de Cap. XX. §. 6.

CVRA nutriendorum paruulorum pertinebit ad virum, quem elegerit Pater, ſanctum ſapientemque, atque ætate grauem, informantem paruulos non ſolum ſtudiis litterarum, ſed etiam documentis magiſterioque virtutum.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVRA NVTRIENDORVM PARVVLORVM.] Hæc habentur in Regula S. Iſidori excuſa eodem cap. 20.

STVDIIS LITTERARVM.] Ergo pueri monachi ſunt litteris imbuendi. Vnde S. Cæſarius paulo ante citatus non vult ſuſcipi in monaſterium pueros, niſi qui litteras ediſcere valeant. Horum Patrum neglecta doctrina propter operoſam olim in monaſteriis cantus, cerimoniarum & officiorum diuinorum multiplicitatem puerorum ingenia excoli deſierunt, quia tempus & otium ad id non ſuppetebant: atque inde ignorantia vitiorum mater & nutrix, atque etiam animorum ærugo acedia ex eiuſmodi rerum faſtidio nata vniuerſam monaſteriorum diſciplinam radicitus extirparunt.

Digitized by Google

VT OBEDIENTES SIBI ſint inuicem fratres.

CAP. LXXVI. §. 1.

OBEDIENTIÆ bonum non ſolum Abbati exhibendum eſt ab omnibus, ſed etiam ſibi inuicem ita obediant fratres, ſcientes per hanc obedientiæ viam ſe ituros ad Deum. Præmiſſo ergo Abbatis, vt præpoſitorum, qui ab eo conſtituuntur, imperio, cui non permittimus priuata imperia præponi, de cætero omnes iuniores prioribus ſuis omni caritate & ſollicitudine obediant. Quod ſi quis contentioſus reperitur, corripiatur. Si quis autem frater pro quauis minimâ cauſâ ab Abbate vel à quocumque priore ſuo corripitur quolibet modo, vel ſi leuiter ſenſerit animos prioris cuiuſcumque contra ſe iratos vel commotos, quamuis modicè, mox ſine morâ tamdiu proſtratus in terra ante pedes eius iaceat ſatisfaciens, vſque dum benedictione ſanetur illa commotio. Quod qui contempſerit facere, aut corporali vindictæ ſubiaceat, aut, ſi contumax fuerit, de monaſterio expellatur.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

OBEDIENTIÆ BONVM.] Hoc caput multum confert ad obſeruantiam, quia continet ſummam obedientiam, & honorem.

SED ETIAM SIBI INVICEM ITA OBEDIANT FRATRES.] Quod etiam præclare monet Haymo Halberſtattenſis libr. 2. de Varietate cap. 47. *Inuicem obedire debemus, ſicut ſerui Dominis, ſecundum quod præcepit Dominus: quia, qui vult in vobis eſſe magnus, fiat omnium*

Digitized by Google

noniſſimus, & omnium ſeruus, quibus addit, vt magis nos inclinet ad humilitatem, ſicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare: ſed & illud, quod ab Apoſtolo dictum eſt, per caritatem ſpiritus ſeruite inuicem. Epitome Ludouici Imperatoris ſuper Regulam S. Benedicti: *Oportet omnino vt obedientes ſibi ſint inuicem, & ipſa obedientia, ſi recto corde oſtendatur, Deo offertur. Ipſa eſt via, quæ ducit ad vitam. Citius enim exauditur vna oratio obedientis, quam decem millia contemnentis.*

VT PRÆPOSITORVM.] In omnibus editis & MSS. N. legitur: *Aut præpoſitorum*, optima tamen lectio noſtræ Concordiæ: nam rectum ſenſum efficit: per præpoſitos hoc loco intelliguntur tam præpoſitus, quam Decani.

CVI NON PERMITTIMVS.] In MS. S. Ger. ma. *Quibus non permittimus*, malè.

PRIVATA IMPERIA.] i. priuatorum monachorum imperia, qui nullam præpoſituram ſeu magiſterium habent in monaſterio: nam priuatus proprie ille eſt, qui nullum gerit magiſtratum. S. Iſidorus libr. 8. Orig. cap. 4. *Priuati ſunt extranei ab officiis publicis.* Cornelius Fronto: *Priuatum non publicum, quia priuatus non gerit perſonam publicam.* Apud Athenienſes ἰδιώτης, qui nullum gerit magiſtratum, qui non eſt perſona publica, vt videre eſt paſſim apud Demoſthenem & Iſocratem.

PRIORIBVS.] i. ſenioribus, antiquioribus, præcedentibus dignitate vel officio, vt ſunt Presbyteri, Diaconi, &c. Dicuntur etiam priores, qui ob vitæ meritum in altiori gradu & loco ab ipſo Abbate conſtituuntur. Degradati tamen, hoc eſt, qui ob vitium ſuum in vltimum, ſeu inferiorem locum deturbantur, non poſſunt dici priores eorum, à quibus præceduntur.

OMNI CARITATE.] In Vict. ma. *Cum omni caritate.*

REPERITVR.] In Vict. p. *Fuerit reperta.*

SI QVIS AVTEM FRATER.] Circa hanc proſtrationem hæc ſtatuuntur. 1. add. Capitul. Lud. imp. tit 13. *Vt cum à quocumque priore ſuo increpatus quis eorum fuerit, mea culpa, primò dicat: deinde proſternens ſe illius pedibus cum cappâ, ſi habuerit, veniam petat, & tunc subento priore ſurgat, & vnde interrogatus fuerit, rationem humiliter reddat.* nota, quia ſe non debet excuſare iunior, niſi rationem errati petat prior, ſeu ſenior. Item in Epitome Ludouici Imperatoris ſuper ſuper regulam S. B. *Si frater increpatur à maiore priore qualicumque, aut ab alio quolibet, aut certè à iuniore reprehenditur pro aliâ qualibet re, cum ſummâ velocitate cadens veniam poſtulet: quia hæc eadem humilitas Deo exhibetur, non homini: & ſi ex corde fuerit, cito indulgentiam merebitur.* Vbi obſerua hoc decreto ſtatui, vt etiam prior ſeu ſenior à iuniore reprehenſus in terram proſternatur, quod tamen à Regula non præſcribitur. Porro non modò frater ab Abbate ſuo aut præpoſito, ſed etiam à quibuſcumque prioribus & ſenioribus ſuis obiurgatus ſe eius pedibus prouoluere debet: vt ex ver-

Digitized by Google

bis regulæ liquidò conſtat: *Vel à quocumque priore ſuo corripitur quolibet modo, vel leuiter ſenſerit animos prioris cuiuſcumque contra ſe iratos.* Neque enim hæc de præpoſito, qui vulgo dicitur Prior, poſſunt intelligi. Hæc autem præclarâ eſt inſtitutio, quia iuniorum petulantiam comprimit, qui vbi ſeniores ſpernere cœperunt, citò à vita religioſa deficiunt.

CAVSA.] Id eſt, culpa, vide ſuperius notata.

ANIMOS.] Ita in cod. S. Germ. ma. vulgò in ſingulari.

BENEDICTIONE.] Id eſt, bona precatione, vt ſi dicat ſenior: *Benedicat te Deus*, vel quod ſimile.

ILLA COMMOTIO.] In cod. Vict. p. deeſt, π' *illa*.

EXPELLATVR.] Adhibitis omnibus iis, quæ ſupra ſtatuta ſunt.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. LXIV. §. 2.

INT. QVomodo inuicem obaudire debemus? RESP. Sicut ſerui Dominis, ſecundum quod præcipit Dominus: *Quia qui vult in vobis eſſe magnus, fiat omnium nouiſſimus, & omnium ſeruus.* Quibus addit, vt magis nos inclinet ad humilitatem: *Sicut filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare.* Sed & illud, quod ab Apoſtolo dictum eſt: *Per caritatem ſpiritus ſeruite inuicem.*

Mar. 10

Gal. 5.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO INVICEM.] Habetur apud S. Baſilium interr. 115. Regul. breu. & apud Rufinum cap. 42.

MAGNVS.] Vt apud Haymonem Halberſtattenſem loco ſupra citato, & in textu Græco Euangelij: μέγας: in vulgata interpretatione, maior, hic autem locus contractè citatur à S. Baſilio.

Item. Cap. XIII. §. 3.

INT. SI oportet omnibus vel quibuſcumque obedire? RESP. EOrum quidem, qui imperant differentia vel diuerſitas non debet impedire obedientium propoſito: Quia neque Moyſes intemperans extitit cognato ſuo Iethro, cum vtilia moneret & iuſta. Commotionum ſane non parua eſt diuerſitas. Aliæ namque contrariæ videntur eſſe man-

Nu. 11.

Digitized by Google

datis Dei, aliæ vero interrumpere mandatum vel contaminare illud videntur, aliæ verò ad explendum id atque ædificandum veniunt. Neceſſarium ergo eſt meminiſſe Apoſtolici præcepti dicentis: *Prophetias nolite ſpernere, omnia probate, quod bonum eſt, retinete: ab omni ſpecie malâ abſtinete vos.* & iterum: *Cogitationes purgantes vel deſtruentes & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & captiuantes omnem intellectum ad obediendum Chriſto.* Si quid ergo eſt, quod conueniat cum mandato Dei, & animæ expediat, & hoc nobis ab aliquo fuerit imperatum, velut voluntatem Dei promptè, ac libenter debemus accipere & explere, quod dictum eſt: *Obtemperantes inuicem in caritate Chriſti.* Sin autem contrarium aliquid mandatis Dei, vel quod ea corrumpere videatur aut contaminare facere iubemur aliquo tempus eſt nos dicere: *Obtemperare oportet Deo magis, quàm hominibus.* Et rurſum meminiſſe Domini dicentis: *Alieni autem vocem non ſequuntur, ſed fugiunt ab eo, quoniam neſciunt alienorum vocem.* Sed & ſancti Apoſtoli memores eſſe debemus, qui ad noſtram cautelam auſus eſt, ne Angelis quidem parcere dicens: *Etiamſi Angelus de cœlo euangelizauerit vobis, præterquam quod euangelizamus vobis, anathema ſit.* Ex quo edocemur, vt etiamſi valde vobis carus ſit aliquis, etiãſi magnificus habeatur, & in ammiratione ſit poſitus, qui prohibet nos facere, quod à Domino præceptum eſt: vel rurſum imperat fieri, quod Dominus prohibuit, exſecrabilis debet eſſe, qui eiuſmodi eſt, omnibus, qui diligunt Dominum.

1. Theſſ. 5. 1. Cor. 10. Eph. 4. Act. 5. Ioan. 10. Gal. 1.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI OPORTET.] Habetur apud S. Baſilium interr. 114. Reg. breu. & apud Rufinum cap. 14. hic autem titulus contractior eſt, quam apud S. Baſilium.

IMPEDIT OBEDIENTIVM PROPOSITO.] Ita in Rufini cod. MS. S. Germ. Et κωλύει, *Impedit*, id eſt., nocet, vnde in textu Græco legitur ἐφίλει μεγαλάπτειν. i. debet nocere.

QVIA NEQVE MOYSES. INTEMPERANS.] Ita apud Rufinum. Sed lege: *Inobtemperans*, id textus Græcus ἀπειθῶν, quod idem

Digitized by Google

ſonat, & hiſtoria poſtulant. Et notanda eſt ſumma Moyſis humilitas, qui, etiamſi cum Deo facie ad faciem loqueretur, non tamen hominis peregrini conſilium aſpernatus eſt: vt diſcant rectores ſuorum conſilia inferiorum non ſpernere.

COMMOTIONVM.] Lege: *Commonitionum*, vt apud Rufinum.

OBTEMPERANTES INVICEM IN CARITATE.] Ad Eph. 4. ita apud Rufinum. nihilominus in verſione communi: *Supportantes inuicem in caritate*, iuxta textum Græcum Apoſtoli: ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ.

ALIQVO.] Lege: *Ab aliquo.*

ALIENI AVTEM VOCEM NON SEQVVNTVR.] Ita apud Ruf. nam in vulgata interpretatione Ioan. 10. *Alienum autem non ſequuntur.* His autem locis docet S. Baſilius non eſſe obtemperandum præcipientibus ea, quæ cum lege diuina pugnant. Itaque ſi videat inferior mandatum ſuperioris manifeſte legi diuinæ aduerſari, nec tenetur, nec debet obtemperare: neque etiam talia imperari debent. Etſi Mutio imperatum legamus, vt filium, & alteri, vt ſe in ardentem clibanum proiicerent ipſos vero ſine mora obtemperaſſe: & quædam alia ſimilia, hæc tamen potius admiranda, quam imitanda, nec facienda niſi ex peculiari motu ſpiritus ſancti, qui ne ſequeretur homicidium, miracula edidit: alioqui homicidium, nec imperandum, nec faciendum.

Caſſ. li 4. dein. ſit. c. 27 Seuerus Sulp. l. 2. dial. ca. 13.

Item. Cap. XXIII. §. 4.

Vide ſupra c. 5. §. 22.

QVali affectu vel quali ſenſum oportet increpare eum, qui increpat, &c.

Item. Cap. XXIV. §. 5.

Vide ſupra c. 5. §. 23.

QVali affectu quis debet ſuſcipere correptionem, &c.

Item. Cap. XXV. §. 6.

INT. QVi triſtatur aduerſus eum, qui ſe increpat; qualis eſt?

RESP. Neque periculum peccati agnouit iſte, maxime ad Deum, neque lucrum pœnitentiæ: nec credidit illis, qui dixit: *Quia, quem diligit, diligenter corripit*: ſed ſe ip-

Prou. 13.

Digitized by Google

ſumalienum facit ab illa vtilitate dicens : *Corripiet me iuſtus* Pſ. 140.
in miſericordia, & increpabit me : ſed & ad læſionem cæterorum iſte talis permanet inter fratres: reſoluit enim, & impedit animos eorum, qui poſſunt proficere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVI TRISTATVR.] Reperitur apud S. Baſilium interrog. 159. Regul. breu. & apud Rufinum eodem cap. 23.

QVI DILIGIT, DILIGENTER CORRIPIT.] Prou. 13. *Qui parcit virgæ, odit filium ſuum : qui non diligit illum, diligenter erudit.* in paruis Bibliis MSS. S. Germ. *Inſtanter erudit.*

Item. Cap. XV. §. 7.

POenitentem ex corde quomodo oportet ſuſcipi? RESP. INT. Sicut Dominus oſtendit, cum dicit : *Quia conuocat amicos & vicinos dicens : congratulamini mihi, quia inueni ouem meam, quam perdideram.* Luc. 15.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

POENITENTEM EX CORDE.] Inuenire eſt apud S. Baſilium inter. 8. Reg. breu. & apud Rufinum cap. 24. apud quem eſt, *pœnitentes.* ſed in MS. legitur, *pœnitentem*, vt in textu Græco μετανοῦντα.

Item. Cap. LXXII. §. 8.

SI fratrer fratrem contriſtauerit, quomodo debet emendari? RESP. Si quidem contriſtauerit, ſicut Apoſtolus dicit, *Contriſtati enim eſtis, vt in nullo detrimentum pateremini ex vobis.* Non ille, qui contriſtauit emendari debet, ſed ille, qui contriſtatus eſt, [&] indiciat eius triſtitiæ, quæ ſecundum Dominum eſt, debet oſtendere. Si verò indifferenter contriſtauit. Id eſt, non ſecundum Deum, memor ſit is, qui contriſtauit Apoſtoli dicentis : *Si autem pro-* INT. 2. Cor. 7.

Digitized by Google

pter eſcam frater tuus contriſtatur, iam non ſecundum caritatem ambulas. Et cum cognouerit tale delictum eſſe ſuum; *Impleat illud, quod à Domino dictum eſt: ſi offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris ibi, quia frater tuus habet aliquid aduerſus te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI FRATER FRATREM CONTRISTAVERIT.] Habetur apud S. Baſilium interr. 40. regul. & apud Rufinum cap. 43.

CONTRISTATI ENIM ESTIS.] Ita apud Rufinum: ſequitur tamen in textu Græco Apoſtoli: κατὰ θεὸν. i. ſecundum Deum.

PATEREMINI.] Lege, *patiamini*, ita apud Rufinum, & interpretatione vulgata.

ET INDICIA.] Particula, &, redundat.

ET VADE PRIVS RECONCILIARI.) Ita apud Rufinum, ſed lege & diſtingue: *Et vade prius, reconciliare.* ita in verſione communi, vt in textu Græco: καὶ ὕπαγε, διαλλάγηθι. quod idem ſignificat.

OFFERES.] Ita apud Rufinum, & in vulgata verſione Matthæi. ſed in textu Græco, etiam apud S. Baſilium in imperatiuo: προσφερέτω. Id eſt, offer.

Item. Cap. LXIX. §. 9.

INT. QVod ſi non adquieſcit, vt ſatisfaciat? RESP. Implere debemus in eo quod à Domino dictum eſt de eo, qui peccauit, & non egit pœnitentiam, cum dixit: *Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut gentilis & publicanus.*

Item. Cap. LXXIV. §. 10.

INT. QVod ſi ſatisfaciente eo, qui contriſtauit, noluerit reconciliari is, qui contriſtatus eſt? RESP. Manifeſta eſt de hoc Domini ſententia, quæ refertur in illa parabola de ſeruo, qui rogatus eſt à conſeruo ſuo, & noluit patienter agere: *Et videntes*, inquit, *conſerui renunciauerunt Domino*

Domino suo: Iratus autem Dominus reuocauit omnem gratiam, quam concesserat, debiti, & tradidit eum tortoribus, vsquequo redder et omne debitum.

Item. Cap. LXXXIV. §. *II.*

CVm quali affectu obedire oportet ei, qui nos ad opus mandati cohortatur? RESP. Eo affectu, quo esuriens paruulus nutrici obtemperat ad vbera inuitanti: vel quo affectu omnis homo suscipit ab aliquo ea quæ ad vitam pertinent: immò & si quid amplius, pro eo quod multo est pretiosior futura vita, quam præsens, sicut Dominus dicit: *Quia mandata mea vita æterna sunt.* Sicut ergo præsens vita constat in cibo panis, ita æterna vita constat in opere mandati, sicut ipse Dominus iterum dicit: *Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui me misit, Patris.*

Ioan. 12.

Ioan. 4.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

CVM QVALI AFFECTV.] Habetur apud S. Basilium interr. 166. Regul. breu. & apud Rufinum cap. 46.

OMNIS HOMO.] Ita apud Rufinum. In textu Græco sequitur, ἀγαπητικὸς τῆς ζωῆς. i. cui vita cara est.

ET SI QVID AMPLIVS.] Ita apud Rufinum. In textu Græco: μᾶλλον δὲ καὶ πολλῷ πλέον. i. imò & multò amplius.

QVIA MANDATA MEA VITA ÆTERNA SVNT.] In textu Græco S. Basilij: ἡ γὰρ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, φησὶν ὁ Κύριος, ζωὴ αἰώνιός ἐστι. i. mandatum enim Dei, inquit Dominus, vita æterna est. Sed paulo aliter in textu Euangelij: ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστι. i. vt in versione cõmuni: *Quia mandatum eius vita æterna est.* mandatum eius est Patris sui, de quo ibi loquitur Christus. Itaque locum citauit S. Basilius ex memoria.

Ex Regula Patrum. Cap. VII. §. 12.

HOc etiam addendum fuit, vt frater, qui pro qualibet culpa arguitur vel increpatur patientiam habeat, & non respondeat arguenti; sed humiliet se in omnibus

Digitized by Google

1. Petri. 5. Luc. 14. ſecundum præceptum Domini dicentis: *Quia Deus humilibus dat gratiam, ſuperbis autem reſiſtit*, &, *qui ſe humiliat, exaltabitur.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

HOC ETIAM ADDENDVM EST.] Hic textus habetur in Regula ſecunda MS. cod. Flor. cuius initium eſt. *Cum reſideremus in vnum in nomine Domini.* in cod. Vind. male ſcribitur in titulo: *item capitulo quarto.*

PATIENTIAM HABEAT.] In libello de Rectoribus, Coloniæ edito legitur: *Pœnitentiam habet*, malè. In Codice Corbeienſi: *Patienter habeat.*

ET NON RESPONDEAT ARGVENTI.] Se excuſando nimirum, quod etiam vetat S. Columbanus in Pœnitentiali MS. *Excuſans ad veniam.* L. *Percuſſionibus.* & infra. *Caterum, qui ſe excuſauerit, non filius Dei ſpiritalis, ſed filius Adam carnalis iudicetur.* & infra. *Si quis veniam non petit, aut dicit excuſationem, duos dies vnum paximatium & aquæ.* aut etiam contradicendo, quod etiam prohibet idem Columbanus ibidem. *Qui non cito ad portum requiei humilitatis Dominicæ confugerit, nimirum contradictionis aditum aliis aperiens in ſuperbiæ verbo perſiſtens, de libertate ſanctæ Eccleſiæ in cellulâ ob pœnitentiam agendam ſeparetur: vſque dum bona eius voluntas cognoſcatur, atque per humilitatem denuò ſanctæ congregationi inferatur.* Id etiam prohibetur in pœnis brevibus, quæ vulgò S. Baſilio tribuuntur, art. 18. Εἴπις γένηται ἀπευλογίας, λυπηθεὶς ἀντιπαιδεύσει, τὴν παιδεύσαντα, ἢ ἀντλέγων μὴ καταδέξηται, ἀφορίζέσθω. i. ſi quis caruerit benedictione, & contriſtatus caſtigantem ſe rurſus caſtigauerit, aut contradicens non ſuſceperit, excommunicetur.

DOMINI DICENTIS: QVIA DEVS HVMILIBVS DAT GRATIAM.] Ita in R. MS. tam Floriacenſis, tam Corbeienſis codicis. Sed puto hos locos eſſe tranſpoſitos, & legendum: *Domini dicentis: qui ſe humiliat, exaltabitur.* Et: *quia Deus humilibus dat gratiam, ſuperbis autem reſiſtit.* Ita vt hic vltimus locus, qui eſt. i. Petri cap. 5. non referendus ſit ad illa verba: *Domini dicentis*: qui etiam eſt tranſpoſito membrorum ordine citatus: *Quia Dominus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.* ita in vulgata editione: in textu Græco eſt, ὅτι. i. *Deus*, vt in codice Concordiæ, & citatis Regulis MSS.

Digitized by Google

Ex Regula cuiuſdam. §. 13.

AD primum verbum diſcuſſionis ſenioris ſiue œconomi, ſiue alicuius fratris venia petenda eſt: & tamdiu in terra proſtratus, donec ſenior diſcuſſionem conſummauerit. Si autem ſenior diſcuſſionem iterauerit, & ipſe veniam iterare debet. Si quis tardior ad veniam inuentus fuerit, ſiue aliqua verba religioni contraria ſiue pro excuſatione dilecti ſui protulerit, mittendus eſt in carcerem; & pœniteat ſecundùm quod iudicauerit ſenior, vſquequo corrigatur. Si autem obſtinatus inuenitur, ſeparandus eſt à fratribus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

DISCVSSIONIS.] Id eſt, redargutionis, reprehenſionis, correptionis.

VENIA PETENDA EST.] Circa hoc notanda eſt doctrina beati Iſaiæ Abbatis orat. 3. *Si quis te durius compellarit, ne extollas aduerſus illum cor tuum: ſed operam da, vt illi ſatisfacias, antequam animus tuus indignetur: ira enim ex ſtudio prouenit. Si aliquâ in re, vel iure vel iniuria ab aliquo reprehenſus fueris, ne perturberis, ſed pœnitentiam age ignoſce, inquiens, mihi, non faciam amplius.*

OECONOMI.] Oeconomus eſt qui bonorũ & reddituum familiæ alicuius curam gerit, eique pro neceſſitate & dignitate ſingulis diſtribuit & adminiſtrat. S. Iſidorus Peluſiota libr. 5. epiſt. 301. Ἐπὶ οἰκονόμος ἔφυγεν παρὰ τὸ ἰσχὺς τὸ οἰκεῖον νέμειν, ἢ παρὰ τὸ ἰσχὺς τῶν ἐν τῷ οἴκῳ τὸ πρὸς ἀξίαν νέμειν. i. ſi Oeconomus dictus eſt ab eo quod ſingulis id, quod proprium eſt, diuidat: vel quod ſingulis, qui in domo ſunt pro dignitate diſtribuat: Oeconomus monaſterij eſt Cellerarius. Eccleſiæ etiam ſuum habebant Oeconomum, cuius officium ſic deſcribit S. Iſidorus in Epiſt. ad Leudefredum Epiſcopum Cordubenſem: *Ad Oeconomum pertinet ſeparatio* (lege, *reparatio*) *Baſilicarum atque conſtructio, actiones Eccleſiæ in iudiciis vel in proferendo vel in reſpondendo: tribuit quoque accepta & rationes eorum, quæ inferuntur. Cura & agrorum & culturæ vinearum, cauſa poſſeſſionum & ſeruitiorum, ſtipendia Clericorum, viduarum & deuotarum pauperum, diſpenſatio veſtimenti & victus domeſticorum Clericorum, ſeruitiorum quoque & artificium, quæ omnia cum iuſſu & arbitrio Epiſcopi ab eo implentur.* Erant autem plures Oeconomi, & qui eis præſidebat, ma-

Digitized by Google

gnus Oeconomus dicebatur. De quo vide Ioannem Meurſium in lexico Græco-barbaro. In monaſteriis etiam maior fuit Oeconomus. S. Columbanus in Pœnitentiali : *Si quid præceperit Abbas , vel Oeconomus maior.* Oeconomus dicitur etiam vicedominus, de quo ſupra.

VENIAM ITERARE.] i. iterum petere.

TARDIOR AD VENIAM.] Sup. petendam.

Item ex eadem. §. 14.

VIrtus obedientiæ experenda eſt, & ſecundùm vniuſcuiuſque vires exercenda eſt: & ad primum verbum ſenioris omnes , qui audierint ex fratribus, adſurgere oportet: & qui non ſurrexerit veniam petat , & pœniteat, quantùm iudicauerit ſenior; & impleat quod iuſſum eſt, licet durum videatur. Obedientia vſque ad mortem facienda, ſecundum exemplum Domini, qui factus eſt obediens Patri vſque ad mortem. Et vnumquemque oportet fratri ſuo ſeruire ſicut Abbati proprio vel patri. Sicut Apoſtolus dicit : *Seruite invicem in timore Chriſti.* Et iterum. *Omnia veſtra cum caritate fiant.*

Eph. 5.
1.Cor.16

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SERVITE INVICEM IN TIMORE CHRISTI.] Ad Eph. 5. vbi in vulgata editione, legitur: *Subiecti inuicem*, &c. vt in textu Græco ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις. quod idem ſignificat.

CVM CARITATE FIANT.] 1. Cor. 16. vbi in vulgata lectione iuxta textum Græcum legitur : *In caritate fiant.*

Ex Regula Fructuoſi. Cap. XVII. §. 15.

QViſquis frater pro qualibet neglegentiâ vel reatu arguitur , vel excommunicatur , & tamen humiliter veniam petit, vel confitetur lacrimabiliter , congrua ei remiſſionis & indulgentiæ medela tribuetur. Procaci autem & perſiſtenti , atque per ſuperbiam vel controuerſiam deneganti amplior & diſtrictior animaduerſio flagellorumque penuria irrogabitur.

Digitized by Google

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVISQVIS FRATER.] Habetur in R. MS. S. Fructuoſi Archiepiſcopi Bracarenſis cod. Graſſ. eodem cap. 17. In cod. Vind. malè in ſemmate ponitur ex eadem regula.

HVMILITER VENIAM PETIT.] S. Iſidorus cap. 16. regulæ: *Qui ſponte culpam confitetur, quam geſſit, veniam pro mereri debet, quam expetit.*

FLAGELLORVMQVE PENVRIA.] ita in R. MS. & eodem capite ſupra citato: ita vt penuria hoc loco ſeueritatem atque acerbitatem ſignificet.

Ex Regula Ferrioli, de Cap. XXXIX. §. 16.

AD illos verò, qui poſt correctionem impugnantes iudicia ſeniorum nituntur excuſare peccatum, & non ad pœnitentiam recordatione delicti, ſed ad duritiam indignationis nimium migrauerint, reſpicit iſta ſententia: vt quamdiu à propoſita intentione reuocentur & *cum ore mentis manifeſta emendatione deponant, ſecundum arbitrium Abbatis arduæ omnino ſubiaceant diſciplinę, quia non dixerunt, peccatum meum ego cognoſco; ſed dixerunt quod in Iſaia Prophera de rebellibus dicitur. *Nullus eſt, qui agat pœnitentiam ſuper peccatum ſuum dicens, quid feci?* *Hier. 8.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

EX REGVLA S. FERRIOLI.] In cod, Vind. legitur, ex regula S. Fructuoſi cap. 17. malè.

SENTENTIA.] Id eſt, iudicium, condemnatio.

VT QVAMDIV.] Id eſt, vt donec, vt ſupra notatum eſt.

CVM ORE MENTIS.] Locus corruptus, lege: *Tumorem mentis*, ſenſus clarus eſt, *& tumorem mentis manifeſtâ emendatione deponant*: vt in cod Vindocinenſi.

DISCIPLINÆ.] Id eſt, flagellationis, vt ſupra notatum eſt.

IN ISÆIA.] Aut lapſus memoriæ, aut error exſcriptoris qui ſcripſerit: *In Iſaia*, pro, *in Hieremia*: nam locus habetur, Hieremiæ octauo capite.

Digitized by Google

SVPER PECCATVM SVVM.] In verſione communi: *Super peccato ſuo.*

Ex Regula Aureliani. Cap. XXXVIII. §. 17.

Si quis pro qualibet culpa aut tranſgreſſione regulæ increpatur, aut diſciplinam accipit, arguenti reſpondere non præſumat: quia peccatum, quod hic diſtringitur, in æterna examinatione non punitur. Et ſic debetis animæ curam excipere, quomodo æger curam medici, tenentes illud ſacræ ſcripturæ: *Qui abiicit diſciplinam, infelix eſt.* & illud: *ego in flagella paratus ſum.*

Sap. 3. *Pſal. 37.*

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI QVIS PRO QVALIBET CVLPA.] Idem ſtatuit S. Cæſarius Arelatenſis cap. 11. *Quæ pro qualibet culpa admonetur, caſtigatur, corripitur, reſpondere penitus non præſumat.* hoc capitulum in cod. Vind. nullum habet titulum.

DISCIPLINAM ACCIPIT.] Id eſt, flagellatur.

DISTRINGITVR.] Id eſt, punitur coërcetur, hinc diſtrictio animaduerſio, coërcitio, diſtrictus, ſeuerus, regidus, diſtrictum examen. Et diſtrictus, territorium in quo quis dictrictionis ius habet. 2. de feudis tit. 54. *Ad hoc quod allodium vendiderit, diſtrictum & iuriſdictionem Imperatoris vendere non præſumat.*

IN ÆTERNA EXAMINATIONE.] Examinatio hoc loco eſt ſupplicium, pœna, *damnatio.*

CVRAM.] Id eſt, curationem.

Ex Regula Tarnatenſi. Cap. V. §. 18.

PRo qualibet etiam culpa qualibet aſpera fuerit increpatione correptus, reſpondere nefas iudicet arguenti. Sed humiliando ſe emendationem delicti doceat ſecuturam: quia Deus humilibus daturum ſe gratiam repromiſit.

1. Petri. 5.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

PRO QVALIBET ETIAM CVLPA] Lege : *Pro qualibet etiam culpâ qui qualibet aſpera fuerit increpatione correptus.* Quanta autem diſciplina & correptio facienda ſit, lege tractatum S. Cypriani de diſciplina, & ſermonem S. Valeriani Epiſcopi Cemelienſis de bono diſciplinæ. in cod. Vind. hoc capitulum attribuitur Aureliano. malè.

Item. Cap. VIII. §. 19.

INcrepare iunior non audeat ſeniorem: ſed ſi extra regulam aliquid fieri aut factum eſſe cognoſcit, Abbati eſt aut præpoſito reſeruandum, vt correptione regulari quod reprehenditur, corrigatur. Quæcumque ab aliquo abſque teſtibus ammittuntur, ſi ad Abbatis notitiam peruenerit, ſecretius emendetur. Si omnibus innotuerit, coram omnibus eſt reus amiſſi criminis arguendus.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

INCREPARE IVNIOR NON AVDEAT SENIOREM.] Optima inſtitutio, vt non detur licentia iunioribus ſpernendi ſeniores.

ALIQVID FIERI AVT FACTVM ESSE.] A ſeniore videlicet.

ABSQVE TESTIBVS.] Id eſt, ſecretò, nullis videntibus. Rutilius in itinerario:

Quod ſoli nullo viuere teſte volunt.

AMMITTVNTVR.] Recta lectio, pro. admittuntur; vt ammirari pro, admirari, ammonere pro, admonere, vt ſupra notatum eſt.

PERVENERIT.] Nempe ille, qui in regulam peccauit.

AMISSI.] Lege: *Ammiſſi.* i. admiſſi.

Ex Regula S. Columbani. §. 20.

SI cui iniunxerit Abbas aut præpoſitus de fratribus iter agere, ita obſeruandum eſt, vt ſeniori iunior obediat; ſi tamen rectum fuerit, quod ei indicauerit, obſeruare ſtudeat. Si quid præceperit Abbas vel Œconomus maior, &

Digitized by Google

alius humilior iterauerit Oeconomus, ipse obedire debet, indicans tamen in silentio, quod præceperit alius maior. Infra monasterium vero nullus tamen alio imperio præcellente imperet, nisi qui præest.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SI VERO INIVNXERIT ABBAS.] Hæc videre est in Pœnitentiali MS. S. Columbani cod. Flor.

SI QVID PRÆCEPERIT ABBAS VEL OECONOMVS MAIOR.] Sensus est: si Abbas vel Oeconomus maior præceperit aliquid, & alter Oeconomus infirmior iterauerit. i. rursus aliud imperauerit fratri, ipse frater debet maiori obedire, indicans illi submissa voce sibi aliquid imperatum fuisse ab Abbate, vel maiore Oeconomo.

OECONOMVS MAIOR.] Per Oeconomum maiorem hîc videtur intelligi præpositus monasterij, qui secundus est ab Abbate. Olim enim præpositi, vt supra notatum est, in multis monasteriis negotia exteriora tractabant tamquam Oeconomi, & necessaria monachis distribuebant.

NVLLVS TAMEN ALIO IMPERIO PRÆCELLENTE IMPERET.] Id est, nullus ita imperet, vt velit mandatum suum Abbatis imperio antepon.

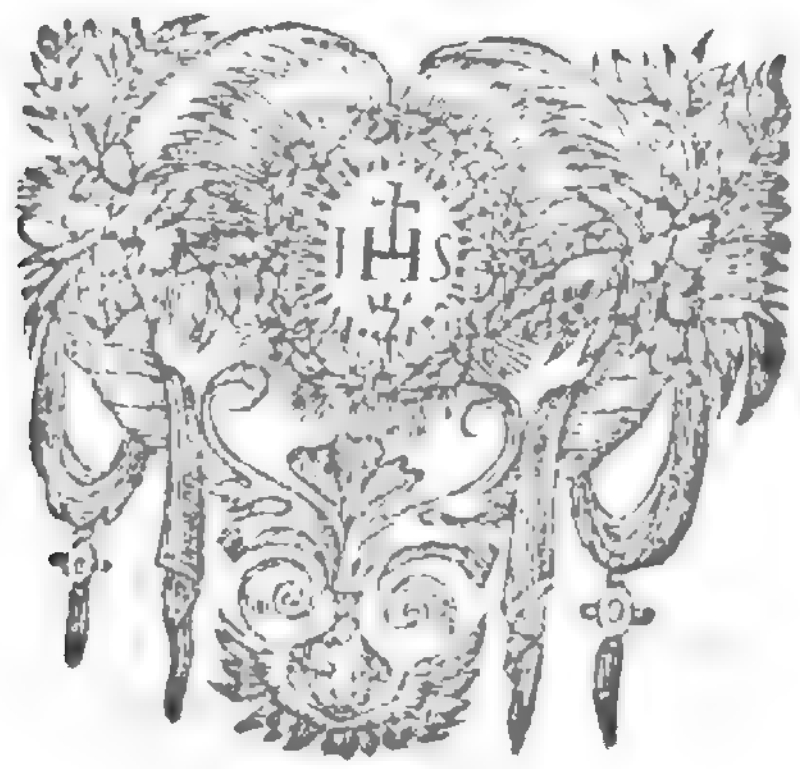

De zelo

Digitized by Google

DE ZELO BONO QVEM debent monachi habere.

CAP. LXXVII. §. 1.

SICVT est zelus amaritudinis malus, qui separat à Deo, & ducit ad infernum; ita est zelus bonus, qui separat à vitio, & ducit ad Deum & ad vitam æternam. Hunc ergo zelum feruentissimo amore exerceant monachi. Id est, vt honore se inuicem prȩueniãt, infirmitates suas siue corporũ, siue morum patientissimè tolerent: obedientiam sibi certatim impendant. Nullus quod sibi vtile iudicauerit, sequatur, sed quod magis alio; caritatem fraternitatis casto impendant amore: Deum timeãt: Abbatem suum sincera, & humili caritate diligant: Christo omnino nihil præponant, qui ad vitam æternam perducat. Amen.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

SICVT EST ZELVS AMARITVDINIS.] Quia inter eos, qui simul viuunt, inuidia facile obrepere potest, ideo hoc vltimo eam capite fugiendam monet S. B. proponit ergo duplicem zelum vnum malum, alterum bonum. Hîc verò notandum zelum propriè apud veteres inuidiã significare. Etymologici veteris auctor: ξῆλος ὁ φθόνος. i. zelus inuidia. dicitur παρὰ τὸ ζέω καὶ λίαν. θερμὸς γὰρ ἐστιν λίαν. i. à verbo ζέω. i. ferueo & λίαν. i. nimis, est enim inuidia calida nimis, vel quod faciat animam ardere intus. ἢ ἀπὸ τοῦ ζάλη ζάλος καὶ ζῆλος. ὁ γὰρ ζῆλος ζάλην ἐμβάλλει εἰς τὸν ἄνθρωπον. vel à ζάλη. i. tempestas: nam inuidia homini tempestatem immittit, docet idem Etymologici auctor. Et rectè sanè quia inuidus semper, furia;

Digitized by Google

rum facibus inflammatus nunquam quiescit. Vnde præclarè S. Cyprianus eleganti illa oratione de zelo & liuore. *Zelo excæcante sensus nostros atque in aditionem suam mentis arcana redigente Dei timor spernitur, magisterium Christi negligitur, iudicij dies non prouidetur. Inflat superbia, exacerbat sæuitia, perfidia prænaricatur, impatientia concutit, furit discordia, ira feruescit.* Nihilominus zelus in sacra scriptura & sanctis patribus est nomen indifferens modò bonæ, modò aduersæ significationis: bonæ, vt Psal. 68. *Zelus domus tuæ comedit me.* aduersæ 1. Cor. 3. *Cum sit inter vos zelus & contentio.* Bonus zelus à S. Ambrosio libr. 2. de officiis cap. 3. Zelus Dei dicitur, malus vero humanus. *Sit ergo inter vos,* inquit, *Dei zelus, non iste humanus, quem inuidia generat.* vbi distinguit zelum humanum ab inuidia: ita vt iste zelus addat aliquid inuidiæ, sitque vehemens quidam animi motus, quo quis inardescit aduersus proximi bonum: quem S. Benedictus vocat zelum amaritudinis S. Iacobum secutus, qui in sua epist. cap. 3. appellat: *Zelum amarum.* Vulgò tamen ista vocabula confunduntur.

ID EST, VT INVICEM SE HONORE PRÆVENIANT.] Octo enumerat effectus boni zeli, quibus doctè explicatur in quo consistat eiusmodi zelus. Primus ergo est, vt fratres se inuicem honore præueniant: quia inuidus proximi sui honore maxime cruciatur.

INFIRMITATES SVAS SIVE CORPORVM SIVE MORVM PATIENTISSIME TOLERENT.] Quia inuidus, etsi semper malo lætetur alieno, tamen ex illo occasiones contentionum & rixarum quærit, nec vnquam pacem habet cum proximo. *Hinc vultus minax, toruus aspectus, pallor in facie, in labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida, effrænata conuicia, manus ad cædis violentiam prompta, etiam si à gladio interim vacua, odio tamen furiatæ mentis armata.* inquit S. Cyprian. oratione citata. Sed qualis sit eiusmodi zelus satis declarat S. Iacobus capite citato: *Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & omne opus prauum.* At contra iuxta Apostolum: *Caritas omnia suffert omnia sustinet*: & ex aliorum infirmitate proficit, quod præclarè docet S. Leander. cap. 16. libri de institutione Virginum: *Etsi interdum pro varietate voluntatum oriatur quædam congregationi simultas, & nonnumquam murmuriis carnalium tristentur spirituales, non tamen deerunt, quas in actibus bonis imiteris. Et certè tolerare carnales probatæ virtutis est, imitari vero spirituales spei est maximæ. Erudiunt carnales spiritalium patientiam: & dant, quæ sancta sunt, bonarum documenta virtutum: ac sic anima proficienti vtraque sunt*
2. Cor. 11 *vtiles, & quas patienter tolerat, & quas imitatur suauiter. Libenter, inquit Apostolus sustinetis insipientes, dum sitis sapientes. Et ipse idem dicit: debetis enim vos, qui firmiores estis, imbecillitates infirmorum sustinere, & non vobis placere. Vnusquisque autem proximo suo placeat in bonum ad*
Rom. 15. *ædificationem.* At contra inuidus nihil ex aliorum virtute proficit, qui etiam vt ei virtus aliena multum officiat, efficit; alterius meritum in sui tormentum, medicamentum in venenum conuertens, vt præclarè docet S.

Digitized by Google

Cyprianus oratione citata: *Qualis vero eſt anima tinea, quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo zelare in altero vel virtutem eius, vel felicitatem, id eſt, odiſſe in eo vel merita propria vel beneficia diuina, in malum proprium bona aliena conuertere, illuſtrium proſperitate torqueri, aliorum gloriam facere ſuam pœnam, velut quoſdam pectori admouere carnifices, cogitationibus & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent, qui cordis ſecreta maleuolentia vngulis pulſent.* Et Proſper Aquitanicus lib. 3. de vita Contemplatiua cap. 5. *Quis facile poteſt, quale ſit hoc malum verbis exprimere, quo inuidus odio hominis perſequitur diuinum munus in homine; cum potius amari homo debeat pro ſui meriti ſanctitate? tantos inuidus habet pœnâ iuſtâ tortores, quantos inuidioſus habuerit laudatores.*

NVLLVS QVOD SIBI VTILE IVDICAVERIT SEQVATVR] Quia caritas non quærit, quæ ſua ſunt inquit Apoſtolus, ac proinde non appetit aliena; nec alienæ inuidet proſperitati quæ non ſuam, ſed alterius quærit vtilitatem.

ABBATEM SVVM SINCERA ET HVMILI CARITATE DILIGANT.] Quod non facit inuidus, qui eo difficilius alteri ſubiicitur, quò magis alterius inuidet honori: *Hinc vinculum pacis rumpitur*, inquit S. Cyprianus oratione citata, *hinc caritas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, vnitas ſcinditur, ad hæreſes atque ad ſchiſmata proſilitur, dum obtrectatur ſacerdotibus, dum Epiſcopis inuidetur, dum quis aut queritur non ſe potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre præpoſitum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo ſuperbus, de æmulatione peruerſus; animoſitate & liuore non hominis, ſed honoris inimicus.* Sincera autem caritas eſt verba non facta humilis, quæ cum timore coniuncta eſt, vt non degeneret inſulſam familiaritatem.

CHRISTO OMNINO NIHIL PRÆPONAT.] Quia malo zelo *Magiſterium Chriſti negligitur*, inquit S. Cyprianus ſupra.

OBEDIENTIAM SIBI CERTATIM.] Vt cap. 17.

MAGIS ALIO.] Ita in cod. S. German. ma.

AMEN.] Deeſt in cod. S. German. ma.

Ex Regula S. Baſilij. Cap. XXXVIII. §. 2.

QVALEM debemus habere caritatem ad inuicem? RESP. Qualem Dominus oſtendit & docuit dicens: *Diligite inuicem, ſicut & ego dilexi vos, maiorẽ autem caritatem nemo habet, quàm vt quis animam ſuam ponat pro amicis ſuis.* Si autem & animam poni oportet, quanto magis in aliis votum & ſtudium debet oſtendi, ſine dubio non ſecundùm humanas voluntates, ſed ſecundum illum proſpe- *Int. 16. reg. 62. Ruf. c. 31 Ioan. 15.*

Digitized by Google

&tum, in quo est commune omnium propositum placendi Deo.

Item. Cap. XXXIX. §. 3.

QVomodo poterit quis implere caritatem erga proximum? RESP. Primùm, quidem metuens iudicium præuaricantis mandatum Domini: quia ipse dixit; *Qui non crediderit filio, non habebit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Tunc deinde velut cupiens ad æternam vitam peruenire: *Quia mandatum eius vita aterna est.* Primum autem & magnum mandatum est: *Diliges Dominum tuum ex toto corde tuo & ex tota mente tua, & ex tota anima tua: secundum vero simile illi: diliges proximum tuum sicut teipsum.* Et si quis desiderat similis effici Domino dicenti: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut & dilexi vos.* Sed ex cõmuni consensu sentire hoc debemus, quasi beneficium consequamurà fratre; in eo quod diligimus fratrem, debitores ei efficimur, vt eo merito diligamus; quod etiam inter gentiles obseruari solet; sicut Dominus in Euangelio dicit: *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? quia & peccatores & gentiles diligentes se diligunt.* Si autem in aliquo vel lædit nos, vel aduersetur quis, hunc non solum propter mandatum, sed & propter hoc ipsum, quod plus nobis præstat, in quo lædit, diligere debemus. Si quidem credimus Domino dicenti: *Beati estis, cum exprobrabunt vos, & persequentur, & dicent omne malum aduersum vos mentientes propter me: gaudete & exultate: quia merces vestra magna est in cœlis.*

Ioan. 3.

Luc. 10. Mat. 22.

Ioan. 13.

Luc. 6.

Matt. 5.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO POTERIT QVIS.] Habetur apud S. Basilium interr. 163. regul. breu. & apud Rufinum cap. 31.

NON HABEBIT VITAM.] Apud S. Cyprianum libr. 2. contr. Iudæos legitur. *Non habet vitam.* in textu Græco tamen, οὐκ ἔχειν τὴν ζωὴν. id est, vt in vulgata editione: *Non videbit vitam.*

ET EX TOTA ANIMA TVA.] Luc. 10. hæc non sunt in textu

Digitized by Google

Græco Basilij, sed *ex toto corde tuo*, *ex tota mente tua*, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. i. ex tota fortitudine tua. Sed ex locis Lucæ, Matthæi & Deuteronomij 6. vnam confecit sententiam citans ex memoria, non ex codice.

Item. Cap. XL. §. 4.

QVOMODO intelligitur quis, si zelo Dei moueatur aduersus fratrem, aut à propria iracundia? RESP. Si ad omne peccatum fratris patitur illud, quod scriptum est: *Consumpsit me zelus Domus tuæ*: *Quoniam obliti sunt verborum tuorum inimici.* Manifestus est enim in hoc Dei zelus. Verumtamen etiam in his oportet prudenter omnia dispensari. Si ergo hunc affectum etiam antea non habuit in animo suo, motus suos sciat magis ex passione, quàm ex Deo defendere, & in nullo posse officium pietatis implere.

NOTÆ ET OBSERVATIONES.

QVOMODO INTELLIGITVR.] Habetur apud S. Basilium interrog. 165. Regul. breu. & apud Rufinum cap. 45. nullus autem erat titulus in codice, sed reposui, iuxta rationem, quam auctor Concordiæ persequitur, in serie capitulorum S. Basilij.

CONSVMPSIT ME ZELVS DOMVS TVÆ.] Aliter in textu Græco, ἐξέτηξέ με ὁ ζῆλός σου. Id est, tabescere me fecit zelus meus Ps. 118. sed Rufinus initium huius versiculi sumpsit ex Ps. 68. *Quoniam zelus domus tuæ comedit me.*

PRVDENTER DISPENSARI.] Ita etiam apud Rufinum, sed in textu Græco additur πρὸς οἰκοδομὴν πίστεως. i. ad ædificationem fidei.

FINIS.

Laus Deo, Virginique matri.

Digitized by Google

INDEX RERVM ET VERBORVM

memorabilium quæ in hoc libro & obſeruationibus continentur.

A

ABBAS qualis eſſe debet, 133. 154. & ſequ. ex congregatione eligẽdus, 134, 140. non neophytus. 141, 141. eius ordinandi ratio, 142. & ſequ. ordinandus ab Epiſcopo, 146 non olim tenebatur eſſe ſacerdos, 350. qualiter peccet in r. rũ temporalium adminiſtratione. 162. ei rem monaſterij vendere aut alienare non licet 178, non debet habere proprium, 161. nõ debet vti libera poteſtate 176. 1019. ſi eius permiſſu nihil faciendum. 834. 836. debet reficere cum ſua congregatione. 921. eiſdem fratrum cibis debet eſſe cõtentus. 695. non debet habere ſeruum proprium 161. Lauet pedes fratrum, 842. hoſpitum. 862. eius coquina. ibidem. litigare non debet 140. 141. cubare debet in dormitorio 462. eius lectus in medio dormitorij 461. quã curam gerere debet de excommunicatis. 546

Abbatiæ clericis & laicis datæ. 47

Abbatiſſæ ordinatio ab Epiſcopo. 146

s. Abbo abbas. 1097

Ablactatum. 238

Ablutio manuum ante ſumptionem Euchariſtiæ. 526

Abnegare ſemetipſum ſibi. 103

Abſolutionis forma. 564

Abſoluendi monachi excommunicati ritus. 523, 531.

Abſentes ab oratorio pro vtilitate monaſterij. 774

Abſentium cõmemoratio in oratorio. 1048. 1049 1069

Abſtentus, quid. 492

Abſtinentia moderata. 710

qualis eſſe debeat. 836

Abſtinere aliquem. 492

Acceptio perſonæ. 155

Accuſatio ſui 556. quam ſit vtilis. 557

Acedia. 451. eius remedia. 452

Achar, Achan. 487

Acta Apoſtolorum. 871

Actum, coactum 112

s. Adalardus Abbas. 350

s. Adalricus. 711

Aduſto corpore puer manet immobilis, ne ſacrificium interrumpatur. 499

Ædificans ſupra petram, vel ſuper arenã 92

B. Ægil Abbas Fuldenſis. 192

Ægrotantes in itinere vt tractandi. 639 & ſequ.

Ægroti monachi vt tractandi. 665. vt tentandi 674. non ſunt fouendi in ædibus parentum. 678

Ægyptiorum monachorum in ſuſcipiendis monachis ratio. 919

Æquare quid. 970

Æquinoctium autumnale. 44

Æſopus quomodo appellatus. 165

Æſtate bis cibus ſumendus eſt. 742

Ætas iuuentutis. 150

profeſſionis religioſæ emittendæ. 990.

teſtamenti condendi. 992

Ætates quæ facilius, aut difficilius famem ſuſtinent. 680

Afri olim remiſſi in celebratione horarum canonicarum. 499

Agapius impoſtor. 871

Agaunenſe monaſterium. 338. eius officium. 347

Agenda quid. 355

Agricolarum mos. 823

Digitized by Google

INDEX.

S. Aidanus Epiſc. 854
Κ'. πανς. 362
ἀκλημοσύνη. 931
ἀκτήμων. 932
Alabaſtrum. 842
Alaricus Gotthorum rex. 37
Albinus 51
Albuinus preſbyter. 963
Albus color vitandus monachus. 510
Alcuinus ſeu Albinus. 350
Alleluia. 358. quando dicendum. 357. in Dominicis 358. eius intermiſſio in ſeptuageſimâ. 358
Alexander Seuerus Imperator. 203
Alexandri magni effigies. 215
Altare in honorem ſanctæ Trinitatis. 16
Altaris ornatus ſublatus in paraſceue. 840
844. ſuper altare ponere. 996
Alteri non faciendum, quod tibi fieri non vis. 103. 1009
Altercari. 172
S. Alto. 280
Amari pluſquam timeri oportet. 138
Ambroſiana Eccleſia. 358
Ambroſianum. 344
S. Ambroſius. ibidem
Amor prælati erga ſubditos qualis ſit. 155. 164
Amphictyon. 692
Amphitheatrum ſpirituale. 391. 392
Anachoretæ. 99. 103 105. 110. 122 falſit. 120. 122. ἀνάλαβος 888. ἀναλαμβάνω. ibidem
Ἀναλήψιον. 345
Analogium 344 345. Ananiæ & Sapphiræ peccatum quale. 730
Anaſtaſius Papa. 351
Anaxagoras Clazomentus. 306
Ἀνάξυρις. 892
S Andreas. 871
Angeli referunt noſtras actiones Deo. 163. 195. 266
Anglorum Rex contentus cibis monachorum. 865
Aniana monaſterium. 8. 32. 47
Anianus. 8
Animarum regimen quàm difficile. 159
Anniuerſariæ preces pro defunctis fratribus. 219. S. Anno Archiepiſcopus Colonienſis. 41
Annona vnde. 52. & ſequ.
Annorum multitudo parum confert ad vitæ monaſticę perfectionem. 414
Annus probationi monachorum conceſſus. 938. & ſeq. ἀνωμαλία. 279
S. Anſelmus Cantuarienſis. 114
Anteceſſus. 967
Antiphona. 354
Antipholis. 1052
S. Antonius. 711
Apes ſigno ad quietem vocatæ. 771
ἄφεσις. 376
ἀφειδία. 836
Apocriſiarius. 853
Apollonius Aſtronomus. 165
ἀπαλυπτικὰ. 1008
ἀπαντιάζειν. 345
Apoſtoli opus corporale faciebant. 818
Aquæ nimius potus noxius. 705
Aquiſgranenſis conuentus. 42
Ara Ditis & Proſerpinæ ſubterranea. 458
Arcellæ. 150
S. Ardo. 32
Area quid. 815. 816
Arelate Tertiæ Sextæ & Nonæ officium quãdo inſtitutum. 364
Ἀριθμεῖν. 307
Ariſtomenes. 306
Arnulphus Abbas. 51
s. Arſeſius. 54
s. Arſenius. 875
Ἀρτέμεια. 889
Artifices monaſterij extolli non debent. 929. eiuſdem artis ſimul habitent. 932. non accipiant opus ſine permiſſu. 913. non eligant opus pro ſuo arbitrio. 195. 196.
Aruernis. 40
Arundo quis dicatur. 137
Ἀρχεῖον. 914. 917
Ἀρχιεβδομαδάριος. 643
Ala rex Iuda. 677
Aſcenſa Domini. 1064
Ἄσκησις ἀσκητής. 101
s. Aſturius Epiſcopus. 748
Ataulphus Gotthorum rex. 37
Athala Iuus Gotthorum rex. 37
Attentio in oratione. 698. & ſequ. 860
At enuatus abſtinentiâ quid faciat. 637
Attila Hunnorum rex. 37
Attonitus. 91
Auaritia fugienda. 602 inſatiabilis. 130
Audientes qui. 532 eorum genus duplex. 533
s Auguſtinus componit librum de opere monachorum. 804 eius regula. 56 nullam compoſuit regulam eremitarum. 64. eligit ſibi ſucceſſorem 223. & ſequ.
Auiarium. 592
s. Auitus Viennenſis Epiſcopus. 347
Auraris fluuius. 38

Digitized by Google

INDEX.

S. Aurelius Arelatenſis Epiſcopus 60. eius regula 61
Aurelius Carthaginienſis Epiſcopus. 804
Aydoinus Epiſcopus Carnotenſis. 444

B

BAculi vſus apud monachos. 896. & ſequ.
Balnearum vſus. 655. 657. ægris concedendus. 955. 666. 671. ſanis tardius. 655. noxius animæ. 657. ante certas feſtiuitates conceſſus. 830. 831. & ſequ.
Balneum vnde. 812
Bancor monaſteria duo. 337. Bardi. 886
Bardocucullus. 886
Barnabas preſbyter. 225
S. Baſilij regula. 56
Baſina ſanctimonialis turbat ſuum monaſterium. 636
Baucalis. 494
Beda olim ſanctus, & beatus appellatus, venerabilis tardius. 562
Benedicendi ſe mutuo in occurſibus mos 1023
Benedicere monachum. 956
Benedicite. 111
Benedictio Abbatiſſæ. 344 ciborum, & edentium. 765. merorum. 714. monachorum in exitu monaſterij. 880. ſeptimanariorum. 640. & ſequ. 648
Benedictiones. 353
S. Benedicti regulæ perfectio. 80. & ſequ.
S. Benedicti Anianæ Abbatis vita. 1. & ſequ. obitus. 34 profligat hæreſim Felicianam 40. eius opera. 46. & ſequ. viſitat Albinum Abbatem. 51.
Bellerophon. 452
Biber. 641
Biberes? 641
Bibitio. 501
Birrus. 904
Biſacia. 111
Bona latentia in quibuſdam. 298
Bona, per quæ Deo parendum eſt, ſunt à Deo. 91.
Bonum omne ex Deo eſt. 206
Bracile. 894
Bratiatium, bratiatorium, bratium. 1042
Βρέβιον. 604
Breue ſeu breuis. 603. & ſequ.
Breuiarium. 316
Bruta incunctes olim inter dæmoniaces conſiſtebant. 533
Buccella. 737
Buccellarij milites. 507
Bucellatum. 507
Burgundiofara. 292
Burgundofar. 293

C

CAcabus. 118
Cæcilianus Archidiaconus. 113.
Cædentis alterum pœna. 1086
Cædere inuicẽ in monaſterio non licet. 1084
Cæſar malè cinctus. 915
Cæſar ſpiritalis. 149
Cæſariæ duæ. 397. 398
S. Cæſarius Arelatenſis. 563. eius regula. 59. attentio in oratione. 397. meditatio de rebus diuinis etiam dormiendo. 511.
Caïn maledictio. 429
Caïni hæretici. 366.
Calamus quaſſatus non conterendus. 137
Calceamenta monachorum. 885
Calcearium. 599
Caldellus. 715. 737
Caldus. 738
Calices cum duabus anſis. 40
Caligæ 890. clauatæ. 921. follicantes. 910. & ſeq.
Cama. 912
Cambuta. 445
Camiſiæ. 912
Cal. Ianuarij ieiunium. 746
Campſare. 850
Candela quid. 463. ardens noctu in dormitorio. 455. 457. 463.
Candor. 129
Canonicæ horæ vnde. 849
Canonicæ mulieres. 437
Canon officium diuinum. 848. menſura, quam colonus reddit domino ſuo. ibid.
Cantica in officiis diuinis. 349
Capilli monachorum in confeſſione poſiti, & Deo ſacrati. 980.
Capitale. 893
Capitis demiſſio omni in loco. 300. lotio. 830 831. velatio inter veſcendum 693. & ſequ.
Capitulare inſtitutum. 125
Carmina. 115.
Carnes haud apponendæ monachis. 714. 720. 721. infirmis & omnino debilibus cõceſſæ 655. 658. & longo itineri deſtinatis 728
Carnotenſis Comitatus à quo inſtitutus. 444
Caro mollibus veſtita vires reſumit aduerſus

Digitized by Google

ſus animam. 408. vehementius impugnat monachum recens conuerſum. 977.
Carolus Magnus. 38. 40. eius verſus 864. & ſequ.
Carolus Martellus. 38
Carricare. 112
Caſinenſes monachi. 864. & ſequ.
Caſſiani error, regula, ſanctitas. 57. 58. 574
Caſtè quid. 135
Caſula quid. 568
Catechumeni nouitioli. 937. pœnitentes. 533. 534
Caucellus. 738.
Caucus. 738
Cauere. 676
Cauſa culpa 528. defenſio 131. poteſtas. 417 790
Cauſari. 141. 160
Cauſarius. 142
Cauſatio. 160
Cauſator. 141
Cauti. 977
Cautio. 976
Cautum. 976
Cella ægrotorum. 467. 655. 671 hoſpitũ 863. nouitiorum 936. monachorum. 807 ſenum 467. variæ eius acceptiones 656. cuſtodia: quot in vna olim monachi habitabant. 468. 509. vt paradiſus habẽda. 810
Cellarium. 556 557
Cellararij dotes. 585 vaſa ei conſignanda ab hebdomadario, 591. neglector fratrum iudicandus cum impiis, 594. 597
Cellarius. 586
Ceſſero oppidum. 48
Χαμαζόμενος. 533
Χαμαὶ. ibid.
Chidonius Epiſcopus. 513
Chilpericus Burgundionum rex. 63
Chindaſvvindus rex. 549
Χλαῖνα. 893
Χλαίνη. 893
Χλανὶς. 906
Chriſtus via. 271. eius paſſiones imitandæ. 552
fleuiſſe legitur, non riſiſſe. 306 prandiſſe non legitur. 752. prandiſſe probatur. 753. ä. & ä. 165. in hoſpite ſuſcipiendus. 863. 868. ſub vultu pauperis. 599. Chrodieldis monacha turbat ſuum monaſterium 636
Cibi monachorum iidem. 776. 785
Abbatis & monachorum etiam iidem. 417
ſenum molles & delicati. 683
Cœcindelus. 762
Cilicina veſtis vitanda monacho. 914
Cilicium. 536
Cincti dormire debẽt monachi. 455 457. 459
Cinguli ſoluendi mos petendo veniam, 534. 535. 537. 538
Circa quis. 807
Circare quid. 807
Circelliones. 121. 123
Circellum quid. 1038
Circitores. 807
Circumcelliones. 123
Ciſtertienſium monachorum deuotio. 385
Clamitatio ruſticitatis ſignum. 500
Clamor vitandus in oratione. 410. 859
Claudij Imp. ſocordia. 159
Claues monaſterij & officinarum nocte dandæ ſunt abbati. 1040
Claui in caligis. 921. quales. 922
Clauis forenſis. 875
Clauſtrum monaſterij, eiuſque partes, & vſus. 808
Clerici olim artificio ſibi victum quærebant. 804 in hoſpitium exceptis maior honos exhibendus eſt. 867. & ſequ. poſſunt recipi in monachos. 1001. quomodo in monaſterio recipiendi. 999 habitu monachico donabantur ante annum elapſum. 1000. monachi ſub poteſtate Epiſcopi. 1013.
Clodouæus I. Francorum Rex. 37
Cluſura. 610
Cochlear ſignare, & lambere. 881
Cochlearium. 253
Cœlibatus profeſſio. 990
Cœna olim veſperna. 753
in prandium mutata. 739
ad eam non dicebatur pſalmus. 782
Cœnobitæ. 99. 103. 104. 105
Cœnobiticæ vitæ laus. 111. & ſeq. 120
Cœnobium. 103. 104
Collario. 481
Collecta. 768 matutina. 45
duplex in monaſteriis S Pachomij. 493
ab ea non exeundum ſine licentia. 769
Collectæ orationis formula. 286
cuius erat eam dicere. ibidem. loco benedictionis poſt Euangelium. 351
Cogitationes malæ prælato reuelandæ. 277. 281. ſanctæ in lecto habendæ. 463. 464
S. Colmannus. 865
Colobium. 895. & ſequ.
Color veſtium qualis. 915

Digitized by Google

s. Columbanus Abbas. 63. 337. 881 926
s. Columbæ Tabennensis præclarum dictum. 448
Comam nutrire haud decet monachum. 903
Comedere ante statutam horam non debet monachus. 776. & seq. 782. 784 neque extra suum monasterium. 853. 855 quando id ei permittitur. 856
Commeatus. 435
Commendare. 423. 467
Commendatum. 423
Communicare. 857
Communicatio virtutum & bonorum spiritalium inter monachos. 447. 449
Communiter. 231
Complere. 285. 756. 761
Completa. 288. 377
Completio. 762
Completorium. 377. 715
Compluticum monasterium. 718
Concordia regularum. 70. 73
Confessio culpę. 556. non reuelanda. 290 561. venialium cuilibet 562. 564. turpium non erubescēda 279 eius vtilitas. 287 humilis. 312 ante mensam. 289 ter in die. 288
Confessio pro capsâ, seu tabernaculo. 980
Confitemini Domino quoniam bonus. 313
Confiteri quibus oportet. 278
Conradus Rex Romanorum. 383. 865
Consentientes alterius peccato. 1080
Consilium sumendum. 190 quomodo. 191 sine illo nihil faciendum. 190. 192. 199
Consistentes. 532
Constantinus Imp. 739 Constantius Placidiam ducit. 27
Consuetudinis vis. 312
Consuetudo pro annona & victu solitis. 778, 1005
Contentio fugienda. 190. 192
Conticinium. 328
Continentiæ laus. 723 & seq. mensura. 728. & seq.
Conualescentes vt tractandi. 665
Conuenire quid. 356
Conuentus Abbatum initio mensium. 180
Conuersi. 101. 937. 1018
Conuersionis motū votum quale. 940. 941
Coqui hospitum ad annum. 866
Coquina Abbatis. 862
Cormeriacum monasterium. 45
Corona Clericorum. 905
Corporale. 983. 984
Corpus congregatio. 510
Crapula fugienda. 704
vnde dicta. 708.
Crassus ἀγελαστος. 306
Crucis signum. 466. 468. 772. panis olim impressum. 610
Crucitus. 375
Cuculla 886. & seq. segestrata. 921
Cucullio, cucullus. 886
Cucuma. 111. 921
Culpa latens cui reuelanda. 556
in eius animaduersione quæ sunt considerandа. 490. 491
Cuminum. 841
Cursus pro horis canonicis. 785. 1031
Custos excommunicati fratris. 828
Cuspus quid. 922
s. Cyprianus Martyr. 41
Cypressinæ virgæ Episcoporum. 445

D

DAre aliquid monachus non debet. 620
Debriare. 718
Decaluare. 518
Decanus quid. 447 officium. 453 qualiter eligendus 456 in militia, in claustris, in iudiciis, in funeribus. 457
Decas. 286
Decrepitus quis & vnde. 1057
Decurio. 436. 437
Defendere inuicem in monasterio non licet. 1075. & sequ.
Defensa quid. 1064
Defunctorum fratrum nomina olim missa in monasteria. 42
Deieiunatus. 1063
Delicati leuius & melius habendi. 633 637. 808
Deo gratias. 1013
Desideria non implenda. 263. 267
Desiderius impostor pseudoeremita. 123
Detractio fugienda. 213. & sequ. 637
Detractoris pœna. 471. 472
Deum inquirere quantâ intentione oportet. 407. 408
Deus monas. 100
Deus Deus meus, &c. 317
Διωπετεις. 169
Diaboli exsufflandi mos. 549 qualiter monachos perdit. 198
Διακονικως. 719. 751
Diacon. 1017
Diaconatus genus Sacerdotij. 1015
Diæta in morbis qualis esse debet. 665
Dictare pronunciare. 713

Digitized by Google

Diei initiũ apud Iudæos & Athenienſes. 750
Dies quibus ſponſus eſt nobiſcum. 1063
Dietmarus Cellerarius pœnas inferni euadit ob charitatem in fratres. 587
Difficiliora ad Abbatem referenda. 412
Dilectio carnalis fugienda. 431. 432
Dionyſius Exiguus. 814
Διψυχιαδίψυχος. 407
Diptycum quid. 147
Δίπλοις ἄρτος. 507
Dirigendi fratres in via quomodo. 1048. & ſequ.
Diſcipulus Chriſti verus. 118
Diſcincti laſciui. 915
Diſciplina pro flagellatione. 123
Diſcretionis virtus. 134. 687. 710. & ſequ.
Diſſimulare peccata puſilli eſt animi. 159
Diſtrahere vendere. 932
Diſtribuere oportet cuique prout opus eſt. 631. & ſequ.
Diſtringere, Diſtrictus. 1100
Diuites in ſeculo non extollantur in monaſterio. 635. blandius fouendi. 638
Doctrinæ gradus in Eccleſia. 109
Dohæc Idumæus. 429
Dominico die non eſt operandum manibus. 812. ieiunare nefas. 745. a quo id inſtitutum. 1068
Dominicarum ſupplementum in quadrageſimâ. 753
Domna. 1023
Domnus. 1012
Domus variæ, ſeu claſſes in monaſterio S. Pachomij. 433
Donatiſtæ frequentius ſuos pſalmos canebant. 361
Donatiſtarum pſalmi. 381
Donati regula. 63. 64
S. Donatus Abbas. 64
S. Donatus Epiſcopus Veſontionenſis. 65
Dormire in vno loco debent monachi. 455. 456. nefas poſt vigilias nocturnas. 322. 325.
Dormitorium. 419
S. Dotheus. 235
Dorſennus. 130
S Doſitheus. 194. 615. 656. 664
Dubius lux. dubius dies. 824
Dulciſmina diebus feſtis monachis danda. 716 717.
Duplex animo. 1027
Duplicitas in oratione. 406. 407
Dura omnia prædicanda nouitio. 938
Dyas. 100

E

EBrius quidam pro martyre cultus. 114
Ebullire quid. 772
Ἐγχείριον. 894
Egredi monaſterio non oportet ſine permiſſu. 1055 1060
Eiectio ex monaſterio. 970. 971
Εἰρηνικά. 339
Ἐκταγήματα. 937
Eleazarus. 712
Electio prælatorum iuxta ordinem receptionis non facienda. 437
Eleemoſina. 879. omni petenti danda 599. è quo danda eſt in monaſterio. 617. 618
Elipandus Epiſcopus Toletanus. 39
Emmanuel Comnenus Imp. 739
Encratitæ hæretici. 871
Ἔνδυμα. 125
Ἔνατα. 219
Enthecæ. 148
Ἐπῳδαί. 869
Ἐπῳδάζειν. ibid.
Ἐπλύχιος εὐχεσία. 367
S. Epiphanius Ticini Epiſcopus. 37. 657
Epiſcopi non debent præcipere monachis vt edãt volatilia. 721 mittunt Eulogias. 875. jis inconſultis non eſt eiiciendus monachus 576. eorum poteſtas in preſbiteros & Clericos monachos. 1016. 1017
Epitaticum quid. 755
Ἐπωμίδιον. 888
Ἐπώμιον. ibid.
Equorũ multitudo in Abbatib⁹ damnata. 182
Eratoſthenes. 165
Eremitæ. 99. 110
Eremiticus ſtatus non obeſt voto ſtabilitatis. 940
S. Erminoldus Abbas & martyr. 151. 203
Euangeliũ dũ legitur, ſtare oportet 548. 551
Εὐχεσία. 362
Euchariſtiæ ſumptio in paraſceue. 840. 844 quando ſumebatur à monachis. 599
Euchitæ hæretici. 804
S. Eugendus abbas. 889. 924. 925.
S. Eugeniæ humilitas. 1017. 1018
Euireſcere. 240
Εὐκτήρια. 858
Εὐλογία. 875
Eulogiæ varia ſignificata. 879. non accipienda a monachis ſine permiſſu. 878. & ſequ eius vſus. 879. non dabatur excommunicatis. 875

Digitized by Google

INDEX.

Euoriacas monasterium. 292
s. Eutropius Valentinus Episcopus. 64
Flagella. 997 ἱξάχια. 998
Excommunicandi monachi ratio seu norma antiqua. 520
Excommunicari quis debeat. 470
Excommunicati in cellulas separatas retrusi. 518 519. secis iungere non licet. 540 & sequ. licet resalutare, &c. 515. quomodo satisfaciant. 532. ante fores Ecclesiæ. 519
Excommunicatio ad certos dies vel annos olim determinata. 503. Benedictina maior. 514
Excarrico. 112
Excessus vitandus. 127
Ex corde recitare. 345
Excusare quid 940
Expansis manibus orare. 396
Exponere, Expositio. 946
Expulsio à monasterio. 495
Exsufflare. 549
Exuuiæ. 967

F.

FAbulis abstinendum in Ecclesiâ. 499
Facitergium. 610
Festis implendum quod docetur. 171
Familiaritas particularis vitanda. 762
s. Fara Abbatissa. 292
s. Faro Episcopus. ibid.
Fascijs pedes inuoluere. 889
Fauus mellis die festo patribus ab Angelis datus. 716
Felicis Vrgelitani Episcopi hæresis. 39
Feminalia, femoralia. 892
Ferarum profusa multitudo in Circo, & in Amphitheatro. 398
Ferarum formam homines induti Cal. Ianu. 747
Fercula fratrum æqualia. 695
Feriâ quintâ non ieiunandum. 752. 842.
Feriæ monachis non sunt super terram. 728
Feriæ in quibus ieiunia conquiescunt. 744
Fernandus Castellæ rex. 865
Fermentum iustitiæ. 156
Ferramenta spiritalia. 227
Ferramentorum cura vt gerenda. 603. 604. 605. & sequ.
Ferramentum quid. 227
s. Ferreolus Martyr. 61
s. Ferreolus Episcopus Vceticensis. ibid.
s. Ferreolus Episcopus Lemouicensis. ibid.
Festinandum ad opus Dei. 785
Festis diebus pulmentaria augenda. 718. 720. 721.
Fictilia monachorum vasa. 641
Filij nobilium vel ignobilium non sunt in monasteriis docendi. 684.
Fimbriæ. 124
Fimella. 1038
Finis malus. 207
Firmitas. 873
s. Firminus Vceticensis Episcopus. 61
Firmus. 973
Flagellationis Pauli tabula antiqua. 513
Flauius Remensis Episcopus. 553
Flentes quinam dicti. 538
Flexuosa verba. 247
s. Florentia Martyr. 48
Fœminarum familiaritas fugienda monachis. 495. 1018.
Fœminarum habitu viri induti Cal. Ianu. 747
Fœminis sacras pallas tangere prohibitum. 981
Formaria. 420
Formarius. ibid.
Formosi non sunt aliis præferendi. 172
Fornicationis remedium. 280
Fortior pro maiore. 149
Fortuitu. 669
Fossarum. 285
Francofordiense concilium. 29
s. Fructuosus Abbas. 62
s. Fructuosus Episcopus Braccarensis. 62. 748
s. Fructuosus Episcopus Segouiensis. 63
Fruticare. 817
s. Fulgentius Episcopus Ruspensis. 172. 454
Furti reus vt tractandus. 515. quasi adulter habendus. 516

G.

GAlbanatus. 906
Galbanis. ibid.
Galbanum. ibid.
Galleta. 737
s. Galli monasterium 865. eius disciplina. 385
Gallica. 605
Gallicarij. 913
Gallicinium. 328
Gallicula. 1053
Galnabis. 906
Gallogræci buccellarij. 507
Galuus. 906
Γαῦρι. 1051
Garum. ibidem & sequ.
Gastrimargia. 138

Digitized by Google

INDEX.

Γαστριμαργος. 130
G. ūlium ſpiritale. 835
Gaulei. 618
Gellonenſe monaſterium. 40. 47. 48.
s. Genouefa. 1063
Genua oſculari in ſignum reuerentiæ 148. 149. quando in Eccleſia curuantur 754.
Genuflexiones in orationibus. 846. inter pſalmos. 404. 405.
Georgius Abbas. 46. 47.
s. Georgius monachus Martyr. 658
B. Geraldus Abbas. 203
Gillo. 494
Gillonarij. ibid.
Gloria Patri, &c. diuersâ ratione olim cani ſolitum 341. Arianorum. Ibidem. In reſponſoriis. 345
Glutto. 111
Gluttum. ibid.
B. Goſuinus Abbas. 320 452. 721.
Gotthia Gallica à Francis ſubacta. 37. 38.
Gotthorum in Galliam migratio. 36
Gotthis ſabbatum celebre olim. 749
Graduum humilitatis ratio. 263
Græci quidam tollentes oſſa mortuorum pro reliquiis. 114
Gramma quid. 707. 731
Granum leguminis non contemuendum in monaſterio. 646
Γραφεῖον. 613
Graphiarium. 613
Graphium. ibid.
Gratè. 261
Gratiæ poſt cibum agendæ in Eccleſiâ. 297
Gratus. 261
s. Gregorius Neocæſarienſis. 360
s. Guido Abbas. 557
s. Guillelmus Comes. 18 40. 274.
Guillelmus Londonienſis ſeditioſus ſuſpenſus. 124. pro martyre cultus. ibid.
Gyrouagi. 99. 105. & ſequ.

H.

HAbitus monachorum ſimilis 813. ordinatus ſeu ornatus 901. non pretioſus nec nimis abiectus. 903
Haymo Halberſtatenſis auctor commentariorum in epiſtolas Pauli. 564
Hebdomadæ ſanctæ ieiunium. 844.
Hebdomadarij culinæ. 639. & ſequ.
B. Helenus Epiſcopus. 316. 319
Helizachar Abbas. 34. 44
Hellen monachus. 329
Hemina. 729 & ſequ.
Heraclij Epiſcopi electio. 223. 224. ſucceſſor S. Auguſtini. 225.
B. Herluca. 280
Heſychaſtæ. 464
Hiemc ſemel in die edendum. 742
Hieracx hæreticus. 381
s. Hieronymus. 54. eius regula. 56
Hippi ſtophiſta. 820
Hippo regius. 225
Hiſtoria. 565
Homicida animarum malus prælatus. 182. 183
Hominis natura, & perfectio ſeptenario conſiſtit. 364
Honor olim monachis & Clericis exhibitus. 1038.
Honorius Imp: 37.
Hora operis Dei à quo nunciarda. 791
Hora refectionis. 741. 752
Horæ incompetentes. 808
Horæ monaſticis exercitiis cõgruæ. 801. 809. 811. 812. 819. 821. & ſequ. 817. 830
Horæ canonicæ vnde appellatæ. 849. poſſunt recitari laborando. 600. earum olim diuerſitas. 361. quindecim in monaſterio S. Fructuoſi Abbatis. 181. ſeptem diurnæ. 364
Horatici viſio. 772
Hordeaceus panis cibus pœnitentium. 518
Hortulani officium. 1044
Hortus in monaſterio. 1043
Hoſpites qualiter ſuſcipiendi. 862. ducendi in oratorium. 864. iis ſeruire debet nouitius. 936. 952. 955. debent comedere in refectorio. 623. & ſequ. eorum aduentu aliquid fratribus augendum. 718. eorum cuſtodia. 872 ſtabilitas in monaſterio. 673. humanitas qualis eſt eis exhibenda. 864
s. Hugo Abbas Cluniacenſis. 710
Humanitas. 503
Humanum. ibid.
Humbertus diſcipulus S. Bernardi. 306
Humilis ſuffert omnia. 1029
Humilitas 257. & ſequ. 1029
Hymni à SS. Patribus compoſiti in Eccleſia cani poſſunt 344.

I.

IAculatoriæ orationes. 412
Ibices. 74
Ἰαμβεῖς. 75
Ἰαμβικὸν. 75

INDEX.

Idiotæ. 189
Idoneus. 412
Ieiunij 214 817. relaxatur ægrotis. 772. 673. nullum olim à Paſchate vſque ad Penteco-ſten. 741. vſque ad nonam. 783. monacho-rum. 476 quartæ & ſextæ feriæ 742. Cal. Ianu. 746. quadrageſimæ. 741. 838. & ſequ. hebdomadæ ſanctæ 844 paraſce-ues 840 Sabbatini cur nulla ſit mentio à S Benedicto. 750.
Ignis erumpens è ſepulchris. 292. 293 ex cilice elicitus in lucernario. 369
Imitatio. 314
Imperanti contraria legi Dei non obedien-dum. 1091. 1092.
Imperare nihil debet prælatus quod non ip-ſe prior fecerit. 151. 171.
Imperare oportet monacho voluntati eius contrariæ. 976
Imperatori ſeu regi vt Deo parendum eſt. 231
Imponere pſalmum. 791 792
Impoſitio. 791
Improbitas. 471
Improbus. ibid.
Impudicare. 948
In impoſſibilibus obediendum. 1071
Inæqualitas pro morbo. 179
Incentiua. 463
Inchoatio boni non eſt ſine gratiâ Dei. 90
Incipientes nouitij dicti. 914. 937
Incluſi in monaſterio duplices. 467
Incluſionis in monaſterio bonum. 1035
Inceſſus qualis. 216. 217. 313
Incorrigibiles monaſterio expellendi. 565. & ſequ.
Increpatus monachus quid faciat. 1095
Indariuulus. 23
Indanum monaſterium. 23. 41. & ſequ.
Index pro campanâ. 460
Indicere. 809
Infans & puer idem S Benedicto. 680
Infantium ætas 679. eorum potiones. 736 vt puniendi cum falluntur in oratorio 787. indulgentius habendi 679. & ſequ. quali-ter tractandi. 685. & ſequ.
Inferiorem ſe omnibus debet iudicare mo-nachus. 296
Infirmi & ægroti differentia. 554
Infirmi fratres vt tractandi 655. & ſequ. cum eis plus datur, quàm cæteris non debent eſſe elatiores 631. & ſequ 657. eorum cel-larium & coquina 659 669. 671. quomo-do ſe gerant. 655. 671.
Infirmum animo frequentius operari opor-tet. 676
Ingratiis tuis. 361
Ingratus. ibid.
Ingredi, ingreſſus. 513
Ingredi non licet monacho in cellarium & cæteras officinas. 1017
s. Iniurioſus Epiſc. 364.
Inſtrumenta bonorum operum 200. & ſequ.
Interdiana prandia. 713. 744. 746. 748.
Interranea. 976
Interrogatio. 769
Inticæ. 148
Inuidia tormentum, tortor. 138
Inuidorum ingenium. 478
Inuidus contentionis amator. 1104. alterius meritum in ſui tormentum conuertit. 1105. vix alteri ſubuenitur. ibid.
Inuitos Deus non conuertit. 574
Ioannis Abbatis reſponſum. 235
s. Ioannes Alexandrinus Patriarcha. 539
s. Ioannes Chryſoſt. 692
s. Ioan. Euangeliſta. 871
s. Ioan. Guaibertus. 865
B. Ioannes Matre Epiſcopus Cõdomenſis. 182
s Ioannes Reomaenſis Abbas. 38
Iocа monachis interdicta. 499. etiam hone-ſta vitanda. 244.
s. Ioſeph faber ferrarius. 818 820 faber li-gnarius. 820.
Ira non perficienda. 405
Iracundia fugienda 220. 222. eius reme-dium. 405.
s. Iſidorus Epiſcopus Aſturicenſis. 67
s. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis. 62. eius re-regula. ibid. 84. 566
Iudicare quemquam non oportet. 448
Iudicia Dei timenda. 215
Iudicium pro uſtitiâ. 136
Iugum Chriſti quibus ſuaue. 835
s Iulianus Sabba. 362
Iunci madefacti ad faciendas mattas. 1054
Iuniorum mores. 300. officium. 197
Iurandi conſuetudo abiicienda. 915
Iurare prohibitum Clericis & monachis. 220. & ſequ.
s. Iuſtus Martyr. 748
Iutta quid. 737

K.

Καλυβία. 518
Καμίσιον. 918
Καρδίλα 463
Κατὰ 848. & ſequ.
Κατασάκιον. 828

Digitized by Google

INDEX.

Κοιμᾶσθαι. 586
Κοιμητήριον. 557
Κοινόβιον. 556 557
κιμάσεις. 546
Κόμη. 657
Κόμη. ibid.
Κοσμητὴς ἄρτος. 609
κρίκον. 419
κρυπτὴν. 710
Κυριακὸν. 253
Κυριακὸν. 691
κύκλος. 1038
Κυμινοπρίστης. 841
κυρία, Κυρὶε. 103
Κυριακὴ. 838
Kyrie eleison. 353
Κῦρις. 1023
Κυρίε. ibid.

L.

LAbor manuum moderatus esse debet. 814
Labor manual's in officio nocturno. 333. 334
Laborandum manibus quare. 816
Laborans non plus requirere debet à consuetudine. 722
Lana. 863 922
Laïci fratres. 1028
Laïci non debent reficere cum monachis. 713 924.
Λαμπαδία Λαμπάδες. 110
Lampades vitreæ. 462. 463
Lambda mater Cypseli appellata. 165
Lamberti curiosam secularizatio. 986
Lamperius hæreticus. 360
Languidus non debet edere quæcúmque cupit. 659. 665
Largiri pro largiri. 111
Lauatum ægrotis concedendum. 666. 670
Laudes quid. 123. pro alleluia. 332
Laudes Dominicales quando statis horis vetus Eccles. institutum 360
Laus tibi, Domine, &c. 358
Laus perpetua in quibusdam Ecclesiis. 358
Λαύρα. 101. 103
Λαυσαϊκὸν. 101
Lazarus diaconus. 225
Lectio in lecto 806. in mensa. 688 689. 695. & sequ. in medio refectorio. 697. 700 vespertina. 752
Lectiones Nocturnorum. 349
Lectioni vacandum. 812
Lectoris mensæ benedictio. 696. 700.
Lectio monachorum frequenter visitandi. 893. 813. in singulis singuli faceant monachi, non duo in uno 413. & sequ. in eis pia oratio. & meditatio esse debet. 463. 464. 757 communia stramenta. 885
Lectisternium pro lecto. 416 pro sacro. 438
Lectrum. 344
Legentes monachi. 297 853. 1071
Leidradus Episcopus Lugdunensis. 4
S. Leobardus. 41
Leontius Patriarcha Antiochenus Arianus. 342
Leporius monachus Gallus. 225
Leporius presbyter Afer. ibid.
Lerinenses monachi. 566
Leuitonarium. 895
Lex diuina. 864
Liberti duplices. 452
Libra S. Benedicti. 707. vna sufficiat in die monacho. 704. 716. Romana. 707
Librorum priorum lectio quàm vtilis. 809. paganorum noxia. ibid.
Ligatura 125
Ligni vsus pro campana. 768
Ligula. 253. 254
Limes. 48
Lineis vti non debet monachus. 908 nec lineis fasciolis. 908
Lingula. 253 254
Linostima vestis. 910
Liquamen quid. 1051
Litania 353
Littera incœpta non perficienda audito signo. 772. 781
Litterarum neglectus quid peperit monasteriis. 1087
Litteræ non recipiendæ, nec scribendæ sine permissu 622 874
Litteræ commendatitiæ. 1008. solutoriæ. 125
Locutio fugienda in opere Dei. 388
Λόγος. 197
Loqui non debet monachus nisi interrogatus 302 303. nec cum hospite 863 866. 870 1058. 1059. nec secularia. 1060
Lora. 737
Lordicare. 111
Λορδὴ ibid.
Lotio vestimentorum 916 & sequ. pedum in cœnâ Domini 837. & sequ. rerum in parascene 840. 844.
Luce diu omnia agenda in monast. 741. & seq.
Lucernæ ūquid 366. & sequ. ius celebrandi rius 367. & seq. dupliciter sumptum. 369.
Lucilla mulier Donatistarum fautrix. 123
Lucretius Episcopus Deensis. 62. 96. 97.

Ludouicus Pius. 33. 35
Lumborum accinctio castitatis symbolum. 914. & sequ.
Lumen offerre. 368
Luminis extinctio in parasceue. 840. accensio in Sabbato Sancto. 841
S. Lupicinus Abbas. 36.
Lux dubia 814
Lux in dormitorio. 757. 759
Luxuriæ origo. 711. 712
Luxuria, redundantia. 247
Luxouiense monasterium. 886
Lychni plurimi in Lucernario. 57
Λυχναψία. 367
Λυχνικὸν. ibid.
Λύχνα 814
Λυχνίφως. ibid.
Lyra. 364

M

MAcarij plures. 55. 56
Macarij regula duplex. 55
Mæcenas discinctus. 615
Mafortes. 896
Mafortium. ibid.
Magalona vrbs. 34
Magister. 85. eius regula. 68
Maior quis. 545
Maior domus. 444
Maiorum exempla sequenda. 299
Mala alterius reuelare quando licet. 212
Maledicere non oportet. 211
Malorum materies & causa. 217
Mandatum. 540
Μανδάτωρ. 541
Μανδατοφόρος. ibid.
Manibus expansis orare vetus cõsuetudo. 399
Manicationes. 345
Mansio. 1065
Manuale. 345
Manuariolum. 910
Manum alterius tenere monacho nefas. 494
Manumissio duplex. 188
Mappula. 894
Μαρτύριον. 896
Marcelli Papæ decretum apocryphum 987
Martiani Imp. lex. 221
S. Martini monachi. 732
S. Martinus nigro colore vsus. 891
Martyres hæreticos colere prohibitum. 124
Martyrum falsorum membra vendentes, & adorare suadentes. 123
Martyrum reliquias vẽdere prohibitum. 124
Μαρτύριον. 858
Massiacum monasterium. 45
Massaliani hæretici. 804
Matta. 893
Mattarij. 898
Matutinorum solemnitas vt agenda. 352
Matutini. ibid.
Matutini aliquando vigiliæ nocturnæ. 352
Matutinæ laudes quando dicendæ. 327. qualiter priuatis diebus agantur. 353. 354
Maurum monasterium. 53
S. Maurus. 926
S. Maximi Cæsaraugustani Chronicon. 63. 64.
S. Maximus Reiensis Episcopus. 158
B. Mazalini Abbatis visio. 168
Mediocritas. 711
Meditari loqui 814. cantare. 861. legere. 1065. 1059.
Melanthius insignis helluo. 130
Memorioſus. 206
Μελιμνεία. 634
Μεμψίμοιρος. 634
Menate monasterium. 44
Mendacium fugiendum. 228
Mendacis pœna. 471
Menedemus Eretriensis. 810
S. Meneleus Abbas. 20. 40
Mensa Abbatis. 923. 926. quare in ea comedere debent quidam fratres. 925
Mensa substantia, & possessio communis. 945
a Mensæ consortio exclusio. 491
Mensibus omnibus idem numerus pulmentariorum. 705
Mente orandum. 384
Mentis cum voce concordia inter orandum. 384. diuagatio. 386
Mentio pro mendacio. 286
Mentiosus; mendax. ibid.
S. Menuuercus Episc. Paderb. ornensis. 709
Merx. 739
Μεσονύκτιον. 362
Meum hoc est non debet dicere monachus. 614 & seq. 620. & sequ.
Micæ non perdendæ. 560. & sequ.
Milites in tabulas relati. 953. eorum sacramentum ibidem punctura. ibidem caligæ clauatæ. 921. labore exercendi. 677
Mille Abbates in vno monasterio. 336. 340
Mina pro minatione. 1064
Minima peccata vitanda. 289. 290. 478 479
Ministrii ægrotorum. 661. 663. 669
Minor pars quæ sanior fit, in electione præualere debet. 134. 135
Misericordia potior iustitia; 136
Missensis Eccl sia. 318
Missa pro missione. 376

Digitized by Google

Missæ pro horis canonicis. 767
Missæ celebrandæ horæ diuersæ. 377
Missæ seu collectæ inter psalmos. 331. & sequ. 376
Missæ Sabbati sancti. 843
Missus tenere. 1000
Mithres & Mithriaca sacra. 747
Mixtum 694
Μονογαμία. 205
Modarius Abbas. 48
s. Modestus Martyr. 48
Modus optimus. 137
Modus pro numero. 1064
Molina riuulus. 748
Monachæ prohibentur tangere pallas sacratas. 948
Monachi officium. 116
Monachorum quatuor genera 99. sex genera. 120
Monachi raro foras procedere debent. 1034. nec soli. 667 extra monasterium laborantes non prætereant horas canonicas. 846 exeuntes proprio vitio, aut electi quoties recipiendi 575 desertores in vltimo loco suscipiendi. 575. 578 579. electi sub cura Episcopi. 576 fugitiui in alio monasterio non recipiendi. 577 suo monasterio restituendi. 580 & sequ. fiunt officiales præsidis prouinciæ. 581. eorum cibus vilis esse debet 710. 711. non vescantur cibis secularium. 854 extra monasterium non comedant 853 necessaria æqualiter accipere non debent. 631. & sequ. nigri. 891. operari debent manibus. 804. 817. & sequ. operando meditentur & psallant 819. 821 operantes nihil debent loqui seculare: 814 non recipiendi pretio. 975 quidam in suis ædibus vitam monachicam ducebant. 981 abscedentibus bona quæ intulerant monasterio non reddenda. 978 non suscipiendi in alieno monasterio sine consensu sui Abbatis. 1008. peregrini vt suscipiuntur in Monasterium. 1004. imperfectiones. 450 monachum quæ faciant. 985. quidam correptus in visione ob sputamenta. 407. imperfectus saluatus, quia neminem iudicarat, nec iniurias vlrus fuerat. 449 mortuus ad gallinæ morsum. 709
Monachus vnde dicitur. 100. & sequ.
Monachi vagi descriptio. 856
Monasterium. 103 claudendum tempore refectionis. 778. mutatio non facile probatur. 1006. quæ requiruntur in eiusmodi mutatione. 1007 notum quod dicitur. 1008 commoditates. 1032
Monasteriorum reformatio. 22
Morè. 38
Mons Pesulanus. 38
Morbi cotidiani spernêdi. 977 ex ignauia. ib.
Mors. 207
Mortificatio triplex. 260
Moyses Ἄλφα appellatus. 165
Mozarabæ Ecclesiæ ritus in lucernario. 368
Multi loquium in oratione quid, & fugiendum. 403
Munditias facere. 640
Munuscula accipere monachis non licet. 874
Muria. 1051.
Murmuratio vitanda. 241. malum. 810. iusta. 745
Murmuratorum pœna. 475
Murmuriosus. 205
Murmurium. 206
Muscæ noctu lucentes. 461
Μυσίλλη, μώσιλλη. 854
Mutandæ. 910
Mutare monachis non licet. 879. 882
Mutij obedientia. 1092
Mutuare inter se monachis non licet. 619

N.

NArbona. 37
Νάρθηξ quid, & vnde. 532
Nascentia leguminum. 706
Ne quid nimis. 137
Negotiis secularibus non debent intricari monachi. 817
Negotia monasterij non sunt committenda iunioribus, & nuper conuersis. 1061
Neocæsarienses Clerici. 360
Νεομηνίς. 937
Nerua Imp. 176
Nibridius Episc. Narb. 40 50
Nibridius eremita. 8
s. Nicetius laborat suis manibus. 804. scurrilitatem fugiendam monachis docebat. 143
Niger color monachorum. 891
Nihil factum. 873
Nimis, nimius. 138. 583
Nitrienses monachi. 732
Nobilitas apud Deum. 102
Nomina litterarum quibusdam imposita. 165
Nomina defunctorum fratrum missa in monasteria. 42
Nomina pontificum orthodoxorum in diptyca relata. 547

Digitized by Google

Nonæ horæ canonicæ myſterium. 371. 372
Nonna. 1021. 1022
s Nonna. 407
Nonni. 1019.
s Nonnoſus. 1034.
Nonnus. 1021. 1022
Nonus defunctorum dies. 218
Nota. 249
Notari. ibid.
Noua accipientes reddant vetera. 685
Nouembial. 279
Nouitiatus vnius anni. 938. non integri. 654 aliquando trium annorum. 639
Nouitij vt probandi, & recipiendi. 634 & ſequ. cur ab aliis ſeparati. 936. olim in habitu ſeculari. 943. 944. raſum fereuntes. 944. in illis quæ inſpicienda. 937
Nouitius quid. 936
Nunciare viſa & audita extra monaſterium non licet. 1048 1051
Nuditas. 276. 931

O.

O, pro, u 247
Obedientia qualis ſit. 1098 ſimplex & cæca. 107 8 ſine diſcuſſione. 235 hilaris. 235 martyrij & victimæ genus. 140 labor. 90 in rebus duris. 173 omnimoda. 270 eius qualitates & circunſtantiæ. 229 & ſequ. 269 & ſequ. laus 230 vtilitas. 232 231 effectus qualis 1095 merces. 194 votum vitæ monachicæ conueniens. 942
Obedientia mira cuiuſdam monachi. 275
Obedire ſibi inuicem debent fratres. 1088. 1090.
Oblata. 983
Oblatio. 983
Oblatio puerorum in monaſterio. 981 & ſeq. quàm ſit accepta Deo. 988
Obliuionem fugere. 264
Obſcuka. 89
Oculorum cuſtodia. 488
s. Odillo Abbas Cluniacenſis. 136
Odire. 209
Odiſſe vitia oportet non homines. 136
s. Oddo Abbas Cluniacenſis. 311. 709. 1050
Oeconomus. 1097
Oeconomus maior. 1098 1102
Offertorium. 40
Officina artis ſpiritalis. 218
Officium pro officiali. 146 & ſequ.
Officij diuini ratio 26. & ſequ. quomodo recitetur. 851 à fratribus peregrè proficiſcentibus. 849 qualiter agatur per diem. 360 qualiter agatur æſtatis tempore. 345 nocturnum quomodo celebretur. 319 quale à S. Auito Vrennenſi inſtitutum. 346
Oleo pedes hoſpitum vngendi. 868 & ſequ.
Oregii Indici deſcriptio. 394
Optila Arianus. 332
Opus manuum cotidie à fratribus faciendũ 802 & ſequ ſuccurrit tentationibus. 281 inobedientium & murmurantium olim diſruptum. 241 ad illud citò occurrendum 784 829 illius ceſſatio olim ab vna veſpera ad ſequentem. 751
Operi Dei citò occurrendum. 763 772 785
Operum bonorum lux. 311
Orarium. 904
Oratio pro permiſſu. 778
Oratio aſſidua ad impetranda Dei dona. 90 91 laus & aſſiduitas. 208 vtilitas. 809 diſciplina. 400 reuerentia. 402 & ſequ in conſpectu Dei. 383 387 ante & poſt cibum. 765 in benedictione lectoris. 690 ante & poſt opus manuum. 831 in exitus monaſterio. 880. ante ſomnum 374 644 & ſequ.
Oratio Dominica in veſperis & matutinio. 155 cur ſæpius dicenda in officio. 356
Orationes impuræ. 528
Orationes breues inter pſalmos. 404. 405. 411
Orationes in exitu & regreſſu. 1049
Oratorium. 859. & ſequ.
Ordo pro officio diuino. 567
Ordo docendi. 791 congregationis. 1019
Ordinis ſeu congregationis religioſæ mutatio improbata. 1006 requiſita ad eiuſmodi mutationem. 1007
Ορφώ. 204
Ὀρεσίβιος. 361
Ὀρεσιβίου. 592
Orpyllis ſcortum. 165
Orpheus. 364
s Oſieſius. 55
Oſculum ante ſumptionem Euchariſtiæ. 1022 1021 in recipiendo monacho. 970 971 manus. 148 genuum. ibid. & ſequ.
Oſtiariorum officium. 1039
Otioſitas inimica animæ. 801. & ſequ.
Otioſus monachus. 817
Otium fugiendum. 803 ab eo ad laborem paulatim aſſueſcendum. 808
Ouis morbida gregem contaminat. 566
Ὀξυνεῖται. 737. ὀξύνεται. ibid.
Ὀξυχολία. 204
Ὀφθῆναι. 728

Digitized by Google

Quies. 704

P.

S. PAchomius. 53. eius regula. ibid. monasterium 660 in varias classes seu domos distributum. 165
Palearia. 38
Palla altaris. 983
Pallæ sacratæ. ibid.
Palliis operti monachi. 903
Palmarum rami madefacti ad contexendas mattas. 1054
S. Pambo eremita. 242
Πανία. 889
Panis & aquæ refectio in punitionem. 472
Panis medius. 716
Panis quadratus. 709
Παπχίδης. 321
Papa, Papas, 97
παπας. 97
Paphnutius Abbas. 52
Paraplis. 714
Paratura. 919
Parens. 967
Parentes obliuiscendi. 266
Paropsis. 715
Pars quid. 850
Παρξενωὸς. 205
Parua peccata non pernendas. 189 190. 478. 479
Paruulorum custodia. 1087 eis Deus reuelat, quòd melius est 190 191 eorum consectator, & osculator vt tractandus 517 eorum sermonibus non ducatur prælatus. 425
Paruum quid non faciendum sine permissu. 1048 1050
Paschæ epitheta honorabilia. 835 octauæ feriatæ. 738
S. Pastor martyr. 748
Patientia amplectenda. 273
Patriarchæ greges pauerunt. 818
Patrum decreta non sunt relinquenda. 914
Pauli Apostoli apocalypsis seu reuelatio. 366 ascensus: ibidem. Flagellatio. 513
S. Paulus eremita. 716
Paulus. V. Papa. 381
Pauli & Stephani regula. 59
Pauper qui fuerit in seculo monachus esse cupiens deponat superbiam. 945
Pauperes qui fuerint in seculo, in monasterio humilientur. 635
Pauperibus reliquiæ mẽsæ erogandæ. 715. 716
Pausationes. 380
Pax Ecclesiæ Hipponensis nomen. 225
Paxamas, paxamatium. 507
Paxamus coquus. ibid.
Peccati correptio qualiter fieri debeat. 480 radices succidendæ. 478
Peccatores etiam grauissimi in religionem admittendi 962 vt probandi. 961. 964 non eis silendum aut acquiescendum. 485 486
Peculiaritatis vitium nequissimum. 614
Pecunia in zonis. 900
Pedale. 887
Πίδιλα. 889
Pedule. 889
Pedules. ibid.
Pelliciæ. 45
Pellicula capitis infantis recens nati. 115
Pellis. 908
Penuria. 956
Perduellio pro perduelle. 1016
Perfectionis impedimentum. 115
Perperam agere. 900
Περπερία. ibid.
Πέρπερος. 901
Per se. 957
Petitio quid. 942 non reddenda monacho fugitiuo. 944
S. Petrus non prius constituitur pastor Ecclesiæ, quàm se Christum amare ter profiteatur. 177
S. Petrus Damiani. 710
Phantasiæ nocturnæ vnde. 510. 511
Pharisæi superbia. 312
Pharisæi peccatum quale. 448
Philargyria. 130
Philosophi sutores fuere. 818
Philosophi monachi. 101
Philosophia monachatus. ibid.
Philoxenus Cytherius. 150
Philoxenus Leucadius. ibid.
Phœnicium. 318
Phylacteria 124. 125 pro reliquiis vsurpata. 125
Πιτεία. 205
Πίλοι. 889
Pinguedinis esus olim monachis concessus. 709
Pipinus Francorum rex. 40
Pisces in festiuitatibus monachis appositi. 701
Pistores monasterij qualiter se gerant. 1042
Pittacium. 961
Placidia Theodosij Imp. filia. 34. 225
Placitum. 44
Plagarum numerus in flagellatione. 473. 474

Digitized by Google

Planeta vestis. 905
Planus. 307
Platonis cœna. 864
Πόδιον. 889
Pœnitens ex corde vt suscipiendus. 1093
Pœnitentium gradus quinque. 531 non semper istos gradus decurrebant. 513
Pœnæ delinquentium monachorum. 493. 494. 497. & sequ. 787. & sequ. loquentiũ & videntium in mensa. 694. 697. 756. non festinantium ad opus Dei. 763. 765. & sequ. non occurrentium ad versum qui dicitur ante & post mensam. Ibid. ebriorum 733.
Pollutionis nocturnę expiatio. 279 280. quorumdã antiquorũ circa illã. Scrupulositas. 280 aduersus illam remedia. ibid. & 281.
Polypticum. 547.
Polyzelus Cyrensęus. 307
Ponere pro desinere. 111
Portarij officium. 1032. 1039
Posca. 717
Possessio. 1061
Posticiaria, Posticiarius. 884
Posticium, Pesticum. ibid.
Potestate absolutâ nihil faciendum. 176
Potionum numerus. 737
Potus ad Nonam. 714 717
Prælatus primus in omnibus exercitiis esse debet. 171 177 vt se gerat in rerum temporalium administratione. 159 timere debet iudicium futurum. 156 mali charactet. 55 & sequ. ei vt Deo parendum est. 229 stulti iugenium. 187
Prandia olim meridiana. 742 à priscis Romanis ignorata. 752
Prandia & ieiunia opposita. 715
Præpositus monasterij qualis sit. 139 414 eius officium. 418 421 424 427 433 447 eius dignitas qualis sit 414 res exteriores gerebat. 417 430 810 sollicitudo erga subditos 550 vt eos admoneat. 444 445 ordinandus ab Abbate. 413 415 416 duo in singulis decadibus. 439
Præpositus & Abbas dignitates distinctæ. 414 415
Præsentia Dei. 262
Presbyteri monachi ordinati duplici titulo. 1015 eorum dotes. 1014
Prima fax. 367
Primæ horæ synaxis vbi & quando inuenta. 313
Principes monasteriorum. 166
Prior quid. 691 & sequ. 865
Prior clausti. 808
Prioratuum origo. 767 468
Priuatus. 1088
Proba. 1064
Probabilis. 579
Probationis monasticæ spatium. 938 953
Procax vt tractandus. 1098
Procedere, processio. 920
Prodicus Philosophus. 95
Professio monachi ea quare seruanda. 942
Profectus ex carnalibus & spiritualibus. 1104
Προήκοος. 444
Propensa. 707
Proprium non debent habere monachi. 612 & sequ.
Προσκλισις. 444
s. Prosper Aquitanicus. 58
Prosperitas metuenda. 553
Prostratio monachi correpti. 1088 1089
Prostrati seu subsstrati. 532 534
Prouisor. 913
Prouisores 921
Prudentia in correctione. 133
Psallendi disciplina. 383 modus. 790 cessatio in parascene. 840
Psallere sapienter. 335 386
Psalmi quo ordine dicendi. 324 378 379 non combinandi. 228 duodecim in nocturnis & vesperis. 346 quot dicendi in noctibus. 340 quo tempore discendi 320 qui olim canebantur cum alleluia 826 eorum distributio. 380 apocryphi in Ecclesiâ non canendi. 381 quot per horas & vrnas canendi. 375 Dauidicorum laus & vtilitas. 818
Psalmus apertionis. 760
Psalmus centesimus quinquagesimus primus. 361 751
Psalterati fratres. 927
Psalterij Dauidici diuisio à S. P. B. facta ab Ecclesiâ approbata. 380 381
Pseudomonachi descriptio. 116 117
Pseudothyrum. 884
Psiathus. 758 & sequ.
Publicani humilitas. 312
s. Publius Zeugmatensis. 362
Puer & infans idem. S. P. B. 68
Pueri custodiendi: 1084 1085 excommunicationis non capares. 552 & sequ. disciplinæ assuefaciendi 587 minori ciborum mẽsura pascendi. 680 704 712 cum eis non ridendum. 426 oblati à parentibus cogebantur olim perpetuò manere in monasterio, etiam post annum pubertatis. 385.

Digitized by Google

& ſequ. 991 chartas donationum quando facere debebant. 991 eorum legitima in tres partes diuiſa. 991
Pulchro aliquo vultu inſpecto terra aſpicienda eſt. 488
Pulli ſolis infirmis apponendi. 714
Pullorum cantus. 328
Pulmentaria quot cuique apponenda. 704 715 718
Pulmentarium quid. 705
Pulſare. 948
Pultes. 705
Punctura militum. 953
Pupillæ oculorum Virgines dictæ. 488
Puræ orationes. 843
Purpura aquo & vbi inuenta. 318 aſſuta colobiis monachorum. 896
Pythagoras γαμμα appellatus. 165
Pythagoræ littera. 95
Pythagoræi in communi viuebant 103 104 non ſepeliebantur in arcâ cypreſſinâ. 445

Q.

QVadra. 609 700
Quadrageſima. 746
Quadrageſima monachorum qualis ſit. 834 & ſequ. 838 quot pulmentis in ea reficiendum. 712 in ea Te Deum laudamus canitur à monachis Benedictinis. 350 altera. 748
Quadrageſimus defunctorum dies. 218
Quadrupedum eſus monachis prohibitus. 704
Quando. 112
Querela. 634
Querelosus. 634
Querimonia. ibid.
Qui habitat, &c. 362
Quid tum poſteà. 480
Quindecim pſalmi. 42
Quinquageſima paſchalis. 751
Quinquageſima ante quadrageſimam. 841
Quintæ feriæ ieiunium prohibitum. 751 1062

R.

RAbanus. 37
Racanæ, Racanellæ. 922
Rachinæ. ibid.
s. Radegundis. 398 670
Ralla. 536
Ranarum ſilentium præcipiente ſacerdote. 499
Raſum. 536 944
Paſιφερῶν. 536 944
Paſτίεων. ibid.
s Ratbertus. 380
Ratiſbonenſe concilium. 39
Rauenna. 691
Rebellio pro rebelle. 1016
Recapitulare. 873
Receptorium. 189
Recluſorum monachorum requiſita. 122 123
Recellulæ. 110
Reconſiliatio inter monachos. 585
Recondere nihil debet monachus ad edendum aut bibendum. 777
Recondere nihil oportet in oratorio præter ea quæ ſpectant ad opus Dei. 899
Rectores mala permittentes graviter peccant. 118 119
Reculæ. 110
Recuſare opus iniunctum non licet monacho. 1072
Refectioni citò occurrendum. 778
Refectio. 333
Refectorium. 507
Reficere. 333
Reformare, reformatio. 578
Refrigerium. 873
Refuga. 131
Refutare. 728 961
Regia pro ianua. 1007
Regradari. 1033
Regradatio. ibid.
Regula S. P. Benedicti admonitionem habet, & præcepta. 90. ſcopus ibidem. excellentia & diſcretio. 80 & ſequ. cum aliis collata. 79. 80
Regula legenda in congregatione 1031 1044 in refectorio. 701 & ſequ. Nouitiis. 934 945 754
Regula pro diſciplina. 1016
Regula communis ſequenda. 899
Regum libri ſerò non legendi. 755
Reiculæ. 110 126
s. Reimberti Archiepiſcopi Bremenſis præclarè dictum. 599
Religio pro vitâ monachica. 102
Religioſus pro monacho. 101 102
s. Remigius Remenſis Archiepiſcopus, & Remigius Autiſiodorenſis non ſunt auctores commentariorum in Epiſtolas Pauli. 563
s. Remigij obitus. ibid.
Reliquias falſas colentes. 123

Digitized by Google

Reliquias Sanctorum vendere prohibitum. 124
Remissa. 1064
Renuitæ. 121
Repetitio lecturæ mensæ. 702
Res monasterij negligenter non tractandæ. 605
Rescellæ. 110
Resona echo. 1062
Respicere comedentem alterum haud monachis licitum est. 718
Responsalis. 853
Responsio. 826
Responsum. 853
Responsoria. 385 quid differant ab antiphonis. 354
Respondere increpanti non debet monachus. 1095 & sequ.
Reuelatio Pauli. 365
Reuerentia orationis. 402 & sequ.
Reuocare. 609
Ridere cum pueris non licet monacho. 426
Risus vitandus. 244 immoderatus. 147 facilis & nimius. 304. & sequ. in choro coërcendus. 499
Ritus benedicendi monachi. 643 offerendi pueri in monasterio. 982. 983
Roboam Rex Iuda. 435
Rogus. 330
Romani olim pulticfagi. 705 prandia ignorabant. 752. & sequ.
s. Romanus Abbas. 91. & sequ.
Rumesciensis monachæ Sanctum falsum colentes. 124
Rupicapreæ. 72

S.

SAbanum. 610 896
Sabbatum olim feriatum. 733. 749 & sequ
Sabbati sancti missæ. 848
s. Sabini monasterium. 40
s Sabinus. 41
Σάκκος. 191
Saccus. ibid.
Sacerdotes vt recipiendi in monachos. 999. recipi possunt in monachos. 1000. recepti in monasterio vt peregrini. 1001. subsunt quodammodo Episcopo. 1016
Sacerdotij genus triplex. 1015
Sacramentum militum. 913
Sacrarium. 188
Sacrificium pro defunctis. 217
Sacrus. 72
Sæuitia prælatorum quàm pernitiosa subditis. 168
Sagi. 922
Sagum. 898
Saiones. 181
Salomonis psalmi & odæ. 381
Saltuarius. 444
s. Saluatoris Ecclesia. 15
Salutationes Episcoporum. 189
Salutatorium. ibid.
Samuel. 851. & sequ. 1011
Sandalium. 890. & sequ.
Sanctimoniales damnatæ ob neglectam peccatorum confessionem. 191
Sanctimonialium salutatorium. 189
Sanctorum acta in Ecclesiâ legenda. 357
Sanitas ex labore. 677
Sarabaitæ. 104. 105. 121
Sarus Gotthus. 37
Satisfactio eorum qui falluntur in oratorio. 787 eorum qui tardius occurrunt ad opus Dei 705. 765. 770. 771. 775. 781. 783. 784. delinquentium. 560 eorum qui tardè ad mensam occurrunt. 770. 775 qui tardè occurrunt ad aliquod opus. 771
Satur abstinenti im facilè prædicat. 171. 172
s Saturninus Tolosæ Episcopus. 38. 39
Satyrus Ζῆμα appellatus. 165
Scandalum pro pugnâ & iurgio. 355. 505
Scapulare. 888. & seq.
Scarabei nocte lucentes. 462
Σκηλίαι. 892
Scemari. 910
Scematio. 911
Sceptrum Iouis cypressinum. 445
Schola conclaue. 188
Schola palatium. 38
Scholæ in monasteriis. 681
Scholares. 38
Scribere præcipuum opus manuale monachorum. 821
Scriptura, scriptum est. 68. 267
Scrupulus. 707. 711
Sculdaïs. 444
Scurrilitatis vitium. 242. 243
Scutella. 703
Secreta locutio inter monachos noxia. 762
Secretarium. 188. 189
Secundi Domorum. 432
413. 605. in monasteriis. 169
Secularia loqui non decet monachum. 1061.
Seculares non ingrediebantur olim in claustra monachorum. 808

Digitized by Google

INDEX.

à Seculi actibus se facere alienum. 204
Segestre, Segestrum. 921
Segestrense monasterium. 38
Sella reclina. 425
Σημεῖον. 103
Senes indulgentius tractandi. 672. 979. & sequ. delicatius nutriendi. 680 vt tractandi. 681. 685. vt corripiendi 950. iunioribus præferendi. 300. debent aliis prælucere. ibid. honorandi à iunioribus. 1019
Senior nouitiis deputandus. 937. 955
Seniores duo in monasteriis. 453
Seniorum officium. 197
Septenarius numerus sacer & mysticus. 364
Septimanariorum coquinæ officium. 639
Septimum monachorum genus. 126
Septimus dies defunctorum. 218
Septuagesima. 841
Sepultura monachorum in eodem loco. 293
2. Sequani monasterium. 5. 38
3. Sequanus. ibid.
Sequax. 959
Serapion. 52
Sermo secularis vitandus monacho 819 832
Serpentis cuiusdam proprietas antequam bibat. 526
2 Seruandus Abbas. 462
Seruandò. 790
Seruitor. 657
Seruitor 5. 692
Serui birris induti. 605 non manumittendi ab Abbate. 187 quomodo recipiendi in monachos 917 in monasteriis pares sunt dominus tuis. 946 947. vt habendi in monasteriis. 155 157. monachi fugitiui restituendi dominis suis. 581
Sessio in sacris Herculis. 458
Seueritas miscenda lenitati. 155. 158
8 Seuerus presbyter. 804
Seuerus subdiaconus. 126
Sexagesima. 841
Sextarius. 719 & sequ.
Sextæ horæ canonicæ mysterium. 371
Sezach rex Ægypti. 435
Sicera. 719
Sicut erat in principio, &c. 343
Siderana synodus. 804
Signatura petitionis. 942
Signo in mensa petenda. 686. 690. 995. 696. 698. 699
Signum pro campana. 764
Sigulphus Abbas. 44
Silentium in mensa. 988. 690. 692. 695. 698 703. horis nocturnis. 757. & sequ. 761. & sequ in opere manuum. 814 eius vtilitas. 245. 249
Similis excommunicationis vindicta quomodo intelligitur. 541
Simon Athenicnsis. 80
Simplex. 1027 eius dotes. 969
Simplicitas. 1027
Singericus Gotthorum rex. 37
Siruitanum monasterium. 64
Smaragdus monachus non Abbas auctor commentariorum in Regulam S. Benedicti. 36
Solatium pro auxilio. 590
Solea. 536
Solon. 137
Somnus frater mortis. 796 meridianus. 815 816 fugiendus in opere Dei. 388 post nocturnas vigilias vetitus. 322
Sparteæ. 536
Spartum. 314
Σπυρὶς. 715
Species. 920
Sperare pro petere. 777. 778
Spiritalis vindicta. 559
Spiritu sancto duce omnes indigent. 152
Sponsalia possunt irritari à pueris, cum adulti fuerint. 938
Spuere in aliquem ignominiæ causa. 518
Spuere in Ecclesia ante se non oportet. 406
Spuramenta in oratione rara esse oportet. 407
Spuramenti cohibitio post communionem. 692
Squilla. 42
Stabilitatis votum. 940
Stabulus Episcopus Magalonensis. 32. 44
Staminearum vsus apud monachos. 912
Stare in psalmodiâ 384 cum legitur Euangelium. 351
Στιχηρὰ. 921
Stellarum obseruatio. 795
Stephani & Pauli regula. 59
8. Stephanus de Obazinâ. 756
Storea. 565
Stricare. 873
Strumentum pro instrumento. 607
Subsequi. 274
Substantia monasterij sacra. 588. 590 vni fratri committenda. 603
Substrati seu prostrati in Ecclesia. 512 534
Subulci monachiquales. 117. 118
Suffecta persona. 784
Suffragium. 831
Supellex monachi. 911 918

Digitized by Google

Superbus quis, & quomodo curatur. 214
Superexaltat misericordia iudicium, quomodo intelligitur 135 136
Superfluum nihil debet habere monachus. 895
Superiores nobis alios existimare debemus. 259
Superpositio, Superponere, Superpositio ieiunij, silentij, Superponere ieiunium, silentium. 800 801. 844
Super se. 657
Superstitio plebeculæ in vindicandis falsis reliquiis. 124
Supplacitare. 181
Surdus, mutus, & cæcus debet esse monachus. 315
Surgentes signum crucis faciant. 466. 468
Suum aliquid esse monachus dicere non debet. 614. & sequ. 620. 623. 624 626.
Sylla. 915
Sylua barbara. 394
Syluæ in Circo & in Amphitheatro. 393
s. Syluester. 1062
Sympecta. 547
Συμπαίκτης. ibid.
Συνάξις. 339

T.

TAbenna insula. 660
Tabennesiotarum horæ canonicæ. 362
Taciturnitas vt tenenda. 242
Tanculphus Camerarius. 36
Tanti pro tot. 1010
Τάξις 204
Tarentum locus in campo Martio. 458
Tarnadas. 59
Tarnatensis regula. ibid.
Taxare quid. 240
Te Deum laudamus in nocturnis. 349
Τέλων. 820
Tempo ius. 349
Tephilin. 825
Terbibendum. 712. 713
Terni psalmi recitandi in horis diurnis. 377
Tertiæ horæ canonicæ mysterium. 370. 371. 373
Tertius defunctorum dies. 218
Testamentum pro instrumento seu chartâ. 148
Testamenti condendi ætas 992
Testes adhibendi in monachorum susceptione. 988
Theodebertus rex Francorum. 926
Theodoricus Gotthorum 37 eius filius Theodoricus. ibid.
s. Theodoricus Abbas. 557
s. Theodoricus Episcopus Cameracensis. 293
Theodosius iunior Imp. 225 vitam artificio sibi comparat. 804
Θεραπεύω. 101
Θῆτες. 165
Θύειν. 204
Θύρα. 147
s. Tiberij monasterium. 47
s Tiberius Martyr. 48
Timor Domini. 262 266
Timotheus dux Atheniensis. 864
Tolosæ regnum sublatum. 37
Torismond Gotthorum rex. 37
Toc-sein. 763
Tonsura Clericorum. 905 Monachorum. 905 909 fit ab Abbate. 977. 978. à sacerdote. 978
Transmissa vni monacho, alteri dari possunt. 882
Trasila. 225
Tricare, Tricæ. 650
Triceſima. 841
Triceſimus defunctorum dies. 218
Triclinium. 462
Triennium monachorum probationi concessum. 639
Triuium vitæ humanæ. 94. 95
Tu autem, Domine. 344
Tuba campanæ loco. 768
Tulta. 181
Tunicas quot habere debet monachus. 605
Tunicæ manicatæ fœminarum, & delicatiorum. 896
Tunicæ sacci 921
Turone Tertiæ & sextæ officium quando institutum. 463
Turpiloquium vitandum. 529
Tussis frequens vitanda in oratione. 407
Tutare pro extinguere. 463
Typus. 589
Τύφος. ibid.
Tyrones. 953

V.

VAcuus. 96 948
Vænalia monasterio viliori pretio danda. 928 931
Vagatio animi fugienda in opere Dei. 389. 392
Vale dicere debent fratres exeuntes monasterio. 1068
s. Valerius.

s. Valerius. 66.67. 129
Valerius. 165
Valentini hæretici psalmi. 381
Valentinianus tertius Imperator. 225
Valsius Sabinus. 458
Vallia Gothorum rex. 37
Vasa monasterij tanquam altaris habenda. 558. 590 1040. contignanda Cellerario ab hebdomeda ius. 639. 941
Veniam petere non debent prælati à subditis. 431. petenti indulgendum. 1098. ad eam petendam tardus, vt tractandus. 1097
Venite exultemus, &c. 343
Verba otiosa vitanda. 244
Verbum pro mandato. 197
Verberibus aliquem raso capite cædere. 518
Virgidum oppidum. 67. 748
Versiculi ante collectam. 339
Versus apertionis. 760
Vespera quando celebranda. 365. eius mysterium. 371. & sequ.
Vespera Sabbati. 750
Vesperè lucernarum accensio. 367
Vesperna. 752
Vespertinum 368. 369
Vespertinus cibus. 710
Vestes sacræ vbi induuntur, & exuuntur 189 in Vestibus humilitas seruanda. 897. iuxta professionem cuiusque habendæ. 898 monachis necessariæ 907 ab vno custode seruandæ. 902 quales sint. 914 quo affectu suscipiendæ. 780 nocturnæ. 892
Vestiti dormiant monachi. 405
Veterator quis. 936
Vetulas, & ceruolos facere quid. 747
Viaticum hospiti exeunti imponi solitum. 868
s. Victoris Massilienſe monasterium. 58
Victualia. 599
Vicedominus. 413
Viduæ quæ recipiuntur in monasterio. 980
Vigiliæ pro sacris nocturnis. 322
Vigiliæ nocturnæ. 319. 321. 322. 325. 348. 356
Vigiligallus. 419
Vigilius Abbas. 65
Vigilucius. 419
Villare omni contentus esse debet monachus 594 & sequ.
Villicus. 444
Villosa. 888
Villi sa cucülla. 887
Villus. 887. & sequ.
Vinum non est monachorum 728. 729. 732 apostatare facit sapientes 729 modico vtendum. 733 mensura. 729. in arbitrio Abbatis 731 monachis indultum. 732 luxuriæ incentiuum. 740 melius ægrotis dandum. 319
Vires tentandæ, cum quid suscipiendum est arduum. 938
Virgæ Abbatum, Episcoporum, &c. 445
Virginitatis professio quando fieri potest. 988 999
Virginum zonæ solutæ in nuptiis. 915
Virtus & voluptas Herculi & Scipioni occurrunt. 95
Visitare ægrotum non licet monacho sine permissu. 660
Vita præsens via est. 92
Vita mala pastoris ouium occisio est. 551
Vitæ æternæ descriptiones. 207
Vitia acrius impugnant nouiter conuersum. 979. 980
Vitiosi homines feris comparati. 391. 394
Vitrea vasa altaris. 11
Vlciscere pro vlcisci. 111
Vna quid. 769
Vncia. 707 eius pondus. 710
Vncina humilitas. 297
Vnus in domo Dei congregatus, quomodo intelligitur. 190
Vocis moderatio. 308. 309
Volatilia comedere in quibusdam solennitatibus olim concessum monachis. 709
Volatilia olim à quibusdam credita non esse carnem. 708
Voluntas propria fugienda. 262
Voluntatis propriæ periculum. 86
Votum simplex religionis. 986
Vota tria regulæ. S. P. N. Benedicti statui monastico conuenientissima. 941
Vrbanus. V. Papa. 58
Vrbanus VIII. 566
Vrsorum circumductio superstitiosa. 115
Vsufructuarium, Vsufructuarius. 984
Vt particulæ significatio. 209
Vtensilia monasterij. 610. & sequ.
Vtilis frater. 265
Vtor verbum cum accusandi casu. 892
Vulgaris. 119
Vulnus aperiendum & secandum. 573. 574
s. Vvibor ada Martyr. 711. 832
s Vviepertus Episcopus Augustanus. 280
Vvidmarus. 5
Vvisigothorum migratio in Galliam & Hispaniam 47 dicti à Francis. ibid.
Vvitradis Abbatissæ nimia seueritas. 168
Vvlfarius vir nobilis. 23. 41

Digitized by Google

INDEX.

Y.

Y, littera. 95
Υπάρξεως. 800. 801. 844
Υπαρθναι. 800. 801. 844
Υποστάν. 532
Υποστάσεως. ibid.

Z Elus duplex bonus & malus. 1015. 1014
Zelo Dei an quis moueatur, quomodo intelligitur. 1107
Zelum non habere. 209
Ζῆλος vnde. 1108
Zelotypus. 138
Zonæ vsus. 899 solutio in nuptiis. 915
Zonam perdere. 900

Omnia sanctæ Ecclesiæ catholicę, Apostolicę & Romanę subiecta sunto.

FINIS.

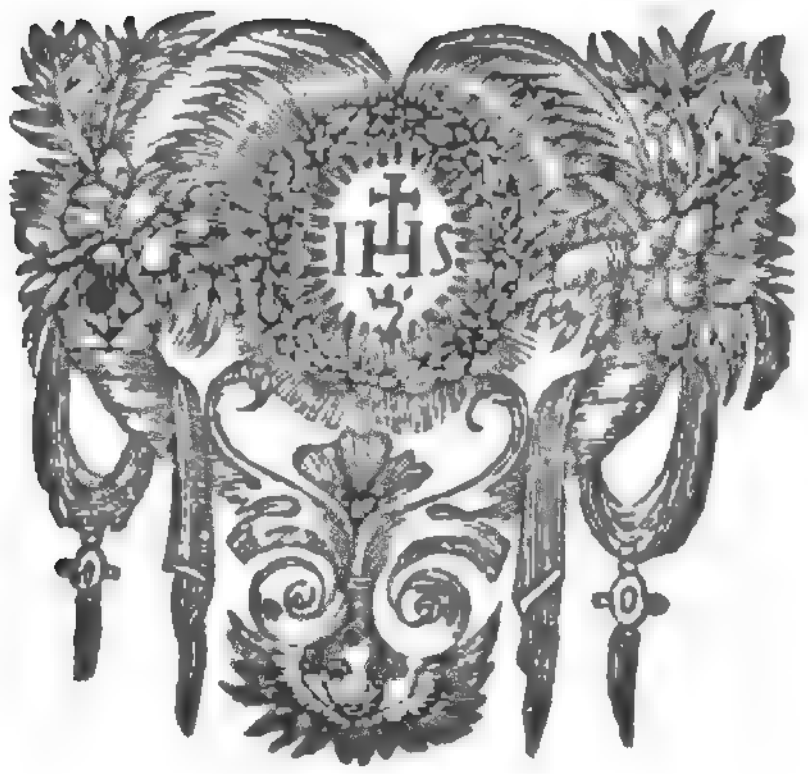

Digitized by Google

Quædam prætermissa in notis & obseruationibus, suis locis addenda.

PAg. 134. lin. 19. post hæc verba sexag. quartum, adde.
IN ABBATIS ORDINATIONE.] Hæc vsque ad illa verba, *constituant dispensatorem.* Extant Dist. 61. can. *in ordinatione.* Vbi quædam variant maxime cum legitur, τὸ, *præpositi*, pro, *abbatis*: & infrà, *præpositos*, pro, *Abbates.* Sed hæc mutatio facta videtur ex industria. Quare non video cur huic canoni præfigatur palea. Pag. 364. lin. 27. post illa verba, *mundi opificio*, adde, Solon eleganti carmine apud Clementem Alexandrinum libro sexto Stromatum. Et lin. 35. idem refert Clemens Alexandrinus eodem libro paulo ante locum citatum. Pag. 475. lin. 16. post τὸ, *excusæ*, adde. Hic locus citatur à Burchardo lib. 17. cap. 37. sub nomine Isidori; sed est S. Pachomij. Pap. 506. lin. 3. post τὸ, *consurgeret.* Adde. Id etiam patet ex psalmo. 118. cap. 21. *pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Vbi pax & scandalum opponuntur. Vnde Apollinarius in metaphrasi, vbi Septuaginta scribunt *σκάνδαλον*, posuit *νῖκος*. i. contentio, rixa.

Οὐδὲ τι νῖκος ἔχουσι -.-i.

neque aliquam rixam habent.

Pag. 517. lin. 22. post τὸ, *parte.* 2. Adde. Refertur etiam à Burchardo lib. 17. decreti cap. 35. ex dictis Basilij. Sed non ita rectè. Nam hoc capitulum nusquam repereris apud S. Basilium, sed in Regula S. Fructuosi Bracarensis, vt ex dictis notum est: quamuis hîc referatur paulo contractius, & varient quædam. Apud eundem Burchardum initium huius capitis ita legitur. *Clericus vel monachus adolescentium vel parvulorum insectator.* p. 519. lin. 12. post, τὸ, *intentus*, Adde. Quemadmodum est apud Burchardum, apud quem tamen τὸ, *continua*, deest. Pag. 936. lin. 25. post, τὸ, *integra*, adde. Beda cap. 28. vitæ S. Cuthberti. *Quatenus ibidem sacerdotes consecrare, sed & ipsam reginam dato habitu sanctæ conuersationis benedicere deberet.*

Erratorum correctio.

PAg. 27. l. 23. deletis quæ sunt in margine, lege. Honeste officium: quæ officia recitare debeant iuxta Romanum vsum Pag. 44. lin. 24. dele τὸ infrà. Pag. 49. lin. 11. l. transmitte. Pag. 60. lin. 31. l. *Aurelius.* Pag. 88. lin. 1. l. populi sui. Pag. 108. lin. 23. l. manu. Pag. 111. lin. 30. l. *gluttum.* Pag. 112. lin. 15. l. absconsè securi. Pag. 173. lin. 2. l. cammarus. Pag. 208. lin. 42. l. præclarè dicebat S. Fulgentius Ruspensis Episcopus. Et lin. vlt. dele. præclarè S. Fulgentius, &c. Pag. 254. lin. 7. l. *idem.* Pag. 313. lin. 28.

Digitized by Google

l. ἀμπλάκλους. Pag. 324. lin. 27. l. ψαλμὼς. Pag. 358. lin. 2. l. ἀλληλόυια. lin. 5. l. הללו יה. Pag. 391. lin. 16. l. sed etiam interrioribus. Pag. 405. lin. 20. l. à priore. Pag. 421. lin. 22. l. QVIA.] ead. lin. l. quia si. Pag. 433. lin. 4. l. ministros. lin. 8. l. vt vel ad opera. lin. 10. l. πάσματα. Pap. 457. lin. 15. delenda. Pag. 460. lin. 32. l. ורכחתי. Pag. 462. lin. 35. hæc verba. quod satis patet, &c. cum loco citato ex vitâ S. Cæsarij transferantur post illa verba. de laqueari pendent. Pag. 480. lin. 11. pro ח. l. ב. Pag. 499. lin. 40. l. ablatis. Pag. 518. lin. 26. l. κοσπαδῆναι. Pag. 588. lin. 5. l. Garstensis. Pag. 609. lin. 23. l. completo. Pag. 916. lin. 10. l. monachorum nemo. Pag. 652. lin. 20. l. in communi naturâ. Pag. 656. lin 5. l. sanis. Pag. 673. l. 10. l. *venistis*. Pag. 680. lin. 12. pro cap. l. aphor. lin. 24. l. perinde. Pag. 692. lin. 4. l. Britannicæ. lin. 22. l. natant. lin. 23. l. callidus. lin. 25. l. κεῶσι. lin. 37. l. ὁ θεός. lin. 38. πασίλον. Pag. 697. lin. 19. l. *introierint oratorium*. Pag. 731. lin. 33. l. supra demonstratur. ead. lin. l. prætermittenda. Pag. 734. lin. 37. l. iutta. Pag. 804. lin. 2. l. soli. Pag. 807. lin. 43. l. *cum propriis*. Pag. 861. lin. 3. l. ex illo. Pag. 889. lin. 8. l. expatiatur per humeros. Pag. 896. lin. 30. l. *angustum*. Pag. 913. lin. 21. l. vetera Abbati. Pag. 992. lin. 2. pro his verbis: si antea nihil à parentibus acceperit, l. si nec ei parentes, vel liberi, vel agnati, vel cognati, aut vxor extiterint. Pag. 1008. lin. 23. l. magnanimi. Pag. 1015 lin. 19. l. almificus. Pag. 1016. in margine l. Vulcatius Gallicanus in Auidio Cassio. Pag. 1052. lin. 18. l. *saumure*. Pag. 1060. lin. 32. delenda est. Pag. 1064. lin. 16. l. Cod. Theod. lib. 6. tit. 31.

M
16535

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX.

Planeta veſtis. 905
Planus. 307
Platonis cœna. 864
Πόστοι. 889
Pœnitens ex corde vt ſuſcipiendus. 1093
Pœnitentium gradus quinque. 532 non ſemper iſtos gradus decurrebant. 513
Pœnæ delinquentium monachorum. 493. 494. 497 & ſequ. 787. & ſequ. loquentiũ & ridentium in menta. 694. 697. 756. non feſtinantium ad opus Dei. 763. 765. & ſequ. non occurrentium ad verſum qui dicitur ante & poſt menſam. Ibid. ebriorum 733.
Pollutionis nocturnę expiatio. 279 280. quorumdã antiquorũ circa illã. Scrupuloſitas. 280 aduerſus illam remedia. ibid. & 281.
Polypticum. 547.
Polyzelus Cyrenſeus. 307
Ponere pro deſinere. 111
Portarij officium. 1032. 1039
Poſca. 737
Poſſeſſio. 1061
Poſticiaria, Poſticiarius. 884
Poſticium, Poſticum. ibid.
Poteſtate abſolutâ nihil faciendum. 176
Potionum numerus. 737
Potus ad Nonam. 714 737
Prælatus primus in omnibus exercitijs eſſe debet. 171 177 vt ſe gerat in rerum temporalium adminiſtratione. 159 timere debet iudicium futurum. 156 mali charactet. 55 & ſequ. ei vt Deo parendum eſt. 229 ſtulti ingenium 187
Prandia olim meridiana. 742 à priſcis Romanis ignorata. 752
Prandia & ieiunia oppoſita. 715
Præpoſitus monaſterij qualis ſit. 139 414 eius officium. 418 421 424 427 433 447 eius dignitas qualis ſit 414 res exteriores gerebat. 417 430 810 ſollicitudo erga ſubditos 550 vt eos admoneat. 444 445 ordinandus ab Abbate. 413 415 416 duo in ſingulis decadibus. 439
Præpoſitus & Abbas dignitates diſtinctæ. 414 415
Præſentia Dei. 262
Preſbyteri monachi ordinati duplici titulo. 1015 eorum dotes. 1014
Prima fax. 367
Primæ horæ ſynaxis vbi & quando inuenta. 513
Principes monaſteriorum. 166
Prior quid. 694 & ſequ. 865
Prior clauſtri. 808
Prioratuum origo. 767 468
Priuatus. 1088
Proba. 1064
Probabilis. 579
Probationis monaſticæ ſpatium. 938 955
Procax vt tractandus. 1098
Procedere, proceſſio. 920
Prodicus Philoſophus. 95
Profeſſio monachica quare ſeruanda. 942
Profectus ex carnalibus & ſpiritualibus. 1104
Προήκοοι. 444
Propenſa. 707
Proprium non debent habere monachi. 612 & ſequ.
Προσκλισις. 444
s. Proſper Aquitanicus. 58
Proſperitas metuenda. 553
Proſtratio monachi correpti. 1088 1089
Proſtrati ſeu ſubſtrati. 532 534
Prouiſor. 913
Prouiſores 921
Prudentia in correctione. 133
Pſallendi diſciplina. 383 modus. 790 ceſſatio in paraſcene. 840
Pſallere ſapienter. 115 386
Pſalmi quo ordine dicendi. 324 178 179 non combinandi. 228 duodecim in nocturnis & veſperis. 346 quot dicendi in nocthibus. 540 quo tempore dicendi 320 qui olim canebantur cum alleluia. 826 eorum diſtributio. 380 apocryphi in Eccleſiâ non canendi. 381 quot per horas & urnas canendi. 375 Dauidicorum laus & vtilitas. 828
Pſalmus apertionis. 760
Pſalmus centeſimus quinquageſimus primus. 381 751
Pſalterati fratres. 927
Pſalterij Dauidici diuiſio à S. P. B. facta ab Eccleſiâ approbata. 380 381
Pſeudomonachi deſcriptio. 116 117
Pſeudothyrum. 884
Pſiathus. 758 & ſequ.
Publicani humilitas. 312
s. Publius Zeugmatenſis. 362
Puer & infans idem. S. P. B. 68
Pueri cuſtodiendi: 1084 1086 excommunicationis non capares. 552 & ſequ. diſciplinæ aſſuefaciendi 587 minori ciborum mẽſura paſcendi. 680 704 712 cum eis non ridendum. 426 oblati à parentibus cogebantur olim perpetuò manere in monaſterio, etiam poſt annum pubertatis. 385.

Digitized by Google

& ſequ. 991 chartas donationum quando facere debebant. 991 eorum legitima in tres partes diuiſa. 995
Pulchro aliquo vultu inſpecto terra aſpicienda eſt. 488
Pulli ſolis infirmis apponendi. 714
Pullorum cantus. 328
Pulmentaria quot cuique apponenda. 704 715 718
Pulmentarium quid. 705
Pulſare. 948
Pultes. 705
Punctura militum. 953
Pupillæ oculorum Virgines dictæ. 485
Puræ orationes. 843
Purpura aquo & vbi inuenta. 318 aſſuta colobiis monachorum. 896
Pythagoras ϗμμα appellatus. 165
Pythagoræ littera. 95
Pythagoræi in communi viuebant 103 104 non ſepeliebantur in arcâ cypreſſinâ. 445

Q.

Quadra. 609 700
Quadrageſima. 746
Quadrageſima monachorum qualis ſit. 834 & ſequ. 838 quot pulmentis in ea reficiendum. 712 in ea Te Deum laudamus canitur à monachis Benedictinis. 350 altera. 748
Quadrageſimus defunctorum dies. 218
Quadrupedum eſus monachis prohibitus. 704
Quando. 112
Querela. 634
Querelosus. 634
Querimonia. ibid.
Qui habitat, &c. 362
Quidtum poſteà. 480
Quindecim pſalmi. 42
Quinquageſima paſchalis. 751
Quinquageſima ante quadrageſimam. 841
Quintæ feriæ ieiunium prohibitum. 751 1062

R.

Rabanus. 37
Racanæ, Racanellæ. 922
Rachinæ. ibid.
s. Radegundis. 398 670
Ralla. 536
Ranarum ſilentium præcipiente ſacerdote. 499
Raſum. 536 944
Ραπτρῶν. 536 944
Ρατίφεγι. ibid.
s Ratbertus. 380
Ratiſbonenſe concilium. 39
Rauenna. 692
Rebellio pro rebelle. 1016
Recapitulare. 875
Receptorium. 189
Recluſorum monachorum requiſita. 122 123
Recellulæ. 110
Reconſiliatio inter monachos. 585
Recondere nihil debet monachus ad edendum aut bibendum. 777
Recondere nihil oportet in oratorio præter ea quæ ſpectant ad opus Dei. 899
Rectores mala permittentes graviter peccant. 118 119
Reculæ. 110
Recuſare opus iniunctum non licet monacho. 1072
Refectioni citò occurrendum. 778
Refectio. 333
Refectorium. 507
Reficere. 333
Reformare, reformatio. 578
Refrigerium. 873
Refuga. 131
Refutare. 728 961
Regia pro ianua. 1007
Regradari. 1033
Regradatio. ibid.
Regula S. P. Benedicti admonitiones habet, & præcepta. 90. ſcopus ibidem. excellentia & diſcretio. 80 & ſequ. cum aliis coallata. 79. 80
Regula legenda in congregatione 1031 1044 in refectorio. 701 & ſequ. Nouitiis. 934 945 754
Regula pro diſciplina. 1016
Regula communis ſequenda. 899
Regum libri ſerò non legendi. 755
Reiculæ. 110 116
s. Reimberti Archiepiſcopi Bremenſis præclarè dictum. 599
Religio pro vitâ monachica. 102
Religioſus pro monacho. 101 102
s. Remigius Remenſis Archiepiſcopus, & Remigius Autiſiodorenſis non ſunt auctores commentariorum in Epiſtolas Pauli. 564
s. Remigij obitus. ibid.
Reliquias falſas colentes. 123

Digitized by Google

Reliquias Sanctorum vendere prohibitum. 124
Remissa. 1064
Renuitæ. 121
Repetitio lectiuræ mensæ. 702
Res monasterij negligenter non tractandæ. 605
Rescillæ. 110
Resona echo. 1062
Respicere comedentem alterum haud monachis licitum est. 718
Responsalis. 853
Responsio. 826
Responsum. 853
Responsoria. 385 quid differant ab antiphonis. 314
Respondere increpanti non debet monachus. 1095 & sequ.
Reuelatio Pauli. 365
Reuerentia orationis. 402 & sequ.
Reuocare. 609
Riderecum pueris non licet monacho. 426
Risus vitandus. 244 immoderatus. 147 facilis & nimius. 304. & sequ. in choro coërcendus. 499
Ritus benedicendi monachi. 643 offerendi pueri in monasterio. 982. 983
Roboam Rex Iuda. 435
Rogus. 130
Romani olim pultifagi. 705 prandia ignorabant. 752. & sequ.
s. Romanus Abbas. 91. & sequ.
Rumesciensis monachæ Sanctum falsum colentes. 124
Rupicaprex. 71

S.

SAbanum. 610 896
Sabbatum olim feriatum. 733. 749 & sequ
Sabbati sancti missæ. 848
s. Sabini monasterium. 40
s Sabinus. 41
Σάκκος. 191
Saccus. ibid.
Sacerdotes vt recipiendi in monachos. 999. recipi possunt in monachos. 1000. recepti in monasterio vt peregrini. 1001. subsunt quodammodo Episcopo. 1016
Sacerdotij genus triplex. 1015
Sacramentum militum. 953
Sacrarium. 188
Sacrificium pro defunctis. 217
Sacrus. 72
Sæuitia prælatorum quàm pernitiosa subditis. 168
Sagi. 922
Sagum. 893
Saiones. 181
Salomonis psalmi & odæ. 381
Saltuarius. 444
s. Saluatoris Ecclesia. 15
Salutationes Episcoporum. 189
Salutatorium. ibid.
Samuel. 851. & sequ. 1021
Sandalium. 890. & sequ.
Sanctimoniales damnatæ ob neglectam peccatorum confessionem. 291
Sanctimonialium salutatorium. 189
Sanctorum acta in Ecclesiâ legenda. 357
Sanitas ex labore. 677
Sarabaïtæ. 104. 105. 121
Sarus Gothus. 37
Satisfactio eorum qui falluntur in oratorio. 787 eorum qui tardius occurrunt ad opus Dei 703. 765. 770. 771. 775. 781. 783. 784. delinquentium. 560 eorum qui tardè ad mensam occurrunt. 770. 775 qui tardè occurrunt ad aliquod opus. 771
Satur abstinentiam facilè prædicat. 171. 172
s Saturninus Tolosæ Episcopus. 38. 39
Satyrus Ζῶσα appellatus. 165
Scandalum pro pugnâ & iurgio. 355. 505
Scapulare. 888. & seq.
Scarabei nocte lucentes. 462
Σκελίαι. 892
Scemari. 910
Scematio. 911
Sceptrum Iouis cypressinum. 445
Schola conclaue. 188
Schola palatium. 38
Scholæ in monasteriis. 682
Scholares. 38
Scribere præcipuum opus manuale monachorum. 815
Scriptura, scriptum est. 68. 267
Scrupulus. 707. 711
Sculdaïs. 444
Scurrilitatis vitium. 242. 243
Scutella. 705
Secreta locutio inter monachos noxia. 762
Secretarium. 188. 189
Secundi Domorum. 432
415. 605. in monasteriis. 169
Secularia loqui non decet monachum. 1061.
Seculares non ingrediebantur olim in claustra monachorum. 808

Digitized by Google

INDEX.

à Seculi actibus se facere alienum. 204
Segestre, Segestrum. 921
Segestrense monasterium. 38
Sella reclina. 425
Σημεῖον. 103
Senes indulgentius tractandi. 672. 979. & sequ. delicatius nutriendi. 680 vt tractandi. 681. 683. vt corripiendi 950. iunioribus præferendi. 300. debent aliis prælucere. ibid. honorandi à iunioribus. 1019
Senior nouitiis deputandus. 937. 955
Seniores duo in monasteriis. 453
Seniorum officium. 197
Septenarius numerus sacer & mysticus. 364
Septimanariorum coquinæ officium. 639
Septimum monachorum genus. 116
Septimus dies defunctorum. 218
Septuagesima. 841
Sepultura monachorum in eodem loco. 293
s. Sequani monasterium. 5. 38
s. Sequanus. ibid.
Sequax. 959
Serapion. 52
Sermo secularis vitandus monacho 819 832
Serpentis cuiusdam proprietas antequam bibat. 526
s Seruandus Abbas. 462
Seruandò. 790
Seruitor. 657
Seruitores. 692
Seruibiris induti. 605 non manumittendi ab Abbate. 187 quomodo recipiendi in monachos 907 in monasteriis pares sunt dominus suis. 946 947. vt habendi in monasteriis. 155 157. monachi fugitiui restituendi dominis suis. 581
Sessio in sacris Herculis. 458
Seueritas miscenda lenitati. 155. 156
s Seuerus presbyter. 804
Seuerus subdiaconus. 226
Sexagesima. 841
Sextarius. 719 & sequ.
Sextæ horæ canonicæ mysterium. 371
Sezach rex Ægypti. 435
Siccra. 719
Sicut erat in principio, &c. 343
Siderana synodus. 804
Signatura petitionis. 942
Signo in mensa petenda. 686. 690. 695. 696. 698. 699
Signum pro campana. 764
Sigulphus Abbas. 44
Silentium in mensa. 688. 690. 692. 695. 698 703. horis nocturnis. 757. & sequ. 761. & sequ in opere manuum. 814 eius vtilitas. 245. 249
Similis excommunicationis vindicta quomodo intelligitur. 541
Simon Atheniensis. 80
Simplex. 1017 eius dotes. 969
Simplicitas. 1017
Singericus Gotthorum rex. 37
Siruitanum monasterium. 64
Smaragdus monachus non Abbas auctor commentariorum in Regulam S. Benedicti. 36
Solatium pro auxilio. 590
Solea. 536
Solon. 137
Somnus frater mortis. 796 meridianus. 815 816 fugiendus in opere Dei. 388 post nocturnas vigilias vetitus. 322
Spartea. 536
Spartum. 314
Σπαναὶ. 715
Species. 910
Sperare pro petere. 777. 778
Spiritalis vindicta. 559
Spiritu sancto duce omnes indigent. 152
Sponsalia possunt irritari à pueris, cum adulti fuerint. 958
Spuere in aliquem ignominiæ causa. 518
Spuere in Ecclesia ante se non oportet. 406
Sputamenta in oratione rara esse oportet. 407
Sputamenti cohibitio post communionem. 692
Squilla. 42
Stabilitatis votum. 940
Stabulus Episcopus Magalonensis. 32. 44
Staminearium vsus apud monachos. 912
Stare in psalmodiâ 384 cum legitur Euangelium. 351
Στιχαρεῖον. 921
Stellarum obseruatio. 795
Stephani & Pauli regula. 59
s. Stephanus de Obazinâ. 756
Storea. 565
Stricare. 873
Strumentum pro instrumento. 607
Subsequi. 274
Substantia monasterij sacra. 588. 590 vni fratri committenda. 603
Substrati seu prostrati in Ecclesia. 532 534
Subulci monachiquales. 127. 128
Suffecta persona. 784
Suffragium. 831
Supellex monachi. 911 918

Digitized by Google

Superbus quis, & quomodo curatur. 214
Superexaltat misericordia iudicium, quomodo intelligitur 135 136
Superfluum nihil debet habere monachus. 895
Superiores nobis alios existimare debemus. 259
Superpositio, Superponere, Superpositio ieiunij, silentij, Superponere ieiunium, silentium. 800 801. 844
Super se. 657
Superstitio plebeculæ in vindicandis falsis reliquiis. 124
Supplacitare. 181
Surdus, mutus, & cæcus debet esse monachus. 315
Surgentes signum crucis faciant. 466. 468
Suum aliquid esse monachus dicere non debet. 614. & sequ. 620. 623. 624 626.
Sylla. 915
Sylua barbara. 394
Syluæ in Circo & in Amphitheatro. 395
s. Syluester. 1062
Sympecta. 517
Συμπαίκτης. ibid.
Συνάξεις. 339

T.

TAbenna insula. 660
Tabennesiotarum horæ canonicæ. 362
Taciturnitas vt tenenda. 242
Tanculphus Camerarius. 36
Tanti pro tot. 1010
Ταξεῖς 204
Tarentum locus in campo Martio. 458
Tarnadas. 59
Tarnatensis regula. ibid.
Taxare quid. 240
Te Deum laudamus in nocturnis. 349
Τίτλοι. 810
Tempo ius. 349
Tephilin. 125
Ter bibendum. 712. 713
Terni psalmi recitandi in horis diurnis. 377
Tertiæ horæ canonicæ mysterium. 370. 371. 373
Tertius defunctorum dies. 218
Testamentum pro instrumento seu chartâ. 148
Testamenti condendi ætas. 991
Testes adhibendi in monachorum susceptione. 988
Theodebertus rex Francorum. 926
Theodoricus Gotthorum 37 eius filius Theodoricus. ibid.
s. Theodoricus Abbas. 557
s. Theodoricus Episcopus Cameracensis. 293
Theodosius iunior Imp. 225 vitam artificio sibi comparat. 804
Θεραπεύω. 101
Θῆτις. 165
Θυώς. 204
Θύρα. 147
s. Tibetij monasterium. 47
s. Tiberius Martyr. 48
Timor Domini. 261 266
Timotheus dux Athenienſis. 864
Tolosæ regnum sublatum. 37
Torismond Gotthorum rex. 37
Toc-sem. 763
Tonsura Clericorum. 905 Monachorum. 905 909 fit ab Abbate. 977. 978. à sacerdote. 978
Transmissa vni monacho, alteri dari possunt. 882
Trasila. 125
Tricare, Tricæ. 650
Triceſima. 841
Triceſimus defunctorum dies. 218
Triclinium. 462
Triennium monachorum probationi concessum. 639
Triuium vitæ humanæ. 94. 95
Tu autem, Domine. 344
Tuba campanæ loco. 768
Tulta. 181
Tunicas quot habere debet monachus. 605
Tunicæ manicatæ fœminarum, & delicatiorum. 896
Tunicæ facci 921
Turone Tertiæ & sextæ officium quando institutum. 463
Turpiloquium vitandum. 529
Tussis frequens vitanda in oratione. 407
Tutare pro extinguere. 463
Typus. 589
Τύφος. ibid.
Tyrones. 953

V.

VAcuus. 96 948
Vænalia monasterio viliori pretio danda. 929 931
Vagatio animi fugienda in opere Dei. 389. 391
Vale dicere debent fratres exeuntes monasterio. 1068
s. Valerius.

Digitized by

s. Valerius. 66.67. 129
Valerius. 165
Valentini hæretici psalmi. 581
Valentinianus tertius Imperator. 225
Valerius Sabinus. 458
Vallia Gothorum rex. 37
Vasa monasterij tanquam altaris habenda. 558. 590 1020. consignanda Cellerario ab hebdomeda ius. 639. 941
Veniam petere non debent prælati à subditis. 431. petenti indulgendum. 1098. ad eam petendam tardus, vt tractandus. 1097
Venite exultemus, &c. 343
Verba otiosa vitanda. 244
Verbum pro mandato. 197
Verberibus aliquem raso capite cædere. 518
Virgidum oppidum. 67. 748
Versiculi ante collectam. 339
Versus apertionis. 760
Vespera quando celebranda. 365. eius mysterium. 371. & sequ.
Vespera Sabbati. 750
Vesperè lucernarum accensio. 367
Vesperna. 752
Vespertinum 968 969
Vespertinus cibus. 710
Vestes sacræ vbi induuntur, & exuuntur 189 in Vestibus humilitas seruanda. 897. iuxta professionem cuiusque habendæ. 898 monachis necessariæ 907 ab vno custode seruandæ. 902 quales sint. 914. quo affectu suscipiendæ. 780 nocturnæ. 892
Vestiti dormiant monachi. 405
Veterator quis. 936
Verulas, & ceruolos facere quid. 747
Viaticum hospiti exeunti imponi solitum. 868
s. Victoris Massilienſe monasterium. 58
Victualia. 599
Vicedominus. 403
Viduæ quæ recipiuntur in monasterio. 980
Vigiliæ pro sacris nocturnis. 312
Vigiliæ nocturnæ. 319. 321. 322. 325. 348. 356
Vigiligallus. 419
Vigilius Abbas. 65
Vigilucius. 419
Villare omni contentus esse debet monachus 294 & sequ.
Villicus. 444
Villosa. 888
Villa Fiscuella. 887
Villus. 887. & sequ.
Vinum non est monachorum 728. 729. 732 apostatare facit sapientes 729 modico vtendum. 733 mensura. 729. in arbitrio Abbatis 731 monachis indultum. 732 luxuriæ incentiuum. 740 melius ægrotis dandum. 919
Vires tentandæ, cum quid suscipiendum est arduum. 938
Virgæ Abbatum, Episcoporum, &c. 445
Virginitatis professio quando fieri potest. 988 999
Virginum zonæ solutæ in nuptiis. 915
Virtus & voluptas Herculi & Scipioni occurrunt. 95
Visitare ægrotum non licet monacho sine permissu. 660
Vita præsens via est. 98
Vita mala pastoris ouium occisio est. 551
Vitæ æternæ descriptiones. 207
Vitia acrius impugnant nouiter conuersum. 979. 980
Vitiosi homines feris comparati. 392. 394
Vitrea vasa altaris. 11
Vlciscere pro vlcisci. 118
Vna quid. 769
Vncia. 707 eius pondus. 730
Vncina humilitas. 197
Vnus in domo Dei congregatus, quomodo intelligitur. 390
Vocis moderatio. 308. 309
Volatilia comedere in quibusdam solennitatibus olim concessum monachis. 709
Volatilia olim à quibusdam credita non esse carnem. 708
Voluntas propria fugienda. 162
Voluntatis propriæ periculum. 86
Votum simplex religionis. 986
Vota tria regulæ. S. P. N. Benedicti statui monastico conuenientissima. 941
Vrbanus. V. Papa. 58
Vrbanus VIII. 566
Vasorum circumductio superstitiosa. 115
Vsufructuarium, Vsufructuarius. 984
Vt particulæ significatio. 209
Vtensilia monasterij. 610. & sequ.
Vtilis frater. 265
Vtor verbum cum accusandi casu. 892
Vulgaris. 119
Vulnus aperiendum & secandum. 573. 574
s. Vviborada Martyr. 711. 832
s. Vviepertus Episcopus Augustanus. 280
Vvidmarus. 5
Vvisigothorum migratio in Galliam & Hispaniam. 37 delicti à Francis. ibid.
Vvladis Abbatissæ nimia seueritas. 168
Vvlfarius vir nobilis. 23. 41

Digitized by Google

INDEX.

Y.

Y, littera. 95
Υπόθεσις. 800. 801. 844
Υποθέσεως. 800. 801. 844
Υποκαὶ. 532
Υποκείσθαι. ibid.

Zelus duplex bonus & malus. 1103. 1014
Zelo Dei an quis moueatur, quomodo intelligitur. 1107
Zelum non habere. 209
Ζῆλος vnde. 1101
Zelotypus. 138
Zonæ vsus. 899 solutio in nuptiis. 915
Zonam perdere. 900

Omnia sanctæ Ecclesiæ catholicę, Apostolicę & Romanę subiecta sunto.

FINIS.

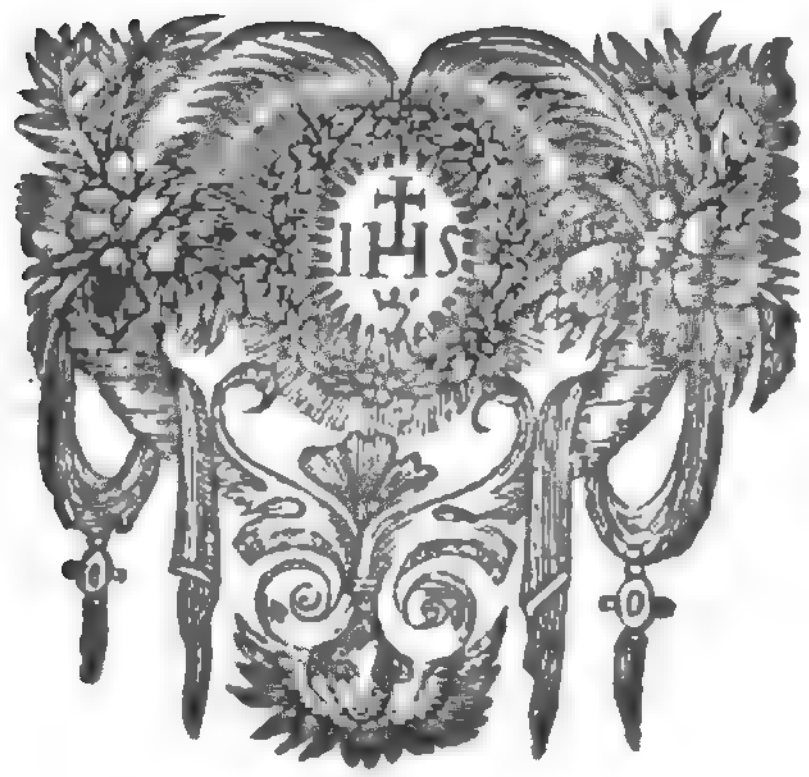

Digitized by Google

Quædam prætermissa in notis & observationibus, suis locis addenda.

PAg. 134. lin. 19. post hæc verba sexag. quartum, adde.
IN ABBATIS ORDINATIONE.] Hæc vsque ad illa verba, *constituant dispensatorem.* Extant Dist. 61. can. *in ordinatione.* Vbi quædam variant maxime cum legitur, τὸν, *præpositi*, pro, *abbatis*: & infrà, *præpositos*, pro, *Abbates.* Sed hæc mutatio facta videtur ex industria. Quare non video cur huic canoni præfigatur palea. Pag. 364. lin. 27. post illa verba, *mundi opificio*, adde, Solon eleganti carmine apud Clementem Alexandrinum libro sexto Stromatum. Et lin. 35. idem refert Clemens Alexandrinus eodem libro paulo ante locum citatum. Pag. 475. lin. 16. post τὸν, *excusa*, adde. Hic locus citatur à Burchardo lib. 17. cap. 37. sub nomine Isidori; sed est S. Pachomij. Pap. 506. lin. 3. post τὸ, *consurgeret.* Adde. Id etiam patet ex psalmo. 118. cap. 21. *pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum.* Vbi pax & scandalum opponuntur. Vnde Apollinarius in metaphrasi, vbi Septuaginta scribunt σκάνδαλον, posuit νῖκος. i. contentio, rixa.

Οὐδὲ τι νῖκος ἔχουσι — i.

neque aliquam rixam habent.

Pag. 517. lin. 22. post τὸ, *partè.* 2. Adde. Refertur etiam à Burchardo lib. 17. decreti cap. 35. ex dictis Basilij. Sed non ita rectè. Nam hoc capitulum nusquam repereris apud S. Basilium, sed in Regula S. Fructuosi Bracarensis, vt ex dictis notum est: quamuis hîc referatur paulo contractius, & varient quædam. Apud eundem Burchardum initium huius capitis ita legitur. *Clericus vel monachus adolescentium vel parvulorum insectator.* p. 519. lin. 12. post, τὸ, *intentus*, Adde. Quemadmodum est apud Burchardum, apud quem tamen τὸ, *continua*, deest. Pag. 936. lin. 25. post, τὸ, *integra*, adde. Beda cap. 28. vitæ S. Cuthberti. *Quatenus ibidem sacerdotes consecrare, sed & ipsam reginam dato habitu sanctæ conversationis benedicere deberet.*

Erratorum correctio.

PAg. 27. l. 23. deletis quæ sunt in margine, lege. Honeste officium: quæ officia recitare debeant iuxta Romanum vsum Pag. 44. lin. 24. dele τὸ infrà. Pag. 49. lin. 11. l. transmitte. Pag. 60. lin. 31. l. *Aurelius.* Pag. 88. lin. 1. l. populi sui. Pag. 108. lin. 23. l. manu. Pag. 111. lin. 30. l. *glutum.* Pag. 112. lin. 15. l. absconsè securi. Pag. 173. lin. 2. l. cammarus. Pag. 208. lin. 42. l. præclarè dicebat S. Fulgentius Ruspensis Episcopus. Et lin. vlt. dele. præclarè S. Fulgentius, &c. Pag. 254. lin. 7. l. *idem.* Pag. 313. lin. 28.

Digitized by Google

l. ἀμπλάκλους. Pag. 324. lin. 27. l. ψαλμοὺς. Pag. 358. lin. 2. l. ἀλληλούια. lin. 5. l. הללו יה. Pag. 391. lin. 16. l. ſed etiam interrioribus. Pag. 405. lin. 20. l. à priore. Pag. 421. lin. 22. l. QVIA.] ead. lin. l. quia ſi. Pag. 433. lin. 4. l. miniſtros. lin. 8. l. vt vel ad opera. lin. 10. l. πάθηματα. Pap. 457. lin. 15. delenda. Pag. 460. lin. 32. l. ותכחתי. Pag. 462. lin. 35. hæc verba. quod ſatis patet, &c. cum loco citato ex vitâ S. Cæſarij transferantur poſt illa verba. de laqueari pendent. Pag. 480. lin. 11. pro ח. l. ב. Pag. 499. lin. 40. l. ablatis. Pag. 518. lin. 26. l. κοσμᾶται. Pag. 588. lin. 5. l. Garſtenſis. Pag. 609. lin. 23. l. completo. Pag. 916. lin. 10. l. monachorum nemo. Pag. 652. lin. 20. l. in communi naturâ. Pag. 656. lin 5. l. ſanis. Pag. 673. l. 10. l. *veniſtis*. Pag. 680. lin. 12. pro cap. l. aphor. lin. 24. l. perinde. Pag. 692. lin. 4. l. Britannicæ. lin. 22. l. natant. lin. 23. l. callidus. lin. 25. l. κεφᾶς. lin. 37. l. ἐν θεῷ. lin. 38. πασίλεν. Pag. 697. lin. 19. l. *introierint oratorium*. Pag. 731. lin. 33. l. ſupra demonſtratur. ead. lin. l. prætermittenda. Pag. 734. lin. 37. l. iutta. Pag. 804. lin. 2. l. ſoli. Pag. 807. lin. 43. l. *cum propriis*. Pag. 861. lin. 3. l. ex illo. Pag. 889. lin. 8. l. expatiatur per humeros. Pag. 896. lin. 30. l. *anguſtum*. Pag. 913. lin. 21. l. vetera Abbati. Pag. 992. lin. 2. pro his verbis: ſi antea nihil à parentibus acceperit, l. ſi nec ei parentes, vel liberi, vel agnati, vel cognati, aut vxor extiterint. Pag. 1008. lin. 23. l. magnanimi. Pag. 1015 lin. 19. l. almificus. Pag. 1016. in margine l. Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio. Pag. 1052. lin. 18. l. *ſaumure*. Pag. 1060. lin. 32. delenda eſt. Pag. 1064. lin. 16. l. Cod. Theod. lib. 6. tit. 31.

1535

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google